Onorúgame nila ra'íchali

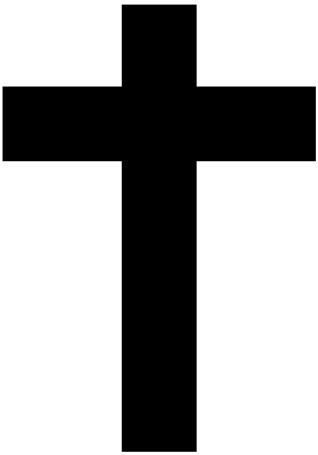

New Testament in Tarahumara, Western (MX:tac:Tarahumara, Western)

Onorúgame **nila ra'í**chali

New Testament in Tarahumara, Western (MX:tac:Tarahumara, Western)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tarahumara, Western

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tarahumara Baja [tac], Mexico

Copyright Information

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tarahumara, Western

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
5abd0d10-18f8-5f78-aab1-438647421555

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 73
SAN LUCAS 118
SAN JUAN 193
HECHOS 250
ROMANOS 335
1 CORINTIOS 366
2 CORINTIOS 394
GÁLATAS 416
EFESIOS 429
FILIPENSES 439
COLOSENSES 446
1 TESALONICENSES . 453
2 TESALONICENSES . 460
1 TIMOTEO 464
2 TIMOTEO 473
TITO 480
FILEMÓN 484
HEBREOS 486
SANTIAGO 512
1 PEDRO 521
2 PEDRO 530
1 JUAN 535
2 JUAN 543
3 JUAN 545
JUDAS 547
APOCALIPSIS 551

Regá Anime Osale Mateo Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela chieri níligo alué Esukristo rijimala 'we 'ya mochígame ta'chó o'chérachi Esukristo

1 Jena apélichi uchú suwábaga ralámuli rewalá, alué napu Esukristo rijimala* nílige, alué napu 'ya mochígame nílige Esukristo ta'chó ochérachi. Alué Rabí 'lige Abraámi abiena rijimala nile alué Esukristo, alué ralámulika 'we 'ya ejperégame nílechigó ta'chó ochérichi Esukristo.

2 Alué Abraámika Isaki o'nola nile. 'Lige Isákika Akobo o'nola nile. 'Lige Akóboka Jurá o'nola nile 'lige alué Jurá chega rijimala o'nola nile. 3 'Lige Juraka Páresi o'nola nile, 'lige abiena Sárachigó. Alué Páresi 'lige Sara eyélaka Tamari anilime nile. 'Lige Páresika Esromi o'nola nile. 'Lige Esrómika Arami o'nola nile. 4 'Lige Arámika Aminarabi o'nola nile. 'Lige Aminarábika Naasoni o'nola nile. 'Lige Naasónika Salmoni o'nola nile. 5 'Lige Salmónika Bosi o'nola nile. 'Lige Bosi eyélaka Rajabi anilime nile. 'Lige Bósika Oberi o'nola nile. 'Lige Oberi eyélaka Ruti anilime nile. 'Lige Obérika Isaí o'nola nile. 6 'Lige Isaíka alué wa'lula Rabí o'nola nile. 'Lige Rabika Salomoni o'nola nile. 'Lige Salomoni eyélaka Uríasi anilime rió 'yula nile.

7 'Lige Salomónika Roboami o'nola nile. 'Lige Roboámika Abíasi o'nola nile. 'Lige Abíasika Asa o'nola nile. 8 'Lige Ásaka Josapati o'nola nile. 'Lige Josapátika Jorami o'nola nile. 'Lige Jorámika Usíasi o'nola nile. 9 'Lige Usíasika Jotami o'nola nile. 'Lige Jotámika Akasio o'nola nile. 'Lige Akásioka Esekíasi o'nola nile. 10 'Lige Esekíasika Manasesi o'nola nile. 'Lige Manasésika Amoni o'nola nile. 'Lige Amónika Josíasi o'nola nile. 11 'Lige Josíasika Jekoníasi o'nola nile 'lige alué chega rijimálachigó. A'lige bamí o'tole alué sontalo Babilonia mochígame alué ralámuli israelita, preso o'tole.

12 A'kinana napu'lige ku sebasa alué ralámuli ku alé Israeli anilichi, Jekoníasika Salatieli o'nola nile. 'Lige Salatiélika Sorobabeli o'nola nile. 13 'Lige Sorobabélika Abiuri o'nola nile. 'Lige Abiúrika Eliakimi o'nola nile. 'Lige Eliakímika Asori o'nola nile. 14 'Lige Asórika Saroki o'nola nile. 'Lige Sarókika Akimi o'nola nile. 'Lige Akímika Eliuri o'nola nile. 15 'Lige Eliúrika Eleasari o'nola nile. 'Lige Eleasárika Matani o'nola nile. 'Lige Matánika Akobo o'nola nile. 16 Akóboka José o'nola nile alué napu María 'yula nílige. 'Lige alué Maríaka Esusi eyela nile, alué napu Kristo anilime ju. (Krístoka aniame ju Onorúgamete julárigame. Jípeko Esukristo anilime júkuru.)

17 Makué naómana chojkégame nile alué Abraámi rijimala Rabí ta'chó ochérachi, 'lige Rabí ochérale. 'Lige alué Rabí rijimala abechigó makué naómana chojkégame nile. 'Liko alué ralámuli israelita 'ma o'tóleru alé Babilonia anilichi. 'Lige a'kinana alué simírasa uchéchigo makué naómana chojkégame o'chérale. 'Liko bijí ta'chó ochérale alué Kristo, alué napu Onorúgame júlale.

Jena ruwimela churigá ochériligo Esukristo

* **1:1** E'nesi glosario «ancestor».

18 Jipe 'la ruimé ne churigá
ochériligo Esukristo: Maríaka
tárigame nílekuru José 'yuga
newímili nile, 'lige tabilé 'cho
'yuga gojchichi José alué María
'yuga, alué María 'ma wa'lú
rojparale u'tátiri ajchágame nile
rojpachí, Onorúgame Alawala 'sile
napurigá rojparámala alué María.
19 'Lige José tabilé che ikisá nílele
chu'simia. Alué Joseka uché bilé
rió 'yuga gojchíligo mayele alué
María. Tabiléchigo che aníleko,
'we a'lá ralámuli nile alué José,
alué Joseka tabilé chojkila neraga
che'wánilile alué María. Alué
Joseka tabilé najkile napurigá
chijunámala alué María uché jaré
ralámuli 'yuga. Alekeri tabilé che
aninálile, 'lige tabilé newima olale
alué mukí 'yuga. 20 'Lige 'we
'nátale alarigá 'simia, 'lige bilé rukó
remule bilé santo ánjeli. 'Lige alué
santo ánjeli anele alué José:

—Mué José, mueka Rabí rijimala
júkuru, alué 'we 'ya bejtégame.
Tase majawa newía alué María
'yuga. Alué napu ranélimili ju
María, alueka pecha bilé rió ranala
nímalagó, pe Onorúgame Alawala
'sile napurigá ochéramala alué
u'tátiri. 21 Alué Maríaka bilé u'tátiri
ranélimili júkuru, 'lige mueka Esusi
anilime rewá ujchémili júkuru.
Esusi aniáká alueka aniame júkuru
«alué napu ralámuli buinámili ju
alé resítirichi.» Asíriga 'la alarigá
nímala.

22 Suwábaga alarigá ikile na-
purigá anílige Onorúgame. Alué
rió napu ruyame nile napu
Onorúgame anele† regá anile:

23 Bilé mukí tabilé 'wesi rió 'yuga
asigá pe bi'neli asigá
rojparámala u'tátiri ajchágame
nímala.
'Lige ochéramala alué u'tátiri,
'lige Emanueli anilime nímala.
Emanuélika pe aniame ju
«Onorúgame 'la ramué 'yuga ajtí.»‡

24 Napu'lige José bujsasa, alarigá
'sile napurigá nulélige alué santo
ánjeli alué napu Onorúgame júlale.
'Liko alué José 'ma o'tole María
bo'né bejtélachi napurigá bo'né
'yula neraga. 25 Tabiléchigo 'yuga
gojchile ko ta'chó ochérachi alué
u'tátiri, 'lige 'ma ochérasa alué
u'tátiri, Joseka Esusi anilime rewá
ajchele alué u'tátiri.

2

Jena ruwimela jaré rió 'we machime 'síligo alué u'tá Esusi e'nemia

1 Esúsika Beleni anilichi ochérale,
alé ejiro Jurea anilichi. Esúsika
ochérale napu'lige Erore wa'lula
nulame kachi alé alué we'é
bo'ígichi. 'Lige alé we'ká riógichi
Rusaleni anilichi sébale jaré rió
so'pilí 'we machime. «Mago» anil-
ime nile alué rió yolí ra'íchaga. 'Lige
'nákatu napu rayénali ma'chíname
ju alé Rusaleni asiruga, aleka
neraga jsile alué rió. 2 'Lige alué
ralámuli «mago» alé we'ká riógichi
Rusaleni sébaga rukele alué wa'lula
Erore:

—¿Koche ajtí alué wa'lula
ralámuli jurío nuleme alué napu
kulí ochérale? Alé 'nákatu napu
rayénali ma'chíname ju jena
Rusaleni asiruga aleka enágame
etératuru bilé so'pilí, 'lige alué
so'pilika pe ruyame ju 'ma
ochériligo alué napu Wa'lula nímili
ju. Alekeri jsirúpá ramué 'we a'lá
nirániliga.

3 'Lige alué wa'lula Erore akisá
alué ra'íchali, asíriga we'ká 'nátale.
'Lige aminá uché jaré ralámulitiri
alé Rusaleni mochígame asíriga
we'ká 'nátalechigó alué ra'íchali
akisá. 4 'Lige alué wa'lula Erore
suwábaga balé e'wélala bayele, 'lige
aminami alué e'wélala Moisesi nila

† **1:22** E'nesi glosario «profeta». ‡ **1:23** E'nesi Isaías 7:14.

nulalí benírame abiena bayéleru.
'Lige rukele koche ochérimili níliga
alué Kristo, alué napu Onorúgame
julámili nílige. 5 'Lige anile alué
ralámuli:
—Alé Beleni anilichi ochéramili
ke, alé napu Jurea anilime ejiro ju.
Alarigá osale alué napu ruyame
nílige napu Onorúgame anélige,
napu 'ya bejtégame nile. 'Lige regá
anime osale:
6 Alé we'ká riógichi Beleni anilichi
napu ju Jurea anilichi ejiro,
pe u'kabi riógame ju alé Beleni,
'wéchigo najtékame kéréko me'tagá
suwábaga we'ká riógachi,
aléchigo ochérimili kame Wa'lula,
alué napu ne'chí oyérame ralámuli
israelita anilime
repúmili ju abé i'libeko.*
7 'Liko alué wa'lula Erore alué
ralámuli «mago» bayele. Alué
Eróreka tabilé najkile napurigá
uché jaré ralámuli machimela alué
rió 'yuga ra'ichálichi. 'Liko rukele
chiéniko kachi ma'chíniliga alué
so'pilí. 8 'Liko alé we'ká riógichi
Beleni júlale, 'lige anele:
—'Mi alé Belénichi simáwagó alué
u'tátiri e'nemia pala ajtigá. 'Lige
'la rewisúká alué u'tátiri, 'liko yati
juláwaká bilé rió ne'chí ruyéniliga,
néchigó simémpá alemi e'nemia,
'lige 'we a'lá niramia aminami.
(Eróreka pe me'lináliga anile alué
u'tátiri.)
9 'Lige gepusa alué ra'íchali na-
purigá anílige alué wa'lula Erore,
'liko yati simíbale alué «mago». 'Lige
uchéchigo siné etele so'pilí. 'Lige
alué so'pilí re'pami rewigáchimi
neraga enale, bajchabemi enale
napu e'yénale alué ralámuli «mago»,
'mi alemi enale napu asale alué
u'tátiri. 'Lige asíbale alué so'pilí
alé amóbami neraga napu asale
alué u'tátiri. 10 Alué bakiá rió
etesa alué so'pilí, asíriga ra'sálále.
11 'Lige galírale sébaga etele alué
u'tátiri a'bé bo'igó eyela ajtígichi
María anilime. 'Liko chojkóbisiga
jábale 'we a'lá nirame kórigá alué
u'tátiri. 'Lige gajoni i'pule, alué
gajónika pe e'karúgame mochígame
nile kónilime asíriga najteme. 'Oro
kógile, 'lige aminami o'kuítiri,
'lige aminami bilé tábiri 'we
a'lá suwé júkame «mira» anilime.
12 'Lige okoka bi'tigá alué «mago»,
Onorúgame remule, 'lige remugichi
anele tabilé simánilile ku napu
asálige alué Erore. Alekeri ku
ejperélachi simíbale, se'wí boichí
simárale.

Jena ruwimela José Ejipto o'tóligo Esusi júmisiga simíbaga

13 A'kinana napu'lige alué
ralámuli «mago» ku ejperélachi
simasa, José bilé santo ánjeli etele
remuka. 'Lige alué ánjeli anele alué
José:
—'Ma asísawa, yati simigá 'ma
mutuka alué u'tátiri 'lige 'ma
'yúriwa mué upila, wamí Ejipto
anilime we'é bo'ígichi simawa. Alé
mochiwa napu'lige ne aní a'lige si.
Eróreka alué u'tátiri 'yaga einámala
me'lináliga. Alekeri júmasawa jena
mochiga.
14 'Lige José 'ma asísale 'lige
u'tátiri mutule 'lige simile eyélatiri
'yuga, 'lige rukó júmasale, Ejipto
simiba. 15 Wamí 'mi alé Ejipto
mochile napusí Erore mukusá.
Onorúgame 'ya anile alarigá
ikimeo. Alekeri lakile napurigá
osale bilé rió napu ruyame nile
napu anélige Onorúgame. Regá
anile: «Neka bayékuru ne inolá alé
Ejipto ajtígachi.»

Jena ruwimela Erore nuláligo me'líniliga suwábaga u'kuchítiri

16 Napu'lige alué Erore machisá
alué ralámuli «mago» ku simíbaligo
tabilé ruigá, asíriga ayoga re-
jpile. 'Liko nulale me'líniliga
suwábaga u'kuchítiri oká bamígame
go'nágana, alé we'ká riógichi

* **2:6** E'nesi Miqueas 5:2.

Beleni o'chérigame, 'lige aminami alé a'bemi we'ká riógichi o'chérigimetiri. Alué ralámuli «mago» bajchá etéligame so'pilí anilía 'ma oká bamí nílekuru, alekeri me'linálile u'kuchítiri alué Erore oká bamígame 'lige ta'chó oká bamime. 17 'Lige alarigá sébali ikile napurigá osale alué rió napu ruyame nile napu Onorúgame anélige napu Jeremíasi anilime nile, regá anime osilí:

18 Suwábaga alué ralámuli alé we'ká riógichi Ramá mochígame
asíriga akéturu 'we sewékame nalachi bilé mukí
alué mukí Rakeli† anilime asíriga nalá ajtigéturu
'kúchila na'temaka.
'Lige alué Rakeli tabilé najkíturu napurigá gu'íriwa,
alué u'kuchítiri 'máchigo suwíligime.‡

19 Napu'lige Erore mukusá a'kinana, José etele remuka bilé santo ánjeli. Onorúgame nuleme nile alué santo ánjeli. 'Lige alué José Ejipto asale. 'Lige anele alué santo ánjeli alué José:

20 —'Ma asísawa, 'ma ku 'yúriwa ye u'tátiri 'lige eyélatiri, 'ma ku 'mi simawa Israeli anilichi. 'Máchigo suwíligame alué napu ye u'tátiri me'linálime nílige. Alekeri jípeko 'la júkuru ku 'mi alé simalia.

21 'Lige asísale alué José 'lige u'tátiri o'tole 'lige eyélatiri ku 'mi alé Israeli anilichi. 22 'Lige napu'lige José machisá alué Erore inolá Arkelao anilime wa'lula karao alé Jurea anilichi ejiro, asíriga majale alué José, tabilé siminálile 'mi alé. 'Lige José remule Onorúgame. 'Lige Onorúgame 'we a'lá anele alué José napurigá Galilea anilichi ejiro 'lina simela, alekeri simile alué José alé Galilea anilichi ejiro. 23 'Lige alé sebasa Nasareta anilichi we'ká riógichi simíbale ejperélimia. Alué 'ya mochígame ralámuli napu ruyame nílige, napu anele Onorúgame anile alé Nasarétachi bejtélimio alué Esusi. Anile «nasareno»§ anélime nímará Esusi.

3

Jena ruwimela Juani, alué napu ralámuli rewarame nílige, rejcholi ruwíligo bilena napu tabilé 'wesi galí jágame nile

1 A'kinana we'ká bamí alué Juani napu ralámuli rewarame nílige, nawale alé Jurea anilime ejírochi napu ta'wesi galí jágichi nílige. 'Lige alé pee u'kume nile, 'lige ba'wí ename nile alé. 'Lige rejcholi ruwile alé sebasa. 2 Anile:

—'Ma a'rewa alué chátiri 'nátili. 'Ma ku 'la na'tawa, 'máchigo pe 'we nawámili kame Onorúgame suwábaga ralámuli nulemia.

3 Alué rió napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, 'we 'ya bejtégame nílige, alué napu Isaíasi anilime nile, alué 'sile osá alarigá nochamio alué Juani. Regá anime osale:

Bilé ne'ome akerúguru alé napu pee u'kume nile.
Regá e'wele ra'icháchane:
«Newiwa bilé bowé Wa'lula Onorúgame.
Newiwa bilé bowé 'la wajchígame.»*

4 'Lige alué Juani o'páchalaka kameyo anilime ajágame gupala newárigime nile. 'Lige wi'chí wasíbaligame nile. 'Lige ojchí go'yame nile alué Juani, 'lige aminami ijampre ba'wila melalo go'yame nile, alué napu jami nerúgame 'ínili. 5 'Lige wamí 'naka we'ká riógachika Rusaleni anilíchika jsile ralámuli alué rejcholi akimea,

† **2:18** Rakélika Abraámi upila nile. Alueka mukule 'we 'ya alé a'bé Beleni anilichi. Alarigá aniáká naláligo Rakeli, alueka aniame ju alué we'ká u'kuchítiri eyela alé Beleni mochígame naláligo.

‡ **2:18** E'nesi Jeremías 31:15. § **2:23** E'nesi glosario «nasareno». * **3:3** E'nesi Isaías 40:3.

'lige we'kaná riógichika jsile alé Jurea anilichi ejiro mochígame. 'Lige abiena jsile uché bilena we'kaná riógame na'lebo 'nálige wa'lú bakó bo'ígichi ejperégame, Jorani anilime bakó. 6 Napu'lige ralámuli ruisá 'we resí nokigá járome koriá, najkigá nokale napurigá Onorúgame 'la e'kámala, 'liko Juani rewarale alué ralámuli alé Jorani anilichi bakochi.

7 'Lige jaré rió jurío sébale okaná chojkégame. Ye okaná chojkégame bariseo nile jaré, 'lige saruseo nile jaré. 'We benírame nile napurigá 'we a'lá gatewa bilé nóchali, a'boi 'lina tabiléchigo sébali olame nílekó. Alueka pe jsile najkigá napurigá rewarawa ba'wichí bokobuga Juánite. 'Lige Juani anele e'wele ra'íchaga:

—¡'Émika pe napurigá sinowí 'kúchila alarigá júkuru, asíriga 'yégame júkuru 'emi! ¿Chieri aníbeché júmasiwa napurigá tabilé gastigáriwa? 8 'Ma a'réwaguru alué tabilé 'la nóchali nocha napurigá suwábaga ralámuli 'la etémala 'emi 'ma ku 'we a'lá 'nátili 'nátame ko. 9 'Émika Abraámi rijimala korime júkuru, alué 'we 'ya ajtígame, alekeri mayé 'emi Onorúgame 'la e'kamio. Tase alarigá na'tawa, tabilé chéré rekó rijimala nírige Abraámi. Onorúgameka pe napuyépiri ralámuli e'kame ju, pe 'la Onorúgame 'yuga 'nátame nísaká alué ralámuli. Onorúgame alarigá na'tásaká rejtétiri 'ma Abraámi rijimala gainámaleké. 10 Rejpilaka 'ma listo bo'í napurigá rojá me'tépua. Suwábaga rojá napu ekí tabilé rakeme ju 'ma me'tékime júkuru 'lige e'kósilime ju.† 11 Neka pe iligá ba'wite rewaráguru, napurigá ralámuli etémala 'emi 'ma a'réligo alué chátiri 'nátili. Abé i'libeko uché bilé sebámala abéchigo najtékame me'tigá ne'chí. Alueka Onorúgame Alawala 'yámala ralámuli. Neka tabilé ikiáré napurigá ne alué rió akalá o'toa napurigá pioni neraga. 12 Alueka 'ma wejpamoa chujkúkuru ri'ligó sonolá e'kósimia. 'Lige rakálaka 'ma gatémala bilena rekóachi, 'lige sonolaka 'ma e'kósamala na'ite. 'Lige tajsiné cho'mela alué na'í. Yeka pe tétali ju.

Jena ruwimela 'ma rewarálirigo Esusi

13 'Lige sébale Esusi alé bakochi Jorani anilichi, alé Galilea anilíchika simile alué Esusi. 'Lige alé ilile Juani, 'lige Esusi najkile napurigá rewarawa alué Juánite. 14 Napu'lige sebasa alué Esusi, 'lige Juánika tabilé rewaránilile alué Esusi, 'lige anele Juani alué Esusi:

—Ne 'nalina rewarárigame nímili júkuru muete. ¿Chonigá najkí mué napurigá ne mué rewarámala?

15 'Lige Esusi anile:

—Abiena 'la julke mué ne'chí rewará. Onorúgameka larigá najkiame, 'la 'we a'lá sébali oliame júkuru napurigá najkí Onorúgame.

'Liko Juani rewarale alué Esusi. 16 Napu'lige Esusi rewarásiga ba'ichí bokobuga 'lige ku ma'chínasa aminá suwemi, 'pa rewagachi 'ma i'púriga ilíbale 'lige Esusi etele Onorúgame Alawala 'pákana enágichi napuyeri bilé baloma neraga. 17 'Lige bilé ra'íchame anile 'pa rewigáchika. Regá anile:

—Ye júkuru ne Inolá napu 'we galé ne. Asíriga 'la ganíliga ajtí ne alué 'yuga.

4

Jena ruwimela alué Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi e'wímala alué Satanasi

† **3:10** Yeka pe ruyame ju, 'emi tabilé 'la nochásaká Onorúgameka 'ma 'légana injiérnochi 'lumio.

1 'Liko Onorúgame Alawálate
o'tóleru Esusi 'mi bilena tabilé
riógachi. Remónisika 'we 'yégali
olánilile Esusi napurigá Esusi tabilé
'la nochámala.
2 Esúsika oká liá rawé 'lige
rukomi tabilé go'ale. A'kinana
kulí e'luíle. 3 'Lige Remónisika a'bé
nawile 'yéginiliga Esusi, 'lige anele
Remónisi alué Esusi:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá
níriká, baní gainárіwagó alué we'ká
rejté.
4 'Lige Esusi nejele:
—Onorúgame nila ra'íchali
aní: «Tase pe go'ámecho go'gá
ejperélamala ralámuli, abiena
semátiri ra'íchali Onorúgame
nila rejcholi 'nátaga ejperélamala
ralámuli.»*
5 'Liko alué Remónisi Rusaleni
o'tole Esusi 'lige asíriga re'pá ilígame
wa'lú re'obachi amoba 'mórale,
6 'lige anele:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá
níriká 'légana o'pachípuagó jena
iligá. Regá aní Onorúgame nila
ra'íchali:
We'ká santo ánjeli julámala ne na-
purigá mué repúmala.
Alué santo ánjeli nokimela mué
cha'piá sekate
napurigá ta iwégame chibámala
mué 'légana wijchí.†
7 'Lige Esusi anile:
—Abiena regá aní Onorúgame
nila ra'íchali: «Tabilé o'pochípua na-
purigá Onorúgame mué gu'írimala,
mueka pe tonto neraga re'eme
kame.»‡Onorúgameka tabilé na-
jkí napurigá bilé tonto neraga
o'pachípua.
8 'Lige alué Remónisi uchéchigo
siné o'tole Esusi bilena rabó re'pá
ilígame, 9 'lige anele alé o'tosá:
—'Nee, aka e'nébá bochígimi
gawichí napu ma'chí 'lige
suwábaga ralámuli etéru'é napu
ekí mochí jena wijchimoba, aka
e'nébá asíriga 'la suwétiri kámpá.
'Lige suwábaga ye 'yámala ne mué
'la chojkóbisiga iligá nirásaká mué
ne'chí.
10 'Lige Esúsika anele:
—'Mi simigá mué Satanasi, cha
'yégame ke. Regá aní Onorúgame
ra'ichálila: «Pe alué Wa'lula
Onorúgamecho 'la niraga etewa, pe
alekecho 'la e'wiwa.»§
11 'Liko alué Remónisi 'ma waná
simile alé Esusi ajtígichi. 'Liko
yati neraga jsile santo ánjeli
go'ame 'yamia Esusi, 'lige aminami
gu'írimia.

Jena ruwimela Esusi pe kulí siné o'wínaligo nocha alé Galilea anilime ejírochi

12 Esusi akele Juani galírale
bajchárіga ajtigó. 'Lige simile Esusi
uchéchigo ku Nasareta anilichi
Galilea ejírochi. 13 Tabiléchigo
bejterálekó alé Nasareta anilichi,
pe chebilena we'ká riógichi simile
bejteramia Kapernaumi anilichi.
Alé a'bé nile wa'lú ba'wí ilígichi.
'Yako alé sébale alué ralámuli is-
raelita napu Sabuloni chojkégame
nile, 'lige napu Neptalí chojkégame
nile napu'lige bajchá sébalige
alué ralámuli israelita alé Kanani.
Makué oká chojkégame nile alué
ralámuli israelita. 14 Alueka alé
simílekuru, alarigáchigo osáligime
'ya bejtégame rió Isaíasi anil-
ime, napu ruyame nílige napu
Onorúgame anélige alarigá ikimeo.
Regá anime osale:
15 Alué we'é Sabuloni anilime 'lige
Neptalí anilime,
napu wa'lú ba'wí ilí,
alé simírame bowé bo'í,
alé ju, alé napu Jorani anilime bakó
bo'í,
alemi napu bokuíme ju rayénali Jo-
rani anilichi asiruga,
napu jipe ju ejiro Galilea anilime,
napu ejperégame nile ralámuli
tabilé jurío.

* **4:4** E'nesi Deuteronomio 8:3. † **4:6** E'nesi Salmos 91:11-12. ‡ **4:7** E'nesi Deuteronomio 6:16. § **4:10** E'nesi Deutoronomio 6:13.

16 Alué ralámulika tabilé machime
ju Onorúgame.
Jípeko 'máchigo sébako Onorúgame
Inolá
napurigá bilé ra'ósali neraga.
'Lige alué ralámuli asíriga resítiri
nóchali nocha mochile.
Jípeko 'ma sébaguru 'we a'lá semátiri
ra'ósali.
Jípeko 'ma námamaleké alué
ralámuli.*
17 'Lige alé sebasa Esusi, a'lige
kulí o'wínale rejcholi beniria. Regá
anile:
—'Ma a'rewa alué resítiri nóchali.
'Ma amulí seba raweli napurigá
Onorúgame suwábaga ralámuli
nulémala. Alekeri 'ma ku 'la 'nátame
gainawa.

Jena ruwimela Esusi bayéligo naó rió ro'chí i'mume

18 Esusi enale suweke wa'lú
ba'wí ilígichi Galilea anilichi. 'Lige
alué Esusi oká rió etele bi'lepi
o'nógame. Bilé Simoni anilime nile.
Oká rewégame nile alué Simoni,
Pegro anilime nílechigó. 'Lige uché
bileka Antresi anilime nile. 'Lige
alué rió ba'ichíkana pa uchule alué
morali ro'chí cha'pináliga alué
morálite. 19 'Lige anele Esusi alué
oká rió:
—Jeka simasi ne'chí 'yuga. Jípeko
'emi nokimela ralámuli gu'iria
buyana chátiri bowechi e'yéname.†
20 'Lige alué oká rió a'rele alué
morali 'lige simíbale alué Esusi
'yuga.
21 'Lige abé a'mibemi e'yéniga
Esusi uchéchigo jaré rió etele.
Santiago anilime nile bilé, 'lige
uché bilé Juani anilime nile.
Sebereo 'kúchila nile alué oká rió.
Bilé bárkochi mochile alué oká rió
o'nola 'yuga morali napisua. 'Lige
Esúsika bayele alué rió. 22 'Lige
'ma a'rele alué barko o'nola 'yúriga,
'lige simíbale Esusi 'yuga.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli beníraligo

23 Esusi bochígimi eyénale alé
Galilea anilichi ejiro. Napu
ekiná we'ká riógichi Esusi
ruwile Onorúgame ra'icháliła
ra'íchali 'lige napu ekiná u'kuchí
jurío re'obálachi alé «sinagoga»
anilichi. 'We a'lá semáriga
ruwile alué ra'íchali churigá
nulamio Onorúgame. 'Lige
suwábaga ralámuli sa'wale napu
ekí nayúkame nile. 24 'Liko
suwábaga ralámuli napu ichúrimi
ejperégame nílige Siria anilichi
'ma akele alarigá nocha ajtigó
Esusi. 'Lige a'pale suwábaga
ralámuli napu ekí nayúkame nílige,
jaré asíriga a'wágame o'kome,
'lige jaré u'kuchípala remónisi
mochígame, 'lige jaré rekúpame,
'lige jaré sujírigame. 'Lige Esúsika
'ma suwábaga sa'wale. 25 'Lige
asíriga we'ká ralámuli najátale alué
Esusi. Alé Galilea anilime ejiro
mochígame, 'lige ejiro Rekápolisi
mochígame ralámuli abiena najátale
Esusi, 'lige Rusaleni mochígame
ralámuli abiena najátale Esusi.
'Lige Jurea ejiro mochígame
ralámuli abiena najátele Esusi.
'Lige alé bakochi Jorani
na'lebo 'nálige 'omi niraga napu
ma'chínami ju rayénali we'ká
riógachi mochígame ralámuli abiena
najátale Esusi.

5

Jena ruwimela Esusi rejcholi beníriligo bilena rabomi asigá

1 Napu'lige Esusi suwábaga
ralámuli etesa, bilena rabomi
simile 'lige asíbale alé rabomi.
'Lige alué oyérame ralámulika a'bé
mochíbale. 2 'Lige Esusi o'wínale
ra'icha ralámuli beniria.
3 Regá anile Esusi:
—Onorúgameka 'we ganíliga
eteme ju (yolí ra'íchagaká ‹‹di-
choso›› anime chujkú) alué
ralámuli 'la machime rokárikó

* **4:16** E'nesi Isaías 9:1-2. † **4:19** Esusi anile: Ralámuli i'mume nímala 'emi.

Onorúgame a'walila. Onorúgame
'we a'lá nulémala alué ralámuli.
4 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju alué ralámuli napu jipe
'we seweka mochí, alué ralámuli
'we a'lá semati raweli 'yawa
Onorúgamete.
5 › Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju alué ralámuli napu tabilé riólame
ju. Alué ralámulika 'la narémala
alué napu Onorúgame nejímili ju.
6 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju alué ralámuli napu
'we a'lá bijchiá e'wánilime ju
napu Onorúgame nulame ju.
Onorúgameka 'we a'lá nabí
gu'írimala alué ralámuli napurigá 'la
bi'lepi na'támala senibí Onorúgame
'yuga.
7 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju alué ralámuli napu 'we
na'temame ju uché jaré ralámuli.
Onorúgamechigó a'chigóriga
na'temámala alué ralámuli napu
na'temame ju alué uché jaré
ralámuli.
8 › Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju alué ralámuli napu Onorúgame
'yuga 'nátame ju. Bilé rawé etémala
Onorúgame alué ralámuli.
9 › Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju alué ralámuli napu gu'írime
ju uché jaré ralámuli, napurigá
alué uché jaré ralámuli 'la bi'lepi
'nátame nímala. Alué ralámulika
regá anéwali Onorúgamete: «'Émika
ne 'kúchila ju.»
10 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju alué ralámuli napu 'we
resí oliame ju ralámulite napu 'la
sébali olame ju napurigá najkí
Onorúgame. Onorúgameka asíriga
'la semáriga nulémala alué ralámuli.
11 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju 'emi napu'lige resí
anilíe ralámulite ne'chí oyérame
kóriká, 'lige aminami 'we 'yégiga
ra'ichasa alué ralámuli 'emi 'yuga
napurigá sairúgame neraga. 12 'We
ra'sáligá mochíwaká napu'lige
alarigá nokachi ralámuli, 'émika
'wéchigo 'la semátiri raweli narémili
kame 'pa rewagachi. Alué chátiri
ralámuli abiena cha olale alué 'ya
ejperégame ralámuli napu ruyame
nílige napu anele Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali oná 'lige ra'ósali

13 › Jénaka bilé tétali ruyame
ju. 'Émika pe napurigá oná
ju. Napurigá 'we a'lá ajkágame
newame ju go'ame, 'lige aminami
napurigá tabilé bikamela sa'pá
oná ajchésiga, 'émika gu'írame ju
ralámuli napurigá tabilé aminabi
resí nokísimala. Oná 'ma naj-
sawísaká tabilé ra'ígame gainasa
pecha sirbe nímalawé. Pecha
uchéchigo ku 'la gainámalagó.
'Liko pe pálime nímala alué oná,
'lige ralámulika amoba e'yénamala
re'keka. 'We a'lá na'tawa choni-
ame ka ye tétali.
14 › Jena uchéchigo bilé tétali
ruwime ju. 'Émika napurigá
ra'ósali ju jena wijchimoba. Bilena
we'ká riógachi wa'lú gawichí
amoba, pecha gainámili júkó
napurigá chíbamala, abirigá ma'chí
iliméleke senibí. 15 Abiena tabilé
rajeme ju ralámuli lámpara, 'lige
pachárale elamia napu bo'í bilé
gajoni, iligá uché bilena elame
ju napu abé 'la ma'chígime ra-
jisáré, napurigá suwábaga ralámuli
galírale mochígame 'la ma'chígichi
mochímala. 16 Ye tétalika aniame
ju 'we a'lá sébali olawa napu nulá
Onorúgame, 'lige napu'lige etea
ralámuli, 'we a'lá niraga etémala
O'nó Onorúgame 'pa rewagachi
ajtígame.

Jena ruwimela Esusi beníriligo Moisesi nulalila

17 › 'Émika bijchigi ne alué
Moisesi nulalila suwábimia nawigó,
'lige abiena bijchigi 'emi ne nawigó
suwábimia alué 'ya nerúgame
rejcholi, napu ruyame nile alué
ralámuli napu Onorúgame anélige.
Neka pecha se'wí pamia nawako

alué nulalí nibilé alué ra'íchali
rejcholi. Neka nawákuru ralámuli
gu'írimia napurigá 'la námamala
ralámuli alué nulalí. 18 Neka 'la
bijchiá aníguru, bijí 'la bo'ígichi
ye gawí 'lige rewagátiri, tabilé
'wesi osilí bujéwili ju alué ra'íchali
Onorúgame nila, napusí 'ma sébili
ikí napu sébili ikimeli ju jena
wijchimoba. 19 Alekeri napu'lige
bilé rió tabilé e'wasa napurigá aní
alué nulalí, 'lige uché jaré ralámuli
sulisa napurigá alué ralámuli tabilé
e'wámala alué nulalí, 'liko alué rió
ta'mé najtékame nímala napu'lige
Onorúgame nulechi alué ralámuli.
Bilé rió 'we a'lá e'wame nísaká
napurigá aní alué nulalí, 'lige
benírame nisa uché jaré ralámuli
napurigá a'chigóriga nochámala,
'liko alué rió asíriga najtékame
nímala napu'lige Onorúgame
nulechi alué ralámuli. 20 Neka
anéguru 'emi: Alué bariseo 'lige
alué Moisesi nila nulalila benírame,
'we ra'íchame ju Onorúgame nu-
lalila tabiléchigo sébali olame júkó
rekó lanime ke. 'Emi tabilé
e'wásaká napu nulá Onorúgame
me'tagá alué bariseo 'lige alué
Moisesi nila nulalí benírame,
Onorúgame tabilé nulémala 'emi.

Jena ruwimela Esusi benírilígo napurigá tabilé ayome niwa

21 › 'Emi 'we a'lá machí regá
anélirigo alué 'ya mochígame: «Tase
me'ligá ilírowa ralámuli. Apiépiri
rió uché bilé rió me'lisá, alueka
wa'lú gastigo rewimeli ju.» 22 Neka
regáchigo anígó: Apiépiri rió napu
ayóniga eté uché jaré ralámuli,
abiena wa'lú gastigo 'yáwili ju
Onorúgamete rekó ta me'ae. 'Lige
bilé ralámuli tabilé 'la ra'ichasa
uché jaré ralámuli olagá, alueka
gastigáriwili ju alué e'wélalate napu
nuleme ju ralámuli jurío. 'Lige bilé
rió anesa chebilé rió: «Mueka pecha
najtékame júkó, mueka pe tonto
ju», alué alanímeká gastigáriwili ju
Onorúgamete na'ichí e'kósiga 'légana
injiérnochi.

23 › Alekeri, go'ame o'ká simisá
mué alé mésachi napu Onorúgame
go'ame i'lime ju, 'lige alé sebasa
nelasa mué, mué bo'né se'winá
oláligo uché bilé rió, 24 'liko abalé
a'rélime júkuru alué go'ame 'na
o'weka neraga napu ilí alué mesa.
'Lige alé a'resa, ku 'mi simibóká
gatewa alué rió 'yuga. Napu'lige
'ma 'la sébali gatesa, a'lige kuka
simibóká, a'lige kulí jawáwaká alué
go'ame alé mésachi.

25 › Mué se'winá 'sisa bilé rió
'yuga, 'lige alué rió wa'lúlachi
nejímala mué, 'liko ta'chó seba 'we
a'lá gatélime júkuru. Alué riote
nejísiga mué alé wa'lúlachi, 'liko
galírale bajcháwili ju mué. 26 Ne
'la aní mué tabilé ma'chínimio.
Napu'lige 'ma suwábaga najtétasa
mué napu ekí goblala alué wa'lula,
a'lige kulí ma'chínamala mué.

Jena ruwimela Esusi benírilígo napurigá tabilé e'newa bilé mukí 'yuga gojchináliga

27 › 'Émika 'we a'lá machí regá
anélirigo alué 'ya mochígame: «Tase
'yuga gochiboa uché jaré umugí
alué napu tabilé 'emi 'yula ju.»
28 Neka regáchigo anígó: Bilé rió
rekó tabilé gochié uché bilé mukí
'yuga, 'lige pe 'we 'yuga gochináliga
etesa 'liko alué rioka 'ma resítiri
alawégame nímili júkuru rekó ta
'yuga gochié.

29 › Chátiri na'tasa mué alieti
etega, 'liko ma'chí pápua alué busí
'lige pápuaká. Abé 'la nímala pe
busílacho we'kawa mué, tabilé 'la
ju suwábaga mué sa'pala 'légana
injiérnochi pasía. 30 'Lige alué
mué sekala wajtoná ilígame 'sísaká
napurigá nochawa alué resítiri
nóchali, 'ma rejpúniga pápua. Abé
'la kéréko seká we'kawa mué, tabilé
'la ju suwábaga mué sa'pala 'légana
injiérnochi pasía.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'la ko bo'né 'yula mukí a'rilía

31 › Abiena anime nile 'ya mochígame: «Bilé rió mukí a'resa bo'né 'yula, 'liko bilé apeli i'lime júkuru anigá 'ma a'réguru mué mukí.» 32 Neka uché bilé rejcholi ruwimela. Bilé rió bo'né upila a'resa, 'lige alué mukí uché bilé rió rewisá, 'liko alué mukí wa'lú resítiri alawégame nímala. Alué bajchá ajtígame rió chojkila nímala chonigá a'reme ju mukí. Alué nujubá ajtígame rioka abiena tabilé 'la nóchame kárélamala. Alué mukí tabilé alué rió nila ju. 'Lige alué mukí se'nú rió 'yuga gochime nisa ta'chó a'relía alué bajchabé riote, 'liko alué rioka tabilé resítiri alawégame gainámala rekó alué mukí a'rigé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué nulalí

33 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá anélirigo alué 'ya mochígame: «Onorúgame e'negá ajtí 'la sébali olamio ne, alekeri 'la sébali olámala ne.» 34 Tase aniboa: «Onorúgame 'la e'negá ajtí alekeri 'la sébali olámala ne.» Pe 'la sébali olawa. 'Lige tase aniboa: «'La sébali olámala ne, 'la e'negá ajtigame rewagá.» Tase regá aniboa: «Alé rewagachi nulá ajtigame Onorúgame.» 35 Tase aniboa: «Gawí 'la machí 'la sébali olamio ne.» Tase aniboa alieti, gawika kame napu teka ajtí Onorúgame. 'Lige tase alarigá aniboa: «Rusalénika 'we a'lá machí 'la sébali olámala ne.» Tase alarigá aniboa alué Rusalénika Onorúgame nila kame. 36 Tase aniboa: «Ne bo'né mo'ola 'la machiame 'we a'lá sébali olamio ne.» Tase alarigá aniboa mueka pecha gainámalagó newá rosákame o chókame mué bo'né gupala, nibilé bi'lepi gupá. 37 Napu'lige 'la sébali olámorisá mué, 'la sébali olawa. Tabilé gainásaká sébali olá, pe aniboa: «Tabilé ikíromala ne.» Tabilé siné 'yégili rupoa. 'Yégiliká pe Remónisi ra'ichálila ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé cha nokiame ko alué ralámuli 'yuga rekó alué ralámuli 'we cha nokachi 'emi 'yuga

38 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá aníligo alué 'ya mochígame: «Bilé ralámuli busila ma'chí pasa uché bilé rió, 'liko a'chigóriga oliame júkuru alué ralámuli. Bilé ralámuli ramé o'linasa uché bilé rió, 'liko a'chigóriga o'linálime júkuru alué rió ramalá.» 39 Neka regá aní: «Tase ayóniwa bilé rió 'we nejkome. Bilé rió nejchósaká bilena banichí, uchéchigo bilena gu'líwaká napurigá uché bilena banachí o'chómala. 40 Bilé rió bujénasaká mué o'páchala, yati 'yáwaká, 'lige abiena 'yáwachigó alué we'lí o'pacha* o'páchiga inálime. 41 Sontalo rejósaká napurigá o'toboa bilé tábiri bilé mili metro mejká, mueka abéchigo noli oká mili metro o'tobóká. 42 Apiépiri ralámuli táachi tábiri, yati 'yáwaká. Bilé ralámuli tanega tásaká bilé tábiri, yati tanéwaká.»

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá 'la galegá etewa sairúgame

43 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá anélirigo alué 'ya mochígame: «'La galewa mué amígola, 'lige tase galewa mué saíla.» 44 Neka regá aní: 'La 'we a'lá galewa mué saíla. 'La 'we a'lá gu'íriwa alué ralámuli, alué napu tabilé ganílime ju 'emi 'yuga. 'La tániwa Onorúgame napurigá Onorúgame 'la gu'írimala alué chátiri ra'íchame ralámuli, abiena alué napu cha nokame ralámuli ju 'emi 'yuga. 45 Alarigá nokiáká 'emi, 'la alué O'nó Onorúgame 'kúchila nímala 'emi, alué Onorúgame napu 'pa rewagachi ajtí, alué nuleme ju rayénali napurigá 'we a'lá

* **5:40** Alué we'lí o'pacha nile napurigá chaketa.

ma'chígime rainámala alué chátiri
ralámuli mochígichi, 'lige 'we a'lá
ralámuli mochígichi. Nuleme ju
u'kí napurigá u'kumela alé napu
mochí ralámuli napu 'la e'wime
ju Onorúgame, 'lige abiena alé
napu mochí ralámuli napu tabilé
e'wime ju Onorúgame. 46 Mué
pe alué 'we a'lá nirame ralámuli
'we a'lá nirásaká, 'liko mueka
tabilé 'la narémala Onorúgame
nila tábiri alarigá 'síkariká. Alué
napu goblálome ju enomí alarigá
nokame júchigó. 47 'Emi pe a'boi
amígola 'la repórisa, tachiri na-
jtékame nímalawé. Alué ralámuli
tabilé Onorúgame oyérame, alueka
abiena alarigá nokame ju. 'Émika
'we a'lá semáriga nokimeli júkuru,
tase napurigá alué ralámuli. 48 'We
a'lá sébali 'nátame ralámuli niwa
napurigá O'nó Onorúgame 'pa
rewagachi ajtígame.

6

Jena ruwimela Esusi beníraligo churigá gu'írilime ko uché jaré

1 › Tase che nokigá nokiboa
napurigá ralámuli etémala 'emi
napu'lige Onorúgame nulá. Tase
anigá e'yénawa: «Ramueka 'we
a'lá Onorúgame oyérame niru.»
Pe alieti 'nátaga nokisáká 'emi,
'liko 'emi O'nola 'pa rewagachi
ajtígame tabilé 'yámala 'emi semati
raweli. 2 Napu'lige gu'írilia alué
tabilé nígame ralámuli 'we resíriká
ejperégame, tase we'ká ralámuli
etériga gu'íriwa. Alarigá nokame ju
ralámuli 'we riólame napu'lige bilé
tábiri 'ya alué ralámuli tabilé nígame
alé u'kuchí re'obachi «sinagoga»
anilime mochígichi. Alué alarigá
nokame ralámulika pe najkigá
nokame ju napurigá 'we a'lá
nerawa ralámulite. Peka 'la sébali
olame ke a'bopi. 3 Napu'lige
ralámuli tabilé nígame gu'íria mué,
napu'lige tabilé 'wesi riógachi a'lige
gu'íriwaká. 'Lige aminami tabilé
'wesi ruyéwaká, nibilé mué amígola
rekó 'we a'lá amigo ke. (Ralámuli
israelita regá anime nile: «Tase
a'rewa napurigá mué sekala o'iná
ilígame etémala napu 'siá 'smi mué
sekala wajtoná ilígame.») 4 'Liko
mué asíriga 'la narémala O'nó
Onorúgame nila semati raweli,
alueka suwábaga eteme kame napu
ekí tábiri nóchachi ramué.

Jena ruwimela Esusi benírilígo churigá ra'icháli me ko Onorúgame 'yuga

5 › Napu'lige Onorúgame 'yuga
ra'icha 'emi, tase o'weti jaga
tániwa iwérali Onorúgame alé pachá
u'kuchí re'obachi «sinagoga» anil-
ime pe napurigá etewa suwábaga
ralámulite. Alarigá nokame ju
riólame ralámuli, peka 'la sébali
olame ke a'bopi. 'Lige aminami
alé bilena napu we'ká ralámuli
mochí, alemi jaga tánime ju iwérali
Onorúgame, pe napurigá etewa
suwábaga ralámulite. 'We ganílime
ju alieti nóchaga. pe u'kabi
rawé 'we ganíliga mochímala,
Onorúgameka tabilé 'yámili ju
semati raweli alué ralámuli.
6 Napu'lige mué Onorúgame 'yuga
ra'ichánalasa, bi'neli simibóká
pachami galírale 'lige 'yérawaká
yochi, 'lige kulí ra'icháwaka mué
O'nola Onorúgame 'yuga. Pecha
etérame júkó Onorúgame kaka,
alueka abiénachigo 'la etiágó iwérali
tánachi mué, 'liko Onorúgameka
asíriga 'la semati raweli nejímala.

7 › Napu'lige iwérali tania 'emi
Onorúgame, tabilé we'sá simérawa
bilé ra'íchali, 'lige aminami tabilé
ra'ichawa alué tabilé námatame
ra'íchali. Ralámuli tabilé machime
Onorúgame pe alarigá nokame ju.
Alueka abé 'la we'ká ra'icháliga
'we a'lá gepumia mayeme ju
Onorúgame. 8 Tase alarigá nokiboa
napurigá nokame ju alué ralámuli.
Alué 'emi O'nola Onorúgameka 'la
machí aleké najkió bajchá ta'chó
táachi 'emi. 9 Alekeri napu'lige

ra'ichalia Onorúgame 'yuga, regá anewa:
Mué O'nó 'pa rewagachi ajtígame, ramueka najkiáke'é
napurigá nerawa mué ralámulite,
10 najkiáke'é napurigá sebámala raweli
napurigá suwábaga ralámuli nulémala mué.
Abiena najkiáke'é napurigá nulámala mué jena wijchimoba
napurigá nulame ju mué 'pa rewagachi.
'Lige abiena najkiáke'é
napurigá 'la sébali ikimela napu mué najkí.
11 Pe rekó 'yáwagó ramué go'ame napu senibí rawé nejime ju mué.
12 Ramueka 'ma e'karu ralámuli
alué napu cha nokálige ramué 'yuga,
alekeri ramueka tánili e'kali mué cha nokogá nokigáriká.
13 Pe rekó anáchaga 'yáwagó a'walí ramué
napurigá 'la umérowa Remónisi
napu'lige alué Remónisi se'wí 'lúnilichi ramué.
Tase a'rewa ramué napurigá na'tawa alué chátiri 'nátili.*
'Lige Esusi anile:
14 —'Emi 'la e'kásaká uché jaré ralámuli napu'lige alué ralámuli e'káali tasa cha nokisá 'emi 'yuga, 'liko 'emi O'nola Onorúgame napu rewagachi ajtí 'la e'kámalachigó 'emi. 15 'Emi tabilé e'kásaká 'lige tabilé niraga etesa alué cha nokame ralámuli, 'liko 'emi O'nola Onorúgame tabilé e'kámala napu'lige 'emi cha nokisá.

Jena ruwimela Esusi benírilígo churigá ayunálime ko

16 › Napu'lige ayunalia 'emi, tabilé sewékame neraga e'yénawa. Alué 'we riólame ralámuli alarigá nokame ju peka 'la sébali olame ke, pecha sewékame kéréko, pe najkime ju napurigá niraga etewa ralámulite. Pe tabilé 'nátame ju Onorúgame 'yuga. Tabilé narémili ju napu Onorúgame nejímili ju. 17 Napu'lige ayunalia 'emi bajchá bisigówaguru 'lige 'we a'lá techípuaka, 18 napurigá tabilé machimela ralámuli mué ayúnachi, pe mué O'nola Onorúgame 'la machimela, 'liko 'la 'we 'la semati raweli nejímala Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwílígo tase we'ká e'karúgame tábiri niga mochiwa

19 › Tase niga mochiwa e'karúgame tábiri 'we najteme jena wijchimoba mochiga, jena wijchimóbaka 'we o'chérame ju nowí 'lige 'ma pe i'nime ju suwábaga tábiri gatériga mochígame. Suwábaga suwime ju. 'Lige chigórigame abiena mo'ime ju chigomia alué gatériga mochígame. 20 Tase we'ká na'tawa ye tábiri, iligá abé a'lá ju Onorúgame 'yuga na'talia. Alarigáká 'we a'lá semáriga narémala 'emi semati raweli napu'lige seba 'pa rewagachi. Tase nerume ju 'pa rewagachi nowí, 'lige tabilé i'nime ju tábiri gatérigime, 'lige tabilé e'yéname ju chigórigame. 21 Bilé rió we'ká tábiri nígame nisa 'we najteme, 'lige pe alekecho na'tasa, tabilé na'támala Onorúgame 'yuga.

22 › Mué 'la gu'írisaká uché jaré ralámuli napu 'yáliru mué Onorúgamete 'yale mué, 'la Onorúgame 'yuga 'nátaga gu'írisaká mué uché jaré, 'liko 'we a'lá 'nátame ju mué, 'liko 'we a'lá bi'wígame alawégame nímala mué. 23 Mué tabilé gu'írisaká ralámuli napu 'yáliru mué Onorúgame 'yale mué, tabilé 'la bi'wígame alawégame

* **6:13** Jaré osilí abiena regá aní: Mué kame napu nulame ju, mueka wa'lú a'walí nígame kame, 'lige nabí 'la sébali olame kame mué.

nímala mué. Chókame nímala mué
alawala.†
24 › Oká e'wélala 'yuga nóchame
nísaká alué pioni, pe tabilé ganíliga
eteme ju bilé alué wa'lula, 'lige
uché bilé wa'lúlaka 'la ganíliga
eteme ju. 'Lige alué pioni
bilé wa'lula 'la niraga etémala,
'lige bilé tabilé niraga etémala.
Yeka anime ju: Bilé rió tabilé
gainámala Onorúgame 'yuga 'nata,
pe we'ká enomí mékame na'tásaká.
'Lige alarigáká tabilé gainámala
Onorúgame oyeria.
25 › Neka alekeri aníguru: Tase
regá na'tawa: «Jipe rawé ¿tachiri
go'póaché?, 'lige ¿tachiri bajíwaché?,
peka i'tékuru ba'wí. 'Lige ¿tachiri
o'pachátuwaché? Peka i'tékuru
napurigá raliboa nuebo o'pacha.»
¿Tacha abé najteme júkó alawá
me'tigá go'ame? 'Lige ¿tacha abé
najteme júkó mué alawala me'tigá
alué o'pacha? 26 Onorúgameka
abiena 'la nejímili júkuru go'ame
'lige o'páchatiri. 'We a'lá na'táwabala
aka alué chulugí i'niga oyame:
tabilé echame ke, tajsiné 'wime
ka'e, 'lige tajsiné gateme ke go'ame
rekóachi. Onorúgameka alué napu
'pa rewagachi ajtígame ju 'la 'yame
ká'é go'ame. ¿Tacha abé najtékame
ju 'emi me'tigá alué chulugí?
27 ¿Chieri 'la ochéramalawé uché
pe'tá o'wétiri rekó 'we ochérinilie?‡
Rekó uché rajpé ochérinilie 'emi,
tase uché rajpé abé re'pá jágame
gainámala 'emi. Onorúgame 'sime
ju newá re'pá jágame 'lige re'lé
jágame.
28 › ¿Tachiri sirbe nímalawé pe
o'páchacho na'talia? 'We a'lá
na'táwabala churigá o'chérame ka
sewá jami nerúgame. Aka alué
sewaka peka nóchame júkuru, nibilé
o'páchati newame júkuru. 29 Neka
aníguru abéchigo 'la semátiri ko
me'tigá alué wa'lula 'ya bejtégame.
Alué napu 'we nígame nílige, alué
suwábaga me'tigá 'we nígame ka
Salomoni anilime nile. Asíriga
we'ká e'karúgame nígame nile na-
purigá chiní 'lige o'páchatiri asíriga
jino, abirigáchigo ta'mé semati
nílekó abe tase napurigá alué sewá
jami nerúgame. 30 Onorúgameka
nabí asíriga 'la semátiri sewame
gajsalá echame ju jami, 'lige pe
'ma wakime ju alué gajsalá 'lige
ralámulika 'ma e'kósime júkuru.
'Émika abé rajpé najtékame júkuru
me'tigá alué gajsalá. 'Émika tabilé
bijchigi Onorúgame nejkúrimio
o'pacha nejía. 31 'Liko tabilé
we'ká 'nata mochiwa: «¿Tachiri
go'póbeché jipe? ¿Tachiri bajíwaché
jipe? ¿Tachiri o'pachátawaché jipe?»
32 Alarigá nokame ju ralámuli tabilé
bijchígime Onorúgame nila ra'íchali.
Alué ralámuli asíriga 'nátame ju ye
tábiri. Alué 'emi O'nola Onorúgame
alué 'pa rewagachi bejtégame,
asíriga 'la machí tachiri tábiri resílá
'emi. 33 Iligá bajchá Onorúgame
'yuga na'tálime júkuru najkigá
napurigá Onorúgame nulámala. 'La
newalime júkuru napu Onorúgame
najkí. Alarigá olásaká 'emi
Onorúgame 'la nejímala nejkúrali
napurigá niga mochímala go'ame
'lige o'páchatiri. 34 Alekeri tabilé
na'támili ju: «Chukimeli ju ne be'lí.»
Iligá napu 'nata ajtí mué jipe alué
'lina na'táwaguru. Asíriga we'ká
nerúkuru napurigá gatewa jipe
yati. Be'lika uché bilé rawé ju.

7

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé chojkila neraga che'wálime ko uché jaré ralámuli

† **6:23** Yolí ra'íchaga aní (22-23): «Los ojos son como una lámpara para el cuerpo, así que, si tus ojos son buenos todo su cuerpo tendrá luz. Pero si tus ojos son malos todo su cuerpo estará en la oscuridad y si la luz que hay en ti resulta ser oscuridad, ¡que negra será la misma oscuridad!»

«Mué busila 'la a'ká nísaká» pe aniame kéré «mué 'we a'lá gu'írisaká uché jaré ralámuli.»

‡ **6:27** E'nesi San Lucas 12:25.

1 › Tase chojkila che'wawa uché
jaré ralámuli. Mué chojkila ner-
aga che'wásaká, 'liko Onorúgame
chojkila neraga che'wámala mué.
2 Onorúgameka a'chigóriga animela
'emi olagá napurigá aneme ju 'emi
uché jaré ralámuli. 'Emi tabilé ni-
raga etésaká, 'liko Onorúgamechigó
tabilé niraga etémala 'emi. 'We
a'lá tétaga nejísaká 'emi, 'la bochí
ajchigá, 'liko 'we a'lá sébali tétiga
narémala 'émichigó, 'la bochí
ajchigá. 3 'Lige ta machisá mué
bo'né wa'lú wejkolí ajchágame ko
mué bo'né busílachi, 'liko ¿chonigá
regá aneme ju mué uché jaré
ralámuli: «Muérigo, aka ne ma'chí
pátirigo alué u'tá wejkolí mué
busílachi ajtígame.» 'La ma'chí
pápua mué bo'né bajchá alué wa'lú
wejkolí mué busílachi ajtígame,
a'liko 'la ma'chí pámala mué alué
u'tá wejkolí alué rió busílachi
ajtígame. (Yeka aniame ju 'emi
chojkila neraga che'wásaká uché
jaré pe u'tá tábiriti kachi, tabilé
'nátaga mué bo'né abéchigo chojkila
ke, tabilé 'la ju.) 4 Mué 'we
resítiri nocha asisá, ¿chonémala
mué bilé amigo? ¿Regá anémala
mué?: «Ne 'la nejkúrimala ma'chí
paa alué resítiri napu mué nocha
ajtí.» 5 Iligá bajchá a'réwaguru
alué chátiri 'nátili napu mué 'nata
ajtí, 'liko 'la sébali 'nátame nímala
mué Onorúgame 'yuga napurigá
gu'írimala mué amígola. Mueka
pecha gainámili júkó pe u'tá wejkolí
ma'chí paa uché bilé ralámuli
busílachi chujkúgame, mué bilé
gutumoli elágame nísaká bo'né
busílachi.

6 › Tase 'yáwaká go'ame o'kochí
alué go'ame Onorúgame kógirime
nísaká. 'Lige aminami tase 'lúpuaká
alemi napu uchú gowí alué 'we
najteme rejté. Mué alarigá
olásaká, 'liko gowika pe re'keka
e'yénamala, 'lige siné kachi ku
gu'liga 'emi i'kímala alué gowí.
(Ye tétali júkuru aniame: 'We a'lá
na'táwará napu'lige Onorúgame
nila ra'íchali ruyá alué tabilé
Onorúgame oyérame ralámuli 'yuga.
Jaré ralámuli tabilé galeme ju alué
ra'íchali.)

7 › Abichilubi tániwa Onorúgame,
'liko Onorúgame nejímala 'nátili.
Abichilubi 'yáawa 'emi 'lige
'la rewimela 'emi. Bayéwaká
Onorúgame 'lige Onorúgame
e'wame júkuru.* 8 Apiépiri ralámuli
'la támeká 'la i'lime júkuru. 'Lige
alué 'la 'yáameká 'la rewame júkuru.
Alué bayémeka 'la nejélime júkuru.

9 › 'Emi 'kúchila baní tasa,
'émika tabilé rejté 'yámili júkuru.
10 'Lige ro'chí tasa 'emi 'kúchila,
tabilé sinowí 'yámili júkuru 'emi
alué u'kuchítiri. 11 'Emi napu
chátiri 'nátame ke abiénachigo
'la jebénigame júkó 'emi 'we a'lá
go'ame kógiga 'emi a'boi 'kúchila.
'Liko abéchigo 'la a'ká nejímala mué
O'nola Onorúgame 'pa rewagachi
ajtígame alué napu tánime ju.

12 › 'Emi najkisáká napurigá 'we
a'lá nejkúrimala apiépiri ralámuli,
'liko 'emi bajchá 'we a'lá niraga
gu'írimili júkuru apiépiri ralámuli.
Alarigá ju napurigá nulame ju alué
ra'íchali nulalí napu Moisesi os-
ale 'we 'ya 'lige napu osale alué
ralámuli napu ruyame nílige napu
Onorúgame anélige.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo u'kabi ralámuli sebámili ko 'pa rewagachi

13 › 'We e'wérali olawa napurigá
mo'iboa alé u'tá yógame galichi.
Wa'lú yógame ju alé napu simárame
ju ralámuli injiérnochi simamia
'lige we'lé bo'ígime ju bowé napu
sébame alé injiérnochi, 'lige we'ká
ralámuli alué bowé simíbame ju,
cháchigo 'la we'lé bo'ígime kame
alué bowé. 14 'Lige pe u'kabi

* **7:7** Yolí ra'íchaga aní Matéoka: «Llame a la puerta y se le abrirá.»

ralámuli simíbame ju alé bowechi
tabilé we'lé bo'ígime mo'imea alé
u'tá yochi alé ejperélimia senibí
Onorúgame 'yuga.
15 › 'We majawa alué 'yégame
ralámuli napu ruwime korí napu
ané Onorúgame napu 'we a'lá
Onorúgame oyérame korime ju,
peka Onorúgame oyérame ke. 'We
a'lá a'ká ralámuli kárigá jsime
ju, asíriga chátiri 'nátame kéréko
sulachika. 16 'We a'lá nérékuru
'we a'lá 'nátame ko 'we a'lá nóchali
nochasa. Tabilé 'la ralámuli nísaká,
'liko tabilé 'la nóchali newámala.
Tabilé rakémala i'wilí ('uba) alé
golalachi, 'lige aminami tabilé
rakémala alué chuná alé bilena
bitáyachi. 17 Abiena alué 'we a'lá
rojaka 'we a'ká rakeme ju, 'lige alué
ta'mé 'la rojaka ta'mé 'la rakeme ju.
18 'Lacha chátiri rakémalawé alué 'la
a'ká rojá tabilé nayume, 'lige 'lacha
a'ká rakémalawé bilé rojá nayume.
19 Suwábaga rojá tabilé 'la a'ká
rakémeka 'ma pe me'teka 'lúpili ju
alé na'ichí napurigá 'ma rajimela.
20 'Liko 'we a'lá machimela 'emi
alué ralámuli pala 'la bijchiá
'la bijchígili rejcholi nejime ka.
Pe e'néniga napu nokame ju 'la
machiboa.
21 › Tabilé suwábaga ralámuli
moinámala 'pa rewagachi napu
Onorúgame nulame ju rekó Wa'lula
aneme ke ne'chí. Pe alué ralámuli
napu ekí 'la sébali olame ju na-
purigá najkí ne O'nola Onorúgame
'pa rewagachi ajtígame, pe alueka
'la sebámala. 22 Napu'lige seba
raweli napu Onorúgame gustisia
olámala (napu Onorúgame animela
chieri 'la sébali oláligo 'lige chieri
tabile 'la sébali oláligo), we'ká
ralámuli anémala ne'chí: «Mué
Wa'lula nulame, mué a'walila gite
ramueka 'we a'lá rejcholi 'yáruturu
ralámuli, 'lige abiena buinároturu
u'kuchípala remónisi napu ralámuli
mochiga mochílige, 'lige abiena
sa'wáruturu nayúkame.» 23 Alarigá
animela. 'Lige neka 'we a'lá
ma'chígime ruyémala regá: «Neka
pecha siné machime kétego 'emi.
'Émika tabilé a'lá nóchali nóchame
júkuru. 'Mi simíbaga.»
24 › 'Lige a'pílipi rió neraga 'la
gepúsaká ye ra'íchali, 'lige 'la e'wasa
ye ra'íchali, 'liko alué rió napurigá
'we machime rió neraga nímala,
napurigá alué rió galí newágame
'we re'lé joka elale galí. 25 'Lige
wa'lú u'kusá 'lige 'ma bochile
alé gomichi 'lige galírale sébale,
'lige aminami asíriga ekale, 'lige
tabilé na'mínale alué galí, cha
'la newárigime níligame alué galí
'we re'lé joka. 26 A'pili ralámuli
neraga 'we a'lá gepúsaká ye ra'íchali
ne ra'ichálila, 'lige tabilé e'wasa
alué ra'íchali, 'liko pe napurigá
bilé rió tabilé 'nátame, pe alarigá
nímala, pe napurigá bilé galí
satebó galirárigime pe alarigá
nímala. 27 'Lige wa'lú u'kusá 'lige
aminami asíriga ekesá, 'lige 'ma
bochile ba'wí alé gomichi, 'lige 'ma
omarúgame na'mínale alué galí.
28 Napu'lige Esusi 'ma suwénasa
ye ra'íchali beniria, ralámulika
'we ra'sálále napurigá benírale
29 napugiti Esúsika 'we a'lá benigá
benírale, bo'né 'we a'lá sébali
machime nile, tabilé benile uché
jaré benírame 'yuga, tase napurigá
alué Moisesi nila nulalí benírame.

8

Jena ruwimela Esusi nayúkame 'yóligo

1 'Liko napu'lige Esusi 'pa
rabókana re'kínasa asíriga we'ká
ralámuli najátale. 2 'Liko bilé rió
nayume sa'pachí amoba* cho-
jkóbisiga ilíbale 'na o'weka neraga
napu enale alué Esusi. 'Lige anile:
—Muérigo Wa'lula, mué 'la
'yónalisiká ne'chí, ne'chí 'yówaká
napurigá ne 'la lisensia nígame

* **8:2** E'nesi glosario «lepra».

nímala napurigá bajkimela ne alé
re'obachi pachá.
3 'Lige Esusi nochale bo'né
sekálate alué rió, 'lige anile:
—'La nímala, 'ma 'la sa'wígame
nímala mué.
'Lige yati neraga sa'wile alué rió.
4 'Lige anele Esusi alué rió:
—Tabilé 'wesi ruyéwaká ne mué
sa'wáligo. Iligá simibóká balé
ajtígichi napurigá etémala mué
'ma sa'wígame ko. 'Lige go'ame
kógiwaká Onorúgame napurigá
nulálige Moisesi.† 'La suwábaga
alarigá olásaká mué, 'liko uchéchigo
siné 'we a'lá sébali niraga etewa
mué ralámulite.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo bilé sontalo piónila

5 Napu'lige Esusi Kapernaumi
anilichi sébachi, bilé gapitani son-
talo romano sébale Esusi ilígichi bilé
nejkúrali tániniliga. 'Lige anile alué
sontalo gapitani Esusi olagá:
6 —Mué Wa'lula, ne piónila
sujírigame ju, tabilé gayena noká
'lige 'we resí nilia ajtí.
7 'Liko anele Esusi alué gapitani:
—Simé ne 'yomia.
8 'Lige anile alué gapitani:
—Neka tabilé najtékame rió
ju napurigá mué bajkimela ne
bejtélachi, neka pe apiépiri rió
ju. Pe iligá aniboa: «Sa'wisá 'la
nímala alué pioni», 'lige alué piónika
'ma sa'wimela, mueka cha wa'lú
nígame kame a'walí napurigá
alarigá nulámala. 9 Neka 'la machí
alarigá nulálime ko wa'lula níriga.
Alué uché jaré wa'lula ne'chí
nuleme ju, 'lige neka u'kuchípala
sontalo nuleme ju. «Simawa»,
aneme ju ne jaré alué sontalo,
'lige yati simíbame ju. 'Lige «Jeka
simí», aneme ju ne bilé, 'lige yati
jeka simime ju. 'Lige bilé tábiri
newánilime ju ne piónila, 'lige alué
piónika yati e'wame ju.
10 'Lige napu'lige Esusi akisá, pe
i'kilí ilíbale e'negá. 'Lige Esusi anele
alué ralámuli Esusi najátame:
—'La bijchiá ye rioka 'la sébali
bijchígame ju 'we a'lá sa'wame
ko ne Onorúgame Alawala gite.
Jena napu ejperé ralámuli is-
raelita pecha 'wesi ralámuli i'tékó
uché abé bijchígame napurigá ye
rió. 11 Neka aníguru napu'lige
Onorúgame piesta newachi 'pa
rewagachi Abraámi 'yuga 'lige
Isaki 'yuga 'lige Akobo 'yuga, asíriga
we'ká ralámuli napuímio bochígimi
gawichí mochígame. 12 We'ká
ralámuli israelita tabilé sebámala
alé piéstachi rekó Onorúgameka
'we gu'írilige alué ralámuli, jaré
pecha Onorúgame 'yuga 'nátame
níligo tase napurigá ye rió. Alué
ralámulika pe ma'chige mochímala
tabilé mochímala alé pachá piesta
nerúgichi. Pe ma'chige 'lúpili
ju asíriga chonárale. 'Lige nalá
mochímala alué ralámuli aminami
chi'ná mochímala ramelá.
13 'Lige Esusi anele alué sontalo
gapitani:
—Ku simigá galírale. A'chigóriga
ikimela napurigá mué bijchígale.
'Liko pe aba'lige yati sa'wile alué
pioni.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo Pegro wasila

14 Napu'lige Esusi sebasa Pegro
galílachi, Esusi etele alué Pegro
wasila 'we nayua bo'igó. Asíriga iná
bo'ile alué Pegro wasila. 15 'Lige
Esusi nochale Pegro wasila sekala,
'lige yati ajchábale inuí alué Pegro
wasila. 'Liko asísale alué Pegro
wasila, 'lige yati go'ame newale na-
purigá Esusi go'mela 'lige uché jaré
ralámuli.

Jena ruwimela Esusi we'ká nayúkame 'yóligo

16 Napu'lige rayénali bokuísa,
a'páliru we'ká ralámuli u'kuchípala

† **8:4** Kulí siné rawé oká baloma kógime nile 'lige bilé tarali kachi kógime nile oká bo'á ranala.

remónisi mochígame pachágana.
'Lige Esusi 'ma buyánale alué
u'kuchípala remónisi pe nuligá.
Abiena Esusi 'yole uché jaré
nayúkame ralámuli. 17 Alarigá
'sile napurigá 'la sébali ikimela
napurigá anílige 'ya bejtégame rió
Isaíasi anilime napu ruyame nílige
napu Onorúgame anele. Regá anile:
«Alué bo'né o'tole nawilí napu
ramué nayume nírige.»‡

Jena ruwimela jaré ralámuli Esusi oyériligo

18 'Lige uché bilé rawé asíriga
we'ká ralámuli napuíle. Napu'lige
Esusi etesa, nulale napurigá listo
ujchagá mochímala bilé barko
simea na'lebo 'nálige. 19 Ta'chó
simíbachi, bilé alué Moisesi nila
nulalí benírame a'bé nawile Esusi,
'lige anile:

—Neka mué 'yuga inánili
panápuri simichi mué.

20 'Liko Esusi anile:

—Geyóchika 'la nígame júkuru
resó, 'lige chulugika 'la ra'sógame
júkuru. Ne napu nawá 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga,
neka tabilé asé galégame ju napurigá gojchimela.

21 'Liko uchéchigo bilé rió alué
Esusi oyérame, anele:

—Mué Wa'lula, neka mué si
simela, pe iligá elíwagó ne napurigá
ne o'nola tómala, a'lige simé ne mué
'yuga.

22 'Liko Esusi anile:

—Alué ralámuli tabilé Onorúgame
oyérame, alué nokimela alué
mukúgame toa. Mueka ne'chí 'yuga
simiboa.

Jena ruwimela Esusi eká geléchaligo 'lige ba'wí

23 'Liko Esusi bárkochi 'mole
alué makué oká oyérame
'yuga. 24 Napu'lige 'ma bárkochi
e'yénigichi, asíriga a'wágame
ekénale, 'lige ba'wí asíriga re'pá
ilírale 'lige bárkochi bajkile ba'wí.
'Lige Esúsika gojchigá bo'ile.
25 'Liko alué ralámuli Esusi oyérame
'ma ajchale Esusi gojchigá bo'ígichi.
'Lige anele ajchigá:

—¡Muérigo Wa'lula, asá nejkuri,
'ma bokuíchi ye barko!

26 'Lige Esúsika anile:

—¿Chonigá aliena majáliché 'emi?
'Émika tabilé bijchígilia Onorúgame
'la nejkúrimio napurigá 'la tabilé
bokuímala ye barko.

'Lige asísale Esusi, 'lige ená anele
Esusi alué eká 'lige ba'wítiri. 'Lige
'ma gelale alué eká 'lige ba'wítiri.
27 'Lige alué oyérameka pe i'kilí
jábele Esusi e'negá. 'Lige regá anile:

—¿Tachiri a'walí nígame júpeché
alué rió 'siá? 'La e'wenti júkuru eká
'lige ba'wí.

Jena ruwimela Esusi oká rió sa'wáligo u'kuchípala remónisi mochígame

28 Napu'lige Esusi na'lebo 'nálige
Garara anilichi sebasa, oká rió
buyale gaposántichika. 'Lige a'bé
nawíleru Esusi alué oká riote.
'Lige alué okáraga rió u'kuchípala
remónisi mochígame nile, 'lige alué
rió asíriga jobátigame nile, tabilé
a'reme nile napurigá ralámuli
simáramala alemi. 29 'Lige e'wele
ra'íchale:

—Mué Onorúgame Inolá,
¿chonigá nawá mué jeka ramué
mochígichi? ¿Ramué gastigárimia
nawá mué? Ta'chó sébachi raweli
gastigo narékime.

30 'Lige pe abé mejkabé we'ká
gowí e'yénale go'gá. 31 'Lige alué
u'kuchípala remónisi 'we tánele Esusi, regá anile:

—Mué buinásaká ramué jena ye
riochi mochígichi, 'liko 'mi we'ká
gowichi juláwagó ramué.

32 'Liko Esúsika anele:

—¡Yati simásigó!

'Lige buyásiga yati simíbale, 'liko
pachágana gowichi mo'ile, 'liko
suwábaga gowí iwégame juma

‡ **8:17** E'nesi Isaías 53:4.

mo'íbele 'légana rejchíkana. 'Ma
rujsule wa'lú ba'wí ilígichi, alésíko
'ma suwile.
33 'Liko alué gowí neseme, 'ma
júmasale majaga, asíriga iwégame
júmasaga sébale we'ká riógichi.
'Lige ruwile alakíligo alué rió
u'kuchípala remónisi mochígame.
34 'Liko suwábaga ralámuli napu
ekí ejperégame nílige alé we'ká
riógichi simíbale Esusi e'nemia.
Napu'lige etesa, asíriga iwégame
anele napurigá simela.

9

Jena ruwimela Esusi bilé rió 'yóligo sujírigame

1 'Lige Esusi bárkochi 'mole,
'lige na'lebo 'nálige simile. 'Lige
bo'né bejtélachi sébale Kapernaumi
anilichi we'ká riógichi. 2 'Lige alé
sebasa, bilé rió o'tóleru sujírigame
tabilé gayéname eyena. Pe tabachi
rekagá o'tóleru. Napu'lige Esusi
etesa alué ralámuli 'la bijchígio
Esusi 'la umabamio alué sujírigame
sa'wá, 'liko Esusi anele alué
nayume:
—'We iwera towí, alué chátiri
mué na'tálila 'lige napu 'sile mué
'ma e'kárigime ju.
3 'Liko jaré alué Moisesi nila nu-
lalí benírame ralámuli mochile alé,
'lige akele alanichi Esusi, 'lige anile
a'bopi 'nátaga: «Pe Onorúgamecho ju
napu e'kame ju chátiri 'nátili. Ye
rioka bo'nepi mayé Onorúgame ko.
'La enárigarigá julke 'liko.» 4 'Lige
Esusi 'we a'lá machile alieri 'nata
mochigo alué benírame. 'Lige anele
Esusi:
—¿Chonigá aliena chátiri 'nátili
'nata mochípeché 'emi? 5 ¿Churigá
anilía 'nalina abé a'lá nítéko? ¿Pa'lá
regá anilía: «Mué rió 'ma bujé ne
mué alué chátiri 'nátili napurigá
'la moinámala mué rewagachi»,
regáchala aniá: «O'weti ilísiga yati
einawa»? 6 Jipe ne napu 'pa
rewagáchika nawágame ju na-
purigá rió neraga,* 'la machírimala
ne 'emi ralámuli wa'lú a'walí
nígame ko ne Onorúgame nila
napurigá bujémala ne chátiri 'nátili
jena wijchimoba nerúgame.
'Lige Esusi anele alué rió
sujírigame:
—Yati ilísiwa. 'Lige yati ku galírale
simiboa, 'ma pabega gemá.
7 'Lige 'ma sa'wígame ilísale alué
rió, 'lige 'ma ku galírale simile.
8 'Lige ralámuli napu ekí alé
mochílige e'negá asíriga ra'sálále.
'Lige anile alué ralámuli:
—Asíriga 'la ju Onorúgame, 'yale
a'walí ye rió napurigá ralámuli
sa'wámala.

Jena ruwimela Esusi owíligo Mateo

9 'Lige Esusi 'we enale
chebilénami simiá, 'lige alué Esusi
bilé rió etele i'kilí ajtígame bilena
u'tá galichi enomí goblalia, gob-
ierno 'yuga nóchame. Mateo anil-
ime nile alué rió enomí goblálome.
'Liko Esusi anele alué rió:
—Nabá ne 'yuga.
'Lige alué rioka o'weti ilísiga yati
simile Esusi 'yuga.
10 'Lige abé alí, Esusi 'lige
alué oyérame ralámuli 'yuga i'kilí
mochile bilena galírale go'ame
go'yá. 'Lige we'ká mochile alé Esusi
si napuíka go'ame go'yá alué enomí
goblálome 'lige uché jaré ralámuli
napu tabilé oyérame nílige alué
Moisesi nulalila. 11 'Lige alé sébale
jaré bariseo, 'lige anele alué Esusi
oyérame olagá:
—Alué 'emi benírame enomí
goblálome 'yuga ajtíkuru go'yá,
'lige uché jaré cha nokame
ralámulitiri 'yuga. ¿Chonigá alué
'yuga go'áaché?
12 Napu'lige Esusi akisá alué
ra'íchali, bilé tétali ruwile:
—Ralámuli 'we a'lá a'ká tabilé
nayume, pecha najkime júkó
bilé 'yome. Alué 'we nayume

* **9:6** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

ralámulika, 'la najkime ju bilé
'yome.

'Lige uché rajpé ruwile:

13 —Yati simawa beniboa alué
napu ne ruimeli ju: «Neka najkí
napurigá ralámuli na'temaka
járomala a'bopi. Yeka abéchigo
najtékame júkó me'tigá go'ame
kógilia Onorúgame.»† Neka
nawákuru ralámuli bayemia napu
'la machime ju cha nokame ko.
Neka tabilé nawá ralámuli bayemia
napu tabilé bijchígame ju cha
nokame ko.

14 'Lige pe'tá i'libékorikáchi sébale
Juani oyérame ralámuli, alué Juani
napu ralámuli rewarame nílige.
'Lige anile alué ralámuli Esusi
olagá:

—Ramué 'lige bariseo 'we
ayúname niru. Aka mué oyérameka,
¿chonigá tabilé ayúnabeché?

'Lige Esúsika regá anele:

15 —Napu'lige bilé rió newímichi,
alué gompaniérola napu ne-
jkúrimili ju napu'lige newichi,
asíriga ra'sáligá mochímala. Alekeri
tabilé ayunámala. 'Lige bilé rawé
sebámala napu'lige alué newímili
rió o'toboa. A'lige kulí ayunámala
alué rió newímili gompaniérola,
cháchigo seweka mochímime kame.
(Yeka ruwime ju bilé rawé smeo
jaré rió Esusi o'tomea. A'lige
kulí 'we seweka mochimio Esusi
oyérame.)

16 'Lige aminami anele:

—Uché bilé tétali ruyémala ne
'emi. Napu'lige o'páchala 'la nisa
kárélasa napurigá pachókawa,
tase nuebo chinite pachókawa,
pe abéchigo we'lé chi'wámala'é
ichósiga cho'yoga. 17 'Lige aminami
tabilé ro'áwaká ajkágame i'wilí
ba'wila‡ o'chérame chiliwílachi
wi'chite newárigime. Napu'lige
alué i'wilí ba'wila ronasá 'ma
chi'wámala alué chiliwila. 'Lige
'ma go'límala alué i'wilí ba'wila.
'Lige aminami 'ma tabilé sirbe
nímala alué chiliwila. Bijí pe kulí
'la ronoa ilígichi alué i'wilí ba'wila
se'wí ro'ilime júkuru abé nuebo
chiliwílachi, 'liko alarigá 'la tabilé
'wesi najsawímala. Yeka ruwime ju
napurigá tabilé na'lowawa Esusi
nila rejcholi 'lige uché bilé rejcholi
'yúriga.

18 Napu'lige Esusi bijí ra'icha
ilígichi, bilé rió sébale alemi u'tá
re'obachi nulame «sinagoga» anil-
ime, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé a'bé
napu ilile alué Esusi, 'lige alué rió
anele alué Esusi:

—Ne malala pe i'pebi mukú, pe
rekó anáchaga, simibóaká sekate
nochamia napurigá ku ajánamala.

19 'Liko Esusi simile alué rió
'yuga, 'lige alué Esusi oyérame
abiena simíbale. 20 'Ma boichimi
'yénigichi, bilé mukí a'bé nawiga
chébale Esusi o'páchala. Alué
mukí nayume nile asíriga we'lisi,
rojpachí nayume nile, tabilé siné
ajchábame nile elenia, 'ma makué
oká bamí nile alué mukí nayua.
21 'Lige alué mukí 'nátale: «Pe
chébamala ne alué Esusi o'páchala
napurigá 'la sa'wimela ne.» 22 'Lige
Esusi gu'liga e'nénale alué mukí,
'lige anele:

—'We iwera mué mukí. Mueka
'la bijchígalekurú ne 'la umabamio
mué sa'wá, alekeri 'la sa'wíkurú
mué jipe.

Pe yati neraga sa'wile alué mukí.

23 'Lige napu'lige Esusi bajkisá
alué wa'lula galílachi, «sinagoga»
anilichi nulame, etele «flauta» bu-
jchigá rabisime jágichi, 'lige ami-
nami asíriga we'ká ralámuli e'wele
nalame. 24 'Lige anele Esusi alué
ralámuli:

—Buyásiga 'emi. Ye iweka
pecha mukigá bo'iko, pe gojchigá
bo'íkurú.

'Liko alué ralámuli achile alué
Esusi lanichi, pe tabilé bijchígale,
'máchigo mukugá bo'íligame.

† **9:13** E'nesi Oseas 6:6. ‡ **9:17** E'nesi glosario «vino».

25 Napu'lige ralámuli ma'chige
buyasa Esusi pachá galírale bajkile
napu bo'ile alué iwé mukúgame.
'Lige sekachí cha'pile Esusi alué
iwé, 'lige yati asísale alué iwé.
26 'Liko suwábaga ralámuli ra'íchiga
e'yénale alué alieti bochígimi
riógachi napu echulú nílige alé
ejiro.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká siego 'lige bilé rió tabilé gayéname ra'icha

27 Napu'lige Esusi 'ma boichimi
enágichi, oká rió tabilé ma'chílime
guwánaka e'yénale e'wele ra'ichasia
Esusi olagá:
—¡'La na'temápua ramué, mué
Rabí rijimala!
28 Napu'lige Esusi bilena galírale
pachami bajkisá, alué oká rió abi-
ena alé sébale. 'Lige rukele Esusi
alué oká rió:
—¿'Émika 'la bijchígilia ne 'la um-
abamio 'emi sa'wá?
—Ramueka 'we a'lá bijchígilia
—anile alué oká rió.
29 'Liko alué Esusi nochale alé
alué oká rió busílachi. 'Lige anele
nochagá:
—'Emi 'la bijchígasaká ne 'la um-
abamio 'yoa, 'liko ku 'la gainámala
e'nena 'emi.
30 'Liko yati ku 'la ma'chílale.
'Lige Esusi 'we anele alué oká rió:
—Tabilé 'wesi ralámuli ruyéwaká
ye alieti.
31 'Lige alué oká rioka arigáchigo
'we ruwile a'kinana, asíriga we'ká
ralámuli ruyele alé ichúrimi riógichi.
32 Napu'lige pe kulí simíbachi
alué oká napu tabilé ma'chílime
nílige, jaré rió bilé rió a'pale
tabilé gayéname ra'icha, pe
u'kuchípala remónisi mochígame
nile. 33 Napu'lige Esusi 'ma buinasa
alué u'kuchípala remónisi, 'liko 'ma
gayénale ra'icha alué rió. 'Lige
suwábaga ralámuli pe i'kilí jale
e'negá, 'we ra'sáláme kéréle rekó
pe i'kilí jage, 'lige anile:
—Tajsiné alarigá 'ínilituru jena Is-
raeli.
34 'Lige alué bariseo tabilé
ganíliga mochile alarigá ikisá. 'Lige
anile alué bariseo:
—Pe alué wa'lula remónisi napu
Satanasi anilime ju 'smi a'walí
'yaa napurigá ye rió 'la buinámala
u'kuchípala remónisi.

Jena ruwimela Esusi 'we na'temaka etéligo ralámuli

35 'Liko Esusi bochígimi we'ká
riógachi simírale benírisia, 'lige
u'kuchí re'obachi alé «sina-
goga» anilime simírale benírisia
Onorúgame nila ra'íchali napurigá
Onorúgame 'ma 'la semáriga
nulamio suwábaga ralámuli
alawálachi, 'lige abiena we'ká
e'karúgame nawalí sa'wasia.
36 Napu'lige we'ká ralámuli sebasa
Esusi e'nemia, alué Esusi asíriga
na'temaka etele alué ralámuli,
tabilé a'walí nígame niraga etele
alué ralámuli, pe napurigá bo'á
tabilé bo'élime, alarigá etele.
37 'Lige Esusi anele alué bo'né
gompaniérola:
—Asíriga we'lé ju ri'ligó
echerúgime, 'lige alué 'wímeka
asíriga u'kabi ju. 38 Alekeri
Onorúgame tániwaguru napurigá
uché rajpé julámala 'wime na-
purigá gu'írimala alué uché jaré
'wime.§

10

Jena ruwimela Esusi nóchali 'yáligo alué makué oká rió bo'né 'yuga járome

1 'Lige Esusi bayele alué makué
oká rió bo'né 'yuga járome* na-
purigá a'bé jámala alé Esusi ilígichi.
'Lige a'walí 'yale Esusi alué makué
oká rió napurigá u'kuchípala
remónisi buinámala, 'lige aminami

§ **9:38** Esúsika pe anime kéréle we'ká ralámuli 'ma listo mochigo napurigá gu'íriwa, iligá pe u'kabi ralámuli e'yena Onorúgame nila ra'íchali benírigа.

* **10:1** E'nesi glosario «apóstol».

napurigá we'ká e'karúgame nawalí
sa'wámala.
2 Jena uchú alué makué oká rió
rewalá Esusi 'yuga járome: alué
Simoni napu oká rewégame nílige,
Pegro anilime níligechigó alué Si-
moni, 'lige bilé Antresi anilime
nílige napu Simoni bonila nílige,
'lige bilé Santiago anilime nílige
alué napu Sebereo inolá nílige, 'lige
bilé Juani anilime nílige napu San-
tiago bonila nílige, 3 'lige Belipe,
'lige Bartolomé, 'lige Romasi, 'lige
Mateo alué napu enomí goblálome
nílige, 'lige Santiago anilime nile
bilé, alué napu Alipeo inolá nílige,
'lige Tareo anilime rewégame nile
uché bilé, 4 'lige Simoni, alué napu
geriyero nílige, 'lige Jurasi Iskari-
ote† napu Esusi saíla gu'írile Esusi
cha'piachi.
5 Ye makué oká rió nulele Esusi
regá anigá:
—Tase simáwaká alé tabilé
jurío ralámuli ejperélachi. Am-
inami tabilé simawa alé we'ká
riógichi Samaritano ralámuli
ejperélachi. 6 Iligá si'né simáwaká
alué ralámuli israelita ejperélachi.
Alué ralámulika napurigá bo'á
e'wegágame, alarigá e'yéname
ju. 7 Napu'lige simalia, rejcholi
nejíwaká alué napu regá anime
ju: «Amulí seba raweli napurigá
Onorúgame nulámala ralámuli
alawálachi.» 8 'Lige asíriga 'yóowaká
nayúkame ralámuli, 'lige aminami
ku ajánawa alué ralámuli suwígame
napurigá ku ajagá mochímala.
'Lige abiena sa'wawa alué nayume
amoba sa'pachí napurigá 'la lisen-
sia nígame nímala re'obachi simiba.
'Lige ralámuli u'kuchípala remónisi
mochígame 'ma buináwaká alué
u'kuchípala remónisi. Tabilé
najtegachi narele 'emi alué a'walí
napurigá ralámuli 'yómala, tase
goblálowa 'emi alué ralámuli.
9 › Tabilé o'ká simawa enomí
napu ju alué 'oro, plata, 'lige
kobre. 10 Nibilé morali napurigá
tábiriti ajchawa, nibilé rasígame
o'páchiga simawa. Aminami nibilé
rasígame akega simawa, nibilé
bilé resola o'ká e'nawa, napugiti
nóchaga e'yéname ka, ralámulika 'la
gu'írimala 'lige kógimala go'ame.
11 › Panápuri we'ká riógichi
sebásiga, bilé rió galila 'yáwaká
'we a'lá rió bejtélachi 'lige alé
che'lebáwaká napusí simalia
uchéchigo bilénami. 12 Bilena
galírale sebásiga, 'la repóriwa
ralámuli. 13 Alué ralámuli alé
galírale mochígame 'we a'lá nísaká,
'liko Onorúgame 'we a'lá gu'írimala
alué ralámuli. 14 'Emi tabilé lisensia
'yásiga napurigá alé che'lebámala,
'lige tabilé akinálisa 'emi ra'ichálila,
'liko 'ma yati simáwaká alé galírale
mochiga. 'Lige alé we'ká riógichi
'ma simawa. 'Ma sawéwaká
we'é bemolila ronochí chu-
jkúgame. (Alueka pe ruyame
neraga nímala ye alué ralámuli alé
we'ká riógichi mochígame gastigo
naremio.) 15 Neka 'la bijchiá
aníguru, napu'lige seba raweli na-
purigá Onorúgame gustisia olámala
ralámuli 'yuga, alué gastígoká
napu narémala alué we'ká riógichi
mochígame, abéchigo enátiri nímala
alué gastigo napu narémili ju alué
cha nokame ralámuli napu Soroma
ejperégame nile 'lige Gomora
ejperégame.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé galéligo Esusi

16 › ¡Neka cha nokame ralámuli
ejperélachi jula 'emi, alué ralámuli
napurigá olí bo'á go'nálime! 'We
a'lá 'nátiga mochiwa napu'lige
alué ralámuli 'yuga mochíriga
napurigá tabilé che ikiboa. 17 'We
a'lá 'nátaga mochiwa, alué cha
nokame ralámuli o'tomela 'emi
alé we'ká riógichi napu e'wélala
mochí. 'Lige wejpisómala gujsite

† **10:4** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

alé u'kuchí re'obachi jáwoga «sinagoga» anilime. 18 'Lige aminami
o'toboli ju 'emi alé napu mochí
alué e'wélala selígame nulame, 'lige
napu ajtí alué wa'lula rey napurigá
alué nokimela gustisia olá 'emi
'yuga, 'la ne'chí oyérame kóriká,
alekeri lolámala. 'Lige alarigá 'la
ra'ichámala 'emi ne nila ra'íchali
alué ralámuli e'wélala napu tabilé
jurío ju. 19 Napu'lige 'emi alé napu
mochí e'wélala o'tosuga, tase we'ká
na'táwaká: «¿Tachiri chonimé ne?
¿Churigá ruyémala ne?» Napu'lige
seba, Onorúgame 'we nejkúrimala
napurigá 'la semáriga ra'ichawa,
20 napugiti tabilé 'emi nímala
napu na'támala alué ra'íchali napu
ra'íchame ju 'emi, O'nó Onorúgame
Alawala 'símala nejía alué 'nátili.

21 › Jaré pe rijimala ke ba'chila
o bonila saíla gainámala. 'Lige
alé e'wélala mochígichi nejímala
napurigá alué e'wélala nokimela
me'á. 'Lige bilé o'nó abiena
'ma nejímala bo'né inolá. Tabilé
na'temámala rekó bo'né inolá
kachi. 'Lige inolaka 'ma alué
bo'né o'nola 'lige eyélatiri saíla
gainámala, 'lige nejímala alé e'wélala
mochígichi napurigá alué e'wélala
nokimela me'á. 22 Ne'chí oyérame
kóriká, suwábaga ralámulite cha
anewa 'emi. 'Emi tabilé guwana
rujsúsaká, abirigá jasa napusí suwí
ne'chí oyériga, 'liko 'pa rewagachi
o'tomé ne 'emi. 23 Napu'lige
cha nokisá bilena we'ká riógichi
mochígame ralámuli, najátaga
e'yénasa 'emi me'lináliga 'liko yati
chebilena júmasawaguru. Neka 'la
bijchiá aníguru, bajchabé nawamio
alué napu nawale 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga 'emi ta'chó
suwábichi ne nila ra'íchali beniria
bochígimi we'ká riógachi jena
Israeli anilichi.

24-25 › Tase majawa napu'lige cha
anichi ralámuli. Ne abiénachigó cha
anilime júchigó, 'lige ne'chí alarigá
anésiga, alué ralámuli abiena cha
animela 'emi olagá. Alarigá ju
bilé benime 'yuga, napurigá alué
benírame. Bilé nóchame ju napurigá
wa'lula. 'Lige Belsebú anésiga
ne'chí, napu aniame ju Wa'lula
Suwábaga 'Yégili, alué ralámuli
abiena alarigá anémala 'emi olagá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri 'nalina majátéko

26 › Tase majawa alué ralámuli.
Rekó cha nokachi rukó tabilé
ma'chígichi, Onorúgameka abi-
ena 'la etea ajtí suwábaga 'lige
abé a'kinana 'ma machiboli ju
suwábaga napu alué ralámuli
nokogá e'yena. 27 'Liko tase
majáwaguru. Napu'lige ne ruwichi
bilé ra'íchali rukó, 'émika rawé
ruipóguru. Ne ruisáká i'kilí
ra'íchaga 'emi najkálichi a'bé chujká
napurigá tabilé akémala uché jaré,
tase majáwaguru e'wele ra'íchaga
ruigá rawé galimopa jaga na-
purigá we'ká ralámuli akimela.
28 Tase majawa alué ralámuli napu
uché jaré ralámuli me'agá e'yéname
ju, alué ralámulika rekó me'ame ke
pecha umubámalagó 'emi alawala
me'á. Majáwaguru Onorúgame
'nalina napu 'la alawala 'nalina
me'ame ju napu 'ma 'légana in-
jiérnochi pame ju 'ma me'lisá.

29 › ¿'Émika ralineme ju alué oká
chulugí pe bilé pésochi? Tabilé
'me najteme ju alué chulugí, O'nó
Onorúgame 'we a'lá machime ju
napu'lige suwichi alué chulugí.
'Lige alué chulugí suwime ju
napu lisensia 'yame ju Onorúgame.
30 Onorúgame asíriga 'la tétiga ajtí
a'pílipi gujpá 'emi mo'ólachi jágame,
'lige asíriga repume ju aminami.
31 'Lige alarigá tabilé majawa,
Onorúgameka asíriga 'la repúmili
júkuru 'emi me'tigá alué chulugí,
'émika abéchigo 'la najtékame kame
me'tigá alué we'ká chulugí.

32 › Alué rió tase chijúnaga ruisá
alué uché jaré ralámuli ne'chí
oyérame ko, 'lige néchigó abiena

'we a'lá ruyémala Onorúgame 'pa
rewagachi ajtígame alué rió ne'chí
oyérame ko. 33 Jaré 'emi tabilé
ne'chí oyérame korigá ruyésaká
uché jaré ralámuli, 'liko neka
tabilé machime korimela 'emi O'nó
Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame
ruyea.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo ralámuli nakomio

34 › ¿'Lacha mayé 'emi ralámuli
ne nawáligo ra'mamia 'emi
ralámuli jena wijchimoba nakoga
ejperégame? Neka ruwí tase
ra'mamia nawagó. Neka iligá
nawákuru sairárimia. 35 'Lige bilé
ralámuli bo'né o'nola sairámala.
'Lige bilé mukí bo'né eyela
sairámala. 'Lige mo'lila bo'né
wasila sairámala. 36 Alué napu
bi'lénapi galírale ejperégame ju
a'bópika sairámala.‡ Alarigá
ikimela napu'lige ralámuli o'wina
ne'chí oyeria.

37 › Bilé ralámuli 'we galeme
nisa bo'né o'nola 'lige bo'né eyela
me'tigá ne'chí, 'liko alué ralámulika
tabilé ne'chí oyérame nímala. Bilé
ralámuli 'we galeme nisa bo'né
inolá 'lige bo'né malala me'tigá
ne'chí, 'liko alué ralámuli tabilé
ne'chí oyérame nímala. 38 Bilé
ralámuli tabilé e'wame napu
nulá Onorúgame 'lige tabilé resí
ikinálime, alueka tabilé ne'chí
oyérame nímala rekó ne'chí 'yuga
eyéname ke. 39 Alué ralámuli
majame ka ne'chí oyériga, alueka
tase rewimela semati raweli.
Bilé ralámuli tabilé majáme ka
mukigá ne'chí oyériga, alueka 'we
semáriga na'támala Onorúgame
'yuga. Tabilé chéré rekó mukugé,
alué ralámuli abiena 'la Onorúgame
'yuga asimela.

40 › Jaré ralámuli 'la nirásaká
'emi, pe a'chigóriga ju napurigá
ne'chí niralia. Jaré ralámuli 'la
nirásaká ne'chí, pe a'chigóriga ju
napurigá Onorúgame niralia, alué
napu 'sile ne'chí jula. 41 Bilé rió 'la
nirasa apiépiri alué napu ruyame
ju napu Onorúgame anele, 'liko
alué rió asíriga 'la semati raweli
narémala, a'chigóriga napurigá
nareme ju alué rió napu ruyame
ju napu Onorúgame anele. Bilé rió
'la nirásaká uché bilé 'we a'lá rió
napu 'we a'lá sébali olame ju napu
Onorúgame najkí, 'liko alué rió
asíriga 'la semati raweli narémala
napurigá nareme ju alué rió napu
'we a'lá sébali olame ju napu najkí
Onorúgame. 42 Apiépiri ralámuli 'la
'yásaká pe bilé baso ba'wí ne 'yuga
járome napurigá bajímala, 'we a'lá
semati raweli narémala. Alueka
'we a'lá bijchiá ju.

11

Jena ruwimela Juani júlaligo jaré rió Esusi rukéniliga

1 Napu'lige alué Esusi 'we a'lá
ruyesa alué makué oká rió Esusi
'yuga járome, alésíko alué Esusi 'ma
simile we'kanami pueblo ralámuli
benírisia rejcholi Onorúgame nila.

2 'Lige Juani galírale bajcháriga
asigá akele Esusi 'we a'lá benirio
ralámuli Onorúgame ra'ichálila 'lige
'we a'lá sa'wao nayúkame, alué
Juani regá 'nátele: «Pe ye Esusi
kéréko Onorúgamete julárigame na-
purigá gu'írimala ramué, siné kachi
pe alué kéréko Kristo anilime.»
Alarigá 'nátele alué Juani. 'Liko
júlale jaré rió alué Juani napu
aba alué Juani gompaniérola nile
3 napurigá regá rukémala:

—¿Mué ju napu nawámili nílige
ramué gu'írimia, o chebiléchala ju?

4 'Lige Esusi nejele:

—Simasi Juani ruyewa churigá
ka ra'íchali napu 'emi akele jena
jipe, 'lige abiena ruyéwaká napu
'emi etewá jipe. 5 Ruyéwaká alué
tabilé ma'chílime 'ma ku ma'chilio,
'lige sujírigame ralámuli 'ma ku 'la

‡ **10:36** E'nesi Miqueas 7:6.

gayenio e'yenia, 'lige alué ralámuli
amoba sa'pachí nayume 'ma ku
sa'wíligo 'lige 'ma lisensia nígame
ko napurigá simámala re'obachi,
'lige alué najkacholo ralámuli 'ma
ku akeo, 'lige suwígame 'ma ku
ajanio, 'lige tabilé nígame 'ma
akea mochigo alué 'we a'lala
ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali.
6 'We ganíliga eté Onorúgame alué
ralámuli napu tabilé guwana rujsú.

7 Napu'lige alué rió Juani gom-
paniérola simasa, Esusi chojkile
ruyea ralámuli alarigáriga níligo
Juani. Regá anile:

—Napu'lige 'emi 'mi alé
simíbalige alé napu tabilé 'me
u'kume ju, alé napu Juani asálige
nawésali ruyea ralámuli 'yuga,
¿tachiri e'nemia simárupeché?
¿Pe bilé rió napuyépiri rejcholi
oyérame?* 8 ¿Tachiri e'nemia
simárukó 'liko? ¿Simáruchalá
e'nemia bilé rió 'we a'lá semátiri
o'páchigime? 'Emi 'la machilke
alué 'we a'lá a'ká o'páchigime
ralámulika alué e'wélala galílachi
mochime ko. 9 ¿'Liko tachiri
e'nemia simárupeché? ¿Bilé rió
napu ruyame ju napu anele
Onorúgame, alué e'nemia simaru?
Ju, alué e'nemia simíbale 'emi.
Aminami alueka 'we najtékame
nóchali nígame júpá, me'tigá alué
uché jaré ralámuli napu ruyame
nílige napu anélige Onorúgame.
10 Pe alué Juani olagá aní alué osilí
'we 'ya nerúgame napu regá aní:

Neka julámala bilé rió napurigá
ralámuli ruyémala mué
sebámili ko jena wijchi-
moba.
'Lige alué 'símala gatea bowé na-
purigá mué sebámala alé.†

Alué Onorúgamete julárigame ka
pe Juani ju. 11 Neka 'la bijchía
aníguru: Alué Juani napu ralámuli
rewarame nílige, alué ju suwábaga
ralámuli me'tigá najtékame napu
ekí mochí jena wijchimoba. Neka
abiena ruwí bilé rió tase najtékame
ko, napu'lige a'resa napurigá
Onorúgame nulémala, 'liko 'we a'lá
najtékame nimio Onorúgame níriga
me'tigá Juani nochálila.

12 › Napusí Juani we'ká ralámuli
benírasa, we'ká ralámuli cha
nokame sairuga mochí napu
nulá Onorúgame. 'Lige 'ma
na'minánili alué nulalí‡ (Alué
ralámuli ju napurigá bo'á go'lechi
uchúkame. Napu'lige nawame ju
bo'elo i'pumia, júmaka buyame
ju.) 13 Suwábaga ralámuli 'we
'ya mochígame napu ruyame
nile napu anile Onorúgame, 'lige
abiena alué Moisesi nila ra'íchali,
ruwile churigá nímili níliga alué
Juani ralámuli rewarame ba'wichí
jáwaga. 14 Alué ralámuli anime
ke uché bilé napurigá Elíasi§
nawamio. Neka aníguru alué Juani
ko alué Elíasi ju napu nawámili
níligo. 15 'La najkégame níriká na-
purigá akiboa, asíriga 'la gepúlime
júkuru.

16 › ¿'La chieti alué ralámuli
jipe mochígame? Pe alué okaná
chojkégame kuchí 'kuchi kárékuru
napu mochime ju alé we'ká
riógachi nasípami re'ea, napu
re'énilime ju uché jaré 'yuga, napu
regá aneme ju alué uché bilena
chojkégame kuchítiri napu re'eme
ju: 17 «Bucheru alué baká napurigá
'emi yawimela, tabiléchigo yawíkó
'emi. 'Lige 'we sewékame wiká
wikaráruturu, 'lige 'emi tabilé
nalákuru.» 18 'Lige nawákuru
Juani alué napu tabilé we'ká tábiri
go'yame nílige, tase napurigá uché
jaré ralámuli, 'lige aminami tabilé

* **11:7** Matéoka aní: ¿Pe napurigá bilé gajsalá ko pe ekate noká ilígame? † **11:10** E'nesi San Lucas 1:76. ‡ **11:12** Siné kachi ye bersíkulo regá anime kéré: Napusí Juani we'ká ralámuli benírasa, we'ká ralámuli 'we najkí napurigá Onorúgamete nulewa. § **11:14** Alué Elíasika napu 'we 'ya bejtégame nile ruyame nile napu anele Onorúgame ta'chó ochérachi Juani.

bajime nílige alué i'wilí ba'wila
rekútame 'lige regá aneme júkuru
alué ralámuli jipe mochígame:
«Alueka pe u'kuchípala remónisi
ajchágame ju.» 19 'Lige nawákuru
alué Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika, 'lige suwábaga go'ame
go'yame júkuru napu ekí go'yame
ju ralámuli jena wijchimoba
mochígame, 'lige abiena bajime
júkuru alué i'wilí ba'wila rekútame.
'Lige regá anéguru ralámuli: «Alueka
'ma rasíriga go'yame júkuru, 'lige
aminami asíriga bajime júkuru,
'lige aminami 'we a'lá amigo ju
ralámuli 'yuga enomí goblálome
'lige chejaré ralámulitiri alué
'we resítiri sulégame.» 'Wéchigo
'la ma'chígime néréko 'we a'lá
benégame ko Onorúgame, 'we a'lá
ma'chígime nérékuru 'ma 'la we'ká
ralámuli sa'wáligo. Suwábaga a'lá
sébali olame nile.

Jena ruwimela Esusi ená anéligo alué chátiri ralámuli

20 'Liko Esusi chojkile ená anea
alué cha nokame ralámuli alé
we'ká riógachi alé napu 'yólige
we'ká nayúkame alué Esusi. Ená
anele pecha a'réligame alué chátiri
nóchali. Regá anele:

21 —¡Resía 'emi ralámuli Ko-
rasini anilichi ejperégame! ¡Resía
'emi ralámuli Betsáira anilichi
ejperégame! Neka 'we a'lá
sa'wigéturu alé ejperégame ralámuli
Onorúgame a'walílate napu tabilé
'wesi ralámuli gayéname ju alarigá
sa'wá, 'lige 'emi abirigá tabilé
a'réturu alué resítiri nóchali.
Ralámuli 'ya ejperégame alé Tiro
anilichi ejperégame 'lige Sironi
anilichi ejperégame abiena asíriga
'we cha nokame ralámuli kéturu. Ne
'we a'lá sa'wasa alué ralámuli alé,
'lige o'pachátimituru alué o'pacha
'we chajótigame, 'lige mochíbimituru
bilena najpisochi napurigá
machimela ralámuli 'ma a'réligo
alué chátiri 'nátili. 22 Napu'lige
seba raweli gastigo narémichi
'emi ralámuli Korasini ejperégame
'lige Betsáira ejperégame, a'lige
rawé 'emi ralámuli uché ra-
jpé a'wágame gastigo narémala
me'tigá alué ralámuli cha nokame
alé Tiro ejperégame 'lige Sironi
ejperégame. 23 'Emi ralámuli
Kapernaumi anilichi we'ká riógichi
ejperégame, ¿'émika 'la bijchiá
bijchigi 'pa rewagachi moinamio
'emi? Onorúgameka tabilé alar-
igá 'nata. 'Émika wamí 'légana
injiérnochi simámili júkuru. Neka
alé we'ká riógichi 'emi ejperélachi
asíriga 'la sa'wigéturu ne nayúkame,
'émika tabiléchigo a'rélekó alué
chátiri 'nátili. Alué chátiri ralámuli
'ya ejperégame Soroma anilichi
we'ká riógichi, etésaká aliena 'la
umébigo ne sa'wá ralámuli, 'ma
a'rémitibá alué chátiri 'nátili, 'lige
bijí 'la we'ká riólimiturubá alé we'ká
riógichi Soroma anilichi. 24 Neka
anéguru 'emi ralámuli Kapernaumi
anilichi we'ká riógichi ejperégame,
napu'lige raweli sebasa napurigá
Onorúgame wanápamia chátiri
'nátame ralámuli (gustisia olámala),
uché rajpé a'wágame gastigo
narémala me'tigá alué ralámuli
napu Soroma anilichi ejperégame
nílige.

Jena ruwimela Esusi aníligo nejkúrimio napurigá 'la resíbamala ralámuli

25 'Liko regá anile Esusi:

—Mué O'nó Onorúgame, mueka
asíriga wa'lú júkuru 'lige mueka
rewagachi nulame júkuru, 'lige am-
inami jena wijchimoba. Neka 'we
a'lá ra'íchame ju mué olagá, mueka
tabilé lisensia 'yale alué ralámuli
riólame napurigá námamala alar-
igá ko mué, alué ralámuli napu
'nátame ju a'bopi 'we a'lá ejpénigime
ko. Mueka 'wéchigo a'lá gu'írame
júkó alué ralámuli tabilé riólame na-
purigá námamala churigá ko mué.
Ralámuli alué tabilé riólame ka,
alueka 'we listo ju, alueka 'la 'we

a'lá námaka akeme ju. 26 Mué O'nó
Onorúgame, alarigá ju. Alarigá
newigá ganílame ju mué.
27 'Lige Esusi anile:
—Ne O'nola suwábaga 'yáturu
ne'chí nóchali, 'nátili 'lige a'walí.
Tase 'wesi machí churigá ko
Onorúgame Inolá, pe O'nó
Onorúgame 'la machí. 'Lige
tabilé 'wesi machí churigá ko
Onorúgame, pe alué Onorúgame
Inolá 'la machime ju churigá ko
O'nó Onorúgame. Ne, Onorúgame
Inolá, 'we gu'írame ju ne uché
jaré ralámuli napu ne najkí na-
purigá alué uché jaré ralámuli 'la
námamala churigá ko Onorúgame.
28 Suwábaga 'emi napu ekí 'we
resibaka mochí we'ká 'nátaga, jeka
simasi, ne 'la nejkúramala napurigá
'emi 'la resíbamala. 29 'La eliwa
ne napurigá ne 'símala benira,
'liko napurigá oká oisí bulurúgame
nímala ramué araro banasuka
e'yénigime, siné kachi 'la benimela
nóchali ne benírichi. Neka 'we
i'kilí ju. 'Lige aminami tabilé
riólame ju ne. Ne'chí 'yuga beniáká
'la tabilé we'ká 'nátame niwa,
neka alé asimémpá 'emi gu'íria.
'Lige aminami asíriga 'la resíbapua.
30 Ralámuli ne'chí 'yuga nóchameka
asíriga 'la ganíliga mochímala.
Tabilé bejtégame ju ne'chí 'yuga
nochalia.

12

Jena ruwimela Esusi 'yuga járome rijpúniligo ri'ligó bilé rawé resíbulichi

1 A'kinana bilé rawé resíbalichi
ri'ligó echégachimi eyénale Esusi
alué bo'né 'yuga járome 'yuga. 'Lige
alué bo'né 'yuga járome e'luíle 'lige
rejpúnele ri'ligó mulalá 'lige go'ale
rakala mojsika. 2 Napu'lige bariseo
etesa alieti, anele Esusi:
—'We a'lá e'né alué mué 'yuga
járome. Jipe rawé resíbilichi
júkuru tabilé nochálichi ju, pecha
rijpunálime júkó ri'ligó.
3 'Lige Esusi anele alué bariseo:
—¿Tacha leérame ju 'emi osilichi
napu ruyame ju churigá 'síligo
alué 'ya bejtégame rió Rabí anilime
napu'lige Rabí e'luísa 'lige aminami
alué ralámuli Rabí 'yuga e'yéname
nílige? 4 Alueka alé Onorúgame
galílachi bajkile 'lige baní o'tole
Onorúgame kógilime alé pachá
Onorúgame galílachi mochígame.
Alué Rabika 'lige alué ralámuli
Rabí 'yuga e'yéname go'ale alué
baní, tabilé lisensia nígame nile
napurigá go'mela alué baní, pe
baleka 'la lisensia nígame nile.
5 ¿Tabilé siné leérame ju 'emi alué
apeli napu chujkú Moisesi osilila,
balé tabilé resíbame ko bilé rawé
resíbilichi? Abirigá pecha resítiri
júkó rekó alué balé noche bilé rawé
resíbilichi. 6 Neka aníguru, napu
ne nulá abé najtékame ju me'tigá
alué Moisesi nila nulalí. 7 'Émika
pecha 'la námaka leérame júkó alué
Onorúgame nila ra'íchali. Regá aní
Onorúgame nila ra'íchali: «Neka
najkí napurigá 'emi 'we na'temaka
etémala uché jaré ralámuli, tase
pe ajágame me'liame najkí ne
ne'chí kógilime.» 'Emi 'we a'lá
námasaká 'liko pecha chojkila
neraga che'wámiko alué ralámuli
tabilé resí nokágame, 8 napugiti ne
kame Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga
wa'lula kame ne resíbalichi rawé.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió gajpóligame sekégame resíbulichi rawé

9 'Lige Esusi uchéchigo bilena
simile, simile bilé u'tá re'obá ilígichi
«sinagoga» anilime. 10 'Lige alé asale
bilé rió bilena sekala sujírigame
sekégame, 'lige alemi jale jaré
bariseo 'lige rukele pe machináliga
choniá anirá alué Esusi, nejiwa
olale se'winániga anisáká. Regá
rukele:
—¿'La ju napurigá bilé rawé
resíbilichi 'yowa nayúkame?
11 'Lige Esúsika nejele:

—Bilé rawé bilé bo'á wijchisá
'emi bujkula bilena rejkolíchimi
bilé rawé resíbilichi, ¿'Lacha ta
ma'chí pámala 'we 'emi na'temaka?
12 ¿Tacha abé najtékame júkó bilé
ralámuli me'tigá bilé bo'á? Bilé
ralámulika uché rajpé najtékame
júkuru me'tigá bilé bo'á. 'Liko
abiena 'la ikiáréleke napurigá
'yowa ralámuli nayume bilé rawé
resíbilichi.
13 'Liko Esusi anele alué nayume:
—'Ma ku wajchinábá seká.
Napu'lige wajchinasa 'ma ku
sa'wile. 14 'Liko bariseo ma'chige
simíbale 'lige chojkile ra'icha a'boi
churigá 'la nítiká me'liá Esusi.

Jena ruwimela Onorúgame ra'ichálila 'we a'lá ruwíligo 'ya churigá 'simio Esusi

15 Napu'lige Esusi machisá
me'libólikó bariséote, 'liko Esusi
yati simile. 'Lige simisá asíriga
we'ká ralámuli najátele guwana.
'Lige Esusi 'we 'yole ralámuli
nayume napu alemi e'yénale alemi
guwánami, 16 'lige 'we anile ralámuli
napurigá ralámuli tabilé ruwimela
chieri ko bo'né, 17 napurigá 'la
sébali ikimela napurigá ruyélege
Onorúgame alué abé 'ya bejtégame
rió Isaíasi anilime napu ruyame
nile napu Onorúgame anélige ta'chó
ochérachi Esusi. Anile:
18 'We a'lá e'nésibá.
Ye júkuru ne 'yuga nóchame.
Yeka ne cha'píturu ne bo'né.
Neka 'we galé ye rió,
asíriga ganíliga ajtí ne ye rió 'yuga.
Neka ne alawala 'yama oláguru.
'Lige alué 'símala suwábaga cho-
jkégame ralámuli ruyea
alué napu ne najkí.
19 Alueka tabilé resí animela,
nibilé e'wele ra'ichámala,
nibilé sinámala
alemi napu we'ká riógachi ju.
20 Alueka 'we a'lá niraga etémala
alué ralámuli tabilé nígame
napu tabilé gayéname ju bo'nepi
nemía.
Alueka abisibi 'we nulámala
napusí 'ma a'lá sébali olá ralámuli
napu nulá Onorúgame.
21 Suwábaga chojkégame ralámuli
jena wijchimoba mochígame
'we a'lá bijchígimala 'we a'lá
gu'írimia alué.*

Jena ruwimela bariseo ruwíligo Esusi Remónisi a'walila nígame ko

22 'Liko Esusi bilé rió tabilé
machílime o'tóleru, 'lige ami-
nami tabilé gayéname nile alué
rió ra'icha, u'kuchípala remónisi
ajchágame rió nile. 'Lige Esusi
'ma 'yóole, 'liko 'ma ma'chílile, 'lige
aminami 'ma gayénale ra'icha.
23 'Lige alué ralámuli napu najátale
Esusi rukele a'bopi napurigá
majáganti neraga:
—¿Ye jule Esusi Rabí rijimala,
alué napu ramué gu'írimili ju?
Tabilé machirúbá.
24 'Lige alué bariseo akisá
alanichi alué ralámuli, 'lige anile:
—Napu'lige buyana u'kuchípala
remónisi ye rió, pe alué u'kuchípala
remónisi o'nola nejílala a'walite
buyáname ju, alué u'kuchípala
remónisi o'nola napu Belsebú
anilime ju 'lige aminami Satanasi
anilime ju.
25 Esusi 'we a'lá machile alieti
'nata mochigo alué bariseo, alekeri
anele:
—Bilena ejiro pe a'bopi na'áwasa
ralámuli, 'liko tabilé sirbe nímala
alué ejiro. Abiena a'chigóriga ju
ralámuli we'ká riógichi mochígame,
abiena alarigá 'ínili ralámuli bilena
galírale rijimá we'kaka napuíka
riógame nisa 'lige pe na'áwame
nisa a'boi, tabilé gayéname ju bilé
tábiri nóchali newá. 26 'Lige alué
Satanasi ma'chí pasa alué u'tabela
remónisi, ¿'lacha a'wálimalawé alué
Satanasi alarigá 'sísaká? Tabilé
gainámala bo'né nila nóchali newá.
27 'Lige ne ma'chí pame nísaká

* **12:21** E'nesi Isaías 42:1-4.

alué u'kuchípala remónisi Belsebú
a'walílate, ¿chieri 'yame júkó a'walí
alué 'emi gompaniérola napu'lige
buyáname ju alué u'kuchípala
remónisi? Remónisi nejime
júlé. 'Émika tabilé remónisi 'sime
kóríguru. 'Liko tabilé machigá
aní 'emi ne'chí chojkila neraga
che'wáa. 28 Neka Onorúgame
Alawala a'walílate buyáname júkuru
u'kuchípala remónisi. Yeka pe
aniame ju Onorúgame 'ma nulá
ajtigó jena.
29 › Bilé rió tabilé gainámala
chigoa bilé rió a'wágame galílachi,
alué rió a'wágame tabilé buluruga
asisáká. Napu'lige alué rió bulu-
ruga ajtígichi, a'liko 'la gainámala
tábiri chigoa.†
30 › Tabilé ne'chí oyérame ka pe ne
saíla ju. Tabilé nejkura mochime
ka alué oyérame ralámuli bailichi,
alueka mejká jula mochime ju
alé napu ne ajtí, napurigá olí
bo'á majárime ju. Alarigá ju alué
ralámuli.
31 › Abiena ruimé ne bilé ra'íchali:
Onorúgameka 'la e'kame júkuru
suwábaga alué chátiri ra'íchali
napu ra'íchame ju ralámuli, nobi
tabiléchigo e'kame júkó alué
ralámuli napu 'we resí anegá
ra'íchame ju Onorúgame Alawala
olagá. 32 Jaré ralámuli 'we
gawéliga ra'ichasa Onorúgamete
julárigame 'pa rewagáchika olagá,
Onorúgameka abiena 'la e'kámala
alué ralámuli. Onorúgame
Alawala gawéliga ra'ichásaká, 'liko
Onorúgameka tabilé siné e'kámala.
Tabilé siné e'kámala jipe jena
wijchimoba nibilé abé i'libeko
napu'lige mukusuga.‡

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé rojá 'we a'lálaká a'ká rakeme ko

33 › 'We a'lá repúpua bilé rojá
'liko 'la a'ká rakémala. Bilé rojá
tabilé a'lá repútigame, alueka tabilé
a'ká rakémala. Rakala e'néniga
machiame júturu pala 'la ka alué
rojá o tabilé 'la ko ma. 34 ¡'Émika
pe napurigá sinowí 'kúchila júkuru!
'Émika asíriga cha nokame ralámuli
júkuru, 'lige ¿'lacha a'ká ra'íchali
ra'ichámiliwé 'emi, pe cha nokame
ralámuli ke? 35 Bilé rió 'we a'lá
'nátame ka 'we a'lá ra'íchame júkuru,
alué rioka 'wéchigo a'lá 'nátame
nímime. Bilé rió tabilé a'lá 'nátame
ka, alué rioka tabilé a'lá tábiri
ra'íchame júkuru, alueka pecha a'lá
'nátili 'nátame nímime. 36 Neka
aníguru, napu'lige raweli sébasa na-
purigá Onorúgame gustisia olámala,
a'pílipi rió neraga ruimeli ju cha
anigá eyéniligó. 37 Mué ra'ichálila
'we a'lá nejkúrisa napurigá tabilé
narémala gastigo 'we a'lá a'ká
nísaká alué ra'íchali. Tabilé a'ká
nísaká alué ra'íchali, 'liko mué wa'lú
gastigo narémala.

Jena ruwimela alué cha nokame ralámuli Esusi owíligo napurigá Esusi 'we a'lá semátiri tábiri newámala

38 'Liko jaré bariseo 'lige jaré
Moisesi nila nulalí benírame anele
Esusi:
—Mué rió Onorúgame nila
ra'íchali benírame, ramueka 'we
eténili alué 'we semátiri tábiri
newachi mué,§ alué napu ta'wesi
rió gayéname ju newá.
39 'Lige Esúsika anele:
—Ye 'we i'nílime ralámuli, tabilé
sébali olame napu najkí Onorúgame
'la sébali olámirisá, rejoa aníguru
napurigá ne newámala 'we semátiri
tábiri napu tabilé gayéname
ju ralámuli. Neka tabiléchigo
newámalagó napurigá 'emi 'la
machimela. Pe bi'lepi tábiri
newámala ne abé i'libeko, pe
alué napu ne newámili ju pe aba
alieri nímala napu ikílige alué 'ya
bejtégame rió napu ruyame nile

† **12:29** Onorúgame Alawala 'ma bulugá ajchale Remónisi, alekeri 'la gayena ne u'kuchípala remónisi buyana. ‡ **12:32** Esúsika ne'ocha alué ralámuli aníligame Remónisi alawala ajchágame ko alué. § **12:38** E'nesi 16:1.

napu Onorúgame anele, Jonasi
anilime. 40 Alueka ro'chí rojpálichi
asálekurú bakiá rawé 'lige bakiá
rukó, alué wa'lú ro'chí napu wa'lú
ba'wichí oyame ju. Alarigá ikimela
alué Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika, pachá jena gawichí
bo'imela bakiá rawé 'lige bakiá
rukó. 41 Alé we'ká riógichi napu
Jonasi rejcholi nejile, aleka Nínibe
anilichi nile. Napu'lige alué
ralámuli akisá alé alué rejcholi,
'la a'rélekuru alué chátiri 'nátali
'nata. Napu'lige 'emi ruyechi ne ye
rejcholi, 'émika tabilé a'reme júkuru
alué chátiri 'nátali 'nata. Neka
abéchigo wa'lú najtékame júkuru
me'tigá alué Jonasi. Napu'lige
seba raweli napu Onorúgame
gustisia olámala alué ralámuli
chátiri 'nátame, 'liko alué ralámuli
Nínibe mochígame chojkila neraga
che'wámala 'emi tabilé ku guwana
'nátame koriká. 42 Napu'lige
sebasa raweli gastigo (juicio)
narémichi ralámuli jipe ejperégame,
alué wa'lula mukí napu nulame
nile alé Saba anilichi napu 'we
'ya bejtégame nile ku ajánamala
a'lige rawé, 'lige ra'ichámala
sairúgame neraga alué ralámuli jipe
ejperégame olagá. Alué mukika
napu'lige bijí ajagá asigá 'we
mejkaka nawálekuru gepumia alué
Salomoni nila rejcholi 'we benegá
ra'íchame, 'lige jipe jena ajtíkuru
ne napu abé benegá ra'íchame ju
me'tigá alué Salomoni, 'lige 'émika
tabilé gepúnili ne nila rejcholi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'la ko alué chátiri nóchali a'rilía tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame níriká

43 › Napu'lige alué u'tabela
remónisi ma'chínasa bilé ralámulichi
jami wakígichimi simime júkuru
'yásiga bilena 'we a'lá suérikáchi
resíbamia, nobi tabiléchigo rewame
júkó. 44 'Liko regá anime ju: «Ku
simé ne napu ajtí alué rió napu
ne galila nílige, 'lige ku pachágana
bajkimé ne, alé pachágana ka ne
galílachi kame.» 'Lige ku alé sébaga
'we a'lá bi'wigá ilígame eteme
ju abé 'la gatérigime pechítigame,
(pe tabilé che'sime neraga etéwili
ju alué rió. Abirigáchigo tabilé
ajchágame kéréko Onorúgame
Alawala pachágana sulachí.)
45 'Liko alué u'tabela remónisi
chéchigo gichao u'kuchípala
remónisi, abéchigo enátiri na-
pabume ju, 'lige suwábaga alué
lakí remónisi alé pachágana alué
riochi mo'ime ju. 'Lige alué
rioka abéchigo cha nokame nímala
me'tigá bajchabé rawé. Alarigá
ikimela ye ralámuli tabilé a'ká.
Pe i'sínimi a'reme júkuru 'emi
alué chátiri nóchali, 'lige 'emi
tabilé ajchágame nísaká Onorúgame
Alawala a'kinana rawé, abéchigo
cha nokame gainámala 'emi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ko eyela 'lige bonila 'lige waíla

46 Napu'lige Esusi bijí ra'icha
ilígichi ralámuli 'yuga, sébale Esusi
eyela 'lige suwábaga alué nasípasi
bonila 'lige nasípasi waíla alé
ma'chige. 'Lige ma'chige jale Esusi
'yuga ra'ichánilia. 47 'Lige bilé rió
anele Esusi:

—Mué eyela 'lige mué bonila
'lige mué waíla ma'chige jawí, mué
si ra'ichánilirí.

48 'Lige Esusi anele alué napu
simile ruimea:

—¿Chieri júkó ne eyela, chieri
júkó ne bonila 'lige ne waíla?

49 'Liko e'nénele alué oyérame,
'lige majoga regá anile:

—Ye ne 'yuga járome ralámuli
júkuru ne eyélaka 'lige ne bonila
'lige ne waíla. 50 Apiépiri napu
ekí 'la e'wame ju napurigá nulá
ne O'nola Onorúgame, alué napu
'pa rewagachi ajtí, suwábaga alué
júkuru ne bonila 'lige ne waíla 'lige
ne eyela.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali rejcholi bilé rió ri'ligó weroka echame

1 A'lige rawé Esusi 'ma simile alé
galírale asigá 'lige 'mi wa'lú ba'í
ilígichi suwékimi asíbale. 2 'Lige
asíriga we'ká ralámuli napuíle alé
napu asale Esusi. 'Lige alekeri alé
bárkochi 'mole Esusi, 'lige suwábaga
ralámuli alé ba'wichí suweke jale.
3 'Liko Esusi chojkile ralámuli
beniria we'ká tétali rejcholi. Regá
anele:

—Bilé rió ri'ligó echimea simile
weroka. 4 Jaré pe u'kabi talí
boichimi rujsule. 'Lige chulugí
jsile, 'lige 'ma go'ale alué ri'ligó.
5 'Lige jaré talí pe 'we rejtérale ruj-
sule, tabilé 'me wa'lú ajtígichi we'é,
'lige yati ya'wile. 6 'Lige rayénilite
'ma wakíbale alué ri'ligó ya'wisá,
pecha re'lé nawégame níligame.
7 'Lige jaré asíriga ro'rúgachi rujsule
wejchá jágichi. 'Lige 'ma 'yale
alué wejchá sawala, 'liko tabilé
gayénale alué ri'ligó e'wele o'chera.
8 'Lige jaré talí 'we a'lá we'égachi
rujsule, 'lige alueka 'we a'lá ya'wile
'lige asíriga 'la 'wíliru. Jaré ri'ligó
mulalá bilé siento ri'ligó rakele.
'Lige jaré usánisa makué rakele.
'Lige jaré baisá makué rakele.
9 'Emi 'la najkégame níriká napurigá
akiboa, asíriga 'la gepúlime júkuru
ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chonigá tétilite benírame ko ralámuli

10 'Liko alué Esusi 'yuga járome
a'bé mochíbale napu asale alué Es-
usi, 'lige regá anele alué Esusi:

—¿Chonigá alarigá anéché mué
alué ralámuli alué tételite peka 'la
námame kachi alarigá ra'íchachi
mué?

11 'Lige Esúsika anele:

—'Émika 'we a'lá ma'chígime
ruyémala ne napu tabilé námale
'emi. 'Lige uché jaré ralámulika
tabilé 'la ma'chígime ruyémala ne,
napurigá alué ralámuli tabilé pe'tá
námaka ejtebímala rekó 'we a'lá
akee 'lige rekó 'we a'lá etee. 12 Alué
napu 'la námame ju bilé ra'íchali
rejcholi ruilía churigá nulame ko
Onorúgame, Onorúgameka uché
rajpé 'yámili ju 'nátili. Alué napu
tabilé námame ju 'lige tabilé ben-
inálime ju Onorúgame tabilé lisen-
sia 'yámala napurigá benimela,
'liko alué u'kabi napu námame
ju 'ma we'kuámala. 13 Alekeri
alarigá ra'icha ne, napugiti alueka
rekó 'la etee, tabilé eteme kame,
'lige aminami rekó 'la akeme ke,
tabilé akeme kame, 'lige aminami
tabilé námame rekó 'la akeme ke.
14 Alarigá ikíbá napurigá sébali
ikimela napu anele Onorúgame 'ya
alué rió Isaíasi anile. Regá anele:

Rekó akeme ke Onorúgame nila
ra'íchali,
tabiléchigo námame júkó.
Rekó 'we a'lá eteme ke, tabiléchigo
námame júkó.
15 Jipe ejperégame ralámulika tabilé
a'lá 'nátame ju,
'ma na'ole najkala
'lige 'ma busílatiri 'ma na'ole
napurigá tabilé etémala
'lige napurigá tabilé akimela,
'lige napurigá tabilé 'la námamala
alué,
napurigá tabilé ku smela,
'lige napurigá 'yómala ne.*

16 › Onorúgame 'we ganíliga ajtí
napugiti 'emi 'we a'lá ma'chílime
buségame kame, 'lige aminami
'we a'lá akeme najkégame kame
'emi. 17 Neka 'la bijchiá aníguru.
Asíriga we'ká mochile 'we 'ya
alué napu ruyame nile napu
Onorúgame anele, 'lige aminami
asíriga we'ká ralámuli 'we a'lá, 'lige
asíriga eténilie ye tábiri napu 'emi
etiá jipe, tabiléchigo etéliko 'lige
aminami asíriga gepúnilituru alué

* **13:15** E'nesi Isaías 6:9-10.

ye ra'íchali napu 'emi gepua mochí
jipe, pecha i'téligime ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué tétali alué rió ri'ligó echágame

18 › 'We a'lá gepuwa chonigá
anime ko alué tétali bilé rió echame
ri'ligó. 19 Ralámuli alué ra'íchali
gepume, alué napu ruyame ju
alarigá nulame ko Onorúgame
ralámuli alawálachi, 'lige pe tabilé
námame ju, pe napurigá alué talí
napu boichimi rujsule alarigá ju
'emi. Nawame ju Remónisi 'lige
'ma bujeme ju pe'kabi ra'íchali
napu 'la námale. 20 Alué talí
napu rejtérale rujsule, alueka pe
napurigá ralámuli ra'íchali gepume
'we semáriga, pe alarigá ju, 21 nobi
tabiléchigo 'la re'lesi nawégame
júkó, tabilé we'lisi oyérame ju
Onorúgame. Napu'lige ralámuli
cha anisá alué ralámuli olagá,
'we gawélesa Onorúgame oyérame
kóriká, 'liko alué ralámulika 'ma
a'reme ju alué 'we a'lá ra'íchali
oyeria. 22 Alué talí wejchégichi
rujsúkame ka, alueka pe napurigá
ralámuli pe tábiricho 'we korume
pe alarigá ju, alué ralámuli napu
'we korume ju o'pacha, go'ame
'lige aminami enomí. 'Liko 'ma
a'reme ju Onorúgame ra'ichálila
oyeria. 23 Alué talí 'we a'lá we'echi
echerúgime ka, alueka ju napurigá
ralámuli Onorúgame ra'ichálila
gepume, pe alarigá ju. 'Lige 'we
a'lá námame ju alué ralámuli, 'lige
asíriga 'la e'wame ju napurigá aní
Onorúgame nila ra'íchali. Jaré alué
ralámuli napurigá ri'ligó mulalá,
alué napu bilé siento rakégame ju,
pe alarigá ju. 'Lige jaré napurigá
usánisa makué rakégame, pe alarigá
ju. 'Lige jaré napurigá baisá
makué rakégame, pe alarigá ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Remónisi bo'né gompaniérola mo'áligo alé Onorúgame oyérame ralámulichi

24 Esusi uché bilé tétali ruwile,
regá anile:
—Napu'lige ralámuli 'la oyérasa
napurigá nulá Onorúgame, pe
napurigá bilé rió ri'ligó echágame
'we a'lá we'é bo'ígichi, pe alar-
igá ju. 25 Napu'lige gojchigá
bi'tígichi, sairúgame bajkile alemi
echerúgichi 'lige alé echale alué
chátiri gajsalá rakala. 'Lige
napieri ri'ligó alieri ya'wime
nile alué gajsalá. 'Lige 'ma
simile alué sairúgame alué gajsalá
rakala echisá. 26 Napu'lige ri'ligó
o'chérasa, 'ma mulele alué ri'ligó,
a'lige kulí ma'chí néréle alué chátiri
gajsalá nerugo alé ri'ligó echégichi.
27 'Liko nóchame alé ri'ligó
echégichi, simíbale ruyemia alué
ri'ligó echágame. Regá anele: «Mué,
¿'la a'ká ke alué talí napu mué
echálige? ¿Kócheka ma'chínalepeché
alué chátiri gajsalá?» 28 'Lige anile
ri'ligó echágame: «Bilé sairúgame
nokálegeréko alieti echá.» 'Lige
alué nóchame rukele alué ri'ligó
echágame rió: «¿Pala simawa alué
chátiri gajsalá bo'naboa?» 29 'Lige
anile alué rió ri'ligó echame:
«Tase, pecha 'la nímalawé, pe
ri'ligó 'yúriga bo'nuímaleké. 30 Pe
a'réwagó napurigá ri'ligó 'yuga
o'chéramala. Napu'lige 'wílichi ne
bo'né nulémala ralámuli nóchame
napurigá rojániga napabúmala
alué chátiri gajsalá, 'lige bulugá
ro'igá e'kósamala. 'Lige ri'ligoka
abé nujubá gatewa rekóachi.»
(Alué chátiri gajsalaka pe napurigá
Remónisi gompaniérola ju.)

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chukime ka ralámuli napu'lige o'wina oyeria

31 Esusi abiena ruwile uché bilé
tétali. Anile:
—Napu'lige Onorúgame choj-
kichi nulá ralámuli alawálachi, pe
napurigá gilibá a'lásini echerúgime
'we a'lá we'echi, pe alarigá ju.
32 Asíriga u'kichí ju alué talí a'lásini

rakala, 'lige asíriga e'wele ochérame
ju alué gilibá ya'wisá, me'tigá alué
ri'ligó. 'Lige chulugí jsime ju 'lige
alé kábame ju.†
33 'Lige uchéchigo bilé tétali
ruwile Esusi ralámuli beniria. Regá
anile:
—Napu'lige Onorúgame cho-
jkichi nulá ralámuli alawálachi
a'chigóriga ju napurigá bilé mukí
napu 'wile pe'tá kawali, napu
ba'raga ro'ele alé arínachi 'lige
alué kawali ba'rárigame bochígimi
nabale alué arínachi.
34 Esusi pe tétalicho ra'íchale
ralámuli 'yuga, pe alarigacho
ruyele. 35 Alarigá ra'íchale Esusi na-
purigá 'la alarigá ikimela napurigá
anile alué 'ya ajtígame rió napu
ruyame nile napu Onorúgame
anele. Regá anile alué rió:
Pe tétalicho ruyema ne ralámuli.
Regá ruyema ne ralámuli alué
ra'íchali
napu 'we nóchali kame ju námalia.
Napusí Onorúgame newálige ye
gawí,
ralámulika tabilé námale ye tétali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo choniame ka alué ri'ligó tétali 'lige alué gajsalátiri

36 'Lige Esusi 'ma ku júlale
suwábaga ralámuli napu mochile
alemi, 'lige bajkile alé pachá
galírale 'lige alué 'yuga járome anele
alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ruyérigó ramué
choniame ju alué gajsalá ri'ligochi
jágame.
37 'Lige anile Esusi:
—Alué napu 'we a'lá talí
echame ka, alueka pe Onorúgamete
julárigame ju 'pa rewagáchika.
38 Alé we'échika napu echale alué
talí echame, aleka pe napurigá
wijchimoba ju. Alué 'we a'lá talí
aniáká, alueka pe ralámuli 'we a'ká
ralámuli aniame ju, alué napu 'la
a'reme ju napurigá Onorúgame
nulámala. Gajsalá aniáká alueka pe
ralámuli Remónisi oyérame aniame
ju. 39 Alué sairúgameka napu echale
alué chátiri gajsalá, alueka pe
Remónisi kéré. 'Lige alué 'wílime
aniáká, alueka napu'lige gawí
amulí suwíbachi aniame ju. 'Lige
alué 'wime aniáká, alueka santo
ánjeli aniame ju. 40 A'chigóriga
napurigá oliame ju alué chátiri
gajsalá, a'chigóriga oláwili ju alué
Remónisi oyérame napu'lige ye
gawí suwíbachi. 'Emi 'we a'lá machí
pe na'ichí 'lúlime ko alué chátiri
gajsalá. 41 Alué rió Onorúgamete
julárigame 'pa rewigáchika, alueka
santo ánjeli nulémala napurigá
a'miná 'lúmala alué chátiri ralámuli
jena wijchimoba mochígame, alué
napu chátiri 'nátili 'yame ju uché
jaré ralámuli, alé napu Onorúgame
nulame ju. 42 'Ma na'ichí 'lúpua.
'Lige alué chátiri ralámuli nalá
mochímala 'we resí níliga, 'lige
majaga.‡ 43 'Liko ralámuli 'la sébali
olame napurigá nulá Onorúgame,
alueka napurigá Onorúgame alar-
igá nímala. 'Émi ralámuli 'we
a'lá najkégame níriká, 'la 'we a'lá
gepuwa ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame nulachi 'we najtékame ko

44 › Napu'lige Onorúgame 'we
a'lá semáriga nulachi ralámuli
alawálachi, pe napurigá enomí
we'echi tótigame, alarigá ju. Bilé rió
we'ká enomí tótigame rewisá, abajá
nasosa we'ete o'póliga. 'Liko asíriga
ra'sáligá asimela alué rió, 'ma
simela ralinemia suwábaga tábiri
napu ekí tábiri nígame ju bo'né.
'Lige alué enomite ralimela alué
gawí napurigá bo'né niga neraga
asimela alué enomí.
45 › Abiena napu'lige Onorúgame
'we semáriga nulachi ralámuli

† **13:32** Alé Israélika alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile alué gilibá a'lásini. ‡ **13:42** Mateo anile: «Chi'námala ramelá.»

alawálachi, pe a'chigóriga ju napurigá bilé rió ralinega nóchame, rejté 'yaga eyéname alué 'we rojsákame re'wame ba'wichí nerúgame napu «perla» anilime ju yolí ra'íchaga. 46 Napu'lige rewisá bilé 'we a'lá jino rejté «perla» alué napu 'we najteme ju, 'lige alué rioka ralinémala napu ekí tábiri ni bo'né, 'lige alué enomite ralimela alué 'we jino rejté. ¿Pala 'la námata 'emi ye tétali?

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame ralámuli wanápimio alué tabilé a'ká 'we a'ká ralámulichi mochígame

47 'Lige Esusi uchéchigo bilé tétali ruyele ralámuli churigá nulamio Onorúgame ralámuli 'yuga. Regá anile:

—Pe napurigá bilé morali ro'chí i'mula ba'wichí pasa bilé rió ro'chí i'mume, we'ká buinasa napu ekí ro'chí oyame ju ba'wichí. 48 Napu'lige bochisa alé morálichi, alué ro'chí i'múmeka 'mi suwemi o'tome ju alué morali, 'lige alé mochíbame ju abé a'kalala ro'chí rojana, alué 'lina ro'ámala waná atabechi. 'Lige alué ta'mé a'kátirika alueka 'ma 'lúmala. 49 Alarigá nímala napu'lige gawí suwíbachi. Santo ánjeli buyámala ralámuli wanápamia alué cha nokame alé a'ká ralámuli mochígichi. 50 'Lige alué cha nokame ralámulika 'ma na'ichí 'lúpili ju, asíriga enárikáchi rajachi. 'Lige nalámala alué cha nokame ralámuli 'we resí níliga.

51 'Lige Esusi rukele:

—¿'La námilia 'emi ye we'ká tétali?

'Lige anile alué Esusi 'yuga járome:

—Ramueka 'la námilia.

52 'Lige Esusi anele:

—Bilé rió napu benírame ju Moisesi nila nulalí napu 'we a'lá benime ju churigá nulame ko Onorúgame, alueka pe napurigá bilé rió galí nígame, alarigá ju. Rekóachi ma'chí buyáname ju tabiri o'chéranti 'lige nuebo abiena. Alué rioka 'la machimela Onorúgame ra'ichálila, alueka 'la námamala 'ya nerúgame rejcholi 'lige jipe nerúgame rejcholi abiena, alué napu ne ruwí.

Jena ruwimela Esusi simíligo Nasareta napu bejtégame nílige 'ya

53 Napu'lige Esusi 'ma guwárisa ye tétali ruyá, 'we ilile uchéchigo bilénami simiá. 54 Napu'lige sebasa alé we'ká riógichi napu bejtégame nílige alué bo'né Esusi re'malí ka (Nasareta anilichi), chojkile ralámuli ra'íchali beniria alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige ralámulika 'we e'negá jale. Pe laa jale alué ralámuli:

—¿Koche benílepeché suwábaga ye ra'íchali? ¿Koche narélepeché a'walí napurigá newámala ye 'we semátiri tábiri napu tabilé gayéname ju newá ralámuli? —regá rukele a'bopi ra'íchaga—. 55 ¿Tacha ye ju alué sía 'lige mesa newame inolá alué napu José anilime nílige? ¿Tacha ye ju alué María ranala? ¿Tacha ye ju alué Jacobo ba'chila 'lige José 'lige Simoni 'lige Jurasi? 56 ¿Tacha jena ejperégame ju alué rió waíla jena we'ká riógachi? ¿Koche benílepeché ye rió suwábaga alué tábiri?

57 Alekeri alué ralámuli majale 'lige tabilé beninálile alué rejcholi. Alekeri Esusi anele alué ralámuli:

—Bilé ra'íchali nerú regá anime: «Bilé rió napu ruyame ju napu ané Onorúgame eyénachi alé napu ochérame ju, aleka tabilé niraga etélime ju. Uché bilénami einásaká, 'we a'lá nirálime ju. 'Emi alarigá nokáguru ne'chí 'yuga.»

58 Alué ralámuli tabilé bijchígale alué Esusi ra'ichálila, alekeri alué Esusi tabilé we'ká ralámuli sa'wale.§

§ **13:58** E'nesi glosario ‹‹milagro››.

14

Jena ruwimela Erore nuláligo napurigá me'liboa Juani

1 A'kinana rawé Erore, alué napu wa'lula nílige alé Galilea anilime ejiro, akele alarigá nóchame ko Esusi. 2 'Liko alué Erore anele alué bo'né 'yuga nóchame:

—¿Chieri júpeché alué Esusi anilime? Siné kachi pe Juani kerékó, alué napu ralámuli rewarame nílige. Siné kachi 'ma ku ajánalegerékó. Alekeri 'la nígame nisa a'walí napurigá sa'wámala ralámuli napu 'ma tabile sa'wimeli nile.

3 Aluéchigo bo'né Erore nuláligime Juani cha'píniliga abé 'yabé 'lige 'ma galírale bajchale karénate bulugá pe alué Erorí́asi chojkila gite napu Belipe upila nile alué bo'né Erore ba'chila. Alué Belípeka se'nú eyégame nile. 4 Juánika anélige alué Erore tabilé ikiárekó alué mukí rewisá alué Belipe 'yula. Alarigá anélige alué Juani:

—Tase 'yula neraga asiboa alué mukí, alué mué bonila upila.

5 Alésíko alué Erore 'we me'lináliga etele Juani, pe iligá 'we majale ralámuli. Ralámulika 'wéchigo 'la niráligime alué Juani, 'la machíligame Onorúgame nila ra'íchali nareme níligo. 6 'Lige napu'lige bamíbali sebárichi alué Erore, Erore bilé piesta newale. 'Lige alué mukí iwé Erorí́asi ranala yawile alé piéstachi.* 'Lige alué Erore asíriga galele alué iwé yawisá. 7 'Lige alué Erore asíriga we'ká e'karúgame tábiri 'yámoríle alué iwé yawigórika, napu ekí tábiri najkió 'yámoríle, 'lige aminami suwábaga ralámuli akele napu anile. 8 'Liko alué iweka anile:

—Neka najkí napurigá jeka a'pámala mué Juani mo'ola bilé bejtólichi ajchagá.

Alarigá anile 'máchigo 'la anérigime níligame eyélate.

9 'Liko asíriga we'ká 'nátale alué wa'lula Erore. Tabilé 'la nerale, 'lige 'máchigo akéleko suwábaga ralámuli napurigá anílige alué wa'lula Erore we'ká e'karúgame 'yámoríligo. 10 Alekeri nulale napurigá rijpunawa alué Juani mo'ola. 'Liko 'ma gujtachí rejpináleru Juani. 11 'Lige bejtólichi ajchigá a'páliru alué Juani mo'ola, 'lige alué iwé 'yáleru, 'lige alué iweka eyela 'yale.

12 'Liko Juani gompaniérola ralámuli jsile 'lige 'ma o'tole alué Juani gatemia. 'Lige simíbale Esusi ruyemia.

Jena ruwimela Esusi go'ame 'yáligo we'ká ralámuli

13 Napu'lige alieti akisá alué Esusi, 'ma simile bilé bárkochi 'mi bilena tabilé riógachi. 'Lige ralámuli machile alemi simiá enáligo alué Esusi, 'lige alué ralámuli 'ma simíbale 'mimi wijchí jaga napu sebámili nile Esusi. 14 Napu'lige sebasa Esusi bárkochi, asíriga we'ká ralámuli etele, 'lige asíriga na'temaka etele, 'lige 'yole napu ekí nayume nile alemi sígame ralámuli. 15 Napu'lige 'ma alí kachi, alué makué oká Esusi 'yuga járome ralámuli anele Esusi:

—Asíriga tabilé 'wesi riógachi ju jena. 'Lige 'ma alí júkuru. Juláwaguru ralámuli napurigá 'mi a'tabemi riógachi simámala go'ame ralimea.

16 'Lige Esúsika nejele:

—Tabilé asemi julawa, aba jena mochíralekó o'maka. 'Emi a'boi 'yáwaguru go'ame napurigá go'mela ralámuli.

17 'Lige anile alué oyérame:

—Pe malígipi baní nerúgeréke'é 'lige pe okabi ro'chí.

18 'Lige anile Esusi:

* **14:6** E'nesi San Mateo 6:22.

—Jeka o'tosígó alué baní 'lige
ro'chítiri.
19 'Lige nulale napurigá i'kilí
mochíbamala ralámuli alé wijchí
gajsalachi amoba. 'Lige napu'lige
u'sá alué maligi baní 'lige alué oká
ro'chí, anele Onorúgame:
—Cheliérabá mué O'nó Onorúgame.
'Lige a'tabé chi'wánale alué baní.
'Lige 'yale alué makué oká bo'né
'yuga járome napurigá ralámuli
'yámala. 20 Suwábaga ralámuli go'ale
'lige asíriga bosaga ejtebile alué
baní go'sá ro'chí 'yúriga. 'Lige
alué oyérame napubule a'tabé
rasíriginti alué baní 'lige ro'chí 'lige
atabechi ajchale. 'Lige makué oká
atabé bochile. 21 We'ká ralámuli
go'ale, riótiri, 'lige umugítiri, 'lige
u'kuchítiri, maligi mili nile pe
e'wele riocho.

Jena ruwimela Esusi amoba ba'ichí enáligo

22 Pe'tá i'libeko Esusi júlale alué
makué oká bo'né 'yuga járome
napurigá bárkochi jímamala na-
purigá simámala uché bilena. 'Lige
Esúsika alé rejpile. 23 Napu'lige
'ma ralámuli simasa, 'liko Esusi
'ma simile bilena rabó Onorúgame
'yuga ra'ichamia. 'Lige 'ma
chonasa, alué Esúsika pe bi'neli
asale. 24 'Lige bárkoka 'ma 'mi
nasipa wa'lú ba'wichí enale, 'lige
asíriga iwégame ekénale alemi
enágichi alué barko. 'Lige aminami
asíriga re'pá ilírole alué ba'wí,
a'wágame chíbale ba'wí alé bárkochi
o'weka neraga. Tabilé gayénale
simiá. 25 'Lige 'ma amulí che'lachi,
Esusi simile o'weti iligá ba'ichí
amoba alé 'mi napu barko enale.
26 Napu'lige alué Esusi 'yuga járome
etesa Esusi alé ba'ichí amoba
enágichi, asíriga majale.
—¡Pe chu'í káwé alué! —anile.
'Lige bochí anile majaga.
27 'Lige Esúsika anele:
—¡Tase majawa, pe ne ju!
28 'Lige anile alué Pegro:
—Mué Wa'lula Esusi nísaká,
ne'chí nulébá napurigá ne ba'ichí
amoba teka enegá sebámala napu
mué ilí.
29 —Jeka simígó 'liko —anile alué
Esusi.
'Liko alué Pegro re'kísele
bárkochi, 'lige amoba ba'ichí enale
'mi alé simiá napu ilile alué Esusi.
30 Napu'lige ne nílasa 'we ekao,
'ma majale. 'Lige i'kilí bokuíle
alé ba'wichí, 'lige napu'lige 'ma
bokuía, e'wele ra'íchaga bayele
Esusi:
—¡Muérigo Wa'lula, ma'chí paki
ne'chí!
31 'Lige Esúsika yati cha'pile
sekate, 'lige anele:
—¡Mueka 'we pee bijchígame ju!
32 Napu'lige 'ma okáraga jímasa
ku bárkochi, 'liko 'ma asíbale eká.
33 'Liko suwábaga rió napu ekí
mochílige alé bárkochi, asíriga 'la
neraga etele Esusi, 'lige anele:
—'La bijchiá mueka 'la
Onorúgame Inolá júkuru.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo we'ká nayume

34 'Lige sébale alé ejiro Gene-
sareta anilichi.† 35 Napu'lige alé
ejperégame ralámuli machisá alé
ajtigó Esusi, júlale jaré ralámuli na-
purigá chejaré ralámuli ruyémala
alé a'bemi mochígame suwábaga.
'Lige ralámulika suwábaga
nayúkame a'pagá jsile. 36 'Lige alué
ralámuli napu nayúkame a'pagá
jsile lisensia tánele Esusi napurigá
alué nayúkame Esusi o'páchilichi
chébimia. Suwábaga napu ekí
chébale alé Esusi o'páchilichi, 'ma
sa'wile.

15

Jena ruwimela Esusi aníligo tachíriko alué chátiri alawégame newame ralámuli

† **14:34** Tabilé bajunile na'lé bo'nálige.

1 'Lige jaré bariseo 'lige jaré
alué Moisesi nila nulalí benírame
Rusalénika sígame, sébale alé Esusi
ajtígichi. 'Lige anile Esusi olagá:
2 —Mué 'yuga járome ka tabilé
'la sébali olá alué nulalí panígilime
napu nulale alué 'ya mochígame.
¿Chonigá alarigá nokame ju?
Alueka tabilé panígime ju napu'lige
go'ame go'mea napurigá nokiame
niru ramué.*
3 'Lige Esúsika rukele:
—'Émika ¿chonigá tabilé 'la sébali
oliágó napu nulale Onorúgame 'we
'ya? Pe a'lá sébali olame júkuru 'emi
nulalila. 4 Regá nulale Onorúgame:
«'La niraga etewa a'boi o'nola
'lige a'boi eyélatiri.» 'Lige abiena
nulale: «Napuyépiri napu chíbiriga
ra'íchame ju o'nola olagá 'lige eyela
olagá, alueka me'liboli ju.» 5 'Émika
anime júkuru 'we a'lá ko bilé rió
regá anea o'nola eyélatiri: «Tabilé
nejkúrimala ne, neka Onorúgame
'yámolá suwábaga napu ekí nígame
ju ne», 6 'lige apiépiri napu anime ju
regá, 'ma tabilé gu'írimili ju bo'né
o'nola 'lige eyela. Neka aníguru
'ma tabilé 'la sébali olame ko
'emi alué napu nulale Onorúgame,
tabilé 'la nirá 'emi Onorúgame
nila nulalí, 'lige pe 'emi a'boi
nila 'nátili cha'pigá mochigo 'emi.
7 ¡'Émika 'la tabilé 'nátanti! 'Émika
asíriga 'la semáriga ra'íchame júkuru
kaka ra'ichálilaká, nobi tabiléchigo
'la 'nátame kéréko 'emi a'boika,
'lige tabilé 'la sébali olame ju
'emi. Alué 'ya bejtégame Isaíasi
anilime rió napu ruyame nile napu
Onorúgame anele, osale napurigá
anílige Onorúgame. Asíriga 'la
ma'chígime anile pe 'emi olagá.
Regá osale:
8 Ye ralámulika asíriga 'la semáriga
ra'íchame júkuru ne'chí olagá,
ne napu ju Onorúgame,
tabiléchigo oyérame júkó ne'chí.
Pe se'winániga 'nátame ju.
9 'We a'lá nerame korime ju ne'chí,
tabiléchigo 'la nirame kéréko,
'we a'lá semáriga ra'icha
nobi pe ralámuli nulalila benírame
kame,
tabilé Onorúgame nulalila.†
10 'Lige Esúsika alué we'ká
ralámuli bayele, 'lige regá anele:
—'La 'we a'lá gepuwa. ¿Pala 'la
námata 'emi? 11 Bariséoka anime ju
Onorúgame tabilé 'wimio alué rió
go'ame go'sá tabilé panígisa. Neka
aníguru tabilé chéré Onorúgame
níriká go'ame ka bajkime ju bilé
ralámulichi. Onorúgame níriká abé
najtékame ju alué ra'íchali napu
buyame ju chu'álachi. Chátiri
ra'íchali buyásaká 'liko Onorúgame
tabilé e'wémala alué rió.
12 'Liko alué Esusi 'yuga járome
a'bé jábele, 'lige rukéliru alué Esusi:
—¿Machí mué alué bariseo
tabilé ganíliga ejtebíligo alué mué
ra'ichálila ajkisá?
13 'Lige Esúsika nejele:
—Napiépiri gajsalá, rojátiri,
tabilé ne O'nola 'pa rewagachi
ajtígame echágame, alueka 'ma
bo'narúgme nímala.‡ Alarigá
ikimela alué bariseo. 14 Pe
a'réwagó. Pe napurigá bilé rió
tabilé ma'chílime uché jaré tabilé
ma'chílime o'tome, pe alarigá ju.
Bilé rió tabilé ma'chílime uché bilé
rió tabilé ma'chílime o'tome pe
okáraga rujsúmala bilena rejkolichi.
15 'Liko Pégroka anele Esusi:
—¿Chonime ke aní mué? Aka
ruwíbá.
16 'Lige Esúsika anele:
—¿'Émichigó tabilé 'la námaliachigó?
17 ¿Tacha machí 'emi suwábaga
go'ame napu chu'ichíkana ba-
jkí wamí rojpachíkana simírame
ko, a'kinana ma'chíname ko?
Tabilé chátiri alawégame gayéname

* **15:2** Alué ralámulika mayele 'la panígisaká 'liko 'la ra'sálagá asimeo Onorúgame. † **15:9** E'nesi Isaías 29:30. ‡ **15:13** Yeka aniame kéré, Onorúgame 'ma chajkena a'remio apiépiri ralámuli o apiépiri ra'íchali napu tabilé Onorúgame nila ju.

ju. 18 Nobi ra'íchali chu'ichika
ma'chíname ka, alueka ma'chíname
júkó napurigá 'nátame ju bilé rió.
'Liko alué ra'íchali tabilé 'la nísaká,
'liko alué rió 'ma chátiri alawégame
gayéname ju. 19 Bilé rió chátiri
'nátame, pe ralámuli me'gá einámala
alué rió, 'lige aminami pe apiépiri
umugí 'yuga gojchigá einámala 'lige
aminami pe riótiri 'yuga gojchigá
einámala, 'lige chigoga einámala
aminami, 'lige aminami 'we
'yégiga einámala, 'lige pe sairúgame
neraga ra'íchame nímala apiépiri
ralámuli olagá. 20 Alué chátiri
'nátili 'nátaga ra'íchasa, ralámuli 'ma
chátiri alawégame gayéname ju,
Onorúgame tabilé ganíliga etémala
alué ralámuli, pecha chéréko rekó
ta panige sekala go'ame go'mea.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé mukí tabilé israelita 'we a'lá bijchígaligo 'la a'walí nígame ko Esusi napurigá sa'wámala

21 'Liko Esusi simile alé Tiro
anilichi we'ká riógichi 'lige Sironi
anilichi we'ká riógichi, napu
ejperégame nile alué ralámuli tabilé
israelita. (Alué ralámuli israelita
napurigá o'kochí alarigá neraga
etele alué ralámuli.) 22 'Lige bilé
mukí alé bejtégame napu tabilé
israelita nílige, alemi sébale napu
enale Esusi 'lige anile e'wele
ra'íchaga:

—¡Muérigo Wa'lula, Rabí rijimala, 'la na'temápuaká ne'chí! Ne
ranala iwé bilé u'tabela remónisi
ajchágame ju, 'lige asíriga resí nilia
ajtí.

23 'Lige Esusi tabilé nejele. 'Lige
alué 'yuga járomeka anele Esusi:

—'Ma julawa alué mukí jena,
jeka guwánaka e'wele ra'icha
aníguru.

24 'Lige anile Esusi:

—Pe ralámuli israelítacho
gu'íriniliga nulérigime ju ne
Onorúgamete. Alué mukika pecha
israelita júkó.

25 'Lige alué mukí sébale alé napu
ilile Esusi, 'lige chojkóbisiga ilíbale,
'lige anele:

—¡Mué Wa'lula nulame, ne'chí
gu'iri!

26 'Lige Esusi anele:

—Tabilé 'la ju u'tátiri baní bujilía
'lige o'kochí 'yamia.

27 Abichilubi 'we anele alué
mukí:

—Bijchiá ju napu aní mué, alué
o'kochí abirigá go'yame ju alué
kuchí baní mojágame rujsúkame.

28 'Liko Esusi anele:

—¡Mué mukí, mueka 'la bijchigi
'la sa'wame ko ne apiépiri nawilí!
'La sa'wimela mué ranala.

'Lige yati neraga sa'wile alué
mukí ranala.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli 'yóligo

29 'Liko Esúsika simile alé asigá
'lige sébale suweke wa'lú ba'wí
manígichi Galilea anilichi, 'lige
'pami rabó simile 'lige alé rabomi
asale. 30 'Lige asíriga we'ká ralámuli
sébale alé napu asale alué Esusi,
'lige we'ká nayume a'pale ralámuli
sujírigame, 'lige aminami tabilé
ma'chílime, 'lige aminami tabilé
gayéname ra'icha, 'lige alé a'bé
a'páliru napu Esusi ajtile. 'Lige
Esúsika sa'wale alué nayúkame
ralámuli. 31 'Lige ralámulika 'we
ra'sálále napu'lige 'ma ku ra'íchachi
alué tabilé ra'íchame, 'lige alué
sujíriginti 'ma ku 'la e'yénachi,
'lige tabilé ma'chílime 'ma ku
ma'chílichi. 'Liko alué ralámuli
anile asíriga 'la nejkúrame ko
Onorúgame, alué Onorúgame napu
gu'írime ju alué ralámuli israelita.

Jena ruwimela Esusi naó mili rasígame ralámuli go'ame kógiligo

32 'Liko Esusi bayele alué 'yuga
járome 'lige anele:

—Neka 'we na'temá ye ralámuli.
'Ma bakiá rawé mochíkuru jena
ne'chí 'yuga, 'lige tabilé nu-
tugégeme júkuru napurigá go'mela.

Pe arigá simásaká ku galírale, pe
boichimi rekupámala e'luíka.
33 'Lige alué Esusi 'yuga járomeka
anele:
—¿Churigá kóchimiyéna rewibówé
go'ame napurigá ye ralámuli
go'mela? Jénaka pe jami júkuru
tabilé riógichi.
34 'Lige Esusi rukele alué bo'né
'yuga járome:
—¿Chekí baní o'kame nírukó
'emi?
'Lige nejele alué oyérame:
—Ramueka pe gichao baní
o'kame niru, 'lige pe u'kabi ro'chí
'yúriga —anile.
35 'Lige Esusi anele:
—Nulewa ralámuli napurigá
i'kilí mochímala wijchí.
36 'Lige cha'pile alué gichao
baní, 'lige o'wétiri rewagachi
e'nénaga cheliera 'yale Onorúgame.
'Lige nasípasi chi'wánale baní 'lige
ro'chítiri. 'Lige alué oyérame
'yale napurigá nachutámala, 'lige
nachútele. 37 'Liko suwábaga
go'ale 'lige asíriga 'la ganíliga
ejtebile asíriga bosaga. We'liko
'ma o'pasasa alué ralámuli, gichao
atabé bochile rasírigame go'ame.
38 Naó mili nile pe riocho tase
tétiga umugí 'lige aminami tase
tétiga u'kuchítiri. 39 Abé i'libeko
Esusi suwábaga ralámuli julasa ku
ejperélachi, Esusi 'lige alué 'yuga
járome si, 'ma jímale bárkochi 'lige
'mi a'bé Magarani anilichi we'ká
riógachi simíbale.

16

Jena ruwimela alué bariseo 'lige saruseo nuléligo Esusi napurigá 'we semátiri tábiri newámala alué napu ta'wesi rió gayéname ju

1 Jaré bariseo 'lige saruseo
simíbale Esusi e'nemia. Owile na-
purigá 'we semátiri tábiri newámala
napu ralámuli tabilé gayéname
ju, pe machináliga nokale pa'lá
Onorúgamete julárigame ko. Mayele
tabilé gainamio newá 'lige alarigá
ralámuli tabilé oyéramio Esusi.
2 'Lige Esúsika anele:
—Napu'lige 'emi 'pa rewagachi
e'nesa, 'we a'lá machime júleké
u'kumeo o tabilé u'kumeo ma.
'Lige 'emi etea rewigá 'we sejtániga
ilígichi alí, asíriga 'la machime júlké
'emi melénala rawé tabilé nolégame
rainamio. 3 Napu'lige be'á be'lí
'we sejtániga ilisá 'pa rewagachi
'lige aminami nolega ilisá, a'lige
abiena 'la machime júkuru 'emi
u'kumeo. 'La tabilé 'nátanti 'emi,
aka 'émika 'we a'lá námame képá
ye tábiri kaka nobi uchéchigo jaré
tábiri tabiléchigo námame júkó 'emi.
Neka asíriga we'ká e'karúgame
newame júkuru 'we semátiri napu
tabilé 'wesi gayéname ju ralámuli
newá, 'émika tabiléchigo námame
júkó tachiri ruyame ko alué. 4 'Emi
cha nokame ralámuli 'ma a'reme
ju Onorúgame na'tálila 'lige uché
bilé tábiri oyérame ju 'nalina napu
tabilé Onorúgame ju, pe aminacho
eténilime júkuru alué 'we semátiri
tábiri. Pe bi'lepi tábiri etémala
'emi 'we semátiri. 'Émika etémala
'we semáriga ikichi ne i'libeko
rawé, alué napu etémala 'emi pe
ruyame nímala napu ikile alué
Jonasi anilime rió. Alueka bakiá
rawé bo'ílekuru pachágana ro'chí
rojpálichi. Pe bilé tábiri ruwime
kéréle alakiá Jonasi.
'Lige Esusi simile alé asigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué bariseo ko napurigá kawali

5 'Lige Esusi simile bo'né 'yuga
járome si ba'wichí bajuniga na'lebo
'nálige, 'lige tabilé nélegá simíbale
baní alué Esusi 'yuga járome. 6 'Lige
Esúsika anele:
—'La 'we a'lá 'nátaga alué bariseo
nila kawali 'lige saruseo nílatiri.
7 'Lige alué oyérame anile a'bopi
ra'íchaga:
—¿Chonigá alaníbiché? ¿Pe baní
tabilé a'pásiga alaniéréko?

8 'Lige Esusi 'la machile alaniá
mochígichi, 'lige rukele:
—'Émika 'we pee bijchígime
júkuru Onorúgame 'we a'lá ne-
jkúrimio. ¿Chonigá ra'icha 'emi a'boi
tabilé a'pigárika baní? 9 ¿Ta'chó
nama 'emi, 'lige tabilé nélá 'emi pe
maligi banite bosárigo ne maligi
mili rió? ¿Tabilé nélá 'emi chekí
atabé rasírigo baní? 10 ¿Abiena
tabilé nélá 'emi pe gichao banite
bosárigo ne naó mili ralámuli?
¿'Lige chekí atabé go'ame rasírigo?*
11 ¿'Lacha tabilé námatu pe tabilé
baní olagá anió ne? Uchéchigo siné
ruimé ne, 'la 'we 'la 'nátaga alué
bariseo nila kawali, 'lige saruseo
nílatiri.
12 'Liko 'ma námale tabilé alué
kawali olagá aníligo alué Esusi,
námale 'we a'lá 'nátaga mochímilikó
'nalina napurigá tabilé oilámala
alué bariseo nile rejcholi, 'lige alué
saruseo nila rejcholi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi ko 'pa rewigáchika julárigame

13 Napu'lige Esusi sebasa alé
a'bé Sesarea Bilipo rewégichi we'ká
riógachi, 'lige Esusi rukele alué
makué oká rió bo'né 'yuga járome:
—¿Chonígó ralámuli, chieri korí
ne napu nawale 'pa rewagáchika
rió neraga?
14 'Lige anile alué bo'né 'yuga
járome:
—Jaré ralámuli aní mué Juani
kará, alué napu ralámuli rewarame
nílige. 'Lige jaré aní mué Elíasi
kará, alué napu ruyame nílige
napu anélige Onorúgame, alué
napu 'ya bejtégame nílige. 'Lige
jaré aní mué Jeremíasi kará napu
abiena ruwime nílechigó napu
anele Onorúgame. 'Lige jaré aní
mué kará uché bilé napu ruwime
ju napu anele Onorúgame.
15 —'Lige 'émika, ¿chieri koriágó
ne'chí? —anile Esusi.
16 'Lige Simoni napu abiena Pe-
gro anilime nile anile:
—Mueka pe Kristo ju Onorúgame
Inolá, alué Onorúgame napu nabí
ajagá ajtime ju.
17 'Lige Esúsika anile:
—Mué Simoni, Jonasi inolá,
pe Onorúgame 'smi mué gu'ira
napurigá mué 'la námamala chieri
ko ne, 'lige ralámulika tabilé
gu'írile napurigá námamala mué.
18 Mué Pegro, mué rewalá «rejté»
aniame kéré. Mueka napurigá
bilé rejté napu ajchilime ju alé
re'lé chojkichí napu galí eláwili ju,
alarigá ju mué. Mueka napurigá
bilé benírame nímala ne'chí oyérame
ralámuli benírame. 'Lige rekó
suwigé abiena ne'chí si mochímala
'pa rewagachi. 19 Neka mué 'yámala
lisensia napurigá nulame nímala
mué. Mué anisáká 'we a'lá ko
bilé 'nátili, Onorúgame 'we a'lá
nirámalachigó alué 'nátili. Mué
anisáká tabilé 'la ko bilé 'nátili,
Onorúgamechigó tabilé 'la nirámala
alué 'nátili.
20 'Lige Esusi 'we a'lá anele
bo'né 'yuga járome napurigá tabilé
'wesi ruyémala Kristo ko bo'né,
Onorúgamete julárigame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma me'liboli ko alué Esusi

21 A'lige Esusi chojkile ruyea
alué bo'né 'yuga járome 'ma simeo
alé Rusaleni anilichi. 'Lige alué
e'wélala nulame, 'lige alué e'wélala
balé, 'lige alué Moisesi nila nulalí
benírame 'we resí olamio alué Esusi
'lige 'ma me'limeo, 'lige bakiá rawé
kachi 'ma ku ajánimio. 22 'Lige
Pegro a'mibemi chakena bayérale
Esusi, 'lige ne'óchale, regá anele:
—¡Mué wa'lula tase alarigá
ra'ichawa, tajsiné sebárimili júkuru
alué rawé! ¡Onorúgame tabilé
a'rémala mué alarigá ikichi!
23 'Lige Esusi o'wé e'nele alué Pe-
gro, 'lige anele:

* **16:10** E'nesi San Mateo14:15-21.

—¡Mué Satanasi, se'wí, simigá
'mimi mejkami! Mueka pe
nejkumega eyena ne'chí 'yuga.
Mueka 'nátame ju napurigá
'nátame ju ralámuli, tase napurigá
Onorúgame.
24 'Lige anele Esusi alué bo'né
'yuga járome:
—Jaré ralámuli ne'chí oyéranilisaká,
nabí rawé e'wámili ju napu ne
nulá 'lige 'ma a'rémili ju alué
napu bo'né najkí. Rekó 'we resí
nílie abirigáchigo senibí rawé 'we
a'lá oyéramili ju ne'chí. 25 Alué
rió napu majame ju me'libólikó
ne'chí oyérame kóriká, alueka tase
rewimela semati raweli. Alué
rió napu ne'chí oyérame ju 'lige
bilé rawé me'lisuga ne'chí oyérame
kóriká, alueka 'la semati raweli
rewimela 'pa rewagachi. 26 Tabilé
a'lá ju rekó bilé rió we'ká meme
ke enomí, alué rió alawálaka
wamí 'légana injiérnochi simeli
júkuru. ¿Chekí najtétimala alué
rió napurigá bo'né alawala tabilé
simela injiérnochi? 27 'Ma pe'wé
uchéchigo siné nawámala alué
napu ju Onorúgamete julárigame
'pa rewigáchika, 'lige asíriga 'la
semáriga nawámala Onorúgame
a'walílate 'lige aminami santo
ánjeli si smela, 'lige ralámuli napu
'la sébali olale Onorúgame 'yuga
'la narémili ju napu Onorúgame
'yámili ju. Alué ralámuli napu
tabilé 'la sébali olale Onorúgame
'yuga, alueka gastigo narémili ju.
28 Neka 'la bijchiá aníguru, jaré
ralámuli napu jena mochí, tabilé
'cho suwimela napusí etesa alué
napu 'pa rewagáchika nawale rió
neraga 'we semáriga nulachi.

17

Jena ruwimela Esusi se'winati gayénaligo

1 A'kinana usani rawé kachi
Esusi o'tole Pegro 'lige Santiago,
'lige Juani, Santiago bonila, 'lige
simíbale bilena re'pá rabó. 2 'Lige
alé Esusi 'ma se'winátiri gayénale
alemi alué bakiá rió Esusi 'yuga
járome jágichi. Banalá napuyeri
rayénali alieri gayénale. 'Lige
o'páchalaka rojsákame gayénale 'la
rapanti napurigá ra'ósali. 3 'Lige pe
anaga neraga etele oká rió Esusi
si ra'icha jágichi, bilé Moisesi nile
'lige uché bilé Elíasi, alué napu 'ya
ejperégame nílige. 4 'Lige Pegro
anele Esusi:
—Muérigo nulame, ¡'láchigo jena
napuítiko'é ramué! 'La ikisá koko
newáwa'é bakiá galí rojsate, na-
purigá 'emi mochímala alé, bilé
mué galila 'lige bilé Moisesi galila,
'lige bilé Elíasi galila.
5 Napu'lige Pegro bijí ra'icha
ilígichi, bilé nolí rapame re'kínale
'pa rewigáchikana, 'lige 'ma
na'pólale suwábaga. 'Lige bilé
ra'íchame anile nolíralekana e'wele
ra'íchame, pe Onorúgame nile, regá
anile:
—Ye Esusi ne Inolá júkuru, asíriga
galé ne. Asíriga ganíliga ajtí ne alué
'yuga. 'We a'lá gepuwa napu aní
alué.
6 'Lige alué akigá wijchí ajkaná
bi'tíbale alué bakiánika, pe asíriga
charigá majale. 7 'Lige Esusi a'bé
nawile 'lige nochale 'lige anele:
—Yati ku o'michísawa, tase ma-
jawa.
8 Napu'lige e'nénale alué bakiá
rió, 'ma tabilé 'wesi i'tele, pe
Esúsicho.
9 Napu'lige ku 'pákana rabókana
e'yéniga Esusi 'we sulile napurigá
tabilé 'wesi ruyémala alieti etéligo.
Regá anele:
—Tabilé 'wesi ruyewa etéligo
'emi alué Moisesi 'lige Elíasi napusí
alué Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika 'ma ku ajánisa, a'lige
kulí ruyewa.
10 'Lige alué oyérameka rukele:
—¿Chonigá alué Moisesi nila nu-
lalí benírimeka aniáníché Elíasi ba-
jchá nawámili ko 'lige alué uché

bilélaka napu Onorúgame julámili ju
'pa rewigáchika napurigá ralámuli
gu'írimala, alueka nujubá nawámili
ko?
11 'Lige Esúsika nejele:
—'We bijchiá ju Elíasi bajchá
nawamio napurigá gatemio
suwábaga. 12 Neka aníguru
Elíasika 'ma nawáligó, 'lige alué
ra'íchali benírame pecha machígó.
Tabilé machile, iligá 'we cha
olale. Alué e'wélala jena wijchi-
moba mochígame jipe 'we resí
olámalachigó alué 'pa rewigáchika
julárigame napurigá rió neraga.
13 'Lige 'la machile alué Esusi
'yuga járome Juani olagá anió alué
Esusi, alué Juani napu ralámuli re-
warame nílige, Juánika níligo na-
purigá Elíasi.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo bilé re'malí rekúpame

14 Napu'lige Esusi sebasa alué
bakiá bo'né 'yuga járome 'yuga alé
napu mochile we'ká ralámuli, 'lige
bilé rió a'bé nawile Esusi, 'lige cho-
jkóbisiga ilíbale alué rió alé o'wemi
napu ilile Esusi, 'lige anele alué rió:
15 —Mué Wa'lula, pe rekó
na'temápuaka ne inolá. Asíriga
rekúpame ju, 'lige aminami asíriga
resí níliga ajtime ju. I'sínimi 'ma
na'ichí wijchime ju 'lige aminami
ba'ichimi. 16 Jena a'pigéturu
ne napurigá sa'wámala alué
mué oyérame, alueka tabiléchigo
umébatigó sa'wá.
17 'Lige Esúsika anile:
—¡Tachiti ralámuli! ¿Tabilé bi-
jchígime ju 'emi Onorúgame a'walí
nígame ko napurigá 'la umbámala
sa'wá? ¿Chekí rawé asiati káréko ne
'emi 'yuga napurigá 'emi 'we a'lá
benimela? ¿Chiéniko si anachamio
ne 'emi 'yuga? Jeka o'tobógó 'liko
alué re'malí.
18 'Liko Esusi ne'óchale alué
u'tabela remónisi 'lige ma'chínale
alué u'tabela remónisi alué
re'malichi, 'liko 'ma sa'wile alué
re'malí, a'lige si tabilé uché
rekúpale.
19 'Lige pe'tá i'libékorikáchi alué
Esusi 'yuga járome Esusi si ra'íchale
aminami, a'mibemi waná rukele:
—¿Chonigá tabilé umabárupeché
ramué alué u'tabela remónisi
ma'chí pa?
20 'Lige Esusi anele:
—'Émika tabilé bijchígame kanko
'la umébame ko ne ralámuli
sa'wá. 'Emi rekó pe bijchígie
'la a'walí nígame ka Onorúgame,
'liko regá anesa 'emi bilé rabó:
«Uchéchigo bilena ilibáwaká», 'la
yati e'wámikuru alué rabó.*

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné ruwíligo mukumeo

22 Napu'lige Esusi alé Galilea
anilichi ejiro asigá, anele alué
Esusi alué bo'né 'yuga járome:
—Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika, alué cha nokame
ralámulite cha'piboli ju. 23 'Lige 'ma
me'liboli ju. 'Lige bakiá rawé kachi
ku ajánamala.
Napu'lige alué Esusi 'yuga járome
akisá alué ra'íchali, asíriga seweka
mochíbale.

Jena ruwimela Esusi najtétime níligo alé wa'lú re'obachi

24 Napu'lige Esusi sebasa alué
bo'né 'yuga járome 'yuga alé Kaper-
naumi anilichi we'ká riógichi, alué
ralámuli napu enomí goblálome
nile wa'lú re'obachi unélime
Rusaleni ilígame re'obá, Pegro
e'nemia simíbale, 'lige rukele:
—¿Pala najtétame júkó alué
wa'lula mué benírame?
25 'Lige Pégroka nejele:
—Abiena.
Napu'lige galírale sebasa, Esusi
bajchá ra'íchale Pegro 'yuga, regá
anele:

* **17:20** Jarena osilichi 'we 'ya nerúgame Onorúgame ra'icháliła tabilé chujkume ju bersíkulo 21 napu regá anime ju: Yeti Remónisi tabilé ma'chíname ju tabilé tániliká nejkúrali Onorúgame 'lige tabilé ayunalia.

—Mué Simoni, ¿mueka chonígobá?
¿Chieri najtétamarágo enomí alué
e'wélala nulame, napu jena wi-
jchimoba mochí, a'boi 'kúchila
gobláliga aní o uchéchigo jaré
ralámuli?
26 —Uchéchigo jaré ralámuli
—anile Pegro.
'Lige anile Esusi:
—Kúchika pecha najtétimili júkó.
27 Alarigá júkuru ramué 'yuga,
ramueka Wa'lula O'nó Onorúgame
'kúchila nírukuru, ramueka pecha
najtétilime júkó alué o'nó 'yuga.
Jípeko abirigá najtétawaleké na-
purigá tabilé ayoga ejtebímala alué
enomí goblálome. Alekeri 'mi ba'wí
ilígichi simibógó benolí pamia,
napu'lige mué ro'chí chewasa, alé
alué ro'chí chu'álachi rewimela
mué bilé enomí plata, 'lige ma'chí
pápuaká, 'lige alué enomí goblálome
'yáwaká. Aluete 'ma suwábaga
najtétarigime nímala, nétiri 'lige
'émitiri.

18

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ko abé najtékame

1 A'lígerikáchi alué Esusi 'yuga
járome alemi a'bemi jábale napu
asale Esusi 'lige regá anele:
—¿Chieri abé najtékame ju
napu'lige Onorúgame nulachi
ralámuli alawálachi?
2 'Lige Esúsika bayele bilé u'tá
towí 'lige alé nasipa elale, 'lige regá
anele alué bo'né 'yuga járome:
3 —Neka 'la bijchiá aníguru.
Tabilé a'résaká 'emi gunarua, 'lige
niwa napurigá ye u'tátiri napu
tabilé riólame ju, 'liko 'emi tabilé
siné elímala napurigá Onorúgame
'emi nulémala. 4 Alué tabilé
riólame alué 'nalina abé najtékame
ju napu'lige Onorúgame nulachi
ralámuli alawálachi. 5 'Emi 'la
na'temaka eteme nísaká ye towí
napu ne 'we na'temaka eté, 'liko
'la ne'chí oyérame nímala 'emi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé chátiri nóchali nochawa

6 › Bilé rió resítiri 'nátili 'yame bilé
ta towí kulí benime Onorúgame
nila ra'íchali, abé 'la nímala ba'ichí
rojkógachi pásiga wa'lú majtá
golótiga. 7 ¡'We sewékame ju ralámuli
jena wijchimoba mochígame cha
we'ká ralámuli mochígame 'we resí
nokame, alué napu rejome ju uché
jaré ralámuli napurigá oilámala resí
nokiachi! ¡Alarigá ikimela, nobi 'we
resítiri nímala alué rió uché jaré
ralámuli oilárisa resítiri nochálichi!
8 › Bilé 'emi sekala o ronola
kómá 'we resí nokisá, rejpúnaga
'lúpua 'lina. Abé a'lá ju rewagachi
moinalia tpe bi'lepi sekega o pe
bi'lepi ronega. Tabilé 'la nímala 'la
okánika sekega, o okánika ronega
simiá 'légana injiérnochi napu
senibí rajá ilí. 9 'Lige bilé 'emi 'we
chátiri na'tasa pe bilé tábiri etega,
ma'chí pápua alué busí 'lige 'ma
pápua, abé 'la nímala 'pa rewagachi
simiá, napu'lige mukusuga pe
bi'lepi busega. Tabilé 'la nímala
'la okánika busega simiá 'légana
injiérnochi napu rajá ilí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé bo'á we'kágame

10 › Tase gawéliga etewa ye
u'kuchítiri. Neka 'la bijchiá aní, alé
'pa rewagachi senibí tani mochí
alué santo ánjeli Onorúgame, na-
purigá Onorúgame gu'írimala alué
u'kuchítiri. 11 Alué Onorúgamete
julárigameka nawáligime 'la
bowechi jawamia alué ralámuli 'we
i'níliga e'yéname.*
12 › ¿'Émika choniágó? Bilé rió
bujkégame nisa bilé siento bo'á
'lige bilé bo'á we'kasa, ¿tacha
yati simime júkó 'yamia alué
bo'á we'kágame, alé jami a'resa
alué gi makuesa makué na gi
makué? 13 'Lige ku rewisá alué bo'á

* **18:11** Jaré osilí 'we 'ya nerúgame tabilé chujkú ye bersíkulo.

we'kágame, 'we ra'sáláme ju alué
bo'á we'kágame etea, me'tigá alué
bo'á tabilé we'kágame napu a'rele
alé jami alué we'kágame 'yamia
simea. 14 'Emi o'nola 'pa rewagachi
ajtígame tabilé najkíchigó napurigá
bilé u'kuchítiri we'kámala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá e'kálime ka uché bilé Onorúgame oyérame

15 › Mué cha olásiga bilé riote
napu Onorúgame oyérame korime
ju, yati 'yuga ra'ichawa waná 'la
bi'neli, 'lige 'we a'lá ruyewa bilé
rejcholi napurigá 'la tabilé che
'sika inámala. 'Ma 'la tabilé che
'símorisáká 'liko 'ma neyúrigame
kérélamala mué. 16 'Lige tabilé
'la nirásiká mué alué riote, 'liko
oká ralámuli bayewa napurigá
testigo nímala 'la rejcholi ruyéligo
mué. 17 'Lige tabilé e'wísachigó
alué oká ralámuli, 'liko ruyewa alué
e'wélala re'obachi nóchame 'we cha
olárigo mué alué riote, 'lige tabilé
e'wasa alué rió rekó alué e'wélala
'la rejcholi ruyesa, 'liko a'rewa
'lige etewa napurigá bilé rió tabilé
Onorúgame oyérame.

18 › Neka 'la bijchiá aníguru,
Onorúgame 'we a'lá niramio napu
'emi nulé alué Onorúgame oyérame.

19 › Abiena regá ané ne, oká 'emi
bi'lepi 'nátaga tánisa Onorúgame
napurigá nejkúramala, 'liko ne
O'nola Onorúgame, alué napu 'pa
rewagachi ajtí, yati nejkúramala.
20 Oká bakiami rió napuísaká
bi'lepi 'nátili 'nátaga ne'chí 'yuga,
'liko ne alawala alé asimela napu
napuíle alué ralámuli.

21 'Liko Pegro rukele Esusi:

—Mué Wa'lula, bilé rió
Onorúgame oyérame abisibi cha
olasa ne'chí, ¿chekisá e'kawa?
¿Gicháosa?

22 'Lige Esúsika anile:

—Neka pecha gicháosa anígó. Pe
ikisá cha'sichi nabí e'kálime júkuru,
'lige aminami nabí 'we a'lá etélime
júkuru rekó we'sá cha'sié.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé rió tabilé e'káligó uché bilé rió

23 › Ne bilé tétali ruwimela
churigá ka napu'lige Onorúgame
nulachi. Pe a'chigóriga ju napurigá
bilé wa'lula rey goblálile alué bo'né
'yuga nóchame wikame. 24 'Lige
júlale bilé wikame bayéniliga,
'lige bilé nawale alué abé we'ká
miyoni wikame, 25 'lige alué rió
tabilé enomígame nile napurigá
najtétamala. Alekeri alué wa'lula
rey nulale napurigá ralinewa alué
rió 'ma mukí 'yúriga, 'lige 'ma
'kúchilatiri 'lige suwábaga napu ekí
nígame nile. 'Lige alué enomika
alué wa'lula rey o'ká rejpímili nile,
alué enomite 'ma najtétirigime
nímili nile alué nóchame wikalila,
napu ekí wikame nílige alué
nóchame. 26 'Liko alué nóchameka
chojkóbisiga ilíbale alé a'bé alué
wa'lula ajtígichi, 'lige anile amulí
nalaka: «Muérigo wa'lula 'la
na'temápua ne'chí, 'la i'libesi
buwewa abiena 'la najtétamala ne
suwábaga.» 27 'Liko alué wa'lula rey
'we na'tamale alué nóchame, 'liko
'ma tabilé goblálomoríle, 'liko 'ma
tabilé najtétimili nile alué nóchame.
'Lige 'ma su'pánale. 28 Napu'lige
'ma ma'chínasa alué rió napu 'we
na'temáliru alué wa'lula reyte,
alué rioka najtépale uché bilé rió
nóchame napu alué rió wikeme nile
'lige gujtachí gamínale 'lige anele:
«¡Yati najtétawa ne suwábaga napu
ekí wiké mué ne'chí!» 29 'Liko alué
rió chojkóbisiga ilíbale alé a'bé napu
ilile alué napu na'temaka etéliru
alué wa'lula reyte, 'lige anele:
«'La na'temápua ne'chí 'la i'libesi
buwewa, abiena 'la suwábaga
najtétamala ne.» 30 'Lige alué napu
'we na'temaka etéliru alué wa'lula
reyte tabilé najkile, iligá 'ma
galírale bajchale, napusí najtétasa
ma'chí pame olale. 31 Napu'lige
uché jaré nóchame akisá ala'síligo
asíriga seweka mochíbale 'lige

simíbale wa'lula rey e'nemia, 'lige
suwábaga ruyele. 32 'Lige alué
wa'lula reyka júlale bayéniliga
alué nóchame napu 'la na'temaka
etélige 'lige anele: «Mué cha'sime,
neka 'la na'temaka etégituru mué
'lige, alekeri pe arigá a'rigéturu
ne napurigá tabilé najtétimala
mué. 33 Muéchigó a'chigóriga
na'temá télikuru alué nóchame
'yuga, a'chigóriga napurigá ne mué
na'temake.» 34 'Lige wa'lula asíriga
ayole. Nulale napurigá gastigáriwa
napusí najteta suwábaga napu ekí
wikame nílige.
35 'Liko Esusi 'ma guwárasa ye
tétali ruwiyá, anile:
—O'nó Onorúgame 'pa rewa-
gachi ajtígame, a'chigóriga
gastigárimili júkuru 'emi, 'emi tabilé
na'temásaká uché bilé Onorúgame
oyérame. 'La e'kálime júkuru, 'lige
uchéchigo siné ku 'la neraga etélime
júkuru.

19

Jena ruwimela Esusi rej-
choli ruwíligo napurigá suwábaga
newíkame tabilé rojámala

1 Napu'lige alué Esusi 'ma
suwénasa alué rejcholi ruyá, 'ma
simile alé Galilea anilichi ejiro
asigá, simile na'lebo 'nálige alé
Jorani anilichi bakochi 'omi neraga
napu ma'chíname ju rayénali. 2 'Lige
we'ká ralámuli alemi guwánami
simíbale, 'lige Esúsika alemi 'we
'yole nayúkame.
3 'Lige jaré bariseo jsile alemi
napu Esusi asale 'lige rukele
Esusi machináliga chonirá Esusi,
se'winá riga nejésaká alué Esusi,
'liko nejimo lale. Regá rukele:
—¿Churigá aní ramué nila nu-
lalí? ¿'La ju bilé mukí a'rilía 'ma
newíkame níriga?
4 'Lige Esúsika regá rukele:
—¿Tacha leérame júkó 'emi alué
osilí Onorúgame nila napu ruwime
ju rió 'lige mukí newáligo pe kulí
newá ralámuli jena wijchimoba?
5 'Lige alarigá rukesa, kúchigo
regá anele Esusi alué bariseo:
—Alekeri regá anile Onorúgame,
bilé rió 'ma a'rémili ko bo'né o'nola
'lige bo'né eyela, 'lige rewimeli ko
bilé mukí 'lige okaka 'la bi'lepi
'nátili na'támili ko. 6 Alésíko 'ma
tabilé oká ralámuli neraga nímala,
pe bi'lepi kárélamala. Onorúgame
napubule, alekeri tabilé 'la ju ro-
janalia alué newíkame.
7 'Lige alué bariséoka anele:
—¿'Liko chonigá 'la anile ko
alué Moisesi 'la ko napurigá bilé
apeli newawa alé ra'íchali gatélichi
ruwime 'ma a'réligo bo'né upila?
8 'Lige Esúsika anele:
—'Emi cháchigo resí nokagá
járome kanko umugí a'regá 'lige
uchéchigo bilé rewigá, alekeri
Moisesi anile 'la ko pe bilé apeli
newagá a'rilía bilé mukí. 'Ya cho-
jkiná raweka tabiléchigo alarigá
nílekó. Onorúgameka tabilé najkile
napurigá rojámala. 9 Neka regá
aníbá: Bilé rió a'resa bo'né upila
'lige uché bilé mukí rewisá, alué
alarigaka 'we resíriga ju. Abiena
newisa uché bilé mukí a'rérigame
'yuga, abiénachigó wa'lú resítiri ju.
Bilé rió rewisá bo'né upila se'nú
rió 'yuga gojchichi, 'liko 'la ju a'rilía
alué mukí, 'liko 'la ju uché bilé
mukí 'yuga newilia.
10 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka
regá anele Esusi:
—Alarigá nísaká rió níriga, 'liko
abé 'la ju tabilé newilia.
11 'Liko Esúsika anele alué bo'né
'yuga járome:
—Tabilé o'má ralámuli nama
ye napu ne ruwimela, pe alué
ralámulicho napu Onorúgame
wanápule napurigá 'la námamala.
12 Jaré rió o'chérame ju napurigá
ga'libúrigame neraga. 'Lige jaré 'ma
e'wele o'chérisa ga'libume ju uché
jaré riote. 'Lige jaré tabilé newime

ju Onorúgame nila nóchali nóchiga.
'La námapua ye 'la námame níriká.

Jena ruwimela Esusi tánaligo Onorúgame napurigá tebúmala u'kuchí 'kuchi

13 'Lige alué we'ká ralámuli
a'pile jaré u'kuchí 'kuchi Esusi
alemi napu ilile, napurigá nochagá
iwérali 'yámala alué u'kuchítiri
'kuchi, 'lige napurigá iwérali
tánimala Onorúgame, 'lige alué
makué oká rió Esusi 'yuga járomeka
yati sulile napurigá tabilé a'pámala
u'kuchítiri alé. 14 'Lige Esúsika
anele:
—A'rewa napurigá alué
u'kuchítiri jeka smela tase suliwa.
Onorúgame nuleme ju sulachí
alué ralámuli napu ju napurigá
u'kuchí 'kuchi napu yati nareme
ju napu'lige i'lía bilé tábiri.
15 'Lige alué Esusi alué u'kuchítiri
nochagá tánale Onorúgame na-
purigá 'we a'lá repúmala alué
u'kuchítiri 'kuchi, 'lige simile.

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo bilé re'malí 'we nígame 'yuga

16 'Lige Esusi boichimi enágichi,
alemi nápale bilé re'malí 'lige regá
rukele:
—Mué benírame, ¿tachiri
chu'simía 'we a'lá ju napurigá
moinawa 'pa rewagachi alé asimea
senibí?
17 'Lige Esúsika anele alué
re'malí:
—Mueka, ¿chonigá rukéché mué
tachiri 'la ko? Onorúgamecho ju 'we
a'lá sébali olame. 'La moinánilisaká
'pa rewagachi mué, 'liko 'la sébali
olawa napu nulale Moisesi 'we 'ya.
18 'Lige alué re'malika rukele:
—¿Tachiri nulálekó alué Moisesi?
'Lige Esúsika anele:
—Tase me'liboa ralámuli. Tase
e'sena umugí 'yuga gojchiboa, pe
mué bo'né upílacho 'yuga gojchi-
boa. Tase chigowa. Tase 'wesi
ralámuli 'yuga 'yega ra'ichawa.
19 'We a'lá nirawa mué bo'né
eyela 'lige mué bo'né o'nola. 'We
a'lá niraga etewa apiépiri uché
jaré ralámuli napurigá nirá mué
bo'nepi.
20 'Lige alué re'malika nejele:
—Suwábaga alué 'la sébali olame
ju ne 'yasi u'tá towí ka. ¿Tachiri
chu'sílime rokáréko?
21 'Lige Esúsika regá anele:
—Ralinewa napu ekí tábiri ni
mué, 'lige kógiwa alué enomí
alué tabilé nígame, 'liko ne 'yuga
einawa, a'liko a'kinana semati
raweli narémala mué 'pa rewa-
gachi.
22 Alarigá anesa alué Esusi, alué
re'malí 'we sewele, 'lige 'ma ku
simile cháchigo we'ká i'karúgame
nígame níligame.
23 'Liko Esusi anele alué bo'né
'yuga járome:
—Neka 'la bijchiá aníbá, 'we
nóchali nímala bilé rió 'we nígame
níriga sébali olá napurigá najkí
Onorúgame. 24 We'ká ralámuli 'we
nígame, we'ká bujkégame akasí,
chibátiri, bo'átiri, tabilé néléme
ju Onorúgame, alekeri tabilé
moinámili ju napu ajtí Onorúgame.
Abé 'la néléme ju Onorúgame alué
tabilé nígame.*
25 Alué Esusi 'yuga járome tabilé
námale alieti akea, 'lige rukele:
—¿Chieri 'la rewagachi moinámala
napu'lige mukusá?
26 'Lige Esúsika e'nénele 'lige
anele:
—Bilé rió bo'né 'nátaga
tabilé lisensia 'yame ju na-
purigá Onorúgamete nulewa,
Onorúgameka 'la nejkúrime ju,
alarigaka 'la sebawa rewagachi.
Onorúgame níriká suwábaga tabilé
nóchali kame ju.
27 'Liko alué Pégroka anele alué
Esusi:

* **19:24** Matéoka regá anile: Abé tabilé nóchali olame ju bilé kameyo simira wejchá ewalachi, abé nóchali olame ju bilé 'we nígame moyena rewagachi napu ajtí Onorúgame.

—Ramueka 'ma a'reru suwábaga
tábiri napu nígame nírige ramué
mué 'yuga e'yénimia. Alekeri
tachiri nóchali 'yámala Onorúgame
ramué 'pa rewagachi.
28 'Lige Esúsika anele:
—Neka 'we a'lá bijchiá aní,
napu'lige jena wijchimoba ku
'we a'lá kachi, napu'lige alué
napu Onorúgamete julárigame ju
napurigá rió neraga 'ma chojkiasa
nulá alé 'pa rewagachi, suwábaga
'emi abiena mochíbamalachigó alé
makué oká e'wele síachi napu
mochime ju alué e'wélala nu-
lame. 'Lige alaké makué okaná
síachi mochiga, nulámala 'emi
alué makué okaná chojkégame
ralámuli Israeli anilichi mochígame.
29 Apiépiri rió napu a'rele bo'né
galila, 'lige bonila, 'lige ba'chila,
'lige go'chila, 'lige waílatiri, 'lige
o'nólatiri, 'lige eyélatiri, 'lige upila,
'lige 'kúchilatiri, ne'chí oyériniliga,
alueka bilé siento uché rajpé
'yámala Onorúgame. 'Lige 'la 'pa
rewagachi simela alé asimea
senibí. 30 We'ká napu bajchá
jánili, alueka pe guwana juláwili ju.
'Lige alué 'we guwana jágame ka,
alueka 'mi bajchá juláwili ju. We'ká
alué napu 'we nígame ju, alueka
tabilé narémili ju semati raweli 'pa
rewagachi, 'lige we'ká napu tabilé
nígame ju jena wijchimoba, alueka
'we a'lá semati raweli narémili ju
'pa rewagachi.

20

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bile rió we'ká i'wilí ('uba) echágame 'we a'lá najtétiligo alué bo'né 'yuga nóchame

1 › Napu'lige Onorúgame nu-
lachi ralámuli alawálachi, pe
a'chigóriga ju napurigá bilé rió
we'ká i'wilí echágame, napu simile
jaré nóchame owimia napurigá
nochámala alué i'wilí echégichi.
2 'La gatele alué nóchame 'yuga,
'we a'lá najtétimoríle napu ekí
meme nile bilé rió nóchaga bilé
rawé, 'lige júlale alé i'wilí echégichi.
3 Be'á, pe'wera rainasa, uchéchigo
simile alé napu we'ká napuíme
nile ralámuli, 'lige alemi etele uché
jaré rió pe alemi mochíginti tabilé
nocha. 4 'Lige anele: «'Émichigó
simasi nochawa alé we'ká i'wilí
echégichi, 'lige 'la sébali najtétimala
ne», anele. 'Lige alué rioka yati
simíbale nochamia. 5 Alué i'wilí
echágame 'ma rawilí uchéchigo
simile alé napu we'ká ralámuli
napuíme nile, 'lige 'ma abé aligítili
uchéchigo simile alé napu we'ká
ralámuli napuíme nílige, 'lige
owile jaré rió napurigá simámala
nochamia alé i'wilí echégichi.
6 'Lige 'ma abé alí, 'ma amulí
rapagachi, uchéchigo simile alé
we'ká rioga ilígichi nasípami, 'lige
etele alemi uchéchigo jaré rió
pe mochigo alemi tabilé nocha,
'lige rukele: «¿Chonigá pe jemi
mochíripeché 'émika rukuchégame
tabilé nóchaga?» 7 'Lige alué pe
alemi mochígame rioka nejele:
«Ramueka pe jemi mochiru pecha
'wesi rejome nocháli chi», anile.
'Lige alué we'ká i'wilí echágame
rió anele: «'Émichigó simáwaguru
nochawa alé napu echá ne i'wilí,
'lige 'we a'lá najtétimala ne.»

8 › 'Lige napu'lige 'ma chonasa,
alué rió alué we'ká i'wilí echágame
regá anele alué nóchame nuleme:
«Bayewa alué nóchame 'lige na-
jtétiwaká, bajchá alué abé alí
mo'ígame najtétiwa, 'lige kúchigo
abé ta'mé alí mo'ígame, 'lige abé nu-
jubaka alué be'á mo'ígame pe kulí
rayénachi.» 9 'Lige alemi jsile alué
rió napu 'ma alí mo'ile nochamia
'ma amulí rapagachi, 'lige rekó
pe'wera nóchaga mele napu ekí
meme nile bilé rió rukuchégame
nóchaga. 10 'Lige alué be'á chojkime
nocha pe kulí rayénachi, alué
najtétiru, 'lige mayele abé we'ká

memio me'tigá alué alí mo'ígame,
'lige pe alakí mele napu ekí mele
alué 'we alí rapagachi chojkime.
11 'Lige alué be'á mo'ígame nocha
'ma najtétisiga chojkile ayonia alué
echerúgime nígame, 12 regá anigá:
«Ye ralámuli 'ma alí mo'ígame nocha
asíriga 'la mékuru 'la napu ekí
metu ramué napu 'la rukachégame
nocharu 'we rajtáliga raminá.»
13 'Liko alué echerúgime nígame
regá anele alué bilé ayome rió:
«Mué rió, neka tase gaweli mué,
neka tase abé u'kabi najtétiniliga
'smi mué, neka 'la sébali najteti
mué napu ekí najtétimiorié ne mué,
¿tacha 'la ra'ichárukó bajchá pe bilé
rawé nochárigime najtétimio ne?
14 Yati nareki napu ekí mele mué
'lige yati ku simiboa. Neka abiena
pe alakí najtétima olá ne alué napu
abé alí chojkile nocha, a'chigó
ekí napu ekí mele 'emi. 15 ¿Tacha
'la júkó napurigá najtétimala ne
napurigá ne bo'né najkí?, napugiti
ye enomika pe ne nila kame. O
¿'wéchala enowéliru ala'sichi ne,
'we a'lá najtétichi ne, neka 'wéchigo
a'lá sébali olame rió kame?»
16 Alarigá alué ralámuli napu
'nátame ju 'we najtékame ko me'tigá
uché jaré ralámuli, machimela
tabilé najtékame ko, 'lige alué napu
'la machime ju tabilé najtékame ko,
alueka machimela 'we najtékame
ko —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné ruwíligo 'ma me'liboli ko

17 Boichimi 'yéniga Rusaleni sim-
iba, 'lige alué Esúsika waná bayele
alué makué oká Esusi 'yuga járome,
'lige regá anele:
18 —'La gepúsibá, ya 'ma simawa
alé 'pa rabó alé Rusaleni anilichi.
Ramueka 'a e'nárukuru Rusaleni
simiba. Alué napu Onorúgamete
julárigame ju 'pa rewagáchika 'ma
cha'piboli ju, 'lige 'ma o'toboli
ju alé napu mochí alué e'wélala
wa'lú re'obachi nulame 'lige alué
Moisesi nila nulalí benírame.
Alueka animela me'liáté alué rió,
19 'lige 'ma o'tomela e'sena ralámuli
mochígichi napurigá me'liboa.
'Lige ta'chó me'á, alué sontalo 'we
gawélimala 'lige a'kachípamala 'lige
wejpisópua, 'lige gulusichi ujchagá
me'liboa, 'lige pe bakiá rawé kachi
ku ajánamala —anile Esusi.
20 A'lige alué Sebereo 'kúchila
eyela nawale alemi alué Sebereo
'kúchila 'yuga, 'lige alemi sébaga
yati chojkóbaka ilíbale o'wemi Es-
usi ilígichi 'lige tánale napurigá bilé
nóchali 'yawa alué ejtemali. 21 'Lige
Esúsika anele:
—¿Tachiri nóchali i'lime najkí
mué alué ejtemali?
'Lige alué mukika anele:
—Napu'lige 'ma chojkichi nulá
mué 'pa rewagachi, nuláwaká na-
purigá ye oká ejtemali ne 'kúchila
mochímala alé mué 'yuga, bilé o'iná
'lige bilé wajtoná.
22 'Liko Esúsika anele:
—Tabilé machí mué napu najkí.
¿'La anachámala 'emi resí nilia na-
purigá ne?*
'Lige alué ejtemálika anele:
—Aka 'lágurú.
23 —'La bijchiá ju 'emi 'we resí
nílamala napurigá ne —anele Es-
usi— iligá tabilé ne 'símala mochía
alé napu ne asimela alé a'naguka.
Onorúgame bo'né 'la machí chieri
mochiamia alé a'naguka napu ne
asimela nulá.
24 Napu'lige alué oká rijimá
alanichi, akele alué uché jaré
makué rió Esusi 'yuga járome, 'lige
'we na'áwale alué oká rió 'yuga.
25 'Liko Esúsika bayele alué makué
oká rió bo'né 'yuga járome, 'lige
anele:
—Alué e'wélala rey napu nuleme
ju ralámuli tabilé bijchígame
Onorúgame ra'ichálila, alueka
'we nocharime ju alué ralámuli

* **20:22** Matéoka regá osale, ¿'La bajímala 'emi aleké básochi napu bajímala ne?

napurigá ajágame neraga. 26 'Emi
e'wélala nínilisaká, tabilé alarigá
nokimeli ju 'emi, bajchá 'we a'lá
gu'írimili júkuru ralámuli. 27 Alué
napu wa'lula nínili, bajchá pe
nóchame niraga nímili júkuru, 'lige
aminami tabilé gunarume nímili
júkuru. 28 Nímili ju napurigá
alué 'pa rewagáchika julárigame
Onorúgamete napurigá rió neraga.
Tase nawale napurigá gu'íriwa
ralámulite, alueka iligá nawale
gu'írimia ralámuli, 'lige mukumea
we'ká ralámuli gu'íriga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká rió tabilé ma'chílime

29 Napu'lige alué Esusi 'lige alué
'yuga járome 'ma simasa alé Jerikó
anilichi mochiga, we'ká ralámuli
najátale. 30 'Lige oká rió tabilé
ma'chílime mochile alé boichimi,
'lige akisá alemi enegó Esusi, yati
chojkile ra'icha, regá anea:

—¡Muérigo Wa'lula Nulame Rabí
rijimala, 'we a'lá na'temápua ra-
mué!

31 'Lige ralámuli alemi si
e'yénigime sulile alanichi alué oká
rió tabilé ma'chílime, 'lige alué oká
rioka aminabi abé a'wágame bayea
mochile:

—¡Muérigo Wa'lula Nulame Rabí
rijimala, pe rekó 'we na'temápua
ramué!

32 'Lige alué Esúsika ilíbale 'lige
bayele alué tabilé ma'chílime, 'lige
anele:

—¿Tachiri choliame najkígó 'emi?

33 'Lige alué tabilé ma'chílimeka
anile:

—Mué Wa'lula Nulame, ra-
mueka najkiá napurigá ku 'la
ma'chílime gainámala ramué
busila.

34 'Liko Esúsika 'we na'temale,
'lige nochale busila, 'lige pe yati
'ma ku 'la ma'chílile alué oká rió
tabilé ma'chílime, 'lige Esusi 'yuga
simíbale alué oká rió.

21

Jena ruwimela Esusi 'ma sébaligo Rusaleni rewégichi

1 Napu'lige 'ma a'mulipi e'yéniga
amulí seba Rusaleni rewégichi,
sébale alé bilena a'bé Be'tagé
rewégichi, Olibo anilichi rabó
re'leberi. Alé sebasa Esusi júlale
oká alué bo'né 'yuga járome, 2 'lige
anele:

—Simíbaga 'mi alé riógachi, 'mi
alé napu ma'chigá ju, 'lige alé
riógichi sebasa 'emi, etémala 'emi
bilé bulito mukila chériga chu-
jkúgame bilé u'tá bulito ranégame.
Su'panasa, jeka a'páwaká alué
bulito mukila 'ma alué ranala
'yúriga. 3 'Lige bilé rió rukisá
chonigá su'panalio alué bulito, yati
anewa: «Alué Wa'lula Esusi najkí
napurigá tanewa ye bulito, pe
yati ku rolonawa ramué», anewa
—anile Esusi.

4 Alarigá ikile napurigá 'la sébali
ikimela napurigá anílige 'we 'ya
alué rió napu ruyame nílige napu
anélige Onorúgame, napu'lige regá
anile:

5 Regá anéwaká alué Sioni
(Rusaleni) ejperégame
ralámuli:
«'Emi ralámuli, alué wa'lula rey
napu 'emi nuleme ju,
aleka ená,
'we a'lá i'kilí tabilé che anisia,
bilé bulito ranala asigá.››*

6 'Liko alué Esusi 'yuga járome
yati simíbale 'lige alarigá sébali
olale napurigá nulélige Esusi. 7 Yati
a'pale alué bulito mukila 'lige alué
bulito ranala 'yúriga, 'lige alué
okánika bulito pérale alué Esusi
'yuga járome alué a'boi gemala
chiní i'weli, 'lige alué Esúsika
yati asele bulito ranala, napu
tabilé siné asérigame nile. 8 'Lige
suwábaga ralámuli napu we'ká
nile, alemi wijchí pesia e'yénale
alué chiní i'weli a'boi gemala
alemi boichimi, 'lige jaréchigo

* **21:5** E'nesi Zacarías 9:9.

rajkú sawala ro'asia e'yénale
boichimi. 9 'Lige suwábaga ralámuli
guwánami e'yénigime 'lige bajch-
abemi e'yénigime 'we ra'sálásia
e'yénale regá anisia:
—¡Hosana (salva)! ¡'La sébakuru
mué jena! ¡Mué Esusi Rabí riji-
mala, mueka wa'lula nímala na-
purigá alué wa'lula Rabí anilime
'ya ajtígame! ¡'We a'lá semáriga nu-
lale alué, alarigá nulámala mué!
¡Hosana! ¡'Láchigo sébakuru mué
jena!
10 Napu'lige alué Esusi 'ma
sebasa alé Rusaleni rewégichi
we'ká riógichi, ralámulika majale
'lige anile:
—¿Chieri júché ye rió?
11 'Lige we'ká ralámuli anile:
—Ye rioka pe ju Esusi, napu
ruyame ju napu ané Onorúgame,
alé Nasareta ejiro Galilea be-
jtégame.

Jena ruwimela Esusi 'ma mabúligo alué ralineme ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame

12 'Lige bajkile Esusi alé wa'lú
re'obachi ra'pichí Onorúgame
galílachi, 'lige 'ma mabule suwábaga
napu ralineme nile, 'lige napu
ralame nile alé pachá re'obachi
ra'pichí mochiga, 'lige 'ma
re'nubuga 'lule suwábaga mesa
napu enomí nakulílichi nile, 'lige
'ma re'nubule alué banko napu
jale alué wakali chulugí baloma
ralinélime. 13 'Lige regá anele:
—Aka osiruga chujkúché os-
ilichi: «Ne galílaká Onorúgame
'yuga ra'icháli me júkuru», 'lige
'émika chigórigame resola newálekuru.
14 'Lige jsile alemi alé Esusi
ilírachi tabilé ma'chílime ralámuli
'lige jaré na'lime, 'lige yati sa'wale
Esusi. 15 'Lige alué e'wélala balé
'lige alué Moisesi nila nulalí
benírame ralámuli etele alué Esusi
'we a'lá sa'wáligo alué nayúkame,
'lige aminami akele alué u'kuchí
ejtemali regá anichi:
—¡Hosana! ¡'La sébakuru mué
jena! ¡Mué Esusi Rabí rijimala,
mueka wa'lula nímala napurigá
alué Wa'lula Rabí anilime 'ya
ajtígame!
Alieti akisá, 'we ayole alué
e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila
nulalí benírame, 16 'lige regá anéliru
Esusi:
—Mué Esusi, ¿'la aké mué alaniá
jago alué ralámuli?
'Lige Esúsika anele:
—Ju, 'la aké ne. ¿Tabilecha
siné leera 'emi Onorúgame nila
ra'íchalichi napu aní:
Alué u'kuchítiri 'kuchi bijí chi'ime
chu'álachika
ma'chínamala Onorúgame wikala?
17 'Lige alemi a'rigá alué ralámuli,
'ma simile alé we'ká riógachi asigá,
Betania anilichi simile 'lige alé
che'lébale.

Jena ruwimela Esusi 'we ená anegá ne'óchaligo alué chuná tabilé rakeme

18 Melénala rawé ku Rusaleni
simiá enale Esusi, e'lowile. 19 'Lige
etele bilé chuná 'lige simile
e'nemia 'lige etele tabilé pe'tá
rakégame ko alué chuná, pe
sawálacho, we'ká sawégame rewale,
'lige anele alué chuná:
—¡Tabilé siné go'mela ralámuli
mué chuná rakala, 'máchigo ta siné
rakémempá mué! —anele.
'Lige pe yati wakíbale alué chuná.
20 Alieti etega alué Esusi 'yuga
járome tabilé námaka regá anile:
—¿Churigá 'la wakíbalaché pe yati
pe alanésiga alué chuná?
21 'Lige Esúsika regá anele:
—'La bijchiá ruwí ne, 'we a'lá
bijchígime nísaká 'emi wa'lú a'walí
nígame ko Onorúgame, pecha pe
bilé chuná wakebáchimiko 'emi,
'émika 'la umabámikuru 'mimi wa'lú
ba'wí manígichi elá ye wa'lú rabó
pe regá anegá: «Se'wí iliboa, iliboa
alé nasipa wa'lú ba'wí ilígichi», 'lige
yati e'wámikuru ye rabó. 22 'We a'lá
bijchígiga tánisa 'emi Onorúgame,

'liko suwábaga napu tani 'emi,
Onorúgame 'we a'lá nejímala.

Jena ruwimela e'wélala rukéligo
Esusi chonigá buyánaligo alué
ralámuli alé ra'pichí wa'lú re'obachi
mochígame ralinea

23 Napu'lige alé ra'pichí wa'lú
re'obachi bajkisá alué Esusi,
'lige alemi ilígichi alué Esusi
ralámuli beniria, yati alemi jsile
alué e'wélala balé 'lige alué jurío
ralámuli nuleme, 'lige anele:
—¿Tachiri gite buyánaché mueka
alué ralámuli alé wa'lú re'obachi
ra'pichí mochígame ralinea?
¿Chiérite ajchárigame júkó mué
Wa'lula neraga? ¿Tachiri najtékame
nóchali nígame júkó mué 'siá?
24 'Lige Esúsika anele:
—Ne abichigó rukémala bilé
ra'íchali, 'lige 'la ma'chígime ne-
jiásaká 'emi, ne 'la ruwimela
chonigá tachiri gite buyánigo ne
ralámuli jena ra'pichí mochígame
ralinea. 25 ¿Chieri júlale Juani
ralámuli rewarániliga, Onorúgame
chalá o ralámuli chalá?
'Lige alué e'wélala balé 'lige
alué jurío ralámuli nuleme a'bopi
rukele, regá anile:
—Onorúgame júlale anisúká 'liko
animela alué Esusi: «¿'Lige chonigá
ta bijchígirupaché 'emi napu anié
Juani?» anile. 26 'Lige anésiká
pe ralámuli júlaligo alué Juani,
'liko pe majá mochiwa ralámuli,
siné kachi pe ramué saíla niraga
mochíbamala ralámuli, napugiti
suwábaga ralámuli 'we a'lá machigá
mochígame Juani ruwime níligo
napu anele Onorúgame.
27 'Liko pe regá anile:
—Tabilé machirú'é chiérite
julárigame níligo alué Juani.
'Liko alué Esusi anélechigó:
—Néchigó tabilé ruwimela
tachiri gite buyánigo ne suwábaga
ralámuli jena ye ra'pichí wa'lú
re'obachi mochígame ralinea.
28 › 'Émika ¿choniágó? Bilé rió oká
'kúchigame nile, 'lige alemi a'bemi
simigá napu ajtile alué bilé, regá
anele: «Simigá mué jipe nochawa
alé we'ká i'wilí echégichi.» 29 'Lige
alué towika anile: «¡Tabilé siminali
ne!» Nobi 'wéchigo cha lálekó
alanisá 'lige pe'tá i'libeko yati
simile nochamia. 30 'Lige alué
rió o'ká 'kúchigame a'bemi simigá
napu ajtile alué uché bilela, 'lige
a'chigóriga anélechigó napurigá
anélige alué uché bilela, 'lige
alueka regá nejele: «'La ju, kulipi
simé ne.» Tabiléchigo simílekó.
31 ¿Chieri 'nalina 'la e'wálekobá
napu o'nola nulele?
'Liko alué e'wélala balé 'lige jurío
ralámuli nuleme regá anile:
—Alué bajchá nulérimeguru.
'Lige Esúsika anile:
—Neka 'la bijchiá aníbá, alué
enomí goblálome 'lige alué we'ká
rió 'yuga okome umugí, alueka
bajchá 'la lisensia 'yámala napurigá
Onorúgamete nulewa alawálachi,
tase napurigá 'emi, 32 napugiti
'émika tabilé bijchígiligame 'la
rejcholi ruwichi alué Juani 'la o'wé
jawamia ralámuli, 'lige alué enomí
goblálome 'lige alué we'ká rió 'yuga
okome umugí 'we a'lá bijchígile
rejcholi nejichi alué Juani, 'lige
rekó 'emi 'la etege suwágaba yeti,
tabilé pe'tá ku guwana 'nátalekuru.

Jena ruwimela Esusi bilé tétali
ruwíligo i'wilí ('uba) tebume ralámuli

33 › Gepúsibá uché bilé tétali: Bilé
rió we'lé nígame wajsá. We'ká
banawá jáwale i'wilí anilime, 'lige
'we a'lá 'yele, 'lige jole bilénami
i'pichí alé me'chomia alué i'wilí
rakala, napu'lige rakesa alué
ba'wila ma'chí pamia, 'lige newale
bilé galí re'pá ilígame napurigá alué
tebume alé asigá repúmala alué
we'ká banawá i'wilí.
› 'Lige owile repúniliga jaré rió
alé nóchame, 'lige bo'neka simile
bilénami mejkami. 34 Napu'lige

sebasa rawé i'wíliame, alué
gawígameka 'naka júlale jaré
bo'né piónila napurigá rojanámala
nasípasi, 'yamia napu ekí mélapá
alué repume. 35 Alué tebuka
mochígameka tabilé rojanánile 'lige
'ma cha'píliru alué gawígame piónila
alemi jsichi. Bilé 'ma cho'náliru,
'lige uché bilela ka 'ma me'áliru,
'lige uché bilela ka 'ma bajsibúliru.
36 'Lige alué gawígame ka uchéchigo
jaré bo'né piónila júlale, 'lige
alué banawá rakeme repume ka
a'chigóriga olale napurigá alué
bajchá julárigame pioni.

37 › 'Lige 'ma guwichímiká
bo'né inolá júlale alué gawígame
regá 'nátaga: «Ne inolaka 'la
niraga etéwarékó.» 38 'Lige alué
banawá tebume ka, napu'lige
etesa alué gawígame inolá, regá
anile a'bopi: «Alué bi'lepi júkuru
alué rió gawígame inolá, 'lige alué
júkuru alué o'nola nila nachuámili
napu'lige o'nola mukusá, alekeri
me'liboa. Alarigá 'la ramué niga
ejtebiwa ye gawí o'nola mukusá»,
anile. 39 'Lige cha'pisá 'ma me'ale
'lige i'rachi ma'chige pale.

40 › Napu'lige nawasa alué
gawígame, ¿cholámalawé alué ba-
nawá repume?

41 'Liko alué e'wélala balé 'lige
alué jurío ralámuli nuleme anele
Esusi:

—Alué 'we ená nokágame ka 'ma
me'liboli ju tabilé na'temaka, 'lige
uché jaré 'yámala repúniliga alué
we'ká banawá jágame, 'lige alueka
'la rojanámala alué banawá rakala
napu'lige 'ma rakesa.

42 'Lige Esúsika anile:

—¿Tabilé siné leérame ju 'emi osilí
Onorúgame nila?, alé napu anime
ju:

Bilé rejté tabilé galegá etérigame
alué galí newame ralámulite
tabilé machime nile 'we a'lá ko
alué rejté chijtochi ajchilía.
'Lige alué rejté abé a'lá nile alé chi-
jtochi ajchalía.
Onorúgame bo'né alarigá elale.
Napu Onorúgame 'sile newá 'we
a'lá semátiri ju ramué
níriga.†

43 › Neka 'we a'lá bijchiá
aníbá Onorúgame 'ma tabilé nu-
lamio 'emi alawálachi, 'lige alué
Onorúgame nulémala uché jaré
ralámuli napu 'we a'lá e'wímili
ju Onorúgame. 44 'Lige napiépiri
rió alé rejtechi bo'ibasa, 'ma
chi'wámala. 'Lige bilé rió me'táchisa
alué rejtete, 'ma chi'laga rejpímala.

45 'Lige alué ra'íchali akigá alué
e'wélala balé 'lige alué ralámuli
bariseo, machile pe alué olagá
aníligo alué Esusi alieti ra'íchaga.
46 'Liko alué e'wélala balé 'lige
alué bariseo 'we cha'pinálile alué
Esusi, pe iligá 'we majale cha'pigá,
'wéchigo 'la bijchígilime suwábaga
ralámuli 'la Onorúgame ra'icháliła
nareme níligo Esusi.

22

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé piesta newigime

1 'Lige Esúsika uchéchigo siné
ruwile bilé tétali, regá anile:
2 —Napu'lige Onorúgame nulachi
ralámuli alawálachi, a'chigóriga ju
napurigá napu'lige bilé wa'lula
rey napu wa'lú piesta newile
bo'né inolá newichi. 3 Júlale bo'né
'yuga nóchame bayéniliga we'ká
ralámuli napurigá smela go'mea,
napu 'ma bayérigame nílige, 'lige
alué bayérigame tabilé simánili
alué newigime nerúgichi go'ame
go'mea. 4 'Liko alué newime
o'nólaka júlale uchéchigo jaré bo'né
'yuga nóchame napurigá regá
anémala alué 'ma bayérigame:
«Ruyéwaká alué ralámuli napu 'ma
baigé ne 'yabé 'ma newáriga iligó
go'ame, nuligó ne me'línaliga akasí
'lige ajágame abé 'la sa'pégame

† **21:42** E'nesi Salmos 118:22-23.

'lige suwábaga 'ma 'la listo iligó,
yati bayewa napurigá jeka smela
go'ame go'mea.» 5 'Lige alué
napu 'ma bayérigame nílige go'ame
go'achi tabilé simíbale go'ame
go'mea alé newigime nerúgichi,
jaré pe 'mi wasá bo'ígichi simíbale
nochamia 'lige jaré pe che jarénami
simíbale nochamia, 6 'lige jaréchigo
napu tabilé simánale alé newigime
nerúgichi 'ma cha'pile alué wa'lula
rey 'yuga nóchame, 'lige 'we resí
oláliru 'lige me'áliru. 7 'Liko alué
newime o'nólaka napu wa'lula
rey nile, 'we ayole machisá 'ma
me'lílirigo alué ralámuli julárigame
alué ralámuli bayéniliga, 'lige júlale
bo'né sontálola napurigá me'limela
alué ralámuli cha nokame, napu
'ma me'ale alué wa'lula reyte
julárigame, 'lige 'ma me'líliru alué
cha nokame 'lige 'ma e'kósiliru
suwábaga galí. 8 'Liko alué
wa'lula rey alué newime re'malí
o'nola anele alué bo'né pióníla
napu mochile alemi, regá anele:
«Go'ámeka 'ma listo ilí, iligá alué
napu bayérigame nílige, alueka
tabilé simánili, 'ma tabilé lisensia
nígame ju napurigá smela. 9 Alekeri
yati simawa alé napu e'yéname
ju ralámuli, 'lige apiépiri ralámuli
napu eteru alemi bayéwaká na-
purigá smela go'ame go'mea jena
newigíme nerúgichi.» 10 'Lige alué
wa'lula rey pióníla ka simíbale
alemi napu napuíme ju ralámuli
'lige yati bayele suwábaga napu ekí
najtépale alemi, napurigá simámala
go'ame go'mea alé newigime
nerúgichi, alarigá 'la we'ká ralámuli
jsile alé alué re'malí newichi,
suwábaga 'la go'ale alué go'ame.

11 › 'Lige alemi bajkile alué
wa'lula rey alué newime re'malí
o'nola, napu go'yá mochile alué
ralámuli bayérigame newíkichi, 'lige
etele bilé rió tabilé o'páchigime
alué o'pacha napu o'páchaga
simiame nile bilénami newigime
nerúgichi. 12 'Lige regá anele alué
rió: «Mué rió, ¿churigá 'la bajkíché
mué jena peka o'páchaga nawasa
napu o'páchaga nawilime ju bilé
newigime nerúgichi?» 'Lige alué
rioka tabilé pe'tá nejele rukilía.
13 'Liko alué wa'lula reyka anele
alué napu go'ame ro'ame nile:
«Ronola bulesi ye rió 'ma sekala
'yúriga, 'lige alé ma'chige pápua
chonárale napu nalámala resí níliga
'lige napu chi'namela ramalá
majaga.» 14 We'káchigo kame
bayérigame 'lige u'kabi ju napu 'la
sébame ju alé newigime nerúgichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

15 A'lige pe'tá i'libeko alué
bariseo simíbale alué Esusi
rukemia jaré ra'íchali pe mach-
ináliga chonirá. Se'winá anisáká
yati cha'pibó olale. 16 'Lige
alué bariseo júlale jaré a'boi
gompaniérola 'lige alué wa'lula
Erore gompaniérola napurigá regá
anémala alué Esusi:

—Mué Esusi, ramueka 'we
a'lá machiaa 'we a'lá ganílime
ko mué 'la o'wé ra'íchiga tase
'yégiga, 'lige 'we a'lá benírame ko
mué churigá ka alué 'we a'lala
bowé. 'Lige 'we a'lá machiaa
ramué mué 'la niraga eteme ko
ralámuli, rekó e'wélala kachi 'lige
rekó pioni kachi. 17 Alekeri najkiá
napurigá ruwimela mué: ¿Pala 'la
ju nejilia alué enomí napu nejílime
ju alué wa'lula rey Sesar i'lime?
¿Tabiléchala?

18 Alué Esúsika 'we a'lá machile
pe resítiri 'nátaga aníligo alué
ralámuli, machile pe Esusi resí
olániliga aníligo, 'lige anile Esusi:

—¿Chonigá alaníbiché 'émika pe
resí olániliga ne'chí? 'Émika 'we a'lá
ra'íchame ju pe iligá chátiri 'nátame
júkó. 19 Aka jeka a'pásigo bilé
enomí chijtúligame napu najtétiwili
ju alué wa'lula rey.

20 'Lige Esúsika anele alué
bariseo 'lige alué Erore gom-
paniérola:
—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena
enomichi ajtígame, 'lige chieri re-
walá chujkú ye enomichi?
21 'Lige alué bariseo 'lige alué
Erore gompaniérola anele:
—Aka alué wa'lula rey Sesar
anilime.
'Lige Esúsika anile:
—Napu alué wa'lula Sesar
nila ju, alueka alué wa'lula
Sesar 'yáwaguru, 'lige alué napu
Onorúgame nila ju, alueka
Onorúgame 'yáwaguru —anile
Esusi.
22 Alieti akigá tabilé machile
churigá nejemia 'lige simíbale,
tabilé che olale.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'la rewagachi simíbame ko alué a'ká ralámuli alawala napu'lige suwisá

23 Pe a'lige rawé alué saruseo
anilime ralámuli, alué napu anime
ju tabilé sébame ko rewagachi alué
suwígame alawala, Esusi 'yuga
ra'íchale, regá anele:
24 —Mué Esusi, ralámuli
benírame. Moisesi a'rele bilé
osilí regá anime 'we 'ya: Bilé
rió mukusá 'lige bi'neli rejpisa
mukí tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga,
alué mukúgame bonila rewimeli
ju alué mukí napurigá 'kúchigame
nímala alué mukí gunámakame,
alué mukúgame bonila 'yuga asigá,
'lige alué mukúgame bonila 'kúchila
o'chérisa napurigá alué mukúgame
'kúchila kárélamala —anile alué
ralámuli saruseo.
'Lige abiena regá anele:
25 —Sinéchigo mochile gichao
ejtemali bi'lepi o'nógame, 'lige
alué wa'lula ba'chila rewale
sineko, 'lige mukule ba'chila tabilé
'cho 'wesi 'kúchiga, 'lige alué
abé u'tabela alué chega bonila
rewale alué mukí gunámakame,
'lige 'ma mukúlechigó tabilé 'cho
'wesi 'kúchiga. 26 'Lige alarigá
ikile alué u'tabela 'lige alué abé
u'tabélachigó, 'lige alarigá suwile
suwábaga a'boi najarémala. 27 Alué
gichao rió suwírisa, mukule alué
mukí gunámakame.
28 'Lige alarigá anesa, kúchigo
regá rukéliru Esusi:
—Napu'lige alé rewagachi se-
basa alué gichao ejtemali 'lige
alué mukí aleka, ¿chieri 'nalina
upila nímalawé alué mukí? Jena
wijchimóbaka suwábaga gichao
ejtemali upila níligame.
29 'Liko Esúsika regá anele alué
ralámuli:
—'Émika tabilé machigá mochí.
Tabilé machí 'emi Onorúgame nila
ra'íchali, nibilé machí 'emi churigá
ko Onorúgame a'walila. 30 Alué
napu ekí seba rewagachi, nibilé
umugí nibilé riótiri newímala, aleka
suwábaga ralámuli napurigá santo
ánjeli rewagachi mochígame nímala.
31 Aka alué bo'né Moisesi osálige'é
pe u'kabi osilí, napu Onorúgame
anílige napu ruwí rewagachi
simíbame ko alué ralámuli suwisá.
¿Tabilé siné leérame ju 'emi alué
ra'íchali? Anime ju: 32 «Ne
ju Onorúgame napu Abraámi,
Isaki 'lige Akobo oyérame ju.»
Onorúgame níriká tabilé 'wesi
suwígame kéré, suwábaga ajágame
ju.
33 Alieti ra'íchali akisá, we'ká
'nátale alué ralámuli, aliena 'la
benigá ruwichi alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tachiri ko alué nulalí rejcholi abé najtékame

34 'Liko alué bariseo abé i'libeko
kachi akele 'we a'lá benigá nejéligo
alué Esusi, 'lige tabilé aminabi
ra'íchiga jábigo alué ralámuli
saruseo, 'liko alué bariséoka na-
puíle o'maka 'lige simíbale napu
ajtile Esusi. 35 'Lige bilé rió napu
Moisesi nila nulalí benírame nile,
regá rukele alué Esusi pecha
olániliga se'winá anisáká:

36 —Mué Esusi, benírame ralámuli
Onorúgame nila ra'íchali, ¿tachiri
júkó alué nulalí rejcholi 'we na-
jtékame?
37 'Lige Esúsika nejele:
—'We galewa Onorúgame, 'la
bi'lepi 'nátili 'nátiga. 38 Alué ju abé
najtékame nulalí rejcholi. 39 'Lige
alué uché bilé nulalí rejcholi
regá anime ju: «Napurigá galé
'emi a'boi alawala, alarigá galewa
uché jaré ralámuli.» 40 'We a'lá
sébali e'wásaká 'emi ye oká nulalí
rejcholi 'we najtékame, 'liko 'we
a'lá sébali olámala 'emi suwábaga
alué uché jaré nulalí rejcholi napu
osale Moisesi, 'lige uché jaré napu
ruyame ju napu ané Onorúgame.

Jena ruwimela chieri ko alué Onorúgamete julárigame

41 Napu'lige napuíka mochígichi
alué bariseo, Esusi regá rukele
alué bariseo:
42 —'Émika ¿choniágó, chieri ko-
riágó alué Kristo? ¿Chieri rijimala
korí 'emi alué?
'Lige alué bariséoka anile:
—Pe Rabí.
43 'Lige Esúsika anile:
—¿'Lige chonigá wa'lula aneme
júché alué Rabí alué Kristo olagá?
Onorúgame Alawala gu'írale na-
purigá animela regá:
44 Onorúgame anele alué Wa'lula
Kristo ne'chí nuleme:
«Jena asá wajtoná
napusí neyuro ne mué saíla 'yuga.»
45 Aka alué bo'né Rabí aneme ju
«ne'chí nuleme» alué Kristo, 'liko
abéchigo najtékame júleké alué
Kristo me'tigá alué Rabí.
46 'Lige tabilé 'wesi ralámuli 'la
gayénale nejea, 'lige aleké rawé si
tabilé 'wesi e'wérali olale rukea am-
inabi ra'íchali.

23

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka bilé ralámuli gunarúgame

1 Pe'tá i'libeko Esusi ra'íchale
alué we'ká ralámuli 'yuga 'lige alué
bo'né 'yuga járome, regá anele:
2 —Alué ralámuli Moisesi nila
nulalí benírame 'lige alué bariseo,
alueka abé machí churigá ko
alué Moisesi nila nulalí. 3 'Émika
'we 'la e'wiwa tabiri tábiri napu
nulá, pe iligá tase alarigá nok-
iboa, napurigá nokame ju alué
bariseo, 'lige alué Moisesi nila
nulalí benírame, napugiti alueka
regá anime kame: «Jípeko regá
nochátékuru.» 'Lige pe se'winá riga
nóchame ju bilé nóchali, tase
napurigá anílige. 4 'We a'wágame
nuleme ju ralámuli, 'lige alué
a'boika tabilé tábiri nóchame ju.
5 Alueka 'we ganílime ju ujchagá
e'yénaga gorá, 'lige sekachí ko-
rea bulugá e'yéname ju napu
osirúgime ju pe u'kabi ra'íchali
Onorúgame nila ra'íchali, napurigá
ralámuli etémala. 'Lige aminami
i'weli reboso gemagá e'yéname
ju, napu a'naguchi chitochi i'weli
se'wégame ju. Alarigá nokame ju
napurigá ralámuli na'támala 'we
a'lá sébali oyérame ko Onorúgame.
6 'Lige najkime ju napurigá 'we
a'lá semáriga kógiwa bilena wa'lú
go'ame go'achi. 'Lige mochime
ju alé napu mochímili ju alué
abé e'wélala alé u'kuchí re'obachi
pachá «sinagoga» rewégame, 7 'lige
aminami najkime ju napurigá
'we 'la niraga repóriwa uché
jaré ralámulite alemi napu we'ká
ralámuli mochí. 'Lige najkime
ju napurigá regá anewa ebreo
ra'íchaga: «Rabbí» (napu aniame
kéré benírame).
8 › 'Émika tabiléchigo alarigá
nokibógó, tase najkime niwa
napurigá anewa «benírame»,
péchigo bi'lepi kame alué benírame
Onorúgame nila ra'íchali, pe alué
napu ju Kristo, 'lige suwábaga
'émika bi'lepi O'nógame júkuru
napu ju Onorúgame. 9 'Lige
tabilé 'wesi «o'nó» anewa alué

uché jaré ralámuli, O'noka péchigo
bi'lepi kame, pe aluecho napu
'pa rewagachi ajtí. 10 'Lige
tabilé najkiá mochiwa napurigá
«benírame» anewa 'emi napugiti
bo'né benírame ka pe bi'lepi
kame pe Krístocho Onorúgamete
julárigame. 11 Alué napu wa'lula
ju suwábaga gu'írimili ju. 12 Alué
rió napu mayeme ju 'we najtékame
ko, alueka pe tabilé najtékame
kérélamala. Alué napu tabilé
riólame ju, alué 'nalina nímala abé
najtékame Onorúgame níriga.
13 › ¡Resí 'emi Moisesi nila nulalí
benírame 'lige 'emi bariseo, tabilé
sébali olame ju 'emi 'la sébali
olámirisá! 'Émika tabilé a'reme
kame ralámuli napurigá e'wímala
Onorúgame napurigá Onorúgame
alué ralámuli nulémala. 'Lige
'emi tabilé e'wame ju. Aminami
tase elime ju 'emi napurigá sébali
olámala alué uché jaré ralámuli
napu 'la sébali olánilime ju.
14 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi
nila nulalí benírame 'lige 'emi
bariseo, tabilé 'la sébali olame ju
'emi! 'Émika 'ma bujeme ju galí
alué umugí gunámakame galila,
'lige jame ju 'emi Onorúgame tania
iwérali re'obachi we'lisi napurigá
suwábaga ralámulite etewa 'emi.
Alekeri 'émika abéchigo wa'lú
gastigo narémala.
15 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi
nila nulalí benírame 'lige 'emi
bariseo, tabilé 'la sébali olame ju
'emi 'la sébali olámirisá! 'Émika
ichúrimi e'yéname ju ralámuli 'yuga
ra'íchiga napurigá alué oyérame
gainámala, 'lige 'emi oyérame
gainasa abéchigo resí nokame
ju me'tigá 'emi, 'lige simámala
injiérnochi napurigá 'emi.
16 › ¡Resía 'emi, 'émika uchéchigo
jaré benírinilíguru nobi tabiléchigo
námame júkó 'emi! ¡'Émika pe
siego neraga ju uché bilé ralámuli
siego o'tome! 'Émika aní bilé
ralámuli 'we a'lá sébali olama
orisá Onorúgame 'yuga, anigá alué
re'obá e'negá iligó napurigá 'la
sébali olámala, alarigaka tabilé
najtékame ju. 'La sébali olama
Onorúgame 'yuga anigá alué 'oro
pachá re'obachi ajtígame e'negá
iligó, napurigá 'la sébali olámala,
alueka 'la najtékame ju. 17 ¡'Émika
pe tonto julke 'lige aminami siego!
¿Tachiri abé najtékame júkó, 'oro
o re'obáchala alé napu 'oro nerú?
Tabilé nerúlasaká 'oro alé re'obachi
Onorúgame galílachi, 'liko pe tabilé
'me najtékame nímiliké. 18 Abiena
anisá 'emi: «'We a'lá sébali olama
olá ne Onorúgame 'yuga mesa
e'negá iligame alé pachá wa'lú
re'obachi ilígame», 'liko tabilé
sébali olámili ju. 'Lige regá anisá
'emi: «'We a'lá sébali olame ne
Onorúgame 'yuga, e'negá iligame
go'ame re'pá mésachi ilígame», 'liko
'we a'lá sébali olame ne. 19 ¡'Emi
'we siego ju! ¿Tachiri abé najtékame
ju, go'ame Onorúgame kógilime o
mésachala? Tabilé mésachi jásaká
go'ame, 'liko pe napuyépiri go'ame
neraga jámilike. 20 Alué rió napu
'we a'lá sébali olámorí anigá alué
mesa pachá re'obachi ilígame
e'negá iligó, pe abiena anigá aní
alué go'ame mésachi jágame abiena
e'negá jago. 21 Alué rió napu
aní 'we a'lá sébali olámorí anigá
re'obá e'nagá iligó, abiena anigá
aní Onorúgame e'negá ajtigó napu
alé pachá re'obachi bejtégame ju,
alekeri 'we a'lá sébali olámorí.
22 Alué rió napu 'we a'lá sébali
olámorí anigá rewagá e'negá ajtigó,
pe abiena anigá aní e'negá iligó
alué wa'lú sía napu Onorúgame
ajtime ju, 'lige abiena e'negá ajtigó
Onorúgame.
23 › ¡Resía 'emi Moisesi nila nulalí
benírame 'lige 'emi bariseo, tabilé
sébali olame ju 'emi napu aní!
'Émika wanápame ju pe'tá alué
gajsalá 'we a'lá semá júkame napu
go'ame ajchilime ju (yerbabuena,

anís, komino) Onorúgame kógilime,
'lige alué abé a'lá najtékame 'nátilika
'ma tabilé néléme ju 'emi. Tabilé
sébali olame ju 'emi napu nulá
Moisesi alé bilena osilichi, alué
napu ju 'we a'lá sébali gatélime
ra'íchali ralámuli 'yuga, 'lige 'la
na'temaka etélime ralámuli, 'lige 'la
bi'lepi oyérilime pe Onorúgamecho.
Suwábaga ye júkuru napu 'la sébali
olámili ju 'emi. 24 ¡'Émika pe
siego neraga kéré napu o'tonálime
ju uché jaré ralámuli bilénami!
¡'Émika a'lá saweme ju alué ba'wí
tabilé 'yúriga bajimia u'kuchí
se'walí, nobi 'máchigo a'wame júkó
'emi alué wa'lú ajágame kameyo
anilime!*

25 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi
nila nulalila benírame 'lige bariseo,
'émika tabilé e'wame ju napu aní
'emi! 'Emi 'we a'lá bi'weme ju alué
baso 'lige alué bejtoli pe amoba,
'lige pacháganaka 'we chóligame
ju. 26 'Emi bariseo siego: 'we
a'lá bi'wewa alué baso pacháganа
'lige bejtoli, napurigá 'la bi'wígame
nímalachigó ma'chímana. 'Émika na-
purigá alué baso 'lige alué bejtoli
alarigá ju 'emi. Amóbaka 'we bi'igá
e'yéname ju nobi pacháganaka 'we
chátiri 'nátame ju 'emi. Abiena 'we
a'lá bi'wígame niwa pacháganachigó
napurigá alué baso.

27 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi
nila nulalí benírame 'lige bariseo,
'émika tabilé e'wame ju napu
aní 'emi! 'Émika ju napuyeri
suwígame bi'tígichi galila, napu
'we a'lá semáriga ju ma'chígiká,
nobi pacháganaka we'ká bi'tígame
kéréko alué suwígame o'chilá 'lige
we'ká sa'pá bikágame. 28 Alarigá ju
'emi, 'émika 'we a'lá ralámuli káré
e'nériká péchigo tabilé 'la 'nátame
júkó 'emi, pe chibiyeti 'nátame
kéréko.

29 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi
nila nulalí benírame 'lige bariseo,
'émika tabilé e'wame ju napu
aní 'emi! 'Émika pe galírime
ju amoba napu bi'tí alué 'ya
suwígame ralámuli napu ruyame
nile napu Onorúgame anélige,
'lige e'karúgame 'we a'lá semátiri
tábiri jáwame ju 'emi alé amoba
napu bi'tí tótiga ralámuli 'we a'lá
sébali olame, 30 'lige regá anime ju
'emi: «'Ya ejperélisiga ramué pecha
síchigo nokibókó ramué me'á alué
ralámuli, napu ruwime nílige napu
Onorúgame anele.» 31 Alanigá 'emi
a'boi aníguru alué 'ya mochígame
rijimala ko 'emi alué napu me'ale
alué 'ya mochígame ralámuli, napu
ruwime nile napu Onorúgame
anélige. 32 ¡Suwénisigó 'liko napu
'ma o'wínalepa alué 'ya mochígame
'emi rijimala!

33 › ¡'Émika ju napurigá sinowí!
¿Churigá 'la neyúsimala 'emi na-
purigá tabilé rujsúmala 'légana
injiérnochi? 34 Alemi julámala
ne jaré ralámuli ruwime napu
ané Onorúgame, 'lige jaréchigo
'we ejebénigame 'lige jaréchigo
benírame, 'lige 'émika jaré 'ma
me'limela gulusichi ujchagá, 'lige
jaréchigo 'ma wejpisómala 'emi
alemi u'kuchí re'obachi «sina-
goga» rewégame mochígichi, 'lige
jaréchigo 'ma najátamala 'emi
ichúrimi we'kanami we'ká riógichi
e'yénachi me'lináliga. 35 Alekeri
'emi narémala alué wa'lú gastigo
suwigórikábá suwábaga alué 'we
a'lá ralámuli, suwábaga alué napu
me'líliru napusí me'líliru alué
Abeli anilime rió 'we 'ya ajtígame.
Alué Abeli me'lisuga akiná si
we'ká me'líliru napusí ochero
alué Sakaríasi, Berekíasi inolá.
'Émika alé ra'pichí me'ale alué
Sakaríasi alé nasipa napu e'kósime
nile ajágame Onorúgame kógimia,

* **23:24** Yeka pe aniame kéré alué bariseo 'we a'lá 'nátaga 'la sébali olániliga alué nulalí ta'mé najteme, 'lige tabilé 'la 'nátaga sébali olale alué abé najteme nulalí Moisesi nila.

'lige alué wa'lú re'obá ilígichi.
36 Neka 'we a'lá bijchiá aníbá
suwábaga ralámuli jipe ejperégame
wa'lú gastigo naremio, cha we'ká
ralámuli me'lílirigime 'we 'ya. 'Émika
pe aleké chátiri 'nátili 'nátame ju
napurigá 'nátame nile alué ralámuli
'ya mochígame.

Jena ruwimela Esusi naláligo ralámuli Rusaleni ejperégame na'temaka

37 › ¡'Emi ralámuli Rusaleni
ejperégame, 'émika me'ame ju alué
napu ruwime napu Onorúgame
ané, 'lige aminami rejtete bajsi-
buga me'ame ju 'emi alué ralámuli
Onorúgamete julárigame! ¡Neka
we'sá 'we napabúnilige 'emi na-
purigá bilé o'tolí ra'kome ju bo'né
a'tanala, nobi 'émika tabiléchigo
elárigó! 38 'We a'lá e'nésibá, 'emi
ejperélachi tabilé rioga rejpímala,
'lige Onorúgame tabilé asimela
alé. 39 Neka 'we a'lá bijchiá aní,
jípesí 'ma tabilé etémala 'emi ne'chí
napusí regá anichi 'emi: «¡'We
a'lá ju alué napu ju Onorúgamete
julárigame!»

24

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma na'mináwili ko alué wa'lú re'obá

1 Esusi ma'chínale alé wa'lú
re'obachi ra'pichila, 'lige alué 'yuga
járome a'bé nawile Esusi napu'lige
ma'chige ilígichi, 'lige anele:
—Asíriga wa'lú ju alué re'obá,
asíriga semati.
2 'Lige Esúsika anele:
—¿'La etiá 'emi alué re'obá? Neka
'la bijchiá aní, 'ma na'mináwili ko
ye re'obá. Tabilé pe bilé rejté re-
jpimio uché bilé rejtechi amoba.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nimio napu'lige amulí suwíbachi gawí

3 'Liko alé rabó simíbale Olibo
anilichi. Napu'lige Esusi i'kilí
ajtígachi alé alué makué okáraga
Esusi 'yuga járome nawile Esusi
rukemia. 'Lige tabilé najkile na-
purigá uché jaré ralámuli akimela
ra'íchachi. Regá anele:
—Ramueka machinálilike'é, ra-
mué ruyéwaká chiéniko na'mináwili
ko alué wa'lú re'obá. ¿Chieti
tábiri nerúlamala ruyame mué ku
sebamio? ¿Chieti tábiri nerúlamala
napu'lige gawí suibámichi?
4 'Liko Esúsika anele:
—'La 'nátiga mochiwa napurigá
tase 'yégiga ra'ichámala che jaré
ralámuli 'emi 'yuga. 5 We'ká
ralámuli smela Onorúgamete
julárigame korísiga, a'chigóriga
a'wágame a'walí nígame korimela
napurigá ne. Regá animela:
«Ne ju Kristo, alué napu ju
Onorúgamete julárigame.» 'Lige
alanigá asíriga we'ká ralámuli
'yégamala. 6 'Emi 'la akiméleké
'we nakóráo ralámuli ichúrimi,
tabiléchigo majáwagó 'emi níriga.
Abirigá alarigá nímili júkuru, nobi
ta'chóchigo gajúmalagó gawíká.
7 Ralámuli bilena se'winá riga
ra'íchame nakómala uché jaré
ralámuli se'winá riga ra'íchame
'yuga. Bilé gobierno julámala
we'ká sontalo napurigá sayega
nakómala uché jaré sontalo 'yuga.
'Lige aminami asíriga gurúlamala
go'ame. 'Lige aminami gawítiri
nokimela ichúrimi. 8 Alué tábirika
pe kulí 'la ruwime nímala alarigá
nimio abé i'libeko.
9 › 'Liko alé napu gatélime ju
ra'íchali nejíwili ju 'emi napurigá
alué wa'lula cha olámala. 'Lige
aminami 'ma me'liboa 'emi.
Suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba mochígame asíriga ayómala
'emi 'yuga ne'chí oyérame kóriká,
alekeri asíriga cha olawa 'emi.
10 Napu'lige alarigá ikisá, we'ká
ralámuli ne'chí oyérame 'ma tabilé
oyéramala ne'chí, pe na'áwamala
uché jaré ne'chí oyérame 'yuga,
'ma sairúgame neraga mochímala.
'Lige alé napu ra'íchali gatélime ju
nejímala. 11 'Lige aminami asíriga

we'ká ralámuli nímala 'yégame. Onorúgamete 'yárigame korimela nóchali, 'lige pe lanigá asíriga we'ká ralámuli 'yégamala. 12 Aminacho we'ká tábiri buyámili ju asíriga enátiri. 'Ma amulí suwábaga ralámuli tabilé ganíliga járomala a'bopi. 13 Bilé rió 'la abisibi oyérasaká ne'chí napusí alué tábiri simiro, alueka 'la sebámili júkuru rewagachi ne'chí 'yuga. 14 Alué 'we semátiri ra'íchali, alué napu ruyeme churigá nulamio Onorúgame ralámuli alawálachi, alueka bochígimi ruitúgame nímala jena wijchimoba napurigá suwábaga chojkégame ralámuli akimela. Napu'lige 'ma suwábaga chojkégame ralámuli akisá, a'lige kulí suibámala suwábaga.

15 › Alekeri napu'lige etea alué chátiri tábiri alé re'obachi, alué napu 'ma gajúname ju suwábaga tábiri (Ranieli 'sile osá ye ra'íchali napu ruwime nile napu Onorúgame anele, ta'lá námata 'emi.), 16 'emi Jurea anilichi ejiro mochígame, 'ma júmasimili júkuru wamí 'pami rabó. 17 Alué rió re'pá galichí amoba ilígame tabilé re'kínimili júkuru tábiri 'mea, iligá pe 'másimili júkuru. 18 Alué rió jami nóchame pecha simeli júkó ku galírale alué we'lí o'pacha nolamia, pe iligá 'mi 'másimili júkuru. 19 ¡Asíriga enáriga nímala umugí o'pachágame níriga! ¡'Lige alué u'kuchítiri chi'íranti níriga abiena 'we enárigá nímala! ¿Churigá júmasamalawé? 20 'La tániwa Onorúgame napurigá tabilé alarigá nímala 'we rulágachi, nibilé rawé resíbilichi.* 21 'We enárigá nímala a'lige rawé. Tajsiné alarigá ikí napu'lige Onorúgame gawí newasa, 'lige tajsiné alarigá nímala abé i'libeko. 22 Onorúgame tabilé a'rémala napurigá we'lisi nerúlamala ye resítiri tábiri. Tabilé alarigá nísaká, pecha we'lisi anachámili ko ye ralámuli. Onorúgame 'we galeme ju ralámuli napu bo'né wanápilige, alekeri tabilé a'rémala napurigá we'lisi nerúlamala ye chátiri tábiri.

23 › 'Liko tase bijchígiwa rekó regá anichi bilé ralámuli: «Jena ajtípá alué Onorúgamete julárigame», o regá anisá ma: «'Mi ajtípá alué Onorúgamete julárigame.» 24 Asíriga smela ralámuli 'yégame. 'Lige jaré ralámuli Kristo korimela Onorúgamete julárigame napurigá ralámuli gu'írimala. 'Lige jaré ralámuli ruwime kolimela napu anele Onorúgame, 'lige aminami asíriga semá nokimela ralámuli 'yéginiliga. 'Lige 'la umabásaká abiena 'yégimala alué ralámuli napu Onorúgame anile bo'né oyérame nímalagó. 25 'Ma ruyékuru ne 'emi ye tábiri bijí ta'chó sébachi napurigá 'la listo mochímala. 26 'Lige napu'lige anisá ralámuli: «Néguru, 'mi alé ajtíkuru Kristo alé napu tabilé rió», tase simawa e'newa. 'Lige aminami anisá: «Néguru, jena ajtíkuru chíboka», tase bijchígiwaká 'emi alanichi ralámuli. 27 Napu'lige alué Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga ku nawá napurigá alué u'kí ne'wílala 'we ra'ósame napu bochígimi ma'chígime ju, alarigá nímala. 28 Suwábaga ralámuli machime ju alé napu napuíme ju alué wilú, alé bo'igó bilé mukúgame. Alarigá nímala napu ne ku nawachi, suwábaga ralámuli machimela.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nawamio uchéchigo siné

29 › Yati neraga pe simírisa alué resítiri raweli, rayénali 'ma chóniga asibámala, 'lige mechaka tabilé ra'ósiga asimela, 'lige so'plika 'ma rujsúmala 'pákana rewagáchikana.

* **24:20** Jurío nulalílala elame nile napurigá e'yéniwa pe a'bemi rawé resíbulichi.

Suwábaga napu ekí nerú 'pa rewa-
gachi 'ma nokimela. 30 A'liko 'la
nélélamala 'pa rewagachi e'nénilia
alué ko napu Onorúgame júlale
jékana wijchimoba. Suwábaga cho-
jkégame ralámuli jena wijchimoba
mochígame 'ma nalámala sinaka
'we cha lagá. 'Lige etémala alué
ralámuli alué rió Onorúgamete
julárigame napurigá rió neraga
'pákana enágichi nolíralekana. 'Lige
asíriga a'wagá nawámala 'lige
ra'ósaga. 31 'Lige akémala bilé
trompeta gusuchi, 'lige akigá alué
santo ánjeli simámala bochígimi
gawichí napabumia suwábaga
ralámuli napu ekí wanápilige bo'né
'kúchila neraga.

32 › Jípeko 'la benibóká alué tétali
churigá ka alué chuná: Napu'lige
'we chi'lame kachi chalawala 'lige
yáachi sawala, 'liko 'émika 'ma
machime ju amulí seba bamunú.
33 Napu'lige 'emi etea ye resítiri
tábiri, abiena 'la machigá mochiwa
'emi 'ma sebio alué napu ne
ruwílige. 34 Neka 'la bijchiá ruwí
suwábaga alarigá ikimeo bajchabé
ta'chó suwichi we'ká ralámuli
jipe ejperégame. 35 Alué rewagá
'lige gawí suwibámili júkuru, ne
nila ra'íchalika tabiléchigo siné
suwibámalagó.

36 › Pecha 'wesi machígó a'lige
rawé suwibamio, o alué 'ora
alakimeo alué tábiri. Alué santo
ánjeli 'pa rewagachi mochígame
pecha machígóchigó, nibilé alué
Onorúgame Inolá machígó, pe
Onorúgameka 'la machí.

37 › Napu'lige uché nawachi
alué 'pa rewagáchika julárigame
napurigá rió neraga, pe a'chigóriga
nímala napurigá 'ya napu'lige Noé
asálige. 38 Napu'lige wa'lú u'kule,
a'lige pe bajchabé ralámulika asíriga
ganíliga go'yá mochígeturu 'lige
aminami i'wilí ba'wila bajiga
rekútame, 'lige aminami umugítiri
rewigá, napusí napu'lige Noé
bajkisá bárkochi. 39 Ralámulika
tabilé u'kirá mayele 'lige arigá
'ma wa'lú u'kule, 'lige 'ma u'lísale
suwábaga alué ralámuli. Alarigá
nímala napu'lige alué Onorúgame
julálila nawámala 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga. 40 Napu'lige
sebasa, 'lige oká rió nokisá
asarachi, bilé o'toboli ju, 'lige bilé
abajá a'réwili ju. 41 'Lige oká umugí
uchusa rusiá bilé 'ma o'toboli
ju, 'lige alué uché bilélaka abajá
a'réwali ju.

42 › Alekeri 'la e'negá mochílime
júkuru, pecha machimea 'emi
aliéniko nawamio alué wa'lula
'emi nuleme. 43 Bilé rió galí
nígame 'la machisáká alué 'ora
nawamio chigórigame rukó,
'we a'lá listo asiméku tabilé
a'remia alé galírale bajkichi.
44 'Émika 'we listo mochímili júkuru
pecha machiá 'emi alué 'ora
nawamio alué rió 'pa rewagáchika
julárigame Onorúgamete, pe bilé
rawé nawámili júkuru tabilé 'me
buwechi.

45 › Ruwimé ne churigá nóchame
ko bilé nóchame 'we a'lá sébali
nóchame. Napu'lige bilé batroni
a'resa bilé nóchame napurigá
'yámala go'ame uché jaré nóchame,
'liko alué 'we a'lá sébali olámili ju.
'La 'yámili ju go'ame. 46 'Lige alué
wa'lula ku sebasa 'lige etesa alué
nejkúrime 'we a'lá nóchachi, 'liko
alué nejkúrime 'we a'lá semátiri
narémala tábiri alué wa'lula nila.
47 Neka 'la bijchiá aníguru, alué
wa'lula 'la nejímala napurigá
suwábaga tábiri nocha asiboa alué
wa'lula nila nóchali. 48 Siné kachi
anisáká alué tebútiga ajchárigame:
«Asíriga we'ká rawé tabilé ne
'siá'é alué wa'lula. Pecha 'we
nawámaréko.» 49 'Lige o'winasa
alué che jaré nóchame wejpisoa,
'lige go'sá 'lige bajisa tégali 'yuga.
50 'Liko napu'lige ku seba wa'lula,
ta'mé buwechi 'lige aminami
ta'mé listo ajtígachi, 51 alué wa'lula

asíriga a'wágame wejpisómala alué nóchame, 'lige julámala alé napu mochí alué uché jaré ralámuli napu tabilé sébali olale. 'Lige alué ralámulika 'ma nalámala 'lige aminami nolo chi'námala ramalá resí níliga.

25

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá 'nátaga mochílime ko napu'lige ku nawachi Onorúgamete julárigame

1 'Lige Esusi uché rajpé anile:
—Uchéchigo siné ruimé ne churigá ka napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli alawálachi. Pe napurigá makué i'wé napu simíbale alué rió newímili najtepamia lámpara o'ká aseite* ro'ilime. Bilena newigime nerúgichi, pe alarigá ju. 2 'Lige alué maligi i'wé 'we a'lá 'nátame nile, 'lige alué uché jaré malígika tabilé 'la 'nátame nile. 3 Alué maligi napu tabilé 'la 'nátame nile, alueka tabilé o'tole aseite uché ro'ilime 'ma cho'isá alué lámpara. 4 'Lige alué napu ekí 'la 'nátame ka, alueka 'la o'tole aseite botéachi ro'igá. 5 'Lige 'ma alíile 'lige ta'wé nawale alué newímili rió, 'lige alué iweka 'ma gojchinálile, 'lige arigá 'ma okole. 6 'Liko nasipa rukórikáchi ma'chí anile bilé siname, 'lige regá anile: «¡'Ma aleka ená alué newímili rió, yati buyásiga najtepawa!» 7 'Liko suwábaga alué i'wé 'ma o'mochísale lámpara rajemia. 8 'Lige alué tabilé 'la 'nátame napu tabilé o'tole aseite anele alué uché jarela i'wé: «Ramué aseite tanéwaká, 'ma tabilé rajinali ye lámpara.» 9 'Lige alué i'wé 'we a'lá 'nátame ka anile: «Tabilé, 'emi tanésiká tabilé nachuwawa ramué nibilé 'emi. Napurigá tabilé rokárélamala, simáwagó raliboa aseite 'mi ralinélichi.» 10 'Lige pe kulí a'minami e'yénigichi alué aseite ralimea alué newímili rioka 'ma nawale. 'Lige alué i'wé napu 'la niga mochile aseite mo'ile alué newímili rió galílachi napu piesta oláwili nile newika, 'lige alué rió newímili 'ma 'yérale yochi. 11 'Lige alué i'wé aseite ralagá e'yénameká, abé i'libeko sébale 'lige anile: «¡Mué Wa'lula, i'pú yochi!» 12 'Lige alué rió newímili anele: «Tabilé. Neka 'la bijchiá aníguru tabilé machí ne 'emi.» 'Lige tabilé i'pule.

13 › Alekeri 'emi 'we a'lá listo mochiwa, pecha machiame 'emi aliéniko nawamio alué napu Onorúgame julámala 'pa rewagáchika.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali enomí

14 › Napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli alawálachi, pe a'chigóriga ju napurigá bilé rió napu'lige ta'chó simiá bilénami mejká bayele alué bo'né 'yuga nóchame 'lige alué 'yale enomí.

15 › Bilé rió maligi mili ijchirúlime enomí plata 'yale. 'Lige uché bilélaka pe oká mili 'yale. 'Lige uché bilélaka pe bilé mili 'yale. Alué abé benégame nóchaga, alueka abé we'ká 'yáleru. 'Lige alué ta'mé jebénigame nóchaga, alueka pe u'kabi 'yáliru. 'Lige alarigá 'yasa 'ma simile mejkami. 16 'Lige alué maligi mili ichirúlame enomí 'yárigame yati simile nochamia alué enomite, 'lige uchéchigo maligi mili enomí mele. 17 'Lige alué oká mili 'yárigame abiena nóchale 'lige mele uchéchigo oká mili. 18 Alué bilé mili 'yárigame ka, alueka jole we'echi, 'lige alé gatele toka alué enomí plata alué wa'lula nila.

19 › 'Lige a'kinana 'ma we'ká rawé kachi ku nawale alué wa'lula, 'lige bayele alué nóchame machináliga chekí méliga alué enomí nóchame 'yárigame. 20 'Lige alué maligi mili enomí narékame sébale alé, 'lige yati 'yale alué wa'lula makué mili. 'Lige anele i'gá alué

* **25:1** E'nesi glosario «lámpara».

enomí nejígame repúniliga: «Mué
wa'lula, maligi mili ijchirúligame
enomí nejígeturu mué, 'lige alué
maligi mílite uchéchigo maligi
mili mératuru ne.» 21 'Liko alué
wa'lula enomí nígame anele: «'We
a'lá ju, asíriga 'la nóchame ju mué
'lige aminami asíriga 'la sébali
olame. Mué 'we a'lá sébali olákuru
rekó pe u'kabi 'yásiga, jípeko uché
rajpé nejímala ne, 'we a'lá ganíliga
asiboa ne 'yuga nocha.» 22 'Lige
abé we'liko nawale alué oká mili
enomí narékame, 'lige anile: «Mué
wa'lula, oká mili nejígeturu mué,
jena mochí, 'lige alué oká mílite
uchéchigo oká mili meráturu ne,
jena mochíkuru.» 23 'Liko alué
wa'lula enomí nígame anele: «'We
a'lá ju, asíriga 'la nóchame ju mué,
'lige aminami asíriga 'la sébali
olame. Mué 'we a'lá sébali olákuru
rekó pe u'kabi 'yásiga, jípeko uché
rajpé nejímala ne, 'we a'lá ganíliga
asiboa ne 'yuga nocha.» 24 'Lige
pe'tá nujubapi sébale alué pe bilé
mili enomí narékame, 'lige alueka
anile: «Mué wa'lula, neka 'we a'lá
machí tabilé 'wesi na'temame ko
mué, mueka panápuri 'wíime júturu
rekó tabilé asemi echasá, 'lige
napubume ju mué ri'ligó napu
mué tabilé wejpimole. 25 Alekeri
neka majawáturu, alekeri toka
mochíturu ne mué enomila. Jena
mochíkuru alué enomí napu mué
nejí 'sié.» 26 'Liko alué wa'lula
enomí nígameka anele: «'La tachiti
rió, 'la tabilé sébali olanti, 'la
machié panápuri 'wíime ko ne
rekó tabilé asemi echigé ne, 'lige
napubume ko ne ri'ligó rekó tabilé
wejpimoke ne. 27 Alekeri 'yátéliko
ye enomí bilé rió enomí nígame na-
purigá nocharimala alué enomite,
alarigá 'la mémikuru enomí pe
u'kabi kabá.» 28 'Liko alué enomí
nígame anele alué ralámuli napu
jale alemi: «Bujewa alué enomí
ye rió, 'lige 'yawa alué rió makué
enomí nígame, 29 napugiti alué abé
nígame, alueka uché rajpé 'yáwili
kame, 'lige alué napu tabilé nígame
ju, alueka 'ma bujéwili ju alué pe
u'kabi napu ekí ni. 30 'Lige alué
nóchame tabilé 'nátame ka, alueka
ma'chí pápua chóniga ilígichi, 'lige
alé asigá nalámala 'lige chi'námala
ramalá resí níliga.»†

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame wanápamala alué ralámuli chátiri 'nátame

31 › Napu'lige uchéchigo nawá
wa'lú a'walí niga jena wijchi-
moba alué Onorúgamete julárigame
'pa rewagáchika napurigá rió
neraga, 'lige suwábaga santo
ánjeli 'yuga, a'lige kulí asibámala
wa'lula neraga alué Onorúgamete
julárigame. 32 A'lige napuímala
suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba mochígame, 'lige rojanámala
ralámuli napurigá rojáname ju bilé
rió alué chibá bo'á 'yuga uchusa,
waná uchúchame ju chibá 'lige
waná uchúchame ju bo'á. 33 'Lige
wajtoná mochiámala alué ralámuli
tabilé resí nokame, 'lige o'iná
mochíamala alué ralámuli resí
nokame.

34 › A'lígeko alué Wa'lula
Onorúgamete julárigame alé nasipa
asigá regá anémala alué wajtoná
mochígame: «Jeka simasi 'emi napu
iwérali 'yárigame ju Onorúgamete.
Jeka simasi napu ajtí ne napurigá
ne 'kúchila neraga. Neka 'ma 'la
gatega ajtí 'we 'yasi napu'lige gawí
newálige Onorúgame. 35 Napu'lige
ne e'lowika eyénachi, 'émika 'we
a'lá kónaturu go'ame. Napu'lige ne
balámachi 'émika 'we a'lá nejíturu
ba'wí bajílime. Pe mejkaka
nawágame kéturu ne 'lige 'émika 'la
bayéturu ne'chí napurigá pachá
galírale bajkimela ne. 36 'Lige
ne tabilé o'páchigime kéturu, 'lige
'émika nejíturu o'pacha. 'Lige ne
'we nayume kéturu, 'lige 'émika

† **25:30** E'nesi San Lucas 13:28.

asíriga 'la nesératuru ne'chí. 'Lige
ne galírale bajcháriga ajtigéturu,
'lige 'émika asíriga 'la jsime kéturu
alemi ne'chí e'nemia.» 37 'Lige
alué a'ká ralámulika animela:
«Mué wa'lula, ¿chiéniko etérukó
ramué 'we e'lowika eyénachi mué
napurigá go'ame 'yawa mué?
Ramueka tajsiné 'yalíwé go'ame
mué. ¿Chiéniko etérukó ramué 'we
balámaka eyénachi mué napurigá
ba'wí 'yawa mué? Ramueka tajs-
iné 'yalíwé ba'wí mué. 38 ¿Chiéniko
etérukó ramué mejkaka nawachi
mué napurigá galírale bayériwa
mué? Ramueka tasiné etéliwé
mejkaka nawachi mué 'lige ta
siné bailíwé galírale. ¿Chiéniko
etérukó ramué tabilé o'páchiga
ajtígame mué napurigá o'pacha
kógiwa? Ramueka tasiné 'yalíwé
o'pacha mué. 39 ¿Chiéniko etérukó
ramué 'we nayua ajtigó mué o
galírale bajcháriga ajtígichi mué
napurigá simawa alemi e'newa
alemi mué ajtígichi?» 40 'Lige alué
wa'lula animela: «Neka 'we a'lá
bijchiá aníbá, napu'lige 'emi gu'írile
suwábaga ralámuli ne'chí oyérame,
napu tabilé nígame nile, pe ne'chí
gu'írime kéréle.»

41 › 'Lige alué wa'lula abiena
regá anémala alué o'iná mochígame:
«Se'wí, a'minami simasi 'emi napu
ekí gastigáriwili ju alé na'ichí napu
tabilé siné cho'ime ju, alé napu
pápili ju alué Remónisi alué bo'né
gompaniérola u'kuchípala remónisi
'yúriga. 42 Napu'lige ne asíriga
e'lowika eyénachi 'émika tabilé
pe'tá nejíturu go'ame. Napu'lige
ne asíriga balámaka eyénachi 'émika
tabilé pe'tá nejíturu ba'wí. 43 Neka
mejkaka nawáturu 'lige 'émika
tabilé repáraturu napurigá ne
'emi galílachi bajkimela. Neka
tabilé o'páchigime kéturu 'lige
'émika tabilé nejíturu o'pacha. Ne
galírale bajcháriga ajtígichi, 'émika
tajsiné nolínaturu ne'chí e'nemia.»
44 'Liko alué 'we i'nílime ralámuli
rukémala alué wa'lula: «Mué
Wa'lula, ¿chiéniko tabilé 'yárukó
go'ame mué e'lowika eyénachi 'lige
balámaka eyénachi? ¿Chiéniko tabilé
'yárukó o'pacha tabilé o'páchaga
eyénachi mué? ¿'Lige chiéniko tabilé
e'nénilekó mué napu'lige galírale
bajcháriga ajtígichi mué?» 45 'Liko
alué wa'lula animela: «Neka 'we
a'lá bijchiá aníbá, 'emi napu tabilé
gu'írile alué ralámuli ne'chí oyérame
tabilé nígame, tabilé gu'írame kéré
ne'chí.» 46 'Liko alué ralámuli tabilé
nejkúrame simámala bilena 'we
resírikáchi gastigo naremia, alé
napu senibí resí nilia mochime
ju ralámuli. 'Lige alué 'la a'ká
ralámulika 'we ganíliga mochímala
Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi
senibí.

26

Jena ruwimela Esusi saíla 'ma cha'pinániligó Esusi

1 Napu'lige Esusi 'ma 'we a'lá
ruisá ye ra'íchali, anele alué bo'né
'yuga járome:

2 —'Emi 'la machilke 'ma
okabi rawé rokárikó Páskua
anilime piesta sebamio, 'lige
ye piéstachi cha'piboli ju alué
rió 'pa rewagáchika julárigame
Onorúgamete napurigá rió neraga,
'lige 'ma me'liboli ju gulusichi
ujchagá.

3 A'lige rawé napuíle alué
e'wélala balé, alué Moisesi nila
nulalí benírame, 'lige alué e'wélala
ralámuli jurío nuleme. Napuíle
alué abé wa'lula balé galílachi, alué
napu Kaipasi rewégame nile. 4 'Lige
alé napuísa 'we a'lá ra'íchale a'bopi
churigá cha'pimea Esusi 'yégiga,
'lige me'limea olale cha'pisá. 5 Regá
anile:

—Pecha che nokiame júkó
piéstachika, 'ma ayómala ralámuli
bo'né gompaniérola, alué ralámulika
cháchigo 'la niraga etéeme Esusi.

Jena ruwimela bilé mukí 'we semá júkame ba'wí ro'éligo Esusi mo'ólachi

6 'Lige Esusi simile Betania anilichi we'ká riógichi, 'lige alé Simoni galílachi ajtile, alué Simoni napu 'we nayume nílige sa'pachí amoba abé i'bé. 7 'Lige alé sébale bilé mukí, 'lige bilé botea rejtete newárigime o'kame nile. Pachágana botéachi ro'ágame nile ba'wí semá júkame, 'lige asíriga najteme nile. Napu'lige Esusi alé mesa ilígichi ajtígichi, alué mukika alué ba'wí semá júkame mo'chí ro'ele Esusi. 8 Napu'lige alué Esusi 'yuga járome etesa alieti, asíriga ayole 'lige anile:

—¿Chonigá najsabúché alué mukika alué ba'wí semá júkame? 9 Iligá ralineti asíriga we'ká enomichi, 'lige alué tabilé nígame ralámuli gu'íritékuru alué enomite.

10 'Lige Esusi machigá alanichi alué ralámuli, anele:

—¿Chonigá alanilíbaché ye mukí? Neka 'we a'lá niraga etiá ye mukí alué ba'wí semá júkame ro'echi. 11 Abiena mochímala jena ralámuli tabilé nígame 'emi 'yuga, neka tabiléchigo asimélagó. 12 Napu 'sile ye mukí, alanokame ju bilé ralámuli mukusá, ba'wí 'we semá júkame ro'eme ju. 'We a'lá na'tawa tachiri ruwime ko ne. 'Ma listáriga 'smi ne'chí napu'lige gatéwili ju ne bilena resochí ne mukusá. 13 Neka 'la bijchiá aníguru. Panápuri ra'icháwili ju napurigá 'síligo ne, abiena ra'icháwili ju napurigá 'síligo ye mukí. Alarigá 'la tabilé we'káwaga mochímala ralámuli ala'síligo ye mukí.

Jena ruwimela Jurasi chojkíligo 'nata churigá 'la ka Esusi cha'piá

14 'Liko bilé alué makué oká Esusi 'yuga járome, napu Jurasi Iskariote rewégame nile, simile alé napu e'wélala balé mochile, 15 'lige rukele:

—¿Chekí enomí najtétamala 'emi, ne nejkúrisa Esusi cha'piá?

'Liko alué e'wélala baleka baisá makué ijchirúlime enomí plata najtétamoríle nejkúrisaká Esusi cha'piachi. 16 A'lige si chojkile alué Jurasi Iskariote 'nata chiéniko 'la níliga alué Esusi cha'piá.

Jena ruwimela Esusi go'áligo go'ame Páskua anilime piesta sebasa

17 Napu'lige sebasa raweli Páskua piéstachi baní go'yachi tase kawali ro'igá newárigime, a'lige rawé alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi, regá:

—¿Koche 'la nítéko go'ame newalía napurigá go'mela mué o'rako rukó?

18 'Lige Esúsika anile:

—Simíbaga alé we'ká riógichi, 'lige sebawa bilé rió galílachi napu 'ma machí 'emi, 'lige anéwaká: «Alué Wa'lula ramué nuleme regá aní: 'Ma pe u'kabi rawé rokáré napurigá me'liboa ne. Mué galílachi newámala ne go'ame jipe go'yame Páskua piéstachi, ne 'yuga járome 'yuga go'mé olá ne.»

19 'Lige alué Esusi 'yuga járome simíbale alé we'ká riógichi napurigá nulélige Esusi, 'lige newale go'ame a'lige rukó go'yame.

20 'Ma rukó 'ma chonasa, Esusi alé re'lé ilígame mésachi a'bé kilí bo'íbale gayena sekate machoka wijchí, alué makué oká bo'né 'yuga járome 'yuga. 21 Napu'lige alé go'yá mochiga, Esúsika anile:

—Neka 'la bijchiá aníbá, bilé 'emi, ne saíla gu'írimio ne'chí cha'piachi.

22 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka 'we cha lale alieti akisá,'lige chojkile regá rukea Esusi:

—Mué Wa'lula, ¿ne júpá ala'símili?

23 'Liko Esúsika anile:

—Alué rió napu chua chujkú jena bejtólichi ne 'yuga, alué 'símala nejkura ne'chí cha'piachi. 24 Neka regá ruwíbá, alué napu

ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, mukumeli ju napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali, 'lige resía alué napu nejkúrimala cha'piachi alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió. Abé a'lá nílige tabilé ocheria alué rió.

25 A'liko alué Jurasi rewégame, alué napu nejímili nile Esusi saíla napurigá cha'pimela Esusi, anile:

—Mué benírame, ¿ne ju alué?

'Lige Esúsika anele:

—Juli, mué ju.

26 Napu'lige go'yá mochiga go'ame, Esúsika 'wile bilé baní, alué baní napu tabilé ro'igá newárigime nile kawali, 'lige cheliera 'yale Onorúgame, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'lige chi'wánale, 'lige 'yale alué bo'né 'yuga járome 'lige regá anele:

—Go'sí, yeka ne sa'pala ju.

27 'Lige 'wile alué baso i'wilí ba'wila ro'ágame napu rekútame ju, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'yale alué bo'né 'yuga járome regá anigá:

—Bajisi o'maka. 28 Ye pachágana manígime ne elalá ju, alué elá napu ma'chínimili ju ne me'liachi, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju ne 'emi ralámuli, 'liko Onorúgame 'la e'kámala. Regá gatele Onorúgame. 29 Neka 'la ruwí tabilé uché bajimio ne ye pachágana manígime i'wilí ba'wila napusí chojkí nulá Onorúgame ralámuli alawálachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Pegro tabilé machiórimela Esusi

30 'Ma go'sá go'ame, wikarale Onorúgame wikálala, 'lige wikarasa simíbale na'lebo rabó Olibo rewégichi. 31 'Lige Esúsika anele:

—Suwábaga 'emi makué oká rió ne 'yuga járome, 'ma a'rémala 'emi ne'chí jipe rukó. Aka regá anime chujkúché alé Onorúgame nila osilichi: «'Ma me'limé ne alué bo'á bo'élome, 'lige alué bo'aka 'ma ra'lá mo'bámala.»* 32 'Lige neka a'kinana ku ajánasa, alé Galilea simé ne bajcháchigo ta'chó jsichi 'emi alemi.

33 'Lige Pégroka regá anele:

—Rekó suwábaga uché jaré 'ma simíbige, 'ma bi'neli a'resa mué, neka abichilubi mué 'yuga einámala.

34 'Lige Esúsika anele alué Pegro:

—Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, jipe rukó be'bé ta'chó sinachi o'tolí, baisá animela mué: «Tabilé machí ne Esusi.»

35 'Lige alué Pégroka uchéchigo abichilubi regá anele:

—Rekó me'liáe ne, neka tabilé majámala ruigá 'we a'lá machime ko ne mué.

Suwábaga alué Esusi 'yuga járome alanílechigó.

Jena ruwimela Esusi tánaligo Onorúgame napurigá 'la gu'írowa Onorúgamete alé Jetsemaní anilichi

36 'Lige Esusi simile alué bo'né 'yuga járome si, 'lige sébale alé bilena Jetsemaní rewégichi we'ká rojégichi olibo anilime rojá. 'Lige alé alué Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jena mochisi buigá, pe'wera simé ne Onorúgame tánimia iwérali alé 'minami simigá.

37 'Lige bayérole alué Pegro 'lige okánika alué Sebereo 'kúchila (Santiago 'lige Juani) napurigá alué 'yuga simámala, 'lige alé 'we sewele, 'lige aminami asíriga we'ká 'nátale Esusi alemi waná. 38 'Lige alemi Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:

—Asíriga sewé nili ne pachágana ne alawálachi, amulí mukú ne seweka. 'Émika jena ejtebíwagó 'lige 'la e'negá mochíwaká.

39 'Lige Esúsika abé a'mibemi simile, 'lige ajkaná chujkíbale gorá

* **26:31** E'nesi Zacarías 13:7.

wijchí chega, 'lige regá anele
Onorúgame:
—Mué O'nó, neka tabilé najkí na-
purigá ralámuli resí olámala ne'chí.
Mué alarigá najkisáká, a'lá ju, resí
ikiméleké ne.
40 'Lige nawale ku alé napu
ejtebílige alué bakiá rió bo'né 'yuga
járome, 'lige 'ma okoka bi'tígame
rewale, 'lige anele Pegro:
—¿Tabilé anacharu e'negá
mochiga bilé 'ora? 41 'We a'lá
e'negá mochiwa, 'lige 'we a'lá
tania mochiwa Onorúgame na-
purigá ta neyúrimala Remónisi
na'tálila. 'Émika 'we a'lá sébali
olánili, tabiléchigo nígame júkó
a'walí.
42 'Lige uchéchigo simile Esusi
Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige
regá anele Onorúgame:
—Mué O'nó Onorúgame, resí
ikimeli nísaká ne a'lá ju, resí
ikiméleké ne. A'lá sébali olánili ne
napu najkí mué.
43 Uchéchigo ku nawale alué Es-
usi 'lige okókame rewale, 'wéchigo
gojchinalia mochíligime. 44 'Lige
alé a'rele okókame 'lige uchéchigo
simile Onorúgame 'yuga ra'ichamia
a'chigóriga napurigá be'bepi.
45 'Lige Esusi uchéchigo nawale
alemi napu bi'tile okoka alué bo'né
'yuga járome 'lige Esusi anele:
—¿'A bijí okoka bi'tí 'emi?
'Ma sébapá raweli, 'lige alué
Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga,
'ma cha'piboli ju alué i'nílime
ralámulite. 46 O'weti mochisi, 'ma
a'beka ená alué napu ne 'yuga
eyéname nílige, 'ma a'beka ená
nejkúrimia ne'chí cha'piachi. Nabá
najtepawa.
47 Bijí ra'icha ilígachi alué Esusi
alemi sébale alué Jurasi napu Esusi
'yuga ilírome nílige. Alué Jurasi
we'ká rió 'yuga enale, 'lige alué
we'ká rió siparina o'ká e'yénale,
'lige e'wele gujsítiri. Alué e'wélala
balé 'lige alué e'wélala ralámuli
jurío nuleme, aluete julárigame nile
alué we'ká rió Esusi cha'píniliga.
48 Alué Jurasi napu nejkúrisia
enale cha'piachi Esusi, 'ma 'la regá
anélige alué we'ká rió:
—Alué napu chu'migá repori ne
alué ju Esusi, yati cha'pibóaká 'lige
o'tobóaká.
49 'Lige alemi sébaga Jurasi regá
anele alué Esusi:
—¡Kuira mué benírame!
'Lige alarigá anesa yati chu'mile
banichí. 50 'Lige Esúsika anele:
—Mué gompaniero, 'la sébali
olawa napu 'sima olá mué.
'Liko alué we'ká rió napu 'yuga
enale Jurasi a'bemi jábale, 'lige yati
cha'pile alué Esusi.
51 'Lige bilé rió napu Esusi 'yuga
eyéname nile yati ma'chí pale sipa-
rina 'lige alué wa'lula balé pióníla
najkala rejpúnale. 52 'Liko Esúsika
anele:
—Tase che 'sípua alué siparínate,
ku gaté alé gatélachi. Suwábaga
napu ekí siparínate me'ame
ju, siparínate me'liboli júchigó.
53 ¿Mueka mayé tabilé julamio
Onorúgame jipe tánisa ne, napurigá
julámala 'pa rewagáchika we'ká
mili santo ánjeli napurigá ne'chí
repúmala? 54 'Lige Onorúgame
ne'chí gu'írasaká jipe, ¿churigá
'la sébali ikimélewé napu anime
chujkú osilichi?
55 A'lígerikáchi regá anele Esusi
alué ralámuli Esusi saíla:
—¿'Émika chonigá i'weli
siparíniga 'lige gujsíliga síché
ne'chí cha'pimea napurigá bilé
chigórigame neraga? Neka nabí
rawé ajtime kéturu alé ra'pichí
wa'lú re'obachi beniria Onorúgame
nila rejcholi, 'lige aleka tabilé siné
cha'píturu 'emi ne'chí. 56 Peba
alarigá nímili nílige napurigá aní
alué osilí napu osale alué 'ya
mochígame napu ruwime nile
napu Onorúgame anélige.

Alésíko suwábaga alué Esusi
'yuga járome 'ma bi'neli a'rele
Esusi, 'ma júmasale.

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi

57 Alué ralámuli Esusi cha'pígame
'ma o'tole Esusi alé napu ajtí alué
abé wa'lula balé alué Kaipasi
rewégame, alé napu napuíka
mochile alué Moisesi nila nu-
lalí benírame, 'lige alué ralámuli
jurío nuleme. 58 Napu'lige Esusi
o'tiachi alemi guwánami enale
alué Pegro, 'lige alué Pegro alemi
ra'pichimi si sébale alé wa'lula balé
galílachi ra'pichí, 'lige alé asíbale
sujkáliga re'obachi tebume 'yuga.
Machináliga 'sílige chukumeli nílige
Esusi.

59 'Lige alué e'wélala balé 'lige
suwábaga alué uché jaré e'wélala,
pe najkigá nokale churigá 'la níligo
gastigárilia, 'lige me'liá alué Es-
usi. Alekeri owile jaré testigo pe
'yégali ra'íchame. 60 We'ká ralámuli
ra'íchale Esusi e'chéwaga, pe 'yega
ra'íchale, tabilé chátiri nile napu
anile alué 'yégame, alekeri tabilé
umébale me'á. 'Lige abé i'libeko
alemi jsile oká rió 61 napu anile:

—Ye rioka aniéturu: «Neka
na'minámala alué wa'lú re'obá
Onorúgame galila, 'lige bakiá rawé
kachi uchéchigo bilé newámala ne.»

62 'Lige o'weti ilísaga alué wa'lula
balé rukele Esusi:

—¿Tabilé aké mué napu aní mué
e'chéwaga? ¿Tabilé pe'tá nejé mué?
¿Chongá lanilí mué alué ralámulite?

63 'Lige Esúsika pe i'kilí ilile tabilé
nejega. 'Liko alué wa'lula balé
anele:

—Alué Wa'lula Onorúgame alué
napu ajagá ajtí, 'we a'lá e'negá ajtí,
alekeri 'we a'lá ra'icháline júkuru
'la bijchiga 'we a'lá ruyéwagó ra-
mué, ¿pala 'la Kristo ka mué, alué
napu Onorúgame Inolá ju?

64 'Lige Esúsika anele:

—Ju, aka mué 'we a'lá
ma'chígime aníché, 'lige aminami
aní ne etemio 'emi alué napu
nile Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga,
alé wajtoná ajtígame napu ajtí
Onorúgame wa'lú a'walí nígame.
'Lige aminami abiena etémala 'emi
ku 'pákana rewigáchikana nolíraleka
enágame.

65 'Liko alué wa'lula balé ba-
nasuka chi'wánale bo'né o'páchala,
regá anigá:

—¡Ye rió tabilé niráchine
Onorúgame! Ya 'ma 'we a'lá sébali
akirúke'é, tase rokáré uché bilé
rió testigo. 'Émi 'we a'lá akékuru
tabilé 'la niráchinio Onorúgame ye
rió Esusi. 66 'Émika ¿choniágó?

'Lige alué we'ká ralámulika anile:

—Me'liáté alué rió alanime.

67 'Liko bulele buichí bilé
ba'nisólite, 'lige a'kachípale ba-
nachí 'lige wejpale sekate banachí
68 regá anegá:

—Mué Kristo, ruwíbá, ¿chieri ka
napu mué wejpá?

Jena ruwimela Pegro aníligo tabilé machiórîligo Esusi

69 Loliachi Esusi, Pégroka alé
ma'chige asale ra'pichí, 'lige alemi
nawile bilé mukí go'ame newame,
'lige regá anele:

—Muéchigó Esusi 'yuga eyéname
kéturu alué Esusi Galilea anilichi
bejtégame.

70 'Lige alué Pégroka 'yégale regá
anigá suwábaga akériga:

—Neka tabilé machí chonigá
anió mué.

71 'Lige Pégroka alemi yochi
ilíbale, ma'chimi simea enale, 'lige
uché bilé mukí etele, 'lige alué
mukíchigó anele alué alemi yochi
jágame:

—Ye rió abiena Esusi 'yuga
eyéname kéturuchigó, alué
Nasareno anilime.†

† **26:71** E'nesi glosario «nasareno».

72 'Lige alué Pégroka uchéchigo
'yégale, regá anigá:
—Neka 'la bijchiá aní. Neka
tabilé machiáwé alué rió.
73 'Lige pe'tá nujubapi alué
ralámuli napu alemi jale a'bemi
jábale napu ilile Pegro, 'lige anele:
—Mueka Esusi 'yuga eyéname
kánkoke'é, napugiti mueka na-
purigá alué galileo ralámuli
ra'íchame kame.
74 'Lige Pégroka yati regá anile:
—Neka 'la bijchiá aní. Neka
tabilé machiáwé alué rió.
Onorúgame ne'chí gastigárimala
tabilé bijchiá anisáká ne.
A'lígerikáchi sinale o'tolí. 75 'Liko
alué Pegro nélále napu anílige Es-
usi rapakónala alí. Esúsika anélige
alué Pegro: «Ta'chó sinachi bilé
o'tolí, baisá animela mué tabilé
machiórió mué ne'chí.» 'Lige alué
Pegro ma'chínale alé 'minami, 'lige
nalale 'we chálagá.

27

*Jena ruwimela 'ma nejílirigo Es-
usi alé napu ajtí Pilato*

1 Napu'lige che'lisá, suwábaga
balé e'wélala, 'lige alué e'wélala
ralámuli jurío nuleme, 'we a'lá anile
Esusi me'limea. 2 'Lige 'ma bulugá
o'tóleru 'lige sontálochi nejíleru,
alué Ponsio Pilato sontálola. Alué
Ponsio Pilátoka pe wa'lula selígame
nile Rómaka julárigame.

*Jena ruwimela 'ma ojaga
mukúligo Jurasi*

3 Napu'lige Jurasi, alué napu Es-
usi nejílige, etesa Esusi me'libólikó,
asíriga seweka asíbale ala'síkariká,
'ma ku 'yale alué baisá makué
ijchirúlime enomí plata alué
e'wélala balé 'lige alué e'wélala
ralámuli jurío nuleme. 4 'Lige Jurasi
anele:
—Ne bo'né 'we resí 'síleke'é.
Nejíleke'é ne bilé rió peka chojkila
kachi napurigá me'liboa.
'Lige alué e'wélalaka anile:
—Ramueka pecha che aniágó
alieti, mué bo'né machíliké.
5 'Liko alué Jurasi alé re'obachi
pachá 'lule alué enomí, 'lige 'ma
simile gujtachí ojaga mukumea.
6 'Liko alué balé e'wélala 'wile
alué enomí, 'lige anile:
—Pecha 'la júlkó alé gajónichi
ajchilía ye enomí, napu ralámuli
mochime ju enomí Onorúgame
kogia, ye enomika pe bilé rió
me'lináliga najtétarigime kame.
7 'Lige 'we a'lá anigá ejtebile
napurigá bilé we'é ralimea a'boi,
'lige alué we'eka «Sikolí Newalichi»
anilime rewégame nile. Alué we'é
ralale ralámuli tomia alé Rusaleni
suwígame, alué napu tabilé alé
ejperégame nílige.* 8 A'lígesí
«Elá We'é» anilime ju alué we'é.
9 Alarigá sébali oláleru napurigá
anílige alué Jeremíasi napu ruwime
nile napu Onorúgame anélige. Regá
anile alué Jeremíasi: «Alué e'wélala
israelita unele alué enomí baisá
makué ijchirúlime enomí plata,
napu alué najtegala nile, 10 'lige
alué enomite ralálekuru alué we'é
Sikolí Newálichi. Alarigá nuláleturu
alué Wa'lula Onorúgame.»

*Jena ruwimela gustisia oláligo Pi-
lato alué Esusi*

11 Esusi Pilato ajtígichi o'tóleru.
Alué Pilátoka wa'lula selígame nile.
'Lige rukéleru Esusi:
—¿Mué ju wa'lula ralámuli jurío
nuleme?
'Lige nejele:
—Alarigá ju napurigá mué aní.
12 'Liko napu'lige alué e'wélala
balé 'lige alué e'wélala ralámuli
jurío nuleme, sairúgame neraga
ra'ichasa alué Esusi olagá, Esúsika
tabilé nejele. 13 Alekeri alué Pilato
anile:
—¿Tabilé aké mué suwábaga
napu aní mué olagá sairúgame
neraga?

* **27:7** Jaréchigo aní bo'né Jurasi abé 'yabé raláligo alué we'é.

14 'Lige Esúsika abiena tabilé nejele. 'Liko alué selígameka pe i'kilí ilíbale.

Jena ruwimela Pilato nuláligo Esusi me'líniliga

15 Pe nabí bamí alarigá sime nile alué wa'lula selígame piesta nerúgichi Páskua anilime, bilé rió ma'chí pame nile galírale bajchárigame, alué napu 'la ikí ralámuli napurigá ma'chí pápua. 16 A'lígerikáchi ajtile bilé rió galírale bajchárigа 'lige ralámuli 'we machime nile alué rió. Barabasi anilime nile alué rió galírale bajchárigа ajtígame.† 17 'Liko napu'lige 'ma suwábaga ralámuli napuíka mochígichi, alué wa'lula Pilato rukele suwábaga ralámuli chieri 'la ka ma'chí pasía. Regá anile:

—¿Chieri 'la nerago 'émika napurigá ma'chí pápua, Barabasi o Esusi, alué napu Kristo anilime ju?

18 'Lige alué Pilato 'we a'lá machile alué e'wélala jurío nokáligo Esusi nejía pe Esusi gichiga. Alekeri 'we a'lá 'nátale churigá su'panamio Esusi.

19 Bijí Pilato gustisia olá ajtígichi, alué mukí Pilato 'yula nulale napurigá anewa: «Tase che olawa alué Esusi, alué rioka pecha chojkila júkó. Neka asíriga resí nílaturu alué rió remuka be'áruko rukó.»

20 'Lige alué e'wélala balé, 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, 'we anele ralámuli napurigá alué ralámuli 'we anémala Pilato napurigá ma'chí pámala Barabasi, 'lige aminami napurigá Esusi me'liboa. 21 'Lige alué selígame uchéchigo siné rukele alué we'ká ralámuli:

—¿Chieri 'la niti káréko napurigá su'panawa?

'Lige ralámulika anele:

—¡Barabasi!

22 'Lige Pilátoka anile:

—'Lige Esúsika, alué napu Kristo anelime ju, ¿cholámala ne?

'Lige suwábaga nejele:

—¡Alueka gulusichi ujchigá me'libógurú!

23 'Lige Pilátoka rukele:

—¿Chonigá? ¿Tachiri najsabúgime kékó?

Ralámulika pe abisibi bochí aniá jale tabilé akeme neraga:

—¡Me'liboa gulusichi ujchigá! —anile.

24 Napu'lige Pilato etea tabilé e'wamio alué ralámuli, aminacho boichí aniá jago, 'liko pe'tá ba'wí tale 'lige alué ba'wite panígile alué bo'né sekala napurigá suwábaga ralámuli etémala. 'Lige anile:

—Neka tabilé chojkila nímala ye rió me'lisuga. 'Emi a'boi chojkila nímalaké —anile panígiga.

25 'Lige ralámulika anile:

—'We a'lá ju alarigá, gastigo nerúlasaká, ye rió me'lisuga, ramué narépuli júkuru, 'lige ramué 'kúchilatiri abiena narémili júkuru alué gastigo.

26 'Liko alué Pilato 'ma ma'chí pale Barabasi, 'lige nulale napurigá Esusi wejpisópua, 'lige 'ma lisensia nejile napurigá gulusichi ujchigá me'liboa.

27 'Liko alué selígame sontálola 'ma o'tole Esusi alé napu mochime ju alué sontalo, 'lige alé suwábaga sontalo noligá napuíle napu ilílige alué Esusi. 28 'Lige 'ma bujele o'páchala, 'lige uchéchigo bilé o'pacha sejtákame we'lí ujchele. 29 'Lige aminami bilé gorona wejchégame mo'kótale mo'chí. 'Lige bilé baká wajtoná sekachí cha'pírale, alué baká napurigá bilé resó wa'lula uneme nile. 'Lige sontáloka chojkóbisiga jábele alé a'bé napu ilile alué Esusi, 'lige asíriga gawélele. Regá anele:

—¡Kuira wa'lula ralámuli jurío nuleme!

† **27:16** Oká rewégame nile, Esusi Barabasi anilime nile.

30 'Lige aminami a'kachípale.
'Lige alué baká 'wile, 'lige alekete
wejpale mo'ólachi. 31 'Lige 'ma
alarigá gawélesa, 'liko 'ma bujele
we'lí o'pacha sejtákame, 'liko bo'né
o'páchala o'pachátirile. 'Liko 'ma
o'tole me'limea gulusichi ujchigá.

Jena ruwimela 'ma me'líriligo Esusi gulusichi ujchagá

32 Napu'lige simiba e'yéniga,
boichimi bilé rió najtépale. Alué
rió Sirene anilichi we'ká riógichi
bejtégame nile. 'Lige alué rioka
Simoni rewégame nile. 'Lige alué
sontáloka alué rió nulele napurigá
gulusí majtóramala napu Esusi
ujcháwili nile.

33 Alarigá sébale alé rabó
Gólgota anilichi (napu aniame ju
«Anayáwali Mo'ola»). 34 'Lige alé
'yáleru Esusi i'wilí ba'wila pee
a'wágame 'we chijpúgame na'lóriga.
(Alué ba'wílaka nile napurigá tabilé
o'kómala alué Esusi.) Chébale
Esusi chu'álachi alué ba'wila, nobi
Esúsika tabiléchigo chunurúlekó.

35 Napu'lige Esusi 'ma gulu-
sichi ujchásiga, alué sontáloka
i'taga re'ele. «¿Chieri meta Esusi
o'páchala?» anile. 36 'Lige abajá
mochile Esusi repuka alué sontalo.
37 'Lige alé napu Esusi mo'ega
chujkule re'pá amóbige ujchale bilé
rabileta osirúgime, napu ruwime
nile chonigá me'lílirugo Esusi,
regá anime nile: «Yeka Esusi
júkuru Wa'lula Rey ralámuli jurío
nuleme.»

38 'Lige abiena uchuchá liru gu-
lusichi oká chigórigame, bilé wa-
jtoná ujcháleru napu Esusi chu-
jkule 'lige bilé o'iná. 39 Ralámuli
alé a'bemi simáriga mo'loka, asíriga
chátiri ra'íchali ra'íchale Esusi olagá.
40 Regá anile:

—Mué júkuru alué wa'lú re'obá
na'minámili, 'lige bakiá rawé
kachi uchéchigo siné ku newámili
júkuru mué. Bo'nepi nejkúriwaguru.
'La Onorúgame Inolá níriká, 'ma
re'kísiwaguru alé gulusichi.

41 Abiena a'chigóriga gawélile Es-
usi alué balé e'wélala, 'lige alué
Moisesi nila nulalí benírame, 'lige
alué ralámuli napu nuleme nile
ralámuli jurío. Regá anile a'boi
ra'íchaga:

42 —Alueka uché jaré buyánale
chátiri bowechi, alué bo'népika
tabilé gayena gu'iria. Wa'lula
nísaká israelita nuleme 'la
re'kísimala ke alé gulusichi,
a'liko 'la bijchígiwimpá ramué
Onorúgame júlaligo. 43 Alueka
anime ke Onorúgame 'we a'lá
gu'írame ko, jípeko Onorúgame
gu'írimalaké, aluéchigo bo'né kori-
ame Onorúgame Inolá.

44 'Ma alué chigórigametiri napu
gulusichi uchule abiena gawélele
Esusi.

Jena ruwimela 'ma mukúligo Esusi

45 'Liko rawilírikáchi 'ma chóniga
ilíbale bochígimi gawichí, 'ma
nasípagana enegá ku rayénale alué
rayénali, 46 'lige 'ma abé alírikáchi
ta'chó ma'chígichi, Esusi e'wele
ne'ole bo'né ra'ichálila ra'íchaga.
Regá anile:

—Elí, Elí, ¿lama sabáktani?

Yeka pe aniame nile, «O'nó
Onorúgame, O'nó Onorúgame,
¿chonigá bi'neli a'répaché mué
ne'chí?»

47 'Lige jaré anile alé a'bemi
jáginti akisá:

—Ye rioka baigá aní alué napu
ruyame nílige napu Onorúgame
anélige, alué 'ya bejtégame napu
Elíasi anilime nílige.

48 'Lige bilé rió alé a'bemi
ilígame, yati iwégame 'male bilé
chiní nolamia, 'lige sa'nabáchale
i'wilí ba'wila chijpúgame, 'lige
iguchi ujchale alé re'pá Esusi
chu'álachi chébimia, napurigá Esusi
chunurúmala alué i'wilí ba'wila.
49 'Lige uché jaré ralámuli anile:

—A'réwagó, pala nawara Elíasi
napurigá gu'írimala.
50 'Lige Esusi uchéchigo siné
sinale asíriga a'wágame. 'Liko
'ma mukule. 51 'Liko aba'lige
napu'lige e'wele sinale Esusi, alué
wa'lú chiní napu wa'lú re'obachi
chujkúgame nílige, 'ma chi'wale
oká neraga nílale. 'Pákana chi'wale,
wamí 'légana si. 'Lige gawítiri abi-
ena nokale, 'lige rejté e'wele 'ma
gajsile. 52 'Lige 'ma i'púriga jábale
alé napu bi'tile suwígame. 'Lige
asíriga we'ká ralámuli suwígame
ku ajánele, alué napu Onorúgame
oyérame nílige. 53 A'kinana 'ma
Esusi bajchá ajánasa, 'lige alueka
asíriga we'ká riógachi mo'ile alé
Rusaleni anilichi, 'lige alé we'ká
ralámuli etele.
54 'Liko alué gapitani 'lige
sontálotiri napu Esusi repuka
mochílige, napu'lige etesa gawí
nokao, 'we majale 'lige anile:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá
nílekuru ye rió.
55 'Lige asíriga we'ká umugí
jale alé mejkabeka e'negá. Alué
umugika Esusi oyérame nile alé
ejiro Galilea anilíchika sígame, 'lige
aminami gu'írame nile. 56 Bilé
mukí María anilime nile Magalena
bejtégame. 'Lige uchéchigo bilé
mukí María anilímechigó, Santiago
eyela 'lige Osétiri. 'Lige uché bilé
mukí Sebereo 'kúchila eyela nile.

Jena ruwimela 'ma gatélirigo Esusi

57 Napu'lige 'ma alí kachi, bilé
rió sébale 'we nígame enomí José
anilime rió. Arimatea anilichi
we'ká riógichi bejtégame nile alué
rió. Alué rioka abiena 'we oyérame
nile Esusi. 58 'Lige Pilato e'nemia
simile, 'lige tánale Esusi mukúgame.
'Lige Pilátoka yati lisensia 'yale.
59 'Liko Joseka yati o'tole alué
Esusi mukúgame. 'Lige 'we a'lá
chiní rosákame bi'wígamechi kabile,
60 'lige rekale bilena ewachi napu
rekáwili nile bilé mukúgame, napu
bo'né nulálige newániliga abé i'bé
alé bilena wejtosá rejtechi. 'Lige
'ma 'yérasa alé yochi bilé wa'lú
rejtete, 'liko 'ma simile. 61 'Lige
María Magalena bejtégame alé
asale e'negá, 'lige uchéchigo bilé
María abiena asale alé, alé 'na
o'weka ewachi neraga mochile
napu rekáleru alué Esusi.

Jena ruwimela sontalo 'we repuka mochíligo alué ewachi

62 Melénala rawé sawalachi,
napu'lige resíbame nile alué
ralámuli jurío, alué e'wélala balé
'lige bariseo, simíbale alué Pilato
'yuga ra'ichamia. 63 Regá anele:
—Mué Wa'lula, nélaruke'é alué
rió 'yégame napu aniá anié:
«A'kinana bakiá rawé kachi ku
ajánamala ne.» Alarigá anime
kéturu napu'lige bijí ajagá asigá.
64 Alekeri nulawa mué repúniliga
bakiá rawé alé napu gatéliru
Esusi, napurigá tabilé smela alué
oyérame rukó chigomia alué Esusi
mukúgame, napurigá tabilé ani-
mela ralámuli abé i'libeko: «'Ma ku
ajánale.» 'Liko alué 'yégali abéchigo
enátiri nímala, me'tigá alué 'yégali
napu ra'íchale abijí ajagá asigá
napu'lige anile, «Kristo ju ne.»
65 'Lige Pilátoka anele:
—'Liko jaré sontalo 'yuga
simáwagó, 'lige asíriga 'la repúpua
alé napu bo'í alué Esusi.
66 'Lige simíbale 'lige sebasa bile
tábiri ujchele alé resochí yochi
napu 'yérigame nile, machináliga
pala ta'wesi i'pura yochi. 'Lige
sontáloka abajá a'réleru tebuka.

28

Jena ruwimela ku ajániligo Esusi

1 Napu'lige simírasa alué rawé
resíbilichi pe kulí rajpé siné
che'limechi romíkichi, alué María
Magalena anilime 'lige uchéchigo
bilé María, 'mi ewachi simíbale
e'nemia. 2 'Lige yati neraga

nokale gawí. 'Lige bilé santo
ánjeli Onorúgame 'yuga nóchame
re'kínale 'pákana rewagáchika, 'lige
alé ewachi sebasa 'ma bujele rejté
alé yochi ajtígame, 'lige amoba
rejtechi asíbale. 3 'Lige alué santo
ánjeli napurigá u'kí ne'wime aliena
ra'ósame nile, 'lige o'páchalaka
napuyeri gepá aliena rojsákame
nile. 4 'Lige alué sontalo, alué
Esusi tebúkame, 'ma 'áwale majaga.
'Lige napurigá suwígame alarigá
bi'tíbale. 5 'Lige alué santo ánjeli
anele alué umugí:

—Tase majawa, neka 'la machí
'emi Esusi 'yaga e'yenio, alué
napu gulusichi ujchigá me'lílirige.
6 Alueka pecha bo'íkó jena, alueka
'ma uchéchigo narélekuru a'walí
napurigá ku ajagá asimela jena wi-
jchimoba, napurigá bo'né anílige
'ya. Aka jeka simáwabala e'newa
napu bo'ílige. 7 'Lige yati simáwaká
kumi, 'lige anéwaká alué oyérame:
«Alueka mukúlekuru kaka nobi
'máchigo ku ajagá ajtíkó. 'Lige
simela alé Galilea anilime ejiro alé
buwemia, alé etémaleké 'emi.» Pe
ye ra'íchilicho ruimeo oláturu ne.

8 'Liko alué umugí yati ku
simíbale asíriga iwégame napurigá
majame neraga, 'lige 'we ra'sálagá
e'yénale. 'Lige asíriga iwégame
júmale ra'íchali ruyemia alué
oyérame. 9 'Lige 'ma e'yénale
napu'lige Esusi ma'chínale alemi
napu e'yénilige alué umugí, 'lige
Esusi repórale alué umugí. 'Lige
alué umugika a'bé nawile alué
Esusi asíriga 'la neraga gomurule
chajpáchigana. 10 'Liko anile Esusi
alué umugí olagá:

—Tase majawa. Yati simawa
ne'chí oyérame ruyewa napurigá
Galilea anilichi ejiro simámala, 'lige
alé etémalawé ne'chí.

Jena ruwimela napu ruwíligo alué sontalo

11 Bijí boichimi e'yénigichi alué
umugí, jaré alué sontalo napu
tebume nílige alé napu Esusi
bo'ílige 'mi we'ká riógichi simíbale.
'Lige ruyele alué e'wélala balé
alakíligo 'mi alé. 12 'Liko alué
e'wélalaka simíbale ruyemia alué
e'wélala ralámuli jurío nuleme,
napurigá 'la ra'ichamia a'bopi
chonokimeo. 'Lige asíriga we'ká
enomí najtétiliru alué sontalo.
13 'Lige anéleru:

—Anéwaká ralámuli rukechi:
«Okoka bi'tirúgichi, alué Esusi
oyérame 'ma chigole alué Esusi
mukúgame.» 14 'Lige alué wa'lula
selígame Pilato machisáká, 'liko
ramuéchigó 'we a'lá ra'íchawa alué
wa'lula selígame 'yuga, napurigá
tajché anewa 'emi, 'lige 'émika
tabilé che olawa.

15 'Liko natétisiga alué sontalo,
'ma simíbale alarigá ra'ichamia na-
purigá anélirige. Alarigá ruwime
júkuru juríoka jipe rawé si.

Jena ruwimela napu anele Esusi alué makué bilé Esusi 'yuga járome

16 'Liko alué makué bilé Esusi
'yuga járome, 'ma simíbale alé
Galilea anilime ejírochi alé bilena
rabó napurigá anélige Esusi.
17 'Liko napu'lige sébale alé Esusi
e'nemia, asíriga 'la galegá etele.
'Lige jaré aba tabilé 'cho 'me 'la
machile pala 'la bijchiá Esusi ko.
18 'Liko Esusi a'bé nawile alué
oyérame, 'lige anele:

—Onorúgameka a'walí 'yákuru
ne'chí napurigá nulámala ne
bochígimi 'pa rewagachi, 'lige
aminami jemi wijchimoba.
19 Napu'lige simásiga 'emi alé napu
suwábaga chojkégame ralámuli
mochí, 'la benírawaká churigá ka
ne'chí oyérilia. Rewaráwaká alué
ralámuli napurigá 'la machimela
churigá ko O'nó Onorúgame, 'lige
alué Onorúgame Inolá, 'lige alué

* **28:19** Griego ra'íchalika, alué ra'íchali rewarálime i'sínimi tabilé aniame kéré ba'wichí bokuíka rewarálime, i'sínimi anime kéré 'we a'lá sébali oyérame niwa Onorúgame 'yuga.

Onorúgame Alawala.* 20 'Lige
'la benírawaká napurigá 'la sébali
olámala napu ne nuligé. 'Lige neka
senibí asimela 'emi 'yuga, napusí
suwiba gawí.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Regá Anime Osale Marko Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela Juani ralámuli rewarame níligo o'wé jáwaga ralámuli napurigá 'la listo mochímala napu'lige Esukristo sébachi

1 Ye ju semátiri ra'íchali napu
ruwime ju alué nóchali Esukristo
nochálila, alué napu ju Onorúgame
Inolá.
2 Peba alarigá o'wínale ye ra'íchili
'we 'ya napurigá chujkú jena
apélichi napu Isaíasi anilime rió
osale, alué rió napu ruyame nile
napu anele Onorúgame. Isaíasi regá
anime osale:
Alemi julámala ne bilé rió ne'chí
gu'írame bajchabé neraga
napurigá 'la o'wé jawámala
ralámuli.
3 Alué rió 'we e'wele ra'ichámala
jami tabilé riógichi,
napu 'we wakígame gawí ju.
Alué ralámuli alé sebámala napu ajtí
alué bo'né,
'lige regá animela:
«'La bi'ígame 'nata mochiwa, 'ma pe
'we nawámala Wa'lula.»
Alarigá osale alué rió Isaíasi. 4 'Lige
alakile napurigá anile ye ra'íchili,
nawale alué Onorúgame gu'írome,
Juani anilime rió. 'Lige chojkile
rewará, alé ba'wichí jáwaga. Anele
alué ralámuli 'ma a'réwagó alué
chátiri 'nátili 'lige rewaráwagó
napurigá Onorúgame 'la e'kámala.
5 We'ká rawé nokale simiba we'ká
ralámuli Rusaleni mochígame 'lige
we'kaná riógichi mochígame alé
napu nile Jurea anilichi ejiro
ra'íchili akimea Juani ra'ichálila
'lige akisá alué ra'íchili 'lige ruwile
'we resítiri 'nátili 'nátame ko alué
a'boi ralámuli. 'Lige Juánika
rewarale suwábaga alué ralámuli
napu ekí e'kali tánele Onorúgame
alé napu ename ju wa'lú ba'wí
Jorani anilime bakochi.
6 Juánika o'páchigime nile
kameyo anilime ajágame gupala
newárigimete, 'lige wi'chí wa-
jsíbalagame nile, 'lige ojchí go'yame
nile, 'lige jami nerúgame ijampre
ba'wila abiena go'yame nílechigó.
7 'Lige regá anime rejcholi ruyele
suwábaga ralámuli:
—Pe abé i'libeko nawámala bilé
rió abé najtékame me'tagá ne'chí.
Neka pe abé u'tabela ju, napurigá
bilé pioni alarigá ju ne. Napu'lige
sebasa alué abé najtékame, 'we a'lá
niraga etémala ne alué rió.* 8 Neka
pe rewarákuru suwábaga 'emi. Alué
wa'lúlaka abé semá 'símala. Alueka
Onorúgame Alawala nejímala na-
purigá 'émichi mochímala bejtega
alué Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela Juani rewaráligo Esusi

9 A'lige bilé rawé napu'lige Juani
rewará ilígichi, Esusi nawale alé
Galilea ejíroka simigá. Simile alé
napu Juani ilile. A'lige Juánika
rewarale alé napu ename ju wa'lú
ba'wí Jorani anilime bakochi.
10 Napu'lige ma'chínasa Esusi
ba'wichika, etele ewagá ilíbago
rewagá, 'lige etele Onorúgame
Alawala 'pákana enágichi napuyeri
bilé baloma neraga. 11 A'lígerikáchi
anile Onorúgame 'pa rewagáchika:
—Mué ju ne Inolá. 'We galé ne
mué. 'We ganíliga ajtí ne mué 'yuga
—anile Onorúgame.

Jena ruwimela Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi e'wímala alué Satanasi

12 A'lige pe yati Onorúgame
Alawala o'tole Esusi bilénami
jami 'we wakígichi tabilé rojégichi
'lige tabilé riógichi. 13 Esusi alé

* **1:7** Yolí ra'íchaga anile Juani: «No soy digno de desatarle las correas de sus huaraches.»

'mi asale oká liá rawé. 'Lige
Satanasi (Remónisi)† alemi nawile
'yégimia napurigá Esusi 'la e'wímala
Satanasi. Esúsika tabilé e'wile.
A'lige napu'lige Esusi alé jami
tabilé riógichi ajtígichi, alé napu
'we nerú tábiri ajágame jobátigame,
Onorúgame júlale we'ká santo ánjeli
napurigá Esusi gu'íromala.

Jena ruwimela Esusi 'ma cho-
jkíligo ralámuli beniria alé ejiro
Galilea anilichi

14 Galírale bajcháliru alué Juani,
'lige a'kinana Esúsika ku Galilea
ejiro anilichi simile, 'lige ra'íchale
alué a'lala Onorúgame nila ra'íchali.
15 Regá anile:

—'Ma seba raweli napu sebámili
nílige napurigá Onorúgame
nulámala ralámuli alawálachi na-
purigá e'wámala ralámuli. A'resi
alué resítiri 'nátili, tase cha noki-
boa. 'La bijchígiwaká alué ra'íchili
'we a'lá semátiri Onorúgame nila
ra'íchili —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi owíligo naó
rió ro'chí wejame napurigá 'yuga
járome nímala

16 Esusi enale bilena ba'wichí
suweke, we'lesi manígime ba'wí
Galilea anilime.‡ 'Lige oká rió
ro'chí e'mume etele. Alué oká
rió wa'lú morali iwíate newárigime
o'kame, 'lige alué morálite i'mua
uchule ro'chí. Bilé Simoni anilime
nile 'lige uché bilé Antresi anilime
nile, Simoni bonila. 17 Esusi regá
anele alué oká rió:

—Nabá ne'chí 'yuga, ralámuli na-
pabúniliga nulémala ne 'emi.§

18 Pe yati simíbale alué ralámuli
Esusi 'yuga alué wa'lú morali ro'chí
wejiame alé a'resa.

19 A'lige Esusi simile uché rajpé.
'Lige pe kulí e'télimi enagá Akobo
najtépale 'lige Juani síchigó napu
Sebereo 'kúchila nile okánika. Alé
bárkochi* mochile alué ralámuli ku
mo'yea alué morali ro'chí wejiame
napu chi'wale. 20 'Lige Esusi yati
bayérole alué oká rióchigó. 'Lige
yati simíbale okánika 'ma alé a'resa
a'boi onolá Sebereo anilime alué
bo'né nóchame 'yúriga.

Jena ruwimela Esusi ma'chí
páligo bilé remónisi u'tabela bilé
riochi ajtígame

21 Esusi 'lige alué 'yuga járome
sébale 'lige alé Kapernaumi
anilichi. 'Ma sébachi resíbulichi
rawé, Esusi bajkile alé bilena u'tá
re'obachi «sinagoga» anilime, 'lige
ra'íchale Onorúgame ra'ichálila.
22 Ralámulika pe i'kilí mochíbale
e'negá napu'lige ra'íchachi Esusi,
'wéchigo 'la semáriga ra'íchaligame,
'we a'lá benegá, tase napurigá
alué Moisesi nila nulalí beníriame.
Esúsika 'la Onorúgame a'walílate
ra'íchame nile. 23 Bilé rió asale alé
pachá u'tá re'obachi, alué rioka
chátiri alawá ajchágame nile, 'lige
alué chatiri alawá e'wele ne'oka
ra'ichárile alué rió:

24 —Mué Esusi Nasareta anilichi
ajtígame Rabí rijimala,† mueka
pe nejkumemia nawale. ¿Mueka
nawapa ramué me'limea? Ne 'la
machí Onorúgamete wanápurigame
ko mué —anile alué rió chátiri
alawá ajchágame.

25 A'lige alué Esúsika a'wágame
ne'óchale alué chátiri alawá, anele:

—¡Kilí asá! ¡Yati ma'china ye ri-
ochi!

26 A'lige alué chátiri alawá alué
rió wijchí rekábale 'we rawaruka
chi'poka bo'írale alué rió. Alué
chátiri alawá iwégame sinaka
ma'chínale alé riochi. 27 Suwábaga
ralámuli napu ekí e'negá jale pe
i'kilí jábale. 'Lige regá rukegá jale
a'bopi:

—¿Chieri júché ye rió? Tabilé
siné akirume kéturu sineko ye tétili.

† **1:13** E'nesi glosario ‹‹Satanás››. ‡ **1:16** E'nesi glosario «Galilea». § **1:17** Esusi anile: «Jípeko ralámuli i'mume nímala 'emi.» * **1:19** Ta'mé 'we wa'lú nile alué barko napu uneme nile alé Galilea. Siné kachi amulí gi makué metro nile napu bochime nile makué oká na rasígame ralámuli. † **1:24** E'nesi glosario «ancestor».

'La semáriga ra'íchanti júkuru 'la
benegá. Alueka 'la wa'lula ner-
aga nulame ju ne'óchiga alué chátiri
alawá, 'lige 'la e'weme ju alué
chátiri alawá.
28 'We yati akele suwábaga
ralámuli Galilea anilichi ejiro
ejperégame, ala'síligo Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo Si-
moni Pegro wasila

29 Napu a'lige buyasa alé u'tá
re'obachi «sinagoga» anilime, Esusi
simile Akobo 'yuga 'lige Juani
'yúgachigó napu ejperégame nile
Simoni 'lige Antresi. 30 Simoni
wasila 'we iná bo'ile. Napu'lige Es-
usi sebasa yati ruyéleru 'we nayua
bo'igá Simoni wasila. 31 A'lige Esusi
a'bemi nawile, sekala cha'pigá
o'weti ajchale. A'lige yati sa'wile
alué mukí. Sa'wisá yati go'ame
newale napurigá Esusi 'lige alué
Esusi 'yuga járome go'mela.

Jena ruwimela Esusi we'ká
nayume sa'wáligo

32-33 Napu'lige rayénali bokuíchi,
'ma chónachi, suwábaga ralámuli
alé riógichi mochígame napaíle alé
yochi napu Esusi ajtile. 'Lige a'pili
ralámuli, nayúkame a'pagá jsile,
'lige abiena ralámuli u'kuchípala
remónisi mochígame. 34 Esusi
sa'wale suwábaga nayúkome, 'lige
abiena buyánale alué chátiri
alawá. Esusi tabilé a'rele napurigá
ra'ichámala alué chátiri alawá, alué
chátiri alawá 'la machíligame chieri
ko alué Esusi.‡

Jena ruwimela Esusi rejcholi
nejíligo alé Galilea anilichi ejiro

35 Be'á amulí che'lachi, bijí
chóniga ilígichi, Esusi asísiga simile
'miná mejká tabilé riógichi na-
purigá ta nejkumémala ralámuli
ra'ichálichi Onorúgame 'yuga.
36 A'lige napu o'mochísisa Simoni
'lige alué uché jaré Esusi 'yuga
járome, simíbale Esusi 'yamia.
37 Napu'lige rewisá, regá anele:
—We'ká ralámuli mué 'yaga
e'yena.
38 A'lige Esúsika anile:
—Nabá jarénami riógichi napu
ta'mé mejká ju. 'La ruyema olá
néchigó alué ralámuli Onorúgame
nila ra'íchili. Alekeri nawá ne jena
wijchimoba.
39 A'lige Esusi bochígimi eyénale
Galilea anilichi ejiro, 'lige napu
ekiná u'kuchí re'obachi «sinagoga»
anilime sébaga ruwile Onorúgame
nila ra'ichálila, 'lige buyánale
suwábaga chátiri alawá napu ekí
ajchágame nile we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo
bilé rió sa'pachí amoba nayume

40 Bilé rawé bilé rió 'we chátiri
nayume «lepra» anilime,§ alé a'bé
simile napu Esusi ajtile, 'lige cho-
jkóbisiga ilíbale, 'lige anele:
—Mué bo'né 'la machílike pala
'la umubátiká ye nawilí sa'wá
napurigá 'la eliwa ne alé u'tá
re'obachi bajkichi.
41 Esúsika 'we na'temale alué rió,
'lige sekate nochale 'lige anele:
—Neka najkí napurigá sa'wimela
mué.
42 Pe alanisá alué Esusi, yati
sa'wile alué rió. 43 Bajchabé ta'chó
simichi, rejcholi ruyele Esusi alué
rió, regá anele:
44 —Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa
ne 'síligo sa'wá mué. 'Mi alé
simibóaká napu ajtí alué balé
napurigá 'la machimela 'ma tabilé
nayume ko mué, 'lige go'ame
kógiwaká Onorúgame napurigá
nulale Moisesi, napurigá suwábaga
ralámuli machimela 'ma tabilé
nayume ko mué, napurigá 'ma 'la
eliwa mué napurigá 'la bajkimela
alé u'tá re'obachi.
45 'Lige simile alué rió. 'Lige alué
rió tabilé e'wale napurigá anélirige

‡ **1:34** Alué chátiri alawá remónisi gompaniérola nile, 'lige alekeri Esusi tabilé najkile napurigá ruwimela chieri ko bo'né. § **1:40** E'nesi glosario «lepra».

Esúsite. Pe ruwile bochígimi riógichi
eyénaga 'ma sa'wigá nayua. Alekeri
Esusi mejká tabilé riógichi asale
we'ká rawé napurigá tabilé 'wesi
ralámuli etémala. Esusi tabilé
najkile napurigá we'ká ralámuli
sebámala alé Esusi e'nemia. Rekó
'mi alé ajtígichi, we'ká ralámuli
sébale.

2

Jena ruwimela Esusi ko wa'lula 'la e'kame resítiri 'nátili

1 A'kinana rawé Esusi uchéchigo
nawale alé we'ká riógichi Kaper-
naumi anilichi, 'lige suwábaga
ralámuli akele ku alé riógichi ajtigó
Esusi. 2 'Lige we'ká ralámuli napaíle
alé galírale napu ajtile Esusi. We'ká
ralámuli jsile, 'ma bochí ilíbale alé
pachá napusí tabilé gainárume
ju alemi nasípami simírilia. 'Lige
alé ma'chige si abiena we'ká
ralámuli jale, 'ma tabilé ganárume
alé yochi bajkiá. Onorúgame
nila ra'íchili beniria ilile Esusi
alué ralámuli. 3 Napu'lige Esusi
ra'icha ilígichi, naó rió jsile bilé
sujígame majtoga bilena tabachi
rekagá. Alué nayúmeka tabilé
gayéname nile ronola noká. 4 Tabilé
gayénale mo'yá alé napu Esusi
ilile, cha we'ká rioga ilíligame alé.
A'liko arigá alé galimopa o'tole
alué nayume, 'lige alé galimopa
ewarale napu ilile Esusi ra'íchili
ruyá, 'lige alégana re'kibule alué
nayume bilé gemachi rekagá, alé
napu ilile Esusi. 5 Napu'lige Esusi
etesa alué ralámuli alanokachi, 'la
bijchigio alué ralámuli, a'lige anele
alué nayume:

—Mué re'malí, ya 'ma e'kárigime
ju mué alué chátiri 'nátili —anele.

6 Alé mochile jaré rió Moi-
sesi nila nulalí beníriame. Alué
akele alanichi Esusi. A'lige alué
Moisesi nila nulalí beníriame
regá 'nátale: 7 «Alué Esúsika pe
Onorúgame gawéliga aní alaniá. Pe
Onorúgameka 'la e'kámaleké resítiri
'nátili.» Alarigá 'nátale alué Moisesi
nila nulalí beníriame. 8 Esusi 'la
machile alarigá 'nata mochígichi
alué ralámuli. Alekeri regá anele:

—Tabilé 'la 'nata mochí 'emi,
'émika 'nata Onorúgame gawéliga
anió ne. 9 ¿Chieri abé nóchali
kame ju, e'kalia o 'yolia? ¿Regá
anilía: «'Ma e'káragime ju mué», o
regáchala: «O'weti asá, ro'miná mué
gemala 'lige simigá ku galírale»?
10 Jipe 'la machimela 'emi, ne
napu ju Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga*
'la nígame ju ne Onorúgame a'walila
'lige lisensia nígame ju ne napurigá
e'kámala apiépiri ralámuli.

A'lige Esusi anele alué nayume:

11 —O'weti ilísiwa, ro'miná mué
alué gemá 'lige simigá ku galírale
—anele.

12 A'lige alanésiga alué nayume,
pe yati sa'wile, 'lige ma'chínale
gemá majtoga. Suwábaga ralámuli
napu ekí mochílige alemi, pe kilí
mochíbale napurigá majágame
neraga, 'we ra'sáláme kéréle abi-
ena rekó kilí mochige napurigá
majame. 'Lige anile:

—¡Uja, 'la wa'lú ju Onorúgame!
¡Tabilé siné etérige ramué aliena
semátiri nóchali newachi alué napu
eteru jipe! —anile.

Jena ruwimela Esusi owíligo Lebí napurigá alué 'yuga ilírome nímala

13 A'kinana uché simile Esusi
alé wa'lú ba'wichí suweke Galilea
anilichi. Pe yati we'ká ralámuli
napaíle alé, 'lige Esúsika benírale
Onorúgame nila ra'íchili. 14 'Lige
alemi etele bilena galírale bilé rió
enomí gobilala ajtigó, enomí napu
napubúlime nile alué wa'lula rey
romano i'lime, 'lige alué rioka Lebí
anilime nile, Alipeo anilime rió in-
olá. 'Lige Esúsika regá anele:

—Nabá, muéchigó ne'chí 'yuga
ilírome niwa.

* **2:10** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

'Lige Lebí ilísale, 'lige simile Esusi
'yuga.
15 'Lige a'kinana rawé Esusi
'lige Esusi 'yuga járome bayéleru
napurigá simámala go'mea Lebí
bejtélachi. A'lige rawé we'ká napu
nóchame nile enomí gobilalia,
enomí napu nejílime nile, 'lige uché
jaré ralámuli napu cha nokame
nile, alé mochile go'yá Esusi 'yuga
'lige alué Esusi si járome 'yuga.
16 Jaré Moisesi nulalila beníriame
'lige jaré bariseo abiena mochile
alé, 'lige anele alué Esusi 'yuga
járome:
—Alué Esusi tabilé go'meli
júkuru alué enomí goblálome 'yuga,
'lige nibilé alué uché jaré ralámuli
cha nokame 'yúgachigó —anele.
17 Esúsika akele alanichi, 'lige
anele:
—Bilé 'yome ka, nayúkame 'yome
júkuru, tase tabilé nayume. Neka
a'chigóriga 'sime júkuru. Neka
gu'írimia nawákuru suwábaga napu
ekí 'la machí resítiri raweli nígame
ko a'boi. Alué 'we a'lá bi'ígame
alawégame korime ka, alué alieri
ralámulika tabilé gu'írimala ne.

Jena ruwimela Esusi napu'lige alué saílate o'tosuga a'lige kulí ayunamio alué bo'né 'yuga járome

18 Bilé rawé Juani 'yuga járome
'lige jaré alué bariseo ayuna
mochígichi, 'lige jaré ralámuli jsile
alé napu ajtile Esusi, 'lige anele:
—¿Chonigá ta ayuna mué 'yuga
járome ka? Juani 'yuga járome 'lige
bariséochigó suwábaga alueka 'la
ayuna —anele.
19 Esúsika regá nejele:
—Napu'lige bilé rió newichi,
ralámulika tabilé ayúname ju alué
rió 'yuga mochiga. 'Ma tabilé
ajtígachi alué rió, a'lige kulí
ayunámala. 'Lige alarigá nokiame
niru ramué. Ne 'yuga járome ka
tabilé ayúnachigó jipe, 20 nobi pe
'we nawámalagó ne saíla ne'chí
o'tomea, a'lige kulí 'la ayunámala
suwábaga alué ne 'yuga járome.
21 › Ne 'yuga járome ne nila
rejcholi oyérame nísaká, 'lige
'ya nerúgame rejcholi oyérame
nísachigó, pe napurigá chiní
pachókime nímala napurigá pa-
chokia bilé chiní o'chérame bilé
nuebo chinite. Tabilé 'la ju alarigá
sukia, bilé chiní nuéboká 'we
cho'yome kame 'lige abéchigo
we'lesi chi'wame ju alé napu
pachókirige.
22 Abiena regá anile Esusi:
—Pe i'wilí ('uba) ba'wila
rekútume ro'linti kárélamala bilena
o'chérame chiliwílachi wi'chite
newárigime. Alué i'wilí ba'wila
rekútume pe kulí ro'árigame ka
chiliwílachi wi'chite newárigime
asíriga a'wágame ronome ju, 'lige
alué wi'chí chiliwila o'chérame
nísaká 'ma chi'wame ju 'lige 'ma
go'lime ju alué i'wilí ba'wila
rekútume, 'lige alué chiliwílaka
'ma pe chi'wámala. Pe kulí
newalime i'wilí ba'wílaka 'la nuebo
chiliwílachi wi'chite newárigime
ro'lime ju —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi ko napu nejime ju lisensia tachiri nochátikó napu'lige resíbilichi rawé ju

23 Bilé rawé resíbilichi, Esusi
simírole bo'né 'yuga járome 'yuga
bilena ri'ligó echégichi. Alé sebasa,
alué Esusi 'yuga járome ka ri'ligó
mulalá rejpúniga mosika go'ale.
Jaré bariseo etele alanokachi
alué Esusi 'yuga járome. 24 Alué
bariséoka anele alué Esusi:
—E'né chonoká noká mué 'yuga
járome. 'Ya mochígame nulale
napurigá tabilé alarigá nokiboa
resíbilichi rawé.
25 A'lige Esúsika anele:
—Tabilé siné akenti ka aniání
'emi aleké ra'íchili napurigá 'sile
alué 'ya ajtígame Rabí anilime rió
e'lowika. 26 Alué rioka bajkile
Onorúgame galílachi napu'lige
Abiata anilime wa'lula kachi alé
Onorúgame galílachi, 'lige go'lé alué

baní napu Onorúgame kógilime nile. Tabilé lisensia nile napurigá go'mela bilé rió napu tabilé balé nile, pe alué balecho 'la nígame nile lisensia napurigá go'mela alué baní. Nobi Rabika arigáchigo go'ale ko rekó tabilé balé ke, 'lige nachútaga go'ale alué napu bo'né 'yuga oyame nílige.

27 'Lige aminami regá anele:

—Onorúgameka newale alué rawé resíbilime napurigá gu'írowa ralámuli, tabilé nejile napurigá gastigáririgame neraga mochiwa. 28 Ne, Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, ne ju nulame resíbilichi rawé.

3

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sujírigame sekégame

1 A'kinana uché bilé rawé resíbilichi Esusi simile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame. Alé asale bilé rió sujígame sekégame. 2 Jaré bariseo alé jale e'negá pala 'yoa sita aniá. Tabilé lisensia nile napurigá 'yowa bilé nayume resíbilichi rawé, alarigá anime nile alué ralámuli jurío nulalila. Esusi alué nayume 'yósaká a'liko alué bariseo yati ruyema olale e'wélala napurigá Esusi gastigáriwa. 3 A'lige alué Esúsika anele alué sujígame sekégame:

—Jeka simí. Jena nasipa ilí.

4 A'lige Esúsika rukele bariseo:

—¿Choní 'emi nila nulalí? ¿Chu'simía 'la ju resíbilichi rawé? ¿Tachiri abé a'lá ju, ralámuli nayúkame sa'walía o tabilé sa'walía chalá? ¿Cha 'sika enalia o tabilé cha 'sika enalia? ¿Gu'írilia o me'liá?

Bariséoka pe i'kilí jábale tabilé pe'tá ra'íchiga. 5 'Lige Esúsika 'we ayole alué bariseo 'yuga, 'lige 'we seweka ilíbale machisá tabilé na'temao alué uché jaré ralámuli alué bariseo. 'Lige Esúsika anele alué sujígame sekégame rió:

—Wajchiná mué alué seká.

A'lige alué rió wajchínale sekala sujígame. 'Lige yati sa'wile. 6 Napu'lige etesa alué alieti yati ma'chimi simíbale alué bariseo. A'lige napaíle alué bariseo, 'lige jaré alué ralámuli jurío napu nirame nile alué wa'lula Eróresi anilime, 'lige 'we a'lá suériga ra'íchale churigá 'la nítikó Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli sa'wáligo alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi suweke

7 Bilé rawé Esusi simile bo'né 'yuga járome si alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi. 'Lige we'ká ralámuli Galilea ejiro* mochígame najátale. 8 Napu'lige Esusi ajtígichi alé, jsile we'ká ralámuli Jurea anilichi ejiro mochígame, 'lige Rusaleni anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Irumea anilichi ejiro mochígame abiena jsílechigó, 'lige Jorani anilichi bakochi na'lebo baona mochígame abiena jsílechigó, 'lige Tiro anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Sironi anilichi we'ká riógachi mochígame abiena jsílechigó, machíligame 'we a'lá 'yóome ko Esusi. 9-10 Esusi we'ká nayúkome sa'wale, alekeri noli rajkibuga uchútale alué ralámuli Esusi nochániliga sa'winá liga. 'Liko anele alué Esusi bo'né 'yuga járome:

—Senibí 'la 'nátaga mochiwa 'la ujchugá bilé barko. Siné kachi we'ká napuísa ralámuli bárkochi 'moma ne —anile.

11 Alemi jálechigó jaré ralámuli napu chátiri alawá ajchágame nile. Napu'lige sebasa alé a'bé napu Esusi ilile, alé napu Esusi ilile o'wemi neraga, alué chátiri alawá wijchí

* **3:7** Alué wa'lú ba'wí Galilea anilime alé pachá ju napu ju Galilea anilichi ejiro. E'nesi glosario «Galilea».

'lule alué ralámuli 'lige a'wágame
ra'íchale:
—¡Mué ju Onorúgame Inolá, napu
re'pá rewagáchika nawale! —anile.
12 'Lige Esusi 'we anele napurigá
tabilé ruwimela chieri ka bo'né.

Jena ruwimela Esusi owíligo makué oká rió napurigá alué bo'né 'yuga járome nímala senibí rawé

13 Abé alí Esusi simile bilena
rabó bo'né 'yuga járome si. 14 Alé
sebasa alué ralámuli, makué oká
owile bo'né napurigá 'la nabí bo'né
'yuga járome nímala Onorúgame
ra'ichálila beniria.† 15 Abiena 'la
'yale a'walí napurigá 'la buinámala
chátiri alawá napu ajchágame nile
jaré ralámuli. 16 Ye ju napu nile alué
makué oká rió napu Esusi 'yuga
járomili nile nabí: Simoni, napu
Pegro anilime rewá 'yáleru Esúsite,
17 Jakobo 'lige Juani, napu Sebereo
inolá nile okánika, napu Boanérjesi
anilime rewá 'yáleru okánika
Esúsite. Boanérjesika aniame ju
«ralámuli jobátigame».‡ 18 'Lige
abiena Antresi, Belipe, Bartolomé,
Mateo napu Lebí anilime nile siné
abé 'yako, Romasi 'lige Santiago,
napu Aripeo inolá nile, 'lige Tareo,
'lige uché bilé Simoni, alué napu
'we a'lá benégame nile ra'íchaga
ralámuli gu'íriga (siné kachi nekoga
oyame níligeréko), 19 'lige Jurasi
Iskariote, alué napu Esusi saíla
neraga ilíbale a'kinana rawé.

Jena ruwimela Esusi chega rijimala mayéligo 'ma tabilé 'la 'nátaga eyéneo Esusi

A'lige pe yati ku sébale bilena
galírale Esusi alué makué oká
rió 'yuga, alué napu bo'né 'yuga
e'yéname nílige. 20 Uchéchigo we'ká
ralámuli napaíle. Tabilé cherigá
ikírole Esusi go'ame go'yá 'lige
alué bo'né gompaniérolachigó,
cha we'ká rióligame. 21 Napu'lige
alué Esusi chega rijimala machisá
we'ká ralámuli jsíligo alemi alué
Esusi ajtígichi, alué rijimálaka yati
o'tomé olale. Anile:
—'Ma lo'iro alué Esusi.

Jena ruwimela alué e'wélala Moisesi nulalila beníriame mayéligo Esusi pe Remónisi alawálate chapiruga eyéneo

22 'Lige jaré Moisesi nila nu-
lalí beníriame sébale Rusalénika
simíbaga, 'lige alueka anile:
—Alué Esúsika pe Remónisi
alawala ajchágame ju, alué wa'lula
remónisi Belsebú anilime, 'lige alué
'sime ju a'walí 'ya napurigá alué
Esusi 'la buinámala alué chátiri
alawá napu mochígame ju jaré
ralámuli.
23 A'lige Esúsika bayele alué
Moisesi nila nulalí beníriame,
'lige ruyele bilé ra'íchili oká tétili
ruwime. Anile:
—Alué wa'lula remónisi tabilé
buyáname ju alué chátiri alawá
napu pe bo'né 'yuga járome ju.
24 Bilé selígame 'lige bo'né 'yuga
járome 'ma na'áwasa a'bopi, tabilé
we'lisi napuíka nochámala. 25 Onolá
'lige 'kúchila 'ma na'áwasa, tabilé
we'lisi anachámala 'kúchila alé
mochiga onolá 'yuga. 26 Alarigá
ju Satanasi ra'ichálilachigó. Sa-
tanasi wa'lula tabilé nulame ju
napurigá buinawa alué chátiri
alawá napu jaré ralámuli niga
mochí. Pe alué bo'né nulésaká
napurigá ku buyásimala alué chátiri
alawá, a'liko 'ma najsuímala alué
Remónisi nochálila. Tabilé we'lisi
anachámala alué Satanasi wa'lula
asagá.
27 › 'We a'lá na'tawa napurigá
animela ne jena. Bilé rió chigónilisa
bilena galírale bilé a'wágame
rió bejtélachi, bulumeli júkuru
bajchá a'lige kulí 'la umubámala
chigoa. A'chigóriga 'smíkuru ne, 'ma
bulékuru ne alué wa'lula Satanasi.
Alekeri 'la buinámala ne alué chátiri
u'kuchípala alawá napu mochí alé
jaré ralámulichi.

† **3:14** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **3:17** «Boanérjesi» abiénachigó aniame ju «ra'name 'kúchila».

28 › 'La gepusi napu ruwimela
ne jipe. Onorúgame 'la anáchame
ju napu'lige ralámuli Onorúgame
gawéliga ra'íchachi, Onorúgame 'la
e'kame ju alarigá ra'íchachi alué
ralámuli, 'la Onorúgame tánasaká
alué ralámuli napurigá e'kámala,
29 nobi neruko jaré abé chátiri
ra'íchili napu Onorúgame tabilé
ganílime ju napu'lige alarigá
ra'íchachi ralámuli, 'we chátiri
ra'íchili ju napu'lige ralámuli
anichi pe Remónisi alawala ko
napu ralámuli nayúkome sa'wao
napu'lige pe Onorúgame Alawala
kachi napu ralámuli nayúkome
sa'wá. Onorúgame tabilé e'kame
ju alué alieri ra'íchame ralámuli
rekó alué ralámuli Onorúgame tanie
napurigá e'kámala.
30 Alarigá anele Esusi alué
ralámuli 'yuga ra'íchaga, Remónisi
alawala ajchágame koríligame Esusi
olagá alué e'wélala napu Moisesi
nila nulalí benírіame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ralámuli ko napu bo'né Esusi bonila ju 'lige waíla ju 'lige bo'né eyela

31 A'lige pe yati sébale Esusi eyela
'lige jaré napu nile Esusi nasípasi
waíla 'lige nasípasi bonila. Tabilé
chérigá sebasa nílile Esusi ajtígichi,
cha we'ká ralámuli mochíligame,
a'lige pe ma'chika jábale. 32 'Lige
júlale jaré ralámuli Esusi bayéniliga.
'Lige alarigá machile ralámuli alé
ma'chika iligó alué Esusi eyela 'lige
jaré alué Esusi bonila 'lige waíla.§
'Lige regá anele alué ralámuli napu
mochile alé a'bé pachá galírale
napu ajtile alué Esusi:

—Mué eyela alé ma'chika ilí 'lige
mué bonila alé ma'chika jáchigó
'lige mué waíla alé ma'chika ja
chigó, mué 'yaga e'yena.

33 'Lige Esúsika nejele:

—Jipe 'la animé ne chieri ka ne
eyela, 'lige ne waíla, 'lige ne bonila.
34 'Lige e'nénaga alemi noligá
mochígame, anile:

—Jena mochí ne eyela 'lige ne
bonila 'lige ne waíla. 35 Suwábaga
napu 'la bijchiá Onorúgame
oyérame ju, alueka napurigá ne
bonila ju, 'lige napurigá ne waíla,
'lige napurigá ne eyela, alarigá
etewá ne suwábaga alué ralámuli.

4

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchili chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame 'lige jaré ralámuli tabilé námaligo

1 Uché bilé rawé Esusi o'wínale
beniria Onorúgame nila ra'íchili
ba'wichí suweke, alé wa'lú ba'wí
manígichi Galilea anilichi. We'ká
ralámuli napaíle alé ba'wichí
suweke. Alekeri Esusi tabilé ga
ra'íchale, arigá alé bárkochi 'mole
'lige pe abé rokógichi o'tole alué
barko alé asagá ra'ichamia, 'lige
alué ralámulika pe alé suwé rejpile.
2 'Lige alé bárkochi asagá rejcholi
ruyele ralámuli. 3 'Lige anele:

—'We a'lá gepusi. Bilé rawé bilé
rió weroka echale ri'ligó, 4 'lige
jaré alué talí weroka echerúgime
boichimi rujsule, alueka 'ma chu-
lugí go'ale. 5 'Lige jaré alué talí ruj-
sule alé bilena i'pichí napu tabilé
ru'nágame we'é ajtígichi, alueka
aba'lá yati ya'wile, 6 nobi péchigo
abiéniko wakíbale ko sawala 'lige
nawálatiri, pe abiéniko wakíbale
tabiléchigo 'la a'wágame nawégame
níligame. 7 'Lige uché jaré alué talí
rujsule napu alué we'ká nawala
wejchá bi'tile, 'lige 'yale alué nawá,
'liko tabilé 'la semáriga ya'wile alué
talí napu rujsule alé. 8 'Lige alué
uché jaré alué talí rujsusa bilena
napu 'we a'lá we'echi nile, alué
talika 'we a'lá semáriga ya'wile.

§ **3:32** Esusi bonila 'lige waíla José 'kúchila nile nobi ralámulika tabilé námale ko.

'Lige alué ralámuli we'ká 'wile alué
ri'ligó.
9 'Lige Esusi aminami anile:
—'La bijchiá beninálisaká 'emi
Onorúgame nila rejcholi, 'liko 'we
a'lá semáriga gepuwa napurigá aní
ne.
10 Napu'lige Esusi 'ma suwénasa
ra'icha, napu'lige 'ma simasa
amulí suwábaga ralámuli, alué
makué oká bo'né Esusi 'yuga
járome 'lige uché jaré ralámuli
rukele alué Esusi:
—Ruwí, ¿chonime ke aní alué
tétili?*
11 A'lige Esúsika anele:
—'Emi 'la 'yáleru Onorúgamete
lisensia napurigá 'la machimela
churigá nuleo Onorúgame 'emi
ralámuli, nobi mochí ko jaré
ralámuli tabilé oyérame ne'chí,
alué ralámuli tabilé 'la nirame,
tabilé siné námamala. 12 Alué
ralámulika senibí e'negá jame
ju nobi tabiléchigo siné eteme
júkó alué 'we semátiri napu nejí
Onorúgame. Alué ralámulika senibí
gepua jame ju nobi tabiléchigo siné
námame júkó napu aní Onorúgame
nila ra'íchili. Yeka pe ruwime
júkuru tabilé Onorúgame oyérame
ko alué ralámuli. 'La námame
nísaká alué ralámuli e'kali tánimili
ju 'lige 'la e'káwili ju alué ralámuli
Onorúgamete.†

Jena ruwimela Esusi 'we a'lá
ruwíligo alué tétili alué rió echame

13 Esusi abiena 'la ruyele alué
ralámuli:
—¿Tabilé 'la nama 'emi ye
ra'íchili? A'liko ¿churigá 'la
inámamaché 'emi uché bilé ra'íchili
rejcholi oká 'nátili ruwime?
'Lige ruyele choniame ka alaniá:
14 —Alué rió napu echale, alué
rioka napurigá Onorúgame nila
ra'íchili beníriame, alarigá júkuru.
15 Napurigá ikí jaré ralámuli jipe, pe
a'chigóriga ju napurigá ikile ri'ligó
weroka echerúgime napu bowé
bo'ígichi rujsule. 'Lige alué ralámuli
akisá Onorúgame nila ra'íchili,
yati neraga nawame ju Satanasi
'lige se'winátiri 'nátili 'yame ju
napurigá alué rió yati we'kuámala
Onorúgame nila ra'íchili. 16 'Lige
napurigá ikí jaré ralámuli jipe,
pe a'chigóriga ju napurigá ikile
alué ri'ligó weroka echerúgime
napu rujsule tabilé ru'nágame we'é
chujkúgichi i'pichí. 'La gepume
ju Onorúgame ra'icháliła 'lige 'la
ganíliga oyérame ju nobi tabiléchigo
we'lisi námame júkó alué a'lala
rejcholi. 17 Napu'lige e'karú anilía
uché jaré ralámulite Onorúgame
oyérame kóriká, yati seweka
mochíbame ju, a'liko 'ma a'reme
ju Onorúgame nila ra'íchili oyeria.
18-19 'Lige napurigá ikí jaré ralámuli
jipe pe a'chigóriga ju napurigá ikile
alué ri'ligó weroka echerúgime
napu rujsule wejchá nawala
bi'tígichi. Alué ralámulika 'we a'lá
gepume ju Onorúgame nila ra'íchili,
nobi senibí rawé 'we resí lagá
e'yéname júkó e'karúgame tábiri, 'we
nóchame ju pe 'nátaga churigáriga
'la we'ká enomígame gainátiká,
'lige churigá 'la we'ká e'karúgame
nígame ganátiká. Pe alieti 'nátaga,
'ma tabilé 'nátame ju Onorúgame
nila ra'íchili, 'lige tabilé siné sébili
'nátame gayéname ju. 20 Nobi uché
jaré ralámulika se'winá ikí jipe,
'lige alué ralámulika a'chigóriga ikí
napurigá ikile alué ri'ligó weroka
echerúgime napu rujsule alué 'we
a'lala we'é nerúgichi. Napu'lige
ye ralámuli 'we 'la gepusa ye
ra'íchili Onorúgame nila ra'íchili,
'we a'lá nirame ju, 'lige 'we a'lá
ganíliga ejperégame ju senibí rawé,
'lige tabilé resílagá e'yéname ju
we'ká e'karúgame tábiri. Alué
ralámulika napurigá ri'ligó 'we
a'lá o'chérigame, alarigá ju, 'we
ganíliga ejperégame ju. 'Lige we'ká
ralámuli 'la oyérame ju alué ra'íchili

* **4:10** E'nesi glosario ‹‹parábola››. † **4:12** E'nesi Isaías 6:9-10.

Onorúgame nila ra'íchili napu beníriame ju alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá 'la gainárume ko Onorúgame ra'ichálila námalia

21 A'lige anélechigó:

—'Lige apiépiri ralámuli bilé chojpé rajesa napurigá 'la ma'chílimala, tabilé o'pólime ju bilé sikolite, nibilé gojchílachi pachárale tabátale rekame ju, alué ralámulika bilena re'pami elame ju 'nalina napurigá 'la ma'chílimala. A'chigóriga júchigó ye ra'íchili Onorúgame nila. 22 Ye ra'íchilika osirúgime ju napurigá alué ralámuli 'la inámomala alué 'nátili napu tabilé inámome nile.

23 › 'La akeme níriká 'emi, 'la gepuwa ye ra'íchili —anélechigó.

24 'Lige abiena anélechigó:

—'We a'lá gepusi napu animela ne jipe, 'émi 'we a'lá sébali olásaká napu 'la namo 'liko Onorúgame 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la inámomala uché rajpé. 25 'Emi 'we a'lá sébali oyérasaká Onorúgame ra'ichálila 'liko 'la sébali inámomalachigó Onorúgame ra'ichálila. 'Lige ralámuli napu ekí 'we najsíname ka, Onorúgame tabilé gu'íromala alué ralámuli napurigá námamala cherajpé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napu'lige ri'ligó o'chérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

26 'Lige abiena anílechigó Esusi:

—A'chigóriga ju napu'lige Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi a'chigóriga ju napurigá bilé rió echisá talí. 27 'Ma suwénasa echá, senibí alí gojchime ju alué rió echágame 'lige senibí be'á asísime ju. Alué talika ya'wisá abichilubi o'chera jame ju. 'Lige alué rió echágameká tabilé machime ju churigá o'chera jago. 28 Pe alué we'é 'sime ju yaria alué talí echerúgime. Bajchá sawala ochérame ju, 'lige arigá 'ma muleme ju, arigá 'ma kilimi ulániame ju alué ri'ligó. 29 Napu'lige 'ma ulánasa, 'liko alué rió echágame 'ma 'wime ju alué we'ká ri'ligó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué gilibá a'lásini (mostasa) rakala ochérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

30 'Lige anélechigó:

—¿Churigá ju Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi? ¿Churigá ra'ichawa napurigá 'la a'chigóyéri nímala napurigá Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi, 'lige napurigá 'la inámomala 'emi? 31 Napurigá 'smi Onorúgame ralámuli gu'iria, pe alarigá júchigó napurigá alué a'lásini rakala napu 'we u'tá ju me'tagá ri'ligó rakala. 32 Alué gilibá rakálaka 'we u'tá ju nobi 'wéchigo wa'lú ochérame júkó napu'lige ya'wisá, 'lige chulugí alé jsime ju kábimia.‡

33 Esusi 'we ra'íchale rejcholi pe tétalite tabilé inámutume napu'lige Onorúgame nila ra'íchili beniria ralámuli napurigá 'nata mochímala chonime níligo alué rejcholi 'we nóchili kame inámalia. 34 Pe alué bo'né 'yuga járomeka 'la ruyeme nile chonime níligo alué ra'íchili napu'lige 'oni ejtebisa.

Jena ruwimela Esusi nuláligo napurigá tabilé aminami ekemela

35 Aba'lige alí Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jípeko bajoniwa ye wa'lú ba'wichí 'lebo 'nálige sebawa.

36 A'lige Esusi 'yuga járome ka jímole alé bárkochi napu Esusi ajtile. 'Lige ariosi anisá, simíbale alemi o'wépomi bajonimia. Aminami uché jaré barko e'yénale alemi. 37 Nasipa wa'lú ba'wichí enágichi alué barko, nolínale alué 'we a'wágame eká, asíriga re'pá ilírole

‡ **4:32** Alé Israeli alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile.

ba'wí, wa'lú maníbale alé u'tá bárkochi, amulí bochile ba'wí alé bárkochi, 'lige amulí bokuíle alué barko re'lé ba'wichí. 38 Esúsika gojchigá bo'ile.§ Alué 'yuga járomeka ajchale alué Esusi. 'Lige e'wele ra'íchiga anele:

—¡Mué Wa'lula! ¿Tabilé chélá mué rekó ye barko ba'wichí bokuíchi?

39 'Liko Esusi asísiga ne'óchale alué eká 'lige anele alué ba'wí asíriga re'pá ilírochi:

—¡'Ma tase ayowa mué ba'wí! —anele.

'Lige yati 'ma tabilé ekale 'lige alué ba'wí tabilé ená 'sile. 40 A'lige Esúsika anele alué makué oká bo'né 'yuga járome:

—¿Chonigá aliena majáché 'emi? ¿'Emi tabilé 'cho 'la bijchigi Onorúgame 'la sébali nejkúrame ko? —anele.

41 Esusi 'yuga járomeka 'we majale. 'Lige pe a'bopi ra'íchale:

—¿Chieri júché ye rió? ¡Ba'wí 'lige eká 'la akérinti júkuru!

5

Jena ruwimela Esusi buyánaligo chátiri alawá napu mochile bilé riochi

1 A'lige sébale aminá suwé, aleka 'ma Gerasa anilichi ejiro nile. 2 Alé bárkochi re'kisa Esusi, bilé rió we'ká chátiri alawá Remónisi u'kuchípala ajchágame nawale. Alué rió bo'né bejtélachika simigá nawale, 'lige alué rioka napu suwígame bi'tí alé bejtégame nile. 3 'We lo'íriga eyénale alué rió, tabilé 'wesi umébale i'kilí ajchá karénate bulegá. 4 We'sá ajchárigame nile karénate bulegá ronola 'lige sekala, 'lige senibí 'ma rijpúnaga pame nile karena. Tabilé 'wesi tábiri nirale alué rió. 5 Rukomi 'lige rawemi nabí eyéname nile napu bo'né bejtégame nile, panápuri eyéname nile sinaka ejeliga rejtete me'choga bo'né. 6 Aleké rawé napu'lige Esusi etele mejkaka iligá, 'maga sébale alué rió 'mi alé napu Esusi ilile, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé a'bé sébaga napu Esusi ilile. 7 'Lige alué Remónisi alawala ra'ichárile alué rió. E'wele ra'íchaga anele alué Esusi olagá:

—Mué Esusi, Onorúgame Inolá, ¿tachiri najkí mué ne'chí 'yuga? Tase nijkumewa ne'chí 'yuga.

8 Alarigá anele e'wele ra'íchaga alué rió, regá anéligame alué Esusi alué we'ká remónisi u'kuchípala:

—Yati buyasi aleké riochi.

9 A'lige rukele Esusi alué rió:

—¿Cho anilime ju mué?

'Lige alué rioka anile:

—Neka Lejioni* anilime ju, ramueka we'ká nírigime —anile.

10 A'lige alué rió 'we tánale Esusi:

—¡Tase mejká juláwaka ramué! —alarigá ra'ichárile alué we'ká u'kuchípala remónisi alué rió.

11 Alé a'bemi we'ká uchule gowí gajsalá go'yá. 12 A'lige anile alué rió:

—Lisensia 'yawa ramué napurigá ramué mo'iboa alé we'ká gowíchigana.

13 A'lige Esúsika lisensia 'yale napurigá alué chátiri alawá mo'imela alé gowíchigana. A'lige alué chátiri alawá alué riochi buyásiga mo'ile alé we'ká gowíchigana. We'ká gowí uchule alé, amulí oká mili. 'Lige 'ma júmasele alé alué gowí. 'Le o'wékana juma mo'ibásale, ba'ichí rujsule, alé suwile si'lika.

14 'Lige alué rioka gowí neseme majaga júmasele ruyemia suwábaga ralámuli alé we'ká riógichi 'lige a'tabemi riógichi. We'ká ralámuli simíbale e'nemia alemi chukíliga alué gowí. 15 'Lige sebasa alué ralámuli alé napu Esusi ajtile, alemi etele 'ma 'la o'páchiga, 'ma 'we a'lá

§ **4:38** Jaré aní Esusi bo'íligo bilé rejté mo'sobeka. Alué rejteka unelime nile napurigá tabilé gayena enámala alué barko.

* **5:9** «Lejioni» aniáká «we'ká» aniame ju.

kilí ajtígame alué rió napu Lejioni
rewégame korílige. Napu'lige etesa
alué rió, 'we majale suwábaga alué
ralámuli. 16 Napu ekí mochílige
alé napu'lige suwichi gowí, ruyele
uché jaré ralámuli jsichi. 17 'Lige
suwábaga alué ralámuli alemi
sígame ayole Esusi 'yuga, 'lige
anele:
—¡Mejká simigá! —anéleru Esusi.
18 Napu'lige Esusi 'mochi ku
bárkochi, alué napu Lejioni anilime
kóríle, alué rioka si siminálioríle
alué Esusi 'yuga. 19 Esúsika tabilé
a'rele napurigá si simela alué rió
'lige anele:
—Ku galírale simibógó, 'lige
ruyéwaká mué rijimala 'we a'lá
gu'íriliríigo mué Onorúgamete 'lige
'we na'temáliru mué.
20 'Lige alué rió bochígimi
simírale Rekápolichi ejiro ruye-
sia suwábaga ralámuli 'we a'lá
gu'íriliríigo Esúsite. 'Lige suwábaga
napu ekí akele 'we ra'sálále 'lige
tabilé námale napu 'sile Esusi.

*Jena ruwimela Jairo bayéligo Es-
usi napurigá sa'wámala alué malala*

21 Napu'lige Esusi bajonisa wa'lú
ba'wí ilígichi 'na bilena suwé,
uchéchigo siné napaíle we'ká
ralámuli. 22 Bijí ajtígichi Esusi
alé ba'wichí suweke, bilé rió
sébale Jairo anilime, u'tá re'obachi
nulame «sinagoga» anilime. 'Lige
a'bé simile napu Esusi ajtile e'negá,
chojkóbisiga ilíbale alé o'wemi.
23 'Lige anele:
—Ne malala 'we nayua bo'í.
Amulí mukú. Nabá e'newa yati
ne'chí 'yuga nocháwaká mué
napurigá sa'wimela napurigá 'la
we'ká bamí asimela ajagá.
24 Esusi simile alué rió 'yuga,
'lige we'ká ralámuli simíbale Esusi
'yuga. Tabilé ga simile Esusi,
cha we'ká ralámuli 'yéniligime
boichimi. 25 Bilé mukí enale
alemi nasípami napu makué oká
bamílige elá ma'china, nabí tabilé
rejpúrile ma'china elá. 26 We'ká
'yome 'yole napurigá sa'wimela
alué mukí, tabilé 'wesi umébale
sa'wá, abéchigo rajpé resí ikime
nile alué mukí 'yolia. Suwábaga
enomí suwábale 'yome najtétiga.
27-28 Alué mukí akele sa'wame ko
Esusi, alekeri 'nátale: «Ne Esusi
o'páchala pe nochasa sa'wiméréko
ne», regá 'nátale alué mukí. 'Lige
guwánaka simigá nochale Esusi
o'páchala. 29 'Lige yati machile
'ma sa'wíliga bo'né, abisí tabilé
ma'chínale elá. 30 Aba'lige yati
sayele Esusi, bo'né Esusi a'walílate
bilé ralámuli sa'wáliga. Abajá ilíbale,
'lige gu'liga rukele ralámuli:
—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala?
31 'Lige Esusi 'yuga járomeka
anele:
—¿Chonigá rukéché mué chieri
nocháligo mué o'páchala? Aliena
we'ká rajchiga e'yénachi kachi
ralámuli jena —anele.
32 'Lige Esúsika abiena echúromi
e'nena ilile machináliga chieri
'síligo nochá. 33 Alué mukí 'we ma-
jaga chojkóbisiga ilíbale, 'áwalia ilile
majaga, 'wéchigo 'la machíligame
sa'wíliga bo'né.
—Ne 'siétigó mué nochá —anile
alué mukí alé iligá chojkóbisiga.
34 'Liko Esusi anele:
—Resía mué mukí, mueka 'we
a'lá 'nátale 'la sa'wame ko ne.
Alekeri Onorúgame 'la sa'wákuru
mué. Jipe 'we ganíliga simiboa
mué ku galírale, 'ma tabilé nayume
kame mué. Tabilé uchéchigo siné
ujchábamala mué ye nawilí.
35 Napu'lige Esusi bijí ra'icha
ilígichi alué mukí 'yuga, jaré rió
jsile Jairo galílachika simíbaga, 'lige
anéleru Jairo alué ralámulite:
—'Ma mukúpá mué malala, 'ma
tabilé nejkumewa —anele alé sigá.
36 'Lige Esusi, napu'lige alanichi
alué ralámuli, anile:
—Jairo, tase che lawa, 'we a'lá
niraga etewa ne'chí.

37 'Lige Jairo bejtélachi simile
Esusi Jairo 'yuga, pe bakiá bo'né
'yuga járome 'yuga: Pegro, Akobo,
'lige Juani Akobo bonila. 38 Esusi
sébachi alé galírale, ralámuli nalá
mochile, 'lige sinaka nalá 'ma
mukugáriká ta tewé. 39 'Lige Esusi
bajkile alé pachami. 'Lige anele
ralámuli:
—¿Chonigá aliena nalá mochípeché
'emi? Alué ta tewé pecha mukugá
bo'íkó, pe gojchigá bo'í.
40 Ralámulika pe achile alanichi
Esusi. Ralámuli 'la machile mukugá
bo'igó alué ta tewé. A'lige Esúsika
ma'chí júlale ralámuli, a'lige sim-
ile alé napu bo'ile ta tewé, alué
ta tewé o'nola 'yuga, eyélatiri, 'lige
alué bakiá rió napu 'yuga járome
nile. 41 'Lige alué ta tewé sekala
cha'pile Esusi 'lige anele:
—Talita kumi —anele arameo
ra'íchaga napu ra'íchame nile Esusi.
(Alueka pe anigá anile: «Mué tewé,
asísiwa.»)
'Lige alanésiga alué tewé, 42 pe
abiéniko neraga o'weti asísile alué
u'tá tewé makué oká bamígame,
'lige eyénale. 'Lige o'nola 'lige
eyélatiri 'ma ra'sálále. 'Lige lale:
«¿Churigá 'la ku ajcháleché ye tewé
mukúgame?» 43 'Lige Esúsika anile:
—Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa
ye tewé ku ajánilirigo ne.
'Lige anílechigó:
—'La 'yasi go'ame ye tewé.

6

*Jena ruwimela ralámuli Nasareta ejperégame tabilé nirá*ligo *Esusi*

1 'Lige simíbale ku 'mi Esusi be-
jtélachi napu bejtégame nile re'malí,
alué 'yuga járome abiena si 'yuga
'yénale. 2 Resíbilichi rawé sebasa,
simile u'tá re'obachi «sinagoga»
anilime, Onorúgame ra'icháli la
benírimia. We'ká ralámuli kilí
mochile gepuga Esusi ra'íchachi.
'Lige ra'íchale rukigá a'bopi:
—¿Koche ma'chí páleché ye
'nátili? ¿Koche beníleché alueka
alakí ra'íchili? 'We a'lá sa'wame
ju nayúkome 'lige 'la ajalí 'yame
ju suwígame. 3 ¿Tacha pe alué
mesa newame ju, María ranala,
Akobo ba'chila, José ba'chila, Jurasi
ba'chila, 'lige Simoni ba'chílachigó?
¿Tacha jena riógichi mochí alué rió
waíla? —anile alué ralámuli.
Tabilé niraga etele. 4 A'lige anile
Esusi:
—Bilé rió napu ruyame ju napu
ané Onorúgame 'we a'lá nirálime ju
bochígimi riógichi, nobi alé we'ká
riógachi napu ochérale tabilé 'la
nirálime júkó, nibilé bo'né galílachi,
nibilé bo'né rijimálate.
5 Alekeri Esusi tabilé we'ká
sa'wale alé napu bejtégame nile
re'malí ka. Esusi pe u'kabi 'la
'yole sekate nochigá mo'ola. 6 'Lige
Esúsika lale: ¿Chonigá ta bijchígiché
ne ra'icháli la?

Jena ruwimela Esusi júlaligo alué makué oká bo'né 'yuga e'yéname napurigá Onorúgame nila ra'íchili benírama la

'Lige Esusi we'kaná riógichi
eyénale Onorúgame ra'icháli la
beníriga. 7 'Lige bilena se-
basa, bayele alué makué oká
'yuga járome 'lige yati napaíle,
'lige a'walí 'yale napurigá 'la
gainámala buyana alué chátiri
alawá napu mochígame nile alué
we'ká ralámulichi. Júlale oká riocho.
8 Esusi anele:
—Arigá simáwaká, tabilé tábiri
o'ká, tabilé go'ame o'ká, tabilé
gemátiri, tabilé enomítiri, pe
bilé gujsí resola o'ká simáwaká.
9 Tabilé o'ká simáwaká o'pacha,
pe alué o'pacha napu o'páchaga
e'yena 'emi, pe aluecho o'páchaga
simáwaká.
10 'Lige abiena anélechigó:
—Napu'lige sebasa alé bilena
we'ká riógichi, 'lige bayérisiga alé
bilena riógichi, alé mochíwaká

we'lisi. Uché jaré repárasa aminá uché jarena galírale, tase simáwaká. 11 Sebasa bilena we'ká riógichi, 'lige tabilé 'wesi repárasa napurigá simámala 'emi alé bilena galírale o tabilé gepúnilisa napu ra'icha 'emi, a'liko sawéwaká we'é ronochí chujkúgame napurigá 'la machimela alué 'ma tabilé gu'írimio Onorúgame alué ralámuli, a'lige aminá simáwaká uché bilena we'ká riógichi.

12 A'liko simíbale alué Esusi 'yuga járome 'la ruyemia ralámuli napurigá 'la a'rémala alué resítiri 'nátili. 13 'Ma buyánale alué chátiri alawá alué ralámulichi mochígame. 'Lige jaré nayúkome aseite ujchéliru mo'ólachi 'lige alarigá sa'wale.

Jena ruwimela Erore mayéligo pe Juani ko alué Esusi

14 Alué wa'lula Erore akele 'we semá 'sime ko Esusi 'wéchigo ruigá e'yénilagime suwábaga ralámuli 'we a'lá umébame ko Esusi nayúkome sa'wá. 'Lige anile:

—Alué rió Juani ju napu rewarame ke, alekeri 'we a'lá nígame ju a'walí 'lige 'la umébame ju sa'wá nayúkome.

15 'Lige jaréchigo anile:

—Pe Elíasi ju, alué napu 'ya ajtígame nile napu ruyame nile napu anele Onorúgame.

'Lige jaréchigo anile:

—Pe uché bilé rió ju napu ruwime ju napu ruwí Onorúgame, a'chigóyéri napurigá 'ya mochígame nílige.

16 'Lige Eróreka napu'lige akisá alanichi alué we'ká ralámuli, anile:

—Pe Juani ju alué rió, alué napu rewarame ke, napu ne nulagé mo'ola rijpunániliga. 'Ma ku ajánale —anile.

17 Aluéchigo bo'né Erore nuláligime cha'píniliga alué Juani abé 'yabé 'lige 'ma galírale bajchálige karénate bulugá pe alué Erore upila chojkila gite, napu Erorí́asi anilime nile, napu Belipe upila nile bajchá. Alué Belípeka alué Erore ba'chila nile, se'nú eyégame nile Belípeka. 18 Alué Juánika pe anélige alué Erore napu'lige 'ma bujesa alué ba'chila upila:

—¿Chonigá bujéché mueka alué mué ba'chila upila? Moisesi nulalila tabilé elá napurigá alarigá nokiboa.

19 'Lige alésíko alué Erore upila (napu Erorí́asi anilime nile) 'we me'lináliga ilírome nile alué Juani eligá alué Erore tabilé elile napurigá me'limela alué Juani 20 napugiti alué Erore 'wéchigo majáligime alué Juani me'agá, Juánika 'wéchigo 'la rió níligame 'we a'lá Onorúgame oyérame. Erore 'we ganílime nile Juani si ra'íchaga nobi tabilé siné námame nile alué Juani ra'ichálila. 21 A'lige bamime nile Erore. Piesta newale, bayele e'wélala nulame, alué sontalo e'wélalachigó 'lige chéchigo jaré we'ká enomí nígame alé Galilea mochígame, abiena bayélechigó. 'Ma napaísa alé mochile go'yá. 22 Alemi bajkile bilé mukí iwé alué mukí Erorí́asi ranala, napu rió mochile alemi yawile alué mukí iwé. 'We ganílile alué we'ká rió alué iwé yawichi. Alué Erore anele alué iwé:

—Táwaká suwábaga tábiri napu najkí mué, ne 'la nejímala. 23 Neka 'la bijchiga aní. We'é najkisúká nasípasi we'é nejímala ne napu nulame ju ne —anele.

'Lige alué iweka tabilé nejega, yati simile eyela rukemia. 'Lige regá rukele:

—¿Tachiri tániwa alué wa'lula Erore?

24 A'lige eyélaka nejele:

—Juani mo'ola tániwagó.

25 Alué iwé 'we yati ku nawale alé napu asale alué wa'lula Erore, 'lige anele:

—Neka najkí napurigá jeka a'pawa bejtólichi ajchagá alué

Juani mo'ola, alué napu rewarame
ju ralámuli.
26 'Lige Eróreka 'we seweka
asíbale napu'lige alanisá alué iwé.
Tabilé pe arigá rejpínale 'máchigo
akéligime suwábaga ralámuli napu
mochile alé go'yá piesta nerúgichi,
'la 'máchigo 'la sébili olámoríligame
napu anélige bo'né, 'lige 'la sébili
olale. 27 Erore pe yati bilé sontalo
júlale Juani mo'ola rejpunániliga.
28 'Lige alué sontáloka bajkile alé
pachá galírale napu ajtile alué
Juani galírale bajchériga, 'lige Juani
mo'ola rejpúnale, 'lige a'pale Juani
mo'ola bilena bejtólichi ajchagá,
'lige alué mukí iwé 'yáleru alué
Juani mo'ola, 'lige alué iweka eyela
'yale.
29 Napu'lige machisá Juani 'yuga
járome Juani 'ma me'lírigo, simíbale
nolamia 'lige gatele bilena resochí
newárigime napu gatélime nile
suwígame. Alarigá me'líliru Juani.

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame maligi mili ralámuli aminá uchéchigo rajpé

30 'Lige alué makué oká Es-
usi 'yuga járome ku napaíle
echúromi we'kaná riógichi e'yénasa
Onorúgame nila rejcholi beníriga,
ruwile suwábaga napu nokáligo
alué a'boi 'lige napu 'yóligo, 'lige
napu ekí beníriligo Onorúgame nila
rejcholi. 31 We'ká jsile ralámuli.
Jaré simíbachi uchéchigo jaré jsile,
alekeri tabilé chérigá go'sá nílile
Esusi 'lige bo'né 'yuga járomechigó.
A'lige Esusi anele alué bo'né 'yuga
járome:
—Nabá 'mi napu tabilé rió na-
purigá 'la ganíliga resíbupua.
32 Bilena bárkochi jímale 'lige
alé mochiga simíbale resíbimia 'mi
alé napu tabilé riole. 33 Nobi
we'káchigo ralámuli etélekó
simíbachi, 'lige machile kochiena
simiba 'yénaligo. Bochígimi
ejperégame ralámuli júmale
ba'wichí suweke, bajchabé sébale
alué ralámuli alé napu alué barko
sebámili nílige. 34 Napu'lige
re'kínachi alué Esusi alé bárkochi
'ma we'ká rioga ilile, 'lige Esusi
alué ralámuli etesa, na'temale,
machíligame pe 'oni mochigo
napurigá bo'á tabilé bo'éligime,
alekeri benírile Onorúgame nila
ra'íchili 'lige we'ká rejcholi. 35 'Lige
abé alí bo'né 'yuga járome anile:
—'Ma alí ju, kulipi chonámala,
jena tabilé i'té go'ame. 36 Julawa
ralámuli 'mimi riógichi na-
purigá go'ame ralimela napurigá
go'mémpá.
37 'Lige Esúsika anele:
—'Emi 'yáwaguru go'ame.
'Lige Esusi 'yuga járomeka nejele:
—Asíriga we'ká enomí najk-
ibóleké napurigá 'la umubawa
alakí ralámuli go'yame go'ame ralá,
napu ekí meme ju bilé rió osá naó
mechá nóchaga —nejele.
38 'Lige Esúsika anele:
—Rukéwagó ralámuli chekí baní
nu'tugégame ka.
'Lige alué makué oká Esusi 'yuga
járomeka simíbale rukemia, 'lige ku
sébaga anele:
—Pe maligi baní o'kame ju
ralámuli 'lige oká ro'chí 'yúriga.
39-40 'Lige Esusi nulele ralámuli
napurigá mochímala 'mimi
gajsalachi amoba, napurigá
e'megami namó mochímala nasipa
siento neraga, 'lige bilé siento ner-
aga. 41 'Liko Esusi 'wile alué maligi
baní 'lige alué oká ro'chí 'yúriga,
'lige o'weti rewagachi e'negá iligá
'lige cheliera 'yale Onorúgame.*
A'lige tabé chi'wánaga alué baní,
'yale alué bo'né makué oká 'yuga
járome napurigá alué ralámuli
kógimala. Abiena a'chigó olale
alué ro'chíchigó, chi'wánale alué

* **6:41** Alué israelita ralámuli 'ya mochígame alarigá nokame nile napu'lige go'mea, Onorúgame 'yuga ra'íchame nile, cheliera anegá Onorúgame 'la nejígorikábá go'ame.

oká ro'chí 'lige ralámuli kógile.
42 Suwábaga ralámuli bosaga go'ale
alué baní ro'chí 'yúriga. 43 'Lige
makué oká atabé bochile alué
u'kuchí baní mojágame rasírigame
ro'chítiri 'yúriga. 44 Maligi mili rió
nile napu alué baní go'ale 'lige
ro'chítiri. Abiena go'ale we'ká
umugí 'lige we'ká u'kuchítiri.

Jena ruwimela Esusi ba'wichí amoba enáligo

45 A'lige pe yati nulale Es-
usi napurigá alué bo'né 'yuga
járome jímamala alé bárkochi 'lige
júlale napurigá bajonímala alé
wa'lú ba'wí ilígichi napurigá
simámala alé Betsáira anilichi.
'Lige Esúsika abajá rejpile ralámuli
kumi galírale julia. 46 Esusi pe
i'libeko simile re'pá bilena rabomi
'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale.
47 Napu'lige 'ma chonaso 'lige alué
barko nasipa wa'lú ba'wichí enale,
'lige Esúsika bijí alé re'pá rabó ilile.
48 'Lige amulí che'lachi 'lige Esusi
etele 'we nóchali olao alué barko
o'toa alué bo'né 'yuga járome 'we
a'wágame ekáligime, 'lige Esúsika
simile ba'wichí amoba simigá
tabilé a'kega bajonimia na'lebo
tabilé asigá barko 'lige sébale napu
alué bo'né 'yuga járome mochile
bárkochi. 49-50 'Lige alué bo'né
'yuga járomeka majale alué Esusi
etesa alé ba'wichí amoba enágichi.
Mayele bilé mukúgame alawala
ko 'lige bochí anile majaga. 'Lige
Esúsika yati anele:

—¡Ne Esusi ju, tase majawa!

51 'Lige 'mole alé bárkochi Esusi,
'lige 'ma asíbale eká. 'Lige alué
'yuga járomeka 'nátale: «¿Churigá 'la
yati asíbale eká? ¿Churigá 'la eyena
ba'wichí amoba?» 52 'Lige ami-
nami 'nátale: «¿Churigá 'la bosárile
alakí ralámuli pe maligi banite 'lige
oká ro'chite?» Alarigá 'nátale tabilé
'cho machíligame chieri ko Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame 'yóligo

53 Napu'lige sebasa wa'lú
ba'wichí suwé alé napu Gene-
sareta anilichi nile, alé a'rele chega
alué barko.† 54 Napu'lige pe kulí
re'kichi Esusi, suwábaga ralámuli
alé ejperégame machile Esusi ko
alué bárkochi re'kime. 55-56 'Lige
ralámuli simíbale nayúkame no-
lamia echúrimi riógichi 'lige a'pale
alemi napu Esusi eyénale, panápuri
napu eyénale Esusi alemi a'pile
nayúkame 'lige tánale Esusi na-
purigá nayúkame Esusi o'páchala
nochámala. Suwábaga nayúkame
napu ekí nochale Esusi o'páchala
sa'wile nayua.

7

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame

1 Bilé rawé jaré bariseo 'lige
jaré Moisesi nila nulalí beníriame
a'bemi jábale napu Esusi asale, 'lige
alué ralámulika Rusalénika jsílige.
2 Napu'lige etesa tabilé panígisa
go'yó go'ame alué Esusi 'yuga
járome napurigá nokame nile alué
a'boi, a'liko ruyele ayoga tabilé 'la
ko alarigá nokiá. 3 (Bariséoka 'lige
alué ralámuli Moisesi nila nulalí
beníriame pe ralámuli jurío nile
'lige alué ralámuli panígime nile
sekala napu'lige go'mea a'chigóriga
napurigá nokame nile alué 'ya
mochígame. Tase regá 'nátaga
nokame nile: «Panígime nébá cha
chóligame sekégame kame ne»,
pe eligá regá 'nátaga nokame
nile: «Panígime neba go'mea,
alarigá Onorúgame abichilubi 'la
na'temámala ne'chí.» 4 Napu'lige
go'ame ralimea simasa ku sébaga
yati panígime nile tabilé 'cho go'yá
go'ame. 'We a'lá panígisiká 'la
Onorúgame 'kúchila kolale a'boi

† **6:53** Tabilé sébale alé Betsáira anilichi, uchéchigo bilena sébale.

'la sébili olame kóriká. Aminami 'we a'lá pagome nílechigó bejtoli 'lige sikolí regá 'nátaga: «'We a'lá pagómala ne bejtoli 'lige sikolí, alarigá Onorúgame abichilubi na'temámala ne'chí», 'lige we'ká e'karúriga nokale napurigá nokame nile a'boi.) 5 A'lige bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame si rukele Esusi:

—¿Chonigá mué 'yuga járome ka tabilé panígisa go'áché, napurigá nokale alué 'ya mochígame ralámuli? —anele.

6 'Lige Esúsika anele:

—'Émika 'we a'lá 'nátame kolale ke, peka alarigá nulame kachi Onorúgame. 'We a'lá bijchiá anile napu'lige rejcholi nejía 'ya alué Isaíasi alué napu ruwime nile napu anélige Onorúgame, alué regá osale:

Ra'icha 'emi napurigá 'la nirame Onorúgame,
nobi tabiléchigo Onorúgame 'yuga 'nátame kéréko 'emi.
7 Rekó 'la piesta newae pecha 'la júkó
pecha 'la Onorúgame 'yuga 'nátame ka 'emi,
'émika pe a'boi nulalila beníriame ju,
'lige 'la Onorúgame nulalila korime ju 'emi alué nóchili newagá.

Ye rejcholi nejile alué Isaíasi. 8 Alarigá ju 'emi bariseo 'lige 'emi Moisesi nulalila beníriame. 'Emi 'ma tabilé e'wame ju napu nulá Onorúgame, pe napurigá nokame ju 'emi a'boi, pe alueka 'la oyérame ju 'emi.

9 Abiena anele Esusi:

—Gu'línaga ra'icha 'emi, 'ma a'rele 'emi Onorúgame nila ra'íchili, 'ma tabilé nirame ju 'emi Onorúgame nila ra'íchali, pe a'boi ra'ichálila 'la nirá 'emi. 10 Alué Moisesi osale Onorúgame ra'ichálila 'ya, regá anime: 11 «'La niraga etéwaká mué bo'né o'nola 'lige eyélatiri. Bilé towí o'nola 'lige eyela saíla neraga ra'íchame, alué towika o'toboli ju me'liboa.» Alarigá anime osale Moisesi. 12 Nobi 'emi ralámuika beníriame júkó 'we a'lá kóriká tabilé gu'írilia bo'né o'nola, eyélatiri, 'emi 'we a'lá beníriame ju ralámuli napurigá animela: «Tabilé ni ne enomí, suwábaga napu ni ne alueka ‹korban› ju.» (Korban aniáká: «Onorúgame kógilime» aniame ju.) 'Lige anime júchigó 'emi suwábaga napu ekí alanime ka 'ma tabilé gu'írimili ju bo'né o'nola 'lige eyélatiri. 13 Alarigá nokogá 'ma Onorúgame saíla neraga ra'icha 'emi, 'lige abiena uché jaré we'ká ra'íchali benime ju 'emi, alué ra'íchali Onorúgame tabilé galeme ju —anele Esusi alué bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame.

14 A'lige Esusi ralámuli bayele, 'lige anele:

—'We a'lá gepusi ye ra'íchili. Ta'lá námota 'emi. 15 Bilé rió chóligame sekégame ka, alueka tabilé resítiri alawégame kérélamala. Bilé rió pe charigá 'nátaga 'lige chárigá ra'íchaga resítiri alawégame ju. 16 'We a'lá beninálisiká 'we a'lá gepuwa napu aní ne —anile Esusi.

17 Pe'tá i'libeko Esusi ralámuli a'rele, 'lige galírale bajkile. 'Lige alué bo'né 'yuga járomeka 'we rukele napurigá Esusi ruwimela chonime ke aníliga Esusi napu'lige alaniá. 18 'Lige Esúsika anele:

—¿'Émichigó tabilé namo napu aní ne? ¿Tabilé machí 'emi tabilé go'ame ko napu ralámuli resítiri alawégame newá? Go'ame ka tabilé resítiri ju. 19 Go'ame ka pecha sulachí asíbame júkó. Go'ámeka pe rojpachí asíbame ju 'lige ma'chíname ju. (Alarigá anile Esusi, Onorúgame tabilé resítiri neraga eteo ralámuli rekó pe apiépiri go'ame go'yachi ralámuli.)

20 Esúsika abichilubi ra'íchale 'lige anile:

—Ralámulika resítiri gayéname ju we'ká e'karúgame 'nátaga 'lige chátiri nóchali nóchaga. 21 Suwábaga resítiri 'nátili sulachí ochérame

ju. 22 Bilé rió chátiri 'nátame
pe apiépiri umugí 'yuga gojchigá
einámala, apiépiri ralámuli me'ligá
einámala, pe chigoga einámala,
we'ká e'karúgame tábiri koruka
einámala, 'lige 'yégiga einámala,
'we rióliga einámala, 'we gichiga
einámala uché jaré ralámuli, 'we
se'winániga ra'íchaga einámala peka
'la bijchiá kachi (chisme), ruigá
einámala napu nokame ju uché jaré
ralámuli peka nóchali nígame ke na-
purigá ruigá einámala, 'we gawéliga
einámala uché jaré ralámuli, tabilé
'la niraga eteme nímala uché jaré
ralámuli, 'lige e'karúriga 'símala,
suwábaga alué resítiri 'nátaliká
sulachí o'chérame ju. 23 Suwábaga
yeri 'nátili pe ralámulichika buyame
ju, 'lige alarigá na'tasa 'ma cha
ikime kéré alawala.

*Jena ruwimela ma'chí páligo Es-
usi bilé chátiri alawá bilé u'tá mu-
kichi ajtígame tabilé israelita mukí*

24 Alé yéniga, Esusi simile alé Tiro
anilichi we'ká riógichi. Napu'lige
sebasa bilena galírale bajkile
napurigá tabilé 'wesi ralámuli
machimela alé ajtigó. Abirigá
machile ralámuli. 25 Pe abiéniko
machile bilé mukí 'we a'lá ma'chí
pame ko Esusi apiépiri chátiri
alawá. Alué mukika bilé iwé
chátiri alawá ajchágame eyela
nile, 'lige alué iwé eyela galírale
a'resa alué iwé, simile alé napu
ajtile Esusi 'lige chojkóbisiga ilíbale
alemi o'wemi neraga napu Esusi
ilile, 'lige 'we e'wérili anele na-
purigá ma'chí pámala alué chátiri
alawá napu ajchágame nile alué
iwé. 26 Alué mukí iwé eyélaka
tabilé ralámuli israelita nile, se'nú
ra'íchame nile, pe griego ra'íchame
nile. 27 'Lige Esúsika anele:

—'La a'rewa napurigá bajchá
go'mela go'ame 'kuchi, tabilé 'la
ju 'ma bujilía alué go'ame 'lige pe
o'kochí i'lía alué go'ame. (Yeka pe
aniame nile tabilé 'la ko bajchá
ralámuli tabilé israelita gu'írilia.)

28 'Lige alué mukika nejele:

—Alarigá ju napurigá aní mué,
nobi abiena o'kochí mésachi
pachárale mochime, napu'lige
bilé u'tátiri go'yachi abiena pe'tá
nachume ju rujsúkame alué
o'kochí.

29 'Lige Esúsika anele:

—Mueka 'we a'lá ma'chígame aní.
Simigá ku galírale. Ya'má ma'china
alué chátiri alawala mué ranálachi.

30 'Lige alué mukika yati simile
galírale, 'lige rewale ranala kilí
bo'ígime tabachi gojchílachi 'ma
tabilé chátiri alawégame. Alué
chátiri alawá 'ma ma'chínilige.

*Jena ruwimela Esusi sa'wáligo
bilé rió najkacholo 'lige tabilé 'me 'la
gayéname ra'icha*

31 A'kinana rawé Esusi simile
we'ká riógichi Sironi anilichi. Abi-
ena simile ejiro Rekápoli anilichi.
A'lige ku sébale alé wa'lú ba'wí
ilígichi Galilea anilichi. 32 'Lige
alemi bilé rió o'tóleru najkicholo,
tabilé 'me 'la gayéname ra'icha.
'Lige alué ralámuli 'we anele
napurigá nochámala sekate na-
purigá sa'wimela. 33 Esúsika o'tole
a'miná chajkénami, 'lige makúsate
nochale najkachí. A'lige Esusi
a'kasole makúsala, 'lige nochale
inalá nayume. 34 A'lige e'nénale
rewagachi, sewékame iwile. 'Lige
anile Esusi arameo ra'íchaga:

—¡Epata! («I'puga ilibawa», anime
ke anile.)

35 A'lige yati 'we 'la akeme
gayénale alué rió, 'lige 'ma 'la
gayénale ra'icha, 'lige o'wínale
ra'icha 'we a'lá ma'chígame. 'Lige
Esúsika anele ralámuli:

—Tase rupóaká 'emi ralámuli
sa'wáligo ne ye najkacholo 'lige
tabilé gayéname ra'icha.

36 'Lige alué ralámulika tabilé
e'wale. Abiénachigo ruwílikó
ralámuli rekó we'sá anelíe.
37 Suwábaga alué ralámuli napu
akele, anile:

—¿Churigá 'la umébame júché sa'wá alué tabilé 'la ra'íchame 'lige tabilé akeme? 'We a'lá 'yole. Najkacholo 'ma 'la akeme newale. Tabilé ra'íchame 'ma 'la ra'íchame newale.

8

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame we'ká ralámuli

1 A'kinana napu'lige alué Esusi bijí alemi eyénachi, uchéchigo siné we'ká napaíle ralámuli alé napu Esusi ajtile. 'Lige bakiá rawé kachi 'ma suwale nu'tugala. A'lige bayele Esusi alué bo'né Esusi 'yuga járome, 'lige regá anele:

2 —Na'temá ne ralámuli. Bakiá rawé mochígame jena ne'chí 'yuga. 'Ma suwale nu'tugala. 3 Ku galírale julámala ne, boichimi rekupámala jeloka, jaré 'we e'megá ejperégame nisa —anile Esusi.

4 —Jena tabilé 'wesi bejté. Tabilé asé reiboa go'ame —anele alué Esusi 'yuga járome.

5 'Lige rukele Esusi:

—¿Chekí baní o'kame niru 'emi?

—Gichao —anile alué 'yuga járome.

6 A'lige Esusi nulele napurigá wijchí mochímala ralámuli. 'Lige 'wile baní, cheliera 'yale Onorúgame, a'tabé chi'wánale, 'lige 'yuga járome 'yale. 'Lige alué Esusi 'yuga járome ralámuli 'yale. 7 Abiena bi'tile pe u'kabi u'kuchí ro'chí. 'Lige Esusi cheliera 'yale Onorúgame, 'lige alué 'yuga járome 'yale alué ro'chí napurigá 'yámala ralámuli. 8-9 Naó mili rasígame ralámuli nile. Suwábaga ralámuli go'ale, suwábaga o'pasale. 'Lige alué 'yuga járome gichao morali bochile go'ame rasírigame. 'Lige Esusi júlale alué we'ká ralámuli ku ejperélachi, 10 'lige Esusi 'mole bárkochi 'yuga járome si, 'lige simíbale alé Ralmanuta anilichi.

Jena ruwimela Bariseo machinalio Esusi ta'lá bijchiá Onorúgamete julárigame ko

11 Napu a'lige Esusi sebasa alé, jaré bariseo simíbale Esusi e'nemia. Alé o'wínale ra'icha alué Esusi 'yuga regá anigá:

—Aka sa'wawa bilé nayume o 'yawa a'walí bilé mukúgame. Machináliru ramué pala 'la bijchiá Onorúgamete julárigame ka mué.

12 'Liko Esusi sewékame iwile. Tabilé galele 'lige regá anele:

—¿Chonigá machinali 'emi pala 'la Onorúgame júlaligo ne'chí? 'Emi etériga tabilé che'simia ne napu 'emi tani ne'chí —anele.

13 'Lige bárkochi 'mole 'yuga járome si. Simíbale na'lebo 'nálige. (Pe a'bé nile napu alué ralámuli simíbale.)

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bariseo 'we resiti 'nátame ko, 'lige abiena Erore

14 Esusi 'yuga járome ta néléle baní. Alé bárkochi bi'lepi baní o'ká mochile. 15 'Lige Esusi anele alué 'yuga járome:

—'La 'nátaga. Alué bariseo, Erore si, napurigá kawali baní ro'ilime alarigá ju —anele.

16 —Esúsika alaní tabiléchigo a'páligame ramué baní —anile alué Esusi 'yuga járomeka a'bopi.

17-18 Esusi 'la machile tabilé inámiligó. 'Lige anele:

—¿Chonigá alaniáché 'emi: «Tabilé a'paru baní»? ¿Tabilé inámolia 'emi? Rekó 'la buségame ke 'emi tabilé ma'chili 'emi. Rekó 'la najkégame ke 'emi, tabilé aké 'emi. ¿Tabilé nélá 'emi, 19 napu a'lige ne chi'wana maligi baní a'tabé, maligi mili miná rasígame ralámuli kógimia? ¿Tabilé nélá 'emi alakí rasírigo baní a'tabé chi'wágame?

—Makué oká atabé rasiro —regá nejele alué Esusi 'yuga járomeka.

20 —Aminami abé 'yabé napu a'lige chi'wana ne gichao baní a'tabé, naó mili rasígame ralámuli

kógimia, ¿chekí rasírikó a'lige a'tabé
chi'wágame baní? —rukele Esusi.
'Lige alué Esusi 'yuga járomeka
anile:
—Gichao morali rasiro a'liko.
21 A'lige anile:
¿Chonigá tabilé 'cho námuliché
'lige? —anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

22 Napu'lige sebasa Betsáira
anilichi, jaré rió a'pale bilé rió
tabilé ma'chílime alé Esusi ajtígichi.
'Lige 'we anele Esusi napurigá
sa'wámala nochagá. 23 'Liko Esusi
cha'pile sekala, o'tole a'miná
suwemi tabilé riógichi. Alé
a'kachípale busila. A'lige nochale
busila, 'lige rukele:
24 —¿Jipe 'la ma'chí? ¿'La etiá mué
tábiri?
—Etiá ne ralámuli e'yéname, 'la
rojá kárépaché —nejele alué rió.
25 'Lige Esusi uchéchigo siné
nochale busila, 'lige alué rioka abé
'la ma'chílile. 26 'Lige Esusi anele:
—Jipe simigá ku galírale, tase
simibóaká alé we'ká riógichi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi ko Onorúgamete julárigame

27 Esusi, 'lige alué makué oká
rió bo'né 'yuga járome, simíbale
Sesarea Belipo anilichi ejiro
a'tabemi riógichi. Boichimi enagá
rukele Esusi bo'né 'yuga járome:
—¿Chieri korí ralámuli ne'chí?
28 'Lige alué 'yuga járomeka ne-
jele:
—Jaré aní mué ko Juani ralámuli
rewarame, ku ajánaligo mayé.
'Lige jaré aní mué kará Elíasi,
napu ruwime nile napu anélige
Onorúgame 'we 'ya. 'Lige jaré aní
mué kará uchéchigo bilé 'we 'ya
ajtígame napu ruwime nílige napu
anélige Onorúgame —anele alué
Esusi 'yuga járome.
29 —¿'Émika, choniágó? —rukele
Esusi.
'Lige alésíko Pegro nejele:
—Mueka ju Wa'lula Kristo.*
30 'Lige Esúsika anele:
—Tabilé 'wesi ruyéwaká.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma me'libólikó alué bo'né

31 A'lige Esusi ruyele bo'né
'yuga járome, alué Onorúgamete
julárigame napurigá rió neraga 'we
ejelímio 'lige 'we gawélimio alué
e'wélala jurío 'lige alué e'wélala
balé 'lige alué Moisesi nila rejcholi
beníriame 'lige 'ma me'libólikó 'lige
bakiá rawé kachi ku ajánimio.
32 Suwábaga 'we a'lá ma'chígame
ruyele. A'lige Pégroka Esusi o'tole
a'mibemi 'lige ne'óchale:
—Tase alarigá ra'ichawa.
33 Esusi gu'lile e'nemia uché
jarela bo'né 'yuga járome. A'lige
Esusi ne'óchale Pegro. Anele:
—Se'wí alé. Mueka ra'icha na-
purigá Remónisi. Mueka tabilé
'nata napurigá Onorúgame najkí.
Mueka 'nata napurigá pe ralámuli.
34 A'lige Esusi bayele ralámuli,
'lige bo'né 'yuga járome. 'Lige anele:
—Bilé rió ne'chí oyérame nisa,
tabilé na'támili ju alué rió na-
purigá najkí alué bo'né. Na'támili
júkuru napurigá najkíbá ne bo'né.
Anáchaga asimeli júkuru rekó resí
oliae 'lige tabilé a'rigá ne'chí oye-
ria. 35 Bilé rió tabilé mukunálime
resí níliga ne'chí oyérame kóriká
abiena mukumeli ju, tabilé simela
re'pá rewagachi. Bilé rió me'lisuga
ne'chí oyérame kóriká Onorúgame
nila ra'íchili beníriga eyénaga,
yati re'pá rewagachi simela alué
rió bejtélimia Onorúgame 'yuga.
36 Pecha 'la júkó rekó bilé rió we'ká
e'karúgame nígame ke, tabilé 'la
Onorúgame oyérame nísaká, 'ma
chátiri gainámala bo'né alawala.
37 Alésíko 'ma tabilé gainámala
rewagachi moyena. Abéchigo
najtékame ju bi'wígame alawega
enalia. 38 Bilé rió chijunasa ne'chí

* **8:29** E'nesi glosario «Cristo».

oyériga 'lige ne ra'ichálila beníriga
a'lige ne napu ju Onorúgamete
julárigame napurigá bilé rió ner-
aga, 'we chijunámala néchigó alué
rió 'yuga napu'lige ne uché nawá
rewagáchika wa'lú a'walí niga
Onorúgame nila, santo ánjeli 'yuga.

9

1 'Lige aminami regá anele:
—Neka 'we a'lá ma'chígame
ruwí jaré 'emi napu mochí jena
tabilé suwimeo 'ma 'la etesa
bajchá aliena 'la semáriga nulao
Onorúgame jena wijchimoba.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo pe'wera se'winátiri gayénaligo

2 Ujsani rawé kachi a'kinana,
Esusi simile re'pá rabó Pegro si,
'lige Jakobo si, 'lige Juani si. Napu
a'lige moinasa, Esusi se'winati
gayénale pe'wera. 3 O'páchala
rosákame gayénale, 'we chárigá
rosákame ta'wesi anaga. 4 Yati jsile
alé oká rió 'we 'ya ejperégame Elíasi
'lige Moisesi. Ra'íchale Esusi 'yuga.
'Lige alué bakiá rió Esusi 'yuga
járomeka etele. 5 'Lige Pégroka anele
Esusi:
—Mué Wa'lula, 'we a'lá ju ramué
jena jágichi. Jipe bakiá kuchí galí
newawa, bilé mué galila, 'lige bilé
Moisesi galila, 'lige bilé Elíasi galila.
6 Pe alarigá ra'íchale, tabilé
machile chonimea. 'We ma-
jale alué bakiá rió Esusi 'yuga
járome. 7 A'lige yati nótale alé
rabó napu'lige alé mochígichi.
'Lige ma'chí anile bilé ra'íchili alé
nolíraleka. Regá anime:
—Yeka ne Inolá ju napu 'we galé
ne. E'wáwaká napurigá nulá ne
Inolá.
8 A'lige 'we yati neraga, alué
bakiá rió Esusi 'yuga járome
echúromi e'nénale 'lige tabilé
rewale Elíasi 'lige Moisesi. Esusi
bi'neli ilígame etele.
9 Napu'lige ku e'tegínasa, Esusi
anile:
—Tase ruyéwaká ralámuli napu
eteru. Napu a'lige ne, napu
julárigame ju Onorúgamete na-
purigá rió neraga, ku ajánasa, a'liko
'la ju ruyá. 10 'Lige alué bakiá rió
tabilé ruwile. We'sá anile a'bopi:
«¿Chonigá alanílepué ku asísimio?»
anile a'boi.
11 A'kinana, boichimi 'yéniga,
alué Esusi 'yuga járome rukele alué
Esusi:
—¿Chonigá aní alué Moisesi nila
nulalí beníriame sebamio bajch-
abé bilé rió Elíasi rewégame ta'chó
nawachi alué Kristo?
12 'Lige Esúsika regá anele:
—Elíasi* bajchá sébale 'we a'lá
o'wé bowechi jawamia ralámuli
jena wijchimoba napurigá 'la sébili
mochímala napu'lige sébachi alué
Onorúgamete julárigame. 'Lige
'ma sebasa alué Elíasi ralámuli
o'wé ajawamia, ¿chonigá alué osilí
alarigá ruwí 'we resí olawa alué
Onorúgamete julárigame napurigá
rió neraga? 13 'We a'lá animé
ne. Rekó we'ká ralámuli 'we a'lá
e'wílige alué Elíasi, abiena 'we
resí oláliru, napurigá resí oláwili
ju alué Onorúgamete julárigame
napurigá rió. Suwábaga alué 'we
'ya osirúgime nile alarigá ikimeo
jipe.

Jena ruwimela Esusi 'yuga járome tabilé umébaligo bilé chátiri alawá ma'chí 'pa

14 Napu a'lige Esusi ku sebasa
napu mochile alué Esusi 'yuga
járome, Esúsika etele we'ká ralámuli
mochigo alemi 'lige etele jaré Moi-
sesi nila nulalí beníriame e'wele
ra'íchachi ayoga alué Esusi 'yuga
járome 'yuga. 15 Napu a'lige etesa
aleka enagó Esusi yati simíbale
repórimia 'we ra'sálagá suwábaga
alué we'ká ralámuli, 'lige 'we a'lá

* **9:12** Alué Esusi Elíasi aniá pe Juani olagá anile, alué Juani napu ralámuli rewarame nile ba'wichí bokobuga.

niraga repórile. 16 A'lige Esusi
rukele alué ralámuli:
—'Émika ¿tachiri ra'ichalia alué
Moisesi nila nulalí beníriame si?
Bochí aniá aníchaneguru.
17 'Lige bilé ralámuli nejele:
—Mué beníriame, jeka a'pá ne
ye towí, ne inolá, chátiri alawá
ajchágame ju, tabilé gayéname ju
ra'icha. A'pá ne napurigá mué
ma'chí pámala alué chátiri alawá.
18 Wijchí rekábame ju, ronuega
bo'írame ju chu'ala, chi'name ju
ramalá a'wágame i'kiga, a'wáraga
bo'írame ju rekúpaga, 'ma ruyé ne
mué 'yuga járome, tabilé umeba
ma'chí 'pa alué chátiri alawá.
19 Esúsika anele ralámuli:
—¿Chéniko si 'la machimélaché
'emi ralámuli 'lige 'emi ne 'yuga
járome churigá 'yólime ka? 'Ma
we'ká rawé ajtíkuru ne 'emi 'yuga.
Jeka o'tó alué towí.
20 'Liko alé o'tóliru alué towí.
Napu'lige alué towí etesa Esusi,
alué chátiri alawá yati wijchí
rekábale alué towí gajpalaka,
ronuégame chu'ega. 21 Esusi rukele
o'nola:
—¿Chekí rawé ju alué chátiri
alawala bajkisá ye towichi?
'Lige o'nólaka nejele:
—'Ma wa'lubé kachi bajk-
ile. 22 Alué chátiri alawá
panápurimi pame ju na'ichimi,
'lige ba'wichimi, me'lináliga.
Na'temápuaká ramué. Gu'írowaká
ramué 'la umubásaká mué.
23 'Lige Esúsika anele:
—¿Mueka chonigá anéché «'la
umubásiká mué»? Mué 'la bi-
jchígasaká 'la umébame ko ne, 'la
umubámala ne.
24 Alué towí o'nólaka anile:
—Ne 'la bijchigi 'la umébame
ko mué. Tabilé we'ká namo
ne. Gu'írowaká ne napurigá abé
'la bijchígimala ne uché rajpé 'la
umébame ko mué.
25 Napu'lige Esusi etea namó
mochíbachi ralámuli alemi napu
ilile, anele alué chátiri alawá alué
towichi ajtígame:
—Mué 'sile najkacholo newá ye
towí. Mué 'sile tabilé ra'íchame
newá ye towí. ¡Ma'chini, tabilé
siné uché bajkibóaká ye towichi!
—anele Esusi.
26 'Ma ma'chínamia alué chátiri
alawá, a'wágame sinale 'lige
gajpalaka rekárale alué towí
ronuega chu'ega, 'lige ma'chínale,
wijchí rekábasa a'rele napurigá
mukúgame neraga alué towí.
'Lige ralámulika anile alué towí
etega:
—¡'Ma mukúgame ju!
27 A'liko Esusi cha'pile sekala,
'lige o'weti elale. Ajágame nile.
28 Napu'lige bilena galírale
mochiga, Esusi 'yuga járomeka
rukele alué Esusi:
—¿Chonigá tabilé gainárupeché
ramueka ma'chí 'pa alué chátiri
alawá?
29 'Lige Esúsika nejele:
—Napu'lige ma'chí 'pa bilé
chátiri alawá bilé ralámulichi
ajtígame, 'we a'lá na'tawa
Onorúgame 'yuga 'lige iwérali tánisa
a'lige kulí gainámala 'emi ma'chí
pa alieti alawá. Tabilé tánisa
'emi iwérali Onorúgame, tabilé
umubámala 'emi —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné aníligo me'liboli ko 'lige ku ajánimili ko

30 A'kinana simile Esusi 'lige
bo'né 'yuga járome. Simíbale alé
ejiro Galilea anilichi. 'Lige Esusi
tabilé najkile napurigá ralámuli
Galilea ejperégame machimela alé
mochigo alé Galilea alué Esusi 'lige
'yuga járome. 31 Alué Esusi bi'neli
asinálile beniria bo'né 'yuga járome,
'lige regá anele:
—Napu ju Onorúgamete
julárigame 'pa rewagáchika na-
purigá rió neraga 'ma cha'piboli
ju pe 'wemi 'lige 'ma me'liboli ju.
Me'lisuga, pe bakiá rawé kachi ku

ajánamala. (Alué Esúsika pe bo'né
olagá anime ke anile.)
32 Alué Esusi 'yuga járomeka
tabilé námale napu anile Esusi.
Majale rukegá. A'kinana Esusi
'yuga járome boichimi 'yéniga
ra'íchale a'boi:
—¿Chieri 'nalina abé Wa'lula
júpué ramué? —anile.
33 Napu'lige sebasa we'ká
riógachi Kapernaumi anilichi
mo'ile pachá galírale napu
che'labámili nile 'lige Esúsika rukele
alué bo'né 'yuga járome:
—¿Tachiri choniae 'emi boichika
'yénaga?
34 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka
tabilé nejele machíligame ayomio
Esusi. 35 'Liko asíbale Esusi, 'lige
bayele alué makué oká bo'né Esusi
'yuga járome 'lige anele:
—Wa'lula nínilisiká, gu'írimili
júkuru suwábaga ralámuli. Tabilé
bo'nepi na'temámili júkuru.
36 A'lige Esusi mutule bilé ta towí
'lige anele alué makué oká rió:
37 —'Emi napu 'we a'lá niraga
eté bilé ta towí 'la ne'chí oyériga,
'liko 'we a'lá nirame ju ne'chí. 'Emi
ne'chí nirasa 'liko 'la nirame ju
Onorúgame, alué napu júlale ne'chí
—alarigá anile Esusi.
38 'Lige alué Juani, napu Esusi
'yuga ilírome nile, anele Esusi:
—Mué Wa'lula, alé 'mi ajtí bilé
rió 'we buyáname u'kuchí remónisi
alawala ralámulichi mochígame
regá anigá: «Esusi a'walílate buyasa
'la képá 'emi chátiri alawá, yati
buyasi, a'rewa ye rió.» 'Lige
ramueka sulíruturu, pecha ramué
'yuga oyame kame alué rió.
39 'Liko Esúsika anele:
—Tabilé che anétéliko. Bilé rió
buyáname chátiri alawá regá anigá:
«Esusi a'walílate buyasa 'la képá
'emi chátiri alawá», bilé rió alar-
igá nóchame ka 'we a'lá ra'ichámala
ne'chí olagá. 40 Ralámuli tabilé saíla
nisa ramué, ramué gompaniérola
kéré. 41 Bilé rió rekó pe bilé al-
abá ba'wí 'yae 'emi ne'chí oyérame
kóriká, 'liko Onorúgame 'la semati
raweli 'yámala alué rió.

42 › Bilé rió resiti 'nátili 'yame bilé
ta towí kulí benime Onorúgame
nila ra'íchili, abé 'la nímala si'lika
mukusá ba'ichí rojkógachi pásiga
majtá golótiga. 43 Mué 'we cha
'sisa mué bo'né sekálate, 'ma re-
jpunawa alué seká. Abé a'lá nímala
Onorúgame e'wilia tabilé sekega,
tase simiá oká sekega o'wékana
jiérnochi alé napu tabilé siné
cho'ime ju na'í. 44 Alé alué kuchili
tabilé siné a'rémili ju ralámuli
sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí
rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime
ju.† 45 Mué resí 'sika enasa mué
ronólate, rejpunawa ronola. Abé
a'lá ju Onorúgame e'wilia tabilé
ronega, tase simiá re'lé jiérnochi
oká ronega. 46 Alé alué kuchili
tabilé siné a'reme ju ralámuli
sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame
ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.
47 Mué 'we chátiri na'tasa chátiri
etega, ma'chí buinawa alué busí.
Abé a'lá nímala Onorúgame e'wilia
tabilé busega, tase simiá re'lé
jiérnochi oká busega,‡ 48 alé napu
alué kuchili tabilé siné a'reme ju
ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé
nabí rajame ju na'í. Tabilé siné
cho'ime ju.

49 › Apiépiri ralámuli ne'chí
najátasaká resí ikimela. Alué resí
ikiame ju napurigá oná. 50 Oná 'we
a'lá ju 'la ajkabasa go'ame. Tabilé
ajkabasa go'ame, pe tabilé 'la ajk-
abame ju alué oná.§ Alarigá ju alué

† **9:44** E'nesi Isaías 66:24. ‡ **9:47** Bersíkulo 44 'lige 46 tabilé uchú alué 'we 'ya osirúgime osilichi. § **9:50** Onaka abiena unilime ju 'yowa. Abiena unilime ju napurigá tabilé bikimela sa'pá. Abiena unilime ju napurigá bi'wewa jiero. Abiena unilime ju telsante niraga. Abiena uneme nile alué ralámuli ebreo napu'lige Onorúgame kógime nile go'ame ruigá Onorúgame tabilé siné chajkena ilíbame ju, nabí 'we a'lá sébali olame ju napu aní bo'né.

resí ikiame napurigá oná. Alué resí
ikiame 'la gu'írame nisa ralámuli
'we a'lá 'nata Onorúgame 'yuga
a'liko napurigá oná 'la ajkabame
alarigá ju. Alué resí ikiame tabilé
gu'írome nísaká alué ralámuli 'we
a'lá 'nata Onorúgame 'yuga, a'liko
tabilé 'la ju. 'Liko alué resí ikiame
ju napurigá oná tabilé ajkabame.
Tase we'kuawa alué resí ikiame
gu'írome ko Onorúgame si na'talia
'liko 'we ganíliga ejperélamala 'emi
suwábaga.

10

Jena ruwimela Esusi rejcholi ruyéligo suwábaga alué ralámuli newíkame napurigá tabilé rojámala

1 Alé Kapernaumi asigá, simile
alé bilena alé a'bé bakochi Jorani
anilichi, aleka napu ma'chíname ju
alué rayénali napu Jurea anilime
nílechigó napurigá alué ejiro
Jurea anilime.* Nabí rawé we'ká
ralámuli napaíle. 'Lige Esúsika
benírale rejcholi alué ralámuli.
Alarigá 'sime nile. 2 'Lige alé jsile
bariseo pe rukemia chonirá Esusi.
'Lige rukele:

—¿'La ju bilé rió mukí a'rea
newíkame?

3 'Lige Esúsika rukele:

—¿Tachiri rejcholi nejile ko alué
rió Moisesi 'ya? —rukele Esusi.

4 'Lige alué bariséoka anile:

—Moisesi anile 'la ko bilé mukí
a'rilía, bilé apeli 'yásiká regá
anime: «Jípesí 'ma tabilé napaíka
ejperélamala napugiti 'ma rojágame
kame ye oká ralámuli, 'ma tabilé
newíkame», anime nísaká alué
apeli.

5 Esúsika anele:

—Ralámuli cha nokame kame.
Alekeri Moisesi benírele alué
rejcholi. 6 'Ya bajchabé Onorúgame
tabilé benírele alué rejcholi.
Onorúgame nila ra'íchili regá aní:
«Napu'lige Onorúgame newale
gawí, newale bilé rió, 'lige bilé
mukí.» 7 Alekeri newime ju 'lige
waná galírime ju, 8 'lige napuíka
okome ju. Alésíko napurigá bi'lepi
ralámuli 'nátame nímala okaka,
9 'lige Onorúgame tabilé najkí
napurigá rojanawa napu bo'né
napabule.

10 Abé alí, napu'lige galírale
mochiga, alué Esusi 'yuga járome
ka rukele Esusi:

—¿Chonime ke napu mué ruyá
anié kulipi?

11 'Lige Esúsika nejele:

—Bilé rió mukí a'resa, uché bilé
mukí rewame ju, tabilé 'la ju alué
'nátili. 12 Abiena 'we resítiri ju
ala'simía bilé mukí rió a'resa uché
bilé rió rewisá, tabilé 'la ju alué
'nátili. 'We resítiri ju ala'simía.

Jena ruwimela Esusi tániligo Onorúgame napurigá gu'írimala 'kuchi

13 Ralámulika u'kuchí 'kuchi
a'pile alemi alué Esusi napurigá
cha'pimela sekate. Napu a'lige
machisá alué 'yuga járome,
ne'óchale alué ralámuli u'kuchítiri.
14 Esúsika ayole alué Esusi 'yuga
járome 'yuga. Anele:

—Tase che anewa, a'rewa
'nalina napurigá jeka smela alué
u'kuchítiri. 'Emi alué u'kuchítiri
etega, benimela 'emi Onorúgame
e'wiga. Suwábaga ralámuli napu
'we a'lá e'wame ju napurigá
ye u'kuchítiri, alueka 'we a'lá
nulalíame ju sulachí Onorúgamete.
15 Neka 'we a'lá bijchiga aní.
'Emi tabilé e'wisa Onorúgame
napurigá nokame ju ye u'kuchítiri,
tabilé siné ganíliga e'yénamala 'emi
Onorúgame 'yuga. Napurigá bilé
u'tátiri 'we yati e'wime Onorúgame,
a'chigóriga nímili júkuru 'émichigó
napurigá alué u'tátiri 'la yati
e'wime Onorúgame.

16 A'lige alué Esusi mutule alué
u'kuchítiri 'lige mo'ola nochale

* **10:1** Jaréchigo aní simáriligo alé ejiro Jurea 'lige bajuníligo alé bakochi Jorani anilime.

'lige tánale Onorúgame napurigá repúmala.

Jena ruwimela bilé rió 'we nígame tabilé oyéraniligo Esusi

17 Bilé rawé Esusi enale simiá, 'lige bilé rió nawá 'we 'maga, 'lige chokóbasiga ilíbale alé o'wemi napu Esusi iligé. 'Lige alué rió anele alué Esusi:

—Mué 'we a'lá beníriame, ¿tachiri chu'simía 'la ju napurigá bejtélamala ne 'pa rewagachi nabí? —anile alué rió.

18 'Lige Esúsika anele:

—¿Chonigá aníché mué: «'We a'lá beníriame»? Pe bi'neli Onorúgame ju 'we a'lá beníriame. 19 'La machí mué napu Onorúgame nulale. Regá nulale Onorúgame: «Tabilé me'liboa ralámuli, tabilé chigowa aminami, tabilé se'nú mukí 'yuga gojchiboa, tabilé 'yega ra'icháwaká, tase bujewa bilé rió tábiri o'ká enágame 'yégiga, 'la niraga etewa mué o'nola 'lige mué eyela» —alarigá anele Esusi.

20 'Lige alué rioka anile a'lige:

—Neka 'we a'lá sébali olá suwábaga alué nulalí u'tá ka jipe abiena si.

21 'Lige Esúsika 'we na'temale, 'lige anele:

—Aba bilé tábiri rokáré. Bilé tábiri tabilé 'cho 'la sébali olá mué. Simigá ralinéwaká suwábaga alué mué nila tábiri, 'lige kógiwaká alué enomí alué ralámuli tabilé nígame. 'Lige ne'chí najátawa. Alarigáká 'la narémala mué semati raweli 'pa rewagachi.

22 'Liko alué rió kilí ilíbale, seweka simiá kíbale cha we'ká tábiri nígame níligame. Tabilé ralinénele bo'né nila.

23 'Liko Esusi e'néniga bo'né 'yuga járome, anele:

—We'ká alué ralámuli 'we nígame we'ká e'karúgame tabilé elime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí. Pe napurigá a'boi 'nata, pe alarigá 'la sébili nirá.

24 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka lale: «¿Chonigá aníché Esusi alaniá?» 'Lige Esúsika anele uchéchigo siné:

—We'ká ralámuli napu 'we 'nátame ju we'ká e'karúgame niga asinálime, tabilé najkime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí. 25 We'ká rió we'ká bukégame akasí, chibátiri, bo'átiri, tabilé nélé Onorúgame. Bo'né bi'neli 'nata. 'We nóchili olámala alué rió napurigá lisensia 'yámala Onorúgame napurigá Onorúgame nulémala.†

26 'Lige akisá alué Esusi 'yuga járome, tabilé inámole. 'Lige anile a'bopi:

—¿Chieri 'la sebámalawé alé rewagachi?

27 'Lige Esúsika e'néniga anele:

—Bilé rió bo'né 'nátaga tabilé sebámala rewagachi. Onorúgameka 'la nejkúrime ju, alarigáká 'la sebawa rewagachi.

28 A'lige Pégroka anele:

—Ramueka suwábaga tábiri a'réruché mué 'yuga e'yénimia —anile Pegro.

29 'Lige Esúsika anele:

—Apiépiri rió a'resa galí, rejimátiri, o'nólatiri, eyélatiri, 'kúchitiri, gawítiri, ne 'yuga e'yénimia, beníримia ralámuli Onorúgame nila ra'íchili, 30 Onorúgame wa'lú ganílili 'yámala. 'We ganílimala alué ralámuli Onorúgame oyérame 'yuga. Abiena 'we resí olawa 'lige resí anewa cha nokame ralámulite. 'Lige mukusá 'pa rewagachi asiméleké nabí. 31 Alué napu bajchá ilinálime ju, alueka pe guwana juláwili ju. 'Lige alué 'we guwana ilígame, alueka 'mi bajchá eláwili ju.

† **10:25** Esúsika regá anile: —'We nóchali olámala bilé rió we'ká bukégame ajágame napurigá lisensia 'yámala Onorúgamete nulelia. Abé 'la tabilé nóchali olámala bilé kameyo bilena wejchá ewalachi simiria.

Jena ruwimela uchéchigo siné aníligo Esusi 'ma me'liboli ko 'ma baisá nile alésíko alaniá Esusi

32 E'yénale bowesia Rusaleni simiba. Esusi bajchá enale. 'Lige alué we'ká oyérameka nujubami 'yénale, 'lige regá na'tasia e'yénale: «¡Esúsika 'la tabilé majanti!» napugiti Esúsika abirigá alemi Rusaleni simiá enáligime rekó machié me'liboli ko alé Rusaleni. Uchéchigo jaré napu abé guwana e'yénale 'we majale. 'Lige Esúsika waná bi'neli o'tole alué makué oká rió bo'né 'yuga járome. 33 'Lige regá anele:

—Ramueka 'a e'nárukuru Rusaleni simiba. Alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma cha'piboli ju, 'lige 'ma o'toboli ju napu mochí alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame. Alué e'wélala o'tomela a'miná uchéchigo bilena e'sena ralámuli mochígichi napu tabilé jurío ju napurigá alemi me'liboa. 34 'Lige tabilé 'cho me'á, alué ralámuli 'we gawélimala 'lige a'kachípamala 'lige wejpisópua, 'lige me'liboli ju. Mukusá pe bakiá rawé kachi ku ajánamala —anile Esusi.

Jena ruwimela Jakobo (Santiago) 'lige Juani tánaligo nóchali Esusi

35 A'lige Jakobo, 'lige Juani, Sebereo 'kúchila, 36 a'bemi simíbale Esusi ajtígachi 'lige anele:

—Mué beníriame, pe rekó, nóchali 'yáwaká ramué.

37 —¿Tachiri nóchali najkiá 'emi? —rukele Esusi.

—Napu'lige mué wa'lula selígame asibasa, ramueka a'naguka mochíwaká mué ajtígichi napurigá e'sélikame u'kuchípala nímala ramué, bilé wajtoná, bilé o'iná.

38 'Lige Esusi anele:

—'Emi tabilé machí aliena nóchali ko. ¿'Lacha anachasa júkó 'emi ne'chí 'yuga? ¿'Lacha anachámala 'emi resí ikiá napurigá ne resí ikimela?

39 —Abiena 'la anacháwaleké —nejele Akobo 'lige Juani.

—Bijchiá resí ikimela 'emi. Me'liboa ne. Abiena me'liboa 'emi. 40 Tabilé ne 'símala a'naguka e'wélala mochía 'emi. Pe Onorúgameka 'la machí chieri mochiamio napurigá nochámala alué nóchali —anile Esusi.

41 Uché jaré Esusi 'yuga járome machile nóchali táligo, alekeri na'áwale. 'Lige Esusi bayele suwábaga alué makué oká bo'né 'yuga járome, 42 'lige anele:

—'Emi 'la machíguru napu ekí e'wélala 'we riólame ka, 'lige 'we iwégame nulame ka, napuchibi olagá ralámuli, 'lige alué e'sélikame u'kuchípala a'chigóriga nulame ju. 43 'Emi tabilé alarigá nulámili júkuru. 44 Alué abé wa'lula nínilisi ka, gu'írimili júkuru uché jaré ralámuli, tabilé rióliga, napurigá nóchame neraga. 45 Alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga tabilé nawápá napurigá gu'íriwa ralámulite. Alueka nawákuru gu'írimia uché jaré ralámuli, alué bo'nepi mukugá buinamia chátiri bowechi we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

46 A'lige sébale we'ká riógichi Jerikó anilichi. Napu'lige Esusi 'ma simichi alé Jerikó yéniga alué bo'né 'yuga járome si, 'lige we'ká ralámuli napu Kapernaúmika si 'yénale, 'lige alemi boichimi asale bilé rió tabilé ma'chílime, Bartimeo anilime (Bartimeo aniáká Timeo inolá aniame ju). Alé asale boichí suwemi enomí taa. 47 Napu a'lige alué tabilé ma'chílime machisá Esusi Nasareta bejtégame a'bemi enegó, a'wágame ra'íchaga bayele regá anigá:

—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, Rabí 'we 'ya ajtígame, pe rekó na'temápuaká ne'chí! —anile.

48 We'kaka sulile alanichi na-
purigá tabilé aminabi a'wágame
ra'ichámala. 'Lige alué rioka tabilé
e'wale. Aminabi anile rekó sulílie:
—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, alué
rabí napu 'we 'ya asale, pe rekó,
na'temápogó ne! —anele.
49 Akisá yati kilí ilíbale Esusi, 'lige
anile:
—Jeka bayéwagó.
'Lige alué Esusi 'yuga járomeka
simíbale bayemia. 'Lige anele naw-
iga:
—Tase chéláwa. 'Mi siméra mué.
Esusi repá 'naka.
50 'Liko alué rió tabilé ma'chílime
alué gemá wijchí pasa, iwégame
o'pochile, 'lige simile alé napu Es-
usi ilile. 51 Esúsika rukele:
—¿Tachiri najkí mué?
'Lige alué tabilé ma'chílimeka ne-
jele:
—Mué beníriame, najkí ne
napurigá ne'chí 'yómala mué
napurigá 'la ma'chílimala ne ku.
52 Esúsika anele:
—Simigá ku mué bejtélachi.
Sa'wíkuru mué, 'la bijchígiligame
mué 'la sa'wame ko ne —anele.
Yati 'la ma'chílile alué tabilé
ma'chílime. 'Lige tabiléchigo
simíleko galírale, pe simile alemi
guwánami napu we'ká ralámuli
'yénale.

11

Jena ruwimela ralámuli e'wele ra'íchaga aníligo Wa'lula ko Esusi

1 Napu'lige 'ma amulí seba
'yéniga alé Rusaleni alué Esusi
'lige gompaniérola jábale alé Olibo
rewégichi rabó re'leberi, alé napu
okaná we'ká riógachi nile, bilena
Be'tagé 'lige uché bilena Betania
rewégachi. 2 'Lige Esúsika anele oká
alué bo'né 'yuga járome:
—Simíbaga alé 'mi we'ká riógachi,
'mi alé napu ma'chigá ju, 'lige
alé riógichi sebasa, 'emi etémala
bilé bulito u'tá chériga chujkúgame
tabilé 'cho asilime. 'Lige 'ma
su'panasa jeka o'tobóaká baníriga.
3 'Lige bilé rió rukisá chonigá
su'panalio alué bulito, yati anewa:
«Alué Wa'lula najkí napurigá
tanewa ye bulito, pe yati ku
ronolawa ramué», anile Esusi.
4 'Liko alué oká rió Esusi 'yuga
járome yati simíbale 'lige alé
bilénami riógichi sebasa etele bilé
bulito u'tá chériga chujkúgame bilé
o'tónachi alé a'bé yochi galírale, 'lige
su'pánale.
5 'Lige jaré rió jale alé 'lige bilé
alué rió alemi ajtígame rukele:
—¿Chonigá su'panaru alué bu-
lito?
6 'Liko alué Esúsite julárigame
ruyele 'la sébili napurigá anélige
Esusi. 'Liko alué rió rukeme yati
'la elile napurigá 'la o'tomela.
7 Alésíko yati o'tole alué bulito
napu alé Esusi ajtile. 'Lige alué
a'pasa alué bulito, bujale alué
i'weli o'pacha a'boi o'páchala 'lige
pérale alué bulito, 'lige Esúsika yati
asele alué bulito, 'lige asigá simile.
8 'Lige we'ká ralámuli pésiga 'yénale
boichimi a'boi o'páchala i'weli, 'lige
alué bulito alemi amóbami simírole,
'lige jaréchigo sa'ó sawala ro'asia
e'yénale alemi boichimi.
9 Suwábaga ralámuli guwánami
'yénigame 'lige bajchabemi
'yénigame 'we ra'sálásia 'yénale regá
anisia:
—¡Wa'lula ju Onorúgame! ¡'We a'lá
semá 'sime ju alué Onorúgamete
julárigame! 10 ¡Onorúgame 'ma
a'lá nulémala ralámuli! ¡'Ma nawá
alué Rabí rijimala! ¡Suwábaga 'we
semátiri nímala!*
11 Alarigá bajkile Esusi alé we'ká
riógichi Rusaleni anilichi aleké
bulito asigá 'lige re'kile bulítochi
'lige re'kisa bajkile abé pachami
alé wa'lú re'obá ilígichi ra'pichí,
'lige 'we a'lá e'nesa bochígimi alé
ra'pichí, 'ma simile alé Betania

* **11:10** E'nesi Salmos 118:25-26. † **11:11** Rusalénika 'we we'ká riógame nile, 'lige Betániaká ta'mé 'we we'ká riógame nile.

rewégichi ta'mé we'ká riógachi,† 'ma 'we alí níligame amulí chónachi, alué makué oká rió 'yuga simile bo'né 'yuga járome.

Jena ruwimela Esusi 'we ená anegá ne'óchaligo bilé chuná napu tabilé rakeme nile

12 Melénala be'á 'ma simíbale alé Betania mochige, 'lige boichimi e'yéniga 'we e'lowile Esusi. 13 'Lige etele bilé chuná alemi ilígame boichimi a'bemi 'lige Esúsika yati simile e'nemia pala rakégame ka alué chuná, tabilé rakega ilile alué chuná, pe 'we a'lá sawega ilile, tabilé 'cho sébale raweli napu rakeme nile alué chuná.»‡ 14 'Liko Esúsika anele alué chuná:

—Tabilé siné go'mela ralámuli mué chuná rakala, 'máchigo tabilé siné rakémili kame mué —anele.

'Lige alué Esusi 'yuga járomeka akele alanichi Esusi.

Jena ruwimela Esusi 'ma mabúligo alué ralineme ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame

15 A'lige sebasa ku alé Rusaleni, Esusi bajkile alé wa'lú re'obachi ra'pichí, 'lige chojkile buyana alué ralámuli napu ekí ralinea jale 'lige tábiri alé ra'pichí, 'ma re'nubuga 'lule suwábaga mesa napu enomí nakulílichi nile, 'lige mutuka 'ma re'nubule chulugí baloma ralinélime wakali. 16 Tabilé a'rele napurigá alemi ra'pichí mochiámala ra'lánaga we'ká e'karúgame tábiri ralinélime. 17 'Lige alué e'karúgame tábiri rujsuna 'lige gajuna 'we ruyele Onorúgame nila ra'íchili. Regá anele:

—¿Tacha machí 'emi regá anime chujkugó alé osilichi napu Onorúgame nila ra'íchili chujkú? Regá anime chujkúché: «Ne galílaká uneme nímala suwábaga ralámuli jena gawichí ejperégame napurigá ra'ichámala Onorúgame 'yuga 'lige napurigá iwérali tánamala.§ Alarigá aní Onorúgame nila ra'íchili. 'Émika unéguru ye re'obá Onorúgame galila napurigá pe bilé resó pe chigórigame resola niraga, tabilé 'la nirá 'emi —anele.*

18 'Lige alué e'wélala balé abiena alué Moisesi nila nulalí beníriame akele alanichi alué Esusi 'lige chojkile 'nata churigá 'la nítikó me'liá alué Esusi. Me'linálile 'lige 'nátale majaga «we'ká ralámuli alué rió oyera.» 'Lige tabilé chérigá me'ale alué Esusi napugiti 'we majáligime alué ralámuli, cha we'ká níligame alué ralámuli alemi jágame 'we a'lá 'nátaga gepua alué Esusi benírachi alué rejcholi. 19 'Ma alí 'ma chónachi simile Esusi bo'né 'yuga járome 'yuga. 'Ma simíbale alé Rusaleni mochige.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka napu'lige 'la bijchígisiga 'la a'walí nígame ko Onorúgame

20 Uché melénala be'á simíbale alé a'bemi alué chuná ilígichi 'lige etele alué chuná 'ma wakígame chojkichí si, 'ma nawala 'yúriga wakíbale alué chuná. 21 'Lige Pegro nélále napu anile alué Esusi rapakónala. Regá anile Pegro:

—Mué Esusi Wa'lula, e'nérigo ye chuná napu mué ne'óchale 'we ená anigá rapako, 'ma wakile.

22 'Lige Esúsika nejele 'lige regá anele:

—Aka 'we a'lá bijchígiwaguru 'la wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame. 23 Neka 'we a'lá bijchiga aní, 'emi nulesa ye gawí Olibo anilime 'liko 'la simela 'mi mejká wa'lú ba'wí ilígichi napu e'wele barko

‡ **11:13** Alé Israeli alué chuná bajchá rakeme ju marso mechá napu'lige 'yame ju chuná sawala. 'Lige abiena rakeme ju abé nujubame. Tabilé rakésaká napu'lige 'yame ju sawala, tabilé rakémili nile abé nujubapi. Siné kachi Esusi anile alué chuná ju napurigá alué bariseo. Bariséoka 'we a'ká ralámuli káré nobi tabiléchigo a'ká ralámuli nílekó. Alué bariseo nile napurigá alué chuná napu 'we rakéganti káréle 'we sawega ilígame nobi tabilé rakégame níliko.

§ **11:17** E'nesi Isaías 56:7.

* **11:17** E'nesi Jeremías 7:11.

e'yéname ju, 'lige 'we a'lá bijchígiga
anesa 'emi 'we a'lá nejkúromio
Onorúgame bo'né a'walílate, 'liko
Onorúgame 'la nejkúromala, 'liko
'la simela ye gawí 'mi wa'lú
ba'wí ilígichi. 24 Apiépiri tábiri
'la nejkúromala Onorúgame 'la
bijchiá bijchígiga tánasaká mué
alué nejkúrili. 25-26 Napu'lige
Onorúgame 'yuga ra'íchachi mué,
'la e'kawa apiépiri ralámuli alué
napu 'we resí 'sika ilírome nile mué
'yuga. Mué 'la e'kásaká alué rió
'liko Onorúgame 'la e'kámalachigó
mué napu'lige iwérili tánichi mué.
Mué tabilé e'kásaká 'liko alué
Onorúgame rewagachi ajtígame
tabilé e'kámalachigó —anile Esusi.

Jena ruwimela e'wélala rukéligo Esusi chonigá buyánaligo alué ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame ralinea

27 'Lige ku sébale alé Rusaleni,
'lige alemi wa'lú re'obá ilígichi
ra'pichí eyénachi alué Esusi, yati
alemi jsile alué e'wélala balé,
abiena alué Moisesi nila nulalí
beníriame, 'lige alué ralámuli jurío
nuleme. 28 'Lige anele:

—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame
nóchali nígame ju mué? ¿Chiérite
ajcharu mué napurigá Wa'lula
nulame nímala mué? ¿Tachiri gite
buyánaché mué ralámuli wa'lú
re'obá ra'pichí mochígame ralinea?

29 'Lige Esúsika anele:

—Ne abiénachigó rukimela bilé
ra'íchili, 'la ma'chígame nejiáwaká,
'lige 'la ma'chígame nejiásaká
'emi ne 'la ruwimela chonigá
tachiri gite buyánigo ne ralámuli
jena ra'pichí mochígame ralinea.
Nejiásibá: 30 ¿Chieri júlaliga Juani
ralámuli rewarániliga? ¿Onorúgame
o pe ralámuli?

31 A'liko alué e'wélala o'maka
chojkile ra'icha a'bopi rukegá, regá
anile:

—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame
júlale», anisúká 'liko animela
alué Esusi, 32 «'Liko ¿chonigá ta
bijchígirupaché 'emi napu anié
Juani?» animela alué Esusi.
«Aka pe ralámuli nuléleché»,
anisúká, alué ralámuli jena
ra'pichí mochígame 'we ayómala
ramué 'yuga, 'wéchigo 'la bi-
jchígiligame o'maka ralámuli 'we 'la
Onorúgamete julárigame níligo alué
Juani. 33 A'lígeko regá anile alué
ralámuli Esusi olagá:

—Tabilé machiáwé chiérite
julárigame níligo alué Juani ralámuli
rewarániliga.

'Liko Esusi anile:

—Néchigó tabilé ruwimélachigó
tachiri gite buyánigo ne suwábaga
ralámuli jena ra'pichí ye wa'lú
re'obachi mochígame ralinea.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chonokáligo alué we'ká banawá go'yáame rakeme tebume

1 'Lige chojkile Esusi regá anea
alué ralámuli:

—Bilé rió 'yele we'lé alé bo'né
gawílachi, 'lige we'lé echale we'ká
banawá go'ame rakeme i'wilí
anilime. Rejkolichi newale bilena
i'pichí alé me'chomia alué banawá
rakala napu'lige rakesa alué
ba'wila ma'chí pamia, 'lige newale
bilé galí re'pá ilígame napurigá alué
tebume alé asagá tebúmala alué
we'ká banawá rakeme.

› 'Lige owile jaré rió nóchame
napurigá tebúmala, nasípasi meka
alué banawá rakala, 'lige alué
rió gawígameka simile bilénami
mejkami. 2 Napu'lige sebasa rawé
'wíliame, alué gawígame 'naka júlale
bilé piónila napurigá rojanámala
nasípasi napu nachume nile alué
rió gawígame. 3 Alué tebuka
mochígameka tabilé nejínile 'lige
'ma cha'pile alué gawígame piónila
alé nawachi, 'ma cho'nale 'lige
'ma kumi júlale 'we ejechasa.
'Liko alué rió 'ma kumi simile
tabilé o'ká alué banawá rakala.

4 'Liko alué gawígame uchéchigo
bilé piónila júlale, 'lige 'ma sébachi
alué piónila alé 'mi 'ma che'wáliru
mo'ola bajsibuga rejtete 'lige 'ma
kumi juláliru ne'ochasa. 5 'Liko
alué gawígame uchéchigo bilé
piónila júlale, 'lige 'ma sébachi alué
piónila yati me'líliru. Alarigá oláliru
suwábaga napu ekí sísiame alemi
napu júlale alué gawígame alé. Jaré
'we ejelígame a'rele 'lige jaré 'ma
me'ale.

6 › Alésíko pe alué gawígame
inolacho rejpile napu 'we a'lá
eteme nile 'we a'lá galegá, 'lige
abiena aluéchigó júlale mayega
'we a'lá niraga etemio. Regá
'nátale: «Yeka 'la niraga etémalaké
ne inolá kame.» Napu'lige alué
gawígame inolá sébachi 'mi alé alué
banawá jágichi, 'lige anile alué
a'boi tebúkame: 7 «Pe aluecho ju
alué rió gawígame inolá, 'lige alué
júkuru alué o'nola nila nachuámili
ye gawí napu'lige o'nola mukusá,
alekeri me'liboa, alarigá 'la ramué
niga ejtebiwa ye gawí o'nola
mukusá», anile. 8 'Lige cha'pisá
'ma me'ale 'lige 'ma pale i'rachi
ma'chímana —anile Esusi.

9 'Lige abichilubi anile Esusi:

—¿Alésíko chu'símalawé alué
gawígame? Alueka nawámala
suwábaga me'limea alué tebume,
'lige uché jaré mochiámala tebútiga
alé.

10 › ¿Tabiléchala machí 'emi na-
purigá aní alué osilí napu chujkú
Onorúgame nila ra'íchili?

Alué rejté napu gawélile nóchame
galí newame,
'lige alué rejteka abé a'lá
ma'chínale alé chijtochi
ajchalía.

11 Onorúgame bo'né alarigá elale.

'Lige ramué a'boi níriga 'we a'lá
semáriga na'tawa
'lige 'we a'lá ganíliga mochiwa
'we a'lá semáriga nejkúrichi
Onorúgame —anile Esusi.*

12 Alué e'wélala balé, abiena alué
Moisesi nulalila beníriame, 'lige
abiena alué ralámuli jurío nuleme,
abichilubi 'we me'linalia jale alué
Esusi 'we a'lá inámaka akéligime
suwábaga alué e'wélala ne'óchiga
aníligo alué Esusi alaniá, iligá 'we
majale cháchigo we'ká jáligame
ralámuli alemi. Alésíko pe a'rele
alué Esusi 'lige 'ma simíbale, tabilé
che olale.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

13 Alésíko alué e'wélala balé 'lige
alué Moisesi nulalila beníriame,
'lige alué e'wélala napu nuleme
ju alué ralámuli jurío, júlale jaré
bariseo 'lige jaré Erore gom-
paniérola rukéniliga jaré ra'íchili
pe machináliga chonirá Esusi.
14 'Lige alué bariseo 'lige alué Erore
gompaniérola alemi sigá napu
ajtile alué Esusi. Regá rukele:

—Mué beníriame Onorúgame nila
ra'íchili, suwábaga ramué 'we a'lá
machiaa 'we a'lá bijchiga anió mué
suwábaga napu aní mué. Tabilé
chéláme ko mué napu aní uché jaré
ralámuli. Rekó cha anichi ralámuli
mueka abisibi 'we a'lá beníriame
ju Onorúgame nila ra'íchili. Mueka
tabilé 'yégali ra'íchili beníriame ju.
¿Pala 'la ju nejilia alué enomí napu
jena nejílime ju alué wa'lula rey
Sesar i'lime? ¿Tabiléchala?

15 Alué Esúsika 'we a'lá machile
pe resítiri 'nátaga anió alué
ralámuli, machile pe resí olániliga
anió Esusi alué ralámuli 'yégiga
ra'íchanelega, 'lige anile alué Esusi:

—¿Chonigá alaníbiché 'émika pe
resí olániliga 'yégiga ra'íchaga? Aka
jeka a'pásigo bilé enomí.

16 'Liko alué bariseo 'lige jaré
alué Erore gompaniérola yati a'pile

* **12:11** Esusi pe anime ke anile tabilé galegá etémili nile.

bilé enomí chijtúligame bewárigame
alué Esusi, 'lige Esúsika rukele:
—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena
enomichi ajtígame, 'lige chieri re-
walá chujkú ye enomichi?
'Liko alué bariséoka 'lige alué
Erore gompaniérola anele:
—Pe alué Wa'lula Sesar.
17 'Liko Esúsika anile:
—Napu alué Wa'lula Sesar
nila ju, alueka alué Wa'lula
Sesar 'yáwaguru, 'lige alué napu
Onorúgame nila ju, alueka alué
Onorúgame 'yáwaguru —anile
Esusi.
'Lige alué bariséoka 'lige alué
jaré Erore gompaniérola 'ma
aminabi tabilé che anele, 'ma
uméra siga Esúsite.

Jena ruwimela Esusi aníligo 'la rewagachi simíbame ko alué 'we a'lá a'ká ralámuli alawala napu'lige suwisá

18 Abiena jsile alemi alué saruseo
anilime ralámuli, alué napu anime
ju tabilé sébame ko rewagachi alué
suwígame, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale
pe'wera, regá anele:
19 —Mué Esusi ralámuli
beníriame, Moisesi a'rele bilé
osilí 'we 'ya regá anime: Bilé
rió mukusá, 'lige a'resa mukí
tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga, 'liko
alué mukúgame bonila rewimeli
ju alué mukí napurigá 'kúchigame
nímala alué mukí gunámakame alué
mukúgame bonila 'yuga asigá, 'lige
alué mukúgame bonila 'kúchila
o'chérisa napurigá alué mukúgame
'kúchila kárélamala —anele alué
ralámuli saruseo.
'Lige abiena regá anele:
20 —Sinéchigo mochile gichao
ejtemali napu rejimá nile, 'lige
alué wa'lula ba'chila rewale mukí
sineko, 'lige mukule ba'chila
tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga. 21 'Lige
alué bonila rewale alué repola
'lige 'ma mukúlechigó tabilé 'cho
'wesi 'kúchiga, 22 'lige alué abé
u'tabela rewale alué repola 'lige
'ma mukúlechigó tabilé 'cho 'wesi
'kúchigachigó. 'Lige alarigá ikile
alué gichao napu chega rijimala
nile. Alarigá suwile suwábaga
alué rijimá. Alué gichao ejtemali
suwírisa, mukule alué mukí —anile
alué ralámuli saruseo.
'Lige alarigá anesa, 'lige regá
rukele:
23 —Napu'lige alé rewagachi
sebasa alué gichao ejtemali 'lige
alué mukí, aleka ¿chieri 'nalina
upila nímalawé alué mukí napu
alué gichao rió gunámakame nile?
24 'Lige Esúsika nejele:
—Tabilé 'la námaka mochí 'emi
tabilé 'la machí 'emi Onorúgame
nila ra'íchili, tabilé machí 'emi
churigá ko Onorúgame a'walila.
25 Alué napu ekí seba rewa-
gachi nibilé umugí nibilé riótiri
newímala, aleka suwábaga ralámuli
napurigá santo ánjeli nímala,
alué 'pa rewagachi mochígame
santo ánjeli. 26 Aka alué bo'né
Moisesi osálige'é pe'kabi osilí
napu ruwí rajá ilíligo alué u'tá
rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí
rewagachi simíbame ko ralámuli
suwisá. 'Lige alé ruwí regá: «Ne
ju Onorúgame 'lige Abraámi ne'chí
oyérame ju, 'lige Isaki 'lige Akobo»,
anime chujkúturu alé osilichi.†
27 Onorúgame níriká tabilé i'té
suwígame. Suwábaga ajágame ju.
'Émika tabilé machí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tachiri ko alué nulalí rejcholi abé najtékame

28 Alemi nawale bilé alué napu
Moisesi nila nulalí beníriame nile,
alué benírameka akea asale alieri
benírachi Esusi, akea asale 'we a'lá
nejechi alué Esusi. 'Lige alué
benírameka regá rukele alué Esusi:
—¿Tachiri júkó alué nulalí 'we na-
jtékame?
29 'Lige Esúsika nejele:

† **12:26** E'nesi Éxodo 3:1-6.

—Alué 'we najtékame nulalí
regá anime júché: «'Emi ralámuli
israelita, 'we a'lá 'nátaga gepúwaká
ye ra'íchili. Bi'lepi ju Onorúgame
abé Wa'lula. Tabilé 'wesi i'té
uché bilé. 30 O'maka 'we galewa
Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga
Onorúgame 'yuga.» Alué ju 'we
najtékame nulalí rejcholi. 'Lige
uché bilé nulalí rejcholi regá
anime júché: 31 «Napurigá galé
'emi a'boi alawala, alarigá galewa
uché jaré ralámuli.» Ye oká nulalí
rejcholi 'we najtékame ju. Tabilé
i'té uché bilé nulalí abé najtékame
—anile alué Esusi.
32 'Liko alué benírameka regá
anile:
—'We a'lá ju napurigá aní mué,
'we a'lá bijchiga aníbá mué bi'lepi
ko Onorúgame, 'lige tabilé 'wesi
i'tego uché bilé Onorúgame. Abiena
'we a'lá ju napu aní mué, regá aniá:
33 «O'maka 'we galewa Onorúgame,
'la bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame
'yuga. Napurigá galé 'emi a'boi
alawala alarigá galewa uché jaré
ralámuli.» 'We a'lá ju napurigá aní
mué alarigá olásiká 'we a'lá ganíliga
asimeo Onorúgame. Onorúgame
níriká pecha 'me najtékame kéréko
go'ame kógilia napu ju senteno 'lige
ri'ligó 'lige baní 'lige me'liá ajágame
napu ju akasí, bo'á, 'lige chibá
e'kósimia alé amoba napu e'kósilime
ju ajágame mayega 'we a'lá ne-
jkúrimio Onorúgame alarigá olásiká
—anile alué benírіame.
34 'Liko Esúsika akisá 'we a'lá
machigá ra'íchachi alué Moisesi
nila nulalí benírіame, regá anele:
—Amulí 'we a'lá elí mué
Onorúgame napurigá alué
Onorúgamete nulalime nímala mué
alawálachi —anele.
'Lige alésíko 'ma ta'wesi aminabi
rukele.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo nóchali 'yárigame ko Onorúgamete

35 Esusi alemi ilile alé wa'lú
re'obachi ra'pichí ralámuli beniria
Onorúgame nila rejcholi. 'Lige
Esusi regá rukele alué ralámuli
napu jale alemi gepua:
—¿Chonigá aníché alué napu
Moisesi nila nulalí benírіame ju
ralámuli, pe Rabí inolá ko alué
Kristo? 36 Aka aba alué bo'né
Rabí aníleché 'ya, 'lige Onorúgame
Alawala gu'írile:

Alué Wa'lula (Kristo) ne'chí
nuleme ju.
'Lige Onorúgame anele alué
Wa'lula:
«Jena asá wajtoná napusí neyuro
ne mué saíla 'yuga.»

37 Rabí «Wa'lula» aneme ju 'lige
¿'lacha Rabí inolá nímalawé alué
Wa'lula?
'Lige alué ralámulika 'we a'lá
gepua jale 'we ra'sálagá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka bilé ralámuli gunarume

38 'Lige Esúsika abichilubi 'we
benírile alué we'ká ralámuli, regá
anile:
—'Emi suwábaga ralámuli tase
'yuga e'yénawa alué we'ká ralámuli
Moisesi nila nulalí benírіame,
alueka 'we riólame ju i'weli
o'páchaga e'yénaga, 'lige 'we
najkime ju napurigá 'we a'lá
niraga repóriwa alemi we'ká
riógichi. 39 'Lige mochínilime ju
alé napu mochime ju alué abé na-
jtékame ralámuli alé pachá u'kuchí
re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige
mochínilime ju go'ame go'mea
napu mochime ju ralámuli abé na-
jtékame napu'lige piesta nerúgichi.
40 'Lige we'lisi jame ju iwérali tania
Onorúgame alé re'obachi napurigá
pe a'boi najkime ju napurigá
suwábaga ralámuli machimela.
'We a'lá 'nátaga, alué Moisesi nila
nulalí benírіame 'ma bujeme ju galí
alué umugí gunámakame. Alueka
abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

Jena ruwimela bilé mukí gunámakame nejíligo re'obachi suwábaga enomí napu nígame nile

41 Esusi alé re'obachi asagá kilí
a'bé napu gajoni bo'ile enomí
mochígame, alé etele Esusi we'ká
rió 'we inígame enomí mochichi alé
gajónichi. 42 Abiena etele bilé mukí
gunámakame mochichi oká enomí
ejchirúligame 'we pee najteme.
43 'Liko alué Esusi bayele alué bo'né
'yuga járome, 'lige anele:
—'La bijchiá ye mukí gunámakame
'we resítiri tabilé we'ká enomí
mochíkuru enomí pe napu ekí
nígame nílige. Onorúgame níriká
abé najtékame ju napurigá 'sile alué
mukí me'tagá alué ralámuli 'we
enomígame, 44 napugiti suwábaga
ralámuli 'we enomígameka nejime
ju enomí pe rasírigame, 'lige ye
mukika 'ma nejíkuru suwábaga
napu ekí nígame nílige, go'ame
raliméleké aleké enomite. Tabilé
nígame nile uchérajpé —anile Esusi.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma gajumio alué wa'lú re'obá Onorúgame galila

1 Napu'lige ma'chínasa Esusi alé
ra'pichí wa'lú re'obachi, bilé alué
'yuga eyéname anele:
—E'né mué, ramué beníriame,
¡chiena 'la e'wele rejtete newáriliga
ye re'obá, 'lige chiena 'la wa'lú
re'obá newáliru, 'we semátiri!
2 'Lige Esúsika nejele regá anigá:
—Júwé, 'we semati júke'é, nobi
'máchigo gajunáwili júkó bilé rawé,
suwábaga ye rejté napu eté 'emi
ye wa'lú re'obá newárigime wijchí
mochímala gajuga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nimio napu'lige amulí suwíbachi gawí

3 A'lige Esusi simile alé na'lebo
'nálige gomichi Olibo rewégame
rabó 'lige alemi asíbale. 'Lige
alué 'yuga járome Pegro, 'lige
Santiago, 'lige Juani 'lige Antresi,
alé mochiga rukele alué naó rió
alué Esusi:
4 —¿Chiéniko gajúmala alué
wa'lú re'obá napurigá anié mué?
¿Churigá 'la machiboa 'ma sebamio
raweli 'ma gajúmili ko alué wa'lú
re'obá?
5 'Lige Esúsika nejele, regá anile:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa na-
purigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú
ra'íchili ruigá napurigá oyéramala
'emi. 6 E'yénamala we'ká ralámuli
regá anisia: «Ne júkuru 'la bijchiá
Onorúgamete julárigame», animela.
7 › 'Lige we'ká ralámuli bi-
jchígimala alué 'yégali. 'Lige
napu'lige ruyésiga 'emi nakó
nerúlimio, tabilé majawa napugiti
nerúlimili kame nakólime bajchá,
nobi tabiléchigo 'cho suwibámili
júkó ye gawí. 8 Alué we'ká
ralámuli bilena gawichí ejperégame
nakómala uché bilena gawichí
ejperégame sayega 'yuga. 'Lige
gawí a'wágame nokamela ichúrimi
gawichí, 'lige 'we gurúlamala
go'ame, tabilé i'télimempá go'ame,
'lige nerúlamala naulítiri. Alakichi,
tabilé 'cho sebámala aleké rawé,
uché rajpé resíriga nímala abe.
9 Abiena anele alué Esusi alué
naó rió bo'né 'yuga járome:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa
'emi. Sebámala bilé rawé napu
a'lige o'toboli ju 'emi galírale
mo'amia. Abiena o'toboli ju
'emi alé u'kuchí re'obachi napu
«sinagoga» anilime ju, alé o'togá
wejpisópua 'emi, 'lige abiena
o'toboa 'emi alé napu e'wélala
selígame mochí 'lige alé napu ajtí
alué wa'lula rey ruwimela 'emi 'we
a'lá bijchígime ko 'emi Onorúgame
ra'ichálila. 10 Bajchibé ta'chó
gajuchi gawí, bochígimi gawichí
sebámili júkuru ye ra'íchili 'we
a'lala Onorúgame nila. 11 Napu'lige
o'towá 'emi galírale mo'amia,
tase we'ká na'táwaká alarigáriga
animea. Napu'lige o'wina 'emi
ra'icha 'mi alé ra'íchili gatélichi,
Onorúgame nejímala iwérali na-
purigá 'la gainámala 'emi ra'icha,

pe bi'lepi 'nátili ra'ichámala 'emi, pe
alué 'nátili napu nejí Onorúgame
napugiti tabilé 'oni nímala 'emi
ra'íchame, Onorúgame Alawala*
ra'ichámala 'emi chu'álachi. 12 'Lige
bilé rió ba'chirúgame tabilé
oyérame ne'chí, bo'né bonila
nejímala alé 'mi ra'íchili gatélachi
napurigá cha'piboa 'lige na-
purigá me'liboa cha'pisá pe ne'chí
oyérame kóriká. O'nola tabilé
oyérame nisa ne'chí, 'lige 'kúchila
'la oyérame nisa ne'chí, o'nola 'ma
nejímala alé ra'íchili gatélachi alué
'kúchila napurigá me'liboa alué
'kúchila ne'chí oyérame kóriká. 'Lige
jaré 'kuchi tabilé oyérame nisa
ne'chí 'lige o'nólaka 'la oyérame
nisa, 'ma nejímala alué a'boi o'nola
o eyela ma napurigá me'liboa
ne'chí oyérame kóriká. 13 Suwábaga
alué ralámuli ne'chí oyérame,
we'ká ralámulite tabilé galewa.
Suwábaga ralámuli ne'chí oyérame
'la anachasa napusí suwí, alueka
'la 'pa rewagachi sebámala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bajkimeo bilé rió alé wa'lú re'obachi 'we cha'sime napurigá Remónisi

14 › Napu'lige etea 'emi alué
rió pe 'yégali ruwime alé pachá
re'obachi, 'we 'yégame napurigá
Remónisi, 'we a'lá na'tawa na-
purigá anime osale alué Ranieli
'we 'ya. Napu ekí 'la osilí ra'íchame
nile alué apeli 'we a'lá inámaka
ra'íchawa. A'lige rawé napu ekí
mochírupá alé Jurea anilichi ejiro
'lige etésiga alué 'yégali ruyeme
ralámuli yati júmisiwa chíbimia alé
gawichíkami. 15 'Lige napu ekí
alé galimopa mochiga etésiga alué
'yégali beníriame ralámuli, tase
mo'iboa alé a'boi galílachi pachá
tábiri 'mea, yati júmisiwa 'nalina.
16 'Lige apiépiri ralámuli alé 'mi
asarachi mochisa napu ju echiachi,
alé mochiga etesa alué 'yégali
beníriame ralámuli tabilé simawa
ku galírale we'lí o'pacha nolamia,
aminá júmisiwa 'nalina. 17 ¡Resía
alué umugí napu rojpega mochí
a'lige rawé o napu ekí u'kuchí
'kúchiga mochí a'lige rawé, tabilé
gainámala júmasia! 18 Onorúgame
tániwa napurigá tabilé romó
nolínamala alué rió 'yégali beníriame
ralámuli, 19 napugiti cha resíriká
nímempá a'lige rawé, ta'wesi rawé
anaga. 'Yako tabilé siné aliena
enárigá nile, napusí sebasa alué
rió 'yégali ruyeme ralámuli a'lige
kulí 'we enárigá nímala. 'Lige abé
a'kinana tabilé enárigá nímala.
20 Onorúgame tabilé elámala na-
purigá we'ká rawé resí ikimela
ralámuli. Onorúgame elásaká
napurigá we'ká rawé resí nílamala
ralámuli 'liko 'ma suwimela
suwábaga ralámuli. Onorúgame
'we galé alué ralámuli napu ekí
'la bijchígame ju Onorúgame nila
ra'íchili, alekeri pe'wera resí
nílimala ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé bijchígilime ko napu animela alué ralámuli 'yégali ruwime

21 Abiena anele Esusi:
—Napu'lige sebasa raweli,
tase bijchígiwaká napu aní
ralámuli. Jaré ralámuli regá
animela: «E'nésibá, jena ajtí
alué Onorúgamete julárigame rió
o'wé jawániliga.» 'Lige jaréchigo
animela: «E'nesi, 'mi ajtí alué
Onorúgamete julárigame rió o'wé
jawániliga.» Tase oilawa, tabilé
Onorúgamete julárigame ju alué rió.
22 We'ká sebámala alué 'yégame
Onorúgamete julárigame korime
ralámuli o'wé jawániliga, 'lige
jaréchigo ruwime korimela napu
anele Onorúgame. 'La suériga
ra'íchiga 'yegámala, 'we a'lá semá
nokimela, 'la 'yonti ka nokimela,
napurigá 'la najátamala suwábaga
napu ju 'emi ne'chí oyérame. 23 'We

* **13:11** Napu ju Espíritu Santo yolí ra'íchaga.

a'lá 'nátaga, ne 'we a'lá ruwíguru
jipe bajchabé tabilé 'cho alakichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo nawamio

24 › Napu'lige 'ma simírisa alué
resítiri raweli, rukuámala, 'lige alué
rayénali 'ma tabilé ra'ósiga asimela,
'ma tabilé mechega ilimela rukó,
25 'lige so'pilí rujsúmala, 'lige
suwábaga nokomela alé rewa-
gachi nerúgame. 26 A'lige etémala
'emi re'kíname alué Onorúgamete
julárigame alé 'pa rewagáchikana
napurigá rió neraga nolíralekana
(napu ju Esusi) , 'we a'wágame
'lige 'we semátiri, 'we a'lá nirálime.
27 'Lige yati julámala we'ká santo
ánjeli alé 'pa rewagachi mochígame
alué ralámuli napubúniliga napu ju
alué Onorúgame oyérame ralámuli,
bochígimi gawichí julámala alué
santo ánjeli 'lige bochígimi alé 'pami
rewagachi julámala napubúniliga.

Jena ruwimela Esusi ruyéligo bo'né 'yuga járome amulí sébachi bamunú 'ma sawarame ko alué chuná

28 › 'We a'lá benisíbá ye 'nátili
churigá ka bilé chuná: Napu'lige
ku uché 'we chi'lame kachi alué
chuná atawala guwala, 'lige
'ma ku sawarachi, «'ma amulí
seba bamunú» aniame júturu.
29 A'chigóriga júkuru, napu'lige 'ma
mukusá rayénali 'lige rujsuchi
so'pilí, machiboa 'ma a'mulipi
ko raweli Onorúgamete Julárigame
ku nawámichi. 30 Neka 'la bi-
jchiá 'la ruwí, suwábaga alarigá
ikimeo ta'chó suwichi ralámuli
jipe ejperégame.† 31 Rewagá 'lige
gawítiri siné rawé 'ma tabilé ne
ikimela nobi ne nila ra'íchalika
tabiléchigo siné we'kámalagó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'wesi 'la machió aliéniko ku sebamio uché alué Onorúgamete Julárigame

32 › Tabiléchigo 'wesi machígó
aliéniko alakimeo, nibilé alué santo
ánjeli 'pa rewagachi mochígame
machí, nibilé alué Onorúgame
Inolá machí, pe Onorúgamecho 'la
machí aliéniko alakimeo.
33 › 'We a'lá 'nátaga mochiwa,
'lige 'we a'lá tania mochiwa
Onorúgame a'walila napurigá
tabilé che ikimela 'emi, pecha
'wesi machigá mochígame aliéniko
ku uché nawamio Onorúgame
Inolá. 34 Alué 'nátilika a'chigóriga
ju napurigá alué rió napu simile
mejkami, 'lige a'rele alué bo'né
galila 'lige nóchame a'rele repútiga
alué galí, 'lige a'pílipi nóchame 'yasa
a'rele nóchali i'wana, 'lige ajchale
bilé rió alé yochi 'lige 'we a'lá
anele napurigá 'we a'lá 'nátaga
asimela 'we a'lá repuka. 35 'We
a'lá 'nátaga mochísigó, pecha 'wesi
'la machigá mochígame aliéniko
nawamio alué galí nígame, chónachi
nawámaré siné kachi o nasipa
rukomi nawámaréma siné kachi,
o'tolí sinachi sebámaréma siné
kachi, 'ma che'lachi sebámaréma,
pecha machirua. 36 'We a'lá 'nátaga
mochiwa 'la e'negá, napurigá 'la
tabilé okoka bi'tígame rewimela ku
nawagá. 37 Ye ra'íchili napu ruyé ne
'emi, ruwí ne napurigá suwábaga
ralámuli machigá mochímala. ¡'We
a'lá e'negá mochísigó!

14

Jena ruwimela Esusi saíla 'ma cha'pinániligó Esusi miékilichi rawé

1 'Ma oká rawé rokáréle sebamia
raweli wa'lú omégachi napu wa'lú
piesta newame nile ralámuli jurío,
Páskua anilime omali napu baní
go'yame nile alué ralámuli jurío,
tase kawali (lebarura) ro'igá
newárigime baní. 'Lige alué
e'wélala balé 'lige alué we'ká rió
Moisesi nílala nulalí beníriame
'nátale churigá 'la níligo cha'piá

† **13:30** Jaréchigo aní 'la ikimeo ta'chó suwíbachi alué ralámuli jurío. 'Lige jaréchigo aní 'la ikimeo napu'lige nawámili ju uchéchigo Esusi. Tabilé 'la machirú.

Esusi 'yégiga ra'íchaga, 'lige me'liá.
2 'Lige jaré alué balé 'lige jaré
alué Moisesi nílala nulalí beníriame
anile:
—Tabilé chérigá me'liboa wa'lú
piesta nerúgichi, cha we'ká rioga il-
imémpá, we'ká ralámuli mochímala
Esusi machime, 'lige bochí animela
akiná.

Jena ruwimela bilé mukí ba'wí ro'éligo Esusi mo'ola, 'we semá júkame ba'wí

3 Esúsika simílige alé we'ká
riógichi Betania rewégichi, Simoni
rewégame rió bejtélachi napu abé
'yabé 'we nayume nílige alué 'we
chátiri wejchagoni («lepra» anilime
nayulí yolí ra'íchaga). Napu'lige alé
galírale ajtígichi go'ame go'yá alé
re'lé ilígame mésachi kilí gayena
asagá go'yame nile go'ame, a'lige
bajkile bilé mukí alemi bilé u'tá
botea rejtete newárigime o'ká nawá
ba'wila ro'ágame 'we semá júkame.
(Yolí ra'íchaga «nardo» anilime ju
alué nawá.) 'We najteme nile,
tabilé na'lógame ba'wí. Alué
mukí 'ma gajsínale alué u'tá botea
o'palala 'lige Esusi mo'ólachi ro'ele
alué ba'wí 'we semá júkame. 4 'Lige
jaré alemi mochígame tabilé galele,
'we ayole, 'lige regá anile a'boi:
—¿Chonigá suwábaga ro'éleché
alué nawá ba'wila Esusi mo'ólachi?
'Ma cha olákuru, 'ma suwábaga
go'líkuru. 5 'We a'lá najtegachi
ralinétélikuru, napu ekí meme ju
bilé rió bilé bamí nóchaga. 'Lige
suwábaga alué enomí alué 'we
resítiri ralámuli kógitélikuru tabilé
enomígame.
Alarigá anile alué ralámuli 'lige
'we ayoa mochile alué mukí 'yuga.
6 'Liko Esúsika anele alué
ralámuli:
—'Ma tabilé chati 'nata mochisi.
Ye mukika 'we a'lá semá 'smíkuru
alué nawá ba'wila 'we semá júkame
ro'ea ne'chí mo'ola. 7 Alué 'we
resítiri ralámuli tabilé nígame,
alueka senibí mochímala napu
'emi mochí, 'lige 'la gu'írinilisiká
'emi, gu'íriwagó alué ralámuli
tabilé nígame enomí napu'lige 'emi
gu'írinilisa, nobi neka tabiléchigo
we'lisi asimélagó 'emi 'yuga.
8 Ye mukika 'ma bajchabé ner-
aga ro'ékuru ne'chí alué nawá
ba'wila 'we semá júkame napu
ro'émili nílige ne'chí napu'lige
ne mukú. Ye mukika 'we a'lá
semá 'smíkuru. 9 Neka 'we a'lá
bijchiá aníbá, napu'lige ralámuli
napunápurimi gawichí beniria
Onorúgame nila ra'íchili, 'we a'lá
ruká ra'ichámala napurigá 'sile ye
mukí jipe rawé, alarigá 'la machigá
mochímala ralámuli, 'lige tabilé siné
we'kuámala.

Jena ruwimela Jurasi chojkíligo se'winárigа 'nata

10 A'lígerikáchi alué Jurasi Iskar-
iote, bilé alué makué oká Esusi
'yuga járome, simile alué e'wélala
balé 'yuga ra'ichamia, regá ane-
mia:
—Ne 'la nejkúrimala Esusi
cha'piá.
11 Napu'lige akisá alué e'wélala
balé 'we a'lá nerale 'lige 'we
ra'sálále, 'lige regá anile:
—Ramué najtétiwa mué 'la ne-
jkúrisaká Esusi cha'piachi.
Alésíko alué Jurasi Iskariote cho-
jkile 'nata chiéniko kochiena 'la ko
Esusi cha'piá.

Jena ruwimela Esusi gompaniérola newáligo go'ame Páskua anilime piesta sebasa go'yame

12 Sébale raweli Páskua piesta
oliame,* baní go'achi tase kawali
ro'igá newárigime, a'lige rawé napu
ekiná riógichi me'liame nile galírale
bilé bo'á Onorúgame kógimia.
(Alueka pe 'nátaga nokame nile
napu'lige alué santo ánjeli tabilé
me'ale alué bajchá o'chérigame

* **14:12** Alué ralámuli israelita piesta aneme ju a'boka alué Páskua rewégame rekó tabilé yawime ke a'lige rawé.

ejtemali israelita alé Ejipto.) A'lige
rawé alué Esusi 'yuga járome rukele
alué Esusi:
—¿Koche 'la nítékó alué go'ame
newalía Páskua piesta oliachi
go'yame?
13 'Lige Esúsika júlale oká alué
bo'né 'yuga járome regá anegá:
—Simíbaga alé Rusaleni, 'lige
alé najtepámala 'emi bilé rió ba'wí
o'kame bilena sikolichi, 'lige yati
najátawa, 14 'lige napu bajkí alé
galírale osámana ilígame, anewa
alué rió galí nígame: «Alué wa'lula
ramué nuleme regá aní: ¿Koche
go'mela ne go'ame ne 'yuga járome
'yuga alué go'ame jipe alí go'yame
Páskua anilime piesta sebasa?»
15 'Lige alé o'toboli ju 'emi bilé galí
osámana ilígame, alué galí amoba
ilígame tanéwili ju 'emi, 'lige regá
animela alué galí nígame: «Ye
galí amoba ilígame unéwagó, jena
newawa go'ame, 'ma 'la sébali
nerúturu suwábaga tábiri napu
unémala 'emi», animela. 'Lige 'emi
alé newawa go'ame, o'maka ramué
go'ame.
16 'Lige alué oká rió Esusi 'yuga
járome simíbale alé Rusaleni 'lige
najtépale bilé rió ba'wí o'kame
bilena sikolichi, 'lige yati najátale
'lige mo'ile 'pa amoba osámana
ilígame galichi, 'lige etele 'ma
'la sébale nerugo suwábaga tábiri
go'ame newala, 'lige alé newale
alué go'ame Páskua anilime piesta
sébachi go'yame.
17 A'lige 'ma chonaso sébale Esusi
bo'né 'yuga járome 'yuga. 18 'Lige
'ma alé mésachi mochiga go'yá, Es-
usi anele alué bo'né makué oká
'yuga járome:
—Bilé 'emi ne bo'né 'yuga
eyéname napu go'yá ajtí jena ne
'yuga, 'ma ne saíla kéré. Ne-
jkúrimala ne'chí cha'piachi.
19 Napu'lige akisá alué Es-
usi 'yuga járome alanichi Esusi,
suwábaga 'we sewele, 'lige a'pílipi
anele alué Esusi:
—Neka tabilé júché.
20 'Lige Esúsika regá anele:
—Pe bilé ne 'yuga járome ju,
napu ne 'yuga go'yá ajtí jena.
21 Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga
'ma me'liboli ju napurigá aní os-
ilichi napu ju Onorúgame nila. 'Lige
alué rió napu nejkúrimala ne'chí
cha'piá wa'lú gastigo rewimela.
Abé 'la nítélige alué rió tabilé
ocheria.
22 Napu'lige go'yá mochiga
go'ame, Esúsika 'wile bilé baní,†
alué baní napu tabilé ro'igá
newárigime nile kawali, 'lige
cheliera 'yale Onorúgame, 'lige
'ma cheliera 'yasa Onorúgame,
chi'wánale alué baní, 'lige 'yale alué
makué oká rió bo'né 'yuga járome,
'lige regá anele:
—Go'sí, yeka ne sa'pala ju.
'Lige go'ale.
23 'Lige 'wile alué baso napu
ro'agá bajílime nile i'wilí ba'wila
rekútame, 'lige 'ma cheliera 'yasa
Onorúgame, 'yale alué bo'né 'yuga
járome 'lige o'maka bajile, 24 'lige
Esusi regá anele alué bo'né 'yuga
járome:
—Ye i'wilí ba'wila pachágana
manígime ne elalá ju, alué elá napu
ma'chínimili ju ne me'liachi, 'lige ne
mukugá wa'lú gu'írimili ju ne 'emi
ralámuli, regá gatele Onorúgame
ralámuli jipe ejperégame gu'írimia
napurigá 'la bi'wígame alawégame
nímala. 25 Neka 'la ruwí, tabilé
uché bajimio ne ye pachágana
manígime i'wilí ba'wila, napu'lige
uché chokía ralámuli Onorúgame
nulea, a'lige kulí uchéchigo bajímala
ne.
26 'Ma go'sá 'lige wikarale
Onorúgame wikala, 'lige wikarasa
simíbale na'lebo 'nálige rabó Olibo
rewégichi.

† **14:22** Alué baní se'unátiri nile tase napuyeri alué jena nerúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bi'neli a'réwali ko bo'né Esusi

27 'Lige Esusi regá anele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome alé rabó:

—Jipe rukó, suwábaga 'emi ne 'yuga járome, 'ma a'rémala 'emi ne'chí. Aka regá anime chujkúché bilena alé Onorúgame nila apélichi: «'Ma me'liboli ju alué bo'á neseme, 'lige alué bo'aka 'ma ra'lá mo'bámala ichúrimi.»‡ 28 'Lige ne ku ajánasa, alé Galilea simé ne bajchabé ta'chó jsichi 'emi alemi —anile Esusi.

29 'Lige Pégroka anele Esusi:

—Rekó uché jaré 'ma suwábaga simíbige, neka abichilubi mué 'yuga einámala.

30 'Lige Esúsika regá anele alué Pegro:

—Jipe rukó be'bé ta'chó sinachi o'tolí osá, baisá animela mué: «Tabilé machí ne Esusi.»

31 'Lige Pégroka uchéchigo abichilubi, regá anele:

—Rekó me'liáe ne, neka tabilé majámala ruigá 'we a'lá machime ko ne mué.

Suwábaga alué Esusi 'yuga járome alanílechigó.

Jena ruwimela Esusi tániligo gu'írili Onorúgame alé Jetsemaní anilichi

32 'Lige sébale alé we'ká Olibo nerúgachi Jetsemaní rewégichi, 'lige alé alué Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jena ejtebíwagó 'emi, neka Onorúgame tánimala iwérali.

33 'Lige pe alué Pegro 'yuga simile alué Esusi, abiena alué Santiago (Akobo) 'lige alué Juani, 'lige 'we sewele alemi alué Esusi. 34 Regá anele alué Esusi alué bakiá rió:

—'We chálá ne, amulí mukú ne seweka. 'Emi bakiá jena ejtebíwagó, 'lige tase okópua, 'la e'negá mochiwa.

35 Alésíko alué Esusi simile abé a'mibemi waná Onorúgame 'yuga ra'ichamia, iwérali tánimia, 'lige alé wijchí chujkíbale ajkaná, 'lige tánale Onorúgame napurigá tabilé resí ikimela alué bo'né Esusi. 36 Regá anile Esusi:

—Mué ne O'nola («Abba» anile bo'né ra'icháliła.), mueka wa'lú a'walí nígame ju, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué najkisáká, abirigá resí ikiméleké ne —anile.

37 'Lige sébale ku alé napu a'rélige alué bakiá bo'né 'yuga járome, 'lige 'ma okókame rewale. 'Lige Esusi anele alué Simoni (napu abiena Pegro anilime nile):

—¿Gojchigá bo'í mué Simoni? ¿Nibilé pe bilé 'ora anáchapá mué tabilé gojchigá? 38 'We a'lá e'negá mochiwa, 'we tana mochiwa Onorúgame napurigá ta neyúrimala Remónisi nila 'nátili. 'Émika 'we a'lá sébali olánilime ju, eligá 'emi tabilé sébali olame ju.

39 Esúsika uchéchigo simile Onorúgame 'yuga ra'ichamia iwérali tánimia a'chigóriga napurigá pe be'bepi. 40 'Lige uchéchigo siné ku sébale napu a'rélige alué bo'né 'yuga járome 'lige uchéchigo siné okókame rewale. Noli 'ma tabilé gayena e'negá mochiga, 'lige nobi tabilé chérigá nejiasa nílile rukilía Esúsite chonigá okoka bi'tigó. 41 'Lige uchéchigo siné simile Onorúgame si ra'ichamia 'lige uchéchigo nawale Esusi alé napu a'rélige bo'né 'yuga járome, 'ma baisá nile. 'Lige regá anele bo'né 'yuga járome:

—¿Abijí okoka bi'tirú? 'A bujsirésibá. 'Ma we'lisi okole 'emi, ya 'ma cha'piboli júpá ne jipe kulipi alué napu Onorúgamete julárigame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Ma aleka e'yena alué ralámuli cha nokame. 42 ¡O'weti mochisi, 'ma simawa, 'ma a'beka

‡ **14:27** E'nesi Zacarías 13:7.

ená alué napu ne 'yuga eyéname nílige, 'ma a'beka ená nejkúrimia ne'chí cha'piá!

Jena ruwimela 'ma cha'pílirigo Esusi

43 Bijí ra'icha ilígichi Esusi alemi sébale alué Jurasi napu 'yabeko Esusi 'yuga eyéname nílige. Jurasi we'ká rió 'yuga enale 'lige alué we'ká rió siparina o'ká e'yénale 'lige i'weli gusítiri. 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame 'lige alué jurío ralámuli nuleme, aluete julárigame nile alué ralámuli Esusi cha'píniliga. 44 'Lige alué Jurasi napu nejkúrisia enale cha'piachi Esusi, regá anele alué we'ká ralámuli: «Alué napu chu'migá repori ne alué ju Esusi, yati cha'pibóaká 'lige o'tobóaká», regá anele.

45 'Lige alemi sébaga alué Jurasi regá anele alué Esusi:

—¡Mué Wa'lula ramué beníriame!

'Lige alarigá anesa, yati chu'mile banachí. 46 Alésíko alué we'ká ralámuli yati cha'pile alué Esusi.

47 'Lige bilé rió Esusi 'yuga eyéname yati ma'chí pale siparina 'lige 'ma rejpúnale najkala bilé alué wa'lula balé pionila. 48 'Lige Esúsika regá anele alué we'ká ralámuli:

—¿Chonigá sirúpaché siparina o'ká igútiri ne'chí cha'pimea? ¿Chigórigame ju ne? 49 Aka ne alé wa'lú re'obachi ra'pichí a'sáché 'emi beniria Onorúgame nila ra'íchili, aka aleka peka siné cha'píché 'emi ne'chí. Peba alarigá nímili nílige, siné rawé cha'piboli nílige ne napurigá aní alué Onorúgame nila ra'íchili.

50 'Liko suwábaga alué Esusi 'yuga járome 'ma júmasale, 'ma bi'neli a'réleru Esusi.§

51 Napu'lige Esusi o'tiachi, nujubá enale bilé re'malí, pe bilé chiní manta gemagá, tase o'páchaga, 'lige alué Esusi o'tome ka me'lísale alué re'malí 'lige pe alué chiní manta cha'pile, 52 iligá alué re'malika neyúsale 'lige 'ma 'yeri 'ma kíbale, pe alué chiní manta cha'pigá rejpile alué cha'pime ka.

Jena ruwimela e'wélala gustisia oláligo Esusi

53 'Lige 'ma o'tóliru alué Esusi alué wa'lula balé bejtélachi. Alé napaíle alué e'wélala balé, 'lige alué jurío ralámuli nuleme, 'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame. 54 Napu'lige Esusi o'tiachi, alemi guwánami enale alué Pegro 'naka boichika, 'lige alué Pegro alemi ra'pichimi sébale alé wa'lula balé galílachi ra'pichí, 'lige alé asíbale sujkáliga re'obachi tebume 'yuga.

55 'Lige alué e'wélala balé 'lige suwábaga alué e'wélala nuleme 'we jale rukea e'karúriga, pe machináliga chonirá 'lige churigáriga 'la níliga me'liá alué Esusi, tabilé rewale napurigá me'liboa Esusi. 56 Jaré 'we jale 'yégali ruyá, tabiléchigo neyúrale ko pe ichúromi chibirigá ruwíligame, 'lige jaréchigo se'winá riga ruwíligame, tabilé bi'lepi 'nátale. 57 'Lige jaréchigo abiénachigó pe 'yégiga, regá anile:

58 —Ramueka akirúturu regá anichi ye: «Ye wa'lú re'obá ralámuli newálala 'ma gajunámala ne 'lige bakiá rawé kachi uchéchigo bilé newámala ne, alueka tabilé ralámuli newalila nímala» aniéturu.

59 We'ká ra'íchale kákobá, tabiléchigo bi'lepi 'nátali ra'íchale ko, cha ichúromi chibirigá ruwíligame.

60 'Liko alué wa'lula balé o'weti ilísale, 'lige alé iligá rukele alué Esusi:

—¿Bijchiga aní ye ralámuli napurigá aní? ¿Chonigá ta nejé mué?

§ **14:50** Pe jena olagá anime nile napu'lige aniá Esusi abé i'bé (e'nesi 14:27): «'Ma ra'lá mo'bámala alué bo'á 'lige bi'neli rejpímala alué bo'elo bo'á neseme.»

61 Esúsika tabilé nejele. 'Liko alué
balé wa'lula uchéchigo rukele, regá
anele:
—¿Mué ju alué Kristo, alué
Onorúgame Inolá?*
62 —Júwé, ne ju —anile alué
Esusi—. 'Lige 'emi etémala alué
napu Onorúgamete julárigame
ju 'pa rewagáchika rió neraga
napu'lige ku 'pa rewagachi
ajtígachi Onorúgame 'yuga, 'lige
abiena etémala 'emi napu'lige ku
'pa rewagáchikana nolíralekana
enágichi.
63 'Liko alué wa'lula balé ba-
nasuka chi'wánale bo'né o'páchala.
(Alueka ruwime nile 'we ayóligo
alué wa'lula balé alanichi alué Es-
usi.) 'Lige regá anile:
—Ya 'ma 'we a'lá sébali akirúke'é,
tase rokáré uché bilé rió na-
purigá ra'ichámala Esusi saíla
neraga. 64 Suwábaga 'emi 'we
a'lá aké Onorúgame saíla niraga
ra'ichio ye Esusi. ¿'Émika chonígó?
¿Cholátékobá?
'Lige suwábaga ralámuli 'we
anile napurigá me'liboa alué Esusi
ra'íchaligo Onorúgame saíla neraga.
65 Jaré ralámuli a'kachípale gawéliga
alué Esusi, 'lige bulele busila 'lige
a'wágame o'chole, 'lige regá anele:
—¡Machígobá chieri 'siá mué
o'choa!
'Lige alué re'obachi repúmeka
'we o'chole Esusi banachí sekate.

Jena ruwimela Pegro tabilé machiórílígo Esusi

66 Napu'lige Pegro alé ra'pichí
ajtígichi, alemi nawale bilé mukí
napu newime nile go'ame wa'lula
balé, 67 'lige alué mukí Pegro etesa
alemi ajtígame sujkáliga, we'lisi
e'negá ilile, 'lige anele:
—Muéchigó abiena 'yuga
eyénituru alué Esusi Nasareta
bejtégame.
68 'Lige Pégroka anele:
—Neka tabilé machime ju
alué Esusi, neka pecha machígó
chonigá anió mué.
'Lige abé a'mibemi simile Pe-
gro alé yochi. A'lígerikáchi sinale
bilé o'tolí owila. 69 'Lige alué
mukí go'ame newime balé wa'lula
napu'lige etesa alé yochi alué Pe-
gro, anele uché jaré napu e'yénale
alemi yochi:
—Ye rió Esusi 'yuga eyéname ju.
70 A'liko Pégroka chéchigo siné
anile:
—Neka tabilé machiáwé Esusi.
'Lige alué ralámulika regá anile:
—Bijchiá mué alué Esusi 'yuga
eyéname ju, mué Galilea bejtégame
kámechigó, napugiti napurigá
Galilea ejperégame ra'íchame kame
mué.
71 'Liko Pégroka uchéchigo siné
tabilé machióríle Esusi:
—Onorúgame gastigárime ke
ne'chí ta bijchiga anisáká ne
—anile Pegro.
72 A'lige uché sinale o'tolí, 'ma
osá nile siná. 'Liko alué Pegro
nélále napu anélige Esusi. Regá
anélige Esusi: «Mué Pegro, ta'chó
osá sinachi o'tolí owila, baisá
'yegámala mué, tabilé machiórimela
mué ne'chí.» Alieti nélegá, e'wele
nalale alué Pegro.

15

Jena ruwimela wa'lula selígame Pilato gustisia oláligo Esusi

1 Napu'lige che'lisá, napaíle
alé alué e'wélala balé 'lige alué
jurío ralámuli nuleme 'lige alué
Moisesi nulalila benírіame, napaíle
alé o'maka ra'ichamia machimea
cholátiká alué Esusi. 'Ma suwénasa
ra'icha, o'tole alué Esusi 'we a'lá
bulugá sekala alé 'mi wa'lula
selígame Pilato ajtígichi. 2 'Lige
alemi o'tosá Pilátoka rukele Esusi:
—¿Mué ju Wa'lula rey alué
ralámuli jurío nuleme?

* **14:61** Yolí ra'íchaga, alué balé wa'lula anile «Hijo del Bendito». Alué ralámuli judío tabilé siné anime nile «Onorúgame» olagá, cha najtékame nile alué ra'íchili rewá.

'Lige Esúsika anile:
—Júwé, tase napurigá mué 'nata
—anile Esusi.
3 'Lige alué balé e'wélalaka abi-
ena we'ká ra'icha jale alué Esusi
sayega, 'we cha 'síkame kóríle Esusi.
4 'Liko alué Pilato uchéchigo rukele:
—¿Ta nejiama olá mué? 'La chekí
tábiri ruyáníguru alué e'wélala balé.
5 Esúsika abirigá tabilé pe'tá ne-
jele. Alué wa'lula selígame Pilátoka
lale: «¿'La chonigá tabilé majáché?
Peka nejé aníguru», 'lale.

Jena ruwimela Pilato nuláligo gulusichi ujchagá me'líniliga Esusi

6 Nabí bamí Páskua piéstachi,
Pilato su'páchame nile bilé ne-
jkógame galírale bajchá́riga ajtígame.
Ralámuli a'boi 'la anime nile chieri
'la nítiká ma'chí pasía. 7 A'lige rawé
mochile jaré rió me'ágame galírale
mo'áriga, 'lige bilé Barabasi*
anilime nile. Barabasi 'lige alué
uché jaré rió napuíka e'yéname
nile nakoga. 8 'Lige alemi napaíle
ralámuli, 'lige tánale alué wa'lula
selígame Pilato napurigá ma'chí
pámala bilé napurigá 'sime nile
alué Pilato napu'lige alué Páskua
piesta nerúgichi. 9 'Lige Pilátoka
rukele ralámuli:
—¿Najkí 'emi napurigá su'panawa
alué Wa'lula Rey ralámuli jurío
nuleme? (Pe Esusi olagá anile alué
Pilato.)
10 Alarigá anile alué Pilato, 'we
a'lá machíligame pe gichiga o'tóligo
alué e'wélala balé. 11 'Lige alué
e'wélala baleka abéchigo 'we jale
ruyea ralámuli napurigá 'we ani-
mela ralámuli ma'chí pánalia alué
Barabasi 'nalina tase alué Esusi.
12 'Lige Pilato uchéchigo siné rukele
alué ralámuli:
—¿'Émika choliame najkí alué
napu 'emi Wa'lula Rey ralámuli
jurío nuleme aneme ju?
13 'Lige ralámuli regá anile
a'wágame:
—¡Gulusichi ujchawa! —noli
bochí anile.
14 'Lige Pilátoka uchéchigo rukele:
—¿Tachiri chu'síkame júkó ye rió?
'Lige ralámulika uchéchigo anile
abé a'wágame:
—¡Gulusichi ujchawa! —anile
o'maka alué ralámuli.
15 'Liko alué Pilátoka ma'chí
pale alué Barabasi pe napurigá
'la ra'sálagá ejtebímala ralámuli,
tabilé ayoga alué Pilato 'yuga. 'Lige
nulale napurigá we'sá wejpisópua
alué Esusi wi'chite jiero uchúkame
'lige o'chí. 'Lige 'ma wejpisosa, 'ma
lisensia nejile napurigá gulusichi
ujchawa alué Esusi.

Jena ruwimela sontalo 'we gawéliligo Esusi

16 Alésíko alué sontalo o'tole
alué Esusi alé ra'pichí wa'lula
selígame bejtélachi, 'lige alé bayele
suwábaga sontalo. 17 We'lí
o'pachátirile chónaga sejtákame
chinite newárigime, 'lige ujchele
mo'chí gorona banawá we-
jchégame newárigime. 18 'Lige
repórale regá anigá:
—¡Kuira mué Wa'lula Rey
ralámuli jurío nuleme!
19 'Lige mo'chí wejpale we'sá
bakate 'lige a'kachípale, 'lige
chojkóbaka jaga napurigá 'we 'la
nirame, pe gawéliga anime ke
anile. 20 'Ma suwénasa gawelia
Esusi, 'ma ku bujele alué we'lí
o'pacha chóname sejtákame chinite
newárigime, 'lige ku o'pachátale
bo'né Esusi o'páchala, (Bujéliru
o'pacha alué Esusi napu'lige Pilato
nuláligo wejpisóniliga.) 'lige alésíko
'ma o'tóleru gulusichi ujchamia.

Jena ruwimela 'ma gulusichi ujchálirigo Esusi

21 Napu'lige pe kulí alemi
o'towachi alué Esusi gulusichi
ujchamia, bilé rió Sirene bejtégame
Simoni anilime alemi seba enale
napu Alejantro o'nola nile 'lige

* **15:7** Barabasi aniáká «bilé o'nó inolá» aniame nile.

Rupo o'nola. 'Lige alué rió
nuléleru alué sontálote napurigá
nejkúrimala alué gulusí o'towachi.
22 'Lige o'tóleru Esusi bilena rabó
alé napu Gólgota anilichi nile,
napu «Anayáwali Mo'ola», aniame
kéré. 23 Napu'lige alé sebasa i'wilí
rakala ba'wila 'yáleru rekútume
«mira» anilime na'lógame, 'lige
Esúsika tabilé chunule. 24 A'lige
re'pá gulusichi ujcháleru klabo
jáwaga sekala, 'lige alué sontáloka
nachútale alué Esusi o'páchala bilé
re'gí re'eka (napu «dado» anilime ju
yolí ra'íchaga).

25 Be'á tabilé 'cho rawilichi,
(Bakiá 'ora enágichi rayénali
ma'chínasa.) a'lige ujcháliru Esusi
gulusichi. 26 'Lige alué sontáloka
ujchale alué bilé rabileta osirúgime
alé napu Esusi mo'ega chujkule
re'pá amóbige napu ruwime nile
chonigá ujcháliríigo alué Esusi alé
gulusichi, regá anime nile alué
osilí: «Wa'lula rey, ralámuli jurío
nuleme», anime nile alué osilí.
27 'Lige abiena ujchucháleru oká
chigórigame gulusichi alé a'bé napu
Esusi chujkúlige. Bilé chigórigame
wajtoná ujcháleru, 'lige bilé o'iná
ujcháleru. 28 Alarigá sébali olale
napurigá aní alué Onorúgame nila
ra'íchili regá anime: «Resí oláliru
alué ralámuli cha nokame 'yúriga.»

29 Napu ekí ralámuli simárole
alé, napu chibi anele, regá anele
mo'loka:

—¡Ajá, mué napu na'minámorié
alué wa'lú re'obá, 'lige napu pe
bakiá rawé kachi ku newámorié
mué uché alué wa'lú re'obá! 30 ¡Ku
re'kiwa 'lige bo'nepi neyúsiwagó!

31 Alué balé e'wélala, 'lige alué
Moisesi nulalila beníriame, 'lige
alué Esusi gawéliga regá anile
a'bopi:

—Esusi we'ká ralámuli gu'írile,
bo'népika peka gayénaché neyusia.

32 'Lige aminami regá anile 'we
gawéliga:

—Re'kisa 'la képá alé gulusichi
alué Kristo, alué wa'lula selígame
rey israelita ralámuli nuleme, na-
purigá 'la bijchígiwa 'la bijchiá 'la
nóchali 'yárigame ko Onorúgamete
—aniá jale.

'Lige okánika chigórigame napu
uchule Esusi chujkúgichi a'naguka,
abiena 'we cha anele gawéliga.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

33 'Lige 'ma rawilichi 'lige 'ma
chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale
bochígimi alé gawichí. Nasípagana
enagá ku rayénale alué rayénali.
34 Aba'lige 'ma ku rayénachi alué
rayénali, Esusi e'wele ra'íchaga regá
anile:

—Eloi, Eloi ¿lama sabáktani? (Pe
arameo ra'íchaga anile.)

Pe regá anigá anile: «Muérigo
Onorúgame ne O'nola, ¿chonigá
a'réché mué ne'chí?»

35 'Lige alué ralámuli napu ekí
jale alé a'bé, napu akele alanichi
Esusi, anile:

—¡Gepusi! ¡Elíasi bayéchane,
napu ruwime nile napu anélige
Onorúgame 'we 'ya!

Tabilé 'la námaka akele alué
ralámuli.

36 A'lige biléchigo yati 'male
bilé chiní sa'nabáchamia banawá
rakala ba'wílachi pee rekútume
'we chijpúgame 'lige iguchi ujchale
ba'nasoli kaboka, 'lige 'pa owele
chu'chí napurigá Esusi chunumela
ba'wila, regá anigá owele:

—Akabá pala nolínara Elíasi
re'kibumia gulusichi ye rió —anigá
'sile.

37 'Lige Esúsika a'wágame sinale,
'lige 'ma mukule. 38 'Lige yati
chi'wale o'wékana re'kínaga alué
wa'lú chiní pachá wa'lú re'obachi
chujkúgame. 39 'Lige alué wa'lula
sontalo napu ilile alé o'wemi napu
Esusi chujkule, etesa se'winá́riga
mukuchi Esusi, tase napurigá uché
jaré rió, anile:

—Bijchiá 'la Onorúgame Inolá
nile ye rió.

40 Abiena jale jaré umugí e'negá
mejkaka, alé ilile María Magalena,
Magalena anilichi bejtégame, 'lige
uché bilé María Santiago eyela 'lige
José eyela (Santiago José bonila
nile), 'lige uché bile mukí Salomé
anilime. 41 Alué umugí Esusi
gu'írome nílige napu'lige eyénachi
Esusi ejiro Galilea. 'Lige uché
jaré umugí jale alé, napu abiena
moyénalige alé we'ká riógichi
Rusaleni anilichi Esusi 'yuga.

Jena ruwimela gatélirigo Esusi bilena ewarárigichi napuyeri wa'lú resó

42-43 Asale bilé rió José rewégame,
Arimatea bejtégame we'ká riógachi.
Alué rió 'lige uché jaré ralámuli
e'wélala, alué ralámuli jurío nuleme
nile. Alué rioka 'we a'lá najkílige
napurigá yati sebámala raweli na-
purigá nulame nímala Onorúgame
ralámuli alawálachi. 'Lige alemi
ilile alué José etea me'liachi Es-
usi. 'Lige 'ma amulí chónachi ra-
pakónala resíbilichi rawé,† alué José
simile napu Pilato asale lisensia
tánimia o'tomea alué Esusi gatemia,
napugiti chonásaká 'ma resíbilichi
níligame. 44 'Lige Pilátoka lale:
«'Macha mukúlepué.» 'Lige yati
bayele alué wa'lula sontalo, 'lige
rukele:

—¿Pala bijchiá mukule Esusi?

'Lige alué wa'lula sontáloka
anele:

—Ya 'ma mukule.

45 'Liko Pilato alieri akisá, Pilato
yati 'la elile José napurigá o'tomela
Esusi mukúgame, 46 'lige Joseka
yati ralale bilé chiní rojsákame,
'lige re'kabusa alué Esusi gulusichi
ujchárigame, alué chinite kabisa,
o'tole gatemia 'mi alé ewarárigichi
wejtosá rejtechi pachami, yóchika
u'tá nile 'lige pachaka we'lé nile,
'lige 'yérale alé yochi bilé wa'lú
chijtúligame rejtete 'we bejtégame.
47 'Lige alué María Magalena anil-
ime, 'lige alué María, José ('lige San-
tiago) eyela, 'we a'lá etea jale alé
rekalíachi Esusi.

16

Jena ruwimela ku ajánaligo Esusi

1 Rawé resíbilichi simírasa, a'lige
alué María Magalena anilime,
'lige uché bilé María Santiago
(Akobo) eyela, 'lige Salomé, alué
bakiá umugí ralale yowí rakala
Esusi bo'ígichi mochiamia 'lige
abiena ralale yowí rusurúgame 'we
semá júkame alué Esusi ujchemia.
2 'Lige 'ma romíkichi,* be'á rayénali
ma'chínachi, simíbale alué yowí 'we
semá júkame ujchemia alué Esusi
napu rekáliru Esusi, 3 'lige anisia
e'yénale alué bakiá umugí:

—¿Chieri 'la nejkúrimala alué
wa'lú rejté se'wí ajchalichi alé
yochi ajtígame?

4 Napu'lige sebasa alé yochi
a'bemi, etele 'ma tabilé alé yochi
ajtigó alué wa'lú rejté. 5 'Lige
mo'ile alé pachami ewarágichi alué
bakiá umugí. 'Lige etele alé mo'isá
bilé santo ánjeli re'malí wajtoná
ajtígame. We'lí o'páchigime nile alué
santo ánjeli 'we rojsákame o'pacha.
'Lige alué umugika 'we majale,
6 'lige alué santo ánjelika anele:

—Tase majasi. Ne 'la machí Es-
usi 'yaga e'yéneo 'emi, alué Esusi
napu Nasareno anilime nile, napu
gulusichi ujchagá me'líliru. 'Ma
ku ajánale, tabilé bo'í jena, aka
e'nésibá jena napu rekáliru, 'ma
tabilé néré. 7 Simíbaga 'lige anéwaká
Pegro 'lige alué uché jaré Esusi
'yuga járome, Esusi 'ma simela ba-
jchabé alé Galilea rewégichi ta'chó
sébachi 'emi alemi, napurigá anílige

† **15:42-43** Alué ralámuli jurío níriká, abiena rawé aneme nile rukó, 'lige rawé abiénachigó.

* **16:2** Alué ralámuli níriká, yanchi alí rapagasa chojkime nile resíbilime rawé. Yanchi rukó che'lébaga resíbilichi nile 'lige melénala rukachégame resíbilichi nile. Esusi ajánasa aniwínala neraga nile. † **16:7** E'nesi San Marcos14.28.

ta'chó mukiá.† Alé Galilea etémala
'emi napurigá anílige bo'né Esusi.
8 'Liko alué umugí júmaka
buyásele 'áwalisia majaga, 'lige
tabilé 'wesi ruyele boichimi
e'yénaga majaga.‡
(Jaré osilí osirúgime 'we 'ya
nerúgame pe jena suwéname ju.
'Lige jaré osilí osirúgime abé we'ká
osirúgime ju, napu ma'chíname ju
abé re'légana.)

Jena ruwimela María napu Magalena anilichi bejtégame nile etéligo Esusi

9 Napu'lige ku ajánasa Esusi,
María Magalena napu Magalena
bejtégame nile, alué bajchá etele
alué Esusi be'á be'lí napu'lige
chojkichi tarali (romíkichi). Abé
'yabé Esusi buyánilige gichao
remónisi u'kuchípala alawá alaké
mukichi. 10 Alué mukika simile
ruyemia alué uché jarela napu
nile Esusi 'yuga járome napu 'we
seweka mochile nalá bijí. Ruyele
Esusi 'ma ku ajánaligo. 11 Akisá alué
Esusi 'yuga járome, tabilé bijchígale.

Jena ruwimela oká ralámuli etéligo Esusi

12 A'kinana, boichimi e'yénale
oká ralámuli napu 'we a'lá niraga
eteme nílige 'yabé ta'chó mukuchi
Esusi. Alemi boichimi ma'chínale
Esusi napuyeri pe apiépiri rió 'lige
alué oká rioka tabilé machile.
13 Napu'lige 'ma 'la machisá pe
Esusi níligo, ku ro'ile 'lige ku sébaga
ruyele alué uché jarela Esusi 'yuga
járome, 'lige alueka tabilé bijchígale.

Jena ruwimela makué bilé Esusi 'yuga járome Esusi etéligo

14 A'kinana alué makué bilé rió
Esusi 'yuga járome go'yá mochile,
'lige alemi ma'chiná ilíbale Es-
usi napu'lige go'yá mochígichi
mésachi. 'Lige Esusi a'wágame
ne'óchale alué makué bilé rió tabilé
bijchígiligame ku ajániligo Esusi,
napu'lige regá anésiga abé 'yabé
uché jaré ralámulite: «Eteru ramué
Esusi, ku ajánale.» 15 'Lige anele
Esusi alué makué bilé Esusi 'yuga
járome:
—Bochígimi gawichí simárowaká
alué 'we a'lala ra'íchili benírisia
suwábaga ralámuli. 16 Ralámuli
napu ekí 'la bijchígame ju
Onorúgame nila ra'íchili 'lige napu
a'ré alué chátiri bowé 'lige napu
cha'pí alué 'we a'lala bowé,§
alueka napu'lige mukusá tabilé
resí ikimela, alué alawálaka 'pa
rewagachi moinámala mukusá.
'Lige suwábaga napu ekí tabilé
bijchigi napu aní alué Onorúgame
nila ra'íchili, alueka 'we resí
ikimela, 'légana na'ichí mo'ibámala.
17 Napu ekí 'la bijchigi napu aní
Onorúgame nila ra'íchili, ne 'yámala
a'walí napurigá 'la buinámala
remónisi u'kuchípala alawala
ralámulichi pachágana mochígame.
'Lige 'la gainámala se'nú ra'íchili
ra'icha yati neraga, 18 cha'pimela
sinowí 'we oporúgime* 'lige tabilé
che ikimela alué oyérame, 'lige
bajisa bilé tábiri sowé tabilé che
ikimela, 'lige sekate nochasa bilé
nayume, yati sa'wimela.

Jena ruwimela ku rewagachi moyénaligo Esusi

19 Napu'lige alué Esusi suwénasa
ra'icha alué 'yuga járome si,
Onorúgame rewagachi o'tole Es-
usi. Alé sebasa, wajtoná asíbale
Onorúgame ajtígichi. 20 Esusi 'yuga
járomeka e'yénale bochígimi gawichí
ralámuli benírisia Onorúgame nila
ra'íchili rejcholi. 'Lige Esusi
Alawala gu'írile alué Esusi bo'né

‡ **16:8** Alué rió Mateo osale bo'né nila líbrochi napu anime ju alué umugí 'we ra'sálagá e'yénaligo.

§ **16:16** Marko osale alué osilí rewarálime. Alué ra'íchili rewarálime i'sínimi tabilé aniame ju ba'wichí bajkigá rewarálime, abiena aniame ju napu'lige a'resa alué chátiri bowé 'lige cha'pisá alué 'we a'lala bowé. E'nesi glosario «bautismo».

* **16:18** Alé Israeli tabilé 'tégame ju alué sayawi, abiénachigo nerúgame júkó sinowí 'we o'parúgime.

'yuga járome napurigá 'la sa'wámala nayúkame napurigá 'la oyéramala alué Onorúgame nila ra'íchili rejcholi 'lige aminami napurigá 'la bijchígimala 'la wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.

Pe ikí képá ye ra'íchili. Wa'lú cheliérabá.

Regá Anime Osale Lukasi Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela chonigá osáliga Lukasi ye ra'íchali

Regá anele Lukasi alué Teópilo bilena osilichi:
Kuira mué Teópilo. 'We 'la ganíliga repori ne mué.
1 We'ká ralámuli osale apélichi napu nóchale 'lige napu benírale Esusi jena wijchimoba. 2 Osale napu akele napurigá ruwile alué ralámuli napu Esusi 'yuga e'yénale alué napu a'kinana ralámuli benírime gayénale Esusi ra'ichálila 'we a'lá ra'íchali rejcholi. 3 Mué rió Teópilo, 'we 'la nirá ne mué. Ne bo'né 'we a'lá 'nátaga ruké we'sá alué ralámuli Esusi 'yuga e'yéname regá: «¿Churigá ochérale u'tá towí ka 'lige churigá nóchale Esusi napu'lige si chojkile nocha alué Esusi 'lige napusí suwénale nocha 'lige churigá 'yole nayúkame 'lige churigá benírale suwábaga ralámuli?» Regá ruké ne alué ralámuli. Ne 'la nerá nili napu ruwile, alekeri osá ne ye osilí jena apélichi 'la sébili ruigá suwábaga churigá nile, 4 napurigá mué Teópilo 'la sébali machigá asimela alarigá níliga napu mué Teópilo benírilíru alué we'ká ra'íchali.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo a'kinana ochérimio alué Juani

5 Napu'lige alué Erore* wa'lula selígame kachi alé alué wa'lú gawí bo'ígichi Jurea anilichi, a'lige bejtele bilé balé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi† nulame Sakaríasi rewégame. Alué baleka alué Abíasi chojkégame gompaniérola nile,‡ alué Abíasi napu 'we 'ya bejtégame balé nile me'tagá Sakaríasi, Sakaríasika a'kinana ochérigame nile. Alué Sakaríasi upila Sabeli rewégame nile. Alué mukí Sabélika Aroni rijimala nile, Arónika 'we 'ya bejtégame nile 'lige Sabélika 'we a'kinana ochérale.§ 6 Alué Sakaríasi 'lige upila si 'we a'lá sébali e'wame nile suwábaga napu Onorúgame nulale 'we 'ya, 'lige Onorúgame 'we a'lá galegá etele alué okánika. 7 Tabilé siné 'kúchigame nile alué ralámuli. Aminami 'ma 'we o'chérame nile okánika. 8 Sébale bilé rawé napu nóchame nile Sakaríasi alué we'ká balé 'yuga alé wa'lú re'obachi alué balé napu alé wa'lú re'obachi nulame nile. 9 Re'eme nile, 'lige Sakaríasi mele re'eka bajkiame abé pachá o'kuí molélachi alé wa'lú re'obachi. 10 Napu'lige Sakaríasi molea ilígachi, ralámuli 'we jale Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali tania ma'chige. 11 'Lige yati neraga ma'chiná ilíbale bilé santo ánjeli Onorúgamete julárigame rewagáchika, alé wajtoná ilíbale alé mésachi napu e'kósilime nile o'kuí alé napu ilile Sakaríasi. 12 Napu'lige etesa Sakaríasi alué santo ánjeli, 'we majale. 13 'Lige alué santo ánjelika anele:

—Mué Sakaríasi, tase majawa. Onorúgame 'we a'lá aké mué alué Onorúgame 'yuga ra'íchachi tániga napurigá ranélamala mué upila. 'Lige mué upila Sabeli ranélamala bilé towí. Mué ajchémala rewá alué towí «Juani» anilime rewá. 14 'We ganílimala 'lige mué. Abiena we'ká ralámuli 'we ra'sálámala alué towí ochérasa, 15 napugiti

* **1:5** E'nesi glosario «Herodes». † **1:5** E'nesi glosario «templo». ‡ **1:5** Nerule bilé liá na oká chojkégame balé napu tebume nile wa'lú re'obá, 'lige a'pílipi balé we'ká gompaniérogame nile.

§ **1:5** E'nesi glosario «ancestor».

alué Onorúgame Wa'lula neraga
etémempá wa'lú ochérasa alué
towí. Aminami tabilé siné bajímala
i'wilí ('uba) ba'wila rekútame. 'La
Onorúgame Alawala ajchágame
nímala pachágana bajchabé ta'chó
ocheria. 16 We'ká ralámuli alé
Israeli ejperégame ku o'wé jábamala,
Wa'lula Onorúgame oyérame
gainámala alué Juani rejchólila
akigá. 17 Alué Juánika rejcholi
ruyeme nímala alué ralámuli wa'lú
a'walite alué Onorúgame nila,
napurigá alué Elíasi rewégame
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame 'we 'ya. Alué Juánika
ku o'wé jawámala alué we'ká
ralámuli napu 'kúchiga mochímala,
ku ge'láramala napurigá ku ganíliga
ejperélamala 'kúchila 'yuga, abiena
napurigá ku a'lá o'wé na'támala
alué ralámuli napu 'we resí nokagá
járome nímala a'lige. Juánika bajchá
ta'chó nawachi alué Wa'lula, 'we
semáriga beníriga asimela we'ká
ralámuli, napurigá alué ralámuli
'we a'lá galegá etémala nawachi alé
alué bi'neli neyúriga Wa'lula.

18 Sakaríasika rukele alué santo
ánjeli:

—¿Churigá 'la bijchígamala ne
alarigá nimio suwábaga napu aní
mué? Aka neka 'ma 'we o'chérame
júpaché, 'lige ne upílachigó 'we
o'chérame ju.

19 'Lige alué santo ánjelika regá
anele:

—Neka santo ánjeli ju Gabrieli
rewégame. Neka Onorúgame 'yuga
ajtime ju. Alué nulé ne'chí na-
purigá ne mué ruyémala mué up-
ila ranélimio bilé towí mué in-
olá. 20 Jipe mué tabilé bijchigi ye
ra'íchali napu ne mué ruyé. Jípeko
tase ra'íchame gainámala mué na-
pusí ochérisa mué inolá, a'lige kulí
gainámala mué ku ra'icha. 'La bi-
jchiá alarigá nímala napurigá aní
ne.

21 'Lige Sakaríasi pachá ilígichi,
ralámulika ma'chige jale buigá,
aniá:

—¿Chonigá ta'wé ma'chínaché
alué Sakaríasika alé pachaka ye
wa'lú re'obáchika? —anile we'ká
'nátaga.

22 Arigá ma'chínale alué
Sakaríasi, 'ma tabilé gayéname
ra'icha. Tabilé gayénale alué
rió ra'icha ma'chínasa aleka, yati
'we machile ralámuli Onorúgame
alarigá rekíligo alué rió alé pachá
wa'lú re'obachi. Pe sekate ra'íchale
Sakaríasi, pecha gayéniliga ra'icha.

23 'Ma sébali olasa alé wa'lú
re'obachi napu ekí rawé nochámili
nílige alué Sakaríasi, 'ma ku galírale
simile. 24 A'kinana alué mukí
Sakaríasi 'yula Sabeli rojparale.
'Lige maligi mechá tabilé asé
eyénaga asale. 'Lige 'nátale alué
mukí: 25 «Alué Wa'lula Onorúgame
bo'né alarigá rekile ne'chí ye
raweli napurigá ranélamala ne, na-
purigá 'la tase gawélimala ralámuli
ne'chí tabilé 'kúchime kóriká.»

Jena ruwimela bilé santo ánjeli
ruwíligo alué Esusi ochérimio

26 Usani mechá a'kinana roj-
parasa Sabeli, Onorúgame júlale
bilé santo ánjeli Gabrieli rewégame
'mi alé we'ká riógachi Nasareta
anilichi napu pachá ju Galilea
anilime gawí bo'ígichi napurigá
bilena ejiro. 27 Júlale alué mukí iwé
María rewégame e'néniliga. Alué
mukika amulí newímili nile alué
rió José rewégame 'yuga. Alué José
Rabí rijimala nile, Rabí napu abé
'ya bejtégame nile ta'chó ochérachi
José. 28 'Lige alué santo ánjeli sébale
napu asale María, 'lige anele:

—Kuira mué mukí wanápurigame
Onorúgamete. Wa'lula Onorúgame
'we a'lá semáriga gu'iri mué mukí.

29 Alué mukí alué santo ánjeli
etesa, majaga we'ká 'nátale 'lige
lale: «Yeka ¿chonigá alarigá
reparábaché?»

30 'Lige alué santo ánjeli
uchéchigo ra'íchale, 'lige anele:

—Mué María tase majawa.
Onorúgame alarigá rekile raweli

mué. 31 Jipe rojparámala mué
'lige ranélamala mué bilé u'tátiri
towí.* 'Lige ajchémala mué
Esusi† anilime rewá. 32 Alué
rioka 'we najtékame nímala.
Regá anélime nímala «Wa'lula
Onorúgame Rewagachi Ajtígame In-
olá.» Onorúgame Wa'lula selígame
anémala a'chigóriga napurigá alué
'we 'ya bejtégame Rabí, 33 napurigá
nuleme nímala alué we'ká ralámuli
israelita senibí rawé.
34 'Liko Maríaka rukele alué santo
ánjeli:
—¿'Lacha ranélamalawé ne? Neka
tabilé 'yúgame júpaché rió.
35 'Liko alué santo ánjelika anele:
—Onorúgame Alawala gite roj-
parámala mué tabilé 'yuga asagá
rió, Onorúgame a'walila alarigá
elímala mué. Alekeri alué mué
inolá 'la wanáparigame nímala
Onorúgamete, 'lige Onorúgame
Inolá anélime nímala. 36 Mué
rijimala Sabeli abiena ranélamala
rekó o'chérame ke. 'Ma us-
ani mechá ju wa'lú rojpega
asagá. We'ká ralámuli mayé
tase ranélimio. 37 Onorúgameka
suwábaga gayéname ju napurigá
bo'né 'nata. Alekeri bilé mukí rekó
'ma o'chérame ke 'la ranélamala
Onorúgame alarigá elásaká.
38 'Liko Maríaka anile:
—Neka pe nóchame ju alué
Onorúgame 'yuga. Onorúgame
alarigá elísaká ne'chí napurigá aní
mué ranélamaréko ne 'liko bilé towí.
Alésíko 'ma tané ikiá kíbale alué
santo ánjeli.

Jena ruwimela María simíligo e'nemia bo'né rijimala Sabeli

39 A'lige pe a'kinana rawé
alué María 'we jigaga simile alé
bilena we'ká riógachi iwérachi
napu nile Jurea anilime gawí
bo'ígichi. 40 'Lige sebasa Sakaríasi
bejtélachi, pachá galírale bajkile
'lige repórale pe a'bemi iligá alué
Sabeli. 41 Napu'lige akisá alué
Sabeli María reporachi, alué u'tátiri
Sabeli rojpálachi ajtígame nokale.
'Lige Onorúgame Alawala bajkile
alué Sabélichi pachágana 42 'lige
e'wele ra'íchaga anile Sabeli:
—'We a'lá semáriga gu'írilia mué
María Onorúgamete ta'wesi uché
jaré umugí anaga 'lige mué ranala
abiénachigó. 43 ¿Chieri júpaché ne
napurigá nawámala mué María
ne'chí e'nemia mué napu ju alué
Onorúgamete julárigame eyela
nímili? 44 Napu'lige akisá ne mué
reporachi, 'lige yati noká u'tátiri
ne rojpálachi ra'sálagá. 45 Mueka
'we a'lá sébali bijchígime napurigá
anile alué Onorúgame. Alekeri gite
'we ganíliga bejtélamala mué.
46-47 'Liko Maríaka anile:
Neka wa'lú cheliera 'ya Onorúgame
napu bi'neli Wa'lula ju.
Neka 'we ra'sálá
napugiti Onorúgame ne'chí
bujéligame resítiri 'nátili.
48 Onorúgameka 'we 'la nirá ne'chí
rekó ne peka najtékame kachi.
Jípesí aminako ralámuli 'we a'lá ni-
raga etémala ne'chí.
49 Alué Onorúgame wa'lú a'walí
nígame ju,
'we a'lá semáriga gu'iri ne'chí.
Onorúgame rewalá 'we najtékame
ju.
50 Onorúgame senibí 'la na'temame
ju alué ralámuli
napu 'la nirame ju Onorúgame,
51 machírile ralámuli wa'lú a'walí
nígame ko.
'La umérole alué ralámuli 'we gu-
narume.
52 Alué e'sélikame rió 'ma bujele
nóchali,
alué tabilé nígame 'nalina 'we na-
jtékame nóchali 'yale.
53 Alué ralámuli 'we e'lowika
ejperégame
'ma 'we nígame newale go'ame,
'lige alué 'we nígame rioka pe
sekega a'rele.

* **1:31** Pe alué Onorúgame Alawala gite rojparale alué María.
† **1:31** Esusi aniáká «bujeme resiti 'nátili ralámuli» aniame kéré.

54 'We a'lá semáriga gu'írile alué we'ká ralámuli israelita
napu Onorúgame nochálilachi nóchame ju.
Tase siné a'rele na'temá alué ralámuli.
55 Alarigá gu'írimioríle Onorúgame
alué 'we 'ya bejtégame Abraámi
aminami alué Abraámi rijimala 'we a'kinana o'chérigame
napu ramué rijimala júchigó,
senibí gu'írimioríle.
Regá ra'íchale alué María.
56 Alué María alé asale bakiá mechá alué Sabeli 'yuga, arigá a'kinana kumi bejtélachi simile.

Jena ruwimela ochériligo alué Juani

57 Sebárale raweli a'kinana napu ochérimili nile alué towí Sabeli ranala, 'lige Sabeli ranele bilé towí. 58 Alué u'tátiri ochérasa, alué a'mulipi riógame 'lige abiena alué rijimala napuíle alé napu asale Sabeli, 'we ra'sálagá simíbale o'maka e'nemia alué Sabeli,‡ machisá Onorúgame 'we semati raweli rekíligo alué mukí napurigá ranélamala rekó 'we o'chérame kachi. 59 Osánó rawé ajtígachi ochéraga, sikiréliru pe'tá isílala wi'chila napurigá nokame nile alué ralámuli israelita.§ 'Lige ralámulika ujchénale o'nola rewalá Sakaríasi anilime rewá. 60 Eyélaka anile:

—Tase. Juani anilime rewá ujchewa.

61 'Liko rukele alué ralámuli:

—¿Chonigá? Tase 'wesi i'tépaché alarigá rewégame alué Sakaríasi rijimala.

62 'Liko pe sekate ra'íchaga rukéliru alué Sakaríasi machináliga chonilime rewá ujchénelia. 63 'Liko Sakaríasika tale bilé rabileta alé osimea, 'lige osale regá anime: «Juani anilime rewá ujchewa.» 'Liko suwábaga alué ralámulika lale: «¿Chonigá alanilime rewá ujchéneleché?» lale. 64 A'lige yati neraga ku ra'íchale alué Sakaríasi, 'lige anele Onorúgame 'we ra'sálagá:

—Mué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'iri mué ne'chí —anele.

65 Suwábaga alué ralámuli alemi a'mulipi ejperégame 'we majale machisá. Abiena we'ká ralámuli napu ejperele alemi iwérachi napu Jurea anilichi nile ruigá e'yénale suwábaga tábiri napurigá ikile alé. 66 Suwábaga ralámuli napu ekí akele alué ra'íchali anigá e'yénale a'bopi:

—¿Tachiri nóchame nímalawé alué towí wa'lú ochérasa? Alarigá anile napugiti 'la bijchiá machíligame a'lígesí wa'lú a'walí 'yáligo Onorúgame alué towí.

Jena ruwimela Sakaríasi wikaráligo Onorúgame wikala

67 Alué Juani o'nola Sakaríasi 'we a'lá rejcheruga ra'íchale Onorúgame Alawala gite napurigá ikimeli níliga abé nujubami, regá anile:
68 Wa'lú a'walí nígame ju alué Onorúgame
napu gu'írime ju ramué ralámuli israelita.
Jipe 'a nawákuru jena we'ká riógachi
a'kabámana jawamia ramué.
69 'Ma júlale Onorúgame alué resítiri 'nátili bujeme ralámuli
Rabí rijimala 'we 'ya ajtígame,
alué Rabí napu Onorúgame nochálilachi nóchame nile
70 napurigá ruyele Onorúgame alué 'ya ejperégame ralámuli
napu ruwime nile napu anele Onorúgame,
71 semáriga nejkúrimio napurigá ta neyúrimala ramué saíla,
abiena alué 'we gichime ramué,
72 'we na'temamio alué 'ya mochígame ramué rijimala,

‡ **1:58** Alué ralámuli israelítaka simíbame nile napu'lige bilé mukí sa'wisá u'tátiri ochérisa, 'we ra'sá lagá repórime nile. § **1:59** E'nesi glosario «circuncisión».

'we 'la nélegá asimeo,
'lige julamio alué wa'lula ramué gu'írime,
jipe 'ma júlale.
73 Alarigá gatele Onorúgame Abraámi 'yuga
julamio Onorúgame alué ramué gu'írime.
74 Ruwile Onorúgame ramué gu'írimio
napurigá umérowa ramué saíla,
napurigá nochawa Onorúgame nocháliláchi tase majaga,
75 'la bi'ígame alawega,
'la sébali olagá napu aní Onorúgame nila ra'íchali.
76 Mué Juani, ne inolá,
mueka bilé rió nímala ruyame napu ané Onorúgame.*
Mueka ra'íchali rejcholi ruyeme nímala ralámuli
napurigá 'la niraga etémala
Wa'lula Onorúgamete Julárigame sébachi,
77-78 napurigá machiboa ramué ralámuli israelita
'ma bujérigame nírigo alué resiti 'nátili,
'lige Onorúgame 'la nejkúrimio 'we 'la na'temaka
napurigá ta aminabi chátiri na'tawa.
Ramué O'nola Onorúgame 'we galegá na'temá ramué.
Wa'lula Onorúgame wamí 'paka rewagachi asagá
'we a'lá nejkuria ajtí
79 napurigá 'la bi'wígame raweli narépua
resíriga ejperégame ralámuli,
napurigá pe bi'lepi semáriga 'nátame niwa,
napurigá 'nátame niwa wa'lú nejkúrame ko Onorúgame.
80 Alué towí Juani 'we rejchirúgame ochérale, 'lige 'we a'lá nirame Onorúgame, 'lige simile bilénami jami tase ba'égichi, tase rojégichi, 'lige tase gajsalégichi, 'lige we'ká bamí bejtele alé jami napusí chojkile ralámuli ra'íchali rejcholi ruyea alué we'ká ralámuli israelita alemi jsísime.

2

Jena ruwimela ochériligo Esusi

1 'Ya a'lige u'tá kachi Juani, asale wa'lula nulame rey Augusto rewégame. Alué rioka nuleme nile ralámuli romano 'lige israelita. Alué wa'lúlaka nulale apélichi uchuchánilia rewalá napurigá a'kinana enomí nejímala suwábaga ralámuli wa'lúlachi. 2 Pe kulí siné nile ralámuli simiba a'boi rewalá uchuchamia apélichi wa'lúlachi Sirenio selígame kachi alé Siria anilichi. 3 Suwábaga simámili nile napu o'chérigame nile 'ya siné apélichi uchuchamia a'boi rewalá.

4 Joseka simile alé Beleni we'ká riógachi Nasareta asagá. Nasarétaka alé pachá nile Galilea rewégame gawí bo'ígichi. Sébale alé Beleni napu nile alé pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, napu ochérigame nile alué wa'lula selígame rey Rabí 'we 'ya, alué Joseka Rabí rijimala nile, abé 'ya ajtígame we'ká bamí ta'chó ochérachi José. 5 Joseka simile alé Beleni apélichi ujchamia bo'né rewalá. María abiena si simile, alué José 'yuga newímili, 'lige alué mukika 'ma wa'lú rojpégame nile. 6 Napu'lige alé Beleni mochiga, 7 sebárale raweli napurigá ochéramala alué María ranala Esusi, 'lige 'ma ochérale alué u'tá towí Esusi. Pe kulí bilé nile María ranala alué towí ochérachi. 'Lige eyélaka gemele ba'nisólite, 'lige rekale bilénami ganuwachi 'we 'la kabika napu go'yame nile akasí. Alemi rekale alué u'tátiri pecha bilena galichi níligame napu ochérale alué towí Esusi.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo 'ma ochériligo Esusi

* **1:76** E'nesi glosario «profeta».

8 Alemi jami Beleni rewégachi
a'mulipi mochile jaré bo'elo bo'á
repuka rukó. 9 'Lige pe yati
neraga ma'chiná ilíbale alemi bilé
santo ánjeli. 'Lige alué Wa'lula
Onorúgame a'walila gite noligá
ra'ósiga ilíbale alé napu mochile
alué bo'elo. 'Lige alué bo'éloka 'we
majale. 10 'Liko alué santo ánjelika
anele:
—Tase majawa 'emi. Neka 'we
a'lá semati ra'íchali ruimea nawá.
Suwábaga ralámuli 'we ra'sálámala
akisá ye a'lala ra'íchali. 11 Jipe
'ma ocheri bilé towí jena we'ká
riógachi napu ochérilige Rabí 'we
'ya. Alueka bujémala alué chátiri
'nátali 'emi 'lige suwábaga ralámuli,
alueka Onorúgamete julárigame
ju napu wa'lula nímala suwábaga
ralámuli nuleme. 12 Napurigá
abé a'lá bijchígimala 'emi, etémala
'emi alué towí gemériga bo'ígime
alé ganuwachi. Napu'lige etesa
'emi, 'la machimela 'la bijchiá ko
suwábaga napu aní ne.
13 A'lígerikáchi pe yati we'ká
santo ánjeli ma'chiná jábale 'pa
rewagáchika simíbagame alé napu
ilile alué uché bilela santo ánjeli,
'lige anile 'we ra'sálagá:
14 ¡'We a'lá ju Onorúgame 'pa rewa-
gachi ajtígame!
¡'We ganíliga ejperélamala alué
ralámuli
napu semáriga gu'írilia Onorúgamete!
15 Napu'lige alué santo ánjeli ku
'pa rewagachi simasa, 'liko alué
bo'elo anile a'bopi regá anigá:
—Simáwa'é 'liko alé Beleni
e'newa napu ruwí alué santo ánjeli
napu alué Wa'lula Onorúgame
júlale ramué ruyénaliga alué
ra'íchali.
16 'We sajpuka simíbale e'nemia,
'lige sébale alé napu mochile María,
'lige José, 'lige u'tá simaloni alué
napu bo'ile bilena ganuwachi.
17 Napu'lige etesa, simíbale ichúrimi
we'ká ralámuli ruyemia napu
ruwile alué santo ánjeli churigá
nimia alué u'tá towí. 18 Alué
we'ká ralámuli napu akele alarigá
nímaráo wa'lú ochérasa alué towí,
'we ra'sálále. 19 Maríaka a'lá nirale
suwábaga napu anile alué bo'elo,
pe bo'nepi 'nátaga. 20 Alué bo'éloka
ku sébale napu a'rélige alué bo'á
wa'lú cheliera 'yasia Onorúgame,
'we ra'sálagá napugiti 'la bijchiá
níligame napurigá anílige alué
ánjeli.

Jena ruwimela alué towí Esusi o'tólirigo alé wa'lú re'obachi

21 Osá naó rawé ajtígachi ochéraga
alué towí, sikiréliru pe'tá isílala
wi'chila napurigá nokame nile
alué ralámuli israelita. 'Lige
ujchele Esusi anilime rewá. Alué
santo ánjeli nulélige 'yabé alué
María napurigá Esusi anilime rewá
ujchémala ta'chó rojparachi alué
María.*
22 Napu'lige 'ma simírisa oká liá
rawé omawa alué María, alésíko
simile alé Rusaleni alué towí
Esusi mutuka alé wa'lú re'obá
ilígichi ruyemia Onorúgame alué
Onorúgame nochálilachi nochamio
alué towí wa'lú ochérasa, 'lige
aminami bi'wimea alué María
napurigá nulale alué Moisesi 'ya
bejtégame. Abiena si simile alué
José. 23 Alemi wa'lú re'obachi
o'tóleru alué towí napugiti bo'né
Onorúgame alarigá nuláligime
osilichi, suwábaga alué bajchabé
o'chérigame towí 'we najtékame
nimio, Onorúgame 'yuga nóchame
nimio. 24 Abiena kógile go'ame
Onorúgame napurigá nulale
Onorúgame 'we 'ya oká baloma oká
cho'lopoki kómá.
25 'Ya a'lige rawé bejtele bilé rió
Simioni rewégame alé Rusaleni.
Alué rioka 'we a'lá oyérame nile
Onorúgame, 'lige buigá asale
napurigá Onorúgame julámala
bilé wa'lula, ra'ámame, napurigá

* **2:21** Tabilé rewaraga ajchéliru rewá alué Esusi.

'ma 'la i'kilí mochímala alué
ralámuli israelita ku 'we 'la
ganíliga. Alué Onorúgame Alawala
'we a'lá semáriga gu'írile alué
Simioni 26 napurigá machimela
ta'chó etea ka alué Onorúgamete
julárigame tabilé 'cho mukumeo,
etesa kulí mukumeo. 27 Alué
Simioni 'we siminali nílile alé
wa'lú re'obá ilígachi, Onorúgame
alarigá na'tárile. Napu'lige alué
Esusi o'nola 'lige eyela a'pasa alué
towí Esusi alé wa'lú re'obachi
Onorúgame galila sébali olagá
napurigá nulale Onorúgame nila
osilí, 28 alué Simiónika mutule
alué towí, 'lige Onorúgame 'yuga
ra'íchale 'we a'lá niraga, regá:

29 Mué Wa'lula Nulame,
jípesíko 'la nímala napurigá ne mué
oyérame mukimela,
mueka ya 'ma sébali olá napurigá
ané mué ne'chí 'yabé,
'we ganíliga ajtí ne.
30 Jípesíko 'ma etiákuru ne
alué napu bujémala chátiri 'nátili
ralámuli
31 napu mué júlale jena wijchimoba
napurigá suwábaga ralámuli
etémala.
32 Alué nímala Wa'lula bujsireli
'yame
alué tase ralámuli israelita,
alekeri alué napu ju tabilé ralámuli
israelita
'we 'la nirámala alué ralámuli is-
raelita mué 'kúchila.

33 Alué Esusi eyela 'lige o'nola
we'ká 'nátaga ejtebile 'we ra'sálagá
akisá alarigá nímili níliga alué
towí. 34 'Liko alué Simioni
anele Onorúgame napurigá iwérili
'yámala alué bakiánika, 'lige anele
alué Esusi eyela María:

—Ye towí wa'lú ochérasa rej-
choli ruyémala jena alué ralámuli
israelita. Ye towí wa'lú ochérasa
'la ma'chí nérélamala we'ká
ralámuli tabilé oyerio Onorúgame
'lige we'ká ralámuli 'la oyerio
Onorúgame. We'ká ralámuli tabilé
galémala ye towí wa'lú ochérasa,
gichiga etémala 'lige 'we resí
olámala, 35 'lige 'la ma'chígime
nériká ilibámala churigá ka alué
ralámuli na'tálila. 'Lige mué María
níriga, 'we chálámala etega alarigá
ikichi.

36 Alé re'obachi asale bilé mukí
napu nile alué Onorúgame nila
ra'íchali benírame ralámuli Ana
rewégame, Panueli malala. Aseri†
chojkégame gompaniérola nile
alué Ana. Alué mukika 'ma
'we o'chérame nile. 'We u'tá
iwé ka newile alué mukí, pe
gichao bamí bejtele gunega 'lige
mukírile riola. 37 'Ma osánósa
makué miná naó bamí nile bi'neli
asagá alué mukí gunámasa. Alué
Ana 'we nawame nile alé wa'lú
re'obachi ayunamia.‡ Alé asame
nile che'lébali 'lige rukachégame
Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali
tania. 38 Napu'lige alé wa'lú
re'obachi mochígichi alué José,
alué María, 'lige alué u'tá towí
Esusi, sébale alé alué Ana anilime
mukí, 'lige wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame, 'lige ruyele suwábaga
alué ralámuli Rusaleni ejperégame
churigá nímili níliga alué u'tá towí
Esusi wa'lú ochérisa napu ekí buigá
mochile napurigá bujémala alué
chátiri 'nátili.

39 Napu'lige 'ma sébali olasa
alé wa'lú re'obachi, ku Nasareta
simíbale napu ju pachá wa'lú
gawí bo'ígichi Galilea rewégame.
40 'Lige alué towí wa'lú ochérale
'we a'lá rejchirúgame 'we a'lá
'nátame napugiti Onorúgame 'we
a'lá semáriga gu'íriligime.

Jena ruwimela alué towí Esusi alé wa'lú re'obachi rejpíligo

41 Alué Esusi o'nola 'lige eyela
nabí bamí simíbame nile alé
Rusaleni alué Páskua§ anilime
omali sébachi napu o'inálime nile
yawiyame. 42 Napu'lige Esusi

† **2:36** Alué Asérika Akobo inolá nile. E'nesi glosario «los doce tribus». ‡ **2:37** E'nesi glosario «ayuna». § **2:41** E'nesi glosario «Páscua».

bamisá makué oká, 'liko simíbale
bakiánika alé Rusaleni napurigá
nokame nile alué omali sebasa.
43 Napu'lige o'nola 'lige eyela ku
ejperélachi simíbachi 'ma guwárasa
alué omali, alué towí Esúsika abajá
Rusaleni rejpile. 'Lige alué o'nola
'lige eyela tase machile abajá
rejpíligo. 44 Mayele alué towí Esusi
enegó 'yuga alué we'ká ralámuli.
Alarigá bilé rawé simíbale bowesia.
Arigá chojkile 'yaa 'lige rukea
rijimala 'lige machirume, 45 'lige
tase asé rewale. 'Liko ku simíbale
'yáamia alé Rusaleni. 46 'Ma bakiá
rawé kachi kulí rewale alé wa'lú
re'obachi alé Rusaleni. Alé ajtile
alué re'malí Esusi alué we'ká rió
'yuga ra'icha napu nile Moisesi
nila ra'íchali rejchólila benírame.
Abiena gepua asale ra'íchali abiena
rukea. 47 Alué jaré rió Moisesi
a'rélala ra'íchali rejcholi benírame
akisá Esusi ra'íchachi 'we a'lá
rejchiruga ra'icho, 'we a'lá niraga,
regá anile: «Asíriga machime ju
ye towí», anile alué benírame.
48 Napu'lige alué o'nola 'lige eyela
etesa aliena benegá ra'icha ajtígichi
alué ralámuli 'yuga, pe i'kilí jábale,
'lige pe'tá nujubapi eyélaka anele:

—Mué towí, ¿mueka chonigá
ala'simípiché? Ramueka 'we
chálagá e'yénilie 'yaga mué.

49 'Liko alué re'malí Esusi anele:

—¿Chonigá 'yárupaché 'émika
ne'chí? ¿Tacha machíché 'émika
neka nochámali ko ne O'nola
galílachi?

50 'Lige o'nola 'lige eyela tase
námale alieti olagá anió.

51 'Liko simile ku Nasareta
rewégachi o'nola 'lige eyela 'yuga,
alé asagá a'lá sébali e'wile o'nola
'lige eyela. Eyélaka bo'nepi tabilé
we'káwaga ilírome nile napu ikile
'yasi napusí alué santo ánjeli alué
María 'yuga ra'íchale ranélimio
María bilé towí. 52 'Lige alué Esusi
aminacho wa'lú ochérale abiena
'we a'lá rejchirúgame, 'lige 'we a'lá
galegá etéliru Onorúgamete, abiena
alué we'ká ralámulite.

3

Jena ruwimela Juani rejcholi ruyéligo ralámuli jami bakochi tabilé riógachi

1 'Ma makué maligi bamí wa'lula
gobierno kachi alué Tiberio, 'lige
e'sélikameka nile Ponsio Pilato
'lige Erore 'lige Lisania. Alué
Ponsio Pilátoka alé Jurea rewégame
gawí bo'ígichi nulame nile. 'Lige
alué Eróreka nulame nile Galilea
rewégame gawí bo'ígichi. 'Lige
alué Belípeka* nulame nile okaná
gawichí Iturea 'lige Trakonite
rewégachi. 'Lige alué Lisániaka
nulame nile alé Abilinia rewégame
gawí bo'ígichi. 'Lige alué gobierno
Tibérioka nulame nile alé bochígimi
napu nulame nile alué e'sélikame.
2 Abiena mochile oká e'wélala
balé Anasi 'lige Kaipasi. A'lige
bamí alué Onorúgame alué Juani
Sakaríasi inolá 'yuga ra'íchale alé
bilénami jami gawichí tabilé 'me
u'kume nile, tabilé gasalégichi, 'lige
tabilé rojégichi, 'lige alé a'bemi
ename nile ba'wí Jorani rewégame
bakó. 3 Alué Juánika simile alemi
suweke bakochi rejcholi ruyemia
ralámuli napurigá a'rémala alué
resítiri 'nátili, ruigá alarigá 'la
e'kamio Onorúgame alué ralámuli.
Anele:

—'La rewarárigame† niwa
ba'wichí bokuíka napurigá machi-
boa 'ma a'reo 'emi chátiri 'nátili.

4 'La bijchiá alarigá ikile na-
purigá anile alué osilí napu
osale alué rió 'we 'ya ajtígame
napu ruyame nílige napu anélige
Onorúgame, alué Isaíasi rewégame.
Alué osilí regá anime:

* **3:1** Belípeka alué Erore nasípasi ba'chila nile. E'nesi glosario «Herodes».

† **3:3** Napu'lige rewará alué ralámuli a'bopi tabilé rewá ajchagá rewarame nile. Napu'lige rewará alué ralámuli pe ruigá nokame nile 'ma a'reo chátiri 'nátili 'lige chátiri nóchali.

Ma'chí animela bilé a'wágame
ra'íchali rejcholi alé jami,
regá anime:‡
‹‹Newiwa bilé bowé Wa'lula
Onorúgame,
newiwa bilé bowé 'la wajchígame,
5 Bochígimi re'ná newiwa,
tabilé nerúlamala gomí,
nibilé gawí re'pá jágame,
'lige alué bowé nojkóligime 'la wa-
jchígame nímala,
'lige 'la re'wame nímala,
bochígimi napurigá epó neraga
ilibámala.
6 'Lige 'la etémala suwábaga ralámuli
alué napu Onorúgame julámala
bujéniliga ralámuli resítiri 'nátili.››
7 Napu'lige alué ralámuli sébachi
alé rewarárigame nimia ba'wichí,
'lige Juánika anele:
—'We chátiri 'nátame ju 'emi.
¿Chieri ané 'emi tabilé naremio alué
gastigo napu jipe 'ma a'mulípika
ená? ¿Mayé 'emi tabilé naremio
alué gastigo 'ma rewarárigame
kóriká? Rekó 'la rewarárigame ke
'emi 'lige cha nokogá járome nisa
'emi, abirigá narémala 'emi gastigo.
8 'We a'lá sébali olawa napurigá
nulá Onorúgame, a'rewa chati
nocha napurigá 'la ma'chígime
nérélamala ku guwana 'nata
'emi. Tase lawa 'emi a'bopi:
«Abraámi rijimala niru ramué,
alué 'we 'ya ajtígame, 'lige 'we
najtékame niru ramué.» Neka
regá aníbá: Onorúgame tabilé
nejkúrimala rekó alarigá 'nátachi
'emi. Bo'né Onorúgame najkisáká
rekó pe rejté kachi 'la Abraámi
rijimala newámala. 9 'Émika
napurigá masana tabilé rakeme
alarigá ju, alué masana napu 'ma
na'minálime ju rejpulate me'teka
chojkichí ajchagá 'lige e'kósilime ju
ta rakésaká. Yeka ruwime kéré 'emi
'ma e'kósiwili ko na'ichí mochiga
tabilé 'la nóchame kame 'emi.
10 'Lige alué ralámulika rukele:
—¿Cho nokibóché 'liko?
11 Juánika regá anele:
—Jaré 'emi oká o'páchigime nisa,
'lige bilé kógimili júkuru alué tabilé
nígame. 'Lige jaré 'emi 'we 'la
nígame nisa go'ame abiena kógimili
júkuru alué tabilé nígame.
12 Abiena jsile rewarárigame
nimia jaré rió enomí nareme
alué enomí napu nejílame nile alé
wa'lúlachi, 'lige rukéliru Juani:
—Muérigo benírame, ¿ramueka
churigá nochawa?
13 'Liko Juánika anele:
—Tase rasígame tániwa enomí
ralámuli, pe sébali tániwa enomí
ralámuli napu ekí nejímili ju.
14 Abiena jaré sontalo regá
rukele:
—Ramuégó ¿churigá nochawa?
'Lige Juánika regá anele:
—Tase bujewa ralámuli tábiri
resí anigá majáriga, aminami
tase e'chewawa alué ralámuli
tabilé chojkila kachi. 'La ganíliga
ejtebiwa 'emi napu ekí meme ju
'emi.
15 Ralámulika 'we buigá mochílige
alué Kristo,§ 'lige sebasa Juani
'nátale ralámuli a'bopi: «¿Pala alué
júpué Kristo?» 16 Juánika regá anele
alué we'ká ralámuli:
—Neka rewarame ju ba'wichí
jáwaga, nobi uché bilé sebámalagó
abé najtékame. Alueka abé wa'lú
a'walí nígame ju me'tagá ne'chí.
Neka pecha anámalagó alué.
Alueka 'la bi'wémala 'emi alawala
Onorúgame Alawálate, 'lige 'we
a'lá sébali olámala gustisia. 17 Alué
rioka 'ma o'ká ená ri'ligó ekisula.
'Ma gatémala alué ri'ligó rakala alé
rekóachi, 'lige sa'nagálaka 'minami

‡ **3:4** Jena ruwimela Juani ra'íchaligo tétalite uché bilé ra'íchali ruwime. E'nesi glosario «parábola». Napu ra'íchale, ruwime kéréle ralámuli 'la na'támili níliga 'lige 'la 'nátaga mochímili napu'lige sébachi alué napu Onorúgame julámili nile wanápurigame napurigá Wa'lula Nulame nímala, aniame kéré.

§ **3:15** E'nesi glosario «Cristo». * **3:17** Ye bersíkulo pe ruwime kéré 'ma amulí sebio raweli napu'lige ralámuli narémala gastigo.

ajchagá e'kósimala na'ichí, alué na'í
napu tasiné cho'ime ju.*
18 Ye 'we a'lala ra'íchali rejcholi
ruigá Juani ruwime ke anile 'ma
pe 'wemi sebamio bilé rió ralámuli
buyáname chátiri bowechi.
19 Aminami alué Juani ne'óchale
alué selígame Erore rewégame
napugiti mukí bujéligame alué
ba'chila Belipe rewégame, alué
mukí napu Eroríasi rewégame
nile. Belipe se'nú eyégame nile.
Aminami we'ká e'karúgame chati
nóchigariká alué Erore, 20 nobi
alué Eróreka abéchigo cha 'sile ko,
galírale bajchale Juani.

Jena ruwimela Esusi rewarálirigo alé bakochi

21 Bajchabé ta'chó galírale ba-
jchilichi Juani, we'ká ralámuli
sébale alemi napu Juani asale re-
warárigame nimia, abiena nawale
Esusi rewarárigame nimia 'lige
rewaráliru alué Esusi. Napu'lige
Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha
ilígachi, 'lige rewagá ewagá ilíbale,
22 'lige alué Onorúgame Alawala
re'kínale alé napu ilile Esusi
napuyeri bilé baloma neraga.
'Lige rewagáchika ma'chí anile bilé
ra'íchali regá anime:
—Mué ju ne Inolá napu 'we galé
ne. Neka 'we ra'sálagá ajtí mué
etega.

Jena ruwimela chieri 'lige chekí níliga alué Esusi rijimala abé 'ya ejperégame ta'chó ochérachi Esusi

23 Mayelia Esusi chojkíligo
beniria Onorúgame nila ra'íchali
baisá makué bamígame ka. Esúsika
napurigá José inolá nile.
Joseka alué Elí inolá nile.
24 Elika alué Matati inolá nile.
Matátika alué Lebí inolá nile.
Lebika alué Melkí inolá nile.
Melkika alué Jana inolá nile.
Jánaka alué José inolá nile.
Joseka alué Matatía inolá nile.
25 Matatíaka alué Amosi inolá nile.
Amósika alué Naumi inolá nile.
Naúmika alué Esli inolá nile.
Eslika alué Nagaí inolá nile.
26 Nagaíka alué Maati inolá nile.
Máatika alué Matatíasi inolá nile.
Matatíasika alué Semeí inolá nile.
Semeíka alué Oseki inolá nile.
Osékika alué Jurá inolá nile.
27 Juraka alué Joana inolá nile.
Joánaka alué Resa inolá nile.
Résaka alué Sorobabeli inolá nile.
Sorobabélika alué Salatieli inolá
nile.
Salatiélika alué Neri inolá nile.
28 Nérika alué Melkí inolá nile.
Melkika alué Ari inolá nile.
Árika alué Kosami inolá nile.
Kosámika alué Elmorami inolá nile.
Elmorámika alué Eri inolá nile.
29-30 Erika alué Josué inolá nile.
Josueka alué Elieseri inolá nile.
Eliesérika alué Jorimi inolá nile.
Jorímika alué Matati inolá nile.
Matátika alué Lebí inolá nile.
Lebika alué Simioni inolá nile.
Simiónika alué Jurá inolá nile.
Juraka alué José inolá nile.
Joseka alué Jonami inolá nile.
Jonámika alué Eliakimi inolá nile.
Eliakímika alué Melea inolá nile.
31 Meléaka alué Mainani inolá nile.
Mainánika alué Matata inolá nile.
Matátaka alué Natani inolá nile.
Natánika alué Rabí inolá nile.
Rabika alué Isaí inolá nile.
32 Isaíka alué Oberi inolá nile.
Obérika alué Bosi inolá nile.
Bósika alué Salmoni inolá nile.
Salmónika alué Naasoni inolá nile.
33 Naasónika alué Aminarabi inolá
nile.
Aminarábika alué Arami inolá nile.
Arámika alué Esromi inolá nile
Esrómika alué Páresi inolá nile.
Páresika alué Jurá inolá nile.
34 Juraka alué Akobo inolá nile.
Akóboka alué Isaki inolá nile.
Isákika alué Abraámi inolá nile.
Abraámika alué Taré inolá nile.
Tareka alué Nakori inolá nile.
35 Nakórika alué Serugi inolá nile.
Serúgika alué Ragau inolá nile.
Ragáuka alué Pelegi inolá nile.
Pelégika alué Eberi inolá nile.
Ebérika alué Sala inolá nile.
36 Sálaka alué Kainani inolá nile.
Kainánika alué Arpásari inolá nile.
Arpásarika alué Semi inolá nile.

Sémika alué Noé inolá nile.
Noeka alué Lameki inolá nile.
37 Lamékika alué Matusaleni inolá nile.
Matusalénika alué Enoko inolá nile.
Enókoka alué Jareri inolá nile.
Jarérika alué Majalaleli inolá nile.
Majalalélika alué Kainani inolá nile.
38 Kainánika alué Enosi inolá nile.
Enósika alué Seti inolá nile.
Sétika alué Arani inolá nile.
Alué Aránika Onorúgame newale 'ya kulí siné ta'chó 'wesi ralámuli i'tégichi jena gawichí.

4

Jena ruwimela alué Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi alué Satanasi e'wímala

1 Alué Esusi 'we a'lá sébali e'wagá alué Onorúgame Alawala simile alé bakochi Jorani rewégachi asagá. Simile alemi tabilé riógachi, tabilé ba'wégichi, 'we wakígichi, tabilé i'tégichi nibilé rojá, nibilé gajsalá. Alé asale oká liá rawé. 2 'Lige alué Remónisika alemi nawile 'yégimia alué Esusi napurigá tabilé e'wímala Onorúgame, napurigá pe alué Remónisicho e'wímala. 'Lige alué Esusi tase go'ale go'ame alakí rawé, arigá 'ma e'lowile.

3 'Liko alué Remónisika anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, nulewa 'liko ye rejté napurigá baní gainámala.

4 Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Tase pe go'ame go'gá ejperélamala ralámuli, abiena alué semati ra'íchali Onorúgame nila rejcholi 'nátaga ejperélamala ralámuli.»

5 'Liko alué Remónisika o'tole alué Esusi bilena re'pá rabó, alé tabilé rojégichi 'lige tabilé gasalégichi, 'lige etérele pe yati neraga si'népiriga suwábaga gawí napu echilú ju jena wijchimoba. 'Lige anele:

6-7 —Mué 'la e'wásaká, aminami 'la sébali nirasa mué ne'chí, 'liko ne nejímala alué ye suwábaga napu echulú eteri ne mué ye gawí, bochígimi gawichí nulame nímala mué. Neka 'yárigame kame wa'lú nóchali 'we najtékame jena wijchimoba, 'lige ne alué nóchali 'yámala mué napugiti neka a'lá lisensia nígame kame napurigá 'yámala alué nóchali apiépiri napu 'yánili ne, napu'lige nulame kachi mué 'la niraga etewa mué suwábaga ralámulite.

8 Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Pe alué Wa'lula Onorúgamecho 'we a'lá nirawa, pe aluecho e'wewa.»

9 Pe nujubapi Remónisi o'tole alé we'ká riógachi Rusaleni anilichi, 'lige alé sebasa, abé re'pá alué wa'lú re'obachi Onorúgame galila 'mórale, 'lige anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, 'légana o'pochíkabá jena iligá. 10 Aka alué osilí napu ruwí churigá ka Onorúgame regá aníché:

Onorúgame julámala we'ká santo ánjeli
napurigá repúmala mué.
11 Cha'pimela sekate
napurigá ta iwégame chibámala mué 'légana wijchí.

12 Esúsika regá nejele:

—Aka abiena regá aníché alué Onorúgame nila osilí: «Tase nochawa bilé nóchali machináliga pala bijchiá nira napu aní Onorúgame.»

13 Alésíko alué Remónisi tase umubásaká umeria alué Esusi, 'liko a'rele pe u'kabi rawé.

Jena ruwimela Esusi chojkíligo nocha alé Galilea

14 'Lige Esusi ku simile alé Galilea, Onorúgame Alawala 'we a'lá gu'írile alemi enágichi, 'lige suwábaga ralámuli napu ekí riole bochígimi alé Galilea anile:

—Alué rió Esúsika 'la bijchiá Onorúgamete gu'írilia —regá anile a'bopi machíligame 'we a'lá gu'írilio Esusi Onorúgamete.

15 'Lige napu ekiná riógachi
sébaga 'we benírale alué Onorúgame
nila ra'íchali rejcholi alé u'kuchí
re'obachi «sinagoga» rewégame.
'Lige suwábaga ralámuli 'we a'lá
nirale alué Esusi.
16 Esusi ku simile alé Nasareta*
we'ká riógachi napu 'ya alé asagá
wa'lú ochérigame nile. 'Lige
bilé rawé resíbulichi bajkile alé
bilena u'tá re'obachi «sinagoga»
rewégame napurigá 'sime nile
bo'né 'lige alé asíbale pachá.
'Lige pe'tá i'libeko o'weti ilísale
osilí ra'ichamia. 17 'Lige 'yáliru
apeli kabítigame osilí napu osálige
Isaíasi 'we 'ya ochérigame napu'lige
ta'chó ochérachi Esusi napu nile
Onorúgame nila ra'íchali rejcholi
benírame ralámuli. Napu'lige
ra'lanasa alué apeli kabítigame,
'lige pe'wera 'yáasa alé rewale 'lige
ra'íchale osilí regá anime:

18 Alué Wa'lula Onorúgame
Alawala 'we a'lá gu'iri
ne'chí,
napugiti wanápuligame ne'chí
nóchali 'yagá
napurigá ne beníramala semati rej-
choli
alué ralámuli tabilé nígame enomí.
Jula ne'chí su'lanánaliga Remónisite
cha'piruga mochígame ralámuli,
abiena napurigá ma'chílime
newámala ne
alué tase ma'chílime ralámuli,
abiena napurigá gu'írimala
alué resí oliame ralámuli
napurigá tabilé aminabi resí
olawa,
19 abiena napurigá ruwimela ne
'ma sebio raweli
'we a'lá semáriga gu'írimio
Onorúgame 'emi.†

20 Alésíko alué Esusi ku kabile
alué apeli, 'lige 'yale alé u'tá
re'obachi nóchame rió 'lige kilí
asíbale. Suwábaga ralámuli napu ekí
mochile alé abichilubi 'we e'nagá
mochile aleké Esusi. 21 'Lige alué
Esúsika ra'íchile, regá anele:

—'Ma 'la machí 'emi alarigá ikiá
napurigá ruwile alué Isaíasi ye os-
ilichi, napu ruwime nile churigá
nímili níliga ne.

Regá anele Esusi. Alueka pe
bo'nepi olagá anile bo'né ala'simio.

22 'Liko suwábaga ralámuli Esusi
saega ra'íchale napugiti ta'mé a'lá
semáriga ra'íchaligame Esusi alué
ralámuli níriga.‡ 'Lige anile a'bopi:

—Ye rioka pe José inolá ke,
'lige ruyá aníguru ralámuli gu'írame
nimio.

23 'Liko Esúsika anele:

—'Emi ralámuli anémala ne'chí:
«Mué, ralámuli 'yome, ralámuli
'yowa jipe jena.» 'Lige aminami
anémala ne'chí: «Jena Nasarétachi
napu mué ochérale, a'chigóriga
nochawa napu aké ramué semátiri
nóchali nóchaligo mué alé we'ká
riógachi Kapernaumi anilichi.»

'Lige aminabi 'we ra'íchale, anile:

24 —Neka 'la bijchiá ruwimela
tabilé 'wesi rió napu ruyame
ju napu ané Onorúgame tabilé
galegá etélime 'ínilio napu bo'né
ochérale. 25 Neka 'la machí we'ká
umugí gunámakame mochíligo
jena wa'lú gawí bo'ígichi Israeli
anilichi 'ya napu'lige bejtele alué
rió Elíasi napu'lige tabilé u'kule
bakiá bamí miná nasipa 'lige
napu 'we gurule go'ame bochígimi
jena Israeli anilichi. 26 Elíasi
tase juláliru umugí gunámakame
gu'írimia jena Israeli, iligá 'nalina
juláliru wamí chebilena mejká
riógachi Sarépata rewégachi na-
purigá gu'írimala alé ajtígame mukí
gunámakame a'mulipi alé Sironi
rewégachi we'ká riógachi. 27 Abiena
mochile we'ká rió jena Israeli

* **4:16** Nasarétaka pachá nile Galilea rewégachi, 'lige Galiléaka pachá nile Israeli rewégachi. Galiléaka napurigá bilé «estado» nile, 'lige Israélika napurigá bilé «país» nile. † **4:19** E'nesi Isaías 61:1-2. ‡ **4:22** Siné kachi tabilé 'cho yati ayole ralámuli alarigá anichi Esusi, siné kachi abé nujubapi ayole 'nalina, napu ju 'ma bersículo 28.

sa'pachí amoba nayume napu'lige
asale alué Eliseo rewégame rió
napu ruyame nílige napu anélige
Onorúgame, 'lige tase 'wesi ralámuli
israelita nayúkame 'yóleru Eliséote,
pe alué 'mi mejká bejtégame riocho
Namani rewégame Siria rewégame
gawí bo'ígichi bejtégame 'yóliru
—anile Esusi.
28 Alué ra'íchali akisá alué we'ká
ralámuli alé pachá mochígame
'we ayole, pe ne'óchaga anime
kéréligame ralámuli alué Esusi.
29 'Lige yati jásiga, wamí o'tole
alé we'ká riógachi suwé bilena
rabó pamia rajkibuga bilena
rejkuata. 30 'Lige alué Esúsika tabilé
neti neyúsale alemi, pe nasípami
simírole 'minami simiá.

Jena ruwimela bilé rió bile u'tabela Remónisi ajchágame níligo

31 Nasareta asagá Esusi alé
Kapernaumi rewégachi we'ká
riógachi re'kínale. Kapernaúmika
Galilea rewégame gawí bo'ígichi
pachá nile. 'Lige alé Kapernaumi
'we benírame nile Onorúgame
nila ra'íchali rejcholi alué we'ká
ralámuli rawé resíbulichi alé pachá
u'tá re'obachi «sinagoga» anilime.
32 Ralámulika 'we ra'sálále akigá
alarigá benírachi, napugiti 'la
bijchiá Onorúgame a'walila gite
ra'íchaligame 'we rejchiruga. 33 Alé
pachá napu napuíme nile alué
ralámuli jurío asale bilé rió chátiri
remónisi u'tabela§ ajchágame,
'lige alué remónisi u'tabela e'wele
ra'ichárile alué rió regá:
34 —¡Wamí simigá mué! Mueka
¿chonigá nawíbaché ne'chí mué Es-
usi Nasareta* bejtégame? ¿Mueka
nawá cha olamia ramué? Neka 'la
machí mué: ¡Mueka wanápurigame
ju Onorúgamete!
35 'Lige Esúsika ma'chí pale alué
chátiri remónisi u'tabela alué riochi
regá anegá:
—¡Tase che anigá, a'rewa ye rió!
'Liko alué remónisi u'tabela wi-
jchí rekábale alué rió alué we'ká
ralámuli jágichi, 'lige ma'chínale alé
riochi tabilé ejelíriga.
36 'Liko suwábaga ralámuli 'we
majale, 'lige anile a'bopi ra'íchaga:
—¿Churigá 'la uméroché ye rioka
alué remónisi u'tabela pe ra'íchaga,
'la ma'chípá 'smíguru alué u'tabela
remónisi ye riochi?
37 'Lige suwábaga ralámuli
ichúrimi riógachi machile 'lige
ra'íchale a'bopi 'we a'lá sa'wame ko
alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame sa'wáligo

38 'Lige Esusi simile alé
u'tá re'obachi asagá «sinagoga»
rewégame, 'lige simile Simoni
galílachi. Alué Simoni wasila 'we
iná bo'ile, 'lige alué Esusi 'we
e'wérili tániliru ralámulite napurigá
'yómala alué mukí. 39 'Liko Esúsika
rojpóchaga chujkíbale alé a'bé 'lige
ma'chí pale alué nayulí inawí regá
anegá:
—¡A'rewa ye mukí!
'Liko alué mukí yati sa'wile iná.
'Lige yati asísiga kógile go'ame alué
ralámuli alemi mochígame.
40 Rayénali bokuíchi, we'ká
ralámuli nayúkame a'píliru alué
Esusi, we'ká e'karúgame nawilite
nayume ralámuli. 'Lige Esúsika
nochale alué a'pílipi nayume
'lige yati sa'wile alué nayúkame.
41 Jaré alué we'ká ralámuli nayume
remónisi u'kuchípala mochígame
nile, alué u'kuchípala remónisi
abiena 'ma buyánale, 'lige ne'ole
buyásiga regá:
—¡Mueka Onorúgame Inolá
júkuru!
'Lige alué Esúsika tase najkile
napurigá alarigá anewa, alekeri
ne'óchale, tase a'rele napurigá
ra'ichámala alué u'kuchípala

§ **4:33** E'nesi glosario «Satanás». * **4:34** Alué Remónisika «Nasareta bejtégame» aniá pe «Rabí rijimala ju mué, Rabí 'we 'ya bejtégame» anime ke anile. E'nesi glosario «nasareno».

remónisi napugiti alué u'kuchípala
remónisika machime níligame
Kristo† ko alué Esusi.

Jena ruwimela tabilé najkíligo
ralámuli napurigá simela Esusi

42 Che'lachi simile alé we'ká
riógachi asagá alué Esusi, simile
a'minami tase riógachi. 'Lige
ralámulika 'we 'yáale, 'lige napu'lige
rewisá ralámulika tase najkile
napurigá simela. 43 'Lige Esúsika
anele:
—Neka benírimili júkuru alué
a'lala rejcholi Onorúgame nila
alé uché bilena riógame ralámuli
churigá nimio napu'lige nulachi
Onorúgame jena wijchimoba
napu'lige 'ma 'la sébali ikisá na-
purigá najkí bo'né Onorúgame.
Alekeri gite julárigame kame neka
Onorúgamete.
44 Alésíko eyénale Esusi benírigа
alué rejcholi we'kanami u'kuchí
re'obachi «sinagoga» rewégame
alemi Jurea rewégame gawí
bo'ígichi.

5

Jena ruwimela alué ro'chí
i'mume we'ká ro'chí wejáligo

1 Sinéchigo rawé alué Esusi
beniria ilígachi alé suweke wa'lú
ba'wí ilígichi Galilea* rewégachi,
we'ká ralámuli napuíle alé, rajchiní
járole akináliga Esusi ruwichi
tachiri najkiá Onorúgame. 2 Esusi
etele oká u'kuchí barko ro'chí
i'mula alé ba'wichí suweke
uchúkame arikame. Alué ro'chí
i'mume rioka 'ma e'tegílige, alemi
ba'wichí suweke uchule morali
pagoa ro'chí wejila. 3 'Lige Esúsika
'mole alé bilena bárkochi alé chu-
jkúgame ba'wichí suweke napu nile
Simoni nila. 'Lige nulale napurigá
abé a'mibemi ba'wichí o'toboa
alué u'tá barko. 'Lige Esusi alé
bárkochi 'mole 'lige asíbale, 'lige alé
asagá abichilubi 'we benírale alué
ra'íchali tachiri najkiá Onorúgame.
4 Napu'lige suwénasa ra'íchali rej-
choli beniria, anele alué Simoni:
—O'tó ye barko 'mi 'we ro-
jkógachi, alé pápua alué morali
ro'chí wejila, we'ká ro'chí
chewimela alé.
5 Simónika regá nejele:
—Mué benírame, ramueka
che'lebaru i'mua ro'chí, 'lige tabilé
'wesi ro'chí chewaru. Abirigáchigo
pámalagó ne ye morali mué alarigá
nulame.
6 Napu'lige pasa alué morali
alé, 'liko we'ká ro'chí che'wale,
amulí chi'wale morali bejtéliga.
7 'Liko sekate ra'íchaga bayele alué
chebilena u'tá bárkochi mochígame
rió napurigá nejkúrimala. 'Liko
alué rió yati simíbale alemi
nejkúrimia. We'ká nile alué
ro'chí, napu'lige wejiá 'ma bochile
okánika alué u'kuchí barko 'lige
amulí bokuíle bejtéliga ro'chí.
8 Etesa we'ká ro'chí chewíligo,
alué Simoni Pegro chojkóbisiga
ilíbale alé a'bé napu ilile Esusi. 'Lige
anele:
—Mué Wa'lula, pe rekó simigá
'minami uché bilénami napugiti
neka 'we resítiri alawégame kame.
9 Alarigá anile napugiti
majáligime napugiti machíligame
Onorúgame a'walila gite chewíligo
alué we'ká ro'chí. Abiena majale
alué uché jaré rió napu alé u'tá
bárkochi mochile si etesa we'ká
ro'chí chewichi. 10 Abiena majale
alué Sebereo 'kúchila Santiago 'lige
alué Juani napu alué Simoni 'yuga
nóchame nile.
'Lige alué Esúsika anele alué Si-
moni:
—Tase majawa mué rió, jípesíko
'ma tabilé ro'chí i'mume nímala
mué. Jípesíko ra'íchali rejcholi
ruyeme nímala mué ralámuli na-
purigá ku 'la na'támala.†

† **4:41** E'nesi glosario «Cristo».
* **5:1** Abiena Genesareta anilime ju alé wa'lú ba'wí ilígichi Galilea.
† **5:10** Esúsika anile: «Jípeko ralámuli i'mume nímala mué.» 'Lige ramueka ujcharu alé bersíkulo napu ruwime ke anile alué Esusi.

11 'Lige alué u'kuchí barko o'tosá
'miná wakígichi, alé a'rele alué
u'kuchí barko 'lige suwábaga tábiri,
'lige simíbale Esusi 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo
bilé rió sa'pachí amoba nayume

12 Bilé rawé Esusi ajtígachi alé
bilena we'ká riógachi we'ká galí
jágichi, 'lige bilé rió nawale alé
sa'pachí amoba nayume «lepra»
anilime nawilí yolí ra'íchaga.‡ 'Lige
alué rió etesa alué Esusi, alé a'bé
ilíbale chojkóbaka 'lige rojpóchaga
chujkíbiga. 'Lige regá anele:
—Mué Esusi, mueka 'we a'lá
umébame ju sa'wá Onorúgame gite.
Sa'wánilisaká sa'wawa ne'chí ye
chati nayulí.
13 'Liko Esusi nochale sekate regá
anigá:
—'La nímala. ¡Jípeko sa'wimela
mué!
'Lige pe yati sa'wile alué
nayume.
14 'Lige Esusi 'we a'lá anele:
—Si'né simiboa mué napu ajtí
alué balé, tase ichúrimi riógachi
eyénaga. Kógiwa go'ame Onorúgame
napurigá nulale alué Moisesi 'we
'ya, a'lígeko alué we'ká ralámuli 'la
machimela mué 'ma 'la sa'wígame
ko, 'lige 'la lisensia nígame ko mué
napurigá 'yuga einámala mué alué
'la a'ká ralámuli.
15 Esusi sa'wasa alué rió, ami-
nacho 'we machile we'ká ralámuli
'la umébame ko sa'wá Esusi, 'lige
we'ká ralámuli napuíme nile alemi
napu eyéname nile Esusi, Esusi
ra'ichálila gepumia, 'lige jaré
napurigá 'yowa nayume nísaká.
16 'Lige Esúsika i'sínimi a'mibemi
uché bilénami simime nile tabilé
riógachi 'lige alemi iligá ra'íchame
nile Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo
bilé sujírigame

17 Bilé rawé Esusi beniria ilígichi
ra'íchali rejcholi ralámuli, 'lige
mochile jaré ralámuli bariseo cho-
jkégame alemi a'mulipi, 'lige abiena
jaré rió benírame ra'íchali rejcholi
napu a'rele Moisesi we'kaná
riógachika sígame Galilea rewégame
gawí bo'ígichi 'lige Jurea rewégame
gawí bo'ígichi, abiena sígame
Rusalénika we'ká riógachi. 'Lige
Esusi Onorúgame a'walila gite 'we
a'lá semáriga sa'wale alué we'ká
ralámuli nayume alemi sígame.
18 'Lige jsile jaré rió majtógame
bilé rió sujírigame tabachi rekagá.
'Lige pachá galírale o'tonálile a'bé
rekamia alé napu ilile Esusi.
19 'Lige tase gayénale pachá mo'yá
napugiti cha rajchiní jáligame
ralámuli alé yochi. 'Liko jímole
galimopa galichi 'lige ewarale
alé 'lige alégana re'kibule alué
nayume, gemachi o'wiga iwíate,§
nasipa we'ká ralámuli jágichi alé
a'bé Esusi ilígichi.
20 Napu'lige Esusi machisá 'we
a'lá bijchigio alué ralámuli alué
nayume a'págame 'we a'lá sa'wame
ko Esusi, 'liko anele alué nayume:
—Mué rió, 'ma bujé ne mué
nila chátiri 'nátili, jípeko 'we a'lá
bi'wígame alawégame ju mué na-
purigá 'la moinámala rewagachi.
21 'Lige alué rió Moisesi re-
jchólila benírame abiena alué
bariseo 'nátale: «¿Chieri júpaché
ye rioka síkaniá tabilé niranti
Onorúgame? 'La bujenti koriá
aníguru ralámuli chátiri 'nátili
napurigá 'la moinámala rewagachi.
Pecha 'wesi rió bujémalagó chátiri
'nátili ralámuli, pe Onorúgameka 'la
bujémala napurigá 'la moinámala
rewagachi», 'nátale.
Alué bariseo níriká 'we chátiri
nile alué napurigá 'sile Esusi bujea
chátiri 'nátili.*

‡ **5:12** E'nesi glosario «lepra».

§ **5:19** Sineko bilena tabachi rekagá a'páliru alué nayume. Napu'lige galimópagana re'kibua alué rió nayume, pe gemachi ajchigá re'kibúliru.

* **5:21** Chátiri 'nátaga einalia ka pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá resí 'sika einalia.

22 'Lige Esúsika 'la machile
alarigá 'nátachi alué ralámuli, 'lige
rukele:
—'Émika ¿chonigá alieri 'nata
mochípeché? 23 ¿Churigá anilía
'nalina abé 'la nítékó pala regá
anilía?: «Mué rió, 'ma bujé ne
mué nila chátiri 'nátili napurigá
'la moinámala mué rewagachi»,
regáchala anilía: «¡O'weti ilísiga,
yati einawa!» 24 Jipe ne napu
julárigame ju Onorúgamete 'pa
rewagáchika napurigá rió ner-
aga,† 'la machírimala ne 'emi
ralámuli wa'lú a'walí nígame ko ne
Onorúgame nila napurigá bujémala
ne chátiri 'nátili ralámuli jena
wijchimoba ejperégame.
'Lige anele alué rió sujírigame:
—O'weti ilisi mué, simigá kumi
galírale 'ma majtoga gemá.
25 'Lige alué rió sujírigame yati
ilísale alué we'ká ralámuli etériga,
'wile alué gemá napu ajchagá
re'kibúlirige, alésíko simile kumi
galírale, wa'lú cheliera 'yasia enale
Onorúgame, 'ma 'la sa'wígame.
26 Alésíko alué we'ká ralámuli 'we
ra'sálále, 'lige wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame. 'Lige aminámichigó
pe'tá majaga regá anile:
—Jipe rawé eteru alué
Onorúgame a'walílate sa'wame.
Tabilé 'wesi ralámuli alarigá
sa'wame ju bilé sujírigame.

Jena ruwimela Esusi bayériligo Lebí napurigá 'yuga einámala

27 'Lige pe nujubapi Esusi
ma'chínale, 'lige etele bilé rió
alemi ajtígame enomí goblalia alé
napu ajtime nile enomí narea,
Lebí rewégame. Alué enomika
alué wa'lula i'lime nile alé Roma
nulame. 'Lige Esúsika anele:
—Nabá ne'chí 'yuga.
28 'Liko alué Lebí ilísile, suwábaga
abajá a'resa alué nóchali simile Es-
usi 'yuga 'we 'la oyériga.
29 'Lige Lebí pe abé alí wa'lú
go'ame newile alué Esusi alé
bo'né Lebí galílachi. 'Lige we'ká
rió enomí goblálome napuíle alé,
abiena uché jaré we'ká ralámuli
mochile alé a'bé mésachi alué Esusi
'yuga. 30 'Lige jaré rió bariseo,
'lige jaré rió Moisesi nila ra'íchali
rejcholi benírame, chojkile ra'icha
alué Esusi 'yuga benime sayega.
Regá anele:
—¿Chonigá go'áché 'emi 'lige bají
'emi alué ralámuli enomí goblálome
'yuga 'lige aminami alué ralámuli
'we chátiri 'nátame 'yuga?
31 'Lige Esúsika regá anele:
—Ralámuli tase nayume tase na-
jkí bilé rió 'yome, pe alué nayume
ralámulika 'la najkimela bilé 'yome.
32 Neka tabilé nawákuru alué a'ká
ralámuli gu'írimia, iligá nawá ne
ra'íchali rejcholi benírimia alué
resiti alawégame chátiri 'nátame
ralámuli napurigá 'ma a'rémala
alué chátiri 'nátili. Neka nawákuru
e'nemia napu ralámuli 'we resílá
mochí bilé nejkúrime.
33 'Lige alué ralámuli rukele alué
Esusi:
—Alué Juani 'yuga benime, abi-
ena alué ralámuli bariseo, ¿chonigá
'we ayúname ju 'lige 'we tánime
iwérali Onorúgame? 'Lige ¿chonigá
mué 'yuga benímeka tabilé siné
alarigá nokame júché?
34 'Lige alué Esúsika nejele regá
anigá:
—¿'Lacha nulémalawé 'emi na-
purigá ayunámala alué ralámuli
kólime newigichi sígame alué
rió newímili si ajtígachi? Tabilé
nulémala 'emi. 35 Nobi sebámalagó
bilé rawé napu'lige me'liboli ju
alué newímili, 'lige alué ralámuli
sígame ka 'oni ejtebímala. A'lige kulí
ayunámala.
36 Abiena uché bilé ra'íchili
ruyele regá anime:
—Ta'wesi ralámuli chi'wanámala
alué uché bilé o'pacha tabilé

† **5:24** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

unérigame pachókimia alué o'pacha
o'chérame. 'Lige alarigá olásiga
alué o'pacha tabilé unérigame 'ma
najsuímala, aminami alué o'pacha
o'chérigame tase 'la ikiárélamala
alué tabilé unérigame chiní 'yúriga.
37 A'chigóriga alué i'wilí ba'wila bijí
gayena ilígame tase ro'alime júkuru
'we o'chérame chiliwílachi wi'chite
newárigime. Alué i'wilí ba'wila
bijí gayena ilígame alé ro'ásiga, 'ma
a'támala alué chiliwila, 'lige alué
i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame
'ma go'límala. 38 Alekeri alué i'wilí
ba'wila bijí gayena ilígame tabilé
unérigame chiliwílachi ro'alime ju
napurigá ta a'támala. Alué chiliwila
tabilé unérigame 'la ojtome ju alué
i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame
ro'ásiga. 39 Ralámuli napu bajime
ju alué i'wilí ba'wila 'ma 'we 'la
gayénigime tase bajínilime ju alué
bijí gayena ilígame napugiti abé
korume kame alué i'wilí ba'wila
'ma 'we gayéniga ilígame.

Esúsika pe regá anime ke anile:

—Tabilé 'wesi a'rénili ra'íchali rej-
choli 'ya nerúgame. Neka benírimia
nawá alué jipe nerúgame ra'íchali
ne ra'ichálila nobi tabiléchigo 'wesi
beniná́ligó, pe alué o'chérigame
ra'íchali 'nalina 'we galé.‡

6

Jena ruwimela Esusi nulame koríligo 'lige 'yome resíbulichi rawé

1 Bilé rawé resíbulichi alué Es-
usi enale alemi ri'ligó echégichi
alué bo'né benírame 'yuga, 'lige
alué ralámulika rejpunasia e'yénale
ri'ligó mulalá 'lige mojsika go'sisia
rakala. 2 'Lige alué jaré rió bariseo
etele 'lige rukele:

—¿Chonigá alarigá nokáché
'émika jipe rawé resíbulichi? 'Emi
'we a'lá machí osáligo Moisesi
ra'íchali rejcholi napu ruwime ju
Onorúgame tabilé lisensia nejío na-
purigá rijpunawa nibilé pe u'kabi
ri'ligó mulalá rawé resíbulichi.

3 Esúsika regá rukele:

—¿Tacha machíché 'emi alarigá
'sílego siné rawé alué Rabí 'ya bej-
tégame e'lowisa 'lige aminami alué
rió 'yuga e'yéname? 4 Bajkílekuru
alué rió Rabí pachá Onorúgame
galílachi,* 'lige 'wílekuru alué baní
Onorúgame kógirigame 'lige go'ale,
abiena kógile bo'né 'yuga e'yéname
rekó tabilé nígame ke lisensia na-
purigá go'mela. Pe alué we'ká bale-
cho 'la go'yame nile alué baní.

5 Abiena regá anele:

—Ne napu julárigame ju
Onorúgamete 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, neka 'la
nulame ju resíbulichi rawé.

6 Uché bilé rawé resíbulichi
Esusi bajkile alé u'tá re'obachi
«sinagoga» rewégame, 'lige beniria
ilígichi ralámuli, 'lige alé asale bilé
rió sujírigame sekégame wajtoná.
7 'Lige alué ralámuli Moisesi a'rélala
ra'íchali rejcholi benírame 'lige
abiena alué ralámuli bariseo
'we e'negá mochile alué Esusi
machináliga pala 'yósíta rawé
resíbulichi. 'Yósaká 'liko nejiwa
olale alué Esusi. 8 'Lige alué
Esúsika 'la machile alarigá 'nátachi
alué ralámuli, 'lige anele alué rió
sujírigame sekégame:

—O'weti ilí alé nasipa.

'Liko alué rió o'weti ilísale 'lige
alé nasipa ilíbale. 9 'Lige alué Esusi
anele alué uché jaré ralámuli:

—Ne bilé ra'íchali rukirá 'emi.
¿Tachiri chu'simía 'la lisensia ju
rawé resíbulichi? ¿Gu'írilia ralámuli,
resí oliáchalá? ¿Sa'walia ralámuli,

‡ **5:39** Esúsika pe ruwime ke anile tabilé na'lowálime ko Esusi nila ra'íchali uché jaré ra'íchali 'yúriga tabilé Esusi nila ra'íchali. Tase okáraga na'tawa. Aminami regá aniame kéré Esusi tabilé a'páligo uché bilé se'nú ra'íchali, iligá a'páligo alué napu 'we 'yasi nerúgame nile. * **6:4** 'We 'ya napu'lige bejtégichi alué Rabí tabilé i'tele alué wa'lú re'obá Onorúgame galila «templo» anilime yolí ra'íchaga. Alé napu bajkile alué Rabí u'tá re'obá nile, tabilé napu echilú alué «templo».

a'rilíachalá napurigá mukumela?
¿Churigá nulale alué Moisesi?
10 'Liko alué Esusi e'néniga a'pílipi
alué ralámuli napu ekí mochile
alemi tachiri nejé anirá, 'lige tabilé
nejechi alué ralámuli anele alué rió
sujírigame sekégame:
—¡Wajchiná mué sekala!
'Lige alué rioka yati e'wale 'lige
'ma sa'wile. 11 'Lige alué bariséoka
'lige alué Moisesi a'rélala ra'íchali
rejcholi benírame ralámuli 'we ay-
ole etesa sa'wachi. Alésíko chojkile
ra'icha a'bopi churigá 'la níliga alué
Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi wanápaligo
makué oká rió napurigá nulámala
bo'né nochálalachi

12 Siné rawé Esusi simile bilena
rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia,
'lige che'lébale Onorúgame 'yuga
ra'icha. 13 'Lige rayénali chíbachi,
bayele alué bo'né 'yuga benime
we'ká ralámuli, 'lige wanápale
makué oká rió napurigá nulámala
bo'né nochálalachi.† 14 Bilé alué
Simoni nile, 'lige ujchele uché bilé
rewá Pegro‡ anilime. Uché bilé
alué Antresi nile. Alueka nile
Simoni bonila. 'Lige uché bilé
alué Santiago nile, uché bilé alué
Juani nile, uché bilé alué Belipe
nile, uché bilé alué Bartolomé
nile, 15 uché bilé alué Mateo nile,
uché bilé alué Romasi nile, uché
bilé alué Santiago nile alué Alipeo
inolá, 'lige uché bilela Simoni
napu nile geriyero bilé chojkégame
geriyero gompaniérola alué alé
Roma mochígame ralámuli saíla,
16 uché bilé alué Jurasi nile alué
Santiago bonila, 'lige uché bilela
Jurasi Iskariote§ napu a'kinana
Esusi cha olale nejía.

Jena ruwimela Esusi benírilígo
we'ká ralámuli

17 Esusi 'ma ku re'kínale alué
makué oká rió 'yuga, 'lige sébale
alé bilena epomi. 'Lige alé
epomi jale we'ká ralámuli napu
ejperégame nile we'kaná riógachi
Jurea gawí bo'ígichi, abiena napu
ejperégame nile we'ká riógachi
Rusaleni rewégachi, abiena napu
ejperégame nile okaná we'ká
riógachi Tiro 'lige Sironi napu
nile suweke alé wa'lú ba'wí
ilígichi Meriteráneo rewégame
ba'wí. Alué ralámulika napuíle
alé gepumia alué Esusi rejchólila
abiena napurigá 'yóowa jaré
ralámuli nayume, 18 abiena alué
nayume alué chátiri u'kuchípala
remónisi mochígame. 19 Esusi
'ma buyánale alué u'kuchípala
remónisi. Suwábaga alué ralámuli
nochánilia jale alué Esusi, abiena
pe o'páchala ke nochánilia jale,
napugiti pe nochasa alué ralámuli
yati ma'chíname níligame alué Esusi
a'walila, 'lige yati sa'wime nile alué
ralámuli.

Jena ruwimela chieri 'we
ra'sálárilirigo Onorúgamete

20 'Lige alué Esusi e'nele alué
bo'né benírime, 'lige anele:
—Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju 'emi (yolí ra'íchagaká anime
chujkú ‹‹dichoso››) rekó tabilé
enomígame ke 'emi napugiti 'we
a'lá gu'írilime 'emi Onorúgamete.
21 › Onorúgame 'we ganíliga
eteme ju 'emi napugiti rekó jipe
e'lowika ejperege, 'we 'la o'pasaga
ejperélimili kame 'emi.
› Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju 'emi napugiti rekó jipe nalaka
ejperege 'we chálagá, 'we ra'sálagá
ejperélimili kame 'emi.
22 › Onorúgame 'we ganíliga eteme
ju 'emi rekó ta galilíe, rekó 'mi
mabulie, rekó resí anilíe, rekó
chibi anilíe pe ne'chí oyérame
kóriká ne napu ju 'pa rewagáchika
nawágame napurigá rió neraga.
23 Alarigá anilíe, 'we ra'sáláwa 'emi

† **6:13** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **6:14** Pégroka rejté aniame kéréle. § **6:16** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

ralámuli napugiti narémili kame
'emi semati raweli 'pa rewagachi.
Alué 'ya ejperégame napu ruwime
nílige napu anélige Onorúgame
a'chigóriga aliena resí oláliru alué
tabilé a'ká ralámulite napu nile
rijimala alué jipe mochígame
ralámuli tabilé a'ká.
24 › Resía 'emi ralámuli 'we
nígame, 'émika we'ká rawé
ganíliga ejperékuru nobi tabiléchigo
narémiligó 'emi semati raweli 'pa
rewagachi nerúgame.
25 › Resía 'emi ralámuli jipe 'la
o'pasaga ejperégame, pe a'kinánami
'we e'lowika ejperélamala 'emi.
› Resía 'emi ralámuli jipe
riólaga ejperégame 'we ra'sálagá,
'we nígariká suwábaga tábiri, pe
a'kinánami 'we nalaka ejperélamala
'emi chalagá.
26 › Resía 'emi ralámuli 'we a'ká
ralámuli ko ruwame ralámulite.
Alué ralámuli 'ya ejperégame anime
nílechigó 'we a'ká níligo alué
ralámuli napu ruwime nile napu
anele Onorúgame.

Abiena anele:

27 —Neka nulé regá anegá 'emi
ralámuli napu gepua ja: Rekó
sairúgame ralámuli ke, a'lá galewa,
'la gu'íriwa alué ralámuli 'emi
gichime, 28 'la niraga ra'ichawa
alué ralámuli 'yuga alué ralámuli
chátiri 'nátame 'emi gichiga, tániwa
Onorúgame napurigá Onorúgame
'la e'kámala alué ralámuli napu 'emi
resí aneme ju. 29 Bilé rió nejchosa
bilena banachí, 'lige abiena owewa
uché bilela banalá napurigá
nejchómala. Bilé rió nejposa alué
gemá chiní gemagá enálime, abi-
ena 'yawa alué o'pacha. 30 Apiépiri
rió táachi bilé tábiri, yati 'yawa,
'lige bilé rió 'wísisa tábiri, tase ku
tániwa. 31 'Emi najkisáká napurigá
'la niraga nejkúramala apiépiri
ralámuli, 'liko 'emi bajchá 'we 'la
niraga gu'írimili júkuru apiépiri
ralámuli.
32 › 'Lige 'emi ralámuli galésaká pe
alué ralámuli napu 'emi machime
ju, ¿'wecha a'lá ju alarigá nokiá?
Alarigá nokame ju alué ralámuli
napu galeme ju aminá uché jaré
ralámuli napurigá 'la galéwachigó.
'Émika 'la galémili júkuru alué
ralámuli 'emi galeme, abiénachigó
alué ralámuli tabilé galeme 'emi.
33 'Emi ralámuli 'la gu'írisa pe
alué ralámuli napu 'emi gu'írame
ju, ¿'wecha a'lá ju alarigá nokiá?
Alarigá nokame ju alué ralámuli
tabilé oyérame Onorúgame. 'Émika
abé a'ká ralámuli nímili júkuru,
me'tagá alué ralámuli tabilé
oyérame Onorúgame. 34 'Emi
tanesa tábiri alué bilé rió napu
ku 'la gu'linásaré, ¿'wecha a'lá
nímalawé alarigá nokiá? Alarigá
nokame ju alué ralámuli tabilé
oyérame Onorúgame. Tanesa, buigá
mochime ju ku gu'línilime. 35 'La
galewa 'nalina alué sairúgame,
'la semáriga gu'íriwa, tanewa
tábiri alué ralámuli 'lige tase 'nata
mochiwa 'lige buigá napurigá ku
nejímala e'karúgame tábiri napu
tanele 'emi. Alarigá 'la ma'chí
nérélamala Onorúgame 'kúchila ko
'emi alué Onorúgame napu 'we
galeme ju alué ralámuli napu tabilé
néléme ju Onorúgame. 36 'Emi
'la na'temame niwa alué we'ká
ralámuli, a'chigóriga napurigá
Onorúgame 'we na'temame ju 'emi.
Alarigáká 'we a'lá ju.

Abiena anele:

37 —Tabilé che anewa ralámuli
a'bopi 'we resí nokagá járome
níriká, 'we cha anésaká 'emi, a'boi
'we resí nokagá e'yéname ke 'liko
Onorúgamete gastigáriwa 'emi. Tase
na'áuka ejperélawa 'emi ralámuli,
alarigá Onorúgame tase ayónamala
'emi. 'La e'kawa 'emi uché jaré
ralámuli 'lige alarigá e'kámala
Onorúgame 'emi. 38 'La kógiwa 'emi
tábiri uché jaré ralámuli, alarigá
Onorúgame uché rajpé we'ká tábiri

'yámala 'emi ralámuli. 'We a'lá sébali
tétiga nejísaká 'emi, 'la rajchiní
ajchagá, 'liko 'we a'lá sébali tétiga
narémala 'émichigó, 'la rajchiní
ajchagá.
39 'Lige aminami alué Esusi
rukele:
—¿'La 'yúrimeréle bilé rió tase
ma'chílime uché bilé rió tase
ma'chílime? ¿Ta rujsúmerélé
okáraga alé bilénami rejkolichi?
40 Tase 'wesi alué benime anaga
benégame nímala alué benírame.
Napusí suwénasa 'ma suwábaga
beniá 'liko 'la anámala alué
benírame.
41-42 › 'Lige ta machisá mué bo'né
wa'lú wejkolí ajchágame ko mué
bo'né busílachi, 'lige ¿chonigá regá
aneme ju mué alué rió: «Muérigó,
aka ne ma'chí pátirigo alué u'tá we-
jkolí mué busílachi ajtígame»? 'La
ma'chí pápua mué bo'né bajchá
alué wa'lú wejkolí mué busílachi
ajtígame a'liko 'la ma'chí pámala
mué alué u'tá wejkolí alué rió
busílachi ajtígame.*
43 Abiena anele:
—Bilé masana tabilé nayume
tabilé chátiri masana rakémala, 'we
a'lá a'ká rakémala. Alué masana
nayume tabilé a'ká masana
rakémala, alueka chátiri masana
rakémala. 44 A'pílipi rojá bilena
galírale jágame napu rakeme ju
pe rakala etega 'la machirume
ju. Tase rakémala alué chuná
rakala go'ame alé bilena masana
rojala atuálachi. Tase rakémala
i'wilí alé golálachi. 45 Alué 'we
a'lala rió 'we semati ra'íchame ju
napugiti 'we a'lá 'nátame kame.
Alué 'we cha'sime rioka 'we chátiri
ra'íchame ju napugiti 'we chátiri
'nátame kame. Bilé rió ra'íchame ju
napurigá 'nata bo'né.
Abiena anele:
46 —'Émika ¿chonigá wa'lula
nulame anéché ne'chí, peka sébali
olame ke napurigá nulé ne 'emi?
47 Neka 'la ruyémala 'emi ralámuli
tachiri káriká alué rió napu jeka
nawame ju rejcholi gepumia 'lige
'la sébali olame napurigá nulé
ne. 48 Alué rioka kárékuru alué
bilé rió napu 'la re'lé joka elale
galí napu tabilé na'mile rekó
a'wágame rajkichochi alué ba'wí
wa'lú u'kusá 'lige wa'lú bo'ibasa
ba'wí napugiti 'we 'la re'lé ilíligame,
'we a'lá a'wagá. 49 Alué rió napu
akeme ju ra'íchali 'lige tase e'wame,
alué rioka káré napurigá alué bilé
rió 'we amoba elágame galí tase
re'lé joka napu 'ma na'mínaga pale
alué ba'wí wa'lú u'kusá 'lige wa'lú
bo'ibasa, a'wágame rajkichoga.
Suwábaga ye ra'íchali rejcholi
ruwile Esusi alemi epomi.

7

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé wa'lula sontalo 'yuga nóchame

1 Esusi suwénasa ra'íchali beniria
alué we'ká ralámuli, a'lige simile
pe u'kabi riógachi Kapernaumi
rewégachi. Alé asale bilé wa'lula
sontalo romano. 2 Alué nulame
sontalo ajchagá asale bilé rió
nóchame napu 'we galeme nile.
Alué nóchame tabilé meka nóchame
nile enomí napurigá oliame nile
jaré ralámuli 'we 'ya.* Alué
nóchame 'we nayua bo'ile, amulí
mukiá bo'ile. 3 'Lige alué nulame
sontalo akisá sa'wame ko alué Es-
usi, 'lige júlale jaré rió ralámuli jurío
nuleme Esusi bayénaliga napurigá
'we sajpuka nawámala 'yomia alué
rió nóchame nayua bo'ígime. 4 'Lige
alué rió julárigame Esusi bayénaliga
sebasa alé Esusi ajtígachi, nawile

* **6:41-42** Esúsika pe ruwime ke anile bilé ralámuli semátiri rejcholi 'yánalio alué uché jaré ralámuli napurigá ku 'la semáriga na'támala 'lige bo'neka abéchigo chátiri resí 'sika ilírome ke. Alué rioka, bo'né bajchá 'la tánimili júkuru Onorúgame napurigá 'la bujémala alué chátiri 'nátili napu 'nátaga eyéname ju alué bo'né, napurigá 'la semátiri rejcholi 'yámala alué rió uché jaré ralámuli.

* **7:2** E'nesi glosario «esclavo».

a'bé alué Esusi, 'lige 'we sajpuka
'we e'wérili bayérole, regá anegá:
—Alué rió nulame sontalo 'la
níté gu'írilia 5 napugiti 'we a'lá
galeme ramué ralámuli jurío.† 'Lige
alué gite 'la gayénarukuru ramué
nila «sinagoga».
6 'Liko alué Esusi yati simile
alué ralámuli 'yuga. Napu'lige
'ma a'mulipi e'yénigichi seba alé
galírale, alué nulame sontalo jaré
machirume ralámuli júlale regá
anéniliga alué Esusi:
—Mué Wa'lula, tase chérekará
rekó mué ta sébage alé pachá
galírale, napugiti pe apiépiri rió
koriame alué sontalo, 7 alekeri tase
nawagórí mué 'yuga ra'ichamia.
Pe jena iligá sa'wámará mué
alué nayume Onorúgame a'walila
gite alué sontalo piónila. 8 Alué
sontáloka nulélime korí e'wélalate,
abiena nuleme korí sontalo
u'kuchípala napu nuleme ju bo'né.
Napu'lige julasa bilé sontalo alué
bo'né, yati simime kará, 'lige
napu'lige bayesa bilé sontalo alué
bo'né, yati nawame kará, 'lige
napu'lige nulesa alué bo'né 'yuga
nóchame, yati e'wame kará.
9 Ye ra'íchali akisá, Esusi na-
purigá nábole alué sontalo, 'liko
'we ra'sálále, 'lige e'nele alué we'ká
ralámuli napu alemi si e'yénale, 'lige
anele:
—'La bijchiá ye rioka 'la sébili
bijchígame ju 'we a'lá sa'wame
ko ne Onorúgame a'walila gite.
Jena napu ejperé ralámuli israelita
pecha 'wesi ralámuli i'teko uché
jaré aliena 'la sébali bijchígime 'we
a'lá sa'wame ko ne.
10 Napu'lige alué julárigame ku
galírale sebasa, rewale 'ma a'lá
sa'wígame alué rió nóchame.

Jena ruwimela Esusi ku ajánilirigo bilé mukúgame bilé mukí gunámakame ranala

11 Pe a'kinana Esusi simile
uché bilena we'ká riógachi Naíni
rewégachi, 'lige si e'yénale alué
bo'né benírame abiena uché jaré
we'ká ralámuli. 12 'Lige alé we'ká
riógachi seba etele bilé re'malí
mukúgame o'towame tomia bilena
tabachi rekagá majtoga. 'Lige alué
mukúgame pe bi'neli nile, napugiti
pe alué bi'lepi ranégame níligame
alué eyela gunamia. We'ká
ralámuli alemi riógame e'yénale
alué mukúgame o'towachi. 13 'Lige
alué Esusi etesa alué mukí, 'we
na'temale, 'lige anele:
—'Ma tase nalápua mué mukí.
14 'Lige alué Esusi a'bé nawile
alué mukúgame, 'lige nochale alué
tabali. 'Lige alué ralámuli majtoga
e'yénigime ka kilí jábale. 'Lige alué
Esusi anele alué mukúgame:
—¡Mué re'malí, o'weti asá!
15 'Liko alué mukúgame ku
ajánale 'lige o'weti asísale, 'lige
chojkile ra'icha alué re'malí. 'Lige
Esúsika anele alué eyela:
—Ku o'togá mué inolá re'malí.
16 'Lige alué we'ká ralámuli etesa
alué Esusi mukúgame ajániligo, 'we
majale, 'lige wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame 'lige anile:
—Onorúgame 'ma júlale bilé
rió napu ruwime ju napu ané
Onorúgame napurigá ramué
gu'írame nímala.
17 Suwábaga ralámuli napu
ekí ejperele alé Jurea rewégame
gawí bo'ígichi abiena a'mulipi
ejperégame machile alarigá Esusi
ajánaligo bilé mukúgame.

Jena ruwimela Juani júlaligo oká rió bo'né 'yuga benime rukéniliga Esusi

18 Juani ralámuli rewarame
machile sa'wáligo we'ká nayúkame
'lige ajániligo bilé re'malí
mukúgame alué Esusi napugiti
ruyéligame alué ralámuli napu

† **7:5** Alué jurío ralámuli 'lige israelita 'lige ebreo pe aba alué bi'lepi chojkégame ralámuli kéré.

‡ **7:18** Juánika galírale bajcháriga asagá júlale oká rió bo'né benírime rukénaliga Esusi.

Juani benírame ju,‡ 19 'lige júlale oká
alué bo'né benírame alé napu asale
Esusi rukéniliga pala alué níliga
nejkúrame napu nawámili nílige
jena wijchimoba, uché bilé chalá
buwémili níliga.
20 Alué oká rió napu júlale Juani
sébale alé napu asale Esusi, 'lige
anele:
—Juánite jularu ramué, alué
Juani ralámuli rewarame,
rukéniliga napurigá ruwimela
mué, ¿pala mué ka napu nawámili
nílige Onorúgamete julárigame?
¿Uché chalá bilé buwewa?
21 Alué oká rió sebasa alemi,
Esusi 'we 'yoa ilile we'ká
ralámuli sa'wá e'karúgame naulite
nayume ralámuli, abiena buyana
u'kuchípala remónisi ralámulichi
mochígame, abiena ma'chiria
alué ralámuli tase ma'chílime.
Abichilubi 'we 'yole. 22 Pe'tá
i'libeko Esusi regá nejele:
—Ya kumi simíbaga ruyewa
Juani napu etiá 'emi aminami
napu aké 'emi. Ruyewa alué tase
ma'chílime ralámuli ku sa'wao ne,
sujírigame abiena ku sa'wao ne,
alué sa'pachí amoba nayume§ ku
sa'wao ne, alué najkacholo ku 'la
akeme newao ne, alué suwígame
ku ajanio ne, 'lige alué ralámuli
resiti tase nígame enomí a'lá ruyeo
ne alué a'lala ra'íchali Onorúgame
nila. 23 'We ganíliga mochí apiépiri
ralámuli napu tase ayoga gepume
ju ne ra'ichálila.
24 Napu'lige 'ma ku simasa
alué oká rió napu Juani júlale,
Esúsika chojkile ra'íchali ruyea alué
ralámuli churigá níliga alué Juani,
regá rukega:
—Napu'lige 'emi e'yenia e'néniga
alué Juani alé jami, ¿chieti mayéliko
alué rió? ¿Péchala mayelie nimio
napurigá pe bilé gajsalá ekate
noká ilime? 25 'Lige ta alieti
rió e'néniga e'yénisiká 'emi, 'liko
¿tachiri e'néniga e'yéniliché 'emi
alemi? ¿E'néniga e'yénilie 'emi
bilé rió 'we semati o'páchigime?
'Lige 'emi 'we machíguru alué
rió 'we semati o'páchigime ka 'we
ganíliga semárikáchi bejtégame ko
alé wa'lú galichi napurigá bilé
rió 'we enomígame. 'Liko ¿tachiri
e'néniga e'yéniliché 'emi alemi alué
ralámuli? 26 ¿E'néniga e'yénale 'emi
alué napu ruwime ju napu ané
Onorúgame? Ju, alué e'néniga
e'yénale 'emi, alueka júkuru abé
wa'lú a'walí nígame me'tagá alué
uché jaré napu ruwime ju napu
ané Onorúgame. 27 'Lige alué Juani
júkuru napu alé Onorúgame nila
osilichi ruwí. Alé osilichi ka 'we
a'lá sébali ruwí alarigá nímili níliga
alué Juani, pe aba alé osilichi napu
ruwile 'we 'ya Onorúgame churigá
nímili níliga ne. Regá ruwí alé
osilichi:

Ne jula bilé rió ne nila ra'íchali ruwime
bajchabé ta'chó sébachi mué
napurigá beniá mochímala alué ralámuli ne nila ra'íchali.
Alarigá 'we a'lá niraga etémala mué sébachi.
Regá aní alé osilichi.

28 › Alué rió napu Onorúgame
júlale pe Juani ju. Neka 'la ruwí tase
'wesi ralámuli i'tego jena wijchi-
moba 'we najtékame nóchali nígame
me'tagá alué Juani. Neka abiena
ruwí bilé rió tase najtékame ke, 'ma
bi'wisá alawala alué rió 'liko 'we
najtékame nimio Onorúgame níriga
me'tigá Juani nochálila.
29 Mochile alé alué enomí
goblálome 'lige uché jaré ralámuli
napu 'la niraga bijchígale napu
nulale Onorúgame abé 'yabé napu
'la elile napurigá rewarawa alué
Juánite 'yabé bajchabé rawé,
alueka 'we 'la niraga akele alué
Esusi ra'ichálila. 30 'Lige alué
bariséoka 'lige alué Moisesi re-
jchólila benírame tabilé elile 'ya

§ **7:22** E'nesi glosario ‹‹lepra››.

rawé napurigá rewarawa Juánite,
alarigá gawélele Onorúgame.
31 Alué Esusi abiena regá anele:
—¡'La chieti ralámuli jipe riógame!
32 Pe alué okaná chojkégame kuchí
'kuchi kárékuru napu mochime ju
alé we'ká riógachi nasípami re'ea,
napu re'énilime ju napurigá pe
a'bocho najkí. Napu regá aneme
ju alué bilena chojkégame kuchítiri
napu 'yuga re'eme ju:
Simérukuru ramué bilé wiká napurigá yawimela 'emi,
'lige 'emi tase yawí.
Wikarárukuru ramué bilé wiká 'we sewékame,
'lige 'emi tase nalagá.
'Lige abichilubi ra'íchale Esusi
regá:
33 —Nawálekuru alué Juani 'lige
tase we'ká e'karúgame go'ame
go'yame ju 'lige tase bajime
ju rekútame, 'lige ralámuli jipe
ejperégame tabilé e'wime júkuru,
'lige u'tabela remónisi ajchágame
korí alué Juani ralámuli rewarame.
34 'Lige nawákuru ne napu 'pa
rewagáchika nawágame ju napurigá rió neraga, neka go'yame
júkuru we'ká e'karúgame go'ame,
abiena bajime alué i'wilí ba'wila
a'wágame newárigime. 'Lige 'emi
'we cha ané ne'chí, go'yechi ané,
'lige bajechi ané 'emi ne'chí, 'lige
aní 'emi gompaniérola ko ne alué
resí nokogá járome ralámuli, abiena
alué enomí nareme alué wa'lula
romano nareme. 35 Nobi 'láchigo
ma'chígime néréko Onorúgame
a'walila ne nochálila gite, 'lige
Juani nochálila gite.

Jena ruwimela bilé mukí we'ká rió 'yuga gojchime 'la bijchígiligo 'la Onorúgame a'walila nígame ko alué Esusi

36 Bilé rió bariseo bayérale Esusi
bo'né galílachi go'ame kógimia.
'Lige alué Esúsika simile alé alué
bariseo bejtélachi, alé sebasa
asíbale a'bé mésachi. 37 'Lige
bilé mukí we'ká rió 'yuga go-
jchime napu bejtele alé we'ká
riógachi, machisá Esusi simíligo alé
bariseo bejtélachi go'ame go'mea,
alué mukika yati alemi sébale
bilé u'tá botea gajpílame rejtete
newárigime o'ká ba'wí 'we semá
júkame ro'ágame. 38 'Lige 'we
nalaka a'bé Esusi ajtígichi alé a'bé
ralachí chujkíbale rojpóchaga. 'Lige
chojkile pagoa Esusi ralala alué
bo'né mukí bo'né o'kiálate, 'lige
wakele bo'né gupálate. Abiena 'we
chu'mile ralala napurigá nokame
nile, 'lige ro'ele alué ba'wí 'we semá
júkame.
39 Etesa bo'né bariseo napu Esusi
bayélige, regá 'nátale: «'La bijchiá
ruwime nísaká napu Onorúgame
ané, 'liko machimékuru alieti mukí
ka ye mukí, 'we chátiri mukí júkuru
we'ká rió 'yuga gojchime.»
40 'Liko Esúsika machigá alarigá
'nata ajtigó alué bariseo anele:
—Mué Simoni, ne bilé ra'íchali
ruwimela.
'Lige alué rió bariséoka regá ne-
jele:
—Ruwígó mué benírame.
41 Esúsika anile:
—Oká rió wikele bilé rió enomí
taneme, 'lige bilé rió maligi siento
enomí wikame nile, bilé wikame
nile malígisa makué. 42 'Lige
okánika tase umébale ku gu'lina.
'Lige alué enomí tanémeká 'la
e'kale alué wikame okánika alué
rió. ¿Chieri 'nalina abé ganíliga
rejpílekobá alué rió enomí taneme
'yuga?
43 Simónika regá nejele:
—Alué rió napu abé we'ká
wikame nile.
Esúsika regá anile:
—'La bijchiá aní mué.
44 'Liko alué Esusi e'néniga alué
mukí anele alué Simoni:
—'La etiá mué ye mukí alarigá
'sichi. Neka bajkíkuru mué galílachi,
'lige mueka tase nejíkuru ba'wí
napurigá ne ralala pagómala. 'Lige

ye mukika ne'chí ralala pagókuru
alué bo'né o'kiálate, 'lige wakékuru
bo'né gupálate. 45 Mueka tase
chu'míkuru ne'chí napurigá noki-
ame niru ramué,* 'lige ye mukika
napusí seba tase a'ré ne'chí ralala
chu'miá napugiti 'we a'lá nirame
ne'chí. 46 Aminami mueka tase
ujchékuru alué aseite ne mo'ólachi
'we a'lá niraga napurigá nokame
niru ramué, 'lige ye mukika
ro'ékuru ne ralálachi alué ba'wí
'we semá júkame. 47 Alekeri aní
ne: «Ye mukika wa'lú e'kárigime
ju», ma'chígime nérékuru napugiti
'we a'lá nirame ne'chí. Alué ta'mé
wa'lú e'kárigime ka, pee semá 'sime
ju. 48 Alésíko alué Esusi anele alué
mukí:

—Mué mukí, wa'lú e'kárigime ju
mué. Jípeko 'la sebámala mué 'pa
rewagachi.

49 Alué ralámuli bayérigame napu
mochile alé si, alueka chojkile
ra'icha a'bopi, regá anigá:

—¿Chieri júché ye rió síkaniá
napu 'la e'kágorianíguru? Pe alué
Onorúgameka 'la e'kame ju.

50 'Lige Esusi abiena uchéchigo
anele alué mukí:

—Mué mukí, mueka 'we 'la
bijchigi 'la e'kame ko ne ralámuli,
alekeri 'ma tabilé gastigáriwa mué
Onorúgamete. Ganíliga enawa
kumi.

8

Jena ruwimela jaré umugí a'pime níligo go'ame Esusi

1 Pe a'kinana alué Esusi we'kaná
we'ká riógachi eyénale abiena
pe tabemi riógachi benírisia
Onorúgame nila ra'íchali rejcholi,
'we a'lá ma'chígime ruigá churigá
ka napu'lige 'ma 'la sébali ikisá
napu najkí Onorúgame. 'Lige
e'yénale si alué makué oká rió napu
nulame nile Esusi nocháliláchi,
2 abiena si e'yénale alué jaré
umugí napu alué Esusi buyánilige
u'kuchípala remónisi pachágana
alué umugichi mochígame, abiena
napu Esusi sa'wálige nayulí. Bilé
alué mukí María rewégame nile
napu ochérigame nile Magalena
anilichi, alué mukí napu gichao
u'kuchípala remónisi buyánirigame
nile Esúsite. 3 Abiena si enale
Juana rewégame mukí, alué Chusa
rewégame rió upila, alué rió
napu wa'lula nulame nile alé
wa'lula selígame Erore bejtélachi.
Abiena si eyénale bilé mukí Rusana
rewégame, abiena uché jaré we'ká
umugí. Suwábaga alué umugí napu
si e'yénale Esusi 'yuga alemi a'pame
nile tábiri go'ame napurigá go'mela
Esusi 'lige alué makué oká rió napu
nulame nile Esusi nocháliláchi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame

4 'Lige we'ká ralámuli napuíle
napu sébale Esusi, napuíle we'kaná
riógachi ejperégame ralámuli. Alué
ralámuli alemi napuísa, Esúsika
ra'íchale, regá anigá:*

5 —Bilé rió simile ri'ligó echimea,
'lige weroka echale 'ma sebasa
bo'né gawílachi. 'Lige alé bo'né
gawílachi nasipa bo'ígime nile
bilé bowé 'lige jaré ri'ligó rakala
rujsule alé bowechi napu bo'ile
alemi asarachi, 'lige 'ma re'keréle
ralámuli alemi simáriga, abiena 'ma
chulugí go'lele. 6 'Lige jaré ri'ligó
rujsule alemi napu nile i'pichí
tabilé ru'nágame we'é ajtígichi,
'lige alué ri'ligó ya'wisá alé, 'ma
wakíbale, pecha sa'mime níliga alué
we'é. 7 'Lige jaré ri'ligó rujsule
pe alemi suwékimi wejchárale,
'lige tabilé 'la ya'wile alué ri'ligó.
8 'Lige jaré ri'ligó rujsule 'we a'lá
asarachi 'we a'lá sa'michi, 'lige 'we

* **7:45** Alué ralámuli israelítaka sekachí chu'migá rejpórime nile abiena banachí rekó pe rió ke napurigá nokame ju señora jena ramué ejperélachi, alué señora napu banachí a'nagupi chu'migá reporame ju a'nagupi. * **8:4** E'nesi glosario «parábola».

a'lá ya'wile, 'lige alué ri'ligoka 'la we'ká rakele. We'ká 'wile alué rió echágame.

Regá anisá Esusi, aminami regá anílechigó a'wágame ra'íchaga:

—'Emi ralámuli 'la akeme niri ka, 'la námaka gepuwa —regá anile.

9 'Lige alué makué oká ralámuli Esusi benírimeka anele:

—Ruyá aníguru mué jaré ri'ligó rujsúligo tabilé 'la we'echi 'lige tabilé 'la rakéligo, 'lige jaré ri'ligó rakala rujsúligo 'we a'lá we'echi 'lige 'we a'lá rakéligo.

'Lige rukele:

—¿Tachiri ruwime ke aní mué?

10 Esúsika anele:

—'Émika a'lá ma'chígime ruyémala ne napu tabilé námale 'emi. 'Lige uché jaré ralámulika tabilé 'la ma'chígime ruyémala ne ta'mé námutame,
napurigá alué ralámuli tabilé pe'tá námaka ejtebímala
rekó 'la etee 'lige rekó abiena 'la akeé.†

11 'Lige aminami anele alué Esusi:

—Ye ra'íchalika ruwime kéré Onorúgame nila ra'íchali neraga ko alué ri'ligó rakala. 12 Alué boweka ruwime kéré alué ralámuli napu pe kulí chojkime ju Onorúgame ra'icháliła beniá 'lige alué Remónisi nawasa 'ma bujeme ko alué Onorúgame ra'icháliła napurigá ta oyéramala napurigá ta bi'wimela alawala. 13 'Lige alué we'é tase ru'nágame ka ruwime kéré alué ralámuli napu akeme ju Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, ganíliga gepume ko sineko 'lige tase we'lisi námaka mochime ko. Napu'lige resí ikiá ku a'reme ko alué ra'íchali rejcholi.

14 › Alué wejchaka, alueka ruwime kéré alué ralámuli rekó 'la 'nátaga akeme ke alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi 'lige tase a'reme ko alué tabilé Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we 'nátame ko enomí méliame 'lige alué uché jaré e'karúgame tábiri nochálime tase 'la Onorúgame nila, 'lige tase 'la o'wé nóchaga e'yéname ko Onorúgame nochálalachi. 15 'Lige alué we'é a'lálaká alueka ruwime kéré alué ralámuli napu ra'íchali rejcholi akeme ju 'la sébali e'wame ko, tasiné a'reme ko e'wá alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, senibí 'la sébali olame ko.

Abiena Esusi anele:

16 —Tabilé 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé wa'lú bejtólite o'póliga rekamia, nibilé elamia bilénami sejkóchimi rajagá, iligá re'pabo elame ju napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'ime. 17 Ye ra'íchalika ruwime kéré jena wijchimóbaka tase 'wesi 'nátili nerúlimio nasótigame, abiena a'kinana 'ma suwábaga machiboli ko churigá 'nata ajtigó bilé ralámuli. 18 'Liko 'la 'nátaga gepusi 'emi: Alué napu 'la námame ju bile ra'íchali rejcholi ruilía 'lige uché jaré ralámuli benírame alué ra'íchali rejcholi, alueka uchérajpé 'yáwali ju 'nátili Onorúgamete. Alué napu 'la námame ju bilé ra'íchali rejcholi 'lige tabilé benírame uché jaré ralámuli alué ra'íchali rejcholi, alué u'kabi napu ekí námale 'ma we'kuámala —regá anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka 'la napurigá Esusi eyela 'lige Esusi bonila 'lige waíla

19 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué Esusi eyela 'lige suwábaga alué nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla sébale alé napu asale 'lige tase cherigá a'bé nawile cha we'ká jáligame ralámuli alemi. 20 'Lige bilé ralámuli ruyele alué Esusi regá:

—Mué eyela 'lige mué bonila 'lige mué waíla alé ma'chika jawí 'lige mué 'yuga ra'icháníli —anele.

21 'Lige Esúsika anile:

† **8:10** E'nesi Isaías 6:9.

—Alué napu 'la 'nátaga gepume ju Onorúgame nila rejcholi abiena 'la sébali olame napurigá aní alué rejcholi, alueka 'la napurigá ne eyela júkuru 'lige napurigá ne bonila 'lige napurigá ne waíla.

Jena ruwimela Esusi eká geléchaligo 'lige ba'wí

22 Bilé rawé Esusi 'mole 'yuga alué makué oká rió alué bo'né Esusi benírame bilé u'tá bárkochi, 'lige anele:

—Wamí 'lebo bajoniwa ye bárkochi mochiga jena wa'lú ba'wí ilígichi Galilea anilime.

'Lige simíbale alé u'tá bárkochi mochiga. 23 'Lige alemi nasipa ba'wichí e'yénaga Esúsika gojchile. 'Lige pe yati neraga a'wágame ekénale alemi, 'lige a'wágame chíbale ba'wí alé bárkochi, wa'lú maníbale alé pachágana, amulí bokuíle. 24 'Lige alué makué oká rió yati ajchale Esusi regá anegá:

—¡Muérigo ramué nuleme! ¡'Ma bokuíchi ye barko! ¡'Ma amulí si'lilia ramué!

'Liko alué Esusi asísale 'lige a'wágame ne'óchale alué eká 'lige alué ba'wí, 'ma kilí elábale alué eká abiena alué ba'wí a'wágame chíbachi alé bárkochi, alésíko 'ma asíbale alué eká. 'Lige anele alué makué oká rió:

25 —¿Chukirúpeché? ¿Chonigá tabilé bijchigi 'emi pe Onorúgame gite 'la asibamio ye eká?

'Lige alué ralámulika e'karúgame 'nátaga, a'bopi rukele:

—¿Chieri júché ye rió? Aka 'la e'wárinti ka'e ekátiri.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió alué u'kuchípala remónisi mochígame

26 Arigá sébale na'lebo baona napu ejperégame nile alué ralámuli Garáraka sígame, alué gawika bo'ile na'lebo bajoniga o'wépoka Galilea rewégachi gawí. 27 Esusi re'kisa alé bárkochi 'lige sébale bilé rió alemi abalemi bejtégame. Alué rioka 'ma we'ká bamí lo'í nile alué remónisi u'kuchípala gite. 'We chátiri na'tárime nile alué u'kuchípala remónisi. Alué rioka tase o'pachátame nile, aminami tase bejtégame nile bilena galírale, pe resochí bejtégame nile napu ro'ilime nile suwígame. 28 'Lige alué rió Esusi etesa a'wágame sinale, 'lige 'male a'bemi napu ilile Esusi 'lige a'bé ilíbale chojkóbisiga napu ilile Esusi, 'lige e'wele ne'oka anile:

—¿Tachiri najkí mué Esusi, Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame inolá? ¡Pe rekó tase resí olawa ne'chí!

29 Alarigá anile napugiti alué Esusi nuléligime bilé remónisi u'tabela napurigá ma'chínamala alé riochi. Alué remónisi u'tabela i'sínimi 'we a'wágame newame nile alué rió 'lige 'we lo'í. Ralámulika buleme nile sekala alué rió abiena ronola karénate napurigá ta ichúrimi júmamala, 'lige alué rioka pe gáriga rejpúname nile alué karena. Alué remónisi u'tabela gite 'másame nile jami lo'íriga.

30 Esúsika rukele alué lo'í:

—¿Chonilime ju mué?

Alué lo'ika regá nejele:

—Neka Lejioni‡ rewégame ju.

Alarigá anile alué rió napugiti we'ká remónisi u'kuchípala mochígame níligame pachágana alué riochi. 31 'Liko alué remónisi u'kuchípala anele Esusi napurigá ta 'lúpua bilena 'we re'lé ewágachi tajsiné chibálime.

32 'Lige alemi a'mulipi we'ká gowí§ uchule rojí go'yá, 'lige alué remónisi u'kuchípala lisensia tánale alé gowichi mo'imea. 'Lige alué Esúsika 'la lisensia 'yale. 33 'Lige alué remónisi u'kuchípala buyale alé riochi, 'lige mo'ile alé gowichi.

‡ **8:30** Lejioni aniáká we'ká aniame kéré alé Israeli ejperégame níriká.

§ **8:32** We'ká gowí nile, oká mili neraga. E'nesi San Marcos 8:32.

'Lige alué gowí 'ma lo'írile, alésíko
júmasele bilena 'we go'nágana 'we
enárikáchi alué wa'lú ba'wí ilígichi
Galilea rewégame, 'lige alé 'ma
suwile alué gowí si'lika.
34 Alué gowí neseme etesa
alarigá ikisao yati júmasele ma-
jaga, simíbale ruyemia ralámuli
alé we'ká riógachi abiena alemi
'we e'megá riógachi. 35 'Liko
alué ralámuli akisá alué ra'íchali
yati júmale e'nemia pala bijchiá
níliga. 'Lige sebasa alé napu ilile
alué Esusi, etele alué rió napu
Esusi we'ká u'kuchípala remónisi
buyánale, etele a'bé ajtígame ralachí
chega napu ilile Esusi, 'ma 'la
o'páchiga abiena ku 'la rió. 'Liko
alé ajtígame etesa ralámuli, majale.
36 'Lige alué ralámuli napu etele
sa'wichi alué rió lo'í ruyele uché
jaré ralámuli sa'wíligo alué rió
napu we'ká u'kuchípala remónisi
mochígame nílige pachágana.
37 Suwábaga ralámuli Garara
rewégachi ejperégame chojkile
alué Esusi mabua napurigá uché
bilénami simela napugiti alué
ralámulika majáligime. 'Liko Esúsika
ku 'mole alé bárkochi 'lige simile
alué barko asagá.
38 'Lige alué rió napu Esusi we'ká
u'kuchípala remónisi buyánirile,
ta'chó simichi Esusi, anele:
—Neka si siminali mué 'yuga.
'Lige Esúsika tabilé elile napurigá
si simela, 'lige Esúsika anele:
39 —Mueka ku galírale simiboa,
'lige suwábaga rupoa alarigá
gu'íriliriga mué Onorúgamete.
'Lige alué rioka yati simile 'lige
chojkile we'ká ralámuli ruyea
alemi we'ká riógachi ejperégame
'we a'lá gu'íriliga Esúsite.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká umugí

40 Esusi ku sebasa alé na'lebo,
'lige alué we'ká ralámulika 'we
ra'sálále ku nawachi Esusi napugiti
suwábaga 'we buigá mochíligame.
41 'Lige alemi nawale bilé rió Jairo
rewégame. Alué rioka nulame
nile alé u'tá re'obachi «sinagoga»
rewégame. Alué rioka alé a'bé Esusi
ralálachi ilíbale chojkóbisiga, 'lige
'we e'wérali bayérale regá anigá:
—Pe rekó, nabá ne bejtélachi
42 napurigá 'yómala mué ne malala
—anele.
Alué rioka pe alué bi'lepi
malégame nile makué oká
bamígame, 'lige 'we nayua bo'ile
alué iwé, amulí mukiá bo'ile.
—'La ju. Nabágó 'líkó —anele
alué Esusi.
'Lige alué Esusi alé Jairo be-
jtélachi simiá enágichi, we'ká
ralámuli si simíbale rajchiní namó
járole simiba napu Esusi enale.
43 'Lige alemi si enale bilé mukí
'ma makué oká bamí nayume,
alué mukika rojpachí nayume
nile, tabilé siné sa'wime nile elena
rojpachí, rasígame elename nile.
'Lige 'ma suwábalige suwábaga
enomí 'yome najtétiga, 'lige tase
'wesi umébale sa'wá. 44 'Lige alué
mukika a'bé nawile alué Esusi
alemi guwana simigá, 'lige nochale
alué Esusi o'páchala we'lí se'wala,
'lige alarigá 'sisa alué mukí, 'lige
yati sa'wile.
45 'Liko Esúsika rukele:
—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala
se'wala?
'Lige o'maka anile:
—Ta'wésigurú.
'Lige Pégroka anile:
—Mué Wa'lula, alué ralámulika
'we namó járo'é jemi 'we rajch-
iní. «¿Chieri nochá ne'chí o'páchala
se'wala?», aniá aníguru mueka. Ra-
mueka tabilé machirú.
46 'Lige Esúsika regá anile:
—Aka bilé ralámuli nochátubá ne
o'páchala se'wala, aka ne 'la ne nili
níliché sa'wá alué ne nila a'walite.
47 'Liko alué mukí tabilé ikírisa
mejkabemi simiá chíbamia, 'liko
simile áwalisia, 'lige a'bé chujkíbale
rojpóchaga napu ilile Esusi. 'Liko
anele we'ká ralámuli akériga

sa'winá*liga* gite nocháligo alué Esusi o'pá*chala* we'lí se'wala, 'lige anele yati sa'wíligo alué Esusi o'pá*chala* se'wala nochasa. 48 'Liko alué Esú*sika* anele:

—Mué mukí, jípeko 'ma sa'wí*game* ju mué 'lige 'ma 'la bi'wí*game* alawé*game* napugiti 'we a'lá sé*bali* bijchígiligame mué a'walí ní*game* ko ne. Jípeko 'we ra'sálagá enawa kumi.

49 Bijí ra'icha ilígichi alué Esusi alué mukí 'yuga, 'lige sé*bale* alé bilé rió alué wa'lula Jairo galí*lachika* simí*game*. 'Lige anele alué Jairo:

—Mué malala 'ma mukú. 'Ma tase aminabi bayé*rowa* ye bení*rame* Esusi.

50 'Lige Esusi akisá alué ra'í*chali*, anele:

—Tase majawa mué rió mayega 'ma bijchiá mukú*ligo*, pe 'la bijchígiwa 'la a'walí ní*game* ko ne, 'lige mué malala ku ajá*namala*.

51 Napu'lige sebasa alé galí*rale* Jairo bejté*lachi*, 'lige Esú*sika* tase elile napurigá uché jaré ralá*muli* si mo'imela alé pachá, pe bakiá bo'né bení*rime* Pegro, Santiago, 'lige Juani, 'lige alué tewé eyela, abiena alué tewé o'nola. 52 'Lige alué tewé we'kasa, alué we'ká ralá*muli* suwá*baga* 'we nalá jale sulachí o'choa a'bopi napurigá nokame nile alué ralá*muli*.*

'Lige Esú*sika* anele:

—Tase nalasi 'emi. Ye u'tá teweka tase mukugá bo'í, pe gojchigá bo'í.

53 'Lige ralá*mulika* tase bijchígile, pe gawé*lele*, 'la machí*ligame* mukugá bo'igó alué iwé. 54 'Lige Esú*sika* bajkile napu bo'ile alué iwé, 'lige cha'pile sekala, 'lige anele e'wele ra'í*chaga*:

—¡Mué iwé, así*siwa*!

55 'Lige alué iwé ku ajá*nale*, 'lige yati ku o'weti así*sale*. 'Lige Esusi nulale napurigá kó*giwa* go'ame. 56 'Lige alué o'nola eyela si 'we ra'sálá*le*. 'Lige alué Esú*sika* nulele napurigá tabilé 'wesi ralá*muli* ruyé*mala* ku ajá*nilirigo*.

9

*Jena ruwimela Esusi jú*laligo *nochániliga alué makué oká rió Esusi bení*rame

1 Esusi bayele alué makué oká rió Esusi bení*rame*, 'lige 'yale a'walí 'lige nó*chali* napurigá ma'chí buiná*mala* alué remó*nisi* u'kuchí*pala* ralá*mulichi* pachá*gana* mochí*game* abiena napurigá sa'wá*mala* alué nayú*kame*. 2 Júlale napurigá bení*ramala* churigá nimia napu'lige sé*bali* ikichi jena wijchimoba napu najkí Onorú*game*, 3 Regá anegá júlale:

—Tabilé tá*biri* o'ká simawa. Tase o'ká simawa resola, nibilé sibula, nibilé enomí, nibilé nutugega. Tase pabega simawa uché bilé o'pacha re'lé ujchalime nujubami o'pachá*tilime*. 4 Alé bilena we'ká rió*gachi* sebasa, 'la bi'lé*napi* galí*rale* mochiga nochawa napu'lige 'yoa ichú*rimi* e'yé*niga*, napusí simiba uché bilena we'ká rió*gachi* a'lige kulí a'rewa alué galí. 5 'Lige aminami alemi we'ká rió*gachi* sebasa 'emi, 'lige alé tase galé*siga* 'emi, 'liko yati uché bilena we'ká rió*gichimi* simawa. 'Lige 'we a'lá sawesa simawa we'é ronochí chujkí*bigame*. Alueka ruyame ní*mala* Onorú*game* gastigá*rimio* alué ralá*muli* tabilé nejí*gori*ká bilé galí napurigá alé mochiga nochá*mala* 'emi ralá*muli* 'yoa ichú*rimi* e'yé*niga*.

6 Alé*síko* simí*bale* alué makué oká rió ichú*rimi*, we'ká rió*gachi* e'yé*nale* bení*risia* ralá*muli* alué 'we a'lala rejcholi Onorú*game* nila, abiena nayú*kame* sa'wasia.

* **8:52** Alué ralá*muli* israelita napu'lige bilé ralá*muli* mukusá, a'wá*game* nalame nile rijimala napurigá yolí 'lige aminami o'chome nile a'bopi sulá*lachi*. Alueka ruwime nile 'we chalagá mochigo alué ralá*muli* bilé ralá*muli* mukusá. I'sí*nimi* najtétiga bayeme nile ralá*muli* napurigá alé smela a'wá*game* nalamia o'choga sulachí.

7-8 Alué wa'lula selígame rió
Erore rewégame akisá suwábaga
alarigá 'sió alué Esusi 'lige alué
makué oká rió, e'karúriga 'nátale
'lige tase machile chieri rió ka alué
napugiti aníligame jaré ralámuli:
—Juani ku ajánale.
Jaréchigo mayele alué 'ya
ajtígame ko Elíasi rewégame
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame, alué ku ajánaligo
mayele. 'Lige jaréchigo mayele
ku ajánaligo uché bilé rió alué 'ya
ajtígame napu ruwime nílige napu
anélige Onorúgame. 9 'Lige alué
wa'lula selígame Erore Antípasi
rewégameka regá anile:
—Aka 'ma nuligéché ne
me'líniliga Juánika 'lige 'ma
a'pírigeturu ne alué Juani mo'ola
rijpúniga gujtala, 'lige ¿chieri júché
alué rió? 'We ruwanti júkuru alué
rió.
'Lige alué wa'lula selígame Erore
eténale alué Esusi.
10 Napu'lige ku sebasa alué
Esusi nochálilachi nulame alué
makué oká rió, ruyele 'la benírilígo
Onorúgame nila ra'íchali rejcholi
ralámuli 'lige 'yóligo ralámuli. 'Lige
alué Esúsika bayérole alué makué
oká rió alé 'minami tase riógachi alé
a'mulipi pe'kabi riógachi Betsáira
rewégachi. 11 'Lige ralámulika
machisá alemi simíbaligo, yati
najátale. 'Lige Esúsika 'we
galegá etele alué we'ká ralámuli,
'lige ruyele churigá nulame
ko Onorúgame, abiena sa'wale
ralámuli nayúkame.

Jena ruwimela Esusi 'yáligo go'ame we'ká ralámuli

12 'Lige 'ma alichi, alué makué
oká rió nawile a'bé alué Esusi, 'lige
anele:
—Mué Esusi, ya a'rewa ye
ralámuli napurigá simámala 'mi-
nami resíbamia go'ame 'yáamia 'mi-
nami we'kaná a'tabemi riógachi.
Jena napu ramué mochiru tabilé
i'té go'ame.
13 'Lige alué Esúsika anele:
—Aka 'emi kógiwagurú go'ame.
'Lige alué makué oká rioka anile:
—Tase we'ká nerú baní, pe
malígipi mochí, 'lige pe okabi ro'chí
bi'tí. Wa'lú ralisúká go'ame 'la
nímaleké 'liko 'la o'pasámaleké ye
we'ká ralámuli. ¿Koche ralibóaché
alakí go'ame? —anile alué makué
oká rió.
14 We'ká ralámuli mochile
alé, we'ká umugí 'lige we'ká
u'kuchítiri. Siné kachi maligi mili
mochíligeréko pe riocho. 'Lige alué
Esúsika anele alué makué oká rió:
—We'kaná chojkégame neraga
mochiawa malígisa makué neraga.
15 'Liko alué makué oká rió yati
alarigá nulele ralámuli. 16 'Lige
Esusi 'wile alué maligi baní 'lige
alué oká ro'chí, 'lige 'pa rewagachi
e'negá iligá wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame. 'Lige Esusi nasípasi
chi'wanasa alué maligi baní 'lige
alué oká ro'chí, 'yale alué makué
oká rió kóginiliga alué we'ká
ralámuli. 17 'Lige alué we'ká
ralámuli 'we a'lá sébali o'pasale,
'lige pe nujubapi napubule alué
makué oká rió alué go'ame
rasírigame, 'lige bochile makué
oká e'wele atabé alué baní a'tabé
rasírigame abiena ro'chí 'yúriga.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Onorúgamete julárigame ko alué Esusi

18 Bilé rawé alué Esusi
Onorúgame 'yuga ra'icha ilígachi
waná bi'neli alué makué oká
rió alué Esúsite benírilime alemi
mochílechigó. 'Lige rukele:
—¿Chieri korí alué ralámuli
ne'chí?
19 Alué ralámulika regá nejele:
—Jaré ralámuli aní mué Juani
ko napu ralámuli rewarame nile
ba'wichí jáwaga. 'Lige jaréchigo
ralámuli aní Elíasi ko mué. Jaréchigo
ralámuli aní mué ko bilé alué
'ya mochígame napu ruwígame

nílige napu anélige Onorúgame ku ajánaligo mayé.
20 'Liko Esúsika rukele:
—'Émika ¿chieri koriágó ne'chí?
Pégroka anile:
—Mueka pe alué Kristo* ju.
21 'Lige alué Esúsika 'we a'lá ruyele alué makué oká rió napurigá ta'wesi ruyémala.
22 'Lige anele Esusi alué makué oká rió:
—Ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'we resí ikimela ne. 'We gawélimala ne'chí alué e'wélala ralámuli jurío nulame abiena alué e'wélala balé, abiena alué ralámuli napu benírame ju alué nulalí napu a'rele 'we 'ya alué Moisesi. 'Lige arigá 'ma me'liboa ne, pe bakiá rawé mukugá bo'mé ne 'lige Onorúgame ku ajánirimala ne'chí.
23 A'lige pe nujubapi Esusi anele alué makué oká rió:
—Alué ne'chí oyérinilime, nabí rawé e'wámili ju napu ne nulá, 'lige 'ma a'rémili ju chátiri 'nátili 'nata. Alueka 'la sébali machigá asimeli júkuru tabilé majaga rekó ralámuli 'ma me'linálichi ne'chí oyérame kóriká. 'Lige senibí rawé 'la oyérimili júkuru ne'chí. 24 Alué rió majame mukugá ne'chí oyériga, alueka tase rewimela semati raweli. Alué rió napu ne'chí oyérame ju 'lige bilé rawé mukusá, alueka 'la semati raweli rewimela rewagachi. 25 ¿Churigá 'la nímalawé rekó bilé rió 'we a'lá nígame ke peka 'la 'nátame rió ke pe chibi 'sika eyéname ke? 26 'Lige bilé rió 'we chijúname ne'chí oyériga mayega 'we cha anéwali ko uché jaré ralámulite ne'chí oyérame kóriká, 'liko ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga chijunámalachigó alué rió 'yuga napu'lige ne ku nawasa wa'lú ra'ósili noligá, niga alué a'walí ne bo'né O'nola nila, abiena alué santo ánjeli a'walila niga. 27 Jaré 'emi napu jena mochí jipe, bajchabé ta'chó suwiyá 'la machimela churigá nulame ko Onorúgame† —regá anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi se'winati gayénaligo

28 Ye ra'íchali ruisá, osánó rawé kachi nerágirigá a'kinana, Esusi simile bilénami re'pá rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia alué bakiá rió 'yuga, Pegro, Santiago, 'lige Juani. 29 'Lige bijí Onorúgame 'yuga ra'icha iligá alué Esusi, se'winati gayénale bo'né banalá, abiena o'páchala, 'we rojsákame gayénale, 'we rapame. 30 'Lige yati neraga jsile oká rió alé napu 'we 'ya ejperégame nile ta'chó ajtígachi Esusi, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale. 'Lige bilé nile Moisesi, 'lige uché bilélaka Elíasi. 31 'Lige alé noligá 'we ra'ósaga ilíbale. 'Lige alé ra'íchale o'maka churigá mukimeo Esusi alé we'ká riógachi Rusaleni pe a'kinana. 32 'Lige alué Pegro 'lige okánika alué gompaniérola okoka bi'tile 'lige yati bujsale, 'lige etele 'we ra'ósiga iligó noligá napu jale alué bakiá rió. 33 'Lige alué Moisesi 'lige Elíasi 'ma simiba e'yénigichi alé Esusi ilígachi, Pégroka anele alué Esusi:
—Mué nulame, 'láchigo jena napuítuke'é ramué. 'Lige newawa bakiá galí rojsate, bilé mué Esusi nila, uché bilé Moisesi nila, 'lige uché bilé Elíasi nila.
'Lige alué Pégroka tabilé machigá, pe ra'íchaga alarigá anile.
34 'Lige bijí ra'icha jágichi, re'kínale bilé nolí 'lige 'ma na'pólale suwábaga alué usani rió. 'Lige 'we majale alué Esúsite benírilime

* **9:20** E'nesi glosario «Cristo». † **9:27** Esusi ruwigá anime ke anile, alué Pegro 'lige Santiago 'lige Juani etemio alué Esusi alué Elíasi 'lige Moisesi 'yuga ra'íchachi, o jaré ralámuli etemio Esusi ku ajánachi, o alé Rusaleni ilígame wa'lú re'obá 'ma gajunálichi kómá.

nolite na'pólisa. 35 'Lige anile bilé
ra'íchali alé nolírale regá anime:
—Ye Esusi ne Inolá ju napu ne
nóchali 'ya, 'we a'lá e'wiwa 'emi
bakiá rió ye rió nulachi.
36 Alué ra'íchali ma'chí anisá, pe
a'lige yati neraga alué bakiá rió
etele Esusi bi'neli ilígame. 'Lige
alué bakiá rioka tase 'wesi ruyele
tabilé 'cho mukuchi ka alué Esusi
alakíligo alemi.

Jena ruwimela alué Esusi benírime tabilé umébaligo sa'wá bilé re'malí nayume

37 Melénala rawé ku e'tegínele
alé rabókana, 'lige we'ká ralámuli
simíbale najtepamia alué Esusi.
38 'Lige bilé rió anile alemi we'ká
ralámuli jágichi nasípami iligá
a'wágame ra'íchaga:
—Muérigo Benírame, pe rekó
na'temaki ne inolá re'malí, pe
ye bi'lepi inógame ju ne. 39 Alué
u'tabela remónisite cha'piame
ju ye re'malí alawala, abiena
ronowégame chu'ega bo'írame
ju. 'We resí olasa, ku a'reme
ju. 40 Neka 'ma nulugé mué
'yuga benime napurigá ma'chí
pámala alué u'tabela remónisi, 'lige
tabiléchigo umébalekó.
41 'Lige Esúsika regá anile:
—'Emi ralámuli cha nokame
tabilé bijchígime, chiéniko si
asimélaché ne 'emi 'yuga napurigá
'la bijchígamala 'emi. Jeka o'tó mué
inolá.
42 Napu'lige alué re'malí o'nola
alé sekachí cha'pigá o'tochi alé
Esusi ilígachi alué re'malí, 'lige
alué remónisi u'tabela yati wi-
jchí rekábale alué re'malí, 'lige
bo'írale ronobútiga chu'ala. 'Lige
Esúsika ne'óchale alué remónisi
u'tabela, 'lige ma'chí pale. 'Lige
ku o'nola 'yuga júlale. 43 'Lige
suwábaga ralámuli napu ekí etele,
'we ra'sálále etesa alachilú a'walí
nígame ko Onorúgame.

Jena ruwimela alué Esusi benírime tabilé námaka mochigo Onorúgame rekíligo napurigá mukumela alué Esusi

Napu'lige suwábaga alué ralámuli
'we ra'sálagá mochígichi etesa
Esusi ma'chí pachi alué u'tabela
remónisi, 'liko Esúsika anele alué
makué oká rió aba alué bo'né
Esúsite benírilime:
44 —'We a'lá 'nátaga gepusi ye
ra'íchali, tase siné we'kuawa: Ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, bilé rawé
o'toboli ju ne alé sairúgame
mochígichi.
45 'Lige alué makué oká rioka
tase námale alieti olagá anió
Esusi, napugiti bo'né abalar-
igá ra'íchaligame napurigá ta
námamala, 'lige alué ralámuli
Esúsite benírilimeka majale rukegá
napurigá abé a'lá ruwimela alieti
olagá anió Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka abé najtékame rió

46 'Lige alué makué oká rió
chojkile ra'icha a'bopi abé na-
jtékame nínilia bilé. 47 'Lige alué
Esúsika machile alieti 'nata jago
alué ralámuli, 'liko bilé towí bayele
'lige alé a'bé elale. 48 'Lige anele
alué ralámuli:
—'Emi a'lá na'temaka etéeme
nísaká ye towí napu ne 'we a'lá
na'temaka eté 'liko 'la ne'chí
nirame nímala 'emi. 'Lige ne'chí
niráká 'emi, 'liko 'la nirame ju 'emi
Onorúgame. Alué a'lá na'temaka
eteme suwábaga ralámuli, alué
nímala abé najtékame Onorúgame
níriga.

Jena ruwimela alué Esúsite benírilime tabilé najkile napurigá 'yome nímala uché jaré ralámuli

49 'Liko Juánika anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ramueka eteru
bilé rió u'kuchípala remónisi
buyánachi napurigá buyáname ju
mué. 'Lige alué rió regá anigá
buyáname ju alué u'kuchípala

remónisi: «Esusi a'walila gite 'la
buyasa 'la képá muechi alué
u'kuchípala remónisi.» 'Lige
ramueka suliru, alueka pecha
lisensia nígame kame napurigá
ralámuli 'yoga einámala, pecha
ramué 'yuga eyéname ka alué rió.
50 'Liko alué Esúsika anele:
—Tase suliwa alué rió. Alué tase
sairúgame ju ramué 'yuga, alueka
ramué gompaniérola ju.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué Akobo 'lige Juani

51 Napu'lige 'ma sébachi raweli
Esusi ku rewagachi moinámichi,
'we 'la iwega a'lá bi'lepi 'nátaga
simile Esusi alé Rusaleni. 52 Alé
boichimi enegá júlale jaré rió ba-
jchá alé bilénami ralámuli samari-
tano ejperélachi 'yániliga galí okola.
'Lige alué ralámulika yati simíbale
bajchá galí 'yamia alé samaritano
ejperélachi. 53 'Lige alué ralámuli
samaritánoka tase 'yale galí na-
purigá alemi gojchimela alué Esusi
'lige alué 'yuga e'yénigime napugiti
machíligame alué Esusi Rusaleni
simiá enáligo.‡ 54 'Liko alué oká
rió Esúsite benírilime, Santiago 'lige
Juani, anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿ta najkí mué
napurigá nulawa napurigá bilé
na'í 'pa rewagáchikana re'kínamala
napurigá suwábaga rajimela alué
ralámuli alé riógame napurigá 'sile
alué 'ya ajtígame rió Elíasi rewégame
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame?
55 'Lige alué Esúsika e'nele alué
oká rió, 'lige ne'óchale regá anigá:
—¿Chonigá e'kósiniliché 'émika
alué ralámuli?
56 Alésíko simíbale uché bilena
riógachi.

Jena ruwimela chonílligo alué napu Esusi oyéranile

57 'Lige boichimi e'yéniga alué
ralámuli, najtépale bilé rió 'lige
anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, neka 'we a'lá
sébali oyérinili mué.
58 'Lige Esúsika regá nejele:
—Geyóchika nígame júkuru resó,
'lige chulugika 'la ra'sógame
júkuru. Ne napu nawágame ju
'pa rewagáchika napurigá rió
neraga, neka tabilé asé galégame
ju napurigá gojchimela ne. 'Lige
mueka 'la siminálirí, mué bo'né
ma'chíleké.
59 Esusi anele uché bilé rió:
—Nabá ne'chí 'yuga ne'chí
oyériga.
'Liko alué rioka anile:
—Mué Wa'lula, pe'wera buwé
ne'chí, ne o'nola mukúgame tomia
simé ne bajchá.
60 'Lige Esúsika regá anele:
—Nulewa alué tase oyérame
Onorúgame napurigá tómala alué
mué o'nola mukúgame. Mueka
simiboa 'nalina we'kaná ichúrimi
ralámuli ruyemia churigá ka
napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napu
najkí Onorúgame jena wijchimoba.
61 'Lige anile uchéchigo bilé rió:
—Mué Wa'lula, néchigó abiena
siminali mué 'yuga. Iligá pe'wera
buwéwago ne galírale ro'ísa'é
ruyemia galírale mochígame.
62 'Lige Esúsika anele:
—Alué bilé rió asará chujkúgame,
'lige ku guwana e'nasia ename,
alueka tase wajchígame asarámala.

10

Jena ruwimela Esusi wanápaligo napurigá nochámala gicháosa makué miná oká rió

1 Pe nujubapi Esusi wanápale
gicháosa makué miná oká rió, 'lige
júlale bajchabemi pe okacho ner-
aga i'wana chojkégame. Júlale alemi
we'kaná riógachi napu simírimili

‡ **9:53** Alué ralámuli Samaria ejperégameka bilena rabó simíbame nile pe abalé Samaria iwérali tánimia Onorúgame 'lige tabilé siné 'la nirame nile napurigá alué ralámuli jurío simámala iwérali tánimia Onorúgame Rusaleni anilichi. E'nesi glosario «samaritanos».

nílige alué Esusi. Tabilé júlale si
alué makué oká rió bo'né benírame.
2 Regá anegá júlale:
—'We we'lé ju ri'ligó echerúgime,
'lige alué 'wime ka 'we u'kabi ju.
Alekeri alué echerúgime nígame
anewa napurigá julámala 'wíniliga
uché jaré 'wime.*
3 'Lige anele:
—Simíbaga 'emi okacho ner-
aga. Neka jula 'emi napu mochí
'we jobátigame ralámuli napurigá
u'kuchí bo'á a'tanala alé napu olí
e'yéname ju. 4 Tase o'ká simawa
sibula go'ame ra'kólime, aminami
tase enomí ra'kola, 'lige tabilé
pabega aká nujubami akarálime.
Aminami tase jábawa boichimi
ralámuli 'yuga we'lisi ra'icha.
Pe bi'lepi 'nátaga e'yénawa pe
benírilimecho ralámuli Onorúgame
nila ra'íchali.
5 › Napu'lige seba bilena
galírale, repóriwa alué ralámuli
regá anegá: «Onorúgamete 'la
'yásiga 'la ke 'emi semati raweli
jena galírale.» 6 Alé galírale 'we
ganíliga ejperélasa alué ralámuli,
'liko abéchigo ganíliga ejperélamala
Onorúgame nila ra'íchali akisá. Ta
ganíliga ejperégame nísaká 'liko abé
tabilé ganíliga ejtebímala tabilé 'la
nirasa Onorúgame nila ra'íchali.
7 'La bi'lénapi galírale okópua alé
bilena we'ká riógachi, tase ichúrimi
galírale okópua alé. 'Lige go'poa
go'ame napu koni alué ralámuli
alé riógame, napugiti nóchameka
go'ame meka nóchame kame.
8 › Bilena riógachi sébachi 'emi,
'la ganíliga etésiga 'emi alé, 'lige
go'ame kógisiga, yati go'poa alué
go'ame tabilé gawéliga. 9 Abiena
'la sa'wawa ralámuli nayume alé
galírale riógame, 'lige anewa: «'Ma
sébapá raweli napu 'la sébali ikimeli
nílige jena wijchimoba napurigá
najkí Onorúgame.» 10 'Lige 'emi
sebasa alé bilena riógachi 'lige tase
galegá etésiga 'emi, yati sawewa
alué we'é ralachí chujkíbigame na-
purigá suwábaga ralámuli etémala
'lige regá aniboa: 11 «Ye we'é napu
chujkiba ramué ralálachi jemi 'emi
ejperélachi, 'ma sawilí ramueka.
Yeka ruwime ju 'ma tabilé cheri
kame nírigo ramué 'emi si. 'Lige
Onorúgame 'ma tabilé gu'írimala
'emi. 'La machigá mochiwa
'ma sébigo alué raweli napu'lige
Onorúgame nulámili nile jena napu
'emi ejperé, 'émika tabiléchigo na-
jkígó napurigá nulámala.» Alarigá
anesa 'liko yati simawa 'minami
uché bilena riógachi. 12 Neka
'la ruwíbá napu'lige seba alué
gastigo alé riógachi napu tabilé
ganíliga etéliru 'emi, alué gastígoká
uchéchigo rajpé abé a'wágame
nimio me'tagá alué napu Soroma†
sébale napu 'we cha nokame
ralámuli riole 'we 'ya.
13 › Resía alué ralámuli Ko-
rasini ejperégame. Resía alué
ralámuli Betsaira ejperégame. 'We
a'lá semáriga sa'wagéturu ne alé
ejperégame ralámuli Onorúgame
a'walílate napu tabilé 'wesi
ralámuli gayéname ju alarigá
sa'wá, 'lige 'emi abirigá tabilé
a'réturu alué resítiri nóchali.
'Lige ne a'chigóriga semáriga
gu'írisa alé Tiro ejperégame
ralámuli 'lige Sironi rewégachi
napu ejperé alué cha nokame
ralámuli, alueka o'pachátimikuru

* **10:2** Napu'lige Esusi regá aniá: «'We we'lesi ju ri'ligó echerúgime 'lige 'we rakega ilí», pe anime ke anile we'ká níligo ralámuli napu machinalia mochile Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige napu'lige aniá: «Alué 'wime 'we u'kabi ju», pe anime ke anile 'we u'kabi níligo ralámuli Onorúgame ra'ichálila benírame. Napu'lige aniá: «Echirúgame nígame anewa napurigá julámala 'wíniliga chejaré 'wime», pe anime ke anile: tániwa Onorúgame napurigá julámala we'ká alué Onorúgame nila ra'íchali beníriame. † **10:12** Soroma anilichi ejperégame ralámuli 'we cha nokagá ejperégame nile a'bopi, abiénachigó 'we jobátigame, alekeri Onorúgame 'ma me'ale suwábaga alué ralámuli wa'lú na'ite. E'nesi Génesis 19.

o'pacha 'we chajótigame 'lige
mochíbimikuru bilena najpisochi‡
napurigá machimela ralámuli 'ma
ku guwana 'nátame ko. Alué
ralámulika ya 'ma 'la Onorúgame
oyérame nímikuru. Alué Korasini
ejperégame 'lige alué Betsaira
ejperégame etiáturu semáriga ne-
jkúrichi ne 'lige tabilé ku guwana
'nátaturu. 14 Napu'lige seba raweli
gastigo narémichi alué ralámuli
Korasini ejperégame 'lige alué
Betsáira ejperégame, a'lige rawé
alué ralámuli uchérajpé a'wágame
gastigo narémala me'tigá alué Tiro
ejperégame 'lige Sironi ejperégame.
15 'Lige alué ralámuli Kaper-
naumi ejperégame 'we gunarume,
'we a'ká ralámuli ko lame a'boi
'lige mayeme o'toboli ko alé 'pa
rewagachi, iligá 'lúpili ju 'légana
Remónisi bejtélachi —anile Esusi.

16 'Lige anele alué ralámuli alemi
jágame makué gichao miná oká:

—Napu 'la bijchigi 'emi
ra'ichálila, alueka 'la ne'chí oyérame
nímala napugiti 'emi ra'ichálila ka,
alueka kame napu ne 'ya 'emi.
Alué napu tabilé 'la nirá 'emi
ra'ichálila, alueka pe tabilé 'la
nirame kérélamala ne ra'ichálila.
'Lige alué ralámuli tabilé 'la nirame
ne'chí, alueka tabilé 'la nirame
júchigó Onorúgame napu ne'chí
júlale.

17 'Lige ku sebasa alué gicháosa
makué miná oká rió, 'we ra'sálagá
sébale, regá anesia Esusi:

—Mué Wa'lula, alué remónisi
u'kuchípala 'we a'lá e'wí ramué
mué a'walila gite.

18 Esúsika anele:

—Ne 'la etiátigó alué wa'lula
Remónisi 'pákana rewagáchikana pa-
sichi Onorúgamete. 19 Neka wa'lú
a'walí 'ya 'emi napurigá tajché
olawa alué sinowite 'lige alué ma-
jchílite napu'lige amóbami re'keka
simárochi 'emi, 'lige napurigá ta
umérowa 'emi Remónisite. 20 'Lige
'emi tabilé ra'sáláwa umérome
kóriká remónisi u'kuchípala, iligá
'we ra'sáláwa 'nalina napugiti 'émi
rewalá 'ma uchuchárigame kame
alé Onorúgame nila apélichi alé
rewagachi.

21 A'lígirikáchi Esusi 'we ra'sálále
alué Onorúgame Alawala gite, 'lige
anile:

—Mué Onorúgame 'pa rewagachi
ajtígame abiena jena wijchimoba,
neka 'we ra'sálagá ajtí etega 'we a'lá
semáriga gu'írichi mué ralámuli jena
wijchimoba ejperégame. Mueka
'la 'ya 'nátili suwábaga 'la kilí
ralámuli napurigá 'la ma'chígime
námamala churigá nejkúrime ka
mué Onorúgame jena wijchimoba,
alué 'nátili napu tabilé 'yale mué
alué 'we jebénigame ralámuli,
alarigá najkíligame mué bo'né
O'nó —alarigá anele Esusi alué
Onorúgame.

22 'Lige regá anile aminami:

—Ne O'nola suwábaga 'ya ne'chí
nóchali, 'nátili, 'lige a'walí. Tase
'wesi machí chieri ko Onorúgame
Inolá napu ne ju, pe ne O'nola
Onorúgame 'la machí, 'lige ta'wesi
machí chieri ka ne O'nola
Onorúgame, pe bo'né Inolaka 'la
machí, pe neka 'la machí. 'Lige
'la machimélachigó alué ralámuli
napu ekí 'la najkí ne napurigá
machimela.

23 'Lige e'nele alué makué oká rió
bo'né benírame, 'lige anele:

—'We ganíliga mochí alué
ralámuli napu etémala napu 'emi
etiá 'we a'lá semáriga 'yochi ne,
'la semáriga benírachi ne, 'lige
'la semáriga gu'írichi ralámuli
ne. 24 'Lige alué 'ya mochígame
napu ruwime nílige napu anélige

‡ **10:13** Napu'lige alué ralámuli 'ya mochígame 'we chálá mochiga 'we chátiri nóchigoriká abé 'yabé bajchabé rawé, alueka o'pachátame nile o'pacha 'we chajótigame 'lige mochíbame nile amoba najpisochi tabilé rajame. Alueka ruwime nile 'ma ku a'reo alué chátiri 'nátili.

Onorúgame 'we eténelie 'we a'lá semáriga 'yochi ne, 'we a'lá semáriga benírachi ne 'lige 'we a'lá semáriga gu'írichi ne ralámuli, abiena alué e'wélala nulame rey eténelie ye napu etiá 'emi, tabiléchigo etélekó. Abiena akinálile ye napu 'emi aké, tabiléchigo akéleko.

Jena ruwimela 'we 'la e'welime ko napu nulá Onorúgame

25 'Lige bilé rió ra'íchali benírame, alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, simile a'bé Esusi 'yuga ra'ichamia rukemia pe machináliga churigáriga anirá pala pe'tá chajkena nejiara, 'lige regá rukele:

—Mué Benírame, ¿chu'símala ne napurigá 'la moinámala ne 'pa rewagachi?

26 Esúsika regá rukele:

—¿Churigá anígó alué ra'íchali napu a'rele Moisesi? ¿Churigá námogo mué?

27 Alué rioka regá nejele:

—Regá aníché alué ra'íchalika: «'We a'lá nirawa Onorúgame 'la bi'lepi 'nátaga. 'We a'lá niraga etewa apiépiri uché jaré ralámuli napurigá nirá mué bo'nepi.»

28 'Liko Esúsika regá anele:

—'We a'lá sébali nejé mué. 'We 'la sébali olásaká mué napurigá aní mué, a'liko 'la moinámala mué rewagachi.

29 'Lige alué rió ra'íchali benírameka alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, napurigá a'lá rió neraga regá rukele chonirá Esusi, pala pe'tá chajkena nejiara:

—¿Chieri ju alué uché jaré ralámuli napu 'la niraga etémili ju ne?

30 'Liko Esúsika anele:

—Bilé rió enale re'kínasia go'nágana alé Rusaleni 'yéniga Jerikó simea. 'Lige jaré rió chigórigame najtépale boichimi, 'lige 'ma chigóliru suwábaga tábiri 'ma o'páchatiri, abiena 'we wejpisosa a'réliru, amulí mukume a'réliru. 31 'Lige bilé rió balé enale alemi boichimi 'lige etesa pe chajkena simírole. 32 'Lige uché bilé rió alué wa'lú re'obá tebume Onorúgame galila enale alemi boichimi, 'lige etesa alué rió abiena chajkena simírole. 33 'Lige uché bilé rió enale alemi boichimi Samaria bejtégame, alué rioka bulito 'mékame nile, alué rioka 'la na'temale etesa alemi bo'ígichi alué rió. 34 'Lige a'bé nawile alué rió, 'lige 'yole chi'wágichi, ujchele yowí, abiena bulele ba'nisólite. 'Lige alé re'pá bulítochi ajchale, 'lige o'tole alé bilena galírale galí gojchiame ilígachi, 'lige alé repule. 35 'Lige melénala be'á alué rió samaritano 'ma simea, najtétile oká enomí alué rió galí nígame, 'lige anele: «'La tebúpua ye rió, 'lige wikagá rejpísaká ye rió, kuka simíriga najtétimala ne.»

36 Esúsika 'ma suwénasa ye ra'íchali ruyá, rukele:

—¿Chieri alué bakiá rió abé na'temaka etélekobá?

37 'Lige alué rió Moisesi a'rélala ra'íchali benírameka anile:

—Alué rióguru napu 'yole alué rió.

'Lige alué Esúsika anele:

—Muéchigó 'we na'temápua suwábaga ralámuli.

Jena ruwimela tabilé a'chigóriga 'nátiligo alué Marta napurigá María

38 Regá anisá Esusi uchéchigo abichilubi 'we simile bowesia 'lige sébale alé bilena pe'kabi riógachi. 'Lige sébale alé galírale Marta bejtélachi, 'lige Mártaka 'la ganíliga repórale Esusi. 39 Alué Marta binégame nile María rewégame. 'Lige alué Maríaka yati a'bé asíbale Esusi ra'ichálila gepumia. 40 'Lige alué Mártaka, ta'mé ikiá níliga tabilé nejkúrachi alué binila go'ame newilichi, 'lige a'bé nawile Esusi 'lige anele:

—Mué Esusi bi'neli neyúriga wa'lula, ¿tabilé chélá mué rekó ne

binila tabilé gu'írie ne'chí go'ame
newalichi? Pe rekó nulérigó
napurigá gu'írimala ne'chí.
41 Alué Esúsika nejele:
—Mué Marta, mueka pe we'ká
go'ámecho newalime 'nata jipe
kulipi rekó ne jena ajtígichi. 42 'Lige
jipe kulipi abé a'lá ju pe bi'lepi
'nátili, abé a'lá ju ne ra'icháli la
gepulia 'emi níriga, 'lige Maríaka pe
alué 'nátili pe ne'chí gepugímecho
cha'pile, 'lige tabilé 'wesi bujémala
alué 'nátili ne'chí gepugime.

11

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ra'icháli me ka Onorúgame 'yuga

1 Sinéchigo alué Esusi Onorúgame
'yuga ra'icha ilile alé bilena, 'lige
suwénasa, bilé alué bo'né benírame
anele:
—Mué Wa'lula, ramué beniri
churigá ra'icháliame ka Onorúgame
'yuga napurigá Juani benírale alué
bo'né benírame, alué Juani ralámuli
rewarame ba'wichí jáwaga.
2 'Lige Esúsika anele:
—Napu'lige Onorúgame 'yuga
ra'icha ka, regá anibóaguru:
Mué O'nó 'pa rewagachi ajtígame.
Ramué najkiáke'é
napurigá 'we a'lá nirawa mué
suwábaga ralámulite.
'We yati nulasa 'la kékuru mué jena
wijchimoba.
3 'La sébali 'yawa go'ame ramué jipe
rawé.
4 E'kawa ramué suwábaga chátiri
'nátili,
ramueka abiena 'la e'kálime kame
alué resí nokogá járome ralámuli
resí olagá ramué.
Tase a'rewa ramué napurigá ru-
jsúpua alé napu nerú chátiri
'nátili,
iligá gu'íriwa ramué.
5 'Lige regá anile bilé alué bo'né
benírame 'yuga ra'icha:
—Mué bilé rió machime nisa,
'lige mué bejtélachi sebasa nasipa
rukó 'lige anésiga mué ma'chika
iligá: «Muérigo gompaniero, pe
rekó anáchaga ne'chí 'yárigó bakiá
baní, 6 alué bilé machirume
sébake'é alé ne bejtélachi, 'lige tase
nike ne baní napurigá kógimala.»
7 'Lige mueka tabilé regá nejiámala
alé pachaka galírale: «Tase ne-
jkumewa mué, 'ma 'yériga ilí jena
yochi, 'lige ne 'kúchila 'we okoka
bi'tí jena yochi ne'chí 'yuga a'bé
yochi. Tase cherigá umubámala
ne i'pua yochi.» Tabilé regá
nejiámala mué. 8 Abirigá asísimala
mué 'yamia go'ame alué rió alemi
ilígame go'ame taa napugiti pe
alarigá nokame kame ralámuli
jemi, napurigá tabilé se'winá
lámala alué nawágame go'ame
táame 'lige uché jaré ralámuli.
Asísamala mué regá 'nátaga: «Resía
ye rió, 'yama ne baní.» Bilena
galírale 'yériga ilisá yochi, e'wérali
olawa napurigá i'púmala yochi alué
pachá mochígame ralámuli.
9-10 › Onorúgame senibí 'la 'yámala
semati raweli napu abé 'la nirá
bo'né. Alekeri abichilubi tániwa
Onorúgame semati raweli, 'liko
Onorúgameka nejímala semati
raweli. 'Yáawa 'emi 'lige abiena
'la rewimela 'emi. Napu'lige
tabilé 'la semáriga simichi bilé
nóchali, tániwa Onorúgame 'lige alué
nejímala 'nátili churigá nochátiká
napugiti alué kame ramué O'nola.
Apiépiri rió napu 'la tánime ju
iwérali Onorúgame, alueka 'la
narémala iwérali.
11 › Mué inógame nisa, 'lige alué
mué inolá remé táachi, ¿'lacha rejté
'yámalawé mué? 'Lige bilé ro'chí
táachi mué inolá, ¿'lacha sinowí
'yámalawé mué? 12 'Lige bilé ga'wá
táachi mué inolá, ¿'lacha majchili
'yámalawé mué? 13 Mué rió 'we
resí 'sime ke, 'la bi'wígame go'ame
'yame ju mué bo'né inolá, 'lige alué
Wa'lula Onorúgame 'pa rewagachi
ajtígame, alueka abéchigo semáriga
'yámala alué bo'né alawala alué

ralámuli napu taní Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela we'ká ralámuli ne'óchaligo Esusi Remónisi gompaniérola kóriká

14 Esúsika bilé rawé ma'chí pa ilile u'tabela remónisi alé bilé riochi ajtígame napu tase ra'íchame newale. Napu'lige alué chátiri Remónisi 'ma ma'chínasa alé riochi, alué rioka yati ku ra'íchale. 'Lige jaré ralámulika 'we ra'sálále 'la ku ra'íchame gainasa. 15 'Lige uché jaré ralámulika tabilé galele, 'lige anile:

—Ye rioka alué wa'lula remónisi Belsebú gompaniérola ju alekeri 'la buyáname ju remónisi u'kuchípala.

16 'Lige jaré ralámuli anele Esusi pe gawéliga 'lige umériniliga:

—Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí ajchágame níriká.

17 'Lige bo'né Esúsika 'la machile chátiri 'nátaga anió alué ralámuli, 'lige anele:

—Bilena gawichí 'ma pe na'áwasa ralámuli, pe 'ma suwimela a'bopi nakoga. Alué ralámuli bilena galichi riógame na'áwasa a'bopi, pe na'áuka ejperélamala. 18 'Lige alué wa'lula remónisi sairasa u'kuchípala remónisi, 'ma bi'neli rejpímala alué wa'lula remónisi. 'Lige neka alarigá ruwíguru, 'émika cha cha aniame, 'émika aníguru ma'chí buyáname ko ne alué chátiri u'kuchípala remónisi alué wa'lula remónisi Belsebú a'walílate. 19 Ne alué Belsebú gompaniérola nísaká, ¿'lacha buinámapué ne alué u'kuchípala remónisi ralámulichi pachágana mochígame? 'Emi 'yuga nóchame 'la buyáname ju alué remónisi u'kuchípala Onorúgame gite, a'lígeko 'emi abiena 'la machí buyáname ko ne u'kuchípala remónisi Onorúgame gite, pe iligá tabilé 'la ma'chígime ruwíguru 'emi. 20 'Lige neka 'la bijchiá alué Onorúgame a'walílate buyáname júkuru alué chátiri remónisi u'kuchípala. Yeka ruyame ju Onorúgame 'ma nulao jena napu 'emi mochí.

21 › Napu'lige bilé rió 'we a'wágame 'we a'lá siparínaga asisá, 'lige 'we a'lá semáriga repuka asimela bo'né galila. Alué we'ká tábiri alé nerúgame tase che ikimela. 22 'Lige sebasa uché bilé 'lige abé a'wágame nílasa me'tagá alué rió 'we a'lá siparínagame, 'lige alueka 'ma umérimala, 'lige 'ma bujémala alué siparina napu mayele alué rió alué siparina gite tabilé 'wesi chigomio, 'lige 'ma bujémala suwábaga tábiri 'lige 'ma nachutámala alué gompaniérola alué tábiri.

23 › Alué napu ta ne'chí gu'írame ju, alueka pe ne'chí sairúgame ju. Alué napu tabilé gu'írame ju ne'chí ralámuli repua, alueka pe chátiri 'nátili ruigá eyéname ju ralámuli napurigá tabilé oyéramala ne'chí.

Esusi abichilubi regá anele:

24 —Alué bilé u'tabela remónisi ma'chínasa alé bilé riochi, eyéname ju jami gawichí wakígichi 'yaga bilena resíbulime, 'lige tase asé rewisá alemi resíbulime 'liko 'nátame ju: «Ku simé ne napu ajtigé ne 'yabé siné.» 25 'Lige ku sebasa napu bejtélige, rewame ju 'we a'lá pechítigame. 26 'Lige simime ju uché jaré gichao u'kuchípala remónisi bayemia abéchigo chátiri, 'lige suwábaga mo'ime ju ejperélimia alé riochi. 'Liko alué rió abéchigo cha 'sime gayéname ju me'tigá 'ya bajchá rawé napu'lige pe bi'lepi u'tabela remónisi ajtígachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka alué ganílili 'la bijchiá

27 Napu'lige alué Esusi bijí ruyá ilígachi ye ra'íchali, bilé mukí alemi we'ká ralámuli jágichi a'wágame ra'íchale regá anigá:

—¡'We a'lá ganíliga ajtí alué mukí napu ju mué eyela napu mué ochéririle 'lige napu chi'íririle mué!

28 'Liko Esúsika anile:

—Abé a'lá ganíliga ejperé alué ralámuli napu 'la námaka akeme ju abiena 'la e'wame napurigá nulá Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué cha nokame ralámuli tabilé 'la na'tánilio

29 Alué ralámulika aminacho we'ká napuíle alé noligá napu Esusi ilile, 'liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jipe ejperégameká 'we chátiri 'nátame ju, alué ralámulika aniá aníguru: «Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí ajchágame níriká.» Neka 'wéchigo 'la ma'chígime ruimélagó alué napurigá 'sile alué Jonasi 'we 'ya ajtígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame: 30 Alueka ne'óchale alué Nínibe ejperégame ralámuli. 'Lige a'chigóriga olámalachigó ne jipe ejperégame ralámuli, ne'ochámala ne alué ralámuli, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Emi níriká 'ma tabilé nulétékuru ne'chí napurigá re'kibúmala ne na'í 'pa rewagáchika, pe 'la e'wátékuru napu nulá ne. 31 Napu'lige sebasa raweli gastigo narémichi jipe ejperégame, 'lige alué wa'lula nulame mukí napu 'we 'ya bejtégame nile 'mimi o'iná 'tumi rayénali bokuíchi e'negá iliruga ku ajánamala a'lige rawé, 'lige ne'ochámala 'emi ralámuli. Alué mukika napu'lige bijí ajagá asagá, 'we mejkaka nawálekuru gepumia alué Salomoni nila rejcholi 'we benegá ra'íchame, 'lige jipe jena ajtíkuru ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tigá alué Salomoni, 'lige 'émika tabilé gepúnili ne nila ra'íchali. 32 Alué ralámuli napu ejperégame nile alé Nínibe rewégachi abiena ku ajánamala a'lige rawé gastigo narémichi jipe ejperégame ralámuli 'lige ne'ochawa 'emi alué mukite, napugiti alué ralámuli Nínibe ejperégame 'la ku guwana 'nátaligame napu'lige Jonasi ruyele Onorúgame nila rejcholi. 'Lige jena ajtí ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tagá Jonasi 'lige 'emi tase a'rénili resítiri 'nátili.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'la sébali 'nátame rioka 'la tabilé chátiri alawégame ko

Esusi abiena anele:

33 —Tase 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé nasoka elamia, iligá 'we a'lá re'pá ma'chí elame ju napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'igá.* 34-35 Aminami napu'lige bilé rió rajesa bilé chojpé, 'lige 'we a'lá ma'chílame nisa, 'la ma'chílimala. Tabilé 'la ma'chílame nísaká, tabilé 'la ma'chílimala rekó 'la rajériga ilígichi chojpé.† 36 Mué 'la sébali 'nátaga inásaká, 'lige tabilé chátiri 'nátame nisa mué, alarigáká nímala napurigá bilena 'la ma'chigá ilígachi chojpé rajachi rukó.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué Moisesi ra'íchali rejcholi benírame

37 Napu'lige alué Esusi a'resa ra'icha, 'lige bilé rió bariseo bayérale galírale go'ame go'achi. 'Lige Esúsika yati oyérale, 'lige bajkile alé pachá galírale 'lige asíbale alé a'bé mésachi, alué mesa 'we re'lé ilígame gayena bo'igá go'yame.

38 'Lige alué rió bariséoka se'winá lale etesa tabilé panígisa go'yachi alué Esusi napurigá nokame nile a'boi napurigá 'we a'lá oyéranti

* **11:33** Esúsika pe ruwime ke anile ra'ichamio Esusi bilena napurigá 'la suwábaga 'la akimela.

† **11:34-35** Esúsika pe ruwime ke anile bile ralámuli 'la semáriga 'nátame 'la oyérimio Esusi nila ra'íchali 'la bi'wígame alawega einamia. 'Lige 'we chátiri 'nátili nígame nísaká tabilé 'la oyéramio Esusi nila ra'íchali. Tabilé 'la sébali nimio alué rió na'tálila ka.

neraga Onorúgame. 39 'Lige alué
Esúsika anele:
—'Emi ralámuli bariseo pe
ma'chíminachó pagome ju bejtoli
'lige pacháganaka tabilé pagome
ju napu'lige Onorúgame kogia
go'ame napurigá 'la najtékame
nímala Onorúgame níriga. 'Émika
'la semáriga panígisa go'yame ju
napurigá 'we a'lá semáriga oyérame
Onorúgame nobi pacháganaka
'wéchigo chátiri alawégame kéré
ko 'emi. 40 ¡'La churikanti 'emi
ralámuli! 'Émika ¿tacha machíbeché
alué Onorúgame newáligo 'emi
sa'pala abiena alué 'emi alawala?
41 'We 'la semáriga gu'írinilisaká
'emi alué tabilé nígame bajchá
'la bi'wígame 'nátame niwa. 'La
bi'wígame 'nátame nísaká 'emi 'liko
'la semáriga gu'írimala 'emi apiépiri
ralámuli.
42 › Resía 'emi ralámuli bariseo,
'la senibí 'la kógime ju 'emi go'ame
alué Onorúgame, nobi tase 'la sébali
olame júkó 'emi ralámuli 'yuga,
aminami tase 'la sébali nirame ju
'emi Onorúgame. 'La ju kógilia
Onorúgame nobi abiena tabiléchigo
a'réwagó nirá alué Onorúgame.
43 › Resía 'emi ralámuli bariseo,
'émika pe rióchaga mochime ju alé
mutélachi alé napu mochime ju
alué e'wélala alé u'kuchí re'obachi
«sinagoga» rewégame, aminami na-
jkime ju 'emi napurigá 'we a'lá ni-
raga repóriwa uché jaré ralámulite
alemi nasípami we'ká rioga ilígichi.
44 › Resía 'emi, 'émika ju pe
napurigá bilena suwígame bi'tígichi
'we tabilé ma'chiná bi'tígame 'lige
ralámuli amóbami e'yéname ju
tabilé machigá alemi bi'tigó alué
suwígame tótiga.‡
45 'Liko bilé rió alué ra'íchali
benírame napu Moisesi benírale
ralámuli nejele regá anigá:
—Mué Esusi ralámuli benírame,
mué alarigá ne'óchaga alué bariseo,
pe 'ma ramué 'yúriga ne'óchame
ke aní mué, ramué napu rejcholi
benírilime niru ralámuli alué
ra'íchali rejcholi napu Moisesi
ralámuli benírale 'we 'ya.
46 'Lige Esúsika regá anele:
—Resía 'emi ralámuli ra'íchali
benírame napu Moisesi benírale
ralámuli 'we 'ya, 'emi we'ká
e'karúgame nóchali nuleme ju alué
ralámuli, 'lige 'émika tabilé pe'tá
gu'írame júkuru.
47 › Resía 'emi ralámuli, 'emi
ralámulika pe galírame ju amoba
napu bi'tí alué 'ya suwígame
ralámuli napu ruwime nílige napu
Onorúgame anélige napu me'ale
alué ralámuli 'ya ejperégame 'emi
rijimala. 48 'Lige 'emi ralámuli
abalaké nóchali oyérame júkuru,
chátiri nóchali napu nóchale 'emi
rijimala 'ya riógame.
49 › Alekeri Onorúgame bo'né 'la
machigá alakimeo a'kinana regá
anile: «Julámala ne, ne napu ju
Onorúgame, jaré rió ne nila ra'íchali
ruyeme ralámuli 'lige jaré rió ne
nila nóchali nulame, 'lige jaré 'ma
me'liboa cha nokame ralámulite,
jaré najátaga cha'piboli nímala»,
regá anile Onorúgame.
50 Abichilubi 'we ra'íchale Esusi
regá:
—'Lige alué ralámuli jipe
ejperégame Onorúgameka wa'lú
gastigo 'yámala. Alueka tabilé
me'ale alué 'ya mochígame
ralámuli napu ruwime nílige napu
anélige Onorúgame, Onorúgameka
abirigáchigo gastigárimalagó na-
pugiti a'chigóriga cha resí nokagá
járome kámechigó napurigá alué
rijimala 'we 'ya ejperégame. Alué
'we 'ya ejperégame ralámuli cha
olale, me'ale Onorúgame nila
ra'íchali benírame ralámuli 'we 'ya

‡ **11:44** Esúsika anigá anile chátiri alawégame gayéneo alué a'ká ralámuli pe alué bariseo e'wiga tabilé machigá chátiri ralámuli ko alué bariseo napugiti alué bariseo pe se'winá riga nóchame níligame. E'nesi Números 19:16.

ejperégame, 51 napu'lige pe kulí
bilé rió me'líliru Abeli rewégame 'ya
ajtígame, 'lige abé guwichí a'kinana
Sakaríasi§ me'líliru napu me'líliru
alé wa'lú re'obá ilígichi, Onorúgame
galílachi ma'chímana a'mulipi napu
ilile tegoli mesa napu kógime
nile go'ame ajágame Onorúgame
alué ralámuli.* 'Lige alekeri
'la ruwí ne, alué Onorúgameka
'emi ralámuli jipe ejperégame
gastigárimio suwigóriká alué 'ya
ejperégame ralámuli Onorúgame
nila ra'íchali rejcholi benírame
ralámuli.
52 › Resía 'emi ralámuli benírame
ra'íchali rejcholi napu Moisesi
benírale ralámuli 'we 'ya, tabilé
sébali olame ju 'emi napurigá aní
ra'íchali napu Moisesi benírale
ralámuli, aminami tase elime ju
'emi napurigá sébali olámala alué
uché jaré ralámuli napu 'la sébali
olánilime ju.
53 Napu'lige Esusi ruyesa ye
ra'íchali, alué ralámuli ra'íchali
rejcholi benírame napu Moisesi
benírale ralámuli 'we 'ya abiena
alué ralámuli bariseo, 'we ayole
Esusi 'yuga 'lige we'ká e'karúgame
ra'íchali rukele, 54 machináliga pala
'la sébali nejiara, 'lige se'winá riga
nejiásaká nejínaliga nokale.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá 'la 'nátaga nokísimala ralámuli

1 'Lige we'ká mili ralámuli na-
puíle alé napu ilile Esusi, rajch-
iní járole cha we'ká níligame. 'Lige
Esúsika chojkile ra'icha alué bo'né
benírame 'yuga. Regá anele:
—'La 'nátaga mochiwa 'emi, alué
bariséoka 'we semáriga ra'íchame
ju, tabiléchigo 'la sébali olame kéré
ko. Tase alarigá nokiboa 'émichigó,
2 napugiti abirigá machiboli kame
a'kinana rekó nasoka se'winá riga
nokisá 'emi, 3 alekeri rekó 'emi
ra'íchalige jami chonárale jaga,
abiena akimeli ju ralámuli alué
ra'íchali melénala rawé. 'Lige
suwábaga napu 'emi ra'íchalige na-
soka 'yériga mochiga pachá galírale
a'bé najkachí, uché jaré ralámulika
asíriga a'wágame ra'ichámala napu
nasoka ra'íchale 'emi.
Aminami regá anélechigó:
4 —'Emi ruyé ne ye ra'íchali
ralámuli ne'chí 'yuga e'yéname: tase
majaga járowa 'emi alué ralámuli
me'ame. 5 Neka 'la ruwimela
chieri 'nalina 'la majátiká. Majawa
'nalina Onorúgame, alué napu
nígame ju wa'lú a'walí napurigá
me'limela 'lige napurigá 'lúmala
'emi alé 'légana na'ichí. Alueka 'la
'we majawa.
6 › 'Émika tabilé najtegachi
ralinéame ju alué u'kuchí ma-
ligi chulugí, pe oká pésochi ra-
lineme ju 'emi, nobi Onorúgameka
'wéchigo a'lá repuka ajtíkó alué
maligi u'kuchí chulugí. 7 Abiena
alué gupá 'emi mo'ólachi jágame,
Onorúgameka 'la sébali tétega ajtí
a'pílipi alué gupá. Tase majawa
'emi, 'émika uché rajpé najtékame
ju me'tagá alué we'ká u'kuchí
chulugí.
Abiena anele Esusi:
8 —Alué rió tase chijúnaga
ruyeme alué uché jaré ralámuli
ne'chí oyérame ko, 'lige ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, abiena 'la
semáriga ruyémala ne alué we'ká
santo ánjeli ne'chí oyérame ko alué
rió. 9 'Lige bilé alué rió tabilé ne'chí
oyérame korisá, 'liko ne ruyémala
alué we'ká santo ánjeli tabilé ne'chí
oyérame ko alué rió.
10 › Apiépiri rió se'winá anesa
ne'chí, ne napu nawágame ju
'pa rewagáchika napurigá rió
neraga, alué rioka aba'lá e'káwili

§ **11:51** Alué Sakaríasi 'we 'ya bejtégame nile we'kabé siento bamí abé 'ya ta'chó ochérachi Esusi. Alué Sakaríasi tabilé Juani o'nola nile.
* **11:51** E'nesi glosario «altar».

ju Onorúgamete 'la e'kali tánisaká
Onorúgame. Bilé rió enáriga
ra'íchame alué Onorúgame Alawala
olagá, alueka tase siné e'káwili ju
Onorúgamete rekó 'we tachi e'kali.
11 › Napu'lige 'emi o'tosuga alé
u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame,
siné kachi o'tosuga 'ma 'emi alé
napu ra'íchali gatélachi ju, 'lige
'émika tase we'ká na'tawa alar-
igáriga animea, 12 'emi sebasa alé,
alué Onorúgame Alawala 'we a'lá
semáriga gu'írimala 'emi churigáriga
ra'ichátiká 'emi níriga.

Jena ruwimela napurigá 'la 'nátaga ejperélawa, tase najkigá alué we'ká e'karúgame tábiri 'we najteme

13 'Lige bilé rió alemi nasípami
we'ká napuíka jágichi alemi iligá
anele alué Esusi:
—Mué Esusi ralámuli benírame,
nulewa alué ne ba'chila napurigá
ne'chí 'yámala alué napu ne
nachuámili ju napu ne o'nola nila
nile.
14 'Liko Esúsika regá anele:
—Mué rió, ¿chieri 'ya ko ne'chí
nóchali napurigá ne ra'íchali
gateme nímala, rojáname alué
tábiri?
15 Aminami Esusi anile:
—'We a'lá 'nátaga, tase najki-
boa alué we'ká tábiri. Rekó bilé
rió we'ká tábiri nígame ke, alué
we'ká tábiri ka tase nejkúrimala
Onorúgame oyérilichi.
16 'Lige aminami regá anele:
—Bejtele bilé rió we'lé echame
bo'né gawílachi, 'lige alué go'ame
napu echale 'we rakele. 17 'Lige
alué rioka 'nátale: «¿Cholama ne jipe
alakí go'ame?» lale. «Tase níkuru
ne wa'lú rekoa alé gatélime alakí
go'ame.» 18 'Lige arigá regá 'nátale:
«Gajunámala ne ye rekoa, 'lige bilé
abé wa'lú rekoa newámala ne. 'Lige
alé gatémala ne ye go'ame, abiena
alué uché jaré we'ká tábiri.» 19 'Lige
lámala ne bo'nepi: «Jípeko we'ká
go'ame iní ne gatérigime we'ká
bamí go'yáame. A'rema ne echá
pe'kabi bamí, 'we ganíliga bejtémala
ne, abiena 'we bajía asimé ne.»
20 › 'Lige alué Onorúgameka
anele: «Mué rió tase 'la 'nátame,
rekó we'ká 'wige mué go'ame, jipe
rukó mukumela mué rió. Alué
we'ká go'ame napu mué 'wile,
alueka ¿chieri niga rejpímala 'lige?»
21 › Pe alarigá ikime ju alué rió
napu we'ká tábiri niga asinálime ju
bo'né bi'neli, 'lige ta'mé 'la oyérame
ju Onorúgame, pee suériga oyérame
ju.
22 Pe nujubapi Esusi anele alué
bo'né benírame:
—Neka 'la ruwí: Tase pe
go'ámecho mélime na'tawa jena
wijchimoba ejperega, aminami
tase pe o'páchacho najkiboa. 23 Pe
alarigá na'tálika tabilé 'la ju, iligá
Onorúgame 'yuga 'we a'lá sébali
na'tálime ju 'nalina. 24 Aka alué
golachi ta siné echame ke, senibí
go'yame ká'é go'ame napugiti
Onorúgame 'we a'lá gu'írame
kame. ¡'Émika abé najtékame
ju Onorúgame níriga me'tagá
alué golachi! 25 Rekó 'we re'pá
jágame gainánilie 'emi, tase uché
rajpé re'pá jágame gainámala 'emi.
26 Tabilé aminabi ochérame nísaká
bilé rió pe napu echilú ju, 'liko
¿chonigá cha lámala? 'Lige aminami
¿chonigá 'we cha lámala tabilé
nígariká go'ame, enomí 'lige galí,
'lige e'karúgame tabiri tábiri?
27 › Aka 'we 'la 'nátaga e'nésibá
Sempuali jami jágame aka chiena
'la semáriga o'chérame ká'é. Tase
siné nóchame ju nibilé sume ju
o'pacha, nobi 'wéchigo semáriga
jame júkó sewagá. Alué wa'lula
selígame Salomoni rekó 'we semati
o'pachátame ke tabiléchigo aliena
semati go anaga alué Sempuali
jami jágame. 28 Onorúgameka pe
gajsalá kachi 'la semáriga nesérome
ká'é, alué gajsalá napu pe jami
jame ju jipe, alué napu pe 'ma
na'yáwili ju bilé rawé. 'La tabilé

machinti 'emi abéchigo 'la semáriga
gu'íriwili ko 'emi Onorúgamete.
29 Alekeri 'emi tase na'tawa
pe go'ámecho. 30 Alué ralámuli
jemi wijchimoba ejperégame
pe alieti 'nátaga ejperégame ju.
Onorúgameka napu 'emi oyérame
ju 'la sébali machí 'emi alieti resí
laa mochigo. 31 'Émika tase alarigá
'nátaga e'yénawa, abichilubi 'la
sébali machigá mochiwa churigá
nulame ka Onorúgame, 'lige
suwábaga 'we a'lá sébali nejímala
Onorúgame resí lasa 'emi bilé tábiri.

Abiena anílechigó Esusi:

32 —Tase majawa 'emi napu ne
'we a'lá semáriga repú. Rekó pe
u'kabi ke 'emi, Onorúgame 'emi
O'nola 'we a'lá semáriga ganíliga
ajtí bo'né a'walila 'yamia 'emi.
33 Ralinewa 'emi napu ekí tábiri
nílige, 'lige kógiwa alué enomí napu
resí lame ju. 'La sébali olawa
napurigá najkí bo'né Onorúgame,
alarigaka 'la 'yawa 'emi semati
raweli Onorúgamete 'lige tabilé
'wésite bujewa 'emi alué semati
raweli. 34 Suwábaga tábiri napu
ni 'emi, pe aluecho 'la repugime
'nátame ju 'emi, tabilé 'la nélegá
Onorúgame bilé rió pe we'ká
umugí 'yuga gojchiame 'nátame
nisa, alueka tabilé 'la nirame ju
Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá buigá mochílime ko napu'lige ku sebámachi bo'né

Abiena anile Esusi:

35 —'La 'nátaga mochiwa alué
Onorúgamete julárigame nawachi.
36 Niwa napurigá jaré rió nóchame
napu buigá mochime ju bilé rió
wa'lula napu eyena kóliga alé
newíkime nerúgichi, napu yati
i'pume ju yochi kuka nawachi.
37-38 'We ra'sálagá etéwili ju alué
ralámuli rukó nóchame galí repume
'la tase gojchigá mochime rukó,
'la e'negá mochime buigá alué
wa'lula, na'igá napusí seba, rekó
alué wa'lula nawachi nasipa
rukó che'láchimi kómá. 'Lige alué
wa'lúlaka 'we ra'sálagá etémala, 'lige
mochiámala alé mésachi go'ame
kógimia. 'Lige alué wa'lula anémala
«Neka 'we ra'sálá. 'Emi tabilé okole
rekó 'we we'liko rukó sébachi ne.»

39 › Aka gepúsibá: Bilé rió
galí nígame 'la machisá aliéniko
nawamia alué chigórigame alé
galírale, 'liko e'negá asimeli júkuru
napurigá alué chigórigame ta
i'púmala alué galí tábiri chigo-
mia. 40 'Lige a'chigóriga 'emi 'la
'nátaga mochíwachigó. Bilé rawé
tase sanátiga nolínamala ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga.

41 'Liko Pégroka rukele:

—Mué Wa'lula, ¿chieri 'nalina
ruigá aní mué ye ra'íchali? ¿Pe ra-
muecho, suwábaga chalá?

42 'Liko rukele alué Esusi:

—¿Chieri kárékobá alué bilé
rió wa'lubela nóchalichi nulame
'la sébali olame? ¿Pala alué rió
kárékobá napu galí nígame a'reme
ju repúniliga alué galí napurigá
kógimala go'ame alué ralámuli
nóchame 'la sébali alé, 'la tase
'cho 'we charigá e'lowichi alué
ralámuli? 43 'We 'la ra'sálagá etéwili
ju alué rió alué galí nígamete alué
rió 'la semáriga nóchaga ajtígame alé
galírale napu'lige ku nawachi alué
galí nígame. 44 'Liko alué galí nígame
nulémala napurigá nulame nímala
'lige repume napu ekí tábiri nerú
alé. 45 Pe iligá tabilé 'la sébali olame
nísaká alué rió galí tebua ajtígame
mayesa we'liko sebamio alué galí
nígame, 'lige chojkiasa resí olá
alué nóchame abiena alué umugí
alé galírale nóchame, aminami
chojkiasa go'ame go'yá napu tabilé
go'meli nílige abiena chokiasa bajía
rekuka, 46 'lige alué galí nígame ku
alé nawasa tase sayétiga alué galí
tebua ajtígame, sebasa napu'lige
tase buigá ajtígichi pe bajía i'wilí
ba'wila rekútame, alésíko alué galí

nígame wa'lú gastigo 'we chátiri
'yámala, 'lige 'ma o'tomela alé napu
mochí alué uché jaré ralámuli tase
'la sébali olame.
47 › Bilé rió nóchame 'we machime
nisa alarigá najkió alué wa'lula
'lige tase sébali olasa, aminami
tase e'wasa, 'liko wa'lú gastigo
'yáwili ju 'we wejpisoka. 48 'Lige
bilé rió nóchame ta machigá 'sílasa
'lige chati nochasa, alueka ta'mé
we'sá wejpisópili ju gastigo 'yaa.
Bilé rió wa'lú nóchali 'yárigame
Onorúgamete, 'la sébali nochámili ju
ralámuli 'yuga. Alué rió 'la niraga
etélime, alueka 'we owigime nímala.
Abiena anile Esusi:
49 —Neka nawákuru na'áwali
o'inamia jena 'emi ralámuli
ejperélachi. 50 'Lige neka siné
rawé resí nílimili júkuru mukiá.
Najkí ne napurigá yati alarigá
ikimela. 51 ¿'Lacha mayé 'emi
ralámuli ne nawáligo ra'mamia
'emi ralámuli jena wijchimoba
nakoga ejperégame? Neka ruwí
tase ra'mamia nawagó. Neka iligá
nawákuru sairárimia. 52 Jipe si
aminako maligi ralámuli riógame
bilena galírale, bakiá alué ralámuli
alué uché jarela oká ralámuli
sayégame nímala. 53 Alué o'nólaka
bo'né 'kúchila ejtemali sairámala.
Alué eyélaka alué ranala tewé
sairámala. Alué wasirúgameka
mo'lila sairámala.
54 Alésíko alué Esusi alué we'ká
ralámuli 'yuga ra'íchale, regá anele:
—'Emi ralámuli etesa alué
nolí o'wichi alé tuaka, 'lige 'la
machime ju 'emi u'kumeo, 'lige
'la bijchiá u'kume ju. 55 Napu'lige
ekachi o'inaka rayénali bokuíchi
e'negá iliruga, 'la machime ju
'emi rajtálimio. 56 Rekó 'émika 'la
machime ke chiéniko u'kumeo 'lige
chiéniko rajtálimio, 'lige ¿chonigá
ta machíché 'emi alarigá ikimeo
nujubami rawé rekó 'la etee ne'chí
nochálila 'lige rekó 'la akéeme ke ne
ra'ichálila?
Abiena anile Esusi:
57 —¿Chonigá ta gateme júkó
'emi a'boi alué na'áwali? 58 Bilé
riote nejísiga mué alé wa'lúlachi,
'lige simiboa alué rió 'yuga, 'lige
ta'chó sebalia alé napu ajtí alué
wa'lula, gatewa alué na'áwali
waná 'emi napurigá ta sebawa
alé napu ajtí alué wa'lula. Alé
sebásiká, alué wa'lúlaka nulémala
alué sontalo galírale bajchániliga
mué. Alésíko alé galírale bajchawa
mué. 59 'Lige neka 'la ruwí we'ká
rawé asimeo mué alé galírale 'lige
'ma suwábaga najtétisa mué a'lige
kulí ma'chínimio mué alé galírale
bajcháriga asagá.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá a'rilime ko alué tabilé 'la nóchali

1 Pe aba'lige yati ruyele jaré
ralámuli alué Esusi ye ra'íchali:
—Kulí me'lílirigará jaré rió jena
Galilea ejperégame alé wa'lú re'obá
ilígachi alé Rusaleni napu ajágame
me'lisá jale alé ra'pichí Onorúgame
kógimia. Alué wa'lula selígame
Pilato rewégame nulálegara alué
ralámuli me'líniliga.
2 'Lige alué Esúsika rukele:
—Aka 'we a'lá na'tásibá 'emi,
¿mayé 'emi me'lílirigo alué we'ká
rió galileo 'we resí nokame kóriká
me'tagá alué uché jaré rió galileo?
3 'Lige anile pe aba alué bo'né
Esusi:
—Tabilé, pe a'chigóriga resí
nokame nile suwábaga. 'Lige
'emi ralámuli tase ku guwana
na'tasa alué 'nátili 'lige resí ikimela
'émichigó.
4 'Lige uchéchigo rukele:
—¿'La bijchiá mayé 'emi ralámuli
wa'lú gastigo nígame níligo alué
makué osánó ralámuli napu suwile
alé Siloé alué re'pá ilígame galite
me'táchaga, me'tagá alué uché jaré
pe abalé Rusaleni ejperégame?
'Lige anele:

5 —Tabilé, pe a'chigóriga aliena
resítiri chátiri alawégame nile
suwábaga. 'Lige 'emi tase ku
guwana na'tasa, resí ikimela
'émichigó.
6 Aminami Esusi anele:
—Bilé rió echágame nile bilé
chuná alé nasípami we'ká i'wilí*
jágichi. 'Lige simile e'nemia pala
rakega iligá, 'lige tase rakega ilile.
7 'Liko anele alué rió napu repume
nile alemi echerúgime: «Neka 'ma
bakiá bamí nawáguru jena e'nemia
ye chuná pala rakega iligá, 'lige
tasiné rakéguru ye chuná. 'Ma
me'teka pápua, pe nejkumea ilí
jena i'wilí jágichi.»
8 › 'Lige alué echerúgime
repúmeka regá anile: «Mué wa'lula,
pe a'réwa'é bijí ye bamicho. 'Lige
ne we'pínamala alué we'é alé
chojkirá 'lige wa'lú bo'ita ajchémala
ne. 9 Alarigá siné kachi 'la rakésabá,
'lige jipe bamí ta rakésaká 'ma
me'tépua.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé mukí rejpopa rumúligame bilé rawé resíbulichi

10 Sinéchigo rawé resíbulichi, alué
Esusi Onorúgame ra'icháliila beniria
ilile ralámuli bilena u'tá re'obachi
«sinagoga» rewégame, 11 'lige asale
alé bilé mukí 'ma makué osánó
bamí nayume. Wa'lú rumúligame
nile rejpopa alué mukí. Alarigá
a'réliru bilé u'tabela remónisite.
Alué mukika tase gayéname nile
wajchía, rojpóchaga oyame nile.
12 'Lige alué Esusi etesa, bayele 'lige
nochale rejpopa 'lige anele:
—Mué mukí, jípeko ya 'ma sa'wí
mué alué nayulí napu nayume nile
mué.
13 A'lige alué mukika pe yati 'la
wajchile, 'ma 'la sa'wile alésíko.
'Lige alué mukí chojkile wa'lú che-
liera 'yaa Onorúgame.
14 'Lige alué nulame alé u'tá
re'obachi 'we ayole napugiti alué
Esusi 'yóligame rawé resíbulichi.
'Lige alué nulame anele alué we'ká
ralámuli:
—Nerú usani rawé napurigá
'yoboa, a'lige rawé 'yoboa, tase
rawé resíbulichi ka.
15 'Liko Esúsika regá anele alué
nulame:
—¡Tabilé sébali olame ju 'emi
napurigá aní a'bopi! ¿Tacha
su'páname ju 'emi alué roló alué
bulito kómá rawé resíbulichi
o'tomea ba'wí bajírimia? 16 Ye
mukika Abraámi rijimala† ju
a'chigóriga napurigá niru ramué,
'lige nayua ajtíkuru ye mukí cha
olásiga u'tabela remónisite, makué
osánó bamí nayume júkuru. ¿'Lige
tacha 'yówaché ye rawé resíbulichi?
17 'Lige alué Esusi regá anisá,
'lige suwábaga alué ralámuli Esusi
saíla chijúniga ejtebile, 'lige alué
ralámuli tabilé Esusi saílaka 'we
ganíliga ejtebile asíriga ra'sálagá
alué Esusi 'we a'lá sa'wasa alué
mukí nayume.
18-19 'Lige anile Esusi:
—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché
'emi napurigá 'la námamala churigá
ka napu'lige ralámuli 'la sébali
olachi alué napu nulá Onorúgame?
Bajchá bilé ralámuli benime ju
Onorúgame ra'icháliila 'lige uché
jaré ralámuli benírame ju, 'lige pe
yati we'ká ralámuli 'la oyérame ju
alué ra'íchali. Alué Onorúgame
ra'icháliilaka napurigá alué a'lásini
rakala, alarigá ju. 'We u'tá ju nobi
'wéchigo wa'lú ochérame ju me'tigá
ri'ligó, 'lige chulugí alé jsime ju
kábimia.‡
› Ruwimé ne bilé ra'íchali: Bilé
gajsalá rakala 'we u'tá ke 'lige
alué gajsalá rakala ya'wisá wa'lú
ochérame ju re'pá ilígame, 'lige
alué chulugí jsime ju 'lige alé

* **13:6** Jaré ralámuli u'lí anime ju 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí. † **13:16** Abraámika abé 'ya bejtégame nile, alué mukí rejpopa nayúmeka abé a'kinana ochérigame nile oká mili bamí abé a'kinana. ‡ **13:18-19** Alé Israeli alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile.

mochíbame ju. Alarigá júkuru
Onorúgame nulachi jena wijchi-
moba.
20 Abiena anile Esusi:
—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché
napurigá 'la námamala 'emi churigá
ka napu'lige ralámuli 'la sébali
olachi Onorúgame ra'ichálila?
21 Alueka ju napurigá alué kawali
(lebarura) alué arina na'loasa
bilé mukí. 'Lige bochígimi
nabame ju alué kawali, 'lige 'la
semáriga a'pome ju alué arina we-
jsótigame. Alué kawálika káréke'é
bilé rió nawasa bilena riógichimi
Onorúgame ra'ichálila benírimia
'lige pe i'kilimi aminacho we'ká
ralámuli oyérame ju Onorúgame
ra'ichálila.

*Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we
nóchali kame ko moinalia rewagachi*

22 Alué Esusi enegá bowesia alé
Rusaleni simiá, 'lige 'we benírisia
enale Onorúgame nila ra'íchali
rejcholi alemi we'kaná we'ká
riógachi simíraga abiena pe u'kabi
riógachimi. 23 'Lige bilé rió rukele:
—Mué Wa'lula, ¿pala pe u'kabi
ju alué ralámuli napu moinámili ju
rewagachi napu'lige suwisá?
Esúsika anele:
24 —'We e'wérali olawa napurigá
mo'iboa alé u'tá yógame galichi.
Neka ruwí we'ká ralámuli 'we
mo'inálimio alé yochi 'lige tase
gainamio mo'yá napugiti 'ma
'yériga ilimémpá alué galí. 25 Alué
rió galí nígame ilísiga 'yérisa 'yera
'lige 'emi ralámuli jaré ma'chika
jaga regá animela: «Mué rió, i'pú
yochi.» 'Lige alué galí nígameka
animela: «Neka tase machí chieri
ka 'emi.»
26 › 'Liko 'emi ralámuli regá
animela: «Ramueka napuíka go'tuge
go'ame, abiena mué ruigéturu
semati rejcholi alemi ramué
ejperélachi.»
27 › 'Lige alué rioka pachaka
iligá animela: «Neka 'ma ruwí
tase machiá chieri ka 'emi. ¡Ku
simíbaga 'emi suwábaga chátiri
resítiri nóchame!»
28 › 'Lige nalámala 'emi, abiena
'we chi'námala ramalá 'we ayoga
etega alé pachá mochigo Abraámi,
abiena Isaki abiena Akobo abiena
alué we'ká rió napu ruwime
nílige napu anélige Onorúgame,
'lige nalámala 'emi ma'chika
a'résiga. 29 Alé pachá mo'imela
ralámuli, bochígimi mejkaka sígame
mo'imela alé pachá. 'Lige alé
pachá mochíbamala go'ame go'mea
Onorúgame 'yuga. 30 We'ká alué
ralámuli jurío napu bajchá akele
alué Onorúgame ra'ichálila, alueka
tabilé mo'imela alé pachá galichi.
'Lige we'ká alué ralámuli tabilé
jurío napu akele abé nujubapi,
alueka 'la mo'imela alé pachá
galichi.§
31 Pe a'lige rawé sébale jaré
bariseo, 'lige anele Esusi:
—Mué Esusi, 'másawa jena
Galilea asagá, alué wa'lula selígame
Erore me'linali mué.
32 'Lige alué Esúsika regá nejele:
—Simasi e'newa alué cha'sime
rió napu pe majáriga mabúnili
ne'chí, 'lige ruyewa jipe rawé
'lige be'lí ma'chí buinamio ne
alué remónisi u'kuchípala, abi-
ena sa'wamio ne alué nayúkame
ralámuli, 'lige anuwí kulí
suwénamio ne. 33 'Lige jipe raweka
abiena 'we enámili júkuru ne
bowesia Rusaleni simiá, ne napu
ruwime ju napu ané Onorúgame
alé Rusaleni mukumeli kame, tase
uché bilena.
34 › ¡'Emi ralámuli Rusaleni
ejperégame, me'ame ju alué
ralámuli napu ruwime ju napu
ané Onorúgame, 'lige aminami
rejtete bajsibuga me'ame ju 'emi
alué ralámuli napu Onorúgame
júlale! Neka we'sá 'we napubúnilige
'emi napurigá bilé o'tolí ra'kome
ju bo'né a'tanala, 'lige 'émika

§ **13:30** Galí aniáká Esusi, pe rewagachi anime ke anile.

tasiné napuíkuru. 35 'Lige alekeri
Onorúgame 'ma tabilé asimela
'emi 'yuga. 'Lige jípeko tabilé siné
etewa ne napusí seba alué raweli
napu'lige 'emi regá animela: «'We
a'lá sébali nóchame ju alué wa'lú
a'walí nígame napu Onorúgame
neraga nawá.»

14

Jena ruwimela choníligo Esusi napu'lige sa'wasa bilé nayume

1 Bilé rawé resíbulichi alué Esusi
simile go'ame go'mea alé galírale
bilé wa'lula bejtélachi bariseo
selínala, 'lige uché jaré bariseo
e'negá mochile e'negá chu'siá
sita aleké resíbulichi rawé pe
cha'pináliga. 2 'Lige alé a'bemi
asale bilé rió bajíbichigime, 'we
nayume. 3 'Lige alué Esúsika
rukele alué ra'íchali benírame
ra'íchali napu Moisesi benírale
ralámuli, abiena alué bariseo alemi
mochígame:

—¿Tacha 'la lisensia ju 'yólichi bilé
rió nayume rawé resíbulichi?

4 'Lige alué ralámulika kilí
mochile tase nejega. 'Liko Esúsika
cha'pile alué nayume, 'lige sa'wale,
'lige kumi júlale. 5 'Lige Esúsika
ra'íchale alué bariseo 'yuga 'lige
alué benírame 'yuga, 'lige rukele:

—Bilé 'emi inolá wijchisá rawé
resíbulichi, bilé roló kómá 'emi bu-
jkula alé rejkolichi napu maníbame
ju ba'wí bajílime i'pichí napu
newalime niru ramué jena Israeli
'we rojkógachi, ¿tacha ku ma'chí
pámala 'emi? ¿Abajáchala a'rémala
'emi?

6 'Lige alué ralámulika tabilé
anigá ejtebile.

7 Alué jaré ralámuli bayérigame
alé alué bariseo bejtélachi go'achi,
alueka alemi sigá yati mochíbale
bajchami napu mochime nile alué
ralámuli e'wélala. 'Lige alué Esúsika
etesa alarigá nokachi, 'la ruyele
bilé bariseo uché jarela akériga:

8 —Napu'lige mué bayésiga alé
newigime nerúgichi, tase asibawa
alé mutélachi alué abé 'la semáriga
bayérigame ralámuli mochímichi
'we semáriga bayérigame kóriká
bo'nepi. Sebasa alué rió abé 'la
semáriga bayérigame alé mutélachi
asibámala, 9 'lige alué repágame
newigichi nolínamala regá anisia:
«Pe rekó 'ya ye rió alué mutela
napu mué ajtí.» 'Lige chijunámala
mué ilísiga alé mutélachi, 'lige
simela mué 'yamia uché bilé
mutela napu mochime ju alué
tabilé 'la semáriga bayérigame.
10 Napu'lige bayésiga mué, 'lige se-
basa mué alé newigime nerúgichi,
iligá asibawa alé 'na guwánaka,
'lige alarigá alué napu repale
regá animela: «Mueka asiboa 'mi
bajchá napu mochímili ju abé
'la semáriga bayérigame.» Alé
bajchámana ajchásiga mué, alarigá
'la machimela alué uché jaré
ralámuli mué rió abé 'la semáriga
bayérigame ko. 11 Yeka aniame
kérékuru alué rió napu mayeme
ju 'we najtékame ka Onorúgame
níriga, alueka pe tabilé najtékame
kérélamio. Alué pe kilí rió,
alué 'nalina nímio abé najtékame
Onorúgame níriga.

12 'Lige Esusi abiena regá anele
alué bariseo napu repale:

—Napu'lige go'ame kogia mué
alué ralámuli, 'lige tase bayewa
alué ralámuli mué gompaniérola,
aminami tase bayewa mué
ba'chila, mué go'chila, mué bonila,
mué waíla, abiena tase bayewa
mué rijimala, abiena tase bayewa
alué ralámuli 'we nígame jemi
a'mulipi riógame najkigá napurigá
ku repámala a'kinana. 13 Napu'lige
go'ame newá mué go'mea we'ká
ralámuli 'yuga, iligá bayéwaká
alué ralámuli 'we resítiri tase
nígame, 'lige alué tase gayéname
e'yena, alué sujírigame, alué tase
ma'chílime. 14 'Liko 'we ganíliga

etewa mué alué ralámulite. Alueka
tabilé siné rawé ku gu'línamala
nibilé pe'tá go'ame, 'lige alarigá
wa'lú raweli rewimela mué 'lige
'pa rewagachi moinámala mué
napu'lige mukusá.
15 Alué ye ra'íchali akisá alué alé
mésachi mochígame, bilé rió napu
asale alé anele alué Esusi:
—Asíriga ganílimala alué ralámuli
napu'lige go'ame go'yá alé rewa-
gachi Onorúgame nila go'ame.
16 'Liko Esúsika anele:
—Bilé rió nulale wa'lú go'ame
newániliga. Bajchabé ta'chó
newá go'ame we'ká ralámuli
bayele napurigá go'ame go'mela.
17 Napu'lige sebasa raweli go'ame
go'mechi ralámuli bayérigame,
'ma gayéniga ilígichi alué go'ame,
júlale bilé rió bo'né 'yuga nóchame
bayéniliga alué ralámuli napurigá
smela alé galírale go'ame go'mea.
18 Alué ralámuli bailime ka tase
ikíromoríle simiba go'ame go'mea.
Alué bilé rió anile: «Ralá ne bilé
wasá, 'lige simé olá ne e'nemia,
tabilé ikírimala ne alemi simiá
go'ame go'mea.» 19 'Lige uché
bilé regá anile: «Ralá ne malígana
chojkégame oisí asarame, 'lige
asarama olá ne pala 'la asarara.
Tabilé ikírime ne simiá.» 20 'Lige
uché bilé rió regá anile: «'We kulí
newíkame ju ne, tabilé ikírime ne
simiá.» 21 'Lige alué rió nóchame
ku sebasa, ruyele alué nulágame
go'ame newániliga tabilé 'wesi
jsnali. 'Liko alué nulágame 'we
ayole, 'lige anile: «Jípeko uché
bilena simiboa 'liko 'we sajpuka
alemi napu mochí alué ralámuli
'we resítiri tabilé nígame 'lige alué
sujírigame 'lige tase ma'chílime,
jeka bayéwaká.» 22 'Lige pe abé
alimi alué nóchame ku nawagá
anile: «Mué rió, neka a'má sébali olá
napurigá nulá mué, 'lige 'we u'kabi
rewá ne ralámuli, 'lige go'ame
ka 'we wa'lú ju.» 23 'Liko alué
nulágame go'ame newániliga anele
alué nóchame: «Uchéchigo simigá
'yawa uchérajpé ralámuli pe alemi
we'kanami boichimi e'yénigime,
'lige 'la sébali napabuwa napu ekí
najkí ne. 24 'Lige alué ralámulika
'la semáriga bayérigame tase jsíkuru
napu bajchá baigé ne, jípesíko alué
ralámuli tase siné go'mela go'ame
jena ne bejtélachi» —regá anile
Esusi alé a'bé mésachi asagá.

Jena ruwimela 'we nóchali kame ko Esusi oyérilia

25 We'ká ralámuli Esusi 'yuga
e'yénale, 'lige Esúsika gu'lile 'lige
anele alué we'ká ralámuli:
26 —Bilé rió, abé nirame nisa
bo'né o'nola, bo'né eyela, bo'né
upila, bo'né 'kúchila, bo'né ba'chila,
bo'né go'chila, bo'né bonila, bo'né
waíla, 'lige bo'nepi, me'tigá ne'chí,
a'lígeko tabilé ne'chí oyérame nímala
alué rió. 27 Tabilé resí ikinálasa
alué rió ne'chí 'yuga eyenia, tabilé
ne'chí oyérame nímala. 28 'Lige
bilé rió wa'lú galí re'pá ilígame*
newánilisa, bajchako 'we a'lá
e'némili júkuru alué rió chekí
enomí sebátiká. 29 'Lige ta'lá sébali
e'nesa 'lige chojkiasa newá galí,
'lige rokárélasa alué we'ká enomí,
'liko alué we'ká ralámuli etéeme
gawélime ju alué rió. 30 Anime
ju: «Alué rioka pe chojkiasa, tase
gayénale.»
31 'Lige anélechigó Esusi:
—Bilé rió wa'lula selígame rey
tase nejkome ju bilé liá mili sontalo
sayega makué mili gompaniéroga,
senibí bajchá 'we a'lá 'nátame ju.
32 'Lige tase chérigá neyúrasa nílasa
ka, 'liko ta'chó seba, júlame ju jaré
rió ruyéniliga alué saíla tabilé ne-
jkónilio. 33 Bilé rió ne'chí oyérinilisa
ka tase 'we chárigá najkime nímala
suwábaga alué e'karúgame napu ekí
tábiri ni. 'Lige 'we chárigá najkime

* **14:28** Siné kachi pe bilé u'tá galí olagá anime ke anile Esusi alaniá, rejté newárigime napu asame nile alué tebume echerúgime tebuka.

nisa ka bilé rió alué we'ká tábiri,
tase ne'chí oyérame nímala.
Abiena anile Esusi:
34 —Onaka† 'la ju napu'lige bijí
ajkágame kachi. Alué oná 'ma naj-
suwisa, tase siné ku a'lá gainámala.
35 Aminami tase go'mela ajágame,
pe pápili ju alésíko. 'We a'lá 'nátaga
gepusi ye ra'íchali.

15

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'we ra'sáláme ko ku guwana 'nátasa bilé rió 'we resí 'sika ilírome

1 We'ká rió enomí goblálome
alué enomí napu nejílime nile
alé wa'lúlachi. 'Lige abiena alué
resí nokogá járome rió, alemi jsile
gepumia alué Esusi ra'íchachi.
2 'Lige alué napu benírame nile
ralámuli Moisesi nila ra'íchali,
abiena alué bariseo napu jálechigó
alemi, tase galele alué Esusi, a'bopi
ra'íchaga regá anile:
—Ye rioka 'la galeme ju alué resí
nokogá járome ralámuli 'lige 'yuga
go'yame ju go'ame.
3 'Liko Esúsika anele:
4 —Bilé rió bujkégame nisa bilé
siento bo'á, 'lige bilé bo'á we'kasa,
¿tacha yati simime ju 'yamia alué
bilé we'kágame alé jami a'resa
alué gi makuesa makué miná gi
makué? Napusí rewisá a'reme
ju 'yaa. 5 'Lige yati gujtámachi
rekagá o'tome ju rewisá alué
bo'á 'we ra'sálagá. 6 'Lige sebasa
ku galírale, bayeme ju alué abé
machirume abiena alué a'mulipi
riógame, 'lige regá aneme ju: «Bilé
bo'á we'káwige ne 'lige 'ma ku rewá
ne alué bo'á we'kágame, 'lige 'we
ra'sálagá eyena ne 'lige alekeri
repari ne galírale go'ame go'achi»,
animela. ¿'Emi ta lonikiméréchigó?
7 Alué Onorúgameka a'chigóriga
ra'sálámala etega ku guwana
'nátachi bilé rió. 'Lige etega alué
gi makuesa makué na gi makué
ralámuli napu mayeme ju 'we
a'ká ralámuli ko a'bopi, alué etega
ka tase 'me alarigá ra'sálámala
Onorúgame.
Aminami anile Esusi:
8 —Abiena, bilé mukí makué
enomígame enomí plata 'lige
we'kawasa bilé alué enomí, ¿'lige
tacha rajémalawé chopé 'yamia
alué enomí 'lige arigá tacha 'ma
pechímalawé 'yaga 'la kilí alé
galírale napusí rewá si alué enomí?
9 'Lige rewisá alué enomí, alué abé
machirume umugí 'lige alué uché
jaré umugí alemi a'mulipi riógame
regá anémala: «'We ra'sálá ne
napugiti 'ma ku rewagame ne alué
enomí napu we'káwage ne, 'lige
alekeri repari ne galírale go'ame
go'achi», regá anémala. 10 Neka
'la ruwí, aliena semáriga ra'sálalí
nerúlamio alé re'pá rewagachi
napu mochí alué santo ánjeli
Onorúgame 'yuga nóchame ku
guwana na'tasa bilé rió resí 'sika
ilírome.
11 Esusi abiena regá anile:
—Bilé rió oká inógame nile.
12 'Lige alué abé u'tabela re'malí
anele alué bo'né o'nola: «Ne'chí
ya'má 'yawa alué we'ká tábiri napu
ne nachuámili ju mué mukusá.»
'Liko o'nólaka 'ma rojánale, 'yale
alué we'ká tábiri alué oká ejtemali.
13 'Lige pe u'kabi rawé kachi
a'kinana, alué re'malí abé u'tabela
'ma re'wániga ralinele alué napu
ekí tábiri nachule. Alésíko mejká
simile uché bilena gawichí. Alé
gawichí asagá 'ma suwábaga
suwábale alué enomí, tabilé 'la
repule. 14 Napu'lige 'ma suwábaga
suwábasa enomí alué re'malí, 'lige
sébale raweli 'we resítiri, 'we gurule
go'ame alé gawichí. 15 Alésíko
simile bilé rió e'nemia we'lé nígame
gawí nóchali tánimia. 'Lige alué rió

† **14:34** Esúsika alarigá anele napugiti alué 'ya nerúgame onaka 'we najsuíme níligame, 'lige pe pasime nile. Jipe nerúgame onaka tabilé najsuíme ju.

gawí nígame júlale gowí nesénniliga
na'minami bo'né nila wasachi.
16 Alemi eyénaga gowí nesegá 'we
e'lowile alué re'malí pe alué rojí
go'ale napu gowí go'gá e'yénale.
Ta'wesi ralámuli kógile go'ame alué
re'malí.
17 › 'Liko regá 'nátale: «We'ká
ralámuli ne o'nola 'yuga nóchame,
alueka 'we ganíliga noká nocha
tabilé e'lowika. ¡Neka jemi
eyéniga 'ma amulí mukú e'lowika!
18 Alekeri kumi simé ne ne o'nola
bejtélachi, 'lige regá anémala ne:
‹‹Mué o'nó, neka 'we resí 'siá
'sile 'yabé napu'lige bijí mué
'yuga bejtega napu tabilé 'la ju
Onorúgame níriga 'lige mué níriga.*
19 'Ma tase napurigá mué inolá
neraga etewa ne. Jípeko pe bilé rió
mué 'yuga nóchame neraga etewa
ne, alarigá anémala ne.››
20 › A'liko kumi simile alué
re'malí bo'né o'nola bejtélachi.
› 'Lige bijí a'nabeka enágichi alué
re'malí, alué bo'né o'nólaka etele,
'lige 'we na'temaka etele aleké
re'malí. 'Lige 'male najtepamia,
'lige najtépaga gomuruka repórile.
21 'Lige alué re'malí regá anile:
«Mué o'nó, jípeko chátiri alawégame
ju ne. Neka 'we resí 'sile napu
tabilé 'la ju Onorúgame níriga 'lige
mué níriga 'lige uché jaré ralámuli
níriga, alekeri 'ma tase napurigá
mué inolá neraga etewa ne.»
22 › 'Lige alué re'malí o'nólaka
anele alué bilé bo'né 'yuga
nóchame: «'We sapuka ma'chí
pápua o'pacha 'we a'lala, 'lige
o'pachátiriwa ye re'malí, abiena
ujchewa makúsachi alué bilé u'tá
jiero chijtúligame 'we najteme.
Abiena akáriwa. 23 'Lige abiena
nolawa alué u'tá roló abé a'lá
sa'pégame, 'lige me'liboa. 'Lige
abiena wa'lú go'ame newasa
ra'sálagá go'poa o'maka ramué.
24 Ye re'malika napurigá 'ma
mukúgame neraga ke, jípeko 'ma
napurigá ku ajánigame ju. 'Lige
'we chátiri 'nátame ke 'yabeko,
jípeko 'ma ku guwana 'nátale. 'Lige
napurigá we'kágame ke 'yabeko,
jípeko napurigá ku rewurúgame
ju napugiti 'ma ku nawagame»,†
alarigá anile alué o'nola.

Abichilubi ra'íchale Esusi:

25 —Alésíko chojkile alué wa'lú
yawiyame. Alué re'malí ba'chílaka
'mimi epomi echégichi eyénale.
'Lige kuka seba a'nabeka enegá
akele rabisime yawiyame. 26 'Liko
bayele bilé alué rió nóchame 'lige
rukele: «¿Tachiri gite rabisía mochí
ralámuli alé galírale?» 27 'Lige alué
nóchameka regá anele: «Alué mué
bonila 'ma ku nawá, 'lige mué
o'nola nulá me'línalia bilé roló
ranala abé sa'pégame napurigá
o'maka go'poa, napugiti a'lá
nawagame tase nayume.»

28 › 'Lige alué re'malí ba'chílaka
'we ayole alarigá ruyésiga. Alésíko
alué re'malí ba'chila tase sebánale
alé galírale o'nola bejtélachi. 'Lige
alué o'nólaka ma'chínale bayemia
napurigá bajkimela pachá galírale.
29 'Lige alué re'malika anele alué
o'nola: «Mué 'la sébali machí
alakí bamí gu'iria ne mué. 'Lige
neka senibí 'la e'weme ju mué,
'lige mueka tasiné nejime ju
nibilé rekó pe bilé chibá u'tátiri
kachi napurigá ne newámala bilé
yawiyame ne gompaniérola 'yuga.
30 'Lige jípeko nawálekuru mué inolá
napu mué nila enomí suwábaga
suwábale umugí 'yuga eyénaga,

* **15:18** Alué re'malika 'we resí 'síkame káréle napugiti alué re'malika tániligame alué o'nola suwábaga tábiri napu nachuámili nílige alué o'nola mukusá, peka 'cho we'kachi kachi. † **15:24** Alué re'malika 'ma tabilé lisensia nígame nile napurigá ku sebámala o'nola bejtélachi, ku alé bejteramia. Nobi abiénachigo ku alé nawale ko 'lige o'nólaka ku 'la e'kale 'lige lisensia 'yale napurigá ku alé bejterámala alué re'malí. Yeka ruwime ju Onorúgame 'la e'kame ko apiépiri ralámuli ku 'la semáriga na'tasa alué ralámuli napu 'we resí 'sika ilírome nílige 'yabé bajchabé sineko.

'lige alueka 'la me'líguru mué alué besero napu abé sa'pégame nile.»

31 › 'Lige anile alué o'nólaka: «Mué ne inolá, mueka senibí nejkúrime ju, 'lige suwábaga napu ne nígame ju mué nila ju.» 32 Jípeko 'la ju newalía ye go'ame go'yame ra'sálagá napugiti mué bonila napurigá mukúgame níligame 'lige jípeko napurigá ku ajánagame ju. We'kálige we'ká rawé 'lige jipe napurigá rewurúgame ju.‡

16

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali bilé rió nóchalichi nulame tabilé 'la nóchaligo

1 Alué Esusi abiena anele alué bo'né benírame:
—Bejtele bilé rió nochálichi nulame, alué rioka nile gu'írame bilé rió we'lé nígame gawí. 'Lige jaré alué nóchame simíbale ruyemia alué abé wa'lula echerúgime nígame regá: «Tabilé 'la nocha alué nóchalichi nulame.» 2 'Liko alué nóchali nígame bilé rió júlale bayéniliga alué nulame, 'lige 'ma nawasa alué nulame, anele: «Tabilé 'la nóchame kará mué. Jípeko 'ma ku nejiwa mué alué nóchali, 'ma suwábaga alué apeli 'yúriga. 'Ma tabilé nochámala mué ne 'yuga.»

3 › 'Lige alué nóchalichi nulámeka 'nátale regá: «Jípeko ¿tachiri nochámalaché ne bujésiga nóchali? Tase benégame ju ne bejtégame nóchaga, 'lige chijuna ne pe taga go'gá», alarigá 'nátale alué rió. 4 'Lige kúchigo regá 'nátale: «Pe regá olásiga 'la kéréko, napurigá ne 'la galewa bilena galírale napu'lige 'ma tabilé nocha ne, a'lige ta'chó suwábaga nejía ne ye apeli, i'pílipi bayémala ne alué ralámuli napu wikeme ju alué wa'lula nóchali nígame.»

5 › 'Lige bayesa alué bilé rió, rukele: «¿Chekí wiké mué alué wa'lula nóchali nígame?» 6 'Lige alué rioka regá nejele: «Bilé siento miná usánisa makué bote bilé liá litro chewame olibo rakala ba'wila wiké ne.»* 'Liko anile alué rió nóchalichi nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué. Alekeri gu'írimala ne mué, pe nasípasi najtétimala mué, pe osá nosa makué bote olibo rakala ba'wila, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichi mué bo'né.»

7 › 'Lige uché bilé rukele: «Mueka ¿chekí wikégó alué wa'lula nóchali nígame?» 'Lige alué rió rukilime ka regá nejele: «Neka bilé siento gostali ri'ligó wikáre'é.» 'Liko anile alué rió nóchalichi nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué, alekeri gu'írimala ne mué, pe osá nosa makué gostali ri'ligó najtétimala mué, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichi mué bo'né.»

8 › 'Lige alué echerúgime nígameka anile alué nulame 'we rejchirúgame níligo pe u'kabi gobláligo alué wikame ralámuli.

› Apiépiri rió chati nóchame 'we rejchirúgame ju a'boi nochálilachi nóchaga.

'Lige Esusi abiena regá anile:

9 —Neka 'la ruwí: 'We 'la semáriga gu'írowa ralámuli kógiga we'ká e'karúgame tábiri napu iní 'emi jena wijchimoba napurigá we'ká gompaniérogame nímala 'emi, 'lige napurigá Onorúgame nejímala napu tabilé siné suwíbame

‡ **15:32** Alué re'malí o'nólaka, napu'lige napurigá mukúgame aniá pe anime ke anile: «'We chátiri 'nátame níligo alué re'malí.» 'Lige napurigá ajánagame aniáká pe anime ke anile: «'Ma a'rele cha'sika eyena 'lige resí 'nátaga.» Aminami alué ralámuli níriká napu'lige bilé re'malí tánisa bo'né o'nola napu nachuámili nílige alué o'nola nila napu'lige o'nola mukusá, 'lige alué re'malika 'ma mukúgame neraga nile.

* **16:6** Alué olibo rakala ba'wila 'we sowime ju, 'lige alué ralámuli 'ya ejperégame alekete gisáriga go'yame nile go'ame, abiena 'we yowí nile, abiena uneme nile lámparachi ro'agá rajemia. E'nesi glosario «lámpara».

ju napu'lige 'ma suwibasa
suwábaga alué e'karúgame tábiri.
10 › Bilé rió pee nígame nisa,
'lige 'we gu'írame nisa ralámuli,
a'lígeko abé we'ká tábiri nígame
nisa 'la we'ká ralámuli gu'írimala.
'Lige pee nígame nisa 'lige tabilé
gu'írame nisa ralámuli, a'kinana
rekó we'ká tábiri nígame ke, tabilé
gu'írimala ralámuli. 11 'Lige alué
rió tabilé 'la semáriga uneme nisa
alué we'ká tábiri napu iní jena
wijchimoba, a'lígeko churigá 'la
semáriga uneme nímalawé alué
Onorúgame nila semátiri 'nátili.
12 'Lige tabilé 'la repume nisa alué
tábiri uché jaré ralámuli nila, alésíko
'ma tabilé 'yawa Onorúgamete alué
tábiri napu 'yáwali nílige napurigá
bo'né niga neraga asimela.
13 › Alué bilé rió nóchame tase a'lá
nochámala oká rió nóchali nígame
'yuga, napugiti alué rió nóchame
tase galémili ju bilé alué nóchali
nígame. Pe bi'lepi 'la sébali e'wímala.
Yeka regá ruwime kéré: Tase 'we
najkiboa pe enomicho 'lige we'ká
tábiri napu ni 'emi, iligá 'we a'lá
oyérawa Onorúgame.
14 Alué ralámuli bariseo pe
enomicho najkime, aké mochile
alarigá ra'íchachi alué Esusi, 'lige
'we gawélele i'kirú anigá. 15 'Liko
Esúsika regá anele:
—'Emi ralámulika 'la a'ká
ralámuli korime ju a'bopi, nobi
Onorúgameka 'wéchigo a'lá machígó
'emi alarigá 'nátame ko. Ralámuli
'nátachi 'we a'lá ko a'bopi 'lige
'we najtékame korisá a'bopi,
Onorúgameka 'we gichime ju alué
ralámuli na'tálila.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé siné suwíbame ko Onorúgame nila semati rejcholi

16 › 'We 'ya ta'chó ochérachi alué
Juani ralámuli rewarame, ya 'ma
nerule alué Moisesi nila ra'íchali
rejcholi, 'lige alué ra'íchali rejcholi
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame abiena nerúlechigó.
Alué Juani ochérasa a'lige si ak-
iná nerú ra'íchali rejcholi napu
ruwime ju churigá ka napu'lige
'we 'la 'nátaga eyénachi bilé rió
Onorúgame 'yuga. We'ká ralámuli
'nátame ju pe napurigá a'boi
'nata. Jaré noli nakome ju uché
jaré ralámuli 'yuga regá anigá:
«Alarigá nulá Onorúgame napurigá
nakowa.» 17 Ralámulika tabilé
siné lisensia nílamala napurigá
nokimela napurigá a'boi najkí.
Suwábaga alué Onorúgame re-
jchólila senibí nerúlamala, 'lige 'we
a'lá sébali olámili ju ralámuli.
18 › Aka regáriga anírubá alué
Onorúgame nila rejcholi: Bilé rió
a'resa bo'né upila 'lige uché bilé
mukí 'yuga rewisá, alarigáká 'we
resíriga ju. Abiena rewisá uché bilé
mukí a'rérigame 'yuga, abiénachigó
wa'lú resítiri ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo ejperéligo oká rió, bilé rió 'we enomígame 'lige bilé rió tabilé enomígame Lasro rewégame

Abichilubi ra'íchale Esusi, regá
anile:
19 —Bejtele bilé rió 'we
enomígame, 'we a'kalala o'pacha
o'pachátame 'we najteme, nabí
rawé 'la e'karúgame go'ame
go'yame 'we ra'sati 'we na-
jteme. 20-21 'Lige bilé rió bejtele
tabilé enomígame 'we nayume
wejchagónite, Lasro rewégame.
Alé yochi alué rió 'we nígame
bejtélachi ajchalime nile napurigá
go'ame rujsúkame go'mela, 'lige
alué o'kochí alemi nawime nile
cha'mimea alé wejchágachi. 22 'Lige
bilé rawé arigá 'ma mukule alué
Lasro 'lige alué alawala o'tole alué
santo ánjeli 'pa rewagáchika sígame
alé ajchamia napu ajtí Abraámi
'we semárikáchi. Alué rió 'we
enomígame abiena mukúlechigó
a'kinana, 'lige o'tóliru na'polamia.

23 › 'Lige alué rió 'we enomígame
alawala asagá alé re'lé na'ichí
napu mochime ju alué cha nokame
ralámuli suwígame alawala, 'we resí
nilia asale, 'lige etele wamí 'pa
rewagachi ajtígame alué Abraámi
alué Lasro 'yuga. 24 'Lige e'wele
ne'ole regá: «Muérigo Abraámi,
neka mué rijimala ju 'we a'kinana
ochérigame, mueka 'we 'ya bejtele,
pe rekó na'temákarigó ne'chí.
Nulewa alué Lasro napurigá
sa'nabáchamala pe'tá alué makúsala
'lige napurigá jeka simela ru-
labáchamia ne'chí inalá, asíriga resí
nília ajtí ne jena re'lé na'ichí.»
25 Abraámika regá nejele: «Muérigo
towí, aka 'we a'lá na'tábá, mué
asíriga 'la ganíliga bejtele bijí ajagá
asagá, 'lige alué Lásroka 'we resí
níliga bejtele bijí ajagá asagá. 'Lige
ye Lásroka jipe 'we a'lá ganíliga
ajtí jena, 'lige mueka 'we resí nilia
ajtí alé re'lé na'ichí. 26 Aminami
'we re'lé enari kachi ju alemi,
tase chérigá gainawa ramué alemi
e'tegía, aminami muéchigó tase
chérigá gainámala jeka 'moa.»

27 › 'Liko anile alué rió napu
'we enomígame nílige alé na'ichí
asagá: «Muérigo Abraámi, 'liko
juláwagó alué Lasro alé 'mi ne
o'nola bejtélachi, 28 alé napu mochí
ne ba'chila 'lige ne bonila, maligi
ju, napurigá simela Onorúgame
nila ra'íchali rejcholi ruyemia
napurigá 'la tase 'lúpua jeka na'ichí
'we resí ikiachi.» 29 'Liko alué
Abraámika anile: «Ya 'ma we'sá
gepú alué napu mué ba'chila ju
'lige bonila alué ra'íchali rejcholi
Onorúgame nila alué napu Moisesi
osale abiena alué napu osale alué
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame. Alueka alué ra'íchali
rejcholi gepúrale ko 'nalina.»

30 › 'Lige alué rioka napu 'we
enomígame nílige regá anele:
«Muérigo Abraámi, alué ralámulika
tase bijchígime ju rejcholi ruilía,
'lige alué Lasro mukúgame aluete
nawísiká alué ralámuli, ku guwana
na'támala resiti nocha.»

31 › 'Lige alué Abraámika regá
anile: «'Lige tase bijchígisa na-
purigá ruwile alué Moisesi abiena
napu ruwile alué napu ruwime
nile napu anele Onorúgame,
abichilubi tabilé a'rémala chátiri
'nata† rekó ku ajánige bilé
mukúgame.»

17

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé chátiri nóchali nochawa

1 Esúsika regá anele alué bo'né
benírame:
—Senibí rawé mochímala jaré rió
alué semati 'nátili najsibume, rekó
'ma simíbage 'lige rekó 'ma tané
ikigé, aba nawámala uché bilé
rió ra'íchali najsibume, resía 'lige
alué rió. 2 Wamí wa'lú ba'wichí
pátéke'é alué rioka wa'lú rejté
ri'ligó rusume golótiga napurigá
tabilé aminabi benírimala chátiri
'nátili alué uché jaré ralámuli ta'chó
'la sébali machime Onorúgame nila
ra'íchali. 3 ¡'We a'lá 'nátaga 'emi!

› Cha anésiga mué bilé riote,
ruyewa alué rió alué 'we a'lala re-
jcholi, 'lige a'lá sébali gepúsaká alué
rejcholi, 'liko ku 'we a'lá galegá
etewa. 4 Napu ekisá cha anisá
alué rió 'lige ku e'kali tasa, yati ku
e'kawa alué rió.

5 'Lige alué makué oká rió nu-
lame Esusi nocháliláchi anile:
—'Yáwagó ramué alué 'nátili na-
purigá abé a'lá bijchígiwa napu aní
Onorúgame ra'icháliláchi.

6 'Lige alué Esúsika anele:
—Rekó 'emi péemili bijchígame
nisa Onorúgame ra'icháliláchi 'liko
anesa 'emi Onorúgame: «O'pó mué
alué rojá 'lige elawa alé wamí
wa'lú ba'wichí nasipa 'lige wa'lú

† **16:31** Chátiri 'nátili na'talia pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá chátiri nochalia.

ochéririwa», 'lige Onorúgameka yati
e'wámala.
7 Abiena anile Esusi:
—Bilé rió nóchali nígame bilé rió
ralisá tabilé najtétiga nocharimia*
'lige 'minami julasa asarániliga,
'lige kuka nawasa alemi 'sisa
asará, 'mimi einasa 'ma ajágame
nesigá, 'lige ¿'lacha regá anémalawé
alué rió nóchali nígame?: «Pachaka
asagá, go'yá asá remé», ¿'lacha
regá anémalawé? 8 Tase alarigá
anémala alué rió, pe regá 'nalina
anémala: «Wajsewa go'ame, 'lige
'la e'negá asiboa tachiri rokárika
jena mésachi ne go'yá ajtígachi. Pe
nejubapi go'poa muéká.» 9 'Lige
¿'lacha aneme júkó alué rió 'ma
bosasa cheliérabá? ¿Tacha alieri
'íniligo jaré ralámuli?
10 › A'chigóriga 'emi napu'lige ya
'ma sébali olasa suwábaga nóchali
napu nulá Onorúgame, regá aniboa
'emi: «Mué Onorúgame, ramueka
pe nóchame niru, 'lige napu mué
nulá sébali olaru.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo makué ralámuli wejchagónite nayume

11 Esusi enegá alé Rusaleni simiá,
simírole alemi napu napuí alué
Samaria rewégame gawí Galilea
rewégame gawí si. 12 'Lige a'mulipi
enágichi alé bilena u'kabi riógachi,
alé simíbale Esusi najtepamia
makué rió sa'pachí amoba nayume
lepra anilime naulite yolí ra'íchaga.
'Lige alé a'nabeka jábale alué
nayúkame rió, 13 'lige regá anele
Esusi a'wágame ra'íchiga:
—¡Muérigo Wa'lula Esusi, pe rekó
na'temápua ramué!
14 'Lige alué Esusi etesa, regá
anele:
—Simíbaga balé e'newa u'tá
re'obá ilígachi «sinagoga» rewégame.
'Lige boichimi eyéniga 'ma tané
ikile alué naulí alué makué rió
sa'pálachi. 15 'Lige bilé alué rió
etesa 'ma tané ikíligo alué naulí,
yati ku ro'ile, 'lige ku sébaga
napu ilile Esusi, wa'lú cheliera
'yale Onorúgame e'wele ra'íchaga,
16 chojkóbisiga rojpóchaga chu-
jkíbale a'bé napu ilile Esusi wa'lú
cheliera i'gá. Alué rioka Samaria
bejtégame nile. 17 'Liko alué Esusi
regá rukele alué ralámuli alé jágame
e'negá:
—¿Tacha makué rió ke sa'wígame?
'Lige ¿koche mo'íbaleché alué uché
jaré gi makué rió? 18 Ye riocho
uché bilena gawichí bejtégame 'la
kuka nolina wa'lú cheliera 'yamia
Onorúgame.
19 'Lige Esusi anele alué rió:
—Ilísiga, ya 'ma bi'wígame
alawégame ju mué jípesí. Yati ku
simigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nulame ka Onorúgame

20 Alué ralámuli bariseo rukele
Esusi:
—¿Chiéniko si 'la machí
nérélamala Onorúgame 'ma nulao?
'Lige Esúsika regá nejele:
—Napu'lige nulachi Onorúgame,
tase 'wesi etémala, 21 napugiti alué
Onorúgameka pachágana sulachí
asimémpá, pecha 'wesi regá ani-
mela: «¡Jena ajtí nulá Onorúgame!»
«¡Alé 'miná ajtí nulá Onorúgame!»
22 'Liko regá anele bo'né
benírame:
—Sebámala bilé rawé napu
buwémala 'emi ne'chí, ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, tabiléchigo
etémalagó 'emi. 23 'Lige jaré
regá animela: «Jena 'ma nulá
Onorúgame», 'lige jaré regá
animela: «Alé 'miná 'ma nulá
Onorúgame.» 'Lige 'emi tase
simawa e'newa, aminami tase
najátawa alué alanime ralámuli,
pecha bijchiá nimia. 24 Ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, napurigá

* **17:7** E'nesi glosario «esclavo».

u'kí ne'wílala 'we ra'ósame alarigá
nímala nawachi ne alé 'pákana
rewagachi napu'lige alué raweli
sebasa. 25 'Lige bajchako me'liboa
ne ralámulite jipe ejperégame.
We'ká ralámuli pe gawéliga
gepúmala ra'íchali rejcholi ruwichi
ne. 26-27 Alué ralámuli napu
ejperele 'ya napu'lige bejtele Noé
rewégame rió, alué ralámulika pe
ejperégame nile, pe mo'norúacho
mochime nile 'lige go'ame go'yá
'lige bajía rekútame, aminami
pe resítiri nocha. Napusí Noé
bajkile bilena wa'lú bárkochi
a'rele resítiri nocha napugiti
wa'lú u'kúligame 'lige suwábaga
ralámuli suwile si'lika. A'chigóriga
nímalachigó napu'lige sébachi ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga. 'We chátiri
nocha mochímala ralámuli 'lige
tabilé sayémala nawachi ne.

Abichilubi anile:

28 —A'chigóriga ejperele alué
'ya ejperégame ralámuli napu'lige
bejtele alué Loti rewégame rió.
Pe go'ame go'yacho mochime
nile, 'lige bajía rekútume, 'lige
ralagá tábiri 'lige ralinea, 'lige
pe echá mochime nile, abiena
pe galí newagá ejperégame nile,
29 napusí alué rió Loti 'másasa
alé we'ká riógachi Soroma asagá,
napu'lige na'í rujsule abiena
asupre rewégame rejté rajame
'pákana rewagáchika, 'ma re'wániga
suwile alué ralámuli, 'ma suwábaga
tábiri 'ma galítiri 'yúriga ra-
jale. 30 'We resíriga nímalachigó
uchéchigo nawachi ne napu ju
bi'neli neyúriga tabilé se'winá
'sime. Chátiri nocha mochímala
ralámuli 'lige tabilé sayémala
nawachi ne.

31 › Napu'lige sebasa rawé
napu'lige ne kuka sébachi 'pa
rewagáchika, 'lige jaré ralámuli
galichi amoba mochisa, 'lige alué
we'ká tábiri alué ralámuli nila
alé re'lé pachá galírale mochisa,
tase e'tegímili ju buinamia alué
tábiri o'tomea júmisimia. 'Lige jaré
ralámuli wasachi e'yénasa, tase
ku galírale simámili ju. 32 Aka
churigá ikíliga'é alué mukí Loti
upila, ku guwana e'nesa 'ma
oná gayénale. 33 Alué napu jena
wijchimoba nerúgame tábiricho
'we koruka eteme ju 'lige majame
ju Onorúgame ra'ichálila benírigа
ralámuli pe me'liboa mayega,
alueka tabilé narémala semati
raweli. Alué napu tabilé majame
ju mukigá Onorúgame nochálilachi
nóchiga, alueka 'la narémala semati
raweli 'pa rewagachi.

34 › Neka 'la bijchiá ruwí. A'lige
rukó oká ralámuli bi'timela alé
bi'lénapi tabachi okoka, 'lige alué
bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige
bilé abajá a'réwali ju. 35 Oká umugí
napuíka rusiá uchusa, bilé o'toboli
ju 'pa rewagachi, 'lige bilé abajá
a'réwali ju. 36 Oká rió nokisá nocha
wasachi, 'lige bilé o'toboli ju 'pa
rewagachi, 'lige bilé abajá a'réwali
ju.

37 'Lige alué benímeka rukele Es-
usi:

—Mué Wa'lula, ¿koche ikimela
'lige alué alarigá?

'Lige Esúsika regá nejele:

—Alé napu bo'í mukúgame, alé
napuímala gonoli 'lige wilú.

18

*Jena ruwimela Esusi ruwíligo
'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame
napu'lige iwérali tánachi apiépiri
ralámuli*

1 Aminami Esusi ra'íchale
alué bo'né benírame 'yuga bilé
ra'íchali napu ruwime nile senibí
ra'icháli me ka Onorúgame 'yuga.*
2 Regá anele:

—Bejtele bilé rió ra'íchali
gateme† alé bilena we'ká riógachi.

* **18:1** E'nesi glosario «oración».

† **18:2** Yolí ra'íchaga «juez» anilime ju bilé wa'lula ra'íchali gateme.

Alué rioka tase nirame nile Onorúgame, aminami tase nirame
nile ralámuli. 3 Abalé we'ká riógachi
bejtélechigó bilé mukí gunámakame.
'Lige alué mukika ya 'ma we'sá
simílige alué rió ra'íchali gateme
e'nemia napurigá gu'írowa na'áwili
gatélichi.
4 › 'Lige we'ká rawé alué ra'íchali
gateme tase gu'írile alué mukí
na'áwili gatea. 'Lige arigá regá
'nátale: «Rekó ne ta nirame ke
Onorúgame aminami ta'wesi
ralámuli, 5 abirigá 'la gu'írimala ne
ye mukí gunámakame napugiti cha
nejkumeme napurigá ta aminabi
nejkuméma la 'lige napurigá ta che
animela ralámuli akiná.»
6 'Lige anile alué Esusi:
—'La na'tásibá alué rió ra'íchali
gateme tase 'la sébali nóchame rió
ke, aka alué rió 'la gu'írilige'é alué
mukí, 7 'lige alué Onorúgameka,
¿'lacha ta'lá semáriga gu'írimalawé
ralámuli Onorúgame oyérame alué
napu Onorúgame 'yuga ra'íchame ju
iwérali tániga? 8 Alueka tase we'lisi
buwémala, 'we yati gu'írimala.
Ne rukérabá bilé ra'íchali 'emi:
Napu'lige uchéchigo nawá ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika na-
purigá rió neraga, ¿'la rewiméréle
ne alué ralámuli bijí 'la bijchigia
mochígame 'we a'lá nejkúrame ko
Onorúgame napu'lige iwérali táachi
apiépiri ralámuli?
9 Esusi abiena anele alué jaré
ralámuli napu mochime nile alemi
'we gunarume 'lige gawéliga eteme
uché jaré ralámuli. Regá anele:
10 —Oká rió simíbale alé re'pá
rabó wa'lú re'obá ilígachi, 'lige bilé
alué rió bariseo nile, 'lige alué uché
bilé rioka enomí nareme nile napu
nejílime nile alé wa'lula ajtígachi.
11 'Lige alué rió bariséoka o'weti
iligá Onorúgame 'yuga ra'íchale
bo'nepi 'we gunaruga regá: «Mué
Onorúgame, neka wa'lú cheliera
'ya mué napugiti neka 'we a'lá rió
kame, tase chigoga oyame, tase
chati nóchaga oyame, tase we'ká
umugí 'yuga gojchime, 'lige tase
napurigá alué rió enomí goblálome.
12 Neka 'we ayúname ju tabilé
go'gá che'lébaga 'lige melénala rawé
rukachégame 'yúriga. Osá ayúname
ju ne alarigá bilé tarali. Makué
peso mesa ne, bilé peso 'yame ju
ne mué Onorúgame.»
13 › 'Lige alué enomí goblálomeka
'mi waná ilile rojpóchaga tase
e'nénaga 'pa rewagachi, pe iligá
mo'loa ilile rojpóchaga, regá aniá:
«Mué Onorúgame, pe rekó e'kárigó
ne'chí, 'we chátiri alawégame ju
ne.» 14 'Lige alué rió enomí
goblálome 'ma ku galírale simile,
'we a'lá e'kárigа Onorúgamete,
napugiti bilé ralámuli napu
abé wa'lula neraga 'nátame ka
bo'nepi me'tagá uché jaré ralámuli,
alueka tabilé na'temaka etewa
Onorúgamete. Alué bariséoka tabilé
na'temaka etéliru Onorúgamete.
'Lige alué abé a'lá niraga eteme
uché jaré ralámuli me'tagá bo'nepi,
alueka 'we na'temaka etewa
Onorúgamete.

Jena ruwimela napurigá 'we a'lá oyériga nokísiwa alué Esusi tase 'nátaga uché bilé tábiri

15 'Lige alué we'ká ralámuli a'pile
jaré u'kuchítiri Esusi alé napurigá
cha'pimela Esusi alué u'kuchítiri,
'lige alué Esúsite benírilime ralámuli
etesa u'kuchítiri a'pichi ralámuli,
yati sulile napurigá tabilé a'pímala
alué u'kuchítiri alé. 16 'Lige
Esúsika bayele alué ralámuli bo'né
benírame, 'lige anele:
—A'rewa napurigá alué
u'kuchítiri jeka smela, tase suliwa.
Onorúgame 'yame ju a'walí alué
ralámuli napu ju napurigá u'kuchí
'kuchi napu yati nareme ju
napu'lige i'lía bilé tábiri. 17 Neka
'la bijchígaga ruwí, alué ralámuli
tase alarigá nokisá napurigá
alué u'kuchí 'kuchi, tasiné elimio

Onorúgame napurigá nulémala alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we 'la nirálime ko Onorúgame me'tagá alué we'ká e'karúgame 'lige alué uché jaré ralámulichigó

18 Bilé wa'lula ralámuli jurío nuleme rukele alué Esusi:

—Mué, benírame, 'we a'lá rió, ¿tachiri nocháмili ju ne napurigá moinámala ne re'pá rewagachi nabí alé asimea?

19 Esúsika regá nejele:

—Mueka ¿chonigá «'we a'lá rió» anéché ne'chí? Alué 'we a'laka pe Onorúgame ju. 20 Mué 'la sébali machíguru alué osilí napu a'rele Moisesi napu anime chujkú: «Tase we'ká umugí 'yuga gojchiboa, pe mué bo'né upílacho 'yuga gojchiboa, tase me'liboa ralámuli, tase chigowa, tase 'wesi ralámuli 'yuga 'yégiga ra'ichawa, 'la nirawa mué bo'né o'nola abiena mué eyela.»

21 'Lige alué rioka regá anile:

—Neka 'we a'lá rió ju 'yasi bijí u'tá rió ka napurigá nulá alué Moisesi nila rejcholi.

22 'Lige Esúsika alué ra'íchali akisá, regá anele:

—Bijí tabilé 'cho bi'wígame alawégame rió kéré mué: Suwábaga tábiri ralinewa napu ekí ni mué, 'lige kógiwa mué alué enomí alué tabilé nígame ralámuli, alésíko 'la bi'wígame alawégame rió nímala mué Onorúgame níriga. Alarigá 'la mémala mué alué bi'wígame raweli 'pa rewagachi. Napu'lige suwábaga tábiri ralinesa mué, ku nawawa ne'chí 'yuga einamia.

23 'Lige alué rió alarigá nulésiga, 'we sewele napugiti we'ká tábiri nígame níligame alué rió. 24 'Lige alué Esusi etesa 'we sewéligo alué rió, regá anele:

—'We nóchali nímala bilé rió 'we nígame níriga sébali olá napurigá najkí Onorúgame. 25 Bilé rió 'we nígame pe 'we korua ajtime ju e'karúgame tábiri napu ni bo'nepi tabilé nélagá Onorúgame, alué rioka tabilé sebámala 'pa rewagachi.‡

26 'Lige alué ralámuli napu akele alué ra'íchali, regá anile:

—'Liko ¿chieri la sébali olámalaché napurigá Onorúgame nulá napurigá sebámala rewagachi?

27 'Liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jena wijchimoba ejperégameka tabilé gayéname ju 'la sébali olá napurigá 'la o'toboa Onorúgamete 'pa rewagachi, pe Onorúgame gite ka 'la sébali olame ju 'la moinamia 'pa rewagachi.

28 Alué Pegro abiena alé eyénale Esusi 'yuga, 'lige anile:

—Ramueka 'ma suwábaga a'reru alué we'ká tábiri napu nígame nírige ramué mué 'yuga e'yénimia.

29 'Liko Esúsika regá anile:

—Tase 'me a'lá ju Onorúgame níriga rekó 'we galegá etee alué tábiri napu ni bo'né bilé rió, 'lige rekó 'we a'lá galegá etee bo'né upila, bo'né ba'chila, bo'né bonila, bo'né go'chila, bo'né waíla, bo'né o'nola, bo'né eyela, 'lige bo'né 'kúchila, peka a'lá sébali olae alué rió napurigá najkí Onorúgame. Abé a'lá ju 'la sébali olá bilé rió napurigá najkí Onorúgame. 30 Alarigá sébali olame nisa bilé rió 'liko Onorúgame 'la 'yámala alué 'la bi'wígame raweli jena wijchimoba ajtígachi, 'lige 'pa rewagachi ajtígachi senibí. Abiena bilé mukí níriga a'chigóriga júchigó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo siné churigá mukumeo

31 Alué Esusi waná bayele alué makué oká rió Esusi nochálalachi nulame 'lige regá anele:

—'La gepúsibá, ya'má simawa alé 'pa rabó Rusaleni anilichi. Alé

‡ **18:25** Lukasi osale regá anime napu'lige néchigó ye ra'íchali 'ya kulí siné: Abé ta'mé nóchali olámala bilé wa'lú ajágame kameyo anilime alé wejchá busílachi simiria. Regá anime.

sebámala raweli napurigá osale
alué 'ya ejperégame napu ruwime
nile napu anele Onorúgame alarigá
ikimeo ne napu nawágame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga.
32 O'toboli ju ne alé napu mochí
tabilé jurío ralámuli, 'lige 'we
gawéliwili ju ne abiena 'we resí
anéwali ju ne, noli a'kachípali ju ne.
33 Aminami 'we wejpisópili ju ne
'lige 'ma me'liboli ju ne. 'Lige neka
pe bakiá rawé kachi ku ajánamala
me'lisuga.
34 'Lige alué makué oká rioka
tabilé námale alarigá anichi alué
Esusi. Onorúgame tabilé 'yale
'nátali napurigá námamala chonigá
aníligo alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tase ma'chílime

35 Napu'lige Esusi 'ma a'mulipi
enágichi alé we'ká riógachi Jerikó
rewégachi, 'lige bilé rió tabilé
ma'chílime asale alemi boichimi
taa enomí. 36 'Lige akisá we'ká
ralámuli simárochi alemi, rukele:
—¿Cho nokogá aní alué ralámuli?
37 'Lige ralámulika anele:
—Alué Esusi Nasareta§ be-
jtégame 'naka ená we'ká ralámuli
'yuga.
38 'Liko e'wele ra'íchale alué rió:
—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala
alué 'ya ajtígame, pe rekó na'temaki
ne'chí!
39 'Lige alué ralámuli bajchabemi
e'yénigime sulile napurigá tajché
aniá asimela alué rió, 'lige alué
rioka aminacho e'wele ra'íchale:
—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala,
pe rekó na'temaki ne'chí!
40 'Liko Esusi ilíbale 'lige nulale
napurigá aleka a'piwa alué rió
tabilé ma'chílime. 'Lige 'ma alé
a'písiga alué rió, rukele:
41 —¿Tachiri choliame najkí mué?
'Lige alué rió tase ma'chílime ka
regá anile:
—Mué bi'neli neyúriga wa'lú
a'walí nígame, neka najkí napurigá
mué ne'chí 'yómala busila napurigá
ku 'la ma'chílamala ne.
42 'Lige Esúsika regá anele:
—Ku ma'chílimala mué, napugiti
'we a'lá sébali bijchígame mué
Onorúgamete julárigame ko ne.
43 'Lige pe yati ku ma'chílale
alué rió, 'lige alué Esusi 'yuga
simile, wa'lú cheliera 'yasia enale
Onorúgame ra'sálagá. 'Lige alué
we'ká ralámuli napu ekí etele ku
'la ma'chilio alué rió, abiena wa'lú
cheliera 'yasia e'yénale Onorúgame
ra'sálagáchigó.

19

Jena ruwimela Esusi 'lige Sakeo napuíka go'áligo

1 'Lige Esusi sébale alé we'ká
riógachi Jerikó rewégachi. Enale
alemi nasípami we'ká galí jágichi.
2 'Lige alé bejtele bilé rió 'we
enomígame Sakeo rewégame.
Alueka wa'lula nile enomí nareme
alé Roma anilichi wa'lúlachi enomí
nejílichi. 3 Alué rioka 'we eténile
alué Esusi alemi enágichi, 'lige
tase chérigá etele alemi wijchí
iligá, cha we'ká rióligame alemi
'lige aminami alué Sakeo cha re'lé
ilígame rió níligame. 4 'Liko alué rió
bajchami 'male 'lige re'pá rojachi
'mole, alé iligá e'nemia Esusi.
Alemi simírimili níligame alué Esusi
we'ká ralámuli 'yuga. Alué rojaka
napuyeri chuná nile jami jágame
'we re'pá jágame. 5 'Lige alué Esusi
alemi enegá, e'nele alé re'pami
rojachi, 'lige etesa Sakeo anele:
—Muérigo Sakeo, 'we sapuka
re'kí, nabá mué bejtélachi, neka
simeli ju alemi mué galílachi.
6 'Lige alué Sakeo 'we sapuka
re'kile, 'lige 'we ra'sálagá anele:
—Nabágó 'liko.
7 Alué we'ká ralámuli etesa
alué Sakeo galílachi bajkigó Esusi
go'ame go'mea, 'lige alué ralámuli
chojkile a'bopi ra'icha sayega alué
Esusi. Anile alué Esusi bajkíligo alé

§ **18:37** E'nesi glosario «nasareno».

galírale enomí bujeme ralámuli rió
bejtélachi.
8 'Lige alué Sakeo 'ma go'sá
o'weti ilísale, 'lige anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, neka nasípasi
kógimala alué ralámuli tase nígame
alué we'ká tábiri napu ne ni, 'lige
chigógite'é ne enomí 'yégiga alué
ralámuli, jípeko naosa rasígame ku
'yámala ne a'pílipi.
9-10 'Lige Esúsika regá anile:
—Ne napu nawágame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga,
neka 'yasia nawá resí nokagá
ejperégame ralámuli semati rejcholi
ruyemia, jipe ya 'ma ku a'rele ye
rió chátiri 'nátili napu ju Abraámi
rijimala, alué Abraámi napu 'we
'ya bejtégame nile. Alekeri gu'iri
ne napurigá ku guwana na'támala,
'lige 'la ku guwana 'nata.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali enomí

11 Alué ralámuli napu alemi
mochile gepua alué ye ra'íchali,
'lige mayele a'lige yati pe alé
Rusaleni sebasa o'maka Wa'lula
Rey gainamio Esusi alé Israeli
nulame. 12 'Lige Esúsika regá anele
se'winárigа 'nata mochígichi:
—Bejtele bilé rió 'we enomígame,
'lige mejká simile wa'lula rey
ajtígachi napurigá wa'lula selígame
ajchawa, selígame nawamia bo'né
gawílachi. 13 'Lige ta'chó simiá,
bayele alué makué rió bo'né 'yuga
nóchame, 'lige 'yale a'pílipi makué
enomí 'we najteme 'lige anele:
«Nochárіwa 'emi ye enomí napusí
ku nawachi ne.»
14 › 'Lige we'ká ralámuli alé
ejperégame napu bejtele alué 'we
enomígame rió tase galele alué
rió napurigá selígame nímala, 'lige
júlale nujubami sulíniliga alé 'mi
wa'lula nulame ajtígachi riógame
ralámuli regá anéniliga: «Tabilé
najkiá ramueka napurigá wa'lula
selígame nímala ye rió ramué
gawílachi.»
15 › Alué rioka abirigá wa'lula
selígame ajcháliru, 'lige ku sébale
bo'né bejtélachi. 'Lige ku sebasa
bo'né galílachi, 'lige bayele alué
makué rió bo'né 'yuga nóchame
rukemia chekí méliga enomí
nocháriga alué a'pílipi rió.
16 › 'Lige alué bilé rió bajchá
nawágame regá anile: «Mué
Wa'lula, alué enomí napu mué
nejí 'sié makué enomí 'we najteme
merá bilé siento enomí.»
17 › 'Liko alué enomí nígame regá
anele: «'We a'lá sébali nóchame
rió ju mué, alekeri nulame
newámala ne mué makuémina
we'ká riógachi.»
18 › 'Lige uché bilé rió nóchame
sébale alé. Alueka regá anele: «Mué
Wa'lula, alué makué enomí napu
mué nejí 'sié, alueka pe malígisa
makué méte'é.»
19 › 'Liko alué enomí nígame anele
alué rió: «Mué rió, malígina we'ká
riógachi nulame nímala mué.»
20 › 'Lige uché bilé rió nóchame
sébale alé, 'lige anele: «Mué Wa'lula,
jena mochí ye enomí napu mué
nejí 'sié. Neka ye enomí banítochi
ra'koga gatega ajtigé 21 napurigá
ta e'wagámala, napugiti mué rió
'we ená anime kame. Mueka niga
asíbame ju napu tabilé mué bo'né
nila ju, mueka 'wíime ju bilena
peka echisá.»
22 › 'Lige anile alué rió enomí
nígame: «Tabilé 'nátanti. Mué 'la
sébali machí ne 'we ená anime rió
ko, niga asíbame ko ne napu tabilé
ne nila ju, 'lige 'wíime ko ne napu
tabilé echá. 23 'Lige ¿chonigá ta
nochari ko mué alué enomí alé
enomí gatélachi mo'ogá? Alarigaka
'la uché rajpé narémikuru ne alué
enomí ku nawagá.»
24 › 'Lige alué rió enomí nígame
anele alué ralámuli napu jale alemi:
«Bujewa alué enomí ye rió, 'lige
'yawa alué napu mele bilé siento.»
25 › 'Lige alué ralámulika anile:
«¡Mué Wa'lula, aka 'máchigo ni ko

alueka bilé siento enomí napu
mele!»
26 › 'Lige alué rió enomí nígameka
regá nejele: «Neka 'la sébali ruwí,
alué abé mékame enomí nocháriga,
alueka abéchigo abé we'ká 'yámala
ne. 'Lige alué tase mékame enomí
nocháriga, alueka bujémala ne
napu ekí 'ya ne. 27 'Lige alué
ralámuli sairúgame napu tase na-
jkile napurigá ne wa'lula selígame
nímala, alueka jeka a'pawa 'lige
'ma me'liboa jena ne'chí etériga»,
alarigá anele.

Jena ruwimela 'ma sébaligo Esusi we'ká riógachi Rusaleni anilichi

28 Pe nujubapi 'ma alarigá
ra'ichasa alué Esusi, uché 'we
simile Rusaleni simea, alésíko
rewiná nile. 29 'Lige amulí seba
Be'tagé 'lige Betania 'ámuli riógachi
napu nile re'leberi Olibo rewégachi
rabó 'lige alé yéniga júlale oká rió
bajchá napu nile bo'né benírime,
regá anigá:
30 —Simawa alé 'pari pe'kabi
riógachi Be'tagé rewégachi 'lige 'emi
alemi sébaga rewimela 'emi bilé bu-
lito o'wiga ujchárigame bijí ranala
ta'chó murútilime. 'Lige su'panasa
jeka o'toboa o'wiga alué bulito.
31 'Lige ralámuli rukésaká chonigá
su'panalia alué bulito, regá anewa:
«Alué Wa'lula najkí bulito.»
32 'Lige alué oká rió bo'né Esusi
benírame simíbale 'lige 'la rewale
bulito napurigá anile Esusi. 33 'Lige
alué bulito su'pana uchúkachi, alué
upugégame ka anele:
—¿Chonigá su'panáliché 'emi alué
bulito?
34 'Lige alué oká rioka regá ne-
jele:
—Alué Onorúgame a'walila
nígame najkí ye bulito.
35 Alésíko o'tóile alué bulito Esusi
alé na'légana, 'lige alué oká rió
gemala chiní i'weli bujusá pérale
alué bulito 'lige alé asérale alué
Esusi. 36 'Lige alé rabó moyena
alué we'ká ralámuli bajchabemi
pésiga e'yénale gemala chiní i'weli
napurigá nokame nile napu'lige
nawasa napunápuri riógachi bilé
wa'lula rey.
37-38 'Lige alé rabó Olibo
na'kolígana e'yéniga napu pe 'wechi
ma'chígime nile Rusaleni, suwábaga
alué we'ká ralámuli alué Esusi
oyérame chojkile e'wele sinaka
ra'icha ra'sálagá, abiena 'we a'lá
niraga ra'icha Onorúgame. Regá
anigá:
—¡Jipe 'ma seba alué Wa'lula
Rey Onorúgamete julárigame,
Onorúgame a'walila nígame, ra-
mueka 'we a'lá niralia ye rió! ¡Wa'lú
ra'sálalí nerú 'pa rewagachi!
Regá anile alué ralámuli napugiti
wa'lú a'walí nígame níligame alué
Esusi, 'we sa'wame nile ralámuli
tabilé ma'chílime, 'lige ajánarime
nile alué suwígame. Abiena 'la
o'pasárale maligi mili ralámuli 'ya
bajchabé rawé maligi banite 'lige
oká ro'chite. Onorúgame 'yame nile
a'walí bo'né nila.
39 'Lige jaré bariseo napu jale
alemi we'ká ralámuli jágichi, alueka
anile:
—Muérigo benírame, suliwa alué
mué 'yuga e'yéname napurigá kilí
jámala.
40 'Liko alué Esúsika regá nejele:
—Neka 'la bijchiá aní, ye ralámuli
a'résaká siná a'liko rejté sinaka
ra'ichámala.
41 Napu'lige Esusi enagá alé 'ma
bochígimi ma'chígichi Rusaleni,
'lige nalale alué we'ká alé riógame
ralámuli na'temaka, 42 regá anigá:
—Neka 'we seweka ená jipe
alué ralámuli na'temaka. 'We 'la
képá alué ralámuli 'la 'nátaga akisá
jipe rawé 'la bi'wígame alawégame
gayéname ko apiépiri ralámuli
'la 'nátaga akeme aleké ra'íchali
rejcholi napu benírige ne alué
ralámuli 'yabé rawé, jípeko 'máchigo
nasótiga ajtíkó alué rejcholi, pecha
bijchígilime alué ralámuli. 43 'Lige

sebámala bilé rawé 'we resí ikimeli
alué ralámuli. Alué saíla alé a'beka
tegóchika we'é namó ajchámala
nakomia aleka uchuka, mo'imea
pachami, 44 'lige 'ma re'wániga
me'limela alué ralámuli Rusaleni
ejperégame, abiena 'ma re'wániga
gajunámala galí. Alarigá ikimela
alué ralámuli pecha bijchígiligame
Onorúgame nawachi ralámuli
gu'írimia ku guwana ro'inamia alué
resiti nóchame.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralineme alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi mochígame

45 'Lige alué Esusi bajkile
alé ra'pichí wa'lú re'obachi
Onorúgame galílachi, 'lige 'ma
ma'chí buyánale alué ajágame
ralineme ralámuli alé. 46 'Lige
anele:

—Alé bilena apélichi regá ruwí:
«Ne galílaká Onorúgame 'yuga
ra'ichálime nímala 'lige iwérali
tánilime», 'lige 'émika uné napurigá
resó chigórigame nila.

47 Alué Esúsika senibí rawé
benírime nile Onorúgame nila
ra'íchali alé wa'lú re'obachi
Onorúgame galílachi, 'lige alué
e'wélala balé abiena alué Moisesi
a'rélala ra'íchali benírame ralámuli
abiena alué e'wélala nulame alé
we'ká riógachi, alueka 'nátale
churigá 'la nimio me'liá alué Esusi.
48 'Lige tabilé che ikisá nílile alarigá
'la nímio me'liá, cha we'ká ralámuli
jáligame alé alué ra'íchali rejcholi
gepuga 'lige 'nata.

20

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué e'wélala

1 Bilé rawé napu'lige Es-
usi ajtígichi alé ra'pichí re'obá
ilígichi Onorúgame galila, beniria
Onorúgame nila ra'íchali we'ká
ralámuli 'lige aminami rejcholi
ruyea napurigá 'we a'lá e'wámala
napu nulá Onorúgame. A'lige
alemi a'bemi jábale alué e'wélala
balé, abiena alué napu benírame
nile alué ra'íchali rejcholi napu
a'rele Moisesi 'we 'ya, abiena alué
ralámuli jurío nuleme. 2 'Lige alué
ralámulika regá anele alué Esusi:

—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame
nóchali nígame ju mué? ¿Wa'lula ju
mué? ¿Chiérite ajcharu mué na-
purigá wa'lula nímala mué?

3 'Liko Esúsika regá anele:

—Ne abichigó rukumela bilé
ra'íchali, 'lige chonirá 'emi:
4 «¿Chieri júlale Juani napurigá
rewarámala ralámuli ba'ichí jáwaga,
Onorúgame o pe apiépiri ralámuli?»

5 'Liko alué ralámulika chojkile
ra'icha a'bopi rukegá, regá anile:

—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame
júlale», anisúgaká, 'liko regá
animela: «¿'Lige chonigá ta bi-
jchígileché 'emi?» animela. 6 'Lige
tase chérigá rupoa pe apiépiri
ralámulite julárigame níligo. Alarigá
ruisúká ramué 'liko 'ma me'limela
ralámuli bajsibuga ramué napugiti
'la machigá mochígime Juani 'la
Onorúgamete julárigame níligo.

7 Alarigá anile majaga alekeri
tase machióríle aluete julárigame
níligo alué Juani ralámuli re-
warániliga ba'ichí jáwaga. 8 'Liko
Esúsika regá anele:

—Néchigó tabilé ruwimela 'liko
chiérite ajchárigame ka ne wa'lula
neraga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo cha nokáligo jaré rió i'wilí echerúgime repume

9 'Lige chojkile Esusi ra'icha
ralámuli 'yuga, regá anigá:

—Bilé rió jáwale we'ká i'wilí*
bo'né gawílachi, 'lige owile
repúniliga jaré rió nóchame, 'lige
alué bo'né rió i'wilí nígame ka
simile bilénami mejká. Alé mejká
asale we'kabé bamí, alakí bamí
kachi 'ma chojkile rakea alué
i'wilí. 10 Napu'lige 'ma rakesa 'lige

* **20:9** Jaré ralámuli u'lí aneme ju, 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí.

'ma wachi, júlale bilé rió nóchame
napurigá 'wímala alué i'wilí rakala
napu nachuámili nile alué rió
i'wilí nígame. 'Lige alué owítigime
i'wilí repúkichi 'ma wejpisole alué
rió julárigame 'wíniliga, 'lige pe
sekega júlale kumi. 11 'Liko alué
rió i'wilí nígame uchéchigo bilé rió
nóchame júlale 'wíniliga. Abiena
alué rió 'we ne'ocháliruchigó, abi-
ena wejpisóliru, abiena tase 'yáliru
alué i'wilí rakala napu 'núliga
juláliru. 12 'Lige alué i'wilí nígame
uchéchigo bilé nóchame rió júlale
i'wilí 'wíniliga, 'lige abiénachigó 'we
jéchiga wejpisole, 'lige 'ma kumi
júlale.

13 › 'Lige arigá 'nátale alué
i'wilí nígame: «¿Churigá olásiga 'la
nímalaché? Jípeko julámala ne ne
bo'né inolá. Siné kachi alueka 'la
niráwaréko.»

14 › 'Liko alué owítigime ralámuli
i'wilí jáwame repúniliga etesa alué
rió alé a'nabeka enágichi, 'liko
anile a'bopi ra'íchaga: «Alué rió
júkuru alué o'nola nila nachuámili
napu'lige o'nola mukusá, alekeri
me'liboa alué rió, alarigá 'la
ramué niga ejtebiwa ye wasá
i'wilí jawárigame.» 15 'Liko alésíko
'minami mejkabé o'togá me'ale.

Alarigá anele Esusi alué ralámuli
'lige rukele:

—¿Cholámalawé alué wasá i'wilí
nígame alué ralámuli alué re'malí
me'ágame? 16 Alemi simela 'lige 'ma
me'limela alué ralámuli owítigime
i'wilí jawárigame repúniliga, 'lige
uché jaré 'yámala alué i'wilí
jawárigame repúniliga.

'Lige akisá alué ralámuli alanichi
Esusi, 'lige regá anile:

—¡Tase siné alarigá nokisuga 'la
képá! —anile majaga.

17 'Lige Esúsika e'néniga anele:

—¿'Lige tachiri ruwime ju alué
osilí napu uchú osiruga alé bilena
apélichi napu uchú Onorúgame
wikárila regá anime?:

Jaré rió galí newame gawélele bilé
rejté,
'lige alué rejteka 'we a'lá a'wagá
asíbale
alé chijtochi ajchásiga.†

Alanime júturu alué osilí napu
uchú alé bilena apélichi napu uchú
Onorúgame wikárila.

18 'Lige uchérajpé anile alué Es-
usi:

—Apiépiri rió alé rejtechi
bo'ibasa, 'ma chi'wámala. 'Lige
bilé rió me'táchisa alué rejtete,
'ma chi'laga rejpímala. Alué rejté
aniáká pe ne'chí olagá aniame kéré.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

19 E'wélala balé 'lige alué Moisesi
a'rélala ra'íchali rejcholi benírame
ralámuli, alueka cha'pinálile alué
Esusi a'lige yati alé, napugiti alué
ralámulika 'we a'lá machíligame
alieti olagá anió alué Esusi re-
jté gawélirigime ruyá, aminami
'we a'lá machile ne'ochalia alué
ralámuli, iligá alué ralámulika
majale alué uché jaré ralámuli,
alekeri tabilé cha'pile.

20 'Lige júlale jaré rió napurigá pe
i'kilí e'yénamala Esusi e'néniga, 'la
a'ká ralámuli neraga pala se'winá
anigá enara alué Esusi 'lige se'winá
anigá einásaká yati cha'piboa
olale o'tomea alé wa'lula selígame
ajtígachi. 21 'Lige arigá siné rawé
regá rukele:

—Mué, benírame, ramueka 'la
machiaa 'we semáriga benírame ko
mué, suwábaga ralámuli 'la nirame
ko mué, 'lige 'la sébali benírame
ko mué napurigá nulá Onorúgame.
22 Ruwíbá mué, ¿pala a'lá ju enomí
i'lía alué wa'lula selígame rey alé
Roma ajtígame, tabiléchala 'la ju?

† **20:17** E'nesi Salmos 118:22.

23 Alué Esúsika 'la machile chátiri
'nátaga rukeo alué ralámuli, 'lige
anele:
24 —'Emi bilé ralámuli, jeka o'tóbá
bilé enomí.
'Lige bilé ralámuli yati 'yale bilé
enomí chijtúligame bawérigame.
'Lige Esúsika rukele alué we'ká
ralámuli:
—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena
enomichi ajtígame? 'Lige ¿chieri re-
walá ju napu chujkú jena?
'Lige alué ralámulika regá nejele:
—Aka aluéguru wa'lula gobierno
enomí nareme.
25 'Liko Esusi anele alué ralámuli:
—Napu alué wa'lula nila ju,
alueka ku aba alué 'yáwaguru,
'lige alué napu Onorúgame nila ju,
alueka alué Onorúgame 'yáwaguru.
26 'Lige alué Esusi tabilé
se'winá riga nejele, alekeri tabilé
che ikile alué ralámuli rekó
o'tonalie. Alésíko kilí jábale alué
ralámuli, suwábaga tábiri 'we
benegá nejéligime alué Esusi.

Jena ruwimela rukélirigo Esusi pala bijí ajagá e'yéname ka alawala ralámuli suwisá

27 Pe nujubapi jaré alué saruseo
chojkégame ralámuli simíbale Esusi
'yuga ra'ichamia. Alué ralámuli
saruseo napu tase bijchígime nile
rewagachi simíbame ko ralámuli
suwisá, regá anele alué Esusi:
28 —Mué, benírame, bilé rió
mukusá 'lige bi'neli rejpisa upila
tase 'cho 'kúchiga alué rió 'yuga,
'lige alué rió mukúgame ba'chila
o bonila rewimeli kará alué
mukí gunámakame, 'lige 'kúchigame
nímará alué mukí 'yuga, 'lige
alué rió 'kúchilaka alué mukúgame
'kúchila kárélamará. Alaníché alué
osilí napu osale alué Moisesi 'we
'ya ajtígame. 29 Sinéchigo mochile
gichao ejtemali a'boi rijimala.
Newile bilé alué re'malí bajchá
ochérigame, 'lige 'ma mukule ta'chó
'wesi 'kúchiga alué mukí 'yuga.
30 'Liko alué rió mukúgame bonila
newile alué mukí gunámakame
'yuga, abiena 'ma mukúlechigó
tase 'kúchiga. 31 Alarigá nokale
suwábaga alué gichao ejtemali
repola 'yuga newía, 'lige suwábaga
gichao ejtemali tase 'kúchiga
suwile. 32 Alésíko arigá 'ma
mukule alué mukí. 33 Napu'lige
alé rewagachi sebasa alué we'ká
ejtemali 'lige alué mukí, aleka
¿chieri 'nalina upila nímalawé alué
mukí?
Alarigá rukele rekó tabilé bi-
jchígime ke rewagachi simíbame ko
suwígame.
34 'Lige Esúsika nejele:
—Jena wijchimoba ka rió 'lige
umugítiri newime ju, 35 alué napu
ekí seba rewagachi nibilé umugí
nibilé riótiri newime ju 36 aminami
tabilé siné suwimeli ju. Aleka
suwábaga ralámuli napurigá santo
ánjeli nímala. 'Lige Onorúgame
'kúchila nímala alé 'pa rewagachi
'ma senibí neraga. 37 Aka aba
alué bo'né Moisesi osálige'é pe'kabi
osilí napu ruwí rajá ilíligo alué bilé
u'tá rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí
rewagachi simíbame ko ralámuli
suwisá. Alé pe'kabi osilichi ruwí
alué Abraámi 'lige Isaki 'lige Akobo
alé 'pa rewagachi mochigo jipe
Onorúgame 'yuga, alué bakiá napu
suwile 'we 'ya napu'lige ta'chó
o'chérachi Moisesi.‡ 38 Onorúgame
níriká tabilé 'wesi suwígame kéré.
39 A'lígeko jaré e'wélala alué Moi-
sesi rejchólila benírame anele:
—Mué, benírame, 'la bijchiá ju.
40 Alésíko 'ma tabilé aminabi
rukele alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo abé najtékame ko Onorúgamete julárigame me'tigá Rabí

41 Esúsika rukele alué e'wélala:
—'Émika ¿chonigá regá aní
Onorúgamete julárigame pe alué
Rabí rijimala ko alué Rabí 'we 'ya
ajtígame? 42 Aka alué bo'né Rabí

‡ **20:37** E'nesi Éxodo 3:2-6.

osáleché alé osilichi Onorúgame
Wikálala:
Alué Onorúgameka anéturu alué
wa'lula ne'chí nuleme:
«Asagá ne 'yuga jena wajtoná
43 napusí ne 'ma umérasa mué
saíla.»§
44 Aka alué Rabí osálige'é 'wa'lula
ne'chí nuleme» anime, 'liko alué
Onorúgamete julárigame abé na-
jtékame ju me'tigá Rabí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué e'wélala Moisesi rejchólila benírame sayega ra'íchaligo alué olagá

45 We'ká ralámuli gepua mochile,
'lige alué Esúsika anele alué
benírame:
46 —'We a'lá 'nátaga alué 'yuga
napu ju ra'íchali rejcholi benírame
napu Moisesi a'rele 'we 'ya, alueka
'we riólame ju i'weli o'páchaga
e'yénaga, 'lige najkime ju napurigá
'la niraga repóriwa alemi we'ká
riógachi. 'Lige mochínilime ju alé
napu mochime ju alué e'wélala na-
jtékame nóchali nígame alé u'kuchí
re'obachi «sinagoga» rewégame,
'lige najkime ju napurigá 'la
semáriga kógiwa bilénami wa'lú
go'achi. 47 'Ma bujeme ju galí
alué umugí gunámakame. We'lisi
jame ju Onorúgame tania iwérali
re'obachi we'lisi napurigá pe a'boi
najkime ju napurigá suwábaga
ralámuli etémala. Nobi alueka
abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

21

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame níriká 'we najtékame níligo alué enomí napu nejile mukí gunámakame

1 Esúsika etele alué 'we
enomígame ralámuli mochichi
enomí alé gajónichi alé wa'lú
re'obachi Onorúgame galila,
2 'lige etélechigó bilé mukí
gunámakame 'we resiti pe u'kabi
enomígame suwábaga mochichi
napu ekí enomígame nile, pe okabi
ejchirúligame enomí nile 'we pee
najteme. 3 A'lígeko alué Esusi anile:
—'La bijchiá ye mukí gunámakame
'we resítiri tabilé we'ká enomígame
pe oká enomí mochíkuru, pe
napu ekí nígame nile. 4 Suwábaga
ralámuli 'we enomígame ka pe
u'kabi mochime 'ínile alué enomí
pe rasírigame 'lige ye mukika 'ma
nejí suwábaga napu ekí nígame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo gajunáwili ko alué wa'lú re'obá

5 Esusi abiena etélechigó jaré
ralámuli ra'icha mochigo alarigá
níligo alué wa'lú re'obá Onorúgame
galila, 'lige aliena semati níligo
alué e'wele rejté alué wa'lú
re'obá newárigime, 'lige 'we semati
níligo alué suwábaga tábiri napu
uchúchale 'lige napu jáwale ralámuli
alé pachá re'obachi napu ralámuli
a'pime nile Onorúgame. 'Lige
Esúsika anile:
6 —Sebámala bilé rawé napu'lige
ye wa'lú re'obá Onorúgame galila
'ma gajunáwili ju, suwábaga ye
rejté napu eté 'emi wa'lú re'obá
newárigime wijchí mochímala
gajuga.
7 A'liko rukéliru alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿chiéniko
gajunáwili júkó ye wa'lú re'obá?
¿Churigá 'la machiboa 'ma sebamio
raweli gajunáwili ko ye wa'lú
re'obá?
8 Esúsika nejele:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa na-
purigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú
ra'íchali ruigá napurigá oyéramala
'emi. E'yénamala we'ká ralámuli
ichúrimi ra'laga anisia: «Ne júkuru
'la bijchiá Onorúgamete julárigame.
'Ma seba raweli napu 'emi gu'írimili
nílige ne.» Alarigá animela alué
ralámuli, nobi 'émika tabiléchigo bi-
jchígiwagó.

§ **20:43** E'nesi Salmos 110:1-2.

9 —'Lige napu'lige ruyésiga 'emi
nakó nerúlimio, tabilé majawa
napugiti nerúlimili kame nakoli
bajchá, nobi tabiléchigo 'cho
suwibámili nímalagó ye gawí a'lige.
10 'Lige aminabi ruwile alué Es-
usi:
—Alué we'ká ralámuli bilena
gawichí ejperégame nakómala
chebilena gawichí ejperégame
sayega. 11 A'wágame nokimela
ichúrimi gawichí, 'lige abiena
gurúlamala go'ame, 'lige nerúlamala
naulítiri, 'lige 'pa rewagachi 'we
e'karúgame chátiri buyame etémala
ralámuli.
12 › Tabilé 'cho alarigá ikichi
suwábaga ye tábiri, 'we najátawili
ju 'emi 'lige 'ma cha'piboli ju
'emi. 'Lige 'ma o'toboli ju
'emi e'wérali rukemia ra'íchali
alé u'kuchí re'obachi «sinagoga»
rewégame, 'lige 'ma mo'áwili
ju 'emi galírale ne'chí oyérame
kóriká, 'lige 'ma o'toboli ju 'emi
alué e'wélala mochígichi ra'íchali
gatélachi. 13 A'lige alé o'tosuga
'emi, 'émika 'la sébali ma'chígime
rupoa alarigá ko ne. 14 Tabilé
e'karúganti na'tawa bajchabé
churigá nemítiká, 15 ne 'nalina 'la
nejímala semátiri 'nátili churigá
nemímala 'emi. A'liko tabilé
umérowa 'emi. 16 'Lige o'toboli
ju 'emi napurigá galírale mo'awa
'emi o'nólate 'lige 'emi e'yélate, 'lige
'emi ba'chílate 'lige 'emi rijimálate,
'lige 'emi 'yuga oyame. 'Lige jaré
'emi 'ma me'liboli ju. 17 'Lige
suwábaga ralámulite gichíwili ju
'emi ne'chí oyérame kóriká, 18 nobi
neka 'la senibí repuka asimélagó
'emi. 19 'La anachásaká 'emi rekó
gichilie a'lígeko 'la sebámala 'emi
rewagachi.
20 › Napu'lige 'emi etea noligá
mochigo sontalo jena Rusaleni
we'ká riógachi, machiboa 'ma pe
yati gajunáwili ko alué we'ká galí.
21 A'lígeko suwábaga 'emi napu
mochí a'lige alé Jurea anilichi
gawichí 'ma júmasiwa re'pá rabomi.
'Lige suwábaga 'emi napu mochí
a'lige jena Rusaleni, 'ma júmisiwa.
'Lige suwábaga napu mochí a'lige
alé 'mi jami, tabilé ku sboa
jena Rusaleni 22 napugiti 'we
enárélamala a'lige alakichi. A'lige
'ma alarigá ikimela suwábaga
napurigá aní wa'lú apélichi chu-
jkúgame osilí Onorúgame ra'icháliila
alué apeli kabítigame. 23 Resía
umugí alué napu a'lige rawé
rojpega mochígichi, 'lige alué
umugí napu u'kuchí 'kúchigame
bijí chi'ime a'lige rawé, napugiti
'we resíriká nímala a'lige rawé jena
wijchimoba. Onorúgame alarigá
elámala. 24 Ajaré siparínate ejchega
me'liboa, 'lige jaré 'ma cha'piboli
ju 'lige bochígimi gawichí o'toboli
ju. 'Lige alué tabilé ralámuli
israelita 'ma neyúriga mochímala
jena Rusaleni napusí seba raweli
napu'lige Onorúgame 'ma tabilé
gu'írimala semátiri na'tálilate alué
ralámuli tabilé israelita.

25 › 'We e'karúgame chátiri
buyámala alé re'pá rayénalichi
'lige mechachi 'lige so'pilichi.
Alueka ruwime nímala 'ma gajumio
gawí. 'Lige jena wijchimoba
we'ká ralámuli we'kaná riógame
tabilé machimela chonigá ala'sió
a'lige rawé, 'lige 'we majámala ená
'sichi a'wágame rolochi alué wa'lú
ba'wí jena wijchimoba ilígame.
26 'Lige alué we'ká ralámulika
'ma rekupámala majaga etega
alarigá ikíichi ye gawí napugiti
a'wágame nokimémpá rayénali, 'lige
mechátiri, 'lige so'plítiri alué 'pa
rewagachi mochígame. 27 A'lígeko
etémala 'emi ne'chí aleka enágichi
ne re'kínasia bilena nolichi wa'lú
a'walí niga 'lige ra'ósali ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga. 28 Napu'lige
ya 'ma alakichi, 'we a'lá iwériga
mochiwa 'lige buigá mochiwa
napugiti pe a'kinana 'ma tabilé resí

ikiá mochímempá 'emi.
29 Abiena regá anele:
—'Emi 'la machí napu'lige
rojá 30 yáachi, a'kinana sebamio
bamunúsili. 31 A'chigóriga napu'lige
'emi etea i'kirú ikichi alé 'pa
rewagachi, 'we a'lá machiboa 'emi
pe a'kinana uché ku nawamio ne.
32 › Neka 'la bijchiá ruwí,
suwábaga alarigá ikimeo bajch-
abé ta'chó suwichi ralámuli jipe
ejperégame. 33 Rewagá 'lige gawítiri
siné rawé 'ma tabilé ne ikimela,
nobi ne nila ra'íchalika tabiléchigo
siné we'kámalagó.
34 › 'We 'la 'nátaga e'yénawa 'emi,
tase 'nátaga e'yénawa bajílime 'lige
e'karúgame tábiri mélime napu
nerú jena wijchimoba, a'lige rawé
tase sanátiga sebámala ne napu
'emi mochí napu'lige 'emi tabilé
'nátaga mochígichi 35 napugiti yati
neraga nawámili kame ne 'lige
suwábaga ralámulite etéwili kame
ne. 36 'We 'la 'nátaga mochiwa
Onorúgame 'yuga ra'icha, a'walí
tania napurigá 'emi tabilé che
ikimela napu'lige e'karúgame
tábiri cha ikichi jena wijchimoba,
napurigá 'la simámala 'emi tabilé
chijúniga alé napu asimela ne, ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga —alanele
Esusi alué ralámuli.
37 Esúsika rawé 'we benírame
nile alé wa'lú re'obachi Onorúgame
galílachi, 'lige rukoka simime
nile alé na'lébori nasípari Olibo
rewégame rabó. 38 We'ká ralámuli
simíbame nile senibí be'á alé wa'lú
re'obachi gepumia Esusi ra'ichálila.

22

Jena ruwimela Jurásichi bajkíligo alué Remónisi alawala

1 'Ma a'mulipi enale raweli se-
bamia Páskua anilime omali napu
baní go'ame nile tase lebarura
ajchigá newárigime,* 2 'lige alué
e'wélala balé 'lige alué we'ká rió
ra'íchali rejcholi benírame ralámuli
napu Moisesi a'rele 'we 'ya, 'nátale
churigá 'la níliga Esusi me'liá 'we
nasoka napugiti 'we majáligime
alué we'ká ralámuli. 3 'Liko alué
Remónisi alawala chátiri bajkile
alé Jurasi Iskariote sa'pálachi, alué
Jurasi napu nile bilé alué makué
oká rió nulame Esusi nochálalachi.
4 'Lige alué rioka simile e'nemia
alué balé e'wélala, abiena alué
e'wélala sontalo wa'lú re'obachi
tebume Onorúgame galila, 'lige alé
sebasa anele:
—Ne 'la nejkúrimala cha'piá alué
Esusi.
5 'Lige alué ralámulika 'we
ra'sálále, 'lige enomite najtétimoríle
alué Jurasi. 6 Alésíko Jurasi cho-
jkile 'nata: «¿Churigá chiéniko 'la
nímalawé cha'piá Esusi tase etériga
ralámuli?» regá 'nátale.

Jena ruwimela Esusi go'áligo go'ame Páskua omégachi ta'chó me'liachi

7 Sébale raweli Páskua† omégachi
baní go'yachi tase kawali ro'igá
newárigime. A'lige rawé napu ek-
iná riógachi galírale me'liame nile
bilé bo'á Onorúgame kógimia. 8 'Lige
Esusi júlale alué Pegro 'lige Juani,
regá anegá:
—Simíbaga, newawa alué go'ame
ramué go'yame o'rako alí chónachi.
9 'Lige alué oká rioka rukele:
—¿Koche 'la nítéko alué go'ame
newalía?
10 'Lige alué Esúsika regá anele:
—Napu'lige 'emi sebasa alé
we'ká riógachi, alé najtepámala
'emi bilé rió sikolí majtochi iligá
enágame ba'wí ro'ágame, 'lige 'emi
alué rió najátawa napusí seba
bilena galichi, 'lige sebámala bilena
galírale osámana ilígame, 11 'lige
anewa 'emi alué rió galí nígame
ne napu ju benírame najkió bilé
galí napurigá go'mé ne 'emi makué

* **22:1** E'nesi glosario «levadura». † **22:7** E'nesi glosario «Páscua».

oká rió 'yuga o'rako alí chónachi.
12 'Lige 'emi alué galí amoba ilígime
'nalina 'yáwili ju abiena 'ma 'we a'lá
pechítigame, 'lige alé newawa 'emi
alué go'ame.
13 'Lige alué rioka simíbale 'lige
rewale alué rió sikolí majtochi
iligá enágame napurigá anílige alué
Esusi 'lige najátale. 'Lige jímole
bilena galichi osámana ilígamechi,
'lige newale alé alué go'ame a'lige
rawé Páskua omégachi go'yáame.
14 Napu'lige 'ma wajsigá ilígichi
go'ame 'lige 'ma ro'áriga ilígichi,
sébale Esusi go'mea, alé re'lé ilígame
mésachi kilí bo'íbale gayena sekate
machoka wijchí, alué makué oká
rió nulame 'yuga. 15 'Lige anile
Esusi:
—Neka 'we najkié napurigá na-
puíka go'poa ramué ye go'ame jipe
alí chónachi Páskua omégachi ba-
jchabé ta'chó mukiá ne. 16 Pe
jipe go'sá go'ame 'emi 'yuga, we'lisi
tabilé uché ku napuíka go'poa na-
pusí 'ma 'la sébali ikisá napu najkí
Onorúgame.
17 'Lige cha'pile alué baso i'wilí
ba'wila rekútame ro'ágame, 'lige
'ma cheliera 'yasa Onorúgame, regá
anele bo'né benírame:
—Nachútaga bajisi 'emi ye i'wilí
ba'wila rekútame. 18 Neka 'la ruwí,
tabilé uché bajimia ne napusí
'ma 'la sébali ikisá napu najkí
Onorúgame.
19 Pe nujubapi 'wile alué baní
tabilé kawali ro'igá newárigime
'lige wa'lú cheliera 'yasa
Onorúgame, chi'wánale alué baní
'lige 'yale alué makué oká rió, 'lige
anele:
—Go'sí 'emi. Ye baní ne sa'pala
ju. Yeka ruwime ju 'ma me'liboli
ko ne, 'lige mukimeli ko ne 'emi
neraga.‡ 'Lige 'emi 'la senibí
a'chigóriga nokoboa a'kinana ne
mukusá ne'chí nélegá.
20 'Lige abiena 'wile alué baso
i'wilí ba'wila ro'ágame napu
rekútame ju, 'lige anile:
—Ye pachágana manígime i'wilí
ba'wila ne elalá ju, alué elá napu
ma'chínamili ju ne me'liá, 'lige ne
mukugá wa'lú gu'írimili ju 'emi
ralámuli. Regá gatele Onorúgame
ralámuli jipe ejperégame gu'írimia
napurigá 'la bi'wígame alawégame
nímala. 'Lige a'lá sébali alarigá
ikimeli júkuru ne napurigá aní
Onorúgame nila ra'íchali. 21 'Lige
alué rió napu gu'írimili ju ne
saíla ne'chí cha'piá jena ajtíkuru
jipe ramué 'yuga jena mésachi.
22 Ne Esusi napu nawágame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga
mukumeli júkuru ne napurigá
najkí bo'né Onorúgame, 'lige resía
alué rió napu gu'írimili ju ne saíla
ne'chí cha'piá.
23 Alésíko chojkile rukea a'bopi
alué makué oká rió chieri níliga
gu'írimili Esusi saíla Esusi cha'piá.
24 Alésíko chojkile alué makué
oká rió ra'icha 'we bochí anigá
a'pílipi e'wélala neraga mochíniliga.
25 'Lige Esúsika anele:
—Alué e'wélala selígame alé
bilena wa'lú gawichí nulame,
alueka 'we nochárime ju alué
ralámuli napurigá ajágame, 'lige
alué ralámuli e'wélalaka 'la semáriga
gu'írame mayeme ju alué ralámuli.
26 'Lige 'emi ralámulika tase alarigá
niwa. Alué bilé rió abé najtékame
ka, alueka nímili júkuru napurigá
alué bilé rió re'malí nóchame
tabilé gunarume. Alué nulame ka
nejkúrime nímili júkuru napurigá pe
bilé nóchame. 27 ¿Chieri júkó abé
najtékame, alué mésachi asíbame
go'ame go'mea, alué chalá go'ame
ro'ame? ¿Tacha alué mésachi
ajtígame abé najtékame ju? Neka
pe napurigá bilé rió ju go'ame
ro'ame. 'Émichigó a'chigóriga niwa

‡ **22:19** «Gu'íriga» aniáká Esusi pe anime ke anile suwábaga ralámuli alawala 'la bi'wimeo 'la oyérasaká Onorúgame alué ralámuli.

napurigá ne. 28 'Émika senibí ne'chí
'yuga e'yénale ne'chí resí olánilichi
ne saíla. 29 Neka alekeri 'yámala
'emi a'walí napurigá ne O'nola
'yale ne'chí 30 napurigá go'mela
'emi 'lige bajímala alé ne nila
mésachi mochiga napu'lige ne uché
ku sebasa, 'lige alé mochíbamala
'emi mutélachi napu ju e'wélala
mochime napurigá gatémala 'emi
ra'íchali alué makué okaná cho-
jkégame ralámuli israelita 'yuga.
31 Alésíko alué Esusi Simoni 'yuga
ra'íchale regá:
—Mué Simoni,§ alué Remónisika
tala resí olániliga 'emi, wejpisóniliga
napurigá ri'ligó wejpimókime na-
purigá a'rémala 'emi oyeria ne nila
ra'íchali rejcholi. 32 Neka 'wéchigo
tánigo Onorúgame napurigá tase
siné a'rémala mué bijchigia 'la
gu'írilime ko mué Onorúgamete
napu'lige 'ma chajkena o'tosuga
mué alué Remónisite. Napu'lige
'ma ku uchéchigo ku oyérasa mué
ne'chí, 'lige gu'íriwa mué gom-
paniérola ruigá wa'lú a'walí nígame
ko Onorúgame.
33 'Lige Pégroka anele:
—Mué Wa'lula, neka aba'lá simé
olá mué 'yuga rekó galírale ba-
jchalíe, rekó me'liruge.
34 'Liko Esúsika nejele regá anegá:
—Pegro, be'lí be'á napu'lige
ta'chó sinachi o'tolí, baisá
'yegámala mué ta machióriká
ne'chí.
35 'Lige Esusi rukele aba alué
makué oká rió:
—¿'We rokáré bilé tábiri napu'lige
júlige ne 'emi tabilé o'ká sibula
tabilé enomítiri, 'lige tabilé pabega
aká nujubami akarálime?
'Lige alué ralámulika nejele:
—Tabilé tábiri rokáré.
36 A'lígeko Esusi regá anele:
—Jípeko 'la o'toboa chiwela, 'lige
enomítiri. 'Lige bilé 'emi tabilé
nílasaká siparina 'liko ralinewa
bo'né o'páchala, siparina raliboa
'lige. 37 Neka 'la ruwí: Bijchiá
me'liboli ju ne napurigá aní
alué osilí Onorúgame nila 'we 'ya
newárigime ta'chó ochérachi ne,
regá anime: «'We resí oláwili ju alué
rió, napurigá pe apiépiri rió cha
'sime alarigá etéwili ju.» Alarigá
ruwí alué osilí, 'lige 'la bijchiá
alarigá ikimeli ju napurigá ruwí
alué osilí Onorúgame nila.
38 'Lige bilé alué makué oká rioka
anele:
—Mué Onorúgame a'walila
nígame, jena bi'tí oká siparina.
'Lige Esúsika regá anele:
—A'lá ju.

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo Onorúgame 'yuga alé Rusaleni na'lebo rabori Olibo anilichi

39 'Lige Esusi simile Rusaleni
na'lebo rabori Olibo rewégachi
napu simime nile bo'né Onorúgame
'yuga ra'ichamia, 'lige alué 'yuga
benime najátale. 40 'Lige sebasa alé
rabori anele:
—Tániwa iwérali Onorúgame
napurigá ta neyúrimala Remónisi
na'tálila.
41 'Lige Esusi alé a'mibemi waná
simile, 'lige alé chojkóbisiga ilíbale
Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige
Onorúgame 'yuga ra'icha regá
anele:
42 —Mué O'nó, neka tabilé na-
jkí napurigá ralámuli resí olámala
ne'chí. Mué abalarigá najkisáká,
abirigá resí ikiméleké ne.
43 'Lige pe yati neraga ma'chínale
bilé santo ánjeli alé 'paka
rewagáchika simígame a'walí
'yamia Esusi. 44 'Lige Esusi we'ká
'nátaga resí níliga, 'we iwégame
ra'íchaga Onorúgame 'yuga 'we
chilénale napieri elá 'lige wijchí
pachule. 45 'Lige ku o'weti ilísisa alé
napu chojkóbaga ilile Onorúgame
'yuga ra'icha, 'lige ku simile
napu mochile bo'né nochálalachi

§ **22:31** Alué Simoni oká rewégame nile, Pegro anilime nílechigó. 'Lige i'sínimi Esusi Simoni Pegro anilime nile.

nulame, 'lige 'ma okókame rewale,
'ma okole resibaka chálagá we'ká
'nátaga. 46 'Lige anele:
—¿Chonigá okoka bi'tirúché
'émika? Mochísiga o'weti, ra'ichawa
Onorúgame 'yuga, iwérili tániwa
napurigá ta neyúrimala Remónisi
nila 'nátili.

Jena ruwimela Esusi cha'pílirigo saílate

47 Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué
Jurásika napu nílige bilé alué
makué oká rió Esusi nila nóchali
nulame we'ká ralámuli 'yuga sébale
alemi. 'Lige a'bé nawile Esusi, ba-
nachí chu'migá repórile napurigá
nokame nile alué ralámuli, 48 'lige
Esúsika anele:
—Mué Jurásika ne'chí chu'miá
banachí pe ruigá 'smi mué ne ko
Esusi napu 'yaga e'yena ne saíla,
ne alué rió napu nawágame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga.
49 Alué Esusi benírameka etesa
alarigá oliachi Esusi, regá rukele:
—Mué Onorúgame a'walila
nígame, ¿pala sásiwa ramué
siparínate?
50 'Lige bilé alué Esusi nila
nóchalichi nulame rejpúnale na-
jkala wajtoná ilígame alué rió
wa'lula balé 'yuga nóchame. 51 'Lige
Esúsika anele:
—¡Tase che olawa, a'rewa 'emi!
'Liko Esusi ku na'chúchale alué
rió najkala.
52 'Lige Esusi anele alué e'wélala
balé abiena alué e'wélala sontalo
alué wa'lú re'obá Onorúgame galila
tebume abiena alué e'wélala rió
ralámuli jurío nuleme, napu sébale
o'tomea alué Esusi:
—'Émika we'ká siparina, igútiri
o'ká si. ¿Chigórigame ju ne?
53 Napu'lige ne nabí rawé ajtígachi
alé wa'lú re'obachi, 'lige tase siné
che olá 'emi ne'chí. 'Lige jípeko
a'má seba raweli napu'lige 'emi
resí olámala ne'chí. 'Ma umérilia
'emi resiti 'nátalite.

Jena ruwimela Pegro tabilé machiórílígo alué Esusi

54 'Lige alésíko cha'píliru alué
Esusi 'lige o'tóliru alé wa'lula
balé bejtélachi. 'Lige alué Pégroka
najátasia enale pe mejkabeka.
55 'Lige alé ra'pichí nasipa na'yasa
mochíbale alué saíla, alemi
mochíbale sujkáliga, Pegro abiena
alemi asíbalechigó. 56 'Lige bilé
mukí go'ame newame etesa alemi
ajtígachi Pegro sujkáliga, kilí ilíbale
e'negá, 'lige anile:
—Neka eteme ke ye rió Esusi
'yuga eyénachi.
57 'Lige alué Pégroka 'yégale regá
anigá:
—Mué mukí, neka tase machí
alué rió.
58 'Lige pe nujubapi bilé rió etele
alué Pegro, 'lige anele:
—Ne abiena eté mué Esusi 'yuga
eyénachi.
'Lige Pégroka nejele:
—¡Mué rió, neka tase 'yuga eyene
alué rió!
59 Pe nujubapi uché bilé rió anile:
—'La bijchiá ye rioka Esusi 'yuga
eyéname ju, napugiti napurigá
Galilea rewégachi ejperégame,
alarigá ra'íchame kame.
60 'Lige alué Pégroka regá anele:
—¡Mué rió, neka tase machí
tachiri olagá aniá mué!
Pe aba'lige yati bijí ra'icha
ajtígachi alué Pegro, sinale bilé
o'tolí. 61 'Lige alué Esúsika gu'lile
'lige e'nele alué Pegro. 'Lige alué
Pégroka nélále alarigá anésiga alué
Esúsite rapakónala alí, 'yegamio
baisá alué Pegro ta'chó sinachi bilé
o'tolí. 62 'Liko alué Pegro ma'chínale
alé 'minami, 'we chálagá nalale.

Jena ruwimela gawélirigo Esusi

63 Alué ralámuli Esusi tebúkame
'we gawélale alué Esusi 'lige
a'kuérami chibi olale abichilubi
'we gawéliga. 64 Busila bulesa
ba'nasólite abichilubi 'we chibi
olale 'lige rukele:
—Machígobá ¿chieri 'siá nejchoa?

65 Aminami we'ká e'karúriga
chíbiriga anele.

Jena ruwimela Esusi o'tólirigo e'wélalachi ra'íchali gatélichi

66 'Lige che'lachi napuíle e'wélala
ralámuli jurío nuleme, abiena alué
e'wélala balé, 'lige alué Moisesi re-
jchólila benírame, 'lige o'tóliru alué
Esusi alé ra'íchali gatélichi. 67 'Lige
alé iwégame rukéliru:
—Ruwí: ¿Pala mué ju nejkúrimili
Onorúgamete julárigame?*
'Lige alué Esúsika nejele:
—Rekó anisá ne «ne ju», 'emi tase
bijchígimala, 68 'lige ne rukisá 'emi
chieri ka ne, 'lige tase ruwimela
'emi chieri ka ne. 69 Ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika na-
purigá rió neraga, jípesíko asimela
ne alé 'we najtechi napu ajtí alué
Onorúgame wa'lú a'walí nígame.
70 'Lige suwábaga alué ralámuli
regá rukele:
—¿'Liko mué Onorúgame Inolá
korime ke aní mué?
'Liko Esúsika regá nejele:
—Ju, aka 'emi 'we a'lá ma'chígime
aníché a'boi.
71 'Liko regá anile alué ralámuli:
—Ya 'ma 'la sébali machirúke'é,
tase rokáré uché bilé rió machime
napugiti bo'né 'la sébali ruyame.

23

Jena ruwimela Esusi o'tólirigo alué selígame Pilato ajtígichi

1 Alésíko suwábaga alué e'wélala
jásele 'lige o'tole Esusi alé napu
asale alué selígame Pilato anilime,
napu nóchali 'yárigame nile alué ro-
mano e'wélalate napurigá alé Ju-
rea nulámala. 2 'Lige alé chojkile
e'chewa regá anegá:
—Ramueka etelia ye rió ra-
mué ejperélachi ramué nila gawí
bo'ígichi se'nú ra'íchali ruyachi, tase
najtétiwará ramué alué wa'lula
gobierno Roma nulame, abiena
ruwí alué Onorúgamete julárigame
ka, 'lige aminami wa'lula gobierno
korí.
3 'Liko rukele alué selígame Pi-
lato:
—¿Mué ju wa'lula rey ralámuli
jurío nuleme?
Esúsika regá nejele:
—Ju, ne ju.
4 Alésíko alué Pilato ruyele alué
wa'lula balé abiena alué uché jaré
ralámuli regá anegá:
—Ne níriká, tabilé cheri kanti
káwé ye rió.
5 'Liko alué ralámulika aminabi
anele 'we a'wágame ra'íchaga:
—Tabilé 'la ra'íchali beniri
ralámuli jena Jurea rewégame gawí
bo'ígichi ejperégame. Alé Galilea
anilime gawí bo'ígichi chojkile
sineko, 'lige jípeko 'ma jeka Jurea
seba.
6 'Lige alué Pilato akisá alé
Galilea anilichi chojkíligo, rukele
pala Galilea bejtégame ka alué
rió Esusi. 7 'Lige ruyésiga Galilea
bejtégame ko Esusi, 'liko nulale
o'tóniliga alé napu asale alué
selígame Erore napu nile selígame
alé Galilea anilime gawí bo'ígichi
nulame. A'lige rawé eyénale alué
wa'lula selígame Erore alé Rusaleni
rewégachi.

Jena ruwimela Esusi 'ma o'tólirigo napu asale alué wa'lula selígame Erore

8 'Lige alué wa'lula selígame
Erore Esusi etesa 'we ra'sálále.
Abé 'yabesi we'ká rawé 'we
eténilia asálige alué Esusi, napugiti
akéligime Onorúgame a'walila
nígame ko alué Esusi. 'Lige 'we
eténile asálige pala 'la bijchiá ko
a'walí nígame ko. 9 'Lige we'ká
ra'íchali rukele 'lige alué Esúsika
tase nejele. 10 Abiena alé jale
alué e'wélala balé abiena alué
ralámuli ra'íchali rejcholi benírame
alué Moisesi a'rélala, 'lige 'we

* **22:67** Napu'lige Esusi rukilía: «¿Pala mué napu nejkúrimili ju Onorúgamete julárigame?» Pe regá rukilime kéréle: «¿Pala mué ju Kristo?»

iwégame e'chewa jale. 11 'Liko alué
selígame Erore 'lige abiena alué
sontalo chojkile gawelia. 'Lige
o'pachátarile alué o'pacha 'we
semati napu alué bo'né selígame
Erore o'pachátame nile, 'lige pe
gawéliga lolale. 'Lige alué selígame
Erore nulale napurigá ku alé Pilato
ajtígachi o'toboa alué Esusi. 12 'Lige
alésíko alué selígame Erore 'lige
selígame Pilato 'we a'lá gompaniero
gayénale, 'yabé bajchabé raweka
na'áuka járome nílige.

Jena ruwimela uchéchigo o'tólirigo Esusi alué Pilato ajtígichi

13 'Liko alué selígame Pilato
bayele alué e'wélala balé, abiena
uché jaré rió e'wélala, abiena we'ká
ralámuli, 14 'lige anele:

—'Émika akiná a'pá ye rió ra'íchali
najsibuga eyéname kóriká. 'Lige
neka 'ma 'la rukékuru 'emi akériga,
'lige ne níriká tabilé se'winá
'síkame ká'é ye rió napurigá 'emi
e'chewámala ye rió ra'íchali najsi-
buga eyéname ko. 15 Nibilé alué
selígame Erore níriga tabilé chieri
kame ká'é napurigá me'liboa ye
rió. 16 Pe nulámala ne napurigá
wejpisópua ye rió, 'lige pe yati
ku elímala ne napurigá simela
a'minami —anile Pilato.

17 Napu'lige Páskua oméga chi
sebasa senibí bamí, alué Pilato
ma'chí pame nile bilé rió galírale
bajchárigame, alekeri pe wejpisosa
a'rémoríle alué Esusi. 18 Iligá alué
we'ká ralámuli tase elale, 'lige
chojkile ne'oa regá anegá:

—¡Tase pe wejpisosa a'rewa alué
rió! ¡Barabasi 'nalina ma'chí pápua!

19 Alué rió Barabásika galírale
bajchárigа asale napugiti nakó
o'wínaligime alé Rusaleni we'ká
riógachi abiena me'álige bilé rió.

20 Pilato tabilé bajchánile galírale
alué Esusi, alekeri uchéchigo
siné ruwile pe yati ku elimio
napurigá 'minami simela, 21 'lige
alué ralámulika abéchigo a'wágame
ne'ole 'liko regá anigá:

—¡Gulusichi ujchawa! ¡Gulusichi
ujchawa!

22 'Lige Pilato uchéchigo regá
anile, alésíko 'ma baisá nile:

—¿Tachiri chátiri nasibule ko ye
rió? Ne níriká tabilé se'winá 'síkame
ju ye rió napurigá me'liboa. 'Lige
neka pe nulámala napurigá we-
jpisópua, 'lige pe yati ku elímala ne
napurigá simela 'minami.

23 'Lige alué ralámulika abichilubi
'we nulale e'wele ne'oka napurigá
gulusichi ujchawa alué Esusi.
'Lige 'we ne'ole alué ralámuli
abiena alué e'wélala balé, arigá 'ma
umébale anigá napurigá najkile
a'boi. 24 'Liko alué Pilato e'wale
napurigá najkile alué ralámuli.
25 'Liko ma'chí pale alué uché
bilé rió galírale bajchárigame
napu alué ralámuli najkile ma'chí
pasime napu nakó o'wínalige alé
Rusaleni we'ká riógachi abiena
napu me'álige bilé rió. 'Liko
alué Pilato elile alué e'wélala balé
napurigá alarigá olámala napurigá
najkile a'boi.

Jena ruwimela Esusi majtórilirigo alué wa'lú gulusí

26 Napu'lige sontalo 'ma 'yuga
e'yéniga Esusi gulusí* majtóriga
alé gulusichi ujchamia, 'lige
bilé rió cha'pile alemi eyéname
kóliga Siréneka nawágame Simoni
rewégame napurigá gu'írimala
gulusí majtórilichi. 'Lige majtóriliru
napurigá guwana enámala maj-
toga napu Esusi enale. 27 'Lige
we'ká ralámuli e'yénale najátasia,
abiena we'ká umugí e'wele nalasia
e'yénale chálagá na'temaka Esusi
o'towachi. 28 'Lige alué Esúsika
e'nele 'lige anele:

* **23:26** Mayelia siné kachi Esusi majtórilirigo alué gulusí re'pá o'wepo nasipa bo'ígime rabileta ru'nágame alué gulusí newalime. Mayelia alué uché bilela rabilétaka o'weti ilígame 'ma alé rabó ilíligo.

—'Emi umugí jena Rusaleni
ejperégame, tase nalápua ne'chí
na'temaka, pe iligá 'emi a'bopi
na'temaka 'nalina nalápua abiena
'emi a'boi 'kúchila. 29 Sebámala
raweli 'we resiti raweli tase
anachárume 'lige alué umugí
chi'ime a'tanégame abiena
ojtabégame alueka uchérajpé abé
resí nílimala, 'lige ta'mé 'we rasigá
resí nílimala alué umugí tabilé
'kúchigame ka. 30 Abiena anile:
«Alué we'ká ralámuli najkimela
napurigá amoba gajúmala re'pá
jágame rabó nokogá.» «Abiena
najkimela napurigá na'póliwa re'lé
jágame rabote.» 31 'We cha nokame
ju ye ralámuli, ne 'la Onorúgamete
julárigame kachi chiena 'we resí
oliá ne, 'lige a'kinana abéchigo resí
oláwili júkuru 'emi.
32 Abiena 'yuga e'yénale oká rió
gulusí majtórigachigó 'we i'nílime
me'limea alué Esusi 'yúrigachigó.

Jena ruwimela Esusi gulusichi ujchálirigo

33 'Lige sebasa bilena rabó
Anayáwali Mo'ola rewégachi,†
gulusichi ujcháliru Esusi me'limea,
nasipa ujcháliru.
34 'Lige alué Esusi alé re'pá gu-
lusichi ujchásiga Onorúgame 'yuga
ra'íchale regá:
—Mué O'nó, pe rekó e'káwagó
ye ralámuli rekó lonokachi, tase
machí resí nokao ye ralámulika.
Alésíko alué sontáloka chojkile
re'ea‡ chieri meta alué Esusi
o'páchala.
35 'Lige alué we'ká ralámuli alemi
jale e'negá, abiena alué e'wélala
ralámuli jurío nuleme, 'lige 'we
gawélele alué Esusi, regá anegá
a'bopi:
—Esusi we'ká ralámuli gu'írile,
jípeko bo'nepi neyúsamale ke 'la
bijchiá Onorúgamete julárigame
nísaká.
36 Alué we'ká sontalo abiena
gawélele alué Esusi a'bemi jaga
i'wilí ba'wila pee a'wágame 'we
cho'kógame owigá 37 regá anegá:
—Mué Wa'lula, rey níriká
ralámuli jurío nuleme, bo'nepi
neyúsiwagó.
38 'Lige alué sontáloka ujchale
bilé rabileta osirúgime alé gulu-
sichi alé mo'rákana napu Esusi chu-
jkule regá anime: «Ye ju wa'lula
rey, ralámuli jurío nuleme.»
39 Abiena alué bilé rió cha 'sime
alé chujkúgame 'we gawélele, regá
anegá:
—¡Mué níriká Onorúgamete
julárigame, bo'né neyúsiwa, abiena
gu'íriwa ramué napurigá neyúsiwa!
40 'Lige alué uché bilé rioka
ne'óchale alué uché bilé rió, regá
anegá:
—Mueka ¿tacha majawáché alué
Onorúgame? Ramueka a'chigóriga
me'liboli júkuru napurigá ye rió.
41 Ramueka asíriga wa'lú gastigo
narigíguru, najtétiga napu resí
nokarúpá ramué. 'Lige ye rioka
tabilé inílame rió júkuru.
42 'Lige alarigá anesa alué rió
'lige Esusi 'yuga ra'íchale. Anele:
—Mué Esusi, 'we a'lá sébali
néléwa mué ne'chí napu'lige rewa-
gachi moinasa 'ma 'la sébali olasa
jena wijchimoba.
43 'Lige Esúsika regá nejele:
—Mué rió 'we a'lá nirá ne'chí,
alekeri jípesíko 'we a'lá sebámala
mué ne'chí 'yuga asimea alé 'pa
rewagachi.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

44 'Lige 'ma rawilichi 'ma
chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale
bochígimi gawichí. Nasípagana
enagá ku rayénale alué rayénali.
45 Napu'lige chóniga ilibasa,
alué chiní alé wa'lú re'obachi
Onorúgame galílachi chujkúgame
nasípagana chi'wale. 46 'Lige Esusi

† **23:33** Yolika «Calvario» aneme ju alué rabó, 'lige aminami «Gólgota».
‡ **23:34** Alué re'igí napu re'ele alué sontalo alé napurigá «dado» nile alué re'igí.

a'wágame ra'íchaga regá anele Onorúgame:

—Mué O'nó, 'ma ku o'tobógó ne alawala, 'lige 'we 'la repúpua.

Alarigá anisá, 'ma mukule.

47 Napu'lige alué sontalo wa'lula we'ká sontalo nuleme etesa alarigá ikisá, 'lige 'we a'lá niraga ra'íchale Onorúgame regá anigá:

—'La bijchiá ye rió 'we a'lá rió nile, tase se'winá 'síkame.

48 'Lige alué we'ká ralámuli napu jale etea mukuchi Esusi 'lige we'ká e'karúriga ikichi, 'minami simíbale sulachí o'chosia chálagá napurigá nokame nile a'boi bile ralámuli mukusá. 49 Alué we'ká ralámuli napu ekí nile alué Esusi machime, abiena alué we'ká umugí napu si e'yénale Galiléaka Esusi 'yuga, alueka a'nabeka mejkabé jale e'negá alarigá oliachi.

Jena ruwimela Esusi gatélirigo bilena ewachi napu ewarárigime nile napu rekáwili nile bilé mukúgame

50 Ajtile bilé rió jurío 'we a'lá rió José rewégame, Arimatea rewégachi ochérigame we'ká riógachi napu nile pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, alueka bilé wa'lula nile ralámuli jurío nuleme. 51 Alué rió Joseka tase najkílige napurigá me'liboa Esusi. Uché jaré e'wélala juríoka 'we najkílige napurigá me'liboa Esusi. Alué Joseka 'we a'lá oyérame nile alué Onorúgame nila rejcholi, 'lige buigá asale bilé rawé napu sebámili nile napu'lige 'ma 'la sébali ikimeli nílige jena wijchimoba napurigá najkile Onorúgame. 52 'Lige alué rió simile e'nemia alué Pilato, 'lige lisensia tánale alé gulusichi chujkúgame mukúgame Esusi re'kibumia o'tomea a'minami gatemia. 53 'Lige re'kibusa alé gulusichi chujkúgame, 'lige kabile rojsákame chinichi, 'lige o'tole 'lige rekale bilena ewarárigichi wejtosá rejtechi pachami bajkigá napu ta'chó 'wesi mukúgame gatérigime nile alé. 54 A'lige rawé 'we jigale ta'chó rapagachi alaké yanchi rawé, napugiti rapagásaká 'ma resíbilichi níligame melénala rukuchégame abiena.

55 'Lige alué umugí napu si e'yénale alué Esusi 'yuga Galiléaka, alueka 'la etele alemi alarigáriga gatélichi alué Esusi. 56 'Lige ku sebasa alé galírale napu bejtébaga mochile, 'lige gajsalá basule 'we semá júkame alué mukúgame ro'emia alué gajsalá ba'wila, 'lige gajsalá yowí rusule alué Esusi mukúgame ujchemia. 'Lige resíbulichi, resíbale napurigá nulame nile Moisesi nila ra'íchali rejcholi.

24

Jena ruwimela Esusi ku ajániligo

1 Romíkichi 'we be'á simíbale alué umugí alé napu bo'ile alué Esusi pachá napu rekálirige gatériga. 'Lige o'ká simíbale alué ba'wí 'we semá júkame 'lige alué gajsalá yowí rusurúgame o'ká. 2 'Lige alé ewágachi sébaga, etele chajkena ajtigó rejté napu ajchárigame nile ma'chímanaka 'yériga alé napu rekáliru Esusi. 3 'Lige mo'ile, 'lige tase rewale Esusi mukúgame alé gatérigime. 4 Alésíko kilí jale 'nata: «¿Chukíleché Esusi?» laa jale. 'Lige yati neraga etele oká santo ánjeli napu Onorúgamete julárigame nile, o'tosákame ra'ósame o'páchigime alé a'bemi jágame. 5 'Lige alué umugika majaga wijchí rojpóchaga uchúpale. 'Lige bilé alué santo ánjelika rukele:

—¿Chonigá 'yamíché 'émika Esusi jemi suwígame gatélachi? 6 ¡'Ma ku ajánaleché, tabilé néré jemi! Aka 'la na'tásibá alarigá ra'íchaligo alé Galilea asagá. 7 Ruwile alué napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, nejíwili níliga alé e'wélala ralámuli mochígichi napu 'we resí nokame ju, 'lige alué bo'né

Esusi 'ma gulusichi ujchagá resí
oláwili níliga, 'lige 'ma mukumeli
níliga alé gulusichi chujkugá, 'lige
pe bakiá rawé kachi ku ajánamio.
8 'Liko alué umugika nélále alar-
igá anélirigo alué Esúsite.
9 'Lige pe nujubapi yati kumi
simíbale galírale, 'lige ruyele alué
makué bilé rió Esusi nochálilachi
nulame abiena suwábaga alué
uché jaré ralámuli alé. 10 Alué
umugí napu e'yénale alé napu Esusi
gatélirige nile María Magalena
rewégachi bejtégame, 'lige Juana,
'lige María alué Santiago eyela,
'lige uché jaré umugí. Alué umugí
nokale ruyea alué makué bilé rió*
Esusi nochálalachi nulame. 11 'Lige
tabilé bijchígile alué makué bilé
rioka alué umugí alarigá ruwichi,
iligá regá 'nátale: «¿'Lacha bijchiá
nímalawé napurigá aní ye umugí?»
12 'Lige alué Pégroka ma'chínale
'lige yati 'male e'nemia alé 'mi
napu bo'ílige gatériga Esusi. 'Lige
alé sebasa pe chinicho rewale,
'liko ku galírale simile, 'we na'tasia
enale kumi ta rewisáká alué Esusi
gatérigime alé ewarárigichi.

Jena ruwimela alemi Emausi simime bowé bo'ígichi ma'chínaligo Esusi

13 A'lige rawé napu alué Pe-
gro ro'ínasa napu bo'ile alué
Esusi gatériga, a'lige rawé simile
alué rió Kleopasi rewégame 'lige
uché bilé ralámuli 'yuga, simíbale
alé pe'kabi riógachi Emausi
rewégachi napu ejperégame nile
alué ralámuli. Emaúsika pe a'mulipi
nile alé Rusaleni. Alué oká
ralámulika tabilé nulame nile Esusi
nochálilachi, pe gompaniérola nile
alué Esusi 'yuga nóchame makué
bilé rió. 14 'Lige alemi boichimi
e'yénaga bijí ra'ichasia e'yénale 'we
chálagá etesa mukúligo alué Esusi
alé gulusichi. 15 'Lige ra'ichasia
e'yénigichi alué ralámuli, 'lige pe
yati neraga ma'chínale alemi Esusi,
'lige si simile. 16 Rekó 'la etee 'lige
tase machile alué Esusi ko. 17 'Lige
Esúsika rukele:

—¿'Émika tachiri ra'ichasia
i'nárikó jemi bowesia?

18 'Liko alué rió Kleopasi regá ne-
jele chálagá:

—Suwábaga ralámuli machíché
alarigá ikíliga kulírikáchi alé
Rusaleni. 'Lige ¿pe muecho tabilé
machí alarigá ikíliga alé?

19 'Lige Esúsika rukele:

—¿Chukirú ko alé?

'Lige bilé alué ralámulika regá
anile:

—'Ma me'líliru alué Es-
usi Nasareta bejtégame,† alué
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame. 'We 'la benégame
nile we'ká e'karúgame nóchaga
abiena rejcholi ruigá napugiti
Onorúgame a'walila nígame
níligame. Onorúgame 'we a'lá
nirale suwábaga napurigá 'sile alué
Esusi abiena ralámulichigó. 20 'Lige
alué e'wélala balé 'lige ramué
nuleme e'wélala 'ma nejile na-
purigá me'liboa gulusichi ujchagá
alué Esusi. 21 Ramueka mayelie
alué Esusi 'simio aminá jula alué
ramué saíla napurigá taché olawa
ramué jena Israeli ejperégame.
Ya 'ma bakiá rawé ju mukusá
Esusi. 22 Aminami jaré umugí
ramué 'yuga e'yéname simíbale
che'lachi alé napu bo'ile gatériga
Esusi, 23 'lige tabilé rewale alué
Esusi gatérigime. 'Lige ku jsíturu
galírale ruwisia jaré santo ánjeli
Onorúgamete julárigame etéliga,
'lige alué santo ánjeli ruwíligo
ku ajániligo alué Esusi. Rekó 'la
ma'chígime ruwichi ramueka ta'mé
'la bijchíguru. 24 Jaré alué Esusi
nochálilachi nulame simíbale alé
ewarárigichi napu Esusi gatériga

* **24:10** Napu'lige Esusi me'lisuga alésíko 'ma pe makué bilé ejtebile 'la Esusi oyérame napugiti Jurásika 'ma tabilé oyériligame Esusi. † **24:19** E'nesi glosario «nasareno».

bo'ile, 'lige alueka abiena etele
napurigá anile alué umugí, etele
tabilé nérekó Esusi alé.
25 A'lígeko alué Esusi anele:
—¡'La tabilé 'nátanti ju 'emi,
tabilé o'má bijchíginti napu anílige
alué 'ya mochígame napu ruwime
nile napu anele Onorúgame!
26 ¿Tabilecha resí oláwili nílige
alué rió Onorúgamete julárigame
napu'lige ta'chó moyena ku rewa-
gachi Onorúgame 'yuga asimea?
27 'Lige chojkile ruyea suwábaga
alué ra'íchali napu uchú alé
apélichi Moisesi osilila 'lige abiena
suwábaga napu ruwile napu anele
Onorúgame napu ruwime júchigó
churigá nochámili níliga alué Esusi.
28 Napu'lige sebasa pe u'kabi
riógachi Emausi rewégichi napu
simiba e'yénale alué Kleopasi 'lige
alué uché bilé ralámuli, 'lige Esúsika
aminabi abichilubi 'we siméliti ka
'siá 'sile. 29 'Lige alué ralámulika
bayérole alemi galírale, regá anegá:
—Jena che'lebáwaguru ramué
'yuga ramué galílachi, 'ma 'we alí
kame, 'ma amulí chona.
'Liko Esúsika simile alemi
galírale.
30 'Lige alué oká ralámuli 'yuga
asagá alé mésachi, 'wile alué baní
napuyeri remé, 'lige Onorúgame
cheliera 'yasa, 'lige nasípasi 'yale
a'pílipi alué oká ralámuli. 31 A'lige
alué ralámulika pe yati neraga
machile pe Esusi ko alué rió. 'Lige
pe yati abajá tané ikiá kíbale.
32 'Lige regá anile a'bopi ra'íchaga:
—'La bijchiá alué Esusi nílige
alué rió, gite 'we a'lá ga kanti
ra'íchaniétigó 'naka boichika enegá
ruyá alué Onorúgame nila ra'íchali
rejcholi. Bochígimi sulachí 'we a'lá
ga kéturu akiá alué ra'íchali.
33 'Liko tase we'ká 'nátaga, ku yati
simíbale alé Rusaleni. 'Lige rewale
napuíka mochígame alué makué
bilé rió nulame Esusi nochálalachi,
abiena mochile uché jaré ralámuli
Esusi oyérame. 34 'Lige alué we'ká
ralámuli anele alué oká ralámuli:
—¡'La bijchiá ku ajánale alué Es-
usi! Aka alué Simoni (Pegro) 'la
bijchiá etégoríché.
35 'Liko alué oká ralámulika
ruwile alé boichimi ma'chínaga
ikíligo bilé rió. 'Lige napu'lige alué
rió baní 'yasa alué oká ralámuli alé
galírale a'lige kulí machíligo Esusi
níligo alué rió.

Jena ruwimela Esusi ma'chínaligo alemi alué we'ká ralámuli jágichi

36 Napu'lige bijí ra'icha jágichi
alué ra'íchali, 'lige yati neraga ilíbale
alé nasipa alué Esusi, 'lige reporale
regá anegá:
—Riosi kuira.
37 Alué ralámulika 'we majale, pe
bilé alawá ko lale. 38 Nobi Esúsika
anele ko:
—¿Chonigá majawíché 'emi?
'Émika tabilé 'cho bijchigi ne Esusi
ku ajániligo. 39 Aka e'nésibá ne'chí
sekala, 'lige ne'chí ronola. Chieti
ka go. Ne'chí nochásibá, bilé
alawaka tabilé sa'pégame ju 'lige
tabilé o'chégame napurigá etiá 'emi
ne'chí.
40 'Lige regá anesa, etérale bo'né
sekala 'lige bo'né ronola. 41 'Lige
alué ralámulika etea alué Esusi
lale: «¿'Lacha Esusi júpué? Aka
Esúsika 'ma me'líliruché. ¿Ku
ajánalegerémá?» A'kuérami 'la
bijchígale.
'Lige Esúsika rukele:
—¿Ta nerú go'ame jena?
42 'Lige alué ralámulika 'yale pe'tá
ro'chí awérigame, 43 'lige Esúsika
yati nareka go'ale alué ralámuli
etériga. 44 'Lige anele:
—'La sébali alarigá ikile napurigá
ne ruiyé napu'lige ne bijí 'emi 'yuga
eyena, 'la alarigá ikimeli nílige ne
napurigá aní alué Moisesi nila
ra'íchali rejcholi, abiena napurigá
aní alué osilí 'we 'ya osirúgime
napu osale alué napu ruwime
nile napu anélige Onorúgame, 'lige

napurigá aní alué apeli Onorúgame
Wikárilime uchúkame.
45 'Liko Esusi 'ma 'la machírale
alué osilí Onorúgame ra'ichálila
chujkúgame, 46 regá anegá:
—Alué osilika ruwime ju
mukumeli níliga ne Onorúgamete
julárigame 'lige pe bakiá rawé
kachi ku ajánamili níliga ne
me'lisuga. 47 'Lige alué ra'íchili
'we a'lá ra'lanárigame nímala
napurigá suwábaga ralámuli 'la
machimela alarigá ikimeli níligo
ne. Jena Rusaleni o'winámala
'emi, suwábaga ralámuli jena
wijchimoba mochígame ruyea
ye rejcholi napurigá ku guwana
na'ṭámala alué ralámuli chátiri
resitiri nóchaga járome. 48 'Lige
'emi 'la machigá mochímili júkuru,
'lige 'la ma'chígime ruyémili ju
ralámuli ku ajániligo ne. 49 'Lige
ne nejímala alué a'walí napu
Onorúgame nejímoríle napu alé 'pa
rewagachi asagá 'yámorílige, 'lige
'émika jena mochiwa we'ká riógachi
Rusaleni napusí 'ma naré 'emi alué
a'walí Onorúgame nejílala —alarigá
anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi rewagachi simíligo

50 Alué Esúsika 'yuga simile alué
we'ká ralámuli alé na'pami rabó
chebilena riógachi Betania anilichi
a'mulipi. 'Lige bo'né sekala
o'wíniga, iwérali 'yale suwábaga
alué ralámuli. 51 'Lige 'ma iwérali
'yasa, 'ma simile rewagachi.
52 Alué ralámulika 'ma ku e'tegínele
Rusaleni 'we ra'sálagá. 53 'Lige
alé wa'lú re'obachi Onorúgame
galílachi senibí mochime nile 'we
ra'sálagá semáriga ra'icha a'walí
nígame ko Onorúgame.
Pe ikipi képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Regá Anime Osale Juani Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba

Jena ruwimela chu'síligo Esusi jena wijchimoba

1 Ta'chó nerúgichi gawí 'lige
rewagá, alué Kristo* Onorúgame
'yuga bejtégame nile. Nabí asame
nile, Onorúgame nile. 2 Alué
Krístoka Onorúgame si asale 'ya
bajchá rawé napu'lige Onorúgame
ta'chó newachi ye gawí 'lige
rewagátiri. 3 'Ya bajchá tabilé
tábiri nerule, 'lige napu alué Kristo
'nátale, yati neraga nerule gawí
'lige rewagá. Suwábaga napu
ekí nerú jena, alué 'sile newá
pe bo'né 'nátaga. 4 Alué Krístoka
bo'né alawala 'yale ralámuli jena
wijchimoba mochígame napurigá
'la na'támala Onorúgame 'yuga
'lige napurigá tabilé e'yénamala
chónagachi. 5 Alué Onorúgame
na'tálilaká ju napurigá ra'ósali 'lige
'ma sébale alé napu mochí alué
ralámuli chátiri 'nátili 'nátame, nobi
alué chátiri 'nátaliká tabiléchigo
neyúramalagó Onorúgame na'tálila
'yuga.
6 Jena asale bilé rió Juani
anilime. Onorúgameka júlale na-
purigá benírimala ralámuli. 7 Alué
Juani benírale ralámuli churigá ko
alué napu rewigáchikana nawale.
Alueka pe ruwime nile napurigá
alué ralámuli 'la bijchígimala alué
ra'íchali alué napu rewigáchika
nawale. 8 Tabilé Juani nile napu
rewigáchika nawálige. Alueka
pe iligá benírale napurigá alué
ralámuli 'la bijchígimala alué
ra'ichálila alué napu rewigáchika
nawale napu ju napurigá ra'ósali.
9 Alué napu rewigáchika nawale,
alué rioka 'la bijchígili ra'íchame
nile, 'lige alué rioka a'pílipi rió
'yame nile 'nátili napu ju napurigá
ra'ósali napurigá a'pílipi rió 'la
námamala churigá ko Onorúgame.

10 Alueka suwábaga tábiri newale
napu ekí nerú jena wijchi-
moba nobi ralámulika tabiléchigo
machigá etélekó alué rió. 11 Nawale
jena wijchimoba napu mochile
alué ralámuli Onorúgamete ro-
janárigame, nobi alué ralámulika
tabilé galeme nile, 'lige tabilé
nirame nile. Pe u'kábika 'la nirale,
12 'lige suwábaga napu ekí 'la
nirale, alué napu 'la bijchígale
napu Onorúgame anile, alueka
'la lisensia 'yáleru napurigá 'la
Onorúgame 'kúchila nímala alué
ralámuli. 13 'Liko alué ralámuli
narele Onorúgame Alawala, alekeri
Onorúgame 'kúchila ju. Tabilé
alué alawá alawega o'chérame ju
ralámuli napu'lige o'chérasa, se'nú
alawá nareme ju alué ralámuli 'ma
Onorúgame oyérasaká.

14 Ye rió napu rewagáchika
nawale pe jena ochérale 'lige wa'lú
rió ochérale napurigá ralámuli, 'lige
aba jena ajtile bejtega ramué 'yuga,
ramueka eteru wa'lú a'waliga
ochérigo napurigá Onorúgame
Inolá. Alueka tabilé tábiri resílále
napu Onorúgame nejime ju,
pe bi'lepi bo'né nila níligame,
suwábaga napu ekí ra'íchale asíriga
'la suwábaga 'la bijchiá nile. 15 Juani
'we a'lá ruwile churigá nimio alué
napu 'pákana rewagáchika nawámili
nílige, regá anile iwégame ra'íchiga:

—Neka 'ma ruyéturu 'emi
churigá nimio ye rió. Regá aniéturu
ne: «Alué rió napu nawámili ju,
alué rioka abéchigo najtékame ju
me'tagá ne'chí. Alueka asíriga 'yasi
bejtégame nile, napu'lige ne tabilé
'cho ochérachi 'ma asale.»

* **1:1** Yolí ra'íchaga «verbo» o «ra'íchali» anime chujkú Bíbliachi.

16 Alué rioka asíriga 'la sébali
'nátame ju. Aminami 'we a'lá
semátiri 'nátili nejime ju. Ramueka
asíriga o'maka naretu alué semátiri
'nátili napurigá 'nátame ju alué
rió. 17 'Yako narétuṭuru nulalí
Moisesi nejílala. Onorúgame 'yale
alué nulalí napurigá Moisésika
ramué beníramala. Jípeko abéchigo
'la semátiri 'nátili nejí Esukristo,
peba alué bo'né 'smíguru nejkuria
rekó se'nú 'nátili 'nátame nírige,
'lige aminami asíriga 'la bijchiá
beniri ramué. 18 Ralámuli jemi
mochígame ka pecha siné etégó
alué Onorúgame, pe iligá machiaa
napu ruwile alué rió napu pe
napuyépiri rió neraga nawale
rewagáchika napu ju Onorúgame
Inolá. Jípeko Onorúgame si ajtí
uchéchigo siné.

Jena ruwimela Juani, napu ralámuli rewarame ba'wichí bokobuga, bilé ra'íchali ruwíligo

19 Alué e'wélala jurío Rusaleni
anilichi mochígame napu'lige
machisá ralámuli rewará ajtigó
Juani, a'lige juláliru jaré balé, 'lige
jaré ralámuli napu lebita anilime
nile, napurigá regá rukémala alué
Juani:

—¿Chieri ju mué?

20 'Lige Juánika 'we a'lá
ma'chígime ruyele napurigá 'la
sébali námamala. Regá nejele:

—Tabilé ne ju alué napu
rewigáchika juláwili nile ralámuli
gu'írimia, alué napu Kristo anilime
ju, neka tabilé alué ju.

21 'Liko rukéleru Juani alué
ralámulite:

—A'lígeko, ¿mué ju alué 'ya be-
jtégame napu Elíasi anilime nílige,
alué napu ruwime nile napu anele
Onorúgame?

'Lige Juánika anele:

—Neka tabilé ju.

'Lige ralámuli uchéchigo siné
rukele:

—¿Alué napu ruwime nile napu
anele Onorúgame, alué napu
nawámaráe, alué júleke'é mué 'liko?
—anile alué ralámuli.

'Lige Juánika anele:

—Tabilé.

22 'Lige alué ralámulika anele:

—¿Chieri ju mué 'liko? 'La
rupóagurú napurigá ramué 'la
ma'chígime ruyéwampá alué
e'wélala ku sebasa. ¿Chonígó
mueka?

23 'Lige Juánika anele napu anile
alué rió 'ya ajtígame Isaíasi anilime,
alué napu ruwime nile napu anele
Onorúgame.† Anele Juani:

—Neka pe bilé rió e'wele
ra'íchame ju, alué napu e'wele
ra'íchame ju alé napu pee u'kume
ju‡ regá anigá: «'We a'lá o'wé
gatesi alué bowé napu simírimili ju
Wa'lula Onorúgame.» (Yeka anime
ju suwábaga ralámuli 'ma tabilé
chátiri 'nátili 'nátame nímili ko.)

24 Uché jaré napu julárigame nile
alé Rusalénachika, alueka bariseo
nile, 25 'lige alueka rukele:

—Mué tabilé alué rewagáchika
nawágame nísaká, 'lige tabilé Elíasi
nísaká mué, 'lige tabilé alué uché
bilé rió nísaká mué napu ruwime
nile napu anele Onorúgame, 'liko
¿chonigá rewará mué ralámuli?

26 'Lige Juánika nejele:

—Neka pe iligá ba'wite re-
warame ju. Bilé rió ajtí jena
a'bé napu mochí 'emi, napu 'emi
tabilé machí chieri ko alué rió.
27 Alué napu pe'wé nawámili ju,
abé wa'lula ju me'tigá ne'chí. Neka
ju napurigá bilé pioni, pe abé
u'tabela ju ne.§

28 Alakile alé Betania anilichi,
alé bajoniga bakochi Jorani
anilichi 'omi niraga napu rayénali

† **1:23** E'nesi Isaías 40:3. ‡ **1:23** 'We pee u'kume nile, abiena nerúgame nile bajisoli 'lige nerúgame nile gomichi napu ename nile ba'wí, alé rewarame nile Juani. § **1:27** Juánika anile: Neka tabilé ikiáré napurigá gu'írimala ne alué rió akalá koréala su'pana.

ma'chíname ju, alé napu asale Juani
ralámuli rewará.

Jena ruwimela Juani etéligo Onorúgame Inolá

29 'Lige melénala rawé be'á
be'lí Juánika etele Esusi a'mibeka
enágichi. 'Lige Juánika anele
ralámuli:
—¡'We a'lá e'nesi, jeka enákuru
bilé rió napu Onorúgame júlale pe
napurigá bilé bo'á neraga napu
me'liboli ju napu alué ralámuli
buinámili ju chátiri bowechi!
30 ¿Tacha nélá 'emi napu ne ruyánié
'yabé? Regáriga aniéturu ne:
«Pe 'we nawámala bilé rió abé
rajpé najtékame me'tigá ne'chí.
Alueka abéchigo 'yasi bejtégame
nile ta'chó ochérichi ne. Alueka
nabí bejtégame ju.» 31 Neka tabilé
machiéke'é alué ko. Neka iligá pe
rewaramia nawá ba'wite ralámuli
israelita napurigá alué ralámuli
israelita 'la machimela churigá ko
alué napu nawámili ju rewagáchika.
32 'Lige siné rawé Juani anile:
—Neka 'la etéturu Onorúgame
Alawala sébachi jena wijchimoba,
napurigá bilé baloma neraga,
alarigá nawáturu, 'lige alué baloma
Esúsichi asíbaturu. 33 Neka pecha
machié ko chieri rió nimio,
napu'lige Onorúgame ne'chí nulé
ralámuli rewarániliga ba'wite a'lige
ruyé Onorúgame ne'chí regá:
«Napu'lige mué etea Onorúgame
Alawala 'pa rewigáchika re'kínichi
alé alué riochi asibasa, alué
rió nímala ralámuli rewarame
bo'né Onorúgame Alawálate,
ye Onorúgame Alawala 'yámala
ralámuli.» 34 'Lige etéturu ne
narechi Onorúgame Alawala, neka
'emi ruyéguru ye rioka Wa'lula
Onorúgame Inolá ko.

Jena ruwimela pe kulí chojkíligo Esusi oyeria jaré ralámuli

35 Melénala rawé alué Juani ilile
uché jaré oká rió 'yuga bo'né 'yuga
járome. 36 'Lige Juánika uchéchigo
siné etele Esusi alemi eyénachi 'lige
anile alué Juani:
—¡'We a'lá e'nesi, alué ju
Onorúgame julálila 'pa rewigáchika
pe napurigá bilé bo'á neraga napu
me'liboli ju napurigá alué ralámuli
buinámala alé tabilé 'la bowechi
e'yéname!
37 'Liko napu'lige alué oká rió
akisá alanichi Juani, yati simíbale
Esusi najátamia. 38 'Liko Esusi,
napu'lige gu'lía etele alué oká rió
guwánaka e'yénigo, 'lige rukele:
—¿Tachiri 'yaga e'yénili 'emi?
—anele.
'Lige alué oká rioka nejele:
—Mué benírame, ¿koche
che'lébame ju mué?
39 'Liko Esúsika anele:
—Ne'chí 'yuga simasi, a'lige 'la
machimela 'emi.
Pe be'á be'lí nile pe'wera rainasa
napu'lige nápale Esusi. 'Lige
simíbale alué Esusi 'yuga, 'lige 'la
machile alemi che'lébame níligo.
'Lige alé mochile alué 'yuga
rukachégame rawé.*
40 Ye oká rió, Antresi anilime
nile bilé, napu Simoni Pegro bonila
nile. 41 'Lige alué Antresi yati sim-
ile bo'né ba'chila 'yamia Simoni
(Pegro) anilime, 'lige rewisá anele:
—'Ma rewirú alué Mesíasi.
(Mesíasi aniáká pe Kristo aniame
ju.)†
42 'Lige 'mi o'turú Simoni bo'né
bonílate Antresi anilime alé napu
asale Esusi. 'Lige Esúsika Simoni
etesa, regá anele:
—Mueka Simoni anilime ju
Juani inolá. A'kinana rawé Sepasi
anilime nímala mué. (Sepasi aniáká
pe Pegro aniame ju. Alué okánika,
Sepasi 'lige Pegro, pe rejté aniame
ju.)

Jena ruwimela Esusi bayéligo alué Belipe 'lige Natanaeli

* **1:39** Jaréchigo mayele alí níligo napu'lige simíbilige Esusi 'yuga.
† **1:41** E'nesi glosario «Cristo».

43 Melénala rawé Esusi simeli
nílige Galilea anilichi ejiro, 'lige
simile, 'lige alé Galilea anilichi na-
jtépale Belipe anilime rió. 'Lige Es-
usi anele alué rió:
—Nabá. Ne'chí oyériwa.
44 Belípeka Betsáira anilichi
riógichi bejtégame nile, 'lige alué
Antresi 'lige alué Pegro abiena
alé Betsaira ejperégame nílechigó.
45 'Lige alué Belípeka Natanaeli
najtépale, 'lige anele:
—Moisesi osale 'we 'ya bilé
rió nawamio, napu Onorúgame
julámili nílige, 'lige abiénachigó
alarigá osale alué ralámuli
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame, jipe 'ma eteru. Pe
Esusi ju napu Nasareta anilichi
riógichi bejtégame ju, napu José
inolá nílige.
46 'Lige Natanaélika anele:
—Tabilé 'wesi i'té a'ká ralámuli
alé Nasareta anilichi.‡
'Lige Belípeka anele:
—Jeka simigá e'newa, 'liko 'la
machiboa.
47 Napu'lige Esusi etesa alué
Natanaeli sébachi napu Esusi asale,
Esúsika regá anele:
—E'né, aleka ená bilé israelita
asíriga 'la, tasiné 'yégiga ra'íchame.
48 Natanaélika akele alanichi Es-
usi 'lige anile:
—¿Churigá machígó mué ne'chí?
'Lige Esúsika nejele:
—Neka alé 'mi chunachi
pachárale ilígichi eté ne mué abé
bajchabé ta'chó bailichi mué
Belípete.§
49 'Lige Natanaélika anele:
—Mué benírame, mué ju
Onorúgame Inolá. Mué ju Wa'lula
ralámuli israelita nuleme.
50 'Lige Esúsika nejele:
—Neka 'la machigá ajtigéturu
mué bilé chuná ilígichi pachárale
ajtigó, alekeri 'la nirá mué ne'chí.
Abé i'libeko rawé abéchigo 'la
semátiri e'karúgame etémala mué.
51 'Lige regá anele uchérapé:
—Neka 'la bijchiá anígurú.
Mueka etémili júkuru rewagá
ra'pachi, 'lige abiena etémala mué
alué santo ánjeli jímochi 'pari
rewagachi, 'lige abiena etémala
mué alué santo ánjeli e'tigichi napu
ajtí ne. Neka bilé rió ju pe napurigá
'emi. Ne ju rewagáchika nawágame
napurigá rió neraga.

2

Jena ruwimela newigime nerúligo alé Kaná anilichi

1 'Lige a'kinana bakiá rawé
kachi bilé newigime nerule alé
we'ká riógichi Kaná anilichi, napu
alé wa'lú ejiro bo'ígichi Galilea
anilime, 'lige alé asale Esusi eyela.
2 Esusi 'lige alué Esusi 'yuga
járome abiena bayérigame nile alé
newigime nerúgichi. 3 'Liko alé
newigime nerúgichi i'wilí ba'wila
rekútame 'ma suwile. 'Lige Esusi
eyela anele alué Esusi:
—'Ma suwí i'wilí ba'wila.
4 'Lige Esusi nejele:
—¿Mueka, chonigá alaníché?
Ta'chó sébago ne nila raweli.
5 'Liko, Esusi eyela anele alué
we'ká ralámuli nóchame:
—'La e'wawa suwábaga napu
nulá alué.
6 Usani sikolí jale alé, rejtete
newárigime sikolí. A'pili sikolí osá
naosa makué litro aminá pe u'tá

‡ **1:46** Alué rió Natanaeli bejtégame nile alé Kaná anilichi we'ká riógichi. A'bé nile Nasareta anilichi, 'lige abé wa'lú nile Kaná. Siné kachi ta'mé ganíliga ejperégame nile alué oká pueblo, a'naguka nakoga ejperégame nile. § **1:48** Esúsika 'la nígame nile a'walí, rekó mejká ajtigé abirigá machime nile e'karúgame tábiri 'lige ralámulitiri. * **2:6** Alué sikolichi manígime ba'wí uché bilena ro'ame nile napu wa'lú rejkolichi nile, 'lige alé bajkime nile bilé ralámuli, suwábaga bokuíme nile alé. 'Lige alarigá nokogá anime nile Onorúgame ku 'we a'lá narémala alué ralámuli. Alarigá nokame nile napu'lige sa'wisá bilé naulite nayupasa o bilé mukúgame nochasa, 'lige napu'lige chibi ikisá, 'lige aminami 'we a'lá na'tániliga Onorúgame 'yuga.

bochime nile.* 7 'Lige Esúsika anele
alué nóchame ralámuli:
—Bochiasi ba'wí alé sikolichi.
'Lige o'maka nóchame 'ma bochi-
asa a'rele, 8 'liko Esúsika anele:
—Jípeko bilé alabate 'tuka ma'chí
pasi pe'tá ba'wí, 'lige o'towa na-
purigá bajímala ye jena newigime
nulame.
'Lige alarigá nokale alué ralámuli
nóchame. 9 'Lige alué newigime nu-
lame bajile alué ba'wí. Napu'lige
alué rió bajichi alué ba'wí 'ma i'wilí
ba'wila gayénigime nile, 'lige tabilé
machile koche yénika ma'chínigame
níligo alué i'wilí ba'wila, alué we'ká
nóchame ka 'la machile. 'Lige alué
newigime repúmeka bayele alué
rió napu newímili nílige, 10 'lige
anele:
—Suwábaga ralámuli bajchá
ma'chí pame ju i'wilí ba'wila 'we
a'lá gayénigime bajchá bajimia.
'Lige napu'lige 'ma suwábaga
suwasa a'lige kulí ma'chí pame
ju alué abé ta'mé ená kame i'wilí
ba'wila. Nobi mueka tabiléchigo
alarigá 'smíkó. Mueka nujubá
ma'chí pákuru 'we 'la gayénigame
i'wilí ba'wila.
11 Ye nílekuru napu newálige
alué Esusi 'we semátiri napu
tabilé gayéname ju newá apiépiri
rió tabilé gu'írasaká Onorúgame.
Alé Kaná anilichi riógichi newale
ba'wite alué i'wilí ba'wila rekútame
pe bo'né 'nátaga. Alarigá 'la
machile ralámuli alué Esusi 'la
gayenio 'we semátiri newá. Alué
Esusi 'yuga járome ka asíriga 'la
bijchígale alué Esusi níligo napu
Onorúgame julámioríle.
12 'Lige pe abé i'libeko simíbale
alé wa'lú gomíchitu 'tumi neraga,
Kapernaumi anilichi we'ká riógichi
simíbale, alé suwékimi napu ilí alué
wa'lú ba'wí Galilea anilime. 'Lige
simile Esusi alué bo'né eyela 'yuga
'lige bo'né nasípasi bonila 'yuga,
'lige bo'né nasípasi waíla 'yuga, 'lige
alué Esusi oyéramechigó, 'lige alé
Kapernaumi anilichi mochile pe
u'kabi rawé.

Jena ruwimela Esusi simíligo alé wa'lú re'obachi

13 Napu'lige 'ma amulí sébachi
wa'lú piesta Páskua anilime napu
ralámuli jurío newame ju nélegá
napu'lige alué Onorúgame ánjelila
tabilé me'áligo alué abé bajchá
o'chérigame u'kuchítiri israelita alé
Ejipto anilichi, 'lige Esusi moyénale
Rusaleni anilichi. 14 'Lige alé wa'lú
re'obá ra'pichílachi rewale jaré
ralámuli o'toló ralinea mochígame,
'lige bo'átiri, 'lige baloma ralinea
mochígame. Alué ajágame ralisá,
Onorúgame kógilime nile. 'Lige
abiena etele jaré ralámuli enomí
nakulía mochígame, alué romano
enomila 'lige jurío enomila. 15 'Liko
Esusi 'ma mabule suwábaga
ralámuli napu ekí alé mochílige
alé re'obá ra'pichílachi, 'lige alué
bo'átiri, 'lige alué o'tolótiri. Esusi
jaré iwía napubusa 'lige mo'yesa,
aluete wejpísiga 'mélele alué
ajágame alé uchúkame. 'Lige alué
we'ká mesa napu alé jale enomí
mochígame 'ma na'mínale, 'lige alué
enomika 'ma rujsule ra'laga alemi.
16 'Lige Esusi e'wele ra'íchaga anele
alué baloma ralineme:
—'Ma buinasi ye baloma jena
jágame. Ye galika ne o'nola galila
júkuru. Ye galí pecha alekeri
newárigime júkó napurigá ra-
linewa jena. ¡'Ma a'rélime júkuru
yeti nocha!
17 A'lige alué Esusi 'yuga járomeka
nélále a'kinana ku ajánasa Esusi
alué ra'íchili napu uchule 'ya
osirúgime Onorúgame ra'ichálila.
Regá anime ra'íchili:
—Neka asíriga galé ye galí ne
o'nola galila 'lige 'we a'lá repú ne,
alekeri me'liboli júkuru ne.
18 'Liko napu'lige etea 'ma
suwábaga ralámuli mabuchi, alué
ralámuli juríoka anile:

—Mué a'lá nulérigime nísaká Onorúgamete napurigá ala'símala, newáwagó 'liko bo'né 'nátaga 'we semátiri tábiri napu tabilé gayéname ju ralámuli newá napurigá ramué machibómpá 'la Onorúgamete 'yárigame ko mué alieri a'walí.
19 'Lige Esúsika nejele:
—'Ma na'minasi ye re'obá ne ku newámampá, pe bakiá rawé kachi 'ma gainámala ne newá.
20 'Lige anile alué ralámuli jurío:
—Oká liá aminá usani bamí nochárigame ju ye re'obá newá, mueka pe bakiá rawé kachi 'ma gayénimorí. ¿Churigá 'la gayénimi oláché mué aliena yati pe bakiá rawé kachi?
21 Tabilé námale alué ralámuli jurío Esusi tabilé alué re'obá olagá aníligo napu napuíme nílige alué ralámuli jurío, pe bo'nepi olagá anile, napu'lige me'lisuga alué Esusi ku ajánamio pe bakiá rawé kachi. 22 'Liko a'kinana napu'lige me'lisuga 'lige uchéchigo siné ku ajánasa alué Esusi, alué Esusi 'yuga járome nélále napu anílige alué Esusi, a'liko abéchigo 'la bijchígile napurigá anile Onorúgame nila osilí 'ya nerúgame,† 'lige alué Esusi ra'ichálilatiri.

Jena ruwimela Esusi 'la machime níligo chieti ko alué ralámuli

23 Napu'lige Rusaleni anilichi asagá piesta Páskua nerúgichi, asíriga we'ká ralámuli etele alué Esusi 'we semá 'sichi pe bo'né 'nátaga, 'lige asíriga 'la galegá etéleru Esusi alué ralámulite 'lige aminami asíriga 'la machile Onorúgamete julárigame ko. 24 Esúsika tabiléchigo 'me we'ká ra'íchale ko alué ralámuli 'yuga. Tabilé 'la ruwile chieri níligo alué bo'né. Bo'neka 'we a'lá machile churigá ko ralámuli, aliena tabilé 'la 'nátame ko. 25 Esúsika asíriga 'la machile alieri ko alué ralámuli na'tálila, tabilé ruilime najkile Esusi alué uché jaré ralámulite, pe bo'neka 'we a'lá machile.

3

Jena ruwimela Nikoremio Esusi 'yuga ra'íchaligo

1 Bilé rió bariseo asale Nikoremio anilime, alué rioka wa'lula nile ralámuli jurío nuleme. 2 Chíboka simile bilé rukó napu asale Esusi, 'lige anele:
—Mué benírame, 'we a'lá machiaa ramué Onorúgamete nulérigime ko mué napurigá beníramala. Pe Onorúgame A'walílate 'la gainawa alué semati e'karúgame napu newá mué pe bo'né 'nátaga.
3 'Liko Esusi anele:
—Neka 'la bijchiá ruwígurú, bilé rió tabilé osá neraga ochérasaká 'liko tabilé lisensia 'yámala alué rió napurigá Onorúgame nulémala. Onorúgame tabilé siné 'yámala a'walí.
4 'Lige Nikorémioka rukele:
—¿Churigá 'la uchéchigo siné ochérimalewé bilé rió 'ma we'ká bamígame nisa? ¿Ku eyela rojpálachi bajkimela napurigá uchéchigo siné ochéramala?
5 'Lige Esúsika nejele:
—Neka 'la bijchiá aníguru. Bilé rió napu'lige ochérasa, alawégame ju nobi rokáré ko alué uché bilé alawá 'la bi'wígame, alué Onorúgame Alawala. Ta naresi ka Onorúgame Alawala, tabilé lisensia 'yámala napurigá Onorúgamete nulewa. 6 Bilé rioka alawá nareme ju napu'lige ochérasa bo'né eyélachi, nobi a'kinana napu'lige 'la elisa Onorúgame napurigá nulewa Onorúgamete, 'liko Onorúgameka bo'né Alawala 'yámili júkuru. Yeka uchéchigo siné ochérilime niraga júkuru. 7 'Liko tase we'ká na'tawa regá anichi

† **2:22** E'nesi Salmos 16:10.

ne: «Osá niraga ochérimili júkuru
suwábaga ralámuli tabilé injiérnochi
siminálisaká.» 8 Ekaka panápuri oy-
ame júkuru. I'sínimi akirume júkuru
eká nobi tabiléchigo machirume
júkó aleka enegó nibilé etérume
júchigó alemi 'mao. Alueka
tabilé etérume ju. Alarigá júkuru
Onorúgame Alawálachigó, tabilé
etérame ju, panápuri eyéname
ju, 'lige tabilé machiaa chieri
ralámulichi bajkimeli ko, nobi
'láchigo machirume júkó napu'lige
bilé ralámuli 'la naréligo alué
Onorúgame Alawala, 'ma ku
a'kabámana 'nátame ju.

9 'Liko Nikorémioka uchéchigo
rukele:

—¿Churigá 'la alarigá nímalawé
ye? ¿Churigá 'la gainámalawé bilé
rió Onorúgame Alawala narea?

10 'Lige Esúsika nejele:

—Mué Nikoremio, mueka
benírame júkuru alué ralámuli
israelita 'lige tabilé námaguru mué
ye. ¿Chonigá? 11 Neka 'la bijchiá
aní: Ramué napu alawégame
niru Onorúgame Alawala napu
ekí ejebénigame niru 'lige napu
ekí eteru pe lakí ruyáguru, nobi
mueka tabiléchigo bijchígigo ye
ramué ra'ichálila. 12 Mueka
tabilé bijchigi ye ra'íchili napu ne
ruwí, ye ra'íchilika ruyame júkuru
alakió jena wijchimoba. 'Liko ne
ruisáká alakió 'pa rewagachi, a'liko
abéchigo pecha námamalagó mué.

13 › Tabilé 'wesi moyénale
rewagachi, pe aluecho napu 'pa
rewagáchika nawale napurigá
rió neraga. 14 Alarigá napu
'sile Moisesi alé napu tabilé 'me
u'kume nile, Moisesi ujchale bilé
sinowí jiérote newárigime bilena
iguchi 'lige o'weti elale napurigá
tabilé suwimela ralámuli. Alarigá
oláwili ju alué rió napu nawale
'pa rewagáchika, bilena gulusichi
ujcháwili ju.* 15 A'liko suwábaga
napu ekí nirame ju napurigá 'sime
ju alué rió (napu ju ne Esusi)
ralámuli gu'íriga, alué ralámulika
'la rewagachi mochímili júkuru
napu'lige suwisá.

16 › Onorúgameka 'we galele
ralámuli, alekeri bo'né bi'lepi Inolá
júlale napurigá alué 'símala ralámuli
gu'iria. Suwábaga ralámuli napu
ekí 'la Onorúgame Inolá oyérame
ju, alueka tabilé simámili júkuru
injiérnochi. Alueka 'pa rewagachi
simámili júkuru ejperélimia nabí.
17 Onorúgameka pecha júlalekó
bo'né Inolá napurigá 'légana in-
jiérnochi julámala ralámuli. Alueka
júlale napurigá buinámala ralámuli
chátiri bowechi.

18 › Bilé rió 'la narésaká alué
Onorúgame Inolá na'tálila, 'liko
Onorúgameka tabilé siné saíla ner-
aga etémala alué rió. Bilé rió tabilé
bijchígime ka napurigá 'sile alué
Onorúgame Inolá, alueka asíriga
wa'lú gastigo narémala napugiti
pecha bijchígime kame churigá
nile alué bi'lepi rió Onorúgame
Inolá. 19 Alué Onorúgame Inolá
nawale napurigá ra'ósili jena
gawichí, nobi ralámulika abéchigo
niráleko 'lina alué chónali napu
ju alué 'nátili napu pe Remónisi
nejí. Alué ralámulika gastigáriwili
ju. 20 Suwábaga napu ekí tabilé 'la
nirame ju, tabilé narénilime ju alué
semátiri a'walí Onorúgame nila.
Tabilé najkí napurigá Onorúgamete
etewa 'we cha nokame ko a'boi,
napugiti pecha najkiá napurigá
Onorúgamete gastigáriwa. 21 Bilé
rió 'la sébili olame napurigá
Onorúgame najkí, alué rioka tabilé
majame ju Onorúgamete etelia,
alué rioka najkí napurigá ralámuli
'la machimela 'la Onorúgame
na'tálila 'nátame ko. Alué rioka
tabilé chónigichi eyéname ju.
Alueka 'la ra'ósigichi eyéname ju,
tabilé chonárale.

* **3:14** E'nesi Números 21:4-9.

Jena ruwimela Juani ruwíligo pe nejkúrame ko

22 A'kinana Esusi simile bo'né
'yuga járome si alé Rusaleni
mochiga 'lige 'letu gomichi
simíbale. 'Lige alé gomichi mochiga
rewarale ralámuli. 23-24 'Lige abi-
ena eyénale alé a'bemi alué Juani,
alué Juani ta'chó bajchalía galírale.
Enoni anilichi ajtile, a'bé alé
Salima anilichi. 'Lige wa'lú ba'wí
ilígame nile alé. 'Lige ralámulika
simíbale alé Juani ajtígichi, 'lige
Juánika rewarale ba'ichí bokobuga
suwábaga ralámuli alé jsime.

25 'Lige boichí anile na'áwaka
jaré alué Juani 'yuga járome bilé
ralámuli jurío 'yuga machináliga
tachiri ruwime ko napu'lige bilé
rió ba'wichí bokobuga rewaralia.
26 'Lige Juani 'yuga e'yénameka
simíbale Juani ajtígichi, 'lige anele:

—Mué benírame, alué rió napu
mué si ajtigáriké 'yabé Jorani
anilichi bakochi na'lebo 'nálige
bajoniga, alué napu mué ra'ichia
anié, ralámuli rewará ajtí, 'lige
suwábaga ralámuli simiba napu
alué rió ajtí.

27 'Lige Juánika anele:

—Bilé rió pecha nígame júkó alué
nóchali Onorúgame tabilé 'yásaká
alué rió napurigá alué rió ralámuli
rewarámala. 28 'Emi a'boi 'la néláwa
napu ne anié: «Neka tabilé Kristo
ju napu nawá 'pa rewagáchika,
neka pe bajchabemi enágame
júkuru gatesia ralámuli 'yuga.»
29 Ralámulika alué si simíbaguru
napugiti alué kame wa'lula abé
najtékame me'tigá ne'chí. Neka
pe nejkúrame júkuru. Neka pe
napurigá bilé amígola ju napu
gu'írime ju napu'lige newichi bilé
rió. 'Lige napu'lige aké ne alué rió
ra'íchachi 'we ra'sáláme ju ne, 'lige
jípeko 'we ganíliga ajtí ne. 30 Alué
rioka abé najtékame nímili júkuru,
'lige neka 'ma ta'mé najtékame
nímili júkuru.

Jena ruwimela Onorúgame 'síligo Esusi jula 'pa rewagáchika

31 Abiena anile Juani:

—Alué 'pa rewagáchika nawágame,
alué ju suwábaga ralámuli nuleme.
Neka pe jena wijchimoba be-
jtégame ju, neka pe napu ekí bení
jena wijchimoba pe lakí ra'íchame
ju ne. Alué napu rewagáchika
nawágame ju, alué júkuru suwábaga
benégame 'lige suwábaga nulame.
32 Alueka ruwime júkuru napu
etele bo'né 'lige napu akele alé 'pa
rewagachi, nobi we'ká ralámuli
jena wijchimoba mochígame
tabilé bijchígigó. 33 Ralámuli 'la
bijchígime ka alué ra'íchali, 'we a'lá
machimela 'la bijchígili ra'íchame
ko Onorúgame. 34 Alué napu
Onorúgame júlale 'pa rewagáchika,
alueka ra'íchame ju napu anéliru
Onorúgamete. Onorúgameka asíriga
'la ra'sáligá 'yale alawá bo'né
alawala, napurigá alué rió 'la
gainámala Onorúgame ra'ichálila
ra'icha. Alué rioka tabilé resí
lame ju napugiti Onorúgame
'yame kame suwábaga. 35 Alué
O'nó Onorúgameka 'we galé bo'né
Inolá, 'lige a'walí 'yale napurigá
suwábaga ralámuli nulémala. 36 Bilé
rió 'la oyérasaká Onorúgame In-
olá, alueka asíriga 'la semáriga
na'támala jena wijchimoba asagá,
'lige aminami nabí bejtega asimela
Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi
napu'lige mukusá. Bilé rió
sairúgame nísaká Onorúgame Inolá
'yuga, alueka tajsiné bejtélamala
Onorúgame 'yuga, Onorúgameka
pe aminacho resítiri raweli 'ya
asimela.

4

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo bilé mukí 'yuga Samaria bejtégame

1 Alué we'ká bariseo machile
abéchigo we'ká ralámuli oyérame
ko alué Esusi me'tagá alué Juani,
'lige aminami abé we'ká rewarao

ralámuli alué Esusi. 2 (Tabiléchigo
Esusi nílikó napu rewarale, pe
alué bo'né oyérame nokale re-
wará.) 3 'Lige alué Esusi 'we a'lá
machile alieti 'nata mochigo alué
bariseo. Tabilé najkile napurigá
nakó nerúmala alué bariseo 'yuga
alekeri simile alé Jurea anilichi
asagá. Simile uché bilena alé 'mimi
niraga napu bo'í alué ejiro Galilea
anilichi.
4-5 Simíroma olale napu bo'í
Samaria rewégame ejiro, 'lige
sébale alé napu nile ejiro Samaria
Sikari anilichi we'ká riógachi.
A'bé nile alé we'é bo'ígichi napu
Akobo 'yálige alué bo'né inolá José
anilime.* 6 'Lige alé ilile bilé poso
'we re'lé jótigime napu alué Akobo
jólige 'we 'ya. 'Lige alué Esusi
'we risibaka sébale alé, 'lige alé
a'bé asíbale alé jótigichi, rawilí nile.
7 'Lige alé sébale bilé mukí Samaria
anilichi bejtégame, alué mukika
sébale ba'wí 'tumia. 'Lige Esusi
anele alué mukí:
—To pe'tá ba'wí, 'we balama ne.
8 Alué Esusi oyérameka alé we'ká
riógachi simíbalige go'ame ralimea,
'lige ta'chó sébale kuka alué go'ame
pabega.
9 'Lige alué mukí Samaria be-
jtégame ka anele:
—Mueka ralámuli jurío ju.
Ralámuli Samaria ejperégame ka
tabilé 'yuga ra'íchame ju alué
ralámuli jurío 'yuga. ¿Mueka
chonigá tánibaché ne'chí ba'wí
bajimia? Neka Samaria bejtégame
mukí júkuru.
10 'Liko nejele Esusi:
—Mué 'la machisáká alieti ne-
jime ko Onorúgame, 'lige mué 'la
machisáká chieri ko napu aní: «To
pe'tá ba'wí», 'liko támili júkuru mué
'lige neka nejímili júkuru alué ba'wí
bajichi ma'chíname napu ename ju.
(Alueka ruwime kéré Onorúgame
a'walila ko.)
11 'Lige alué mukika tabilé
námale 'lige anile:
—Mué Wa'lula, mueka tabilé ni
bilé sikolí, asíriga re'lé rojkógichi ilí
ba'wí. 'Liko ¿koche ni mué alué
ba'wí napu ená ilí? 12 ¿Mueka ju
abé najtékame me'tagá alué Akobo
napu ramué rijimala nílige, napu
'we 'ya bejtégame nílige? Alué
'sílekuru ye rekolí newá 'lige am-
inami jena bajílekuru ba'wí alué
rió, 'lige aminami alué 'kúchilatiri
abiena bajile, 'lige alué ajágame
alué rió bujkula abiena jena bajile
ba'wí.
13 'Lige Esusi nejele:
—Suwábaga napu ekí bajime
ba'wí jena ilígame uchéchigo
siné balámumala. 14 Alué ba'wí
bajísaká napu ne nejímili ju tajsiné
balámumala 'emi. Alué ba'wí napu
ne nejímili ju, alué ba'wí tajsiné
suwimeli ju, nabí ená ilimela. Alué
ba'wí bajísaká 'la nabí ejperega
mochiwa Onorúgame 'yuga.
15 'Liko anele alué mukí:
—Mué Wa'lula, ne'chí 'ya alué
ba'wí napurigá ne tajsiné rawé
balámaka einámala, 'lige aminami
napurigá tajsiné 'túmimpá ne alué
ba'wí jena ilígame.
16 'Lige Esusi anele alué mukí:
—Jeka bayéwagó alué rió mué
gunala, 'lige muéchigó uchéchigo
siné nawawa alué rió 'yuga.
17 'Lige anile alué mukí:
—Neka tabiléchigo 'yúgame júkó
rió.
'Lige Esúsika anele:
—Mueka 'la bijchiá aní tabilé
'yúgame korí mué rió. 18 Mué
mukika maligi rió 'yúgame nílekuru,
'lige alué napu mué 'yuga ajtí jipe,
tabilé 'la mué 'yula ju.
19 'Lige anile alué mukí:
—Mué Wa'lula, mué ra'íchanti ju
napurigá bilé rió napu ruwime ju
napu ané Onorúgame. 20 Ramué
samaritano nabí jena rabó newal-
ime kéturu alué go'ame Onorúgame

* **4:4-5** E'nesi Génesis 33:19 'lige Josué 24:32.

kógimia, nobi 'emi juríoka anígó
pe alé Rusalénicho nímili ko alué
go'ame kógilime.
21 'Lige Esúsika anele:
—Mué mukí, 'la bijchígiwa ye:
bilé rawé sebámala napu tabilé
kógiwa go'ame O'nó Onorúgame
nibilé jena nibilé alé Rusaleni.
22 'Émika piesta newame júkuru
nobi tabiléchigo machime júkó
alué ko Onorúgame. Ramué
juríoka asíriga 'la machiaa chonigá
newilime ka piesta. Alué rió
napu ralámuli a'kabámana jawámili
ju, alué rioka pe jurío rió nímili
ju. Alekeri newalime júkuru
piesta ramué jena wijchimoba.
23 Sébakuru raweli napurigá
Onorúgame Alawala ralámuli
gu'írimala napurigá 'la Onorúgame
'yuga 'nátaga mochímala nabí rawé
panápuri mochiga. Alué wa'lú O'nó
Onorúgameka 'yaga eyena chieri
a'lá e'wame ko alué Onorúgame
ra'icháliła. 24 Onorúgame pe
alawá ju. Alué júkuru ralámuli
alawá 'yame. Alekeri 'we a'lá
bi'lepi 'nátaga mochílime júkuru
Onorúgame Alawala 'yuga, 'lige 'la
e'wiwa Onorúgame Alawala.
25 'Lige alué mukí anele:
—Neka 'la machí nawamio bilé
rió napurigá ramué buinámala alé
chátiri bowechi, alué napu Kristo
(Mesíasi) anilime ju. Napu'lige alué
sebasa, suwábaga tábiri beníramala
ramué.
26 'Lige Esusi anele:
—Alué napu mué 'yuga ra'icha ilí
jipe pe Kristo ju. Ne júkuru alué.
27 A'lige ra'icha jágichi, sébale alué
ralámuli Esusi oyérame, 'lige alué
oyérame pe i'kilí jale e'negá 'nata:
«¿Chonigá 'yuga ra'icha ilípaché
alué mukí Samaria bejtégame
'yuga?» Tabiléchigo che aníleko
nibilé tábiri rukélechigó.† 28 'Lige
alué mukí 'ma simile, abajá a'resa
sikolí, 'lige simile alué mukí 'mi
we'ká riógachi, 'lige anele ralámuli
alé ejperégame:
29 —'Mi ajtíte'é bilé rió, neka tajs-
iné eteme kéte'é alué rió 'yako, 'lige
suwábaga ruwíguru, 'lige aminami
abiena machí alieri nóchaga oyame
ko ne. Nabá e'newa alé 'mi. Kristo
kérémá siné kachi alué.
30 'Lige simíbale alué ralámuli
alué Esusi e'nemia. 31 'Lige ta'chó
sébachi alué ralámuli we'ká riógichi
mochígame, alué ralámuli Esusi
oyérame ka 'we go'núlale Esusi alué
go'ame napu ralálige, anele:
—Mué Benírame, yati go'á.
32 'Lige alueka anile:
—Neka nígame ju go'ame na-
purigá go'mela. 'Émika tabilé
machí chieti ka alué go'ame.
33 'Lige alué oyérameka tabilé
námale napu anile alué Esusi, 'lige
anile alué oyérame a'bopi ra'íchaga:
—¿Siné kachi pe jaré ralámuli
a'pílegeréko go'ame?
34 'Lige alué Esusi abé 'la ruyele
alué oyérame, regá anele:
—Neka tabilé chélá ye go'ame.
Neka 'we a'lá sébali olánili alué
nóchali napu 'yálige Onorúgame
ne'chí.
'Lige aminami anele:
35 —Tabilé aniboa: «Naó mechá
rokáré napurigá 'wiwa go'ame.»
Neka aníguru: «'We 'la e'newa
'la 'nátaga alué echerúgime. 'Ma
'la níté 'wilia.» Ralámuli we'ká
mochíkuru 'we resíláme, 'lige 'we
a'lá listo mochiwa 'emi napurigá
nejkúrimala alué ralámuli. Pecha
builime júkó. 36 Nóchame ka yati
najtétilime ju echerúgime 'wisa.
(Echerúgime aniame kéré napurigá
'la benimela ralámuli Onorúgame
ra'icháliła, alué ralámulika 'we
a'lá ejperélamala nabí Onorúgame
'yuga 'pa rewagachi.) Alué
echámeka asíriga ganíliga mochí
napu'lige 'we we'lé nerúgichi

† **4:27** Alué ralámuli jurío tabilé siné ra'íchame nile alué Samaria ejperégame 'yuga, alekeri 'nátale «¿Chonigá ra'icha ilíché alué Esusi alué mukí Samaria bejtégame 'yuga?»

echerúgime, 'lige abiénachigó alué
'wime abiena asíriga 'la ganíliga
mochí. 37 Bilé ra'íchali nerú
regá anime: «Bilé rió echame
júkuru 'lige uché bilé napabume
júkuru napu'lige 'ma rakesa alué
echerúgime.» Ye ra'íchalika asíriga
'la bijchiá ju. 38 'Émika pecha
bajchá benírele ko ye ra'íchali, uché
jaré asíriga a'wágame nóchale ye
ra'íchali benírigа. Alekeri napu'lige
benírame ju 'emi, we'ká ralámuli
'we a'lá oyérame ju alué ra'íchali.
'Émika 'wime júkuru napu uché jaré
echale.
39 Napu'lige alué ralámuli
Samaria ejperégame ta'chó
simíbachi alé we'ká riógichi
mochiga, alué mukí anele alué
ralámuli Esusi 'we a'lá ruwíligo
alieri nóchaga oyame níligo alué
mukí abé 'ya bajchabé rawé.
Esúsika rekó tabilé etee abiena
machióríle. 'Liko alué ralámuli yeti
ra'íchale akisá, asíriga 'la bijchígale
alué rioka Onorúgamete julárigame
níligo 'pa rewigáchika. 40 'Liko alué
Samaria ejperégame sebasa alé
napu asale Esusi, 'lige 'we owile
napurigá alé asimela Esusi alué
ralámuli 'yuga. 'Liko Esusi oká
rawé asale alé. 41 'Liko alué uché
jaré ralámuli Samaria ejperégame
napu'lige alué ra'íchili gepusa
alué Esusi ra'ichálila, asíriga a'lá
bijchígale alué we'ká ralámuli Esusi
Onorúgamete julárigame níligo.
42 'Lige alué ralámuli anele alué
mukí:
—Bajchá 'la bijchíguru napu mué
ruyánié alanió ye rió. Jípeko ra-
mué a'boi akiáguru alué ra'ichálila,
alekeri 'la machiáguru ye rioka 'we
a'lá bijchiá alué ko napu suwábaga
ralámuli buyáname ju alé resítiri
bowechi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé towí nayume

43 Anawínala Esusi simile alé
asisá, 'mimi simile uché bilena
ejiro Galilea anilichi. 44-45 Alé napu
Galilea anilime ejiro bo'ígichika,
alé wa'lú ochérale alué Esusi.
(Esúsika anílige: «Ralámuli tabilé
nirame ju bilé rió napu ruwime
ju napu ané Onorúgame bo'né
bejtélachi asagá.») Napu'lige Esusi
sébachi alé Galilea, alué ralámuli
alé mochígame 'we a'lá ganíliga
repórale, a'boika 'la etéligame
napu 'sile alé Rusaleni napu'lige
nerule alué piesta Páskua anilime.
Pe bo'né 'nátaga we'ká ralámuli
sa'wale.
46 'Liko alué Esusi uchéchigo siné
simile alé Kaná anilichi we'ká
riógichi. Alé we'ká riógichi nile
napu alué Esusi pe bo'né na'tálilate
newale i'wilí ba'wila rekútame
pe ba'wite. 'Lige alé sébale bilé
wa'lula romano Esusi bayérimia
alé Kapernaumi anilichi napurigá
sa'wámala alué rió inolá, 'we
nayume nile alué rió inolá. 47 Alé
Kapernaumi asale alué wa'lula
romano, 'lige napu'lige akisáká
Kaná sébaligo Esusi, 'lige alué rioka
simile alé Kaná anilichi we'ká
riógachi owimia Esusi napurigá
simela alué rió inolá 'yomia, 'ma
amulí mukiá bo'ile alué rió inolá.
48 'Lige Esusi anele alué rió:
—'Émika ta etéaká ne sa'wá bilé
ralámuli pe bo'né a'walílate, tabilé
bijchigi ne ra'ichálila.
49 'Lige alué wa'lula románoka
anele:
—Mué Wa'lula, nabá yati ta'chó
mukuchi ne inolá.
50 'Lige Esusi anele:
—'Ma ku galírale simiboa. 'La ku
sa'wimela mué inolá.
Alué rioka 'we a'lá bijchígile
napu anile alué Esusi, 'lige yati
simile. 51 Napu'lige ta'chó sébachi
galírale, alué bo'né piónila najtépale
'lige ruwile 'ma a'lá sa'wigá ajtigó
alué nayume.
52 Napu'lige rukechi chiéniko
sa'wíligo, anéleru:
—Rapako rawilí ajchábaturu iná.
53 'Liko alué rió nayume o'nola
'we a'lá machile pe a'lige yati

sa'wíligo napu'lige Esusi ruwílige
sa'wiméráo alué nayume napu'lige
regá anélige: «'La ku sa'wimela
mué inolá.» 'Liko alué u'tátiri
o'nola 'we a'lá bijchígile Esusi
ra'icháliła. Suwábaga alué ralámuli
napu ejperégame nile alé napu
alué nayume ajtime nile, suwábaga
oyérale alué Esusi.
54 Pe kulí nawá Esusi alé Kaná
Juréaka simigá, i'wilí ba'wila
rekútume newale ba'wite pe
bo'né 'nátaga. Uché osá nawagá,
sa'wale alué towí nayume pe bo'né
a'walílate bo'né 'nátaga.

5

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé sujírigame a'bé napu wa'lú ba'wí maní

1 Abé a'kinana rawé, uchéchigo
siné simile Esusi alé Rusaleni
piesta nerúgichi napu newame
nile ralámuli jurío. 2 Tegótigame
nile 'we re'pá ilígame tegoli no-
ligá alé we'ká riógichi Rusaleni
anilichi. We'kaná yógame nile
alué tegoli napurigá mo'imela
ralámuli 'lige ajágamechigó. Bilena
yochi Bo'á Simárome anilime
nile, 'lige a'bé alé yochi wa'lú
ba'wí manígime nile napu Betsata
anilime nile. Betsátaka bilé ra'íchali
ju ebreo ra'icháliła (o arameo
ra'icháliła). Maligi ulumí rojsate
netétigime jale a'bé alé ba'wí
manígichi. 3 Alué ulumí jágichi
we'ká nayume ralámuli bi'tile 'we
resítiri. Jaré tabilé ma'chílime
nile, jaré tabilé gayéname o'weti
jasia, tabilé gayéname simiba,
napurigá sujírigame, 'lige jaré ta'mé
nokame bochígimi sa'pálachi. 4 Pe
i'sínimi nokame nile alué ba'wí,
pe napu'lige sebasa bilé ánjeli
'pa rewagáchika. 'Lige apiépiri
ralámuli bajchá bajkisá alégana
ba'wichíkana napu'lige noká ilígichi
alué ba'wí, yati sa'wime nile alué
ralámuli apiépiri nawilí. 5 Bo'ile
alé bilé rió napu 'ma baisá makué
na osá naó bamí nayume nile.
6 Esúsika etele i'kilí bo'ígichi alué
nayume 'lige machile we'ká bamió
alué nayua. A'lige Esusi rukele:

—¿Sa'winale mué?

7 'Lige alué nayúmeka nejele:

—Mué Wa'lula, alué ba'wí
nokachi tabilé 'wesi i'té napurigá
ne'chí o'tomela alé ba'ichí. Neka
tabilé gayena simiá 'lige senibí
neyuro uché jaré.

8 Esúsika anele:

—O'weti ilisi, ro'miná mué
gemala, 'lige simigá.

9 Pe abiéniko 'ma sa'wile alué
nayume. 'Lige 'ma ro'minasa bo'né
gemala 'lige simile.

Alué rawé napu alué rió 'yóliru
bilé rawé sawalachi nile napu alué
ralámuli jurío resíbame nile. 10 'Liko
alué e'wélala ralámuli jurío anele
alué 'yórigame olagá:

11 —Jipe raweka wa'lú resíbulichi
júkuru 'lige bo'né gemala o'tuáká
wa'lú resíbulichi rawé tabilé
nerálime niraga júkuru ramué nila
nulalí.

'Lige alué rioka nejele:

—Alué rió napu ne'chí sa'wale
ané ne'chí: «Ro'miná mué gemala
'lige simigá.»

12 A'lige rukéleru alué rió:

—¿Chieri júkó alué rió napu
anile: «Ro'miná mué gemala 'lige
simigá»? 13 Alué rió 'yórigame ka
tabilé machile chieri níligo alué rió.
Abiéniko tané ikíligame Esúsika, cha
we'ká rióligame alé. 14 Abé a'kinana
Esusi etele alué rió alé ra'pichí
wa'lú re'obachi, 'lige anele:

—'La machíguru mué, 'ma 'la
sa'wígame rió júkuru mué. Ya 'ma
pe alé si a'rewa cha 'siá. Tabilé
a'resa ka mué alué chátiri 'nátili,
a'liko abéchigo cha ikimela mué.

15 'Liko simile alué rió 'lige
ruyele alué ralámuli jurío e'wélala
Esusi 'síligo alué rió 'yoa. 16 'Liko
alué ralámuli jurío e'wélala Esusi
najátale chibi olániliga, napugiti
'yóligame alué rawé resíbulichi.

17 'Liko Esusi anele alué e'wélala jurío:

—Ne O'nola Onorúgame senibí nocha ajtí rekó resíbilichi rawé kachi, néchigó abiena alarigá nocha.

18 'Liko alué e'wélala juríoka me'linálile Esusi. 'We ayole alué nayume sa'wárigoriká Esusi alué rawé resíbilichi. 'Lige 'we ayoa mochílechigó napugiti anéligame Onorúgame bo'né O'nola ko. Yeka anime nile a'chigóriga kóríle napurigá Onorúgame.

19 A'lige Esusi anele alué ralámuli jurío e'wélala:

—'La bijchiá ju napu ne ruwimela jena. Alué napu ju Onorúgame Inolá (napu ne ju) pecha bo'né benile ko 'yoga. Alué rioka pe a'chigóriga 'smíguru napurigá etele ala'sichi alué bo'né O'nola Onorúgame. Bilé towika a'chigóriga 'smíguru napurigá 'smi bo'né o'nola. 20 Bilé o'noka 'la 'we 'la niraga eteme ju bo'né inolá 'lige benírame ju suwábaga napu newá bo'né. Onorúgame ne o'nola benírimala ne'chí bilé 'nátili abé semátiri me'tigá napu'lige sa'wale ne alué rió. 'Lige 'emi e'negá jábamala. 21 Wa'lula O'nó Onorúgame alawá ku 'yame ju suwígame napurigá uchéchigo ajánamala. 'Lige Onorúgame Inolá abiena 'yame ju alawáchigó napu ekí alué bo'né najkí. 22 'Lige alué O'nó Onorúgame tabilé gustisia olame ju ralámuli. Alué Onorúgameka ye nóchali 'yale alué bo'né Inolá. 23 Onorúgame 'yale ye nóchali alué bo'né Inolá napurigá ralámuli animela alué Onorúgame Inolá wa'lula ko 'lige aminami napurigá 'we a'lá nirawa. Bilé rió tabilé niraga eteme Onorúgame Inolá tabilé niraga eteme júchigó O'nola napu ju Onorúgame, Onorúgame napu júlale bo'né Inolá.

24 › Abiena 'la bijchiá ju napu ne ruwimela jena. Alué rió napu 'la gepú ne ra'ichálila 'lige napu 'la nirá Onorúgame, alué rioka 'la senibí bejtélamala Onorúgame 'yuga. Onorúgameka tabilé siné gastigárimala alué rió napu 'la nirá Onorúgame, alué rioka 'máchigo naréligime Onorúgame Alawala. Tabilé siné waná bejtélamala napu Onorúgame bejté. 25 Neka 'la bijchiá aníguru. Jipe ya 'ma seba raweli napu'lige ralámuli akémala alué Onorúgame Inolá ra'íchachi, alué ralámuli napu tabilé machime ju Onorúgame ko Wa'lula, 'lige alué napu 'la gepume ju 'lige e'wame ju 'la semáriga ejperélamala Onorúgame 'yuga 'nátiga. 26 Ne O'nola Onorúgame bo'né Alawala nígame ju napurigá uché jaré 'yámala. 'Lige Onorúgame bo'né Alawala 'yale alué rió bo'né Inolá napurigá uché jaré 'yámala. 27 Onorúgameka ne'chí 'yákuru napurigá gustisia olámempá ne alué ralámuli napugiti neka nawagame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 28 Tase e'karúgame na'tawa 'emi napu ne alanichi. Bilé rawé sebámala napu suwábaga suwígame akimela ne ra'íchachi alé gaposántochi. 29 'Lige alué ralámuli napu 'la semáriga nokale napu bijí ta'chó suwiyá, alué ralámulika ku ajánamala napurigá 'la semáriga ejperélimala Onorúgame 'yuga, 'lige alué ralámuli napu 'we cha nokálige, alueka ku ajánamala wa'lú gastigo naremia.

30 › Neka pecha bo'né 'nátiga gustisia olago ralámuli, neka napurigá Onorúgame nulá alarigá e'wáguru. 'Lige napu ne aní 'la bijchiá ju. Neka pecha napu ne bo'né 'nata, pecha alarigá ruwígó. Neka ruwíguru napurigá aní alué napu ne'chí jula.

'Lige Esusi aminabi ra'íchale, regá anile:

31 —Ne bo'nepi ruisáká chu'sime
ko ne, alué ra'íchali ka tabilé
najtékame ju. 32 Neka aníguru
uché bilé 'ma ruigó chieti ko ne,
'lige alué rioka Juani anilime
nílekuru. Neka 'la machí 'la bijchiá
ko napu anile. 33 'Lige 'émika júlale
jaré rió Juani rukéniliga chieti
ko ne, 'lige Juánika tabilé 'yégiga
ruwile. 34 Neka tabiléchigo resí
lágó napurigá bilé rió 'la semáriga
ruwimela ne'chí olagá churigá
ko ne. Neka pe ruwíguru ye
ra'íchali 'emi gu'íriga 'lige napurigá
'la buyásamala 'emi alé resítirichi.
35 Juánika napurigá bilé ra'ósali
nile napurigá 'emi 'la etémala
chónagachi. Alueka tabilé 'yégali
ruwílekuru 'lige 'la gu'írilikuru
suwábaga ralámuli Onorúgame
'yuga na'tálichi. Alueka ruwílekuru
chieti ko ne, 'lige 'émika 'we a'lá
ra'sálagá mochile 'we ganíliga pe
u'kabi rawé alué ra'íchali akisá.
36 'We najtékame ju napu Juani
ruwile, napu ne ruwí abéchigo na-
jtékame ju. Etega alué nóchali napu
ne newá, a'lige kulí 'la námamala
'emi Onorúgamete julárigame ko
ne. 37 O'nó Onorúgame napu ne'chí
júlale jékana, alué bo'né ruwí chieri
ko ne. 'Émika tabilé siné 'cho
aké Onorúgame ra'íchachi, 'lige
aminami 'émika tabilé siné etéchigó
Onorúgame. 38 Tabilé bijchigi 'emi
napu aní alué napu Onorúgame
júlale napugiti 'émika tabilé oyera
Onorúgame ra'icháliła. 39 'Émika
'we a'lá benime ju Onorúgame
ra'icháliła aminabi beniníliga.
'Émika 'la benimeli mayé ye
ra'íchali churigá ejperélatikó
Onorúgame 'yuga senibí niraga,
nobi tabiléchigo námago 'emi ye
ra'íchali. Ye ra'íchali Onorúgame
ra'icháliła ruwí chieti ko ne, 40 nobi
'émika tabiléchigo bijchíginiligó
napu ne ruwí napurigá 'la ganíliga
ejperélamala 'emi Onorúgame 'yuga
'nata.

41 › Neka tabilé chélá rekó
'la nirachi ne'chí 'emi o rekó
tabilé 'la nirachi ne'chí. 42 Neka
'we a'lá sébali machí 'emi, 'lige
'la machí ne 'emi tabilé 'la
ganíliga eteo Onorúgame. 43 Ne
O'nola Onorúgame jula ne'chí
'pa rewagáchika, bi'lepi 'nátame
niru ramueka, 'lige 'émika tabilé
'la oyeri ne'chí. Siné kachi
bilé rió sebasa bilé nóchali o'ká
napu pe bo'né 'nata, a'lígeko 'emi
'la semáriga oyéramala alué rió.
44 'Émika 'we ganílime ju tabiri
nóchali newigá napurigá uché jaré
'la semáriga nirámala, napurigá
'we a'lá niraga ra'icháмala 'emi
olagá. Nobi tabiléchigo 'la 'nátago
'la semá nokiame napurigá 'we
a'lá niraga ra'icháмala Onorúgame
'emi olagá. Alekeri tabilé 'la
bijchígamala napu ne ruwí. 45 'Emi
tase mayewa ne 'emi saíla niraga
ra'ichamio napu'lige Onorúgame
'yuga ra'íchachi ne. Uchéchigo bilé
rió 'ma ra'íchale 'emi saíla niraga.
Moisesi ju alué napu 'emi saíla
niraga ra'íchale, alué napu 'emi
'we galele. 'Émika buwé mochí
napurigá gu'írimala nobi alueka
'máchigo 'emi saíla niraga ra'íchale
ko, 'lige osiruga chujkú apélichi
napu ra'íchale Moisesi. 46 'La
bijchiá ju 'emi tabilé bijchígiligo
Moisesi ra'icháliła, alueka ne'chí
gu'íriga osale 'lige 'émika tabilé
bijchíginiligó napu ne ruwí. 47 'Emi
tabilé bijchígasaká napu Moisesi
osale, 'liko tabilé bijchígimala napu
ruwimela ne.

6

Jena ruwimela Esusi 'yáligo go'ame maligi mili rió tase tétiga umugí 'lige u'kuchítiri

1 'Lige nujubapi 'ma ra'ichasa Es-
usi ye ralámuli 'yuga alé Rusaleni,
simile alé wa'lú ba'wí ilígichi
napu Galilea anilime ju. 'Lige
abiena Tibériasi anilime nílechigó
alé napu alué ba'wí maní. 'Lige

bajonile alé wa'lú ba'wí manígichi.*
2 We'ká ralámuli Esusi najátale,
etéligame alué ralámuli 'we a'lá
semáriga sa'wachi jaré ralámuli
'we nayume. Pe bo'né 'nátaga
sa'wale Onorúgame a'walílate. Alué
ralámuli etele Onorúgame gu'írio
alué Esusi. 3 'Lige Esúsika bilena
rabomi simile 'lige alemi asale
alué makué oká rió Esusi oyérame
'yuga. 4 Pe u'kabi rawé rokáréle
napurigá sebámili nílige raweli
napu piesta newame nile alué
ralámuli jurío napu Páskua aneme
nile alué a'boi. 5 Esúsika etele we'ká
ralámuli moyena e'yénigichi alérimi
Esusi ajtígichi. A'lige Esusi anele
Belipe:

—¿Koche raliboa baní napurigá
go'mela alakí ralámuli?

6 Alarigá anele Esusi, pe mach-
ináliga pa'lá bijchigio wa'lú a'walí
nígame ko Esusi. Esúsika 'ma 'la
machile churigá 'yamio go'ame
alakí ralámuli, Esúsika pe rukele.
7 Belípeka nejele:

—Ne, rekó enomígame nísaká
osá naó mechá nocháriga me,
pecha sebárimilikó ne baní ralá
alakí ralámuli kógimia, pecha
o'má nachuámiligó rekó nasípasi
chi'wánaga 'yalía a'pílipi ralámuli.

8 'Lige Antresi, napu Simoni Pe-
gro ba'chila nile, alué napu abiena
Esusi oyérame nílechigó, 'lige alué
rioka anele Esusi:

9 —Jena ajtí bilé re'malí maligi
baní o'kame sebárate newárigime
'lige oká ro'chí, nobi asíriga u'tá
go'ame júkó napurigá go'mela
alakí ralámuli.

10 'Lige Esusi anile:

—Jena rabó kilí mochíniliwa
ralámuli.

'We gajsalégichi nile alé rabó.
I'kilí mochíbale alué maligi mili pe
riocho tétiga, tabilé tétiga umugí
nibilé u'kuchítiri. 11 'Lige Esusi
alué baní 'wile 'lige cheliera
'yale Onorúgame 'lige suwábaga
ralámuli 'yale alé mochígichi.
A'chigóriga olale alué ro'chí 'yuga.
Ralámuli kógile napusí 'ma bosasa.
12 Napu'lige 'ma bosasa alué
ralámuli, Esúsika alué bo'né gom-
paniérola nulele:

—'Ma napubuwa suwábaga napu
rasírigame. Tabilé pe'tá pápua.

13 'Ma napubule suwábaga
go'ame rasírigame 'lige bilé rosena
a'tabé bochile. 14 'Lige etesa
alué ralámuli ala'sichi Esusi, alué
ralámulika anile:

—Bijchiá ye rió ruwime ju
napu ané Onorúgame, alué napu
nawámili nílige jena wijchimoba.

15 Esúsika machile umériga
o'toboli ko alué ralámulite wa'lula
rey nulame newániliga, alekeri
chíbika simile bilena rabó bi'neli
asináliga.

Jena ruwimela Esusi ba'wichí amoba enáligo

16 Pe a'lige rawé 'ma alí, alué
makué oká ralámuli Esusi 'yuga
járome ku wa'lú ba'wí manígichi
simíbale, pe a'bé nile napu go'ame
go'ale ralámuli. 17 'Lige bilé
bárkochi jímole alué ralámuli 'lige
simíbale alé we'ká riógichi niraga
Kapernaumi anilichi, pe alé ba'ichí
bajuniga ju alé we'ká riógichi
Kapernaumi. 'Ma chónale bijí
bárkochi mochiga e'yénigichi alué
ralámuli. Tabilé enale Esusi alué
ralámuli 'yuga. 18 Asíriga a'wágame
eká ilile 'lige 'we o'pochía ilile
ba'wí alé bárkochi. 19 Napu'lige
'ma we'límana e'yénaga alué barko
asagá maligi o usani kilómetro
we'límana alé ba'ichí amoba, 'lige
alué makué oká Esusi 'yuga járome
etele Esusi 'naka enágichi ba'ichí
amóbaka, napurigá we'echi amoba
neraga enale ba'ichí kachi, 'lige 'we

* **6:1** Alué wa'lú ba'wí bilena amulí makué bilé kilómetro niraga nile, 'lige bilena bilé liá aminá bilé kilómetro neraga nile, 'lige 'we rojkógame nile malígisa makué metro neraga.

majale suwábaga alué makué oká
ralámuli. 20 'Lige Esúsika regá anele:
—Pe ne ju, tase majawa.
21 'Liko 'ma tabilé majale alué
ralámuli, bayele napurigá mómala
Esusi alé bárkochi alué ralámuli
'yuga. 'Lige pe yati neraga 'ma
sébale alué barko alé we'ká riógichi.

Jena ruwimela ralámuli Esusi 'yaga e'yéniligo

22 'Lige melénala rawé ralámuli
napu ta'chó bajuniga ejtebile alé
ba'wí manígichi, alué ralámulika
machile pe bi'lepi barko chujkúligo
alé, 'lige Esusi oyérame alé bárkochi
simíboligo, 'lige Esusi tabilé simíligo
alé bárkochi alué ralámuli 'yuga.
A'liko regá 'nátale: «¿Kochiena
ajtí Esusi?» 23 'Lige jaré barko
jsile alé we'ká riógichi Tibériasika
simíbigame. Alé a'bé sébale re'lege
napu alué we'ká ralámuli go'álige
baní napu Esusi cheliera 'yálige
Onorúgame. 24 'Lige machisáká
tabilé ajtigó Esusi 'lige alué bo'né
Esusi oyérame, suwábaga alué
ralámuli jímole alé jaré bárkochi
'lige simíbale we'ká riógachi Kaper-
naumi anilichi Esusi 'yamia.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué nóchali napu Onorúgame 'yáligo

25 'Lige 'ma seba bajuniga, alé
asale Esusi, 'lige alué ralámulika
rukele:
—Mué benírame, ¿chiéniko seba
mué jena?
26 Esúsika nejele:
—Neka 'la bijchiá aní, 'émika
ne'chí 'yaga e'yena 'láchigo
semáriga bosáligimempá 'emi alué
banite napu ne 'ya. 27 Tabilé 'la
ju pe go'ámecho meka go'náliga
nochalia. Go'ámeka tabilé
anáchame ju. Abé a'lá júkuru 'yamía
alué abé a'lá 'nátili napu nejí alué
rió napu nawá 'pa rewagáchika.
Alué a'lala 'nátili cha'pisúká 'la
nabí mochímala 'emi 'pa rewa-
gachi. Alué 'nátili abé a'lá ju
me'tigá go'ame. O'nó Onorúgameka
'we ra'sáligá ajtí alué rió 'yuga.
28 'Liko alué ralámulika regá
anele:
—¿Chonikiboli ju ramué napurigá
'la cha'piboa alué 'nátili?
29 'Lige Esúsika regá anele:
—Onorúgameka pe najkíguru
napurigá 'la bijchígiwa alué rió
ra'ichálila napu Onorúgame júlale.
30 'Lige anile alué ralámuli:
—Newágó pe bo'né a'walílate
'nátaga alué nóchali 'we semátiri
napurigá 'la etéwampá ramué.
A'lígeko 'la oyériwa alué mué
na'tálila. ¿Chu'simi olágó mué?
31 Moisésika newale bilé nóchali
semátiri napurigá narémili nílige
alué rijimala 'ya mochígame.† Alé
'we wakígichi, Moisesi 'yale go'ame
rewagachi nerúgame napu maná
anilime nile. Regá aní 'ya nerúgame
ra'íchali. Mué Esúsika, ¿chu'simi
olágó?
32 Esúsika anile:
—Neka 'la bijchiá aníguru. Oká
baní nerúkuru rewigáchika sígame.
Napu Moisesi 'yáleru alueka pe
go'ame nile. Uché bilélaka abé
najtékame ju. Ne O'nola Onorúgame
'sime ju nejía. 33 Onorúgame nila
baní, alueka ju alué rió napu
rewagáchika nawágame ju 'lige
alawá 'yame ju ralámuli jena
wijchimoba mochígame.
34 'Lige ralámulika anele:
—Mué Wa'lula, ramué 'yawa
alué baní senibí rawé.
35 'Lige Esúsika nejele:
—Ne ju alué baní napu alawá
nejime ju. Alué ralámuli napu
'la oyera napu aní ne senibí
'la iwériga bejtélamala, tabilé
siné e'luímala 'lige tabilé siné
balámumala. 36 Nobi 'émika 'láchigo
etégó ne'chí napu newá ne,
abirigáchigo tabilé oyéramala 'emi
ne'chí. 37 Ne O'nola Onorúgame 'ya
ne'chí nóchali 'lige we'ká ralámuli,

† **6:31** E'nesi glosario «ancestor».

'lige ne 'yuga nokísamala alué
ralámuli. Neka tabilé mabúmala
alué ralámuli. Neka 'la gu'írimala
alué ralámuli. 38 Ne rewigáchika
nawákuru tase pe napu ne newánili
newamia. Neka 'la newamia
nawákuru napu najkí alué ne
O'nola napu ne'chí júlale. 39 Alué
ne O'nólaka najkí napurigá tabilé
'wesi we'kuámala ne alué ralámuli
napu 'ya ne'chí. Onorúgameka najkí
napurigá ku 'la ajánamala napu'lige
Onorúgame gustisia olachi alué
ralámuli. 40 Ne O'nola Onorúgameka
najkí suwábaga alué ralámuli
napu ekí oyérame ju ne'chí napu
Onorúgame Inolá ju ne. Neka ku
ajánirimala alué ralámuli napu'lige
'ma guwichí kachi ye gawí. Alué
ralámulika ejperélamala Onorúgame
'yuga 'pa rewagachi senibí.

41 'Liko ralámuli jurío Esusi saíla
neraga ra'íchale napugiti bo'nepi
regá aníligame Esusi: «Ne ju baní
rewigáchika nawágame.» 42 'Lige
rukigá járiga a'bopi anile:

—¿Tacha Esusi ju ye rió, alué José
inolá? 'We a'lá machiame ke ye rió
o'nola, 'lige 'we a'lá machiáa ye rió
eyela. A'lígeko ¿chonigá rewigáchika
nawágame koríbeché?

43 'Lige regá nejele Esusi:

—'Ma a'rewa alieti ra'icha.
44 Tabilé 'wesi oyéramala ne'chí
tabilé bayésaká Onorúgame alué
ralámuli, alué Onorúgame napu
ne'chí jula 'pa rewagáchika,
uchéchigo ku ajánirimala alué
ralámuli napu'lige seba raweli
Onorúgame nawámili gustisia
olamia ralámuli. 45 Regá anime
osale alué ralámuli 'we 'ya
napu ruyame nile napu anele
Onorúgame: «Onorúgame benírimili
ju suwábaga alué ralámuli.» Alué
napu 'la bení Onorúgame ra'ichálila
'lige napu 'la námaka benime ju,
alué ralámuli júkuru napu ne'chí
oyérame ju.

46 › Jena tabilé 'wesi etiáguru O'nó
Onorúgame, pe necho, neka napu
Onorúgame ajtí aleka nawagámpá.
Pe necho júkuru Onorúgame
etégame. 47 'La bijchígowa ne
ra'ichálila. Alué ralámuli napu 'la
oyera ne'chí ra'ichálila 'lige napu
'la e'wá napu ne nulá, alueka 'la
Onorúgame 'yuga asimeli júkuru
senibí. 48 Ne júkuru napurigá alué
baní a'walí nejime napurigá 'la
ejperélawa jena gawichí. 49 Alué
baní napu go'ale alué 'emi rijimala
'ya mochígame, maná anilime, alué
baní napu go'ale bilena wakígichi
e'yéniga tabilé riógichi, alué banika
tabilé 'yale iwérali alué ralámuli
napurigá sebámala rewagachi.
50 Ne júkuru alué baní napu 'pa
rewagáchika nawágame ju, 'lige
alué ralámuli napu 'la bijchígime
ju napu ne ruyé, alueka 'la senibí
ejperélamala.

51 'Lige aminabi anele:

—Neka napurigá baní ju, alué
napu rewigáchika nawale. Bilé
rió ye baní go'sáká, senibí niraga
bejtélimili júkuru. Ye banika
ne sa'pala júkuru 'lige neka ne
bo'né sa'pala nejíguru napurigá
me'liboa ne napurigá ralámuli jena
wijchimoba ejperégame buyásimala
chátiri bowechi —alarigá anile
Esusi.

52 'Lige ralámuli jurío 'we ayoga
ra'íchale a'bópika. 'Lige anile:

—¿Churigá bo'né sa'pala
nejímalabeché ye rió napurigá
go'mela ralámuli?

Alarigá anile tabiléchigo
námalakó napu anile Esusi.

53 'Lige Esúsika aminabi anile:

—Neka 'la bijchiá aníguru, 'emi
tabilé go'sáká ne sa'pala, ne napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, 'lige tabilé
bajísaká ne elalá, 'liko 'emi tabilé
Onorúgame Alawala alawégame
nímala. Tabilé 'la na'támala
Onorúgame 'yuga. 54 Bilé rió napu
ne sa'pala go'yame ju 'lige ne elalá
bajime ju, alueka 'la Onorúgame

Alawala nígame ju 'lige 'la senibí
'la Onorúgame 'yuga bejtélamala.
(Esúsika pe anigá anile: «Alué rió
napu 'la cha'pime ju ne ra'icháli la
'lige 'la e'wame ju, alueka 'la
Onorúgame 'yuga asimela.»)

'Lige anile:

—Neka alawá 'yámala uchéchigo
siné napu'lige 'emi suwisá. Regá
'símala ne napu'lige seba raweli
napu'lige Onorúgame wanápachi
alué ralámuli chátili 'nátame 'lige
'we a'lá 'nátame. 55 Ne sa'pala
go'sáká abé a'lá ju me'tagá
go'ame go'yáa. Alueka 'la bijchiá
'la rewagachi sebárime kame.
Abiénachigó abé a'lá ju ne elalá
bajilia, alué kame 'la bijchiá
sebárime ju 'pa rewagachi. 56 Alué
napu go'á ne sa'pala 'lige napu
bají ne elalá, alueka 'la ne'chí
sa'pálachi asimeli ju 'lige neka
alué sa'pálachi asimeli júchigó.
(Yeka regá anime júkuru, 'emi 'la
oyérasaká ne'chí, neka tabilé siné
a'rémala 'emi. Ne alawálaka 'la
senibí 'la 'emi sa'pálachi asimela.)
57 O'nó Onorúgame júkuru alawá
nejime, alué 'sílekuru ne'chí jula 'pa
rewagáchika. Neka alué alawálate
bejtékuru napu 'ya ne'chí. Bilé
rió 'la oyérasaká ne'chí, a'lige
neka bo'né alawala 'yámala alué
rió. 58 Alarigá ju baní napu
rewagáchika nawá. Tabilé na-
purigá baní ju napu go'ale alué is-
raelita 'ya mochígame, alué banika
napu go'ale alué 'ya mochígame
tabilé gu'írale rewagachi moyena.
Bilé rió 'la go'yame ka ne nila baní,
alueka 'la senibí bejtélamala. Rekó
'ma mukigé, uchéchigo siné ku
narémala alawá. (Ye ra'íchalika regá
anime júkuru: Bilé rió 'la e'wame
Onorúgame ra'icháli la, alueka 'la
tabilé injiérnochi simela.)

59 Alarigá ra'íchale Esusi
napu'lige benírile jurío ralámuli alé
u'tá re'obachi «sinagoga» anilime,
alé Kapernaumi anilichi we'ká
riógichi.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé bijchígiligo Esusi nila ra'íchali

60 Napu'lige akesa ye ra'íchali
we'ká Esusi oyérame, anile a'bopi:

—Asíriga nóchali kame ju ye
ra'íchali beniaa. Tabilé 'wesi
námamala.

61 Esúsika tabilé akele regá
ra'íchachi ye ralámuli, nobi 'láchigo
machíleko se'winániga ra'icha jago
alué ralámuli, 'lige regá rukele:

—¿Ya 'ma guwana rujsúnale
'emi tabilé námame kóriká? ¿'Ma
tabilé oyéranili 'emi ne'chí?
62 'We e'karúgame na'tálika ne 'la
ruwichi ye ra'íchali, ¿chulámalaché
'emi ne'chí etea napu'lige re'pá
rewagachi simichi ne napu
asale ne 'yabé bajchabé rawé?
63 Onorúgame Alawala júkuru
iwérali nejime napurigá 'la
semáriga ejperélawa. Ralámulika
tabilé 'la semáriga ejperélamala
tabilé Onorúgame Alawala 'yúgaká.
'La oyérasaká ra'íchali napu ne
ra'icha, a'lige 'la nílamala 'emi
alawá napu nejí ne. 64 Nobi jaré
'emi tabiléchigo bijchíginiligó ne
ra'icháli la.

Esúsika 'la machile napusí
o'wínale ye nóchali, chieri ralámuli
tabilé bijchígimili ye ra'íchali 'lige 'la
machílechigó chieri 'símio nejía alué
Esusi. 65 'Lige aminabi ra'íchale
Esusi:

—Jaré 'emi tabilé bijchíginili
ne ra'icháli la, alekeri anéturu ne
'emi 'yabé bajchabé rawé tabilé
'wesi gainamio ne'chí oyeria tabilé
narésaká O'nó Onorúgame nila
iwérali.

66 'Liko we'ká Esusi 'yuga
e'yéname 'ma tabilé aminabi si
simíbale Esusi 'yuga, 'máchigo
guwana rujsúligame. 67 'Lige Esusi
rukele alué makué oká rió Esusi
oyérame napu abé gompaniérola
nile Esusi 'yuga:

—¿'Émichigó simánili 'lige 'ma
a'rénili 'emi ne'chí?

68 'Lige Simoni Pégroka regá
anele:
—Mué Wa'lula, ¿chieri 'yuga
simáwawé ramué? Mué júkuru
napu ra'íchame ju ra'íchali napu 'la
nejkúrame ju napurigá rewagachi
sebawa 'lige 'la Onorúgame 'yuga
ejperélewa senibí niraga. 69 'La
bijchígiliguru ramué mué ra'icháli la
'lige 'la machiáachigó mué ko
Onorúgamete wanápurigame na-
purigá gu'írimala ralámuli.
70 'Liko Esusi anele:
—Ne bo'né wanapa 'emi makué
oká rió, 'lige 'emi bilé tabilé 'la
'nata, ¡'ma riablo na'tálila 'nátale!
71 Jurasi olagá anile, alué
napu Simoni Iskariote inolá nile.
Jurásika bilé nile alué makué
oká rió Esusi oyérame, nobi abé
i'libékomi 'ma nejíliru Esusi alué
riote napurigá Esusi 'ma o'toboa
alué Esusi saíla mochígichi.

7

Jena ruwimela alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla ta'mé 'la niráligo Esusi

1 'Ma a'kinana Esúsika eyénale
bochígimi ejiro Galilea anilichi.
Tabilé eyénale alé Jurea anilichi
napugiti alué e'wélala ralámuli
jurío nuleme 'yaga e'yéniligime
alué Esusi me'lináliga. 2 'Ma
amulí sébachi nile alué piesta napu
newame nile rojsate u'kuchí galí
'lige alé okome nile. (Alarigá
nokame nile alué ralámuli jurío
nélegá churigá nokame níligo
'we 'ya napu'lige e'yénilige alué
ralámuli israelita Moisesi 'yuga 'we
wakígachi tabilé rojégichi.) 3 A'lige
alué Esusi nasípasi bonila 'lige
nasípasi waíla regá anéleru Esusi:
—'Ma a'rewa ye ejiro Galilea,
'mi Jurea anilichi ejiro simiboa
napurigá mué oyérame ralámuli
'la etémempá 'we semá 'sichi
mué. 4 Najkiáká napurigá we'ká
ralámulite najátawa mué, tabilé
chíbaka rejpílime júkuru. 'La simi-
ame júkuru napurigá ralámuli 'la
etémala. Mueka we'ká e'karúgame
semá 'smíguru pe bo'né 'nátaga.
Alekeri simibóaguru napurigá
ralámuli 'la etémala.
5 Regá aniá jale, tabilé bijchígiga
Onorúgamete julárigame níligo Es-
usi. 6 'Lige Esusi regá anile:
—Tabilé 'cho seba raweli
napu'lige Onorúgame jula ne'chí
alé napu Jurea anilichi ejiro ju.
Pe 'émika 'la simámala napuyéniko
simánili. Tabilé chéré rekó pe
napuyéniko simibie, 'émika pecha
Onorúgamete nulérigime ka. 7 Cha
nokame ralámuli jena mochígame
ka tabilé ayoga etiá 'emi a'bopi.
'Lige 'émika tabilé ayoga etiáchigó
alué ralámuli, pe a'bopi kame 'emi,
nobi ne'chika tabiléchigo ganíliga
etiágó alué ralámuli. Neka 'la
ruyéguru ralámuli jena wijchimoba
ejperégame tabilé 'la ko napurigá
noká alué ralámuli. 8 Simasi 'emi
alé piesta nerúgichi. Neka tabilé
'cho simela, tabilé 'cho sébampá
raweli napurigá simeli ju ne.
9 Regá anigá, alé Galilea anilichi
rejpile.

Jena ruwimela Esusi simíligo alé piéstachi

10 'Lige napu'lige 'ma simasa alué
Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi
waíla alué piesta kólimia, Esusi abi-
ena simile abé nujubapi. Esúsika
chíbika simile. Tabilé najkile na-
purigá alué we'ká ralámuli etémala.
11 Alué ralámuli jurío e'wélala 'we
'yaga e'yénale Esusi alé piéstachi,
regá anigá a'bopi:
—¿Koche ajtípué alué rió?
12 'Lige alué ralámuli jurío tabilé
e'wélala abiena ra'íchiga e'yénale
alarigá ko Esusi, pe i'kilí ra'íchaga
e'yénale alué ralámulika napurigá
tabilé akimela alué uché jaré
ralámuli alanigá e'yénachi alué
ralámuli. Jaré ralámuli 'we a'lá
rió kóríle Esusi. Jaréchigo tabilé

'la rió kóríle Esusi, 'lige pe 'yégiga
ra'íchame kóríle.
13 Alué ralámuli juríoka napu ekí
tabilé e'wélala 'we majaga e'yénale
alué jurío e'wélala, alekeri i'kilí
ra'íchiga e'yénale.
14 Alué piesta 'ma osá no rawé
kachi suwíbame nile, 'lige 'ma
nasípasi rawé enágichi alué piesta
newásiga, 'lige Esúsika simile
alé wa'lú re'obachi ra'pichí 'lige
benírale. 15 'Lige jurío e'wélala pe
e'negá ejtebile, 'lige regá anile alué
ralámuli a'bopi:
—Ye rioka tabilé simígame ke es-
kuélachi. ¿Churigá 'la machíbeché
suwábaga alué ra'íchali?
16 Esúsika akele alanichi alué
ralámuli, 'lige regá nejele:
—Ye ra'íchalika napu ne beniri
tabilé ne nila ju. Ye ra'íchalika
Onorúgame nila ju, alué napu
ne'chí júlale. 17 Bilé rió 'la sébali
olánalisaká napu Onorúgame najkí,
a'lígeko alué rió 'la machimela 'la
Onorúgame nila ko ne ra'ichálila o
tabilé Onorúgame nila ko. 18 Bilé rió
wa'lúlate julárigame napurigá re-
jcholi ruyémala uché jaré ralámuli,
'lige alué rió rejcholi ruyésaká uché
jaré ralámuli napurigá 'we a'lá
niraga etewa alué bo'né tase alué
wa'lula, alarigá ka tabiléchigo 'la
júkó. Nobi bilé rió 'la najkime ka
napurigá 'la nerawa alué wa'lula
napu ajchame ju, alueka 'we a'lá
ra'íchame ju tabilé 'yégali. Alué
rioka 'la semáriga 'nátame ju.
Esúsika aminabi ra'íchiga rukele:
19 —¿'La bijchiá ju Moisesi 'síligo
beniria alué nulalí 'emi? 'Lige 'emi
tabilé 'wesi 'la sébali olá alué nu-
lalí. 'Liko ¿chonigá ne'chí 'yaga
e'yénaché 'emi ne'chí me'lináliga?
20 'Lige ralámulika anile:
—Mueka Remónisi alawala
ajchágame ju. ¿Chieri rió me'linali
mué?
21 'Lige Esúsika anile:
—Ne bilé rió 'yóturu sawalachi
rawé, napu ju resíbalichi rawé,
'lige 'émika 'we e'karúgame 'nata
mochíkuru. 22 Moisésika 'emi
nulélekuru napurigá rijpunawa
isílala pe'tá guwala wi'chila u'kuchí
kachi osá naó rawé kachi ochérisa,
'lige i'sínimi 'emi abirigá rijpúname
ju napu'lige rawé resíbulichi ju
osá naó rawé ajtígachi. ('Lige
aminámichigó 'émika pe we'kaga
ra'íchale tabilé machigá. Moisésika
tabilé alué bo'né 'sile ye ra'íchali
newá. Ye ra'íchali nulalí 'we 'yasi
nerúgame nile ta'chó ochérachi
Moisesi.) 23 'Lige pe 'la sébali
olániliga napurigá nulale Moi-
sesi, 'lige ¿chonigá ayóbeché 'emi
ne'chí 'yuga 'la 'yochi ne bilé rió
sawalachi rawé napu resíbulichi
ju? 24 Tabilé ayowa ne'chí 'yuga
pe etega napu 'smi ne. 'We a'lá
na'tawa Onorúgame 'yuga. Alarigá
machimela 'emi ne 'we a'lá sébali
olao.
25 'Lige jaré ralámuli napu
Rusaleni ejperégame nile regá
anile:
—¿Tabilé ye rió ju napu
e'wélala me'lináliga e'yena?
26 Ma'chiná ra'icha ilíkuru 'lige
alué e'wélalaka tabilé che anégurú.
¿'Ma mayéligirémá alué ko napu
Onorúgame julámorílige jena na-
purigá ralámuli gu'írimala, alué
Kristo anilime? 27 Ramueka tabilé
mayelia Kristo ko ye rió. Kristo
sebásaká pecha machibógó chieri
puébloka nawigó. Ramueka 'la
machiaa kochiénaka nawigó ye rió.
28 'Lige alieti akigá Esusi
napu'lige beniria ilile alé ra'pichí,
anile a'wágame ra'íchaga:
—'Émika 'la machí ne'chí, 'lige
kochiena bejtégame ko ne, nobi
tabiléchigo machígó 'emi alué
wa'lula napu ne'chí jula jékana.
Neka tabilé pe bo'né 'nátaga nawá
jena. Neka julárigame júkuru alué
gite napu 'la bijchiá ju. 'Lige 'émika
tabilé machí alué. 29 Neka 'la
machí, neka alué 'yuga bejtégame
kame. Alué 'smi ne'chí jula jékana.

30 'Lige alué ralámuli Esusi
cha'pinánile nobi tabiléchigo
umébale ko alué ralámuli.
Onorúgame tabilé 'cho najkíle na-
purigá ralámuli Esusi cha'pimela.
31 We'ká ralámuli 'la bijchígile
Onorúgamete julárigame ko Esusi,
'lige anile:
—Ye rioka 'la semátiri nóchame
ju pe bo'né 'nátaga napu tabilé
umébame ju newá uché jaré
ralámuli. ¿Chieri uché bilé arigá
'nátame nímalawé? Bi'neli alué
Kristo júkuru 'we a'lá semáriga
newame pe bo'nepi 'nátaga.
32 Jaré bariseo machile alarigá
ra'íchiga e'yenio uché jaré ralámuli
pe tabilé bariseo. A'lige jaré alué
bariseo 'lige balé e'wélala júlale jaré
alué 'yuga nóchame sontalo Esusi
cha'píniliga. 33 'Lige Esusi regá
anile:
—Neka pe u'kabi mechá asimela
jena 'emi 'yuga, 'lige 'ma simea olá
ne ku napu ajtí alué napu ne'chí
jula. 34 'Émika ne'chí 'yáamala,
'máchigo tabilé rewimélagó 'emi
ne'chí. Pecha gainámalagó seba
napu ne asimela.
35 'Lige alué ralámuli jurío a'bopi
regá anile:
—¿Kochiena simé oláwé ye rió
napu ramué tabilé rewiboa? ¿Alé
uché bilena riógachi simé olale
napu jaré ralámuli jurío mochí
alué uché jaré ralámuli 'yuga
napu se'winárigа ra'íchame ju,
amináchigo uché jaré ralámuli
benírimia? 36 Ye rió aní ramué
simáwaráo 'yawa alué rió 'lige
tabilé rewibóráo, 'lige aminami
tabilé sebáwaráo napu asimeo
bo'né. ¿Choniórí́beché alarigá?
37 'Lige 'ma abé guwichí kachi,
napu abé wa'lúlachi rawé kachi,
Esúsika o'weti ilísale 'lige bilé
ra'íchali ruwile a'wágame ra'íchiga:*
—'We balámisiká 'lige 'la
oyérasaká ne ra'ichálila, akiná
simasi 'lige bajiwa ba'wí. 38 Alarigá
anime nile Onorúgame ra'ichálila
'ya nerúgame: «Alué rió napu 'la
oyeri ne'chí aleké riochi ba'wí
ma'chínamala ba'wí napu nejime ju
iwérali napurigá 'la ejperélawa.»
39 Ye ra'íchali ka ruwime nile
ralámuli napu ekí 'la bijchígime ju
Esusi ra'ichálila 'la narémili níligo
Onorúgame Alawala. Ralámulika
tabilé 'cho narea mochile alué
Alawá, tabilé 'cho 'moga asáligame
Esusi ku 'pa rewagachi.
40 Jaré ralámuli akesa alanichi Es-
usi, anile alué ralámuli:
—'La bijchiá ye rió ruwime ju
napu ané Onorúgame.
41 'Lige jaré regá anile:
—Ye rió Esusi alué Kristo ju,
napu ralámuli buinámili ju chátiri
bowechi.
'Lige jaré regá anile:
—Krístoka pecha ejiro Galiléachi
ochérimili júkó. 42 'Ya nerúgame
ra'íchalika Onorúgame ra'ichálila
aní Kristo Rabí rijimala nimio 'lige
alé Beleni anilichi ochérimio napu
bejtégame nile Rabí.†
43 'Lige we'ká 'nata mochile, 'lige
we'ká ra'íchale a'bopi. Jaréchigo 'la
galeme nile Esusi, 'lige jaréchigo
tabilé galeme nile. Alarigá 'nata
mochile. 44 Jaré ralámuli Esusi
cha'pinánile nobi tabiléchigo 'wésite
cha'píliriko Esusi.
45 'Lige 'ma ku ro'isa alué son-
talo, alué e'wélala balé 'lige bariseo
rukele alué sontalo regá:
—¿Chonigá tabilé a'párupaché?
46 'Lige sontáloka nejele:
—Tabilé siné akeme nírige ra-
mué aliena semátiri ra'íchame na-
puyena alué rió.
47 'Lige bariséoka anile:

* **7:37** Ye piéstachi suwábaga ralámuli Onorúgame tánale napurigá 'la u'kumela. A'lige abiena simíbale ba'wí 'tumia bilena bajsochi re'obachi o'tomea. Alué ba'wí napu bajsisochi ma'chíname ju «ba'wí ajágame» anilime nile. † **7:42** Tabilé machile alué ralámuli alué Esusi alé Beleni ochérigame níligo. Abé a'kinana Galiléachi bejtele Esusi.

—¿'Ma umériru 'émichigó alué
riote alarigá ra'íchiga? 48 ¿Alué
e'wélala ralámuli jurío nuleme 'lige
alué bariseo e'wélala 'ma bijchígile
alué rió ra'ichálila? Tabilé siné
bijchígilime niru ramueka nibilé
alué e'wélala. 49 Ralámulika napu
ekí Esusi ra'ichálila bijchígame
tabilé pe'tá machí Moisesi nila
rejcholi. Alué Esusi oyérameka pe
se'winá riga 'nátame ju. Onorúgame
'ma suwábamala suwábaga alué
ralámuli.
50 'Liko bilé rió Nikoremio anil-
ime ruwile bilé ra'íchali. Alué rioka
bariseo nile 'lige simile bilé rukó
Esusi e'nemia 'Lige anile:
51 —Regá aní ramué nila
ra'íchalika: tabilé lisensia nígame
niru ramué napurigá gastigáriwa
bilé rió tabilé akésiga ramué a'boi
alanichi bilé rió. 'La 'we a'lá
machiame júkuru bajchá.
52 —¿Chonigá alaníbiché mué?
—anile uché jaré ralámuli—.
¿Muéchigó Galilea bejtégame
júchigó? ¿Alué rió gompaniérola ni-
raga ra'icha mué? 'We a'lá e'newa
osilí 'ya nerúgame Onorúgame nila.
'Lige alé machimela mué tabilé
Galiléaka nawamio bilé rió napu
ruwime ju napu ané Onorúgame.
53 A'lige a'pílipi ralámuli simíbale
ku a'boi ejperélachi.

8

*Jena ruwimela a'pálirigo bilé
mukí chátiri nóchame alé napu Esusi
ajtile*

1 Esúsika simile alé rabomi alé
a'bé napu ju Rusaleni anilichi
napu we'ká jale rojá Olibo anilime.
2 'Lige melénala 'ma che'lisá, Esúsika
alé wa'lú re'obachi ra'pichí simile.
Suwábaga ralámuli napu alé wa'lú
re'obachi ra'pichí mochile a'bemi
jábale alemi napu Esusi sébachi,
'liko Esusi alé asíbale 'lige benírale.
3 A'lige alué we'ká benírame napu
Moisesi ra'ichálila benírame nile
'lige aminami jaré bariseo bilé
mukí a'pale alé. Alué mukika
bilénami rewirúgame nile uché bilé
rió 'yuga gojchichi napu tabilé alué
bo'né mukí 'yula nile. 'Lige alé
nasipa elale. 4 'Lige anéliru Esusi:
—Mué benírame, ye mukika
cha'pirú gojchiá bo'ígichi bilé rió
'yuga napu tabilé bo'né 'yula nílige.
5 Moisesi ra'ichálila anime júturu
me'liame ko rejtete basibuga bilé
mukí ala'sime napurigá 'sile ye
mukí. ¿Mueka chonígó?
6 Alué ralámuli benírame 'lige
bariseo alarigá rukele. Alué
ralámulika pe najkigá nokáligime
napurigá Esusi se'winá riga ani-
mela tase napurigá anile Moisesi,
'lige gastigáriniliga nokale Esusi
se'winá anisáká.
'Liko Esusi rojpóchiga wijchí
e'nagá asíbale 'lige osale makúsate
wijchí we'echi. 7 'Lige alué we'ká
benírame 'lige bariseo aminabi
rukele, 'lige Esusi o'weti ilísiga
alué ralámuli mochígichi e'nele 'lige
anele:
—Apiépiri napu tabilé resí 'sika
ilírome ju, alué bajchá basibúmili ju
ye mukí.
8 Uchéchigo ku rojpóchiga asíbale
'lige abichilubi osale wijchí
we'echi. 9 'Lige ralámuli akisá
alanichi Esusi, 'liko alué ralámuli
simíbale. Bilé bajchá simile 'lige
uchéchigo bilé. Abé bajchá simíbale
alué abé o'chérame ralámuli.* 'Ma
bi'neli rejpile Esusi alé pe alué
mukicho 'yuga napu bijí alé ilile.
10 A'lige Esusi o'weti ilísiga, 'lige
rukele:
—¿Koche simíbale? Tabilé 'wesi
i'tékuru napu mué bajsibuga
me'linálile.
'Lige alué mukika regá nejele:
11 —'Ma tabilé 'wesi i'té.†
'Lige Esúsika anele:

* **8:9** Siné kachi alué ralámuli alué mukí 'yuga okórigiréko.
† **8:11** Jaré osilí 'we 'ya osirúgime tabilé uchúkame ye osilí napu ju 7:53-8:11.

—Néchigó tabilé che olámala mué. Jípeko simigá 'lige tase se'winá 'sika einawa.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá ra'ósali ko bo'né

12 'Liko Esusi uchéchigo ra'íchale alué ralámuli 'yuga alé ra'pichí, regá ra'íchiga:

—Ne júkuru napu ra'ósili nejime ju jena gawichí. Pe necho ju ralámuli gu'írime Onorúgame 'yuga na'tálichi. Alué napu ne'chí oyérame ju, alueka 'la nílimala Onorúgame nila 'nátili napurigá 'la machimela churigá ko Onorúgame, 'lige aminami napurigá 'la machimela chieti ko ralámuli cha nokame. Alué ne'chí oyérame ka tabilé Remónisi 'yuga na'támala. Alueka tabilé chónagachi niraga e'yénamala.

13 'Liko alué bariseo regá anele:

—Mueka ruwí churigá ko mué bo'nepi. Tabilé najtékame ju alarigá. Rokáré bilé rió napurigá ruwimela churigá ko mué.

14 A'lige Esusi regá anele:

—Tabilé chéré rekó bo'nepi ruyé ne churigá ko ne. Ye ra'íchali napu ruwí ne 'we najtékame ju. Neka 'la machí kochiénaka nawagó ne 'lige kochiena simea ne, 'émika pecha machígó kochiénaka nawagó ne 'lige kochiena simea ne. 15 'Émika tabilé e'wame ju napu aní Onorúgame, 'émika pe e'wame ju napu aní ralámuli. Neka 'la e'wame ju napu aní Onorúgame 'lige tabilé gustisia olame ju ne ralámuli. 16 Ne gustisia olásaká jaré ralámuli, 'lige napu ne ruimeli ju 'la bijchiá nímala, néchigó 'yuga ajtigámpá alué Wa'lula O'nó napu ne'chí jula. 17 'Emi bariseo nila ra'íchalika anime júkuru: napu'lige oká rió 'la a'chigóriga ruwisá bilé ra'íchali, 'la najtékame ko alué ra'íchali napu ruwí alué ralámuli. 18 Neka ruwíguru napu nocha ne bo'né 'lige alué ne O'nola napu júlale ne'chí ruwíguruchigó napu nocha ne. Alekeri 'la najtékame ju napu ne ruwí.

19 'Liko rukéliru Esusi alué ralámulite:

—¿Kochiena ajtí mué o'nola?

'Lige Esúsika regá anele:

—'Émika tabilé machí chieri ko ne, 'lige tabilé machí chieri ko ne O'nola. 'La machime nísaká 'emi chieri ko ne a'lígeko 'la machimeli ke 'emi chieri ko ne O'nola.

20 Esusi ye ra'íchali ruwile alé wa'lú re'obachi alé ra'pichí iligá alé napu enomí ajchame nile ralámuli Onorúgame kógiga. A'lige tabilé 'wésite cha'píliru Esusi, tabiléchigo 'cho sébachi níligame raweli napurigá cha'piboa Esusi.

Jena ruwimela alué ralámuli cha nokame tabilé siné simámili ko napu ajtí Esusi

21 'Liko Esusi regá anele:

—Neka simela 'lige 'émika ne'chí 'yáamala, 'lige suwimela 'emi tabilé bi'wigá chátiri 'nátili. 'Émika pecha gainámalawé simiba napu ne simeli ju.

22 'Lige alué ralámuli jurío e'wélala regá anile:

—Alué rioka ruwíguru tabilé siné gaináwaráo simiba ramué alé napu simeli ju alué bo'né. ¿Pe bo'nepi me'lináliga aniéréma? ¿Ala'síniliga aniéréma napurigá tabilé rewibómpá ramué simásiga alué 'yasia?

23 Esúsika regá anele:

—'Émika pe napurigá ralámuli jena wijchimoba mochígame alarigá 'nátame ju. Neka napurigá Onorúgame alarigá 'nátame júkuru. 'Émika jena wijchimoba ejperégame júkuru. Neka jena wijchimoba bejtégame ju, nobi 'pa rewagáchika nawágame júkó ne. 24 Neka 'ma 'la aniéturu suwimeo 'emi tabilé 'la bi'wigá alué chátiri 'nátili, 'emi 'yuga rejpimio alué chátiri 'nátili. Tabilé bijchígasaká 'emi ne ko napu

aní ne 'liko suwimela 'emi chátiri
'nátili 'yuga.
25 'Lige alué ralámuli jurío regá
rukele:
—¿Chieri ju mué?
'Lige Esúsika regá nejele:
—Neka 'ma ruwíturu 'yabé ba-
jchibé rawé. 26 We'ká e'karúgame
ra'íchali nerú napu tabilé ruimé
néká rekó ne 'emi saíla niraga
ra'íchie, 'we cha nokágame kórigá
'emi, nobi tabiléchigo ruiméligó
ne napu ne bo'né 'nata. Jena
wijchimóbaka pe napu aké ne
alué wa'lula ra'ichálila, pe aluecho
ruwimela ne. Alué wa'lula napu
júlale ne'chí, alueka nabí 'la tabilé
'yégiga ra'íchame ju.
27 Alué ralámuli tabilé machile
alué O'nó Onorúgame olagá anió.
28 'Lige Esusi regá anele alué
ralámuli:
—Jípeko napurigá bilé rió, alar-
igá ju ne napurigá 'emi. Napu'lige
ne gulusichi ujchagá me'lisuga, ne
napu ju Onorúgamete nulérigime
'pa rewagáchika napurigá rió ner-
aga, 'lige 'ma ku rewagachi simisá
ne, a'lige kulí machimela 'emi ne
ko napu ne koriání ne bo'né.‡ Neka
tabilé 'wesi nóchali newame ju
ralámuli na'tálilate. Neka pe na-
purigá nuleru O'nó Onorúgamete,
pe alarigacho nóchame ju ne.
29 Alué napu ne'chí jula, ne 'yuga
ajtí jena wijchimoba. Ne O'nola
tabilé bi'neli a'ré ne'chí. Neka
nabí 'la sébali olame ju napu 'la
galeme ju alué bo'né, alekeri jena
ajtí ne'chí 'yuga.
30 Ye ra'íchali ruyá ilígichi Esusi,
we'ká ralámuli 'la bijchígale. 'La
bijchígale alué rió ko napu korílige
bo'né.

*Jena ruwimela we'ká ralámuli
'we chátiri 'nátali cha'pime níligo*

31 'Liko Esusi regá anele alué
ralámuli jurío napu 'la bijchígile
alué Esusi ra'ichálila:
—'Emi aminabi cha'písiga
nokísasaká ye ra'íchali ne ra'ichálila,
a'lígeko 'la bijchiá ne'chí oyérame
nímala 'emi. 32 A'lige 'we 'la
machimela 'emi 'la bijchiá ra'íchali.
'Lige tabilé cha'piruga mochímala
'emi alué Remónisi na'tálilate. 'Lige
tabilé nochámala 'emi pe napurigá
ralirúgame niraga.
33 'Lige alué ralámuli juríoka regá
anile:
—Ramueka Abraámi rijimala
niru 'we 'ya bejtégame. 'Lige
tabilé siné napurigá ralirúgame
ralámuli niru ramué bilé wa'lúlate.
A'lígibeché, ¿chonigá alaníché mué
napurigá bilé wa'lúlate ralirúgame
ralámuli nírigo ramué? Peka
ralirúgame nírigichi ramué.
34 'Lige Esúsika regá anele:
—Neka tabilé 'yégiga aníguru.
Bilé rió 'we resí 'sime, alué
rioka chátiri 'nátalite cha'pirúgame
júkuru. 35 Bilé rió 'la bo'né o'nola
ranálaka 'la lisensia nígame ju
napurigá nulámala bo'né bejtélachi
a'chigóriga napurigá bo'né o'nola,
'lige bilé pe ralirúgame, alueka
tabilé lisensia nígame ju na-
purigá nulámala alé galírale. O'nó
mukusáká, pe bo'né inolacho niga
rejpímala alué o'nola nila. 36 'La
námasaká 'emi ne ra'ichálila, 'liko
'la Onorúgame 'kúchila nímala 'emi,
tase napurigá bilé rió ralirúgame
nímala 'emi. 37 Neka 'la machí
Abraámi rijimala ko 'emi, nobi
tabiléchigo bijchíginiligó 'emi napu
ruwí ne, 'lige alekeri 'émika 'ma
me'linali ne'chí. 38 Neka 'la sébali
oláguru napu ne O'nola nulé ne'chí.
'Lige 'émika 'la sébali oláguru napu
'emi o'nola nulé.
39 Alué ralámuli juríoka regá
anele:
—Ramueka Abraámi rijimala
niru. Alueka pe napurigá ramué
o'nola, alarigá ju.
Nobi Esúsika regáchigo anélekó:

‡ **8:28** Esúsika pe ruwime ke anile Onorúgame ko bo'né.

—'Emi 'la bijchiá Abraámi rijimala nísaká, a'chigóriga nokimélaké
'emi napurigá 'sile Abraámi.
40 Neka tabilé 'yégiga ruwíguru
churigá benírigo Onorúgame ne'chí,
nobi abirigáchigo 'ma me'lináligo
'emi ne'chí. Abraámika tabilé siné
alarigá 'sile. 41 'Émika a'chigóriga
nokáguru napurigá nokame nile
alué 'émi o'nola.

'Lige alué ralámuli juríoka regá
anele:

—Ramueka 'la bijchiá Onorúgame
'kúchila niru. Tabilé waná
o'nógame. Ramueka pe bi'lepi
Wa'lula O'nógame niru napu ju
Onorúgame.

42 'Lige Esúsika regá anele:

—'La bijchiá Onorúgame 'kúchila
nísaká 'emi, a'lige 'emi 'la ganíliga
etémiliké 'emi ne'chí, neka
Onorúgamechika nawágame kame
'lige nocha ajtí ne jena nóchali napu
bo'né Onorúgame 'ya ne'chí. Neka
tase pe bo'né 'nátaga nawá jena
wijchimoba. Alué napu ne'chí
jula, alué 'smi ne'chí ajchá jena.
43 ¿Chonigá tabilé námaché 'emi
napu ruwí ne? ¿Tabilé akénili
ne ra'icháliła? 44 'Émika Remónisi
'kúchila júleké 'liko, 'lige 'we a'lá
e'wéguru 'emi napu nulá alué 'emi
o'nola. Remónisika 'we nejkógame
ju we'ká ralámuli me'ágame 'lige
tabilé siné 'la bijchígame ju alué
'la tabilé 'yégali ra'íchali. Alueka
tabilé pe'tá bijchigi alué 'la semátiri
ra'íchali 'la tabilé 'yégali. Alué
ju 'la bijchiá 'yégame me'tigá
suwábaga, 'lige o'nola ju suwábaga
ralámuli napu 'yégiga ra'íchame
ju. Alueka senibí napu ra'icha,
pe 'yégalicho ra'íchame ju. Alieri
ju alué Remónisi. 45 Neka tabilé
'yégiga ruwíguru 'lige 'émika tabilé
bijchíginili ye ne nila ra'íchali.
46 ¿Chieri 'emi 'la machígó ne cha
'sika ilírome ka? Ruisígó. Neka
peka siné 'yégiga ra'íchame kachi,
'lige ¿chonigá tabilé bijchígibeché
'emi napu aní alué ra'íchali? 47 Bilé
ralámuli napu 'la Onorúgame
ranala ju, alueka 'we a'lá gepume
ju Onorúgame ra'icháliła. 'Émika
tabilé gepúnilime ju ye ra'íchali,
tabilé Onorúgame 'kúchila kame
'emi.

48 'Liko alué ralámuli jurío regá
rukele:

—¿Tabilé bijchiá ju alé wa'lú
ejiro Samaria anilichi bejtégame ko
mué?§ 'Lige ¿remónisi u'kuchípala
alawala ajchágame ju mué?

49 Esúsika regá nejele:

—Neka tabilé remónisi u'kuchípala
alawala ajchágame ju. Neka
'la nirame ju ne O'nola, nobi
'émika tabiléchigo nirágó ne'chí.
50 Napu'lige semá 'sichi ne, neka
tabilé najkigá 'smi napurigá
ralámuli wa'lula neraga etémala
ne'chí. Abiena ajtí uché bilé napu
najkí napurigá ralámuli 'la wa'lula
neraga etémala ne'chí 'lige 'we a'lá
niraga. Alué napu gustisia olame
ju ralámuli, alueka Onorúgame ju.
51 Neka tabilé 'yégiga aníguru, 'la
bijchiá ju napu ruwí ne. Bilé rió
'la sébali olásaká napu nulá ne
nila ra'íchali, alué rioka tabilé siné
mukumela.

52 Regá anile 'liko alué ralámuli
jurío:

—Jípeko abé 'la bijchiá mayelia
bilé remónisi ajchágame ko mué.
'Ma mukule Abraámi 'lige alué 'ya
mochígame ralámuli napu ruwime
nile napu anele Onorúgame, 'lige
mueka aní: «Bilé rió 'la sébali
olásaká napu nulá ne nila ra'íchali,
alué rioka tabilé siné mukumela.»
53 ¿Mueka abé najtékame ju me'tigá
alué Abraámi napu ramué rijimala
ju, alué napu 'ya asale jena?
Alueka 'ma 'ya mukule 'lige alué
ralámuli napu ruwime nile napu
anele Onorúgame 'ya mochígame
abiénachigó 'ma suwile. ¿Mueka
chieri korígó mué bo'nepi?

54 'Lige Esúsika anele:

§ **8:48** E'nesi glosario «samaritanos».

—Bo'né anisáká ne 'we najtékame
ko ne, 'lige 'we a'wágame ko ne,
wa'lú nígame ko ne a'walí, a'liko
tabilé najtékame ju alué ra'íchali.
Neka tabiléchigo alarigá anígó. Ne
O'nola Onorúgame ju napu aní
'we najtékame ko ne, 'lige alué ju
napu ne'chí 'ya iwérali. 'Émika
abiena alaníchigó 'emi O'nola ko
alué Onorúgame. Aba alué ju napu
'we a'lá niraga eté ne'chí. 55 'Émika
tabilé machí alué Onorúgame nobi
neka 'we a'lá machígó. Ne anisáká
tabilé machime ko ne alué Wa'lula
Onorúgame, 'liko 'we 'yégame nímili
ke ne napurigá 'emi. Neka 'láchigo
machígó alué Onorúgame 'lige 'la
sébali olame ju ne napu ne'chí
nulé Onorúgame. 56 'Emi rijimala,
alué napu 'we 'ya bejtégame nile,
Abraámi anilime, 'we ra'sáligá
asale, alueka 'máchigo 'la machigá
asáligame siné rawé nawámili níligo
ne jena wijchimoba. Alueka etele
ne'chí, alekeri 'we ra'sálále.
57 'Lige alué ralámuli juríoka regá
anile:
—Mueka pecha malígisa makué
bamígame júkó, 'lige mueka 'la
etégorí alué Abraámi. Napu'lige
bejtele alué Abraámi jena 'ma
we'ká siento bamí júkuru.
58 —Neka 'la bijchiá aní —anile
Esusi— tabilé 'cho ochérachi
Abraámi, neka 'ma jena ajtigéturu.
Neka nabí jena ajtime ju.* Alarigá
ju.
59 'Liko rejté 'wile alué ralámuli
jurío Esusi basibumia, nobi
Esúsika simile alé nasipa we'ká
jágichi ralámuli alé ra'pichí wa'lú
re'obachi.

9

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

1 'Lige Esusi abisibi 'we eyénale,
'lige alemi enegá etele bilé rió
tabilé ma'chílime, alué rioka aba
alieri ochérigame nile. 2 'Lige alué
Esusi oyérame rukele:
—Mué benírame, ¿chonigá tabilé
ma'chílime ochérile ye rió? ¿Cha
nokale alué bo'né o'nola 'lige eyela,
alekeri gite alarigá ochérale? O
¿alué bo'né 'we resí 'sika ilírome
nile?*
3 'Lige Esúsika nejele:
—Alué rioka tabilé siné resí 'sika
oyame nile napurigá nayúmala,
nibilé alué o'nólatiri cha 'sika
oyame nile nibilé eyélatiri. Ye
rioka tabilé ma'chílime júkuru
napurigá ralámuli etémala chiena
a'wágame ko Onorúgame, 'lige 'la
bijchiá sa'wame ko Onorúgame.
4 Neka 'yóma olágurú jipe. Abirigá
sa'wámili júkuru ne napurigá nulá
Onorúgame jipe ta'chó sébachi
resítiri raweli. Pe 'we sebámili
júkuru chátiri raweli, 'lige ta'wesi
ralámuli gainámala sa'wá bilé
nayume. 5 Ne bijí jena wijchi-
moba eyena 'we gu'íriga suwábaga
ralámuli napurigá 'la machimela
chiena a'wágame ka Onorúgame.
Napurigá bilé ra'ósali niraga ju ne
napurigá alarigá 'la buyásiwa alé
resítiri bowechi.
6 Pe nujubapi alué Esusi
napu'lige ra'ichasa, alé wijchí
a'kichile 'lige pe'tá we'é wej-
sole a'kiate, 'lige alué rió tabilé
ma'chílime busílachi ujchele. 7 'Lige
anele:
—Simigá bisigome alé 'mi wa'lú
ba'wichí napu Siloé anilichi ju.
Siloeka pe, «julárigame» aniame
ju.
'Liko Esúsite julásiga alué rió
tabilé ma'chílime, 'liko simile 'lige
bisigole, 'ma pagole bo'né busila,
'lige napu'lige 'ma ku nawá 'ma
ma'chílime nawale. 8 'Liko alé
a'bemi riógame napu 'yasi eteme
nile alué rió tabilé ma'chílime, anile
a'bopi:

* **8:58** Esusi aniá «Neka nabí jena ajtime ju», pe ruigá anile Onorúgame ko bo'né. * **9:2** Alué ralámuli Esusi oyérame mayele alué rió tabilé 'cho ochérachi 'ma resitiri alawégame níligo.

—¿Tabilé ye rió ju alué napu i'kilí asagá enomí táame ke?

9 'Lige jaré anile:

—Alué rió júpeché.

'Lige jaré anile:

—A lalanti júke'é kaka, nobi tabiléchigo alué júkó.

'Lige alué rió bo'né anile:

—Ne júpeché.

10 'Liko rukéleru:

—¿Churigá 'la ma'chili mué jípeko?

11 'Lige alué rioka regá nejele:

—Alué rió napu Esusi anilime ju pe'tá we'é wejsó a'kiate 'lige ujché ne busílachi, 'lige aníturu: «Simigá 'mi wa'lú ba'wichí Siloé anilime 'lige bisigówaká.» 'Lige neka yati simíturu alé wa'lú ba'wichí bisigomia. 'Lige 'ma bisigosa ne, yati 'la gayénaturu ne ma'chilia.

12 'Liko rukéleru:

—¿Koche ajtiko alué rió?

'Liko alué rió anele:

—Neka tabilé machí.

13 'Liko cha'pigá o'tóleru alué rió napu tabilé ma'chílime nílige alé 'mi napu mochile bariseo. 14 A'lige rawé napu'lige Esusi 'yole alué tabilé ma'chílime wa'lú rawé nile sawalachi rawé napu jurío resíbume nile, alueka tabilé nóchame nile 'lige tabilé 'yome nile a'lige rawé. A'lige alekeri alué ralámuli cha'pile alué rió napu tabilé ma'chílime nílige 'lige o'tóleru 'mi alé napu mochile alué bariseo. 15 Alué bariséoka tabilé ganílile Esusi alieti 'yosa a'lige rawé wa'lú rawé resíbulichi, alekeri 'we iwégame rukéleru alué 'yórigame rió churigá 'la ma'chilia. 'Lige alué rioka regá nejele:

—Wejsogá ujché ne busílachi 'lige neka bisigóturu, 'lige 'we a'lá ma'chili ne jipe.

16 'Liko jaré bariseo anile:

—Alué rioka napu ye 'yole pecha Onorúgamete nulérigime júkó, napugiti pecha nerame kame wa'lú rawé. Alekeri tabilé Onorúgame oyérame júkuru alué rió.

'Lige jaré anile:

—¿Churigá 'la gayénabeché aliena 'la sa'wá napu 'we resí 'sika ilírome ke?

Tabiléchigo 'la a'chigóriga 'nátiga aníleko alué bariséoka. 17 'Liko uchéchigo siné rukéleru alué rió napu tabilé ma'chílime nílige abé 'ya:

—Mueka, ¿chonígó alué rió olagá napu 'yole mué?

'Lige alué rioka anile:

—Neka aníguru pe bilé rió ko napu ruwime ju napu ané Onorúgame.

18 'Lige alué jurío e'wélala tabilé bijchígale alué rió tabilé ma'chílime níligo 'lige 'yólirigo Esúsite alué rió. 'Liko alué rió o'nola 'lige eyela bayéleru. 19 'Lige rukéleru:

—¿'Emi inolá ju ye rió napu tabilé ma'chílime koriánié 'emi, napu tabilé ma'chílime ochérigame koriánié 'emi? ¿Churigá 'la ma'chílibeché jipe?

20 'Lige eyela 'lige o'nola regá nejele:

—'La machiáguru ye rió ramué inolá ko 'lige aminami tabilé ma'chílime ochérigo 'ya. 21 Tabiléchigo machiágó churigá jipe 'la ma'chilia, 'lige aminami tabilé machiáguru chieri 'síligo busila 'yoa. Rukéwagó bo'né, 'ma 'la ruméleké alué 'síligo 'yoa, 'ma wa'lú kame.

22 Alué eyela 'lige o'nola pe lanile majaga. 'Wéchigo 'la machíligame mabúwilikó ne'óchiga alué juríote alé u'tá re'obachi napu «sinagoga» anilime ju napuyépiri ralámuli napu bijchigi Esusi Onorúgamete julárigame ko. 23 Alekeri aniá mochile: «Alué bo'né rukéwaguru, 'máchigo wa'lú rió kame.»

24 'Liko alué bariseo uchéchigo siné bayele alué rió napu tabilé ma'chílime nílige 'ya, 'lige anele:

—'La ma'chígime rupoa, Onorúgame gastigárimala mué tabilé 'la ruisáká, ramueka 'la machiáguru asíriga wa'lú resítiri 'síkame ko alué Esusi.
25 'Liko alué rioka anile:
—Neka tabilé machí alarigá ko alué rió aliena resítiri ko. Neka pe bi'lepi tábiri machíguru, ne tabilé ma'chílime kéturu 'lige jípeko 'la ma'chíliguru ne.
26 'Lige uchéchigo siné rukéleru alué rió:
—¿Churigá 'la sa'wárukó mué alué riote?
27 'Lige alué rioka regá nejele:
—'Ma ruwí ne, 'émika tabiléchigo bijchíginiligó. ¿Chonigá najkíché 'emi napurigá uchéchigo siné ruyewa? ¿'Émichigó alué oyérame gainánili?
28 'Liko alué bariséoka asíriga ená anigá ra'íchale alué rió olagá. 'Lige anele:
—Mueka alué rió oyérame júkuru, 'lige ramueka Moisesi oyérame nírukuru. 29 Ramueka 'we a'lá machiáguru Onorúgame Moisesi 'yuga ra'íchiligo, nobi alué uché bilé rioka tabilé machiaa. Tabilé machiaa alemi bejtégame ko alué rió.
30 'Liko alué rió regá nejele:
—¿'La choninti 'emi? ¿'Émika tacha e'wélala niru? Ye rioka asíriga 'la nóchali nóchiga eyénaguru, 'la sa'wákuru ne'chí. 'Lige 'émika tabilé machióríguru kochiena ajtígame ko. ¿'Émika tacha machíbeché ye? 31 'We a'lá machirúguru Onorúgameka tabilé gepume ko alué ralámuli napu 'we resí nokigá e'yéname ju, Onorúgameka pe alué napu tabilé resí nokigá e'yéname ju, pe aluecho gepume ju, pe aluecho napu 'la e'wame ju napu Onorúgame nulá. 32 Tajsiné akiame kéturu bilé rió Onorúgame a'walila nígame ko napurigá bilé ralámuli sa'wámala tabilé ma'chílime ochérigame. 33 Alué rió tabilé nígame nísaká Onorúgame a'walila 'liko pecha gainámalakó sa'wá bilé rió tabilé ma'chílime ochérigame.
34 'Liko alué bariseo anele 'we ayóniga:
—Mueka, asíriga resítiri sulega ochérale, alekeri tabilé ma'chílime ochérale mué. ¿Churigá 'la benírumalawé mué ramué?
'Liko 'ma mabúliru alé napu e'wélala mochile.
35 'Liko alué Esusi akele 'ma mabúlirigo alé u'tá re'obachi alué rió napu tabilé ma'chílime nílige, 'lige Esusi simile 'yamia alué rió 'lige 'ma rewisá alué rió, anele:
—¿Mueka 'la bijchigi 'ma nawáligo alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió niraga?
36 'Lige alué rioka anile:
—Mué Wa'lula, ne'chí ruyéwagó chieri ka alué napurigá ne 'la nirámempá aminami 'la bijchígimempá ne alué rió ra'icháliła.
37 'Lige Esúsika nejele:
—'Ma etiá mué. Alué napu mué 'yuga ra'icha, alué júkuru. Ne júkuru.
38 'Liko alué rioka chojkóbisiga ilíbale alé o'wemi niraga napu ilile Esusi, 'lige anele:
—Mué Wa'lula, neka 'la bijchigi alué ra'íchali napurigá mué aniá aní.
Alué rioka asíriga 'la niraga etele alué Esusi.
39 'Liko anile alué Esusi:
—Neka jena wijchimoba nawákuru gustisia olamia ralámuli. 'Lige abiena nawá ne 'yomia alué napu tabilé ma'chílime ju, 'lige alué tabilé ma'chílime newamia alué napu 'la ma'chílime ju.
40 Jaré bariseo napu Esusi si napuíka jale akele alanichi alué Esusi. 'Lige alué bariseo alieti akisá rukele:
—¿Tachiri ra'íchali júpeché alué? ¿Ramuéchigó tabilé ma'chílime niru?

41 'Liko Esúsika aminabi ra'íchale
regá anigá:

—Tabilé ma'chílime nísaká 'emi,
pecha 'emi chojkila nímelikó wa'lú
resí nokágame ka 'emi. 'Émika
asíriga 'la ma'chílime kóríguru.
Yeka aniame júkuru 'émika 'we a'lá
námame ko Onorúgame ra'ichálila,
iligá 'émika tabilé sébali olame
júkuru napurigá nulá Onorúgame,
alekeri 'we chojkila ju 'emi.

10

Jena ruwimela Esusi bilé tétali ruwíligo bilé bo'elo bo'á neseme

1 'Liko Esusi anile:
—Bilé go'lé iligéturu rejtete tegoka
newárigime, 'lige 'yérigame kéturu
alué tegoli. 'Lige bilé rió ilime
kéturu yochi tebuka. 'Lige bilé
rió sébaturu alé go'lechi 'lige alué
rió tabilé bajkigéturu alé yochi
simíriga, pe re'pami amóbami
'máraturu, alué rioka pe bilé
rió chigórigame júkuru. 2 Alué
bujkégame ka napu bo'á neseme
ju 'mimi jami, alueka 'la alé yochi
bajkimeli júkuru. 3 'Lige alué
napu tebuka ilime ju alé yochi,
alueka i'púmili júkuru alué bo'á
neseme sebasa alé. 'Lige alué
bo'aka asíriga 'la gepume júkuru
alué bo'elo ra'ichálila. 'Lige alueka
asíriga 'la rewagá bayeme júkuru
a'pílipi alué bo'á bo'né bujkula,
'lige alué bo'aka yati buyásime
júkuru.* 4 Napu'lige 'ma suwábaga
buyasa alué bo'né bujkula, 'liko
alué bo'éloka bajchá ename júkuru
'lige alué bo'aka guwana e'yéname
júkuru alué bo'elo najátiga, napugiti
'wéchigo 'la machime kame aleké
aníchinio ne'oa. 5 Tabilé siné
najátamala alué bo'á bilé ralámuli
tabilé machime nísaká alué bo'á
alué bo'elo.

6 Esúsika ye ra'íchali ra'íchame nile
nobi ralámulika tabiléchigo námame
nílekó alieti ruyame ko ye ra'íchali.

7 Alekeri Esúsika uchéchigo bilé
ra'íchali ruyele. Regá anele:

—Neka 'la bijchiá aní. Neka
napurigá bilé yochi napu bo'á
simárame ju, pe alarigá ju ne. Yeka
aniame júkuru ralámuli napu ekí 'la
moinánilime ju rewagachi, asíriga
'la e'wámili júkuru napu ne nulá.
8 Suwábaga rió napu ekí sébale alé
go'lechi bajchá ta'chó sébachi ne
pe napurigá chigórigame nile, pe
alarigá nile alué ralámuli. 'Lige
alué bo'aka tabilé e'wame ju alué
ralámuli nulachi. Pe a'chigóriga
ju alué ne oyérame 'yuga. Alueka
tabilé e'wame ju uché jaré ralámuli
nulachi, pe ne'chika 'la e'wime ju.
9 Napu'lige alué bo'á 'ma mo'isá
alé pachami go'lechi 'liko alué
bo'á 'ma tabilé che ikimeli júkuru.
Napu'lige buyásisa alué bujkégame
'yuga abiena tabilé che ikimeli
ju. Pe a'chigóriga ju ralámuli alué
ne'chí oyérame.

10 › Bilé rió chigórigame ka pe
chigomia nawame ju alé go'lechi,
pe me'ligá suwábimia suwábaga
ajágame. Neka pecha ala'símia
nawákó. Neka ralámuli gu'írimia
nawákuru napurigá abé 'la ganíliga
ejperélamala, napurigá 'we a'lá
sébali ralámuli nímala. 11 Neka pe
napurigá bilé rió bo'elo ju napu 'we
a'lá nesérame ju bo'né bujkula bo'á.
Bilé rió bujkégame bo'á 'we a'lá
neseme ju bujkula, alueka tabilé
chéláme ju rekó mukié nemika
napu'lige ajágame jami oyame o
ralámuli chigórigame chigónilichi
alué bo'á alué rió bujkula. 12 Bilé
rió pe iligá enomí meka neseme
ajágame, alueka tabilé alarigá ju
napurigá bukégame rió, napu'lige
etea bilé olí (lobo) 'naka enágichi
pe a'reme ju bo'á. Pe bo'nepi

* **10:3** Jaré bo'á neseme mo'ale alé go'lechi 'lige melénala be'á a'pili bayele bo'á a'boi bujkula. Alué bo'á nesémeka bajchá ename nile, tase napurigá jena iwérachi.

na'temame ju, alekeri 'másame ju. Tabilé chéláme ju 'lige tabilé na'temame ju alué rió pecha bo'né bujkula kame alué ajágame napu neseka eyena. 'Lige alué olí bo'á me'lísachi 'lige uché jaré bo'aka 'ma suwábaga ra'lá mo'ibámili júkuru majaga. 13 Alué rioka pe 'másame ju napugiti alué rioka péchigo nóchame kame, tabilé chéláme ju rekó alué ajágame o'lite chigórige pecha bo'né bujkula kame. Pe enomí meka nóchame kame.

14 › Neka asíriga 'la repume ju alué ne'chí oyérame ralámuli. Neka asíriga 'la machíguru alué ne'chí oyérame ko, 'lige alué ne'chí oyérameka asíriga 'la machíguru ne'chí, 15 napurigá ne O'nola 'we a'lá machí ne'chí, 'lige néchigó 'we a'lá machí ne bo'né O'nola. Neka mukumeli júkuru alué ne'chí oyérame gu'íriga, a'lígeko 'ma listo ajtí ne mukumea. 16 Uchéchigo jaré ralámuli mochí, alué napu tabilé ralámuli jurío ju. Aluéchigó abiena ne'chí oyéramili ju, alueka gepúmili júkuru napurigá aní ne, 'lige abiena ne'chí oyérame gainámala a'chigóriga napurigá alué ralámuli jurío. Neka Wa'lula nímili júkuru suwábaga ralámuli nuleme, napurigá bilé bo'á neseme.

17 › Neka 'ma listo ajtíkuru mukumea 'lige uchéchigo siné naremia alawá napurigá uchéchigo ajagá asimémpá ne. Alekeri ne O'nola Onorúgame 'we galé ne'chí. 18 Ta'wesi me'limela ne'chí, ne tabilé nejísaká lisensia napurigá ne'chí me'limela. Neka 'la lisensia níkuru, neka mukumeli júkuru napu'lige ne bo'né mukunali, 'lige abiena 'la lisensia nígame ju ne napurigá ku ajánamala ne. Alué ne O'nola Onorúgame nulá ye 'nátili.

19 Napu'lige alué ralámuli jurío akisá ye ra'íchali, ta'mé 'la ganíliga ejtebile. 20 Jaré alué ralámuli jurío regá anile:

—Alueka bilé remónisi alawala ajchágame ju pachágana, pe lo'í ju. ¿Chonigá gepúlibeché?

21 'Lige jaré anile:

—Bilé rió u'tabela remónisi alawala ajchágame nísaká pachágana pecha aliena 'la semátiri ra'ichámilikó napurigá ra'icha ye rió. Bilé u'tabela remónisika pecha gainámalagó bilé ralámuli tabilé ma'chílime sa'wá.

Jena ruwimela jaré ralámuli jurío tabilé galeme níligo Esusi

22 Romó nile a'lige. Alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi wa'lú piesta nerule, alué piesta nélálime aliéniko gatélirigo alué wa'lú re'obá,† nabí bamí piesta newame nile a'lige rawé. 23 'Lige Esúsika alé wa'lú re'obachi ra'pichí eyénale napu bilé bortali ilile napu Salomoni anilime nile alué bortali. 24 'Liko we'ká ralámuli jurío napuíle noligá alé napu ilile Esusi rukéniliga uché rajpé. 'Lige rukele:

—¿Chiéniko ruimé olá mué chieri ko mué bo'né? 'La bijchiá ruipóguru, ¿mué ju Kristo napu buinámala ralámuli chátiri bowechi?

25 'Lige Esúsika nejele:

—'Ma ruwí ne, tabiléchigo bijchíginiligó 'emi. Ne O'nola Onorúgame 'ya ne'chí bilé nóchali napurigá 'we a'lá semátiri tábiri nochámala ne bo'né 'nátaga napu ta'wesi rió newame ju. 'Emi 'ma etiáturu ne alieri nóchachi, alekeri 'la machiati kárékuru chieri ko ne. 26 Nobi 'émika tabilé bijchígigo napu ne ruwí, pecha ne'chí oyérame kame. 'Émika napurigá bo'á tabilé ne bujkula, alarigá ju 'emi. 27 Alué bo'á 'la ne bujkúlaka, alueka asíriga

† **10:22** 'We 'ya bilé siento na baisá makué maligi bamí ta'chó ochérachi Esusi, alué ralámuli Siria ejperégame 'we resítiri nóchale alé wa'lú re'obachi pachá tabilé niraga Onorúgame. 'Lige abé a'kinana alué ralámuli jurío 'la gatesa alué re'obá 'lige 'ma suwénasa, newale wa'lú piesta napu «hanukká» anilime nile.

'la machime ju ne ra'ichálila,
alekeri 'la najátame ju ne'chí.
28 Neka alawá 'yáguru alué ne'chí
oyérame napurigá uchéchigo siné
ku ajánamala napu'lige suwisá,
'lige alué ne'chí oyérame ka pecha
'wesi nejpósimalagó. 29 Alué ne'chí
oyérame ne O'nola nejíkuru. Alueka
asíriga wa'lú júkuru suwábaga
me'tigá, napu ekí alué nílaka
pecha 'wesi umabámalawé bujea,
napugiti bo'né neseme kame. 30 Ne
'lige ne O'nola si pe bi'lepi 'nátili
'nátame niru.
31 'Liko alué ralámuli bariseo
uchéchigo siné bajsibúnilile alué
Esusi napurigá abé i'bé. 32 'Lige
Esúsika anele:
—Neka asíriga we'ká semátiri
nóchali nóchaturu napurigá 'emi
etémala, O'nó Onorúgame a'walílate
newáturu ne alué semátiri nóchali.
¿Tachiri nóchame korigá ba-
jsibúwaché ne?
33 'Lige alué ralámuli juríoka regá
nejele:
—Tabilé alekeri gite bajsibuwa
mué 'we semátiri tábiri newigáriká.
Bajsibuwa mué napugiti pecha ni-
rame kame mué alué Onorúgame.
Mueka pe apiépiri rió ju, pe
alarigá júkuru, pe iligá napurigá
Onorúgame neraga ra'icha mué,
peka Onorúgame ke, pe iligá rió ke.
34 'Lige Esúsika regá anile:
—Alué 'emi nila ra'íchalika regá
aní, alué napu Onorúgame anílige:
«'Émika napurigá Onorúgame
júkuru.» 35 'We 'la machiáguru alué
napurigá anile Onorúgame 'we 'ya
('lige napu anile Onorúgame 'ya
abiena sirbe ju jipe). Onorúgame
anele alué ralámuli «napurigá
Onorúgame ju 'emi», alué ralámuli
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame. 36 'Lige alarigá nisa,
'lige ¿chonigá gastigáriniliché ne'chí
Onorúgame Inolá korichi ne bo'né?
Onorúgameka ne'chí wanápale 'lige
alekeri júlale ne'chí jékana wijchi-
moba. ¿Chonigá laníché 'émika
ne tabilé nirame ko Onorúgame?
37 Ne tabilé sébali olásaká napu
najkí ne O'nola, 'liko tabilé bi-
jchígilime júkuru ne ra'ichálila.
38 Tabilé bijchígiliká napu ne aní,
abirigáchigo 'la bijchígilime júkó
napu ne sébali olá napu Onorúgame
najkí. Siné kachi 'la e'wame nísaká
ne napu nulá alué Onorúgame, 'liko
'emi níriga 'la bijchígilime júkuru
ne wa'lú a'walí nígame ko napu
Onorúgame 'yale ne'chí. Aminami
neka 'we a'lá 'nátaga eyéname ju
Onorúgame na'tálila.
39 'Lige uchéchigo siné cha'pinálile,
pe iligá tabilé cha'píliru Esusi.
40 'Liko alué Esusi simile alé
bakochi na'lebo 'nálige Jorani
anilichi 'omi niraga napu rayénali
ma'chíname ju, 'lige alé sébale Esusi
(napu Betánea anilichi ju). Alé ju
bilena napu 'ya asale Juani rewará
ralámuli. 41 We'ká ralámuli simíbale
alemi e'nemia Esusi, 'lige anile
a'boi ra'íchaga:
—Juánika tajsiné newáturu 'we
semátiri nóchali napurigá Es-
usi, tabilé siné sa'wale ralámuli
nayúkame. Suwábaga napu ra'íchale
Juani alué Esusi olagá, 'we a'lá
bijchiá nílekuru.
42 We'ká ralámuli napu ekí alé
napuíle 'we bijchígale napu anile
Esusi alé, aminami asíriga 'la e'wele
napu anile.

11

Jena ruwimela mukúligo Lasro

1 Bilé rió asale Lasro anilime,
'we nayua, 'lige alué rió Betania
anilichi pe'kabi riógichi ejiro Jurea
bejtégame nile. Alué umugí Lasro
go'chila María anilime nile bilé,
'lige Marta anilime nile uché bilé,
abiena alé ejperégame nile. 2 Ye
María 'símili nile alué napu botéachi
manígime a'kinana ro'émili nile
alué Esusi ronola, ba'wí 'we semá
júkame, 'lige yati wakémili nile
bo'né gupálate alué bo'né María.

3 'Lige alué oká umugí júlale jaré
rió Esusi ruyéniliga:
—Mué Wa'lula, alemi jula ramué
mué ruyénaliga 'we nayua bo'igó
alué rió napu mué gompaniérola
ju.
4 Napu'lige alué Esusi akisá
alanichi ralámuli, anile:
—Mukumeli júkuru nobi
tabiléchigo mukugá rejpímili júkó.
Alué rioka 'we a'wágame nayulí
chujkélekuru pe napurigá machi-
boa chiena 'la semá 'sime ko
Onorúgame, 'lige abiena chiena 'la
semá 'sime ko Onorúgame Inolá.
5 Esusi 'we galegá eteme nile alué
bakiá rijimá, 6 nobi napu'lige Esusi
akisá ra'íchali 'we nayua bo'igó
Lasro, tabilé yati simile e'nemia,
uchéchigo oká rawé rejpile alé
napu asálige. 7 'Liko anele alué
oyérame:
—Nabá uchéchigo siné alé 'mi Ju-
rea anilichi ejiro.
8 'Liko alué oyérame anele:
—Mué Benírame, pe kulírikáchi
alué ralámuli jurío alé mochígame
mué me'lináliturú bajsibuga.
¿Chonigá uchéchigo ku alé siminali
che mué?
9 'Liko Esúsika nejele:
—Makué oká 'ora ma'chigá ilime
ju ra'ósiga. 'La rawé e'yéniliká
tabilé toroka e'yéniwa 'wéchigo
'la ma'chigá ilime kame raweka.
10 Rukó e'yéniliká asíriga toroka
e'yéniwa napugiti pecha ma'chigá
ilime kame rukóká.*
11 'Lige Esusi uchéchigo rajpé
anile:
—Alué Lasro ne gompaniérola
ka, 'ma gojchílekuru, nobi neka 'ma
ajchámalagó.
12 'Liko alué oyérameka regá
anile:
—Mué Wa'lula, ¿pe gojchigá
bo'isáká, a'liko 'la sa'wimela?
13 Bo'né Esúsika anigá anile: «'Ma
mukugá bo'í.» 'Lige alué oyérameka
'la bijchígale pe gojchigá bo'igó alué
Lasro. Tabilé námale ralámuli alar-
igá ra'íchachi Esusi. 14 'Liko 'we a'lá
ma'chígime ruyele:
—Lásroka 'ma mukúlekuru.
15 Ra'sá la ne tabilé asisá alé
napu'lige Lasro mukuchi. Alarigá
'we a'lá ju napurigá bijchígimala
Onorúgame a'walí 'yame ko ne'chí.
Nabá e'newa.
16 'Liko alué Romasi napu Ku-
ate anilime nílige, anile uché jaré
oyérame 'yuga:
—Ramué abiena simasa Esusi
'yuga, alué ralámuli jurío me'limela
ramué. Chu'símalawé rekó suwiyae
ramué, Esusi 'yuga simawa.
17 'Liko napu'lige sebasa alé
Betania anilichi, alué Lásroka
'ma naó rawé bo'ile mukugá alé
resochí ewachi. 18 Alé Betania
pe a'bé nile Rusaleni anilichi pe
bakiá kilómetro niraga. 19 We'ká
ralámuli jurío e'yénale alemi
e'néniga alué María 'lige alué Marta
napurigá tabilé chélámala alué
bonila mukusá. 20 Napu'lige alué
Marta akisá aleka enegáráo Esusi,
yati ma'chínale najtepamia. Alué
Maríaka pe galírale rejpile. 21 'Liko
alué Marta anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, mué jena
asisáká, pecha mukumeli ke ko
ne bonila. 22 Nobi neka 'láchigo
machígó Onorúgame suwábaga
nejimio napu mué tani.
23 'Lige Esúsika anele:
—Mué bonílaka ku ajánamala.
24 'Liko alué Marta anile:
—Neka 'la machí ku ajánimio
napu'lige 'ma guwichí kachi
napu'lige Onorúgame nawasa
ralámuli gustisia olamia.
25 'Lige Esusi anele:
—Ne júkuru ralámuli ku 'yáame
alawá napu'lige suwisá napurigá
ku ajagá mochímala, 'lige aminami

* **11:10** Yeka aniame júkuru alué Esusi oyérame ka tabilé che ikimeli ko. Alué chátiri ralámuli jurío tabilé chibi olámili ju rekó chibi olánilie, napu'lige Onorúgame lisensia 'yasa a'lige kulí cha nokimela.

ne ju ralámuli a'walí 'yame napurigá 'we ganíliga ejperélamala.
Tabilé chéré rekó bilé rió mukugé,
pe 'la bijchígame nísaká Wa'lula
ko ne, 'liko 'la 'yámala ne alawá
napu'lige mukusá. 26 Suwábaga
napu ekí nígame ju ne alawala 'lige
aminami napu ekí 'la bijchígime ju
ne ra'ichálila, rekó mukugé, bo'né
alawálaka tabiléchigo mukuméligó.
¿'La bijchigi mué napu ne ení?

27 'Lige Mártaka anele:

—Juli mué wa'lula, neka 'we
a'lá bijchigi mué ko Kristo anil-
ime Onorúgame Inolá, alué napu
nawámili nílige jena wijchimoba.

28 Abé we'liko napu'lige 'ma
ra'ichasa Marta, 'ma simile María
bayemia. 'Lige i'kilí ra'íchale tabilé
akériga uché jaré ralámuli. Regá
anele:

—Jena ajtí alué benírame, 'lige
mué bayea ajtíkuru.

29 Napu'lige akisá alué ra'íchali
yati niraga ilísale 'lige yati sim-
ile alé napu ajtile alué Esusi.
30 'Lige Esusi tabilé 'cho sébalige
alé pe'kabi riógichi, alé 'mi ajtile
abajá napu najtépilige alué Marta.
31 'Lige alué ralámuli jurío napu
María 'yuga mochile alé María
galílachi, napu'lige etesa María
ilísachi 'lige simichi ma'chimi, yati
simíbalechigó alué ralámuli jurío
María najátasia. Alué ralámuli
juríoka pe 'mimi simea mayele
resochí nalamia napu bo'ile Lasro,
alarigá mayele.

32 'Liko alué María napu'lige se-
basa alé Esusi ajtígichi, yati niraga
chojkóbisiga ilíbale alé a'bemi Esusi
ronólachi anigá nalale:

—Mué Wa'lula, mué jena asisáká
pecha mukumeli ke ko ne bonila.

33 Napu'lige Esusi etesa alué
María nalachi, 'lige etélechigó
alué ralámuli jurío abiena nalásiga
e'yénigo, 'lige asíriga sewele Esusi,
34 'lige anile:

—¿Kochiena rekaru ko alué
mukúgame?

'Lige anéleru:

—Mué Wa'lula, aka simáwa'é
e'newa.

35 'Lige Esúsika 'ma nalálechigó.
36 Alekeri anile alué ralámuli jurío:

—Alueka asíriga 'la gompaniérola
níligekuru alué Lasro.

37 Nobi jaréchigo ralámuli jurío
se'winá anile ko, regá anile:

—Alueka bilé tabilé ma'chílime
'la ku sa'wáturu. ¿Chonigá tabilé
'yóleché alué Lasro napurigá tabilé
mukumela?

38 'Lige Esusi alé resochí sébale
alé ewachi napu bo'ílige alué Lasro,
'lige uchéchigo siné 'we sewele,
asíriga we'ká 'nátale. 'Lige bilé
wa'lú rejté ajcháriga ajtile alé re-
sochí yochi. 39 'Lige anile alué Es-
usi:

—Se'wí ajchawa alué rejté.

'Liko anile alué Marta alué
mukúgame go'chila:

—Mué Wa'lula, asíriga cha
jubáleké alé pachami, 'máchigo naó
rawé kame mukusá.

40 'Lige Esúsika anele:

—Ne 'ma anéturu mué 'la bi-
jchígasaká napurigá ení ne, 'liko 'la
machimela mué chiena a'wágame
ko Onorúgame.

41 'Liko 'ma se'wí ajchale alué
wa'lú rejté. 'Lige alué Esusi 'pa
rewagachi e'negá iligá anile:

—Mué O'nó, wa'lú cheliera 'ya
ne mué, mué 'we a'lá semáriga
gepúmpá ne ra'ichálila. 42 Neka 'la
machí mué nabí 'la akeo ne'chí. Pe
yecho ení ne napurigá ye ralámuli
'la machimela ye 'nátili, napurigá
'la bijchígimempá mué 'síligo ne'chí
jula.

43 'Lige abé i'libeko ye ra'ichasa,
e'wele ra'íchale:

—¡Mué Lasro, yati ma'china!

44 'Lige 'ma ma'chínale alué
napu mukúlige. 'Lige bochígimi
o'póligime nile asíriga we'lí chinite.
'Lige mo'chí bilé banito o'póligime

nile. 'Lige Esusi anele alué
ralámuli:
—'Ma bujewa ye chiní 'lige ban-
ito abiena bujewa, 'lige a'rewa
simichi.

Jena ruwimela bariseo Esusi me'lináligo

45 'Lige alieti etega we'ká ralámuli
jurío napu napuílige María be-
jtélachi 'la bijchígale Onorúgame
Inolá ko alué Esusi. 46 Nobi
jaréchigo pe iligá bariseo 'yuga
ra'ichamia simíbale ko. 'Lige ruyele
napu 'sile Esusi. 47 'Lige jaré
bariseo 'lige alué e'wélala balé
júlale napurigá napabúniliga alué
uché jaré e'wélala, 'lige anile a'boi
ra'íchaga:
—¿Chonokiboa? Ye rioka asíriga
i'kirú 'siá simíguru tabilé siné
etérume. 48 A'résaká ye rió napurigá
aminabi alieri 'símala 'liko asíriga
we'ká ralámuli oyéramala ye rió,
a'lige alué sontalo romano napu
jena nulame ju 'ma tabilé elámala
napurigá nocha mochímala ramué
jena wa'lú re'obachi 'lige aminami
bochígimi jena Israeli.
49 'Lige alué bilé Kaipasi anilime
nile, alué napu wa'lula balé nile
bi'neli neyúriga nulame 'ya a'lige
bamí, alueka anile:
—'Émika tabilé machime ju.
50 Abé 'la ju bi'lepi rió mukusá,
uché jaré tabilé suwisá 'la ju.
¿Tabilé machí 'emi ye 'nátili?
51 Alueka tabilé bo'né 'nátalite
anile ye ra'íchali. Alué nile wa'lula
balé, alekeri Onorúgame 'yale
'nátili napurigá 'la gainámala ruiyá
a'kinana mukumeo Esusi alué
ralámuli jurío gu'íriga. 52 'Lige
abiena alué Esusi mukugá wa'lú
nejkúramili ju uché jaré ralámuli
'yuga. Asíriga we'ká ralámuli
gu'írimili ju Onorúgame 'kúchila
napu ekí ejperégame ju jena wijchi-
moba. Nejkúramili ju napurigá 'la
bi'lepi 'nátame nímala Onorúgame
na'tálilacho. 53 'Liko a'lige rawé alué
jurío e'wélala 'we a'lá 'nátale alarigá
me'liati ko alué Esusi.
54 Alekeri alué Esusi 'ma tabilé
'me eyénale alé we'ká ralámuli jurío
mochígichi. Uché bilena we'ká
riógichi simile alé a'bemi napu
tabilé we'ká mochile alué Esusi
me'linálime, alé pe'kabi riógachika
Epraíni anilichi nile alé a'bé wa'lú
gawí wakígachi napu tabilé 'me
u'kume nile. Alé asale Esusi alué
ralámuli oyérame 'yuga.
55 Pe u'kabi rawé rokáréle
napurigá sebámala ralámuli jurío
piéstala alué Páskua anilime piesta.†
Asíriga we'ká ralámuli simíbale
alé 'pa Rusaleni anilichi ba'wichí
mo'imea ta'chó sébachi alué piesta,
napurigá 'la gainawa bajkiá alé
wa'lú re'obachi. 56 'Lige ralámulika
'we 'yaga e'yénale Esusi. Napu'lige
ra'icha jale alé wa'lú re'obachi
ra'pichí, regá rukigá járale a'bopi:
—¿'Émika choniágó? ¿Pala
nawamio mayelia 'émika Esusi
napu'lige nerúgichi alué piesta?
57 Alué bariseo 'lige alué
e'wélala balé galírale bajchamio
olale Esusi, alekeri júlale jaré
ralámuli rukéniliga 'la machisáká 'la
rumémpá koche ajtigó Esusi, 'lige
ruyésiga pe cha'pináliga.

12

Jena ruwimela María ro'éligo 'we semá júkame ba'wí Esusi ronólachi

1 Ujsani rawé kachi bajchabé
ta'chó sébachi alué piesta, Esusi
uchéchigo simile alé Betania napu
bejtégame nile alué Lasro, alué
napu Esusi ku ajánalige napu'lige
mukúlige alué Lasro. 2 'Lige
go'ame newale alé Lasro bejtélachi
napurigá Esusi go'mela, 'lige
uchéchigo jaré bayele. Alué Marta
nejkúrale go'ame 'yaa ralámuli.
3 'Lige María ba'wí a'pale nasípasi
litro neraga 'we semá júkame

† **11:55** E'nesi glosario «Pascua».

ba'wí. Alué ba'wí 'we najteme nile.
'Lige Esusi ronólachi ro'ele, 'lige
bo'né gupálate wakele. Bochígimi
pachá galírale 'we semá juka ilíbale.
4 'Lige napu'lige alué go'ame go'yá
mochígichi ralámuli, alé asale alué
Jurasi Iskariote anilime, Simoni
inolá. Alué rioka bilé nile alué
makué oká rió napu Esusi oyérame
nile. 'Lige alué Jurasi 'símili nile
alué Esusi nejía napurigá cha
olawa alué Esusi saílate. Anile:

5 —¿Chonigá tabilé ralinérupeché
ye ba'wí 'we semá júkame napurigá
alué enomí tabilé nígame ralámuli
kógiwa? Asíriga najteme júkuru alué
ba'wí semá júkame, napu ekí meme
ju bilé rió bilé bamí nóchiga.

6 Jurásika pecha 'la ralámuli
tabilé nígame na'temaka aníleko,
alueka pe lanílekuru napugiti pe
chigórigame níligame 'sika aniá,
pe bo'né cha'pináliga anile alué
enomí. Alueka nile enomí ajchala
repume napu ajchame nile alué
makué oká rió Esusi oyérame,
'lige chigome nile alué Jurasi alué
enomí. 7 'Liko Esúsika anele:

—A'réwagó. Ye mukika 'ma
bajchabé niraga ro'éguru ne'chí
alué ba'wí 'we semá júkame napu
ro'émili ju ne'chí napu'lige ne
mukú. 8 Alué ralámuli tabilé nígame
senibí 'emi 'yuga mochímala,
nobi neka tabiléchigo nabí 'yuga
asiméligó 'emi.

9 We'ká jurío akele Esusi alemi
ajtigáráo, 'lige simíbale e'nemia.
'Lige abiena e'nema olale alué
napu Lasro anilime nile, alué napu
ku ajánilige Esusi. 10 Alué e'wélala
balé 'we a'lá ra'íchale a'bopi, abiena
me'liméoríle Lasro. 11 We'ká alué
jurío asíriga 'la nirale etesa Esusi
'yochi alué Lasro, 'lige alué juríoka
'máchigo 'la oyera mochíligame alué
Esusi. Alekeri alué e'wélala balé
'ma me'linálile alué Lasro 'lige
Esúsitiri.

Jena ruwimela we'ká ralámuli simíbaligo Esusi e'nemia

12 'Lige melénala rawé Esusi
'mimi Rusaleni anilichi neraga
enale. We'ká ralámuli mochile
alé Rusaleni napugiti piesta
nerúligime. Napu'lige akisá alué
ralámuli enegáráo Esusi, 13 rajkú
sawala o'ká simíbale najtepamia,
'lige a'wágame ra'íchaga regá anile:

—¡Hosana (salva)! ¡'We a'lá ju
Onorúgame! ¡'We a'lá ju alué
Onorúgamete julárigame! ¡'We a'lá
júkuru alué Wa'lula alué ralámuli
Israeli ejperégame nuleme!

14 'Lige Esúsika bilé bulito ma-
jalégame asagá enale. Alarigá
nile napurigá anílige Onorúgame
ra'icháliła 'we 'ya. Regá anile:

15 Tase majawa 'emi ralámuli jena
Rusaleni mochígame.
Aleka ená wa'lula mué nuleme bu-
lito ranala asagá.*

16 Alué Esusi oyérameka tabilé
námale tachiri ruyame ko alué
ra'íchali Onorúgame ra'icháliła
churigá ko Esusi, 'lige a'kinánaka
'la námale. Napu'lige Esusi
uchéchigo siné naresa alawá
napu'lige mukusá, 'liko alué
oyérame 'la námale ye ra'íchali
'la ruwíligo churigá 'simio alué
Esusi. 'La nélále bijchiá a'chigóriga
níligo napurigá anílige Onorúgame
ra'icháliła 'we 'ya.

17 We'ká ralámuli sébale alé napu
enale Esusi bulito asagá napugiti
ralámuli etéligame napu'lige Esusi
ku ajánilige Lasro. Alué napu
etele simíbale ra'ichasia, 'lige we'ká
ralámuli akele. 18 Alekeri we'ká
jsile alé Esusi e'nemia. 19 'Lige alek-
eri alué bariseo anile a'boi ra'íchiga
pe Esusi ayóniga, regá anile:

—¡Alué rioka 'ma neyúraguru!
¡Suwábaga ralámuli 'ma alué rió
oyéraguru!

Jena ruwimela jaré ralámuli griego ra'íchame Esusi 'yaga e'yéniligo

* **12:15** E'nesi Zacarías 9:9.

20 'Lige jaré ralámuli sébale
alé Rusaleni piesta nerúgichi
Onorúgame niramia. Griego
ra'íchame nile alué ralámuli. 21 'Lige
a'bé jábale Belipe anilime rió
ilígichi. Alué Belípeka alé Betsáira
anilichi bejtégame nile ejiro Galilea
anilichi. Alueka Esusi oyérame nile.
'Lige alué jaré rió regá anele:

—Mué rió, ramueka Esusi si
ra'ichamia jsirú.

22 'Lige simile Belipe 'lige Antresi
ruyele, 'lige okaka simíbale Esusi
ruyemia. 23 'Lige Esúsika anele:

—Ne ju alué rió napu nawágame
ju 'pa rewagáchika napurigá rió
neraga. Ya 'ma sébaguru raweli
napurigá ralámuli ne'chí etémala
churigá ko ne. Asíriga 'la ni-
raga etémala Onorúgame ne'chí.
24 Jena ruimé ne bilé ra'íchali.
'We a'lá bijchiá ju napu ruwí ye
ra'íchali. Bilé ri'ligó tabilé we'echi
echiruga asisáká, pecha ya'wime
júkó. 'Lige tabilé nerúlamala
napurigá 'wiwa. Napu'lige 'la
we'ete o'póliga echiruga asisáká,
'liko 'we a'lá ya'wimela. Neka
napurigá ri'ligó rakala alarigá ju
ne. 25 Ralámuli jena wijchimoba
mochígame napu 'we nígame ju
asíriga ganíliga ejperégame ju
aminacho 'nata tabiri tábiri korua
nobi a'kinana suwábaga tábiri
tabilé niga mochíbamala. Alué
ralámuli napu tabilé 'nátame ju
tabiri tábiri niga asinálime, alueka
abisibi 'we a'lá ganíliga bejtégame
ju jena wijchimoba 'lige abiena 'pa
rewagachi. 26 Bilé 'la nejkúrinilisa
nóchame niraga ne 'yuga, alueka
ne'chí najátimili júkuru. Napu
ne ajtí, alé simámili júkuru alué
nóchamechigó. 'Lige ne O'nólaka
asíriga 'la niraga etémala alué ne'chí
gu'írime.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá mukimeo bo'né

27 'Lige Esusi aminabi anile:

—Jípeko asíriga we'ká 'nata ne.
We'ká 'nata ajtí ne alakimeo ne.
¿Chonimela ne? ¿Tánamala ne O'nola
Onorúgame napurigá tabilé che
ikimela ne napu'lige resí ikimeli ju
ne pe 'we? Tabilé tánamala ne alieti.
Neka jena wijchimoba nawákuru
resí ikimea.

28 'Liko Esusi anele Onorúgame:

—Mué O'nó, ralámuli etériwa
chiena 'la semá 'sime ko mué.

'Liko Onorúgame 'pa rewigáchika,
regá anile:

—Neka 'ma eteri ralámuli aliena
'la semá 'sime ko ne, 'lige uchéchigo
siné etérimio olá ne.

29 Ralámuli alé jágame akele alé
alué ra'íchali. Jaré bilé re'ome
anióríle 'pa rewagachi. 'Lige jaré
bilé santo ánjeli ra'icha orile.

30 'Liko anile alué Esusi:

—Onorúgameka pecha ne'chí
gu'íriga anile ko e'wele ra'icha.
Alueka e'wele ra'íchalekuru na-
purigá 'emi akimela. 31 'Ma pe'wé
nawámili ko Onorúgame gustisia
olámia. 'Ma pe'wé nawámala
Onorúgame alué wa'lula Remónisi
rekábamia, alué napu nulá ajtí jena
wijchimoba. 32 Re'pá bilé gulusichi
ujchásiga ne, suwábaga ralámuli
machimela chieri ko ne.

33 Alarigá anile Esusi napurigá
machimémpá ralámuli alarigá
mukumeo. 34 'Lige ralámuli anile:

—Alué Onorúgame ra'icháliła 'ya
nerúgame 'we a'lá ruwime ju alué
rió napu ramué buinámili ju alé
resítiri bowechi, alué rió 'la nabí
bejtélimili ju. 'Lige ¿chonigá laní
mué alué rewigáchika nawágame
gulusichi chujkugá mukumeli ko?
¿Chieri júpaché 'lige alué rió 'pa
rewigáchika nawágame?

35 'Lige Esúsika anile:

—Alué 'we a'lá nejkúramiliká na-
purigá 'we a'lá na'támala 'emi 'ma
pe u'kabi rawé asimeli ju jena
napurigá ra'ósali. 'La alué 'yuga
na'tálime júkuru bijí jena ajtígachi
alué, napurigá tabilé neyúramala
alué chátiri 'nátili. Bilé rió chátiri

'nátiga oyame ka tabilé machime
ju alemi enegó bo'né. Alueka na-
purigá bilé rió rukó oyame neraga
ju, nobi bilé rió 'la e'wame ka ne
ra'ichálila, alueka 'la rawé neraga
eyéname ju. 36 Ne júkuru abé 'la
'nátili nejime. Bijí jena asagá, 'la
bijchígilime júkuru ne ra'ichálila na-
purigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa
Onorúgame na'tálila 'nátame.
Napu'lige 'ma guwárisa ra'icha,
'ma simile, 'ma chíbale, 'lige tabilé
'wesi ralámuli etele.

Jena ruwimela jaré ralámuli
jurío tabilé bijchíligó Esusi ko
Onorúgamete julárigame

37 Esúsika pe bo'né 'nátaga
e'karúgame semati newale, nobi
ralámulika tabilé bijchígili ko
Onorúgamete julárigame níligo Es-
usi. 38 Alarigá nímili nílekuru, asíriga
'ya osirúgime nílekuru alué osilí
napu osálige alué Isaíasi anilime
rió napu ruwime nile napu anele
Onorúgame. Regá anime nile:
Mué Wa'lula, ralámulika tabilé bi-
jchigi ramué ra'ichálila.
¿Chieri ralámuli etiágó chiena
a'wágame ka mué?
39 Alué Isaíasi abiena osale chonigá
tabilé bijchígia alué ralámuli. Anile:
40 Onorúgame bo'né alarigá rekile
'nátili
napurigá tabilé námamala,
napurigá siego niraga mochímala,
napurigá tabilé námamala alué 'we
a'lá semátiri 'nátili
napurigá tabilé Onorúgame
oyérame nímala,
'lige napurigá neka tabilé
buinámala resítiri bowechi.
41 Alanile Isaíasika Onorúgame
etériligime. 'Lige etele Esusi ta'chó
nawachi, etele nawamia 'we
semáriga nochamia jena wijchi-
moba.
42 We'ká ralámuli jurío bijchígale
Esusi ra'ichálila. We'ká alué jurío
e'wélala 'la bijchígale, pe iligá tabilé
che anile napugiti 'wéchigo majá
mochíligame alué bariseo. 'Nátale
bariseo mabúnilia mayele alé
u'tá re'obachi «sinagoga» anilichi
mochígichi. 43 Alué e'wélalaka
najkile napurigá 'la niraga etémala
ralámuli alué a'bopi, tabilé chélále
rekó Onorúgame ta nirae.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo
alué napu 'we a'lá nirame ju Esusi
abiena nirame ko Onorúgame

44 'Liko a'wágame ra'íchale Esusi:
—Napu'lige bilé rió ne'chí
oyérame, tabilé ne'chicho oyérame
ju, abiena oyérame ju napu ne'chí
júlale 'pa rewagáchika. 45 Napu'lige
bilé rió ne'chí etee abiena eté alué
napu ne'chí júlale 'pa rewigáchika.
46 Neka pe napurigá ra'ósali ju.
Neka jena wijchimoba nawákuru
ralámuli gu'írimia napurigá tabilé
chonárale e'yénamala. 47 Ne
ra'ichálila gepume ka 'lige tabilé
e'wásaká alué ra'íchali, neka tabilé
alué ju napu gustisia olámili ju
alué ralámuli. Neka ralámuli
buinamia nawákuru alé resítiri
'nátalichi. 48 Bilé ralámuli tabilé
oyérame ne'chí 'lige aminami
tabilé e'wasa napu ne nulá,
Onorúgame gastigárimili ju alué
ralámuli. Onorúgameka ruyémala
tabilé bijchígiligo alué ra'íchali
napu ne ruyé. 49 Neka pecha bo'né
'nátaga ra'íchakó. Alué ne O'nola
Onorúgame napu ne'chí júlale,
alué nuláturu tachiri rupoa 'lige
churigá rupoa. 50 Alué ra'íchalika
napu ne ruyéleru Onorúgamete
napurigá ra'ichámala ne, alué
ra'íchalika ju napurigá ralámuli 'la
nabí ejperélamala 'pa rewagachi.
Alué napu ne ruwí pe a'chigóriga ju
napurigá nulele Onorúgame ne'chí
napurigá ra'ichámala ne ralámuli
'yuga. 'Lige bilé ralámuli tabilé
bijchígisa ne ra'ichálila pe tabilé
bijchígime kéré Onorúgame nila
ra'íchali.

13

Jena ruwimela Esusi pagóligo
alué bo'né gompaniérola ronola

1 'Ma amulí sébachi alué piesta
Páskua anilime 'lige rapakónala
nile, Esúsika 'we a'lá machile
'ma sebio raweli napurigá 'ma
simeo jena wijchimoba asagá
'ma tabilé jena bejtélimio, ya
'ma simeli nílekuru bo'né O'nola
Onorúgame 'yuga. Esúsika asíriga
nabí 'la galeme nile ralámuli jena
wijchimoba mochígame, alué napu
Onorúgame oyérame nile. Tabilé
we'káwale alué ralámuli, nabí 'la
galegá etele.

2 Esusi 'lige alué Esusi oyérame
go'yá mochile alí. Jurasi Iskariote
anilime, Simoni inolá, abiena alé
asálechigó. Riábloka 'ma chátiri
'nátili ajchele alé Jurasi sulálachi,
'nátili ajchele napurigá Esusi
nejímala. 3 Esusi 'we a'lá sébali
machile Onorúgame nejíligo a'walí
napurigá Wa'lula nímala Esusi.
Abiena machílechigó bo'né Esusi
Onorúgame 'síligo jula 'pákana
rewagáchika, 'lige a'kinana rawé
simeo ku 'pa napu Onorúgame ajtí.
4 Alarigá 'nátaga alué Esusi o'weti
ilísale go'yá ajtigé, 'lige o'pacha bu-
jale we'lí amoba chujkúgame, 'lige
bilé chinite bulale alé umichipo,
5 'lige ba'wí ro'ale bilena sikolichi.
'Lige alué makué oká Esusi oyérame
ronola pagole alué ba'wite. 'Lige
'ma wakele alué chinite napu
umichipo bulálige bo'né.

6 Napu'lige pagoma olálige alué
Simoni Pegro ronola, ye rió Simoni
Pégroka regá rukele:

—Mué Wa'lula, ¿ne'chí ronola
pagoma olá mué?

7 'Lige Esúsika nejele:

—Jípeko tabilé námaguru mué
chonigá pagó ne 'emi ronola, nobi
abé i'libékoka 'láchigo námamalagó
mué.

8 'Lige Pégroka anele:

—Ne'chika pecha siné pagómalagó
mué, mueka pecha pioni ka.

'Lige Esúsika anele:

—Ne tabilé pagósaká mué
ronola, a'lígeko tabilé ne gom-
paniérola nímala mué.

9 'Lige anile alué Simoni Pegro:

—'Liko mué Wa'lula, 'la ju,
pagókigó 'liko ne'chí ronola, sekala
'lige mo'ola abiénachigó.

10 'Lige Esúsika anile:

—Alué 'ma 'úbigame ka 'ma
bi'ígame júkuru, pecha uchéchigo
siné pagókime júkó, pe ronólacho
pagókime júkuru napugiti ronoka
cha a'kué chóligame gayéname
kame. 'Emi suwábaga asíriga 'la
bi'wígame júkuru, pe bi'lepi tabilé.

11 Alué u'bárigame aniáká, pe
anime ke anile Esusi 'ma bujéligo
alué wa'lú resítiri gastigo. 'Lige
abiena ruwile bilé rió tabilé
bi'wígame karao, 'we machile cha
'simio alué rió. Pe Esusi resí olánilia
ajtíligo alué rió.

12 'Lige Esusi napu'lige 'ma
pagosa ronola, 'liko 'ma uché
ku o'pachátale alué amoba chu-
jkúgame o'pacha. 'Lige uchéchigo
siné asíbale alé mésachi, 'lige rukele:

—¿'La námilia chonigá pagó ne
'emi ronola? Neka pagókuru mué
ronola napurigá 'la námamala 'emi,
churigá gu'íritika ralámuli. 13 'Émika
benírame aneme júturu ne'chí
'lige aminami wa'lúlatiri, napugiti
'émika 'láchigo machigá aniame,
neka aluéchigo kame napu 'emi
aní. 14 Neka benírame júkuru 'lige
wa'lúlatiri. Ne 'emi ronola pagosa,
'émichigó abiena pagómili júkuru
ronola a'nagupi nakúriga. 15 Neka
pagókuru mué ronola napurigá
'emi alarigá nokimela, napurigá
tabilé riólame niwa asíriga 'la
suwábaga gu'írilime júkuru. 'La
a'chigóriga nocháli me júkuru na-
purigá nocha ne. 16 Neka 'we a'lá
bijchiá ruwíguru. Bilé rió nóchame
ka pecha abé najtékame júkó
me'tigá bilé batroni. Napu'lige
bilé rió julasa uchéchigo bilé rió
tábiriti 'núliga, alué napu a'pame

ka pecha abé wa'lula júkó me'tigá
alué nulame. 17 'La námasaká 'emi
ye ra'íchali 'lige aminami 'la sébali
olásaká, alarigá nokisáká napurigá
aní ye ra'íchali 'liko 'we ra'sálagá
mochímala 'emi.
18 › Neka pecha suwábaga 'emi
'yágó ye rejcholi. Neka 'la machí
alué napu ne cha'píligo napurigá
ne'chí oyéramala. Aba alarigá
ikimeli júkuru napurigá anílige
Onorúgame ra'ichálila 'we 'ya.
Regá anile: «Alué napu ne'chí si
ajtile go'yá, alueka 'ma sairúgame
gayénale jipe ne'chí 'yuga.»*
19 Neka ye ra'íchali ruwíguru ta'chó
sébachi raweli. Napu'lige sebasa
ye raweli 'liko 'emi abéchigo 'la
námamala ne ko alué napu senibí
bejtégame ju. 20 Neka 'la bijchiá
aníguru. Napu'lige bilé rió oyérasa
napu ne jula, pe a'chigóriga ju
napurigá oyérilia ne'chí, 'lige bilé
rió ne'chí oyérasaká, pe a'chigóriga
ju napurigá Onorúgame oyérilia,
alué napu ne'chí júlale.

Jena ruwimela Esusi aníligo Jurasi Esusi saíla niraga gainámili ko

21 'Lige napu'lige 'ma ra'ichasa
ye ra'íchali, asíriga seweka asíbale
Esusi. 'Lige 'la ma'chígime anele:
—Neka 'we a'lá bijchiá ruwíguru,
'emi makué oká ne'chí oyérame bilé
júkuru ne'chí saíla niraga gainámili.
22 'Lige alué Esusi oyérameka
a'nagupi e'nénale a'bopi, tabilé
machile alué olagá anió Esusi.
23 Bilé alué makué oká rió Esusi
oyérame napu Juani anilime nile
napu Esusi 'we galélige, alueka
Esusi si go'yá asale. 24 Simoni
Pegro sekate ra'íchale Juani 'lige
anele:
—Ruké chieri ka alué rió napu
Esusi saíla gainamio.
25 'Liko alué Juani abéchigo a'bé
asíbale napu asálige alué Esusi, 'lige
rukele:
—Mué Wa'lula, ¿chieri júkó?
26 'Lige Esúsika anile:
—Pe'tá baní sa'nabáchamala ne,
'lige alué napu kógira ne, alué rió ju
napu ne saíla gainámala.
'Liko alarigá 'sile, baní
sa'nabáchale, 'lige alué Jurasi
'yale, alué Simoni Iskariote† inolá.
27 Abiéniko neraga Jurasi baní
go'sá, Remónisi alawala yati neraga
pachágana Jurásichi bajkile. 'Liko
Esusi anele alué Jurasi:
—Alué napu mué 'símili ju, 'we
yati oláwagó.
28 Alué aminá jareka napu ekí
go'yá mochílige tabilé 'wesi námale
alanime ko alué ra'íchali Esusi
ra'ichálila. 29 Alué Jurasi nile
repume alué makué oká Esusi
oyérame enomila. Alekeri jaré
mayele júliga anió Esusi alué rió
napurigá ralimela bilé tábiri alé
piéstachi o'towame, o napurigá
go'ame 'yawa ralámuli tabilé
nígame. 30 Napu'lige alué Jurasi
go'sá alué baní, yati simile. 'Ma
rukó nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo nejimio uché bilé nuebo nulalí

31 Abé we'liko napu'lige Jurasi
'ma simisá, Esusi anile:
—Ne júkuru alué rió napu
nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, jipe asíriga
'la etémala 'emi aliena 'la semá
'sime ko ne. Alué nóchali napu
ne nocha, ralámulika etémala 'we
a'lá semáriga nochio Onorúgame.
32 'Lige ralámuli 'we a'lá nirásaká
Onorúgame etega 'we a'lá semáriga
nóchachi ne, 'liko Onorúgame 'we
a'lá niraga etémala ne'chí, ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga. 'Lige
Onorúgame 'we yati gatémala ye
'nátili. 33 Neka 'we galé 'emi
napurigá ne bo'né 'kúchila neraga.
'Ma pecha we'lisi asimeli júkó ne

* **13:18** E'nesi Salmos 41:9. † **13:26** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

'emi 'yuga. 'Émika ne'chí 'yaga
e'yénimili júkuru, nobi tabiléchigo
gainámalagó simiba alé napu simeli
ju ne. Neka 'we 'ya anéturu ye
ra'íchali alué e'wélala jurío, jípeko
'emi ruyéguru ne. 34 Neka nuebo
nulalí nejíguru: 'We a'lá niraga
járilime júkuru 'emi a'bopi, 'lige
'we a'lá niraga járilime júkuru uché
jaré ralámuli. Neka asíriga 'la
galegá eteme kéturu 'emi. Alarigá
'la galegá eteti kárékuru 'emi
a'boi a'nagupi. 35 'Emi 'la galegá
e'yénasaká a'bopi 'lige 'la niraga
'liko ralámuli jena wijchimoba
mochígame 'la machimela 'emi 'la
ne'chí oyérame ko.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Pegro tabilé machiórimélа Esusi

36 Napu'lige Esusi anílige tabilé
gainamio simiba ralámuli napu
simeli nílige bo'né, 'lige Simoni
Pegro Esusi rukele:

—Mué Wa'lula, ¿koche simé olá
mué?

'Lige Esúsika nejele:

—Napu simé olá ne, tabilé
gainámala mué ne'chí najatia. Pe
abé i'libeko najátamala mué ne'chí.

37 'Liko Pégroka anele:

—¿Chonigá tabilé najátawa mué
jipe? Tabilé chéré rekó me'liruge
ne, neka abirigá 'we a'lá listo
ajtíkuru mué si simea.

38 'Lige Esusi nejele:

—¿'La bijchiá listo ajtí mué
napurigá me'liboa mué ne'chí
gu'írame kóriká? Neka ta'mé mayé
nili. Neka 'la bijchiá aníguru. Be'lí
be'á o'tolí ta'chó sinachi, tabilé
machiórimélа mué ne'chí baisá
neraga.

14

Jena ruwimela Esusi ruwíligo rewagachi gatemio ramué galila

1 'Lige Esusi anile:

—Tase seweka mochiwa tase
we'ká 'nátiga. 'La nerawa
Onorúgame, 'lige 'la nerawa ne'chí.
2 Alé 'pa ne O'nola galílachi asíriga
we'kaná nerú napurigá ejperega
mochímala 'emi. Ta bijchiá nísaká,
pecha animé ko ne alé simeo
'we a'lá gatemia napurigá 'emi
ejperélamala. 3 'Lige a'kinana ne
simisá 'lige 'ma gatesa, uchéchigo
ku nawama olá ne 'emi o'tomea
'pa rewagachi napurigá 'emi alé
bilena mochímempá napu ne asimé
olá. 4 'Émi 'la machíguru bowé napu
sébame ju napu ne simé olá.

5 'Lige anele alué Romasi:

—Mué Wa'lula, tabilé machiaa
ramué alé napu simé olá mué.
'Lige ¿churigá machibówé alué ko
bowé alé simime?

6 'Lige Esusi regá anele:

—Ne júkuru alué bowé. Neka
'la bijchiga ruwíguru, ne júkuru
uché rajpé nejime a'walí napurigá
'la ajagá mochiwa. Tabilé 'wesi
sebámala napu ajtí O'nó Onorúgame
bo'né a'walila gite, ne a'walila gite
'la sebámala 'emi. 7 'Emi 'ma asíriga
'la machí alué ko ne. Alekeri
'we a'lá machimela 'emi ne O'nola
Onorúgame. 'Ma machíguru 'emi
Onorúgame, 'máchigo we'sá eteme
kame Onorúgame, ne'chí etega.

8 'Liko alué Belipe anele:

—Mué Wa'lula, 'la elawa na-
purigá ramué e'newa alué O'nó
Onorúgame. Pe e'nésiga a'lá
nímaleké.

9 'Liko Esusi anile:

—Mué Belipe, 'ma asíriga we'ká
rawé ajtíkuru ne 'emi 'yuga, ¿bijí
tabilé 'cho machí mué ne'chí? Bilé
rió ne'chí eteme ka, alueka ne
O'nola Onorúgame abiena eteme
júkuru. 'Liko ¿chonigá tánebeché
mué ne'chí napurigá elawa na-
purigá mué 'la etémala alué O'nó
Onorúgame? 10 ¿Tabilé bijchigi mué
ne O'nó Onorúgamechi ajtigó ne
'lige O'nó Onorúgameka ne'chichi
ajtigó? Alué Onorúgame 'lige ne
si pe bi'lepi 'nátame niru. Alué
ra'íchili napu ne ruwí, alueka
pecha bo'né 'nátiga ruwígó ne, alué

O'nó Onorúgame napu ne sa'pálachi
ajtí, alué 'smíguru nocharia ne'chí.
11 'We a'lá bijchígiwa ne ra'ichálila,
neka Onorúgamechi ajtíkuru 'lige
Onorúgameka ne sa'pálachi ajtíkuru.
Tabilé bijchíginilisaká alué ra'íchali
napu ne ruwí, pe a'lá bijchígisa
'la ju alué nóchali napu ne nocha.
12 Neka 'we a'lá bijchiá aní, alué
napu ekí 'la nirame ju ne'chí,
alueka 'la gainámala sa'wá na-
purigá ne, 'lige aminami abé wa'lú
nóchali newámala. Neka alé napu
wa'lula O'nó Onorúgame ajtí, alé
simé oláguru. 'Liko alé asigá
'yámala ne a'walí 'emi. 13 'Lige 'emi
ne'chí tánasaká a'walí bi'lepi 'nátili
'nátaga ne'chí 'yuga, 'liko 'la 'yámala
ne napu ta 'emi. Neka ala'sima
oláguru napurigá ralámuli etémala
chiena 'la ka O'nó Onorúgame.
14 'Emi tásaká napuyépiri tábiri 'la
niraga ne'chí, 'liko 'we ganíliga
nejkúrimili júkuru ne.

Jena ruwimela Esusi aníligo Onorúgame Alawala nábolimio

15 'Lige Esusi aminabi anile:

—'Emi 'la nirásaká ne'chí 'liko
'la 'we a'lá e'wámala napu nulá
ne. 16 'La e'wásaká 'emi 'liko
tánime ne Onorúgame napurigá
Onorúgame julámempá uché bilé
nejkúrame 'lige nabí 'emi 'yuga
asiémpá. 17 Ye nejkúrame ka
pe Onorúgame Alawala ju, alueka
asíriga 'la bijchígili benírame ju.
Ralamuli tabilé ne'chí oyérame ka,
alueka tabilé narémala alué alawá,
pecha námame kame ye 'nátili
churigá ka Onorúgame Alawala,
alekeri tabilé gainámala narea,
nobi 'émika 'láchigo machígó. Ye
alawaka 'emi 'yuga rejpímili ko 'lige
aminami 'emi sapálachi rejpímili
ko. 18 Tabilé 'oni a'rémala ne
'emi napurigá ba'ligéchili. Abiena
nawámala ne 'emi si asimea. 19 Pe
u'kabi rawé kachi ralámuli napu
ekí tabilé ne'chí oyérame ju, alueka
tabilé uché etémala ne'chí, 'émika
'la etémala ne'chí. Neka uchéchigo
ajánamili júkuru mukusá 'lige
'émichigó. 20 A'lige rawé napu'lige
ne naresa alawá uchéchigo siné
napurigá ku ajánamala ne, a'lige
'la machimela 'emi Onorúgame si
ajtigó ne. Neka bo'né alawala
'yámili júkuru 'emi napurigá 'emi
ne'chí 'yuga na'támala. 21 Alué
napu 'la akeme ju ne nulalila
'lige 'la e'wame ju, alueka 'we
a'lá galeme júkuru ne'chí. 'Liko
ne O'nola Onorúgame 'we a'lá
ganíliga asimela alué ralámuli
'yuga, 'lige néchigó 'we ganíliga
asimela alué ralámuli 'yuga. Ne
bo'né 'la machírimala churigá ko ne
bo'né.

22 'Lige Jurasi asale alé, alué
napu tabilé Jurasi Iskariote nile,
'lige anile:

—Mué Wa'lula, ¿churigáriga
júpaché? ¿Chonigá pe ramuecho
benírama oláché mué chieri ko
mué, 'lige chonigá tabilé benírama
oláché mué uché jaré ralámuli
chieri ko mué?

23 'Lige Esúsika nejele.

—'Émika 'we galéguru ne'chí, 'lige
uché jareka tabilé galé ne'chí. Alué
napu ekí 'we galé ne'chí, alueka
'la e'wame júkuru alué 'nátili ne
nejílala. Ne O'nola Onorúgame 'we
galémala alué ralámuli napu ekí
ne'chí 'we galeme ju. Ne O'nola
'lige ne si mo'iboa alé riochi, 'lige
abalé ejperélawa ramué. Alueka
ramué alawala nígame nímili
júkuru. 24 Ne'chí tabilé galeme
ka, alueka tabilé e'wame ju ne
ra'ichálila. Ne ra'ichálilaka pecha ne
bo'né na'tálilate ma'chíname júkó,
pe ne O'nola Onorúgame na'tálila
júkuru, napu ne'chí júlale.

25 › Neka suwábaga ye ra'íchili
ruwíguru jipe bijí 'emi 'yuga
asagá jena. 26 Napu'lige ne
simisá napu Onorúgame ajtí,
Onorúgame náomala bo'né alawala
ne gite. Alueka 'la bijchiá ruimeli

júkuru napurigá 'la nélámala 'emi
suwábaga napu ne ruwílige.
27 › Neka a'walí a'réguru
napurigá tabilé we'ká 'nátaga
ejtebímala 'emi, tabilé seweka,
napurigá 'we a'lá sébali ralámuli
nímala 'emi. Ye a'walika pe
ne bo'né nila júkuru. Ralámuli
jena wijchimoba mochígame 'we
benírame ju churigá ka alué a'walí
napurigá tabilé we'ká 'nátaga
mochiwa, tabiléchigo nígame júkó
ne a'walila. 'Emi níriga tabilé we'ká
'nátaga mochílime júkuru, tase
majaga. 28 'Ma akele 'emi ralámuli
ne 'ma simeo, 'lige uchéchigo
siné nawamio ne 'emi si asimea.
'Emi 'we galésaká ne'chí, 'liko 'we
ra'sálámilikuru ne simichi O'nó
bejtélachi, alué kame abéchigo
najtékame me'tigá ne'chí. 29 Neka
bajchabé neraga ruwíguru ta'chó
sébachi alué rawé. Napu'lige
sébachi alué rawé, 'émika 'ma
'nátaga mochímala ne aníligo ye
ruyá. 'Liko abéchigo 'la semátiri
narémala ne nila 'nátili.
30 › Tabilé we'ká ra'ichámala ne
'emi 'yuga, ya'má nawámili kame
alué wa'lula jena wijchimoba,
alué Remónisi anilime. Alueka
tabilé nígame ju a'walí napurigá
ne'chí uméramala. 31 Abirigáchigo
a'rema olágó neka napurigá resí
olámala ne'chí alué Remónisi,
napurigá ralámuli jena wijchimoba
mochígame 'la machiméempá ne 'we
galeo O'nó Onorúgame, napurigá
'la etémempá ne 'la e'wame ko napu
ne O'nola Onorúgame nulá.
'Liko Esusi anele alué oyérame:
—'Ma mochísiwa. 'Ma simawa.

15

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá bilé baniá ko bo'né

1 'Liko Esusi bilé tétilite ra'íchali
ruwile. Regá anile:
—Neka pe napurigá bilé baniá
'we ra'ígame rakeme, pe alarigá
ju ne. Alué ne O'nola Onorúgame
'sime ju baniá repua. 2 Alueka
'ma rejpúname júkuru napuyépiri
atuala tabilé rakeme. 'Lige
alué wakígame a'tuwégame nísaká
'ma rejpúname ju napurigá 'la
rakémala alué baniá.* 3 'Émika 'ma
bi'wígame alawégame júkuru 'we
a'lá oyériligame ne nila ra'ichálila.
4 'La bi'lepi 'nátaga nokísiwa pe ne
na'tálilacho 'lige ne bi'lepi 'nátili
na'támala 'emi 'yuga. Bilé baniá
atuala pecha rakémalawé 'ma
rijpunásiká alué a'tuwá. Abirigá
chégame nímili júkuru abe alé
baniachi. Yeka ruwime júkuru 'emi
tabilé gainamio 'we semátiri 'nátili
'nata tabilé ne'chí 'yuga na'tásaká
'emi.
5 › Neka napurigá bilé baniá
alarigá ju, 'émika napurigá alué
baniá atuala ju. Bilé rió ne'chí
'yuga 'nátaga inásaká 'lige ne abi-
ena 'we 'yasa iwérali, alueka asíriga
'la semáriga bejtélamala. Tabilé
nígame nísaká ne nila a'walí, 'liko
tabilé 'la semáriga bejtélamala. 6 Bilé
rió tabilé ne'chí 'yuga 'nátaga re-
jpísaká, alueka pe napurigá bilé
chalawá pátigime niraga rejpímala.
'Ma wakisáká chalawá 'lige alueka
pe e'kósilime júkuru.
7 › 'Emi 'la ne'chí 'yuga na'tásaká
'lige aminami 'la e'wásaká, 'liko
'we támili júkuru e'karúginti, 'liko
asíriga 'la nejímala ne. 8 Napu'lige
'emi 'we a'lá sébali olasa, 'liko 'we
a'lá machimela ralámuli 'emi ne'chí
oyérame ko. 'Lige aminami ralámuli
asíriga 'la nerámala Onorúgame.
9 Ne O'nola Onorúgameka asíriga
galéguru ne'chí, alekeri néchigó 'we
galéguru 'emi. 'We a'lá na'tawa
ne'chí 'yuga napurigá 'la ganíliga
e'yénawa 'emi a'bopi. 10 'La
e'wásaká 'emi alué napu ne nulá,
'we a'lá ganíliga asimela ne 'emi
'yuga. Alarigá júkuru ne ne O'nola
'yuga. Neka 'la e'wíguru Onorúgame

* **15:2** Yeka aniame júkuru bilé rió tabilé e'wásaká Onorúgame nila ra'íchali, 'liko Onorúgameka 'ma se'wí pámili júkuru.

napu ne'chí nuleme ju, alekeri
alueka 'we galé ne'chí.
11 › Neka alarigá ruyéguru 'emi
napurigá 'we ganíliga mochímala
napurigá ne. Alarigaka 'la ra'sálagá
mochiwa. 12 Ne nulalílaka ye
júkuru: 'We a'lá ganíliga járowa
'emi a'bopi 'lige aminami uché
jaré 'yuga, a'chigóriga napurigá
galeme ju ne 'emi. 13 Bilé rió
mukusáká bo'né amígola gu'íriga,
tabilé nerú bilé 'nátili abé semátiri
me'tigá alieri 'nátili. 'Liko alarigá
'la machiboa ye rió 'we galéligo
alué bo'né amígola. 14 'Émika ne'chí
amígola júkuru 'la e'wásaká napu
ne nulá. 15 Neka 'ma tabilé «pioni»
anémili júkuru 'emi. Bilé piónika
pecha machime júkó alué batroni
na'tálila. Neka «amigo» aneme ju
'emi. Suwábaga napu ekí beniri
O'nó Onorúgame ne'chí, neka 'emi
benírugurú suwábagachigó. 16 'Émika
pecha owile ne'chí. Neka 'la
owíkuru 'emi napurigá si simámala
'emi napurigá semátiri ra'íchali
benírimia alué ralámuli, 'lige am-
inabi nokísimala benírisia, 'lige uché
jaré abiénachigó alarigá nokísimala,
'lige tabilé ku guwana rujsuka
nokísimala. 'Liko O'nó Onorúgame
'la suwábaga nejímala napu ekí tánili
'la ne na'tálila 'nátame niri ka. 17 Ye
nulalí júkuru napu ne nejí: 'We 'la
ganíliga járowa a'bopi.

Jena ruwimela alué cha nokame ralámuli tabilé ganíliga mochíligo Esusi oyérame 'yuga

18 › Ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame tabilé siné ganíliga
eteme ju 'emi. Nibilé néchigó
ganíliga etélime kéturu 'yako, ne
ta'chó 'yuga eyénachi 'emi. 19 'Emi
alué ralámuli gompaniérola nísaká,
'liko 'we galémilikuru 'emi napurigá
galeme ju a'boi gompaniérola, nobi
tabiléchigo alarigá júkó. 'Émika
'yako alué cha nokame ralámuli
gompaniérola nílekuru, 'lige ne
bayéturu 'emi. Jípeko 'ma pecha
alué gompaniérola júkó 'emi. Alek-
eri tabilé ganíliga mochí alué cha
nokame ralámuli 'emi 'yuga. 20 'La
néláwa napurigá anílige ne: «Bilé
nóchame ka pecha abé najtékame
júkó me'tigá bilé batroni.» Ne'chí
cha anesa, 'emi abiénachigó resí
anéwali júkuru. Alué ralámuli napu
ekí 'la e'wale ne nila rejcholi,
abiénachigó e'wámala alué rejcholi
napu 'emi nila ju. 21 Alué cha
nokame ralámuli 'we cha olámala
'emi ne'chí oyérame kórigá. Alueka
tabilé machime ju alué napu ne'chí
júlale, alekeri 'we resí oláwili ju
'emi.

22 › Neka jena nawáturu 'lige
ralámuli 'yuga ra'íchaturu ne.
Alekeri napu'lige 'we resí nokigá
járisa, asíriga wa'lú chojkila ju.
'La machime ju napu'lige chátiri
nóchiligo. 23 Ralámuli tabilé galeme
ka ne'chí tabilé galeme júchigó
ne O'nola. 24 Neka asíriga 'la
semátiri 'nátaga newáturu napu
ta'wesi rió gayéname ju newá.
'Lige alué ralámuli etiáturu alué
napu ne bo'né 'nátaga newá, 'lige
rekó etee alué semati e'karúgame
newárigime, tabilé ganíliga etele
ne'chí, 'lige alué ne O'nola
'yúgachigó. 25 'We 'ya osirúgime
osilí regá aní: «Neka peka chátiri
nóchige abirigáchigo nabí tabilé
ganíliga etuí ne.» 'Liko alué cha
nokame ralámuli jipe ejperégame
'ma sébali oláguru napurigá anile
'ya nerúgame ra'íchali. Alarigá
nímili nílekuru, tabilé galéwili nile
ne.

26 › Bilé rawé sebámala
Onorúgame Alawala napu 'we
na'temame ju. Ye alawaka asíriga
'la bijchiga ra'íchame nímala, 'lige
asíriga 'la ruwimela alieti eteme ka
larigá nóchame ko ne. 27 'Émichigó
abiena ruyémili ju uché jaré
ralámuli alieti etéligo 'emi ne'chí
'yuga e'yéniga 'ya kulí siné.

16

1 › Neka ye ra'íchali ruwíguru napurigá 'emi tabilé a'rémala ne nila rejcholi. 2 'Lige 'emi 'ma mabuwa alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime mochígichi alué cha nokame ralámulite. 'Ma pe'wé alué ralámuli 'ma 'emi me'lináli mala Onorúgame gu'írame kóriká. 3 Alanokimela alué ralámuli napugiti pecha siné oyérame ka O'nó Onorúgame nibilé ne'chítiri. 4 Neka yeti ruwíguru napurigá 'emi napu'lige ye raweli sébachi 'la nelámempá ne aníligo yeti ikimeo jena wijchimoba. Neka sinékó tabilé che anéturu 'emi ye ra'íchali bijí 'emi 'yuga ajtigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chu'sime ko Onorúgame Alawala

5 › Jípeko 'ma simé ne alué napu ne'chí júlale jékana alué 'yuga asimea. 'Lige 'émika tabilé ruké ne'chí: «¿Koche simé olá mué?» 6 Iligá 'émika 'we sewelákuru alanichi ne. 7 Neka 'we a'lá bijchiá aní. Napu'lige ne simisá, julámala ne alué Onorúgame Alawala. Alekeri 'emi níriká abé 'la júkuru napurigá ne simela. Ne tabilé simisáká 'liko pecha nawámalagó alué napu 'we na'temame ju ralámuli, alué napu Onorúgame Alawala ju. Ne simisáká 'liko 'la julámala ne alué na'temame jeka napurigá 'emi gu'ira asimémpá. 8 Napu'lige alué ralámuli na'temame nawasa, yati machírimala ralámuli jena wijchimoba ejperégame napurigá námamala 'we chátiri 'nátali 'nátaga e'yenio, 'lige 'we a'lá ruwimela nerugo bilé 'nátili 'we semátiri 'lige 'we animela napurigá oyériwa alué 'nátili, 'lige abiena ruwimela Onorúgame gustisia olamio ralámuli. 9 'We a'lá ma'chígame nérélamala 'we chátiri 'nátali 'nátaga e'yéname ko alué ralámuli napugiti tabilé 'la oy'érime nímime ne'chí. 10 'Lige 'we a'lá ma'chígame nérélamala alué a'lala 'nátali, napugiti Onorúgame 'yuga simiá kibámimpá ne napu 'emi tabilé 'wesi etémala ne'chí. 11 'Lige 'we a'lá ma'chígame nérélamala Onorúgame 'we a'lá sébali olame ko gustisia, napugiti Onorúgameka 'ma uméríga asimémpá alué napu ju jena wijchimoba nulame napu júpá Remónisi, neyúriga asimela Onorúgame.

12 › Asíriga we'ká ra'íchali ruimeli júkuru ne, iligá 'emi 'lina tabilé anachámala jipe. 13 Napu'lige sebasa alué Alawá 'we a'lá bijchiá benírame 'la ruwimela suwábaga 'la bijchiá. Pecha bo'né 'nátaga benírimiligó. Alueka benírimili júkuru pe napurigá nulé Onorúgame. 'Lige abiena ruwimela alakimeo abé i'libeko jena wijchimoba. 14 Ye alawaka ralámuli benírimili júkuru. Ye alawaka asíriga 'la akeme ju ne ra'ichálila napurigá aní ne, 'lige ku 'emi ruyeme ju. 'Lige ralámuli asíriga 'la niraga etémala ne'chí. 15 Suwábaga napu ekí nígame ju ne O'nola, néchigó abiena si nila ju. Alekeri aníguru ne ye alawaka 'la gepume ju ne'chí 'lige 'emi ruyémala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué bo'né gompaniérola seweka mochíligo 'lige ku 'we ra'sáligá mochíbaligo

16 › 'Ma pe'wé 'émika pecha etémalagó ne'chí, nobi pe abé i'libeko 'la etémala 'emi ne'chí.

17 'Liko anile jaré alué oyérame a'bopi ra'íchaga:

—¿Tachiri ju alué napu ruyá aní? Regá aniániguru: «Pe u'kabi rawé kachi pecha etémalawé 'emi ne'chí.» 'Lige aniániguru: «Pe abé i'libeko 'la etémala 'emi ne'chí.» 'Lige aminami aniániguru: «Neka O'nó bejtélachi simeo oláguru, alekeri tabilé etémala 'emi ne'chí.»

18 'Lige alué oyérame uché rajpé
rukele:
—¿Tachiri ruyame ju napu'lige
alarigá ra'icha «pe u'kabi rawé»
kachi aniá? Tabilé námalia ramué
alieti ra'íchiga anió.

19 'Lige Esusi machile e'karúgame
rukénilia jago, 'lige Esusi anele:
—Neka aniéturu pe u'kabi rawé
kachi 'emi 'ma tabilé etemio ne'chí.
'Lige aníturu ne pe'kabi rawé
kachi 'ma ku etemio 'emi ne'chí.
¿Alué ju napu 'emi a'bopi rukea
mochí? 20 Neka 'la bijchiá aníguru.
'Émika nalámala 'lige aminami
asíriga seweka mochímala, nobi
alué ralámuli napu tabilé oyérame
ju ne'chí, alueka asíriga ganíliga
mochímala. Nujubaka ku 'we
a'lá ra'sálagá mochímala 'emi.
21 Napu'lige bilé mukí ranélimili
nisa, asíriga seweka ajtime ju,
'láchigo machime kame o'komio.
Napu'lige 'ma ranega asagaka 'liko
'ma we'káwame ju alué o'kólime.
'Ma asíriga 'la ra'sálagá ajtime ju
napugiti 'ma ochériligame alué
u'tátiri. 22 Alarigá júkuru 'emi
'yuga. Jípeko 'we seweka mochíkuru
'emi, nobi pe'wé ku 'la asíriga
ra'sálagá mochímala 'emi 'lige
aminami tabilé 'wesi gainámala
'emi sewelégame newá uchéchigo
siné.

23 › Napu'lige seba raweli 'liko
'ma pecha rukémala 'emi ne'chí,
Onorúgame Alawálaka 'máchigo 'la
beniria asimémpá. 'Lige alué O'nó
Onorúgame nejímala napu'lige 'emi
tánisa bilé tábiri napu nígame ju
alué bo'né, 'emi 'la bi'lepi 'nátiga
mochísaká pe ne'chicho 'nátiga,
'lige 'emi 'la e'wásaká napu ne
nulá. 24 'Émika ta'chó tániguru
Onorúgame, pecha 'cho 'la bi'lepi
'nátame kame 'emi. Jípeko 'la júkuru
tánilia, yati nejímala 'lige 'émika yati
narémalachigó, 'lige asíriga wa'lú
ganílili narémala 'emi.

Jena ruwimela Esusi 'ma
umériligo alué cha nokame ralámuli
'lige jipe neyúriga ajtigó

25 › Neka tétilite ruwíguru
napu'lige bijí jena wijchimoba
asagá napurigá na'támala 'emi
churigá ko ne na'tálila, nobi pe
'we 'ma tabilé alarigá ra'ichama
olago ne, pe iligá 'we a'lá bi'wígame
ra'ichama olá ne napurigá 'la
námamala 'emi churigá ko ne
O'nola Onorúgame. 26 'Émika
'la tánimili júkuru Onorúgame,
ne'chí 'yuga 'nátaga. Neka tabilé
tánamala Onorúgame napurigá
'emi gu'írimala, 27 Onorúgame 'we
galeme ju 'emi. Onorúgame 'emi
galéguru napugiti 'émika ne'chí
galeme kame, 'lige 'émika 'we a'lá
bijchígile ne ra'icháli la. 'Émika
'la machíguru Onorúgame be-
jtélachika nawágame ko ne. 28 Neka
Onorúgame bejtélachika nawáturu,
'lige jeka wijchimoba nawáturu ne.
'Lige jípeko 'ma simé olá ne, 'ma ku
O'nó Onorúgame bejtélachi.

29 'Lige alué oyérameka anile:
—Jípeko 'la námatame ra'icha
mué, 'we a'lá námilia ramué alué
ra'íchali. 30 'We a'lá machirú mueka
suwábaga 'la namio, mueka 'we
a'lá machí alieti 'nata mochigo
ralámuli, asíriga 'la nejiámala napu
chibiyeti rukinali ta'chó rukilichi.
Alekeri 'la machiaa Onorúgame
bejtélachika nawágame ko mué.

31 'Lígeko Esusi rukele:
—¿'La bijchiá bijchigi 'emi?
32 'Ma pe'wé 'emi 'ma pecha
napuíka mochímala. Asíriga ra'laga
mochímala 'emi. 'Ma bi'neli
a'rémala 'emi ne'chí, nobi alué ne
O'nola Onorúgame síchigo ajtíkó ne
'yuga. Alekeri tabilé bi'neli ajtí
ne. 33 Neka ye ra'íchali ruwíguru
napurigá 'emi 'la sébali ralámuli
nímala tabilé we'ká 'nátame, 'lige
aminami napurigá 'la bi'lepi
'nátame nímala 'emi. 'Émika asíriga
resí nílimala jena wijchimoba, nobi

tabiléchigo seweka mochíwagó, 'we iwériga mochiwa tabilé seweka, napugiti neka 'máchigo umérigame alué chátiri 'nátili.

17

Jena ruwimela Esusi Onorúgame tániligo napurigá a'lá repúmala bo'né oyérame

1 'Ma ruwisá Esusi ye ra'íchali, pa o'wétiri e'nele 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale, regá anile:

—Mué O'nó, 'ma seba raweli, mué Inolá ju ne, gu'iri ne'chí napurigá suwábaga ralámuli 'la námaka etémala chiena semá 'sime ko ne. Ne napu mué Inolá ju, 'la suwábaga ralámuli gu'írimala beniria chiena semá 'sime ko mué Onorúgame. 2 Mué ne'chí a'walí 'ya napurigá ne nulémala suwábaga ralámuli napu mué wanápale, 'lige napurigá 'la rewagachi ejperélamala senibí niraga mué 'yuga. 3 'La mué Onorúgame oyérasaká ye ralámuli 'lige ne'chí oyérasaká, 'liko 'la rewagachi simámala alué ralámuli. Mué júkuru 'la bijchiá bi'neli Wa'lula Onorúgame, 'lige mueka ne'chí júlakuru jena wijchimoba.

4 › Ne beniri alué ralámuli chiena a'lá ko mué, 'ma suwaba ne alué nóchali napu mué nulá. 5 Mué O'nó, jípeko mué 'yuga asinali ne uchéchigo siné. Ne'chí 'yawa alué a'walí uchéchigo siné napurigá nile 'yabé ta'chó nerúgichi ye gawí, napu'lige mué 'yuga ajtigé ne.

6 › Alué ralámuli napu mué wanápale 'ya napurigá ne'chí oyérame nímala 'lige ne 'la ruyéturu chieri ka mué. Mué ju alué Wa'lula alué ralámuli nuleme 'lige repume 'lige mué 'ya ne'chí a'walí napurigá ne 'símala nulea alué ralámuli. Suwábaga alué ralámuli 'la e'wá napu nulá mué ra'icháliila. 7 Ne ruyé alué ralámuli, suwábaga napu ne nígame ju, alueka mué Onorúgame nejíturu. 8 Ne ruyé alué ra'íchali napu mué 'ya ne'chí, alué ralámuli 'la bijchigi ye ra'íchali. 'La machí alué ralámuli napu mué ajtí, aleka nawáligo ne. 'Lige 'la bijchígile mué 'síligo ne'chí jula jena wijchimoba.

9 › Ne taní napurigá 'la gu'írimala mué alué ne'chí oyérame. Tabilé taní ne napurigá suwábaga ralámuli gu'írowa, pe alué ralámulicho napu mué 'ya ne'chí napurigá nulémala ne. Alué ralámuli mué nila ju. 10 Suwábaga alué ralámuli napu ne nulé mué nila ju, 'lige suwábaga alué ralámuli napu mué nila ju abiena ne nila ju, 'lige etega uché jaré ralámuli chiena 'la sébali olame ko alué ne'chí oyérame, 'lige 'we a'lá nirá ne'chí. Napu'lige uché jaré ralámuli machisá churigá ko ye ralámuli mué ra'icháliila oyérame, a'lige 'la machimela rewagáchika nawagó ne napu mué ajtí.

11 › Ne pe'wé simé olá napu mué ajtí, tabilé jena wijchimoba asimé olá ne. Suwábaga napu ne'chí oyérame ju, alueka jena wijchimoba mochímala. 'La repúpuaka mué alawálate alué ralámuli napu mué wanápale. Mué O'nó, mué ju bi'lepi Onorúgame, 'lige mué alawala ju napu ralámuli gu'írame ju napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátame nímala napurigá mué 'lige ne si 'la bi'lepi 'nátili 'nátame niru. 12 Napu'lige ne bijí alué ralámuli 'yuga eyena, neka mué alawálate repume kéturu alué ralámuli. Ne repume kéturu 'lige tabilé 'cho we'ká, abiena we'ká bilé, Jurasi anilime ju alué rió. Alarigá anile Onorúgame ra'icháliila 'ya nerúgame, 'lige 'la sébali ikimeli ju napurigá anílige alué ra'íchali.

13 › Pe 'we simé olá ne napu mué ajtí. Ne ruyé ralámuli alué ra'íchali bijí jena wijchimoba asagá, napurigá 'la ganíliga mochímala napurigá ne. 14 Ne 'la beniri alué ralámuli ramué oyérame alué

ra'íchali napu beniri mué ne'chí.
Suwábaga ralámuli napu tabilé
oyérame ju ne'chí senibí tabilé
ganíliga mochime ju napugiti
tabilé a'chigóriga 'nátame kame.
Neka tabilé 'nata napurigá 'nátame
ju alué ralámuli tabilé oyérame
ne'chí. 15 Tabilé taní ne napurigá
'ma buinawa jena gawichí alué
ralámuli ne'chí oyérame, pe 'we
repúkiame najkí ne napurigá 'la
tabilé cha'pimela alué chátiri
'nátili. 16 Neka tabilé oyérame ju
alué chátiri 'nátili napu nerú jena
gawichí, alué ralámuli napu ne si
e'yéname ju, alueka tabilé oyérame
ju alué chátiri 'nátili. 17 'We a'lá ni-
raga etewa alué napu mué oyérame
ju, nóchali 'yawa napurigá mué
najkí. 'La 'nátili 'yawa napurigá
'la rejchirúgame nímala beníriga
mué ra'ichálila. Mué ra'ichálila 'la
bijchiá ju. 18 Ne nulé alué ralámuli
napurigá gu'írimala uché jaré
ralámuli napurigá mué nulé ne'chí
suwábaga ralámuli gu'íriniliga.
19 Jena ajtí ne 'la listo mukumea
napurigá alué ralámuli ne'chí
oyérame 'la bi'wígame alawégame
nímala napurigá waná mochímala,
tase napurigá alué ralámuli chátiri
alawégame.

20 › Neka abiena ta ajtí napurigá
gu'írowa alué ralámuli napu nujubá
oyéramili ju ne'chí napu'lige akisá
alué ra'íchali napu ruimeli ju
alué ne'chí oyérame ralámuli jipe
mochígame. 21 Mué O'nó, taní ne
napurigá gu'írimala mué napurigá
'la bi'lepi 'nátili 'nátame nímala
suwábaga alué ne'chí oyérame.
Najkí ne napurigá 'la bi'lepi 'nátili
na'támala pe ramuecho 'yuga, na-
purigá ne 'la pe bi'lepi 'nátili 'nata
pe muecho 'yuga. Bi'lepi na'tálime
najkí ne napurigá bijchígimala
uché jaré ralámuli mué 'síligo ne'chí
jula. 22 Neka 'we a'lá nirá alué
ralámuli napurigá mué 'we a'lá nirá
ne'chí napurigá 'la bi'lepi 'nátame
nímala napurigá ramué bi'lepi
'nátame niru. 23 Mué 'smi alawá 'ya
ne'chí 'lige néchigó alawá 'ya alué
ralámuli napurigá 'la sébali bi'lepi
'nátili 'nátame nímala, napurigá
uché jaré ralámuli 'la machimela
mué 'síligo ne'chí ajchá jena napu
ajtí ne jipe, 'lige napurigá 'la
machimela mué 'we galeo ne alué
ralámuli napurigá galé mué ne'chí.
24 › Mué O'nó, mué 'sile ne'chí
'ya suwábaga ye ralámuli napu 'la
oyérame ju ne'chí, 'lige najkí ne
napurigá suwábaga alué ralámuli
ne 'yuga mochímala senibí, 'lige
napurigá 'la machimela chieri ko
ne, napurigá 'la machimela 'we
a'lá ganíliga etéligo mué 'lige iwérali
'yáligo mué ne'chí. Mué 'we a'lá
galegá etele ne'chí napu'lige tabilé
'cho nerúgichi ye gawí. 25 Mué
O'nó, mué ju napu 'la sébali olame
ju. Tabilé 'me suwábaga ralámuli
machí chieri ko mué, neka 'láchigo
machígó chieri ko mué, 'lige alué
ralámuli napu 'la oyérame ju ne'chí
'la bijchiga nirá mué 'síligo ne'chí
jula. 26 Ne 'ma 'la sébali ruyé chieri
ko mué, 'lige aminabi ruyémala ne
napurigá 'la galegá etémala mué
alué ralámuli a'chigóriga napurigá
galé mué ne'chí, 'lige napurigá 'la
ne alawala alawega mochímala.

18

Jena ruwimela 'ma cha'pílirigo Esusi

1 'Ma ra'ichasa Esusi ye ra'íchali,
simírole alé gomichi napu Segroni
anilime gomí nile, suwábaga alué
makué bilé rió napu Esusi 'yuga
járome nile. Alé bilena napu
we'ká jale rojá olibo anilime, alé
simile bo'né 'yuga járome 'yuga.
2 Jurasi, napu Esusi saíla gayénale,
alué rióchigó abiena machime nile
alé, Esusi 'ma we'sá napubúlige
alué ralámuli alé. 3 'Lige alué
rió Jurásika simile najátasia Esusi
we'ká sontalo 'yuga, alué gobierno

romano sontálola, 'lige jaré sontalo
'yúgachigó, alué wa'lú re'obachi
tebume. Júlale alué e'wélala balé
'lige alué bariseo. E'wele siparínaga
'yénele alué sontalo. Lámpara aseite
ro'érigame o'ká e'yénele 'lige chojpé
rajigáchigó. 4 Esúsika 'ma machigá
asale suwábaga alakimeo, alekeri
etesa, pe'tá simile najtepamia, 'lige
rukele:
—¿Chieri 'yamía 'emi?
5 'Lige nejele alué sontalo:
—Esusi, Nasareta anilichi be-
jtégame.
A'lige Esusi anele:
—Ne ju.
Alué Jurasi abiena alé ilílechigó
alué sontalo 'yuga. 6 Napu'lige
Esusi anesa, «Ne ju», suwábaga alué
sontalo guwana bi'tíbale wijchí.
7 A'lígeko Esusi uchéchigo siné
rukele:
—¿Chieri 'yamía 'emi?
'Lige sontáloka nejele:
—Esusi, Nasareta anilichi be-
jtégame.
8 —Ya'má ruwíkuru ne ko —anile
Esusi—. Ne'chí 'yamía ka, ye
uché jaré ralámuli a'rewa napurigá
simámala.
9 Regá anile napurigá a'lá alarigá
nímala napurigá anile 'yabé bajch-
abé rawé. Anile bo'né: «Tabilé 'wesi
ralámuli we'kámala, alué ralámuli
napu O'nó Onorúgame wanápale
napurigá ne bo'né repúmala.»
10 A'lige Simoni Pegro anilime bilé
siparina o'kame nile, 'lige ma'chí
pale, 'lige rejpúnale bilé rió najkala
Malko anilime, wajtoná ilígame
najká. Málkoka alué wa'lula balé
piónila nile. 11 'Lige Esúsika nulele
Pegro:
—Ku reká alué siparina alé
napu ma'chí pa mué. Ne O'nola
Onorúgamete ajchárigame ju ne
napurigá ejelímala. ¿Tabilé mayé
mué 'la sébali olamio ne ye resí
ikiame?

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi Anasi bejtélachi

12 A'lige alué sontalo romano
'lige alué wa'lula sontalo si, 'lige
alué uché jaré sontalo 'ma cha'pile
Esusi, 'lige 'ma bulele, 13 'lige
Anasi bejtélachi o'tóleru. Alué rió
Anásika Kaipasi si'lá nile napu
wa'lula balé nile aleké bamí.
14 Ye Kaipásika pe aba alué nile
napu anile tabilé mukusáká Esusi
a'lígeko alué sontalo romano we'ká
jurío me'liméráo, 'lige abé 'la nirale
napurigá pe bi'lepi rió mukiáriká
tase we'ká.

Jena ruwimela Pegro aníligo tabilé machiórîligo Esusi

15 Napu'lige 'ma o'tosuga Esusi,
Simoni Pégroka 'lige uché bilé Es-
usi oyérame Esusi najátasia e'yénale.
Alué rió napu Pegro 'yuga enale
'ma we'sá etérigame nile alué balé
wa'lúlate, alekeri napu'lige Esusi
bajkichi alé ra'pichí alué wa'lula
galílachi, abiena 'la 'yáleru lisensia
alué rió alué yochi repúmete na-
purigá 'la bajkimela alé ra'pichí.
16 Pégroka ma'chika rejpile alé a'bé
yóchika. A'lige alué uché bilé rió
napu bajkile alé ra'pichí ku yati
ma'chínale 'lige ra'íchale alué mukí
'yuga napu tebuka ilile alé yochi.
A'lige ku uchéchigo bajkile, Pegro
'yuga. 17 'Lige alué mukika alé
yochi repume regá rukele Pegro:
—¿Tabilé alué ju mué alué rió
gompaniérola napu a'paru?
—Tabilé —anile Pégroka—.
Tabilé alué gompaniérola ju ne.
18 'We rulágachi nile, 'lige alué
sontalo wa'lú re'obachi tebume
'lige nóchamechigó na'yasa sujkáliga
jale. 'Lige Pégrochigó alé simile
sujkálimia alué ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela Esusi 'we a'wágame ra'íchiga rukélirigo bilé wa'lula balete

19 Pachá galírale, alué wa'lula
balé chojkile rukea Esusi chieri ko
alué suwábaga ralámuli napu Es-
usi gompaniérola níligo 'lige tachiri
níligo napu alué Esusi benírile alué

ralámuli Esusi oyérame. 20 Esúsika
regá anile:
—Neka 'la senibí 'la benírite'é
alé bilena napu 'la suwábaga alué
ralámuli 'la ma'chígime akimela.
'Ma suwábaga beniri ne alé u'tá
re'obachi «sinagoga» anilime 'lige
abiena alé wa'lú re'obachi ra'pichí,
alé kame napu we'ká ralámuli
napuíme ju, tase siné chíboka
beniri ne. 21 ¿Chonigá ne'chí
rukéliaché suwábaga ye ra'íchali?
Alué ralámuli napu ne'chí gepule,
alué rukéwaguru suwábaga ra'íchali
rukewa napu aníligo ne. Alué
ralámuli 'la machí suwábaga napu
aníligo ne.
22 Regá anichi Esusi, bilé
sontáloka, alué wa'lú re'obachi
nóchame, Esusi wejpale banachí,
'lige regá anele:
—¿Alarigá nejeme ju mué ye
wa'lula balé?
23 Esúsika regá nejele:
—Ne se'winá charigá aniákó,
ruwígó churigá ko. 'Láchigo 'la
bijchiá kágobá napu aní ne. ¿'Lige
chonigá wejpápaché mué ne'chí?
24 A'lige Anásika Esusi júlale
sekachí bulugá Kaipasi ajtígichi.

Jena ruwimela Pegro uchéchigo siné ra'íchaligo tabilé machiórílligo Esusi

25 Napu'lige alakichi ye, Simoni
Pégroka bijí sujkáliga ilile alé a'bé
na'beta. 'Lige uchéchigo rukéleru
Pegro uché jaré ralámulite, regá
rukéleru:
—¿Tacha Esusi gompaniérola ju
mué?
'Lige Pégroka 'yégiga nejele:
—Neka tabilé Esusi gom-
paniérola ju.
26 Alé ilile bilé rió alué wa'lula
balé piónila, alué rió rijimala napu
Pegro najkala rejpúnale. 'Lige regá
rukéleru Pegro alué riote:
—¿Tacha eté ne mué alé napu
we'ká ja rojá olibo Esusi 'yuga
eyénachi mué?
27 'Lige uchéchigo siné anile Pe-
gro tabilé alué rió ko. A'lígerikáchi
bilé o'tolí sinale.

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi Pilato bejtélachi

28 'Ma che'lachi ma'chí páliru
Esusi Kaipasi galílachi, o'tóleru
Esusi alué wa'lula selígame romano
bejtélachi. Alué jurío e'wélala
napu o'tole Esusi, alueka tabilé
mo'ile alé galichi Esusi 'yuga,
napugiti alarigá nokame níligame
alué a'bopi ka, alué juríoka tabilé
mo'ime nile tabilé jurío bejtélachi
bilé piesta nerúgichi. Wa'lú piesta
nile Páskua anilime. 'Ma mo'isáká
a'lígeko tabilé elílime nile alué
go'ame go'yachi piesta nerúgichi.
29 Alekeri alué selígame Pilato
anilime ma'chínale alé pachaka
galíraleká, 'lige regá rukele:
—¿Tachiri gite nejiga e'yénilia
'emi ye rió?
30 Regá nejele alué e'wélala jurío:
—Tabilé cha 'sísaká ye rió,
a'lígeko pecha a'páwili ko ramué ye
rió.
31 Pilátoka regá anile:
—'Emi o'togá go, 'lige bilé gastigo
'yawa 'we a'lá sébali napurigá
oliame ju.
Alué e'wélala juríoka ku regá ne-
jele:
—Ramué juríoka tabilé lisensia
nígame niru napurigá me'liboa bilé
ralámuli, pe 'emi ralámuli románoka
'la lisensia nígame ju.
32 ('Ya bajchabé rawé Esusi alar-
igá anile bilé gulusichi chujkugá
mukuméoríle.)
33 Pilátoka ku pachá simile bo'né
galílachi Esusi bayemia 'yuga
ra'ichamia. 'Lige regá anile:
—¿Mué ju alué jurío wa'lula rey?
34 'Lige Esusi regá nejele:
—¿Mué bo'né alarigá machinali?
¿O péchala pe iligá ruké mué na-
pugiti uché jaré ralámuli aniame?
35 Pilátoka regá nejele:

—Neka tabilé chélá wa'lula ko mué o tabilé wa'lula ko mué. Neka tabilé jurío ju. Alué ralámuli jurío 'lige alué balé e'wélala nokale mué nejía. Mué jurío júchigó. ¿Tachiri chu'síkame júkó mué?

36 Esúsika regá nejele:

—Napu ne nulame ju, tabilé jena wijchimoba ju. Alarigá nísaká, a'lígeko suwábaga ne gompaniérola nakómiliké napurigá tabilé o'toboa ne alé napu mochí e'wélala jurío. Neka tabilé nulámili ju jena wijchimoba.

37 A'lige Pilátoka regá rukele:

—'Liko ¿mué ju wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?

Esúsika regá nejele:

—Wa'lula ju ne napurigá aní mué. Nawá ne jena wijchimoba 'lige jena ochérigame ju ne napurigá wa'lula nímala. Nawá ne bilé ra'íchali ra'ichamia 'we najtékame. Suwábaga ralámuli napu 'la e'wame ju alué 'la bijchiá ra'íchali, 'la gepume ju ye ra'íchali napu ra'icha ne.

38 'Lige Pilátoka regá rukele:

—¿Tachiri júkó alué 'la bijchiá ra'íchali?

Jena ruwimela Pilato nuláligo napurigá me'liboa Esusi

'Lige 'ma rukésaká, Pilátoka ma'chínale alué ralámuli jurío 'yuga ra'ichamia, 'lige regá anele:

—Neka tabilé se'winárigа etiá ye rió napurigá me'liboa. Tabilé cha 'síkame ju. 39 Senibí bamí Páskuachi bilé jurío su'páname ju ne napu 'yérigа mochí, 'lige 'ma su'panásaká, 'ma tabilé uché ku cha'piame ju alué. ¿Najkí 'emi napurigá su'panawa ye rió Esusi, wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?

40 A'lígeko suwábaga alué ralámuli jurío anile:

—¡Ye rioka tabilé supanawa! ¡Barabasi 'lina su'panawa!

Barabásika geriyero nile, napu galírale bajchárigа ajtile.

19

1 'Lige Pilato jaré sontalo nulele napurigá o'tomela Esusi wejpisomia. 2 'Lige alué sontalo newale bilé gorona* wejchate 'lige Esusi mo'ólachi ajchele. A'lígeko bilé chónaga sejtákame chinite gemele napurigá bilé wa'lula neraga. 3 A'liko alué sontalo alé a'bé jábale Esusi ilígichi 'lige regá anele, chibi anigá gawéliga:

—¡Mué rió jurío Wa'lula Rey, we'ká bamí bejtélasa 'la ju!

'Lige banachí wejpigá nokigá anile alué ralámuli sontalo.

4 A'lige Pilato uchéchigo ma'chínale 'lige ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga, 'lige regá anele:

—'La e'nesi, ma'chí pámala ne ye rió napugiti tabilé machiame ne chonigá me'liboli ko ye rió.

5 'Lige pachaka ma'chínale Esusi wejchá gorónaga, 'lige chónaga sejtákame chiní gemagá. A'lige Pilato regá anile:

—¡'La e'nesi, jena ilíkuru ye rió!

6 'Lige alué balé e'wélala 'lige alué sontalo napu repume ju alué wa'lú re'obá, Esusi etesa, a'wágame ra'íchaga anile:

—¡Bilé gulusichi ujchugá me'libóguru alué rió!

A'lige Pilato regá anile:

—'Emi a'bopi o'togágó. 'Lige bilé gulusichi ujchugá me'liboa. Neka tabilé machí tachiri chu'síkame ka ye rió napurigá me'liboa.

7 Alué ralámuli juríoka regá anile:

—Ramueka regárigа machiaa ye ra'íchali Onorúgame nulalila, ye rió me'liátikó, alué rió Onorúgame Inolá koriánturu. Tabilé che animeli ju ye rió napuyeti Onorúgame koriá. Abirigá mukumeli ke.

8 Napu Pilato akisá regá anichi ye ralámuli, uché abé majale. 9 Ku pachá galírale bajkile Esusi 'yuga, 'lige rukele:

—¿Koche bejtégame ju mué?

* **19:2** E'nesi glosario «corona».

Esúsika tabilé tábiri nejele.

10 A'lige Pilato regá anele:

—¿Ne'chí tabilé nejémala mué? ¿Tabilé machí mué ne ko wa'lula napurigá nulámala ne mué me'liachi bilé gulusichi ujchugá, 'lige napurigá su'panámala napurigá simela mué? ¿Tabilé machí mué?

11 Esúsika regá nejele:

—Mué tabilé lisensia 'yásiga Onorúgamete napurigá wa'lula nímala mué, tabilé nulémilikuru mué ne'chí me'líniliga. Alué ralámuli napu ne'chí a'pale jena, alué ralámuli abé wa'lú cha nokágame ju, peka napurigá mué. Alué ralámulika se'winá nokale, tabilé napurigá nulá Onorúgame.

12 A'lige si Pilato 'we 'nátale churigá su'panamio Esusi. Tabilé najkile napurigá me'liboa. 'Lige uchéchigo siné ra'íchale ralámuli jurío 'yuga, 'lige alué ralámuli jurío e'wele ra'íchaga anile:

—'Ma su'panásaká mué Esusi, a'lígeko tabilé alué wa'lula nulame rey gompaniérola ju mué, alué napu Roma ajtí. Alué bo'né Esusi aniéturu wa'lula rey ko, suwábaga ralámuli nuleme, a'lígeko saíla ju alué wa'lula 'yuga Roma ajtígame.

13 Napu'lige Pilato akisá alanichi alué ralámuli jurío, ma'chí pale Esusi uchéchigo siné. 'Lige Pilato asíbale alé bilé síachi napu gustisia oliame nile ralámuli alé napu anilime nile Gabata ebreo ra'íchaga. Gabata aniáká «Rejté Chijpérigime Pétigame» aniame kéré. 14 Bilé rawé bajchabé nile napu newame nile wa'lú piesta Páskua anilime.† Amulí rawilí nile. A'lígeko Pilato regá anele alué ralámuli jurío:

—¡Jena ilí wa'lula rey 'emi nuleme!

15 Alué suwábaga ralámuli jurío uchéchigo a'wágame ra'íchaga regá anile:

—¡O'togá, o'togá ye rió, bilé gulusichi ujchugá me'liboa!

Pilátoka regá anile:

—¿Najkiá 'emi napurigá me'liboa ye rió 'emi nuleme bilé gulusichi ujchugá?

'Lige alué e'wélala balé regá nejele:

—Alué rioka tabilé wa'lula ju ramué nuleme. Bi'lepi wa'lula ju, alué napu ajtí alé Roma anilichi.

16 A'lige Pilato lisensia nejile napurigá me'liboa Esusi bilé gulusichi ujchugá. A'lige sontalo 'ma o'tole Esusi.

Jena ruwimela Esusi bilé gulusichi ujchagá me'líligo

17 Esusi bo'né o'tole alué gulusí majtoga, 'lige sébale bilena rabó Anayáwali Mo'ola anilichi. Alué ralámuli jurío Gólgota aneme nile. 18 Alé wijchí rekagá klabo jáwale sekachí 'lige ronólachi, 'lige o'weti elale alué gulusí. Abiena uché jaré oká rió ujchálechigó uché jaré gulusichi alé a'bé napu ujcháliru Esusi, 'lige Esusi alé nasipa ujcháliru alué oká rió uchúkichi. 19 Pilátoka nulele alué sontalo romano napurigá ujchawa bilé rabileta osirúgime alé gulusichi, mo'ochí amóbage napu chujkule Esusi. Regá anime osilí: «Esusi Nasareta anilichi bejtégame, alué wa'lula rey ralámuli jurío nuleme.» 20 We'ká ralámuli jurío e'nénale 'lige leérale alué osilí, a'bé níligame Rusaleni anilichi napu ujcháliru Esusi alué uché oká rió 'yúriga. Alué osilí bakiá se'winá riga ra'íchiga osirúgime nile, napurigá ra'íchame nile ralámuli jurío, 'lige romano, 'lige griégochigó. 21 Alué e'wélala balé tabilé galele napurigá regá ujchawa alué osilí. 'Lige alekeri anele alué Pilato:

—‹‹Wa'lula rey ralámuli jurío nuleme», anime ju alué osilí, 'lige ramueka tase najkiae napurigá alanime ujchawa. Regá anime

† **19:14** E'nesi glosario «Páscua».

ujchawa 'lina: «Ye rió Wa'lula rey
korí ralámuli jurío nuleme.»
22 'Lige Pilátoka anele:
—Napurigá ujchá ne, alarigá re-
jpímala.
23 'Lige alué sontalo 'ma re'pá gu-
lusichi ujchasa Esusi, 'ma napab-
ule Esusi o'páchala, 'lige chi'wánale
naómana neraga alué o'pacha 'lige
alué a'bópika nachútale. Naó son-
talo nile alué noká. 'Lige ajtílechigó
bilé o'pacha we'lí Esusi o'páchala
napu re'lé ujchame nile (napu
túnika aniame ju yolí ra'íchaga),
mo'yériga newárigime nile, tabilé
suka newárigime. 24 'Lige alué
sontalo anile a'bópika:
—Tabilé chi'wanawa alué we'lí
o'pacha, bilé re'gí re'épua napurigá
'la machiboa chieri neyúrira.
Alarigá 'la sébali ikile napurigá
anile Onorúgame ra'ichálila 'yabé
bajchabé rawé, regá anime ra'íchili:
«'Ma nachútale ne o'páchala, 'lige
bilé re'gí re'ele ne o'páchala
méniliga.»‡ Alarigá nokale alué
sontalo.
25 Esusi eyela, 'lige Esusi i'chilala,
'lige María napu Kleopasi 'yula
nile, 'lige Maríachigó napu Ma-
galena anilichi bejtégame nile,
suwábaga alué ralámuli alé jale, alé
a'bé napu Esusi chujkule gulusichi.
26 Esusi etele alué bo'né eyela
'lige bilé alué Esusi gompaniérola
'yúriga etélechigó, alué napu Esusi
'we galegá eteme nile.§ A'lige Esusi
anele alué bo'né eyela:
—'La repúpua ka ye rió napurigá
mué bo'né ranala neraga.
27 A'lígechigó alué rió anéleru
Esúsite:
—'La repúpua ka ye mukí na-
purigá mué bo'né eyela neraga.
A'lige si 'we a'lá repule ye rió 'la
napurigá bo'né eyela neraga.

*Jena ruwimela 'ma mukúligo Es-
usi*

28 Esúsika machigá anile napu
'ma sébali oláligo napu aníligo alué
Onorúgame ra'ichálila 'yabé bajch-
abé rawé. A'lige regá anile:
—'We balamu ne.
29 Alé a'bé ilile bilé sikolí i'wilí
ba'wila 'we cho'kógame ro'árigame.
Bilé ba'nasoli sa'nabáchasa alué
i'wilí ba'wílate, bilé balichi ujchale
alué ba'nasoli, 'lige Esusi chu'álachi
owele alué ba'nasoli. 30 'Lige
napu'lige Esusi 'ma chunusá alué
ba'nasoli regá anile:
—Suwábaga 'ma 'la sébali olá ne.
A'lígeko 'ma go'ná rojpóchiga chu-
jkíbale mo'ola, 'ma mukule.

*Jena ruwimela bilé selate
ejchélirigo Esusi a'chigachi re'lege*

31 Bilé rawé rapakónala nile
napu newame nile wa'lú piesta
Páskua anilime 'lige sawalachi
nímili nile resíbulichi rawé, 'lige
alué ralámuli jurío tabilé najkile
napurigá bakiánika rió gulusichi
ejtebímala resíbulichi rawé. Alekeri
alué ralámuli anele Pilato:
—'Ma gajponawa alué bakiá
rió gulusichi uchúkame gajsila
napurigá abé a'lá yati suwirálikó.
Abiena najkílechigó alué ralámuli
napurigá 'ma re'kabuwa alué
ralámuli alé gulusichi uchúkame.
32 A'lige alué sontalo simíbale
alué bakiá rió gajsila gajponamia.
Bajchá bilé rió gajsila gajpónale.
'Lige uché bilé rió gajsila gajpónale.
33 Alué sontalo machile 'ma
mukugá chujkúligo alué Esusi,
alekeri tabilé gajponáliru Esusi
gajsila.
34 Abirigáchigo bilé sontalo bilé
selá o'kame nílekó 'lige ejchele
aluete a'chigachi re'lege, 'lige Esusi
wa'lú elénale aminami ba'wítiri
ma'chínalechigó. 35 Alué rió Es-
usi oyérame suwábaga ye etele,
'lige a'kinana ruwí napurigá 'la
machimela 'emi alakíligo. Alué
ra'íchali napu ruwile ye rió 'la

‡ **19:24** E'nesi Salmos 22:18. § **19:26** Jipe mayé ralámuli Juani níligo alué rió.

bijchiá ju. Alué bo'né 'la machí 'la
bijchiga ra'íchiligo napurigá 'emi 'la
bijchígimala. 36 Alakile ye suwábaga
napurigá 'la sébali nimia napurigá
anile Onorúgame 'ya bajchabé
rawé. Regá anile: «Tabilé 'wesi
o'chila gajponáwili ju.»* 37 Alué
Onorúgame ra'ichálila anílechigó 'ya
bajchabé rawé: «'Emi etémala alué
napu ejchéliru selate.»†

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi rekamia bilena resochí newárigime

38 'Lige 'ma suwábaga alakisá,
bilé rió José anilime Arimatea
anilichi bejtégame, lisensia tánale
Pilato alué Esusi o'tomeo. Joseka
bilé Esusi oyérame nile, tasiné
ruwile Esusi oyérame ko alué
e'wélala jurío majaga. Pilátoka
'la lisensia 'yale, a'lígeko alué
rió José anilime o'tole Esusi 'ma
mukúgame. 39 Abiena enálechigó
alué Nikoremio anilime, alué napu
'yabé siné rukó simile Esusi 'yuga
ra'ichamia. Alué rió Nikoremio
baisá makué kilo niraga o'ká enale
gajsalá yowí, oká na'lórigame, alué
Esusi mukúgame ujchemia. Alué
okaná chojkégame gajsalá «mira»
anilime nile bilé 'lige «áloe» anil-
ime nile uché bilé gajsalá. 40 Alué
oká rió kabile Esusi we'lí chi-
nite 'lige alué gajsalá na'lórigame
ajchigá alégana chinichi. Alanokale
alué oká rió napurigá nokame nile
alué ralámuli jurío bilé mukúgame
gatemia. 41 Alé a'bé napu mukule
Esusi ajaré iwisí rakeme jale 'lige
alé a'bé ilile bilé resó newárigime
napurigá bilé mukúgame rekawa.
Tabilé 'wesi mukúgame rekárigame
nile alé ewachi. 42 Alé rekáliru
alué Esusi 'la a'bé níligame, 'lige
'ma chojkiámichi nile resíbilichi
napu'lige suwábaga ralámuli jurío
resíbame nile. Resíbilichika yanchi
alí chojkime nile rapagachi 'lige
sawalachi alí suwéname nile.

20

Jena ruwimela 'ma tabilé rewílirigo Esusi napu rekáliru gatega

1 Romíkichi be'á ta'chó che'lachi,
María, napu Magalena anilichi
bejtégame nile, simile alé napu
rekáliru alué Esusi mukúgame. Alé
sébaga etele alué wa'lú rejté 'ma
se'wí ajtigó napu ajchárigame nile
alé resó 'yériga. 2 Ku 'we 'maga
simile alé napu asale Simoni Pegro
'lige alué uché bilé rió napu Esusi
'we galeme nile,* 'lige regá anele:

—'Ma tabilé i'té alué mukúgame
napu alé resochí rekárige, tabilé
machí ne koche bo'igó.

3 'Lige Pegro 'lige uché bilé rió
simíbale alé resochí napu rekáliru
Esusi. 4 Okánika rió 'we a'wágame
júmaka simíbale. Pégroka ta'mé
'we sajpume nile, alué uché bilé
rió bajchá sébale alé napu Esusi
bo'ílige. 5 'Lige alué rió pachami
resochí e'nénale. 'Lige pe alué chiní
rosákamecho etele alemi 'lútiga
mochigo, tabiléchigo bajkíleko
pachami resochí. 6 'Lige sébale
Simoni Pegro. Alueka bajkile
pachami resochí, abiena pe chiní
rosákamecho etele. 7 'Lige abiena
etele Pegro alué uché bilé chiní
napu Esusi mo'ola buléliru. 'La
suériga ro'mináriga ajtile waná.
8 'Lige alué uché bilé rió bajkile
'lige aluéchigó tabilé asemi etele
alué mukúgame, a'lige 'la bijchígile
napu anílige María. 9 Tabilé 'cho 'la
námale alué ralámuli napu anílige
Onorúgame 'yabé bajchabé rawé
Esusi ku ajanamio. 10 'Lige alué
oká rió napu Esusi oyérame nile ku
galírale simíbale.

* **19:36** E'nesi Salmos 34:20. † **19:37** E'nesi Zacarías 12:10. * **20:2** Alué uché bilé rió Juani anilime nile, alué napu osale ye osilí.

Jena ruwimela Esusi ilíbaligo napu ajtile alué María napu Magalena anilichi bejtégame nile

11 Uchéchigo siné sébale María alé
resochí 'lige alé resochí ma'chika
asíbale nalá. Bijí nalaka pachami
e'nénale, 12 'Lige oká santo ánjeli
etele pachami mochigo napu Esusi
rekárilige. Bilé napu Esusi mo'ega
bo'ile, alé ajtile alué santo ánjeli,
'lige bilé napu ronega bo'ile Esusi.
13 'Lige alué santo ánjelika rukele
alué María:

—Mué mukí, ¿chonigá nalá mué?

Maríaka regá nejele:

—'Ma pecha néréko Esusi jena
napu rekárilige, 'lige tabilé machí
ne kochiena bo'igó.

14 Regá anisá 'ma pe'tá guwana
simile 'ma ku simea, 'lige alé etele
bilé rió. Tabilé machile Esusi níligo.
15 'Lige Esusi regá anele:

—Mué mukí, ¿chonagá nalá mué?
¿Chieri 'yaga eyena mué?

'Lige María alué repume
mayega, regá anele:

—Mué rió, mué 'sísaká alué Esusi
o'toa, ruyewa ne koche bo'igó, 'lige
ne bo'né 'símala ku jena a'pá.

16 'Lige Esúsika regá anele:

—¡María!

'Lige Maríaka gu'lile napu Esusi
ilile, 'lige regá anele jurío ra'ichálila
ra'íchaga:

—¡Raboni!

(Raboni aniá ka pe benírame
anióríle alué a'bopi ralámuli jurío.)

17 'Liko regá anele Esusi:

—Ta'chó cha'piboa ne,† tabilé
'cho seba ne napu Onorúgame
ajtí, 'lige anewa ka alué ne gom-
paniérola ralámuli, ne 'ma simeo
napu ajtí Onorúgame napu ne
O'nola ju 'lige alué ne oyérame
O'nola júchigó, alué Onorúgame
napu ne'chí tebume ju 'lige abiena
tebume ju 'emi.

18 Alué María napu Magalena
anilichi bejtégame nile yati sim-
ile alué Esusi oyérame ruyemia
alué Wa'lula Esusi etéligo 'lige
ruyémiachigó napu aníligo Esusi alé
napu María etele.

Jena ruwimela Esusi ilíbaligo alué makué bilé bo'né oyérame mochígichi

19 A'lige 'ma abé alí romíkichi,
suwábaga Esusi oyérame napuíka
mochile bilena galírale 'we 'la
'yériga. 'We majá mochile e'wélala
jurío sirá mayega. A'lige alé
ma'chiná ilíbale Esusi pe yati
neraga, suwábaga alué ralámuli
mochígichi ilíbale, 'lige anele:

—'La sébali ralámuli niwa 'emi
Onorúgame 'yuga 'nátame.

20 'Ma alanisá, bo'né Esusi
getúrile alué ralámuli bo'né sekala
napu klabo jale alé gulusichi
chujkúgichi, 'lige napu ejchéliru
alué selate. Suwábaga alué ralámuli
'we ra'sálále alué Wa'lula etega.
21 'Lige Esusi uchéchigo anele:

—'La sébali ralámuli niwa 'emi,
bi'lepi 'nátili 'nátame niwa pe
Onorúgamecho 'yuga. Onorúgame
ne'chí júlale 'lige neka 'emi
nuléguru.

22 Esúsika buchigá anele alué
ralámuli:

—Naresi Onorúgame Alawala.
23 'Emi e'kásaká alué ralámuli cha
nokame, Onorúgame chigó 'la
e'kámala alué ralámuli. 'Emi tabilé
e'kásaká alué ralámuli cha nokame,
Onorúgamechigó tabilé e'kámala
alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi Romasi 'yuga ra'íchaligo

24 Alé nawachi Esusi alué
oyérame 'yuga, tabilé asale Romasi
anilime rió napu nile bilé alué
makué oká Esusi oyéramechigó.
Romásika «Kuate» anélime nile.
25 'Ma i'libeko kulí ruyele alué
ralámuli alué Romasi etesa, regá
anele:

† **20:17** Jaré aní «su'paná ne» anile Esusi María olagá.

—Eteru ramué alué Wa'lula Esusi. 'Ma tabilé mukugá bo'í.

'Lige Romasi anile:

—Tabilé etésaká ne alué Esusi sekala napu klábote ulunáluru, 'lige tabilé nochasa ne alé a'chigachi re'lebege, a'lígeko tabilé bijchígamala ne Esusi ko alué rió.

26 'Ma bilé tarali kachi, alué ralámuli Esusi oyérame bilena galírale mochile, 'lige Romasi 'la ajtile a'lige rawé. 'We a'lá 'yériga mochile yochi, 'lige Esusi alé ma'chiná ilíbale tabilé i'puga yochi, alé nasipa ilíbale alué ralámuli mochígichi. 'Lige regá anigá repórale regá anigá:

—'La sébali ralámuli niwa 'emi Onorúgame 'yuga 'nátame.

27 'Lige regá anele Romasi olagá:

—Ne sekala e'nébá, makúsate nochá, 'lige sekate nochábá napu ejcheru ne selate 'lige 'la bijchígiwa pe abalué ko ne. 'La bijchígiwa uchéchigo ku ajagá ajtigó ne.

28 'Lige Romásika regá anele:

—¡Mué ju Wa'lula ne nuleme 'lige aminami Onorúgamechigó!

29 A'lige Esusi regá anele:

—Mué 'ma eté ne'chí, alekeri 'la bijchígiwa ku ajagá ajtigó ne. Uché jaré ralámuli 'la bijchígimala ku ajagá ajtigó ne rekó tabilé etee ne'chí. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá narémala napu nejí Onorúgame. 'We a'lá ganíliga mochímala rekó tabilé etee ne'chí.

Jena ruwimela Juani 'la ruwíligo chonigá osáligo ye libro

30 Esusi bijí alué bo'né oyérame 'yuga asagá, pe bo'né 'nátaga e'karúgame semáriga newale napu tabilé 'wesi ralámuli gayéname ju a'chigóriga noká. Tabilé osá ne suwábaga jena líbrochi napu 'sile Esusi. 31 Napu osá ne ye jena líbrochi bilé ra'íchali ju napurigá 'la bijchígamala 'emi Esusi ko alué Kristo, napu julárigame nile Onorúgamete rewagáchika, alué Onorúgame Inolá. 'Lige 'emi 'la bijchígiga mochisa ye rió Esusi Onorúgame náboligo, a'lige 'la nareka mochímala 'emi iwérali napurigá 'la ganíliga ejperélamala 'emi jena wijchimoba 'lige alarigá simámala 'emi 'pa rewagachi ejperélimia.

21

Jena ruwimela Esusi alé ilíbaligo napu gichao alué bo'né oyérame mochílige

1 Abé a'kinana Esusi ma'chínale alé napu alué bo'né gompaniérola mochile alé wa'lú ba'wí manígichi alé napu Tibériasi anilichi nile napu Galilea anilime nílechigó. 2 Napuíka mochile Simoni Pegro, 'lige Romasi napu «Kuate» anélime nile, 'lige Natanaeli napu Kaná anilichi bejtégame nile Galilea ejiro, 'lige oká rió Sebereo anilime rió 'kúchila, 'lige uché jaré oká ralámuli Esusi gompaniérola. 3 'Lige Simoni Pegro anele suwábaga alué ralámuli:

—Ro'chí i'mumia simé olá ne.

—Ramuéchigó simawa mué 'yuga —anile alué uché jaré ralámuli.

'Lige bilena bárkochi simíbale alué ralámuli, 'lige che'lébale ro'chí i'mua tabiléchigo 'wesi ro'chí ma'chí pale ko. 4 'Ma che'lachi nile 'lige Esusi alé suwé ilíbale, nobi alué bárkochi e'yéname tabiléchigo machile Esusi ko. 5 A'lige regá rukele Esusi alué bárkochi e'yéname:

—'Emi gompaniero, ¿tabilé 'wesi ro'chí boinaru?

'Lige nejele alué ralámuli:

—Tabilé 'wesi.

6 'Lige Esusi regá anele:

—Pasi alué morali alé 'mi wajtoná, a'lige 'la boinámala ro'chí 'emi.

Alarigá nokale alué ralámuli, a'lige we'ká ro'chí buyánale alué morálite, 'we bejtégame asíbale 'ma tabilé umébale banisúká o'toa.

7 'Lige alué rió napu Esusi 'we najkílige anele Pegro:
—¡Alué rió ju Wa'lula Esusi!
Simoni Pegro akisá Wa'lula ko Esusi, alué bo'né o'páchala umuchipo bulisá, ba'wichí o'pochile. 8 A'kega sébale alé suwé napu Esusi ilile. Uché jaré ralámulika alué bárkochi mochiga sébale, alué morali o'ká sébale baníriga bochí ajchagá ro'chí. Alé napu ro'chí wejale, bilé siento metro niraga nile sebamia alé ba'wichí suwé. 9 Bárkochi e'tigisa 'yénale alué ralámuli, 'lige etele rajá iligó 'lige aminami etele bilé ro'chí alé amoba sawichi bo'ígame 'lige abiena etélechigó bilé baní. 10 Esusi regá anele:
—Jeka a'pasi pe'kabi ro'chí alué napu pe kulipi wejá 'emi.
11 'Lige Simoni Pegro 'mole alé u'tá bárkochi 'lige wijchí baníriga o'tole a'bemi suwé alué morali bochí ajchigá ro'chí. Bilé siento malígisa makué na bakiá ro'chí bi'tile alé morálichi. 'La we'ká ro'chí kachi tabilé chi'wale alué morali. 12 'Lige Esusi regá anele:
—Jeka simasi, 'ma go'poa.
Suwábaga alué ralámuli mayele ye rió Wa'lula Esusi ko, nobi majale ko rukea pala 'la Wa'lula Esusi ko. 13 'Lige Esusi abé na'ibeta ilíbale, 'lige alué baní 'wile 'lige nachútale suwábaga ralámuli. Alué ro'chí abiena nachútale.
14 A'lígesí 'ma baisá nile napu'lige alué ralámuli ku etea Esusi 'ma ku ajánasa.

Jena ruwimela Esusi Pegro 'yuga ra'íchaligo

15 'Ma go'sá go'ame, Esúsika Simoni Pegro 'yuga ra'íchale, 'lige regá anele:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we a'lá galegá eté mué ne'chí me'tigá ye ralámuli 'lige tábiri?
'Lige Simoni Pégroka regá anele:
—Alarigá ju. Mué 'la machí, ramué okaka 'we a'lá gompaniero niru.
'Lige Esusi regá anele:
—'Liko 'we a'lá semáriga 'yawa go'ame ne bujkula bo'á.*
16 'Lige uchéchigo siné rukele Esusi:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we 'la galegá eté mué ne'chí?
Simoni Pégroka regá nejele:
—Alarigá ju, mué 'we a'lá machí 'we a'lá gompaniero nírigo.
'Lige Esusi regá anele:
—'We a'lá repúpua ne bukula bo'á.
17 'Lige 'ma baisá niraga rukele Esusi:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we a'lá gompaniero niru ramué?
'Lige Simoni Pégroka 'we seweka asíbale uchéchigo alarigá rukésiga. A'lige regá nejele Simoni Pegro 'we seweka:
—Esusi mué 'la machí suwábaga. Mué 'la sébali machí 'we a'lá gompaniero nírigo.
Esusi regá anele:
—'We a'lá semáriga 'yawa go'ame ne bukula bo'á. 18 'La bijchiá aní ne. Abijí re'malí ka mué bo'né o'pochátime kéturu ichúrimi einamia, napu'lige mué o'chérame ka sekala wajchínaga o'pochátiriwa mué 'lige 'ma o'toboa mué rekó tabilé siminalie.†
19 Ye ra'íchalika pe ruwime nile churigá mukumeo Simoni Pegro abé a'kinana bamí, 'lige Simoni Pegro mukusá we'ká ralámuli 'we a'lá niramio Onorúgame.
Esusi regá anele:
—¡Nabágó!
20 Simoni Pégroka gu'lile 'lige etele alué rió enágichi, alué rió napu Esusi 'we galeme nílige, alué rió napu a'bé asale go'yá Esusi

* **21:15** Napu'lige Esusi regá aniá: «Ne bujkula bo'á» pe «ne oyérame» anime ke anile. † **21:18** Jaréchigo aní napu'lige anile Esusi «sekala wajchínaga», pe ruwime ke anile Pegro mukumeo gulusichi chujkagá.

'yuga napu'lige napuíka go'álige
bijí ta'chó cha'piá Esusi, alué napu
regá rukele: «¿Chieri ju alué napu
mué sayega ilibámala?» 21 Simoni
Pégroka etesa alué rió enágichi, regá
rukele alué Esusi:
—Mué Wa'lula Esusi, ¿alué rioka
chukimeli ju?
22 Esúsika regá nejele:
—Ne bo'né a'résaká napurigá
tabilé mukumela ye rió napusí ne
ku bo'né nawasa, ¿tachiri chureko
mué si? Mueka pe iligá ne'chí 'yuga
enáwaguru.
23 Alekeri chojkile a'bopi ra'icha
alué we'ká ralámuli Esusi oyérame,
alué ra'íchali napu regá anime
ju «tabilé mukumeli ju ye rió»,
nobi Esúsika tabiléchigo alarigá
anime ke anile. Pe anile: «Ne
bo'né nerásaká napurigá tabilé
mukumela ye rió napusí ne ku
bo'né nawasa, ¿tachiri chureko
mué si?» pe regá anile.
24 Alué bo'né rió anile ye ra'íchili
ruyá 'lige bilé apélichi osale. 'Lige
alué rió ne ke. 'La sébali machirú 'la
bijchiá ko ye ra'íchali.
25 Abechigó we'ká e'karú 'sile
Esusi. Suwábaga osisuga ka
apélichi, tabilé asemi nerúlimaleké
gawichí bilena napu mochiawa
alué apeli ra'íchali newárigime, 'ma
bochímikuru, asíriga we'ká nímiliké.
Pe ikipi ra'íchali ruimé nébá.
Wa'lú cheliérabá.

Regá anime osale Lukasi Ruigá Chonokáligo Alué 'Ya Mochígame Esukristo Oyérame

Kuira mué Teópilo.

1-2 Ne Lukasi 'we 'ya nábolige uché bilé osilí apélichi ujchachárigame mué ruigá napurigá 'sile Esukristo bijí jena wijchimoba asagá ta'chó simiá alé 'pa rewagachi. 'We a'lá benírale rejcholi alué napu bo'né Esusi owile.* 'Lige Onorúgame Alawala gu'írile alué Esusi napurigá 'la 'we semáriga benírimala. Alué Esusi mukusá, ku ajánale. 3 'Lige ku ajánisa Esusi, ra'íchale alué makué bilé rió 'yuga, oká liá rawé 'yuga eyénale napurigá alué ralámuli 'la machimela 'la bijchiá ajágame ko alué bo'né Esusi. 'Lige abiena ruyele Esusi alué ralámuli churigá nulame ko Onorúgame jena wijchimoba.

4 Bilé rawé napu'lige go'yá mochílige, Esusi anele alué makué bilé rió:

—Tase simawa 'emi ralámuli jena wa'lú we'ká riógachi Rusaleni anilichi, 'emi ralámuli 'la buwigá mochiwa Onorúgame Alawala. Onorúgame bo'né 'la aniéturu 'ya napurigá nejimio bo'né alawala, julámorié alé 'pákana rewagáchikana, napurigá 'we semáriga gu'írimala 'emi ralámuli jami ichúrimi e'yénachi alué rejcholi ruigá. 'Lige alué ra'íchali 'ma ruyéturu ne 'emi 'ya. 5 'Yako, Juani anilime rió nulea ilime nile napurigá mo'imela alé wa'lú ba'wichí alué ralámuli napurigá machiboa Onorúgame oyérame ko, alarigá rewarame nile alué Juani. Pe u'kabi rawé kachi Onorúgame rewarámili ju 'emi ralámuli bo'né alawálate —alarigá anile alué Esusi.

Jena ruwimela Esukristo ku alé rewagachi moyénaligo

6 'Lige alé ajtígachi, rukele alué ralámuli alué Esusi, anele:

—Mué Wa'lula, ¿jípeko mué e'wélala niraga mochiámala ramué ralámuli israelita napurigá nílige 'ya napurigá tabilé piónila niraga mochímala ramué?† —alarigá rukéleke'é alué ralámuli.

7 'Lige Esúsika anele:

—Onorúgame tabilé elá napurigá 'emi machimela alué 'nátili alarigá nimio, bi'neli machí Onorúgame, alueka wa'lula kame, bo'né 'we 'la sébali machí. 8 'Émika 'ma pe'wé narémala Onorúgame Alawala. Napu'lige naresa 'emi, a'liko 'we 'la sébali a'wágame alawega mochímala 'emi. 'Liko 'la ichúrimi e'yénamala 'emi. 'Émika ruyémala ralámuli chieri ka ne, napurigá 'sile ne, napu benírilige ne. 'Emi ruyémala ralámuli jena we'ká riógichi Rusaleni ejperégame, 'lige alué ralámuli ejiro Jurea mochígame, alé ejiro Samaria mochígame abiénachigó. 'Lige 'emi ruyémala bochígimi gawichí ejperégame —anele.

9 'Lige suwénasa ra'icha, Esusi rewagachi simile. Suwábaga ralámuli etele napu ekí riólige alé, Esusi 'párimi bokuí kíbachi nolírilimi. Alésíko 'ma tabilé etéleke'é ralámuli rekó 'pari e'negá jage. 10 Ralámuli 'pari e'negá jágichi, sébale oká santo ánjeli, o'tosákame o'páchigime. 11 Anele:

—'Emi ralámuli Galilea ejperégame, tase e'negá jawa o'wétiri. Esúsika 'ma ku 'pa rewagachi simile, pe nujubapi ku nolínamaleké pe abalieri napuyeri kíbige.

---

* **1:1-2** E'nesi glosario «apóstol». † **1:6** Alué e'wélala ralámuli romano nuleme nile alué ralámuli israelita.

Jena ruwimela Jurasi nila nóchali uché bilé 'yálirigo

12 'Lige alué ralámuli suwábaga, 'légana simíbale alé rabó mochige. (Alé rabó Olibo anilichi alé yéniga simile Esusi rewagachi.) A'lige ku Rusaleni simíbale alué ralámuli, pe a'bé nile. 13 Alé sebásaká, simíbale 'miná bilena galírale osámana ilígame galí. Alé sebásaká jímole alé napu che'lébame nile. Alé mochile we'ká rió napu nile Pegro, Santiago, Juani, Antresi, Belipe, Romasi, Bartolomé, Mateo, uché bilé Santiago napu Alipeo inolá nile, 'lige Simoni napu geriyero nile, 'lige Jurasi napu Santiago inolá nile. 14 Uché jaré ralámuli abiena mochílechigó alé. Alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla, 'lige Esusi eyela María abiena asálechigó alé, uché jaré umugí abiena we'ká mochile alé. Nabí rawé napuíle ralámuli alé galírale cheliera 'yamia Onorúgame 'lige 'we a'lá 'nátaga tánimia Onorúgame.

15 Alé napuíle ralámuli bilé siento rasígame miná bilé liátiri mayelia. Suwábaga alué ralámuli Esukristo oyérame nile. 'Lige bilé rawé alé nasipa napu suwábaga alué ralámuli napuíka jale alé iligá alué Pegro, 'lige anele:

16 —'Emi Esukristo oyérame napurigá ne, 'yako Onorúgame Alawala gu'írale osachi alué 'ya bejtégame Rabí anilime rió, osálekuru napurigá 'símala alué rió Jurasi. Osálekuru 'we 'ya Jurasi gu'írimili níligo cha'piachi Esusi alué Esusi saílate. A'chigóriga napurigá osálige alarigá nímili nile a'lige a'kinana. 17 Alué Jurasi ramué gompaniérola nile 'yako, ramué 'yuga nóchame nile. 18 'Lige Jurasi gu'írile Esusi saíla napurigá cha'pimela Esusi. Alué Esusi saíla najtétale we'ká enomí alué Jurasi napurigá nejkúrimala. A'kinana ojale bo'nepi alué rió Jurasi bilé rojá atuálachi 'lige alé chujkugá mukule. 'Lige alé chujkugá, 'ma wijchile, 'ma a'tale rojpala, 'lige ma'chínale siwala. 'Lige alué ralámuli e'wélala jurío ralale gawí alué Jurasi enomílate 'ma mukusá alué rió.‡ 19 A'lige alué ralámuli Rusaleni ejperégame machisá mukúligo alué rió Jurasi, 'lige alué gawí Akelama anilime rewá ujchele napu elá aniame ju. 20 Alué Rabí osale bilé ra'íchili 'we 'ya ta'chó ochérachi Jurasi:

Ta'wesi bejtégame nímala alé gawichí.

Alué gawika nabí bi'neli ilimela.

Abiena osale alué Rabí:

Alué nóchili napu iní alué rió, uché bilé rió 'yáwagó.

Anigá osale alué Rabí 'ya a'lige.§

21-22 › Alekeri uché bilé rió 'yáwa'é alué nóchali. Bilé rió napu 'la etele Juani rewarachi ba'wite, 'lige napu alué Wa'lula Esusi 'yuga eyénilige, 'lige napu 'la etele alué Esusi rewagachi simichi, alué rió 'yawa nóchali. Alué rioka 'la ruyémala uché jaré ralámuli alarigá ku ajánaligo alué Esusi.

23 'Lige wanápale oká rió. Matíasi anilime nile bilé. Uché bilé José napu Barsabasi anilime nile. Abiena Justo anilime nile. Bakiá rewégame nile alué rió. 24 A'lige alué ralámuli tániga nejkúrali Onorúgame, anele:

—Mué Onorúgame, mué 'la sébali machí alarigá 'nátame ko ralámuli. ¿Chieri 'nalina 'yawa alué nóchali, 25 alué nóchali napu Jurasi a'rélige? 'Yako alué Esusi 'yálige alué nóchali, 'lige alué Jurasi tabilé 'la 'nátale, 'ma simile napu simeli nile —alarigá anele.

26 A'lige u'kuchí rejté 'luka re'ele.

—¿Chieri meta? —anigá nokale. Alué Matíasi mele. 'Lige 'yáleru nóchali napu Jurasi nila nílige.

‡ **1:18** E'nesi San Mateo 27:3-8. § **1:20** E'nesi Salmos 69:25 'LigeSalmos 109:8.

Alésíko kúchigo 'ma 'la makué oká
rió nile uchéchigo.

2

Jena ruwimela 'ma sébaligo Onorúgame Alawala

1 Napu'lige sébale piesta ri'ligó
'wílichi (napu Pentekostesi anil-
ime nile yolí ra'íchaga), na-
puíle suwábaga napu ekí alué
Esukristo oyérame nile. 2 'Lige
alé mochiga akele napurigá
iwégame ekame. Alarigá aníchane
'pa rewagáchikana. Sébale 'lige
alé galírale napu mochílige alué
ralámuli. Bochígimi alé pachami
bajkile alué napurigá eká anime
'pákana. 3 'Lige napuyeri na'í
alieri re'kínale alé mo'ochíkana
a'pili ralámuli mo'ólachi, na-
purigá na'í rajame cha'mélome
niraga. 4 Pe Onorúgame Alawala
kéréle alué na'í. Alarigá narele
Onorúgame Alawala alué Esukristo
oyérame. A'lige o'wínale ra'icha
we'ká se'winániga ra'icha, a'bópika
tabilé siné benile alué ra'íchali.
Onorúgame Alawala gu'írile. Sineko
tabilé alarigá ra'íchame nile.

5 We'ká ralámuli jurío simíbale
Rusaleni anilichi piesta olamia,
ichúrimi mochígame ralámuli jsile
alé. 'Nátale piesta newalime, alar-
igá nakió mayele Onorúgame. 'We
a'lá oyérame nile Onorúgame alué
ralámuli. Ra'íchale we'ká ra'íchili
se'winániga. Onorúgame Alawala
gu'írile alué ralámuli Esukristo
oyérame napurigá 'la gainámala
ra'icha se'winátiri ra'íchali napu
ra'íchame nile alué ichúrimi e'megá
mochígame ralámuli napu sébale
alé. 6 Napu'lige akisá alué ichúrimi
mochígame, we'ká napuíle ralámuli
alé. 'We 'nata jale. Anile:

7 —¿Churigá 'la alarigá ra'íchabaché
alué ralámuli Esukristo oyérame?
Pe Galiléachi ejperégame káwé alué
ralámuli, tabilé ramué ejperélachi
mochígame káwé alué ralámuli.
8 ¿Aka abalieri ra'íchame júpaché?
¿Churigá júpaché? Ramueka
wanáchigo ejperégame niru. 9 Jaré
Partia ejperégame ralámuli ju
ramué. Uché jaré chéchigo
bilena ejperégame Melia anilichi
ejperégame ju jaré. Uché jaré
Elami ejperégame ju. Uché jaré
Jurea ejperégame ju. Uché jaré
Mesopotamia ejperégame ju. Uché
jaré Kaparosia ejperégame ju. Uché
jaré Ponto ejperégame ju. Uché
jaré Asia ejperégame ju. 10 Uché
jaré Pirigia ejperégame ju. Uché
jaré Pampilia ejperégame ju. Uché
jaré Ejipto ejperégame ju. Uché
jaré Libia anilichi ejperégame
ju, pe a'bé ju Sirene anilichi.
Jaré Roma anilichi mochígame ju.
11 Jaré ralámuli jurío ju. Uché jaré
tabilé jurío ju, 'ma jurío gayénale
jípeko. Abiena mochí ralámuli
Kreta ejperégame, alé Arabia
ejperégame abiénachigó. 'We 'la
ra'íchame ju alué ralámuli Esukristo
oyérame ramué ra'icháliła, we'ká
se'winániga ra'íchali. Ra'íchame
ju napurigá Onorúgame newale
e'karúgame 'we semátiri —alarigá
anile.

12 Suwábaga alé jale e'negá.
Tabilé machiá alarigá ko. Jaré
rukele machináliga:

—¿Chonigá alieri ra'icháliché?
—anile.

13 Uché jaré gawélele. Anile:

—Wa'lú bajile alué i'wilí ('uba)
ba'wila rekútame nokogá aniá
—anile.

Jena ruwimela Pegro 'we beníraligo we'ká ra'íchali

14 'Lige Pegro, uché jaré makué
bilé rió napu Esusi 'yálige nóchali,
alué suwábaga o'weti jásele, e'wele
ra'íchaga anele Pegro alué ralámuli
napu napuíle alé:

—'Emi Jurea ejperégame,
suwábaga ralámuli napu ekí
mochí jena Rusaleni ejperégame
abiénachigó, 'we 'la gepúsigobá

ne ra'ichálila. 15 Tabilé tégili
niru ramué, pecha bajilia. 'We
be'á ju bijí. 16 'We 'yako osale
bilé rió napu ruwime nile napu
anele Onorúgame, Joeli anilime.
Osale napu ruyele Onorúgame.
Onorúgame ruyele alué rió churigá
nimio jipe. Anele Onorúgame:
17 Napu'lige gawí amulí gajuchi,
a'lige julámala ne ne Alawala.
Napu'lige naresa 'emi 'kúchila ne
Alawala,
a'lige alueka ra'ichámala ne
ra'ichálila.
Ne Alawálate etérimala alué
ejtemali 'lige umugí i'wé
napurigá we'ká tábiri etémala.
Ne Alawala gu'írimala alué
o'chérame
napurigá remúmala ne'chí.
18 Alué ralámuli napu ekí ne'chí
'yuga nóchame ju,
ne 'yámala ne Alawala.
A'liko 'la ruwimela napurigá aní
ne.
19-20 'We e'karúriga 'símala rewagá.
Rayénali mukumela.
Mechá sejtákame nílimala napuyeri
elá.
Jena wijchimoba we'ká e'karúriga
'símalachigó.
Pe neka 'la gainámala alarigá
nocha.
'We nerúmala elá, na'ítiri, molítiri.
Napu'lige 'ma simarsa alué we'ká
e'karúgame,
a'lige nawámala Wa'lula Onorúgame
ralámuli gu'írimia.
Alué rawé nímala wa'lú rawé 'we
semati.
21 Napu ekí 'la taní e'kali alué
wa'lula Onorúgame,
'liko 'la buyásamala alué ralámuli
chátiri bowechi e'yéname.
Alarigá anele Onorúgame alué Joeli
'we 'ya.
22 'Lige aminabi ra'íchale Pegro.
Anile:
—'Emi ralámuli jurío napurigá
ne, 'we 'la gepusi ne ra'ichálila.
Alué Esusi Nasareta bejtégame
napu Rabí rijimala nile,* we'ká
e'karúgame 'we semátiri 'sile napu
tabilé gayéname ju ralámuli alarigá
noká. 'Émika 'la etele alarigá
'sichi. Alekeri 'we 'la machí 'emi
Onorúgame nuléligo alué Esusi.
Onorúgame gu'írile alué Esusi.
23 'Emi nokale Esusi cha'piá. 'Lige
'yale 'emi Esusi alué ralámuli
'we cha nokame. Gulusichi
ujchagá me'ale. Onorúgame 'we 'la
machile 'ya siné alarigá nokimeo
'emi. Alekeri 'we 'la e'negá asale
Onorúgame. 24 Napu a'lige mukusá
Esusi, Onorúgame 'yale cherajpé
iwérali 'lige a'walí. Yati ku ajánale.
Onorúgame tabilé a'rele napurigá
we'lisi mukugá bo'mela. 25 Alué
rió Rabí anilime 'ya bejtégame
'la ruwile Esusi tabilé we'lisi
mukumeo. Anile:
Onorúgameka 'la ne'chí 'yuga
eyéname ju.
Tabilé siné a'reme ju.
Ne'chí 'yuga eyéname ju napurigá
tajché ikimela ne.
26 Alekeri 'we 'la ganíliga ajtí ne.
'We ganíliga ra'íchame ju ne.
Rekó mukugé 'la machí ne ku
ajánamio.
27 Onorúgame tabilé a'rémala ne
alawala napu mukúgame
bi'tí.
'Lige aminami tabilé a'rémala ne
sa'pala napurigá bikámala.
28 Onorúgame beníríituru ne'chí
napurigá 'la sebámala ne rewa-
gachi.
Alé sebásaká 'we ganíliga asimela
ne Onorúgame 'yuga.
'We 'yako alarigá anile Rabí.
29 'Lige aminabi ra'íchale Pegro.
Anile:
—'Emi ralámuli jurío napurigá
ne, 'we 'la námatame ra'ichámala
ne. Ramué 'la machiá'é Rabí
ramué rijimala níligo. 'We 'ya
mukule. Bilena resochí gatéliru.
Alué resoka pe joka newárigime
nile. Abalé ilí bijí alué resó. Ramué

* **2:22** E'nesi glosario «ancestor».

'la machiáa alé gatélirigo. 30 Alué
Rabí ruwime nile napu anele
Onorúgame. Onorúgame gu'írile
napurigá machimela alarigá nímio
a'kinana. Onorúgame ruyele
Rabí bilé bo'né rijimala ralámuli
wa'lula nimio, alué wa'lula nimio
napurigá Rabí. 31 'We 'la bijchiá
aní Onorúgame. Alekeri Rabí
'la machile Onorúgame 'yamio
uché rajpé iwérali mukusá alué
rió napu Onorúgame julámorílige
napu Kristo anilime nílige. Alekeri
'la ruyele Rabí Onorúgame tabilé
we'lisi a'remio alué Kristo alawala
mukugá bo'ígichi. 'La machile
tabilé bikimeo alué Kristo sa'pala.
Ta'chó mukiá Rabí suwábaga 'la
machile suwábaga alieti. 32 Esusi
ju alué Kristo. Napu a'lige
mukusá, Onorúgame 'yale uché
rajpé ajalí. Ramué 'la machiáguru
bijí bejtego, ramueka 'la eteru.
33 Onorúgame bayele ku rewagachi.
A'lige rewagachi sebasa wa'lula
newáliru Onorúgamete. A'lige
Onorúgame 'yale bo'né Alawala
alué Esusi. 'Liko Esúsika júlale
alué Alawala 'pákana. Naréturu
ramué alué Alawá. Alekeri 'la
we'ká se'winárigа ra'icharu ramué
Onorúgame Alawala gite. 'Emi etele
suwábaga alieti aminami akele.
Alué Esukristo nejkúrile napurigá
alarigá ra'ichawa ramué. 34 Alué
Rabí tabilé gu'írile. Alué Rabika
tase alarigá simile rewagachi
napurigá simile Esusi. 'We 'ya
alarigá osale Rabí:

Onorúgame anele ne Wa'lúlala:
«Asagá jena a'bé wajtoná.
Mué abiénachigo Wa'lula kame.
35 Ne 'la uméromala mué saíla,
re'keka asimela mué alué mué
saíla», anele Onorúgame.

Alarigá osale Rabí.

36 A'lige anele Pegro uché rajpé:

—'Emi ralámuli Israeli ejperégame,
'we 'la gepuga. 'La bijchiá aní ne.
Esusi ju alué rió Wa'lula, alué napu
'emi a'boi ujchale alé gulusichi.
Jipe Onorúgame ajchale alué abé
wa'lula napurigá ralámuli gu'iria
asimela jena wijchimoba. Alueka
pe Kristo ju —alarigá anile Pegro.

37 Napu'lige alanichi Pegro, alué
ralámuli kilí mochile 'we seweka.
A'lige ralámuli rukele Pegro uché
jaré makué bilé Esusi 'yuga járome
si:

—'Emi ralámuli israelita na-
purigá ramué, ¿chukiboa jipe?

38 'Lige anele Pegro:

—Abisí a'réwaká chátiri 'nátili.
Tabilé cha nokiboa aminabi, 'la
kilí mochísiga 'nalina 'la nímala.
A'lige alarigá rewaráwaká alé
ba'ichí bokubuga napurigá 'la
machimela ralámuli 'la Esukristo
oyérame ko 'emi. Alarigá níriká
'la e'kámala Onorúgame. 'Liko
Onorúgame 'la 'yámala bo'né
Alawala. 39 Onorúgame 'yámala
bo'né Alawala 'emi 'kúchilachigó,
alué nujubá o'chérigame, 'la bi-
jchígisaká napu Onorúgame 'la
sébali olámioríle. Suwábaga napu
ekí bayé alué Wa'lula Onorúgame,
alué suwábaga 'yámala bo'né
Alawala. 'Ya bo'né 'la anile alarigá
'simia —anile Pegro.

40 Pegro ra'íchale we'ká ra'íchili
'we semátiri, we'ká rejcholi ruyele
alué ralámuli. Anele:

—Ku 'la na'tawa. Tase oyérawa
ralámuli chátiri 'nátame napu jipe
nerú —anele.

41 'Lige alué ralámuli napu 'la bi-
jchígale, a'lige rawé rewarárigame
gayénale. A'lige rawé bakiá mili
ralámuli chojkile Esukristo oyeria
napurigá anílige Pegro. 42 'Lige
alué bakiá mili ralámuli 'we
'la gepule napu benírilige alué
makué oká rió napu Esusi 'yale
nóchali. 'Lige napuíka ejperele alué
ralámuli. 'We ganíliga mochile.
Bi'lepi 'nátaga mochile suwábaga.
'We tánele Onorúgame napurigá
'la gu'írimala. Aminami tabé
chi'wánale alué baní 'lige go'ale
napurigá 'la 'nátaga mochímala

Esusi. Alarigá benírale bo'né Esusi
'ya ta'chó mukiá.

Jena ruwimela alarigá ejperégame níligo alué Esukristo oyérame

43 Suwábaga alué ralámuli 'we 'la
e'negá mochile alanokachi alué
makué oká rió. Onorúgame gu'írile
alué makué oká rió napurigá
we'ká e'karúriga nokimela, 'lige
ralámuli sa'wámala. 44 Suwábaga
alué Esukristo oyérame napuíka
mochile. Tabiri napu a'boi nígame
nílige, o'maka nachútale, 'yale
alué tabilé nígame napurigá 'la
niga mochímalachigó. 45 Jaré galí
ralinele. Aleké enomí 'yale uché
jaré ralámuli. Uché jaré we'ká
e'karúgame ralinele abiénachigo.
Enomí 'yale napurigá 'la niga
mochímala suwábaga alué ralámuli.
46 Nabí rawé simíbale alé wa'lú
re'obachi. (Yolí ra'íchaga «templo»
anilime nile.) A'lige simíbale
galírale. Chi'wánale alué baní
alé pachá galírale, a'bopi a'tabé
chi'wánaga nachútale go'mea alué
baní napurigá 'nátaga mochímala
Esusi. Abiena 'we ganíliga go'ale
uché jaré go'ame alé galírale, bi'lepi
'nátaga Onorúgamecho. 47 We'ká
ra'íchale Onorúgame ra'ichálila
'we semátiri. Wa'lú cheliera
'yale Onorúgame. Suwábaga alué
ralámuli Rusaleni ejperégame 'we
'la e'negá mochile alué Esukristo
oyérame. Nabí rawé uché rajpé
ralámuli bijchígale Onorúgame
ra'ichálila napu ra'íchale alué
Esukristo oyérame.

3

Jena ruwimela sujírigame ronégame rió sa'wálirugo

1 Bilé rawé Pegro 'lige Juani
simíbale alé wa'lú re'obachi, 'ma
alí 'ma 'túgana nasípagana ajtígichi
alué rayénali. Ralámuli israelita
Onorúgame 'yuga ra'íchame nile
alí 'ma 'túgana nasípagana ajtígichi
alué rayénali nabí rawé. Pegro
'lige Juani sébale alé re'obachi.
2 'Lige alé asale bilé rió sujírigame,
tabilé gayéname nile eyena alué
rió sujírigame. Abalieri ochérale
alué rió. 'Lige ralámuli nabí rawé
o'tole alé wa'lú re'obachi alué rió
sujírigame, napurigá alé ra'pichí
yochi asagá támala enomí. 'Lige
alé alué ra'pichí yochi «Semati»
anilime nile alué yochi. 3 Alué
Pegro 'lige Juani alé sébachi, alué
rió sujírigame táneleke'é enomí.
4 'Lige alué Pegro 'lige Juani kilí
jábale e'negá alué rió sujírigame.
'Lige alué Pegro anele alué rió
sujírigame:

—Aka ramué e'nérigo mué rió
—anele.

5 'Lige alué rió sujírigame 'we a'lá
e'nele 'lige: «¿Tachiri 'yárilibá ne?»
lale. 'Lige Pegro anele:

—Tabilé o'ká ne enomí —anele
Pegro alué rió sujírigame.

6 'Lige anele Pegro aminabi:

—Abiena 'la nejkúrimala ne.
Alué Esukristo alé Nasarétachi
bejtégame napu Rabí rijimala
nile a'walí 'yale ne'chí napurigá
sa'wámala ne mué. Alekeri 'la
'yómala ne mué. O'weti ilíbá, simí
—anele alué Pegro.

7 'Lige Pegro cha'pile sekate alé
wajtoná, 'lige o'weti elale. 'Lige
alué rió sujírigame yati sa'wile.
'Ma tabilé sujírigame ronégame
nile. 8 'Lige jibóchile alué rió
sa'wisá, 'liko 'ma 'la eyénale. 'Lige
alué Pegro alé pachá wa'lú re'obá
ra'pichila bajkile Juani 'yuga. 'Lige
alué rió napu sujírigame ronégame
nílige, alé si bajkile, 'lige alé pachá
alemi ra'pichí jibóchiga eyénale
alué rió ra'sálagá. 'Lige cheliera
'yagá eyénale Onorúgame, we'sá
cheliera 'yale. 9 'Lige suwábaga
ralámuli etele napu ekí mochile alé
ra'pichí alué rió cheliera nejiga
eyénachi. 10 'Lige alué ralámuli
'we majaga ejtebile. «¿Churigá
sa'wílepeché alué rió?», lale. 'Lige
alué ralámuli 'we a'lá machile

alué rió we'ká bamí sujírigame níligo. 'Lige aminami 'we a'lá sébali machile alué ralámuli alué rió ko napu alé ra'pichí yólachi nawame nílige enomí tamia.

Jena ruwimela Pegro alé ra'pichí benírame níligo

11 Alé ra'pichí suwé simíbale portálichi napu «Salomoni» anilime nile alué portali. Alué rió napu sujírigame nílige aba alué Pegro 'lige Juani 'yuga eyénale. Alué sujírigame 'we cha'pigá eyénale alué oká rió, tabilé su'pániga eyénale alué oká rió. A'lige yati we'ká napuíle ralámuli. Alé sebasa, e'negá jale alué ralámuli. 12 Pegro anele alué ralámuli:

—'Emi ralámuli Israeli mochígame. ¿Chonigá e'negá ja 'emi? ¿'Yome mayéleké 'emi ramué? 'Émika mayéleké 'we a'lá a'walí nígame ko ramué, alekeri 'la sa'wáligo mayéleké alué rió. Tabilé bijchiá ju. Esusi júkuru sa'wame ka. 13 Onorúgame, napu oyérame nile alué Abraámi, 'lige Isaki 'lige Akobo, alué Onorúgameka 'we a'lá nirale alué Esusi napu suwénale Onorúgame nila nóchali, 'lige 'emi nejile alué Esusi alé wa'lúlachi. Napu'lige alué wa'lula Pilato sulíchi napurigá tabilé me'liboa, 'émika tabiléchigo elálekó napurigá a'rémala, napurigá tabilé me'liboa. 14 Alué Esukristo 'we a'lá 'nátale Onorúgame 'yuga, tabilé siné che'sile. 'Emi anile: «Tabilé a'rewa alué Esusi. Iligá alué rió nejkome 'nalina a'réwaguru.» Alarigá anile 'emi. 15 Esukristo ju napu 'yame ju Onorúgame Alawala alué ralámuli. 'Emi nejile napurigá me'liboa alué Esusi. Napu'lige mukule Esukristo, ku ajánale. 'We 'la bijchiá aniá ramué. Ramué eteru a'kinana ku ajániligo. 16 Alué rió napu sujírigame nílige, 'emi 'we 'la machíguru. Ne 'la ruwimela alarigá 'yóligo. Ramué 'we a'lá machirúguru Esusi 'la 'yome ko. Alué rió a'lá machílechigó Esusi 'la 'yome ko. Alekeri 'la sa'wile alué rió. Esukristo 'yale a'walí napurigá 'la sa'wimela. 'Emi etele 'ma ku sa'wíligo.

17 › 'Emi ralámuli jurío napurigá ramué, ne 'we a'lá machí: 'emi tabilé machile Onorúgame júlaligo alué napu 'emi nulale me'líniliga. Alué ralámuli e'wélala napu nuleme ju 'emi, alueka tabilé machílechigó. 18 Alué 'ya mochígame napu ekí Onorúgame 'yale 'nátili napurigá ruyémala ralámuli, alueka alarigá benírale 'we resí ikimeli níligo alué Kristo napu Onorúgame julámorílige wa'lula niraga. Esusi nile alué wa'lula napu júlale Onorúgame. 19 Jipe 'la machí 'emi 'we cha oláligo 'emi, 'ma me'ale 'emi alué Esusi. Jipe we'ká 'nata 'emi me'lisá alué Esusi. Jípeko alekeri ku ro'iwa, 'we a'lá 'nátaga járowa Onorúgame 'yuga. Alarigaka 'la e'kámala Onorúgame. 20 Onorúgame na'tálala 'nátaga járowaká, 'liko 'we ganíliga mochiwa, tabilé majaga. Pe nujubapi Onorúgame julámala 'pákana rewagachi alué Kristo napurigá gu'írimala 'emi. Esusi ju alué Kristo. 21 Alué rejpímala rewagachi napusí seba alué raweli napu'lige Onorúgame 'we 'la gatesa jena wijchimoba napurigá 'sílige 'ya. Alarigá ruyele Onorúgame suwábaga alué rió 'we 'ya mochígame napu ruyame nile napu anele Onorúgame. A'lige alué ralámuli alarigá ruyele uché jaré ralámuli. 22 Alué rió Moisesi anilime 'ya ajtígame anile: «Alué Wa'lula Onorúgame ruyele ne'chí napurigá ne benírimala alué ralámuli Onorúgame ra'ichálila. Abé a'kinana Onorúgame 'yámala ye nóchali uché bilé rió napurigá ruwimela Onorúgame ra'ichálila. Alué rió nímala napurigá ne. 'We 'la gepúwaká alué ra'íchali. 'We

'la e'wewa napurigá nulá alué rió
nawasa. 23 Suwábaga ralámuli napu
ekí tabilé e'wame ju, 'ma buináwili
ju alé we'ká riógachi.» Alarigá anile
alué rió Moisesi anilime.
24 › Uché bilé rió 'we 'ya ajtígame
Samueli anilime napu ruwime nile
napu anele Onorúgame, abiena
ruwile napurigá nokale jena.
Suwábaga alué rió napu ruwime
nile napu anele Onorúgame, alué
a'kinana ejperégame, a'chigóriga
ruwile, 25 alué ralámuli napu 'emi
rijimala nílige. Onorúgame 'we
a'lá ruyele alué rijimala gu'írimio
napugiti 'emi rijimala kame.
Onorúgame ruyele alué rió 'ya
bejtégame Abraámi anilime. Anele
Onorúgame: «Bilé alué rió nujubapi
nawágame, mué rijimala nímala,
gu'írimala suwábaga ralámuli jena
wijchimoba mochígame.» Alarigá
anile Onorúgame. 26 Esusi nile
alué napu nawale. Onorúgame
ajchale alué wa'lula. Onorúgame
júlale napurigá gu'írimala ramué,
napurigá ramué a'rewa alué
chátiri 'nátili. Ramué ralámuli
jurío bajchá beníriru alué 'nátili.
'La na'talia ka Onorúgame 'we 'la
ganílili nejímala —alarigá anile
Pegro.

4

Jena ruwimela Pegro 'lige Juani si gustisia olílirugo alé balé e'wélala mochígichi

1 Bijí beníria mochile Pegro
'lige Juani, jaré balé jurío sébachi
alé. Alué wa'lula re'obá repume
abiena sébalechigó. Uché jaré jurío,
saruseo anilime, sébalechigó. 2 'We
ayoga sébale alué ralámuli saruseo
anilime. Pegro 'lige Juani ruyele
mukusá, ku ajánaligo alué Esusi.
Abiena ruyele mukusá uché jaré
ralámuli, ku ajánamio. Alekeri
'we ayole alué ralámuli saruseo.
3 A'lige cha'píliru Pegro 'lige Juani,
galírale mo'áliru. A'lige rawé tabilé
gustisia oláleru, 'we alí nile. 4 Ta'chó
cha'piachi, we'ká ralámuli akele
Pegro, 'lige Juani ra'íchachi. Jaré 'la
bijchígile. Alué Esukristo oyérame
suwábaga amulí sébale maligi mili
rió, umugí uché rajpé we'ká nile.
5 Yati pe melénala rawé napuíle
alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni
anilichi, napuíle alué we'ká
e'wélala jurío. Alué napu ruwime
nile 'ya nerúgame rejcholi abiena
sébalechigó. 6 Bilé alué wa'lula
balé Anasi anilime nile. Uché bilé
alué Kaipasi anilime nile. Uché
bilé Juani anilime nile. Uché bilé
Alejantro anilime nile. Alué bakiá
Anasi rijimala nile. 7 Napu a'lige
napuísa alué e'wélala, alué Pegro
'lige Juani nasipa jawáliru. A'lige
bilé alué wa'lula rukele Pegro 'lige
Juani:
—¿Chieri nejí lisensia napurigá
'yowa alué sujírigame? —anele.
8 A'lige Onorúgame Alawala
gu'írile Pegro napurigá ra'ichámala.
Anile Pegro:
—'Emi e'wélala ralámuli jurío.
9 'Émika rukéguru ramué: «¿Chonigá
gu'iri alué rió sujírigame?» 'Émika
machinali: «¿Chieri nuléliga ramué
napurigá 'yowa alué rió?» 10 'We
'la 'nátaga gepuwa ye ra'íchali
napu ne ra'icha. Suwábaga 'emi
ralámuli Israeli ejperégame 'we
a'lá gepuwa. Alué Esukristo
Nasareta bejtégame napu Rabí
rijimala nile, nejí a'walí napurigá
'yowa alué sujírigame. 'Emi ujchale
gulusichi alué Esukristo. Napu'lige
mukusá, Onorúgame uchéchigo
siné 'yale a'walí. 11 'Yako osáliru
Onorúgame julámoríle bilé wa'lula
napu selígame neraga nímili nílige.
Abiena osáliru we'ká ralámuli tabilé
niramio alué wa'lula. Esukristo
nile alué wa'lula. 'Ya osáliru alué
nimio napurigá bilé rejté. Regá
anime:
Napu newá uchule bilé galí,
pale alué rejté tabilé najtékame
mayega,

'lige uchéchigo bilé o'tole alué rejté
'lige unele alué rejté 'we najtékame
kóriká.
Alarigá oláliru alué Esusi napurigá
tabilé najtékame neraga, pe apiépiri
ralámuli neraga. 12 Alué Esukristo
bi'lepi ju ralámuli e'kame 'lige
buyáname ralámuli resítiri bowechi
e'yéname. Onorúgame júlale pe
aluecho. Jena gawichí tabilé 'wesi
i'té uché bilé napurigá e'kámala
ralámuli. Bi'lepi ju Esukristo ramué
e'kame —anile Pegro.

13 Napu'lige akisá alué e'wélala,
anile:

—Tabilé majaga ra'icha alué
oká rió, 'we ejebéniga ra'icha rekó
tabilé ejebénigame ke osagá. Tabilé
siné mochígame nile eskuélachi,
pe apiépiri ralámuli ju. Iligá Esusi
'yuga ejperégame nile alué ralámuli.
Alekeri tabilé majaga ra'íchame ju
—alarigá anile.

14 Alué e'wélala tabilé chérigá
anisá nílile: ‹‹Ye oká rió 'we cha
nokagá e'yena,›› napugiti alé
ilígame alué napu sujírigame rió
nílige. 'We a'lá sa'wigá. 15 A'lige
alué e'wélala ma'chí júlale alué
Pegro 'lige Juani alué sujírigame
'yúriga. A'lige ra'íchale alué a'bopi
e'wélala ka. 16 Anile:

—¿Cholásiga 'la nímala alué
oká rió? 'La sa'wale alué
sujírigame. Suwábaga alué Rusaleni
mochígame machíguru aliena
'la sa'wáliga. Alekeri tabilé
chérigá anewa, pecha aniboa
tabilé sa'wale. 17 Tabilé najkiá
ramueka napurigá akimela uché
jaré ralámuli alué Esusi ra'icháliła.
Alekeri anewa Pegro 'lige Juani:
«Tabilé aminabi ra'ichawa. Aminabi ra'ichásaká gastigáriwa 'emi.»
Alarigá anewa —alarigá anile
e'wélala.

18 'Lige ku bayéleru alué bakiá
rió, 'lige anéleru:

—Tabilé ruiboa aminabi alué Esusi nila ra'íchali —anéleru.

19 'Lige Pegro anele:

—'We 'la na'tawa 'emi.
Onorúgame nulé ramué napurigá
ra'ichawa. 'Émika nulá napurigá
tabilé ra'ichawa. Ramueka nokiboa napurigá nulá Onorúgame.
20 Ramueka ra'icháwaleké napu ekí
eteru, napu ekí akerú, suwábaga
alué. Ramueka tabilé a'réwaleké
alué ra'icha, alueka Onorúgame
nulémpá ramué —anele Pegro.

21 A'lige uchéchigo siné ruyele
alué e'wélala. Anele:

—Tabilé ruiboa aminabi alué Esusi nila ra'íchali. —Alarigá anéleru
alué bakiá rió.

'Lige ku su'pánale, tabilé umébale
gastigaria, 'we majale ralámuli
Rusaleni mochígame. Alekeri
tabilé gastigárile. Alué ralámuli alé
Rusaleni mochígame wa'lú cheliera
'yale Onorúgame, 'la sa'wárigame
alué rió sujírigame. 22 'Ma o'chérame
nile alué rió sujírigame. 'Ma oká liá
mináchigo rasígame bamígame nile
alué rió.

Jena ruwimela Esukristo oyérame táneligo Onorúgame napurigá tabilé majame nímala

23 Pegro 'lige Juani, napu'lige
ku su'pinásiga simíbale napu
mochile uché jaré Esukristo
oyérame. Alé sebasa ruyele napurigá anélige e'wélala. 24 Napu'lige
akisá, suwábaga alué ralámuli yati
ra'íchale Onorúgame 'yuga bi'lepi
'nátaga suwábaga. 'Lige anile bilé
alué Esukristo oyérame:

—Mué Onorúgame nulame ju
suwábaga. Mué newale rewagá,
rayénalitiri, mechátiri, so'polítiri,
suwábaga gawí, 'lige ba'wítiri
abiénachigó. 25 Mué Alawala gu'írile
alué Rabí anilime 'ya bejtégame
napurigá ra'icháma la napurigá
najkile mué. Anile alué rió:

¿Chonigá 'we na'áwaché suwábaga
jena gawichí ejperégame?
'Lige ¿chonigá 'nátaché alué chátiri
'nátili?
Tabilé gayena rekó 'natie.

26 Suwábaga alué napu ekí
e'wélala ju jena wijchimoba
ejperégame
saíla niraga mochí Onorúgame,
'lige alué Kristo napu Onorúgame
júlale abiena sayega mochí.*
27 › Alarigá nokale a'kinana jena
we'ká riógachi. Alué wa'lula Erore,
'lige alué Ponsio Pilato anilime,
we'ká alué ralámuli israelita, alué
e'sena ralámuli abiena, suwábaga
alué Esusi saíla nile, alué Esusi
napu mué Onorúgame júlale jena.
Mué nulele Esusi napurigá nuleme
nímala ralámuli. 28 Mué 'we a'lá
machile 'ya bajchabé rawé. Mué
elile alué cha nokame ralámuli
napurigá resí olámala Esusi.
29 Mué Wa'lula Onorúgame, 'we
a'lá e'nagá asiboka 'lige 'we 'la
repuka napu alué ralámuli cha
nokame cha olánilichi ramué. Mué
nulalílate nochálime ju ramué.
Gu'írowaká ramué napurigá tabilé
majaga ra'ichawa mué ra'ichálila.
30 Sa'wawa alué nayume mué
a'walílate. Gu'írowaká ramué
napurigá e'karúriga gayéname
nímala ramué mué a'walílate, alué
napu tabilé gayéname ju ralámuli.
Alarigá nokiboa alué a'walite
napu Esusi nígame nile napu'lige
jena ajtigá, 'we 'la sébali olale
napurigá nulélige mué Onorúgame.
Alueka nabí mué 'yuga 'nátame nile
—alarigá tánale Onorúgame alué
Esukristo oyérame.
31 Napu'lige suwénasa a'walí
tania Onorúgame, Onorúgame
nokele alué galí napu mochílige
alué ralámuli. A'lige Onorúgame
Alawala abé a'wágame 'yale a'walí
alué ralámuli alé mochígame na-
purigá tabilé majaga ra'ichámala
Onorúgame nila ra'íchali. Suwábaga
napu ekí mochílige alé narele
a'walí.

Jena ruwimela o'maka 'la nakúriligo Onorúgame oyérame

32 Suwábaga alué Esukristo
oyérame bi'lepi 'nátame nile. Tabilé
'wesi anile bi'neli nígame koriá.
O'maka nila korile. Alarigá nile
suwábaga alué Esukristo oyérame.
'We a'lá kóniga go'yame nile alué
go'ame. 33 Alué makué oká
rió napu Esukristo 'yale nóchali,
we'ká ra'íchili benírile ralámuli
Esukristo ra'ichálila. 'We a'lá
semáriga ra'íchale, tabilé ma-
jaga. A'boi etéoríle ku ajánachi
Esusi. Onorúgame 'we 'la gu'írile
suwábaga alué Esukristo oyérame.
34 Bilé tábiriti resílásaká jaré
alué Esukristo oyérame, bilé rió
ralineme nile bilé wasá o bilé
galí. A'lige aleké enomí narésaká,
35 'yame nile alué makué oká rió
'lige alueka 'yame nile alué uché
jaré ralámuli tabilé nígame. Alekeri
'we a'lá niga mochile suwábaga.
36 Bilé rió napu bilé wasá ralinele,
José anilime, Chipre bejtégame
nile 'yako alué rió. Lebí rijimala
nile alué rió, alué Lebí napu 'ya
bejtégame nile. Alué makué oká
rió napu Esukristo 'yálige nóchali
se'nú rewá ujchele alué José.
Bernabé anilime rewá ujchéliru.
Alué Bernabé aniá ka ‹‹ralámuli
oilárime» aniame ju. 'We a'lá
ralámuli nile alué. 37 Napu'lige
ralinesa alué wasá, aleké enomí
'yale alué makué oká rió napurigá
'yámala uché jaré tabilé nígame.

5

Jena ruwimela tabilé 'la 'nátiligo bilé rió 'lige bo'né upila

1 Uché bilé rió Ananíasi anil-
ime 'lige bo'né upila, Sapira anil-
ime, ralinele bilé wasá. 2 Alué
rió 'yale nasípasi alué enomí alué
makué oká rió, tabilé suwábaga
'yale. Anile suwábaga 'yágoríle, pe
lanile, tabilé bijchiá anile. Alué
okánika 'la bi'lepi 'nátame nile.
3 A'lige anile Pegro:

* **4:26** E'nesi Salmos 2:1-2.

—Mué Ananíasi. ¿Chonigá bi'lepi
'nátame ju mué Remónisi 'yuga?
Mué 'yégale Onorúgame Alawala.
Tabilé suwábaga a'pale mué enomí
alué wasá ralinérigame. 4 ¿Aka mué
nila képaché alué wasá? Napu'lige
ralinesa alué wasá, aka enomí
abiénachigó mué nila júpeché.
Alekeri 'la gayénale mué napurigá
najkile mué. Tabilé 'yégatélikuru
mué. Mueka pe ramuecho 'yégaga
iliro oláleké, Onorúgame abiena
'yégaga iliro mué —anile Pegro.
5 Napu a'lige akisá, mukugá
bo'iba alué Ananíasi. Suwábaga
napu ekí e'tele alué mukúgame
'we majale. 6 A'lige jaré ejtemali
kabile mántachi rosákame, a'lige
o'tole miná tomia.
7 A'lige alué Ananíasi upila
peyati, bakiá 'ora kachi, nawale alé
napu ajtile Pegro. Tabilé machigá
nawale mukúligo alué rió. 8 'Lige
Pegro etérale alué enomí 'lige
rukele:
—¿Suwábaga ju ye enomí alué
wasá ralinérigame?
—Juli, suwábaga júpeché —anile
alué mukí.
9 A'lige anele Pegro:
—Mueka, mué gunala si bi'lepi
'nátame nile. ¿Chonigá saíla niru
alué Alawá napu júlale alué
Wa'lula Esukristo? ¡E'néwagrú!
Alué napu be'bé mo'íbage to-
mia mué gunala, a'má ku aleka
e'yénakuru. Jípeko mué o'tomela.
10 Yati mukule alué mukí abajá.
Napu a'lige sébale alué ejtemali,
'ma mukúgame rewale alué mukí.
A'lige o'tole tomia napubúriga
rekale alué rió 'yuga. 11 Suwábaga
alué Esukristo oyérame 'we majale.
Uché jaré ralámuli e'sena abiena
majálechigó akisá.

Jena ruwimela Onorúgame gu'íriligo alué makué oká rió napurigá we'ká e'karúriga 'we semáriga nokimela

12 Onorúgame gu'írile napurigá
e'karúriga 'we semáriga nokimela
alué makué oká rió. Ralámuli tabilé
siné gayénale alieri aliena semati
noká. Suwábaga alué ralámuli napu
ekí Esukristo oyérame nile napuíle
alé wa'lú re'obachi bortálichi,
Salomoni anilime bortali. 13 Alué
ralámuli tabilé bijchígame tabilé
e'yénale alué Esukristo oyérame
'yuga. Abiena 'la nirame nile
kaka, iligá majale. 14 Nabí rawé
aminacho we'ká ralámuli oyérale
alué Wa'lula Esukristo, riótiri 'lige
umugítiri. 15 Ralámuli o'tole we'ká
nayúkame, alé boichí mochile
nayúkame pera (petate) peka, jaré
gemá peka. Alé boichí mochíleke'é
napurigá sa'wámala alué Pegro
kálilate. 16 Alué ralámuli a'mulipi
ejperégame alé Rusaleni abiena
o'tólechigó alué ralámuli nayúkame
alé. U'kuchípala remónisi alawala
mochígame abiena o'tóliruchigó
alé. Suwábaga ralámuli napu ekí
nayúkame nile sa'wáliru alé.

Jena ruwimela e'wélala tabilé galeme níligo alué makué oká rió Esusi oyérame

17 A'lige alué balé wa'lula, abiena
alué ralámuli saruseo* anilime,
tabilé galegá etele alué makué
oká rió. 18 A'lige alué wa'lula balé
nulale cha'píniliga alué makué oká
rió, 'lige galírale mo'áliru. 19 A'lige
rukó júlale Onorúgame bilé santo
ánjeli napurigá i'púmala yochi.
'Ma buyánale alué makué oká rió.
Anele alué santo ánjeli:
20 —Simasi alé wa'lú re'obachi
ra'pichí. Alé ra'pichí ra'icháwaká,
rupóká alué ra'íchali napurigá
Esukristo gu'írile napurigá 'la
ganíliga ejperélawa 'lige napurigá
'la moinawa rewagachi —anele.
21 'We a'lá gepule alué makué
oká rió. A'lige che'lisáká simíbale
alé wa'lú re'obachi ra'pichí

* **5:17** E'nesi glosario «saduceo».

ruyemia alué ralámuli napu ekí alé
ra'pichí sébame nile.
Alué e'wélala tabilé 'cho machile
buyásiligo. Napu'lige alué wa'lula
balé sebasa gompaniérola 'yuga alé
napu ra'íchali gatélime nílige, bayele
suwábaga alué uché jaré e'wélala.
Napu'lige napuísa suwábaga alué
e'wélala, júlale buinániliga alué
makué oká rió galírale mo'árigime
ra'íchali gatemia. 22 Napu'lige
sébale alé galírale, tabilé rewale
alué makué oká rió, 'lige kuka
sebasa anile:
23 —'We 'yériga ilile alé yochi,
tabiléchigo mochile ko alué rioka
alé pachá. Alué napu alé asálige re-
puka tabilé sayele buyachi, abalé
asale kaka. Pe alarigá ilile kaka
'yériga. Napu'lige i'púsiká tabilé
i'tele. Pe arigá ilile —alarigá anile.
24 Napu'lige akisá, we'ká 'nátale
alué wa'lula sontalo alué napu
re'obá repume nile 'lige alué
e'wélala balé.
—¿Jipe chonokibóbeché? —anile
alué e'wélala.
25 'Lige sébale bilé rió. 'Lige anile:
—'We a'lá gepusi 'emi e'wélala.
Alué ralámuli napu 'emi galírale
mo'álige, 'mi wa'lú re'obachi
ra'pichí mochí ralámuli beniria
—anile.
26 'Lige simile alué wa'lula
sontalo, gompaniérola abiénachigó,
aleké si simile nolamia. Alé sebasa,
'we 'la kilí bayérale. 'We majaga
nólale nepabasa mayele alué
ralámuli alé mochígame. Ralámuli
alé re'obachi ra'pichí mochígame
'we galele alué makué oká rió.
27 Alué makué oká rió pe yati
jásiga simíbale alué sontalo 'yuga.
Napu'lige ku sebasa alé napu
mochí e'wélala, nasipa mochiáliru
alué makué oká rió. A'lige anele
alué wa'lula balé:
28 —Ramué 'la aniáturu kulí
napurigá tabilé siné ra'ichámala
alué Esusi ra'ichálila. 'Émika
tabilé e'wale arigáchigó. 'Émika
'ma bochígimi we'ká riógichi
ra'lánalekuru ye ra'íchali alué Esusi
ra'ichálila. ¡'Émika e'chewa ramué
alué Esusi mukusá! —alarigá anele
alué wa'lula balé.
29 'Lige anile Pegro:
—¡Ramueka Onorúgame 'nalina
e'wériguru, tase pe ralámuli
ra'ichálila! 30 'Emi nulele Esusi
me'líniliga gulusichi ujchagá.
31 A'lige Onorúgame uché rajpé
'yale ajalí. Onorúgameka wajtoná
ajchale Wa'lula neraga. Gu'írome
ju alué Esusi napurigá ramué
ralámuli israelita ku a'rewa chátiri
'nátili. Alueka 'la e'kámala ke
ramué. 32 Ramué 'we a'lá ruyá
napurigá 'sile Esusi. Ramué a'boi
etewíturu napu 'sile alué rió. Alué
Onorúgame Alawala nejí a'walí
napurigá machimela ralámuli 'la
bijchiá ka napu ra'ichalia ramué.
Onorúgame 'ya bo'né Alawala
alué ralámuli napu 'la e'weme ju
Onorúgame —alarigá anile Pegro.
33 Napu'lige akisá e'wélala, 'we
ayole, me'linálile alué makué oká
rió. 34 'Lige bilé rió o'weti ilísile,
Gamalieli anilime nile alué rió.
Bariseo nile alué rió benírame
'nátili 'ya nerúgame rejcholi.
Suwábaga ralámuli 'we a'lá nirame
nile alué rió. Napu'lige ilísasa
o'weti, ma'chí júlale alué makué
oká rió napu Esusi 'yálige nóchali.
35 'Lige anele Gamalieli alué uché
jaré e'wélala:
—'Emi ralámuli israelita, 'we
'la na'táwaká napu noká 'emi.
36 'Yako bilé rió Teúrasi anilime
rió napu wa'lula kóríle, naó siento
gompaniérogame nile alué rió. 'Lige
me'líliru a'kinana. 'Lige ichúrimi
ra'lale bo'né gompaniérola. Alésíko
abisí suwíbale alué 'nátili. 37 'Lige
a'kinana napu'lige tétale ralámuli
alué gobierno, alué rió Jurasi
Galiléachi bejtégame sairale alué
gobierno. Jurásika we'ká gom-
paniérogame nile. 'Lige Jurasi 'ma
me'líliru. 'Lige ichúrimi ra'lale

gompaniérola. 38 Iligá a'résiga 'la júleké 'nalina alué makué oká rió.
Tabilé che olawa. Ye ralámuli
pe a'bopi 'nátaga alanokagá
e'yénasaká, 'ma pe suwibámala alué
'nátali. 39 Onorúgame 'la gu'írisaká
alué makué oká rió, 'émika pecha
umubámalagó cha olá alué ralámuli.
'La 'nátaga mochiwa, tabilé sairaga
mochiwa Onorúgame. Alekeri abé
'la júkuru a'rilía —alarigá anile alué
Gamalieli.
40 Alué e'wélala 'we galele lanichi
alué Gamalieli. 'Lige bayéleru alué
makué oká rió napu Esusi 'yálige
nóchali. 'Lige we'sá wejpisóliru
iwégame wi'chite.
—Tabilé siné ra'ichawa alué Es-
usi ra'ichálila —anele wejpisoka.
A'lige a'rele napurigá buyásimala
alué makué oká rió. 41 'Lige
alué makué oká rió simíbale 'we
ra'sálagá napugiti 'we resí níligame
'lige 'we resí oláriligime Esusi
oyérame koriká. Onorúgame elale
napurigá resí ikimela. Alekeri 'we
ra'sálále. 42 Nabí rawé simíbale alé
wa'lú re'obá ra'pichila ra'ichamia
alué ra'íchali 'we a'lá bi'ígame
napurigá Onorúgame nulele Es-
usi napurigá gu'írimala ralámuli.
We'kaná galírale abiena simíbale
ra'ichamia.

6

Jena ruwimela gichao rió 'yálirugo bilé nóchali

1 Aminabi we'ká nile alué
Esukristo oyérame. Jaré ralámuli
alé Rusaleni ejperégame se'winati
ra'íchame nile, griego anilime
nile bilé ra'íchali. Alué ralámuli
abiena oyéralechigó Esukristo.
'Lige na'áule alué ralámuli. Anile:
—Alué umugí gunámakame
griego ra'íchame tabilé nareme ju
go'ame —anile.
'Lige alué ralámuli napu
ra'íchame nile ebreo anile:
—Tabilé bijchiá káwé —anile.
2 'Lige alué makué oká rió
napu Esusi nóchali 'yálige bayele
suwábaga alué Esukristo oyérame,
'lige anele:
—Ta'mé 'la káwé ramué go'ame
nachutalia. Go'ame nachútame
níriká ramué tabilé cherigá ikíriwa
beniria ramué alué ralámuli
Onorúgame nila ra'íchali. 3 Iligá
uché jaré 'yáwagó 'minami
gichao rió, napurigá nachutámala
alué go'ame, alué abé a'lá re-
jchirúginti 'nalina. A'lá nirálinti
ralámulite suwábaga alué gichao
rió, Onorúgame Alawala a'walila
nígame. Ye gichao rió repútuwa
ye nóchali. 4 Ramueka abisibi
nokísiwa Onorúgame 'yuga ra'icha.
Ramueka aminabi beníriwa
Onorúgame ra'ichálila —alarigá
anile alué makué oká rió.
5 Suwábaga alué ralámuli 'we a'lá
galele alué ra'íchali. 'Lige owile
gichao rió: bilé Siteba anilime
nile. 'We a'lá bijchígame nile
Onorúgame ra'ichálila. Bi'lepi
'nátame nile Onorúgame Alawala
'yuga. Uché bilé Belipe anilime
nile. Uché bilé Prokorosi anilime
nile. Nikanori anilime nile uché
bilé. Timoni anilime nile uché
bilé. Parmenasi anilime nile uché
bilé. Nikolasi anilime nile uché
bilé. Alué Nikolasi we'ká riógachi
Antiokía anilichi bejtégame nile
'yako. Tabilé jurío nile sinékó, 'ma
jurío gayénale a'kinana. 6 Napu'lige
owisa alué gichao rió, bayérale
alemi napu mochile alué makué
oká rió. 'Lige alé sebasa, alué
makué oká rió tánele Onorúgame
napurigá gu'írimala alué gichao rió.
Mo'ochí nochale. 'Liko 'yale alué
nóchili napurigá e'wélala nímala
alué gichao rió.
7 Nabí rawé we'ká ralámuli
akele Onorúgame ra'ichálila alué
ta'chó akeme. Alé Rusaleni
mochígame we'ká ralámuli chojkile
Esukristo oyeria. We'ká balé jurío
abiénachigo.

Jena ruwimela cha'pílirigo Sitaba

8 Alué rió Siteba anilime,
Onorúgame 'yale 'nátili na-
purigá 'we semáriga ra'ichámala.
Onorúgame 'yalechigó napurigá
we'ká e'karúgame 'we semátiri
gainámala newá napu tabilé
gainárime ju bo'né tabilé gu'írisiká
Onorúgame. Alekeri Siteba we'ká
ralámuli sa'wale. 9 'Lige jaré
ralámuli Siteba saíla nile. Jaré alué
saíla mochígame nile alé Rusaleni
napu ilí bilé u'tá re'obá napu
«sinagoga» anilime ju. Alué ralámuli
alé e'yéname, alueka «libertado»
anélime nile yolí ra'íchaga.* Uché
jaré ralámuli Siteba saíla, alueka
'yako mejkaka sígame nile alé
Rusaleni, jaré Sirene anilichi
ejperégame nile 'yako. Uché jaré
Alejantría anilichi ejperégame
nile 'yako. Uché jaré Silisia
anilichi ejperégame nile 'yako.
'Lige uché jaré Asia anilichi
ejperégame nile 'yako.'Lige alué
ralámuli chojkile ra'icha najisáká
Siteba 'yuga. 10 Siteba saíla tabilé
gayénale neyuria. Onorúgame
Alawala gu'írile Siteba napurigá
ra'ichámala. Alekeri 'la neyúrile
Siteba. 11 'Lige alué Siteba saíla
najtétiga nulele jaré ralámuli na-
purigá ra'ichámala Siteba sayega.
Najtétale napurigá ra'ichámala
'yégaga. Anile:

—Ramué 'we a'lá akirú sayega
ra'íchachi alué Siteba Moisesi olagá.
'Lige Onorúgame sayega ra'íchachi
abiena akirúchigó ramué. 'We
chátiri ra'icha alué Siteba —alarigá
anile alué saíla.

12 'Lige alué Siteba saíla we'ká
ralámuli oilárile alué Rusaleni
mochígame napurigá ra'ichámala
Siteba sayega, 'lige alué e'wélala
rió abiénachigó, alué ralámuli napu
'ya nerúgame rejcholi ruwime nile
abiénachigó. 'Lige alué ralámuli
'ma cha'pile alué Siteba. 'Lige
'ma o'tole gustisia olamia alé
napu asale alué wa'lula balé 'lige
uché jaré e'wélalachigó. 13 'Lige
uchéchigo najtétale jaré ralámuli
napurigá ra'ichámala 'yégaga. Anile
alué enomite najtétirigime:

—Ye rió Siteba tabilé siné
guwébame ju ra'icha chátiri
ra'íchali. Sayega asame ju alué
wa'lú re'obá alé napu ajtime ju
Onorúgame, 'lige Moisesi nulalila
abiénachigó sayega asame ju.
14 Akérituru ramué Siteba ra'íchachi,
'lige anichi alué Esusi Nasareta
bejtégame napu Rabí rijimala nile,
gajunámoríle alué wa'lú re'obá
'lige nakulímoríle Esusi suwábaga
Moisesi na'tálilatiri —alarigá anile
suwábaga alué 'yégame.

15 'Lige Siteba banalá 'we a'lá
néreká asale napurigá bilé santo
ánjeli. (Bo'néchigo Onorúgame
'síligame alarigá ajchá.) Alé gustisia
oliachi mochígame, suwábaga 'we
o'wé e'nele.

7

Jena ruwimela napu Siteba ra'íchale

1 'Lige alué wa'lula balé rukele
alué Siteba:

—¿'La bijchiá ju napu aní alué
ralámuli? —anile.

2 'Lige Sitébaka alarigá nejele:

—'Emi ralámuli israelita na-
purigá ne 'lige napu e'wélala ju 'we
a'lá gepuwa ne ra'icháliła. Alué
Onorúgame napu ra'íchale ramué
rijimala 'yuga alé nolíraleka, abiena
ra'íchale alué Abraámi anilime
rió 'yuga, alué abé 'ya ajtígame.
Ramué rijimala nile alué rió.
Onorúgame ra'íchale alué rió 'yuga
bijí alé Mesopotamia ajtígachi,
ta'chó simichi Jarani anilichi
we'ká riógachi. 3 Onorúgame
anele: «A'rewa alué mué gawila
'lige mué rijimálatiri, suwábaga
a'rewa. Simiboa napu mochí

* **6:9** Siné kachi 'yako ralirúgame níleréko «esklabos», alué ralámuli a'wágame nocháriniliga, nobi abé a'kinana 'ma buyásile alué ralámuli.

uché jaré ralámuli, ne 'la ruwimela
alé ko», anele Onorúgame alé
ajtígichi. 4 'Lige Abraámika simile
alé asagá napu mochílige alué
ralámuli Kalrea ra'íchame napu
Mesopotamia anilime nile alué
gawí. Uché bilena simile Jarani
anilichi we'ká riógichi. 'Lige alé
bejterale. Napu'lige mukusá
o'nola, Onorúgame nulele Abraámi
napurigá jena nawámala napu
ejperégame ju 'emi. 5 Onorúgame
tabilé 'yale gawí. Tabilé pe
u'tá 'yale. Pe lisensia 'yale na-
purigá jena asimela. Onorúgame
'yámoríle gawí alué Abraámi ri-
jimala napu a'kinana o'chérimili
nile. Onorúgame 'la bijchiá anile.
Abraámi tabilé 'cho inógame nile
a'lige. 6 Onorúgame abiena anele
Abraámi: «Abé nujubapi mué
rijimala buyásimala jena. Alé uché
bilena sebasa (Ejipto), a'kinana
ralinérigame niraga mochímala alué
mué rijimala. Naó siento bamí
kachi 'we resí i'kimela alé alué
mué rijimala. 7 'Lige gastigárimala
ne alué ralámuli nokao napu
mué rijimala resí olá. 'Lige mué
rijimala ku smela jena. Napu'lige
sebasa jena, ne'chí oyéramala»,
anile Onorúgame. 8 'Lige
Onorúgame nulele o'chérisichi
isílala rejpunániliga pe u'tá guwala
napurigá tabilé we'kuámala
Onorúgame 'kúchila ko. Napu'lige
Abraámi inolá o'chérasa, a'kinana
osá no rawé kachi abiénachigó
rejpúnale isílala pe u'tá guwala.
Isaki anilime nile alué Abraámi
inolá. 'Lige a'kinana alué Isaki
inógame nile. Akobo anilime nile
alué inolá. A'kinana Akobo makué
oká inógame nile. Suwábaga alué
ralámuli ramué rijimala nile.

9 › Bilé alué Akobo inolá José nile.
Uché jaré alué Akobo inolá tabilé
galegá etele alué José. Cha'pile
alué José, 'lige ralinele uché jaré
ralámuli. 'Lige alué ralisá, o'tole
alué ralágame Ejíptochi anilichi.
Mejká simile, Onorúgame abiena
'la 'yuga eyénale. 10 'We resí oliachi,
Onorúgame 'we 'la gu'írile. Alekeri
tabilé mukule rekó resí oliae. 'Lige
alué wa'lula Ejipto nulame 'we
galegá etele alué José. Baraoni*
anélime nile alué wa'lula alé Ejipto
nulame. Onorúgame gu'írile alué
José napurigá 'we a'lá na'támala.
Alué Baraoni 'we a'lá gepule
alué José rejcholi ruwichi. 'Lige
Baraoni wa'lula selígame neraga
ajchale alué José bochígimi alé
Ejipto. Alé galírale ajchale nulame
nerágachigó napurigá nulámala
nóchili alé nerúgame.

11 › A'kinana alé Ejíptochi 'we
gurule alué go'ame. Alé napu
ejperele José rijimala abiénachigó,
Kanani anilichi. 'We resí ikile
alé. 'Lige alué José rijimala tabilé
rewale go'ame. Alé Ejipto ta'mé
'we gurule go'ame. A'lá nuteka
mochile go'ame, e'wele rekochi
mo'agá muchile go'ame. 12 'Lige
alué Akobo júlale bo'né 'kúchila
alé Ejipto go'ame pabéniliga.
A'kinana júlale uchéchigo siné.
Sinékó tabilé machile José ko.
13 A'kinana kulí bo'né alué José
ruwile: «Ne 'emi bonila júpaché»,
anile alué José. 'Liko 'la machile.
Sinékó tabilé machile Baraoni
chieri rijimala níligo alué José.
A'kinana machile alué rijimala
sebasa alé. 14 'Lige alué José
anele: «Jeka simawa 'emi o'maka
napurigá jena mochiwa», anele.
A'lige jsile alé napu José ajtile
alué José rijimala napu gicháosa
makué miná maligi ralámuli nile.
15 'Lige a'kinana mukule alué
Akobo 'lige 'kúchilatiri alé Ejipto
mochiga. 16 'Lige a'kinana o'tóleru
alué Akobo 'kúchila o'chila alé

* **7:10** Baraoni aniáká pe bisirente aniame ju, tabilé ralámuli rewalá nile. † **7:16** Alué Akobo o'chila uché bilena o'tóliru Ebroni anilichi. E'nesi Génesis 49:29-33.

'mi Sikémichi anilichi.† Alé ilile
bilé resó napu ralálige Abraámi
'ya bajchabé rawé. Alué Jamori
anilime 'kúchila, alué ralinele alué
resó. Alé ro'áliru alué Akobo
'kúchila o'chila.

17 › A'kinana we'ká bamí kachi
we'ká nile alué José rijimala alé
Ejipto ejperégame. 'Lige ta'mé
we'ká bamí rokáréle napurigá
'yámala alué gawí Kanani anilichi
napurigá anele Onorúgame alué
Abraámi 'we 'ya. 18 'Lige 'we
'ya mukule alué Baraoni, alué
napu José gu'írilige 'ya. 'Lige
a'kinana ajtígame wa'lula alé Ejipto
nulame tabilé machile chieri ko
José. 19 'Lige alué wa'lula tabilé
nirame nile alué José rijimala.
Regá aneme nile alué bo'né 'yuga
nóchame: «U'kuchí o'chéresichi
alué ralámuli israelita 'kúchila,
wamí ma'chí 'lúpua alé bi'tigá
suwirálikó», aneme nile. 20 'Lige
ochérale bilé rió napu Moisesi
anilime nile. 'We semati towí
nile. Onorúgameka 'we galegá etele
alué towí. 'Lige onolá, eyélatiri
'we galegá etélechigó, bakiá mechá
nasoka mochile alué u'tá towí.
21 Alési 'ma tabilé ikírole nasoa,
'mi wa'lú ba'wichí rekale alué
u'tá towí bilena ganástachi bakate
newárigime. 'Lige Baraoni malala
rewale alé ba'wichí enágichi. 'Lige
o'tole neséramia napurigá bo'né
ranala neraga. 22 'Lige Moisesi
wa'lú ochérasa 'we a'lá benile napu
ekí benírilige alé Ejipto asagá.
Suwábaga 'we a'lá benile napu ekí
nóchali nerúlige alé. 'Ma wa'lú
ochérasa 'we semáriga ra'íchale 'lige
'we a'lá sébali nóchale alué rió.

23 › 'Ma oká liá bamígame ka,
Moisesi 'nátale simea kólimia alué
ralámuli israelita bo'né rijimala.
24 'Lige alé sébaga Moisesi, etele
bilé rió ejipsio wejpá chukúgachi
bilé rió Moisesi rijimala. 'Lige
Moisesi gu'írile alué bo'né rijimala.
Me'ale alué rió Ejipto bejtégame.
25 «Suwábaga ne rijimala 'we a'lá
machimela jípeko Onorúgame
nuléligo ne'chí. Ne 'la nejkúrimala
napurigá buinámala alué ne ri-
jimala napurigá simámala uché
bilena.» Alarigá 'nátale Moisesi.
Alué rijimala tabilé alarigá 'nátale.
26 'Lige melénala Moisesi etele oká
bo'né rijimala nakó uchúkachi.
'Lige Moisesi tabilé najkile na-
purigá aminabi nakómala. Anele:
«Aka rijimala júpaché 'emi, ¿chonigá
nakóliché?», anele. 27 'Lige alué
abé chojkila rajkibule Moisesi.
Anele: «Mueka pecha selígame júkó
napurigá gustisia olámala ne'chí.
28 ¿Me'limé olá mué ne'chíchigó
napurigá me'ale mué alué rió
ejipsio?», anele. 29 Napu'lige alieti
akisá alué, Moisésika yati 'másale
mejká. Mariana anilichi simile.
'Lige alé bejterale. Pe alé asale
nocha, pe nawágame nílige. 'Lige
alé rewale mukí. Oká inorale alué
rió alé.

30 › Alé asale oká liá bamí.
Bilé rawé eyénale alé napu tabilé
riógachi nile. Aminami 'we
wakígachi nile alé. Alé ilile bilé
rabó Sinaí anilime. Alé 'minami
alué rió najtépale bilé rojá we-
jchégame napurigá bainoro rajá
ilime. Alé nasipa ilile Onorúgame
bilé santo ánjeli neraga. 31 Moisesi
'we o'wé e'negá ilile. A'lige
simile abé a'bé e'nemia alué
rojá wejchégame rajame. Alé
sebasa, akele Wa'lula Onorúgame
ra'íchachi. 32 «Ne ju Onorúgame»,
anile. «Alué 'ya mochígame mué ri-
jimala Abraámi, Isákitiri, Akóbotiri,
'we 'la nirame kéturu ne'chí», anile
Onorúgame. 'Liko Moisesi 'we
majale, 'we 'áwalia ilile. 'Lige
se'wí e'nena ilile, tabilé e'nénele
napu ilile Onorúgame. 33 'Lige
anele alué wa'lula Onorúgame:
«Bujá mué akalá. Jena 'we na-
jtékame ju napugiti jena ajtigame
Onorúgame», anile. 34 «Ne 'la
etiárubá ne 'kúchila 'we resí nília
mochí alé Ejipto. 'Ma tabilé anacha

ne. Nawá ne jena buinamia alué
resí nilia mochígame ralámuli 'mi
Ejipto. Alé julámala ne mué na-
purigá buinámala mué ne 'kúchila»,
Onorúgame anele alué rió Moisesi.

35 › 'Lige ku Ejipto simile alué
Moisesi. Onorúgame ajchale alué
Moisesi wa'lula neraga napurigá
buinámala alué bo'né rijimala
alé Ejipto mochígame napurigá
simámala uché bilena napurigá
tabilé resí nílamala. 'Yako alué
Moisesi bijí alé Ejipto bejtégachi,
tabilé galéliliru a'boi rijimálate.
Anele alué rijimala: «Mueka tabilé
selígame ju napurigá ra'íchali
gatega einámala ramué 'yuga»,
anele. Onorúgame napurigá bilé
ánjeli niraga napu Moisesi etele alé
'mi o'weti ilígame wejchachi nasipa
rajá ilígame, alué Onorúgameka
júlale alué Moisesi. 36 Moisesi
'sílikuru buyana alué ramué ri-
jimala napurigá simámala uché
bilena. 'We e'karúriga 'sile 'we
semáriga alué Moisesi Onorúgame
a'walila gite. Bajonile bilena wa'lú
ba'wichí, Wa'lú Ba'wí Sejtákame
anilichi. Oká liá bamí eyénale alé
'mi jami wakígachi napu tabilé
riógachi nile we'ká ralámuli 'yuga.
'Lige alemi eyénaga 'we e'karúriga
'sile alué Moisesi alué ralámuli
gu'íriga. 37 Alué Moisesi anele
alué rijimala: «Onorúgame uché
abé nujubapi julámala uché bilé
rió napu ruimeli ju napu anele
Onorúgame napurigá ruyame ju
ne», anele. 38 Alué Moisesi eyénale
alé wakígachi napu tabilé riógachi
nílige alué 'ya ejperégame ralámuli
'yuga. Alué Onorúgame napuyeri
santo ánjeli, Moisesi 'yuga ra'íchale
alé 'mi rabomi Sinaí anilichi. 'Lige
alué Moisesi Onorúgame ra'ichálila
ruyele uché jaré ralámuli. Napu
ramué niga mochiru ye rejcholi,
alué Moisesi nejílala ju.

39 › Ramué rijimala 'ya
ejperégame tabilé e'wale. Tabilé
galéliru alué Moisesi selígame
kachi. Ralámuli ku Ejipto
simánilioríle. 'Liko Moisesi 'pa
rabomi simile. 40 'Lige alué
ralámuli anele Moisesi bonila,
Aroni anilime: «Tabilé machirú
alué Moisesi koche simíligo, alué
napu ramué buyánilige 'naka
Ejíptochi. Jípeko newáwagó jaré
mono napurigá ramué tebume
nímala», anile. 41 'Lige newale bilé
besero. 'Lige we'ká e'karúgame
ajágame me'ale alué besero kógimia.
'Lige aminami wa'lú piesta newale
alué ralámuli. 'We ra'sálagá
mochile a'lige alué besero newasa
napurigá Onorúgame neraga
eteme nile. 42 Onorúgame tabilé
galele alué alarigá nokame. Alésíko
Onorúgame a'rele alué ralámuli.
A'má tabilé gu'írile alué ralámuli.
'Lige alué ralámuli tabilé oyérame
nile Onorúgame. Pe mechá oyérame
nile. Pe rayénali, pe so'pilí oyérame
nile. 'Yako Onorúgame jaré rió 'yale
'nátili napurigá ruyémala ralámuli.
Alué jaré rió osale napurigá anile
Onorúgame. Onorúgame anile:

'Emi ralámuli israelita
'émika e'yénale oká liá bamí alé jami
napu tabilé riógichi ju.
'Émika me'lisá alué ajágame pe
se'núchigo kógile,
tabilé ne'chí.
'Émika tabilé tábiri kógile ne'chí.
43 'Émika newale bilé tábiri napuy-
eri rayénali,
napu Moloka anilime ju.
'Lige aminami newale napuyeri
bilé so'pilí
napu Repani anilime ju.
'Émika alieti newasa gu'írili tánime
nile
napurigá Onorúgame niraga.
Alekeri gastigárimala ne 'emi.
Mejká julámala alé we'ká riógachi
Babilonia anilichi aminami.

Alarigá osale alué ralámuli na-
purigá anile Onorúgame —anile
Siteba.

44 A'lige anile uché rajpé alué
Siteba:
—Napu'lige alué ramué rijimala
'ya ejperégame ralámuli bijí jami
e'yénachi, Onorúgame nulele Moi-
sesi napurigá newámala bilé re'obá
wi'chite newárigime napurigá
anele Onorúgame. Onorúgame
alé nawámoríle ralámuli 'yuga
ra'ichamia alué re'obá gainasa.
Alué re'obá wi'chite newárigime
su'panálime nile, 'lige pabega
e'yénale nabí alué ralámuli alé jami.
45 Napu'lige Moisesi mukusá, 'liko
Josué ajcháleru wa'lula niraga.
'Lige 'ma su'panasa, pabérale
alué re'obá wi'chite newárigime
napu'lige mo'ile alé Kanani
anilichi wa'lú gawí bo'ígichi.
Onorúgame suwábaga mabule
alué bo'né saíla. 'Lige alé ilile
alué re'obá wi'chite newárigime
we'ká bamí napusí Rabí wa'lula
asíbachi. 46 Onorúgame 'we galegá
etele alué Rabí. 'Lige alué Rabí
Onorúgame tánile lisensia na-
purigá newámala bilé wa'lú re'obá
tabilé wi'chite, rejtete newárigime
'nalina. Najkile bilé re'obá napu
Onorúgame alé asimela bejtega,
alué bo'né Onorúgame napu Akobo
oyérame nílege 'we 'ya rawé.
47 Onorúgame tabilé lisensia 'yale
'lige. A'kinana lisensia 'yale alué
Rabí inolá, Salomoni anilime,
napurigá newámala alué wa'lú
re'obá, Onorúgame galila.

48 › Alué Wa'lula Onorúgame
re'pá ajtígame tabilé bejtégame ju
alé pachá re'obachi napu newame
ju ralámuli. Bilé rió napu ruwime
nílige napu anele Onorúgame, 'ya
bajchá rawé osale napurigá anílige
Onorúgame. Onorúgame anile:

49 Neka pe rewagachi ajtime ju
'lige bochígimi wijchimoba teka
asame ju ne.
¿Chieti galí elimo olago mué ne'chí,
napurigá ne resíbumala?
Ne nulá suwábaga.
Neka panápuri eyéname kame.
Neka panápuri resíbame júkuru.

50 Neka 'ma newagame suwábaga
tábiri jena wijchimoba
'lige re'pá rewagachi abiena.
Alarigá anele Siteba alué we'ká
ralámuli.

51 A'lige 'we a'wágame anele
Siteba:
—'Emi e'wélala, 'we neyúrigame
ju 'emi, tabilé akenti, 'lige
tabilé e'wame ju 'emi napurigá
Onorúgame nulá. Pe abalieri kéturu
'emi rijimala alué 'ya mochígame.
Nabí sayégame mochime ju 'emi
Onorúgame Alawala 'yuga. 52 'Emi
a'chigóriga nokame ju napurigá
'emi rijimala 'ya ejperégame.
Alué 'emi rijimala tabilé nirame
nile alué ralámuli napu ruwime
nílige napu anele Onorúgame,
'lige me'líliru alué ralámuli napu
anile uché bilé nawamio ralámuli
gu'írimia. Jipe pe kulí kachi nejile
'emi alué gu'írame Esusi. 'Emi
nulele me'línalaga alué. 53 'Emi
narele Onorúgame nulalila napu
'emi 'yálirige santo ánjelite. ¡'Émika
peka oyérame ke Onorúgame nu-
lalila!

Jena ruwimela Siteba rejtete ba-
sibuga me'líriligo

54 'Liko alué e'wélala iwégame
ayole Siteba 'yuga. 'We chátiri
e'negá jale ayonia alué Siteba 'lige
'ma ramalátiri chi'ná jale ayoga.
55 Onorúgame Alawala gu'írile uché
rajpé alué Siteba. 'Lige alué Siteba
o'weti rewagachi e'nénale. 'Lige
'we semati etele alué Siteba alé 'pa
rewagachi napu ajtí Onorúgame.
'We rapá ilile. Esukristo alé 'pa
rewagachi ilile Onorúgame 'yuga,
wajtoná. Anile 'lige alué Siteba:

56 —E'nésirigó 'pa rewagachi.
Ewagá ilíbakuru rewagá. Neka eté
aba alué napu Onorúgame júlale
'pa rewagáchika napurigá bilé rió

‡ **7:56** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

neraga.‡ Alé 'pa ilíkuru wajtoná
Onorúgame 'yuga —anile alué
Siteba.
57 'Lige alué ralámulika najkala
na'ómale ta akináliga, aminami
a'wágame ne'oa jale. 'Liko yati
júmaka cha'pile alué ralámuli alué
Siteba. 58 'Lige o'tole alé 'mi
suwemi tabilé riógachi. Alué
ralámuli bujale alué we'lí o'pacha
amoba chujkúgame a'boi o'páchala
Siteba bajsibumia. 'Lige alué
we'lí o'pacha bujisá alué ralámuli,
alemi paka 'yale bilé rió Sauli
anilime napurigá repuka asimela
alué Siteba bajsibúlichi. Alué rió
Sauli 'we re'malí nile. 59 Napu'lige
rejtete bajsibua uchúkachi alué
ralámuli me'lináliga alué Siteba,
'lige alué Siteba ra'íchale e'wele
sináká, anile:
—Mué Wa'lula Esusi, narépogo
ne alawala —anele.
60 A'lige alué Siteba cho-
jkóbisiga ilíbaga e'wele sináká anele
Onorúgame:
—Mué Wa'lula, tabilé ayónawagó
ye ralámuli napurigá noká. Tabilé
chélagá etewa ye ralámuli rekó cha
nokame ke —anele.
'Lige alanisá yati mukule alué
Siteba.
Alué Saúlika bi'lepi 'nátame nile
alué ralámuli 'yuga napu Siteba
me'ale.

8

Jena ruwimela Sauli suwábaga me'lináliligo alué Esukristo oyérame

1-2 Jaré rió napu 'la sébali olame
nile napurigá Onorúgame nulá,
alué o'tole alé 'mi tomia alué Siteba
mukusá. 'Lige 'we seweka nokale
alué ralámuli alué Siteba toa.
'We nalaka nokale alué ralámuli
chálagá. 'Lige aba'lige rawé 'we
resí oláleru alué ralámuli alué
Esukristo oyérame alé Rusaleni
mochígame. Alarigá nile a'kinánasi
alé we'ká riógichi. 'Lige 'ma
ra'lale alué ralámuli Esukristo
oyérame ichúrimi. Jaré ralámuli
simíbale ejiro Jurea anilichi 'lige
jaré ralámuli simíbale ejiro Samaria
anilichi. Alué makué oká rió,
alué napu Esusi nóchili 'yálige 'ya
bajchá rawé napurigá nulámala
'lige ruwimela Onorúgame nila
ra'íchali, alueka tabilé simíbale
alé Rusaleni, abe abajá mochile.
3 'Lige alué Sauli nile alué 'we
resí olame alué Esukristo oyérame.
'Lige bochígimi galírale eyénale
alué rió Sauli alué Esukristo
oyérame 'yaga. 'Lige rewisáká,
banasuka buyánale alé galírale
pachá mochígame. 'Lige suwábaga
galírale mo'ale alué rió napu ekí
nile alué Esukristo oyérame, alué
umugítiri abiénachigó.

Jena ruwimela Esukristo oyérame ralámuli ra'íchali ruyéligo alué Samaria mochígame

4 Napu'lige ra'lasa alué Esukristo
oyérame, simíbale ichúrimi we'ká
riógichi ruwisia alué Esukristo
ra'ichálila. 5 'Lige bilé alué Belipe
anilime rió simile alé bilena we'ká
riógachi alé ejiro Samaria anilichi.
'Lige alé sebasa, alué rió Belipe
ruyele alué Esukristo ra'ichálila
alué ralámuli alé mochígame. Anele
'lige:
—Onorúgame nulele alué Kristo
napurigá gu'írimala ramué ralámuli
—anile alué rió Belipe.
6 'Lige we'ká ralámuli napuíle
alé alué ra'íchili gepumia. 'Lige
alué ralámuli 'we a'lá gepule alué
Belipe ra'íchachi alé. 'Lige etele
alué ralámuli alué Belipe 'we
e'karúriga semáriga 'sichi alé. Alué
Onorúgame gu'írile alué rió Belipe
napurigá 'la gainámala alarigá
'siá. 7 'Lige alué ralámuli we'ká
u'kuchípala remónisi mochígame
nile alé pachágana sulachí. 'Lige
alué Belipe 'ma buyánale alué
remónisi u'kuchípala. 'Lige e'wele
sinale alué remónisi u'kuchípala
buyásiga alé ralámulichi. 'Lige
uché jaré ralámuli mochile tabilé

gayéname noká. 'Lige mochílechigó
jaré ralámuli sujírigame alé. 'Lige
alué Belipe suwábaga alué 'ma
sa'wale. 8 Alekeri alué ralámuli alé
we'ká riógachi 'we ra'sálále.

9 Alé 'mi we'ká riógichi asale bilé
rió Simoni anilime. 'We inílame
nile alué rió, 'we sujkurúgame.
Tabilé machile ralámuli alarigá
'sime ko alué rió. 'Lige suwábaga
alué Samaria ejperégame 'we
e'nagá mochile alarigá 'sichi
alué rió. Bo'neko wa'lula korile.
10 'Lige alué ralámuli tabilé nígame
'we bijchígale ala'sichi alué rió,
'lige alué ralámuli 'we nígame
abiena bijchígalechigó. 'We a'lá
gepule napu'lige ra'íchachi alué rió.
Mayele alué ralámuli:

—Ye rioka Onorúgame a'walila
nígame ju.

11 We'ká bamí asale alué rió
ralámuli 'yegia, alekeri ralámulika
'la e'wime nile bijchígaga alué
'yégali. 12 Napu'lige alué Belipe
sebasa alé, 'lige ra'íchaleke'é alué
Esukristo ra'ichálila. 'Lige alué
ralámuli rió umugítiri yati bi-
jchígaleke'é alué Belipe ra'íchachi
alé sébaga. 'Lige alué Belipe
ruwile 'ma sébaligo Onorúgame
a'walila ralámuli gu'írimia. Abiena
ruwile Esukristo ko alué a'walí
nejime. 'Lige alué ralámuli napu
ekí 'la bijchígale alué ra'íchili,
ba'ichíkana bokuíka bochígimi,
alarigá rewarame nile, napurigá
'la machimela alué uché jaré
ralámuli alué Esukristo oyérame
ko. 13 'Lige alué Simoni abiena
bijchígile alué ra'íchili, 'lige abiena
rewaráleru. 'Lige alué Simoni
eyénale alué Belipe 'yuga. Alué
Belipe 'we e'karúriga 'sile 'we
semáriga. Onorúgame gu'írileke'é
alué Belipe napurigá 'la gainámala
'la 'siá. 'Lige alué rió Simoni
'we e'negá ilile alarigá 'sichi alué
Belipe.

14 'Lige akisá alué makué oká
rió alé Rusaleni mochígame, alué
ralámuli alé Samaria mochígame
'la oyéraligo Onorúgame, 'lige alué
makué oká rió júlale oká rió napu
a'bopi nile, Pegro nile bilé, 'lige
uché bilé Juani, alué juláliru alé
Samaria napurigá gu'írimala alué
ralámuli alé Samaria ejperégame
Onorúgame oyérame. 15 'Lige alé
Samaria sebasa alué oká rió,
Onorúgame tánele napurigá 'la
semáriga 'yámala Onorúgame bo'né
alawá alué ralámuli alé Samaria
mochígame. 16 Ta'chó narékame
nile alué ralámuli Onorúgame
Alawala, pe iligá rewarárigame
nile 'nalina napurigá 'la Esusi
oyérame niraga mochímala. 17 'Lige
Pegro 'lige Juani, alé sebasa,
nochale alué ralámuli mo'ólachi alé
mochígame alué Esusi oyérame, 'lige
alué ralámuli narele Onorúgame
Alawala.

18 'Lige alué Simoni etesa
alué ralámuli narechi Onorúgame
Alawala napu'lige alué Pegro
'lige Juani nochachi alué ralámuli
mo'ola, alué bo'né Simoni alarigá
najkile alué a'walí napurigá 'la
'yámala Onorúgame Alawala alué
uché jaré ralámuli. 'Lige enomí
'yámoríle alué oká rió napurigá
alué oká rió 'yámala alué a'walí.
19 'Lige alué Simoni anele Pegro
'lige Juani:

—Ne'chí 'yáwaká alué a'walí
napurigá ne nochásachigó alué
ralámuli mo'ólachi, 'liko 'la narémala
Onorúgame Alawala. Ne na-
jtétimala enomite.

20 'Lige alué Pegro anele 'we
a'wágame ra'íchaga:

—¡Pe injierno simela mué alué
enomite, mueka raliame koláleké
Onorúgame Alawala! ¡Tabilé
chérigá raliboa napu Onorúgame
nejí tabilé gobláliga! 21 Tabilé
'la 'nátame ju mué Onorúgame
'yuga. Mueka pecha 'la ralámulika
napurigá alué a'walí narémala.
22 A'réwagó alué resítiri 'nátili.

Onorúgame e'kali tániwagó napurigá 'la nejkúrimala napurigá 'la ku e'kámala mué. 23 Neka 'la machí mué 'ma cha'piruga ajtigó alué chátiri 'nátalite.

24 'Lige alué Simoni anile 'we majaga ra'íchaga:

—E'kali tániwagó 'emi Onorúgame ne'chí neraga napurigá ne ta'mé 'we resí ikimela napurigá aní 'emi —alanile alué Simoni.

25 'Lige Pegro 'lige Juani tabilé 'cho ku simíbale Rusaleni, alé we'kaná we'ká riógachi ruyele churigá 'we a'lá semáriga gu'íriliga Onorúgame alué oká rió. Abiena benírale Onorúgame ra'icháliła. 'Liko 'ma ku simíbale alé Rusaleni.

Jena ruwimela alué Belipe gu'íriligo alué wa'lula rió alé Etiopía bejtégame

26 'Lige Onorúgame júlale bilé santo ánjeli napurigá ruyémala bilé ra'íchali alué Belipe. 'Lige anile alué santo ánjeli alé sébaga napu asale alué Belipe:

—Ya'má ilísiga cha'piboa alué bowé alué Rusaleni simime bowé 'lige Gasa simime napu 'we wakígichi ju napu tabilé riógachi ju.

27 'Lige yati ilísiga simile alué rió, 'lige simile alé 'mimi boichimi. Alé 'mimi boichimi enagá najtépale bilé rió alé Etiopía bejtégame. Alué rioka enomí napubume nile alé wa'lú paísichi napu Etiopía anilichi nile napu nulame nile alué mukí selígame napu Kanrasi anilime nile. 'Lige alué rió enomí napubume alé 'naka Rusalénika simile. 'Lige alé wa'lú re'obá ra'pichila me'álige bilé ajágame alué rió Onorúgame kógimia. 28 'Lige 'ma ku galírale simiá enale alué rió napu'lige alué Belipe najtépale. Alué rioka kareta asagá enale. Alué karétaka pe chitúlame ralégame nile. 'Lige alué rió kareta aségame, osilí ra'ichasia enale alué osilí napu osálige alué rió Isaíasi anilime 'ya bejtégame, alué napu ruyeme nile ralámuli napu anele Onorúgame. Alué osilí ra'ichasia enale alué rió alué kareta asegá alemi.

29 'Lige Onorúgame Alawala anele alué Belipe:

—Simigá alé 'mi napu ená alué rió kareta asagá, alé a'bemi enáwaká.

30 'Lige alué Belipe yati iwégame 'máleke'é 'la anésiga Onorúgame Alawálate, 'male alé napu enale alué kareta. 'Lige alué rió Belipe akéleke'é alué rió osilí ra'ichasia enágichi alemi. Akele napu ra'icha asale alué rió. Akele napu Isaíasi osálige 'we 'ya, alué Isaíasi napu ruyame nile napu anele Onorúgame. 'Lige alué rió Belipe rukele alué rió osilí ra'ichasia enágichi:

—¿'La namo mué alué osilí napu mué ra'íchasia ená?

31 'Lige anile alué rió:

—Tabilé, pecha 'wesi i'tigá napurigá ruyémala ne'chí.

'Lige bayéleru alué Belipe alé re'pá napurigá alé si enámala alé asagá.

32 'Lige alué rió aba 'we ra'ichasia enale alué osilí napu Isaíasi osálige, anísiga enale:

Napurigá bilé bo'á me'liame alieri nile alué rió.
Napurigá bilé bo'á napu'lige gupala sikiá tabilé nalame ju,
alieri nile alué rióchigó.
Kilí rió nile alué rió.
33 'Lige tabilé niráliru alué rió,
pe napurigá bilé ajágame pe alarigá etéliru alué rió.
Pe gastigáriliru alué rió ralámulite,
pe tabilé niraga olale.
'We cha nokame nile alué ralámuli alé mochígame.
'Ma me'ale alué rió.
Alarigá tabilé 'kúchigame nile alué rió napu me'líliru.*
Alarigá osale alué Isaíasi anilime rió 'ya ajtígame.

* **8:33** E'nesi Isaías 53:8.

34 'Lige alué rió Etiopía bejtégame
rukele alué Belipe:
—Pe rekó, ¿chieri rió nile alué
napu tabilé galegá etéliru, napu
me'liboli nile? ¿Aluéchala Isaíasi
nile, o uché bilé nile?
35 'Lige alué Belipe nejele:
—Pe alué Esusi nile alué napu
tabilé galéliru napu me'líliru
—anile.
'Liko 'la ruyele alué ra'íchali 'we
semati napu aní júlaligo Onorúgame
alué Esusi napurigá buinámala
ralámuli alé tabilé 'la bowechi.
36-37 'Lige aba 'we simíbale alué alé
karétachi mochiga, 'lige sébale alé
ba'wí ilígichi.
—Aka jena 'la ilípaché ba'wí,
¿chonigá ta rewaráwabaché mué
ne'chí? 'Ma 'la oyérame ju ne
Esukristo —anile alué rió Etiopía
bejtégame alé ba'wí ilígichi sebasa.
'Lige anile alué Belipe:
—'La nímaleké.
38 Napu'lige sebasa alé ba'wí
wa'lú ilígichi, 'lige alué rió
nuláleke'é ujchábanalaga alué
kareta. 'Lige alé sebasa e'tegísile
alué okánika rió 'lige alé ba'wichí
mo'ile. 'Lige alué rió Etiopía
bejtégame bochígimi bokuíle alé
ba'wichí. 39 Onorúgame Alawálaka
yati mejká o'tóleke'é alué Belipe.
'Lige alué Etiopía bejtégame rioka
tabilé rewale alemi kíbaga alué
Belipe. 'Lige alué rió Etiopía
bejtégameka uchéchigo simile alé
'mimi boichimi, 'we ra'sálagá enale
alué rió alemi boichimi napugiti
'ma Esukristo oyérame níligame
alué rió, alekeri 'we ra'sálagá
enáleke'é alué rió. 40 'Lige alué
Belipe pe kulipi niraga sébale alé
'mi uché bilena we'ká riógichi
Asoto anilichi. 'Lige alé sébaga
ra'íchale alué Belipe churigá níliga
Esusi. 'Lige uché bilena simile alué
rió alué ra'íchali ruwisia. We'kaná
we'ká riógichi simile ruwisia alué
ra'íchali, 'lige alé sébale alé Sesarea
anilichi we'ká riógichi.

9

Jena ruwimela alué Sauli 'ma a'réligo alué resiti 'nátili

1 Alué Sauli we'ká rawé
eyénale 'we ayoga me'lináliga alué
Esukristo oyérame. 'Lige alé 'mi
simile napu asale alué wa'lula balé,
2 'lige tánale bilé apeli osirúgime
lisensia taga ma'chí buinániliga
alué ralámuli napu oyérame nile
alué nuebo bowé (Esukristo
oyérame) napu'lige mochílige alé
we'ká u'kuchí re'obachi napu
«sinagoga» anilime nile alé wa'lú
we'ká riógichi Ramáskochi. Ma'chí
buinánile alué 'ma suwábaga riótiri
'lige umugítiri. 'Lige abiena
'la lisensia tánale alué ralámuli
Esukristo oyérame karénate bulugá
o'towá alé Rusaleni. 'Lige alué
apeli newísiga, pe yati simile alué
rió alé Ramasko. 3 'Lige amulí
sébachi alé wa'lú we'ká riógichi 'lige
ra'ósale alé 'pákana rewagáchika.
'Lige alué rió 'we rasóleke'é. 4 'Lige
'ma wijchí bo'íbale. 'Lige alé bo'igá
akele bilé ra'íchili. Anile alué
ra'íchili:
—Sauli, Sauli chonigá sairúgame
niraga ajtípiché mueka ne'chí 'yuga
—anile alué ra'íchili.
5 —¿Chieri ju mué Wa'lula
sikaniá? —rukele alué Sauli.
—Neka pe Esusi júke'é, pe
aba alué ju ne napu mué 'yuga
ayome ju. 6 Jípeko ilísiwa sim-
ibóká alé 'mi wa'lú we'ká riógichi.
Alé buwéwaká, ne julámala bilé
rió alemi napurigá ruyémala
chu'símiliká mué —alarigá anile
alué ra'íchili.
7 Sauli gompaniérola, alué
ralámuli abiena akele alué ra'íchali
'lige tabilé 'wesi etele. 'Lige 'we
majaga mochile. 8 'Lige ku asísile
alué rió Sauli. 'Lige rekó e'nene
tabilé ma'chílile alué rió. 'Lige alué
gompaniérolaka cha'pile sekala.
'Lige sekachí cha'pigá o'tole alé
'mi wa'lú we'ká riógachi Ramasko.
9 'Lige bakiá rawé asale alué Sauli

tabilé ma'chíliga, 'lige aminami
tabilé go'gá ajtile go'ame, 'lige
aminami tabilé ba'wítiri bajiga.
10 'Lige asale bilé rió alé we'ká
riógachi Ramasko anilichi, Ananíasi
anilime rió. 'Lige Esukristo
oyérame nile alué rió Ananíasi.
'Lige Esukristo etérole bo'né alué
rió. 'Lige alué Esukristo anele alué
Ananíasi:
—¡Ananíasi!
'Lige alué Ananíasi anele:
—Tachíribá, mué Wa'lula. Jena
ajtíke'é neka.
11 'Lige alué Wa'lula anele alué
rió Ananíasi:
—Simibóaká alé 'mi galírale alé
bowé Wajchígame anilime bo'ígichi
Jurasi bejtélachi. 'Lige alé rukéboká
alué rió aléÁrsochi ochérigame
rió 'ya bajchá rawé napu Sauli
anilime rió ju. Jipe ne'chí 'yuga
ra'icha ajtí 'lige aminami e'kali
tana ajtí ne'chí. 12 Ne 'ma anéturu
Sauli mué Ananíasi simélikó alé
napu ajtí alué Sauli napurigá
nocháma la mué alué rió napurigá
'la ku ma'chílimala alué Sauli busila
—alarigá anile alué Esukristo.
13 'Lige anele alué Ananíasi:
—Mué Wa'lula, we'ká ralámuli
aní alué rió Sauli 'we cha
'sime rió ko. Tabilé 'la nirame
karáché alué mué oyérame, 'ma
me'linálime karáché alué mué
oyérame alé Rusaleni mochígame.
14 Jípeko abiénachigó lisensia nígame
karáché napurigá cha'pimela alué
mué oyérame jemi Ramáskochi
mochígame. Alué e'wélala wa'lú
re'obachi nulame, alué lisensia
'yale napurigá cha'pimela alué
napu nejkúrali tánime ju mué
Esukristo —anele alué Ananíasi.
'Lige tabilé siminálile alué rió
Ananíasi napu asale alué Sauli. 'We
majale alué rió alué Sauli.
15 'Lige anele Esukristo:
—Yati simibóaguru tase che
anigá, e'wáwagurú napurigá nulá
ne. Aka ne 'ma owítuba alué rió,
jipe 'ma ne'chí oyérame júturu alué
rió Sauli. Ne juláma la alué rió Sauli
alé 'mimi napu tabilé ralámuli jurío
mochí napurigá ruwimela alué rió
ne nila ra'íchali, alé napu e'wélala
gobierno mochí abiénachigó, alé
napu mochí alué uché jaré ralámuli
israelita abiénachigó. 16 'Lige 'we
resí níliga einámala alué rió alemi,
'we najtepámala alué rió 'we cha
nokame ralámuli napu'lige ne nila
ra'íchali ruigá eyénachi —anile
Esukristo.
Alarigá ruyele alué Esukristo
alué Ananíasi.
17 'Lige simile alué Ananíasi alé
galírale napu asale alué Sauli. 'Lige
alé galírale sébaga alué Ananíasi alé
pachá bajkile 'lige nochale alué
Sauli. 'Lige anele:
—Mué Sauli napu Esukristo
oyérame ju napurigá ne, alué
Wa'lula Esusi, alué napu ra'íchale
mué 'yuga alé boichimi, jula
ne'chí napurigá 'yóomala ne mué
napurigá ku 'la ma'chílimala mué
busila. 'Lige 'we a'lá bi'lepi
na'támala mué Onorúgame Alawala
'yuga —anele alué Ananíasi.
18 'Lige pe yati rujsule alué
napu o'póliga chujkúlige alué
busila.* 'Lige alué rujsúsaká pe
yati ma'chílile alué rió busila. 'Lige
asísile alué rió 'lige rewaráliru
alé ba'wichí bochígimi bokuíle
napurigá ralámuli 'la machimela
alué rió 'ma 'la Esukristo oyérame
ko. 'Lige 'ma rewarásiká 19 'lige
alué rió 'ma go'ale go'ame. 'Lige
alésíko 'ma a'walí narele alué rió.

Jena ruwimela Sauli ra'íchaligo Onorúgame nila ra'íchali alé Ramáskochi

20 Alué Sauli asale alé wa'lú
we'ká riógichi Ramasko anilichi
pe u'kabi rawé alué ralámuli
Esukristo oyérame 'yuga. 'Lige alué
Sauli eyénale alé we'kaná u'kuchí

* **9:18** Alué napu busila o'póliga ujchule nile pe alieti napuyeri alué ro'chí gajela napu anilime ju «escama» yolí ra'íchaga.

re'obachi napu «sinagoga» anilime
nile. 'Lige alé sebasa ra'íchale alué
ralámuli jurío 'yuga. Anile:
—Aka alué Esusi 'la Onorúgame
Inolá júpaché alé 'pákana rewagáchika
nawágame.
21 'Lige alué ralámuli 'we e'negá
jale alué Sauli Onorúgame nila
ra'íchali ra'íchachi alé u'tá re'obachi
iligá. Anile:
—¿Ye ju alué rió napu tabilé
galeme nile alué ralámuli Esusi
oyérame? ¿Tabilé nawale alué rió
jena cha'pimea alué Esusi oyérame
ralámuli napurigá o'tomela alé
Rusaleni e'wélala balé 'yamia?
—anile alué ralámuli.
22 'Lige alué Sauli aminacho 'we
a'lá benile 'lige abé a'lá benigá
ra'íchame nile tabilé chijúnaga
tabilé chélagá. Benírile Onorúgame
ra'ichálila napu 'ya osirúgime nile,
napu anime nile Esusi níligo alué
Kristo napu Onorúgame julámili
níligo napurigá gu'írimala ralámuli.
'Lige alué ralámuli napu akele alué
ra'íchali 'la námale 'la bijchiá ko,
tabiléchigo e'wale ko alué ralámuli.
'Lige alué ralámuli abisí tabilé
che anigá jábaleke'é. Arigá
neyúrileke'é alué Sauli.

Jena ruwimela alué Sauli neyúsaligo alué ralámuli jurío me'linálichi

23 'Lige napuíle we'ká ralámuli alé
a'kinana we'ká rawé kachi. 'Lige
ra'íchale alué we'ká ka napuísa alé.
Anile:
—Me'libó'é alué rió —anile alué
ralámuli napuísa alé we'ká ka.
24 'Lige bilé rió ruyele alué Sauli
me'libólikó:
—Nabí iwigá mochí ralámuli
jena Ramáskochi mué me'linalia,
rukomi rawemi abiena, alé yochi
mochí —anele.
'Lige alé wa'lú we'ká riógachi
Ramáskochi 'we re'pá ilígame nile
alué tegoli noligá alé suweke, 'lige
'we ru'nágame nile alué tegoli.
25 'Lige bilé rukó jaré alué Sauli
gompaniérola simíbale alué Sauli
'yuga alé 'mi we'ká riógachi suweke
alé tegochi ewágachi. 'Lige alé
sebasa, atabechi ajchagá o'wiga
kolígana ma'chí re'kibule.

Jena ruwimela alué ralámuli jurío me'lináliligo alué Sauli alé Rusaleni

26 Napu'lige ma'chínasa alué
rió Sauli alé Ramasko anilichi,
simile alé Rusaleni anilichi wa'lú
we'ká riógachi. 'Lige alé Rusaleni
alué Esukristo oyérame tabilé
najkile napurigá si asimela alué
rió Sauli. 'Lige alué ralámuli alué
Esukristo oyérame tabilé bijchígale
alué rió Esukristo oyérame ko.
Pe majaga etéleru alué rió Sauli
alé. 27 'Lige alué Bernabé anil-
ime rió gu'írile alué Sauli alé.
Bayérole alé 'mi napu mochile
alué makué oká rió napu nulame
nílige Esusi nochálilachi. 'Lige
alué Bernabé ruyele alué ralámuli
alué rió Sauli etéligo alué Esusi
alé boichimi enágichi napu bo'í
bowé Ramáskochi simime, 'lige alé
ra'íchiligo alué Esukristo alué Sauli
'yuga. 'Lige anile alué rió Bernabé:
—Alé Ramáskochi tabilé majaga
ruwile ye rió Sauli alué Esusi
ra'ichálila napugiti alué Esusi alar-
igá 'yáligame alué 'nátili —alarigá
ruwile alué Bernabé anilime rió.
'Lige alué ralámuli alué Esukristo
oyérame 'ma a'lá bijchígale alésíko.
—'La bijchiá júkó —anile.
28 Alésíko napuíle alué Sauli alué
Esukristo oyérame 'yuga Rusaleni
mochígame. 'Lige alué Sauli eyénale
alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni
bochígimi alué Esusi ra'ichálila
ruigá. 'Lige tabilé majaga ra'íchale
alué rió Sauli alué Esusi ra'ichálila
ruigá. 29 'Lige 'we a'wágame
ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga
napu griego ra'íchame nile. 'Lige
alué ralámuli 'ma me'linálele alué
rió Sauli. 30 'Lige alué jaré ralámuli
alué Esukristo oyérame machile
alué rió Sauli me'liboli ko. 'Lige
alué ralámuli chíboka simíbale Sauli

'yuga alé 'mi uché bilena we'ká riógichi Sesarea anilichi we'ká riógichi. 'Lige alésíko uchéchigo bilena mejká júlale alué ralámuli alué rió Sauli. Tarso anilichi we'ká riógichi nile alé napu juláliru alué rió Sauli. 'Lige alé ochérigame nile alué rió Sauli 'ya bajchá rawé.

31 'Lige alué Sauli simisáká alé uché bilena mejká, tabilé na'áuka mochile alué ralámuli jurío Esukristo sayégame alué Esukristo oyérame si pe'wera, alué oyérame napu ejperégame nile alé ejiro Jurea 'lige alé ejiro Galilea 'lige alé ejiro Samaria. 'Lige alué Esukristo oyérame abé rejchirúgame gayénale 'lige 'we a'lá nirame nile alué Wa'lula Esukristo. 'Lige alué Onorúgame Alawala abé a'lá oilárile alué ralámuli 'lige aminacho we'ká ralámuli oyérale Esukristo.

Jena ruwimela Pegro sa'wáligo bilé rió sujírigame

32 Alué Pegro we'kaná we'ká riógichi eyénale alué Esukristo oyérame gu'íriga. 'Lige sébale alé bilena we'ká riógichi Lira anilichi we'ká riógichi, alué Esukristo oyérame kólimia simile alemi. 33 'Lige alé najtépale bilé rió 'we nayume, Enéasi anilime rió. 'Lige alué rió sujírigame nile. 'Lige osá naó bamí pe bo'ígime nile alué rió, tabilé gayéname nile asisia. 34 Pegro anele alué rió nayume:

—Mué rió Enéasi, ye Esukristo 'la 'yómala mué jipe, jípeko 'ma sa'wimela mué nayua. Yati asísiwa mué, ro'minawa pétigame —anile alué rió Pegro.

'Lige alué rió nayume yati asísile, 'ma sa'wile nayua alué rió. 35 'Lige alué ralámuli alé we'ká riógichi Lira anilichi mochígame, 'lige alué Saroni mochígame, napuíle alé napu asale alué rió 'yórigame. Pe e'nemia jsile alué ralámuli alué rió sujírigame sa'wígame. 'Lige alué ralámuli napu ekí nile alé sébagame, 'ma suwábaga bijchígale alué Wa'lula Esukristo ra'ichálila. 'Ma Esukristo oyérame gayénale alué ralámuli.

Jena ruwimela ku ajániligo bilé mukí mukusá

36 Alé we'ká riógichi Jopa anilichi asale bilé mukí, Esukristo oyérame nile alué mukí, Tabita anilime nile alué mukí. 'Lige griego ra'íchaga ka Rorka anilime nile alué mukí. 'Lige alué laniá pe chomalí aniame nile griego ra'íchaga. 'Lige alué mukí nabí 'we semáriga 'nátame nile Onorúgame 'yuga. Aminami 'we a'lá nirame nile uché jaré ralámuli, 'we a'lá gu'írame nile alué ralámuli tabilé nígame. 37 'Lige nayúnale alué mukí, 'lige mukule alué mukí nayuka. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá u'bárele, napurigá nokame nílige alué ralámuli. 'Lige bilé galí nile osámana ilígame. 'Lige 'ma u'barsa alué mukí mukúgame, alé galimopa rekale alué mukí mukúgame. 38 Napu'lige mukuchi alué mukí, alué Pegro alé we'ká riógichi Lira asale. 'Lige alé Lira pe a'bé nile alé Jopa yéniga. 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame alé Jopa ejperégame akele alué Pegro alemi ajtigáráo. 'Lige yati júlale oká rió napurigá bayémala alué Pegro. 'Lige alué oká rió sebasa alé napu ajtile Pegro, yati bayérole, anele:

—Pe rekó, ¡yati simawa ramué 'yuga! —anele alé sebasa.

39 'Lige alué Pegro yati simile alué oká rió 'yuga alé 'mi napu mochile alué ralámuli. 'Lige alé sebasa yati o'tóliru alé re'pá napu bo'ile alué mukí mukúgame. 'Lige alé we'ká umugí gunámakame mochile. Bochí aniá ilile nalá alué umugí alé re'pá, alé napu bo'ile alué mukí mukúgame. 'Lige alué o'pacha napu súlige alué mukí mukúgame, e'nérale nalaka alué Pegro alué umugí. 40 'Lige alué Pegro 'le wichí júlale alué umugí alé

mochiga anichi. 'Lige alué Pegro
alé 'le wichí julasa alué umugí
gunámakame, 'lige chojkóbisiga
ilíbale alé a'bé napu bo'ile alué
mukí mukúgame. 'Lige Pegro
alé chojkóbisiga iligá, 'lige tánele
Onorúgame napurigá gu'írimala
alué mukí mukúgame. 'Lige 'ma
tánesa Onorúgame, 'lige anele alué
mukí mukúgame:
—Mué Tabita ku asisi —anele alé
iligá.
'Lige lanésiga yati e'nénele alué
mukí mukúgame. 'Lige alué mukí
etele alué Pegro alé ilígichi. 'Lige
o'weti asísile alué mukí. 41 'Lige
alué Pegro sekachí cha'pigá o'weti
elale alué mukí. 'Lige 'ma o'weti
elasa 'lige bayele alué Esukristo
oyérame alé ku re'pá napurigá
e'némala alué mukí ku ajánagame.
'Lige alué gunámakame umugí abi-
ena bayélechigó napurigá e'némala
alué mukí ku ajánagame. 42 'Lige
pe yati bochígimi machíleru larigá
níligo alé we'ká riógichi Jopa. 'Lige
we'ká alué ralámuli yati 'we a'lá
bijchígile Wa'lula ko Esukristo.
'Lige 'ma Esukristo oyérame nile
alésíko alué ralámuli. 43 'Lige alué
Pegro we'ká rawé asale bejtega
alé Jopa anilichi we'ká riógachi alé
Simoni galílachi, alué Simoni napu
waketa newame nile.

10

Jena ruwimela Onorúgame nuléligo alué Pegro napurigá gu'írimala alué wa'lula sontalo

1 Alé we'ká riógachi Sesarea
anilichi asale bilé sontalo wa'lula,
alué sontalo gapitani. Kornelio
anilime nile alué rió. 'Lige usani
siento sontalo nuleme nile alué
sontalo gapitani. 'Lige alué we'ká
sontalo suwábaga alé Italia anilichi
paísichi mochígame nile. 2 'Lige alué
Kornelio nabí rawé tánime nile
e'kali Onorúgame, 'we a'lá 'nátame
nile Onorúgame 'yuga. 'Lige alué
upila abiénachigó alieri nile, 'we
a'lá nirame nile Onorúgame. 'Lige
alué 'kúchila abiénachigó alieri nile,
'we a'lá nirame Onorúgame. 'Lige
alué Kornelio 'we a'lá nirame nile
alué uché jaré ralámuli, 'lige 'we
a'lá gu'írime nile alué ralámuli
tabilé nígame. 3 'Lige siné alí alé
nasípagana ajtígachi alué rayénali,
pe yati niraga Onorúgame etérale
alué Kornelio bilé santo ánjeli,
alué napu júlilige Onorúgame alé
rewagáchika. Alé a'bé sébale
alué santo ánjeli napu ajtile alué
Kornelio. 'Lige anele alué santo
ánjeli alé sébaga:
—¡Kuira ganili Kornelio! —anele
alé sébaga alué santo ánjeli.
4 'Lige alué Kornelio 'we majale
alué alieti etega. 'Lige alué rió Kor-
nelio rukele:
—¿Tachiri najkí mué Wa'lula?
—anele alué rió Kornelio.
'Lige anele alué santo ánjeli:
—Onorúgame 'la aké mué e'kali
tánichi. 'Lige Onorúgame 'we galegá
etiá mué Kornelio napugiti 'we a'lá
gu'írime kame mué alué ralámuli
tabilé nígame. 5 Jípeko julawa mué
oká rió alé 'mi we'ká riógachi Jopa
anilichi napurigá bayémala alué rió
oká rewégame napu Simoni anil-
ime ju 'lige aminami napu Pegro
anilime ju. 6 Alé ajtí alué tokáyola
'yuga napu Simoni anilime ju, alué
waketa newame, alé a'bé ba'wí
wa'lú ilígichi, alé bejtégame ju alué
rió —anele alué santo ánjeli.
7 'Lige alué Kornelio bayele
oká rió napu nóchame nile alé
galírale 'lige bilé alué sontalo
abiena. 'We a'lá oyérame nile alué
sontalo Onorúgame. Nabí rawé
'yuga eyéname nile alué sontalo
alué Kornelio tebuka. 8 'Lige alué
Kornelio ruyele alué bakiá rió
napurigá anele alué santo ánjeli.
'Lige Kornelio júlale alué bakiá
rió alé we'ká riógichi Jopa anilichi
napurigá bayémala alué Pegro.
9 'Lige melénala rawé 'mole
alué Pegro alé re'pá galimopa

Onorúgame 'yuga ra'ichamia. 'Lige alué bakiá rió pe bijí 'naka boichika e'yénale, ta'chó sébale alé galírale. 'Lige rawilí nile alué Pegro alé re'pá galimopa 'mochi. 10 'Lige alué Pegro e'luíle alé galimopa asagá. Alué go'ame tabilé 'cho wajsile alé galírale. 'Lige alé re'pá galimopa asagá Onorúgame etérale go'ame alué Pegro. 'Lige etele alué rewagá ewagá ilíbachi. 11 'Lige etele alué apieri gemá alé 'pa alékana ewágachika ma'chínachi. Pe kilí enale alé 'pákana, naógana chijtochi cha'pirúgame, alarigá enale alué gemá alé 'pákana. 12 'Lige alé amoba we'ká ajágame uchúkame nile: alué naó ronégame ajágame (gowí, bo'á, chibá, akasí) 'lige alué we'ká sinowí, 'lige ochá 'lige alué ajágame napu i'nime ju, (chulugí, wilú, a'wé), 'lige uché jaré we'ká e'karúgame ajágame uchule alé. 13 'Lige alué Pegro akele bilé ra'íchili. Anile alué ra'íchili:

—Pegro, ilísiwa, yati me'gá go'póaká alué ajágame —regá anele alué ra'íchili.

14 'Lige alué Pegro anele:

—Mué Wa'lula, neka tabilé chérigá go'mela alué ajágame, pecha elírigime níriga ramué ralámuli jurío. Neka tabilé siné go'yame ju alué ajágame napu tabilé elílime ju napurigá go'poa —anile alué Pegro.

15 'Lige alué ra'íchili anele:

—Tase che aniboa mué Onorúgame 'yuga. Ne 'la elá napurigá mué me'agá go'mela alué ajágame* —regá anile alué ra'íchili.

16 'Lige baisá chojkégame etérale Onorúgame Pegro alué gemá alué ajágame uchúkame. 'Lige 'ma tabilé etérale Onorúgame alué gemá, 'ma ku 'pa rewagachi 'mole alué gemá. 17 'Lige alué Pegro we'ká 'nata asale alué alieti etesa. «Tachiri ruwime ke 'smíwé alué alieti la'siá», la asale alé alué Pegro. 'Lige alué 'nata ajtígichi bijí alué Pegro, 'lige sébale alué bakiá rió alué napu júlalige alué Kornelio. 18 'Lige alué bakiá rió rukele alé yochi jaga alué ralámuli alé mochígame:

—¿Tala asé ajtí jena alué Simoni napu Pegro anilime júchigó? —anile alé sébaga alué bakiá rió.

19 'Lige alué Pegro bijí alé re'pá alé galimopa asagá, we'ká 'nata asale. 'Lige Onorúgame Alawala anele alué Pegro:

—Mué Simoni, alé jaí bakiá rió mué 'yame. 20 Re'kísiga repórawa 'lige 'yuga ra'ichawa. Tase majawa alué 'yuga simiá. Ne jula alué ralámuli —anele Onorúgame Alawala.

21 'Lige yati re'kísele alué Pegro. 'Lige anile alué Pegro alé yochi ilíbaga alué rió alé jágame etega:

—Ne ju napu 'emi 'ya. ¿Chonigá 'yamí 'emi ne'chí? —anele Pegro.

22 'Lige nejele alué bakiá rió:

—Kornelio anilime rió sontalo gapitánila, aluete jularu ramué alé 'naka. Alué rió 'we a'lá oyérame ju Onorúgame. 'Lige ralámuli jurío 'we a'lá nirame ju alué rió, napugiti 'we a'lá rió kame. Bilé santo ánjeli nulele alué Kornelio napurigá julámala ramué jena napurigá bayérowa mué. Simérátu mué alé 'mi ra'íchili ruyemia —anele alué bakiá rió napu'lige etesa alué Pegro.

23 'Lige alué Pegro alé pachami bayérole alué bakiá rió. 'Lige alé pachá mochiga, go'ame kógile alué bakiá rió. 'Lige 'ma bosásaká, 'yale gemá napurigá gemagá okómala napurigá alé che'labámala alué bakiá rió. 'Lige alé che'labasa, be'á simíbale. 'Lige alué Pegro simile alué bakiá rió 'yuga, 'lige uché jaré ralámuli napu Esukristo oyérame

* **10:15** Alué ralámuli jurío tabilé go'yame nile ajaré ajágame. Alueka anime nile tabilé bi'wígame kóríle jaré ajágame. Alueka aniame ju tabilé lisensia nígame nile napurigá go'mela alué jaré ajágame. E'nesi glosario «purificar».

nile alé Jopa mochígame, abiena
simíbale alué ralámulichigó.
24 'Lige simasa, melénala kulí
sébale alé Sesarea anilichi we'ká
riógichi. 'Lige alué Kornelio alé
asale buigá alué ralámuli. 'Lige
alué bo'né Kornelio rijimala abi-
ena mochile aléchigó. 'Lige alué Ko-
rnelio gompaniérola abiena we'ká
mochile aléchigó alué ralámuli
buigá. Alué ralámuli Kornéliote
bayérigame nile. 25 Napu'lige alué
Pegro alé sébachi, yati ma'chínale
alé galírale alué Kornelio alué
Pegro najtepamia. 'Lige alué
Kornelio alué Pegro najtépaga,
'lige chojkóbisiga chukíbale alé
bajchabeka. Ala'sile alué rió
Kornelio, pe Onorúgame neraga
etele alué Pegro. 26 'Lige alué Pegro
chijúnale la'sichi alué rió Kornelio.
'Lige sekala cha'pigá anele:

—Ilísiwa o'weti. Neka pe iligá rió
ju napurigá mué, tase Onorúgame
ju ne —anele alué Pegro.

27 'Lige alé pachami simíbale
ra'ichasia alé napu mochile alué
uché jaré we'ká ralámuli. 28 'Lige
anile alué rió Pegro alé pachá iligá:

—'La 'we a'lá sébali machiáa
'emi napurigá niru ramué ralámuli
jurío. Ramueka tabilé siné oyame
niru alé napu ejperé alué ralámuli
tabilé jurío. Onorúgameka regá
benírile ne'chí suwábaga ralámuli
'we a'lá niráwará, rekó tabilé jurío
kachi abiena 'we a'lá niráwará.
Onorúgame newale suwábaga
ralámuli. 29 'Lige napu'lige Kor-
nelio júlale alué ralámuli ne'chí
bayéniliga, ne yati e'wá tabilé
chélagá rekó 'émika e'sena ralámuli
kachi. ¿Chonigá jula mué Kornelio
alué ralámuli ne'chí bayéniliga?
¿Tachiri nakiágó 'emi ralámuli?

30 'Lige alué rió Kornelio nejele.

—Kulí, 'ma naó rawé ju, ne
ra'icha ilígichi Onorúgame 'yuga,
nasípagana ajtígichi alué rayénali,
'lige alé ma'chínaturu bilé rió
rapame o'páchigime, pe yati niraga
ma'chínaturu alué rió alé. Pe santo
ánjeli nile. 31 'Lige anile alué santo
ánjeli: «Onorúgame 'la aké mué
ra'íchachi aleké 'yuga 'lige 'we 'la
sébali machí mué 'we a'lá gu'írime
ko alué ralámuli tabilé nígame.
32 Jípeko juláwagó jaré rió alé 'mi
Jopa anilichi napurigá bayémala
alué rió Pegro alé Jopa ajtígame.
Pegro alé 'mi Simoni bejtélachi ajtí
napu waketa newame ju. Alué
Simoni anilime rió bejtégame ju
alé a'bé napu alué ba'wí wa'lú
ilígichi.» Alarigá anile alué santo
ánjeli rapame o'páchigime. 33 'Lige
júlaturu ne alué ralámuli napurigá
bayémala mué. 'La yati e'wale
mué. 'We 'la ju mué nawasa. 'Lige
jípeko jena mochírukuru ramué,
'lige Onorúgame 'la etiáguru ramué
jena mochírigo. Jípeko buigá
mochírukuru ramué akinalia alué
ra'íchili. Napurigá Onorúgame
nulele mué napurigá ruyémala
mué alué ra'íchili jena jipe, aleké
ra'íchili akinalia mochiru ramué
jipe jena —anile alué Kornelio.

Jena ruwimela napu ra'íchaligo Pegro alé Kornelio bejtélachi

34 'Lige alué Pegro anile:

—Jípeko 'la nama ne napurigá aní
Onorúgame. Onorúgame suwábaga
ralámuli 'la 'we a'lá nirame ju rekó
tabilé jurío kachi. 35 Onorúgame
nareme ju apiépiri rió napu 'we
a'lá nirame ju Onorúgame napu
'we a'lá sébali olame ju Onorúgame
'yuga. 36 Alué ra'íchili napu
nulele Onorúgame ramué ralámuli
Israeli ejperégame, alué ra'íchili
aní Esukristo ko Wa'lula suwábaga
ralámuli nuleme jena wijchimoba
mochígame. 'Lige alué rió napu
'we a'lá nirame ju alué Esukristo,
alueka 'la sébali nímala, tabilé we'ká
'nátame nímala. 37-38 'Émika 'we a'lá
sébali machí napu ikíligo we'kaná
jena Israeli. Onorúgame 'yale Esusi
bo'né alawala 'we a'wágame a'walí,
alué Esusi napu bejtégame nile

alé Nasareta. Napu'lige Juánite
rewarásiga alué Esusi, 'lige kulí
simile alé Galilea, 'lige alé chojkile
ralámuli gu'íria 'lige 'yoa ralámuli
napu Remónisite cha'pirúgame
nílige. Alarigá 'la gayénale napugiti
Onorúgameka alué 'yuga asáligame.
39 'Lige ramué 'la etéruturu larigá
yochi nayúkame alué Esusi alé 'mi
wa'lú we'ká riógachi Rusaleni, 'lige
alé uché bilena we'kaná we'ká
riógachi 'mi alé napu ejperégame
ju ralámuli jurío. 'Lige ramué alé
mochírigituru etea larigá yochi
Esusi. 'Lige alué ralámuli tabilé
nirame nile alué Esusi, 'ma me'ale
alué Esusi alé gulusichi ujchagá.
40 'Lige mukusá alué Esusi, pe
bakiá rawé kachi Onorúgame ku
ajánale alué Esusi. 'Lige jena
eyénituru alué rió Esusi ku ajánasa.
41 'Lige tabilé suwábaga ralámuli
etele jena eyénachi napu'lige ku
ajánasa. Pe ramué u'kabi ralámuli
eteru, pe napu ekí cha'pílige
bo'né Onorúgame napu ramué
ralámuli nílige. Ramueka napuíka
go'túgeturu 'lige bajíruturuchigó
alué si napu'lige ku ajánasa.
42 'Lige alué Esukrístote nulérituru
ramué napurigá ramué ruyewa
Onorúgame ra'ichálila. 'Lige ami-
nami nulértuturu napurigá ramué
ruyémala Onorúgame ajcháligo
wa'lula niraga alué Esusi na-
purigá wanápame nímala alué
resiti 'nátame ralámuli, alué napu
bijí ajagá mochí 'lige suwígame
abiena. 43 Suwábaga alué ralámuli
'we 'ya ejperégame napu ruwime
nile napu anele Onorúgame, anile
nawamio alué Esusi 'lige napu
ekí ralámuli 'la bijchígime ju Es-
usi ra'ichálila, alueka 'la e'kawa
Onorúgamete resítiri alawégame 'la
bijchígame ka chieri ka Esusi.

Jena ruwimela 'ma bajkíligo Onorúgame Alawala alé ralámulichi tabilé jurío

44 Napu'lige alué Pegro bijí
ra'icha ilígichi alé pachá galírale,
Onorúgame Alawala bajkile
suwábaga ralámulichi. 'Lige pe
si'népiriga bochígimi bajkile alué
alawá alé ralámulichi. 45 'Lige alué
ralámuli alué napu napuíka jsílige
Pegro 'yuga, alué ralámuli jurío
napu 'ma oyérame nile Esukristo,
alueka 'we e'negá jale alué ralámuli
Onorúgame Alawala bajkichi. A'boi
ralámuli juríoka tabilé mayele
Onorúgame Alawala bajkirao alué
ralámulichi tabilé jurío, alekeri 'we
e'negá jale. 46 'Lige alué ralámuli
napu 'ma nígame nile Onorúgame
Alawala, alueka chojkile ra'icha
we'ká se'winátiri ra'íchili napu
'yako tabilé alarigá ra'íchame
nílige. Ra'íchale chiena semáriga ko
Onorúgame. 47 'Lige Pegro anile:

—Alué ralámuli 'ma nígame ju
Onorúgame Alawala napurigá
ramué. Pecha che anéwagó na-
purigá tabilé rewarárigame nímala
alué ralámuli ba'wichí bochígimi
bokuíka —anile Pegro.

48 'Lige Pégroka nulele re-
warániliga alué ralámuli, na-
purigá alué uché jaré ralámuli
'la machimela alué ralámuli 'ma
a'réligo napu bajchabé 'nátame
nílige 'lige 'la bijchiá alué Esukristo
oyérame ko. 'Lige alué ralámuli
'we anele alué Pegro napurigá
alé asimela pe'wera alué ralámuli
'yuga.

11

Jena ruwimela Pegro ruwíligo napu lakíliga alé Sesarea

1 Alué makué oká ralámuli napu
Esusi nóchili 'yálige, 'lige alué uché
jaré ralámuli Esukristo oyérame
alé Jurea anilichi ejiro mochígame,
suwábaga alué ralámuli machile
alué ralámuli tabilé jurío 'ma
oyériligo Onorúgame nila ra'íchali.
2 Napu'lige sebasa alué Pegro alé
Rusaleni, alué ralámuli Esukristo

oyérame alé Rusaleni mochígame
sairaga ra'íchale alué Pegro olagá.
3 Anele:
—Mué rió, ¿chonigá simí mué
alué ralámuli kólimia alé tabilé
jurío ralámuli ejperélachi? 'Lige alé
go'ame go'ale mué alué ralámuli
'yuga. 'Lige alué ralámuli tabilé
alarigá nokame ju napurigá noki-
ame niru ramué.* —anele alué
ralámuli.
4 'Lige Pégroka 'we a'lá ruyele na-
purigá ikílige bo'né:
5 —Ne alé we'ká riógachi
Jopa anilichi ajtigéturu. 'Lige
Onorúgame 'yuga ra'icha ajtigé ne
alé. 'Lige alé asagá Onorúgame
etératuru ne'chí we'ká e'karúgame.
Etéturu ne napuyeri gemá alé
'pákana rewagáchikana ma'chínachi.
'Lige alé 'pákana o'wékana enáturu
alué gemá. 'Lige alué napuyeri
gemá napurigá naógana chitochi
cha'pirúgame alarigá enáturu alué
gemá alé 'pákana rewagáchikana.
'Lige alé a'bé asíbaturu napu ne
ajtigé. 6 'Lige ne 'we a'lá e'néturu
alué napuyeri gemá alé asibasa.
'Lige etéturu ne alé amoba we'ká
ajágame naó ronégame uchúkachi
alé gemachi. 'Lige uchuke
alué we'ká ajágame alé galírale
bukurúgame, 'lige alué jami oyame
abiena, 'lige alué i'nime, 'lige alué
sinowí, 'lige uché jaré jami oyame
ajágame. 7 'Lige aké ne bilé ra'íchili.
Aníchane alué ra'íchili: «Mué Pegro,
ilísiwa mué alé, 'lige me'gá go'poa
alué ajágame.» 8 'Lige neka anéturu:
«Tase alarigá aniboa mué Wa'lula.
Neka alué jaré ajágame tabilé siné
go'yame ju, tabilé alarigá nokiame
niru ramueka.» 9 'Lige alué ra'íchili
aníchane: «Tase saega ra'ichawa
mué Onorúgame olagá. Onorúgame
'la elá napurigá alué ajágame me'gá
go'mela mué», alarigá aníchaneturu
alué ra'íchili. 10 'Lige baisá aníchane
alué ra'íchili alarigá. 'Lige 'ma
baisá anisá alué ra'íchili, 'lige ku
alé rewagachi kíbuturu alué apieri
gemá. 11 'Lige alé galírale napu ne
ajtigé, a'lige seba bakiá rió napu
alué Kornelio júlalige alé 'naka
Sesaréachi anilíchika. 12 Onorúgame
Alawala ruyéturu ne'chí alué
ralámuli alé galírale sébaligo napu
ajtigé ne. 'Lige aníturu Onorúgame
Alawala siméra ne alué bakiá rió
'yuga. Alekeri ne tabilé we'ká
'nátaga simí ne. 'Lige usani rió
alué Esukristo oyérame alé we'ká
riógichi Jopa mochígame, alué si
simíbaturu ne'chí 'yuga alé Sesarea
anilichi. Suwábaga ka simáruturu
ramué alé Kornelio bejtélachi.
13 'Lige alué Kornelio ruyéturu bilé
santo ánjeli etéoriéturu alé bo'né
bejtélachi. Aniárátúru alué santo
ánjeli: «Mué rió, julawa jaré rió
alé we'ká riógichi Jopa napurigá
bayémala alué oká rewégame rió,
alué Simoni napu Pegro anilime ju.
14 Alué rió bayésiga 'la ruwimela
churigá 'la ma'chínamala mué alé
resiti bowechi 'lige churigá 'la
buyásimili ko alué resiti bowechi
alué ralámuli napu ekí mochí
jena mué bejtélachi.» 15 'Lige
alué Kornelio suwénasa ra'icha,
'lige ne ralámuli rejcholi ruyea
ajtígichi alé, Onorúgame Alawala
yati bajkile alué ralámulichi. Alué
alawá bajkile alé ralámulichi pe
a'chigóriga napurigá bajkile alué
alawá 'ya ramuechi. 16 'Lige ne
'nata napurigá anílige alué Wa'lula
Esusi. Aniéturu alué Wa'lula: «Alué
Juánika pe ba'wite rewarame nile.
Jipe 'émika Onorúgame Alawálate
rewarárigame nímala», aniéturu
Esusi. 17 Onorúgame 'yásaká bo'né
Alawala alué ralámuli tabilé jurío
a'chigóriga napurigá 'yale ramué
napu'lige ramué 'la bijchígirige
alué Wa'lula Esukristo ko, 'lige
¿ne 'lacha animela tabilé 'la ko
Onorúgame Alawala bajkiá alué

* **11:3** E'nesi glosario «circuncisión».

ralámulichi? ¿Chieri ju ne napurigá
Onorúgame saega asimela?
18 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni
mochígame, alué ra'íchali akisá,
tabilé che anigá mochíbale. Tabilé
ne'óchale alué Pegro. Pe iligá
cheliera 'yale 'nalina Onorúgame.
Anile:
—¡Onorúgame 'la elile alué
ralámuli tabilé jurío napurigá
'la a'rémala alué ralámuli alué
resiti 'nátili, napurigá 'la bi'ígame
alawega mochímala 'pa rewagachi
nabí Onorúgame 'yuga!

Jena ruwimela bijchígiligo Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli Antiokía mochígame

19 Napu'lige me'líliru Siteba,
júmasele we'ká alué ralámuli
Esukristo oyérame we'kaná
ichúrimi. 'Lige jaré abé mejká
simíbale alé ejiro Benísia anilichi.
'Lige jaré simíbale alé Chipre
anilichi rabó alé nasipa wa'lú
ba'wichí, 'lige jaré alé Antiokía
anilichi wa'lú we'ká riógichi. 'Lige
alemi sebasa 'we ruyele alué
Esukristo ra'ichálila alué ralámuli
jurío napu alé mochígame nile.
Tabilé ruyele alué ralámuli tabilé
jurío. 20 'Lige jaré ralámuli Rusaleni
júmasilige Chipre mochígame nílige
'lige jaré Sirene mochígame nílige.
'Lige alué júmisiga sébale alé An-
tiokía. 'Lige alé sebasa chojkile
ra'íchali ruyea alué ralámuli jurío
'lige alué ralámuli tabilé jurío
abiénachigó napu griego ra'íchame
nile.† 'Ma ruyele alarigá níligo
alué Wa'lula Esusi. 21 Onorúgame
gu'irile alué ralámuli napurigá 'la
ruwimela, 'lige we'ká ralámuli 'la
bijchígile alué ra'íchali, 'liko 'ma
we'ká ralámuli a'rele bo'né 'nátili
'lige oyérale alué Wa'lula Esusi
na'tálila.
22 'Lige alué we'ká ralámuli
Esukristo oyérame alé Rusaleni
mochígame akele alakió alué
ralámuli alé Antiokía mochígame.
'Lige alarigá akisá, júlale alué rió
Bernabé anilime alé Antiokía.
23 'Lige alué rió alé Antiokía sebasa,
etele Onorúgame 'we a'lá gu'irio
alué ralámuli alé mochígame. 'Lige
'we ra'sálágá asale alué Bernabé
etega 'we a'lá gu'írio Onorúgame,
alekeri 'we ra'sálále. 'Lige ruyele
alué ralámuli bilé rejcholi napurigá
alué ralámuli 'la nabí oyéramala
Wa'lula Esusi tabilé we'ká 'nátaga,
'la bi'lepi 'nátaga. 24 'Lige alué Bern-
abé 'we a'lá rió nile, Onorúgame
Alawala alawégame nile. 'Lige
'we a'lá bijchígime nile Onorúgame
ra'ichálila. 'Lige alué uché jaré
we'ká ralámuli napu ekí akele alué
Bernabé ra'ichálila, 'we a'lá oyérale
alué Wa'lula Esusi ra'ichálila.
25 'Lige alué Bernabé simile alé
Tarso anilichi we'ká riógichi alué
rió Sauli bayemia. 26 'Lige rewisá
alué Sauli, 'lige 'yuga simile alé An-
tiokía. 'Lige alé Antiokía sebasa
alé mochile bilé bamí alué oká
rió, Esukristo ra'ichálila beniria
alué we'ká ralámuli alé mochígame
Esukristo oyérame. 'Lige alé cho-
jkile pe kulí siné «Kristiano» aniá
alué ralámuli Onorúgame oyérame.
«Kristiano» aniáká «Kristo Oyérame»
aniame ju.
27 'Lige pe a'kinana sébale jaré rió
Esukristo oyérame napu benílige
Onorúgame ra'ichálila. 'Lige alué
rió alé Rusalénika simíbagame
nile. Sébale alé Antiokía. 28 'Lige
alué bilé rió Agabo anilime alé
a'bé ilíbale napu mochile alué
Esukristo oyérame ralámuli. 'Lige
alé iligá ra'íchale alué rió. 'Lige
Onorúgame Alawala gite machigá
anile alué rió ra'íchali ruyá alarigá
nimio a'kinana rawé. 'Lige 'we
gunarúmerá alué go'ame alé, tabilé
nerúmará go'ame alé bochígimi
gawichí we'ká rawé kachi. 'Lige

† **11:20** Alué ralámuli Chipre ejperégame 'lige Sirene ejperégame griego ra'íchame nile. 'Lige alué Barnabasi Chipre bejtégame nile.

'la bijchiá nile. ('Lige a'kinana alué
Kláurio anilime rió wa'lula nílige
tabilé nerule go'ame. 'Lige alé
Jurea wa'lú ejírochi abéchigo rajpé,
tabilé i'tele go'ame.) 29 'Lige alué
ralámuli alé Antiokíachi ejperégame
alué Esukristo oyérame, 'nátale
juláline alé ejiro Jurea anilichi
jaré rió alué Esukristo oyérame,
enomí o'tóriga julamia, napurigá
gu'írimala alué ralámuli Esukristo
oyérame alé Juréachi ejperégame.
A'pílipi ralámuli nejile enomí napu
ekí ikiro. Jaré abé nígame, alueka
abé we'ká nejile, alué tabilé we'ká
nígame pe'kabi nejile. 30 'Lige
'ma napabusa, juláliru enomí
o'tóriga alué Bernabé anilime rió
'lige alué Sauli si alé 'mi Jurea
napurigá 'yámala alué e'wélala
napu Esukristo oyérame nuleme
nílige alé Jurea mochígame.

12

Jena ruwimela alué wa'lula Erore 'we resí oláligo alué Esukristo oyérame

1 'Lige alué rió wa'lula Erore
napu nulame nílige alé Juréachi,
cha olánile alué ralámuli Esukristo
oyérame, 'lige alekeri nulele alué
sontalo cha'píniliga jaré alué
ralámuli Esukristo oyérame. 2 'Liko
cha'píliru alué Santiago (Akobo)
'lige me'líliru we'lí siparínate.
Santiago Juani ba'chila nile. 3 'Lige
alué jaré ralámuli jurío tabilé
Esukristo oyérame 'we ra'sálagá
rejpile alué Santiago me'lisuga.
'Lige alué rió wa'lula Erore
machisá alué ralámuli 'we ra'sálagá
mochigo alué Santiago me'lisuga,
'lige nulale alué Erore napurigá
cha'pibóachigó alué rió Pegro
anilime. Napu'lige piesta newáliru
napu go'yame nile alué baní tabilé
ro'érigame kawali, a'lige cha'píliru
alué Pegro. 4 'Lige cha'pisuga
alué Pegro, galírale bajcháliru.
'Lige alé napu asale alué Pegro
galírale, alé mochile makué usani
sontalo alué Pegro tebuka. Naoka
repume nile siné, 'lige uché jaré
naó abé i'libeko repume nile.
'Lige alué Erore o'tiame 'nátale
gustisia olamia alé we'ká ralámuli
mochígichi nujubapi, 'ma suwisá
alué piesta Páskua anilime. Najkile
napurigá we'ká ralámuli etémala.
5 'Lige alué piesta ta'chó suwénachi,
'lige alué uché jaré ralámuli alué
Esukristo oyérame 'we iwégame
tania mochile nejkúrali Onorúgame
napurigá taché olawa alué rió
Pegro alé galírale.

Jena ruwimela Onorúgame 'we a'lá gu'íriligo Pegro

6 'Lige rapakónala rukó napu'lige
alué rió Erore ma'chí pánilichi
alué rió Pegro, 'lige Pégroka 'we
gochigá bo'ile alué oká karénate
buléríga. Alué bilé karena guwala
alué sontálochi chérigame nile, 'lige
alué uché bilé karena guwala alé
uché bilena sontálochi chérigame
nile. 'Lige alué uché jaré sontalo
alé yochi repuka mochile. 7 'Lige
pe abé i'libeko pe yati niraga
ma'chínale alué santo ánjeli alé
napu bo'ile Pegro, alué santo
ánjeli napu alué Wa'lula Esukristo
júlale. 'Lige alué santo ánjeli ajchale
a'chigachi nochagá. 'Lige anele
ajchasa alué Pegro:

—Wériga Pegro, ilísiwa o'weti.

'Lige alué karena pe yati ruj-
sule sekachí bulurúgame. Pe a'boi
su'pale alué karena. 8 'Lige anele
alué santo ánjeli:

—Yati o'pachátawa, 'lige yati
akarawa.

'Lige alué rió Pegro yati e'wale
lanilía.

'Lige anile alué santo ánjeli:

—Ne'chí najátawaká —anile.

9 'Lige alué Pegro yati simile
alemi guwana napu enale alué
santo ánjeli. 'Lige alué Pegro
tabilé 'la machile, tabilé bijchiá
kolale alué. Pégroka pe remua

bo'igó mayele. 10 'Lige simárale alé
napu alué oká sontalo mochile alé
a'bemi alué Pegro repuka. 'Lige
alemi simárale napu mochile uché
jaré sontalo. 'Lige arigá sébale alé
napu ilile alué 'we enati 'yera. 'Lige
alué 'yera jiérote newárigime nile.
'Lige alué 'yera jiero pe bo'né i'pule
alemi sébachi 'lige buyásele alemi
ma'chimi. 'Lige buyasa pe'wera
e'yénale okaka alé 'mimi we'ká
riógichi niraga. 'Lige pe alemi si
pe yati tané ikile alué santo ánjeli.
11 'Liko alué Pegro 'la bijchígile
alué santo ánjeli 'síligo ma'chí 'pa
galírale bajcháriga ajtígachi. Anile
alué Pegro:

—Neka 'la machí alué Wa'lula
Esukristo júlaligo bilé santo ánjeli
ma'chí pamia galírale bajcháriga
ajtígachi ne resí olánilichi ne'chí
alué Erore 'lige aminami alué
ralámuli jurío. Alué Wa'lula
Esukristo 'sile ne'chí gu'iria.

12 'Lige machisá alué Pegro 'la
bijchiá ko, 'lige 'we yati simile napu
María bejtélachi nile. Alué María
alué Juani eyela nile, alué Juani
napu Marko anilime nílechigó.
Alé napu María bejtégame nile
we'ká mochile ralámuli Esukristo
oyérame alé napuíka Onorúgame
tania napurigá alué Pegro tabilé
me'liboa alé galírale bajcháriga
ajtígachi. 13 'Lige alué Pegro alé
yóchika reporále alé galírale sébaga
alué mukí María bejtélachi. 'Lige
bilé mukí iwé simile alé yochi
e'nemia. Alué mukí Rora anilime
nile. 14 'Lige alué mukí Rora
yati machile alué Pegro ra'icháliła
ko. 'Lige machisá Pegro ko,
'we ra'sálále 'lige 'we yati 'male
ruyemia uché jaré ralámuli napu
mochile alé nibilé i'pusa yochi,
tabilé nélábale alué 'yera i'púlime.
15 'Lige alué ralámuli alé pachá
mochígame anele:

—'La abé tóntatiri júpaché mueka
—anéleru alué mukí ruyachi.

'Lige alué mukí anile:

—Neka tabilé 'yega aní, 'la bi-
jchiá ju —anile alué mukí.

'Lige anile alué ralámuli:

—Pe Pegro alawálala júleké alué
aleka ilígame —anile alué ralámuli.

16 'Lige alué Pégroka abéchigo
a'wágame rejporale alé yóchika.
'Lige alué ralámuli arigá i'pule alué
'yera. 'Lige alué ralámuli etele alué
'yera i'pusa aleka iligó alué Pegro.
'Lige 'we majale alué ralámuli alué
Pegro etega. 17 'Lige alué Pegro
sekate sulile alué ralámuli. 'Lige
anele:

—¡Kilí jasi 'emi ralámuli! —anele.

'Lige ruwile alué Pegro
Onorúgame ma'chí páliga alé
galírale bajcháriga ajtígichi.

'Lige anile:

—Ruyesi Santiago alué napu Es-
usi nasípasi bonila ju, chukíligo ne,
'lige abiena alué uché jaré ralámuli
Esukristo oyérame.

'Lige pe u'kabi ra'ichasa, simile
chíbamia uché bilénami.

18 'Lige che'lisá we'ká 'nata
mochile alué sontalo alué Pegro
repúkame.

—¿Koche kiba alué Pegro?
—anile alué sontalo.

19 'Lige alué wa'lula Erore 'we
a'wágame nulale 'yánaliga alué
Pegro. 'Lige alué sontalo tabilé
asé rewale alué Pegro. 'Lige alué
sontalo tase rewisá alué Pegro,
alué Erore 'la iwégame rukele alué
makué usani sontalo, alué napu
Pegro repuka mochílige galírale
bajcháriga ajtígachi. 'Lige tabilé
ruyele koche ajtigá Pegro, pecha
machíliga alemi ajtigó alué Pegro.
'Lige alué Erore uché jaré sontalo
owile napurigá me'limela alué
sontalo Pegro repúkame. 'Lige pe
a'kinana alué wa'lula Erore simile
Rusaleni asagá 'lige 'letu simile
Sesarea anilichi we'ká riógichi, 'lige
alemi we'ká rawé asimeli nile alué
rió Erore.

*Jena ruwimela mukúligo alué
wa'lula Erore*

20 'Lige alué wa'lula Erore 'we
ayoga asale alué ralámuli we'ká
riógachi Tiro mochígame 'yuga.
'Lige alué ralámuli alé we'ká
riógachi Sironi mochígame ralámuli
'yuga abiena 'we ayoga asale alué
rió Erore. 'Lige alué ralámuli
machisá alué wa'lula Erore 'we
ayoa ajtigó, 'lige ra'íchale alué
we'ká ralámuli a'bopi ka, napurigá
simámala alué wa'lula Erore
e'nemia. 'Lige alué ralámuli alé
Sesarea sebasa, 'lige gompaniétale
bilé rió alé ajtígame Blasto anilime
rió. Alué rió Blasto alué Erore
galila repume nile alé. 'Lige alué
Blasto gatele napurigá ra'ichámala
alué ralámuli alué Erore 'yuga.
Alué ralámuli alé okaná we'ká
riógichi mochígame tabilé najkile
napurigá ayoga asimela alué Erore
napugiti alué go'ame alé 'nólame
níligame alué ralámuli, alué Tiro
mochígame. 'Lige alué Sironi
mochígame ralámuli abiénachigó alé
'nólame nile go'ame, alé napu Erore
nulame nile. 21 'Lige napu'lige
sébale alué rawé napu ra'icháwili
nile, alué Erore o'pachátale bilé
o'pacha 'we semati ta'wesi anaga.
'Lige alué o'pachátasa, asíbale alé
wa'lú mutélachi. 'Lige alé asagá
ra'íchale bilé ra'íchili. 22 'Lige alué
ralámuli anile alué ra'íchali akisá,
e'wele ra'íchaga anile:

—¡Tabilé ralámuli ju alué 'sika
aniá, pe bilé Onorúgame ju 'sika
aniá alué! —anile alué ralámuli.

23 'Lige alué santo ánjeli sébale
alé pe yati neraga. 'Lige alué
santo ánjeli 'we a'wágame nayulí
'yale alué Erore. Alué rió wa'lula
Onorúgame mayérime níligame.
Alekeri Onorúgame 'nátale nayulí
'yamia. 'Lige alekeri nayulí 'yale
alué santo ánjeli. 'Lige 'ma kuchile
alué rió. 'Lige mukule alué rió
Erore kuchiga.

24 'Lige alué ralámuli alué
Esukristo oyérame we'kaná
simíbale Onorúgame ra'ichálila
benírisia alué ralámuli, alé ichúrimi
we'ká riógichi. 'Lige alué we'ká
ralámuli aminacho we'ká oyérale
Onorúgame ra'ichálila.

25 Alué Bernabé, 'lige alué Sauli,
'ma nachutasa alué enomí alé
Rusaleni, 'lige bayérole alué Juani
napu Marko anilime nílechigó, 'lige
ku sébale alé Antiokía anilichi.

13

Jena ruwimela Onorúgame Alawala nóchili 'yáligo oká rió

1 Alé we'ká riógichi Antiokía
anilichi mochile we'ká ralámuli
alué Esukristo oyérame. 'Lige jaré
alué Esukristo oyérame ruwime
nile napu anele Onorúgame.
'Lige uché jaréchigo rió mochile
Onorúgame ra'ichálila benírame.
Bilé alué Bernabé anilime nile, 'lige
uché bilé Simoni napu Chókame
anélime nile, 'lige uché bilé Lusio,
'lige uché bilé Manaeni, 'lige uché
bilé Sauli. Alué Lusio alé Sirene
ochérigame nile. 'Lige alué Man-
aeni napu'lige 'ya bijí u'taka, Erore
gompaniérola nile, alué Erore napu
a'kinánaka wa'lula nílile. 2 'Lige bilé
rawé ayuna mochile alué ralámuli,
'lige a'walí tania alué Wa'lula
Onorúgame. 'Lige a'walí ta jaga
alué ralámuli, akele Onorúgame
Alawala ra'íchachi. 'Lige anile ye
ra'íchili:

—Neka najkí napurigá julámala
'emi alué Bernabé 'lige alué
Sauli si alé uché bilena napurigá
beníramala ralámuli alé mochígame
ne nila ra'íchali —anile alué
ra'íchili.

3 'Lige alué ra'íchili akisá alué
ralámuli, aminabi ayúnale alué
ralámuli 'lige a'walí tale. 'Lige
mo'chí nochale alué oká rió
napurigá 'we a'lá sébali nochámala
alué nóchali, 'lige júlale alué oká rió
alé 'mimi.

Jena ruwimela Bernabé 'lige Sauli ruwíligo Onorúgame ra'ichálila alé Chipre

4 'Lige Onorúgame Alawala júlale
alué oká rió alé Selusia anilichi
we'ká riógichi alé wa'lú ba'wichí
suweke. 'Lige alé sebasa alé 'mi
uché bilena simíbale alué oká
rió. Bárkochi simíbale. 'Lige alé
napu sébale alué oká rió, Chipre
anilichi nile alé napu ilile wa'lú
gawí wa'lú ba'wichí nasipa. 'We
riógame nile alé abiena. We'kaná
we'ká riógichi nile alé rabó. 5 'Lige
sébale alué oká rió alé bilena we'ká
riógichi Salamina anilichi. 'Lige alé
sebasa, simíbale alué oká rió alé
u'tá re'obachi «sinagoga» anilime.
'Lige we'kaná u'kuchí re'obachi
e'yénale alué rió alemi. 'Lige alué
oká rió alemi bilena u'tá re'obachi
sebasa, 'lige benírale Onorúgame
ra'ichálila. 'Lige alué rió Juani napu
Marko anilime nile, abiénachigó
eyénale alué oká rió 'yuga alemi,
nejkúriga eyénale alemi. 6 'Lige
we'kaná we'ká riógichi e'yénale,
arigá sébale alé Papo anilichi we'ká
riógichi. 'Lige alé natépale bilé
rió jurío napu sujkurúgame nile.
Oká rewégame nile alué rió, Bar-
Esusi anilime nile bilé rewalá,
'lige Elímasi anilime nile uché
bilé rewalá.* 'Lige 'we 'yégame
nile, Onorúgame ra'ichálila nareme
kóríle alué rió. 7 'Lige alué wa'lula
Chipre nulame pe sujkurúgame
gompaniérola nile. 'Lige alué
rió wa'lula Serjio Páulo anilime
nile 'lige 'we rejchirúgame nile
ra'íchaga, 'we a'lá 'nátaga gateme
nile ra'íchali. 'Lige alué rió wa'lula
bayele alué Bernabé 'lige Sauli si
napurigá smela alé napu ajtile alué
rió wa'lula napurigá ruwimela
alué ra'íchili Onorúgame ra'ichálila
alé sébaga alué oká rió. 8 'Lige
alué rió sujkurúgame 'ma sairale
alué oká rió. 'Lige tabilé najkile
napurigá alué wa'lula bijchígamala
Onorúgame nila ra'íchali. 9 'Lige
alué rió Sauli anilime rió oká
rewégame nile, 'lige uché bilela
rewalá Páulo anilime nile. 'Lige
Onorúgame Alawala 'we semáriga
gu'írile alué Sauli. 'Lige alué Sauli
o'wé e'nele alué rió sujkurúgame.
10 'Lige anele o'wé e'negá iligá alué
Sauli alué rió sujkurúgame:

—Mueka pe Remónisi inolá
júke'é. Pe ralámuli 'yégiga oyame
rió ju mué. 'We iníliga eyéname
rió ju mué. Pe sayégame ju mueka
suwábaga a'lala. Pe nasabua ajtime
ju mué Onorúgame nejílala 'nátili.
¿Chonigá tabilé a'kabámana rekame
júpaché mué alué bowé Onorúgame
nila? 11 Jípeko Onorúgamete
gastigáriwa mué. Jípeko 'ma tabilé
ma'chílime gainámala mué napusí
Onorúgame najkí.

'Lige alué rió yati tabilé
ma'chílime gayénale anésiga. Alué
níriga ka rukó niraga nile. 'Lige
tabilé ma'chílime gainasa alué
rió, 'lige 'yale bilé ralámuli sekate
nochagá napurigá o'tomela alé
'minami sekachí cha'pigá. 12 'Lige
alué wa'lula lakime etesa alué rió
tabilé ma'chílime gayénichi, 'lige
'we a'lá semáriga bijchígale alué
ra'íchali napu ruwílige alué Páulo
alé iligá. 'We a'lá nirá ilile alué rió
wa'lula alué Páulo ra'íchachi.

Jena ruwimela simíbaligo alué
ralámuli uché bilena

13 'Lige alé Pápochi bárkochi jímale
alué rió Páulo (Sauli) 'lige alué
gompaniérola si, 'lige bajonile
alé na'lebo 'nálige uché bilena
Perge anilichi we'ká riógichi alé
Pampilia anilime ejírochi. 'Lige
alué rió Juani pe alé Pérgechi ro'ile
alué Páulo 'yuga enegé, pe ku
guwana simile, ku alé Rusaleni
anilichi sébale alué rió. 14 'Lige
alué ralámuli simíbale alé 'mi uché
bilena Antiokía rewégichi we'ká
riógachi. 'Lige Pisilia ejiro nile
alé. 'Lige alé sebasa, bilé rawé
sawalachi resíbulichi nile, simíbale

* **13:6** Bar-Esusi aniáká Esusi inolá aniame nile. Elímasi aniáká pe sujkurúgame aniame nile.

alué oká rió alé 'mi u'tá re'obachi
«sinagoga» anilime. 'Lige alé
re'obachi sebasa, alé pachá mo'ile
alué oká rió. 15 'Lige alé pachá bilé
rió ra'íchale alué osilí napu alué
Moisesi osálige 'ya bajchá rawé.
Abiénachigó ra'íchale alué osilí
napu osálige 'ya rawé alué ralámuli
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame. 'Lige alué ralámuli
re'obachi nulame bayele alué Páulo
napurigá ra'ichámala alé re'obachi.
'Lige anele:

—'Emi ralámuli israelita na-
purigá ramué, nerúsaká bilé
ra'íchali napurigá oiláriwa ralámuli
napu ekí jena mochí, anibóaguru
jipe.

16 'Lige o'weti ilísale alué Páulo
'lige sekate anele napurigá kilí
mochímala alué ralámuli. 'Lige
anele:

—'La gepusi 'emi ralámuli
israelita napurigá ne, 'lige
abiénachigó 'emi ralámuli tabilé is-
raelita napu ekí 'la 'we a'lá nirame
ju Onorúgame. 17 Alué Onorúgame
napu ramué ralámuli israelita 'we
'la nirá, alueka 'we 'yasi 'we gu'írile
alué ralámuli israelita napurigá
'la we'ká o'chéramala napu'lige bijí
Ejipto mochiga pe sígame niraga.
'Lige a'kinana Onorúgame bo'né
a'walílate buyánale alué ralámuli
israelita alé Ejipto mochígichi.
18 'Lige alué ralámuli israelita oká
liá bamí mochile alé jami wakígachi
napu tabilé 'wesi ralámuli ejperele.
'Lige 'we i'nílime nile alué ralámuli
israelita alé jami mochiga,
nobi Onorúgame abirigáchigo 'la
anáchale ko. 19 'Lige Onorúgame
gu'írile napurigá 'la neyúrimala alué
ralámuli israelita alué uché jaré
e'sena ralámuli Kanani mochígame
'yuga nakoa. 'Lige alué ralámuli
israelita 'ma alué gawí niga ejtebile
Kanani nerúgame. Alué ralámuli
Kanani mochígame we'kaná cho-
jkégame ra'íchame nile, gicháomana
chojkégame ra'íchame nile alué
ralámuli alé Kanani mochígame.
'Lige alé ejperele alué ralámuli
israelita napurigá 'la a'boi gaw-
ila niraga. 20 Bajchaka Ejipto
mochile naó siento bamí, 'lige
naosa makué bamí mochile alé
wakígachi, 'lige makué bamí nokale
nakoa Kanani anilichi. 'Lige
Onorúgame ajchale bilé wa'lula
selígame ra'íchali gateme, 'lige
mukusáká chéchigo bilé ajcháliru.
'Lige a'kinana we'ká bamí kachi,
alué Samueli nachule alué selígame
asibálime. 21 'Lige alué ralámuli
alé mochígame Onorúgame tánele
napurigá ajchámala bilé rió abé
wa'lula bochígimi gawichí nulame
alé Israeli. 'Lige Onorúgameka alué
Sauli anilime rió ajchale napurigá
wa'lula nímala napu alué Siso inolá
nile. Alué Benjamini rijimala nile
alué Siso, alué 'we 'ya ajtígame rió.
'Lige alué Sauli oká liá bamile alé
wa'lula asagá. 22 'Lige alésíko alué
bo'né Onorúgame bujele nóchili
alué Sauli. 'Lige bo'né Onorúgame
uchéchigo bilé wa'lula ajchale napu
Rabí anilime nile. 'Lige alué bo'né
Onorúgame ruyele alué ralámuli
alarigá ko alué rió Rabí. 'Lige
anile Onorúgame: «Isaí inolá ju
alué Rabí anilime. 'Lige alué Rabí
'la bi'lepi 'nátame ju ne'chí 'yuga.
'Lige 'la sébali olámala alué rió
napurigá nulémala ne bo'né», anile
Onorúgame. 23 Bilé alué Rabí riji-
mala nujubá ochérigame Esusi nile.
Onorúgame júlale napurigá ralámuli
israelita a'kabámana jawámala.
'La bijchiá nile napurigá anílige
Onorúgame 'ya. 24 'Lige pe bajchabé
abé 'yabé bijí ta'chó nóchachi
alué Esusi, alué rió Juani anele
suwábaga alué ralámuli Israeli
mochígame: «A'rewa alué chátiri
'nátili, 'lige 'la rewarárigame niwa
alé ba'wichí bochígimi bokuíka
'nalina 'emi ralámuli napurigá alué
uché jaré ralámuli 'la machimela
'emi ralámuli Onorúgame oyérame

ko.» 25 'Lige napu'lige amulí mukiá
alué Juani, anile alué Juani: «'Emi
ralámuli buwewa bilé wa'lula napu
Onorúgame julámioríle. Neka tabilé
alué ju, neka pe se'nú ju. Alué
napu 'emi buwé, alueka 'ma amulí
seba, pe'wé pe'kabi rawé kachi
'ma sebámala alué wa'lula. Alueka
'we najtékame nímala. Neka tabilé
alarigá najtékame ju, neka pe
apiépiri rió kame.»

26 › 'Emi ralámuli jurío Abraámi
rijimala, 'lige 'emi ralámuli tabilé
israelita, 'emi napu 'we a'lá nirame
ju Onorúgame, suwábaga 'emi 'we
a'lá gepusi ye ra'íchili rejcholi. Ye
rejchólika ju napurigá buyásiwa
resítiri bowechi. Suwábaga 'emi
nila ju ye rejcholi. 27 Alué ralámuli
napu alé Rusaleni ejperégame nile,
'lige suwábaga alué e'wélalachigó,
tabilé námale alué osilí alué napu
osálige alué 'ya mochígame rió
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame. Alé osilichi 'we 'la
ruwime nile churigá nímala alué
Esusi. 'Lige nabí rawé sawalachi
resíbulichi 'we akeme nile alué
ra'íchali alué ralámuli. 'Lige
abirigáchigo tabiléchigo námale
ko. 'Lige alué ralámuli Rusaleni
mochígame anile: «Me'libóleké alué
Esusi.» 'Lige alarigá 'la sébali olale
napurigá osirúgime nile 'ya rawé.
28 'Lige alué ralámuli alué Rusaleni
mochígame, napu'lige cha'pisá
alué Esusi, tabilé chérikáme nile
Esusi napurigá me'liboa. 'Lige
alué ralámuli pe alarigá tánale alué
wa'lula Pilato napurigá me'liboa.
29 'Lige 'la alarigá oláliru alué
Esusi napurigá osálige alué 'ya
mochígame ralámuli, 'lige 'ma
me'lisá alé gulusichi ujchagá alué
Esusi, 'lige re'kibúliru alué Esusi
'ma mukúgame, 'lige o'tole 'mi
resochí joka newárigime rekamia
alué mukúgame. 30 'Lige alué
bo'né Onorúgame uchéchigo siné
ajánale. 31 'Lige alué ralámuli napu
Esusi gompaniérola nílige napu'lige
Galiléachi simasa 'mi Rusalénichi
si sebasa ta'chó mukuchi, alué
ralámulika we'sá etele Esusi
a'kinana napu Esusi ku ajánasa.
Jípeko alué ralámuli júkuru napu
ra'íchali ruigá e'yena ralámuli jurío
churigá níliga Esusi 'ya rawé 'lige
jipe churigá ka Esusi.

32 › 'Lige ramué jipe jena
mochiru napurigá rupoa alué
ra'íchili semati. Onorúgame
bo'né anele alué ralámuli 'ya
mochígame ramué rijimala
ralámuli gu'írimoríle. 33 Jípeko 'ma
a'lá sébali olale. Napu'lige ku
ajánisa alué Esusi, 'ma a'lá sébali
olale napu anílige 'ya. 'Lige alé
bilena apélichi napu uchú alué osilí
Onorúgame ra'icháliła, alé uchú
jaré osilí wikarame (napu Salmo
anilime ju yolí ra'íchaga), 'lige
alarigá wikarame ju alué wiká:†
«Mueka 'la ne'chí inolá júkuru, jípeko
'ma ajchámala ne mué napurigá
wa'lula nímala mué jena wijchi-
moba bochígimi nulame.» Alarigá
anile Onorúgame. 34 Napu'lige
mukule Esusi Onorúgame ku
ajchale, jípesíko 'ma tabilé siné
mukumela alué Esusi. Alué
ra'íchali 'ya nerúgame ka alarigá
aní:‡ «Ne 'la gu'írimala mué na-
purigá anele ne alué Rabí anilime
rió 'ya bejtégame. 'Lige 'la bijchiá
aní ne», anile Onorúgame.» 35 'Lige
alé uché bilena apélichi napu uchú
alué osilí alué wikarame, anime
ju: «Onorúgame tabilé a'remio
orile napurigá bikimela alué rió
sa'pala mukusá alué rió napu 'we
bi'wígame sulégame ju.» 36 'Lige
alué Rabí nóchale napurigá nulele
Onorúgame. 'Lige mukule alué
Rabí a'kinana. 'Lige alé resochí
rekáliru gatega alué Rabí rijimálala
'yúriga. 'Lige 'ma bikale alué
sa'pala alé bo'igá. 37 Alué Esúsika,

† **13:33** E'nesi Salmos 2:7. ‡ **13:34** E'nesi Isaías 55:3.

alué napu Onorúgame ku ajánilige,
alueka tabilé bikale. 38-39 Neka
najkí napurigá machimela 'emi, pe
Esusi 'la bi'weme ju resítiri 'nátali
ramué na'tálila. Rekó 'la sébali
olálige napu nulálige Moisesi tabilé
siné narératuru bilé e'kali ramué.
Pe bi'lepi Esúsicho júkuru 'la e'kame
ramué. Alué Esusi gite 'la bi'wigá
mochírukuru ramué jipe. 40 'La 'we
a'lá 'nátaga 'emi ralámuli napurigá
tabilé che ikiboa napurigá anílige
alué ralámuli napu ruwime nílige
napu anele Onorúgame. Regá anile:
41 'Emi ralámuli, napu'lige etesa
napu nocha ne,
tané ikiá mo'bawa,
napugiti rekó etee 'emi ne semá
'sichi,
tabilé bijchígamala 'emi,
rekó jaré 'we semáriga ma'chígime
ruwichi.
Pe ikipi ruwile alué rió Páulo.

42 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé alé u'tá jurío re'obálachi buyachi, alué ralámuli alé mochígame uché a'kinana sawalachi resíbulichi uché bayéliru alué rió Páulo 'lige alué Bernabé. 43 'Lige alué rió Páulo 'lige alué Bernabé, alé re'obachi buyásiga simíbale kumi. 'Lige alemi napu e'yénilige alué oká rió 'lige napuíka e'yénale alué oká rió 'yuga we'ká ralámuli jurío 'lige abiénachigó alué ralámuli tabilé jurío napu oyérame nile alué jurío na'tálila. 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé rejcholi ruyésiga e'yénale alué ralámuli suwábaga napu ekí si e'yénale alué oká rió 'yuga napurigá tabilé guwana rujsúmala Onorúgame oyeria.

44 'Lige a'kinana uché bilé tarali sawalachi resíbulichi, we'ká ralámuli napuíle alé u'tá jurío re'obálachi. Amulí suwábaga ralámuli napu ekí ejperélige alé we'ká riógichi napuíle akimea Onorúgame ra'ichálila alé re'obachi. 45 'Lige alué ralámuli jurío tabilé oyérame Esukristo napu'lige etesa alué we'ká ralámuli napuíka mochígame alé re'obachi, tabilé ganíliga rejpile, 'we gunaruga etele alué oká rió, 'lige saega ra'íchale napu anílige Páulo. 46 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé, 'we a'wágame ra'íchale tabilé chéligá, tabilé majaga. 'Lige anile alué Páulo:

—Onorúgameka najkí napurigá 'emi jurío bajchá akimela ye Onorúgame ra'ichálila. 'Lige 'émika nasibua alué ra'íchali napu Onorúgame nejí. 'Lige pe 'emi a'boi ojchigila ju jípeko. 'Émika tabilé mochínilinti káréke'é alé 'pa rewagachi Onorúgame 'yuga senibí. Jípeko alekeri tabilé ruyewa ramué 'emi alué ye rejcholi. Jípeko simawa ra'íchali ruyewa alué ralámuli tabilé jurío. 47 Onorúgame alarigá nulele ramué 'ya bajchá rawé. Onorúgame alarigá anile:

Neka nuléguru mué
napurigá ruyémala mué ne
ra'ichálila alué ralámuli
tabilé jurío
napurigá buyásimala alé 'we resítiri
bowechi.
Mejká simela mué bochígimi alé
gawichí
ruyemia Onorúgame ra'ichálila
alué ralámuli alé mochígame.

48 'Lige napu'lige akisá alué ralámuli tabilé jurío napu alé mochile akea, 'we ra'sálále. 'Lige anile:

—'We semati ju Onorúgame ra'ichálila —anile alué ralámuli. 'Lige alué ralámuli alé mochígame napu bo'né Onorúgame wanápulige 'pa rewagachi mochímala Onorúgame 'yuga nabí, alueka 'la bijchígale Onorúgame ra'ichálila. 49 'Lige we'ká ralámuli akele alé bochígimi riógame. 50 'Lige jaré alué ralámuli jurío tabilé galegá akele alué ra'íchali. 'Lige alué ralámuli 'ma a'lá ra'íchale jaré umugí 'yuga 'la nirame Onorúgame napu 'we nígame nile, 'lige jaré rió 'yuga napu 'we

nígame nílechigó, napurigá saega
ra'ichámala alué Páulo olagá 'lige
Bernabé. 'Lige alué suwábaga
ralámuli cha anele alué Páulo 'lige
alué Bernabé, 'ma mabúliru alué
oká rió. 'Lige arigá júlale alé mejká
napurigá ta a'bemi e'yénamala
alué oká rió alieti ra'íchali ruigá.
51 'Lige alué oká rió ta'chó simiba
aká bujale, 'lige aká bujasá 'lige
sawele alué aká. Yeka ruwime
nile tabilé bijchígiligo alué ralámuli
jurío Onorúgame ra'ichálila. 'Lige
simíbale alué oká rió alé we'ká
riógichi Ikonio anilichi. 52 'Lige alué
ralámuli alué Esukristo oyérame alé
Antiokíachi 'we ganíliga mochile.
'Lige 'la bi'lepi 'nátali 'nátame nile
Onorúgame Alawala 'yuga.

14

Jena ruwimela júmasiligo alué oká rió Ikonia anilichi we'ká riógichi mochiga

1 Napu'lige sebasa alué oká rió
alé we'ká riógichi Ikonio anilichi,
simíbale alé u'tá jurío re'obálachi
alué Páulo 'lige Bernabé. 'Lige
alé re'obachi sebasa, ra'íchale
Onorúgame ra'ichálila. 'Lige
alué ralámuli alué napu akele
alué ra'íchili, alué ralámuli jurío
'lige alué ralámuli tabilé jurío
abiena, 'we 'la bijchígale alué
ra'íchali. 2 'Lige alué ralámuli jurío,
alué napu tabilé bijchígile alué
Onorúgame ra'ichálila, alueka pe
sayega ra'íchale alué oká rió olagá.
'Lige alué ralámuli jurío chátiri
'nátaga ra'íchale alué ralámuli
tabilé jurío 'yuga napurigá alué
ralámulichigó najisáká ra'ichámala
alué oká rió olagá. 3 'Lige alué
oká rió abalé mochile abéchigo
we'ká rawé. 'Lige tabilé majaga
ra'íchale alué oká rió. 'Lige
abiena 'we e'karúriga gayénale
noká alué oká rió napu bi'nélika
tabilé gainawa e'karú 'siá ta
nejkúrisaká Onorúgame. Alarigá
gu'írile Onorúgame napurigá 'la bi-
jchígimala ralámuli napurigá anílige
Páulo 'lige Bernabé. 4 'Lige jaré
ralámuli alué Ikonio ejperégame,
alué Páulo 'lige alué Bernabé
gompaniérola gayénale, 'lige alué
uché jaré ralámuli pe saíla gayénale
alué oká rió napu Onorúgame júlale.
5 'Lige napu ekí alué Páulo saíla
ralámuli jurío 'lige alué tabilé jurío
abiénachigó ra'íchale alué e'wélala
'yuga napurigá me'limela alué
oká rió rejtete basibuga. 6 'Lige
alué oká rió machisá me'liboli ko
alé, 'lige yati júmasele mejká alué
oká rió. 'Lige alué oká rió alé
júmisisa 'lige sébale alé bilena we'ká
riógichi Listra anilichi 'lige simíbale
uché bilena we'ká riógichi Lerbe
anilichi. Alué okaná we'ká riógichi
ejiro Likonia nerúgame nile. 'Lige
alé uché jarénami we'ká riógichi
a'mulipi abiena simíbale alué rió.
7 'Lige alé abiena ruwile alué 'we
a'lala ra'íchali.

Jena ruwimela bile rió sa'wíligo nayua

8 Napu'lige alué oká rió alé
Listra mochígichi, alé asale bilé
rió sujírigame ronégame. Tabilé
gayéname nile alué rió eyena,
pe abalieri ochérigame nile alué
rió. 9 'Lige alé asale alué Páulo
Onorúgame nila ra'íchali ruyea alué
ralámuli alé mochígame, 'lige alué
rió sujírigame alé asale gepuga.
'Lige alué Páulo etele alué rió alé
ajtígichi. 'Lige pe etega 'la machile
Páulo alué rió 'we a'lá galegá
gepúligo Onorúgame nila ra'íchali
ku sa'winá liga. 'Lige Páulo o'wé
e'nele alué rió sujírigame. 10 'Lige
anele iwégame ra'íchaga:

—O'weti ilisi bi'neli —anile alué
rió Páulo.

'Lige yati ilísiga o'weti o'pochile
alué rió lanésiga, 'lige alemi eyénale
alué rió.

11 'Lige alué ralámuli alué napu
ekí etele alué rió ronola sa'wisá,
e'wele sinale alué ralámuli a'boi

ra'íchaga napurigá ra'íchame nílige
alué alé ejiro ejperégame a'boi
ralámuli. Anile alué ralámuli:
—¡'Ma e'tegínele alué oká riosi
napuyeri ralámuli neraga! —anile
alué ralámuli.
'Lige pe riósicho kolale alué oká
rió alué Páulo 'lige alué Bernabé.
12 Bernabeka riosi Seusi (Júpiter)
anilime rewá ajchéliru. 'Lige
Páuloka riosi Érmesi (Mekurio)
anilime rewá ajchéliru. Alieri
rewá ajchéliru alué rió Páulo,
alueka abéchigo ra'íchame níligame.
'Lige Bernabeka ta'mé ra'íchame
níligame.* 13 Alé pe'tá suwemi
alé we'ká riógichi ilile bilé re'obá
Érmesi nila. 'Lige bilé balé nulame
nile alé re'obachi. 'Lige alué balé
nólale jaré roló napurigá me'liboa
alé we'ká riógichi suwemi yochi
napurigá kógimala alué Páulo 'lige
alué Bernabé riosi kóriká alué oká
rió. 'Lige alué sewátiri abiena
'yúriga a'pale alé alué roló 'yúriga.
14 'Lige alué oká rió machisá larigá
oliáo, 'lige pe yati chi'wánale alué
a'boi o'páchala. (Yeka aniame nile
tabilé 'la ko napu alarigá noká alué
ralámuli.) 'Lige 'ma chi'wanasa
o'pacha, 'lige pe yati júmasiga
alé nasipa jábale napu jale we'ká
ralámuli. 'Lige alé jaga ra'íchale
e'wele sinaka alué oká rió. Sinale:
15 —¿Chonigá alarigá nokiábaché
'émika? Ramueka pe iligá rió
niru napurigá 'emi, tase riosi
niru ramueka —anile alué rió
alé jaga napu alué ralámuli we'ká
jágichi jaga—. Jipe jena jaru
ramué napurigá ruyewa 'emi
napurigá tabilé alarigá nokimela
'emi. Pe Onorúgame alé rewa-
gachi bejtégame ka, alueka 'la
bijchiá Onorúgame júkuru. Alué
Onorúgame 'nalina oyérawaguru.
Alué Onorúgame alé rewagachi
ajtígame newale ye gawí, 'lige 'ma
wa'lú ba'wítiri. Suwábaga napu ekí
tábiri nerú jipe jena wijchimoba
Onorúgame rewagachi ajtígame
newalila júkuru ye suwábaga.
Bi'lepi re'pá ajtígame Onorúgame
newalila júkuru suwábaga tábiri.
16 'Lige 'yako a'reme nile ye
Onorúgame napuchibi nokagá
járomala alué ralámuli. 17 Alueka
nabí 'we a'lá na'temaka etuá
ramué. 'We semáriga u'kírime nile
Onorúgame, aminami 'we semáriga
rakérime nile alué go'ame napurigá
go'poa ramué ralámuli jena wi-
jchimoba mochígame, napurigá 'la
ganíliga mochiwa ramué ralámuli
jena wijchimoba —anile alué oká
rió alé jaga.
18 Rekó anílige tabilé riosi
ko, abirigáchigo piesta olámoríle
ko alué ralámulika. Tabilé bi-
jchígileke'é alué oká rió tabilé riosi
korichi. Riosi mayéleké'é a'boika.
Alué ralámuli 'we me'linálele alué
roló alué oká rió kógimia riosi
kóriká. Abirigáchigo tabilé me'áleko
alué roló, alué oká rió pecha
eláligime.
19 'Lige jsile jaré alué ralámuli
jurío alé Antiokía ejperégame.
Abiénachigo jsile alé jaré ralámuli
jurío napu Ikonio we'ká riógichi
ejperégame nile. 'Lige alué ralámuli
jurío sayega ra'íchale alé jsisá. Alué
suwábaga ralámuli 'ma bi'lénapi
nílele, 'ma gompaniérotele. 'Ma
tabilé 'wesi gompaniérole alué
oká rió. 'Lige alué we'ká ralámuli
rejtete basibule alué Páulo. 'Lige
basibuga 'ma rekábale na'tagega.
'Ma mukúgame mayele. 'Lige o'tole
alé 'mi we'ká riógichi suweke alé
pamia, pe banagá o'tole wijchí
rekagá. 20 'Lige alé pasa alué Páulo,
'ma ku simíbale alué we'ká ralámuli.
'Liko alé sébale alué ralámuli
Esukristo oyérame. 'Lige alué Páulo
'ma ku asísile alé na'tagega bo'isá.
'Lige asísisa ku alé we'ká riógichi

* **14:12** Alué riosi Érmesika ra'íchali o'tóime nile alué uché jaré riosi, anime nile alué ralámuli alé mochígame. 'Lige alué Seusi wa'lula nile suwábaga riosi nuleme nile.

nasipa simile. 'Lige melénala
simíbale Páulo 'lige Bernabé alé
uché bilena we'ká riógichi Berbe
anilichi.
21 'Lige alé we'ká riógichi Berbe
sebasa alué oká rió 'lige abiena
ruyele Onorúgame ra'ichálila alué
ralámuli alé mochígame. 'Lige alué
alé mochígame ralámuli we'ká 'la
'we semáriga bijchígale Onorúgame
ra'ichálila. 'Lige 'ma Onorúgame
oyérame gayénale alué ralámuli alé
mochígame. 'Lige alésíko ku ro'ile
alué oká rió. 'Lige bajchá sébale
alé we'ká riógichi Listra anilichi,
'lige alé we'ká riógichi Ikonio, 'lige
kúchigo alé we'ká riógichi Antiokía
anilichi. 22 A'pílipi we'ká riógichi
napu sébame nílige, oilárime nile
alué Esukristo oyérame ralámuli,
'lige rejcholi ruyeme nile napurigá
tabilé a'rémala Onorúgame nila
ra'íchali oyeria. 'Lige abiena anile
alué oká rió:
—'We resí níliga lisensia 'yalime
ju ramué napurigá Onorúgamete
nulémala ramué.
23 'Lige alué Páulo 'lige Bernabé
e'wélala mochíile pe u'kabi rió alé
bakiná we'ká riógichi napurigá
alué e'wélala ralámuli gu'írime
nímala Esukristo oyérame ralámuli.
'Lige ayúnale alué rió napu'lige
alué e'wélala mochíbasa alué alé
a'pili we'ká riógichi. 'Lige tánale
Onorúgame napurigá repúmala
alué ralámuli napu 'la bijchígime
nile alué Esukristo ra'ichálila.

Jena ruwimela alué oká rió ku sébaligo alé napu a'boi ejperégame nílige

24 'Lige alué oká rió alé bakiná
we'ká riógichi simárasa, simárele
alé bilena ejiro Pisilia anilichi.
'Lige sébale alé uché bilena ejiro
Pampilia anilichi. 25 'Lige alé
bilena we'ká riógichi sébale alué
oká rió napu Perge anilichi nile.
'Lige alé sebasa, ruyele alué
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali.
'Lige alé e'yéniga, simíbale alé
alué we'ká riógichi Atalia anilichi.
26 'Lige alé we'ká riógichi pe wa'lú
ba'wichí suweke nile. 'Lige alé
e'yéniga bárkochi jímale alué oká
rió, 'lige alué barko alé 'mi uché
bilena Antiokía simime nile. 'Lige
alé o'wísigime nile alué oká rió
'ya siné. Alé nile napu alué
Esukristo oyérame Onorúgame
tánele napurigá Onorúgame 'we a'lá
semáriga gu'írimala alué oká rió
alé 'mimi e'yénachi alué Esukristo
ra'ichálila beníriga. 'Lige 'ma
sébali olale alué oká rió napurigá
nulélirige. 27 'Lige alé sebasa alué
oká rió, nulale bayéniliga suwábaga
alué ralámuli alué Esukristo
oyérame napurigá akimela alué
rió ra'íchachi napurigá Onorúgame
'we a'lá semáriga gu'íriliga alué oká
rió. 'Lige alué oká rió ra'íchale alé
napuísa alué ralámuli. Anile:
—Onorúgame 'we semáriga ne-
jkuro napurigá 'la 'we semáriga bi-
jchígimala alué ralámuli tabilé jurío
Onorúgame ra'ichálila, napurigá
Onorúgame oyérame nímala alué
ralámuli napurigá ramué jurío.
28 'Lige Páulo 'lige Bernabé we'ká
rawé mochile alé alué Esukristo
oyérame ralámuli 'yuga.

15

Jena ruwimela nerúligo bilé wa'lú napuíkime alé Rusaleni

1 'Lige jaré ralámuli jsile alé 'naka
Juréaka simíbagame. Sébale alé
we'ká riógichi Antiokía anilichi,
napu mochile alué ralámuli Páulo
'lige Bernabé. 'Lige alé sebasa,
beníríle alué ralámuli Esukristo
oyérame. Anele alué ralámuli alé
mochígame:
—'Emi ralámuli rijpunáwaká
pe'tá alué guwala alué isílala. 'Lige
'emi ta rijpunásaká alué isílala pe'tá
guwala, tabilé moinámala 'emi
rewagachi alé napu Onorúgame
ajtí. Aka larigá aníché alué
rejcholi napu ruwile alué rió 'ya
ajtígame Moisesi anilime —anile

alué ralámuli alé Jurea ejperégame
ralámuli alé sigá.

2 'Lige Páulo 'lige Bernabé 'we
iwégame ra'íchale najisáká alué
ralámuli 'yuga. 'Lige ta'wesi
gayénale gatea alué ra'íchali rekó
'we bochí anié. 'Lige alué
ralámuli Esukristo oyérame alé
Antiokía mochígame júlale alé 'pami
Rusaleni anilichi we'ká riógichi
napurigá gatémala alué ra'íchili
alé simíbaga. Juláliru alué Páulo
'lige alué Bernabé. 'Lige uché
jaré ralámuli 'yúriga juláliru alé
napurigá ra'ichámala 'yuga alué
makué oká rió napu 'yáliru Esúsite
nóchali 'lige alué uché jaré e'wélala
'yúgachigó alé mochígame, alué
Esukristo oyérame nulame.

3 'Lige alué ralámuli yati
simíbale julásiga, 'lige simárale
alué ralámuli okaná ejiro. Bilena
ejiro Benise anilichi, 'lige uché
bilena ejiro Samaria anilichi. 'Lige
alemi ejiro sebasa, ruyele alué
ralámuli Esukristo oyérame 'ma
'la Onorúgame oyérame gayénaligo
we'ká ralámuli tabilé jurío. 'Lige
alué ralámuli Esukristo oyérame
akigá, 'we ra'sálagá mochíbale.

4 'Lige alé Rusaleni sebasa alué
Páulo 'lige alué Bernabé alué
uché jaré ralámuli 'yuga, alué
ralámuli alé Rusaleni mochígame
'we ra'sálagá etele alué ralámuli
alé sisao. Alé mochile buigá
alué makué oká rió napu 'yáliru
nóchali Esukrístote 'lige alué uché
jaré e'wélalachigó, 'lige alué uché
jaré Esukristo oyéramechigó. 'Lige
alué Páulo 'lige Bernabé ruwile
churigá 'la semáriga gu'íriligo
Onorúgame alué oká rió alemi
ichúrimi e'yénachi napurigá 'la
Onorúgame oyéramala alué ralámuli
tabilé jurío. 5 'Lige alué ralámuli
Esukristo oyérame napu bariseo
nílige, anile bijí ra'icha jágichi alué
oká rió alé:

—Nulewa alué ralámuli tabilé
jurío napurigá rijpunámala pe'tá
isílala guwálala, nulewa napurigá
'la sébali olámala napurigá nulá
Moisesi —anile alué ralámuli alé
jaga.

6 'Lige alué makué oká rió napu
nóchali 'yárilige Esúsite 'lige alué
uché jaré e'wélala napuíle alé napu
mochile alué ralámuli Páulo 'lige
alué Bernabé, alué suwábaga na-
puíle alué ra'íchili gatemia. 7 'Lige
'ma we'ká ralámuli ra'ichasa 'lige
o'weti ilísale alué rió Pegro, 'lige
anile:

—'Emi ralámuli jurío napurigá
ne, 'emi ralámuli 'la machí na-
purigá Onorúgame 'yáligo ne'chí
'ya bajchá rawé alué ye nóchili
napurigá ruyémala ne Onorúgame
ra'ichálila alué ralámuli tabilé
jurío. 'Lige we'ká ralámuli 'we
'la bijchígile ye ra'íchili napu ne
ruyele, alué ralámuli tabilé jurío.
8 Onorúgame 'we a'lá sébali machí
suwábaga ralámuli churigá 'nata.
'Lige 'we a'lá sébali machile alué
ralámuli tabilé jurío 'ma bijchígiligo
alué Esukristo ra'ichálila. Alekeri
Onorúgame 'yale bo'né Alawala
alué ralámuli napurigá 'yáliru
ramuéchigó. 9 Onorúgameka
suwábaga pe alarigá etuá bi'lepi
niraga. 'Lige alué bo'né Onorúgame
bi'wele alué ralámuli alawala,
napugiti 'we semáriga bijchígilime
alué Esukristo na'tálila rejcholi.
10 ¿Chonigá alanokiábaché 'emi
Onorúgame tabilé niraga? Alué
isílala rijpunálime nulalika na-
purigá bilé mo'sogola 'we be-
jtégame tabilé anachálime, alarigá
júkuru alué isílala rijpunali ka.
Alué ralámuli ramué rijimala 'ya
mochígame tabilé anáchale alué
alarigá nulalí. 11 Ramué 'we
semáriga sebawa alé rewagachi
alé napu ajtí Onorúgame napugiti
Esukristo 'we semáriga galéligime
ramué, alekeri 'la sebawa ramué
alé rewagachi. 'Lige mukule

alué Esukristo, 'nátaga mukule
napurigá ramué nila gastigo
bujémala. 'Lige ramué jipe 'la
machiáa alekeri 'la moinawa alé
rewagachi ramué. Pecha alué
nulalite rijpunálime alué pe'tá
isila, pecha alekete gite moinawa
alé 'pa rewagachi. 'Lige alué
ralámuli tabilé jurío pe a'chigóriga
moinámala alé rewagachi —anile
alué Pegro.

12 'Lige alué uché jaré ralámuli
'ma kilí mochíbale alué ra'íchili
gepuga. 'Lige alué rió Páulo
'lige alué Bernabé, uchéchigo siné
chojkile ra'íchili ruyá. Anele alué
ralámuli:

—Alué Onorúgame rewagachi
ajtígame, 'we semáriga gu'iri ra-
mué ralámuli alé 'mimi ichúrimi
e'yénilichi ramué napurigá ramué
'we semáriga gainawa e'karúriga
noká napu tabilé 'wesi rió
gayéname ju jena wijchimoba
mochígame. Alué e'karúriga
nokiachi 'we semáriga nejkuro
Onorúgame. 'Lige ramué e'karúriga
nokiae alé napu ejperé alué
ralámuli tabilé jurío.

13 'Lige Páulo 'lige Bernabé
suwénasa ra'icha alué rió Santiago
(Akobo) chojkile ra'icha. Anile alué
rió:

—'Emi ralámuli o'maka Esukristo
oyérame 'we a'lá gepuwa ye ra'íchili.
14 Alué ye rió Simoni (Pegro)
'we a'lá sébali ruwíguru napurigá
Onorúgame gu'írile alué ralámuli
tabilé jurío. 'Lige alué bo'né
Onorúgame wanápale jaré alué
ralámuli napurigá bo'né 'kúchila
niraga mochímala. 15 Alué 'ya
mochígame rió napu ruwime nile
napu anele Onorúgame osale ye
ra'íchili. Napurigá anile alué bo'né
Onorúgame, alarigá osale alué
ralámuli. 'Lige anime ju alué osilí:

16 Ku galirámala ne alué galí Rabí
galila,
ku gatémala ne napu gajúlige galí
ku o'inámala ne alué galí,
17 napurigá suwábaga alué ralámuli
napu tabilé jurío ju,
napu ne wanapa,
ne'chí 'yámala.
Alarigá aní Onorúgame
napu suwábaga tábiri newame ju
18 napu nabí machime ju suwábaga
ye 'nátili.*

19 'Lige aminabi anile alué Santi-
ago anilime rió:

—Neka regá 'nata nili bo'neko,
'ma tabilé umériga nulewa alué
ralámuli tabilé jurío napurigá 'la
sébali olámala alué 'nátili 'we nóchali
kame, alué ralámuli napu 'ma 'la
Onorúgame 'kúchila ju jipe. 20 Abé
'la júkuru bilé apeli osigá náolia
alué rejcholi ruwigá napurigá ta
go'mela alué sa'pá napu kógilime
nile alué tábiri rejtete newárigime
napu eteme nile Onorúgame ner-
aga. 'Lige aminami alué rió mukí
'yúgame, tabilé se'nú mukí 'yuga
gojchimeli ju. 'Lige alué mukí
tabilé se'nú rió 'yuga gojchimeli ju,
pe bo'né gunala 'yuga gojchimeli
ju. 'Lige aminami tabilé go'mela
alué ajágame sa'pala tabilé ma'chí
pásirigime elalá. 'Lige aminami
tabilé go'mela alué elaláchigó.
21 Alarigá ruwile Moisesi 'we 'ya,
'lige we'ká ralámuli tabilé jurío
'ma akele alué ra'íchali napugiti
we'kaná we'ká riógichi nerú alué
u'kuchí jurío re'obala «sinagoga»
anilime napu ra'íchame ju alué
Moisesi osilila nabí sawalachi
resíbulichi. Tabilé najkiá ramueka
napurigá saega mochiwa alué
ra'icháliła 'yuga.

22 'Lige alué makué oká rió napu
Esukrístote 'yárilige nóchali, 'lige
alué uché jaré e'wélala selígame,
'lige suwábaga alué uché jaré
Esukristo oyérame, 'ma napuíka
ra'íchale 'la ko julalia jaré rió

* **15:18** Yeka ruwime ju Onorúgame gatemio alué ralámuli jurío 'yuga napurigá Onorúgame ra'icháliła sebámala napu mochí alué ralámuli tabilé jurío.

napurigá simámala alué oká rió
'yuga, alué Páulo 'lige Bernabé si,
napurigá o'tomela alué apeli alé
Antiokía anilichi we'ká riógichi.
23 Bilé alué rió julárigame Jurasi
anilime nile. Alué uché bilé Silasi
anilime nile. Alué Jurasi oká
rewégame nile, Barsabasi anilime
nílechigó. Alué oká rió 'we 'la
nirálime nile alué we'ká ralámulite.
Alué apeli osirúgime regá anime
nile:

«Ramué makué oká rió napu
nóchili 'yárilige Esúsite, 'lige ami-
nami ramué ralámuli e'wélala jena
Rusaleni mochígame, suwábaga
ramué 'we repóralia 'emi Esukristo
oyérame tabilé jurío napu we'ká
riógichi Antiokía mochígame
ralámuli ju, 'lige napu ejiro
Siria mochígame ralámuli ju
abiénachigó, 'lige 'emi ralámuli alé
Silisia mochígame 'we repórilia
ramuéchigó. 24 Ramué akirú
bilé ra'íchili jena mochiga. Jena
Rusaleni mochígame rió simíbale
alé 'mi napu ejperé 'emi ralámuli
'lige alué rió 'we se'winárigа
ra'íchale 'emi ralámuli 'yuga alé
sebasa. 'Emi alué ra'íchali akisá,
tabilé ganíliga akele, 'we nejkumele
alué ra'íchali 'emi 'yuga. Ramueka
pecha asemi julalia alué ralámuli
alé 'mi 'emi ejperélachi. 25 Alekeri
bi'lepi na'táliturú ramué oká rió
julamia alemi oká rió napubúriga
bilé Bernabé anilime 'lige bilé
Páulo napu 'we a'lá ralámuli ju
ramué 'yuga. 26 Amulí u'suwile
i'sínimi alué Wa'lula Esukristo
ra'ichálila ruigá e'yénachi Páulo
'lige Bernabé. 27 'Lige ramué
juláruturu alué Jurasi 'lige alué
Silasi napurigá abé 'la ruyémala
'emi 'la anime ko alué ra'íchali
apélichi osirúgime napurigá tabilé
nejkumega e'yénamala alué uché
jaré rió alemi. 28 'Lige Onorúgame
Alawala gu'iri ramué ralámuli jena
mochígame napurigá ramué a'lá
na'tawa napurigá tabilé náolawa
bilé 'nátili nejkumeme. Pe náolawa
'nalina napurigá 'la sébali olámala
'emi bilé 'nátili abé resí lálime.
29 A'réwagó alué sa'pá go'yá alué
napu kógilime ju alué tábiri rejtete
newárigime. 'Lige alué elá tabilé
go'póachigó. 'Lige alué sa'pá alué
ajágame sa'pala me'lirúgame alué
tabilé ma'chí pátigime elalá, alué
sa'pá tabilé go'póachigó. 'Lige
aminami tabilé se'nú mukí 'yuga
gochiboa, pe bo'né upila si. 'Lige
alué mukí tabilé se'nú rió 'yuga
gochimela, pe bo'né gunala 'yuga
gochimela. 'Lige alarigá nokisáká
'emi 'liko 'we a'lá nímala. Pe ekí júpá
ye ra'íchili, cheliérabá, ariósibá 'emi
ralámuli.»

30 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni
mochígame júlale alué naó rió alé
Antiokía anilichi. 'Lige alué rió se-
basa alé Antiokía, 'lige bayele alué
ralámuli alé Antiokía mochígame
ralámuli alué Esukristo oyérame.
'Lige we'ká napubusa alué ralámuli
alé Antiokía, 'lige 'yale alué apeli
alué ralámuli Antiokía mochígame.
31 'Lige alué ralámuli alué napu
narele alué apeli rejcholi ra'íchame,
'lige naresa yati ra'íchale alué
osilí. 'Lige 'ma ra'íchasa alué
osilí, 'we ra'sálagá mochime nile
alué ralámuli. 32 'Lige alué rió
Jurasi 'lige alué Silasi we'ká
ra'íchale alé jaga napu Onorúgame
'yálige alué ra'íchali. Oilárile alué
ralámuli alé Antiokía mochígame
Esukristo oyérame napurigá am-
inabi nokísimala Esukristo oyera
napurigá tabilé we'kuámala alué
'nátili. 33 'Lige mochile alué
ralámuli alé we'kabé rawé. 'Lige
ku juláliru alé Rusaleni alué Jurasi
'lige Silasi wa'lú cheliera 'yániliga
alé Rusaleni mochígame ralámuli
Onorúgame oyérame. 34 Nobi
Silásika abajá rejpínaleke'é alé An-
tiokíachi. 35 'Lige Páulo 'lige Bern-
abé abalé Antiokía ejtebílechigó.
Alué oká rió uchéchigo jaré si

Onorúgame ra'ichálila beniria mochile alé.

Jena ruwimela Páulo 'lige Bernabé uchéchigo simíbaligo, 'ma osá nile simiba

36 'Lige pe abé a'kinana, 'lige anele Páulo alué Bernabé:
—Uchéchigo siné simáwa'é alué ralámuli Esukristo oyérame e'newa chonoká mochiga —anele alué rió—. Simáwa'é e'newa alué ralámuli alué napu ramué ruyélige alué Esukristo ra'ichálila 'ya alemi we'kaná we'ká riógichi —anele alué Páulo.
37 'Lige alué Bernabeka bayérole alué Juani napu oká rewégame nile, Marko anilime nílechigó, napurigá si simélachigó napurigá 'ya. 38 'Lige alué rió Páuloka tabilé najkile napurigá si simela uchéchigo napugiti 'ya bajchá rawé tabilé sébali oláligime alué rió si simisá. Pe alé Pampilia si ku ro'ile. Pecha si simíliga nejkúrimia Onorúgame ra'ichálila benírilichi alué ralámuli.
39 'Lige alué oká ralámuli 'we bochí anile alué alieti ra'íchaga, Páulo 'lige Bernabé. 'Lige arigá tabilé napuíka simíbale alué oká ralámuli anigá. Pe i'wana simíbale. 'Lige alué rió Bernabé alué Marko 'yuga simile bilena bárkochi. 'Lige alué barko alé Chipre anilime gawí ilígachi alé ba'wichí nasipa, alé simime nile alué barko. 40 'Lige alué Páuloka uché bilé rió bayérole napurigá si simela. Alué Silasi anilime rió nile. Ta'chó simíbachi alué oká rió, alué ralámuli alé mochígame tánele Onorúgame napurigá 'we a'lá semáriga repúmala alué oká rió 'mimi boichí e'yénigichi. 41 Alé Antiokía anilichi we'ká riógichi alé chojkile simiba, 'lige e'yénale alé ejiro Siria Esukristo oyérame 'yuga ra'ichasia. 'Lige simárale alué oká rió ra'ichasia alué ralámuli Esukristo oyérame 'yuga alemi ejiro Silisia anilichi. Oilárile suwábaga alué ralámuli Esukristo oyérame alemi mochígame. 'Lige alué ralámuli oilárisiga 'lige abiénachigó 'we welagá e'yénale alué ralámuli alué Esukristo oyérame.

16

Jena ruwimela alué rió Timoteo simíligo alué Páulo 'lige Silasi 'yuga

1 'Lige alué rió Páulo 'lige Silasi sébale alé we'ká riógichi Rerbe anilichi. 'Lige pe abé nujubapi sébale alé we'ká riógichi Listra anilichi. 'Lige alé Lístrachi najtépale alué rió Timoteo anilime. Esukristo oyérame nile alué rió. 'Lige alué rió Timoteo eyela alué Esukristo oyérame nílechigó. 'Lige alué Timoteo eyela ralámuli jurío nile. 'Lige alué o'nólaka tabilé jurío nile, pe griego nile alué rioka. 2 'Lige alué ralámuli alé Listra mochígame alué Esukristo oyérame, 'we a'lá nirame nile alué Timoteo. 'Lige alué ralámuli alé we'ká riógichi Ikonio mochígame Esukristo oyérame 'we a'lá nirame nílechigó alué rió Timoteo. 3 'Lige alué rió Páulo najkile napurigá si simela alué rió Timoteo. 'Lige bajchá alué Páulo nulele rijpunániliga pe'tá alué isílala alué Timoteo napurigá nokame nílige alué ralámuli jurío. Alué ralámuli napu e'yénale alemi 'la machile Timoteo o'nola tabilé jurío níliga. 4 'Lige we'kaná we'ká riógichi e'yénale alué rió alemi simasa, 'we ruwile alué ra'íchili napurigá nulálige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame ralámuli, alué makué oká rió napu Esusi 'yálige nóchili 'ya, 'lige alué ralámuli napu e'wélala nile alué Esukristo oyérame 'yuga alé Rusaleni mochígame. 5 'Lige alué ra'íchili ruyésiga abéchigo a'wágame sulega mochile alué ralámuli alemi we'ká riógichi mochígame Esukristo oyérame. Nabí rawé we'ká ralámuli napu tabilé bijchígime nílige, 'ma 'la bijchígile alué Esukristo ra'ichálila.

'Lige alué napu bijchígile alué
ra'ichálila 'ma alué Esukristo
oyérame gayénale.

Jena ruwimela Onorúgame
etéraligo Páulo bilé rió

6 'Lige Onorúgame Alawala tabilé
najkile napurigá simámala alué
bakiá rió alé napu bo'í alué wa'lú
gawí Asia rewégame napurigá
ruyémela alué Esukristo ra'ichálila
alemi simíbaga alué bakiá rió,
tabilé elile. Alekeri uché bilena
simárele alué bakiá rió. Pe alemi
simárele napu bo'ile alué ejiro
Prisia rewégame. 'Lige alué uché
bilé ejiro Galasia anilime gawí
pe alé chega bo'ile aluéchigó.
'Lige alué rió alemi simárele
nasípami, napu nile alué oká
ejiro. 7 Napu'lige sébale ejiro Misia
anilichi, wa'lú gawí Bitinia anilichi
simáninile, iligá tabiléchigo elíliko
Esusi Alawala. 8 'Lige alekeri pe
si'né simíbale alé bilena we'ká
riógichi Tróasi anilichi. 'Lige alemi
we'ká riógichi Tróasi alué ba'wí
wa'lú pe a'bé ilile alé yéniga. 9 'Lige
alé sebasa, we'liko rukó alué Páulo
Onorúgamete etérale bilé rió alé
wa'lú gawí Maseronia ajtígame rió.
'Lige anele alué rió:

—Pe rekó jeka Maseronia simasi
'emi rió, pe rekó ramué jena
Maseronia mochígame ralámuli
gu'íriwaká 'emi rió, 'we sapuka
simasi —anele alué rió napu
Onorúgame etérale.

10 Napu'lige alué Páulo anele
ramué napu etele, o'maka ramué
'ma yati jigáruturu.* O'maka 'la
na'talia ramué Onorúgame 'la
bayéligo ramué napurigá simawa
alé Maseronia anilichi napurigá
beníriwa Onorúgame ra'ichálila alué
ralámuli alé mochígame.

Jena ruwimela galírale mo'áriligo
Páulo 'lige Silasi

11 'Lige alésíko bárkochi
simáruturu ramué alé Samotra-
sia simime barko. 'Lige si'né
simáruturu ramué alé 'mi rabó
napu ilí alué gawí Samotrasia
anilime gawí. 'Lige alué Samotra-
sia anilichi, alé ba'wichí nasipa
ilígame ju alué gawí. 'Lige alé
e'yéniga uché melénala simáruturu
alé 'lebo 'nálige baona we'ká
riógichi Neápolisi anilichi. 12 'Lige
alésíko simáruturu alé 'párimi we'ká
riógichi Bilipo anilichi. 'Lige
alé we'ká riógichi we'ká ralámuli
mochile alé we'kanaka sígame.
Alué Romano anilime ralámuli
we'ká mochile alé ejperega. 'Lige
alé mochíruturu ramué pe u'kabi
rawé. 13 'Lige bilé rawé sawalachi
resíbulichi simáruturu ramué alé
'minami we'ká riógichi suwemi
napu a'bé bakochi nile 'yamia
koche napuíme ko ralámuli jurío
Onorúgame ra'ichálila gepumia
'lige Onorúgame 'yuga ra'ichamia.
'Lige sebáruturu ramué alé bakochi
suweke, alé napu napuíme nile
alué ralámuli jurío. 'Lige alé
mochílituru pe'kabi umugí 'lige
alé mochiga ra'icháruturu ramué
alué umugí 'yuga. 'Lige we'ká
ra'icháruturu ramué Onorúgame
ra'ichálila alué umugí 'yuga.
14 'Lige bilé mukí ajtigéturu alé,
Liria anilime mukí, alé Tiatira
anilichi ochérigame nile alué mukí.
'Lige alué mukí chiní 'we a'lala
ralineme kéturu alué mukí, chiní
chóniga-sejtákame 'we a'lala. 'Lige
alué mukí 'we a'lá 'nátame nile
Onorúgame 'yuga. 'Lige alué mukí
akea asale Onorúgame ra'ichálila
'lige Onorúgame bo'né 'yale 'nátili
alué mukí napurigá alué mukí
'we a'lá námamala Onorúgame
ra'ichálila napu ruwile alué Páulo.
'Lige alué mukí 'we semáriga
oyérale alué rejcholi alué napu
ruwile alué Páulo alé asagá. 15 'Lige
'ma rewarárigame gayénale alué

* **16:10** Jena Lukasi chojkile Páulo 'yuga eyena.

mukí alé wa'lú ba'wichí bochígimi bokuíka. 'Lige alué ralámuli alué napu ekí mochile alé napu bejtele alué mukí, 'ma rewarárigame gayénalechigó, Esukristo oyérame anilime gayénale alué ralámuli. 'Lige anile alué mukí:

—'Emi 'la bijchiá 'la bijchígisaká 'la Esukristo oyérame ko ne, 'liko simáwagó alé ne galílachi napurigá 'emi alé ne bejtélachi mochímala we'kabé rawé —anile alué mukí.

'Lige we'sá anile alué mukí reparia 'lige arigá simaru ramué alué mukí bejtélachi.

16 'Lige uché a'kinana rawé simáruturu ramué alé bakochi suweke alé napu napuíme nile alué ralámuli jurío Onorúgame 'yuga ra'ichamia alé mochiga, 'lige ramué alemi boichimi e'yénaga najtepáruturu bilé mukí iwé. 'Lige alué mukí iwé u'tabela remónisi ajchágame nile, alekeri alué mukí 'we a'lá machime nile alarigá nimio pe nujubapi. Jaré rió bujkú niraga nuleme nile alué mukí. 'Lige alué rió 'we meme nile enomí alué mukite napugiti alué mukí 'we a'lá machime níligame alarigá nímio a'kinana rawé. 17 'Lige alué mukí iwé najátele Páulo 'lige ramué. 'Lige 'we iwégame ra'íchaga anile alué mukí:

—Ye ralámuli nóchame ju alué Wa'lula Onorúgame 'yuga napu re'pá rewagachi ajtígame ju. Alueka anéguru churigá 'la buyásitika alué tabilé 'la bowechi —alanísiga enale alué mukí alemi nujubá.

18 'Lige we'kabé rawé eyénale alué mukí lanigá alemi. 'Lige alué rió Páulo arigá nasínale alué alieti ra'íchili akea. Bo'neka 'la nénílile tabilé 'la ka, tabilé ganíliga eyénale napugiti alué u'tabela remónisi 'we nejkuméligime. 'Lige alué mukí lanechi Páulo, Páuloka gu'liga ilíbale 'lige anele ayóniga alué Remónisi:

—Mué remónisi ma'chínawa alé mukichi. Neka nulá Esukristo a'walila gite ma'chínawa mué remónisi alé iwé mukí sulálachi —anele alué rió Páulo.

'Lige alué u'tabela remónisi alé sulachí ajtígame pe yati ma'chínale alé alué mukí sulálachi ajtigé, alué Páulo alanisá.

19 'Lige alué rió napu ajchigá mochile alué mukí, napu'lige machisá tabilé 'la ko alué enomí melia alué mukite, 'lige cha'píliru alué Páulo 'lige alué Silasi. Banasuka o'tóliru wijchí ro'ogá alué oká rió alé napu mochile alué e'wélala 20 alé nasípami we'ká riógichi. Alué ralámuli alé napuíme nile alué ra'íchili gatemia. 'Lige anile bilé rió alé a'pasa alué oká rió:

21 —Ye oká rió pe jurío ju, 'lige asíriga cha noká ye rió jena jsisá. 'Ma se'winati ra'íchili beniria ralámuli jena mochígame. 'We nejkumea mochí alué oká rió. 'Lige ramueka tabilé najkiá alué alieti ra'íchali napugiti ramueka pe ralámuli romano nírigime, alekeri tabilé najkiá ramué alué ra'íchili —anile alué ralámuli alé a'pasa alué oká rió.

22 'Lige alué ralámuli napu ekí akele alué ralámuli lanichi alé jaga, suwábaga alué ralámuli 'ma sairale alué oká rió Páulo 'lige Silasi. 'Lige alué ralámuli e'wélala nulale alué o'pacha bujénalaga alué oká rió. 'Lige 'ma bujesa alué o'pacha, 'lige nulale wejpisóniliga gusite alué oká rió. 'Lige 'la iwégame wejpisole alué oká rió. 23 'Lige 'ma suwénasa wejpisoa alué oká rió, o'tóliru galírale mo'amia. E'wélala nulele galírale repume napurigá 'we 'la repúmala napurigá ta buyásimala alé mochiga. 24 'Lige alué rió alé galírale mo'árigame repume mo'ale alé galichi abé pachami napurigá ta buyásimala alué oká rió. 'Lige alé pachá mochile ronola mo'igá alé rabilétachi ewágachi alué oká rió. 'Lige alué rió Páulo 'lige alué

Silasi alé mo'agá mochiáleru alué
ronola. 'Lige 'ma tabilé gayénale
noká ronola.
25 'Lige pe aba a'lige nasipa
rukó alué oká rió Onorúgame
'yuga ra'icha mochile aminami
wikará mochile Onorúgame wikala
'we ra'sálagá, tabilé sewele alué
ralámuli rekó galírale mo'áriga
mochige. 'Lige uché jaré ralámuli
galírale mo'áriga mochílechigó alé,
'lige alué akea mochile alué oká
rió Onorúgame a'walí tánichi, 'lige
aminami wikarachi Onorúgame
wikala. 26 'Lige pe aba a'lige yati
nokale gawí, 'we a'wágame nokale
gawí. 'Lige alué galí 'ma nokale
napugiti cha a'wágame nokáligame.
'Lige alué galí 'yérila 'ma i'púriga
ilíbalechigó. 'Lige alué ralámuli
galírale mo'áriga mochígame,
'ma supásile karénate buluruga
mochígame. 'Lige pe bo'né su'pásale
alué karena alué rabileta bu-
lurúgame cha a'wágame nokáligame
alué gawí. 'Lige alué ralámuli napu
ekí mochílige alé pachá, 'ma tabilé
bulériga mochíbale. 27 'Lige alué
rió galírale mo'árigame repume
pe alé a'mibemi galírale bo'ile
gojchigá. 'Lige pe yati asísiga e'nele
alué 'yera alué galí napu mochile
galírale mo'árigame. 'Lige etele
i'púriga iligó alué galí. 'Lige larigá
ilígame rewisá alué galí 'lige 'we
we'ká 'nátale alué rió. Mayele
'ma buyásiligo alué ralámuli. 'Lige
ma'chí pale alué siparina napu
o'kame nílige alué rió bo'né. 'Lige
ma'chí pasa bo'nepi me'limé olale
alué rioka napugiti alué rioka alué
ralámuli 'ma buyásiligo mayega.
Machime nílige me'libólikó alué
e'wélalate. 28 'Lige Páulo etele alué
rió siparina ma'chí pachi. 'Lige
iwégame ra'íchaga anele:
—Tase che 'sípua mué rió,
ramué ralámuli napu ekí galírale
mo'árigame mochiru jena mochiru
suwábaga —anele alué rió la'sime
etesa.
29 'Lige alué rió repume alué cho-
jpé rajigá tale 'we sapúkame alé
pachami e'nemia. 'Lige 'we 'maga
bajkile alé pachami alé napu jale
alué Páulo 'lige alué Silasi. 'Lige
alué rió 'we majásiga 'male alemi,
áwilisia 'male alué rió majaga. 'Lige
alé pachá sebasa alé napu jale alué
rió Páulo 'lige alué Silasi, 'lige alé
a'bé chojkóbisiga ilíbale alué rió re-
pume 'we a'lá niraga alué rió Páulo
'lige alué Silasi. 30 'Lige yati ma'chí
buyánale. 'Lige alué rió repume
ma'chí buinasa alué ralámuli Páulo
'lige alué Silasi, 'lige rukele bilé
ra'íchili:
—'Emi rió ¿churigá 'símala ne
napurigá 'la e'kámala Onorúgame
ne'chí? —anile alué rió alé iligá.
31 'Lige alué Páulo 'lige alué Silasi
nejele, anile:
—Mué rió 'la bijchígawaguru
alué Esusi ra'icháliila napurigá
nulá. 'Lige alué ralámuli napu ekí
mochí alé galírale mué bejtélachi,
alué 'we semáriga bijchígiwa alué
Esusi ra'icháliilachigó. 'Lige larigá
nokisáká 'emi 'we a'lá e'kámala
Onorúgame 'emi ralámuli —anile
Páulo 'lige alué Silasi.
32 'Lige Páulo 'lige Silasi 'we
ruyele Onorúgame nila ra'íchali
alué rió repume 'lige suwábaga
ralámuli napu ekí mochile alé alué
repume bejtélachi. 33 'Lige pe
aba'lige rukó alué repume pagole
alué rió Páulo alé chi'wágichi, 'lige
alué Silasi abiénachigó. 'Lige yati
'ma rewaráleru alé wa'lú ba'wichí
bochígimi bokuíka suwábaga alué
ralámuli, 'ma Esukristo oyérame
gayénale alué ralámuli. 34 'Lige
alué rió repume, bayérole alué
oká rió bo'né bejtélachi alué Páulo
'lige Silasi. 'Lige alé galírale
sebasa, go'ame kógile Páulo 'lige
Silasi. 'Lige suwábaga alué ralámuli
repume bejtélachi mochígame
'we ra'sálagá mochile napugiti
'ma Onorúgame oyériligame alué
ralámuli.

35 'Lige melénala be'á alué
e'wélala nulame alé Bilipo anilichi
we'ká riógichi júlale jaré rió gap-
itani napurigá anémala alué re-
pume napurigá 'ma ku buinámala
alué oká rió galírale mo'árigame.
36 'Lige alué rió repume akisá,
anele alué rió Páulo 'lige alué Silasi:
—Alué e'wélala 'ma nuléleke'é
ne'chí napurigá buinámala ne 'emi.
Alekeri 'la kilí simáwagó 'emi,
tabilé e'karúgame ra'íchaga.
37 'Lige alué Páulo anele alué
ralámuli sontalo gapitani:
—Aka ramué ralámuli romano
nírupachéchigó napurigá 'emi.
'Lige ¿chonigá lolárupaché ramué
jena? ¿Chonigá aliena iwégame
wejpisótupaché ramué alé we'ká
ralámuli mochígichi jáwaga? 'Lige
wejpisosa, galírale mo'ákuru 'emi
nokisá. 'Lige 'emi napu'lige alé
we'ká riógichi a'pasa, peka pe'tá
rukékuru ramué tachiri nasibúliga
ramué 'emi 'yuga. 'Lige pe jipe
nasoka buinánili 'emi nokisá. 'Lige
ramueka tabilé simawa alarigáká.
'Lige jípeko jeka siráleké alué
e'wélala ramué buinamia —anele
Páulo.
38 'Lige alué ralámuli gapitani
ruwile alué ra'íchali napurigá
anílige alué Páulo, ruyéleke'é
alué e'wélala alé 'mi mochígame.
'Lige alué e'wélala 'we majale
alué ra'íchili ruyésiga, alué oká
rió romano nílechigó. 39 'Lige
alué e'wélala simíbale alé 'mi
napu mochile alué Páulo 'lige
Silasi. 'Lige alué e'wélala alé
sebasa napu mochílige alué Páulo
'lige Silasi, e'kali tánele napurigá
tabilé nejímala uché jarena abé
e'wélalachi alué Páulo 'lige Silasi.
'Lige 'ma e'kali tánisa, 'lige ma'chí
buyánele alué oká rió alé galírale
mo'áriga mochígame. 'Lige anele:
—Pe rekó jípeko simáwagó 'mi-
nami mejká jena we'ká riógichi
—anele.
40 'Lige alé buinásiga alué rió
Páulo 'lige Silasi, 'lige simíbale
alué rió alé miná napu bejtele
alué mukí Liria anilime. 'Lige alé
napuíle alué ralámuli Esukristo
oyérame. 'Lige Páulo 'lige Silasi,
'we semáriga ruyele napurigá 'we
a'lá semáriga a'wágame sulega
mochímala alué ralámuli Esukristo
oyérame. 'Lige Páulo 'lige Silasi
simíbale alé we'ká riógichi mochiga.
Uché bilena we'ká riógichi simíbale.

17

Jena ruwimela we'ká ralámuli ayóniligo alué Páulo 'lige Silasi

1 'Lige simárele alué oká rió
bilena we'ká riógichi Anpípolisi
anilichi. 'Lige uchéchigo bilena
Apolonia anilichi we'ká riógichi
simárele alué oká rió. 'Lige alé
okaná we'ká riógichi simárasa,
'lige sébale alé uchéchigo bilena
we'ká riógichi Tesalónika anilichi.
'Lige alé ilile alué u'tá re'obá
jurío re'obala, «sinagoga» anilime.
2 Páuloka simile alé re'obachi
bo'né gompaniero si, bilé rawé
sawalachi resíbulichi. 'Lige alar-
igá nokame nile alué ralámuli.
'Lige bakiá tarali sawalachi
rawé resíbulichi simíbame nile alé
re'obachi. 'Lige Páulo ra'íchame nile
alué ralámuli 'yuga alé re'obachi
asagá. We'ká e'karúgame ra'íchali
a'bopi rukigá machináliga. 3 'Lige
benírale churigá aniá alué ra'íchili
alé osilichi uchúkame ra'íchili
Onorúgame nila ra'íchali, alué 'ya
nerúgame rejcholi. 'Lige Páulo
ra'ichia ilile alué apeli leéraga 'lige
ruyea ilile ralámuli churigáriga
Onorúgame a'réligo napurigá resí
ikimela 'lige me'lílirigo alué rió
napu bo'né Onorúgame júlalige
alé 'pákana rewagáchika. 'Lige ku
ajániligo alué rió me'lisuga. 'Lige
anile alué Páulo:
—Alué Esusi, alué napu nawale
jena wijchimoba kulí pe u'kabi
bamí kachi, alué nile napu

Onorúgame julámili nílige alé
'pákana rewagáchika. Alué ju napu
ruyé ne 'emi ralámuli.
4 'Lige alué rejcholi ruyésiga alué
ralámuli, jaré alué ralámuli jurío
'we a'lá oyérale alué rejcholi. 'Lige
aminami alué we'ká ralámuli alué
griego ra'íchame ralámuli napu
'we a'lá nirame nile Onorúgame,
alueka 'we a'lá oyérale alué rejcholi
alué napu ruyele alué Páulo alé
re'obachi iligá. 'Lige aminami
alué umugí napu 'we a'lá nirame
nile 'lige 'we nóchame nile, we'ká
alué umugí 'we semáriga oyérale
Onorúgame ra'ichálila. 5 'Lige
alué ralámuli jurío, alué napu
tabilé oyérale rejcholi napu ruyele
alué Páulo, alueka 'we gawelia
mochile alué ralámuli etea. 'Lige
alué ralámuli jurío owile jaré
ralámuli 'we najsinákuli, pe jami
e'yéname, pe chátiri ra'íchaga chibi
anigá e'yéname alué ralámuli.
'Lige alué we'ká ralámuli napuíle
alué ralámuli jurío 'yuga, alué
tabilé bijchígime Onorúgame nila
ra'íchali. 'Lige alué uché jaré we'ká
ralámuli abiena napuíle alué 'yuga,
gepumia alué chátiri ra'íchali. 'Lige
alué we'ká ralámuli cha nokame
napuísa, 'lige 'la iwégame cha
anigá e'yénale alué ralámuli. 'Lige
suwábaga alué ralámuli alé we'ká
riógichi mochígame 'ma ayole. 'Lige
sébale alé bilena galírale alué rió
Jasoni anilime rió bejtélachi alué
Páulo 'lige Silasi 'yasia. 'Lige alé
mochigo mayele alué oká rió. Alué
oká rió cha'pináliga nokale alué
ralámuli o'tonáliga napu mochile
alué e'wélala. 6 'Lige alé Jasoni
bejtélachi tabilé rewáliru alué oká
rió. 'Liko pe alué rió Jasoni alé
bejtégame cha'pile alué ralámuli.
'Lige cha'pisá, wijchí rekagá
banasuka ma'chí páliru alué rió
Jasoni. 'Lige alarigá banagá o'tole
alé 'mi napu mochile alué ralámuli
e'wélala. 'Lige alué uché jaré
ralámuli Esukristo oyérame ralámuli
'ma cha'píliruchigó. 'Lige abiena
o'tóliru alué ralámuli alé 'mi napu
mochile alué ralámuli e'wélala.
'Lige alé sebasa, alué ralámuli
napu o'tole alué uché jaré ralámuli
e'wele sinaka ne'ole:
—Alué oká rió napu jsile jena 'we
cha anigá e'yena jemi bochígimi
we'ká riógichi. 7 'Lige ye rió
Jasoni alé bo'né galílachi mochiga
ajtime ju alué oká rió. 'Lige 'we
gompaniérola ju ye rió alué oká
rió. 'Lige 'ma sayega ra'íchame ju
alué ralámuli alué wa'lula nulame
rió romano olagá. 'Lige aniárá
alué ralámuli uché bilé wa'lula
selígame ajtigárá, napu Esusi
anilime kará —anile alué ralámuli
tabilé Onorúgame oyérame.
8 'Lige alué ra'íchili akisá alué
e'wélala 'lige alué uché jaré ralámuli
napu ekí mochile alé, alué uché ra-
jpé 'la iwégame ayole alué Esukristo
oyérame 'yuga. 'Lige 'la iwégame
we'ká ra'íchaga ne'óchale. 9 'Lige
alué e'wélala goblálile alué rió
Jasoni napurigá ma'chínamala, 'lige
Jasónika bo'né najtétisa, ma'chínale.
'Lige alué uché jaré ralámuli
Esukristo oyérame najtétiga buyale.

Jena ruwimela Páulo 'lige Silasi simíbaligo alé Berea anilichi we'ká riógichi

10 'Lige alué ralámuli Esukristo
oyérame yati júlale alué Páulo 'lige
alué Silasi alé we'ká riógichi Berea
anilichi. Pe rukó juláliru alué oká
rió chíbaka napurigá ta cha'piboa
saílate. 'Lige alé Berea sebasa alué
rió Páulo 'lige alué Silasi, 'lige pe
abé i'libeko simíbale alué ralámuli
alé u'tá jurío re'obálachi. 11 'Lige
alué ralámuli jurío alé ejperégame
'la 'we beninálime nile alué ra'íchili,
tase napurigá alué ralámuli alé
Tesalónika mochígame. 'We galegá
akele alué rejcholi napu ruwile
alué Páulo alé iligá. 'Lige nabí rawé
benime nile alué apeli osirúgime
Onorúgame ra'ichálila machináliga
pala 'la bijchiá ka napurigá ruwile

alué Páulo. 12 'Lige we'ká ralámuli
jurío alé Berea mochígame 'we
'la bijchígale alué rejcholi napu
ruwile alué Páulo alé iligá. 'Lige
aminami alué we'ká umugí alué
griego ra'íchame, 'we nóchame
umugí, alueka 'we a'lá oyérale
alué rejcholi. 'Lige aminami
alué we'ká rió griego ra'íchame,
alueka 'la oyéralechigó alué rejcholi
napu ruwile alué Páulo. 13 'Lige
alué ralámuli jurío alé Tesalónika
mochígame akele alué rió Páulo
alemi eyénaráo alué Esukristo
ra'ichálila beníria ralámuli Berea
mochígame.* 'Lige machisá alemi
eyénaráo alué Páulo, 'lige yati
simíbale alué ralámuli alemi napu
ajtile alué Páulo e'nemia. 'Lige
alué ralámuli alé Berea sebasa,
asíriga chátiri ra'íchili ra'íchale. 'Lige
se'winá riga ruyele alué ra'íchili
alé Berea mochígame ralámuli,
napurigá alué ralámuli Berea
mochígame ayónimala alué Páulo.
14 'Lige jaré ralámuli alué Esukristo
oyérame alé Berea mochígame,
yati 'légana bayérole alué Páulo
alé 'mi ba'wichí suweke, alé
wa'lú ba'wí ilígichi. 'Lige alué rió
Silásika abajá alé Beréachi rejpile
alué Timoteo 'yuga. 15 'Lige alué
ralámuli napu alué Páulo 'yuga
simíbale, 'we mejká simíbale Páulo
'yuga bárkochi simíbale wamí wa'lú
we'ká riógichi Atena anilichi. 'Lige
alé we'ká riógichi Atena anilichi
ro'ile alué ralámuli alué Páulo 'yuga
simíbagame. 'Lige alué rió Páuloka
alé we'ká riógichi Atena rejpile.
'Lige Páulo anele alué ralámuli alé
Berea mochígame ku simíbachi:

—Jeka juláwaká alué rió Silasi
'lige alué Timoteo 'we yati neraga
—anile Páulo alé Atena anilichi re-
jpiga.

Jena ruwimela alué rió Páulo alé Aténachi asáligo

16 'Lige Páulo alé Aténachi asale
alué oká rió buigá Silasi 'lige
Timoteo. 'Lige alé asagá, alué
Páulo etele larigá nokao alué
ralámuli alé Atena we'ká riógichi
mochígame. 'Lige alué ralámuli
alé Atena mochígame we'ká
e'karúgame newame nile. 'Lige
alieti newasa Onorúgame neraga
eteme nile 'lige e'kali tánime nile
alué ralámuli alé Atena mochígame.
'Lige alué Páulo alieti etega, tabilé
ganílile. We'ká 'nátale, 'we sewele.
Bo'neka 'la machíligame tabilé
'la ko. 17 'Lige alué alieti etesa
alué Páulo, 'lige simile alé u'tá
jurío re'obálachi «sinagoga» anilime,
simile ra'ichamia alué ralámuli
'yuga. 'Lige alé re'obachi ra'íchale
alué ralámuli jurío 'yuga 'lige griego
ra'íchame ralámuli 'yuga napu 'we
'la nirame nile Onorúgame. 'Lige
nabí rawé 'we ra'íchale alué Páulo
apiépiri ralámuli 'yuga alé we'ká
riógichi iligá, alé napu ralinélime
nile e'karúgame tábiri. 18 'Lige
jaré ralámuli mochile alé Pekurio
oyérame. 'Lige jaré mochile alué
Seno anilime ra'íchili oyérame
ralámuli.† 'Lige alué ralámuli anile
akisá Páulo ra'íchachi:

—¿Chieri júkó ye rió 'we we'ká
ra'íchanti, ramueka tabiléchigo
námatugó?

'Lige jaréchigo anile:

—Pe uché bilé riosi najátilime na-
jkigá aniá káwé ye rió.

Alué rió Páulo ruwile alué Esusi
ra'ichálila, 'lige abiénachigó ra'íchale
ku ajániligo Esusi mukusá. Alekeri
mayele alué ralámuli: «Pe uché bilé
riosi najátilime najkigá aniá káwé

* **17:13** Alué ralámuli jurío tabilé galeme nile alué 'ya nerúgame ra'íchali Onorúgame ra'ichálila napu ruwime nile nawámili ko Esusi. † **17:18** Alué ralámuli napu Pekurio oyérame nile tabilé bijchígame nile ajtigá Onorúgame. Pe mochime nile go'yá 'lige bajía, 'lige 'we newame nile yawiyame, 'we ganíliga mochime nile pe a'bopi 'nátaga. Alué ralámuli napu Seno oyérame nile bijchígame nile bochígimi ajtigó Onorúgame, 'lige pe kilí mochime nile, anáchaga mochime nile, tase napurigá alué Pekurio oyérame.

ye rió.» 19 'Lige bayéleru alué Páulo
alé bilena Areópago anilichi, alé
napu napuíme nile alué ralámuli
alué ra'íchili gatemia. 'Lige anile
alué ralámuli alé mochígame:
—Ramué ralámuli machináliru
alué ra'íchali, ¿tachiri ruyame ko
alué ra'íchili, alué napu mué ruyá
aní? 20 'Yako tasiné akiame ke
alarigá ra'íchame jemi. Suwábaga
alué ra'íchali machináliru ramué
ralámuli.
21 'Lige alué ralámuli alé Atena
mochígame 'we beninálime nile
alué uché bilé ra'íchili se'nú nuebo.
'Lige 'we ra'ichánilime nile alué
ra'íchili alué apiépiri ra'íchili se'nú
nuebo. Alarigá nile alué ralámuli
'yasi. 'Lige alé Atena we'ká ralámuli
mejkaka sígame we'ká mochile alé
Atena ejperega. 'Lige alué ralámuli
abiena 'we beninálime nile alué
uché bilé se'nú ra'íchili nuebo.
22 'Lige alué Páulo o'weti ilísale
alé Areópago ra'ichamia alé we'ká
ralámuli mochígichi. 'Lige anile
alué Páulo o'weti ilísisa:
—'Emi ralámuli jena we'ká
riógichi Atena mochígame, neka
eteme ju 'emi we'ká riosi nígame
ko 'lige 'we tánime ju a'walí alué
riosi 'emi. 23 Ne jemi eyénaturu
e'néniga, we'ká e'karúgame etiáturu
ne 'emi a'boi newálala 'emi a'boi
riósila. 'Lige alé rewá ne bilena
napu kógime nile Onorúgame.
'Lige jaré ra'íchili osilí uchú alé
anime: «Siné kachi ajtigéréko bilé
Onorúgame tabilé machirume.
Jena jawawa alué go'ame napurigá
go'mela alué Onorúgame.» 'Lige
Onorúgame napu tánime ju 'emi
tabilé machigá, 'we a'lá machí ne
alué ko Onorúgame. 'Lige ne 'la
ruwimela chieri ko Onorúgame
napu 'emi ralámuli tabilé machí.
24 › Onorúgame newale ye gawí,
alueka suwábaga nulame ju jena
wijchimoba 'lige 'pa rewagachi
abiena. Onorúgame tabilé be-
jtégame ju alé re'obachi, alué re'obá
alué ralámuli newálila jena wijchí
ejperégame. 25 'Lige Onorúgame
tabilé resílá napurigá gu'íriwa
ralámulite. Onorúgame nejíguru
alawá 'lige buchéguru suwábaga
ralámuli. Alueka suwábaga nejime
júkuru napu ekí resíláru ramué.

26 › 'Lige sineko pe bi'lepi
rió newale Onorúgame. 'Lige
Onorúgame 'we a'lá gu'írile na-
purigá we'ká o'chéramala ralámuli
jena wijchimoba. A'lígesíko
we'kaná o'chérale ralámuli
se'winárіga ra'íchame, a'bopi
ra'ichálila ra'íchame. Bo'né
Onorúgame 'la 'nátale koche
o'chéramala ralámuli 'lige chiéniko.
Arigá 'nátale 'we 'ya we'ká bamí
ta'chó newá ralámuli. 27 'Lige
Onorúgame newale alué ralámuli
napurigá 'la na'támala, «¿Koche
ajtigá Onorúgame 'lige churigá
ko Onorúgame?» 'lige alarigá
'la oyérawa Onorúgame, 'lige siné
kachi alué ralámuli 'la oyéramala
Onorúgame. 'Lige Onorúgame
tabilé mejká ajtí napu mochiru
ramué ralámuli, ramueka tabilé
etewía alé ajtígó Onorúgame.
28 'Lige Onorúgame gite ajáluru
ramué ralámuli jena wijchimoba
mochígame. 'Lige ma'chílime
nírukuru ramué Onorúgame gite,
'lige akeme nírukuru ramué
ralámuli Onorúgame gite. 'Lige
Onorúgame ta nejkúrisaká, 'lige
pecha ajáliwakó ramué ralámuli
jena wijchimoba mochígame.
A'chigóriga 'la anime osale jaré
ralámuli jena mochígame 'la
jebénigame osagá, 'la anime osale:
«Onorúgame 'kúchila nírukuru ra-
mué, Onorúgame newale ramué
ralámuli», anime ju alué osilí.
29 Bijchiá Onorúgame 'kúchila niru
ramué ralámuli. 'Lige Onorúgame
'kúchila níriga, 'lige ¿alué tábiri
a'boi newárigime 'lacha Onorúgame
nímalawé? 'Lige alueka pe jena wi-
jchí mochígame rió newálila júkuru,
pe rejtete newárigime ju, 'lige 'órote

'lige plátate, 'lige alué ralámuli
pe a'boi 'nátaga newálekuru alué
tábiri. 30 'Ya bajchá rawé tabilé
e'chéwale Onorúgame alué ralámuli,
jípeko Onorúgame najkí napurigá
buyámala resítiri 'nátalichi. 31 'Lige
Onorúgame 'ma anile chiéniko
olamio gustisia ralámuli. 'Lige alué
bo'né Onorúgame nulémala alué
bilé rió napurigá ruwimela chieri
ka resítiri 'nátame 'lige chieri ka
tabilé resítiri 'nátame. Suwábaga
ralámuli 'la machíguru ye rió 'we
a'lá bijchiá animeli ju napugiti
Onorúgame ajániligame alué rió.
32 'Lige alué ra'íchili akisá alué
ralámuli Onorúgame ku ajánaligo
bilé rió, 'lige jaré ralámuli 'we
gawéliga akele alué ra'íchili. 'Lige
alué uché jaré ralámuli anile:
—Ramueka najkiá napurigá
uchéchigo siné nawawa alué
ra'íchali ra'ichawa —anile alué
ralámuli.
33 'Lige alué Páulo a'rele alué
ra'icha iligé alé, 'lige simile. 34 'Lige
jaré alué ralámuli najátele alué
Páulo 'lige 'we a'lá niraga akele
alué ra'íchali. 'Lige alué bilé alué
Onisio anilime rió, wa'lula nile
nulame alé we'ká riógichi. 'Lige
bilé mukí nile Ramárisi anilime
mukí. 'Lige uché jaré ralámuli
abiena 'we galeme nile Onorúgame
ra'icháliła.

18

Jena ruwimela Páulo simíligo Korinto anilichi we'ká riógichi

1 'Lige a'kinana simile alué Páulo
alé we'ká riógichi Korinto anilichi.
2 'Lige alé we'ká riógichi Korinto
najtépale bilé rió jurío Akila anil-
ime. 'Lige alué rió Akila alé we'ká
riógichi Ponto anilichi ochérigame
nile. 'Lige pe kulí nawágame nile
alué rió Akila alé Korinto alué up-
ila 'yuga napu Prisila anilime nile.
Alé 'naka simíbale alué oká ralámuli
alé napu mochí alué ralámuli ital-
iano ra'íchame. Alé we'ká riógichi
wa'lúlachi Roma ejperégame nile
'yako. Abijí alé Roma mochiga Ak-
ila 'lige Prisila, alué wa'lula napu
Kláurio anilime nile suwábaga alué
ralámuli jurío 'ma mabule, 'lige
jaré alué ralámuli jurío alé Roma
mabúsiga 'ma júmasile 'lige sébale
alé Korinto.
3 'Lige alué Páulo simile alué
ralámuli kólimia Akila 'lige Prisila.
'Lige alué Páulo pe aba alué nóchili
nígame nile a'chigóriga napurigá
alué ralámuli. 'Lige alué Páulo alé
asale nocha alué ralámuli 'yuga.
Alué Páuloka u'kuchí galí newame
nile gemá napisúligamete.*
4 'Lige alué Páulo alé asagá,
nabí rawé sawalachi resíbulichi
simime nile alé alué ralámuli
jurío re'obálachi «sinagoga» anil-
ime. 'Lige alé re'obachi iligá
ruwime nile alué Páulo Onorúgame
ra'icháliła. We'ká ralámuli jurío
mochile alé 'lige abiena mochile
we'ká alué ralámuli tabilé jurío.
'Lige alué ralámuli 'we rukeme
nile. 'Lige alué rió Páulo najkime
nile napurigá alué ralámuli 'la
bijchígimala alué ra'íchili napu
ruwile alué Páulo.
5 'Lige sébale alué oká rió alué
Silasi 'lige alué Timoteo ejiro
Maseróniaka simíbaga. 'Lige alué
sebasa alé, a'rele alué Páulo nocha
alué gemá napisua napu newalime
nile galí, alésíko pe Onorúgame
nila rejcholi ruyeme nile. Ruyele
alué ralámuli jurío Esusi níligo
napu Onorúgame júlale napurigá
gu'írimala alué ralámuli. 6 'Lige jaré
alué ralámuli jurío alé mochígame
sairaga mochile 'lige 'we gawélele
alué Páulo ra'icháliła. 'Lige alué
Páulo alué o'pacha bujasá sawele.
Alueka ruwime nile tabilé chokila
ko. 'Lige anile alué Páulo ala'sika:
—Onorúgame gastigárimala 'emi
ralámuli, 'liko neka tabilé chokila

* **18:3** Alué gemaka chibá gujpálate newárigime nile.

nímala. 'Lige jípeko ne simela
alé napu mochí alué ralámuli
tabilé jurío alué ye ra'íchili rejcholi
ruyemia —anile alué Páulo.

7 'Lige alué Páulo 'ma lanisá,
ma'chínale alé re'obachi. 'Lige alué
Páulo alé ma'chínasa, 'lige simile alé
a'bé uché bilena galírale alé napu
bejtele alué Justo anilime rió. Alué
rió 'we a'lá nirame nile Onorúgame.
Alé re'obá ilígachi chega bejtégame
nile alué rió.

8 'Lige alué Krispo anilime rió
napu wa'lula nile alé re'obachi
nulame, alué rió 'we a'lá bijchígile
alué Esukristo ra'ichálila napu
ruwílige Páulo alé iligá, 'we 'la
oyérale, 'lige suwábaga alué ralámuli
alé galírale mochígame alué Krispo
bejtélachi 'we 'la oyéralechigó alué
Esukristo ra'ichálila. 'Lige we'ká
alué uché jaré ralámuli alé we'ká
riógichi Korinto mochígame 'we 'la
oyéralechigó alué napu ruwílige
alué rió Páulo. 'Lige 'ma rewaráliru
alué ralámuli alé wa'lú ba'wichí
bokuíka bochígimi.

9 'Lige bilé rukó Onorúgame
etérale alué Páulo alué Wa'lula
Nulame Esukristo. 'Lige anile alué
Esukristo:

—Tase majawa mué rió Páulo,
aminabi rupoa ne ra'ichálila.
10 Neka nabí alé a'bé ajtíkuru
mué repuka napurigá tabilé
'wesi cha olámala mué. Neka
najkí napurigá aminabi ruwimela
mué ne ra'ichálila, we'ká ralámuli
mochígame jena we'ká riógichi
napu oyérimili ju alué ra'íchali
—anile alué Esukristo.

11 'Lige alué rió Páulo asale alé
we'ká riógichi Korinto bilé bamí
miná nasipa. 'Lige 'we semáriga
beniria asale alué ralámuli alé
we'ká riógichi Korinto mochígame
Onorúgame ra'ichálila.

12 'Lige alué rió Galioni selígame
kachi alé ejiro Akaya anilichi, alé
napu wa'lú we'ká riógichi Korinto
bo'í, 'lige we'ká alué ralámuli
jurío sairale alué rió Páulo. 'Lige
alué ralámuli jurío cha'pile alué
Páulo, 'lige cha'pisá, o'tole alé
napu gatélime nile alué ra'íchili, alé
napu asale alué rió wa'lula Galioni
anilime. 13 'Lige anele alué ralámuli
jurío alué wa'lula Galioni:

—Ye rioka 'we ané ralámuli
napurigá Onorúgame oyéramala
nobi se'unáriga ruwígó Onorúgame
oyérilime tase napurigá nulá ramué
nulalila.†

14 'Ma amulí ra'íchale Páulo, 'lige
yati neraga bajchá ra'íchale alué
wa'lula Galioni. Alué rió Galioni
anele alué ralámuli jurío:

—'Emi ralámuli e'chewa mochí
ye rió chibi 'sime kóriká o nejkome
kóriká, 'liko alarigá nísaká, 'la
gatémala ne. 15 'Lige alué napu
'emi ruwí pe 'emi a'boi ra'ichálila
kárékuru, 'lige 'emi a'boi nulalila.
Alueka pe 'emi a'boi gatéwagó alé
'minami simíbaga. Neka tabilé
wa'lula nínili alué alieti ra'íchili
gatélichiká. Neka pecha alué
nóchali nígame kame —anile alué
rió wa'lula.

16 'Lige lanesa, alué Galioni 'ma
buyánale alué ralámuli jurío alé
napu gatélime nile ra'íchali. 17 'Lige
ta'chó simíbachi alué ralámuli jurío,
cha'pile bilé rió Sóstene anilime
napu nulame nile alué jurío
re'obala. 'Lige alué rió cha'pisá
alé, wejpisóliru. 'Lige alué wa'lula
Galioni 'lige alué uché jaré e'wélala
pe alé jale e'negá. 'Lige alué rió
Galioni tabilé chélále rekó alieti
etea, tabilé che'sile.‡

Jena ruwimela Páulo ku simíligo alé Antiokía

18 'Lige alué Páulo alé Korinto
asale we'kabé rawé. 'Lige we'kabé

† **18:13** Bilé nulalí romano anime nile tabilé chojkiawa uché bilé nuebo ra'íchali napurigá oyéramala ralámuli. 'Lige alué ralámuli juríoka anile Páulo uché bilé nuebo ra'íchali ra'icha ajtigárá, tase napurigá Moisesi benírilige. ‡ **18:17** E'nesi I Corintios 1:1.

rawé asisá, ariosi anele alué we'ká ralámuli Onorúgame oyérame, 'lige
'ma simile. 'Lige jímole alé bárkochi
alué Páulo alué mukí Prisila
anilime si, 'lige alué Prisila gunala
Akila abiena si simile, 'lige uché
jaré ralámuli abiénachigó. Ta'chó
jimia bárkochi alé Senkrea anilichi,
sikale bo'né gupala re'wániga
ajchagá alué Páulo,§ 'liko 'ma
jímale alé bárkochi. 19 Napu'lige
bajonisa, 'lige alé we'ká riógichi
Ebeso sébale. 'Lige alésíko alué
Prisila 'lige alué Akila uchéchigo
bilena simíbale, 'lige alué Páulo alé
rejpile bi'neli. 'Lige alué Páulo
simile alé na'minami u'tá jurío
re'obálachi. 'Lige alué Páulo alé
re'obachi iligá, alué we'ká ralámuli
jurío 'yuga ra'íchale alé. 20 'Lige alué
ralámuli jurío anele alué Páulo:

—Mué Páulo, pe rekó we'kabé
rawé asibóká jena we'ká riógichi
—anéleru alué Páulo.

'Lige alué Páulo tabilé we'lisi as-
inálile alé.* 21 'Lige ariosi anele
alué ralámuli alé mochígame, 'lige
anile:

—Uché nawame ne jeka 'emi
ralámuli e'nesia, Onorúgame 'la
elásaká —anile alué Páulo.

'Lige alanisá, simile bárkochi
asagá alué Páulo. 'Lige simile
alé uché bilena we'ká riógichi
mejká Sesarea anilichi. 22 'Lige
alé we'ká riógichi Sesarea sebasa
alué Páulo, 'párimi simile alé we'ká
riógichi Rusaleni anilichi alué
ralámuli Esukristo oyérame kólimia.
'Lige alé we'ká riógichi Rusaleni
asisá pe'wera, 'lige uchéchigo
bilena simile alué Páulo. Simile
alé Antiokía† anilichi. 23 'Lige
alé Antiokía pe'wera asisá 'lige
uchéchigo bilena simile alué Páulo.
Simile alé 'mimi ichúrimi we'ká
riógichi enamia ra'íchali ruigá alué
Esukristo oyérame napurigá abé 'la
na'támala Onorúgame 'yuga. Okaná
ejírochi eyénale, bilena Galasia
anilichi 'lige uché bilena Prijia
anilichi.

Jena ruwimela nawáligo alué rió Apolo alé we'ká riógichi Ebeso

24 A'lige rawé sébale bilé rió
jurío alé we'ká riógichi Ebeso
anilichi, Apolo anilime rió. 'Lige
alué rió Apolo alé we'ká riógichi
Alejantría ochérigame nile. 'Lige
alué rió 'we a'lá benégame nile
Onorúgame ra'ichálila ra'íchali
ruigá. 25 'Lige alué rió uché jaré
ralámulite beníriligame nile 'ya
churigá 'sile alué Wa'lula Nulame
Esusi. 'Lige alué rió Apolo 'we a'lá
semáriga ruwile alué rejcholi. Alué
rió a'lá námale Juani rewaráligo
ralámuli napurigá a'rémala alué
tabilé 'la 'nátili. Alué Apolo tabilé
machile alué ralámuli naréligo
Onorúgame Alawala pe'tá nujubapi
Esusi mukusá. 26 Napu'lige sebasa
alé Ebeso, simile alé u'tá jurío
re'obálachi «sinagoga» anilime 'lige
ruwile Onorúgame nila ra'íchali
tabilé majaga. 'Lige alué mukí
Prisila 'lige alué Prisila gunala
Akila, alué oká ralámuli akele
alué Apolo alé ruyá ilígachi. 'Liko
alué oká ralámuli bayérole alué
Apolo alé a'boi ejperélachi na-
purigá ruwimela abé 'la churigá
ko Onorúgame bowela. 27 'Lige
a'kinana alué rió Apolo siminálile
alé ejiro Akaya anilichi Onorúgame
ra'ichálila ruyemia. 'Lige alué
ralámuli Esukristo oyérame alé
Ebeso 'nátale 'we 'la ko napurigá
simela. 'Lige jaré alué rió Esukristo
oyérame osilí osale napurigá o'ká
simela alué Apolo. 'Lige anime nile
alué osilí: «'La 'we semáriga galegá
etéwaká ye rió Apolo alé we'ká

§ **18:18** Alué gujpá sikiáká, alueka aniame ju Páulo cheliera 'ya asale Onorúgame napugiti 'we 'la repúliga kóriká alé Koríntochi. * **18:20** Siné kachi Páulo pe alé siminálime ke anile Rusaleni anilichi piesta oliachi. Alekeri 'we jigale. † **18:22** Alé Antiokía chojkile beniria Onorúgame nila ra'íchali 'ya siné bakiá bamí.

riógichi Akaya sebasa», anime nile
alué osilí. 'Lige alué Apolo alé
Akaya sebasa, 'we semáriga gu'írile
alué ralámuli alé mochígame, alué
ralámuli napu Onorúgame gu'írilige
napurigá 'we a'lá bijchígime nímala
Onorúgame ra'ichálila. 28 'Lige
alué Apolo 'we a'wágame ra'íchale
Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli
jurío 'yuga. 'Lige alué ralámuli
abiénachigó 'we a'wágame ra'íchale
rukigá alué Apolo. Bo'né Apolo 'we
a'lá ma'chígime ruwile Onorúgame
ra'ichálila alué Esusi níligo alué
napu Onorúgame julámiorílige.
'Lige alué ralámuli jurío tabilé siné
neyúrale alué Apolo 'yuga.

19

Jena ruwimela Páulo ruwíligo chukíligo alé Ebeso

1 'Lige alué rió Apolo alé we'ká
riógichi Korinto ajtígichi, alué rió
Páuloka enale alé 'mimi iwérachi.
'Lige arigá sébale alué rió alé
'mi bilena we'ká riógichi Ebeso
anilichi. 'Lige alé we'ká riógichi
Ebeso Páulo najtépale jaré rió Esusi
oyérame. 2 'Lige alué Páulo rukele
alué alé mochígame ralámuli:

—Napu'lige 'emi 'la bijchígilige
Onorúgame ra'ichálila, ¿'la bajkile
Onorúgame Alawala alé 'émichi?

'Lige alué ralámuli alé mochígame
nejele:

—Ramueka tabilé machiáke'é
Onorúgame Alawala bajkime ko alé
ralámulichi.

3 'Lige alué Páulo uchéchigo siné
rukele, anile:

—'Lige ¿tachiri gite rewarárigame
júkó 'emi? —anile alué Páulo.

'Lige alué ralámuli uchéchigo ne-
jele, anile:

—Rewarárigame niru ramué
ralámuli napurigá anílige Juani.

4 'Lige alué Páulo anele:

—Alué Juani rewarale pe ba'wite
alué ralámuli napu a'rele alué
resítiri 'nátili. 'Lige anile alué
Juani: «'La bijchígiwa alué rió
ra'ichálila, alué napu nawámili ju
pe'wé», anile alué Juani. 'Lige alué
rió napu nawámili nile a'kinana,
alueka Esusi nile.

5 'Lige alué ra'íchili akisá alué
ralámuli, 'lige 'ma rewarárigame
gayénale alué ralámuli, alué
Wa'lula Nulame Esusi oyérame
nímala. 6 'Lige alué Páulo alué
ralámuli mo'ólachi nochale. 'Lige
Onorúgame Alawala bajkile alé
ralámulichi. 'Lige alué ralámuli
Onorúgame Alawala bajkisá, 'lige
chojkile alué ralámuli se'winárigа
ra'icha napu tabilé gayénalige
ra'icha bajchá. 'Liko 'ma chojkile
ruyea Onorúgame nila ra'íchali.
Sineko tabilé námale alué ra'íchali.
Onorúgame Alawala gu'írile. 7 'Lige
suwábaga alué ralámuli makué oká
rió nile.

8 'Lige Páulo nabí tarali
sawalachi resíbulichi simime nile
alé alué u'tá jurío re'obálachi. Bakiá
mechá alarigá 'sile. A'wágame
ra'íchale alué ralámuli 'yuga napu
napuíme nile alé re'obachi. Ruwile
Onorúgame churigá nuleme ko
alué suwábaga ralámuli. 'Lige alué
ralámuli we'ká rukele. 9 'Lige
ajaré alué ralámuli tabilé beninálile
'lige aminami tabilé bijchígile alué
Páulo ra'ichálila. 'Lige 'we gawélele
alué 'we semati 'nátili 'we a'lala
bowé napu we'ká ralámuli oyérame
nile. Alekeri Páulo 'ma tabilé simile
alé jurío re'obálachi 'lige bayérole
Esukristo oyérame. Simile bilena
eskuélachi, Tirano anilime nila
nile alué eskuela. Alé napuíme
nile nabí rawé. 10 'Lige larigá
benírale alué Páulo alé oká bamí,
'lige we'ká ralámuli jsime nile alé
eskuélachi Onorúgame ra'ichálila
benimea. 'Lige alué ralámuli alé
akisá alué ra'íchili, 'lige alé 'mimi
simíbaga ruyeme nile alué ralámuli
alé 'mimi mejká mochígame. 'Lige
alarigá suwábaga alué ralámuli
alé ejiro Asia mochígame akele
Onorúgame ra'ichálila. Jaré alué

ralámuli jurío nile, 'lige jaré tabilé
jurío nile. 11 'Lige Onorúgame
'we a'wágame a'walí 'yale alué
Páulo napurigá 'we 'la semáriga
sa'wámala ralámuli nayúkame.
12 'Lige alué ralámuli o'tóime nile
ba'nasoli napu Páulo bulame nílige
mo'ochí napurigá ta simíromala
alué chiliá alé buichíkana. 'Lige
abiena o'toime nile alué lantaria
napu ujchugá nóchame nile alué
Páulo. O'toime nile alé 'mi napu
asale alué nayume, 'lige chébale
alué nayume alué ba'nisoli 'lige
lantaria. 'Lige alarigá olasa, yati
sa'wime nile alué nayume. 'Lige
we'ká u'kuchípala remónisi alé
ralámuli sulálachi mochígame 'ma
buyásime nile. 'Lige pe Onorúgame
gite sa'wile alué ralámuli nayua.
13 'Lige jaré alué ralámuli jurío,
alué napu alué u'tabela remónisi
buyánele alé ichúrimi e'yénaga,
alueka anele alué u'tabela remónisi
alé ralámulichi mochígame:
—'Emi remónisi 'ma buyásiwa alé
mochiga. Ramué nulame niru
alué Esusi a'walila gite napurigá
buyásiwa alué ralámuli sulálachi. Ye
Esusi ju alué napu ruwime ju alué
Páulo —anele alué ralámuli alué
remónisi alé ralámulichi mochígame
ma'chí buyániga.
14 'Lige bilé rió jurío nile Es-
keba anilime, wa'lula balé nile
alé re'obachi. 'Lige alué rió
gichao inógame nile. 'Lige alué
gichao ejtemali 'yome nile alué
ralámuli nayúkame napu remónisi
u'kuchípala mochígame nile. «Esusi
a'walílate 'yome niru ramué», 'la
anigá 'yome nile. 15 Nobi siné
nejele alué u'tabela remónisi,
anele:
—Neka 'la machí alué ko Esusi,
'lige alué Páulo aba aké néchigó.
'Lige 'émika, ¿chieri júpaché nok-
agá aniá? —anile alué remónisi
u'tabela.
16 'Lige alué rió napu ajchágame
nile alué u'tabela remónisi, ne-
jkósile alué gichao ejtemali 'yuga.
'Lige asíriga a'wágame nile nejkoga
alué rió remónisi ajchágame su-
lachí. Asíriga jecháliru wejpisoka
alué gichao ejtemali. 'Lige alué
ejtemali o'páchala 'ma chi'wánale
wejpisokia alé pachá galírale. 'Lige
alué ejtemali alé galírale pe 'yeri
buyásile elénasiga. 17 'Lige suwábaga
alué ralámuli jurío alé Ebeso
ejperégame, 'lige alué ralámuli
tabilé jurío, napu'lige akisá 'la
ikíligo alué ejtemali wa'lula balé
'kúchila, 'lige a'lá iwégame majale
alué akisá. 'Lige anile alué
ralámuli:
—Ye Esusi ju 'la Wa'lula, ta'wesi
umérame —anile 'we 'la niraga.
18 'Lige alué ralámuli alué
Esukristo ra'ichálila bijchígime, 'ma
suwábaga bejsarale alé o'weka
jaga napu 'we resí nokame nile.
19 'Lige we'ká ralámuli alé Ebeso
ejperégame 'we chátiri benime
nile alé apélichi e'néniga na-
purigá sujkurúgame nímala. 'Lige
alué ralámulika 'ma a'pale alué
we'ká apeli kabítigame osirúgime
e'kósimia alé napu we'ká ralámuli
mochile e'negá. 'Lige 'ma e'kósisa
'lige 'nátale chekí najteme níligo
alué apeli osirúgime. 'Lige malígisa
makué mili enomí napu plata
nile, alakí najteme nile alué apeli
osirúgime. 20 'Lige larigá 'la we'ká
ralámuli aminacho we'ká benile
alué Wa'lula Nulame Esukristo
ra'ichálila. Nabí rawé 'we we'ká
benile alué Esukristo ra'ichálila
ralámuli. 'Lige alué ra'íchili 'we
a'wágame nejkúrale.
21 'Lige Páulo 'nátale simiame alé
Rusaleni we'ká riógachi. Bajchaka
siminálile alé ejiro Maseronia
anilichi. 'Lige alésíko uché bilena
ejiro siminálile Akaya anilichi.
'Lige alésíko siminálile alé Rusaleni
anilichi we'ká riógichi. Bo'né
'nátaga anile:
—Alé Rusaleni síkó arigá simeli
ju ne alé Roma anilichi wa'lú we'ká

riógichi.
22 'Lige júlale oká rió bo'né
gu'írame alé Maseronia anilichi
ejiro. Timoteo anilime nile bilé
'lige Erasto anilime nile alué uché
bilé. 'Lige alué Páuloka alé we'ká
riógichi Ebeso rejpile we'kabé
rawé.

Jena ruwimela we'ká ralámuli na'áwaligo alé we'ká riógichi Ebeso anilichi

23 A'lige rawé alué ralámuli alé
we'ká riógichi Ebeso mochígame
'we ayole, tabilé galegá alué 'we
semati 'nátili Onorúgame boilá.
24 'Lige alé asale bilé rió Remetrio
anilime. 'Lige alué Remetrio
newame nile alué u'kuchí re'obá
apieri alué wa'lú re'obá napu
ilile alé we'ká riógichi Ebeso, 'lige
plátate newame nile alué u'kuchí
re'obá. 'Lige alué wa'lú re'obá alé
Ebeso ilígame alué mono Riana
(Artemisa) nila nile alué re'obá alé
ilígame.* 'Lige alué rió ralineme
nile alué u'kuchí re'obá plátate
newárigime, 'we we'ká enomí
meme nile alué rió 'lige alué uché
jaré ralámuli nóchame abiénachigó.
25 'Lige alué Remetrio, bayele
suwábaga alué 'yuga nóchame, 'lige
abiena alué uché jaré ralámuli
abiénachigo napu mele ralinega
alué u'kuchí re'obá. 'Lige anele
alué suwábaga bayesa alé:

—'Emi ralámuli, ramué ralámuli
napu ekí alué u'kuchí re'obá ra-
lineme niru, 'we ganíliga mochiru
jena we'ká riógichi Ebeso ejperega
napugiti 'we a'lá meme nírigime
enomí alué u'kuchí re'obá ra-
linega. 26 Alué Páulo 'we cha aní
jena we'ká riógichi nawasa. 'Emi
ralámuli 'la etiáguru alué Páulo
la'sichi jena we'ká riógichi nawasa.
'Lige 'la akéguru 'emi ralámuli
alieri ra'íchili benirio. Alué rió
aníguru: «Alué tábiri napu ralámuli
newá, tabilé 'la bijchiá Onorúgame
ju.» 'Lige we'ká ralámuli jena
we'ká riógichi mochígame 'ma
alué Páulo oyérame júkuru. 'Lige
amulí bochígimi jena ejiro Asia
larigá mochí alué ralámuli alué
Páulo ra'ichálila oyeria. 27 'Lige
tabilé 'la nímala alué ralámuli
suwábaga alué Páulo oyérasa. Pe'wé
'ma tabilé 'la ra'ichámala alué
ramué nochálila olagá. 'Lige 'ma
tabilé napuínili ralámuli alé mono
Riana re'obálachi. 'Ma tabilé
nirámala ralámuli alué wa'lula
Riana. Jipe bochígimi jena ejiro
Asia alué Riana† oyérame ralámuli
nírukuru. 'Lige aminami bochígimi
gawichí alarigá nírukuru. 'Lige pe
abé i'libékomi alué ralámuli 'ma
a'rémala alué Riana oyeria.
28 'Lige alué ralámuli alué ra'íchili
akisá, 'lige 'la iwégame ayole alué
ralámuli alué Páulo 'yuga. 'Lige
a'wágame sináká ne'ole:

—¡Ye Riana wa'lula ju napu ra-
mué ralámuli oyérame niru jena
we'ká riógichi Ebeso mochígame!
—sinale alué ralámuli.
29 'Lige suwábaga alué ralámuli
napu ekí mochile alé we'ká
riógichi Ebeso 'la iwégame ayole
alué Páulo 'yuga. 'Lige oká rió
Páulo gompaniérola cha'píliru alué
ralámulite. Bilé Gayo anilime
nile, 'lige bilé Aristarko. 'Lige
alué oká rió cha'pisá, 'lige wijchí
rekegá banagá o'tole alé 'mi napu
napuíme nile alué ralámuli alé
we'ká riógichi Ebeso mochígame
ra'íchili gatemia. 30 'Lige alué
Páulo siminálile alé napu o'tóleru
alué oká rió. 'Lige alué ralámuli
alué Esukristo oyérame tabilé elile
napurigá simela alué Páulo alé 'mi
napu o'tóleru alué oká rió. 31 'Lige
alué uché jaré rió e'wélala alé ejiro
Asia ejperégame, napu alué Páulo
amígola nile, alué ralámuli nábole
ra'íchali anime napurigá tabilé

* **19:24** E'nesi glosario «ídolo». † **19:27** Alué ralámuli Ebeso ejperégame tánime nile nejkúrali alué mono Riana napurigá 'la 'kúchigame nímala. E'nesi glosario «ídolo».

simela Páulo alé napu o'tóliru alué
oká rió. 32 'Lige alué ralámuli napu
napuíle alé, 'la iwégame ne'ole alé
jaga. We'ká alué ralámuli tabilé
machile chonigá napuíliga alé.
'Lige pe'wé chibi aniá jale alué
ralámuli alé jsisá. 33 'Lige alué
ralámuli jurío júlale bilé rió alé
napu mochile alué ralámuli tabilé
jurío napurigá alué ruyémala alué
ralámuli jurío tabilé chojkila níligo,
Páulo 'nalina chojkila níligo. Alué
rió julárigame Alejantro anilime
nile. 'Lige alué Alijantro sekate
anele napurigá alué ralámuli i'kilí
jámala napurigá 'la gainámala
ra'icha. 34 'Lige alué ralámuli
machisá jurío ko, 'lige abéchigo
bochí anile alué ralámuli. 'Lige oká
'ora jale alué ralámuli ne'oa alé.
'Lige sinale alué ralámuli:

—¡Ye Riana wa'lula ju napu
ramué ralámuli jena we'ká riógichi
Ebeso mochígame oyérame niru!
—sinale alué ralámuli alé jaga.

35 'Lige bilé rió wa'lula alé we'ká
riógichi, alué rioka 'la umébale alué
ralámuli kilí jawia alé laniá jágichi.
'Lige anele kilí jábasa alué ralámuli:

—Suwábaga ralámuli napu ekí
ejperéliru jena we'ká riógichi
Ebeso, ramué ralámuli nílirukuru
alué nóchili napurigá repúpua
alué wa'lú re'obá jena we'ká
riógichi ilígame, alué wa'lula Riana
re'obala. 'Lige alué wa'lula napu
alé rewagáchika wijchile napu alué
Riana ju, alué abiena repugime
júkuru ramué ralámuli jena we'ká
riógichi mochígame. 36 Napu aní
ne 'la bijchiá ju. Tabilé 'wesi che
animela tabilé bijchiá ko. Alekeri
kilí jawa 'emi ralámuli, pecha
che aniboa ta'chó 'la machigá.
Bajchá 'we a'lá na'tawa. 37 'Lige
alué oká rió napu 'emi a'pale
jeka, alué rió peka 'wesi tábiri
chigólekuru alé re'obachi. 'Lige
aminami peka sayega ra'íchaguru
alué Riana 'yuga. 38 'Lige alué
Remetrio, 'lige alué uché jaré
napu newame ju u'kuchí re'obá
plátate, ayósika alué rió 'yuga, 'lige
'la nerúkurú bilé rawé napurigá
gatewa alué ra'íchili. 'Lige ami-
nami 'la mochíkurú alué ralámuli
e'wélala alué ra'íchili gateme.
Alué 'yuga gatélime júkuru alué
ra'íchili. 39 'Lige tabilé gatésiga
alé, 'liko uchéchigo bilena gatélime
júkuru abé wa'lúlachi. 40 E'wélala
sontalo jsisáká jena napu ramué
mochí, ¿chonewa? Pecha chériká
níliga ramueka. Alueka ramué
'yuga ayómala, ramué nejkumea
mochiga mayega. 'Lige alué
e'wélala ayosa, 'lige 'we ená
nokimela.
41 'Lige alué rió wa'lula larigá
anisá, 'ma ku júlale alué ralámuli
a'boi ejperélachi.

20

Jena ruwimela Páulo 'nátiligo simea alé Siria anilichi

1 'Lige 'ma kilí mochíbasa alué
ralámuli alé we'ká riógichi, 'lige
alué rió Páulo bayele alué ralámuli
Esukristo oyérame alé mochígame
ralámuli. 'Lige alué Páulo alé
napubusa alué Esukristo oyérame,
anele napurigá tabilé majaga
mochímala alué ralámuli 'lige
aminabi nokísimala Onorúgame
oyérisia. 'Liko ariosi anele alué
ralámuli alé mochígame, 'lige simile
uché bilena alé ejiro Maseronia
anilichi. 2 'Lige alé ejiro Maseronia
sebasa alué Páulo, 'we we'kaná
we'ká riógichi eyénale oilériga
alué Esukristo oyérame ralámuli.
'Lige alé eyéniga uché bilena ejiro
simile alué Páulo, Gresia anilime
ejiro. 3 'Lige alé ejiro Gresia asale
alué Páulo bakiá mechá. 'Lige
alésíko bárkochi simé olálige alé
Siria anilichi, 'lige ta'chó 'moa
alé bárkochi, machile alé bárkochi
e'namio jaré rió jurío alué Páulo
saíla alué Páulo me'linálime. 'Liko
Páulo larigá machisáká, anile:

—Pe wijchí iligá ku alé
Maseróniami simíroma ne —anile
alué Páulo.
4 Jaré rió 'yénale Páulo 'yuga. Bilé
alué rió Sópate anilime nile, 'lige
alué Sópate alé we'ká riógichi Berea
bejtégame nile, Piro inolá nile. 'Lige
uché bilé rió Aristarko anilime nile
napu enale Páulo 'yúgachigó, 'lige
uché bilé Segunto anilime nile.
Alué oká rió alé ejiro Tesalónika
mochígame rió nile. 'Lige uché bilé
rió Gayo anilime si enale alemi
alué Páulo 'yuga, Rerbe bejtégame
nile. 'Lige alué rió Timoteo
abiena enálechigó alemi. 'Lige
alué rió Tíkiko, 'lige alué Trópimo
abiena 'yénalechigó alemi. Alué
oká rió alé ejiro Asia mochígame
nile. 5 'Lige bajchá simíbale alué
Tíkiko 'lige alué Trópimo alé we'ká
riógichi Tróasi anilichi. Alé buwele
alué ralámuli ramué. 6 Ramueka
bajchá, ta'chó simiba alé Tróasi,
Bilipo simáruturu. Napu'lige piesta
suwisá napu go'yame nile baní
tabilé kawali ro'érigame, 'lige
bárkochi simáruturu alé Tróasi
anilichi. Maligi rawé e'náruturu
alé bárkochi. 'Lige alué ralámuli
alué bajchá simíbagame alé, we'ká
riógichi Tróasi mochile. 'Lige
ramué alé Tróasi sebasa, alé
mochíruturu gichao rawé alué
ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela we'lisi ra'íchaligo Páulo Onorúgame nila ra'íchali

7 Pe kulí bilé rawé sawalachi
rukó, napuítuturu ramué alé bilena
galírale baní chi'winamia a'tabé
napurigá ramué ralámuli 'la néláwa
alué Esukristo. 'Lige alué rió
Páulo we'ká ra'íchale Onorúgame
nila ra'íchali bajchá ta'chó go'yá.
Melénala uché bilena we'ká riógichi
siminálile alué Páulo, alekeri we'lisi
ra'íchale nasipa rukó si.
8 'Lige alué galí napu mochile
alué ralámuli gepuga, baisámina
chojkégame nile alué galí 'we re'pá
ilígame. Alé abé re'pá galichi
mochile alué ralámuli gepuga.
'Lige alé pachá we'ká uchule
rajame aséitete rajérigame. 9 'Lige
bilé rió re'malí Eútiko anilime,
alé bentánachi asale gepuga alué
ra'íchali. 'Lige alué re'malí go-
jchiá asale 'lige arigá gojchile
alué ra'íchali gepuga ajtigé, cha
we'lisi ra'icha ilíligame Páulo.
'Lige alué re'malí gojchigá ajtigé
alé bentánachi, 'ma wijchile alé
bentánachi ajtigé, 'lige 'ma mukule
alé wijchí wijchigá. 10 'Lige alué rió
Páulo yati re'kile alué re'malí wi-
jchisao alé. 'Lige sébaga napu bo'ile
alué re'malí mukugá, gomuruka
chujkíbale alué rió mukúgame, 'lige
anele alué uché jaré ralámuli alé
jágame:
—'Emi ralámuli pecha majawa,
pecha sewépua, ye rió Eútiko 'ma ku
ajánale —anele Páulo alué ralámuli.
11 'Lige alué Páulo ku alé 'pa
'mole alé galichi napu mochílige
siné. 'Lige alué rió ku alé re'pá
sebasa, 'lige chi'wánaga nachútale
alué baní alé napurigá alué
ralámuli Esukristo oyérame ralámuli
'we a'lá 'nátaga mochímala alué
Esukristo. 'Lige alué baní go'sá
bajchá, 'lige nujubá go'ale alué
uché jaré go'ame. 'Lige bosasa,
'liko uchéchigo siné chojkile ra'icha
alué Páulo, 'lige napusí che'lisá
a'rele ra'icha. 'Lige simile alué
Páulo uché bilena we'ká riógichi.
12 'Lige alué ralámuli 'ma ku
galírale 'yúrale alué re'malí ku
ajánigame. 'Lige 'we ra'sálále
alué ralámuli alué re'malí 'ma ku
ajániligame.

Jena ruwimela Páulo 'we jigáligo sebánilia alé Rusaleni

13 'Lige ramueka bajchá
simáruturu alé bárkochi mochiga
alé we'ká riógichi Asoni anilichi.
'Lige alué rió Páulo pe wijchí iligá
simile alési. 14 'Lige alué Páulo
ramué najtepasa alé we'ká riógichi
Asoni, 'lige alué Páulo 'móturu

alé bárkochi ramué 'yuga. 'Lige
simáruturu suwábaga ramué alé
bárkochi mochiga alé we'ká riógichi
Mitelene anilichi. 15 'Lige melénala
uchéchigo siné simáruturu bárkochi.
'Lige simáruturu alé a'bemi napu
gawí ilí ba'wichí nasipa Kio anil-
ime. 'Lige uché melénala sebáruturu
alé uché bilena ba'wichí nasipa
ilígame gawí Samos anilime. 'Lige
uché melénala sebáruturu alé we'ká
riógichi Mileto anilichi. 16 Páulo
'we jigaga enale, yati sebánilile
alé Rusaleni alé piéstachi asináliga,
alué napu Pentikostesi anilime
ju napu'lige 'wile ri'ligó. Alekeri
tabilé ujchábale barko alé Ebeso
anilichi we'ká riógichi, ejiro Asia.
Pe simírale.

Jena ruwimela Páulo ra'íchili
ruyéligo alué ralámuli alué e'wélala
alé Ebeso mochígame

17 'Lige sebasa alé we'ká riógichi
Mileto anilichi, alué Páulo júlale
jaré rió bayénaliga alué e'wélala
Esukristo oyérame nulame na-
purigá simámala alé napu asale
bo'né Páulo. 18 'Lige alué ralámuli
e'wélala sebasa alé napu ajtile
Páulo, 'lige alué Páulo anele alué
e'wélala:

—'Emi ralámuli 'we a'lá
machíguru chu'sime nílige ne
napu'lige nawasa jena ejiro Asia.
19 'Lige nabí rawé e'wáturu ne
napurigá nulélige Esukristo ne'chí.
Neka tabilé siné rióliga eyéname ke.
I'sínimi 'we seweka eyéname ke ne.
I'sínami jurío ralámuli resí olánile
ne'chí, abirigáchigo 'la e'weme
kéturu ne alué Wa'lula Esukristo.
20 'Lige ne tabilé a'réturu rejcholi
ruyea 'emi ralámuli, suwábaga
Onorúgame nila rejcholi, napugiti
Onorúgame nila rejcholi ka 'we
a'lá kame 'emi ralámuli 'yuga.
'Lige neka ruwíturu Onorúgame
ra'icháliila panápurimi, we'ká
riógachimi o pachami galírilimi.
21 'Lige ne 'la iwégame ruyéturu
alué ra'íchali alué ralámuli jurío
'lige alué ralámuli tabilé jurío
abiénachigó, napurigá 'la e'wémala
Onorúgame napurigá 'ma a'rémala
resítiri 'nátili, 'lige napurigá 'la
bijchígimala alué Wa'lula Esusi nila
ra'ichálila.

22 › 'Lige jípeko alé Rusaleni simé
olá ne. Pe Onorúgame Alawala
gite simé olá ne alé Rusaleni, 'lige
ne tabilé machí alarigá nimio
alé Rusaleni. 23 Pe yeka 'la
machí ne: napu'lige ne 'mimi
ichúrimi we'ká riógichi eyénachi,
Onorúgame Alawala aneme ke
galírale bajcháwará ne 'lige 'we resí
ikiméará ne. 24 'Lige neka rekó alué
alieti machié, neka tabilé chélá
rekó me'liae ne a'kinana. Neka pe
'la sébali olánili napurigá nulá alué
Wa'lula Esusi. Júlaturu ne ruyéniliga
chiena 'la ko Onorúgame ralámuli
'yuga.

25 › Neka 'la sébali machí tabilé
uché etémala 'emi ne'chí, tabilé
'wesi. Ne 'ma 'la ruyé 'emi churigá
nulá Onorúgame. 26 Alekeri
jípeko tabilé chojkila nímala ne
'emi ralámuli injierno simásaká
napu'lige suwisá. 27 Neka 'la
ruwíturu suwábaga napurigá najkí
Onorúgame. Suwábaga 'we 'la
ma'chígime ruyéturu ne 'emi. 28 'La
'nátaga mochiwa 'emi ralámuli
e'wélala a'bopi. Abiena 'we 'la
repúpua suwábaga Onorúgame
oyérame napu Onorúgame Alawala
'yale napurigá repúpua. Alué Esusi
mukule gu'íriga alué ralámuli napu
bo'né oyérame nílige. 29 Ne 'la
machí, napu'lige ne simisá jena,
jaré ralámuli jsmela jena ralámuli
najsibumia pe napurigá bilé
ajágame jami oyame niraga. 30 Jaré
'emi a'boi abiénachigó alarigá
nímala. Alueka 'yégiga ra'icháma la
'lige jaré 'emi bijchígimala 'lige
'ma si simámala. 31 'We 'la 'nátaga
'emi ralámuli, tase we'kawawa
napurigá 'sile ne. Bakiá bamí
ruyékuru ne suwábaga ye rejcholi.
Rawemi rukomi ruyé ne 'emi

nalaka napurigá cha'pimela 'emi
alué 'nátili Esusi nila.
32 › 'Lige jipe tani ne Onorúgame
napurigá Onorúgame 'we a'lá
repúmala 'emi ralámuli. Onorúgame
ra'ichálila 'we 'la gu'írimala 'emi
napurigá 'la sébali ralámuli nímala
'emi napurigá 'la narémala 'emi
napu Onorúgame nejímorílige.
33 'Lige neka tabilé siné koruka
eyena uché jaré ralámuli nila
enomí nibilé o'pacha. 34 'Emi
ralámuli 'we a'lá sébali machíguru
larigá ko ne. Napu'lige ne bilé tábiri
resí lásaká, bo'né sekálate nóchame
nóchiga meka neka napu ne bo'né
resí la. 'Lige aminami alué ye
ralámuli napu ne 'yuga eyena jena,
ne 'yame júkuru alué napu resí 'la
alué ralámuli. 35 'Lige ne nabí 'we
a'lá ruwíguru churigá nochámala
'emi ralámuli. Nocháwaguru 'emi
ralámuli o'maka nakúriga, alué
nayume 'lige alué napu ta'mé 'we
ikíronti ju nóchaga, gu'írowa nóchaga.
Tabilé we'kawawa napu aní alué
Esusi ra'ichálila: «Abé a'lá ju kógilia
me'tagá narekia.»
36 'Lige 'ma lanisá alué Páulo,
'lige chojkóbisiga ilíbale. 'Lige 'ma
suwábaga alué ralámuli chojkóbisiga
jábale. Alué rió Páulo tánele
Onorúgame napurigá 'la gu'írimala
alué ralámuli e'wélala Onorúgame
oyérame. 37 'Lige alué ralámuli
nalaka gomurule 'lige chu'mile
alué Páulo 'we chálagá. 38 'We
seweka mochile napugiti Páulo
aníligame 'ma tabilé uché etéwili
níliga. 'Lige alué ralámuli alé si
simíbale Páulo 'yuga alé napu barko
chujkule.

21

Jena ruwimela Páulo simíligo alé Rusaleni

1 'Lige ramueka jímirituru alé
bárkochi, alué ralámuli abajá
ejtebige. 'Lige simáruturu ramué
bárkochi si'né alé Kos anilime
gawí ilígachi ba'wichí nasipa.
'Lige alé che'labaru ramué. 'Lige
uché melénala simáruturu ramué
alé Rórasi anilime gawí ilígachi
ba'wichí nasipa. 'Lige alé simasa,
sebáruturu Pátara anilichi we'ká
riógichi. 2 'Lige alési najteparu bilé
barko napu simime nile alé Benise
rewégachi. Abalé ejiro Siria nile.
'Lige ramué alué bárkochi jímirituru,
'lige simáruturu ramué.
3 'Lige ramué ba'wichimi
nasípami e'yénaga etéruturu alué
gawí ba'wichí nasipa ilígame
alué Chipre anilime gawí. 'Lige
ramueka alé wajtoná niraga
simáruturu, alué gawika alé o'iná
niraga iligéturu alué Chipre anil-
ime. 'Lige ramué simáruturu alé
'mimi we'ká riógichi Tiro anilichi
napu ejiro Siria ju. Alé sébale alué
barko napugiti re'kibúmili níligame
alé alué karga napu muruka enale
alué barko.
4 'Lige ramué alé bárkochi
e'tigisa simáruturu alé nasipa we'ká
riógichi. 'Lige ramué alé we'ká
riógichi najteparu jaré ralámuli
Esukristo oyérame. 'Lige ramué
alué ralámuli 'yuga mochiru gichao
rawé. 'Lige alué ralámuli Esukristo
oyérame Onorúgame Alawala
gu'írile napurigá 'la machimela
alakimeo alué Páulo alé we'ká
riógichi Rusaleni. 'Lige alekeri
anele alué ralámuli alué Páulo:
—Tase simiboa mué rió alé
we'ká riógichi Rusaleni —anele
alué ralámuli alué Páulo.
5 'Lige alué Páulo tabilé e'wale
rekó lánilíe. Arigáchigo simárukó
uchéchigo siné. 'Lige alué ralámuli
alé mochígame alué Esukristo
oyérame rió 'lige a'boi 'yula umugí,
'lige alué 'kúchila abiena, alué
suwábaga e'yénigituru ramué 'yuga
alé suwemi a'bé alé napu ilí alué
wa'lú ba'wí, 'lige alé sebasa cho-
jkóbisiga jábarituru ramué o'maka
iwérali tánimia Onorúgame. 'Lige
ariosi aneru alué we'ká ralámuli
alé jágame. 6 'Lige 'ma ariosi anesa,
jímirituru alé bárkochi ramué. 'Lige

alué we'ká ralámulika pe alé ro'ile,
ku alé a'boi galílachi simíbale.

7 'Lige ramué alé we'ká riógichi
Tiro e'yénaga, sebáruturu alé we'ká
riógichi Tolemáira anilichi. 'Lige
alé sebasa, reporáruturu ramué
alué we'ká ralámuli Esukristo
oyérame alé ejperégame. 'Lige
ramué bilé rawé mochíruturu alé
alué ralámuli 'yuga. 8 'Lige melénala
be'á uchéchigo siné simáruturu
ramué napu ekí e'nárige alé alué
rió Páulo 'yuga. 'Lige pe aba a'lige
rawé sebáruturu ramué alé bilena
we'ká riógichi alé Sesarea anilichi.
'Lige ramué alé sebasa, simáruturu
alé alué rió Belipe bejtélachi.
Alué rió Belipe 'we a'lá benírime
nile Onorúgame ra'ichálila. Alué
Belipe nile bilé alué gichao rió
napu owíliru alué makué oká rió
gite alé Rusalénichi alué go'ame
nachutálichi.* 'Lige ramué ralámuli
alé mochíruturu alué rió Belipe
bejtélachi. 9 'Lige alué rió Belipe
naó malégame rió nile, bijí i'wé nile,
tabilé 'cho 'yúgame. Alué rió nile
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame napurigá aminabi
ruyémala uché jaré ralámuli. 10 'Lige
ramué we'kabé rawé mochíruturu
alué rió Belipe bejtélachi. 'Lige
ramué alé mochírigichi nawáturu
bilé rió alé Juréaka simígame napu
Agabo anilime nile napu ruwime
nile napu anele Onorúgame.
11 'Lige alué rió Agabo anilime
alé nawagá, bujele alué rió Páulo
wasíbala. 'Lige alué wasíbala bujesa
'lige bulele alué Páulo ronólachi
'lige aminami sekálachi. 'Lige anile
alué rió:

—Onorúgame Alawala ruwí ye
ra'íchili napurigá ne mué ruyémala:
«Alé Rusaleni mochígame ralámuli
jurío, alué ralámuli bulémala alué
rió ye wasíbala o'kame. 'Liko 'ma
'yáwali ju alué ralámuli tabilé jurío
napurigá gastigárimala.»

12 'Lige ramué Páulo gom-
paniérola 'lige alué ralámuli alé
abajá mochígame, napu'lige alué
ra'íchali akisuga, 'we a'wágame
anéruturu Páulo:

—¡Tase simiboa mué alé
Rusaleni! —anéruturu ramué alué
rió Páulo.

13 'Lige Páulo nejele alanilía:

—'Emi ralámulika, ¿chonigá
naligíabaché pe ne'chí sewétigá?
Tabilé chérikáwé rekó ralámulika
ne'chí bulé, 'lige rekó me'ae ne'chí
alé Rusaleni mochígame ralámuli.
Neka 'ma jena ajtíkuru mukumea
alué Wa'lula Esusi oyériga —anile
alué Páulo alanilía.

14 Páulo tabilé e'wale rekó sulilia.
'Liko 'ma tabilé che aneru ramué.
'Liko pe aneru:

—Oláwogó napurigá najkí
Onorúgame —anéruturu ramué
alué Páulo.

15 'Lige pe'tá i'libeko 'ma
jigáruturu ramué 'lige 'ma
simáruturu ramué alué Páulo
'yuga alé 'párimi Rusaleni anilichi
we'ká riógichi wijchí jaga. 16 'Lige
jaré alué ralámuli alé Sesarea
mochígame alué Esukristo oyérame
ralámuli, alué si simíbaturu ramué
'yuga. 'Lige ramué ralámuli alé
Rusaleni sebasa, 'lige simáruturu
Manasoni bejtélachi 'lige we'kabé
rawé mochíruturu ramué alé. Alué
rió Manasoni 'yako alé Chipre
anilichi bejtégame nile. Alué rió 'we
'yasi Esusi oyérame nile.

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo Santiago 'yuga

17 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni
mochígame Esukristo oyérame
'we ra'sálá ramué alé sebásiga.
18 'Lige melénala alué Páulo si
simíturu ramué 'yuga alué Santiago
si ra'ichamia. 'Lige alé alué
rió Santiago bejtélachi we'ká rió
mochile alué e'wélala napu repume
nile alué Esukristo oyérame. 19 'Lige
alué Páulo alé sébaga repórile alué
ralámuli, 'lige ruyéturu alué ra'íchili

* **21:8** E'nesi Hechos 6:5.

napurigá 'síliga Onorúgame alué
Páulo 'yuga alé 'mimi eyénachi
we'kaná we'ká riógichi alué
ralámuli tabilé jurío ejperélachi.
20 'Lige alué ralámuli alué ra'íchili
akisá, 'lige yati cheliera 'yale
Onorúgame. 'Lige alué a'boika
anele Páulo:

—Mué Páulo Esukristo oyérame
napurigá ramué ralámuli, 'la
machiáguru alué ralámuli jurío
we'ká mili mochigo alué Esukristo
oyérame jipe jena. 'Lige alué
oyérame anime ju napurigá 'la
oyérawa alué nulalí napu nu-
lale alué Moisesi. 21 'Lige alué
ralámuli suwábaga 'la akérígurú
mué saega ra'íchachi Moisesi nila
nulalí olagá. Akérígurú mué
alanigá eyenio: «Tase nokiboa 'emi
napurigá nulálige alué Moisesi 'ya
ajtígame rió, 'lige tase rijpunawa
alué 'emi 'kúchila isílala napurigá
nokiame niru ramué ralámuli
jurío, 'lige tase oyérawa napurigá
nokiame niru ramué», alarigá
akérígurú. 22 ¿Chonokiboa ramué
jipe? Napu'lige alué ralámuli akisá
mué jena ajtigáráo, we'ká na-
puímala mué saíla. Tabilé ganílimala
jena ajtígachi mué. 23 Alekeri 'la
sébali olawa napurigá aniá ramué.
Jena we'ká riógichi mochí naó rió
alué Esukristo oyérame. 'Lige alué
rió ya'má sébali olale napurigá
anélige 'ya Onorúgame napurigá
abé 'la na'tawa Onorúgame 'yuga.†
24 Mué rió Páulo bayérowaká alué
naó rió alé 'mi wa'lú re'obachi,
'lige alé ba'ichí bajkiboa alué
ralámuli 'yuga. Yeka aniame ju
'ma 'la bi'wígame ju mué alawala
napurigá nulá Moisesi ra'ichálila
napurigá 'la bajkimela mué alé
re'obachi napu ajtí Onorúgame.
'Lige 'ma najtétawa alué ajágame
napu kógime ju Onorúgame, 'liko
'ma 'la rijpunawa re'wániga alué
ralámuli gupala. Alarigá 'la
machimela alué ralámuli jurío
mué 'la oyérame ko alué Moisesi
nila rejcholi. Machimela tabilé
bijchiá ko napu anílige alué uché
jaré ralámuli jurío mué saíla.
25 Alué ralámuli Esukristo oyérame
alué tabilé jurío, 'ma ruyérugame
niru 'we 'ya ramué alué rejcholi
napurigá tajché lagá mochímala
alué ralámuli alué Moisesi nila
rejcholi gite. Pe u'kabi alué
Moisesi nila rejcholi 'la ju oyérilia,
napurigá jurío tabilé ayómala alué
ralámuli 'yuga. Tabilé go'poa alué
sa'pá alué tábiri rejtete newárigime
kógilime. 'Lige aminami tabilé
elátiri go'poa. 'Lige aminami tabilé
go'poa bilé ajágame tabilé ma'chí
paka me'lirúgame elalá. 'Lige bilé
rió mukí 'yúgame, tabilé se'nú mukí
'yuga gojchimeli júkuru. 'Lige alué
mukí gunégame, tabilé se'nú rió
'yuga gojchimeli júkuruchigó. Pe ye
rejcholi pe'kabi 'la oyéramili júkuru
alué ralámuli tabilé jurío.

Jena ruwimela Páulo 'we resí ikíligo

26 'Lige alué Páulo bayérole alué
naó rió. 'Lige melénala bajkile
alé ba'ichí alué ralámuli 'yuga,
'ma bi'wígame alawégame aniame
nile napurigá nulame nile Moi-
sesi. 'Lige wa'lú re'obachi bajkile
alué balé ruyemia gichao rawé
kachi me'limé orile alué ajágame
Onorúgame kógimia napurigá
Onorúgame 'ma ku a'lá narémala
alué naó rió.
27 'Lige amulí guwárachi, jaré
ralámuli jurío mochile alé re'obachi
ejiro Asia mochígame, alué ralámuli
etele alué Páulo alé re'obachi ajtigó.
'Lige alué ralámuli 'we cha anile alé
jaga. 'Lige alué uché jaré ralámuli
alé mochígame 'ma na'áwale alué
Páulo 'yuga, alué ralámuli ejiro Asia
mochígame cha chárigá ruwíligame
alué ra'íchili. 'Lige alué ralámuli

† **21:23** E'nesi glosario «dedicar a Dios».

cha'pile alué rió Páulo. 28 'Lige anile
alué ralámuli e'wele ra'íchaga:
—'Emi ralámuli israelita, ne-
jkúrisi gastigárilichi ye rió. Ye
rió ju bochígimi we'ká riógichi
eyéname chátiri ra'íchali beníriga
ralámuli jurío 'lige aminami tabilé
jurío. 'Lige ye rió tabilé nirame
ju Moisesi nila nulalí. 'Lige
aminami tabilé nirame ju re'obá.
'Ma bayele jaré ralámuli tabilé is-
raelita napurigá jena wa'lú re'obá
ra'pichila e'yénamala napu tabilé
lisensia 'yalime ju napurigá alemi
e'yénamala. Onorúgame tabilé najkí
napurigá alarigá nokimela alué
ralámuli.
29 'Lige alarigá anile alué
ralámuli napugiti 'yabesi etéligame
alué Páulo alué rió 'yuga eyénachi
alé Ebeso bejtégame rió alué
Trópimo anilime. 'Lige alué
ralámuli mayele alué Trópimo alé
wa'lú re'obá ra'pichílachi bajkíligo
alué Páulo 'yuga. 'Lige alué Trópimo
tabilé jurío ralámuli nile.
30 'Lige suwábaga alué ralámuli
alé we'ká riógichi mochígame 'we
ayole Páulo 'yuga. 'Lige 'we júmaka
jsile alué ralámuli alé napu ilile
Páulo 'lige 'ma cha'pile. 'Lige alué
ralámuli Páulo cha'pisá, 'lige bana-
suka banagá ma'chí pale alé re'obá
ra'pichílachi. 'Lige alé ma'chí pasa,
'ma 'yérale alé yochi. 31 'Lige alué
ralámuli 'la iwégame wejpisole alué
Páulo. 'Lige me'lináliga nokale alué
Páulo alé. 'Lige bilé rió 'male alué
abé wa'lula sontalo ruyemia, alé
napu mochile alué sontalo. 'Lige
alé sebasa, anele:
—Mué rió wa'lula, ye ralámuli
jena we'ká riógichi Rusaleni
mochígame 'la iwégame na'awa
—anile alué rió alé sebasa napu
asale alué wa'lula sontalo.
32 'Lige alué abé wa'lula son-
talo, yati bayérole jaré sontalo
gapitánila, 'lige we'ká sontalo
'yuga. 'Lige simíbale júmika
alué we'ká ralámuli na'áwame
e'nemia. 'Lige alué ralámuli alué
Páulo wejpisoa uchule, 'lige alué
ralámuli we'ká sontalo etesa, a'rele
wejpisoa. 33 'Lige alué wa'lula
sontalo alé a'bé simile. 'Lige nulale
cha'píniliga alué Páulo. 'Lige nulale
buléniliga oká karénate alué Páulo.
'Lige 'ma bulugá ajchasa alué
Páulo, 'lige alué wa'lula sontalo
rukele alué ralámuli. Anele:
—¿Chieri ju ye rió? ¿Tachiri nasibú
ye rió 'emi ralámuli 'yuga? —anele
alué rió.
34 'Lige alué ralámuli pe na-
puchíbiriga ne'oa jale alé. Tabilé
'la bi'lepi ra'íchale alué ralámuli.
'Lige alué rió wa'lula sontalo tabilé
'la námale lanichi alué ralámuli
alé jaga. 'Lige alué ralámuli cha
bochí aniá jáligame. 'Lige alué
wa'lula sontalo nulale napurigá
o'toboa alué Páulo alé galírale napu
mochime nile alué sontalo. 35 'Lige
amulí seba galírale napu ilile mulá,
o'wíniga o'tóliru alué Páulo na-
purigá ta me'limela alué ralámuli,
cha ayóligame alué ralámuli Páulo
'yuga. 36 Guwana e'yénale 'we
ne'ósiga:
—¡Me'lisí alué rió! —anísiga
e'yénale.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé chojkila ko

37 Alué sontalo amulí bajchachi
alué Páulo alé alué a'boi galílachi,
'lige rukele alué Páulo alué wa'lula
sontalo griego ra'íchaga:
—¿'La lisensia nejí mué wa'lula
napurigá ne ra'ichámala pe u'kabi
ra'íchili?
'Lige alué wa'lula nejele:
—'La benégame ju mué griego
ra'íchaga, neka tabilé machié mué
griego ra'íchame ko. 38 ¿Tabilé mué
ju alué rió Ejipto bejtégame napu
geriyero nílige, napu 'yuga eyénilige
naó mili geriyero jami mejkami
tabilé riógachi?
39 'Lige alué Páulo anile:

—Neka pe jurío ju, alé we'ká riógichi Tarso anilichi ochérigame ju ne, alé wa'lúlachi we'ká riógichi ejiro Silisia anilichi. Pe rekó lisensia 'yáwagó ne napurigá ra'ichámala ne alué ralámuli 'yuga.

40 'Lige alué wa'lula sontalo 'la elile napurigá alué Páulo ra'ichámala alué ralámuli 'yuga. 'Lige alué Páulo o'weti ilísale alé galí muláchiri re'pá ajtigé. 'Lige alué Páulo o'weti ilísiga, 'lige sekate ra'íchaga, i'kilí mochíbale alué ralámuli, 'lige anele alué we'ká ralámuli ebreo ra'íchaga:

22

1 —'Emi ralámuli jurío napurigá ne 'lige 'emi e'wélala jurío abiénachigó, 'we 'la gepusi ye ra'íchili churigá 'la nemime ne.

2 'Lige alué ralámuli alué ebreo ra'íchachi akisá, abéchigo kilí mochíbale alué ralámuli alé. 'Lige alué Páulo anele alué ralámuli:

3 —Neka pe bilé rió jurío júke'é, alé Tarso anilichi we'ká riógichi ochérigame, alé ejiro Silisia anilichi. 'Lige u'lubéká jena Rusaleni bejterá ne. 'Lige jena asagá benírutu ne alué Gamalieli anilime riote alué nulalí 'ya nerúgame. 'Lige ne 'we oyérame ju Onorúgame napurigá nokame ju 'emi ralámuli. 4 'Lige ne 'yako 'we najátame ke ne alué ralámuli napu oyérame ke alué Nuebo Bowé, riótiri 'lige umugítiri. 'Lige 'ma cha'pisá, nejime ke ne alé e'wélalachi napurigá me'limela. Ne chojkila kéturu napurigá suwimela alué ralámuli. 5 'Lige alué abé wa'lula balé, 'lige alué uché jaré e'wélala alé wa'lú re'obachi nulame, suwábaga alué ralámuli 'we a'lá machíguru ne alarigá 'síligo. 'Lige alué ralámuli 'yáturu ne'chí osilí napurigá o'tomela ne alé we'ká riógichi Ramasko anilichi, napurigá ne 'yámala alué ralámuli jurío alé Ramasko mochígame napurigá eliwa ne napurigá cha'pimela ne alué ralámuli Esukristo oyérame alemi mochígame, napurigá jeka Rusaleni a'pámala ne bulugá napurigá gastigáriwa jena alué ralámuli.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá a'réligo alué resítiri 'nátili

6 Páulo uché rajpé ra'íchili ruwile, 'lige anile:

—'Lige ne 'mi alemi bowichimi enágichi alé Ramasko simea, 'lige amulí sébachi ne alé we'ká riógichi Ramasko anilichi, 'lige rawé kéturu amulí rawilichi, 'lige a'wágame ra'ósaga ilíbaturu alé 'pákana rewagáchika. 'Lige noligá ra'ósiga ilíbaturu alé napu ne iligé. 'We rasórume kéturu alué ra'ósali. 7 'Lige ne 'ma wijchí bo'íbaturu. 'Lige alé wijchí bo'igá bilé ra'íchali akéturu ne. 'Lige aniéturu alué ra'íchali: «Sauli, Sauli, ¿chonigá sayega eyena mué rió ne'chí 'yuga?», aníchane alué ra'íchali alé. 8 'Lige ne anéturu: «¿Chieri ju mué sikaniá?», anéturu ne alué ra'íchili. 'Lige aniéturu alué ra'íchali: «Ne rió ju Nasareta bejtégame alué Rabí rijimala napu nawámili nílige, napu mué najatu resí olániliga, alué ju ne.» 9 'Lige alué ralámuli napu ne 'yuga e'yénilige alemi, alueka 'we a'lá sébali etele alué ra'ósali, 'lige 'we majale. 'Lige alué ra'íchili napu ne akele, alué ralámuli tabilé akele. 10 'Lige neka rukéturu: «Mué Wa'lula, ¿chu'símili júkó ne?» 'Lige alarigá nejele: «Ilísiwa mué alé, 'lige yati simiboa alé 'mimi we'ká riógichi Ramasko anilichi. 'Lige mué rió alé we'ká riógichi Ramasko sebasa, alé bilé rió ruyémala mué churigá 'símio mué.» 11 'Lige alué ra'ósili 'ma tabilé ma'chílime newáturu ne busila. 'Lige alué ralámuli alué napu ne 'yuga e'yénilige, alué ralámuli sekachí cha'pigá banírutu ne'chí

alé miná we'ká riógichi Ramasko
anilichi.
12 › 'Lige alé we'ká riógichi
Ramasko anilichi asale bilé rió
Ananíasi anilime. 'Lige alué rió 'we
a'lá sébali olame nile alué Moisesi
nila nulalí. 'Lige suwábaga alué
ralámuli jurío alé we'ká riógichi
Ramáskochi mochígame 'we a'lá
nirame nile alué rió Ananíasi.
13 'Lige alué rió Ananíasi nawáturu
alé napu ne ajtigé ne'chí e'nemia.
'Lige aniéturu alué rió alé nawasa:
«Mué Sauli, ramué okaka jurío
niru, ku 'la ma'chílime nímala
mué.» Napu'lige ne lanésiga, yati
ku ma'chili ne, 'lige etiáturu ne
alué rió. 14 'Lige aminami aniéturu
alué rió Ananíasi: «Onorúgame 'we
gu'írile alué ralámuli 'ya mochígame
ramué rijimala, Onorúgameka
'nátale 'we 'ya napurigá mué rió
'la machimela churigá olánilia
Onorúgame ramué, 'lige aminami
napurigá mué 'la etémala Esusi 'la
sébali olame tajsiné che'sime, 'lige
aminami napurigá mué akimela
bo'né alué rió ra'íchachi. 15 'Lige
Onorúgame najkíguru napurigá
mué suwábaga ralámuli ruyémala
alué napu etele mué abiena napu
akele mué. 16 'Lige jipe tabilé
aminabi buwewa mué. 'Lige yati
rewarárigame niwa mué rió alé
wa'lú ba'wichí bochígimi bokuíka,
alué Wa'lula Onorúgame tániga
e'kali napurigá e'kámala mué
na'tálila.»
17 'Lige alué Páulo aminabi
ruwile ra'íchili:
—'Lige ne ku jena Rusaleni
sebasa, simigéturu ne alé wa'lú
re'obachi Onorúgame 'yuga
ra'ichamia. 'Lige ne alé
iligá Onorúgame 'yuga ra'icha,
Onorúgame etiáturu ne 18 'lige
etiáturu ne alué Wa'lula napu
ne'chí nuleme ju.
› 'Lige aniéturu alué Wa'lula:
«Mué Páulo yati simiboa jena
Rusaleni asagá. Alué ralámuli
jena Rusaleni mochígame pecha bi-
jchígimiligó mué ra'ichálila churigá
ko ne», aniéturu alué Wa'lula.
19 'Lige ne anéturu: «Mué Wa'lula,
suwábaga ralámuli jena mochígame
'we a'lá sébali machí ne 'we ichúrimi
u'kuchí jurío re'obálachi eyéname
ko ne alué ralámuli mué oyérame
'yaga, 'lige ne nuleme ke napurigá
cha'pimela galírale mo'amia alué
ralámuli, 'lige aminami nulame
ke ne wejpisóniliga alué ralámuli
mué oyérame. 20 'Lige alué Siteba
me'liachi, alué mué ra'ichálila
ruwime, 'lige ne alé iligéturu alué
rió me'liachi. 'Lige ne 'we a'lá
niráturu napurigá me'liboa alué
rió. 'Lige aminami ne repúturu
alué ralámuli o'páchala napu bujale
alué ralámuli alué Siteba bajsi-
bumia.» 21 'Lige alué Wa'lula
ané ne'chí: «Simiboa mué alé
'mimi mejká napurigá benírimala
mué Onorúgame nila ra'íchali alué
ralámuli tabilé jurío.»

Jena ruwimela we'ká sontalo wejpisónaligo alué Páulo

22 'Lige alué lakí ra'íchali gepusa
alué ralámuli, 'lige uchéchigo siné
chojkile alué ralámuli bochí aniá
ne'oa. 'Lige e'wele sináká anile alé
jaga:
—Yati me'liboa alué Páulo, cha
'sime rió ju alué, tabilé we'lisi
ajagá a'rewa alué rió jena —alar-
igá sinale alué ralámuli alé jaga.
23 'Lige alué ralámuli bijí 'we
ne'oa jágichi alé, o'pacha bujagá
lowagá anile alué ralámuli ayoga,
'lige aminami alué we'étiri 'pari
paka anile. 24 'Lige alué abé
wa'lula sontalo nulele alué uché
jaré sontalo alué Páulo cha'píniliga,
napurigá alé galírale bajchawa
alué a'boi sontalo galílachi. 'Lige
aminami nulele napurigá alué
sontalo wejpisoka rukémala alué
Páulo tachiri najsibúliga alué
ralámuli 'yuga, chonigá aliena
ayóliga alué ralámuli alué Páulo

'yuga. 25 'Lige amulí wejpiá alué
Páulo alué wi'chí sipanárigamete,
'lige anele alué Páulo alué sontalo
gapitánila alé ilígame:
—¿'La lisensia ni mué napurigá
wejpisómala bilé rió romano peka
'cho rukigá tachiri najsibúliga ne?
26 'Lige alué gapitani alué ra'íchili
akisá, simile alué abé wa'lula son-
talo e'nemia. 'Lige simigá alué gap-
itani alé anele:
—'We a'lá 'nátaga, siné kachi cha
'símirépokué mué alué rió 'yuga.
Alué rioka 'we najtékame ju, 'lige
aminami romano ju —anile alué
rió simigá alé 'mimi alué abé
wa'lula sontalo e'nemia simiá.
27 'Lige alué abé wa'lula son-
talo yati simile e'nemia alué Páulo.
'Lige rukele alué abé wa'lula son-
talo alué Páulo nawiga alé:
—¿'La bijchiá romano ju mué?
—anele.
'Lige alué Páulo nejele:
—Júwé —anile alué Páulo.
28 'Lige alué abé wa'lula sontalo,
anele:
—Ne níriká we'ká enomí najtigí'é
romano gainalia —anile alué abé
wa'lula sontalo.
'Lige alué Páuloka nejele:
—Romano ju ne, ne o'nólaka ro-
mano níligame, alekeri romano ju
ne —anile alué Páulo.
29 'Lige alué sontalo alué Páulo
wejpisónalime ku a'mibé simíbale.
'Lige alué abé wa'lula sontalo 'we
majaga etele alué Páulo machisáká
romano ko.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo e'wélala jurío 'yuga ra'íchaligo

30 'Lige melénala alué abé wa'lula
sontalo, 'we machinálile tachiri
najsibúliga alué Páulo alué ralámuli
'yuga, chonigá aliena ayonia
alué Páulo. 'Lige nulale ma'chí
pániliga alué Páulo. 'Lige nulale na-
purigá suwábaga napubuwa alué
balé e'wélala, 'lige aminami alué
ralámuli e'wélala selígame abiena
'ma bayéliru aléchigó napurigá
napubuga mochiga rukémala alué
ralámuli tachiri najsibúliga alué
Páulo alué ralámuli 'yuga. 'Lige alué
ralámuli suwábaga 'ma napuísa,
'lige alué Páulo alé o'wemi eláleru
alué we'ká ralámuli mochígichi.

23

1 'Lige alué Páulo 'we o'wé
e'nele suwábaga alué e'wélala alé
mochígame. 'Lige Páulo anele alué
e'wélala:
—'Emi ralámuli jurío napurigá
ne, 'la e'wame ju ne napurigá
nulá Onorúgame 'yasi, 'lige jipe abi-
ena, 'lige tabilé chélagá Onorúgame
'yuga.
2 'Lige alué wa'lula balé Ananíasi
anilime, nulele Páulo chu'ala
wejpisóniliga ra'icha ilígichi.
Nuléleke'é alué ralámuli alé
a'mulipi jágame napu alué Páulo
ilile. 'Lige alué Páulo nejele alué
balé lanime akisá, anile:
3 —Onorúgame wejpimela mué
rió. Mué rió 'we semáriga asagá
aní kaka amóbaka, 'lige alué mué
alawálaka 'we chóligame ke asagá
aní alé. Mué 'we a'lá rejcholi
ruyétékuru, 'lige pe chátiri ra'íchili
ruyé aní mué alué ralámuli.
Mueka ¿chonigá nulébeché ne'chí
wejpíniliga? Pe sayega ra'icha mué
rió alué 'we a'lala ra'íchili 'yuga.
'Lige alué ralámuli alé mochígame
anele alué Páulo:
4 —Mué rió 'nalina 'we chátiri
ra'icha alué wa'lula balé 'yuga,
alué napu Onorúgame 'yale nóchili
—anele alué ralámuli.
5 'Lige alué Páulo anele:
—'Emi ralámuli, neka tabilé
machié alué rió wa'lula balé ko.
Neka pecha larigá ra'ichámilikó
alué rió olagá, 'la machisáká ne
wa'lula balé ko alué rió. Alekeri
gite aní alué osilí Onorúgame
ra'ichálila: «Tabilé chátiri ra'ichawa
alué wa'lula nulame 'yuga.»
6 'Lige alué Páulo machile jaré rió
mochigo alé saruseo 'lige uché jaré

bariseo. 'Lige alekeri anile alué
Páulo e'wele ra'íchaga:
—'Emi ralámuli jurío, ne rió
pe bariseo ju, ne o'nola 'lige
ne apolóchila, bariseo kéturu
suwábaga. 'Lige 'émika ne'chí
gastigárinili anigá ne 'we cha 'sime
kóriká. 'Lige neka 'la bijchígime ju
bilé rió mukusá, ku ajáname ko, pe
alekeri gite gastigárinili 'emi ne'chí.
7 'Lige alué ra'íchili akisá alué
ralámuli saruseo 'lige bariseo
a'bopi ra'íchale alué ralámuli
rukega. 'Lige 'we bochí anile
alué ralámuli, 'lige arigá na'áwale
anigá alué ralámuli saruseo alué
bariseo si. 'Lige alarigá 'ma
tabilé bi'lepi 'nátili 'nátale alué
ralámuli. 8 'Lige alué ralámuli
saruséoka tabilé bijchígame nile
ku ajáname níligo bilé rió mukusá,
'lige tabilé bijchígime nile neruga
alawá nibilé santo ánjeli. 'Lige
alué ralámuli bariséoka 'we a'lá
bijchígime nile suwábaga alué,
napurigá ku ajáname ko bilé rió
mukusá, 'lige 'la bijchiá neruga bilé
alawá 'lige santo ánjelitiri. 9 'Lige
abéchigo bochí anile na'áuka alieti
ra'íchiga. 'Lige jaré alué bariseo
napu benírame nile alué Moisesi
nulalila, alueka o'weti jásele. 'Lige
anile:
—Ye rió pecha che 'sika eyéneleko
jemi. Siné kachi Onorúgame
Alawálate 'we a'lá ra'íchame
kéréleké ye rió. 'Lige siné kachi
alué santo ánjeli 'yuga ra'íchame
kéréleké ye rió. 'Lige ramué
ralámuli lanelia ye rió, pe sayega
ra'icháwaleké Onorúgame 'yuga
—anile alué ralámuli.
10 'Lige alué we'ká ralámuli
na'áwale alué ra'íchili akisá. 'Lige
alué abé wa'lula sontalo abéchigo
iwégame majale alué ralámuli lakí
aliena bochí anichi na'áuka. 'Lige
alué wa'lula sontalo lale, «'ma
a'tabé chi'wanámala ye Páulo», 'lale.
'Lige alarigá jaré sontalo júlale
ma'chí pániliga alué Páulo alé we'ká
riógichi ajtígame napurigá ku alé
'mi o'tomela alué sontalo galílachi.
11 'Lige we'liko rukó sébale
Esukristo Wa'lula Nulame alé sontalo galílachi napu ajtile Páulo 'lige
a'bé ilíbaga anele alué Esukristo:
—Mué Páulo tabilé chéláwa,
mueka 'we 'la ruyele churigá ko ne
jena Rusaleni mochígame ralámuli
'yuga, a'chigóriga alarigá ruyewa
alé we'ká riógachi Roma mochígame
ralámuli.

Jena ruwimela we'ká ralámuli jurío me'lináliligo alué Páulo

12 'Lige melénala jaré ralámuli
jurío a'bopi ra'íchale me'lináliga
alué Páulo. Anile:
—Ramué rió napu ekí alué
Páulo me'lináli me niru o'maka
bi'lepi na'tawa, 'lige tabilé go'ame
go'poa ramué, 'lige tabilé ba'wítiri
bajiwa ramué napusí me'lisá alué
Páulo. A'lige kulí go'poa ramué
go'ame. 'Lige ramué ta me'lisuga
alué Páulo, 'lige ramué najkiboa
napurigá Onorúgame gastigárimala
ramué ralámuli —anile alué
ralámuli alué Páulo me'lináli me.
13 'Lige we'ká rió nile alué Páulo
me'lináli me, oká liá rasígame rió
nile. 14 'Lige alué we'ká ralámuli
alué Páulo me'lináli me simíbale alé
napu mochile alué e'wélala balé,
'lige alué uché jaré e'wélala ralámuli
jurío nuleme. 'Lige alué Páulo
me'lináli me anele alué e'wélala:
—Ramueka 'ma gatéruturu ye
ra'íchili —anirúturu ramué—. 'Lige
'we 'la sébali oláwará, napusí
Páulo me'lisá a'lige kulí go'pórá
go'ame 'lige aminami a'lige kulí
bajíwará ba'wí. 'Lige ta me'lisáká
ramué alué Páulo, ramué najkibórá
napurigá Onorúgame gastigárimala
ramué ralámuli —anile alué we'ká
rió alué Páulo me'lináli me.
Abiena anile:
15 —Tániwa 'emi alué abé
wa'lula sontalo napurigá be'lí jeka
a'pámala alué Páulo napurigá bilé
ra'íchili gatémala 'emi alué Páulo
'yuga. 'Lige ramué alé 'mi boichí

mochiwa chíboka Páulo buigá. 'Lige
ramué aleka enágichi me'liboa alué
Páulo, ta'chó sébachi jeka.
16 'Lige alué Páulo go'chila ranala
re'malí machile alué ralámuli jurío
alué Páulo me'linalio. 'Lige alué
re'malí machisá larigá anió alué
ralámuli, 'lige simile alué re'malí
alé 'mi alué sontalo galílachi alé
napu asale alué Páulo. 'Lige alé
sebasa, ruyele alué Páulo alaniá
mochigo alué ralámuli. 17 'Lige
alué Páulo alué ra'íchili ruyésiga,
bayele bilé alué sontalo gapitánila.
'Lige alé sebasa alué gapitani, 'lige
anele:
—Ye re'malí o'tobóká alé 'mi
napu ajtí alué abé wa'lula sontalo,
ye re'malí bilé ra'íchili ra'ichámala
alué abé wa'lula sontalo 'yuga.
18 'Lige alué sontalo gapitánila
o'tole alué re'malí alé 'mi napu
asale alué abé wa'lula sontalo.
'Lige alé sebasa, alué sontalo
gapitánila anele alué abé wa'lula
sontalo:
—Alué rió napu galírale ba-
chárigа ajtí alué Páulo anilime,
aluete jularu ne ye re'malí o'tóriga
bilé ra'íchali ra'ichámili ju mué
'yuga.
19 'Lige alué rió abé wa'lula son-
talo cha'pile alué re'malí sekala,
'lige 'minami o'tole alué ra'íchili
rukemia. 'Lige rukele:
—¿Tachiri ra'íchili ruimé olá ko
mué? —anile alué wa'lula sontalo.
20 'Lige nejele alué re'malí:
—Alué ralámuli jurío 'ma 'la
gatega mochí ra'íchali a'bopi
tánimala mué wa'lula sontalo
napurigá mué alé o'tomela alué
Páulo napu mochí alué ralámuli
napurigá abé 'la gatémala alué
ra'íchali. 21 'Lige mué wa'lula tabilé
bijchígiwaká rekó alanichi alué
ralámuli. Oká liá rasígame rió ju
alé boichimi buwémili ju chíboka
Páulo me'limea. 'Lige anile alué
ralámuli: «'We a'lá gatewa bi'lepi
'nátili ramué rió, tabilé go'poa
ramué alué go'ame, 'lige tabilé
ba'wítiri bajiwa ramué napusí
me'lisá ramué alué Páulo, a'lige
kulí go'poa ramué alué go'ame.
Ramué ralámuli ta me'lisúká alué
Páulo, najkiboa ramué ralámuli
napurigá gastigárimala Onorúgame
ramué», anile alué ralámuli jurío.
Jípeko alué ralámuli buigá mochí
ta'lá o'tomela mué alué Páulo alé.
22 'Lige alué wa'lula ku júlale alué
re'malí alanigá napurigá ta'wesi
ruyémala.

Jena ruwimela Páulo o'tóriligo alé napu ajtile alué wa'lula gobierno Pélisi

23 'Lige alué abé wa'lula sontalo
bayele oká gapitani. 'Lige anele
'ma alé sisao alué gapitani:
—Ruyéwaká we'ká sontalo na-
purigá yati jigámala napurigá
simámala alé Sesarea anilichi wa'lú
we'ká riógichi. Simámala jena
gi makué 'ora kachi jipe rukó.
Oká siento sontalo wijchí jaga
simámala, 'lige gicháosa makué
gawé asigá, 'lige che oká siento selá
o'kame.
24 'Lige aminami nulale jaré
gawé 'yániliga napurigá alué Páulo
asigá enámala boichimi. 'Lige alué
abé wa'lula sontalo, anele alué oká
gapitani simíbachi alué Páulo o'ká:
—Asíriga 'la repúpua ye Páulo alé
'mimi boichimi, napurigá tabilé
'wesi ralámuli che olámala ye Páulo
boichimi enágichi. Semáriga 'yawa
alué wa'lula selígame alué we'ká
riógichi Sesarea ajtígame rió Pélisi
anilime.
25 'Lige alué sontalo abé wa'lula
bilé apeli osilí o'tóriga júlale alué
we'ká sontalo, 'lige alué apeli
osirúgime alué selígame alé Sesarea
ajtígame 'yáwili nile alué apeli
osirúgime. 'Lige anime nile alué
apeli:
26 «Ne rió Kláurio Lisia, 'we repori
ne mué rió wa'lula selígame alé
we'ká riógichi Sesarea ajtígame
Pélisi. 27 Ralámuli jurío jena

mochígame, cha'pile alué rió Páulo
jena. Amulí me'líliru alué rió
Páulo. Neka 'la machiéturu romano
ko, alekeri simíturu ne sontalo
'yuga napurigá aminabi tabilé
che olawa. 28 Neka machinálituru
chonigá cha'píligo alué ralámuli
alué Páulo. Alekeri o'tó ne napu
napuíme ju e'wélala jurío rukemia
tachiri najsibúliga alué Páulo alué
ralámuli 'yuga. 29 'Lige ne alé
'la machí alarigá ko alué. Pe
a'boi na'tálila gite cha'pile alué
ralámuli jurío alué Páulo. 'Lige
pecha nerúgekó napurigá me'liboa
alué Páulo, 'lige aminami pecha
galírale bajchálime nítéko alué
Páulo. 30 'Lige jipe machí ne we'ká
ralámuli jurío napuíligo alué Páulo
me'limea jena. 'Lige alekeri mué
rió Pélisi jula ne alué Páulo. 'Lige
ne ané ye ralámuli jena mochígame
napurigá alemi simámala alué
ralámuli alué ra'íchili gatemia mué
rió 'yuga. Pe ekí júpá ye ra'íchili.
Ariósibá mué wa'lula Pélisi.»
31 'Lige alué sontalo, napurigá
anélirige 'ma sébali mochíleke'é.
'Lige bayérole alué Páulo, 'lige
simíbale aba a'lige rukó gi makué
'ora kachi. 'Lige alé simasa,
sébale alé Antipatri anilichi we'ká
riógichi. 32 'Lige alué sontalo wijchí
jaga e'yéname ka pe alé ku ro'íleke'é.
'Lige ku alé galílachi napu mochime
nile alué sontalo, ku alé sébale
alué alé ro'isa. 'Lige alué gawé
aségameka aba 'we simíbale alé
Sesarea alué Páulo 'yuga. 33 'Lige
alé we'ká riógichi Sesarea sebasa
alué sontalo, 'lige 'yale alué apeli
osirúgime alué napu nábolige alué
sontalo Kláurio, 'yale alué wa'lula
selígame Pélisi, 'lige aminami alué
Páulo alé sébaga. 34 'Lige alué
rió wa'lula selígame alé Sesarea
ajtígame alué osilí leérasa, rukéliru
alué Páulo koche ochérigame rió
níligo.

'Lige alué Páulo anele:

—Neka alé ejiro Selisia
ochérigame rió ju —anele alué
Páulo.

'Lige alué rió wa'lula 'ma akisá
alieti, 35 anele alué wa'lula alué
Páulo olagá:

—Ne a'lá gepúmala alué
ra'íchili napu ruwimela ju alué
ralámuli jurío jeka jsisá alué mué
cha'pígame. A'lige 'we a'lá gatémala
ne alué ra'íchali —anile alué
wa'lula selígame rió.

'Lige alué Páulo juláliru alé wa'lú
galichi, alué galí napu bejtégame
nile i'sínimi alué wa'lula Erore 'ya.
'Lige jaré sontalo 'yuga júlale alemi
napurigá repúmala alué Páulo alé
ajchagá.

24

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo wa'lula Pélisi 'yuga

1 'Lige maligi rawé nujubapi
kachi sébale alué wa'lula balé
Ananíasi anilime rió Rusaleni
ajtígame, sébale alé Sesarea anilichi.
'Lige jaré e'wélala jurío 'yuga
nawale alué rió alé. 'Lige alué
rió Tértulo anilime abiena nawale
aléchigó. Alué rió Tértulo anilime
'we benégame nile alué ra'íchili
gatega, alekeri a'páliru alé. 'Lige
alué ralámuli alé jsile napu asale
alué wa'lula selígame Pélisi anilime.
'Lige alué ralámuli alué ra'íchili
ruimea jsile, napurigá saega
ra'ichámala alué Páulo olagá. 2 'Lige
Páulo alé a'pásiga, 'lige alué rió
Tértulo alemi a'mulipi simigá napu
asale alué Pélisi 'lige anele:

—Wa'lú cheliérabá mué wa'lula
selígame, ramué ralámuli 'we
ganíliga mochiru tabilé chélagá.
'We ra'sálagá mochiru ramué
ralámuli, napurigá nulá mué rió
wa'lula 'we a'lá ju, 'we semáriga
nulame ju mué rió wa'lula Pélisi.
'We semáriga gu'írime ju mué
ralámuli. 3 'Lige alué napurigá nulá
mué rió, bochígimi 'la larigá nokiá
ramué we'ká ralámuli. 'Lige 'we
ra'sálagá mochiru ramué ralámuli.

Wa'lú cheliérabá. 4 Neka pe u'kabi
ra'íchali ruwimela, ramueka tabilé
we'lisi resibátinile mué. Neka taní
napurigá 'we 'la gepúmala mué
ye pe u'kabi ra'íchali. 5 Ramué
ralámuli machiaa ye Páulo 'we
chátiri rió ko. 'Lige 'we bochígimi
gawichí eyéname ko ye rió pe
alué ralámuli jurío na'áwitiga alemi
we'kaná we'ká riógichi mochígame
ralámuli. 'Lige wa'lula nulame
ju ye Páulo alué we'ká ralámuli
nuleme napu uché bilé 'nátili
cha'pile napu Nasareno anélime ju.
6-7 'Lige aminami tabilé nirame ju
alué wa'lú re'obá ramué ralámuli
nila. 'Lige ramué ralámuli alekeri
cha'pirúturu ye rió Páulo, 'ma
najsibúnilime ramué nila rejcholi.*
8 'Lige mué bo'né 'la rukewa alué
Páulo napurigá 'la machiboa pala
'la bijchiá ko.

9 'Lige alué ralámuli jurío napu
ekí mochílige alé, anile:

—'La bijchiá ju napurigá aní
—anile alué ralámuli.

10 'Lige alué wa'lula selígame
nulele sekate ra'íchaga napurigá
alué Páulo ra'ichámala alé. 'Lige
alué Páulo yati ra'íchale nulésiga.
Anile:

—Neka 'we ra'sálagá ruwimela
ye ra'íchili jena iligá mué ajtígichi,
neka pecha chokílaká. Neka 'we
a'lá machí mué rió we'ká bamí
ajtigá mué jena we'kaná we'ká
riógichi ra'íchali gatea. 'Lige alekeri
ne 'we a'lá machí mué rió 'we
a'lá benégame ko ra'íchali gatega.
11 Ne pe kulí seba alé wa'lú we'ká
riógichi Rusaleni, pe kulí makué
oká rawé ju ne alé sebasa. Neka
alé simíturu wa'lú cheliera 'yamia
Onorúgame. 12 'Lige ne tabilé 'wesi
che anigá ra'íchaturu alué Rusaleni
mochígame ralámuli olagá. 'Lige ne
tabilé 'wesi ralámuli na'áwitige alé
wa'lú re'obachi. 'Lige alé u'kuchí
jurío re'obálachi tabilé na'áwiti ne
alué ralámuli. 13 'Lige rekó 'we
rukelie alué ralámuli, tabilé asé
ruwimela alué ralámuli napurigá
ne alieti najsibuga eyena. 14 'La
bijchiá ju Onorúgame oyérame ju
ne napurigá alué 'ya mochígame ne
rijimala. Abiénachigó oyérame ju
ne alué 'nátili napu Nuebo Bowé
anilime ju. 'We 'la bijchígame ju
ne suwábaga napu Moisesi osálige
'lige abiénachigó bijchígame ju ne
napu osálige alué ralámuli 'ya
mochígame napu ruwime nílige
napu anele Onorúgame. 15 Neka
bijchigi Onorúgame ku ajánimio
alué ralámuli suwígame, alué a'ká
ralámuli 'lige tabilé a'ká ralámuli.
Alué suwábaga bijchígime ju ne.
Ye ralámuli jurío jena mochígame
abiena 'la bijchigi ye ra'íchali.
16 Alekeri nabí 'we jirétime ju
ne alué rejcholi napurigá tabilé
chátiri na'támala ne Onorúgame
'yuga, 'lige aminami napurigá
alué ralámuli 'yuga tabilé chélagá
asimela ne.

17 › 'Lige a'kinana we'kabé bamí
kachi ne ichúrimi einasa, 'lige
a'kinana ku alé Rusaleni simíturu
ne enomí 'yamia alué ralámuli
tabilé nígame alé mochígame, 'lige
aminami me'limea bilé ajágame
alé wa'lú re'obachi cheliera 'yamia
Onorúgame. 18 Napu'lige ne
alé ba'ichí bajkisá, 'ma bi'ígame
alawégame aniame nile, 'lige
nujubá etéturu ne'chí alué ralámuli
jurío alé re'obachi go'ame kogi
ilígichi ne Onorúgame. Tabilé
we'ká ralámuli e'yénituru ne'chí
'yuga 'lige tabilé 'wesi e'yénituru
nejkumega. 19 Alué ralámuli
jurío napu alé e'yénilige Asia
mochígame nile. Alué níligekuru
napurigá jena mochímili ne tabilé
nirame nísaká alué wa'lú re'obá,
alué ralámuli etéligame ne alé

* **24:6-7** Jaré apélichi anime ju: 'Lige alué abé wa'lula sontalo alué Lisia anilime, alué nolínaturu ramué cha'piachi alué Páulo alé. 'Lige pe yati 'wísituru alué Lisia 'we enáriga nawagá we'ká sontalo 'yuga nawagá.

ajtígachi. 20 'Lige aminami ye
ralámuli jurío napu mochí jena, 'la
animéliguru tachiri gite nejíriligo ne
alé Rusaleni ajtígachi alué e'wélala
jurío mochígichi. 21 Siné kachi
pe alekeri nejíligeréko ne'chí, siná
ne: «Napu'lige bilé rió mukusá,
ku ajánamala», aniéturu ne. Siné
kachi pe alekeri chojkila kéréko ne
—anile alué Páulo.
22 Alué wa'lula selígame Pélisi 'we
a'lá machime nile alarigá nokame
ko alué ralámuli napu Bowé Nuebo
aneme nile, alué Esukristo oyérame
ralámuli. 'Lige alué Pélisi akisá alué
ra'íchali, 'lige yati a'rele alué ra'íchili
gatélime. Anile:
—Napu'lige alué abé wa'lula
sontalo Lisia anilime nawasa,
a'lige kulí gatewa alué ye ra'íchili
—anile alué wa'lula.
23 'Lige alué wa'lula Pélisi, nulele
bilé sontalo gapitánila napurigá
aminabi repúmala alué Páulo. 'Lige
yaba'lá lisensia nígame nile alué
Páulo napurigá a'bemi einámala.
'La elile napurigá sebámala alué
Páulo amígola napurigá tebúmala
alué Páulo.
24 'Lige pe u'kabi rawé kachi,
nawale alué wa'lula Pélisi alé alué
upila si napu Brusila anilime nile
napu jurío nílige. 'Lige alé sebasa,
bayele Páulo napurigá nawámala
alé napu wa'lula asale bo'né up-
ila 'yuga. 'Lige alué okánika akele
Páulo ra'íchachi. Anile:
—'La bijchígiwa chieri níliga alué
Kristo Esusi napu rewagáchika
nawálige.
25 'Lige alué Páulo alé asagá
alué ralámuli 'yuga, 'lige ruwile
alué we'ká ra'íchili rejcholi.
Ruwíleke'é napurigá 'la bi'lepi
'nátaga bejtélawa Onorúgame nila
'nátili ralámuli gu'íriga. 'Lige
aminami napurigá tabilé oyérawa
alué ralámuli tabilé 'la 'nátame.
'Lige aminami ruwile bilé rawé
sebamio Onorúgame gastigárimia
alué ralámuli cha nokame, 'lige
alué ralámuli tabilé cha nokame
Onorúgame 'yuga simámala.
'Lige alué rió wa'lula Pélisi 'we
majáleke'é 'liko alué ra'íchili akisá.
'Lige anele alué rió Pélisi alué
Páulo:
—Jípeko 'ma 'la sébali ju, ya
simibógó alé ku miná. 'Lige
napu'lige ne bo'né 'la ikiro, uché
siné bayémala ne mué napurigá
ku nawámala mué jeka ra'ichasia
—anele alué wa'lula.
26 'Lige alué rió wa'lula selígame
Pélisi 'we najkile napurigá alué
Páulo najtétimala enomite napurigá
ma'chínamala alué Páulo. 'Lige pe
alekeri a'kué bayele aleka alué
wa'lula Pélisi ra'ichamia Páulo
'yuga. 27 'Lige oká bamí oláliru alé
alarigá olá alué Páulo. 'Lige alué rió
Pélisi arigá 'ma ma'chínale wa'lula
selígame asagá alé. 'Lige alué rió
Pélisi ma'chínasa selígame asagá alé,
'lige alué rió Porsio Besto anilime
asíbale wa'lula. 'Lige alué rió Pélisi
'we a'lá niraga etélime najkile alué
ralámuli juríote, alekeri a'réliru alué
Páulo galírale bajchériga.

25

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo wa'lula selígame Besto 'yuga

1 'Lige alué rió Besto selígame
asibasa alé Sesarea anilichi, bakiá
rawé nujubá kachi simile alé
wa'lú we'ká riógichi Rusaleni.
2 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni
mochígame, alué balé e'wélala,
'lige alué ralámuli jurío selígame
e'wélala, alué e'wélala anele alué
wa'lula Besto alé nawasa, 'la
suériga ra'íchiga anele:
3 —Mué rió wa'lula pe rekó ju-
lawa alué rió Páulo bayénaliga bilé
ra'íchali gatewa jena ramué alué
rió 'yuga.
'Lige alué ralámuli a'bopi alar-
igá ra'íchale pe boichika enágichi
me'limé olálige alué Páulo. 4 'Lige
alué rió Besto nejele, anile:

—Alué Páulo alé Sesaréachi galírale bajcháriga ajtí. Ne bo'né 'la siméréko pe'wé alé napu ajtí alué Páulo. 5 Ne 'yúriga julawa e'wélala napurigá gatémala alué ra'íchali. Alué rió bilé tábiri najsibúsaká 'liko alé gatewa —anile alué rió Besto.

6 'Lige alué rió Besto asale pe osánó rawé alé Rusaleni, siné kachi pe makué rawé kérémá. 'Lige pe lakí rawé asisá alé, 'lige ku alé Sesarea simile alué Besto. 'Lige alué rió Besto alé Sesarea sebasa, pe melénala simile alé 'miná napu gateme nile ra'íchili alué rió, alé mutélachi asagá. 'Liko Besto nulele bilé sontalo napurigá a'pámala Páulo napu ajtile bo'né. 7 'Lige alué Páulo alé bajkichi, 'lige jaré ralámuli jurío Rusalénika sígame a'bé simíbale alé napu ilile Páulo. 'Lige alué ralámuli chojkile ra'icha Páulo saega. Pe 'yégiga ra'íchale we'ká e'karúgame najsabume kóríle. Tabilé gayénale 'la bijchiá ra'íchali ma'chí pa chu'síkame ko alué Páulo. 8 'Lige alué Páulo ruwile alué ra'íchili tabilé chojkila ko, tabilé asé che 'síligo alué ralámuli 'yuga. Anile alué Páulo:

—Neka tabilé asé 'wesi chérikáwé 'emi ralámuli 'yuga, neka pecha asé saega ra'íchago alué ramué ralámuli jurío nila nulalí. 'Lige aminami tabilé tábiri 'wesi najsibú ne alé wa'lú re'obachi. 'Lige aminami pecha saega ra'icha ne alué wa'lula gobierno romano olagá, alué napu Sesar anilime ju —anile alué Páulo.

9 'Lige alué rió wa'lula selígame Besto 'we a'lá gu'írinile alué ralámuli jurío. Alekeri Besto rukele alué Páulo:

—Mué Páulo, ¿siminali mué alé Rusaleni napurigá ne gatémala alué ra'íchali alé sebasa?

10 'Lige alué Páulo anile:

—Neka tabilé siminali alé 'mi Rusaleni. Aba jena Sesaréachi gatewa ye ra'íchali. Alarigá nuláturu alué wa'lula gobierno (bisirente) Sesar anilime. Neka ye ralámuli jurío 'yuga pecha tábiri najsibua. Mué asíriga 'la sébali machíguru alué alarigá ko ne. 11 'Lige ne najsibúsaká bilé tábiri, 'liko 'la nímala me'á ne'chí 'emi. Tabilé bijchiá nísaká napu aní alué ralámuli jurío, tabilé 'wesi nejímala ne'chí alué e'wélala ralámuli jurío mochígichi. Alekeri tabilé simé ne alé Rusaleni. ¡Neka najkí napurigá alué wa'lula gobierno alé Roma ajtígame gatémala ye ra'íchili! —anile alué Páulo.

12 'Lige 'ma bajchá ra'ichasa Besto alué ralámuli rejcholi ruwime 'yuga, anele alué Besto alué Páulo:

—Jipe 'ma tánikuru mué napurigá alé Roma simawa gatewa ye ra'íchali alué wa'lula gobierno Sesar 'yuga. 'Lige jipe alekeri alé jula ne mué alé Roma napurigá gatémala mué alué ra'íchili alué wa'lula gobierno Sesar 'yuga.

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo alué wa'lula Agripa 'yuga

13 'Lige a'kinana we'kabé rawé kachi, simile alué wa'lula selígame Agripa* anilime alé Sesarea, alué go'chila si napu Berenisi anilime nile. Simíbale alué wa'lula selígame Besto repórimia alé Sesarea. 'Lige alué ralámuli alé Sesarea we'kabé rawé mochile alué wa'lula bejtélachi. 14 'Lige alué wa'lula selígame Besto ruyele alué oká ralámuli churigá níliga alué Páulo. Anele:

—Jena ajtí bilé rió, Páulo anilime, napu alué wa'lula Pélisi galírale bajcháriga a'rélige. 15 'Lige ne napu'lige alé Rusaleni eyénachi, alué we'ká balé e'wélala, 'lige alué we'ká ralámuli jurío e'wélala we'ká e'karúgame ra'íchili ruwí alué Páulo sayega. 'Lige 'we tale a'wágame napurigá ne nulémala alué Páulo gastigáriniliga. 16 'Lige ne anéturu

* **25:13** E'nesi glosario «Herodes».

alué ralámuli 'la anichi: «Ramué
e'wélala Romano tabilé larigá
nokame niru. Pecha gastigárilime
júkó bilé rió tabilé 'la machigá
alué alieti najsibúliga. 'Lige
bajchako napubúriga mochiga
rukélime júkuru alué rió cha'pime
alué ayónime 'yúriga. 'Lige kulí
gastigárilime júkuru alué rió 'ma a'lá
machisá alué alieti najsibúliga.»
17 'Lige alekeri jeka jsisá alué
ralámuli, 'lige yati chojkíturu ne
alué ra'íchili gatea bilé rawé
a'kinana kachi. 'Lige asagá ne
alé mutélachi napu alué ra'íchili
gateme ju ne, 'lige yati jula ne
alué Páulo bayéniliga napurigá
alé a'pawa. 18 Neka 'we chárigá
ruimé mayéke'é alué ralámuli
o'weti jásiga. 'Lige tabilé larigá
níleke'é. 19 Pe lanile Páulo saega
ra'íchame kóríle alué jurío nulalila
olagá. 'Lige aminami anile tabilé
bijchiá ko napu anile alué Páulo
bilé rió Esusi anilime ajagá ajtigó.
A'boika mukúgame kóríle. Pe
alué ra'íchali gite saega mochile
Páulo 'yuga. 20 'Lige neka tabilé
'la machíeke'é alué alieti ra'íchili
gatega. 'Lige alekeri ne alué
Páulo rukéturu, anéturu ne 'lige:
«Mué Páulo, ¿pala 'la siminali mué
alé we'ká riógichi Rusaleni ye
ra'íchali gatemia?» 21 'Lige alué
rió Páulo nejele: «Neka pe najkí
napurigá alué wa'lula gobierno
Sesar† gatémala ne'chí 'yuga ye
ra'íchili», anile alué Páulo lanilía.
Ne alekeri nuléturu napurigá alué
sontalo repúmala alué Páulo alé
ajchagá, pe napusí ne ikiru alemi
jula alé 'mi napu ajtí alué wa'lula
gobierno Sesar.
22 'Lige alué wa'lula Agripa anele
alué Besto:
—Néchigó akisá níleke'é alué
Páulo ra'ichálila.
'Lige alué Besto nejele:
—Be'lí 'la akimela mué alué
Páulo ra'ichálila —anile alué rió
wa'lula Besto.
23 'Lige melénala rawé alué
wa'lula Agripa 'lige alué Berenisi
sebasa alé, alé pachami mo'ile
'we a'lá semáriga alé napurigá
'we a'lá nirawa alué ralámulite,
'lige alué we'ká sontalo e'wélala
mo'ile alé alué ralámuli 'yuga.
'Lige alué uché jaré ralámuli alé
we'ká riógichi mochígame e'wélala
si mo'ile alé. 'Lige alué ralámuli
alé pachá mo'isá, 'lige alué wa'lula
Besto nulale alué Páulo bayénaliga.
24 'Lige alué wa'lula Besto anele
alué ralámuli napu alé mochílige:
—Mué wa'lula selígame Agripa,
'lige 'emi ralámuli suwábaga napu
ekí mochí jena napuíka jipe, jena
ajtíke'é ye rió. 'Lige we'ká ralámuli
jurío 'we saega ra'íchale ye Páulo
olagá alé we'ká riógichi Rusaleni,
'lige jena abiénachigó jsile alué
ralámuli saega ra'ichamia Páulo
olagá. 'Lige alué lakí ralámuli
tabilé a'rele siná Páulo me'línaliga.
25 'Lige neka tabilé rewá tachiri
chu'síligo Páulo napurigá me'liboa.
Abirigá julámala ne alé Roma
wa'lula ajtígachi napurigá gatémala
alué 'yuga, alarigá táligame bo'né
Páulo. 26 'Lige ne tabilé ni bilé
ra'íchili napurigá osémala ne alué
wa'lula bilé osilí tachiri najsibúliga
ye Páulo. 'Lige alekeri jena a'pá
ne ye rió napu ajtí mué wa'lula
Agripa 'lige uché jaré 'emi si,
napurigá 'emi 'we a'lá gepúmala
ye ra'íchili ye Páulo ra'ichálila
napurigá suwábaga 'la rukémala
ye Páulo alué alieti najsibúliga,
napurigá ne 'la nílimala bilé ra'íchili
napurigá ne 'la newámala bilé osilí
alué wa'lula gobierno nábolime.
27 Neka tabilé chérigá julasa nili
bilé rió galírale bajchániliga tabilé
machigá tachiri najsibúliga.

26

Jena ruwimela Páulo nemíligo

† **25:21** E'nesi glosario «Cesar».

1 'Lige alué rió wa'lula Agripa
anele alué Páulo:
—Mué Páulo 'la lisensia ni na-
purigá nemímala mué —anele.
'Lige alué Agripa alanesa Páulo
'lige Páulo o'weti o'wínale sekala,
'lige anile alué Páulo:
2 —Mué wa'lula Agripa, ne
'we ra'sálagá nemí ye ra'íchili
jena asagá mué wa'lula ajtígichi,
napurigá ne 'la suwábaga 'la
ruwimela ye ra'íchili napurigá
lanilí ne ye ralámuli juríote. 3 'Lige
alué ra'íchili suwábaga ruimé ne
napugiti mué wa'lula 'we a'lá
suwábaga machí churigá nírigo
ramué ralámuli jurío, ramué tabilé
bi'lepi 'nátame nírigo i'sínimi. Alek-
eri pe rekó 'la 'nátaga gepúwagó
mué wa'lula ye ra'íchili.
4 'Lige uché rajpé ra'íchale alué
Páulo, anile:
—Alué ralámuli jurío suwábaga
'we a'lá machíguru churigá níliga
ne u'tá kachi, 'lige aminami alé
Rusaleni napu ne wa'lú ochérale
alé asagá. 5 'Lige alué ralámuli
abiena 'la ruwimela ruinálasaká,
neka 'ma wa'lú rió ka bariseo
gayénaligo. Ramué bariséoka 'we 'la
sébali olame niru Moisesi nulalila
me'tagá uché jaré ralámuli. 6 Jípeko
nejí oliá ne, neka 'la bijchígame
kame napu aníligo Onorúgame 'we
'yasi ku ajánamio oríligo ralámuli
suwígame. 7 'Lige ramué ralámuli
israelita makué okaná chojkégame
buigá mochiru napurigá 'la sébali
olámala Onorúgame napurigá
anílige. Alekeri 'la nirali ramué
Onorúgame 'lige 'la e'wilí rawemi
rukomi napurigá bo'né nulá. Mué
wa'lula Agripa, neka 'la bijchígame
kame Onorúgame ku mochiámili
ko suwígame, alekeri nejíliru ne.
8 'Émika ¿chonigá ta bijchígame
júkó Onorúgame ku ajánarime ko
suwígame?

Jena ruwimela churigá najátaligo Páulo alué ralámuli Esukristo oyérame

9 'Lige Páulo uché rajpé ra'íchili
ruyele:
—Ne bo'neko 'yako lame ke,
'we cha nokiame nuleme ke ne
alué Esukristo oyérame ralámuli
'yuga, alué Esukristo Nasarétachi
ochérigame Rabí rijimala. 10 'Lige
ne arigá simíturu alé we'ká riógichi
Rusaleni anilichi. 'Lige alué balé
e'wélalate 'yáreturu ne bilé apeli
lisensia 'yagá ne'chí napurigá
galírale mo'ámala ne alué ralámuli
Esukristo oyérame. 'Lige napu'lige
me'líliru alué ralámuli galírale
mo'árigame, 'we a'lá nirame ke ne
alué suwábaga larigá. 11 We'sá
simíturu ne alé u'kuchí jurío
re'obálala jágichi gastigárimia alué
ralámuli Esukristo oyérame na-
purigá animela: «Tabilé Esukristo
oyérame ju ne.» 'Lige we'ká riógichi
mejká e'sena ralámuli ejperélachi
napu se'unáriga ra'íchame nile, 'mi
alemi eyéname kéturu ne ralámuli
najátaga Esukristo oyérame
gastigárimia.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá a'réligo chátiri 'nátili

12 'Lige Páulo uché rajpé ra'íchili
ruwile. Anile:
—'Lige bilé rawé enegéturu
ne alé boichimi we'ká riógichi
Ramasko simea alué Esukristo
oyérame ralámuli najátasia. Alué
apeli osirúgime o'ká enegé ne, alué
balé e'wélala newálila lisensia i'gá
ne'chí. 13 Mué wa'lula, ne alé
boichimi enágichi amulí sébachi ne
alé Ramasko, 'lige ra'ósaga iliba
'pa rewagáchikana amulí rawilichi,
'lige 'we rasórume nile me'tagá
rayénili. 'Lige noligá ra'ósiga iliba
alé napu ramué jale. 14 'Lige ramué
ralámuli 'ma wijchí bi'tibáruturu
alué ra'ósalite rasoga. 'Lige alé wi-
jchí bo'igá akéturu ne bilé ra'íchili.
'Lige aniéturu ebreo ra'icháliła
ra'íchaga: «Sauli, Sauli, ¿chonigá
saega eyena mué rió ne'chí 'yuga?
¿Chonigá echébaché mué alué gusite

napu roló ejchela ju napurigá o'wé
simámala? Alarigá simí mué, tabilé
oyérame ju mué ne'chí.» 15 'Lige
anéturu ne: «¿Chieri ju mué wa'lula
sikaniá?» 'Lige aniéturu alué
ra'íchili: «Neka pe alué Esukristo
ju napu mué 'we najátame ju
resí olániliga», anile alué ra'íchili.
16 «Jípeko ilísiwagó yati, neka alekeri
ra'icha jena napurigá mué rió
ne'chí 'yuga nóchame nímala. 'Lige
aminami ruyémela mué uché jaré
ralámuli tachiri etiá mué jena, 'lige
aminami napu a'kinana etémili ju
mué, 'lige alué suwábaga ruimeli
ju mué. 17 'Lige ne 'la nejkúrimala
napurigá tabilé me'liboa mué
alué ralámuli juríote 'lige tabilé
juríote. 18 Julámala ne mué alé
alué ralámuli ejperélachi napurigá
mué 'la ruyémala alué rejcholi,
napurigá a'rémala alué ralámuli
alué resítiri 'nátili napurigá 'we
a'lá na'támala Onorúgame 'yuga,
napurigá ta nulémala Satanasi,
napurigá 'la Onorúgame 'nalina
nulémala, 'lige aminami napurigá
'la bijchígimala ne ra'ichálila. 'Lige
'la e'káligime nímala alué 'we resítiri
alawégame, 'lige aminami narémala
suwábaga napu ekí Onorúgame
'ya alué ralámuli napu bi'ígame
alawégame ju napugiti 'la bijchígile
ne ra'ichálila.››

Jena ruwimela Páulo 'la e'wáligo napurigá nulélirige Esukrístote

19 Páulo uché rajpé ruwile. Anele:

—Mué wa'lula Agripa, neka
e'wáturu napurigá nulale alué
ra'íchili alé rewagáchika. 20 'Lige
ne pe nujubapi chojkí ruyá alé
Ramáskochi 'lige Rusalénichi 'lige
ejiro Juréachi 'lige ruyéturu ne
alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige
ané ne alué ralámuli: «'Ma a'rewa
'emi ralámuli alué resítiri 'nátili,
'emi ralámuli 'la oyérame niwa
Onorúgame. 'Lige 'la suériga
nakúriwa 'emi napurigá alué uché
jaré ralámuli 'la machimela 'emi 'la
Onorúgame oyérame ko.» 21 'Lige pe
ye rejcholi 'nátili gite cha'pirúkuru
ne alué ralámuli juríote alé wa'lú
re'obá ra'pichílachi alé Rusaleni
anilichi, 'lige 'ma me'linali ne'chí
alué ralámuli. 22 Nobi Onorúgameka
'we a'lá gu'írigo ne'chí, alekeri 'la
bijí ajagá ajtí ne jemi. 'Lige alekeri
'la ruyéguru ne suwábaga ralámuli
Onorúgame nila rejcholi. 'Lige
alué ralámuli e'wélala, 'lige alué pe
apiépiri ralámuli abiena 'we ruyé
ne. Tabilé siné che ané ne bo'né
'nátaga, pe aluecho napu Moisesi
ruwile 'lige napu ruwile alué
ralámuli napu ruwile napu anele
Onorúgame. Pecha 'wesi ruwígó
neka uché bilé ra'íchali, pe bi'lepi
Onorúgame ra'icháliláchо ruwíguru
neka. 23 'Lige alué 'ya nerúgame
rejcholi Onorúgame ra'icháliláchо
anime ju Onorúgame julámioríligo
alé 'pákana rewagáchika alué
Kristo ramué ralámuli a'kabámana
jawamia. 'Lige alué rió 'we resí
ikimeo jena wijchimoba eyénaga.
'Lige alué rió me'lisuga 'lige ku
ajánamio. 'Lige alué rió nile bajchá
napu mukusá ku ajánale. 'Lige
alekeri 'la machirú ramué ralámuli
jurío, 'lige alué ralámuli tabilé jurío,
napu'lige suwisuga ramué abiena
ku ajánawili ju.*

Jena ruwimela Páulo najkíligo napurigá alué wa'lula bijchígimala Onorúgame nila rejcholi

24 'Lige alué ye ra'íchili ruwichi
alué Páulo, 'lige alué rió Besto
o'weti ilísiga anile:

—¡Pe lo'ígame rió káwé mué
Páulo! Mué Páulo cha we'ká
e'karúgame benime kame, alekeri
lo'írile mué —anile alué rió Besto.

25 'Lige alué Páulo nejele alué
ra'íchili akisá. Anile:

* **26:23** Napu 'sile Esusi 'lige napu anile Esusi napurigá bilé ra'ósali ju napurigá gu'írimala ramué moyena re'pá rewagachi.

—Mué wa'lula selígame Besto,
neka pecha lo'í rió júkó. Ye ra'íchili
pe regá ju. Ye ra'íchili napu ne
ruwí, 'we 'la bijchiá ju, 'lige 'we 'la
námatékuru alué ra'íchali. 26 Jena
ajtí ye rió wa'lula Agripa, 'lige
alué rió 'we a'lá sébali machí ye
ra'íchali larigá ko. Ne alekeri 'we
semáriga ruwí ye ra'íchili jena napu
ajtí ye wa'lula, 'lige tabilé chélagá
ruwí ne ye ra'íchili. Neka machi-
ame ye rió wa'lula 'we a'lá machió
ye ra'íchili. 'Lige alué napurigá
'sile alué Esusi tabilé chíboka 'sile,
iligá we'ká ralámuli etériga 'sile.
27 Mué wa'lula Agripa, ¿'la bijchigi
mué napu aní alué 'ya mochígame
ralámuli napu ruwime nílige napu
anele Onorúgame? Neka 'la machí
mué 'la bijchigo napu ruwile alué
'ya mochígame ralámuli.
28 'Lige anile alué wa'lula rió
Agripa:
—¿Mueka 'la ikípité ra'íchilite
Esukristo oyérame gainámala ne?
29 'Lige alué Páulo nejele:
—Tabilé chérikáwé rekó pe
u'kabi ra'íchili ke, 'lige rekó we'ká
ra'íchili ke tabilé chérikáwéchigó.
'Lige neka tani Onorúgame
napurigá 'emi ralámuli jena
mochígame 'la Onorúgame oyérame
nímala napurigá ne, 'emi ralámuli
suwábaga napu ekí mochí jena, pe
iligá neka tabilé najkí napurigá
'emi ralámuli galírale mo'áriga
mochímala napurigá ne —anile
alué Páulo.
30 'Lige alanisá alué Páulo, ilísele
alué wa'lula Besto, 'lige jásele alué
uché jaré oká, alué wa'lula Agripa
'lige alué Berenísichigó, 'lige alué
uché jaré ralámuli napu mochile
alé suwábaga jáseleke'échigó.
31 'Lige alué lakí ralámuli alé
'minami wanáchigo simíbale alué
ra'íchili gatewa. 'Lige anile alué
a'bopi ra'íchaga alemi mochiga:
—Ye rioka tabilé tábiri najsibule
napurigá me'liboa. 'Lige aminami
tabilé galírale bajchátéleke'é ye rió,
pecha tábiri najsibúliga.
32 'Lige alué rió Agripa anele alué
wa'lula Besto:
—Aka 'la supaná téligipaché
ye rió, alué bo'né tabilé tasa
ka napurigá alé Roma o'toboa
napurigá alé gatémala ye ra'íchali
alué wa'lula gobierno alé Roma
ajtígame 'yuga.

27

Jena ruwimela Páulo juláriligo alé we'ká riógichi Roma anilichi

1 'Lige alué wa'lula Besto 'yúriga
júlale bilé sontalo gapitánila alué
Páulo o'tóriga alé Roma anilichi
wa'lú we'ká riógichi uché jaré
galírale mo'árigame 'yúriga. Alué
sontalo Julio anilime nile. Alué
bo'né nochálilaka nile napurigá
o'tomela ralámuli galírale mo'áriga
mochígame napurigá gatémala alué
ra'íchili alé Roma napu ajtílige alué
wa'lula gobierno Sesar anilime.
2 'Lige ramué ralámuli jímirituru alé
bárkochi. 'Lige alué barko alé 'naka
Agramitio anilíchika simígame nile
alué barko napu ramué cha'pirú.
'Lige alué barko simime nile alé
napu bo'í alué wa'lú ejiro Asia
anilime rewégame. 'Lige simíromili
nile alé napu we'kaná uchúpame
ju alué barko alé napu Asia
anilime ejiro bo'í. 'Lige Aristarko
anilime rió si enegéturu ramué
'yuga alé bárkochi. 'Lige alué
rió Aristarko alé we'ká riógichi
Tesalónika anilichi bejtégame ke
napu ejiro Maseronia ju alé we'ká
riógichi. 3 'Lige melénala rawé kachi
sebáruturu alé bilena we'ká riógichi
Sironi anilichi napu alué barko
uchúpame ju, 'lige alué sontalo Julio
'we a'lá niraga etele alué Páulo, 'lige
lisensia 'yale alué Páulo napurigá
simela alé napu ejperégame nile
alué bo'né Páulo amígola napurigá
alué Páulo amígola kógimala napu
resí lále alué Páulo. 4 'Lige ramué

ralámuli alé we'ká riógichi Sironi
alé e'yéniga simáruturu, 'lige nu-
jubá etéruturu ramué alué gawí
Chipre anilichi alé ba'wichí nasipa
ilígame wa'lú gawí. 'Lige o'iná
'nalina iligéturu alué gawí ramué
alemi e'nárigichi. 'Lige ramué
alé na'kolínaka 'nalina simáruturu
napurigá ta'mé 'we a'wágame
chibámala eká. 5 'Lige alué wa'lú
ejiro Silisia anilime gawí bo'ígichi
alé a'mulipi simáruturu ramué.
'Lige alué wa'lú ejiro Pampilia
anilime gawí bo'ígichi alé a'mulipi
simáruturu ramué alé bárkochi
mochiga. 'Lige alé si sebáruturu
ramué bilena we'ká riógichi Mira
anilichi napu ejiro Lisia nílige.

6 'Lige alué sontalo gapitánila
gatele napurigá ramué simawa
alé bárkochi napu Alejantríaka
simígame nile. 'Lige alué barko
alé Italia anilichi sebámili nile,
alé napu ju we'ká riógichi Roma
anilichi. 'Lige alué sontalo
gapitánila nuláturu napurigá
ramué aleké bárkochi jímopua
napurigá ramué 'we simawa
bowesia. Alué we'ká sontalo
abiénachigó simíbaturu. 7 'Lige
ramué we'ká rawé e'náruturu kilí
aleké bárkochi mochiga. 'Lige 'we
nóchili olagá sebáruturu ramué
ralámuli alué bárkochi e'yéniga alé
bilena napu chukíbame ju alué
barko alé a'bé Gniro anilichi
we'ká riógichi. 'Lige alué eká 'we
a'wágame ekáturu o'weka 'nalina
napu ramué e'yénilige, alekeri
chakena simáruturu. 'Lige alé
na'kolínaka 'nalina simáruturu alué
gawí ilígachi alé nasipa ba'wichí
Kreta anilime alé pe a'bemi napu
Salmoni anilichi nile. 8 'Lige
aminabi simáruturu 'we nóchali
olagá alé a'bé Kreta anilichi, 'lige
sebáruturu bilena napu uchúpame
ju barko napu Buenos Puertos
anilichi nile. 'Lige alé yéniga a'bé
kéturu alué we'ká riógichi Lasea
anilichi.

9 'Ma we'ká rawé 'we nóchali
olagá e'inaru ramué, alekeri amulí
sébale romósali.* 'Lige alué Páulo
ruyele alué ralámuli alé e'yénigime
bilé rejcholi. 10 Anele:

—'Emi ralámuli, neka jipe 'we
majawá ba'wichí e'nagá, 'ma
amulí seba romósali. 'Lige we'ká
e'karúgame pabé we'kawawa
mayé nili ne alé ba'wichí
e'yéniga. 'Lige aminami alué
barko 'ma we'kawawa mayé nili
ne. 'Lige siné kachi ramué 'ma
suwibórépakué —aníleke'é alué
Páulo.

11 'Lige alué rió bárkochi nulame
uché bilé 'nátili 'nátale, alué sontalo
gapitánila alué 'lina e'wile. Napu
anile Páulo tabilé e'wile. 12 'Lige alé
napu mochile alué ralámuli, aleka
ta'mé 'we a'lá nile romó mochilia.
'Lige alekeri amulí suwábaga alué
ralámuli simánili uché bilena. 'Lige
anile:

—Simáwaleké jena, pala 'la se-
bara ramué alé Benise alé napu
uchúpame ju alué barko —anile
alué ralámuli.

Alé Benise ta'mé 'we a'wágame
sébame nile alué eká. Alekeri
alé simánilile alué ralámuli, alé
mochimia romó. 'Lige alé we'ká
riógichi Benise pe aba alué wa'lú
gawí ilígachi nile nasipa ba'wichí
Kreta anilime.

Jena ruwimela alué barko 'we cha ikíligo alé ba'wichí enagá

13 'Lige a'lige ekale alué eká alé
o'inaka, 'lige pe kilí ekale alué eká.
'Lige alekeri 'nátale alué ralámuli
uché simánilia. 'Lige alué ralámuli
tabilé che ikirá mayéleke'é. 'Lige
alué ralámuli simíbale alé bárkochi,
'lige alué barko alé 'mimi ba'wichí
enale a'bé alué Kreta anilime gawí
ilígachi ba'wichí nasipa. 14 'Lige
pe a'kinana 'la iwégame a'wágame
ekale alué eká alé 'naka wajtonaka

* **27:9** Jena tabilé aní «amulí sébale romósali», pe aní 'ma simírale alué wa'lú piesta «Yom Kippur» anilime.

niraga napu alué gawí Kreta anil-
ime ilígachi. Aleka nolina alué eká
'we a'wágame. 15 'Lige alué eká alué
barko 'ma se'wimi rajkibúroleke'é.
'Lige alué barko tabilé chérigá
simile alé o'wemi napu simánili
alué ralámuli napugiti alué eká cha
a'wágame ekáligime 'lige se'wimi
'nalina enale alué barko. 'Lige alué
ralámuli alué barko o'tome arigá
a'rele o'wemi o'toa alué barko.
A'réleke'é napurigá o'tomela alué
eká alué barko. 16 'Lige ramué
a'bé simáruturu alé napu ilí alué
gawí Káura anilime, alué gawí alé
ba'wichí nasipa ilígame. 'Lige alemi
ta'mé 'we a'wágame eká alué eká.
'Lige alué u'tá barko alué napu
alué wa'lú barko banagá enale alé
guwánaka ujchagá, alué 'we nóchili
olagá moiburu alé re'pá amoba
wa'lú bárkochi reká. 17 'Lige alué
ralámuli alué wa'lú barko o'tome
'we majale 'ma su'para mayele
alué wa'lú barko, alekeri bochígimi
bulele iwíate. 'Lige 'we majale
alué ralámuli alué wa'lú barko
alé satebó 'ma chibara mayele.
Alué satebó Sirte anilime ajtígichi.
'Lige re'kibule alué ru'nágame
chiní alué eká cha'pime. 'Lige
alué chiní 'ma re'kibusa, a'rele
alué barko napurigá bo'né 'we
'mámala alué ekate.† 18 'Lige
melénala, bijí 'we a'wágame eká
ilile. 'Lige alué pabé napu muruka
enale alué barko, alué ralámuli
ba'wichí 'lúleke'é. 19 'Lige uché
melénala amulí suwábaga ba'wichí
'lúleke'é napu ekí tábiri nígame nile
alué barko. 20 'Lige we'ká rawé
tabilé eteru ramué alué rayénili,
nibilé so'plítiri, nibilé mechátiri cha
a'wágame u'kiá ilíligame nabí rawé
'lige rukomi. 'Lige ramué 'la bijchiá
tabilé neyúsira mayéleke'é.

21 'Lige we'ká rawé mochiru
ramué alé bárkochi tabilé go'ame
go'gá. 'Lige alué Páulo o'weti
ilísituru alé napu ramué mochile.
'Lige aniéturu alué Páulo o'weti
ilísiga alé:

—'Emi ralámuli, abé a'lá nílikuru
'emi ralámuli 'la e'wásaká na-
purigá anié ne alé 'naka Kreta.
Abajá mochí télikuru ramué
alé Krétachi. 'Lige jipe asíriga
resí júkuru jemi cha a'wágame
ekame. 'Lige jipe asíriga we'ká
e'karúgame we'kuárukuru ra-
mué jena ba'wichí e'yénaga.
22 'Lige jípeko 'emi ralámuli tabilé
chéláwagó rekó aliena resí ke jemi
ba'wichí nasípami. Pecha 'wesi
rió mukumela kaka rekó ramué
ye barko we'kawárige. 23 Be'á
rukó nawáturu bilé alué santo
ánjeli alé a'bé napu ne iligé, alué
napu Onorúgame júlale. Neka
Onorúgame nila kame, 'lige neka
Onorúgame gu'írime ju. 24 'Lige
anéturu ne'chí alué santo ánjeli:
«Pecha chéláwa, tabilé majawa mué
Páulo. Mué rió sebámili kame
alé Roma alué wa'lula gobierno
ajtígichi, alekeri 'we a'lá repúmala
Onorúgame alué ralámuli napu
ekí mochí jena bárkochi», anéturu
alué santo ánjeli ne'chí. 25 Alekeri
'emi ralámuli tabilé chéláwa, tabilé
majawa. 'We iwega mochiwa
'nalina. Neka 'la machiame alarigá
nímio. 'La bijchiá nimia napurigá
anele ne'chí alué santo ánjeli. 26 Pe
iligá ye barko rakichómala ba'wichí
enagá bilé gawí ba'wichí nasipa
ilígame —anéleke'é alué Páulo.

27 'Lige alué wa'lú ba'wichí napu
e'yénilige ramué alué Agriátiko anil-
ime nile alé alué ba'wí wa'lú. 'Lige
ramué oká tarali e'náruturu alemi
alué eká 'we a'wágame ekachi. 'Lige
alué eká pe ichúrimi o'tó alué barko
tabilé asé 'la bi'lénapi. 'Lige bilé
rukó, nasipa rukó kachi, machile
alué ralámuli alé bárkochi nóchame
alué barko alé we'é ajtígichi a'bemi

† **27:17** Jaré 'nata bilé jiero bejtégame pale alé guwana napu alé bárkochi guwana chériga chujkule alé bárkochi napurigá ta'mé iwégame 'mámala. E'nesi glosario «ancla».

enagó. 28 'Lige machisá 'lige tétile
alué ba'wí chiena rojkógame ka
alué ba'wí alé. 'Lige alué ba'wí alé
pee rojkógame nile, pe bilé liá miná
gichao metro rojkógame nile alué
ba'wí. 'Lige pe a'mibemi uchéchigo
siné tétile alué ralámuli, 'lige aleka
abé ta'mé 'we rojkógame nile, pe
makué usani metro rojkógame nile
alémika alué ba'wí. 29 'Lige alué
ralámuli rakichora mayele alué
barko e'wele rejtechi. 'We majale
alué ralámuli. 'Lige naó jiero
e'wele 'we bejtégame iwíate o'wisa
alé bárkochi 'lige ba'wichíkana
rajkibule alé guwánachi napurigá
alué barko ta'mé iwégame simela.
'Lige alué ralámuli Onorúgame
tánele napurigá 'la yati che'limela.
30 'Lige alué ralámuli alé bárkochi
nóchame 'we majale. Lale alué
ralámuli: «¿Jipe churigá neyúsiwa
ramué ralámuli jena ba'wichí? 'Ma
si'líporéko ramué», láleke'é alué
ralámuli. 'Liko anile alué ralámuli
bárkochi nóchame:

—Ramué rekibuwa alué e'wele
jiero alé 'mimi bajchabemi —anile
alué ralámuli.

Pe 'yégaga anile alué ralámuli
laniá.

'Lige lanigá, chokile rekibua alué
u'tá barko. 'Lige alué ralámuli
'nátale napurigá pe alué 'oni
neyúsimala alé ba'wichí. 31 'Lige
alué Páulo yati anele alué wa'lula
sontalo gapitánila:

—Alué ralámuli jena bárkochi
nóchame tabilé rejpisa jena wa'lú
bárkochi, 'liko tabilé neyúsimala
'emi.

32 'Lige alué sontalo kapitánila
nulele alué uché jaré sontalo na-
purigá rijpunámala alué iwía alué
u'tá barko o'wírigime. 'Lige alué
u'tá barko alé ba'wichí wijchile.

33 'Lige amulí che'lachi, alué
Páulo najkile napurigá alué
ralámuli go'ame go'mela. 'Lige
anile alué Páulo:

—'Emi ralámuli 'ma oká tarali
ju tabilé gojchiá, 'lige aminami
tabilé go'ame go'yá majaga barko
ba'wichí bokuíta mayega. 34 Neka
taní napurigá go'mela 'emi go'ame.
'Emi bilé a'walí najkíguru napurigá
'la ajagá e'yenámala. 'Lige 'la tabilé
che ikimela, nibilé pe bilé gupá
we'kuámala 'emi.

35 'Lige alué ra'íchili ra'ichasa
alué Páulo, 'lige 'wile bilé baní
'lige Onorúgame cheliera 'yale alé
we'ká ralámuli mochígichi iligá
'lige chi'wánale alué baní. 'Lige
chi'winasa bo'né go'ale alué baní.
36 'Lige alué ralámuli etesa go'yame
'lige o'maka oyéralechigó, 'lige
suwábaga alué ralámuli go'ale alué
baní. 37 'Lige ramué we'ká ralámuli
nírigeturu alé bárkochi e'yénigime.
Oká siento miná gicháosa makué
miná usani ralámuli, alakí nírige
ramué ralámuli alé bárkochi
e'yénigime. 38 'Lige ramué ralámuli
'ma go'sá napu ekí go'ame go'nálile
ramué, 'lige alué ri'ligó napu
barko muruka enálige 'ma ba'ichí
'lútuturu cha bejtegá e'nárigime
alué barko napurigá ta'mé 'we
bejtégame enámala alé ba'wichí
napurigá 'la sebámala alé satebó.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'ma rajkichóligo barko

39 'Ma che'lisá, tabilé machile
alué ralámuli alé bárkochi nóchame
chonilime ko alué gawí. Etele
kaka wa'lú ajtigó saté alé 'mimi
sijkóchimi. 'Lige alué ralámuli
'nátale alemi simánilia 'lige regá
'nátale: «Pala 'la sebara ye barko
alé napu wa'lú saté ajtí.» 40 'Lige
alué ralámuli alué saté etesa,
rijpúnile alué iwía alué e'wele
jiero bulérigame. 'Lige a'rele alué
barko napurigá 'we 'mámala alé
'mimi ba'wichimi. 'Lige bo'tánale
alué iwía alué igú bulérigame
napurigá 'la o'wemi simela alué
barko alé sekochi napu ajtí alué
wa'lú saté. 'Lige alué chiní
bajchámana chujkúgame o'wínale
alué eká cha'pime napurigá alué

barko o'wemi simela. 'Lige
alué barko 'we 'male alé 'mimi
o'wemi alé napu ajtile alué saté.
41 'Lige alué saté alé ba'wichí
re'lé ajtígame, wa'lú rumúlame
níleke'é. 'Lige alué ralámuli alué
barko o'tome tabilé etele alué
saté alé wa'lú rumúlagame ko.
'Lige alué barko alué bajchámana
enágame 'ma alé satebó re'lé
toka ilíbaleke'é. 'Lige alé ilíbale
alué barko chujpala satechi re'lé
bokuika. 'Lige tabilé gayénale
simiá alué barko alé ilibasa. 'Lige
alué barko alé ilibasa 'ma gajpole
alé 'naka guwánaka alué ba'wite,
cha a'wágame simíligame alué eká
ba'wí 'yuga. 'Lige alué barko 'ma
a'tabé gajpóleke'é. 42 'Lige alué
we'ká sontalo 'ma me'linálile alué
we'ká ralámuli galírale mo'áriga
mochígame alé e'yénigime na-
purigá ta neyúsimala, napurigá
tabilé júmasimala a'kega alé 'mimi
suwemi. 43 'Lige alué wa'lula
sontalo gapitánila najkile napurigá
alué Páulo tabilé mukumela alé.
'Lige alekeri tabilé a'rele na-
purigá alué sontalo me'limela alué
ralámuli. 'Lige alekeri nulale alué
gapitani napurigá alué ralámuli
abé a'lá ejebénigame a'kega, alué
jibóchimala alé ba'wichí, napurigá
'la sebámala alé miná napu ajtile
alué saté. 44 'Lige abiena nulele
napurigá alué ralámuli tabilé
ejebénigame a'kega, alueka rabileta
gajpógame o'ká simámili nile
ba'wichí. 'Lige alué rió gapitani
lanesa, yati e'wale alué ralámuli,
yati jibóchile alé ba'wichí. 'Lige
suwábaga 'la sébale alué ralámuli alé
miná suwemi satebó, tabilé 'wesi
si'lile.

28

Jena ruwimela Páulo sinowite i'kíriligo

1 'Lige ramué 'ma suwábaga
sebasa alé ba'wichí suweke, 'lige
machirúturu Malta anilime gawí
ko alé ba'wichí nasipa ilígame.
2 'Lige alué ralámuli alé ejperégame
'we na'temaka etele ramué alé
sebásiga. 'Lige alué ralámuli wa'lú
na'yáturu alé ba'wichí suweke.
'Lige aleka nolínaga reparu alé
miná napu rajá ilile napurigá
ramué sujkáliwa alé simíbaga.
Ramueka 'we ukíwaga einárutu
alemi, cha u'kiame 'lige 'we
rulagame. 3 'Lige Páulo sebasa
alé napu rajá ilile, 'lige 'minami
simigá napubúgéturu pe u'kabi
igú ta'mé sa'mime. 'Lige alué
igú alé na'ichí ro'á chujkugéturu
alué Páulo, 'lige bilé sinowí 'we
chátiri 'we oparúgame ma'chínaturu
alé igúraleka rajtáliga alué igú
rajínachi. 'Lige Páulo sekálachi
i'kíruturu alué sinowite. 'Lige alé
ojaga chujkíbaturu alué sinowí
Páulo sekálachi. 4 'Lige alué ralámuli
alé ejperégame, a'bopi anile alué
sinowite i'kílime etesa:

—Ye rió pe nejkógame kérépukué,
'lige rekó alé ba'wichika neyúsige
ye rió, Onorúgame gastigárile ye rió
napurigá mukumela jemi —anile
alué ralámuli.

5 'Lige Páulo sawéturu alué
sinowí alé na'ichí. 'Lige Páulo
tabilé che ikíturu rekó sinowite
i'kísiga alé sekálachi. 6 'Lige alué
ralámuli bajínara mayele Páulo
sekala alé sinowite i'kírigichi.
'Lige lale alué ralámuli: «Pe yati
niraga mukumérépukué», lale alué
ralámuli. 'Lige 'ma we'lisi kachi
'ma tabilé che ikile alué Páulo alé
sekálachi alué sinowite i'kírigichi.
'Lige alué ralámuli alé ejperégame
se'winách iriga 'nátale 'liko. 'Lige
alué ralámuli alé ejperégame pe
Onorúgame mayele alué Páulo.

7 'Lige alé a'mulipi napu ramué
ralámuli mochírige, alé pe a'bé
alemi bo'ile bilé rió gawila, Publio
anilime rió gawila. Alé gawí
nasipa ba'wichí ilígame, selígame
nile alué rió alé we'ká riógachi.
'Lige alué rió Publio 'we a'lá

ganíliga etéturu ramué. 'Lige ramué
bakiá rawé mochíruturu alué rió
Publio bejtélachi. 8 'Lige alué rió
Publio o'nola 'we nayua asale alé,
'we iname nile, 'lige 'we wijtabume
nile elá. 'Lige Páulo simile alué
nayume e'nemia. 'Lige Páulo
alé sebasa napu ajtile alué rió
nayume, 'lige Onorúgame 'yuga
ra'ichasa 'liko Páulo nochale alué
rió nayume majtogálachi. 'Lige
alué nayume sa'wile nayua. 9 'Lige
alué ralámuli alé Malta ejperégame
machisá alué Páulo 'yome ko, 'lige
uché jaré ralámuli nayume jsile alé
napu asale Páulo. 'Lige alué Páulo
sa'wale suwábaga ralámuli napu ekí
jsile alé. 10 'Lige alué ralámuli alé
mochígame 'we 'la niraga etéturu
ramué 'lige 'we 'la gu'íriturу ramué.
'Lige a'kinana uché bilena bárkochi
jímochi ramué, 'lige we'ká go'ame
kógiru ramué napurigá go'sísiga
i'nawa boichimi.

Jena ruwimela Páulo sébaligo alé wa'lúlachi we'ká riógichi Roma anilichi

11 Bakiá mechá mochírigituru
ramué alé Malta anilichi gawí
nasipa ba'wichí ilígame. 'Lige
uchéchigo siné 'móruturu ramué
bilé bárkochi, alé 'naka Alejantríaka
anilíchika simígame. 'Lige alué
barko alé Malta chujkule buigá
napurigá simíromala romósali. 'Lige
alué barko chupálachi uchúkame
kéturu oká mono napu tánime
nile nejkúrale alué ralámuli barko
o'tome. Bilé alué mono, Kastor
anilime kéturu 'lige bilé Pólusi
anilime kéturu. 12 Napu'lige ramué
simasa, sebáruturu alé bilena barko
uchúpamechi Sirakusa anilichi.
'Lige alé mochíruturu ramué bakiá
rawé. 13 'Lige alési simáruturu
alé 'mimi a'bé suwékimi. 'Lige
arigá sebáruturu ramué alé bilena
we'ká riógichi Rejio anilichi. 'Lige
melénala abiena ekale 'lige guwana
ekale napu enale barko. 'Lige oká
rawé kachi sebáruturu alé we'ká
riógichi Puteoli anilichi. 14 'Lige alé
najtepáruturu ramué jaré ralámuli
alué Esukristo oyérame. 'Lige
alué ralámuli repáruturu napurigá
ramué bilé tarali mochiwa alé
alué ralámuli 'yuga. 'Lige alésíko
wijchí jaga simáruturu ramué.
15 Ralámuli alé Roma mochígame
Esukristo oyérame 'ma machigá
mochile ramué alemi boichimi
i'nárigo. 'Lige alekeri alué ralámuli
alé 'naka boichika e'yénele ramué
najtepamia. 'Lige alué ralámuli
bajchá simíbagame alé Rómaka, alué
ralámuli sébale alé Apio anilichi,
alé napu we'ká go'ame ralinélichi
nile. Alé najtepáruturu ramué alué
ralámuli. 'Lige alué ralámuli abé
nujubá simíbagame pe kulí alé napu
rewé Bakiá Galí Jágichi Gojchiame,
aleka e'yénele alueka bijí, alé
najtepáruturu ramué alué ralámuli.
'Lige alué Páulo alué ralámuli
najtepasa alemi, cheliera 'yáturu
Onorúgame 'lige Páulo wa'lú a'walí
narele Onorúgame gite. 16 'Lige
ramué alé Roma sebasa, 'lige
alué Páulo wanáchigo ajcháruturu.
Tabilé napubuga mochiaru alué
uché jaré ralámuli 'yuga galírale
mo'áriga mochígame. 'Lige bilé alué
sontalo 'yúriga ajcháruturu alué
Páulo alé napurigá alué sontalo
repúmala alué Páulo.

Jena ruwimela Páulo beníraligo ralámuli Onorúgame nila ra'íchali alé Roma sebasa

17 'Lige bakiá rawé nujubapi alué
Páulo alé Roma sebasa, alué Páulo
nulele bilé rió napurigá bayémala
suwábaga alué e'wélala ralámuli
jurío alé ejperégame. 'Lige alué
ralámuli e'wélala, 'ma napuísa alé,
alué Páulo anele alué ralámuli:

—'Emi ralámuli jurío, neka peka
asemi che 'siéché alué ralámuli
jurío 'yuga. 'Lige aminami tabilé
asé nasibú ne alué rejcholi alué
'ya nerúgame napurigá nulálige
alué ralámuli 'ya mochígame.
'Lige abirigáchigo cha'pirú ko

ne alé Rusaleni, 'lige nejiru ne
alé ralámuli romano mochígichi.
18 'Lige tabilé asé 'la machile
alué ralámuli chu'síligo ne tachiri
najsibúliga ne alué ralámuli jurío
'yuga. 'Lige 'ma su'panánale ne'chí,
tabilé asé 'la machisáká ne alieti
najsibúliga. 19 'Lige alekeri ne bo'né
táturu napurigá a'pawa ne jena
Roma wa'lúlachi napurigá gatémala
ne alué ra'íchali alué wa'lula
gobierno Sesar 'yuga. 'Lige ne
tabilé tábiri chérikáwé alué ralámuli
jurío 'yuga, pecha tábiri najsibua
neka alué ralámuli 'yuga, a'bopi
ralámuli nírigime ramueka. 20 'Lige
jipe pe alekeri repáituru ne jena
napurigá ne ruwimela alué ra'íchili
churigá níliga alé napu ne eyénilige.
'Lige ramué ralámuli israelita pe
alé rewagachi moinámili kóriká,
pe alekeri gite karénate bulériga
ajtíkuru ne jena.

21 'Lige alué we'ká ralámuli anele
alué Páulo:

—Ramué ralámuli jena mochígame
tabilé pe bilé osilí naretu alé
Juréaka simígame osilí napu
ruwime ju churigá nílige mué.
'Lige alué ralámuli jurío 'naka
sígame tabilé 'wesi saega ra'icha
mué olagá. 22 'Lige ramué mach-
ináliru napu mué 'nata. Ramueka
machiame alué ralámuli bochígimi
mochígame saega ra'icha alué ye
nuebo rejcholi olagá.

23 'Lige alué we'ká ralámuli 'la
ra'íchale a'lige rawé napuímia.
'Lige a'lige rawé we'ká napuíle
alé napu Páulo asale. 'Lige alué
Páulo a'lige rawé ru'kuchégame
ra'íchale. 'Ma chónachi a'rele
ra'icha. Ruwile alué Páulo
Onorúgame Wa'lula ko ralámuli
nuleme. 'Lige aminami ruwile
churigá aníligo Moisesi, 'we a'lá
ma'chígime ruwile Moisesi churigá
nímili níliga Esusi. 'Lige aminami
Páulo ruwile alué ralámuli 'ya
mochígame napu ruwime nílige
napu anele Onorúgame abiena
ruwíligo churigá nímili níliga Esusi.
24 'Lige jaré ralámuli 'we a'lá
semáriga gepule alué ra'íchali
napurigá ruwile alué Páulo alé
asagá. 'Lige jaré ralámuli tabilé
bijchígile alué ra'íchali. 25 'Lige jaré
alué ralámu tabilé 'la bi'lepi 'nátaga
mochile alué uché jaré ralámuli
'yuga. 'Lige alekeri chojkile jaré
alué ralámuli ku ejperélachi simiba.
'Lige alué Páulo anele alué ralámuli
simíbachi:

—'We 'la bijchiá ra'íchale
Onorúgame Alawala alué 'ya
ajtígame rió 'yuga Isaíasi anilime
napu ruwime nílige napu anele
Onorúgame, 'lige alué Isaíasi
ruyele ralámuli napurigá ruyélige
Onorúgame Alawala. Anélekuru:

26 Simigá alé 'mi napu mochí alué
ralámuli
'lige anéwaká alué ralámuli:
Rekó 'we 'la gepue 'emi alué
ra'íchali,
tabilé siné námame ju 'emi alué
ra'íchili.
Rekó 'we a'lá e'nene,
tabilé siné námame ju 'emi napu
eté.
27 'Emi ralámuli 'we bewárigame
sulégame ju.
Na'ógame najkégame ju 'emi
napurigá tabilé akémala 'emi alué
ra'íchili ruilía.
'Lige 'we na'ógame buségame ju 'emi
napurigá tabilé etémala
napurigá tabilé námamala
napurigá ta ku oyéramala ne'chí
napurigá ta sa'wámala ne 'emi.
Alarigá anile alué Isaíasi. 28 'Lige
'we a'lá machigá mochiwa 'emi
ralámuli jurío. Onorúgameka
julámala jaré ralámuli napurigá
ruyémala alué ralámuli tabilé jurío
churigá Onorúgame 'la bujeme
ko chátiri 'nátali napu 'nátame ju
alué ralámuli. Alué ralámulika 'la
gepúmala.
29 'Lige Páulo 'ma anisá ye
ra'íchali, a'liko simíbale alué

ralámuli jurío 'we enániga ra'íchaga a'bópika.*

30 Páulo oká bamí asale galí najtétiga bejtega, 'lige 'we semáriga eteme nile alué ralámuli alé jsime alué Páulo 'yuga ra'ichamia. 31 'Lige alué Páulo 'we semáriga ruyele Onorúgame ka Wa'lula suwábaga ralámuli nuleme. 'Lige aminami 'we semáriga benírale alué ralámuli alué Wa'lula Esukristo nila rejcholi. 'Lige alué ralámuli tabilé 'wesi che anele alué Páulo napurigá a'rémala alué rejcholi ruyá.

Pe ikipi ruimé ne. Wa'lú cheliérabá.

* **28:29** Jaré ralámuli 'nata tabilé osáligo Lukasi ye bersíkulo.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Roma Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Roma ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.
1 Ne Páulo nulá osíniliga
ye osilí,* neka wanápurigame ju
Kristo Esúsite. Alué Kristo Esúsite
nulérigime ju ne napurigá nuleme
nímala ne 'lige benírame Onorúgame
nila ra'íchali.†
2 Ye ra'íchali Onorúgame nila
'we 'ya mochígame ralámuli osale,
alué napu ruwime nile napu
anele Onorúgame,‡ osale bilena
apélichi, napu ju Onorúgame nila
osilí. 3 Alué ra'íchalika ruwime
nile tachiri nóchali nígame nímili
níliga Wa'lula Esukristo Onorúgame
Inolá, alué napu ramué nuleme
ju. Alueka ralámuli nile napurigá
ramué, alué napu Rabí rijimala
nile.§ 4 'Lige 'we 'la machiaa 'la
bijchiá 'la Onorúgame Inolá níligo
napugiti Onorúgame Alawala ajalí
'yáligame napu'lige me'lisuga.
5 Onorúgame nulele alué
Esukristo napurigá wanápamala
ne'chí napurigá Onorúgame nila
nocháliláchi nochámala ne, 'lige
napurigá benírámala ne alué
ralámuli tabilé jurío churigá
ko Onorúgame napurigá we'ká
ralámuli 'la bijchígimala Onorúgame
ra'ichálila 'lige napurigá 'we 'la
e'wímala Kristo. 6 'Émika 'ma
a'lá wanápurigame ju Esukrístote
napurigá 'emi Esukristo oyérame
nímala, 'emi napu alé Roma
ejperégame ju.
7 Reporali náwala ne, 'emi napu
'we galilía Onorúgamete, 'lige napu
wanápurigame ju Onorúgamete
napurigá 'la Onorúgame oyérame
nímala 'emi, Onorúgame napu ju
Wa'lula ramué O'nola 'lige Wa'lula
Esukristo ramué nuleme 'we a'lá
semáriga gu'írisa 'la képá 'emi, 'lige
aminami 'la bi'lepi 'nátili 'yasa 'la
képá 'emi.

Jena ruwimela Páulo 'we siminalio alé Roma anilichi

8 Neka wa'lú cheliera 'ya
Onorúgame napugiti Onorúgameka
Esukristo nuléligime napurigá
bujémala tabilé a'lá 'nátili napu
'nátame nile 'emi. Bochígimi 'we
a'lá semáriga ra'icha ralámuli
'emi olagá, ralámulika ra'icha 'we
'la bijchígame ko 'emi napu aní
Onorúgame. 9 Neka 'we 'la ganíliga
benírime ju ralámuli Esukristo nila
ra'íchali rejcholi, 'lige Onorúgame
bo'né 'we a'lá machí tánime ko
ne Onorúgame, napurigá 'we a'lá
gu'írimala 'emi ralámuli 10 'lige
Onorúgame 'we a'lá machí senibí
tánime ko ne napurigá elímala
ne'chí napurigá simela ne alé napu
'emi ejperé, 'la nirásaká alarigá
Onorúgame. 11 Neka 'emi eténili
'lige oilárinili ne 'emi napurigá
abé ra'sálagá mochímala 'emi a'boi
alawálachi napurigá tabilé guwana
rujsúmala 'emi Onorúgame oyeria.
12 Alarigá 'la oilárimala ne 'emi 'lige
'emi 'la oilárimala ne'chí.
13 'Emi Esukristo oyérame
napurigá ne, 'we siminali ne
alemi 'lige tabiléchigo gayénigo
ne alemi simiá. Neka 'we siminali alemi napu 'emi ejperé
'emi benírimia Onorúgame nila
ra'íchali, a'chigóriga napurigá
beniri ne uché jarénami, napurigá we'ká ralámuli 'la oyéramala
Onorúgame. 14 Neka benírimili
júkuru Onorúgame nila ra'íchali rejcholi suwábaga ralámuli, ralámuli
griego ra'íchame o tabilé griego
ra'íchame, 'we jebénigame o tabilé

* **1:1** E'nesi 16:22. † **1:1** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **1:2** E'nesi glosario «profeta». § **1:3** E'nesi glosario «ancestor».

jebénigame. 15 Alekeri 'we siminali
ne ye ra'íchali benírimia alé we'ká
riógachi Roma anilichi napu 'emi
ejperé.

*Jena ruwimela Páulo churigá
ka napu'lige bijchígilia napu aní
Onorúgame*

16 Neka tabilé chijúniga
benírigurú Onorúgame nila ra'íchali
rejcholi, alué ra'íchalika Onorúgame
a'walila ju 'lige suwábaga ralámuli
napu 'la nirame ju alué ra'íchali
'lige napu 'la oyérame ju alué
ra'íchali, suwisá 'la rewagachi
moinámala. Tabilé chéré rekó
jurío ke o rekó tabilé jurío ke.
17 Alué a'lala ra'íchalika 'we a'lá
ma'chígime ruwíguru churigá
gatéligo Onorúgame napurigá
ralámuli 'la na'támala napurigá
Onorúgame najkí. Aka regá aníché
Onorúgame nila ra'íchali: «Alué
ralámuli napu 'la Onorúgame
oyérame ju, alueka 'la bijchígame
ju 'la sébali olame ko napu aní
Onorúgame.»*

*Jena ruwimela Páulo Onorúgame
'ma 'oni a'réligo ralámuli cha nokame*

18 Onorúgameka 'we ayoga
ajtí alué ralámuli i'nílime 'yuga
tabilé 'la nirame Onorúgame,
alué ralámuli napu tabilé na-
jkí napurigá uché jaré ralámuli
benimela Onorúgame ra'ichálila.
19 Alué ralámulika 'we a'lá machí
suwábaga churigá ka Onorúgame
napugiti bo'né Onorúgame 'we a'lá
etériligime suwábaga napu bo'né
newale. 20 Rekó tabilé etérume
ke Onorúgame, 'láchigo etérume
júkó napu newale Onorúgame,
'lige etega ralámuli suwábaga tábiri
napu newale Onorúgame 'we
a'lá machirú wa'lú a'walí nígame
ko Onorúgame. Alekeri pecha
animeli júkó tabilé machime ko
churigá ko Onorúgame. 21 Rekó
'we a'lá machime ke churigá
ko Onorúgame, tabiléchigo ni-
rame júkó Onorúgame aminami
tabilé 'yame ju cheliera. Iligá
pe e'karúgame chíbiriga 'nátaga
e'yéname ju, alekeri tabilé 'la
'nata. 22 Alueka 'we jebénime korí,
nobi tabiléchigo jebénime júkó,
23 pecha nirame kame Onorúgame
napu tajsiné mukume ju, pe 'we
a'lá nirame ju we'ká e'karúgame
tábiri, 'lige iwérali tánime ju, alué
e'karúgame tábiri ka ju napuyeri
rió napu pe mukume ju siné rawé
'lige napuyeri chulugí 'lige na-
puyeri alué ajágame naó ronégame
'lige aminámichigó napuyeri alué
ajágame wijchí bi'tigá e'yéname
napu ju sinowí. Suwábaga alieti
tábiri newasa iwérali tánime ju.

24 Alekeri Onorúgame 'ma 'oni
a'rele alué ralámuli, alekeri alué
ralámuli 'we cha noká napugiti
tabilé a'lá 'nátame kame.† Tabilé
chijúname ju rióchoká okoka.
25 'Lige tabilé bijchigi napu aní
Onorúgame, pe 'we 'la bijchígime
ju alué 'yégali, 'we tánime ju
iwérali napu Onorúgame newale
napu 'pami rewagachi mochí
'lige apiépiri tábiri napu newale
Onorúgame 'lige 'ma tabilé tánime
ju iwérali 'la Onorúgame. Nabí
'we 'la ra'icháli me ju Onorúgame
olagá, 'lige 'we 'la wikarálime ju
Onorúgame wikala. Alarigá júpá.

26 Alekeri Onorúgame 'oni a'rele
alué ralámuli, alekeri alué ralámuli
'we cha noká napu nokanali
a'boi. Abiénachigo jaré umugí pe
umugíchoká newime ju, 27 'lige
aminami jaré rió tabilé newínili
umugí 'yuga, pe rióchoká newime
ju, nobi jípeko 'we resí nilia
mochiko.

28 Alué ralámulika 'ma a'rele
Onorúgame oyeria 'lige 'ma tabilé
a'lá 'nata, alekeri Onorúgame
'oni a'rele alué ralámuli, alekeri
alué ralámuli 'we cha noká napu

* **1:17** E'nesi Habacuc 2:4 'lige Gálatas 3:11 'lige Hebreos 10:38. † **1:24** E'nesi bersíkulo 29-30.

nokanali a'boi. 29 'We cha nokame
ju alué ralámuli, 'we korume ju
napu tabilé a'boi nila ju, na-
puíme ju cha nokimea, 'lige 'we
enowélame ju, 'lige me'gá e'yéname
ju uché jaré ralámuli, 'lige 'we
na'áuka ejperégame ju alué ralámuli
uché jaré ralámuli 'yuga, 'lige 'we
'yégiga ra'íchime ju. 30 'We chárigá
ra'íchame ju uché jaré ralámuli
olagá, 'we gichime ju Onorúgame,
'we gawéliga ra'íchame ju, 'we
gunarume ju 'lige 'we riólame ju.
'Nátame ju churigá cha olamia bilé
ralámuli, 'lige tabilé e'wame ju
napu nulé a'boi o'nola. 31 Tabilé
bijchígime ju bilé ra'íchali ruilía,
tabilé sébali olame ju 'la sébali
olámirisá bilé nóchali, tabilé siné
e'kame ju 'lige tabilé na'temame
ju uché jaré ralámuli. 32 'We a'lá
machí alué ralámuli Onorúgame
anió 'ma me'liati ko alué ralámuli
alanokame, abiénachigo resí nok-
agá ejperégame júkó, 'lige 'we
ra'sálagá eteme ju uché jaré
ralámuli 'we i'nílime.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la sébali gastigárime ko bilé ralámuli 'we cha 'sime

1 Mué napu'lige ne'ocha uché
jaré ralámuli pe mué bo'né
che'wime kéré, napugiti mué
abiena cha 'sika ilírome kámechigó
napurigá uché jaré cha nokame
ralámuli. 2 'We 'la machiaa
Onorúgame 'we 'la etea ajtigó
cha nokiachi 'lige tabilé pe
arigá a'remio tase gastigáriga.
3 Mué napu ne'óchame ju ralámuli
cha nokame kóriká 'lige mué
bo'né 'we cha 'sika ilírome
kéchigó, tase mayewa pe arigá
a'remio Onorúgame mué tabilé
gastigáriga. 4 Mueka tabilé na-
jkiéréko napurigá Onorúgamete
na'temápua. Onorúgameka tabilé
yati gastigárime ju napu'lige
cha 'sisa mué, 'lige mueka
abichilubi 'we cha 'sika ilírome
ju. Onorúgameka najkí napurigá
a'rémala mué chibi 'sika eyena.
5 Abichilubi chibi 'sika einásaká
mué 'liko Onorúgame a'wágame
gastigárimala mué napu'lige seba
raweli napu'lige Onorúgame
gastigárimili ju ralámuli napuchilú
resí nokale. 6 Onorúgame semati
raweli 'yámala ralámuli 'la sébali
olásaká napu Onorúgame najkí 'lige
gastigo 'yámala alué napu tabilé
sébali olame ju. 7 'La rewagachi
moinámala alué ralámuli napu ekí
e'wime ju Onorúgame, alué napu
najkime ju napurigá na'temaka
etewa Onorúgamete 'lige alué
napu 'la moinánilime ju 'pa rewa-
gachi napu'lige suwisá. 8 'Lige
'we a'wágame gastigárimala alué
ralámuli napu tabilé na'temaka
eteme ju uché jaré ralámuli 'lige
napu tabilé e'wame ju napu
Onorúgame najkí. 'We ayóniga
etémala Onorúgame alué ralámuli.
9 'We resí nílamala suwábaga
alué ralámuli napu cha nokame
ju, alué ralámuli jurío 'lige abi-
ena alué ralámuli tabilé jurío.
10 Onorúgameka 'we 'la nirámala
alué ralámuli napu ekí tabilé
i'nílime ju, alué napu 'la na'temaka
e'yéname ju uché jaré ralámuli.
Aminami Onorúgame 'we a'lala
'nátili 'yámala alué ralámuli, alué
jurío 'lige abiena alué tabilé jurío.

11 Onorúgameka a'chigó aliena
na'temame ju suwábaga ralámuli.
12 Ralámuli tabilé jurío tabilé
machime ju chonime ra'íchali
chujkugá Moisesi nila nulalí napu
Onorúgame 'yale, nobi 'láchigo
machime júkó tabilé 'la ko cha
nokiá. 'Lige alué ralámuli jurío
napu cha nokame ju rekó 'we
a'lá machime ke Moisesi nulalila,
alueka 'we machí Onorúgame wa'lú
gastigo nejimio. 13 Pecha 'wesi
ralámuli bi'wime júkó alawala pe
gepuga alué nulalí Moisesi nila,

iligá 'la sébali olame ju suwábaga
napu aní Moisesi nulalila, alueka
'la bi'wimela alawala. Abiénachigó
'la bi'wimela alué ralámuli alawala
napu 'la sébali olame ju suwábaga
a'boi rejchólila. 14 Alué ralámuli
tabilé jurío napu tabilé nígame ju
alué Moisesi nila nulalí 'lige 'la
e'wame a'boi nila rejcholi rekó
tabilé nígame ke alué Moisesi nila
nulalí, alueka 'la a'ká ralámuli ju
15 napugiti tabilé i'níliga járome
kame. Bo'né Onorúgame rekile
alué 'nátili. Chibi nokasá yati ne
nílime ju. Alekeri machime ju
tabilé 'la ko chibi nokiá. 'Lige
'we a'lá nochasa abiena 'we 'la
ne nílime ju. 'We a'lá machime ju
tabilé a'lá ko cha'simía 'lige 'we
a'lá machime ju 'we a'lá ko tabilé
cha nokogá e'yénilia. 16 Napu'lige
raweli sebasa Onorúgame ralámuli
gustisia olámachi, Onorúgame
Esukristo julámala gaténiliga
ralámuli 'yuga. Esukrístoka wa'lú
gastigo 'yámala alué ralámuli 'we
chátiri 'nata mochísaká 'lige tabilé
gastigo 'yámala 'la 'nata mochime
ka. Alarigá ruyeme ju ne ralámuli.

Jena ruwimela Páulo bilé ralámuli 'la bijchiá 'la Onorúgame oyérame ka tabilé chérikáme ko rekó sikirétigame ke pe'tá guwala isílala

17 'Émika jurío korí 'lige 'we
ra'sálá 'emi jurío kóriká 'lige 'we
machime ju 'emi Moisesi nulalila
'lige 'we ra'sálá 'emi 'la Onorúgame
oyérame kame. 18 'Émika 'we
a'lá machime korime ju napu
Onorúgame najkí, 'lige aminami
'we ejbénigame korí 'emi nóchaga
napurigá Onorúgame nulá. 19 'Lige
'nata 'emi 'la umubamio beniria
alué tabilé machime ralámuli
churigá ka Onorúgame.* 20 'Émika
anime ju 'la jebénigame ko 'emi
rejcholi ruyea uché jaré ralámuli,
alué tabilé rejchirúgame napu
pe yati simíbame ju uché jaré
ralámulite bayérilia, 'lige abiena
alué ralámuli napu pee machime
ju Onorúgame nila ra'íchali. 'Émika
niga mochime ju alué Moisesi nila
nulalí 'lige alekeri 'we ejbénigame
korí 'emi suwábaga 'nátili 'lige
senibí rawé 'la a'lala ra'íchali
ra'íchame korí 'emi tabilé 'yégali.
21 'Émika 'we 'la rejcholi benírame
ju uché jaré ralámuli, ¿'lige 'emi
chonigá tabilé 'la benime júkó
bajchá? 'Émika benírame ju ralámuli
tabilé 'la ko chigolia, ¿'lige chonigá
chigome júkó 'emi? 22 'Émika tabilé
'la korime ju uché jaré umugí 'yuga
okokia tabilé 'la 'emi 'yula, ¿'lige
chonigá 'émika 'la 'yuga okome
júkó alué che jaré umugí 'yuga
tase 'la 'emi 'yula? 'Émika 'we
a'lá ruyeme ju ralámuli tabilé a'lá
ko iwérali tánilia alué e'karúganti
tábiri napu pe ralámuli newálila
ju, ¿'lige chonigá 'émika chigome
júché tábiri napu nerú alemi pachá
alué tábiri napu iwérali tánime ju
alué ralámuli napu tabilé oyérame
ju Onorúgame? 23 'Émika 'we
machime ju napu Onorúgame
najkí, tabiléchigo 'la e'wame kéréko
'emi napu Onorúgame najkí. 'Lige
ralámuli etega alanokachi 'emi
tabilé 'la nirame ju Onorúgame.
24 Alekeri Onorúgame ra'ichálila
regá aní: «'Emi ralámuli jurío tabilé
e'wame ju napu nulá Onorúgame
alekeri alué ralámuli tabilé jurío
tabilé 'la niraga ra'íchame ju
Onorúgame olagá.»†

25 Sikirétigame nisa 'emi pe'tá
isílala guwala 'lige 'la e'wame
nisa 'emi napu najkí Onorúgame,
alarigaka 'we a'lá najtékame
ju. 'Lige sikirétigame nisa 'emi
pe'tá isílala guwala 'lige tabilé
e'wasa napu najkí Onorúgame,

* **2:19** Yolí ra'íchaga ka regá aní: «'Émika umébame korí o'toa 'emi alué ralámuli tabilé ma'chílime 'lige ra'ósali ko 'emi alué ralámuli chonárale mochígame.›› † **2:24** E'nesi Isaías 52:5 'lige Ezequiel 36:20-23.

'liko tabilé najtékame nímala rekó
sikirétigame ke 'emi pe'tá isílala
guwala. 26 Ralámuli tabilé jurío
rekó tabilé sikirétigame ke pe'tá
isílala guwala 'lige 'la e'wame
nisa napu nulá Onorúgame, alué
ralámulika nímala napurigá alué
ralámuli napu sikirétigame ju pe'tá
isílala guwala alué napu 'la e'wime
ju Onorúgame. 27 Napu'lige 'emi
etea alué ralámuli napu tabilé
sikirétigame ju pe'tá isílala guwala
'we 'la sébali olao alué nulalí napu
Onorúgame 'yale Moisesi, 'lige
'émika 'we chijunámala etega tabilé
'la sébali olame ko 'emi alué nulalí
rekó 'we 'la machime ke alué nulalí
'lige rekó 'la sikirétigame ke pe'tá
isílala guwala. 28 Bilé ralámuli
napu 'la bijchiá 'la Onorúgame
oyérame ju, tabilé chéré rekó
sikirétigame ke pe'tá isílala guwala.
29 Alué 'la bijchiá 'la Onorúgame
oyérame ka, alueka 'la Onorúgame
Alawala alawégame ju 'lige 'la
e'wame ju napu nulá Onorúgame.
Onorúgameka 'we a'lá ra'sálagá
ajtí alué ralámuli 'yuga napugiti
etéeme alué ralámuli na'tálila. 'Lige
pe ralámulika tabilé eteme ju
alué uché bilé ralámuli na'tálila,
ralámulika 'we najtékame nerame ju
'nalina alué sikirékime bilé rió pe'tá
isílala guwala. Tabiléchigo machígó
tachiri 'nata ajtigó.

3

1 ¿Tacha 'la júkó jurío níriga 'lige
sikerétigame níriga pe'tá isílala
guwala wi'chila? 2 'We 'la júpaché
jurío níriga 'lige sikirétigame níriga
pe'tá isílala guwala napugiti
Onorúgame 'yáligame alué bo'né
Onorúgame nila ra'íchali alué
ralámuli jurío 'ya ejperégame 'lige
jipe bijí alué ra'íchali oyérilime
niru. 3 'Lige ¿chukimélawé 'ma
a'resa Onorúgame oyeria jaré alué
ralámuli 'lige napu 'la sikirétigame
nile pe'tá isílala guwala wi'chila?
¿'Lige 'lacha alekeri 'ma tabilé
sébili olámalawé Onorúgame napu
sébili olámorílige? 4 Tabilé alarigá
ju, Onorúgameka sébili olame ju
rekó ralámulika tabilé sébili olame
ke. Regá aníché Onorúgame nila
ra'íchali:

Mué Onorúgame, mueka tabilé siné
'yégali ruwime ju,
alekeri napu'lige ralámuli anichi
'we 'yégali ra'íchame ko mué,
mueka senibí neyúrimala.*

5 Regá 'nátame ju jaré ralámuli:
«Napu'lige cha nokisuga 'lige
ku guwana na'tásiga, suwábaga
e'nesi chiena 'la semá 'sime ko
Onorúgame ka. 'Liko tabilé 'la
ju Onorúgame gastigaria ramué
napu'lige cha nokisuga.›› (Regá
ra'íchame ju ralámuli napu tabilé
Onorúgame oyérame ju.) 6 Tabilé 'la
ju alarigá na'talia. Onorúgameka
tabilé 'yégimala napu'lige raweli
sebasa napu Onorúgame gastigo
'yámili ju ralámuli.

7 Abirigáchigo jaréchigo regá
anime ju: «Napu'lige ne 'yégali
ra'íchachi, Onorúgame gu'írame kéré
ne. Onorúgame pecha gastigáromili
júkó ne'chí.» 8 Jaré ralámuli
anime ju, alarigá nejime kará ne
rejcholi, tabiléchigo bijchiá júkó,
alué ralámulika gastigáriwili ju.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga tabilé a'lá alawégame nírigo jena wijchimoba ejperégame

9 ¿Abé a'ká ralámuli niru ramué
jurío abé a'lá 'nátame me'tagá uché
jaré ralámuli? Tabilé. Napurigá
aní ne, suwábaga ralámuli tabilé
a'lá alawégame niru rekó jaré jurío
nírige 'lige aminami jaré tabilé
jurío ke. 10 Regá aní Onorúgame
nila ra'íchali:

Tabilé 'wesi ralámuli mochí
bi'wígame alawégame.
11 Tabilé 'wesi i'té 'la námame
churigá ka alué a'lala 'nátili.

* **3:4** E'nesi Salmos 51:4.

Tabilé 'wesi i'té 'la oyérinilime Onorúgame.
12 Suwábaga 'ma a'rele Onorúgame oyeria,
pe napuchíbiriga 'nátaga e'yena,
suwábaga 'we cha noká.
Tabilé 'wesi ralámuli mochí 'la semáriga 'nátame,
nibilé pe bilé.†
13 Napu'lige ra'icha pe chibiyeti ra'íchame ju,
'lige 'we 'yégali ra'íchame ju.‡
Asíriga ená nílime ju ralámuli alué ra'íchali gepua
napurigá kame ju bilé sinowí sowelá.§
14 'Lige 'we gawéliga ra'íchame ju ralámuli olagá,
'we ayóniga ralámuli.*
15 'Lige 'we jigame ju ralámuli me'liachi.
16 Asíriga resíriga a'reme ju ralámuli,
asíriga pobre a'reme ju.
17 Alué ralámulika senibí na'áuka ejperégame ju.†
18 Tabilé nirame ju Onorúgame,
tabilé majame ju Onorúgame.‡
Regá aní Onorúgame nila ra'íchali.
19 'We 'la machiaa 'we 'la ma'chígime anió alué ra'íchali alé osilichi napu ju Moisesi osilila napurigá 'la machiboa alué napu nígame niru alué osilí tabilé 'wesi mochigo jena wijchimoba 'la sébali olame, ye ra'íchalika júkuru napurigá machiboa alué napu nígame niru alué osilí suwábaga ralámuli tabilé a'lá alawégame niru jena wijchimoba ejperégame, 'lige suwábaga 'we cha nokame Onorúgame gastigárimala. 20 Rekó 'la sébali olame nírige alué nulalí Moisesi osilila pecha bi'wígame alawégame nírukó. Onorúgameka pecha animélagó: «Ye rioka 'la tabilé se'winá 'síkame neraga etewá ne.» Alué nulalí Moisesi osilílaka osirúgime júkuru pe napurigá 'la machiboa tabilé a'lá alawégame nírigo.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame náwiligo Kristo Esusi napurigá o'tomela suwábaga tabilé a'lá 'nátili napu nerúlige jena wijchimoba

21 Alué Moisesi 'lige alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame 'la ma'chígime ruwile tabilé chérikó Onorúgame níriga rekó tabilé sébali oliae alué napu nulá alué nulalí Moisesi osilila. 22 Onorúgameka 'la niraga eté suwábaga ralámuli napu 'la bijchígime ju napu anile Esukristo 'lige napu 'la e'wame ju. Onorúgameka pecha chélágó rekó tabilé jurío ke ralámuli o rekó jurío ke ralámuli. 23 Suwábaga ralámuli tabilé 'la bijchiá 'la bi'wígame alawégame ju, 'lige tabilé sébali olame ju napu Onorúgame najkí. 24 Onorúgameka 'we na'temá ramué, alekeri júlale Kristo Esusi napurigá o'tomela suwábaga tabilé a'lá 'nátili (pecado). Alué 'sile suwábaga gatea. 25 Onorúgameka Kristo Esusi júlale napurigá ramué neraga mukumela gulusichi. 'La bijchígisiká ramué, ramué neraga mukumea nawáligo Kristo Esusi 'liko Onorúgame 'la e'kámala ramué. Regá 'we 'la ma'chígime nérékuru chiena 'la na'tamao Onorúgame ramué. 'Lige ma'chígime nélékuru Onorúgameka tabilé yati gastigáriligo alué 'ya mochígame napugiti Onorúgameka 'we 'la buweme kame napurigá ku guwana na'tawa ramué. 26 A'chigóriga jipe 'we 'la ma'chígime nérékuru chiena 'la na'temao Onorúgame ramué. 'Lige 'we ma'chígime nérékuru bijí 'we 'la

† **3:12** E'nesi Salmos 14:1-3 'lige Salmos 53:1-3 'lige Eclesiastes 7:20. ‡ **3:13** E'nesi Salmos 5:9.
§ **3:13** E'nesi Salmos 140:3. * **3:14** E'nesi Salmos 10:7. † **3:17** E'nesi Isaías 59:7-8.
‡ **3:18** E'nesi Salmos 36:1.

na'tamame ko Onorúgame alué
ralámuli napu 'la Esusi oyérame ju.
27 Ramueka pecha regá anéwagó
Onorúgame: «Ramueka 'we 'la
sébali olame niru alué nulalí
Moisesi nila.» Pecha 'la ju rekó
alarigá aniá, pecha 'la sébali
olame nírigime. Onorúgameka
'we na'temá ramué napugiti
ramueka Esukristo oyérame
nírigime. 28 Onorúgameka pecha
regá animélagó: «Ye rioka 'we a'lá
alawégame ju napugiti 'la sébali
olame kame napu nulá alué nulalí
Moisesi osilila.» Onorúgameka
iligá regá animela: «Ye rioka 'we
a'lá alawégame ju napugiti 'la
bijchígime kame napu aní ne.»
29 Onorúgameka tase pe
juríocho ralámuli na'temame
ju, Onorúgameka na'temame ju
suwábaga ralámuli rekó tabilé jurío
ke. 30 Onorúgameka pe bi'lepi ju,
'lige Onorúgame júkuru napu oyera
suwábaga ralámuli napu oyérame ju
Esukristo, alué jurío ralámuli 'lige
alué tabilé jurío ralámuli. 31 Rekó
Esukristo oyérame nírige pecha
regá na'táwagó: «Ramueka 'ma 'la
bijchígime niru napu aní Esukristo,
'ma pecha najtékame júkó alué
nulalí Moisesi nila.» Iligá tase
a'rewa alué nulalí Moisesi nila.
Alué Moisesi nulalílaka abiena
najtékame ju. Napu'lige Esusi
mukusá suwábaga 'la sébali ikile
napu aní alué nulalí Moisesi nila.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Abraámi 'we 'la bijchígiligo napu anile Onorúgame

1 Regá aniboa: ¿Churigá 'la
na'temaka etele Onorúgame alué
Abraámi ramué rijimala ye 'ya
ajtígame? 2 Onorúgame 'we galegá
etesa alué Abraámi pe etega 'we 'la
sébali olame ko e'karúgame napu
Onorúgame nulele, 'liko Abraámi
animékuru: Neka 'we 'la sébali
olame ju napu Onorúgame nulá,
alekeri 'la rewagachi moinámala
ne. Regá animékuru, nobi
Onorúgameka tabiléchigo regá
'nátaga etélekó alué Abraámi: «Ye
rioka 'la rewagachi moinámala 'la
sébili olame kame napu ne nulá.»
Pecha alarigá 'nátalekó Onorúgame
pe 'la sébili olagáriká alué Abraámi.
3 Aka regá aníché alué osilí Moisesi
osilila: «Onorúgameka regá 'nátaga
etele alué Abraámi: Ye rió 'la
rewagachi moinámala napugiti
'we 'la bijchígiligame napu aní
ne.»* 4 Napu'lige bilé rió nochasa
enomí meka, alué enomika tabilé
pe kógilime nímala alué enomí
alué nóchame, alué enomika 'ma
métigame júkuru, alué nóchame
mélekuru. 5 Onorúgameka 'we
'la bi'wígame alawégame ner-
aga eteme ju bilé ralámuli rekó
cha 'síkame nílige napugiti alué
ralámulika 'la bijchígiligame napu
anile Onorúgame. 6 Aka alué bo'né
Rabí anílege'é Onorúgame 'we 'la
neraga eteme ko apiépiri ralámuli
napu 'la bijchígime ju napu aní
Onorúgame. 7 Regá anime osale:
'We ganíliga mochí alué ralámuli
napu e'kárigime ju Onorúgamete.
8 'We ganíliga mochí alué ralámuli
napu Onorúgame e'kame ju.†
9 ¿Chieri júkó alué ralámuli napu
'we ra'sálá mochí, napu tabilé
gastigárile Onorúgame? ¿Pe alué
napu ju 'la sikirétigame pe'tá isílala
o alué tabilé sikirétigame pe'tá
isílala? ¿Aka Onorúgame 'we 'la ner-
aga etélige'é alué Abraámi, 'we 'la
bijchígilime napu anile Onorúgame?
10 ¿Chiéniko 'la neraga etélekó?
¿Bajchá ta'chó sikirekia pe'tá alué
isílala guwala o máchala nujubá 'ma
sikirésiga? Aka ta'chó sikirékiaguru
pe'tá isílala. 11-12 'Lige a'kinana
Abraámika 'ma sikiréliru pe'tá
alué isílala napurigá machimela

* **4:3** E'nesi Génesis 15:6. † **4:8** E'nesi Salmos 32:1-2.

ralámuli 'ma a'lá oyérame ko Onorúgame. 'Lige ta'chó sikirekia, alueka 'la bijchígime nile napu Onorúgame anile, 'lige Onorúgame 'we a'lá niraga etele. 'Liko Abraámika ju suwábaga ralámuli o'nola napu 'la bijchígame ju napu aní Onorúgame 'lige Onorúgameka 'la nirá alué ralámuli, tabilé chéré rekó sikirétigame ke pe'tá alué isílala o tabilé sikirétigame ke.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la sébali olame ko bilé tábiri 'la sébali olámirisá

13 Onorúgame anele alué Abraámi 'lige alué Abraámi rijimala 'we a'kinana o'chérigame: «Suwábaga ye gawí 'emi nila nímala.» Onorúgameka pecha regá 'nátalekó: «Abraámika 'we 'la sébali olame ju napu aní alué nulalí, alekeri 'yámala ne suwábaga ye gawí.» Pecha alarigá 'nátalekó Onorúgameka. Onorúgameka alarigá anele alué Abraámi 'lige alué Abraámi rijimala a'kinana o'chérigame napugiti Abraámika 'wéchigo 'la bijchígiligame 'la sébali olame ko Onorúgame bilé tábiri 'la sébali olámirisá, alekeri Onorúgame sébali rió neraga etele alué Abraámi. 14 Onorúgame 'la bi'weme nisa ralámuli alawala pe aluecho napu 'la sébali olame ju alué Moisesi nila nulalí, 'liko pecha sirbe nímilikó rekó 'we 'la bijchígilie napu aní Onorúgame, 'lige tabilé siné 'la bi'wígame alawégame níwilikuru. 15 Jaré ralámuli 'nátame ju rewagachi simamio pe 'la sébali olagá Moisesi nila nulalí, nobi tabiléchigo alarigá júkó. Tabilé 'wesi ralámuli umébame ju sébali olá alué nulalí Moisesi nila rekó 'we iwérali olae sébali olániliga alué nulalí Moisesi nila, abirigáchigo gastigáriwili ju. 'Lige napu'lige ralámuli 'la bijchígisa 'la sébali olame ko Onorúgame napu anile, 'liko tabilé gastigo narémala alué ralámuli.

16 'We 'la najkiáká napurigá 'la nejkúrimala Onorúgame, 'liko 'we 'la bijchígilime ju napu aní Onorúgame. Alarigá suwábaga ralámuli 'la gu'íriwa Onorúgamete 'la najkisáká 'emi napurigá gu'íriwa. Onorúgame tabilé lale: «Neka gu'írimala pe aluecho napu 'we 'la sébali olame ju alué Moisesi nila nulalí.» Onorúgameka lale 'lina: «Neka 'we 'la gu'írimala 'lina alué napu 'la bijchígime ju napu aní ne napurigá bijchígile alué Abraámi.» Alekeri suwábaga ramué o'nola ju alué Abraámi. 17 Aka regá aníché Onorúgame nila osilí: «Neka mué ajchá wa'lula we'kaná gawichí mochígame ralámuli o'nola neraga.» Alué Onorúgame júkuru napu oyérale alué Abraámi, alué Onorúgame napu ajalí 'yame ju suwígame 'lige napu machime ju suwábaga napu ikimeli ju.

18 Napu'lige Onorúgame anesa ochérimio alué Abraámi inolá 'lige apalóchila, ochila, umúlila, 'lige ególila, 'lige aminacho we'ká, 'we 'la bijchígile Abraámi alanichi Onorúgame. 'Lige ochérale alué Abraámi inolá 'lige apalóchila 'lige ochila, 'lige umúlila 'lige ególila 'lige aminacho we'ká, 'lige we'kanami gawichí simíbale ejperélimia. 19 Rekó 'ma 'we o'chérame ke Abraámi, tabilé chélále, 'ma amulí bilé siento bamígame nile, 'lige 'ma 'we 'la machigá asale alué Abraámi 'ma pe a'kinana mukumeo, 'máchigo 'ma 'we o'chérigame níligame, 'lige 'we 'la machigá asale tabilé siné rojparáligo alué Abraámi upila napu Sara anilime nile, tabilé siné 'kúchigame níligo, tabiléchigo chélálekó, iligá alué Abraámika 'we 'la bijchígale 'la bijchiá alarigá nimio napurigá anile Onorúgame, Onorúgame 'la elimio alué upila napu Sara anilime nile napurigá 'la 'kúchigame nímala.

20 Abraámika tabilé gawéliga akele
alanichi Onorúgame, o'chérimio
alué Abraámi inolá, iligá alué
Abraámika abéchigo 'la bijchígale
siné rawé 'la ranélimio alué Sara
napurigá anile Onorúgame. 'Lige
alué Abraámika anele Onorúgame
wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame
21 'lige 'la sébali olame ko bilé
tábiri 'la sébali olámirisá. 22 Alekeri
Onorúgame 'la sébali olame rió
neraga etele alué Abraámi 'la
bi'wígame alawégame neraga.
23-24 Onorúgame nila ra'íchalika
ruwí Onorúgame 'we 'la bi'wígame
alawégame neraga etéligo Abraámi
napugiti Abraámi 'we 'la bi-
jchígiligame napu anile Onorúgame.
'Lige ye ra'íchalika ruwime ke
aní Onorúgame 'we 'la bi'wígame
alawégame neraga eteo ramué
a'chigóriga napurigá Abraámi,
napugiti ramué 'we 'la bijchígime
nírigime napu aní Onorúgame 'lige
'la bijchígime nírigime Onorúgame
ajalí 'yáligo Esusi napu ju ramué
nuleme. 25 Onorúgame alarigá
elale napurigá me'liboa alué
Esusi napurigá o'togá mukumela
suwábaga alué gastigo napu ramué
narépuli nílige, 'lige napurigá ku
uché ajánamala Esusi napurigá
Onorúgame 'we 'la bi'wígame
alawégame ralámuli neraga etémala
ramué.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la bi'wígame alawégame neraga eteo ramué

1 Onorúgame 'we 'la sébali olame
ralámuli niraga eté ramué napugiti
ramueka 'la bijchígime nírigime 'la
sébali olame ko Onorúgame bilé
tábiri 'la sébali olámirisá, alekeri
'la ganíliga ejperégame niru 'la
iwérali tániga Onorúgame. Wa'lula
Esukristo napu ramué nuleme ju,
'ma 'la gatele, gulusichi mukule
ramué nila gastigo o'togá napurigá
ramué 'la ganíliga ejperégame
niwa. 2 'We ra'sáligá mochiru,
ramueka 'wéchigo 'la machiame
'we 'la nejkura ajtigó Onorúgame
napugiti ramueka 'we 'la bi-
jchígime nírigime 'la nejkúrime ko
Onorúgame. Abiena 'we ra'sálagá
mochiru napugiti 'we 'la machi-
ame 'la rewagachi moinawio
Onorúgame 'yuga mochimia
napu'lige suwisuga. 3 Abiénachigo
'la ganíliga ejperélirukó rekó
i'sínimi 'we resí níliga ejperégame
nírige. 'Wéchigo 'la machiame
alarigá benírame ko anáchaga rekó
resí níliga ejperélirige. 4 'Lige
benisúgaká anáchaga rekó resí
níliga ejperégame nírige i'sínimi,
'we 'la ganíliga etewa ramué
Onorúgamete, 'lige alésíko 'la
machigá mochiwa 'la sébali olamio
napurigá anílige bo'né Onorúgame.
5 'Lige alésíko tabilé chijunawa,
Onorúgame 'we na'temaka eté
ramué, alekeri náole bo'né
alawala napurigá asimémpá ra-
mué alawálachi.

6 'Yako tabilé a'ká ralámuli
nírigeturu, pe chibi nokogá járome
nírigeturu. Ramué a'boi ralámulika
tabilé machime nírige churigá
'la moinawa rewagachi, alekeri
Esukristo mukúlekuru ramué
gu'íriga. Onorúgameka 'ma 'la
machigá asale aliéniko mukumeo
Kristo. 7 Napu'lige me'liboli nisa
bilé rió tabilé che'sika oyame,
'lige uché bilé rió etesa me'libólikó
alué rió tabilé che'sime, siné kachi
regá animela alué rió alé ilígame
etea me'libólikó alué rió tabilé
che'sime: «Ne'chí 'lina me'liboa,
tase alué rió.» Siné kachi tabilé
che animérémá. 8 Esukrístoka
me'líliru bilena gulusichi ujchagá
ramué nila gastigo o'togá rekó
'we cha nokame nírige ramué,
rekó alué Esukristo saíla nírige
ramué, 'lige 'we a'lá machiaa
Onorúgame 'we na'temao ramué.
9 Jipe Onorúgame 'we 'la sébali
olame ralámuli neraga eté ramué

aka Kristo mukúlepeché bilena gu-
lusichi ramué nila gastigo o'togá,
alekeri Onorúgame 'la bi'wígame
alawégame neraga eté ramué.
Onorúgame tabilé gastigárimala
ramué napu'lige 'ma sebasa raweli
napu Onorúgame gastigárimili ju
suwábaga ralámuli cha nokame,
napu'lige rewagachi o'tomeli
ju Onorúgame oyérame ralámuli.
10 Onorúgame saíla nírige, 'lige 'ma
gatele alué bo'né inolá náoliga
napurigá me'liboa bilena gulu-
sichi. Jípeko Onorúgame 'kúchila
niru 'lige 'la rewagachi simawa
napugiti Krístoka 'pa rewagachi
ajtigame 'we tania Onorúgame
napurigá Onorúgame 'la gu'írimala
ramué. 11 'Lige aminami 'we 'la
ra'sálá mochiru Wa'lula Esukristo
'máchigo 'la gatéligime napurigá 'la
Onorúgame gompaniérola niwa.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo pe bilé rió chojkila gite tabilé a'lá alawégame ochérame ko ralámuli 'lige pe bi'lepi rió 'síligo suwábaga gatea napurigá bi'wígame alawégame gainámala ralámuli

12 'We 'ya bajchá bejtégame rió
Arani anilime tabilé 'la sébali olale
napu nulélige Onorúgame 'lige
mukule* 'lige alé si se'winárigá
ikile alué 'ya bajchá bejtégame
rió na'tálila 'lige jípesí ejperégame
tabilé a'lá 'nátame ju ralámuli
'lige suwábaga suwiboli niru.
13 Alué 'we 'ya ejperégame ralámuli
napu'lige tabilé 'cho ochérachi
Moisesi tabilé 'cho nerule
alué nulalí napu Onorúgame
'yale alué Moisesi, 'máchigo 'la
machime nílekó tachiri 'nátili
'la a'lala ko, 'lige 'la machime
nile Onorúgamete gastigáriwio
cha nokisáká, abiénachigo cha
nokame nílekó. 14 Abirigáchigo
suwíleko rekó Onorúgame tabilé
ra'íchige alué ralámuli 'yuga ruigá
tachiri chu'simía 'la ko 'lige tachiri
chu'simía tabilé 'la ko napurigá
ruyele Onorúgame alué Arani 'lige
Moisesi. Esúsika nile napurigá
apiépiri ralámuli napurigá alué
Arani nobi Esúsika 'wéchigo 'la
e'wime nílekó Onorúgame.

15 'Ya chojkiná rawé Arani tabilé
e'wele Onorúgame 'lige tabilé a'lá
alawégame gayénale. Alué Arani
chojkila ju 'lige jípeko suwábaga
ralámuli abisíchigo che'wíguru
'lige alekeri tabilé a'lá alawega
e'yena. Alué bi'wígame alawá
napu nejí Onorúgame 'we 'la ju.
Onorúgame júlale alué Esukristo
napurigá alué Esukristo nejímala
a'lala 'nátili. 16 Alué tabilé a'lala
'nátili napu 'nátale alué Arani tase
a'chigóriga ju napurigá alué a'lala
'nátili napu nejile Onorúgame.
Suwábaga alué ralámuli napu tabilé
e'wame ju napu Onorúgame najkí
napurigá 'sile Arani 'we 'ya, alueka
narémala wa'lú gastigo. 'Lige
alué ralámuli napu 'la e'wame
ju napu Onorúgame najkí na-
purigá 'sile Esukristo, alueka
'la tabilé narémala gastigo rekó
'we cha nokágame ke. 17 'Ya
bajchá rawé napu'lige Arani
tabilé e'wele Onorúgame, alé
si a'kinana suwábaga ralámuli
tabilé a'lá alawégame o'chérame
ju 'lige jaré abé we'ká bamigá
suwime ju 'lige jaré ta'mé we'ká
bamigá, 'lige 'we 'la bijchígisaká
Onorúgame Esukristo júlaligo na-
purigá o'tomela suwábaga alué
tabilé a'lala 'nátili, 'lige a'resa
cha noká 'liko 'la moinámala 'pa
rewagachi napu'lige suwisá.

18 Pe bilé rió chojkila gite tabilé
e'wagáriká 'ya chojkiná rawé
napu Onorúgame nulale, a'lígesí
'ma resítiri alawégame o'chérame

* **5:12** Alué Arani tase yati mukule napu'lige tabilé e'wisa Onorúgame. 'We a'kinana mukule. Tabilé go'sáká alué masana rakala napu tabilé go'núliga ajchárigame nile alué Arani, pecha mukumeli nílekó nibilé ramué pecha suwiboli nílekó.

ju ralámuli, 'lige pe bi'lepi rió
'sile suwábaga gatea napurigá
tabilé resítiri alawégame nímala
ralámuli. 19 Yeka pe aniame
kérékuru pe tabilé e'wáligame Arani
'ya chojkiná rawé napu Onorúgame
nulale, 'ma resítiri alawégame
o'chérame ko ralámuli. Abiénachigo
we'ká ralámuli tabilé resítiri
alawélamalagó napugiti Esukristo
'la e'wéligame Onorúgame.
20 Onorúgame 'yale Moisesi
alué nulalí napurigá machimela
ralámuli tachiri chu'simía tabilé
'la ko 'lige tachiri chu'simía 'la
ko. 'Lige napu'lige ralámuli 'ma
machisá 'we cha nokao napu
Onorúgame tabilé najkí 'liko alué
ralámuli abéchigo cha nokame ju,
'liko Onorúgame abé na'temame ju
alué ralámuli. 21 'We 'yasi chojkiná
rawé 'we cha nokale ralámuli,
jípesí abalarigá e'yena, alekeri
suwime ju, 'lige Onorúgameka 'we
'la na'temaka gu'ira ralámuli jipe
ejperégame napurigá e'wámala na-
purigá najkí Onorúgame, napurigá
'la rewagachi simámala napu'lige
suwisá. Wa'lula Esukristo 'ma
gatele napurigá Onorúgame najkí.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'yáligo ajalí alué Kristo napu'lige me'lisuga, a'chigóriga 'ya a'walí ramué

1 ¿Chonokibóaché 'liko? ¿'We cha
nokiboa napurigá Onorúgame abé
na'temámala ramué? 2 ¿'Lacha
bijí i'níliga járome níwaché, 'ma
a'régame nírige alué tabilé a'lá
'nátili, 'lige 'lacha bijí na'táwaché
alué tabilé a'lá 'nátili? 3 ¿Tabilé
nélá 'emi? Suwábaga ramué napu
'la bijchígime niru Kristo Esusi
mukúligo ramué gu'íriga, jípeko
Onorúgame a'walila a'walígame
niru. 'Ma Onorúgame oyérame
niru. Se'winá riga 'nátame niru.
4 Napurigá Onorúgame 'la 'yale
ajalí alué Kristo napu'lige alué
Kristo me'lisuga, a'chigóriga 'la
nejí a'walí jipe napurigá ramué
'la umabawa a'rea alué tabilé
a'lá 'nátili napugiti Kristo ku
ajániligame, alekeri ramuéchigó
napurigá ku ajánigame ralámuli
niru napugiti 'ma 'la a'rérigame
alué tabilé a'lá 'nátili napu 'nátaga
e'yéname nírige.

5 Ramué 'ma bijchígisiká Kristo
alé gulusichi mukúligo, 'liko 'la
ku ajánarigame niwa ramuéchigó
napu'lige suwisuga napurigá
ajánaliru alué Kristo. 6 Kristo
mukule bilena gulusichi ramué
nila gastigo o'togá napurigá ramué
'ma tabilé ejperélawa napurigá
ejperégame ju alué ralámuli napu
tabilé umébame a'rea chibi noká.
7 Napu'lige Kristo alawala bajkisá
bilé ralámulichi chojkime ju nulea
alué ralámuli, 'lige alué ralámuli
'ma tabilé umériwa alué tabilé a'lá
'nátalite. 8 Alué Kristo alawala
bajkisá ramuechi 'liko 'la gainawa
e'wá napurigá najkí Onorúgame.
9 Ramué 'la machiaa alué Kristo
ku ajánaligo 'lige tabilé siné ku
mukumeo. 10 Alué Krístoka mukule
ramué nila gastigo o'togá. Pe
si'nepi mukule. 'Ma tabilé che
siné mukumela. Alueka 'ma
Onorúgame 'yuga ajtí. 11 'Emi 'we
'la e'wawa napu najkí Onorúgame,
'máchigo a'lá 'nátame kame 'emi
Kristo Esusi na'tálila, 'lige alué
Kristo Esusi alawala nejkúrime ju
napurigá tabilé na'tawa Remónisi
na'tálila.

12 'La listo mochiwa napurigá
tabilé neyúrimala Remónisi na'tálila.
13 Tase a'rewa napurigá 'emi
sekala cha nokimela, tase a'rewa
napurigá 'emi chu'ala chátiri
ra'íchali ra'ichámala. Iligá 'la
eliwa 'lina napurigá Onorúgame
nulámala 'emi alawálachi, 'lige
'la oyérawa Onorúgame. 'Émika
napurigá suwígame kéturu napugiti
chátiri bowechi e'yéname níligame.
14 Jípeko alué tabilé a'lá 'nátili

'ma tabilé umubámala 'emi nulea napugiti 'émika pecha regá 'nata mochígime: «Neka 'la rewagachi moinámala neka 'la sébali olame kame alué Moisesi nila nulalí.» Iligá 'émika 'la bijchigi 'la nejkúrime ko Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bilé rió napu nóchame ju bilé batroni 'yuga pe alué bi'lepi batrónicho e'weme ko

15 'Émika 'ma tabilé regá 'nátame nísaká: «Neka ta'mé 'we chélá rekó tabilé umebe ne sébali olá Moisesi nulalila», 'lige 'lacha alekeri cha nokogá e'yénamalawé 'emi. 16 'Émika 'la machíguru bilé rió napu nóchame ju bilé batroni 'yuga pe alué bi'lepi batroni e'weme ko. 'Emi 'we cha nokigá e'yéname nisa 'lige 'ma a'rénalasa 'emi cha noká, siné kachi tabilé gainámala 'emi a'rea. 'Lige 'la Onorúgame e'weme nisa 'emi 'la semáriga ejperélamala. 17 'Émika 'we cha nokogá járome nile 'yabé raweka nobi jípeko 'wéchigo a'lá e'wágó 'emi napu benírilíru. 'Lige alekeri 'we ra'sálagá ajtí ne, 'lige wa'lú cheliera 'ya ne Onorúgame. 18 Jípeko 'ma 'la Onorúgame nila nóchalichi nóchame ju 'emi. 'Ma tabilé Remónisi nochálilachi. 19 Jipe ruimé ne 'la ma'chígime tabilé nóchali kame ra'íchalite napugiti 'émika tabilé 'cho námame kame ye ra'íchali. 'Émika Remónisi nochálilachi nóchame nile napu'lige tabilé 'cho oyeria Onorúgame, alekeri 'émika 'we cha nokame nile. 'Émika 'yuga okome nile tabilé a'boi upila 'lige i'kirú chibi nokagá járome nile. Jípeko 'la Onorúgame nila nochálilachi nochámili júkuru 'emi.

20 Napu'lige 'emi bijí tabilé 'cho oyérame ka Onorúgame, regá 'nátame nile 'emi: «Ramueka pecha chélágó tabilé e'wiga Onorúgame napugiti ramueka pecha oyérame nírigime Onorúgame.» 21 ¿Tachiri métukó 'lige 'emi alanokigá e'yénaga iligá pe chijúnaga e'yena 'emi jipe alanokisá napugiti 'émika 'we gawélime níligame Onorúgame? 22 Jípeko 'máchigo tabilé nóchame kame 'emi Remónisi nochálilachi, jípeko 'ma 'la Onorúgame nila nochálilachi nóchame ju 'emi, 'lige alarigáká 'we 'la ju, napugiti Onorúgame nila nochálilachi nocháliaká 'la Onorúgame 'yuga mochímili kame 'emi napu'lige suwisá. 23 Alué ralámuli napu tabilé e'weme ju Onorúgame 'lige cha nokame, alueka tabilé Onorúgame oyérame nímala jena wijchimoba mochiga nibilé napu'lige suwisá, tabilé moinámala rewagachi. Onorúgameka 'la gatele napurigá ralámuli 'la Onorúgame oyéramala jena wijchimoba 'lige napurigá 'pa rewagachi moinámala ejperélimia napu'lige suwisá Wa'lula Kristo Esusi 'yuga.

7

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bilé mukí gunégame pe bi'lepi rió 'yuga bejtélimio

1 'Emi Onorúgame oyérame, 'émika 'we 'la machí tachiri gite osirúgime ko alué nulalí Moisesi nila, 'lige machí 'emi 'we 'la sébali oláwili ko alué nulalí bijí ajagá mochiga. 2 'Emi 'we 'la machí bilé mukí gunégame pe bi'lepi riocho 'yuga bejtélimili ko napu'lige bijí 'la ajagá ajtígachi alué rió napu júpá bo'né gunala. 'Lige alué rió alué mukí gunala 'ma mukusá, 'liko alué mukí 'la ikiárélamala uché bilé rió rewá. Alarigá aní alué nulalí Moisesi nila. 3 'Lige alué mukí se'nú rió rewisáká bijí gunégame ke, wa'lú gastigo rewimela. 'Lige alué rió alué mukí gunala 'ma mukusá 'liko alué mukí 'la ikiárélamala uché bilé rió rewá.

4 Yeka aniame kéré Kristo mukúligo, 'lige 'ma tabilé sébali oláwili ko napu aní alué Moisesi nila nulalí napurigá 'la moinawa

rewagachi. Kristo mukule ramué o'tomea rewagachi. 'Lige ku ajánale, alekeri Kristo 'yuga newíkame káréliru, 'lige 'la umbawa sébali olá napu Onorúgame najkí. 'Liko ramué napurigá alué mukí gunámakame káréliru, 'lige Krístoka ju napurigá alué mukí gunala napu mukule. Napu'lige Kristo mukusá 'ma o'tole alué gastigo napu ramué narépuli nílige. 'Liko 'ma tabilé e'wérali olawa beniá alué Moisesi nila nulalí napurigá 'la rewagachi moinawa. 5 Napu'lige 'we cha nokogá ejperégichi ramué 'ya bajchá rawé ta'chó oyeria Esukristo, 'lige alué Moisesi nila nulalí machisuga ramué chu'simía 'we 'la ko 'lige chu'simía tabilé 'la ko a'lígesí ramué oyériliru alué cha nokiame 'lina, 'lige alué cha nokiame oyéraga tabilé Onorúgame oyériliru. 6 Jípeko 'ma tabilé regá 'nátame niru: «Ramueka 'la rewagachi simawa napugiti 'la nígame nírigime Moisesi nila nulalí.» 'Ma pecha regá 'nátame nírukó. Iligá regá 'nátame niru napu'lige me'lisuga Kristo 'ma se'winániga ikíligo. 'Lige jípeko Onorúgame Alawala gu'írame ju ramué napurigá 'la gainawa e'wá napu Onorúgame najkí.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé machime níligo chieri 'nátili tabilé a'lá ko

7 ¿Tabilé sirbe ju alué nulalí Moisesi nila? Abiénaguru, napugiti neka 'we 'la machiame chu'simía 'la ko, pe alué nulalí leéraga. Neka pecha machimékó chu'simía a'lá ko 'lige chu'simía tabilé 'la ko tabilé machisáká ne alué nulalí. Tabilé machisáká ne regá anime osilí chujkugó alé nulalichi: «Tase we'ká e'karúgamea tábiri niga asináliwa. Onorúgame tase alarigá najkí», pecha machimé ko ne tabilé 'la ko alarigá na'tálila. 8 Machisá ne alué nulalí, alési akiná chojkí ne e'karúgame tábiri najkiá, peka 'la kachi alarigá na'talia. Napu'lige bilé ralámuli tabilé 'cho machiá alué Moisesi nila nulalí, tabilé mayeme ju tabilé 'la ko napu'lige cha 'siá. 9 Napu'lige tabilé 'cho 'la nama ne alué Moisesi nila nulalí, tabilé machime ke ne tabilé 'la 'nátili ko e'karúgame tábiri najkiá, 'ma a'kinana napu'lige leérasa ne alué nulalí, machí ne chieri 'nátili tabilé a'lala ko, 'lige machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne. 10 Onorúgameka nejile ye nulalí napurigá machiboa chu'simía tabilé a'lá ko, 'lige alési 'la machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne. 11 Remónisi 'yégaturu ne'chí. Napu'lige ne 'la námasa napu aní alué Moisesi nila nulalí tabilé 'la ko cha'simía, 'lige Remónisika aniéturu 'we a'lá ko cha'simía.

12 Alué nulalí Moisesi nila 'we a'lá ju, Onorúgame nila kame. 13 Alué nulalí Moisesi nila 'we a'lá nísaká, 'liko ¿'lacha alué nulalí Moisesi nila nulá napurigá cha'símala ne? Tabilégurú. Alué Moisesi nila nulalí leéraga 'we 'la machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne. 'Lige 'la machí ne chiena enárigá nimio tabilé 'la na'tásiga bijí ajagá mochiga.

14 'We 'la machiaa 'we 'la ko alué Moisesi nila nulalí, neka abiénachigo tabilé umébagó a'rea alué tabilé a'lá 'nátili. 15 Neka tabilé a'lá 'nátame ju rekó 'we a'lá na'tánilie ne. Neka tabilé nama chonigá ala'sime ko ne. 16 Napu'lige 'nata ne bilé 'nátili napu tabilé na'tánili ne, alarigá 'we 'la machí ne 'we 'la ko alué nulalí Moisesi nila. 17 Alué tabilé a'lá 'nátili napu 'nata ne tabilé Onorúgame na'tálila ju, alué 'nátilika Remónisi na'tálila ju. 18 Neka 'we a'lá na'tánili, tabiléchigo gainárigó, alekeri napu 'nata ne tabilé 'la ju alué 'nátili. Alué 'nátili ju napu 'nata ralámuli, alué 'nátilika 'nátame ju ralámuli napusí Arani tabilé e'wale napurigá nulale

Onorúgame. 19 Tabilé a'lá 'nátili
'nata ne rekó 'we a'lá na'tánalie
ne. 20 Cha'sime ju ne rekó tabilé
cha'sínilie ne. Neka 'we cha'sime
ju napugiti pe Remónisi na'tálila
'nátame kame ne.
21 'We 'la machí ne senibí
tabilé a'lá 'nátame ko ne rekó a'lá
na'tánalie ne. 22 Neka 'we 'la nirá
alué nulalí Onorúgame nila, 23 aba
bilé 'nátili nerú ne alawálachi alué
napu tabilé a'ré ne'chí napurigá
na'támala ne napurigá ne na'tánili.
'Lige alué tabilé a'lá 'nátilika 'ma
umero ne'chí.
24 ¡Resí ikí ne! ¿Chieri 'la ne-
jkúrimala napurigá ne 'we a'lá
na'támala? 25 Pe alué Wa'lula
Esukrístocho 'la umubámala ne-
jkura. Alekeri neka wa'lú che-
liera 'ya Onorúgame suwábaga
'la gatéligime bo'né. Neka 'we
a'lá néléme ju Onorúgame nobi
tabiléchigo umébago ne 'la sébali olá
napurigá alué najkí.

8

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ku ajániwili ko 'la asisáká ramué alawálachi alué ajalí napu ku ajánale Esusi

1 Suwábaga napu Kristo Esusi
oyérame ju tabilé narémala gastigo,
alué napu tabilé ejperégame ju
pe napurigá a'boi najkí, alué
napu ejperégame ju napurigá najkí
Onorúgame Alawala. 2 Onorúgame
Alawala napu ajalí nejime ju 'ma
bujé ne'chí alué tabilé a'lá 'nátili.
3 Ralámuli tabilé umébale a'rea
tabilé a'lá 'nátili pe Moisesi nila
nulalí leéraga. Alekeri Onorúgame
júlale bo'né Inolá Esukristo na-
puyeri rió neraga napurigá tabilé
umérowa Remónisi na'tálilate.
4 Napurigá sébali olawa napu aní
alué Moisesi nila nulalí, napurigá
tabilé e'wawa alué tabilé a'lá
'nátili napu ramué a'boi na'talia,
ramueka sébali oliame ju 'lina napu
najkí Onorúgame Alawala 'ma 'la
Onorúgame Alawala alawégame
nírigime. 'Ma tabilé e'wílime niru
alué tabilé a'lá 'nátili napu o'wísale
napu'lige cha 'sile Arani.

5 Alué ralámuli napu e'wame
ju tabilé a'lá 'nátili, alueka tabilé
e'wame ju napu nulame ju
Onorúgame Alawala. Alué ralámuli
napu e'weme ju Onorúgame
Alawala, alueka tabilé e'weme
ju chátiri 'nátili. 6 Pe a'boi
na'tálila e'walíaká pe a'rilime kéré
Onorúgame nila 'nátili, 'lige 'la
e'walíaká napu najkí Onorúgame
Alawala 'la bi'lepi 'nátili 'nátame
niwa 'la Onorúgame na'tálilacho.
7 Alué 'we e'wime tabilé a'lá
'nátili, alueka Onorúgame saíla
ju napugiti tabilé e'wame kame
napu najkí Onorúgame. Aminami
tabilé umébame ju sébali olá napu
najkí Onorúgame rekó 'la sébali
olánilie. 8 Alué napu ejperégame
ju tase 'la sébali olagá napu najkí
Onorúgame, alué ralámulika tase 'la
niraga etewa Onorúgamete, alueka
ejperégame kame napurigá a'boi
najkí.

9 'Emi ralámuli tabilé e'wime
ju napu najkí a'boi, iligá 'émika
'we 'la e'wame ju napu najkí
Onorúgame Alawala napugiti
'émika 'la Onorúgame Alawala
alawégame kame. Bilé ralámuli
tabilé alawégame Kristo Alawala
tabilé Kristo oyérame ju. 10 'Émika
Kristo Alawala alawégame ju, rekó
suwigé 'emi cha 'síkiriká Arani
'la rewagachi moinámala 'emi
napugiti Onorúgame oyérame kame
'emi. 11 Onorúgame Alawala ju
napu ku 'yale ajalí alué Esusi
napu'lige mukusá, alué alawá
alawégame nísaká 'emi ku ajánamala
'emi napu'lige suwisá.

12 Alekeri 'emi Onorúgame
oyérame 'ma tabilé ejperélawa pe
napurigá najkí 'emi a'boi, iligá
ejperélawa napurigá Onorúgame
najkí, 13 'emi ejperélasaká na-
purigá 'emi a'boi najkí, 'ma
a'reme kérélamala 'emi Onorúgame

oyeria. Onorúgame Alawala
'la gu'írisa 'emi napurigá 'emi
'ma tabilé cha nokináliga járome
nímala, 'liko 'we 'la oyéramala
'emi Onorúgame, 14 napugiti
suwábaga ralámuli 'la e'wame
kame napu najkí Onorúgame
Alawala, alueka 'la Onorúgame
'kúchila kame. 15 Onorúgameka
nejile bo'né alawala 'lige pecha
nejílekó napurigá majawa, iligá
'la Onorúgame 'kúchila júkuru 'emi
jípeko napugiti 'la Onorúgame
Alawala alawégame kame 'emi. 'Ma
'la Onorúgame 'kúchila gainasa 'emi
'ma 'la ikiáré regá anea Onorúgame:
«¡O'nó, ne O'nola!»* 16 Onorúgame
Alawala 'we 'la machiri ramué
'ma 'la Onorúgame 'kúchila nírigo.
17 'La Onorúgame 'kúchila níriká
'la narépua napu Onorúgame
nejímala a'chigóriga napurigá
Kristo narémala. 'La anachásiká
napurigá Kristo anáchale resí oliá,
napu'lige ramué 'pa rewagachi
moinásiga Onorúgame 'we a'lá
niraga etémala ramué a'chigóriga
napurigá niralia alué Kristo
Onorúgamete.

18 Rekó jípeko 'we resí nilia
mochírige, 'pa rewagáchika asíriga
ganíliga mochiwa. 19 Ye gawí
'lige suwábaga napu Onorúgame
newale 'we resí nili 'lige
abichilubi resí nílamala napusí 'ma
machisá ralámuli jena wijchimoba
ejperégame 'la Onorúgame 'kúchila
nírigo. 20-21 Onorúgame elale
napurigá resí ikimela ye gawí
'lige suwábaga napu Onorúgame
newale, Onorúgameka abiénachigo
'la elámalagó napurigá ku 'la
semáriga nímala jena gawichí
'lige suwábaga napu Onorúgame
newale, abiena Onorúgame 'we
'la gu'írimala ramué. 22 'We 'la
machiáa senibí 'we resí nilio
ye gawí 'lige suwábaga napu
Onorúgame newale napurigá resí
nílime ju bilé mukí napu'lige
ochérimichi bilé u'tátiri. 23 'Lige
abiena ramuéchigó 'we resí nilia
mochiru ramué napu alawégame
niru Onorúgame Alawala. 'La
alawégame niru Onorúgame
Alawala nobi abiénachigo tabilé
'cho 'la 'nátame nírukó napurigá
Onorúgame najkí. Buigá mochiru
napurigá Onorúgame sébali olámala.
24 Esukristo 'ma o'tole ramué
nila gastigo napurigá ramué 'la
bi'wígame alawégame niwa 'lige
buigá mochiru napurigá ku 'la
semáriga nímala jena gawichí. Bilé
ralámuli 'la etea napurigá ikimeli
ju, 'liko alué ralámuli 'ma pecha
buigá asimeli júkó. 25 Tabilé 'cho
etewía ka napurigá ikimeli ju 'liko
'la builime ju napusí seba aleké
rawé 'we 'la anáchaga rekó resí
oliae.

26 A'chigóriga ju Onorúgame
Alawala 'we 'la nejkúrime ju
Onorúgame 'yuga ra'icháli chi
napugiti tabilé ejebénigame
nírigime Onorúgame 'yuga ra'íchaga.
Onorúgame Alawálaka a'wágame
tánime ju Onorúgame napurigá
Onorúgame ramué gu'írimala. Alué
alawaka pecha ra'íchalite tánime
júkó Onorúgame, alueka nalame
ju napu'lige najkiá napurigá
Onorúgame ramué gu'írimala.
27 'Lige Onorúgame 'we 'la eteme ju
tachiri 'nátame ko ralámuli 'lige abi-
ena 'la machí tachiri tánilio bo'né
alawálate. Onorúgame Alawálaka
tánime ju Onorúgame napurigá
ralámuli gu'írimala, napurigá najkí
bo'né Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé guwana rujsúpoli ko rekó resí ikiáe

28 'We 'la machiáguru Onorúgame
'we 'la gu'írime ko alué ralámuli
napu 'la nirame ju Onorúgame,
ralámuli napu Onorúgame
wanápale napurigá sébali olámala

* **8:15** Yolí ra'íchalika «Abba Padre» anime chujkú osilichi.

napu Onorúgame najkí. 29 Onorúgame
'ma 'la machigá asale 'yasi chieri
'la Onorúgame oyérame nimio, 'lige
nimio napurigá alué bo'né Inolá
Kristo. 'Lige alué Kristo nimio
wa'lula ba'chirúgame neraga.
30 Alué ralámuli napu Onorúgame
'ma 'la machigá asale Onorúgame
oyérame nimio, alué ralámuli
wanápale, 'lige alué napu wanápale
'we 'la gu'írile napurigá sébali
olame nímala napu Onorúgame
najkí, 'lige 'we 'la niraga etele.

31 ¿Churigá júkó 'liko? Onorúgame
'la ramué repuka asisáká, 'liko
¿chiérite uméríwawé ramué?
¡Ta'wésitegurú! 32 Onorúgameka
pecha regá 'nátale ko: «Pe
me'libóleké ne Inolá wijchimoba
julásaká ne.» Iligá Onorúgameka
júlale bo'né Inolá napurigá
mukumela bilena gulusichi
ralámuli nila gastigo o'togá. 'Lige
¿'lacha ta nejímalawé suwábaga tábiri
napu 'la ju? 33 Onorúgame 'ma
'la gu'írile napurigá sébali olame
nímala 'emi. ¿'Lacha animélawé
ralámuli pe cha nokame ko 'emi?
¿Aka bo'né Onorúgame 'ma 'la
ma'chígime aníché tabilé gastigo
naremio alué napu gu'íriliru
Onorúgamete napurigá 'la sébali
olame nímala? 34 Pecha animélagó
ralámuli wa'lú gastigo narépuli
ko ramué napugiti Kristo kame
napu mukule, 'lige alué kame napu
ku ajánale, 'lige jípeko Onorúgame
'yuga ajtíkuru 'we tania Onorúgame
napurigá ramué gu'írimala. 35 'Liko
¿tachírite uméríwa ramué napurigá
'ma tabilé oyérame niwa ramué
alué Kristo? Tabilé tábirigurú.
Krístoka abichilubi repúmala
ramué. Rekó 'we resí níliga
ejperélisiga, 'lige rekó 'we resí
anésiga ralámulite, 'lige rekó 'we
e'lowika e'yénisiga 'mimi mejkami,
'lige rekó 'we ejelísiga ukíbaga
mejkami e'yénaga, 'lige rekó amulí
me'lisuga ramué, ramueka pecha
a'rewa oyeria Kristo napugiti
bo'né Kristo abichilubi 'we 'la
nejkúrimempá. 'Lige rekó 'ma
suwisuge, abiena alué Kristo 'yuga
mochiwa. 36 Regá anime osiruga
chujkú Onorúgame nila osilichi:

Mué oyérame kóriká ramué,
ralámulika 'ma me'linali
ramué
napurigá bo'á napu ju me'liboli
alarigá eté ramué.†

37 Ramueka abiena tabilé guwana
rujsúpua napugiti Kristo 'we
na'temá ajtigame ramué 'lige 'we
a'lá nejkura ajtigame. 38 Neka 'la
machí tabilé tábirite uméríwilikó ra-
mué napurigá 'ma tabilé oyérame
niwa Kristo. Rekó suwisuge, Kristo
abiena ramué 'yuga asimela. 'Lige
nibilé santo ánjeli nibilé tabilé
a'lá alawá neyúramala. Nibilé
napu ekí jipe 'lige napu ikimela
i'libeko tabilé neyúrimala. 39 Nibilé
tábiri napu mochí 'pa rewagachi,
'lige nibilé tábiri napu nerú 'le
go'nágana neyúrimala. Alarigá
gatele Onorúgame alué Wa'lula
Kristo Esusi júlaga napurigá
mukumela ramué nila gastigo
o'togá.

9

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame wanápuligo alué ralámuli jurío napurigá Onorúgame oyérame nímala

1 Neka 'la bijchiá aníbá, tabilé
'yégiga napugiti neka Kristo
oyérame kame. Napu 'nata ne
'la Onorúgame Alawala na'tálila
ju, alekeri 'la machí ne tabilé
'yégali ko napu ruwí ne, 2 'we
seweka ajtí ne 'lige 'we chálagá ajtí
ne napugiti we'ká alué ralámuli
jurío tabilé Onorúgame oyeria
mochígime napugiti ne abiena
jurío kámechigó, alekeri 'we chálá
ajtí ne. 3 Alué ralámuli jurío
gastigáriwili ju. Neka a'rémikuru

† **8:36** E'nesi Salmos 44:22.

Kristo oyeria 'la bi'wimeli nísaká
alué ralámuli alawala ne a'résaká
Kristo oyeria. 4 Rekó Onorúgame
'we 'la gu'írige alué ralámuli
jurío 'lige abijíchigo we'ká alué
ralámuli tabilé oyérigó Onorúgame.
Onorúgame wanápale napurigá 'la
Onorúgame oyérame nímala alué
ralámuli. Napu'lige simasa alé
Ejipto mochiga Onorúgame o'tole
alué ralámuli. 'Lige Onorúgame
anele alué ralámuli 'we 'la gu'írimio,
abiena 'yasa a'rele alué nulalí alué
Moisesi. Onorúgame 'we 'la benírale
alué ralámuli churigá tánilime ka
iwérali Onorúgame. 'We 'la anele
'we 'la gu'írimio alué ralámuli
'lige 'la sébali gu'írile napurigá
gu'írimiorílige. 5 Alué ralámulika
alué Abraámi 'lige Akobo 'lige
Isaki rijimala ju 'we a'kinana
o'chérigame. Alué Kristo abiena
jurío nílechigó, 'lige Onorúgame
nulame ju bochígimi jena wijchi-
moba. 'We 'la képá senibí regá
anisá suwábaga ralámuli: «'We 'la
nejkúrime ju Onorúgame.»

6 Neka pecha anígó tabilé
sébali oláligo Onorúgame na-
purigá olámorílige, pecha suwábaga
Israeli (Akobo) rijimala 'la
Onorúgamete 'yárigame kame
nóchali. 7-8 Onorúgameka tabilé
'yale nóchali alué Abraámi inolá
napu Ismaeli anilime nile, pe alué
Isákicho 'la 'yale 'lige bilé Isaki
inolá Akobo anilime 'lige alué
Akobo 'kúchila 'yáliru nóchali 'lige
aminacho a'kinana o'chérisime.
9 Napu'lige tabilé 'cho ochérachi
Isaki, Onorúgame regá anele alué
Abraámi: «Napu'lige 'ma sebasa
raweli uché nawámala ne a'lige
mué upila Sara ranélamala bilé
towí.» Alarigá anele rekó tabilé
siné rojparame kachi alué Sara.

10 Napu'lige ta'chó o'chérachi
alué kuate, Onorúgame anele alué
Rebeka Isaki upila: 11-12 «Alué
ba'chirúgame tabilé nulémala alué
bonila.» Alarigá anile Onorúgame
napu'lige tabilé 'cho etea, napurigá
'la machimela ralámuli alué bo'né
Onorúgame 'ma wanápuligo alué
u'tabela pe alarigá najkíligame
bo'né. 13 Regá anime chujkú
Onorúgame nila osilichi: «Alué
Akobo anilime towí 'we galegá
etéturu ne 'lige Esaú anilime ka
tabilé galegá etéturu ne.»

14 ¿Churigá júpaché 'líkobá?
¿Onorúgame jaré tabilé galegá
eté? 15 Aka Onorúgame regá
anéleché alué Moisesi: «Neka 'we
'la galegá etémala alué napu ne
bo'né najkí.» 16 'Liko pecha chéréko
rekó bilé rió 'la sébali olame ke,
Onorúgame apiépiri galegá eteme
ju napu bo'né najkí. 17 Aka
Onorúgame regá anéleché alué
wa'lula rey alé Ejipto nulame:
«Neka mué ajchá napurigá mué
nímala wa'lula nulame napurigá
ralámuli machimela chiena wa'lú
a'walí nígame ko ne, 'lige napurigá
machimela suwábaga ralámuli jena
wijchimoba ejperégame chieri ko
ne.»* 18 'Liko Onorúgame 'we
na'temá ralámuli napu alué bo'né
najkí, 'lige tabilé e'wame newame
ju apiépiri ralámuli napu tabilé
e'wame newánili.

19 ¿'Lacha anémalawé Onorúgame
'emi 'we i'níligame ralámuli ko?
Peka 'wesi ralámuli abé wa'lula
neraga 'nátame kachi me'tigá
Onorúgame. Siné kachi bilé 'emi
regá animela: «Alarigá nísaká,
¿'liko chonigá gastigari Onorúgame
ne'chí? Neka 'la sébali olame ju
napu Onorúgame najkí.» 20 ¿Chieri
júpaché mueka napurigá alarigá
anémala Onorúgame? Bilé sikolí
wejcholite newárigime 'lacha regá
anémalawé alué ralámuli sikolí
newágame: «¿Chonigá alieti sikolí
newápeché mué ne'chí?» 21 Alué
ralámuli sikolí newame, newame
ju napu chibiyeri newánili alué

* **9:17** E'nesi Éxodo 9:16.

wejcholite. Wejcholí josa bilé rió
oká sikolí newame ju abaleké we-
jcholite, 'lige uneme ju napurigá
bo'né najkí, bilé 'we 'la uneme ju
ba'wí ro'igá 'lige bilé uneme ju
go'ame kógimia Onorúgame.
22 Onorúgameka a'chigóriga ju
ralámuli 'yuga napurigá alué
ralámuli sikolí newame. Jaré
ralámuli 'la elime ju napurigá
abichilubi 'we resí nokimela 'lige
we'lisi anáchame ju 'lige tase yati
ayome ju, 'ma a'kinana ayome ju
'lige 'we a'wágame gastigárime ju
napurigá ralámuli 'la machimela
Onorúgame wa'lú a'walí nígame
ko. 23 Jaré tabilé gastigárile iligá
'we 'la gu'írile napurigá machimela
ralámuli 'we na'temame ko
Onorúgame suwábaga ralámuli.
24 'Lige tabilé chélagá etele rekó
jaré jurío ralámuli nílige napurigá
ramué 'lige jaré tabilé jurío kachi.
25 Regá anime osale alué Osea
anilime rió:
Alué ralámuli napu tabilé ne'chí
oyérame ju
'la oilárimala ne alué ralámuli
napurigá ne'chí oyérame nímala.
'Lige 'we na'temámala ne alué
ralámuli
napu 'yako tabilé na'temame ke ne.
26 'Lige alemi napu anéliru ralámuli:
«'Émika tabilé ne'chí oyérame ju»,
alanewa ralámuli:
«'Émika 'ma Onorúgame 'kúchila ju
alué Onorúgame napu ajalí nejime
ju.»
27 'Lige aminami regá anime osale
Isaíasi: «Rekó we'ká ke alué ralámuli
jurío napurigá saté rejsioli napu
mochime ju wa'lú bakochi suwé,
nobi péchigo u'kabi ralámuli jurío
nímalagó 'la rewagachi moinámili
napu'lige suwisá. 28 'Ma pe'wemi
Onorúgame sébali olámala napu
sébali olámorílige. Nawámala regá
animea: 'Émika 'légana injiérnochi
simámala, anémala alué 'we cha
nokame ralámuli. 'Lige alué 'la
Onorúgame oyérame ralámulika
regá anémala: 'Émika 'la rewagachi
simámala.» 29 Aka regá anime
osáleché Isaíasi:
Onorúgame Bi'neli Wa'lula tabilé
bujésaká ramué nila gastigo
pe u'kabi ralámuli israelita,
'liko a'chigóriga suwiboli kékuru
napurigá alué ralámuli Soroma
ejperégame
'lige Gomora ejperégame.†

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la bi'wígame alawégame newáligo alué ralámuli tabilé israelita

30 Ye ra'íchilika pe anime
kéré: Onorúgame 'la bi'wígame
alawégame newáligo alué ralámuli
tabilé jurío. Alué ralámuli
tabilé juríoka tabilé oyérame nile
Onorúgame abirigá 'la oyérale
Onorúgame. 31-32 'Lige alué jurío
ralámulika pe gawéliga etéliru
Onorúgamete napugiti tabilé bi-
jchígiligame wa'lú a'walí nígame
ko Onorúgame 'lige napugiti pe
'la sébali olagá alué nulalí Moisesi
nila 'la bi'wígame alawégame
gainánilime ko rekó tabilé bijchígie
Onorúgame julamio alué Kristo
ralámuli nila gastigo bujemia
napurigá anílige Onorúgame 'we
'ya.‡ Alekeri pe napurigá pe
rejté neraga ju alué Kristo, napu
ralámuli torome ju e'yénaga. 33 Aka
regá aníché Onorúgame nila osilí:
Bilé rejté ajchá ne alé Rusaleni
anilichi (Sioni)
napurigá toroka bi'tibámala
ralámuli,
'Lige alué ralámuli napu ekí tabilé
gaweli alué rejté (Kristo)
tabilé chijúniga ejperélamala.§

10

1 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka najkí 'lige

† **9:29** E'nesi Génesis 19. ‡ **9:31-32** E'nesi Romanos 10:5. § **9:33** E'nesi Isaías 28:16.

'we tani ne Onorúgame napurigá
'la bi'wígame alawégame nímala
alué ralámuli jurío napurigá
ne. 2 Neka 'we machí 'we
nochánilio alué israelita ralámuli
Onorúgame nila nóchali, tabiléchigo
'la sébali machime júkó 'lina
napu Onorúgame najkí. 3 Alué
ralámulika tabilé námale tachiri na-
jkió Onorúgame napurigá ralámuli
'la 'nátame nímala napu Onorúgame
najkí. 'Lige alué ralámulika
mayele 'we 'la sébali olásaká
alué nulalí Moisesi nila, 'liko
'la ganíliga asimeo Onorúgame.*
Onorúgameka tabiléchigo alarigá
nulálekó. 4 Krístoka nawálekuru
mukumea napurigá ralámuli tabilé
aminabi e'wérali olámala sébali olá
alué nulalí Moisesi nila rewagachi
moinániliga. 'Lige alési akiná
suwábaga ralámuli napu 'la bi-
jchígime ju Kristo nawáligo ralámuli
alawala bi'wemia, alué ralámulika
'la rewagachi moinámala.

5 Aka Moisesi regá anime
osáleché: «Onorúgameka anime ju:
Bilé rió 'la rewagachi moyéname
nísaká pe 'la sébali olagá napu
nulá Moisesi nila nulalí, 'liko pe
'la sébali olámili nímikuru napu
nulá Moisesi nila nulalí, nobi
tabiléchigo 'wesi umébame júkó
'la sébali olá.» 6-7 Bilé rió napu
'la oyérame ju Kristo, alué rioka
'la machí Kristo 'la sébali oláligo
napurigá 'la rewagachi simawa
napu'lige suwisuga. Alekeri gite
nawale Kristo. Bo'né ku ajánale
'lige abé a'kinana 'ma rewagachi
simile. 'Lige ramué napu 'la
oyérame niru Kristo 'la rewagachi
moináwachigó pe 'la Kristo oyériga.
Pecha regá anibógó: «¿Chieri 'la
nejkúrimalawé napurigá rewagachi
moinawa? ¿Chieri nejímalawé
alawá napu'lige suwisuga?» Kristo
'ma gatele. 8 Moisesi abiena
regá anílechigó: «'Émika 'we a'lá
gepule alué rejcholi napu nulá
'we 'la bijchígilime ko napu aní
Onorúgame.»† Alué rejcholi ju
napu ramué beníriru 'emi. 9 'Liko
'emi 'we 'la ruyésaká uché jaré
ralámuli alué Esusi Wa'lula ko
ramué nuleme, 'lige aminami
'emi 'la bijchígisa Onorúgame 'síligo
ajalí 'ya alué Esusi napu'lige
mukusá, 'liko 'emi 'la bi'wimela
alawala a'lige yati 'la bijchígisa
'lige 'la rewagachi simámala 'emi
napu'lige suwisá. 10 Napu'lige 'la
bijchígisiga napu aní Onorúgame
nila ra'íchali 'liko Onorúgame 'la
ra'sálagá etémala ramué. Ramué 'la
bijchígisiga Wa'lula ko Esusi ramué
nuleme, 'lige ramué ra'icháliláte
e'kali tánilime ju Onorúgame, 'lige
'la bi'wiame ju ramué alawala 'lige
'la rewagachi moinawa.

11 Aka regá aníché Onorúgame
nila osilichi: «Suwábaga napu 'la
bijchígiga oyérame ju Onorúgame,
tabilé siné chijunámala.» 12 Onorúgameka
'we 'la gu'írame kame suwábaga
ralámuli napu 'la tánime ju iwérali
rekó jurío ke o tabilé jurío ke.
Onorúgameka pecha chélegá eteme
júkó. 13 Aka regá aníché Onorúgame
nila osilichi: «Suwábaga ralámuli
napu 'we a'lá bijchígiga tánime ju
e'kali Onorúgame 'la rewagachi
moinámala napu'lige suwisá, na-
pugiti 'ma 'la bi'wérigame nímempá
alawala bijí ajá mochiga.» 14 'Lige
¿churigá 'la tánimalaché iwérali
peka oyérame ke alué Kristo?
'Lige ¿churigá 'la oyéramalaché
Onorúgame alué ralámuli, peka 'cho
siné e'yénaché alemi Onorúgame
nila ra'íchali beníame? 15 'Lige
¿churigá 'la simámalaché alué
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali
beníimia aminá uché jarénami
peka 'wesi i'tégichi napurigá
julámala? Aka regá aníché
Onorúgame nila osilichi: «'We 'la ga
kame ju eteria alué ralámuli sébachi

* **10:3** E'nesi Romanos 10:5. † **10:8** E'nesi Deuteronomio 30:12-14.

napu benírimili ju Onorúgame nila
ra'íchali.»
16 Tabiléchigo suwábaga 'la
oyéralekó Onorúgame nila ra'íchali.
Aka regá aníleché alué Isaíasi
'we 'ya: «¿Chieri 'la bijchiá 'la
oyéralekobá Onorúgame napu'lige
ramué benírisiga Onorúgame nila
ra'íchali alué ralámuli? Tabilé
'wésiguru.» 17 Napu'lige ralámuli
ruwichi Onorúgame júlaligo Kristo,
'lige ralámuli 'we 'la bijchígisa alué
ra'íchali 'ma 'la Kristo oyérame ju.
18 Aka rukirábá ne bilé ra'íchali:
¿Bijchiá júlé tabilé sébaligo
Onorúgame nila ra'íchali benírame
ralámuli alemi napu mochí jaré
ralámuli jurío? Pecha alarigá júkó.
Aka Onorúgame nila ra'íchali regá
aníché:
'Ma e'yénale ralámuli bochígimi
alemi
alué ralámuli ejperélachi.
19 Aka chéchigo rukirábá ne:
¿Tabilé 'cho siné e'yéniligarémá
alué ralámuli alé Israeli anilichi
Onorúgame nila ra'íchali benírame
ralámuli? Aka 'ma 'la e'yéniliché.
Alekeri 'la akele, tabiléchigo 'la
bijchiá 'la oyéralekó. Aka Moisesi
regá anime osáleché:
'We 'la gu'írimala ne (Onorúgame)
alué ralámuli tabilé jurío,
napu'lige etea alué ralámuli jurío
'we 'la gu'írichi ne alué ralámuli
tabilé jurío 'we ayoa
mochímala.
Neka na'áutamala 'emi ralámuli
jurío
alué ralámuli 'yuga napu tabilé
nígame ju
Onorúgame nila ra'íchali.‡
20 Aka alué Isaíasi regá anime
osáleché:
Alé napu tabilé siné e'yéname nile
benírigа
Onorúgame nila ra'íchali benírame,
jípeko alé we'ká mochí Onorúgame
oyérame.
Alé napu tabilé 'wesi ralámuli
oyérame nile Onorúgame
jípeko 'ma oyérame ju Onorúgame
nila ra'íchali.
21 'Lige abiena osáleché Isaíasi:
«Senibí rawé gu'írinilige Onorúgame
alué ralámuli israelita 'we gawélime
Onorúgame.»§

11

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame wanápuligo alué ralámuli jurío napurigá nochámala Onorúgame nila nóchalichi

1 ¿Regáchala mayé 'emi Onorúgame
'ma tabilé gu'írio alué ralámuli
israelita? Pecha alarigá júkó. Alué
ralámuli israelítaka wanápuliru
napurigá nochámala Onorúgame
nila nóchali. Neka israelita júchigó.
Neka Abraámi 'lige Benjamini*
rijimala ju alué napu 'we 'ya
ejperele. 2 Onorúgameka 'ma 'la
'nata asale wanápamia napurigá
nochámala Onorúgame nila nóchali
alué ralámuli jurío 'we 'ya ta'chó
o'chérachi alué ralámuli jurío.
¿Tacha machíché 'emi napu anile
alué rió napu Elíasi anilime nile
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame? Alueka Onorúgame
'yuga ra'íchale jurío ralámuli
ayóniga. 3 Regá anele: «Mué Wa'lula
Onorúgame, 'ma me'líliru alué
ralámuli napu ruwime nile napu
anele Onorúgame, 'lige 'ma gajúnale
alé we'kaná mesa tegoli.† Pe necho
rejpípá ajagá, 'lige abiena me'linali
ne'chí.» 4 Nobi Onorúgameka
regáchigo anélekó: «Neka tabilé a'ré
napurigá me'liboa alué gichao mili
ralámuli jurío napu tabilé tánime ju
iwérali alué tabilé Onorúgame alué

‡ **10:19** E'nesi Deuteronomio 32:21. § **10:21** Isaías 65:1-2. * **11:1** 'We 'ya ta'chó ochérachi alué Páulo, alué rió Akobo anilime makué oká rió 'kúchigame nile, bilé alué Benjamini anilime nile. Alué rió Akobo abé a'kinana 'ma wa'lú rió kachi alué Akobo chebilé rewá 'yáliru Onorúgamete, Israeli anilime rewá 'yáliru Onorúgamete. 'Lige alési akiná o'chérale alué ralámuli israelita. † **11:3** E'nesi glosario «altar».

Baáli anilime napu pe newárigime
ju.» 5 Jípechigó 'we u'kabi ralámuli
israelita mochí 'la Onorúgame
oyérame, rekó we'ká israelita
ralámuli mochige. 'Lige Onorúgame
'we na'temá alué ralámuli napurigá
'la Onorúgame oyéramala alué
ralámuli. 6 Onorúgameka tabilé
na'temale alué u'kabi ralámuli
napu jipe 'la Onorúgame oyérame
ju 'we 'la 'nátame kóriká, pe iligá
na'temale bo'né.
7 Alué ralámuli israelita 'we
e'wérali olame nile 'la sébali
olániliga alué Moisesi nila nulalí 'la
bi'wígame alawégame gainániliga.
Onorúgame 'la niraga etele alué
u'kabi ralámuli israelita napu
bo'né najkile. 'Lige uché jareka
tabilé nirale 'lige tabilé námame
newale tachiri najkió Onorúgame.
8 Aka regá aníché Onorúgame nila
ra'íchali: «Onorúgame tabilé námame
newale. 'Lige jipe abalarigá
ju, tabilé námame ju.»‡ 9 'Lige
Rabíchigó abiena regá anime osale:

Wa'lú gastigo naresa 'la képá alué
ralámuli
napu wa'lú go'ame newame ju
piesta newagá
10 napurigá tabilé námame nímala
napu eté
napurigá 'we resí níliga e'yénamala
senibí.§

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abéchigo we'ká ralámuli tabilé jurío 'la bi'wimeo alawala 'la Onorúgame oyérame

11 Aka neka rukéguru 'emi: ¿Alué
ralámuli jurío pala tabilé uché
siné oyérame nímalawé Onorúgame?
Aka abiena ku 'láguru. Jípeko
tabilé oyérame ju Onorúgame
'ma guwana rujsúligame nobi
uchéchigo ku 'la oyérame nímalagó.
Jipe etea alué ralámuli jurío
'we 'la oyerio Onorúgame alué
ralámuli tabilé jurío 'lige 'we
'la gu'irilio Onorúgamete alué
ralámuli, abéchigo we'ká ralámuli
jurío 'la oyéramala Onorúgame
'lige 'la bi'wimela alawala.
12 Napu'lige alué ralámuli jurío
a'resa Onorúgame oyeria 'liko
Onorúgame nila ra'íchali benírame
uchéchigo bilénami simíbale
benírimia uché jaré ralámuli napu
tabilé jurío ju. 'Liko napu'lige
uchéchigo siné oyérasa Onorúgame
alué ralámuli jurío, 'liko asíriga
we'ká ralámuli aminacho 'la
machimela chiena 'la nejkúrime ko
Onorúgame.

13 Jípeko ra'ichámala ne 'emi 'yuga
napu tabilé jurío ju, Onorúgame
jula ne'chí napurigá beníramala
ne 'emi Onorúgame nila ra'íchali,
'lige ne níriká alué nóchali 'we
najtékame ju, 'lige 'we ganili ne
aleké nóchali nóchaga. 14 Neka
najkí napurigá alué ralámuli jurío
'we ayoa mochímala 'emi etega
'we 'la oyerio napu ne beniri 'emi
ralámuli tabilé jurío, 'lige a'rénimala
cha noká. 15 Napu'lige alué
ralámuli jurío a'resa Onorúgame
oyeria, 'liko alué Onorúgame nila
ra'íchali benírame uché jarénami
simíbale napu ejperégame nile
alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige
¿chukimélawé jena wijchimoba
napu'lige alué ralámuli jurío ku 'la
oyérasa Onorúgame? Alué ralámuli
jurío 'lige alué ralámuli tabilé
jurío 'ma 'la bi'wimela alawala.
16 Alué Abraámi 'lige alué uché
jaré 'we 'ya ejperégame ralámuli is-
raelita Onorúgamete wanápurigame
nile napurigá Onorúgame nila
nóchali nochámala, abiena alué
ralámuli israelita jipe ejperégame
Onorúgamete wanápurigame ju

‡ **11:8** E'nesi Deuteronomio 29:4. § **11:10** E'nesi Salmos 69:22-23. * **11:16** Páuloka regá anime osale: Alué bajchá wajsérigame baní Onorúgame kógiwili nisa, 'lige abiena suwábaga alué uché jarela baní abiena Onorúgame nila nímalachigó. Rojá nawala Onorúgame nila nisa, 'liko abiénachigó alué rojá Onorúgame nila nímala 'ma suwábaga atuala 'yúriga.

napurigá Onorúgame nila nóchali
nochámala.*
17 Bilé olibo galírale ilígame
rijpunáliru pe'kabi atuala 'lige
alé na'chucháliru alué olibo jami
ilígame atuala. Ye ra'íchalika pe
aniame kéré alué ralámuli jurío ko
napurigá alué olibo galírale ilígame
olibo jino.† 'Lige 'emi ralámuli
tabilé juríoka ju napurigá alué
olibo jami jágame alué olibo pe
koriente. 18 'Lige 'emi ralámuli
tabilé jurío tabilé gichiga etewa
alué ralámuli jurío napu tabilé
oyérame ju Onorúgame, napugiti
'émika kame napurigá alué olibo
koriente atuala alé jino olíbochi
na'chucháriga me, 'lige alué ralámuli
juríoka ju napurigá olibo jino
atuala 'lige nawala.
19 Siné kachi jaré 'emi animela:
«Alué olibo jino atuálaka rijpunáliru
pe'kabi alé na'chuchamia alué
olibo koriente atuala jami ilígame
na mejkaka a'párigame.» 20 'La
bijchiá ju napu animela 'emi,
alué olibo jino atuala 'ma ri-
jpunálirigo napugiti 'ma a'réligame
Onorúgame oyeria. Tabiléchigo
gunarume níwagó 'emi, iligá 'we
majawa 'lina a'regá Onorúgame
oyeria. 21 Aka Onorúgame tabilé
e'kálige'é alué ralámuli jurío, ¿mayé
'emi Onorúgame 'la e'kamio 'emi
a'résaká Onorúgame oyeria? Pecha
e'kámaligó. 22 'We 'la na'tásibá.
Onorúgame 'we na'temame ju alué
ralámuli 'la sébali olame napurigá
Onorúgame najkí 'lige 'we a'wágame
gastigo 'yame ju alué 'ma a'reme
Onorúgame oyeria. 'Lige 'we
na'temápua 'emi Onorúgamete
tabilé a'résaká Onorúgame oyeria.
'Ma a'résaká 'emi Onorúgame
oyeria 'ma tabilé na'temápua
'emi Onorúgamete. A'lígeko 'ma
rijpunárigame kárélamala 'emi
alé jino olíbochi jágame atawá.
23 'Lige alué ralámuli jurío 'ma
uché ku 'la oyérasaká Onorúgame
'liko Onorúgameka uché ku 'la
e'kámala alué ralámuli. 24 'Émika
ju napurigá alué olibo koriente
atawala, alué napu na'chucháliru
alé olibo jínochi. Aka Onorúgame
'la na'chúchalige'é alué olibo jínochi
alué olibo koriente, 'lige ¿tacha 'la
ku na'chuchámalawé Onorúgame
alué Olibo jino atawala ku alé olibo
jínochi napu rijpunálirige?

Jena ruwimela Páulo ruwíligo aminacho abé we'ká ralámuli israelita oyérimio Onorúgame napu'lige 'ma oyérasa we'ká ralámuli tabilé israelita

25 'Emi ralámuli tabilé israelita,
ruimé ne bilé 'nátili napu 'emi
tabilé machí napurigá 'nata ajtí
Onorúgame, napurigá tabilé gu-
narume nímala 'emi. Ajaré ralámuli
israelita 'ma a'rele Onorúgame
oyeria nobi abiénachigo ku 'la
oyéramalagó Onorúgame alué
ralámuli. Alué ralámuli israelita
tabilé oyérame nímala Onorúgame
napusí 'ma 'la Onorúgame oyérasa
suwábaga alué tabilé israelita
ralámuli napu ekí Onorúgame
najkí napurigá Onorúgame oyérame
nímala. 26-27 A'lige si suwábaga
alué ralámuli israelita 'ma
bi'wígame alawélamala napurigá
aní Onorúgame nila osilí. Alué
osilika regá aní:

Julámala ne Rusalénika ye rió napu
'we a'lá 'nátili 'yámala
suwábaga alué ralámuli israelita.
Alarigá gatémala ne.‡

28 Alué ralámuli israelita 'ma
a'rele Onorúgame oyeria, alekeri
alué ra'íchali Onorúgame nila
'emi ralámuli tabilé israelita 'lina
benírilíru. 'Lige Onorúgame abiena
'we 'la na'temá alué ralámuli
jurío rekó 'ma a'regé Onorúgame
oyeria. Onorúgameka 'máchigo 'la
anéligame alué Abraámi 'we 'la

† **11:17** Alué olibo napu echilú masana alachilú ju. 'Lige alué olíboka rakeme ju aseituna anelime. ‡ **11:26-27** E'nesi Isaías 59:20-21.

gu'írimio alué ralámuli israelita
29 'lige Onorúgameka senibí 'la
sébali olame ju bilé tábiri 'la
sébali olámorisá. 30 'Émika tabilé
oyérame nile Onorúgame nobi
jípeko 'wéchigo na'temáligó 'emi
Onorúgamete napugiti ralámuli
israelita a'réligame Onorúgame
oyeria. 31 Alué ralámuli jurío
a'rele Onorúgame oyeria napugiti
gawéliga gepúligime napu'lige
'we 'la ruilía Onorúgame nila
ra'íchali. 'Liko napu'lige uché
siné 'la oyérasa Onorúgame alué
ralámuli jurío Onorúgame 'we 'la
na'temámala alué ralámuli etega
'we 'la na'temakio Onorúgamete
'emi ralámuli tabilé jurío. 32 Bo'né
Onorúgame elale napurigá cha
nokame nímala suwábaga ralámuli,
alarigá elale bo'né Onorúgame
'we na'temamia suwábaga ralámuli
tabilé e'wame.
33 'We a'lá 'nátame ju Onorúgame,
ta'wesi anaga. 'Lige pecha 'wesi
anámalagó Onorúgame. 34 «¿Chieri
'la machí napu 'nata Onorúgame?
¿Chieri 'la ruyémala rejcholi
Onorúgame? 35 ¿Chieri ralámuli
kógile bajchá Onorúgame napurigá
'la nejímalachigó Onorúgame?»§
36 Onorúgame newálila júkuru
suwábaga napu nerú jena wijchi-
moba 'lige rewagachi. 'Lige alekeri
bo'né nila ju. Senibí 'we 'la oyérisiga
Onorúgame 'la képá 'la semáriga
ra'íchaga Onorúgame olagá. Alarigá
olásiga 'la képá.

12

Jena ruwimela Páulo ruwíligo sébali oliame ko napu najkí Onorúgame

1 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, Onorúgame 'we na'temá
'emi. Alekeri tani ne napurigá 'emi
'la senibí 'la sébali olame nímala
napu Onorúgame najkí. 'La alarigá
oliame júkuru 'emi 'la Onorúgame
oyérame níriká. 2 Tase alarigá
ejperélawa napurigá ejperégame
ju ralámuli jipe ejperégame napu
tabilé Onorúgame oyérame ju.
'La lisensia 'yawa Onorúgame
napurigá se'nú 'nátili nejímala.
'Lige alarigá 'la machimela 'emi
alué 'nátili napu a'lala ju, alué
'nátili napu Onorúgame galeme ju.

3 Neka 'we na'temaka etuíme
ju Onorúgamete a'chigóriga na-
purigá chejaré 'lige Onorúgamete
wanápurigame ju ne napurigá
Onorúgame nila ra'íchali beníramala
ne ralámuli, alekeri ye rejcholi
ruyémala ne suwábaga 'emi:
«Na'táwaká Onorúgame 'síligo 'nátali
'ya 'emi.» 4 Ramueka sekégame
niru, ronégame niru, najkégame
niru, 'lige buségame niru. Sekaka
nóchame ju, 'lige ronoka simime
ju, najkaka akeme ju, 'lige busika
eteme ju. 5 A'chigóriga ju. We'ká
niru ramué, 'lige a'pílipi ramué
se'nú nóchali nígame niru, nobi
suwábaga ramué pe abalué bi'lepi
Kristo oyérame niru.

6 Aka Onorúgame 'yálige'é a'pílipi
ramué Onorúgame oyérame na-
purigá najkí bo'né Onorúgame.
Onorúgame nejísaká napurigá
ra'ichawa Onorúgame nila ra'íchali,
eliwa napurigá Onorúgame
nejkúrimala napu'lige mué
ra'íchachi rejcholi ruyea ralámuli.
7 Onorúgame nejísaká napurigá
gu'íriwa uché jaré ralámuli, 'we a'lá
gu'íriwa. Onorúgame nejísaká na-
purigá beníriwa uché jaré ralámuli,
'we a'lá beníriwa. 8 Onorúgame
nejísaká napurigá oiláriwa uché
jaré ralámuli, 'we a'lá oiláriwa.
'Emi gu'írisaká uché jaré ralámuli,
tabilé chélagá gu'íriwa. Onorúgame
nejísaká napurigá wa'lula niwa,
'we 'la sébali nochawa. Onorúgame
nejísaká napurigá gu'íriwa ralámuli
o'chérame 'lige nayúkame, 'we a'lá
ganíliga gu'írilime júkuru.

§ **11:35** E'nesi Job 36:22-32.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo napurigá 'we a'lá nakúriga ejperéliwa

9 'We a'lá niraga járowa a'bopi.
Tase pe aniboa: «Neka 'we ganíliga
eté mué», peka ganíliga eteme ke.
Tabilé oiláriwa tabilé a'lá 'nátili, 'we
'la oilawa 'lina alué a'lala 'nátili.
10 Onorúgame oyérame niru alekeri
'la ganíliga e'yéniwa a'bopi.
11 'La Onorúgame oyériga
beníriwa ralámuli napu'lige beniria
Onorúgame nila ra'íchali.
12 'La ganíliga mochiwa buigá
Onorúgame 'la sébili olame ko napu
aní. 'La anachawa rekó resí kachi.
'Lige tabilé siné a'rewa Onorúgame
'yuga ra'icha.
13 'La kógiwa chejaré ralámuli
napu resí laa napu Onorúgame
oyérame ju. 'La lisensia 'yawa na-
purigá mué bejtélachi okómala uché
bilénaka jsime napu ju Onorúgame
oyérame.
14 Napu'lige uché bilé ralámuli
chibi 'sisa, 'lige mué níriga tabilé
che anewa alué ralámuli. Pe iligá
regá anewa 'lina Onorúgame: «Mué
Onorúgame, rekó chibi 'sié alué rió,
abiena 'la gu'írowa.»
15 Napu'lige 'we ra'sálagá
sisá chejaré ralámuli alé 'emi
ejperélachi, 'we ra'sáláwachigó.
Napu'lige 'we seweka jsisá alué
ralámuli 'emi ejperélachi 'la iwérali
'yawa.
16 'La ganíliga ejperélawa 'emi
uché jaré ralámuli 'yuga. Tase
gunarume niwa, 'la niraga etewa
ralámuli napu tabilé nígame ju, alué
'we pobre. Tabilé na'tawa abé
ejebénigame ko 'emi me'tigá uché
jaré.
17 Cha 'sisa bilé ralámuli tabilé
che 'sípua mué níriga. 'La a'ká
ralámuli niwa napurigá etémala
che jaré ralámuli, 'lige napurigá 'la
regá animela 'emi olagá: «Alueka
'la Onorúgame oyérame ju.» 18 'La
niraga etewa suwábaga ralámuli
napurigá tabilé ayómala 'emi 'yuga.
19 'Emi napu ne 'we na'temá,
napu'lige chibi 'sisa bilé ralámuli,
mueka tase che olawa, iligá a'rewa
napurigá Onorúgame 'símala gasti-
garia. Onorúgame nila osilichi
regá aní: «Ne 'símala gatea, ne
'símala gastigaria alué cha nokame
ralámuli.»* Alarigá anile bo'né
Onorúgame. 20 'Lige regá aníchigó
Onorúgame nila ra'íchali: «'We resí
anilime nisa mué bilé ralámulite,
'lige bilé rawé 'we e'lowika sebasa
mué bejtélachi go'ame tasia, 'la
kógiwa go'ame, 'lige balámaka
sabasa ba'wí tasia, 'la 'yawa ba'wí.
Tase regá na'tawa mué níriga:
'Lacha 'yáwawé go'ame ye ralámuli
'we resí aneme ne'chí. Alarigá
'we chijunámala alué ralámuli.»†
21 Ayori nisa go'ame táachi alué
ralámuli iligá 'we ra'sálagá 'yawa
'lina go'ame alué ralámuli, tase
ayoga.

13

1 Suwábaga ralámuli e'wámili
júkuru napu nulá e'wélala napu
mochiárigime ju bilena we'ká
riógachi, Onorúgame elile alué
ralámuli napurigá e'wélala nímala.
2 'Lige apiépiri napu tabilé e'wame
ju napu nulá alué e'wélala pe
Onorúgame gawélime kérélamala.
'Lige apiépiri napu tabilé e'wame
ju gastigáriwa alué e'wélalate. 3 Alué
e'wélalaka pecha mochiárigime júkó
napurigá majaga ejperélimala alué
'la sébali olame ralámuli napu
nulá e'wélala, alueka mochiárigime
júkuru napurigá majámala alué cha
nokogá e'yéname ralámuli. 'Emi
tabilé majaga mochínilisaká alué
e'wélala, 'liko tabilé che nokogá
e'yéniwa. Tabilé cha nokogá
járowa, tase i'níliga, alarigá 'la
regá animela alué e'wélala: «Ye
ralámulika 'la tabilé cha nokogá
járome ju, tabilé i'níliga», 4 napugiti

* **12:19** Deuteronomio 32:35. † **12:20** E'nesi Proverbios 25:21-22.

alué e'wélalaka 'yárigame kame
nóchali Onorúgamete napurigá
nulémala ralámuli bilena we'ká
riógachi. 'We cha 'sika ilírome nísaká
mué, 'we iníliga, 'liko senibí majaga
bejtélamala mué alué e'wélala.
Alué e'wélalaka lisensia nígame ju
napurigá gastigárimala ralámuli,
Onorúgame 'yale lisensia alué
e'wélala napurigá gastigárimala
ralámuli chibi nokame. 5 'We
'la sébali olawa pe bo'né 'nátaga
napu najkí bilé wa'lula napugiti
alarigá kame, pecha lawa: «'La
sébali olásiká tabilé gastigáriwa
ramué.» 'Lige aminami tase pe
alarigá mayewa, iligá pe 'la bo'né
'nátaga sébali olawa napugiti 'émika
'we 'la machiame alarigá najkió
Onorúgame. 6 'Lige aminami 'la na-
jtétilime júkuru enomí napu senibí
bamí najtétilime ju (impuesto),
alué e'wélala i'lime kame napugiti
alué e'wélalaka Onorúgame gu'íriga
nóchame kame.

7 'La najtétilime júkuru wikame
níriká alué enomí napu najtétilime
ju senibí bamí e'wélala i'lime.
'La niraga etewa suwábaga alué
e'wélala, tase gawéliga. 8 Bilé
ralámuli enomí tanesa mué,
yati najtétawa, 'lige 'la niraga
etewa uché jaré ralámuli, 'lige
'la na'temaka. Alué napu 'la
niraga eteme ju uché jaré ralámuli,
alueka 'la sébali olá alué nulalí
Moisesi nila. 9 Alué nulalí Moisesi
nila regá aní: «Tabilé se'nú mukí
'yuga gojchiboa napu tabilé mué
'yula ju. Tabilé nejkowa ralámuli
'yuga. Tabilé chigowa. Tase
we'ká e'karúgame niga asináliwa.
Onorúgame tabilé alarigá najkí.»
'Lige aminami regá anílechigó
Moisesi: «'We a'lá na'temaka
etewa uché jaré ralámuli napurigá
mué bo'nepi.» 10 Bilé ralámuli
'la na'temaka eteme uché jaré
ralámuli napurigá bo'nepi, alueka
tabilé siné gawéliga etémala ni-
bilé siné chibi olámala uché jaré
ralámuli. Alué 'la na'temaka eteme
ka uché jaré ralámuli, alueka 'la
sébali olame kárékuru alué nulalí
Moisesi nila.
11 'La ganíliga etewa uché
jaré ralámuli, napugiti aminacho
u'kabi rawé rokárekáme napurigá
nawámala Wa'lula Esukristo ra-
mué o'tomea. Aminacho u'kabi
rawé rokáré napurigá nawámala
Wa'lula Esukristo, tase napurigá
abé 'ya napu pe kulí chojkiálichi
Esukristo oyeria. 12 'Ma amulí
seba raweli napurigá nawámala
Wa'lula Esukristo. 'Ma a'rewa alué
tabilé a'lá 'nátili, tabilé a'lá na'tálika
tabilé a'lá alawégame niwa. 'La
sébali oliáká napu najkí Onorúgame
'la bi'wígame alawégame niwa.
13 'La semáriga 'nátaga e'yénawa,
tabilé chibi nokogá, tase bajiga
e'yénawa, nibilé okoka e'yénawa
e'sena umugí napu tabilé 'emi a'boi
'yula ju, tabilé nakoga e'yénawa,
nibilé enowélame niwa, 'lige nibilé
na'áuka ejperélawa. 14 Iligá 'we
tániwa Wa'lula Esukristo napurigá
nejkúrimala, 'la nejkúrisaká 'ma
tabilé chátiri 'nátaga einámala mué.
'Lige tase ejperélawa pe napurigá
'emi a'boi najkí.

14

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé gawélilime ko ralámuli napu ta'mé 'la námame ju napu nulá Onorúgame

1 'La niraga etewa tase gawéliga
alué ralámuli napu ta'mé 'la
námame ju napu nulá Onorúgame.
Tabilé 'me 'la bijchígasa jaré tábiri
'nátili alué ralámuli, tabilé che
anewa. 2 Jaré ralámuli 'nátame ju
tabilé 'la ko go'aa ajaré go'ame.
Alué ralámulika alarigá 'nátame
ju napugiti alueka tabilé 'cho
'me 'la námame kame napu nulá
Onorúgame. 'Lige jaréchigo ralámuli
tabilé chéláme ju napuyépiri
go'ame go'gá, napu ekí go'ame
nerú. 3 Alué napu 'la go'yame

ju e'karúgamea go'ame tabilé
gawélimili ju alué uché jaré napu
tabilé go'yame ju ajaré go'ame.
'Lige a'chigóriga, alué napu tabilé
go'yame ju ajaré go'ame tabilé
gawélimili ju alué napu go'yame ju
napuyépiri go'ame. Onorúgameka
suwábaga 'la niraga eté. 4 Pecha
aniame júkó bilé ralámuli nóchame
tabilé 'la nóchachi tabilé alué rió ba-
trónila níriká: «'La abé najsinákuliti
rió, tabilé benéganti nóchaga.»
Alieti nísaká alué nóchame, pe
bo'né batrónila machíleké. Bo'né
Onorúgame 'la animela pala 'la
nóchame ko o pala tabilé 'la
nóchame ka alué ralámuli. 'Lige
bo'né Onorúgame 'we a'lá gu'írimala
napurigá 'la semáriga nochámala
alué nóchame.
5 Aka regá júturuchigó jaré
ralámuli, 'nátame ju bilé rawé
abé najtékame ko me'tigá chejaré
rawé. 'Lige jaréchigo 'nátame
ju suwábaga rawé pe abisibi
najtékame ko. A'pílipi ralámuli regá
na'támili ju: «'We 'la júpaché napu
'nata ne.» 6 Jaré ralámuli anime
ju abé najtékame ko sawalachi
rawé, 'lige jaré anime ju abé
najtékame ko romíkichi rawé. Alué
okaná chojkégame ralámuli alarigá
'nátame ju nobi abiénachigo 'la
Onorúgame oyérame kéréko. 'Lige
aminami alué napu go'yame ju
apiépiri go'ame 'we 'la nawesasa
go'yame ju 'la nejígorikábá go'ame
Onorúgame. 'Lige alué napu tabilé
go'yame ju jaré go'ame 'we 'la
nawesasa go'yame júchigó go'ame
'la nejígorikábá go'ame Onorúgame,
nobi abiénachigo 'la Onorúgame
oyérame kéréko napugiti 'la nawe-
sasa go'yame kame go'ame.
7-8 Onorúgame ju ramué nuleme
napu'lige bijí ajagá mochírigichi
'lige alué nulame júchigó napu'lige
suwisuga. 'Liko 'we a'lá e'wawa
napu Onorúgame najkí. Bijí ajagá
mochíriká Onorúgame 'kúchila niru
'lige suwisúgaká abiena Onorúgame
'kúchila niru. 9 Alekeri mukule
Kristo 'lige ku ajánale ralámuli
ajágame nuleme nimia 'lige alué
suwígame ralámulichigó.
10 'Liko ¿chonigá gawéliga eteme
ju mué alué uché jaré ralámuli
Onorúgame oyérame? Onorúgame
bo'né animela: «'Émika 'la sébali
olálepá napu ne najkié.» 'Lige
bo'né Onorúgame animela: «'Émika
tabilé sébali olálepá napu ne na-
jkié.» 11 Regá aní Onorúgame nila
osilichi:
Neka 'la bijchiá aní:
«Suwábaga ralámuli chojkóbaga
jábamala napu ne ajtí»,
'lige suwábaga animela:
«Mueka Wa'lula Onorúgame ju,
'we a'lá nejkúrime.»
12 A'pílipi ramué ruyéwili júkuru
Onorúgame napu ra'icharu
napu'lige bijí mochiga jena wi-
jchimoba 'lige napu chibi nokirú
ramué.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé che aniame ko 'emi a'bopi napurigá tabilé guwana rujsúmala uché jaré Onorúgame oyeria

13 Alekeri tabilé che aniboa 'emi
a'bopi, a'bopi gawélesa ka 'emi 'liko
guwana rujsúmala 'emi Onorúgame
oyeria 'emi iligá 'we 'la nakúriga
nokísiwa. 14 Jaré ralámuli mayeme
ju bilé ralámuli go'sá go'ame napu
tabilé go'ame kórí, alueka mayeme
ju Onorúgame gastigárimio go'sáká.
Nobi Wa'lula Esúsika 'wéchigo 'la
lisensia nejígó napurigá go'poa
napuyépiri go'ame. 'Lige bilé rió
'nátame nisa regá: «Tabilé 'la ju
alué go'ame go'aa, Onorúgame
gastigárimala go'súká alué go'ame»,
'liko tabilé go'meli ju alué go'ame.
15 Mué go'sáká go'ame uché jaré
Onorúgame oyérame etériga alué
go'ame napu tabilé go'yame ju
alué ralámuli, 'liko tabilé nirame
kárélamala mué alué ralámuli.
Tase 'la ju alarigá, mué go'sáká
go'ame napu tabilé go'yame ju
uché jaré ralámuli, 'lige etesa

aleké go'ame go'yachi mué, 'liko
alué ralámuli 'ma tabilé oyéramala
Onorúgame. Kristo mukule alué
ralámuli gu'íriga. 16 Tase etériga
go'poa aleké go'ame alué uché jaré
ralámuli napurigá tabilé lámala:
«Ye rioka go'yame ju napu tabilé
nejí lisensia Onorúgame napurigá
go'poa.» 17 Onorúgame níriká
pecha chéréko napuyépiri go'ame
go'yae, 'lige bajilia. Onorúgameka
pe iligá najkí napurigá 'la sébali
olawa napu bo'né najkí, 'lige
najkí napurigá tabilé i'kurúgame
chátiri tábiri 'nátaga ejperélawa 'lige
napurigá 'la ganíliga ejperélawa.
Onorúgame Alawala 'sime ju ne-
jkuria napurigá tabilé i'kurúgame
chátiri tábiri na'tawa 'lige napurigá
'la ganíliga ejperélawa. 18 Kristo nila
nóchali nochalia ka, Onorúgame 'we
ra'sálagá asimela, 'lige ralámuli 'we
a'lá niraga etémala ramué.

19 Alekeri 'la ganíliga ejperélawa
'emi, 'lige oilériwa 'emi a'bopi
napurigá aminabi 'we a'lá
oyéramala Onorúgame nila ra'íchali.
20 Suwábaga go'ame 'we a'lá ju
go'á. Iligá etériga go'suga alué
go'ame napu tabilé go'yame ju
jaré ralámuli, alué ralámuli ayómala,
'ma guwana rujsúmala Onorúgame
oyeria. 21 Iligá tabilé go'poa
aleké go'ame 'lige tabilé bajiwa
alué i'wilí ba'wila rekútume alué
uché jaré ralámuli Onorúgame
oyérame etériga, napugiti etésaká
alué uché jaré ralámuli Onorúgame
oyérame 'liko alué ralámuli 'ma pe
abisí a'rémala Onorúgame oyeria.
22 Mueka 'la machigá bejtélawa
tabilé sulío Onorúgame apiépiri
go'ame go'yachi 'lige i'wilí ba'wila
bajílichi. 'La ganíliga ejperégame
ju alué napu lame ju 'we a'lá
ko apiépiri go'ame go'á 'lige 'we
'la ko bajilia alué i'wilí ba'wila.
'La ganíliga ejperégame júchigó
alué napu regá 'nátame ju: «Neka
jaré go'ame tabilé go'yame ju.»
23 Bilé rió lasa: «¿Pala ayómalawé
Onorúgame ye go'ame go'sá ne o
tabilé ayómerémá?» 'lige abirigá
go'sá, alueka pe bo'nepi tabilé
a'lá alawégame gayena, alueka
majaga go'yáame bilé tábiri go'ame
Onorúgame ayora mayega.

15

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la gu'írilime ko alué uché jaré napu tabilé 'cho 'la námame ju Onorúgame nila ra'íchali

1 Ramué napu 'we a'lá machiaa
tachiri najkió Onorúgame tase
pe a'bocho 'la ganíliga mochiwa.
Iligá 'la gu'íriwa 'lina alué napu
ta'chó 'la námame ju Onorúgame
nila ra'íchali napurigá aminabi
abé a'lá oyéramala Onorúgame
napurigá abé a'lá bijchígimala
napu aní Onorúgame. 2 O'maka
'we a'lá gu'íritékuru alué napu
ta'chó 'la námame ju Onorúgame
nila ra'íchali. Alarigá abé a'lá
oyéramala Onorúgame. 3 Kristo
senibí sébali olale napu Onorúgame
nulele, tase napurigá bo'né najkile.
Aka regá aníché Onorúgame nila
osilichi: «Mué Onorúgame, neka
'we nirá mué, alekeri ralámuli
chibi anechi mué, pe ne'chí chibi
aneme kéré.»* 4 Suwábaga alué
osilí napu osiruga chujkú alé
Onorúgame nila osilichi, alueka
pe ramué benírame kéré napu
najkí Onorúgame. Napu aní aleké
osilichi 'la oilárime ju ramué na-
purigá tabilé guwana rujsúpua 'lige
napurigá 'la machigá mochiwa
'la sébali olamio Onorúgame
napu aní. Alekeri 'la machirú
Onorúgame 'la sébali olamio napu
aní. 5 Onorúgame 'we 'la nejkúrame
ju napurigá 'la anachawa rekó resí
anilíe 'lige nejkúrame ju napurigá
'la tabilé seweka mochiwa, alué
tani ne napurigá 'la gu'írimala

* **15:3** E'nesi Salmos 69:9.

'emi napurigá 'we a'lá niraga
járomala 'emi a'bopi napurigá 'sile
Kristo Esusi. 6 Alarigá suwábaga
napuíka 'emi 'we a'lá ra'ichámala
Onorúgame olagá, alué Onorúgame
napu alué Wa'lula Esukristo O'nola
ju.
7 'Liko alarigá 'we a'lá niraga
járowa 'emi a'bopi napurigá ni-
rale Kristo 'emi. 'Lige alar-
igá 'we a'lá niraga ra'ichámala
ralámuli Onorúgame olagá.
8 Kristo nawálekuru ralámuli jurío
gu'írimia napurigá etémala ralámuli
Onorúgame 'we a'lá sébali olame ko
napu sébali olámorílige. 9 Abiena
nawale napurigá ralámuli tabilé
jurío animela 'we a'lá nejkúrame ko
Onorúgame. Aka regá aníché Rabí
Onorúgame nila osilichi:

Bochígimi napu ejperé alué
ralámuli tabilé jurío
alemi eyéniga ra'ichámala ne 'we
a'lá ko mué Onorúgame
'lige wikarámala ne mué nila wiká.†

10 'Lige abiena regá aní Onorúgame
nila osilichi:

'We ra'sálagá mochiwa 'emi
ralámuli tabilé jurío
napu 'la Onorúgame oyérame ju.‡

11 'Lige abiena regá aní Onorúgame
nila osilichi:

Regá aniboa suwábaga 'emi
ralámuli tabilé jurío
'lige abiena 'emi ralámuli jurío:
«Onorúgame 'la semáriga nejkúrame
júpá.»§

12 'Lige abiena regá anime osale
alué Isaíasi 'we 'ya:

Ochéramala bilé rió 'ma we'ká bamí
nujubá
'ma tabilé i'tégichi alué Esé ramué
rijimala 'we 'ya ajtígame.*
Alueka wa'lula nímala ralámuli
tabilé jurío nuleme.
'Lige suwábaga alué ralámuli tabilé
jurío
'we a'lá bijchígiga mochímala 'we
a'lá nejkúrimio
alué rió 'we a'kinana ochérigame
(Isaíasika pe alué Esukristo olagá
anime ke anile).†

13 Onorúgame napu nejime
ju iwérali 'we ra'sálárisa 'la
képá 'emi napurigá 'la ganíliga
mochímala 'emi napugiti 'émika
'we a'lá bijchígame kame napu aní
Onorúgame. 'Lige aminabi tani
ne Onorúgame napurigá gu'írimala
'emi bo'né alawálate napurigá
aminabi bijchígame nímala 'emi 'la
sébali olame ko Onorúgame bilé
tábiri 'la sébali olámirisá.
14 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka 'we a'lá machigá
ajtí 'we na'temaka eteme ko 'emi
uché jaré ralámuli. 'Lige 'we
machigá ajtí ne 'we ejpénigime ko
'emi beníriga a'bopi Onorúgame
nila ra'íchali. 15 Abiena bilé rejcholi
ruyé ne 'emi jena ye osilichi
napurigá tabilé we'kuámala 'emi.
Neka 'la ma'chígime ruyé 'emi
napugiti Onorúgame 'ma 'la alar-
igá 'nata asáligame, 16 napurigá
beníramala ne alué ralámuli
tabilé jurío alué ra'íchali napu ju
Onorúgame nila. 'Lige ralámuli alué
ra'íchali akigá 'we a'lá oyéramala
Onorúgame 'lige Onorúgame 'we
'la nirámala. Onorúgame Alawala
'sile gatea napurigá 'we 'la nirawa
Onorúgamete.
17 Neka 'we ra'sálagá ajtí napugiti
Kristo Esusi 'we 'la gu'írimpá
ne'chí napurigá beníramala ne
alué ralámuli Onorúgame nila
ra'íchali. 18 Neka tase se'winá riga
ruwimela, neka pe ruwimela
Onorúgame bo'né najkíligo na-
purigá beníramala ne Onorúgame
nila ra'íchali alué ralámuli tabilé
jurío napurigá 'la oyéramala
Onorúgame, 'lige bo'né Onorúgame
'smíguru napurigá suwábaga 'la

† **15:9** E'nesi Salmos 18:49. ‡ **15:10** E'nesi Deuteronomio 32:43. § **15:11** E'nesi Salmos 117:1. * **15:12** Esé (Isaí) wa'lula rey Rabí o'nola nile. † **15:12** E'nesi Isaías 11:10.

semáriga ma'chínamala 19 napu'lige
sa'wachi ne ralámuli 'we nayúkame
(milagro) 'lige napu'lige ra'íchachi
ne Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige
'ma bochígimi beníruturu ne
Onorúgame nila ra'íchali alé we'ká
riógachi si Rusaleni anilichi wamí
wa'lú gawichí Iliria anilichi si.
20 Neka tabilé siné beníriturú
Onorúgame nila ra'íchali alemi
napu 'ma e'yénale uché jaré
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali
beníriga ralámuli, iligá neka beniri
'lina ralámuli Onorúgame nila
ra'íchali 'we a'lá 'nátaga alemi napu
tabilé siné 'cho akirume nílige
Onorúgame nila ra'íchali nibilé
alué ra'íchali napu ruwime ju
churigá ka Kristo. 21 Neka sébali
oláturu napurigá aní alué osilí 'ya
nerúgame ta'chó ochérachi Esusi:

Ralámuli napu tabilé siné akeme
nile Onorúgame nila ra'íchali
'we 'la námamala churigá ka
Kristo.‡

Jena ruwimela Páulo ruwíligo alué bo'né Páulo 'we siminalio Roma

22 Tabilé ikiri ne alemi Roma
anilichi simiá 'emi e'nemia, rekó
senibí siminalia ajtigé ne alemi.
23 Jípeko 'la ikírimarékó ne simiá
alemi 'emi 'yuga asimea napu
'emi ejperé. 'Ma we'ká bamí júpá
siminalia ne alemi napu 'emi
ejperé. 24 Alé Roma napu 'emi
ejperé simíromolá ne napu'lige
simiá enagá España anilichi. Oká
mechá asimé ne alé Roma, bakiá
mechá kómá. Bajchá Rusaleni
simíromolá ne. Napu'lige alé Roma
yénaga simichi ne aminá España
anilichi, najkí ne napurigá jaré
'emi ne'chí gu'írimala pabé paberia
'lige aminami najkí ne napurigá
'yúriwa ne España anilichi si.
25 Jipe yátiká alé Rusaleni anilichi
simé olá ne enomí o'tomia alué
ralámuli Onorúgame oyérame alé
Rusaleni ejperégame. 'Lige alé
Rusaleni yéniga Roma simé ne.
26 Jena Maseronia 'lige Akaya (Gre-
sia) anilichi ejperégame ralámuli
Onorúgame oyérame a'boi 'nátaga
napabule enomí napurigá o'towa
Onorúgame oyérame ralámuli
Rusaleni ejperégame 'we po-
bre. 27 A'boi 'nátaga napabule
enomí napugiti alué ralámuli jurío
nokáligame beniria Onorúgame
nila ra'íchali alué ralámuli tabilé
jurío, alekeri gu'íriguru, enomí
napabúlekuru napurigá o'towa
alué ralámuli jurío. 28 Napu'lige 'ma
'yasa ne alué enomí alué ralámuli
alé yéniga simé ne alé España
anilichi, bajchá alé Roma sebámala
ne 'emi 'yuga asimea. 29 'We machí
ne napu'lige sebasa ne alé napu
'emi ejperé, 'we 'la gu'írimio Kristo
'emi napurigá 'la námamala 'emi
napu ne 'emi beniri.

30 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka 'we tani
Onorúgame napurigá repúmala
ne'chí napurigá tabilé che ikimela
ne, 'lige najkí ne napurigá 'emi
'we tánimalachigó Onorúgame
a'chigóriga napurigá ne, na-
purigá repúmala Onorúgame ne'chí,
31 napurigá tabilé che olámala
ne'chí alué ralámuli tabilé oyérame
Kristo napu mochí alé Rusaleni,
'lige napurigá 'la semáriga
narémala alué enomí Onorúgame
oyérame alé Rusaleni ejperégame
tabilé nígame, 32 Onorúgame elasa
'la képá 'we a'lá sebasa ne 'we
'la ra'sálagá napu'lige 'emi etea
ne alé napu ejperé 'emi, 'lige
Onorúgame nejkúrisa 'la képá
napurigá resíbamala ne alé 'emi
ejperélachi. 33 Alué Wa'lula
Onorúgame 'la aminabi 'emi re-
puka asisá 'la képá, Onorúgame
napu nejkúrime ju napurigá tase
e'karúgame chibiyeti 'nátaga járowa.

16

‡ **15:21** E'nesi Isaías 52:15.

Jena ruwimela Páulo 'we náwiligo reporali suwábaga ralámuli napu Onorúgame oyérame ju

1 Neka ruwíbá churigá ka alué
mukí Pebe anilime. Alué mukika
'we 'la oyérame ju Onorúgame
'lige 'we nejkúrime ju napu'lige
napuíkichi alé Sinkrea anilichi.
2 'La niraga etewa napugiti
Wa'lula Onorúgame oyérame kame,
napurigá nirálime ju apiépiri
alué Onorúgame oyérame. 'La
gu'íriwa napugiti alué mukika 'la
gu'íriligime we'ká ralámuli 'lige
ne'chítiri abiena 'la gu'íriturú.
3 'We repóriwa alué mukí Prisila
anilime 'lige alué Prisila gunala
Akila anilime rió. Alué okánika
nóchame kéturu ne 'yuga Kristo
Esusi nila nóchalichi. 4 Alué
ralámuli siné amulí suwíturu ne'chí
gu'íriga. Alekeri 'we ra'sálagá
ajtí ne 'lige abiena 'we ra'sálagá
mochíchigó suwábaga alué ralámuli
Onorúgame oyérame napu tabilé
jurío ju. 5 Abiena 'we 'la repóriwa
alué ralámuli Onorúgame oyérame
napu napuíme ju Onorúgame nila
ra'íchali benimea alé Prisila 'lige
Akila ejperélachi. 'We repóriwa
alué rió Epeneto anilime, 'we
machime ju ne alué rió. Alué rió
júturu napu bajchá oyérale Kristo
alé Asia anilichi. 6 'We repóriwa
María, alué napu senibí 'yasi 'we
gu'iri 'emi. 7 'We repóriwachigó
alué Antróniko 'lige alué Junías
napu jurío júchigó napurigá ne,
'lige napuíka mochírige ramué
galírale mo'áriga. Esukristo 'yale
nóchali alué oká rió napu 'we 'la
machirume ju we'ká ralámulite.
'Lige alué oká rió bajchá oyérale
Onorúgame ne'chí me'tigá.
8 'We repóriwachigó alué Am-
pliato anilime rió, alué rió 'we
machime ju ne, 'lige 'we 'la oyérame
ju Onorúgame. 9 'We repóriwachigó
alué Urbano anilime rió, alué
napu júchigó Kristo nila nóchilichi
nóchame, 'lige abiena 'we repóriwa
alué Etakisi anilime rió, alué
rió napu 'we 'la nirá ne. 10 'We
repóriwachigó alué rió Apélesi
anilime. Alué rioka we'sá 'we
resí ikígame ju pe Kristo oyériga.
'Lige abiena 'we repóriwa suwábaga
alué ralámuli Aristóbulo anilime
rió galílachi ejperégame. 11 Abiena
repóriwachigó alué rió Erorioni
anilime, alué rió abiena jurío ju
napurigá ne, 'lige alué ralámuli
Narsiso anilime rió galílachi
ejperégame napu 'we 'la oyérame ju
Onorúgame. 12 'We repóriwachigó
alué Tripena anilime mukí 'lige
Triposa anilime mukí napu
nóchame ju Wa'lula Onorúgame
nila nóchilichi. 'We repóriwachigó
alué Pérsire, 'we machime ju ne
alué mukí, 'lige 'we nocha alué
mukí Onorúgame nila nóchalichi.
13 'We repóriwachigó alué Rupo
anilime rió, napu Onorúgame 'yale
nóchali 'we 'la semáriga, 'lige alué
eyélachigó napu 'we na'temá ne'chí
napurigá bo'né ranala neraga.
14 'We repóriwachigó alué maligi
rió, alué Asínkrito anilime, 'lige Ple-
gonte, 'lige Érmesi, 'lige Patróbasi,
'lige Érmasi, 'lige suwábaga alué
ralámuli Onorúgame oyérame napu
napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali
benimea aleké maligi rió galílachi.
15 'We repóriwachigó alué maligi
ralámuli, Pilólogo anilime rió, 'lige
alué Julia anilime mukí, 'lige alué
Nereo anilime rió, 'lige alué waíla,
'lige alué Olímpasi anilime rió,
'lige suwábaga alué ralámuli napu
napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali
benimea alué maligi ralámuli
galílachi.
16 'La ganíliga reporawa a'bopi 'la
chu'migá banachí napurigá repo-
rame niru ramué. Ralámuli napu
ne 'yuga mochí napu Onorúgame
oyérame ju napu we'kanami
ejperégame ju abiena náolachigó
reporali.
17 Suwábaga 'emi Onorúgame

oyérame 'la 'nátaga, tase 'yuga
e'yénawa alué ralámuli na'áwali
o'wíname 'yuga. Alué ralámulika
pe gawéliga nokame kéré alué
semátiri 'nátili napu ne beniri
'emi. Tase 'yuga e'yénawa alué
ralámuli 18 napugiti alué ralámulika
pecha alué Wa'lula Esukristo nila
nóchalichi nóchame kame. Alué
ralámulika 'la semáriga ra'íchame ju
péchigo 'yégali ra'íchalite ra'íchame
kéréko ralámuli 'yuga. 19 Suwábaga
ralámuli 'we 'la machí 'we 'la
e'wame ko 'emi napu najkí
Onorúgame, alekeri 'we ra'sálagá
ajtí ne. Alekeri najkí ne napurigá
'emi 'we 'la 'nátame nímala, najkí
ne napurigá 'la e'wámala 'emi
napurigá 'la bijchiá 'la Onorúgame
najkí. 20 Alarigá Onorúgame napu
'la bi'lepi bi'wígame 'nátili nejime
ju, 'ma umérimala alué Satanasi
'lige alésíko 'emi tabilé umériwa
alué Satanásite. Alué Wa'lula
Esukristo 'la semáriga gu'írasa 'la
képá 'emi.

21 Alué Timoteo napu ne 'yuga
nóchame ju abiena náwala reporali.
Abiena náwalachigó reporali Lusio
'lige Jasoni 'lige Sosípatro anilime
rió. Ye ralámuli jurío ju napurigá
ne.

22 Ne Tersio, neka abiena
Onorúgame oyérame júchigó, 'lige
neka ye osilí osá napu Páulo nulá
osíniliga, ne abiénachigó náola
reporali. Abisibi osísimala ne napu
nulá Páulo osíniliga.

23 Abiena náola reporali Gayo
anilime rió. Ne Páulo alé Gayo
galílachi gojchime ju ne, 'lige abi-
ena alé napuíme ju ralámuli ben-
imea Onorúgame nila ra'íchali rej-
choli. Abiena náola reporali Erasto,
enomí gateme napu nerú jena Ko-
rinto anilichi alué enomí napu
gobierno nila ju. Abiena alué
Kuártosi anilime rió napu abiena
Onorúgame oyérame ju abiena náola
reporali.

24 Alué Wa'lula Nulame
Esukristo 'we 'la gu'írasa 'la képá
'emi. Alarigá ju.

*Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la semáriga ra'icháli*me *ko Onorúgame olagá*

25 ¡'We 'la semáriga ra'ichawa
Onorúgame olagá! Onorúgameka
'la gu'írimala 'emi napurigá 'emi
'la bi'lepi 'nátili 'nátaga e'yénamala
pe alué bi'lepi 'nátilicho napu
Esukristo nejí. Alarigá ruyéturu
ne 'emi napu'lige 'emi ruyea ne
alué 'we a'lá ra'íchali Onorúgame
nila. 'Lige aminami 'we 'la
ruyéturu ne tachiri gite nawáligo
Esukristo. Onorúgame 'ma 'la
alarigá 'nata asale 'ya bajchá
napu'lige ta'chó newá ye gawí, pe
iligá ralámuli tabilé 'wesi machigá
mochile tachiri gite nawáligo
Esukristo. 26 Nobi jípeko 'máchigo
'la machiágó tachiri gite nawáligo
Esukristo napugiti 'ma nerúgame
alué osilí napu osale alué ralámuli
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame. Aminami Onorúgame
napu senibí asimeli ju alarigá
nulale napurigá suwábaga ralámuli
'we 'la oyéramala Onorúgame 'lige
napurigá e'wámala napu najkí
Wa'lula Onorúgame.

27 Onorúgame napu bi'neli
neyúriga machime ju suwábaga
tábiri, 'la nirawa Onorúgame. 'La
semáriga ra'ichawa Onorúgame
olagá. 'La cheliera 'yawa
Onorúgame 'la machiame chu'síligo
Esukristo.

Pe ekí képá. Cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Korinto Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Korinto ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Kristo Esusi júlale ne'chí napurigá ne nochámala aleké nila nóchali.* Ye rió Sóstene Esukristo oyérame ju napurigá ramué, 'lige alué 'smi ne'chí gu'iria osá ye apeli. 2 Neka 'emi ralámuli oséguru napu Kristo Esúsite wanápurigame ju alé wa'lú Korinto anilichi napuíme. 'Lige abiena wanápule uché jaré ralámuli bochígimi gawichí ejperégame napurigá 'we 'la sébali olame ralámuli nímala napurigá najkí Onorúgame. Suwábaga alué ralámuli 'lige suwábaga ramué 'we tánime niru a'walí alué Wa'lula Esukristo napu ramué nuleme ju. 3 'We 'la gu'írasa 'la képá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo napurigá tabilé we'ká 'nata mochímala 'emi.†

Jena ruwimela Páulo wa'lú cheliera 'yáligo Onorúgame

4 Neka nabí cheliera 'yame ju Onorúgame 'emi gu'írigiriká. Onorúgameka 'we galegá etele 'emi 'lige alekeri júlale Kristo Esusi napurigá 'emi gu'írimala. 5 Onorúgame 'we 'la nejkúrile Kristo Esusi júliga. Kristo Esusi a'walí 'yale napurigá 'we 'la námamala 'emi aleké nila ra'íchali 'lige alarigá 'we 'la námaka ruyémala 'emi uché jaré ralámuli 6 napugiti 'émika 'we 'la bijchígilime Kristo nila ra'íchali, alué napu ramué benírirú. 7 Napu'lige 'emi buigá mochígichi napu'lige ku nawachi Wa'lula Esukristo tabilé rokárélamala napu Onorúgame Alawala nejime ju. 8 Onorúgame 'we 'la gu'írimala bo'né alawálate napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi 'lige napurigá tabilé 'wesi chojkila neraga ra'ichámala 'emi olagá napu'lige ku nawachi Wa'lula Esukristo gustisia olamia suwábaga ralámuli. 9 Onorúgameka nabí sébali olame ju napu sébali olámorí. Alueka repáturu napurigá ramué bi'lepi 'nátali 'nátame niwa pe Onorúgame Inolá na'tálila Esukristo anilime, alué napu wa'lula ju ramué nuleme.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé bi'lepi 'nátili 'nátaga mochíligo Esukristo 'yuga

10 'Emi oyérame napurigá ne, neka Wa'lula Esukrístote nulérigime ju, alekeri neka 'we a'wágame anéguru 'emi napurigá 'la bi'lepi 'nátali 'nátiga mochímala 'emi tabilé nakoga 'emi a'bopi, iligá 'we 'la ganíliga ejperélawa bi'lepi 'nátali 'nátaga. 11 Ralámuli alé Kloe galílachi ejperégame ruwíguru 'emi 'we na'áuka ejperego 'emi a'bopi. 12 Regá aniéturu alué ralámuli, jaré 'emi regá anime karao: «Neka Páulo oyéraguru», 'lige uché jaré regá anime kará: «Neka Apolo oyéraguru.» 'Lige uché jaré regá anime kará: «Neka Sepasi (Pegro) oyéraguru.» 'Lige uché jaré regá aníime kará: «Neka pe Kristo oyéraguru.» Suwábaga 'emi asíriga riólame kará. 13 Pe bi'lepi ju Wa'lula, napu ju Kristo. Ne Páulo pecha gulusichi ujchigá me'lirúgame júkó 'emi alawala bi'wemia. 'Émika pecha rewarárigame júkó napurigá ne'chí oyéramala. 14 Asíriga 'la nile ne tabilé rewarágariká we'ká 'emi, aka ne pe okabi rió rewirá 'sié alemi, alué napu Krispo anilime

* **1:1** E'nesi glosario «apóstol». † **1:3** E'nesi glosario «la gracia que da Dios».

ju 'lige uché bilé napu Gayo
anilime ju. 15 Tabilé 'wesi che
animeli júkuru rewaráligo ne
napurigá ne'chí oyérame nímala.
16 Abiena bijí nélá nili ne rewará
alué Estépana galílachi ejperégame
ralámuli. Tabilé machié nili ne
pala rewiráliga ne aminá che-
jaré ralámuli, tabilé chérikáwé.
17 Krístoka tabilé júlale ne'chí na-
purigá ne rewaraga einámala, iligá
alueka júlakuru ne'chí napurigá
ne ralámuli ruyémala alué a'lala
ra'íchali Onorúgame nila. Alueka
tabilé nuláguru napurigá 'we
'la semati ra'íchalite ra'ichámala
ne. Neka tabilé napuyépiri
a'walite ruyeme ju ralámuli,
neka Onorúgame nejílala a'walite
ruyame júkuru napurigá ralámuli
'we a'lá narémala alué nejkúrali
alué Wa'lula Esukristo nejílala
napu'lige mukiá.

Jena ruwimela churigá ne-
jkúrame ko Onorúgame a'walila

18 Alué ralámuli napu cha nokagá
e'yéname ju, alueka regá anime
ju: «Alué ra'íchali napu ruyame
ju churigá mukúligo Kristo tabilé
nejkúrime ju napurigá ralámuli
alawala bi'wémala. Ramué napu
'ma 'la bi'wígame alawégame niru,
'we 'la machiáa alué ra'íchali
Onorúgame a'walila ko.» 19 Aka
regá aníché Onorúgame nila
ra'íchali 'we 'ya osirúgime:

Neka tabilé machime newámala
alué napu 'we machime ju.
Neka tabilé 'la 'nátame newámala
alué napu 'we 'la benégame
ju.

20 Alué rió 'we machime ka
pecha neyúrimili júkó Onorúgame
'yuga. Onorúgameka pe tabilé
'la 'nátame neraga etémala alué
rió 'we machime, Onorúgameka
cha benégame kame me'tigá alué
rió. 21 Ralámulika pe aminabi
benigá 'la machirá mayéleké
churigá ko Onorúgame. Tabiléchigo
alarigá júkó. Onorúgameka gatele
napurigá tabilé alarigá machiboa.
Iligá Onorúgameka 'la a'kabámana
jáwame ju ralámuli napu 'we 'la
bijchígime ju alué ra'íchali napu
ramué beníriga e'yéniru, rekó
jaré mayé tabilé nejkúrime ko ye
ra'íchali.

22 Alué ralámuli juríoka ta etéaká
ramué sa'wálichi bilé ralámuli
sujírigame, pe tabilé bijchíginili
alué ra'íchali napu ramué beníriga
e'yéniriru. 'Lige alué ralámuli
griego ra'íchame ka gepúnilime ju
alué ra'íchali napu ra'íchame ju
alué ralámuli napu 'we machime
ju. 23 Ramueka pe iligá beníriga
e'yéniru churigá me'líriligo Kristo
gulusichi ujchugá. Alué juríoka
tabilé bijchígime ju alué ra'íchali,
pe cha anime korime ju. 'Lige
alué ralámuli tabilé jurío pe
'yégali neraga akeme ju alué
ra'íchali. 24 Nobi alué ralámuli
Onorúgamete wanápurigame na-
purigá oyéramala, alué ralámuli
rekó jurío ke o rekó griego ke 'we
'la machime ju Onorúgame júlaligo
Kristo wa'lú a'waliga. Alarigá
'nátale Onorúgame napurigá Kristo
ralámuli gu'írame nímala. 25 Rekó
ramueka tabilé námalia napu 'smi
Onorúgame, nobi 'wéchigo na-
jtékame júkó napu 'smi Onorúgame.
Rekó Onorúgameka tabilé a'wáganti
káreké nobi 'wéchigo a'wágame júkó
me'tigá suwábaga ralámuli.

26 'Emi Onorúgame oyérame
'la néláwa churigá níliga 'emi
napu'lige Onorúgame wanápachi.
Ralámuli níriká, asíriga u'kabi
nílikuru 'emi 'la ejebénigame. Pe
u'kabi kéturu 'emi abé e'wélala. Pe
u'kabi ralámuli kéturu 'emi riko
o'nógame. 27 Napurigá chijunámala
alué 'we machime, Onorúgameka
wanápale alué ralámuli napu tabilé
'nátame káré ralámuli níriká. 'Lige
napurigá chijunámala alué ralámuli
'we a'wágame, Onorúgameka
wanápale alué ralámuli napu
tabilé a'wágame káré ralámuli

níriká. 28 Onorúgameka alué ta'mé najtékame ralámuli wanápale, 'lige aminami wanápale Onorúgame alué ralámuli napu tabilé galilime ju uché jaré ralámulite. 'Lige bo'né Alawala 'yale napurigá 'we a'lá 'nátame ralámuli nímala. Alarigáriga 'sime ju Onorúgame napurigá machimela ralámuli tabilé a'lá ko alué tabilé Onorúgame oyérame ralámuli na'tálila. 29 'Liko ta'wesi ralámuli i'télamala regá aneme Onorúgame: «Ne bo'né 'we a'lá semáriga nocha ne bo'né a'walílate.» Pe Onorúgame a'walílateká 'la gainámili júkuru bilé rió 'we a'lá nocha. 30 Nobi Onorúgame 'sile napurigá ramué 'we 'la oyérame niwa Kristo Esusi 'lige pe Kristo Esusi oyériga 'we 'la ejebénigame ju 'emi. 'Lige aleké oyériga 'we 'la sébali olámala 'emi. 'Lige aleké oyériga wanápaga mochí 'emi. 'Lige aminami aleké oyériga 'emi a'kabámana mochí. 31 Alekeri regá anime osáliru 'we 'ya: «Bilé rió 'we a'lá semáriga ra'ichámili júkuru Wa'lula Onorúgame olagá, tase bo'nepi neraga.»

2

Jena ruwimela churigá ko Esukristo alué napu gulusichi chujkagá mukule

1 'Emi Kristo oyérame napurigá ne, napu'lige ne pe kulí siné seba alé 'emi ejperélachi, neka tabilé we'ká ra'íchali ra'íchame kéturu alué 'we semátiri ra'íchali 'we rióliga. Neka pe iligá ruwíturu alarigá nocha ajtigó Onorúgame. 2 Neka pe 'nátaturu ra'icháli me churigá ko Esukristo alué napu 'ma 'pa rewagachi ajtí, 'lige abiena 'nata ne ra'icháli me chonigá mukúliga Esukristo gulusichi chujkugá. 3 Napu'lige ne 'mi alemi sebasa 'we a'lala ra'íchali ruyemia, 'we 'áwilia ajtigé ne majá. 4 'Lige neka tabilé ra'icha 'we semáriga napurigá 'emi 'we 'la e'wámala. Iligá Onorúgame Alawala 'sile napurigá e'wámala 'emi. 5 Alarigaka 'la tabilé oyérimili nílekuru 'emi pe ralámuli nila ra'íchali iligá Onorúgame nila ra'íchali oyérimili nílekuru 'emi, aluéchigo 'síligame a'walí 'yaa 'emi, tase ralámuli.

Jena ruwimela Onorúgame Alawala 'we a'lá machirio ramué chieri ko bo'né

6 Suwábaga ramué napu benírame niru, napu'lige ramué ra'icha alué ralámuli 'yuga napu 'ma abé a'lá námame ju Onorúgame nila ra'íchali, 'liko 'la ra'icharu semati ra'íchalite alué ralámuli 'yuga, nobi tabiléchigo ra'icháriko napu benírame ju alué e'wélala 'lige chejaré ralámuli jena wijchimoba ejperégame, napugiti alueka pe bilé rawé 'ma tabilé e'wélala nímempá. 7 Ramueka ruyá napu Onorúgame tabilé ruwile 'we 'ya, pe kulí jipe 'la ruwí napu 'nata asale Onorúgame 'we 'yasi napu'lige ta'chó newá ye gawí. Alarigá 'sile napurigá ramué 'la námapua tachiri najkió Onorúgame, 'lige aminami napurigá 'la narépua napu Onorúgame nejímili ju. 8 Napu ramué ruyá tabilé 'wesi e'wélala jena wijchimoba mochígame námale. 'La námasaká pecha me'libókó alué Wa'lula Esukristo napu ju Onorúgame Inolá napu 'we semá 'sime ju. 9 Alarigá ju napurigá osálirige Onorúgame ra'icháli la 'ya. Regá anime:

Onorúgameka 'ma 'la gatega ajtí 'we semati raweli
napu 'yámili ju alué ralámuli napu 'we 'la niraga eteme ju alué
nobi ta'wesi ralámuli etégó nibilé akégó nibilé 'nata chieti ko.*

10 Onorúgame Alawala 'we nejkura beniria alarigá nimio ye suwábaga. Onorúgame Alawálaka suwábaga

* **2:9** E'nesi Isaías 64:4 'lige Jeremíasi 3:16.

machiri ramué. Abiena ruwí napu
Onorúgame 'nata ajtí.
11 Bilé rió tabilé machimela
alieti 'nata ajtigó chebilé rió, pe
alué rió bo'neka 'la machimela
alieti 'nata ajtigó bo'né o bo'né
alawala abiena 'la machimela
alieti 'nata ajtigó alué rió. Alarigá
júkuru Onorúgame 'yuga. Bilé rió
pecha machimeli júkó alieti 'nata
ajtigó Onorúgame, pe Onorúgame
Alawálaka 'la námamala alieti
'nata ajtigó. 12 'Liko alué Alawá
napu Onorúgame nejílige pe tabilé
ralámuli alawala nile. Onorúgame
nejile bo'né Alawala napurigá
'we a'lá námapua suwábaga alué
napu Onorúgame nejí. 13 Napu'lige
ramué ruyá napu 'sile Onorúgame
ramué gu'íriga, tabilé ra'ichalia
napu ramué a'boi na'talia, iligá ra-
mueka ra'ichalia napu Onorúgame
Alawala benírale ramué.
14 Bilé rió napu tabilé alawégame
ju Onorúgame Alawala, alueka
tabilé 'la niraga akeme ju napu
benírame ju Onorúgame Alawala,
pe tabilé najtékame niraga akeme
ju 'lige alekeri tabilé námaka akeme
ju napu aní alué ra'íchali napugiti
pecha alawégame kame Onorúgame
Alawala. 15 Bilé rió 'la Onorúgame
Alawala alawégame nísaká 'la
animela pala 'la ko bilé nóchali o
tabilé 'la ko ma. Nobi bilé rió tabilé
alawégame Onorúgame Alawala,
tabilé námamala 'la nóchame ko
o tabilé 'la nóchame ko alué rió
Onorúgame Alawala alawégame.
16 Aka regá aníché Onorúgame
nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime:
«Tabilé 'wesi rió i'té machime
alieti 'nata ajtigó Onorúgame.
'Lige aminami tabilé 'wesi rió i'té
napurigá Onorúgame benírimala.»†
Nobi ramueka Onorúgame Alawala
alawégame nírukó 'lige alekeri
na'tálime niru napurigá Kristo.

3

Jena ruwimela churigá
nochámili ko alué napu nóchame ju
Onorúgame nila nochálichi

1 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, napu'lige ne alemi
ajtigá 'emi 'yuga, neka tabilé
beniri 'emi 'we machime neraga
Kristo nila ra'íchali, iligá neka
beniri 'emi napurigá ralámuli 'we
pee machime neraga churigá ko
Kristo. 2 Neka benírituru alué
tétali tabilé nóchali kame námalia,
napugiti 'émika u'kuchí kéturu bijí
chi'ime napu tabilé 'cho go'yame
ju go'ame. 3 'Émika bijí 'nátame
kame napurigá alué ralámuli tabilé
'cho oyérame Kristo nila ra'íchali,
napugiti 'émika pe korua mochime
kame uché jaré nila 'lige aminami
enuela 'lige na'awa mochime kame
'emi a'bopi. 4 'Lige jaré 'emi regá
anime ju: «Neka Páulo oyérame
ju», 'lige uché jaré regá anime ju:
«Neka Apolo oyérame ju», 'émika
a'chigóriga nokame ju napurigá
alué ralámuli tabilé Kristo oyérame.
¿Tabilé machí 'emi alarigá nokame
ko alué ralámuli cha nokame?
5 ¿Chieri ju ne 'lige chieri ju
Apolo? Ramueka pe Onorúgamete
nulérigime niru napurigá 'emi
benírwa napurigá 'emi 'la
oyéramala Kristo. 'Lige a'pílipi
ramué benírru napurigá nulá
Onorúgame. 6 Neka benírituru 'émi
alué 'we a'lala ra'íchali Esukristo
nila, 'lige Apóloka aminabi benírale
Esukristo nila ra'íchali, nobi pe
Onorúgame 'sile a'walí 'yaa na-
purigá 'emi 'la oyéramala Esukristo.
7 Tabilé chéréko chieri bajchá
benírame ko alué a'lala ra'íchali
'lige aminami tabilé chéréko chieri
benírame ko nujubá, pe Onorúgame
'cho ju a'walí nejime napurigá am-
inabi oyérawa Onorúgame. 8 A'pílipi
alué napu benírime ju bi'lepi 'nátali
'nátame ju, 'lige Onorúgameka
semati raweli 'yámala a'pílipi
alué benírame 'we 'la benírasaká.

† **2:16** E'nesi Isaías 40:13 'lige Romanos 11:34.

9 Apolo 'lige ne pe abaleké nóchali
nóchame niru Onorúgame nila
nóchali. 'Émika ju napurigá bile
wasá ri'ligó echerúgime, 'lige
Onorúgame 'sile alué wasá echá,
'émika ju napurigá wa'lú galí
re'pá ilígame napu Onorúgame 'sile
newá. 10 Onorúgame 'we nejkura
napurigá ne benírimala ralámuli
alué tabilé 'me machime alarigá
ko Onorúgame. A'kinana uché
jaré ralámuli aminabi benírimili
ju. 'Lige a'pílipi alué ralámuli
'we 'la benírimili júkuru. 11 Tabilé
'wesi ralámuli benírimili júkuru
se'winá riga alué ra'íchali Esukristo
nila ra'íchali, napu beníriru ra-
mué bajchá. 12 Alué ralámuli
napu benírimili ju a'kinana 'we
a'lá benírame nísaká o tabilé 'la
benírame nísaká 13 'we 'la machiboa
napu'lige raweli sébachi napu'lige
Esukristo nawámili ju gastigárimia
ralámuli napu cha nokame ju. Alué
ralámuli napu tabilé cha nokame
ju, alueka ju napurigá alué rejté
napu tabilé che ikime ju rekó
e'kósilia. 14 'We 'la benírisaká alué
ralámuli, 'liko Esukristo 'we 'la
semati raweli 'yámala. 15 'Lige
bilé ralámuli tabilé 'la benírisaká
'liko Esukristo tabilé niraga
etémala napu benírale alué ralámuli,
nobi Esukrístoka 'la bi'wígame
alawégame niraga etémalagó alué
ralámuli.

16 ¿'Émika tabilé machí 'emi
Onorúgame 'kúchila ko? ¿'Émika
tabilé machí Onorúgame Alawala
pachágana bejtégame ko 'emi
alawálachi? 17 'Émika ju na-
purigá Onorúgame galila ner-
aga, 'lige apiépiri gajunasa
Onorúgame galila, Onorúgame
abiena gajunámili ju alué ralámuli
Onorúgame galila gajúname.
Onorúgame galila 'we najtékame ju
'lige 'émika Onorúgame galila ju.

18 Tase na'tawa 'we ejebénigame
ko 'emi a'boi. Bo'nepi na'tásiká 'we
benégame ko alué 'nátali 'nátaga
napu benírame ju ralámuli tabilé
Onorúgame oyérame, iligá a'rewa
alieti 'nata. 'Lige rekó ralámulika
«tonto» anechi 'emi olagá, tabilé
chéréko. Iligá beniboa Onorúgame
nila ra'íchali. 19 Onorúgame níriká
tabilé 'la ju napu benírame ju alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.
Aka regá aníché Onorúgame
nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime:
«Onorúgameka 'ma 'la gatega ajtí
napurigá alué ralámuli tabilé siné
sébali olámala rekó 'we 'la sébali
olánilie.»* 20 Aka abiena regá
aníché: «Wa'lula Onorúgame 'we
a'lá machí tabilé a'lá ko napu
'nátame ju alué ralámuli napu tabilé
Onorúgame oyérame ju.»† 21 Alekeri
'emi tabilé riólamili júkuru aleké
ralámuli oyérame kóriká napu
tabilé Onorúgame oyérame ju.
Onorúgame suwábaga tábiri newale
'emi gu'íriga. 22 Páulo, 'lige Apolo
'lige Sepasi (Pegro), 'lige suwábaga
e'wélala 'emi gu'írame júkuru. 'Lige
aminami Onorúgameka gatele na-
purigá ajagá mochímala ralámuli,
'emi gu'íriga 'sile, 'lige aminami
gatele napurigá suwimela ralámuli,
pe 'emi gu'íriga 'sile. Napu
'sile Onorúgame 'we 'ya pe 'emi
gu'íriga 'sile. 'Lige napu 'símili ju
Onorúgame abé i'libékomi abiena
pe 'emi gu'íriga 'símala. 23 'Lige
'émika Krístote nulalime júkuru 'lige
Krístoka Onorúgamete nulelime
júkuru.

4

Jena ruwimela tachiri nóchali nígame níligo alué ralámuli Esukristo nochálilachi nóchame

1 Neka najkíguru napurigá 'emi
etémala ramué pe nóchame neraga
Kristo 'yuga. Alué 'smi ramué
jula napurigá ramué beníriwa
napu Onorúgame tabilé ruwile

* **3:19** E'nesi Job 5:13. † **3:20** E'nesi Salmos 94:11.

'we 'ya. 2 Bilé ralámuli napu
nóchali 'yárigame ju, alueka 'we
'la nochámili júkuru napurigá
ralámuli 'la niraga etémala. 3 Neka
tabilé chélá rekó 'emi 'lige e'wélala
nulame machinálie chiena 'la
nóchame ko ne o tabilé a'lá. Neka
pecha 'nátame júkó bo'nepi chiena
'la nóchame ko ne o tabilé a'lá.
4 Neka tabilé machiá nili cha 'síligo
ne, rekó tabilé machié ne, pecha
animélagó ne tabilé chokila ko ne.
Pe Onorúgame 'la machí ne na'tálila,
pe alué bo'né gastigáromala ne'chí
cha 'síkame nísaká ne. 5 Alekeri,
tabilé 'wesi e'chewawa 'emi ta'chó
nawachi Wa'lula Esukristo. Alué
Wa'lula nawasa, a'lige gustisia
olámala ralámuli 'yuga, 'lige alué
'we a'lá machimela 'we a'lá ko o
tabilé la ko napu nokale. 'Lige
'la machimela napu 'nata a'pílipi
ralámuli. A'lige Onorúgame 'yámala
semati raweli a'pili ralámuli napu
'la sébali olale.
6 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ramué, neka ruwíguru
napurigá 'emi 'la machimela
ramué etega ne 'lige Apolo 'we
a'lá sébali olame nírigo, aka regá
aníché Onorúgame nila ra'íchali 'ya
osirúgime napu regá aní: «Tase
se'unáriga ra'ichawa napu aní
Onorúgame nila ra'íchali.» Alarigá
nokisáká 'emi, tase riólaga e'yénawa
regá anigá: «'Nee alué rioka chiena
'la beníranti ju Onorúgame nila
ra'íchali. 'Nee alué chebilé rioka,
tabilé 'la beníranti ju Onorúgame
nila ra'íchali.» 7 Aka Onorúgame
'síleché se'unátiri 'nátali 'ya a'pílipi
'emi, alekeri 'emi tase na'támili
júkuru abé jebénigame ko 'emi
beníraga Onorúgame nila ra'íchali
me'tigá uché jaré. Suwábaga 'nátali
napu 'nátame ju 'emi pe Onorúgame
'sile aleké 'nátali 'yaa, 'liko chonigá
'emi 'we riólame júpaché 'la 'emi
a'boi na'tálilate 'nátame kóriká.
8 Jipe 'émika nígame ju suwábaga
napu najkí 'emi, 'lige a'chigóriga
nokame ju 'emi napurigá nokame
ju alué e'wélala rey, 'la tabilé resí
lanti ka noká 'emi ramué nila. ¡'La
bijchiá e'wélala rey nisa 'emi, ra-
muéchigó e'wélala níwili júkuruchigó
'emi 'yuga nulame! 9 Ramué
napu ekí nóchali nígame niru
napu Esukristo nejí, Onorúgame
nujubá jáwale ramué napurigá
jaré rió galírale mo'árigame napu
meliboli ju. Niru napurigá ralámuli
getúmala ramué 'lige ajchémala,
'lige aminami alué santo ánjelitiri.
10 'Émika 'we machime koláleké
a'bopi 'lige ramueka pe tabilé 'la
'nátanti neraga etélime ju. 'Émika
Onorúgame a'walila nígame kolae
'lige 'émika eteme ju ramué tabilé
nígame niraga alué a'walí. 'Émika
'we 'la kolae napu'lige ralámuli
'we 'la niraga etechi 'emi 'lige
ramueka tabilé. Nobi alarigá
na'tálika tabilé 'la ju. 11 Senibí
'we e'luíme niru ramué 'lige
aminami asíriga balámilime niru
ramué. 'Lige asíriga o'chérame
o'páchaga e'yéname niru ramué.
'Lige ralámulika asíriga resí olame
ju ramué. 'Lige aminami tabilé
galégame niru ramué, pe ichúrimi
e'yéname niru ramué. 12 'Lige
aminami asíriga resibálime niru
ramué a'wágame nóchiga go'ame
meka. Napu'lige ralámuli 'we
cha anichi ramué olagá, ramueka
regá anélime ju: «Onorúgame 'la
gu'írasa 'la képá.» Napu'lige 'we
resí ikiachi ramué, asíriga 'la
anachálime niru ramué, tabilé resí
anigá. 13 Napu'lige alué ralámuli
cha anichi ramué olagá, ramueka
tabilé ayoga ra'ichálime ju alué
ralámuli 'yuga. 'Lige ralámulika
eteme ju ramué napurigá tabilé
najtékame neraga. Napurigá
repuga neraga etélime ju ramué.
14 Neka pecha oségó ye ra'íchali
napurigá 'emi chijunámala. Neka
oséguru bilé rejcholi ruigá na-
purigá ne bo'né 'kúchila neraga
napugiti neka 'we galeme 'emi.

15 Rekó we'ká nokae 'emi beniria,
nobi ne 'sié bajchá beníria 'emi,
'lige alekeri 'emi napurigá ne
'kúchila neraga ju. 16 Alekeri
neka nuláguru napurigá a'chigóriga
nokimela 'emi napurigá 'smi ne.
17 Alekeri jula ne Timoteo alemi,
alué napu ne 'we galegá eté na-
purigá ne inolá neraga, 'lige napu
'we a'lá sébili olame ju napurigá
najkí Onorúgame. 'Lige 'we a'lá
nirá ne. Timotéoka 'we a'lá animela
napu ne benírame ju napu ju Kristo
Esusi ra'icháli la. Alué ju napu ne
benírime ju bochígimi alé napu
napuíme ju ralámuli Onorúgame
oyérame. 18 Jaré 'emi regá aniá
mochí: «'Ma tabilé siné nawámala
Páulo jeka.» Alekeri 'we riola
mochí 'emi. 19 Neka pe yati neraga
simela Onorúgame 'la elísaká ne'chí,
'lige kulí 'we a'lá machimé ne ta'lá
Onorúgame a'walila nígame ko alué
ralámuli alanime. 20 Bilé ralámuli
'la Onorúgamete nulelime nísaká,
'we 'la machirume ju napu 'sime
ju. Jaré ralámuli Onorúgamete nule-
lime korime ju, nobi tabiléchigo
'la sébali olame júkó napu najkí
Onorúgame. 21 ¿Churigá najkí 'emi
napurigá ne simela 'emi kólimia?
¿Bilé gusí o'ká 'emi wejpisomia, o
'wéchala 'la ganíliga?

5

Jena ruwimela Onorúgame oyérame ka tabilé cha nokimélikó

1 Jaré ralámuli aní bilé 'emi 'we
cha 'siáráo me'tigá bilé ralámuli
tabilé Onorúgame oyérame. Aní
bilé alué Onorúgame oyérame
bejtego bilé mukí 'yuga napu
o'nola 'yula ju. 2 'Lige 'we ganíliga
mochígara 'emi abisibi 'we riola.
Iligá 'we chijunátékuru 'lige seweka
mochítékuru. Alué rió ala'sime 'ma
tabilé elítékuru napurigá bajkimela
alé napu beniame ju Onorúgame
nila ra'íchali. 3 Rekó ne tabilé
ajtigé napu 'emi mochí, nobi ne
alawálaka alé ajtí napu 'emi mochí,
'la alé ajtíganti káré ne. 'Lige neka
aníguru alué rió olagá chojkila
ko. 4 Napu'lige 'emi napuísa
Onorúgame nila ra'íchali benimea,
ne alawálaka alé ajtíchigó 'lige
aminami alé ajtíchigó Wa'lula Esusi
A'walila. Neka Esúsite nulérigime
ju, 5 'lige neka alekeri nuláguru 'ma
tabilé elíwaká napurigá bajkimela
alué rió alé napu 'emi napuíme
ju napurigá Satanasi abichibi
olámala alué rió napurigá bo'né
najkí 'lige alarigá alué rió ku
guwana na'támala. 'Lige alarigá
bo'né alawala tabilé gastigáriwa
napu'lige ku nawachi Wa'lula
Esusi.
6 Tabilé riólimili ju 'emi tabilé
che nokame kórigá, aka 'ma 'la
machíché 'emi regá anime ra'íchali:
«Bilé ralámuli cha 'sime pe arigá
a'résiga tabilé gastigáriga, 'ma
uché jaré ralámuli a'chigóriga
nokimela.»*
7 'Ma tabilé eliwa napurigá
alué rió bajkimela alé napu
'emi napuíme ju, napurigá uché
jaré tabilé a'chigóriga nokimela.
Aka 'émika 'ma 'la bi'wígame
alawégame júpaché napugiti
Krístoka me'líriligame bilena gu-
lusichi ujchagá ramué gu'íriga.†
8 Alekeri 'ma a'rewa chibi noká
iligá aminacho 'we 'la oyérawa
Kristo, 'ma a'rewa alué 'nátali
chibi nokianti na'tálime. Iligá
'we 'la bijchiá ra'ichawa, tabilé
chibi nokiboa 'lige aminami tabilé
na'tawa chibi olianti uché jaré
ralámuli.
9 Neka uché bilena apélichi
ruyéturu napurigá 'emi tabilé
napuíka e'yénamala alué ralámuli
'yuga napu pe uché jaré umugí
'yuga okoka e'yéname ju napu
tabilé a'boi 'yula ju. 10 Neka tabilé
anime ke aní napurigá 'emi tabilé

* **5:6** Páulo anile: «Pe'tá kawali ro'ésiga arina, bochígimi párisichi na'lome kárigó.» † **5:7** E'nesi glosario «Páscua».

napuímala alué ralámuli 'yuga
napu tabilé Onorúgame oyérame
ju napu pe we'ká umugí 'yuga
okoka e'yéname ju 'lige koruka
e'yéname e'karúgame tábiri tabilé
a'boi nila, 'lige alué napu chigoga
e'yéname ju, 'lige alué napu pe
e'karúgame tábiri oyérame ju napu
tabilé Onorúgame ju. Aka jena
gawichí ejperéliriká abirigáchigo
ejperélawagó alué ralámuli 'yuga
napu cha nokame ju. 11 Neka
pe regá anigá anié 'emi tabilé
napuímio alué ralámuli 'yuga napu
anime ju: «Neka 'la Onorúgame
oyérame ju.» 'Lige pe tabilé e'wame
nisa napu Onorúgame nulá 'lige pe
e'tégili e'yéname nisa, chibi nokigá
e'yéname. Tabilé go'meli ju 'emi
alué tabilé e'wame ralámuli 'yuga.
12 Neka tabilé lisensia nígame
ju napurigá gustisia olámala
alué ralámuli 'yuga napu tabilé
Onorúgame oyérame ju. Alueka
Onorúgame 'símili júkuru gastigaria,
13 nobi 'émika 'la lisensia nígame
ju napurigá gastigárimala bilé
rió Onorúgame oyérame cha 'sisa.
Alekeri 'émika 'ma tabilé elímili
júkuru napurigá alué cha'sime
bajkimela napu 'emi napuíme ju
Onorúgame nila ra'íchali benimea.‡

6

Jena ruwimela na'áusaká jaré ralámuli Onorúgame oyérame a'bopi gatémili ko

1 Napu'lige jaré 'emi na'áwame
nisa uché bilé oyérame 'yuga,
'liko ¿chonigá 'émika nejkúrili
tánime júkó alué e'wélala napu
tabilé Onorúgame oyérame ju
napurigá gatémala alué na'áwali?
Iligá tániwakuru nejkúrili bilé
Onorúgame oyérame napurigá
gatémala alué na'áwali. 2 ¿Tabilé
machí 'emi abiena gatélime ko
ramué suwábaga ralámuli jena
wijchimoba ejperégame? Aka
'emi nokimela júpaché ra'íchali
gatea ralámuli jena ejperégame
'yuga. 'Liko ¿chonigá tabilé
gateme júpaché 'emi alué na'áwili?
3 ¿Tabilé machí 'emi gatémili ko
alué santo ánjeli 'yuga ramué napu
Onorúgame oyérame niru? ¡Aka
alekeri abéchigo 'la gatéwili júkó
ye jena gawichí nerúgame na'áwili!
4 'Liko ¿chonigá 'émika gateme
júkó alué na'áwili alué e'wélala
mochígichi napu tabilé Onorúgame
oyérame ju? 5 Neka yeti ruwíguru
napurigá 'emi 'la chijunámala.
Aka mochíché jaré Onorúgame
oyérame 'we ejebénigame napurigá
gatémala na'áwili nerúlasaká. 6 'Lige
'émi na'áwasaká, ¿chonigá simíbame
júpaché alé napu mochí e'wélala
nulame napu tabilé Onorúgame
oyérame ju napurigá gatémala alué
na'áwali?
7 'We enátiri ju nakolia 'emi
a'bopi níriga. Pe a'kéwaguru chibi
anichi 'emi olagá. 'Lige aminami
pe etéwaguru 'emi nila chigochi.
8 Iligá 'émika 'we resí nokame ju,
'ma chigome ju 'emi alué uché jaré
Kristo oyérame nila tábiri.
9 ¿Tabilé machí 'emi alué cha
nokame ralámuli tabilé simíbame
ko alé napu ajtí nulá Onorúgame?
'Emi ralámuli, tase tonto niwa.
Ralámuli alué tabilé a'boi 'yula
umugí 'yuga o'kome 'lige alué
Onorúgame neraga eteme alué
e'karúgame tábiri napu tabilé
Onorúgame ju, 'lige aminami
alué rióchoká okome, 10 'lige
chigórigametiri, 'lige ralámuli alué
napu 'we niga mochínilime ju
we'ká tábiri, 'lige alué 'we ba-
jime rekútame, 'lige alué chátiri
ra'íchame uché jaré ralámuli olagá,
'lige alué 'yégametiri napu pe
'yégiga bujeme ju enomí uché
jaré nila. Alué ralámulika tabilé
siné simámala alé napu ajtí
nulá Onorúgame. 11 Jaré 'emi

‡ **5:13** E'nesi Deuteronomio 17:7 'lige 22:21.

a'chigóriga nokame nile napurigá cha nokame, nobi Onorúgame 'láchigo e'kálekó, 'lige wanápale napurigá aleké oyérame nímala. Alué Wa'lula Esukristo a'walila 'sile gatea, 'lige aminami Wa'lula O'nó Onorúgame Alawala si 'sile gatea.

Jena ruwimela tabilé cha nokiame ko

12 Jaré 'emi regá anime ju: «Onorúgameka 'la lisensia nejí napurigá suwábaga nóchali newawa», nobi jaré nóchali tabilé 'la ju newalía. Neka alekeri tabilé nocha chátiri nóchali napugiti alieti nóchalika pecha gainámaréko ne a'rea. 13 'Lige abiena regá anime ju jaré ralámuli: «Go'ámeka ropachí asíbame ju, 'lige ropaka go'ame ajchilime ju.» 'La bijchiá ju, nobi Onorúgameka 'ma suwamio ye oká tábiri napu ju ropá 'lige go'ame. Onorúgameka pecha newale ko ramué napurigá apiépiri umugí 'yuga okópua. Onorúgameka newálekuru ramué napurigá Onorúgame Alawala pachágana ramuechi asimela, napugiti ramueka Onorúgame nila niru. 14 Bilé rawé Onorúgame bo'né a'walílate ajánamala ramué napurigá ramué ajagá mochiwa a'chigóriga napurigá ajánale Wa'lula Esukristo.

15 'Émika Onorúgame Alawala ajchágame júkuru, 'liko 'émika napurigá Esukristo alarigá júkuru alué napu 'pa rewagáchika julárigame nílige Onorúgamete. Alarigá nísaká, 'liko 'emi níriga tabilé 'yuga o'kómili ju alué umugí napu we'ká rió 'yuga o'kome ju. ¡Alanokiáká tabilé 'la ju! 16 ¿Tabilé machí 'emi, 'emi 'yuga o'kósaká alué umugí we'ká rió 'yuga o'kome, 'ma pe bi'lepi sa'pá gainamio 'emi sa'pala 'yúriga 'lige alué umugí sa'pala 'yúriga? Pe a'chigóriga ju napurigá anélige Onorúgame alué Arani 'lige Eba 'we 'ya. Regá anele: «'Emi oká ralámuli pe bi'lepi ralámuli neraga nímala.» 17 Bilé rió 'la oyérame nísaká Wa'lula Onorúgame 'la Onorúgame Alawala alawégame ju. 'Lige alekeri bilé ralámuli 'lige Onorúgame pe bi'lepi alawégame ju.

18 'Lige neka alekeri nuláguru: ¡Tabilé e'wiwa alué mukí we'ká rió 'yuga gojchime repachi! ¡Iligá yati simawa se'wí! Jaré chátiri nóchali tabilé resí olame ju bo'nepi. Napu'lige bilé rió 'yuga gojchisá bilé mukí we'ká rió 'yuga gojchime, asíriga resí ikime ju bo'nepi. 19 ¿'Émika tabilé machí 'emi ko Onorúgame Alawala re'obala, 'lige Onorúgame Alawala 'émichi bejtégame ko, alué alawá napu 'emi 'yáliru? Aka Onorúgame ká'é ramué nuleme. 20 Onorúgame júlale bo'né Inolá napurigá mukumela 'emi gu'íriga napurigá 'emi buyámala alé resítirichi. Alekeri 'we 'la nirawa Onorúgame 'lige aminami 'we 'la 'nátaga járowa 'emi a'bopi.

7

Jena ruwimela churigá ejperélimio alué ralámuli napu 'yúgame ju

1 Jípeko ne nejémala alué napu 'emi ne'chí rukélige i'bé osilite ra'íchiga. ¿Ta'lá ju napurigá bilé rió bi'neli bejtega asimela tabilé mukí 'yuga? 2 Aka 'la júpaché nobi abéchigo 'la ju napurigá bilé rió reimela bilé mukí napurigá tabilé na'támala bilé mukí 'yuga gojchianti. 'Lige aminami bilé mukí reimela rió napurigá tabilé na'támala rió 'yuga gojchianti. O'maka machiáguru tabilé 'la ka jipe jena wijchimoba. 3 Bilé rió upégame, alueka 'la ju napurigá 'yuga gojchimela bo'né upila. 4 Bilé mukí rió 'yúgame, alueka 'la e'wímili júkuru bo'né 'yula. Napu'lige rió 'yuga gojchinálisa alué mukí 'yuga, alué mukí 'la

e'wímili júkuru bo'né gunala.
A'chigóriga ju rió 'yuga. Napu'lige
alué mukí 'yuga gojchinálisa
alué rió bo'né 'yula, 'liko alué
rió 'la e'wímili júkuru alué mukí
bo'né 'yula. 5 'Emi 'la nirásaká
napurigá tabilé napuíka okómala pe
u'kabi rawé 'la ju, pe u'kabi rawé
ra'ichánilisaká 'emi Onorúgame
'yuga. 'Lige a'kinana 'ma ra'ichasa
Onorúgame 'yuga, ku napuíka
okómili ju napurigá tabilé chátiri
'nátili 'yámala Satanasi.

6 Neka pe bilé rejcholi ruwíguru,
tase bilé nulalí. 7 Neka abé 'la
nirá nili napurigá 'emi mochímala
napurigá ne, tabiléchigo o'maka
alarigá nírukó. Nobi Onorúgameka
se'unátiri 'nátali 'yame ju a'pílipi
ralámuli.

8 Alué 'oni mochígame abé 'la
ju tabilé rewá, 'lige alué umugí
gunámakame abé 'la ju tabilé uché
rewá. 9 Alué napu tabilé anáchame
ju tabilé mukí 'yuga gojchigá,
abé la julke napurigá newímala
napurigá tabilé na'támala mukí
'yuga gojchianti.

10 Neka ye nulalí 'yáguru alué
ralámuli napu newíkame ju 'lige
abiena alué napuíka mochígame.
Ye nulalika tabilé ne nila ju, pe
Onorúgame nulalila ju: Mukika
tabilé a'rémili júkuru bo'né gunala.
11 Siné kachi a'résaká, 'liko tabilé
'la ju napurigá uchéchigo siné
rewimela se'nú rió, iligá abé 'la
júleké tabilé rewá o abé a'lá júleké
ma napurigá alué mukí chéchigo
siné pe aba aleké rió 'yuga asimela
napu 'yuga ajtílige. 'Lige tabilé 'la
ju napurigá bilé rió a'rémala mukí
bo'né 'yula.

12 Alué uché jaré ralámuli
Onorúgame oyérame, neka yeti
rejcholi ruyéguru. Yeka tabilé
Onorúgame nulalila ju, yeka pe ne
nila rejcholi ju. Bilé rió Onorúgame
oyérame 'yúgame nisa bilé mukí
tabilé Onorúgame oyérame, alué
mukí tabilé a'rénilisa alué rió,
'liko alué rió tabilé a'rémili júkuru
alué mukí bo'né 'yula. 13 Bilé
mukí Onorúgame oyérame bilé rió
'yúgame nisa tabilé Onorúgame
oyérame 'lige alué rió tabilé
a'rénilisaká alué mukí 'liko alué
mukí tabilé a'rémili júkuru alué
rió bo'né 'yula. 14 Onorúgameka
'la niraga eté alué rió napugiti
alué mukí napu bo'né 'yula
ju Onorúgame oyérame kame.
'Lige alué rió 'la oyérame nisa
Onorúgame 'lige alué mukika
tabilé, 'liko Onorúgameka 'la niraga
eté alué mukí napugiti alué rió
napu bo'né 'yula ju 'la Onorúgame
oyérame kame. 'Liko Onorúgameka
'we 'la tebúmala alué ralámuli
'kúchila napugiti bilé alué o'nola 'la
Onorúgame oyérame kame. 15 Bilé
rió tabilé Onorúgame oyérame bilé
mukí 'yúgame nisa Onorúgame
oyérame, 'lige a'rénilisa alué rió alué
mukí, 'liko a'rémili júkuru. Bilé
mukí tabilé Onorúgame oyérame
bilé rió 'yúgame nisa Onorúgame
oyérame, 'lige a'rénilisa alué mukí
alué rió, 'liko a'rémili júkuru.
Onorúgameka tabilé najkí napurigá
na'áwaká ejperélamala. 16 Abé 'la ju
napurigá tabilé rojámala 'emi. Iligá
'emi Onorúgame oyérame gu'írimili
júkuru 'emi a'boi 'yula 'la napurigá
Onorúgame oyérame nímala.

17 A'pílipi ralámuli a'chigóriga
ejtebímili júkuru napurigá nílige
napu'lige Onorúgame bayélige
napurigá alué ralámuli Onorúgame
oyérame nímala. Bi'neli asisáká,
'liko peba bi'neli asimeli júkuru.
'Yúgame nísaká 'liko 'yuga asimeli
júkuru. Alarigá nulé ne suwábaga
ralámuli napu ekí Onorúgame
oyérame ju. 18 Bilé ralámuli
jurío nísaká, tabilé a'rémili júkuru
napurigá nokame ju ralámuli
jurío. 'Lige bilé ralámuli tabilé

* **7:18** E'nesi glosario «circuncisión».

jurío nísaká, tabilé a'chigóriga
'símili júkuru napurigá nokame ju
ralámuli jurío.* 19 Onorúgame níriká
peba abisibi najtékame ju ralámuli
rekó jurío ke o tabilé jurío ke,
napugiti abéchigo najtékame kame
'we 'la sébali oliá napu Onorúgame
nulá. 20 A'pílipi ralámuli a'chigóriga
ejtebímili júkuru napurigá nílige
napu'lige Onorúgame oyérale.
21 Jaré 'emi ralirúgame nísaká
napurigá nochámala 'emi tabilé
najtétiga, tabilé chéláwa. 'Lige
alué wa'lula napu 'emi nuleme
ju regá anisá: «'Émika 'ma tabilé
nochámili ju napurigá ralirúgame
neraga», 'liko alarigaka asíriga
'la ju. 22 Bilé ralámuli ralirúgame
nísaká, 'lige 'we 'la oyérame nisa
Onorúgame, Onorúgame 'yásaká
'we 'la 'nátali 'liko alué ralámuli
'ma tabilé ralirúgame niraga
'nátame nímala. 'Lige alué ralámuli
napu tabilé ralirúgame ju, alueka
na'támala napurigá ralirúgame ner-
aga Onorúgamete. 23 Onorúgame
'ma najtétale Kristo júliga jena
wijchimoba napurigá mukumela
ramué gu'íriga, alekeri Kristo 'smi
ramué nulea. 'Ma tase ralámuli
nokame ju ramué nulea, Kristo
'smi 'nátali 'ya ramué. 24 Alekeri
'emi Onorúgame oyérame napurigá
ne, a'chigóriga ejtebímili júkuru
'emi napurigá nílige napu'lige
Onorúgame oyeria.

25 Jípeko rejcholi benírimala ne
alué ralámuli napu tabilé 'cho
'yúgame ju. Ye rejchólika pe ne
nila ju, 'lige Onorúgame 'smi ne'chí
gu'iria napurigá ne 'we 'la benigá
benírimala ye rejcholi. Onorúgame
'we 'la na'temá ne'chí, alekeri
gu'írame ju ne'chí. 26 Neka abé
'la nirá nili napurigá 'emi tabilé
rewimela napugiti jipe pecha 'la
ka jena wijchimoba, napugiti 'we
resíriga kame jena wijchimoba.
27 Mué rió mukí 'yúgame nísaká,
tabilé a'rewa. Tabilé 'yúgame
nísaká mukí alarigá rejpiwa. 28 Bilé
rió mukí rewisá, a'lá ju, 'lige bilé
mukí rió rewisá abiena 'la ju. Nobi
alué ralámuli 'yúgameka i'sínimi
tabilé ganíliga mochímala. Neka
tabilé najkiéke'é napurigá resí
nílamala 'emi.
29 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ramué, neka ye ruwíguru.
Tabilé we'ká rawé rokáré we'ká
e'karúgame tábiri simírimia asíriga
enátiri, 'lige aminami gawítiri 'ma
gajúmala. Bilé rió níriga mukí
'yúgame pecha mukicho 'nata
asiame júkó, abé 'la ju Onorúgame
nila 'nátali na'talia. 30 Alué
ralámuli napu 'we seweka mochí,
alueka 'we ganíliga mochímili
júkuru, 'lige alué napu 'we
ganíliga mochí, alueka 'we seweka
mochímili júkuru. Alué napu 'we
enomígame ju, alueka napurigá
tabilé enomígame niraga mochímili
júkuru. 31 Ralámuli napu 'we uneme
ju we'ká e'karúgame napu nerú
jena wijchimoba, tase 'me na'tawa
alieti unélinti, iligá abé 'la ju e'walia
napu nulá Onorúgame, napugiti
'ma pe u'kabi rawé rokáré kame
napurigá suwibamia ye gawí.
32 Neka najkié napurigá 'la
ganíliga ejperélamala, tabilé we'ká
'nátaga. Bilé rió Onorúgame
oyérame napu tabilé 'yúgame ju
mukí, alueka pe Onorúgamecho
na'tálila 'nata ajtime ju napurigá
'la ganíliga asimela alué rió 'yuga.
33 Nobi alué napu mukí 'yúgame
ju, alueka we'ká 'nátame ju jena
wijchimoba nerúgame tábiri na-
purigá bo'né 'yula ganíliga asimela.
34 Bilé rió mukí 'yúgameka asíriga
we'ká tábiri 'nátame ju. Bilé
mukí Onorúgame oyérame tabilé
'yúgameka, alueka pe Onorúgame
nochálilacho 'nátame ju 'la sébali
olagá napu Onorúgame najkí.
Bilé mukí rió 'yúgameka abéchigo
'nátame ju tábiriti nochálime na-
purigá bo'né 'yula 'la ganíliga
asimela.

35 Neka ye ra'íchali ruwíguru
nejkúriga, pecha ne'óchaga anígó
neka. Neka najkigá aní napurigá
'emi abé 'la nochámala Onorúgame
nila nocháliláchi, tabilé chéré rekó
'yúgame ke o tabilé 'yúgame ke.
36 Bilé rió mukí taga asisáká,
'lige okáraga 'ma e'wele nisa, 'lige
napuínilisa, 'liko abé 'la ju newía
napurigá napuíka mochímala,
Onorúgameka tabilé gastigárime ju
ralámuli newichi. 37 Bilé rió tabilé
rewinálisaká bilé mukí, 'lige tabilé
'nátame nisa mukí 'yuga gojchiame
a'lá ju rekó tabilé rewae. 38 A'lá
ju rekó bilé rió mukí rewae nobi
abéchigo a'lá júkó tabilé rewae.
39 Bilé mukí rió 'yúgame, alué
mukika aba alué rió 'yuga
o'chérimili júkuru. Alué rió
mukusáká 'liko alué mukí chebilé
rió reimeli júkuru. Iligá alué rió
Onorúgame oyérame nímili júkuru.
40 Neka 'nátaguru abé 'la ganíliga
asimeo alué mukí bi'neli asagá,
tabilé uché rewisá. Neka mayé nili
Onorúgame Alawala nejío ye 'nátali.

8

Jena ruwimela tabilé che anilime ko alué ralámuli napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame

1 Jípeko ne nejémala alué uché bilé
ra'íchali napu 'emi rukénié, ta'lá 'la
ko go'aa alué go'ame napu mono
kógirime ju napu tabilé Onorúgame
ju o tabilé 'la kómá. Suwábaga ra-
mué 'la benégame niru pee ko, nobi
napu'lige benisuga we'ká tábiri 'we
riólaga e'yénilime niru ramué. Iligá
'la niraga etélime júkuru ralámuli
tabilé riólaga, alanokiáká abé 'la
ju. 2 Bilé rió 'we benégame ner-
aga 'nátame ka, pe tabilé benégame
ju. 3 Onorúgameka 'we 'la machí
chieri ralámuli 'we niraga eteme ko
Onorúgame, 'lige Onorúgameka 'we
galegá eteme ju alué ralámuli.
4 'Liko ¿chonokiboa? ¿Go'poa
alué go'ame napu kógilime ju alué
mono? 'We 'la machiáguru ramué
alué mono pe tabilé Onorúgame ko,
'lige pe bi'lepi ko Onorúgame. 5 Jaré
ralámuli 'we tánime ju nejkúrali alué
e'karúgame tábiri napu nerú 'pa
rewagachi 'lige jena wijchimoba,
6 nobi ramueka machiágó pe
bi'lepi ko Onorúgame napu ju
ramué O'nola. Alué 'sile suwábaga
tábiri newá. 'Lige ramueka aleké
oyérame niru. 'Lige aminami
pe bi'lepi ju Wa'lula napu ju
Esukristo. Onorúgameka nulele
Esukristo napurigá newámala ye
gawí 'lige rewagá, 'lige Esukristo
'sime ju a'walí nejía napurigá
ejperega mochiwa ramué.

7 Nobi jaré ralámuli Onorúgame
oyérame tabilé 'la machime ju yeti
tábiri. Alueka 'nátame ju alué mono
ajágame ko, 'lige bijchígime ju alué
go'ame kógirime ko alué 'la bijchiá
Onorúgame, nobi alué ralámuli
alué go'ame go'sáká, we'ká 'nátame
ju mayega 'we cha nokáligo alué
go'ame go'sá. 8 Nobi Onorúgame
níriká tabilé chéré rekó go'ae o
tabilé go'ae alué go'ame. Rekó
go'suga alué go'ame, pecha abé 'la
na'táwili júkó Onorúgame 'yuga o
tabilé go'suga ma. 9 Nobi suwábaga
'emi 'la 'nátaga go'poa suwábaga
alué go'ame napu go'yame ju 'emi
napurigá alué uché jaré ralámuli
napu kulí 'la oyérame ju Onorúgame
tabilé chélámala. 10 Jaré alué
ralámuli etesa 'emi go'ame go'yá
mochígichi alué mono kógirime,
'liko alué ralámuli na'támala 'we
a'lá ko go'ame go'aa mono kógirime
'lige aminami mayémala ajágame ko
alué mono. 11 'Liko alué napu pe
kulí 'la oyérame ju Onorúgame 'we
'la kólámala alué mono oyérilia, 'lige
'ma a'rémala Kristo oyeria, alué
napu mukule alué ralámuli gu'íriga.
12 Pe mué chojkila nímala alieti
'nátachi alué ralámuli napu pe kulí
'la oyérame ju Onorúgame. Krístoka
tabilé galeme ju alanokiachi

ramué. 13 Neka alekeri tabilé
siné go'mela alué go'ame napu
kógirime ju alué mono napugiti ne
go'sáká alué go'ame, pe guwana
na'támala alué ralámuli napu pe
kulí 'la oyérame ju Onorúgame.

9

Jena ruwimela tachiri nochámili ko bilé Esukristo nochálilachi nóchame

1 Neka Esukrístote nulérigime
ju. Neka etégimpá Esusi ra-
mué nuleme. 'Émika chojkile
Onorúgame oyeria napu'lige 'la
bijchígile 'emi napu ne benírie.
2 Rekó jaré ralámuli 'natie ne tabilé
Esukrístote nulérigime ko, nobi
'émika 'wéchigo 'la bijchígilikó na-
pugiti 'émika Onorúgame oyérame
kame, 'lige alekeri 'we 'la ma'chiná
néré 'la Esukrístote nulelime ko ne.
3 Neka regá anéguru alué ralámuli
napu 'we cha anime ju ne'chí
olagá: 4 ¿Tacha 'la ikiáré napurigá
Bernabé 'lige ne go'ame taa?
5 'Lige aminami, ¿tacha 'la ikiáré
napurigá ramué 'la rewiboa umugí
'la Onorúgame oyérame napurigá
ramué si e'yénamala a'chigóriga
napurigá 'sime ju alué Pegro
'lige alué uché jaré Esukrístote
nulelime, 'lige a'chigóriga napurigá
nokame ju suwábaga alué Wa'lula
Esusi bonila? 6 ¿Pecha ramuecho
nocháwili júkó Bernabé 'lige ne
go'ame meka? 7 ¿Chieri sontalo
nóchame ju bo'nepi najtétiga
go'ame? Bilé ralámuli echisá i'wilí,
¿tacha go'yame ju alué i'wilí rakala?
'Lige bilé ralámuli napu tebume ju
bo'né bukula chibá, ¿tacha bajime
ju rechí chibá sunasa? 8 Yeka tabilé
ne nila 'nátili ju. Alarigá aní Moi-
sesi nila nulalí. 9 Aka regá anime
osilí osálipeché Moisesi: «Tabilé
bulewa roló chu'ala napu'lige
nochalia ri'ligó olá, iligá 'la eliwa
napurigá go'mela a'tabemi.»
Onorúgameka tabilé regá ra'íchiga
anile pecha rolocho na'temaka
anile ko. 10 Onorúgameka pe
ramué na'temaka anile. ¿Ta'lá
bijchiá ju? Abiena napu'lige bilé
rió asará, 'lige napu'lige bilé rió
ri'ligó wejpichá, 'we a'lá machime
ju a'kinana rawé go'meo. 11 Pe
a'chigóriga niru ramué. Alué
napu ramué benírigа e'yéniru,
alueka ju napurigá ri'ligó echiame.
'Liko tacha 'la ikiáré napurigá
'emi nejímala a'tabemi go'ame.
12 Uché jaré ralámuli 'la ikiáré
go'ame narea, ramueka abéchigo
'la ikiáréliwa go'ame narea.

'Liko ramué abiena ikiáré
napurigá narépua alué tábiri.
Ramueka tajsinéchigo tálime júkó
bilé tábiri. Tabilé najkiá napurigá
ralámuli na'támala ramué 'we
meme nírigo, 'lige aminami tabilé
najkiá napurigá na'támala ralámuli
ramué pe Onorúgame ra'ichálila
ruigá meme nírigo. Neka pe
iligá najkí napurigá ralámuli pe
Kristo ra'ichálilachi na'támala.
13 Ralámuli alué napu nóchame ju
wa'lú re'obachi pachá 'we go'yame
ká'é ralámuli a'pálala go'ame alué
Onorúgame kógilime. 'Lige abiena
alué ralámuli napu nóchame ju alé
wa'lú re'obachi ma'chige mesa
repuka 'we go'yame ká'é go'ame
napu ekí go'ame jáwame ju ralámuli
Onorúgame kógimia. 'Emi 'we a'lá
machíguru alué alarigá ko. 14 Aka
abiena nuláché Onorúgame na-
purigá alué ralámuli napu benírame
ju Onorúgame nila ra'íchali narémili
ko go'ame ralámuli a'pálila alué
napu gepume ju Onorúgame nila
ra'íchali. 15 Neka pecha 'wesi
tábiri táame júkó. Neka pecha
oségó 'emi napurigá 'emi bilé
tábiri nejímala. Neka mukusá nili
e'lowika tabilé tábiri tániga 'emi.
Neka abé ganílame ju benírigа
tabilé tábiri taga.

16 Neka tabilé riólame ju
napu'lige Onorúgame ra'ichálila
ruyea ralámuli. Pe ne nochálila
ju. Ne tabilé benírasaká ye

ra'íchali 'liko Onorúgame ne'chí
gastigárimala. 17 Ne bo'né na'tásaká
ye ra'íchali benírimia ralámuli, 'liko
'we 'la nímili nílekuru napurigá
ralámuli najtétamala ne'chí. Nobi pe
Onorúgame 'sile ko nulá napurigá
ne benírimala ye ra'íchali, 'liko ne
pe 'la sébali oláguru napu nulá alué.
18 'Liko ¿chonigá tabilé goblálome
júpaché ne Onorúgame ra'icháliła
benírigа? ¿Tachiri narémalaché
ne? Neka 'we ganílame ju ralámuli
benírigа. Neka tabilé najkí na-
purigá ralámuli najtétamala ne'chí.
Pe alarigá 'la ju.

19 Rekó tabilé 'wesi nulé ne'chí,
neka pe pioni neraga eyéname
ju ralámuli gu'íriga. Alarigá
gu'írame ju ne we'ká ralámuli
napurigá 'la bijchígimala Kristo
nila ra'íchali. 20 Napu'lige ne
eyena alué jurío ejperélachi, neka
napurigá jurío neraga eyéname ju.
Neka gu'íriniliga 'siame napurigá
'we 'la bijchígamala Kristo nila
ra'íchali alué ralámuli. Alekeri
'we 'la sébali olame ju ne napu
nulá Moisesi nila nulalí tabilé
che anigá. 21 Napu'lige eyena ne
alemi napu ejperé alué ralámuli
napu tabilé jurío ju, neka oyame ju
napurigá alué ralámuli napu tabilé
jurío ju, neka gu'íriniliga 'siame
napurigá 'we 'la bijchígamala
Kristo nila ra'íchali alué ralámuli.
Nobi neka tabiléchigo a'reme júkó
Onorúgame nila nulalí napugiti
neka Krístote nulalime kame.
22 Napu'lige ne ajtigá alué ralámuli
ejperélachi napu pe kulí 'la oyérame
ju Onorúgame, néchigó a'chigóriga
oyame ju napurigá alué ralámuli
napugiti neka pe gu'íriniliga 'siame
alué ralámuli napurigá Kristo
a'walí 'yámala alué ralámuli. 'Lige
aminami neka 'we 'la 'nátaga
eteme ju churigá 'nátame ko a'pílipi
ralámuli. 23 Neka alarigá 'sime ju
napugiti neka 'we ganíliga benírime
kame Onorúgame nila ra'íchali, 'lige
ne alarigá 'sisa 'la narémala ne
semati raweli.
24 Aka ne bilé tétali ruyémala 'emi
napurigá 'emi 'we 'la námamala.
Aka bilé roibí nerúgichi alé Gresia
anilichi, aka we'ká ralámuli júmame
júpaché roweka, nobi pe bi'lepi
meme júpaché. Aka a'chigóriga
júpaché Kristo oyérilia napurigá
bilé roibí. 'Liko 'we júmpua 'la
sébali olamia napu Onorúgame
najkí. 25 Napuyépiri rió napu
rowémili ju, 'we a'lá 'nátame
ju be'bé neraga ta'chó pasichi
roibí. Alué rioka alarigá 'sime
júkuru ménilia bilé gorona aurélite
newárigime, alué tabilé we'ká rawé
anáchame. Ramueka nocháli me
niru Onorúgame nocháli lachi
méniliga alué tábiri napu senibí
anáchame ju.* 26 Napu'lige ne
newá alué nóchali napu Kristo 'yaa
ne'chí, neka tabilé nóchame ju na-
purigá bilé rió roweme alué napu
tabilé 'nátame ju mélime. 27 Neka
'we 'la 'nátame ju alué napu ne
beniri, 'lige 'we 'la sébali olame ju
ne alué napu ne beniri. Neka tabilé
najkiame napurigá Onorúgame
animela tabilé naremio ne semati
raweli pecha sébali oláligime ne
napu ne nulá napurigá sébali
olámala uché jaré ralámuli.

10

Jena ruwimela 'we 'la e'wílime ko alué 'we 'la bijchiá Onorúgame 'lige aminami 'we 'la ra'icháli me ko alué olagá

1 'Emi Kristo oyérame napurigá
ne, 'we 'la na'táwaká 'emi, alué
'emi rijimala 'we 'ya mochígame*
napu'lige júmasa alé Ejipto
mochiga, nolí bajchabemi enale
napu e'yénale alué ralámuli, 'lige
suwábaga alué ralámuli simárale

* **9:25** Ralámulika tabilé roweme ju bilé gorona méniliga. Alueka pe meme ju chiní, 'lige ba'nasoli. 'Lige aminami tabilé 'nátame ju churigá memia alué roibí.

* **10:1** E'nesi glosario «ancestor».

alé wa'lú ba'wí ilígichi napu Ba'wí
Sejtákame anilichi ju. 2 Alekeri 'we
a'lá machirú alueka 'la Moisesi
oyérame níligo, napugiti alué
Moisésika wa'lula níligame alué
ralámuli nuleme. 3 Suwábaga alué
ralámuli go'ale alué go'ame napu
Onorúgame 'yale. 4 'Lige abiena
bajile alué ba'wí napu Onorúgame
'yale napu ma'chínale bilena wa'lú
rejtechi. Alué rejteka pe Kristo nile
napu alué ralámuli 'yuga oyame
nílige. 5 Amulí suwábaga alué
ralámuli tabilé e'wale napu nulale
Onorúgame. Alekeri Onorúgameka
tabilé ganíliga asale alué ralámuli
'yuga. Onorúgameka me'ale alué
ralámuli alé jami tabilé ba'égichi.
6 Suwábaga ye pe tétali ju ramué
'yuga napurigá ramué tabilé
korúpua chibi nokianti napurigá
nokale alué ralámuli. 7 Alekeri 'emi
tabilé tániwa nejkúrali alué mono
napu ralámuli 'we 'la niraga etele
napurigá Onorúgame neraga na-
purigá nokale alué ralámuli 'we 'ya
mochígame. Aka Onorúgame nila
ra'íchali regá aníché: «Ralámulika
pe'wé go'yá mochile 'lige aminami
bajía mochile 'lige aminami yawile
alé o'wemi rawega jaga napu ilile
alué besero 'órote newárigime.»†
8 'Lige aminami tabilé 'yuga
gojchiame júkuru bilé mukí tabilé
bo'né 'yula. Alarigá nokale jaré
alué ralámuli, alekeri suwile bilé
liá aminá bakiá mili ralámuli
bilé rawé kachi. 9 Tabilé chibi
nokiboa pe machináliga chiéniko
gastigárimio Onorúgame. Jaré
alué ralámuli alarigá nokale,
alekeri Onorúgameka sinowí júlale
napurigá alué ralámuli suwimela
sinowite u'chúsiga. 10 Tabilé che
aniboa Onorúgame tabilé 'la sébali
olame ko napu sébali olámoríle.
Jaré ralámuli alarigá nokale, 'lige
alekeri Onorúgame júlale bilé santo
ánjeli ralámuli me'ame. Alué 'sile
alué ralámuli me'á.

11 Napu ikile alué ralámuli
'ya ejperégame, alueka pe tétili
nile ramué 'yuga. 'Lige alek-
eri osáliru alé apélichi napurigá
ramué 'la machiboa napu jipe
rawé ejperégame niru, napurigá
machiboa alieti tábiri tabilé newati
ko. 'Ma pe u'kabi bamí rokáré
gawí suwibamia. 12 Alué napu
'nátame ju 'ma tabilé che nokimeo,
¡'we 'la 'nátaga tase guwana ru-
jsúpua! 13 Aka suwábaga ralámuli
i'sínimi cha nokinálime ká'é, nobi
Onorúgameka 'wéchigo 'la gu'írame
júkó napurigá tabilé cha nokimela.
'Lige alekeri 'we 'la bijchígilime ju
Onorúgame 'we 'la nejkúrime ko.
14 'Emi napu ne 'we galegá eté,
tase tániwa iwérali alué mono
napu tabilé Onorúgame ju. 15 'Emi
ralámuli asíriga 'la 'nátame júkuru,
alekeri 'we a'lá námaka gepuwa
alué napu ne ruimeli ju mach-
ináliga pala bijchiá ko o tabilé.
16 Napu'lige bajilia alué i'wilí
ba'wila, bajchá cheliera i'lime
júkuru Onorúgame nélegá Esusi
mukúligo bilena gulusichi ramué
nila gastigo o'togá, 'lige aminami
go'ame júturu baní nélagá churigá
mukúligo Esusi 'lige churigá ku
ajánaligo. Yeka pe aniame kéré
ramuéchigó ku ajániwili ko. 17 Rekó
asíriga we'ká nírige ramué, pe
abaleké baní go'yame niru. Yeka
ruyame kéré ramué pe bi'lepi
'nátali 'nátame nírigo napu 'nátame
ju Kristo.
18 Aka 'la na'táwabala alué
ralámuli alé Israeli ejperégame, aka
sa'pá go'yame júché Onorúgame
kógilime alé mésachi ajchárigame.
Alueka pe aniame kéré alué
ralámuli pe bi'lepi 'nátali 'nátame
ko Onorúgame 'yuga. 19 ¿'La námilia
'emi napu ne ruwí jipe? Alué mono
napu kógilime ju, ¿alawégame ju?
'Lige ¿'la bijchiá 'la Onorúgame ju?
¿'We najtékame ju alué go'ame napu
kógilime ju alué mono? 20 Tabilé.

† **10:7** E'nesi Éxodo 32:6.

Alué mónoka tabilé alawégame
ju. Alué ralámuli napu kógime ju
alué mono, pe remónisi u'kuchípala
kógime kéré alué go'ame, tase
Onorúgame. Neka tabilé najkí
napurigá 'emi aleké u'kuchípala
remónisi gompaníerola nímala.
21 'Émika tabilé bajímili júkuru
alué i'wilí ba'wila napu bajílime
ju Esukristo nélagá 'emi bajime
nísaká i'wilí ba'wila napu remónisi
u'kuchípala kógilime ju. 'Lige ami-
nami pecha go'meli júkó 'emi alué
baní napu go'yame ju Esukristo
nélagá 'emi go'yame nísaká alué
baní napu remónisi u'kuchípala
kógilime ju.
22 ¿'Émika najkiá napurigá
ayómala Onorúgame? Ramueka
pecha a'wágame niru napurigá
Onorúgame.

Jena ruwimela 'we 'la gu'írilimi ko uché jaré ralámuli

23 Jaré 'emi regá anime ju: «Neka
abichibi símala napu ne bo'né
najkí.» A'lá ju nobi jaré nóchali
tabilé 'la júkó 'lige aminami tabilé
nejkúrime ju napurigá oyérawa
Esukristo. 24 Iligá na'tawa uché
jaré ralámuli gu'írilinti, tase pe
bo'nepi gu'írilininti 'nata asiboa.
25 Suwábaga go'ame go'poa 'emi
napu ralinélime ju alé napu sa'pá
ralinélime ju. Tase rukuboa tala
'la mono kógirime ko o tabilé.
'Lige alarigá 'la tabilé we'ká 'nata
asimela alué go'ame go'sá. 26 Aka,
«Onorúgame nila júpaché suwábaga
ye gawí 'lige suwábaga tábiri napu
nerú jena.»‡
27 Jaré ralámuli tabilé Onorúgame
oyérame repárisa go'ame go'áachi,
'lige mué simisá go'ame go'mea
alué ralámuli 'yuga, 'we a'lá júkuru
go'aa go'ame napuyépiri go'ame.
'Lige aminami tabilé we'ká 'nátiga
go'poa alué go'ame. 28 Bilé rió
asisáká alé Onorúgame oyérame
'lige regá anésiga mué alué riote:
«Ye sa'paka pe mono kógirime ju
napu tabilé Onorúgame ju», 'liko
mué níriga tase go'poa napurigá
tabilé chélámala alué rió. 29 Mueka
'ma machíguru 'la ko napuyépiri
go'ame go'aa, nobi iligá tabilé
go'poa aleké go'ame napurigá
tabilé chélámala alué rió napu pe
kulí 'la oyérame ju Onorúgame.
¿Chonigá tabilé go'meli júpaché
bilé go'ame pe bilé ralámuli
na'tasa tabilé 'la ko? 30 Ne
cheliera 'yásaká Onorúgame alué
go'ame go'mea 'liko, ¿chonigá cha
anilíbiché ne alué go'ame go'yachi?
31 Napuyépiri nóchali napu mué
nóchame ju, go'ame go'gá 'lige
aminami bajiga o uchéchigo bilé
tábiriti nóchaga, Onorúgamecho
'nátiga nocháli me júkuru 'lige
go'yame júkuru 'lige bajílime júkuru
napurigá ralámuli 'la nirámala
Onorúgame. 32 Ramueka tabilé
najkiá napurigá alué ralámuli jurío
guwana rusúmala nibilé alué tabilé
jurío, 'lige nibilé alué ralámuli napu
Onorúgame oyérame ju. Alekeri 'la
'nátaga. 33 Neka najkí napurigá
suwábaga ralámuli 'we ganíliga
akimela ne benírachi Onorúgame
nila ra'íchali. Neka tabilé beniri
pe bo'nepi a'kabámana einániliga,
neka pe uché jaré ralámuli gu'íriga
'smíguru napurigá 'la a'kabámana
e'yénamala.

11

1 A'chigóriga nokiboa napurigá
'sime ju ne. Neka a'chigóriga 'sime
ju napurigá 'sime ju Kristo.

Jena ruwimela bilé mukí Onorúgame 'yuga ra'icha ilisá tabilé banito o'póliga iligá tabilé 'la ko Onorúgame níriga

2 Neka 'we ganíliga ajtí 'emi 'yuga,
'emi 'wéchigo 'la nélegá mochígame
ne'chí. 'Lige aminami 'we a'lá
e'wame kame napu ne beniri 'emi.

‡ **10:26** E'nesi Salmos 24:1.

3 Abiena najkí ne napurigá 'emi
'la námamala ye ra'íchali: Krístoka
suwábaga ralámuli nuleme ju
jena wijchimoba ejperégame, 'lige
bilé rioka nuleme ju bo'né 'yula
mukí, 'lige Onorúgameka nuleme
ju Kristo. 4 Bilé rió Onorúgame
'yuga ra'ichasa, o ruyá napu
Onorúgame najkí tabilé go'yápaga
iligá, 'liko alueka tabilé nirame
kérélamala Wa'lula Kristo. 5 Bilé
mukí Onorúgame 'yuga ra'icha
ilisá o ruyá napu Onorúgame najkí
tabilé banito o'póliga, 'liko alueka
tabilé nirame kérélamala alué bo'né
'yula rió, pe a'chigóriga ju napurigá
re'wániga ajchigá sijkarúgame
gupala pe tabilé nirame kóriká
bo'né 'yula. 6 Bilé mukí tabilé
banito o'polánisa, 'liko sijkimeli
ju gupala. 'La chijunásaká gupá
sijkigá, 'liko banito o'polámili
ju.* 7 Bilé rió pecha go'yáchiga
ilimeli júkó pachá re'obachi, aka
Onorúgameka wa'lula nulame
neraga ajchálige'é rió napurigá
nulame ju Onorúgame jena wi-
jchimoba 'lige 'pa rewagachi,
alekeri ramué 'we 'la nirálime
niru Onorúgame, alekeri 'we 'la
niráwili ju Onorúgame. Bilé mukika
napurigá rió neraga newárigime
ju, 'lige 'we 'la nirámili ju bo'né
gunala. 8 Onorúgame tabilé bajchá
newale mukí, iligá rió 'lina bajchá
newale. Alué rió bujéliru bilé
a'chigálila alué mukí newamia.
9 Nibilé alué rió newáleru napurigá
gu'írame nímala alué mukí. Iligá
alué mukí gu'írimili júkuru alué rió.
10 Alekeri alué mukí o'polámili ju
bilé banito, alarigaka machiboa
'la nirame ko bo'né gunala 'lige
abiena 'la nirame ko suwábaga alué
santo ánjeli. 11 Ramué níriká napu
Onorúgame oyérame niru, rioka
resílá bilé mukí, 'lige mukika resílá
bilé rió. 12 Bijchiá ju Onorúgame
'síligo mukí newá bilé a'chigálila
bujesa alué rió napurigá alué rió
si bejtega asimela. Abiena bijchiá
ju suwábaga rió pe umugichi
o'chérigame ko. Onorúgame 'sile
suwábaga alarigá 'nata.

13 'We a'lá na'tawa 'emi a'bopi.
¿Ta'lá ko bilé mukí Onorúgame
'yuga ra'icha tabilé banito o'póliga
iligá alé napu napuíme ju ralámuli
Onorúgame oyérame? 14 Bilé rió
i'weli gujpega einasa, tabilé 'la
nímala. Tabilé sijkame nísaká
gupala asíriga chárikáréle. 15 Bilé
mukí i'weli gupégame 'we a'lá
ikiáréle. Aka Onorúgame 'nátale
napurigá mukí i'weli gujpégame
nímala. 16 Bilé rió tabilé nirásaká
alarigá, 'liko ra'ichámili júkuru.
Ramueka senibí beníriga e'yéname
niru bilé mukí banito o'polámili
ko napu'lige Onorúgame 'yuga
ra'icha iligá o napu'lige ruyá iligá
napu Onorúgame najkí. 'Lige
aminami a'chigóriga benírame ju
suwábaga alué uché jaré ralámuli
napu benírame ju Onorúgame nila
ra'íchali.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé 'la niraga go'yame ko alué go'ame napu go'yame ju Kristo nélagá

17 Neka 'we osénilituru ye ra'íchali
'emi ne'óchaga. Jaré ruyá aníguru pe
'we bochí anime ko 'emi napu'lige
napuísa. Pe tabilé niraga járome
kará 'emi a'bopi. 18 Suwábaga
ralámuli ruyá aní napu'lige 'emi
napuísa tabilé ganíliga járome
kará 'emi a'bopi, 'lige aminacho
'ma tabilé bi'lepi 'nátali 'nátame
kará 'emi. Jaré ra'íchali bijchiá
kérépukué. 19 Nobi suwábaga yeti
ikimeli ju napurigá machiboa
chieri ralámuli 'la bijchiá Kristo
oyérame ko. 20 Napu'lige 'emi
napuísa go'ame go'mea Kristo

* **11:6** Alé 'mi Korinto anilichi alarigá nokame nile ralámuli napu'lige bilé mukí se'nú rió 'yuga gojchisá, 'liko re'wániga ajchigá sijkame nile gupá, alueka pe gastigáriga nokame nile alanoká.

nélegá, tabilé niraga go'yame
kará 'emi. 21 Aminami ruyá aní
jaré 'emi napu'lige napuísa, jaré
'emi 'we sapuka go'yame kará
alué go'ame napu 'emi a'pale pe
tabilé buigá uché jaré ralámuli,
'lige jaré pe e'luíka ejtebime kará,
'lige jaré pe etégame kará bajiga.
22 ¿Tabilé galégame niru 'emi na-
purigá go'mela 'emi 'lige napurigá
bajímala? ¿Chonigá tabilé nirame
nírukó 'emi napu'lige napuísa alué
ralámuli Onorúgame oyérame? 'Lige
aminami, ¿chonigá gawéliga eteme
níruko 'emi alué ralámuli napu
tabilé nígame ju? ¿Choneme ne 'emi?
Neka pecha animeli go 'we a'ká
ralámuli ko 'emi.

Jena ruwimela churigá nokiame ko napu'lige go'yá go'ame napurigá nulálige Esusi

23 Neka uchéchigo siné ruwimela
napu benírale Wa'lula Esusi
churigá go'ame ko alué go'ame
napu go'yame ju Esusi nélegá.
Aba'lige rukó napu'lige Jurasi
nejile alué Esusi, 'lige Esúsika 'wile
alué baní, 24 'lige 'ma cheliera 'yasa
Onorúgame, nasípasi chi'wánale
regá anigá: «Yeka ne sa'pala ju
napu me'liboli ju 'emi gu'íriga.
A'kinánami a'chigóriga nokiboa
ne'chí nélegá.» 25 'Lige aminami
pe'tá i'libeko 'wile bilé baso i'wilí
ba'wila rekútame ro'agá 'lige
regá anile: «Ye i'wilí ba'wílaka
ne elalá ju. Yeka ruyame kéré
ne mukumeli ko 'emi gu'íriga.
A'kinana a'chigóriga nokiboa
ne'chí nélagá.» 26 Napu ikisá
go'yá 'emi ye baní 'lige napu ikisá
bajía ye i'wilí ba'wila, 'émika ruká
nokáguru Wa'lula Esusi mukúligo
ramué gu'íriga. Abisibi alanokiboa
napusí uchéchigo nawachi Esusi.

Jena ruwimela bajchá ta'chó go'yá alué go'ame 'we 'la na'tálime ko tachiri cha nokáligo 'emi abé i'bé

27 Alekeri bilé ralámuli 'we cha
'sime nisa alué baní go'sá 'lige alué
i'wilí ba'wila bajisa, alueka tabilé
nirame kérélamala Wa'lula Esusi
mukúligo ramué gu'íriga. 28 Bijí
ta'chó go'yá alué baní 'lige ta'chó
bajía i'wilí ba'wila, 'we 'la na'támili
júkuru 'emi tachiri cha nokáligo
'emi 'yabeko. 29 Bilé ralámuli tabilé
nirame Wa'lula Esusi go'sá alué
baní 'lige bajisa alué i'wilí ba'wila,
'liko alué ralámuli gastigáriwili ju
Onorúgamete. 30 Alekeri jaré 'emi
'we resíriga mochí nayua, 'lige
jaré 'ma suwile. 31 'La 'we a'lá
na'tásiká bajchá ta'chó go'yá alué
baní 'lige ta'chó bajía i'wilí ba'wila
'liko Onorúgame pecha gastigárimili
go. 32 Napu'lige Onorúgame
gastigaria ramué, alueka gasti-
gari ramué napurigá ramué ku
guwana na'tawa 'lige aminami
napurigá tabilé gastigáriwa ra-
mué alué ralámuli 'yuga napu
tabilé Onorúgame oyérame ju,
napu'lige ku nawachi Wa'lula Es-
usi gastigárimia suwábaga ralámuli
cha nokame.
33 Alekeri 'emi Kristo oyérame
napurigá ne, napu'lige napuísiga
go'ame go'mea, go'poa go'ame
napu'lige suwábaga ralámuli na-
puísa. 34 Bilé ralámuli e'luísaká,
abé 'la ju bo'né bejtélachi go'yá,
napurigá tabilé gastigáriwa
Onorúgamete napu'lige go'ame
go'yachi uché jaré ralámuli 'yuga.

Uché jaré ra'íchali napu 'emi
ruké ne'chí, alueka ruimé ne alemi
simisá ne 'emi kólimia.

12

Jena ruwimela churigá nejkúrimili ko a'pili alué ralámuli napu 'yáliru nejkúrali Onorúgame Alawálate

1 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka najkí na-
purigá 'emi machimela churigá
ko alué nejkúrili napu nejime ju
Onorúgame Alawala.

2 Napu'lige 'emi tabilé 'cho
oyérame ka Kristo, 'émika nejkúrali
tanime nile alué mono napu

tabilé ra'íchame ju. 3 Alekeri
neka najkíguru napurigá 'emi 'we
'la námamala. Aka bilé ralámuli
napu gu'írilime ju Onorúgame
Alawálate, alueka pecha che
anigá ra'ichámalagó Esusi olagá.
Suwábaga alué ralámuli napu
gu'írilime ju Onorúgame Alawálate,
alueka 'we 'la machime ju Esusi ko
Wa'lula.

4 Alué ralámuli napu Onorúgame
oyérame ju se'unáriga gu'írilime
ju napurigá gu'írame nímala uché
jaré ralámuli, nobi suwábaga alué
nejkúrali pe Onorúgame Alawala
nila ju. 5 Ralámuli Onorúgame
oyérame se'unáriga nakúrame ju
a'bopi, nobi pe abaleké Wa'lula Es-
usi 'sime ju gu'íria. 6 Alué ralámuli
napu gu'írilime ju Onorúgame
Alawálate, a'pílipi alué ralámuli
se'unátiri 'nátali 'yalime ju, nobi pe
abaleké Onorúgame 'sime ju gu'íria.
7 Onorúgame Alawala se'unáriga
gu'írame ju a'pílipi ralámuli
Onorúgame oyérame, napurigá alué
ralámuli 'la gu'írame nímala uché
jaré ralámuli Onorúgame oyérame.
8 Onorúgame Alawala gu'írame ju
ralámuli napurigá jaré ralámuli 'we
'la benigá ruyeme nímala rejcholi
uché jaré ralámuli 'lige napurigá
jaré ralámuli 'we 'la benime nímala
Onorúgame nila ra'íchali. Nobi pe
Onorúgame Alawala 'sime júkó
gu'iria. 9 Jaré ralámuli gu'írilime ju
napurigá 'we 'la bijchígame nímala
Onorúgame 'we 'la sébali olame
ko. 'Lige jaré ralámuli gu'írilime ju
napurigá 'we 'la sa'wame nímala
nayume. 10 Jaré ralámuli gu'írilime
ju Onorúgame Alawálate napurigá
'yome nímala alué tabilé ma'chílime
ralámuli 'lige aminami napurigá
ajáname nímala suwígame.* 'Lige
jaré ralámuli gu'írilime ju na-
purigá ra'íchame nímala napu
Onorúgame najkí. 'Lige jaré
ralámuli gu'írilime ju napurigá 'la
machimela Onorúgame Alawala
'lige aminami 'la machimela alué
tabilé a'lá alawá. 'Lige jaré
ralámuli 'la gu'írilime ju napurigá
ra'íchame nímala se'unáriga napu
tabilé námame ju a'boi, 'lige jaré
ralámuli gu'írilime ju napurigá
'la námamala napu'lige ra'íchachi
ralámuli se'unáriga ra'íchame.
11 Nobi péchigo Onorúgame Alawala
'sime ju suwábaga ye nejkúrali
'ya ralámuli, 'lige alué 'la machí
churigá gu'írimio a'pílipi ralámuli.

12 Aka ramueka sekégame niru,
'lige ronégame, 'lige mo'égame.
13 Aka Esukristo oyéramechigó
we'kaná chojkégame ká'é. Jaré
jurío ju 'lige jaré tabilé jurío ju.
'Lige jaré griego ra'íchame ju 'lige
jaré se'unáriga ra'íchame ju. 'Lige
jaré ralirúgame ju 'lige jaré tabilé,
pe nóchame ju. Nobi suwábaga
pe bi'lepi alawégame niru ko, pe
Onorúgame Alawala. 14 Ramueka
pecha mo'ocho niru ko. Abiena
sekégame niru 'lige ronégame.
Tabilé suwábaga ralámuli jurío
ju 'lige aminami tabilé suwábaga
ralámuli ralirúgame ju. 15 Aka
mo'oka pecha 'nátame júkó abé
najtékame ko me'tigá ronó. 'Lige
aminami mo'oka tabilé anime ká'é:
«Neka tabilé seká ju, alekeri tabilé
najtékame ju ne, iligá abé 'la júleké
ne'chí rejpunalia.» 16 Aka bilé
najká pecha sulagoma júkó, nobi
'wéchigo najtékame júkó alué najká.
17 Tabilé najkégame níriká, pe
buségamecho níriká, 'liko ¿churigá
akibóché? Tabilé ajkégame níriká,
'liko ¿churigá júluwapaché?

18 Aka Onorúgame newálige'é
ramué najkégame, buségame,
ronégame, ajkabógame, chu'égame,
mo'égame napurigá bo'né 'la nirale.
19 Tabilé ronégame nísiga ramué,
nibilé sekégame nibilé mo'égame,
¿chieti níwapué ramué? Buségame
nísiga 'lige tabilé najkégame nísiga,

* **12:10** E'nesi glosario «milagro».

o pe akégame nísiga 'lige tabilé
ronégame nísiga, ¿chieti níwapué ra-
mué? 20 Aka najkaka 'we najtékame
júpaché 'lige busí 'lige ajkabó 'lige
ronó. 21 Aka busika pecha abé
najtékame júkó me'tigá seká. Aka
mo'oka pecha abé najtékame júkó
me'tigá ronó. Aka mo'oka peka
regá anime ká'é: «Neka tabilé
resílá alué ronó.» 22 Jarénami
o'póliga e'yénilime niru. Ta'mé
'we najtékame káré nobi 'wéchigo
najtékame kéréko. 23 Abéchigo
'la repúlime niru me'tigá alué
uché jarénami. 24 Jarénami
napu ju sekachimi, mo'chimi,
tabiléchigo alarigá repúlime júkó,
peka napurigá muyachí 'lige
chojkóbachimi. Alarigá newale
Onorúgame. 25 Alarigá nírukuru ra-
mué Onorúgame oyérame. A'nagupi
repúlime nírukuru ramué. Jaré
tabilé e'wélala kárékuru, ta'mé
najtékame káré. Abirigáchigo
'la repúligo. 26 Bilé Onorúgame
oyérame 'we resí nílasa, ramuéchigó
o'maka resí nília mochiru. 'Lige
'we 'la semáriga ra'ichasa uché
jaré ralámuli 'emi olagá, 'liko 'we
'la ganíliga mochiru ramuéchigó.
27 A'pílipi ralámuli Onorúgame
oyérame 'we najtékame ju, 'lige
Onorúgame 'yale alué 'nátali na-
purigá uché jaré ralámuli gu'íriga
járomala. 28 Jaréchigo 'yárigame
ju nejkúrali napurigá nulame
nímala Esukristo nocháliláchi. 'Lige
jaréchigó 'yárigame ju nejkúrali
napurigá 'we 'la ruyémala uché
jaré ralámuli napu Onorúgame
najkí jipe. 'Lige uché jareka
benírimili júkuru Onorúgame nila
ra'íchali. Jaréchigo 'yárigame ju
nejkúrali napurigá 'yome nímala
alué ralámuli tabilé ma'chílime 'lige
napurigá ku ajánamala suwígame.
Jaréchigo ralámuli alarigá 'yárigame
ju nejkúrali napurigá nayúkame
e'néniga járomala 'lige jaré ralámuli
'we resítitirichigó 'lige tabilé nígame
go'ame. Jaréchigo 'yárigame ju
nejkúrali napurigá oilárimala uché
jaré ralámuli napurigá nochámala.
Jaréchigo 'yárigame ju nejkúrali
napurigá ra'ichámala se'unátiri
ra'íchali napu tabilé námame niru
ramué. 29 ¿Suwábaga 'emi nu-
lame niru Esukristo nocháliláchi?
Tabilé. ¿Suwábaga ruyame ju 'emi
napu Onorúgame najkí? Tabilé.
¿Suwábaga 'emi benírame ju? Tabilé.
¿O'maka ajáname ju 'emi suwígame?
Tabilé. 30 ¿O'maka 'emi 'yome
niru? Tabilé. ¿Suwábaga 'emi 'la
ra'íchame niru alué napu tabilé
námutame ju? Tabilé. ¿Suwábaga
'emi 'la námame niru alué ralámuli
ra'íchachi tabilé námutame ra'íchali?
Tabilé. 31 Abirigáchigo 'la tániwagó
Onorúgame alué 'nátali napu abé 'la
gu'írame ju uché jaré ralámuli.

Neka jena benírámala pe u'kabi
ra'íchali napu abéchigo najtékame
ju.

13

*Jena ruwimela 'we 'la niraga
etélime ko uché jaré ralámuli*

1 Rekó ne suwábaga e'karúgame
ra'íchali ra'íchame ke ne napu
ra'íchame ju ralámuli jena wijchi-
moba ejperégame 'lige aminami
napu ra'íchame ju santo ánjeli nobi
neka tabilé galegá etégó uché jaré
ralámuli, neka pe napurigá bilé
gapiní napu tabilé 'la anime ju,
alarigá ju ne. 2 'Lige rekó ne 'we
'la machime ke tachiri chukumeli
ko abé i'libékomi 'lige 'la námame
nísaká ne napu Onorúgame 'nata
ajtí, 'lige ne 'we 'la bijchígame nísaká
Onorúgame 'we 'la sébali olame ko,
'liko ne 'la umubámili ke alué rabó
se'wí elá pe 'nátaga, ne tabilé galegá
eteme nísaká uché jaré ralámuli, pe
rioksi nímili ke 'liko. 3 'Lige rekó ne
suwábaga kogie alué ralámuli napu
tabilé nígame ju, pe rioksi nímala
ke tabilé galegá eteme nísaká ne
alué ralámuli. Rekó ne me'lisuga
Onorúgame nila ra'íchali ruyame

kóriká, pe rioksi nímala ke, ne tabilé galegá eteme nísaká uché jaré ralámuli.

4 Alué ralámuli napu 'la galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka anáchame ju rekó chibi anilíe, 'lige senibí gu'írame ju uché jaré ralámuli. Alueka tabilé enuélame ju 'lige aminami tabilé riólame ju. 5 Alueka tabilé che anigá ra'íchame ju uché jaré ralámuli olagá. Alueka 'we 'la kóniga go'yame ju napu nígame ju a'boi. 'Lige aminami tabilé ayome ju pe'tá se'winá anésiga uché bilé ralámulite. 'Lige aminami tabilé senibí 'nata ajtime ju napu chibi olálige 'yabeko. 6 Tabilé galegá eteme ju alué cha nokame ralámuli iligá 'we galegá eteme ju alué ralámuli napu 'we 'la ra'íchali ra'íchame ju tabilé 'yégali. 7 Alué ralámuli napu galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka tabilé guwana rujsume ju, 'lige senibí 'we 'la bijchígime ju 'la a'remio cha'sika eyena. Alueka 'la anáchame ju rekó chibi ikié.

8 Alué ralámuli napu galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka senibí galegá etémili ju uché jaré ralámuli. Bilé rawé sebámala napu ta'wesi ralámuli ruwimela chukimeli ko abé i'libékomi 'lige aminami tabilé ra'ichámala ralámuli se'unátiri ra'íchali napu tabilé námutame ju, 'lige aminami 'ma pecha resílámalagó alué ralámulika, 'ma 'la machigá mochímempá Onorúgame na'tálila. 9 Jipe tabilé 'la machirú suwábaga napu Onorúgame najkí, 'lige aminami tabilé 'me ejebénigame niru Onorúgame nila ra'íchali beniria. 10 Napu'lige ramué námasiga suwábaga napu tabilé námame nírige ramué, 'ma tabilé resí lawa aminabi beniame alué ra'íchali.

11 Ne u'tá ka, u'tá neraga 'nátame kéturu ne. Wa'lú kaka, 'ma tabilé 'nata ne u'tá neraga. 12 Jípeko ta'mé machiame niru Onorúgame nobi 'la námasiká suwábaga napu tabilé námame niru, a'lige kulí 'la machiboa churigá ko Onorúgame, napurigá Onorúgame machime ju ramué.

13 Bakiá 'nátali nerú napu tajsiné suwíbame ju. Bilé 'nátali ju ye: 'We 'la bijchígilime ko Onorúgame 'we 'la sébali olamio. 'Lige uché bilé 'nátali ka ye ju: Abisibi buigá mochílime ko napusí Onorúgame 'la sébali olá napu sébali olámorílige. 'Lige abé nujubá 'nátilika ye ju: galegá etélime ko uché jaré ralámuli. Nobi abéchigo najtékame júkó alué 'nátali galegá etélime ralámuli.

14

Jena ruwimela chieri nekúrali ko abé najtékame napu nejile Onorúgame Alawala

1 'We a'lá nisa 'la képá 'emi 'we a'lá galegá etesa uché jaré ralámuli, 'lige aminami 'we 'la tánisa 'la képá gu'írili Onorúgame Alawala napurigá gu'írimala napurigá ruyeme nímala 'emi uché jaré ralámuli napu Onorúgame najkí. 2 'Emi gu'írisiká Onorúgame Alawálate napurigá 'emi ra'ichámala se'unátiri ra'íchali napu 'emi tabilé ra'íchame ju, pe Onorúgame 'yuga ra'íchame kérélamala 'emi, tase ralámuli 'yuga, napugiti alué ralámulika pecha námamempá napu 'emi ra'icha. 'Émika pe Onorúgame Alawálate ra'ichámala nobi alué napu 'emi ra'icha ta'wesi ralámuli machimela. 3 Alué napu ruyame ju napu Onorúgame najkí, alueka benírame ju napurigá uché jaré ralámuli aminabi benimela Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alarigá 'la oilárime ju 'emi alué ralámuli napurigá 'we 'la ganíliga mochímala. 4 Alué ralámuli napu ra'íchame ju se'unátiri ra'íchali, alueka pe bo'nepi gu'írame ju, nobi alué napu benírame ju Onorúgame

nila ra'íchali, alueka benírame
ju napurigá aminabi benimela
ralámuli Onorúgame oyérame.
5 'We 'la nisa 'la képá napurigá
suwábaga 'emi ralámuli se'unáriga
ra'íchame nímala napu tabilé
námutame ju. Nobi neka abé 'la nirá
nili napurigá 'emi beníramala napu
Onorúgame najkí. Abé najtékame
ju benírilia napu Onorúgame najkí,
me'tagá ra'ichalia se'unáriga.
Bilé rió se'unáriga ra'ichasáká
Onorúgame nila ra'íchali, a'lige
asisá bilé rió 'la námame alué
se'unátiri ra'íchali, alué ruimeli
júkuru a'chigóriga napu anile alué
se'unáriga ra'íchame napurigá
ralámuli Onorúgame oyérame
aminacho 'la benimela. 6 'Emi
Onorúgame oyérame napurigá ne,
ne simisá 'emi kólimia 'lige ne
benírisa Onorúgame nila ra'íchali
se'unáriga ra'íchaga napu 'emi
tabilé námame ju, ¿churigá ne-
jkúramalawé? Ne ruisáká 'la suériga
napu Onorúgame beniri ne'chí, 'lige
aminami ruisá ne napu machí
ne, 'lige ruisá ne napu Onorúgame
najkí, 'lige ne benírisa bilé tétali
'liko ne 'la ma'chígime beníguru,
'liko 'la nejkúrime nímala alué
ra'íchali.
7 Alué rabisílime napu ju alué
baká buchilime, 'lige alué ra-
beli, tabilé ma'chígime rabisime
nísaká, 'liko chieri ralámuli 'la
machimélawé tachiri wiká ra-
bisília alué baká bujchigá 'lige
alué rabeli. 8 'Lige bilena nakó
nerúgichi, tabilé 'la buchésaká
alué trompeta anilime, pecha
'wesi machimélagó nakó nerumio.
9 A'chigóriga ikime ju 'emi 'yuga,
'emi tabilé 'la ra'ichásaká napurigá
'la námapua, ¿churigá machibóaché
napu aniá mochí 'emi? 'Émika pe
'oni ra'íchame kárélamala. 10 Jena
wijchimoba we'ká e'karúgame
se'unáriga ra'íchame ralámuli
mochí. Nobi mochíkó jaré ralámuli
'we 'la námame alué ra'íchali
napu ra'íchame ju alué ralámuli
se'unáriga ra'íchame. 11 Bilé ralámuli
se'unáriga ra'íchame ra'ichasa
ne 'yuga, pecha námamalagó ne
napu aní alué ralámuli. Alué
ralámulika na'támala pe nawágame
ko ne. 'Lige néchigó pe abalarigá
na'támala pe nawágame ko alué
ralámuli, napugiti alué ralámuli
pecha námamalagó napu ne aní.
12 Alekeri 'emi napu 'we najkime
ju alué nejkúrili napu nejime ju
Onorúgame Alawala, tániwa 'emi
Onorúgame napurigá nejímala alué
nejkúrili napu gu'írilime ju we'ká
ralámuli.
13 Alué ralámuli napu se'winá riga
ra'íchame ju, 'we tánimili júkuru
nejkúrili Onorúgame napurigá
Onorúgame gu'írimala napurigá 'la
námamala, 'lige napurigá 'la benegá
beníramala uché jaré ralámuli.
14 Ne ra'ichásaká Onorúgame 'yuga
se'winá riga ra'íchaga pe ne alawala
'sime ju Onorúgame 'yuga ra'icha
napugiti neka pecha námempá
napu ne aní. 15 Alarigá nísaká,
'lige ¿chu'símalaché ne? Ra'ichámili
ju ne Onorúgame 'yuga ne bo'né
alawálate, abiena ra'ichámili
ju ne Onorúgame 'yuga 'we 'la
námatume ra'íchilite. 'Lige ami-
nami wikarámili ju ne Onorúgame
wikala, ne bo'né alawálate, 'lige
abiena wikarámili ju ne 'we 'la
námatume wiká. 16 Mué wikarásaká
Onorúgame wikala 'lige cheliera
'yasa mué Onorúgame se'winátiri
ra'íchilite, 'liko ralámuli ¿churigá
cheliera 'yámalawé Onorúgame
mué 'yuga pecha námame kame
napu mué aní? 17 Alué ra'íchali
napu mué ra'icha ilí Onorúgame
'yuga, 'we 'la semati kéréko, nobi
pecha 'wesi ralámuli námago,
'lige alué ralámulika pecha am-
inabi beniméligó Onorúgame nila
ra'íchali. 18 Neka wa'lú che-
liera 'ya Onorúgame napugiti ne-
jkúriligime napurigá ne ra'ichámala
se'unátiri ra'íchali me'tigá suwábaga

apiépiri 'emi. 19 Napu'lige napuísa
Onorúgame oyérame Onorúgame
nila ra'íchali benimea, abé a'lá
ju pe u'kabi ra'íchali ra'ichalia 'la
námatume, tase ra'ichalia we'ká
ra'íchali tabilé námatume.

20 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, tabilé 'nátame niwa
napurigá 'nátame ju u'kuchítiri.
Abé 'la ju na'talia napurigá
'nátame ju e'wele o'chérame
Onorúgame oyérame, tase chibi
nokianti. 21 Aka 'we 'ya osirúgime
ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali
regá aníché: «Neka julámala alé
napu 'emi ejperé alué ralámuli
tabilé námatame ra'íchame. Nobi
rekó alieri ra'íchie alué ralámuli,
'émika tabilé e'wímalago ne'chí.»
22 Bilé ralámuli ra'ichasa se'unátiri
ra'íchali, ralámuli tabilé Onorúgame
oyérame akisá ra'íchachi alué
ralámuli, regá na'támala: 'Nee
alué ralámulika 'la chieti ra'íchanti
ju, nobi ¿tachiri chonigá aníwé?
Machinali nili ne chonigá aniá
alué ralámuli. Nobi bilé ralámuli
Onorúgame oyérameka pecha
a'chigóriga na'támili go napurigá
'nátale alué ralámuli tabilé
Onorúgame oyérame. Alueka iligá
najkimela 'we 'la benírilime napu
Onorúgame najkí. 23 Mueka ¿chulasi
nili? Suwábaga ralámuli Onorúgame
oyérame napuísa Onorúgame nila
ra'íchali benimea, 'lige 'emi cho-
jkiasa ra'icha se'winá riga napu
tabilé ra'íchame ju 'emi, a'lígirikáchi
bajkisá bilé rió tabilé Onorúgame
oyérame alé napu 'emi mochí
Onorúgame nila ra'íchali beniá,
alueka lámala 'emi 'ma lo'íriligo.
24 Suwábaga 'emi 'we 'la benírame
nisa napu Onorúgame najkí, 'liko
alué rió 'we 'la námamala, 'lige
na'támala, 'we cha'sime rió ko,
25 napu'lige gepuga iligá, a'lige
chojkiámala ruyá suwábaga napu
cha'sile alué rió, 'liko chojkóbaka
iligá 'we 'la niraga ra'ichámala
Onorúgame olagá regá anigá:
Bijchiá ju Onorúgame ajtí jena
napu mochí 'emi.

Jena ruwimela napu'lige napuísiga Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'we 'la sébali oliame ko

26 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, napu'lige 'emi na-
puísa Onorúgame nila ra'íchali
benimea, jaré 'emi wikarámili
júkuru Onorúgame wikala, 'lige
jaré benírimili júkuru, 'lige jaré
ruimeli júkuru napu Onorúgame
anele napurigá ruyémala ralámuli,
'lige jaré ra'ichámili júkuru
se'winátiri ra'íchali, 'lige jaré
ruyame nímili júkuru napu aní
alué ralámuli se'winá riga ra'íchame,
nobi suwábaga 'emi gu'írimili
júkuru napurigá ralámuli aminabi
benimela 'lige aminabi oyéramala
Onorúgame. 27 Jaré ralámuli
ra'ichasa se'unátiri ra'íchali, tase
o'maka ra'ichámili júkuru, ba-
jchá chojkiámili júkuru bilé 'lige
uchéchigo bilé, 'lige bilé ralámuli
ruimeli júkuru napu aniá ajuí alué
ralámuli, 28 tabilé 'wesi mochísaká
tabilé námame alué se'winátiri
ra'íchali alé napu 'emi mochí
napuíka Onorúgame nila ra'íchali
beniá, 'liko alué ralámuli tabilé
ra'ichámili júkuru o tase e'wele
ra'ichámili júkuru alué ralámuli
Onorúgame 'yuga. 29 'Lige ami-
nami jaré ralámuli mochisa napu
ruyame ju napu Onorúgame najkí,
tase o'maka ra'ichámili júkuru,
bajchá chojkiámili júkuru bilé,
'lige uchéchigo bilé. 'Lige jaré
'we 'la 'nátaga gepúmili júkuru
ta'lá 'la bijchiá Onorúgame nila
ra'íchali ko o tabilé. 30 Nobi
Onorúgame benírasaká bilé 'nátali
bilé ralámuli napu ajtí alé gepua,
'liko alué ralámuli napu ra'icha ilí
a'rémili júkuru ra'icha napurigá
ra'ichámala alué ralámuli napu
'yáliru 'nátali Onorúgamete. 31 A'liko
'la suwábaga ralámuli napu nareme
ju Onorúgame nila ra'íchali 'la

ra'ichámala, 'lige alué ralámuli
napu gepua mochí 'la benimela
'lige aminabi oilárimala Onorúgame
oyeria. 32 Alué ralámuli napu
ruwime ju napu Onorúgame najkí,
alueka 'we 'la na'támili júkuru
chiéniko ra'ichamio 'lige chiéniko
a'remio ra'icha, 33 napugiti
Onorúgameka pecha galeme kame
napurigá o'maka ra'ichámala, iligá
Onorúgameka galeme ju napurigá
bilé ra'ichámala 'lige uchéchigo bilé.

Napurigá nokiame niru ramué
napu Onorúgame oyérame niru,
34 umugika tabilé ra'ichámili ju alé
napu napuílime ju Onorúgame nila
ra'íchali benimea, napugiti pecha
lisensia nígame kame napurigá
ra'ichámala. Aka Moisesi regá
anime osáleché 'we 'ya: «Umugika
kilí gepuga mochiga benimeli
júkuru.» 35 Bilé ra'íchali mach-
inálisaká, rukémili júkuru bo'né
'yula napu'lige ku sebasa a'boi
ejperélachi. Pecha 'la ikiáré ko
napurigá umugí ra'ichámala alé
napu napuílime ju Onorúgame nila
ra'íchali benimea.

36 'Émika pecha bajchá naréleko
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige
aminami pecha 'émicho naréleko
Onorúgame nila ra'íchali. 37 Bilé
ralámuli regá 'nátame nísaká: «Neka
'la Onorúgame nila ra'íchali ruyame
ju o neka 'la e'wime ju suwábaga
napu nulá Onorúgame Alawala»,
alueka 'we 'la machimeli júkuru
ye napu ne osé 'emi Onorúgame
nulalila ko. 38 Tabilé machisáká,
Onorúgamechigó tabilé machigá
etémala alué ralámuli.

39 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, 'we 'la oyéraga
ra'icháwaká napu Onorúgame
najkí, 'lige tase sulíwaká napurigá
ra'ichámala se'unátiri ra'íchali napu
tabilé námame ju bo'né. 40 'Lige
suwábaga 'la suériga benírimili
júkuru 'la niraga.

15

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Kristo ku ajániligo

1 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, neka najkí napurigá
'emi nélámala alué 'we 'la ra'íchali
napu ne beniri 'emi, 'lige jípesí
abiena 'la bijchigi 'emi alué 'we
a'lala ra'íchali. 2 'Emi abisibi 'we
'la bijchígisaká alué a'lala ra'íchali,
'liko 'emi 'we 'la semati raweli
rewimela. Nobi 'emi bijchime
nísaká uché jaré ra'íchali napu
tabilé bijchiá ju, 'liko tabilé semati
raweli rewimela.
3 Neka benírituru 'emi alué
ra'íchali napu ne bení, alué ra'íchali
'we 'ya nerúgame napu ruwime
ju Kristo mukúligo chátiri 'nátali
o'togá ramué nila. 4 'Lige rekáliru
bilena ewachi napu gatéwili nile
suwígame, 'lige bakiá rawé kachi
ku ajániligo. Alarigá anílige
Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya
osirúgime alarigá ikimea. 5 'Lige
yati neraga ma'chiná ilíbaligo alemi
napu ilile Sepasi (Pegro) anilime
rió, 'lige aminami abé i'libeko
yati neraga ma'chiná ilíbaligo
alemi napu mochile suwábaga alué
makué bilé rió napu nóchame nile
Esukristo nochálilachi. 6 'Lige abé
a'kinana yati neraga ma'chiná
ilíbaligo alé napu mochile alué
maligi siento rasígame ralámuli
Onorúgame oyérame, 'lige amulí
suwábaga alué ralámuli bijí ajagá
mochí. Jaré 'ma suwile. 7 'Lige
abé a'kinana yati neraga ma'chiná
ilíbale alé napu ajtile Santiago, 'lige
a'kinánami yati neraga ma'chiná
ilíbale alé napu mochile alué
makué bilé rió napu Esusi 'yuga
járome nile.
8 'Lige abé nujubami ka yati ner-
aga ma'chiná ilíbaturu alemi napu
ne enegé, ne napu ju napurigá pe
bilé towí napu ochérale tabilé 'cho
'la sébachi raweli. 9 'Lige alekeri
alué makué bilé rió napu Esukristo
'yale nóchali abé najtékame ju

me'tigá ne'chí. 'Lige tabilé ikiáré
napurigá ralámuli ne'chí olagá
animela ne Esukristo nochálilachi
nóchame ko, napugiti neka 'we
resí olame kéturu alué ralámuli
Onorúgame oyérame. 'Lige neka
alekeri 'we chijúnaguru. 10 Nobi
Onorúgameka 'we 'la na'temaka
etéliko ne'chí 'lige alekeri neka
'we 'la nocha 'lige beniria ajtí ne
me'tigá uché jaré napu Esukristo
'yuga járome nile nobi tabiléchigo
ne bo'né a'walílate benírigo, pe
Onorúgame a'walila 'smi ne'chí
gu'iria. 11 Tabilé chéré rekó
jaré abé rajpé benirie alué a'lala
ra'íchali, nobi abéchigo najtékame
júkó benírilia alué a'lala ra'íchali,
'lige alué ra'íchali ju napu 'emi
oyérale.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ramué abiena ku ajániwili ko

12 Ye ju alué a'lala ra'íchali napu
ramué ruigá e'yéniru: Kristo ku
ajániligo. 'Liko ¿chonigá aníché
jaré 'emi suwígame tabilé ku
ajáname ko? 13 Tabilé ku ajáname
nísaká alué suwígame, 'liko Kristo
tabilé ku ajánaleréko, 14 'lige tabilé
ku ajánasaká alué Kristo, 'liko
ye a'lala ra'íchali napu ramué
benírigа e'yéniru pe tabilé sirbe
júleké 'liko, 'lige pe rioksi julke
rekó 'emi bijchigie Kristo nila
ra'ichálila. 15 Bijchiá nísaká tabilé
ku ajáname ko alué suwígame 'liko
ramué pe 'yégiga ruigá e'yéniwaréko
Onorúgame nila ra'íchali napugiti
ramueka ruigá e'yéniru Onorúgame
'sílego ku ajania alué Kristo.
16 Bijchiá tabilé ku ajáname nísaká
alué suwígame 'liko Kristo tabilé
ku ajáneleréko, 17 'liko Kristo tabilé
ku ajánasaká 'liko tabilé najtékame
ju rekó 'emi bijchigie Kristo nila
ra'íchali, 'liko 'emi pe abijí chátiri
'nátame júleké. 18 'Liko alué ralámuli
napu Kristo oyérame nile 'we 'ya
napu 'ma suwile, alueka napurigá
e'wagágame neraga mochíliké.
19 Najtékame nisa Kristo oyérilia pe
abijí ajagá mochiga 'lige 'ma tabilé
najtékame nisa 'ma suwisúká, 'liko
resía ramué.

20 Nobi Krístoka ku ajánale tabilé
siné mukumea uchéchigo siné 'lige
abé a'kinánaka alué suwígame ku
ajánamala. 21 Pe bilé rió (Arani) cho-
jkila gite suwime ju ralámuli 'lige
pe bilé rió gite (Kristo) ku ajánimili
júkuru suwígame. 22 Napusí cha'sile
alué Arani, suwábaga ramué 'ma
chátiri alawégame gainaru 'lige
alekeri suwiboli ju ramué. Nobi
ramué Kristo oyérisiká, ku ajániwili
ju ramué. 23 A'pílipi ralámuli
ajánimili ju napu'lige seba raweli
nobi bajchaka Kristo ku ajánale.
'Lige abé a'kinánami napu'lige
Kristo uché ku nawasa, ajánamili
ju suwábaga alué napu Kristo
oyérame nile. 24 A'lige 'ma guwichí
nímala napurigá tané ikimela
gawí, napu'lige Kristo umérasa
suwábaga alué e'wélala nulame
cha nokame 'lige alué u'kuchípala
remónisi. 'Lige Kristo regá anémala
alué O'nó Onorúgame: «Jena ajtí
suwábaga nóchali napu mué nulá.»
25 Krístoka nulámili júkuru bochígimi
jena wijchimoba napusí 'ma
umérisa suwábaga alué bo'né saíla.
26 Napu'lige Kristo neyúrasa, 'ma
tabilé siné suwimeli ju ralámuli.
27 Aka Onorúgame nila ra'íchali
regá aníché: «Onorúgameka wa'lula
nulame neraga ajchale alué Kristo
napurigá nulame nímala suwábaga
napu nerú jena wijchimoba 'lige
'pa rewagachi»,* nobi Krístoka
tabilé nulémala bo'né O'nola na-
pugiti O'nólaka wa'lula neraga
ajcháligame napurigá nulame
nímala. 28 Napu'lige 'ma nulachi
suwábaga alué Onorúgame Inolá,
a'lige nuléwili ju Onorúgamete,
'lige alarigá Onorúgame nímala
suwábaga nulame jena wijchimoba

* **15:27** E'nesi Salmos 8:6.

'lige 'pa rewagachi.
29 Alué suwígame tabilé ku
ajánimili nísaká, 'liko ¿chonigá
jaré ralámuli rewarame júpaché
alué suwígame neraga? ¿Chonigá
alanokame júpaché peka bijchígime
ke ku ajánamio alué suwígame?
30 Tabilé ajánamili nísaká alué
suwígame, 'liko ¿chonigá a'kuepi
amulí suwiyame nírupaché ramué?
31 Aka 'emi 'we 'la machíché ne
i'sínimi amulí mukume ko. 'We
bijchiá ju napu ne aní, abiena bi-
jchiá ju napu'lige ne etea 'emi, 'we
ganíliga eteme ju ne 'emi napugiti
'émika 'wéchigo 'la oyérame kame
Wa'lula Kristo Esusi. 32 Tabilé ku
ajáname nísaká alué suwígame, 'liko
¿chonigá tabilé majame nílepaché
ne alué ralámuli 'yuga ra'icha
napu 'we jobátigame nile? Tabilé
ajánamili nísaká suwígame 'liko
abé 'la júleké ganíliga ejperelia pe
go'ame go'gá 'lige bajiga napugiti
pe be'limi 'ma suwiboli kame.
33 Tase bijchígiwa napu aní alué
ralámuli cha nokame. 'Emi e'wísaká
napu aní alué ralámuli, 'émichigó
a'chigóriga nímala napurigá alué
ralámuli. 34 'We 'la na'táwaká napu
noká 'emi 'lige 'ma a'réwaká tabilé
e'wía Onorúgame. Aka jaré 'emi
chijunátékuru peka machime kame
'emi churigá ko Onorúgame.

Jena ruwimela churigá ku ajánimio alué suwígame

35 Jaré ralámuli regá 'nátame
kérépukué: «¿Churigá ajáname kéréle
alué suwígame? ¿Chieti sa'pégame
júpué?» 36 'La chieti 'nátanti ju
jaré ralámuli. Aka suwábaga napu
echá 'emi 'ma bikame ju 'lige
alésíko 'ma sawarame ju alué
talí 'ma nawarasa. 37 Suwábaga
napu echiame ju pecha sawala
echiame júkó bajchá, iligá talí
echiame ju bajchá, 'lige alué talí
echisuga bajchá nawarame ju 'lige
kúchigo sawarame ju. 38 'Lige bo'né
Onorúgame se'unátiri talí newale
a'pílipi talí, 'lige se'unátiri ya'wime
ju napurigá bo'né Onorúgame
najkile. 39 Aka ralámulika tabilé
a'chigóyéri sa'pégame ká'é na-
purigá ajágame, 'lige alué chu-
lugí se'unátiri sa'pégame ju 'lige
ro'chíchigó se'unátiri sa'pégame ju.
40 Aka santo ánjelika 'pa rewagachi
mochígame se'unátiri sa'pégame
ká'é, 'lige ramué ralámuli jena
wijchimoba ejperégame se'unátiri
sa'pégame niru, 'lige ramué sa'pala
'lige alué santo ánjeli 'we semati ju.
41 Aka rayénali se'unátiri rapame
júpaché tase napurigá alué mechá
'lige tase napurigá so'pilí.

42 A'chigóriga niru ramué, ramué
sa'pala mukumeli ju 'lige bikimeli
ju. Se'winátiri sa'pégame niwa
ramué napu'lige ku ajánisiga,
napugiti 'ma pecha suwiboli kame.
43 Aka bilé ralámuli mukume
ka'e, 'lige tólime ju, 'lige alué
sa'paka pe bikame ju, nobi 'ma
ku ajánasaká alué ralámuli, alué
ralámuli sa'pálaka 'we semati nímala
'lige 'la 'we a'wágame, 'lige 'ma
tabilé siné mukumela. 44 Aka
bilé ralámuli mukusáká, pe sa'pá
mukume ju nobi ku ajánaka pe
uché bilé sa'pega ajáname ju napu
tabilé siné mukume ju.

45 Aka Onorúgame nila ra'íchilika
regá aníché Onorúgame 'sílego ba-
jchá ajtígame rió newá napu Arani
anilime nílige, nobi uchéchigo bilé
Arani nawálekó napu pe Kristo nile
napu nejime ju a'walí napurigá
ku ajániwa. 46 Aka bajchaka pe
iligá sa'pégame niru napu mukume
ju. 'Ma a'kinana napu'lige
suwisuga, se'unátiri sa'pégame
niwa napu tabilé mukume ju.
47 Aka bajchá newárigime rioka
pe we'ete newárigime nile. Alué
nujubá nawágame rioka pe
rewagáchika nawale. 48 A'pili
ralámuli a'chigóyéri sa'pégame ju
napurigá alué rió Arani, napu
we'ete newárigime nile, nobi alué

ralámulika napu oyérame ju Kristo,
alueka bilé rawé sa'pégame nímala
napurigá alué Kristo napu'lige 'pa
rewagachi simasa.
49 Jípeko napurigá Arani
alieri sa'pégame niru, nobi bilé
rawé sa'pégame niwa napurigá
sa'pégame ju Kristo napu rewa-
gachi ajtí.
50 'Emi Kristo oyérame na-
purigá ne, neka ruwíguru bilé
ralámuli pe iligá sa'pégame 'lige
o'chégame, alueka tabilé sebámala
alé napu ajtí Onorúgame. Ye
ramué sa'pálaka pe bilé rawé
mukume ju, tabilé senibí ajagá
ajtígame ju. 51 Neka bilé ra'íchali
ruwimela napu Onorúgame tabilé
ruwile abé i'bé: Pecha suiboli júkó
jaré, nobi suwábaga se'winátiri
sa'pégame gainawagó. 52 Pe
anaga neraga napu'lige alué
nujubá trompeta buchá*chinichi*,
a'lige ajánamala alué ralámuli
suwígame se'unátiri sa'pega, 'lige
'ma tabilé uché suimela. 'Lige
ramué napu ajagá mochiru abiena
se'unátiri sa'pégame gainawa.
53 Ramué sa'pala napu mukume
ju se'unátiri gainámala, napu tabilé
siné mukume ju. 54 Napu'lige
suwábaga ye tábiri ikisá, 'ma 'la
sébali ikimela napurigá aní 'we
'ya osirúgime osilí: «Bilé ralámuli
Onorúgame oyérame tabilé mukugá
rejpímili ju.» 55 «Ku ajánimili ju
'lige tabilé siné mukumeli ju.»†
56 Pe cha nokigá suwiyame ju.
Aka Moisesi nila nulalí ruwíché
alué cha nokame gastigáriwili ko.
57 ¡Wa'lú cheliera 'yawa Onorúgame
napugiti alué kame napu 'we
'la nejkuri napurigá 'la umérowa
alué Remónisi na'tálila 'la oyérisiká
ramué alué Wa'lula Esukristo!
58 Alekeri 'emi Onorúgame
oyérame napurigá ne, tabilé
guwana rujsuka nokísiwa, abisibi
'we 'la nóchaga nokísiwa Onorúgame
nila nochálilachi. 'Emi 'we 'la
machíguru tabilé rioksi nochálime
ko Wa'lula Esukristo 'yuga.

16

Jena ruwimela churigá gu'írimili ko alué ralámuli Onorúgame oyérame

1 Neka jipe ruwimela churigá
olámili ko 'emi napu enomí nejímili
ju ralámuli Onorúgame oyérame
i'lime Rusaleni ejperégame.
A'chigóriga nokiboa napurigá
nuligé ne Onorúgame oyérame
Galasia ejperégame. 2 Bilé tarali
métigame enomí, senibí romíkichi
a'pili 'emi pe u'kabi enomí nejímili
ju. Napu'lige ne sébachi alemi
enomí nolamia, tabilé najkí ne
napurigá 'emi e'yénamala enomí
napabuga. 3 Napu'lige ne sebasa
alemi, jaré ralámuli napu 'emi 'la
nirá napurigá simámala Rusaleni,
apeli o'ká julámala ne 'lige enomí
alué napu 'emi napabule. 4 'Emi
'la nirásaká napurigá ne si simela,
siméréko ne alué ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela koche simírimio lale alué Páulo alé Korinto simiá

5 Neka sebámala 'emi kólimia ba-
jchá kólisa alué ralámuli Maseronia
anilichi ejperégame. 6 Siné kachi
alé asiméréko ne 'emi ejperélachi
suwéniga romó, 'lige jaré 'emi
ne si simámili júkuru alé uché
bilena napu simeli ju ne. 7 Neka
tase pe'wera asinali alé 'emi
ejperélachi, neka i'libesi asinali
alé 'emi ejperélachi Onorúgame 'la
elásaká. Alekeri tabilé simí ne
alemi jipe. Abé i'libeko simé ne
alemi. 8 Alé Ebeso anilichi asimela
ne napusí 'ma sebasa alué piesta
Pentekostesi* anilime. 9 Rekó
we'ká ralámuli alé ejperégame
tabilé ganíliga eté ne'chí nobi
Onorúgameka 'láchigo nejígó raweli
napurigá benírama*la* ne ralámuli
Onorúgame nila ra'íchali.

† **15:55** E'nesi Isaías 25:8 'lige Osea 13:14.
* **16:8** E'nesi glosario «Fiesta de Pentecostés».

10 Alemi sebasa alué Timoteo,
'we 'la ganíliga etéwaká napurigá
'we 'la ganíliga asimela alé 'emi
ejperélachi. Alueka ralámuli
benírame ju Wa'lula Esukristo nila
ra'íchali napurigá ne. 11 'We 'la
ganíliga etéwaká 'lige aminami
gu'írowaká napurigá 'we ganíliga
einámala jeka simiá ne'chí e'nemia
napugiti neka 'lige uché jaré
ralámuli Onorúgame oyérame 'we
buigá mochiru.

12 Jena ajtí alué Apolo napu
Onorúgame oyérame júchigó na-
purigá ramué. Neka 'we anigéturu
napurigá simela 'emi kólimia nobi
tabiléchigo ikíritigo alemi simiá,
nobi pe abé i'libékomi siméréko.

13 'We 'la 'nátaga mochíwaká
tabilé a'regá Esukristo oyeria,
tabilé guwana rujsúká, 'la iwega
mochiwa 'lige tase majaga. 14 'Lige
suwábaga nóchali newá 'we 'la
ganíliga newáwaká.

15 Suwábaga 'emi napu Onorúgame
oyérame ju napurigá ne, 'emi 'we
'la machíguru alué Estépana 'lige
alué rijimala alué níligo bajchá
oyérame alué a'lala ra'íchali alé
Akaya anilichi, 'lige alué nokame
ju uché jaré oyérame gu'iria. Neka
'emi nuléguru 16 napurigá 'emi
'we 'la e'wímala 'lige gu'írimala
alué Estépana 'lige alué rijimala
'lige aminami uché jaré oyérame
napurigá Estépana.

17 Neka 'we ra'sálá jemi sébachi
alué Estépana 'lige Portunato 'lige
alué Akaiko. Alué nokáguru
ne'chí gu'iria napugiti 'émika pecha
gayénampá ne'chí gu'íria napugiti
cha mejká mochígempá. 18 Neka
asíriga ra'sálagá ajtí alué ralámuli
'yuga napugiti 'la oilárimpá ne'chí
napugiti neka 'we seweka ajtigé,
a'chigóriga napurigá oilárilige
'emi napu'lige 'yuga mochiga.
Alekeri 'we 'la ganíliga etéwaká alué
ralámuli.

19 Ralámuli Onorúgame oyérame
Asia ejperégame 'we náola rejpórali
'lige abiena Akila 'lige Prisila 'lige
alué ralámuli napu napuíme ju
alué Akila 'lige Prisila ejperélachi
Onorúgame nila ra'íchali benimea,
'we náola rejpórali. 20 Suwábaga
ralámuli Onorúgame oyérame jena
ejperégame 'we náola rejpórali
'emi. 'We 'la ganíliga rejporáwaká
'emi a'bopi 'la banachí chu'migá
napurigá nokame niru ramué.

21 Ye nujubá uchúkame osilí, ne
bo'né sekálate osé ne 'emi.

22 Jaré ralámuli tabilé nirame
nísaká Wa'lula Esukristo 'we a'lá
nisa 'la képá Onorúgame gastigaria
alué ralámuli.

¡'We a'lá nisa 'la képá uchéchigo
nawá Wa'lula Esukristo!

23 'We a'lá képá Wa'lula Esusi am-
inabi iwérali 'ya 'emi. 24 Neka 'we
galegá eté suwábaga 'emi napugiti
suwábaga 'emi Kristo Esusi oyérame
kame.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Nujubá Osirúgime Napu Páulo Osele Alué Ralámuli Napu Korinto Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Korinto ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Kristo Esusi wanápale ne'chí napurigá ne nulame nímala aleké nila nóchali. Ye rió Timoteo, Esukristo oyérame ju napurigá ramué, alueka jena ajtí ne 'yuga.

Osée ne 'emi ralámuli Esukristo oyérame napu napuíme ju alé bilena galírale Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'lige alué Onorúgame e'kali tánimia, 'lige cheliera 'yamia Onorúgame, 'emi alé we'ká riógichi Korinto ejperégame ralámuli. 'Lige abiena osé ne 'emi ralámuli Onorúgame oyérame napu ejperégame ju alé we'kanami we'ká riógichi napu Akaya anilime gawí ju.*

2 'La kékuru 'emi ralámuli Onorúgame ramué O'nola 'we a'lá nesérasa. 'Lige alué Wa'lula Esukristo 'we a'lá nesérosachigó, napurigá 'we a'lá ganíliga mochímala 'emi ralámuli a'bopi, tase we'ká 'nátaga pe bi'lepi.

Jena ruwimela Onorúgame 'we 'la na'temame ko ramué

3 Wa'lula ju Onorúgame, alué napu Wa'lula Esukristo O'nola ju. 'Lige Onorúgame 'we 'la na'temame ju ramué napurigá bilé o'nó. 'Lige Onorúgame senibí nejkúrime ju napu'lige chibi ikisuga, bilé tábiri tabilé 'la nisa. 4 Esukristo 'we a'lá na'temame ju ramué, 'lige ramué alekeri gite 'we 'la na'temátékuru alué uché jaré ralámuli resí ikichi, napurigá na'temame ju Onorúgame ramué. 5 Ramué ralámuli 'we resí ikiáchigó, napurigá ikile Esukristo 'ya. 'Lige ramué resí ikiachi, 'lige Esukristo gu'iri ramué. 6 Alarigá beniaa ramué napurigá ramué 'emi gu'íriwa, 'emi chibi ikisá. 'Lige Onorúgame 'we na'temame ju ramué, ramué abiénachigó alarigá beniboa 'we na'temaka járowa 'emi. 'Lige alarigá 'emi 'we a'lá anachámala napu'lige 'emi resí ikiá. 7 Tabilé chérikáwé rekó 'emi 'we resí ikié napurigá ramué, Onorúgame 'la semáriga gu'írimala 'emi. 'We 'la machíguru 'emi 'la anachamio.

8 Ramueka rupóráeke'é bilé ra'íchali napurigá ikíliga ramué 'we resí ikiá alé wa'lú gawí bo'ígichi we'kaná we'ká riógichi alé Asia anilichi. 'Lige ramué 'la najkiá napurigá 'emi 'la námaka akimela ye ra'íchali. Ramué ralámuli amulí suwirúkuru alé Asia anilichi e'yénaga. 9 'Lige ramueka 'a me'liboli mayélike'é alé, 'lige ramueka 'ma tabilé neyúsiwa mayélike'é alé Asia. 'Lige pe bo'né Onorúgame alarigá eláleke'é napurigá ramué alarigá na'tawa. 'Lige ramué alarigá 'la machirú Onorúgame 'we a'lá benégame ko nejkúriga. Ramué ta gu'írisiká Onorúgamete, tabilé chérigá neyúsiwake'é ramué. 'Lige tabilé chéréko rekó ramué me'liruge alé, alué Onorúgame 'la ku mochiámili ju ramué suwisáká. 10 Onorúgame 'we semáriga gu'írikuru ramué aliena resírikáchi mochígichi ramué. Jípeko tabilé chérikáwé rekó uchéchigo alakiruge ramué, napugiti Onorúgame 'we semáriga nejkúrimili kame uchéchigo siné. 'Lige napurigá aní ne 'la bi-

* **1:1** Alé Korinto pebalé bi'lénapi kéré alué Akaya anilichi wa'lú gawí bo'ígichi, napurigá bilé «país» neraga ju alué Akaya.

jchiá ju. 11 'Emi ralámuli tániwa
Onorúgame napurigá ramué
gu'írimala napu'lige ramué resí
ikiachi. Napu'lige ramué 'we
resí ikichi, 'lige Onorúgame 'la
nejímala alué a'walí uché rajpé.
'Lige Onorúgame 'la sébali olasa
napurigá tánilige 'emi ralámuli,
'lige 'emi 'we a'lá sébali machimeli
júkuru alué Onorúgame 'we a'lá
sébali olame ko. 'Lige animela 'emi
ralámuli: «Wa'lú cheliérabá mué
Onorúgame, 'we semáriga nejkuri
mué», animela 'emi.

Jena ruwimela chonagá ta simíligo Páulo alé Korinto

12 Ramueka tabilé chijúnaga
rupoa alué ra'íchili panápurimi
e'yénaga. Alué ra'íchali napu ramué
benírilie, suwábaga 'we a'lá ju. Aka
ramué tasemi 'yégiliguru 'emi. 'La
suwábaga ra'íchili 'we a'lá o'wé
ra'íchame niru ramueka 'emi 'yuga.
Onorúgame nejíguru bilé a'walí.
'Lige 'la sébali oliame ju ramué
napurigá aniá 'lige napurigá
na'talia ramué. 'Lige Onorúgame
gu'iri ramué napurigá ramué
'we a'lá sébali olawa. Ramueka
tabilé 'yégiga e'yenálime júkuru,
tase napurigá alué ralámuli tabilé
Onorúgame oyérame. 13 'Lige
ramueka osiáguru ye osilí, 'lige
ye osilí suwábaga 'we a'lá bi'ígame
ra'íchame ju, 'la ma'chígime ruwime
júkuru ye ra'íchali napurigá 'la
námaka akimela 'emi ye ra'íchili.
14 'Lige 'emi 'we pee námame ju
churigá nírigo ramué, 'lige pe abé
i'libeko abé we'ká ra'íchali námame
nímala 'emi. 'Lige abé i'libeko
napu'lige ku re'kínasa alué Wa'lula
Esukristo jena wijchimoba, 'lige
'we ganíliga mochímala 'emi ramué
'yuga, alarigá napurigá ramué 'we
ganíliga mochíwachigó 'emi 'yuga.

15 'Lige neka 'la machiéturu
'emi ralámuli uché rajpé beninalio
churigá nírigo ramué. 'Lige ne
alekeri osá siminálituru alé Kor-
into. 'Lige ne osá simisáká alé, 'liko
uché rajpé abé a'lá benimélike'é
'emi alué ra'íchali. 16 'Lige ne alé
Maseronia anilime gawí we'kaná
we'ká riógichi bo'ígichi simiá, alemi
simíromala olae ne. 'Lige ne ku jeka
enegá aleka simíromala olae ne.
'Lige alarigaka abé a'lá benimétigo
'emi Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige
ne alé Korinto sebasa, 'emi ralámuli
ne'chí gu'írimili kéturu, pe'tá go'ame
nejía napurigá sebámala ne alé
alué wa'lú ejiro Jurea anilichi
we'kaná we'ká riógichi. 17 'Lige
ne 'la alarigá simé olae napurigá
anile ne alé osilichi. Neka tabilé
alieri ju napurigá alué ralámuli
tabilé Onorúgame oyérame. Alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame,
i'sínimi 'we a'lá ra'íchame ju, nobi
tabiléchigo sébali olame júkó. Ne
alarigá 'la anisáká, neka 'la simela.

18 'Lige Onorúgameka 'la sébali
olame júkuru napurigá aní. 'Lige
ramuéchigó 'la sébali olame niru
napurigá aniame ju ramué. 19 'Lige
Esukristo Onorúgame Inolá 'we
'la sébali olame ju napurigá aní
alué bo'né, 'lige ramueka alarigá
rutúkuru ye ra'íchali, ne Páulo,
Timoteo 'lige Silasi.

20 'Lige Onorúgame anile 'ya
bajchá rawé julámoríle bilé rió
nejkúrime napurigá nejkúrimala.
'Lige Onorúgame 'we a'lá sébali
olale napurigá anile bo'né. Júlale
alué Kristo napurigá nejkúrimala.
'Lige ramueka alué Esukristo
oyérame niru, alekeri jipe alué
Esukristo nejímili júkuru bilé
a'walí. 'Lige 'la sébali olawa
ramué napurigá aniá ramué. Alué
ralámuli etesa ramué 'we a'lá
sébali oliachi 'lige machimela alué
ralámuli Onorúgame 'we a'lá gu'írio
ramué. 'Lige alué ralámuli 'we
a'lá ganíliga mochímala Onorúgame
'yuga. 'Lige animela alué ralámuli,
«Wa'lula ju Onorúgame.» 21 'Lige
Onorúgame ju ramué gu'írame

napurigá ramué 'we a'lá sébali
oyérame niwa Kristo. Onorúgame
nejíkuru ye ra'íchali beniame.
22 'Lige Onorúgame nejíkuru bo'né
Alawala 'la a'wágame napurigá
ramué ralámuli 'la machiboa 'la
Onorúgame 'kúchila nírigo ramué.
'Lige ramué ralámuli alekeri gite 'la
machiáguru Onorúgame bilé rawé
nejímio bilé raweli 'we semátiri.
'Lige napurigá anile alué bo'né
Onorúgame, 'la sébali olamio.
Onorúgameka etea ajtíkuru. 'La
machíguru 'la bijchiá aniá.

23 Neka tabilé simírote'é alé
Korinto napurigá anié ne napugiti
neka machiame pecha 'cho 'la
sébali ka 'emi ralámuli napurigá
'la gepúmala 'emi alué rejcholi
napu ne ruimeli nílige alé sebasa
napu 'emi ralámuli mochí. 'Lige
ye rejcholi napu ne ruimeli nile
'we a'wágame nímili nile 'emi
ralámuli níriga. 'Lige 'emi ralámuli
alué ra'íchali akisá, 'lige seweka
mochímili nile 'emi. 24 'Lige neka
tabilé a'wágame nulénili. 'Emi 'we
a'lá 'nátame júpaché alué Esukristo
'yuga. 'Lige neka pe iligá najkí
napurigá napuíka beniboa ye
Onorúgame ra'ichálila napurigá
'la ganíliga mochímala 'emi, nobi
'emi ralámuli ta'chó 'me 'la sébali
nile napurigá 'la benimela alué
ra'íchali, alué napu ne ruimeli
nile alé sébaga. Alekeri tabilé osá
simiru ne alemi.

2

1 'Lige ne alé sebásaká, alué
ra'íchali ruwisáká ne alé, 'lige 'emi
ralámuli 'we seweka mochíbamili
nímilikuru alué ra'íchali akisá. Neka
tabilé seweka mochiánili 'emi
uchéchigo siné. 2 Neka tabilé
sebánili alé 'emi tabilé a'résaká alué
chátiri 'nátili. Neka najkí napurigá
'la ganíliga mochímala 'emi 'lige 'we
a'lá 'nátaga bi'lepi 'nátili. Alarigá
nokisáká 'emi, 'liko 'we ganíliga
sebámala ne alemi.

3 Ne bilé apeli nábolegéturu
alé 'mi napurigá 'la gatewa alué
ra'íchali 'emi a'bopi 'la ganíliga.
Ne bo'né tabilé gaténili alé sébaga.
Neka tabilé ra'ichánali chibiyeti
ra'íchali. Neka 'la ganíliga sebánili
alé. 'Lige ne 'we a'lá ganíliga
asimela napu'lige 'emi ralámuli
'we a'lá benigá mochígichi alué
rejcholi. 'Lige 'emi ralámuli 'we
ganíliga mochímalachigó alé. 4 'Lige
ne 'we seweka 'siéturu alué osilí
osá, 'lige nalaka 'siéturu ne. 'Lige
'we galé ne 'emi, alekeri osé ne
'emi. Alué osilí, tabilé ne'ogí kéré.

Jena ruwimela napurigá e'kaga nokísiwa alué ralámuli rekó cha nokame ke

5 Alé ajtí bilé rió 'we inílime
'we resí olá 'emi ralámuli, pe
bo'nepi gompaniérola ke wa'lú
seweli 'ya 'emi. Ne abiénachigó
'we seweka ajtí alarigá mochígichi
'emi. 'Émika abéchigo resí nilia
mochí alué rió chojkila gite, tabilé
ganíliga mochíkuru 'emi nibilé
nétiri ganíliga ajtíkuru. Neka
tabiléchigo ne'ochániligó alué rió
uché rajpé. 6 'Émika 'máchigo
gastigárilime siné. 'Ma 'la júkuru.
7 Jípeko 'emi e'kámala ke alué rió,
ku amigo niraga etewa. Jípeko
ku na'temápua alué rió napurigá
tabilé a'rémala Onorúgame na'tálila
'nata. 8 Jipe ne taní napurigá
simámala 'emi alué rió e'nemia,
napurigá 'emi anémala alué rió
'ma ku 'la galeo 'emi alué rió.
9 Neka oséguru 'emi pala 'la e'wara
'emi, pala 'la e'kara 'emi alué
rió. 10 'Emi 'la e'kásaká alué rió
'liko ne abiénachigó 'la e'kámala
alué rió. Neka abiena 'la 'nata
ajtí napurigá suwábaga ku 'la
ganíliga nokísimala 'emi ralámuli.
Alué Krístoka 'wéchigo 'la e'negá
ajtigame ne'chí, alekeri gaténili ne
napu'lige ralámuli e'kurú nokogá
e'yénachi, siné kachi 'la gatémala
ne. 11 Alarigá alué Remónisi tabilé

chérigá neyúromala. 'La machirú alieri ko alué Remónisi. Alué 'sime júkuru Onorúgame ra'icháliła najsabua.

Jena ruwimela Onorúgame nuebo ra'íchali nuláligo napurigá 'la sébali olámala alué ralámuli

12 'Lige ne alé we'ká riógichi Tróasi anilichi sebasa, ne 'la ruwíturu alué ra'íchali Kristo nila rejcholi. 'Lige Onorúgame 'we a'lá nejkúrale ne'chí beniria napurigá 'la semáriga ma'chínamala alué ra'íchali. 13 'Lige ne bo'neko ta'mé 'we ganíliga rejpíkuru 'nalina, pecha ajtigá alué rió Tito anilime alué ne gompaniérola. 'Lige alekeri simíturu ne uchéchigo bilena alé Maseronia anilime gawí bo'ígichi, Tito 'yasia alemi.

14-15 Rekó neka a'rigé alué ra'íchali beniria alé we'ká riógachi Tróasi anilichi, Onorúgameka abiénachigo 'la nejkúrigo rekó panápuri eyénachi ne. Ralámulika ye ra'íchali akigá, benime ju Onorúgame nila ra'íchali. Jaré ralámuli 'la benime ju ye ra'íchali, 'lige jaré ralámuli tabilé benime ju ye ra'íchali. Rekó ta benime ke, 'we 'la machí a'boika Kristo oyérame nírigo ramué. 16 Alué ralámulika tabilé Kristo oyérame ju, napu'lige aké ramué ra'icháliсhi, 'we a'lá machíguru re'lé simámili ko alé injierno anilichi, nobi alué ralámulika tabiléchigo 'nátame júkó. 'Lige alué ralámuli Kristo oyérame, napu'lige aké ramué ra'icháliсhi, 'we 'la machíguru 'pa rewagachi simamio. Onorúgame a'walí nígame júkuru napurigá 'la semáriga ma'chínamala suwábaga ye. 17 Ramueka pecha beníriligo Onorúgame nila ra'íchali pe enomí koruka napurigá nokame ju uché jaré ralámuli, pe iligá i'kilí ruilíguru ralámuli napurigá 'la na'támala. Ramueka Onorúgamete nulérigime nírigime, 'lige Onorúgameka ramué e'negá ajtíkuru nabí rawé. 'Lige Kristo wa'lú a'walí nejíchigó.

3

1 'Lige siné kachi 'emi mayéleké ramué 'we gunarume nírigo, 'lige ramueka tabilé alieri niru. Ramueka pecha aniágó: «'We jebénigame niru ramué», tase alaniá ramueka. Ramueka tabilé resílalía napurigá bilé apeli newawa anigá 'we 'la ralámuli kóriká ramué. 2 Bilé rió machinálisaká churigá na'tálime ko ramué, 'liko a'boi 'emi e'néniga 'la machibóaguru alué rió 'ma 'la a'kabámana mochígame kame 'emi napugiti 'emi 'ma 'la sébali oláligime napu ramué beníriligе. 3 Jipe 'emi ralámuli Onorúgame Alawala nígame júkuru alé sulachí, alekeri 'we a'lá oyérame ju 'emi Onorúgame. 'Lige alekeri 'la ma'chígime nérékuru ye 'nátili, napurigá ramué 'we a'lá sébali beníriligе 'emi, napugiti 'emi ralámuli 'we a'lá oyérame kame Onorúgame. Onorúgame osale alué nulalí oká rejtechi napurigá Moisesi niga asimela, nobi 'émika nígame ju alué nulalí alé sulachí. 'Ma 'la na'tátékuru Onorúgame 'yuga 'lige 'we a'lá e'wiwa.

4 Alué Kristo 'yákuru ramué bilé 'nátili napurigá ramué 'we a'lá machiboa 'la sébali olálikuru 'la semáriga beníriligе ramué 'emi. Onorúgame 'la e'negá ajtíkuru ramué, 'we 'la ganíliga ajtí ramué 'yuga. 'Lige alekeri ramué tabilé gunarume nírukuru. Ramué a'boi tabilé aniboa 'we a'lá ju. 5 Ramueka ruyá bilé 'nátili napurigá aní Onorúgame. Pecha aniboa ramueka: «Ramueka 'we ejebénigame niru beníriga», tase alaniboa ramueka. 6 Ralámuli 'la machíguru chiéniko cha nokáliga alué osilichi e'néniga, alué osilí napu Onorúgame 'yale alué Moisesi, nobi tabiléchigo a'walí nígame

nílekó napurigá tabilé buyásimala
alé tabilé 'la bowechi. Jípeko
ye Onorúgame Alawálate a'walí
nígame niru ramué. Jípeko alekeri
'we 'la beniria mochírukuru ramué
ye ra'íchali.

7 'Lige bilé rawé alué rió
Moisesi 'we rasórutume banega
asáleke'é alé we'ká ralámuli
mochígichi. Onorúgame bo'né
alarigá ajcháleke'é rapame banega
alué rió Moisesi napurigá alué
ralámuli 'la machimela alué rió
Moisesi Onorúgame 'yuga eyéname
ko 'lige napurigá alué ralámuli 'la
machimela alué Moisesi nulalila
'we najtékame ra'íchame níligo,
bo'né Onorúgame nulalila níligime.
'Lige alué ralámuli israelita 'we
rasóleke'é alué rió alarigá ajtígichi
alé. 'Lige tabilé gayénaleke'é alué
ralámuli o'wemi e'nena. We'lisi
rasóleke'é alué ralámuli, rekó
we'libeko ta'mé rapame banega
ajtígichi kachi abiena rasóleke'é
alué ralámuli. 8 'Lige alué rejcholi
napu benírale alué rió Moisesi 'we
semati níleke'é kaka, nobi alué
rejcholi napu jipe beniaa uché
rajpé abé semati ju, me'tagá alué
rió Moisesi rejchólila, napugiti
jípeko Onorúgame Alawala nígame
niru ramué ralámuli. 9 Chiena 'la
nílige alué nulalí napu alué Moisesi
benírile alué ralámuli napurigá
machimela chibi nokáliga, jípeko
abé a'lá júkuru Onorúgame nejile
bo'né Alawala napurigá 'la a'walí
nígame niwa ramué ralámuli na-
purigá 'la sébali olawa napurigá
nulá Onorúgame. 10 Ye 'nátili nuebo
abé a'lá júkuru, tase napurigá alué
'ya nerúgame. 11 Ye 'nátili tabilé
siné suwime nímala. 'Lige alué 'ya
nerúgame 'nátilika abiena 'la semati
nílekuru. Abéchigo 'la semati júkuru
ye 'nátili nuebo, abé a'lá sébali ju.

12 'Lige ramué ralámuli tabilé
chijúnaga ruyá ye rejcholi na-
pugiti alueka 'we a'lá kame, 'lige
aminami tabilé siné suwíbame
júkuru ye rejchólika. 'Lige alek-
eri tabilé chijúnaga ruyelia ra-
mué ralámuli ye ra'íchali apiépiri
ralámuli. 13 Ramueka tase napurigá
alué rió Moisesi, tabilé alieri niru
ramué. Alué rió Moisesi napu'lige
rapame banega asisá, 'lige ku
ta'mé rapame banega asagá, 'we
chijúnale. 'Lige chijúnaga alué
rió arigá pe'tá chinite o'póliga
asíbaleke'é banalá napurigá ta
etémala alué ralámuli ta'mé rapame
banega ajtígichi alué rió. Alué rió
Moisesi tabilé najkíleke'é napurigá
alué ralámuli machimela 'ma
suwábiliga alué a'walí napu nígame
nílige alué rió Moisesi. 14 'Lige alué
ralámulika abirigáchigo machíleké
alué rió Moisesi 'ma suwábiliga
alué a'walí. 'Lige we'ká ralámuli
jipe ejperégame alé Israeli, alueka
'we ra'íchame ju alué osilí napu
nerú alé líbrochi, napurigá ra'íchale
alué Moisesi 'we 'ya. 'Lige pe a'bopi
'la sébali olame korime ju alué
ra'íchali, 15 nobi rekó we'sá akee
alué ra'íchali, tabilé sébali olame
júkuru. Pe Esukristo a'walílate
'la sébali olámili ju. 16 'Lige
bilé rió alué Esukristo oyérasa,
'lige alué Onorúgame Alawálaka
gu'írimala napurigá alué rió 'we
'la semáriga machimela alué ko
nuebo 'nátili 'we a'lala. 17 Alué
Wa'lula Esukristo pe bi'lepi ju
alué Onorúgame Alawala nejime
ju, napurigá 'la na'tawa alué
semati 'nátili. Napu'lige nígame
niru ramué alué Onorúgame
Alawala, 'liko 'la sébali e'wawa
ramué Onorúgame 'yuga. 'Liko
tabilé e'wiwa alué Remónisi. 'Lige
alarigá 'la 'we semáriga beniboa
alué Onorúgame nila rejcholi.
18 'Lige ramué ralámuli 'we a'lá
sébali benisá alué Onorúgame nila
rejcholi, 'lige ramué ralámuli 'we
semáriga ra'íchame niwa. 'Lige am-
inami 'we semáriga benírame niwa
ramué ralámuli alué Onorúgame
ra'ichálila. Alué ralámuli 'la

etémala Onorúgame Alawala ramué gu'írichi napurigá e'wiwa Esukristo. Aminacho i'kilimi 'la na'táwaréko Esukristo na'tálila.

4

Jena ruwimela ramué sa'pala ko napurigá bilé sekolí wejcholite newárigime

1 Alekeri tabilé guwana rujsinígó ramueka napugiti Onorúgame nejile ye bilé 'nátili napurigá benírigа nokísiwa uché jaré ralámuli. Ramueka 'we resítiri nírukuru, nobi Onorúgame arigáchigo nejílekó ye bilé 'nátili, aminabi nejí iwérali. 2 Ramueka 'la beníriliguru alué Onorúgame nila ra'íchali napurigá aní. Ramueka pecha we'ká 'nátili 'nátaga ra'icháligo, pe bi'lepi na'tálime ju Onorúgame nila na'tálilacho. Ramueka pecha enomí meka nokiágó alué Onorúgame ra'icháliła beníriga. Suwábaga ralámuli machíguru ramué 'we 'la bi'ígame benírilia. Onorúgameka 'la e'negá ajtíkuru ramué. 3 Ramueka beníriliguru churigá 'la buyásiwa alé tabilé 'la bowechi. 'Lige we'ká ralámuli tabilé bijchígiga aké alué ra'íchali rekó 'la námaka akee alué ra'íchali alanime ko. 'Lige ramueka tabilé chojkila niru, alué ralámuli 'ma e'wegágame ju. 4 Alué Remónisika napu nabí najsibua ajtí jena gawichí, 'we a'wágame cha'pigá ajtí alué ralámuli, alekeri tabilé siné námame ju churigá ko Kristo ra'icháliła 'we semátiri. Pecha siné námame júkó tachiri gite nawáligo Onorúgame jena gawichí napurigá rió neraga. 5 Ramueka tabilé e'wélala koriá 'we najtékame, tase alaniá ramueka. Alué Esukristo ju 'la Wa'lula ka, ramueka pe iligá u'kuchípala ralámuli niru. Ramueka gu'írili 'emi napugiti ramueka oyérinili napurigá 'sile Esusi jena wijchimoba. 6 Napu'lige Onorúgame newale gawí, Onorúgame ra'icháliła alarigá aníguru, sineko chóniga ilíligo, 'liko Onorúgame nejíligo bilé ra'ósali. 'Lige ramueka chókame sulégame nírigekuru 'yako napurigá ilile gawí, nobi Esukristo bi'wéleko ramué sulala. Alué gite 'la machiáguru Onorúgame.

7 'Lige ramué a'boi 'nátagaká tabilé gainawa ramué 'la sébali olá napurigá nulá Onorúgame, pecha a'wágame alawégame níriga ramué 'ónika. Ramueka pe napurigá bilé sekolí, yati gajsime. Alarigá nírukuru ramué napurigá suwábaga ralámuli alarigá 'la machimela alué bo'né Onorúgame nejío alué a'walí napurigá ramué 'la gainá́wala sébali olá napurigá nulá Onorúgame. 8 Alekeri ramué 'la neyúsilime júkuru rekó napuchibi ikiáe. Napu'lige chibi ikiáe, tabilé che ikisá 'emi, nobi ramueka tabilé siné guwana rujsunígó. 9 Ramueka 'we resí oliá wejpisoka amulí me'agá a'rele ramué, nobi Onorúgame tabiléchigo a'régó ramué. 10 Panápurimi resí níliga e'yéniliguru ramué napurigá resí níliga eyénale Esusi. Abirigáchigo 'la ku buyásirikó ramué. Alarigá júkuru 'la ma'chiná nérékuru 'la Esusi Alawala nígame nírukuru ramué. Alarigá machimela alué ralámuli alué a'walite buyásiligo alé tabilé 'la bowechi. 11 Ramué ralámuli ta'chó suwiyá, nobi i'sínimi amulí me'liágó ramué Esusi ra'icháliła beníriga e'yénilichi. Alarigá júkuru 'la ma'chiná nérékuru 'la Esusi a'walila nígame nírigo. 12 Ramueka 'we resí níliga e'yénakuru pe Onorúgame ra'icháliła beníriga e'yéniga, nobi 'émika 'wéchigo 'la semáriga benígó Onorúgame ra'icháliła 'lige abiénachigó alué Onorúgame a'walila.

13 Onorúgame nila ra'íchalika regá aníguru: «Onorúgameka 'la bijchiá nejkúrame júkuru rekó abichibi ikiae, alekeri aminabi beníraliae ramué alué rejcholi

Onorúgame ra'ichálila.»* 'Lige
ramué ralámuli 'we ganíliga
mochíruchigó Onorúgame 'yuga,
napugiti Onorúgameka 'we a'lá
sébali olame kame napurigá
aní bo'né. 'Lige alekeri tabilé
chijúnaga ruyá ramué Onorúgame
ra'ichálila panápurimi. 14 'We 'la
machirúguru napu'lige ramué
suwisuga, Onorúgame ajánamilikó
ramué napurigá ajánaliru alué
Esusi, napurigá 'pa sebámili ju
'emi 'yuga napu ajtí Onorúgame
alé 'pa rewagachi. 15 Onorúgame
gu'iri ne'chí napurigá anachámala
ne napu'lige resí nilia ajtígichi ne
napurigá gu'írimala ne 'emi. 'Lige
we'ká ralámuli 'la niraga etémala
Onorúgame, 'lige cheliera 'yámala
'la nejkúrime kóriká.
16 Alekeri ramué ralámuli tabilé
guwana rujsunía alué rejcholi
beniria. Rekó ramué sa'pálaka 'we
resí ikié, ramué alawálaka aminabi
'la naré a'walí alué Onorúgame
nejílala. 17 Jena 'we resí nília
mochiru ramué nobi ta'méchigo
wa'lú kéréko, pe yati simíramalaké.
Jipe jena 'we resí nilia mochiru
ramué, 'lige alekeri Onorúgame 'we
'la ganíliga etémala ramué alé re'pá
rewagachi. Tabilé chieri káwé rekó
resí nilia mochírige ramué jena,
'we ganíliga mochímili ju ramué alé
re'pá rewagachi. 18 Alekeri tabilé
we'ká 'nátaga mochílime júkuru jena
gawichí, pe yati suwimela alué
resí níliame iligá abé 'la na'tálime
ju churigá nimia alé 'pa rewagachi
napu senibí mochíbuli ju ramué.

5

Jena ruwimela uchéchigo bilé nuebo sa'pá nígame níwilikó 'pa rewagachi

1 Ramué sa'pálaka pe napurigá
bilé galí ju, nobi ramué alawálaka
tabilé siné che ikime júkó. Ramué
sa'pálaka pe mukume júkuru, 'lige
re'pá rewagachi uché bilé sa'pá
narépua ramué, Onorúgame nejímili
ju. Alué tabilé siné suwíbame sa'pá
nímala. 2 Napu'lige bijí jena gawichí
mochiru ramué 'we seweka
ejperégame niru, nobi 'láchigo
machiágó pe bilé rawé simáwilikó
alé re'pá napu Onorúgame nejímala
uché bilé nuebo sa'pá. 3 Alué
nuebo sa'paka napurigá bilé
o'pacha nímala napurigá tabilé
'yeri mochímala ramué alawala.
4 Ramueka 'la sa'pega mochínili
napu ju nuebo sa'pá napu tabile
siné che ikimela. 5 Onorúgame
nejíkuru bo'né alawala, alekeri 'la
machiáguru ramué, abiénachigo
alarigá nejímili ju sa'pá 'we a'lala
napurigá ramué alawala alé re'pá
rewagachi mochímala. Alekeri
newálikuru ramué.
6 'Lige 'la machiáguru napu'lige
bijí jena mochírigo ye sa'pega,
tabilé Esukristo 'yuga mochírikuru
ramué. 7 'Lige ramué jena
mochígaká peka siné etuwíguru
alué Esukristo, nobi abirigáchigo
'we a'lá niráligo ramué alué
Esukristo. Alueka nabí e'negá
ajtí ramué rekó ramué tabilé
etuwíe. 'Lige ramueka 'la machi-
ame alué Esukristo 'la sébali
olamio. Alarigá ejperégame niru
ramué ralámuli 'we 'la niraga alué
Wa'lula Esukristo. 8 Ramueka
tabilé majawía alué mukiame.
Ramueka buyásinilike'é alé ramué
sa'pálachi napurigá 'a simela
ramué alawala alé napu ajtí alué
Wa'lula Esukristo. 9 Alekeri 'la
sébali olánilime niru napurigá
najkí alué Esukristo jena gawichí
mochiga bijí ajagá mochiga
'lige abiena alé re'pá rewagachi
mochiga. 10 Bilé rawé gatémala
alué Kristo ramué 'yuga (gustisia
olámala), alé rukimela pala 'la sébali
oláliga ramué alué 'yuga o tabilé
napu'lige jena mochírige ajagá,
'lige gastigárimala tabilé sébali

* **4:13** E'nesi Salmos 116:10.

olásiga ka, nobi 'la sébali olásiga ka
'we a'lá semati raweli nejímala.

Jena ruwimela Kristo mukúligo ramué gu'íriga

11 'La machirúguru nerumia bilé
gustisia, alekeri 'la niraga etewa
alué Esukristo, 'lige alekeri 'we
'la ruyewa alué 'nátili uché jaré
ralámuli. Onorúgame 'la sébali
machíguru chonoká mochíriga
ramué, 'lige najkíguru napurigá
'we a'lá machimela 'émichigó.
12 Ramueka tabilé gunaruga
ra'ichalia, iligá najkiá 'nalina na-
purigá 'la námamala 'emi napurigá
Onorúgame 'nátaga mochímala.
'Émika ramué gu'írimili júkuruchigó
ruyea ralámuli napu 'nátame ju
pe napu etee, tabilé 'nátame ju
napu alé sulachí ajtí. Alueka
pecha machígó ramué Onorúgame
'yuga 'nata mochírigo. 13 Jaré
alué ralámuli lo'í aneme ju ramué
olagá, nobi Onorúgameka 'la sébali
machíguru. Ta chérikáwé rekó
alué ralámuli 'la anié, ramueka
'emi ralámuli gu'íriga nokia'e 'lige
beníriga bilé ra'íchali. 14 Kristo
'we na'temame ju ramué, alekeri
beníriga e'yénilia ramué. 'La
sébali machiáguru alué Kristo
mukúliga ramué neraga, 'lige
abiénachigó mukúlekuru suwábaga
ralámuli gu'íriga. Alekeri beníriga
e'yéniliguru ramué. 15 Alué
Esukristo mukúlekuru napurigá
ramué ralámuli a'rewa alué chátiri
'nátili, napu 'nátame ju ramué
ralámuli pe a'boi 'nátaga. 'Lige
alué Esukrístoka najkiame na-
purigá oyérawa ramué alué bo'né
Esukristo napugiti napu'lige alué
Esukristo mukule 'ya 'lige alué
bo'né Onorúgame ku ajániligame.
Alarigá 'sile Onorúgame ramué
gu'íriga. 16 Jípeko napu'lige bilé
ralámuli etuwía ramué, tabilé
alarigá na'talia napurigá 'ya. Jípeko
alarigá na'talia Kristo mukúliga
alué ralámuli gu'íriga. 'Yako ramué
ralámuli alué Kristo pe apiépiri rió
neraga etuíme ke. Alekeri tabilé
nirálime ke ramué alué Kristo.
Jípeko ramué tabilé alarigá 'nátame
ralámuli niru, jípeko tase alarigá
niru ramué. 17 Bilé rió 'la bi'lepi
'nátaga asisáká, pe bi'lepi Kristo
'nátaga, alué rioka 'la bi'ígame
sulégame nímala. Alué chátiri 'nátili
'ma tabilé 'nátame ju, pe alué nuebo
'nátalicho.

18 Alarigá 'nátale Onorúgame
napurigá 'la gompaniérola neraga
mochiwa alué bo'né Onorúgame.
Onorúgame nulele Kristo napurigá
'la gatémala napurigá 'la ganíliga
mochiwa a'bopi 'la gompaniero
niraga. 'Lige Kristo nejílekuru ye
'nátili napurigá aminabi ruyewa
ralámuli napurigá 'la amigo niraga
etewa Onorúgame. 19 Onorúgame
bo'né 'la ruwíguru alué 'nátili
ramué ralámuli napurigá 'la gom-
paniérola niwa Onorúgame 'yuga.
Alekeri Onorúgame nulélekuru alué
Kristo napurigá 'la gatémala. 'La
bijchiá mukúligo ramué gu'íriga,
'liko Onorúgame tabilé chélegá
eté ramué, 'lige julárukuru ramué
napurigá ruyewa ye bilé 'nátili
alué ralámuli. 20 Ramué ralámuli
nígame nírukuru Kristo nila a'walí,
'lige napu'lige ramué ruwiyae
alué rejcholi, 'lige alué ralámuli
'la machime ju alué rejcholi
Onorúgame náoligo pe napurigá
bo'né Onorúgame ra'ichálila niraga.
Kristo nulele ramué napurigá 'emi
ralámuli 'la a'rémala alué resítiri
'nátili napurigá 'la Onorúgame
'yuga na'támala. 21 Onorúgame
nulale napurigá Kristo bujémala
alué ramué gastígola. Kristo tabilé
che'sime nile nobi abirigáchigo
gastigárilirukó alué Kristo.
Onorúgame bo'né alarigá elile
napurigá mukumela alué Kristo
ramué nila gastigo o'togá. Alekeri
Onorúgame tabilé chérikáme ner-
aga eté jipe ramué.

6

1 Onorúgame 'we semáriga gu'iri
'emi ralámuli, alekeri 'la semáriga
naregime ju napu Onorúgame nejí.
Napu a'lige naregí alué semati
'nátili, tabilé ku guwana a'rewa,
tabilé chebilé 'nátili cha'piboa.
2 Onorúgame anile 'we 'ya:
'Ma sébakuru raweli.
Akéturu ne napu'lige tániru ne alué
a'walí.
Jípeko gu'írimala ne 'emi napurigá
'la sébali nímala.
Ne Páulochigó aníguru 'ma sébakuru
alué raweli. Jipe ju napu
Onorúgame buyana ajtí ralámuli
chátiri bowechi e'yéname.

Jena ruwimela alué Páulo 'we resí ikíligo

3 Ramueka tabilé najkiá na-
purigá bilé rió animela: «Neka
tabilé nirá alué ra'íchali, pecha
sébali olá alué bo'né Páulo.»
Ta siné alakime kéturu. 4 'La
ma'chígime nérékuru Onorúgame
'nata mochírigo ramué. 'La
anacháli me júturu napu'lige resí
ikiá 'emi, rekó tabilé a'rélime
ke ramué napurigá a'minabi
e'yénawa, 5 rekó wejpisokia, rekó
galírale mo'alía, rekó we'ká ralámuli
napuíme ju ramué me'lináliga,
rekó 'we a'wágame nocháralie, rekó
tabilé gainalia rukó gojchiá, rekó
tabilé i'tégichi go'ame. 6 Rekó
napuchibi ikiae ramué tabilé
chibiyeti na'táligo, 'la na'táliguru
ramué napurigá 'nata Onorúgame,
ramué 'we 'la anacháli me ju, 'we
'la gu'írime ju ramué alué uché
jaré ralámuli. Alarigá niru ramué
napugiti Onorúgame nejíligime
bo'né alawala. Alué alawálate
'la niraga jaro alué ralámuli,
tabilé chátiri 'nátaga. 7 Alué
alawálate abiena aminabi benírigа
e'yénowa alué 'la bijchiá ra'íchali.
Onorúgame nejíguru ye a'walí
napurigá benírigа e'yénawa alué
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige na-
purigá nemípua napu'lige lanichi:
«Tabilé 'la ju alué Onorúgame
ra'ichálila.» 8 I'sínimi 'we 'la niraga
etuime ju ramué, i'sínimi tabilé
'la nirálime ju ramué. I'sínimi
'we a'lá niraga ra'íchame ju ra-
mué olagá, i'sínimi tabilé niraga
ra'íchame ju ramué olagá. I'sínimi
'yégame anilime ju ramué rekó
'la bijchiá ra'ichálichi. 9 I'sínimi
tabilé machirume neraga etuíme
ju ramué rekó 'we a'lá machime
ke. I'sínimi amulí suwiyáguru,
abirigáchigo a'lá ajagá nokísiligó
ramué. Rekó wejpisolia ramué,
tabiléchigo suwiyágó. 10 'Lige
ramueka i'sínimi 'we sewélime ju
nobi 'wéchigo 'la ganíliga mochírikó,
ramueka 'we a'lá machiáa ye
rejcholi 'we a'lá nimio. 'Lige
ramué tabilé nígame nírukuru, nobi
Onorúgame nila ra'íchalika napu
ramué benírilia uché jaré ralámuli,
'we najtékame ju. Rekó tabilé tábiri
nígame nírige, Onorúgame júkuru
Wa'lula O'nó, alué suwábaga nila
júkuru.

11 'Lige ramueka 'we a'lá ni-
ralia 'emi ralámuli alé Koríntochi
ejperégame. Ramueka ra'icháliguru
'we a'ká gompaniero niraga.
Ramueka 'we a'lá na'talia 'emi
'yuga, tabilé chátiri na'talia ramué.
12 'Lige ramueka nabí 'we a'lá
galilía 'emi, nobi 'émika tabilé 'la
galeme júkuru ramué. 13 Neka
táaguru napurigá 'emi o'nola
niraga: 'We 'la nirawa ne'chí, neka
'we 'la niraga etéguru 'emi.

Jena ruwimela Onorúgame ramué 'yuga ajtigá

14 Bilé rió 'we 'la 'nátame
nísaká Onorúgame 'yuga, tabilé
gompaniéroga einámala alué
rió napu tabilé 'la 'nátame ju
Onorúgame 'yuga.* Bilé rió
bi'wígame alawégame nísaká, tabilé

* **6:14** Páulo 'nata ajtí napu'lige asaraga eyénachi bilé rió napurigá 'la a'nari a'wáganti ju alué oisí.

'la bi'lepi na'támala alué rió chátiri
alawégame 'yuga. 15 Alué Esukristo
tabilé gompaniérola júkuru alué
Remónisi. 'Lige 'emi ralámuli
tabilé gompaniérola niwa bilé rió
tabilé Esukristo oyérame. 16 Pecha
'la júkó alé Onorúgame galílachi
bajkiá tániga enalia bilé mono
newárigime napu tabilé Onorúgame
ju. 'Lige Onorúgame Alawálaka jena
ramué sulálachi bejtékuru. Ramué
sa'pálaka Onorúgame bejtélachi
ju. Alekeri tabilé 'la júkuru alué
Remónisi na'tálila na'talia, tase
napubuwa alué 'we a'lala 'nátili
si. Ramueka Onorúgame galila
nírukuru, alekeri 'we 'la bi'wígame
niwa. 'Yako regá anílekuru
Onorúgame:

Ne alawala asimela bejtega 'emi
ralámulichi.
'Lige 'emi ralámuli panápuri
e'yénachi,
alué alawaka aba alemi einámala
'emi 'yuga.
Alué 'la ne'chí oyérame ralámuli,
neka 'we a'lá galémala alué
ralámuli.
'Lige alué ralámuli ne'chí oyérame,
nabí ne'chí oyérimili júkuru.

17 Abiena anile Onorúgame:

Buyásiwa alué ralámuli pecha 'la
'nátame ka ne'chí 'yuga.
Tabilé oyérawa alué chátiri 'nátili.
Napu'lige 'la tabilé oyérasa chátiri
'nátili,
'liko ne 'we 'la galémala 'emi.

18 Abiena anile Wa'lula Onorúgame
napu abé a'wágame ju:

Ne nímala 'emi ralámuli o'nola,
'lige 'émika ne 'kúchila nímili júkuru.

7

1 'Emi ralámuli ne amígola,
Onorúgame 'we 'la sébali olame
júkuru napurigá aní bo'né. Alek-
eri a'rewa alué chátiri 'nátili.
Alué chátiri 'nátili 'ma chókame
newámala ramué alawala, alésíko
'ma nayúpua pecha 'la 'nátame
níriga. Abé 'la júkuru 'la sébali olame
ralámuli níriga 'la niraga etewa
Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo 'we ganíliga asáligo alué ralámuli Korinto mochígame 'yuga

2 'We 'la ganíliga etewa ramué,
ramueka pecha siné benírilígo
chátiri 'nátili 'emi, nibilé alué uché
jaré ralámuli. 'Lige aminami tabilé
asemi 'wesi ralámuli bujelia enomí
'yégiga. 3 Neka pecha che anégó
chibieti 'emi. Ne 'ya aniéturu 'we
galeme kéturu ne 'emi. Neka tabilé
chélá rekó mukié ne 'emi gu'íriga.
4 Neka 'la machí 'emi 'we 'la sébali
olame ka, alekeri 'we ganíliga
ajtíkuru ne 'emi 'yuga. Neka 'we
a'lá welagá ajtíkuru, 'lige 'we a'lá
ra'sálagá ajtíkuru ne, rekó chibi ikié
ne.
5 Napu'lige sébalige ramué alé
wa'lú gawí Maseronia anilichi,
tabilé siné resíbulia ramué. 'Lige
alué ralámuli alé ejperégame 'la
iwégame cha aní ramué alé sebasa.
'Lige ramué 'la iwégame majawía
alanilía alé alué ralámulite. 'Lige
ramueka tabilé machiáeke'é alaki-
boa alé alué ralámuli alanichi. 'Lige
ramueka 'we seweka mochiru
alanilía alé. 6 'Lige alué Onorúgame
júlaleke'é alué rió Tito anilime alé
napu ramué mochílige. Alarigá
ju Onorúgame, 'we a'lá gu'írame
ju ralámuli napu'lige seweka
mochígichi. 'Lige alué rió Tito wa'lú
nejkuri sebasa alé napu ramué
mochírige. Alarigá Onorúgame
'la wa'lú oyérali 'yale ramué.
7 'Lige alué rió Tito jena sébaga
'we a'lá ruwí alarigá olériga 'emi
ralámuli alé Korinto. 'Lige alué
rió 'la 'we a'lá galegá etérigorí
alué 'emi ralámulite. 'Lige ramué
alué ra'íchali akisá 'lige wa'lú
ra'sáláruke'é. 'Lige alué Tito ruyé
ne'chí 'emi ralámuli alé ejperégame
'we eténilia ne'chí. 'Lige aminami
ruwí 'emi ralámuli 'we seweka
mochigo ne'chí sewétisa. 'Lige
aminami ruwí alué ra'íchali, 'emi

ralámuli 'we nejkúrinilia mochigo. 'Lige neka alué ra'íchili akisáká uché rajpé abé 'la ganíliga rejpíke'é.

8 'Emi 'we seweka mochíbale napu'lige naresa 'emi alué apeli napu ne ne'óchaga osele, péchigo pe'wera seweka mochíliko 'emi. Neka sewéturu 'emi seweka mochígichi, péchigo pe'wera sewélekó 'emi, 9 'wéchigo 'la ma'china ko. 'Émika yati gatele 'emi a'bopi, alekeri 'we 'la ganíliga ajtíkuru ne. Alarigá najkíliko napurigá 'emi seweka mochímala. 10 Bilé ralámuli chibi 'sísaká 'lige 'we seweka asimela 'la machigá cha 'síligame napu Onorúgame tabilé galeme ju, 'liko alué ralámuli a'rémala alué chátiri 'nátili, ku 'la ganíliga asimela. Nobi bilé ralámuli chibi 'sísaká, 'lige tabilé siné 'nátame ju chibi 'síliga napu Onorúgame tabilé galeme ju, 'lige alué ralámuli tabilé siné a'rémala alué chátiri 'nátili. 11 Nobi 'émika Onorúgamete 'yáliru alué seweli, 'lige yati gatele, tabilé naréniliga alué gastigo. 'Émika 'we ayole alué rió 'yuga napu cha 'sile, 'liko 'emi gastigárile alué rió. 'We majale 'emi ne ayora mayega. Najkile napurigá ne gu'írimala. 'Émika 'we a'lá 'nátale. 'Émika 'we 'la sébali olale. 12 Neka bilé apeli osigéturu nobi tabilé osé ne napurigá gastigárimala 'emi alué rió, 'lige neka tabilé osákuru napurigá gu'írimala alué ralámuli tabilé che'síkime, pe osá ne alué osilí machináliga pala 'la bijchiá e'wánokirá 'emi 'lige machináliga pala 'la bijchiá galea 'emi ne'chí. 13 Napurigá nokale 'emi, 'we 'la ganíliga mochiru.

Aminá́chigo 'we 'la ganíliga mochiru ramué napu'lige machisáká Tito 'we 'la ganílime nile 'emi 'yuga. 'Emi wa'lú gu'írile, alekeri tabilé we'ká 'nata asale. 14 Ne bo'né ruigétigó 'emi 'we a'lá ralámuli ko 'lige bo'né Tito 'la etélikuru 'la bijchiá ko. Alué suwábaga ra'íchali napu ruyélige alué Tito 'emi 'la bijchiá júkuru. Alué ra'íchali napu ramué ruyelie 'emi, abiénachigó bijchiá kéturuchigó. 15 Alué Tito abé a'lá ganíliga asale napu'lige etesa 'emi 'we a'lá sébali oláligo alué Onorúgame ra'icháli la napu benírile. 'We 'la niraga e'tele 'emi alué rió. 16 'We a'lá ra'sálá ne, 'émika 'we a'lá sébali olame kame napurigá nulá Onorúgame.

8

Jena ruwimela napurigá gu'íriwa alué ralámuli tabilé nígame

1 'Emi ralámuli Esukristo oyérame, jípeko uché bilé ra'íchali akimela 'emi. Ramueka jípeko najkiá napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá machimela alué ralámuli alé Maseronia ejperégame, Onorúgame 'we a'lá gu'írile alué ralámuli napu napuíme nile alé bilena alué rejcholi benimea. Alué ralámuli alé ichúrimi mochígame ju alé Maseronia anilime gawí bo'ígichi. 2 'Lige alué ralámulika 'we resí ikime júkuru kaka. Aminami tabilé nígame gayéniguru alué ralámuli aliena resí oliá, 'lige tabilé tábiri nígame nílekuru alué ralámuli, nobi Onorúgame 'yuga 'nátaga 'we ra'sálagá ejperégame nile alué ralámuli. 'Lige rekó alué ralámulika tabilé nígame ke, we'ká enomí napubule alué ralámuli gu'írimia alué ralámuli tabilé nígame Rusaleni ejperégame, 'lige alé o'tiame níleke'é alué enomí. 3 Ne 'we a'lá etiá alué ralámuli we'ká enomí napubúligo, ne alekeri 'la sébali machíguru alué ralámuli 'la napubúligo alué enomí. 'Lige alué ralámuli napu nejile, amulí suwábaga nejíkuru alué napu nígame nílige. 'Lige ramueka tabilé asemi nulélikuru napurigá napubúmala alué enomí. Pe a'boi 'la sébali 'nátaleke'é ralámuli

gu'írimia uché jaré ralámuli tabilé
nígame. 4 Alué ralámulika alanékuru
ramué olagá:
—Pe rekó, ramueka gu'íriwaráeke'é
alué ralámuli tabilé nígame alé
Rusaleni ejperégame.
5 'Lige ramueka tabilé we'ká
enomí napubura mayélike'é alué
ralámuli. 'Lige alué ralámulika
'la we'ká sebáreleke'é alué enomí
napubua. 'Lige pe kulí chojkía alué
ralámuli enomí napubua, bajchá
Onorúgame tánele napurigá 'la
gainámala alué ralámuli napubua
enomí. 'Lige aminami aníleke'é
alué ralámuli nokogá:
—Ramueka 'la semáriga gu'íriwa
alué Páulo —anile.
6 Ralámuli alé Maseronia
ejperégame 'we a'lá sébali olale.
'Emi abiénachigó 'we 'la sébali olale.
Títoka we'ká napubule enomí 'emi
'yuga napurigá alué ralámuli tabilé
nígame gu'írimala alué Rusaleni
ejperégame. Jípeko tánili'e ramué
alué Tito napurigá gayénamala
napabua alué enomí alé napu
mochí 'emi. 7 'Emi ralámuli 'we
a'lá sébali olame júkuru. 'We
a'lá sébali bijchígime júkuru 'emi
ralámuli Onorúgame ra'icháliła.
Aminami 'we a'lá semáriga ruwime
júkuru 'emi ralámuli Onorúgame
nila ra'íchali. 'Lige 'emi 'we a'lá
machime júkuru churigá nejkúrime
ko Onorúgame. 'Lige aminami
'we a'lá galeme júkuru ramué
ralámuli. 'Lige 'emi ralámuli 'we
a'lá sébali olámili júkuru alué enomí
napubusa napu chojkile 'emi
ralámuli 'ya.
8 Neka tabilé uméraga nulá
napurigá napubuwa alué enomí
alé Rusaleni o'towame. Neka pe
machinale pala 'la sébali olame
ka 'emi ralámuli 'lige pala 'la
na'temame ka 'emi alué uché jaré
ralámuli 'yuga. 9 'Lige 'emi ralámuli
'we a'lá machíguru 'we semáriga
gu'írilekuru ramué 'ya alué Wa'lula
Esukristo. Esukrístoka alé rewa-
gachi asagá 'we semati we'ká
e'karúgame nígame nílekuru, 'lige alé
'pákana rewagáchika nawálekuru
ramué ralámuli gu'írimia jena, 'lige
alué Esukrístoka jena wijchimoba
asagá tabilé nígame nílekuru. Tabilé
nígame gayénale ramué gu'íriniliga.
10 Jena ruimé ne churigá
gu'írilime ka alué ralámuli tabilé
nígame. 'Emi 'ya bamí chojkílekuru
alué enomí napubua. 'Lige 'we
a'lá welagá napubule alué enomí.
11 'Lige neka jípeko najkíguru na-
purigá 'emi ralámuli 'la gainámala
napubua alué enomí. 'Émika 'we
a'lá wélagá napubuwa alué enomí
napu chojkílige 'emi 'ya bajchá
napubuwa alué enomí abirigá
nokísiwa 'we a'lá wélagá. 12 Nejiwa
napu ikiri nejía 'emi, pe iligá
'la ganíliga nejiwa, tabilé we'ká
'nátaga. Alarigá najkí Onorúgame.
13 Ramueka tabilé najkiá na-
purigá suwábaga nejímala 'emi.
'Emi suwábaga nejísaká, 'ma tabilé
niga ejtibímala 'emi. 14 Ramueka
najkiá napurigá 'la o'maka
niga mochímala rekó pe a'tabé
nígame ke. Siné kachi a'kinana
tabilé nígame nisa 'emi, 'la ne-
jkúrimala alué ralámuli Rusaleni
mochígame. Alarigaka 'la o'maka
niga mochímala enomí. Alarigá
'la tabilé siné gurúlamala go'ame.
15 Alué Onorúgame ra'icháliła napu
'ya osale Moisesi, aníguru: «Alué
ralámuli napu we'ká napubule
alué go'ame maná anilime, tabilé
rasírale. Alué napu abé u'kabi
napubule alué go'ame maná, 'la
sébali sebárime nile.»*

Jena ruwimela Páulo júlaligo Tito alé Korinto

16 Neka cheliera 'ya Onorúgame
abiena 'la 'yáligame Tito alué
'nátili napurigá gu'írimala 'emi,

* **8:15** Páuloka aní siné kachi alué enomí tabilé kógisaká alué uché jaré ralámuli tabilé nígame, 'liko 'ma we'kámala alué enomí. E'nesi Éxodo 16:18.

a'chigóriga napurigá Onorúgame
'yale ne'chí. 17 'Lige napu'lige
ne jula alué rió Tito alé Korinto,
napurigá gu'írimala 'emi ralámuli,
alué rió Títoka 'we yati e'wá
napurigá nulé ne, napugiti alué
rió 'we galeme ju 'emi a'chigóriga
napurigá ne 'we galeme ju 'emi.
18 Bilé rió jula ne Tito 'yuga.
Alué rió 'we semáriga ruyame ju
Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alué
ralámuli jena ejperégame napu na-
puíme ju Onorúgame nila rejcholi
benimea, anile:
—Alué rió 'la ju julalia —anile.
19 Alué ralámuli jena ejperégame
alué Esukristo oyérame, alué
ralámulika korule alué rió napurigá
alé Rusaleni simela ramué 'yuga.
'Lige ramueka o'tolia alué enomí
alué ralámuli tabilé nígame 'yawa
napurigá alué ralámuli 'la cheliera
'yámala alué Onorúgame, 'lige
aminami napurigá alué ralámuli
'la machimela ramué ralámuli 'la
semáriga gu'irilio. 20 'Lige ramueka
'we a'lá sébali gateru alué ra'íchali
napurigá pe nujubapi kachi tabilé
'wesi che animela alué enomí
gite, 'lige aminami napurigá 'we
a'lá sébali sebámala alué enomí
alé Rusaleni. 21 'Lige Onorúgame
'we a'lá sébali machíguru alarigá
nochalio ramué. 'Lige ramueka
najkiáguru napurigá alué ralámuli
'we a'lá machimélachigó churigá ka
ye nejkúrali.
22 'Lige ramueka julawa uché
bilé rió alué oká rió 'yuga. Alué rió
'we a'lá sébali olame ju napurigá
najkí Onorúgame. Ramueka we'sá
eteme niru alué rió 'we a'lá sébali
olachi. Alué rió 'we 'la 'nata
napurigá 'emi 'we 'la sébali olamio
alué enomí napubua. 23 Ne bo'né
jula alué Tito, 'lige alué ralámuli
Esukristo oyérame jena Maseronia
jula alué uché jaré oká rió. Alué
oká rió 'we 'la sébali olame ju napu
nulá Kristo. 24 Pe rekó 'la niráwagó
'emi alué rió alemi e'yénachi. 'Lige
ramué 'la we'sá ruyeru alué rió
'emi 'we a'ká ralámuli ko. 'Lige
ramueka alekeri najkiá napurigá
alué ra'íchali 'la bijchiá nímala. 'Lige
a'kinana ku jeka sigá 'la ruimeli
júkuru alué rió alarigá olárilige
'emi ralámulite alé. Ruyémili júkuru
ralámuli jena ichúrimi mochígame,
alué Esukristo oyérame ralámuli,
'we 'la niraga etéliru.

9

1 Neka tabilé uché aminabi
osénili ye osilí 'emi ralámuli na-
purigá napubúmala enomí 'emi. Pe
ye osilite 'la sébali nímala napurigá
'la sébali olámala 'emi. 2 'Lige neka
'we a'lá machí 'emi ralámuli 'we
a'lá welagá mochigo napurigá
gu'írimala 'emi uché jaré ralámuli.
'Lige neka jena mochígame ralámuli
ruyé alué ra'íchali 'emi 'we a'lá
sébali nejkúrinilia mochigo. 'Lige
'emi ralámuli napu'lige chojkile
napubua alué enomí 'ya bamí,
'lige alué ralámuli jena Maseronia
mochígame akisá, amulí suwábaga
alué ralámuli chojkílechigó na-
pubua enomí. 3 'Lige ne jula alemi
alué bakiá rió ne gompaniérola
napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá
gatega mochímala alé sébachi alué
bakiá rió. 'Lige jena mochígame
ralámuli 'we a'lá ruyé 'emi 'we
a'lá napubua mochigo alué enomí
napu o'toboli ju alé Rusaleni. Neka
tabilé 'yegánili. 4 'Lige jaré ralámuli
jena Maseronia ejperégame si
simámili júkuru ramué 'yuga. 'Lige
'emi ralámuli tabilé 'cho napubuga
mochísaká alué enomí, 'liko ramué
'we chijunáwili júkuru. 'Lige 'emi
ralámuli abiénachigó chijunámili
júkuru. 5 'Lige napurigá ta chi-
junámala 'emi napu'lige ramué
sebasa alé napu 'emi mochí, 'lige
alekeri jula ne ye bakiá rió alemi
alué Esukristo oyérame, napurigá
'emi ralámuli 'we a'lá gatega
mochímala alué napu ekí o'toboli ju
alé Rusaleni anilichi. 'Lige ramué

ralámulika tabilé najkiá napurigá
nejímala bilé ralámuli napugiti uché
jaré ralámuli 'we a'wágame tánichi,
pe nejímala napu ekí 'la ikíroba
nejía, 'lige 'la 'we a'lá ganíliga
nejímala.

Jena ruwimela churigá gu'írilime ko alué uché jaré ralámuli napu tabilé nígame ju

6 'Lige 'emi ralámuli 'la námaka
akiboa ye ra'íchali: Alué ralámuli
pe u'kabi talí echágame ka, pe
u'kabi 'wímala. Alué ralámuli we'ká
echágame ka, alueka abé we'ká
'wímala. 'Emi ralámuli 'la we'ká
nejisa alué alé Rusaleni o'towame,
'lige 'emi ralámuli we'ká narémala
ku pe a'kinana kachi. 7 'Lige
bilé rió nejínilisaká, 'lige alué rió
sébali olámili júkuru, tabilé 'yegámili
júkuru alué rió. 'Lige tabiléchigo
e'wérili júkó kaka, pe iligá 'la sébali
oliame júke'é 'nalina. Onorúgame
'we 'la galéguru alué ralámuli
napu 'we a'lá ganíliga nejime ju,
napu tabilé we'ká 'nátaga nejime
ju. 8 'Lige Onorúgameka nejímili
júkuru napu ekí tábiri resí laru,
napugiti Onorúgameka nígame
kame alué we'ká e'karúgame tábiri.
'Lige alekeri alué Onorúgame
'we semáriga nejímili júkuru alué
e'karúgame napu resí lalia ramué,
'lige 'emi ralámuli 'we semáriga
nochámili júkuru alué Onorúgame
nejílala a'walite. 9 Aka alarigá
anime júpaché alué Onorúgame nila
rejcholi:

Alué rió 'we semáriga gu'írilekuru
alué ralámuli tabilé nígame,
'lige abé we'ká 'yámala.
'Lige alekeri Onorúgame tabilé siné
we'kawámala alué rió
'we 'la semáriga gu'íriligo alué
ralámuli tabilé nígame.*

10 'Lige alekeri tabilé chérékuru
rekó bilé rió we'ká nejíe enomí
alé Rusaleni o'towame, napugiti
Onorúgame 'we a'lá aminabi 'yámili
kame alué we'ká enomí alué rió
napurigá alué rió 'la aminabi
'yámala uché jaré ralámuli. Alarigá
ju napurigá bilé rió echame
gu'íriniliga uché jaré ralámuli,
Onorúgame abé we'ká 'yámili ju
talí, 'lige abé we'ká rakémala
alué echarúgame. 11 Onorúgame
'we a'lá aminabi 'yámala 'emi
ralámuli abé we'ká enomí 'lige
aminabi a'walí napurigá 'emi
'la aminabi nokísimala alué
we'ká ralámuli gu'iria. 'Lige
suwábaga alué 'nátili 'we semáriga
ma'chínamala. 'Lige alué ralámulika
alé Rusaleni mochígame wa'lú
cheliera 'yámala Onorúgame, na-
pugiti semáriga gu'íriligime ramué
ralámuli. 12 'Lige ye enomí napu
nejí 'emi we'ká ralámuli, we'ká
ralámuli 'we semáriga narémala
alué enomí. 'Lige abiénachigó
we'ká ralámuli 'we 'la nirámala
Onorúgame. 13 Alué ralámuli napu
ye enomí narémili ju, cheliera
'yámili júkuru Onorúgame. Alué
ralámuli alarigá 'la machimela
'emi 'we 'la e'weme ko Onorúgame
napurigá nulá Kristo. 'Lige 'we
'la niraga etémala Onorúgame
napugiti 'we 'la nejkúrigoriká
'emi 'la napubúligo alué enomí.
14 'Lige alué ralámuli alarigá 'we
a'lá cheliera 'yámala Onorúgame
napugiti Onorúgame 'yáligame alué
'nátili 'emi ralámuli alué Kor-
into ejperégame 'lige Onorúgame
tánimala napurigá aminabi 'yámala
alué a'walí 'emi. 15 Wa'lú cheliera
'yámala Onorúgame napugiti asíriga
wa'lú gu'írili nábole 'emi ralámuli.
Onorúgameka pecha goblálome júkó
rekó wa'lú nejkurie. Ramueka
tabilé nígame niru bilé ra'íchali
'la najteme cheliera 'yalime
Onorúgame. Ramueka pecha siné
sebárirugó alué 'nátili.

10

Jena ruwimela Páulo nulame ko

* **9:9** E'nesi Salmos 112:9.

Esukristo nila nochálilachi

1 Kristo 'we a'lá kilí rió nile,
Onorúgame a'walila nígame nile.
Nabí 'la 'nátaga ajtime nile gu'írimia
uché jaré ralámuli. 'Lige neka
abiénachigó alarigá nínili napurigá
nile alué Kristo, alekeri ne 'la
kilí eyénaguru. 'Lige alué uché
jaré ralámuli anime ju ne 'we
majalégame rió kará alué we'ká
ralámuli 'yuga. 'Lige anime júkuru
alué ralámuli, ne mejká asagáká 'we
a'wágame nulame osilí osame kará
tabilé majaga. 'Lige napu'lige ne
a'bé asagáká, 'liko i'kilí ajtime kará
ne, pe majá ajtime kará ne. 'Lige
alué ra'íchalika tabilé pe'tá bijchiá
júkuru napurigá anime ju alué
ralámuli. 2 'We 'la 'nátaga mochiwa.
Napu'lige simisá ne alemi 'emi
e'nemia, tabilé cha nokiboa
napurigá ne tabilé ne'ochámala
'emi. Tabilé alarigá na'tawa ne
ne'óchame ko pe apiépiri rió neraga.
Ne'óchame ju ne alué Onorúgame
a'walílate. 3 Bijchiá júkuru ne
apiépiri rió neraga ko, tabiléchigo
ne'óchagó ne napurigá apiépiri rió
niraga. 4 Napu'lige ne ne'ocha,
tabiléchigo ralámuli a'walílate
ne'ógó ne, pe Onorúgame a'walílate
gite. Ramueka jena mochírukuru
nakoa Remónisi si pe Onorúgame
a'walílate gite ka 'la neyúrowareké.
5 Ye a'walila gite 'la suwábaga
umérome ju ne apiépiri tabilé
'la 'nátame rió 'yuga, alué napu
sairúgame ju alué napu ramué
benírilia Onorúgame nila ra'íchali.
Ramueka tánilia Kristo napurigá
bi'wémala a'pílipi ralámuli na'tálila
napu chátiri ju 'lige napurigá 'la
bi'lepi 'nátaga mochímala. 6 'Lige
ramueka 'la 'nátaga mochírukuru
napurigá ne'ochawa ramué alué
ralámuli tabilé sébali olame napu
Onorúgame nulá. 'Emi 'we a'lá
na'tásaká Onorúgame nila rejcholi,
'lige bilé rawé tabilé sébali olásaká,
ramueka 'we 'la e'negá mochiwa
'emi.

7 'Lige 'emi ralámuli pe apiépiri
rió neraga eteme ju ramué. 'Emi
ralámuli 'la Kristo oyérame ka, 'la
na'tawa ye: Aka ramué ralámuli
Kristo oyérame nírupaché. 8 Alué
Wa'lula Esukristo 'yáguru ne'chí
a'walí napurigá gu'írimala ne
'emi. Alueka pecha nejígó a'walí
napurigá ne 'emi resí olámala.
Tabilé chijúniga ruwí ne. 9 'Lige
'emi ralámuli tase mayewa ne
osáo napurigá ne 'emi majárimala
alué osilite, tase alarigá na'tawa
'emi. 10 Jaré ralámuli anime ju alué
osilí 'we ená anigá osirúgime kará,
alarigá osame kará ne, 'lige ne jena
sebásaká, tabilé alarigá ra'íchame
kará ne, pe tabilé benegá ra'íchame
kará ne. 11 Jaré ralámuli alarigá
anime ju, tabiléchigo bijchiá júkó.
'La sébali olame ju ne napurigá osá
ne. Napurigá aní ne alé osilichi
alarigá 'sime ju ne alé sebasa. Neka
najkí napurigá 'emi ralámuli 'we
a'lá námaka mochímala ye ra'íchali.

12 Ramueka tabilé alieri niru
tase napurigá alué ralámuli 'we
gunaruga oyame ralámuli. Alué
rió 'we gunaruga oyame ka, pe
'nátame ju napurigá bilé rió lo'í
niraga. Alué rió alarigá lame ju:
«Neka abé 'la júke'é me'tigá alué
uché jaré ralámuli.» 13 Ramueka
pe bi'lepi 'nátili 'nátame niru
Onorúgame 'yuga. 'Lige bo'né
Onorúgame 'we nejkúrime júkuru
napurigá ramué 'we a'lá machi-
boa pala 'la sébali oliao ramué.
Onorúgame júlalekuru ramué alé
Korinto napurigá 'emi beníriwa. Pe
yecho ra'ichawa ramué. 14 Uché
jaré ralámuli tabilé che animela
'emi a'boi beníriga Onorúgame
nila ra'íchali. Napu'lige ramué
sebaru alé napu 'emi ralámuli
mochí, tabilé 'wesi ralámuli i'tigé
alé napu beniame ju Onorúgame
nila rejcholi. 15 'La képá bilé rawé
'emi 'we 'la Onorúgame oyérasaká,

'lige 'emi 'we a'lá gu'írimala ramué napurigá simawa aminá uché bilena gawichí napu tabilé siné akeme ju alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali. Ramueka tabilé benírili Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli napu 'ma akeme ju Onorúgame nila ra'íchali. 16 'Lige alarigá 'emi ralámuli 'we a'lá gu'írimala ramué ralámuli alé uché bilena simálichi uché jaré ralámuli benírimia. Tabilé beníriwa ramué napu uché jaré 'ma beníriliru.

17-18 'Lige alué rió bo'nepi inósaká, 'lige alarigaka tabilé 'la ju. Bo'né Onorúgame ruisáká 'we a'lá sébali rió ko, 'liko 'la ju. Bilé rió ra'ichánalesaká uché jaré ralámuli 'yuga churigá nejkúrime ko Onorúgame, a'lá ju. Ramué a'boika tabilé regá aniboa: «Ramueka 'we ejebénegame niru.» Iligá 'we a'lá gu'íriwa ra'íchali ruyea uché jaré ralámuli. Onorúgame a'walila gite benírilia ramué. Ramué 'oni tabilé gainawa bilé 'nátili 'nata.

11

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo sairúgame niraga alué ralámuli 'yuga napu tabilé a'lá benírime ju Onorúgame nila ra'íchali

1 Pe rekó e'káwagó ne'chí ye ra'íchali ruwichi ne, ta'mé 'we a'lá képá ye ra'íchali kaka napu ne ruimeli ju. Pe gunaruga ra'icháli me ju ye ra'íchali.* Neka alarigá ra'ichámala napugiti 'emi alarigá ra'íchame kame, napurigá 'emi 'we a'lá 'nátaga gepúmala ye ra'íchali. 2 'Lige ne bajchá ye ra'íchali ruwimela. Onorúgame nejile ye 'nátili napurigá ne 'la galémala 'emi. Napu'lige sebasa ramué alé napu ajtí Kristo, neka 'emi 'yámolá alué Kristo 'la sébali 'la bi'wígame. Alarigá anéturu ne Esukristo 'ya bajchabé rawé. Napurigá 'yánili bilé o'nó bo'né malala alué re'malí napurigá newímala alué iwé si 'we 'la bi'wígame sulégame, alarigá 'yánili ne 'emi Esukristo. Tabilé najkí ne napurigá uché bilé 'nátili beniboa. Abiénachigó najkí ne napurigá bi'wígame alawégame niwa. 3 'Lige 'emi ralámuli 'la machíleké 'yégiliga alué Eba anilime mukí 'ya, alué napu Arani 'yula nílige. 'Lige neka alekeri majá 'emi ralámuli, siné kachi a'chigóriga ikisábá 'emi ralámuli. 'Lige 'emi ralámuli bilé rawé ta'mé 'la 'nátaga mochisa, 'lige alué Remónisika nasibúmala 'emi ralámuli. 'Lige alué Remónisi 'ma se'nú 'nátili 'yámala 'emi ralámuli. Tabilé 'la bi'lepi na'támala 'emi Kristo 'yuga. 4 'Lige 'emi ralámuli tabilé 'la 'nátaga mochinti júkuru. Pe apiépiri ralámuli ra'icháli la 'we yati bijchíginti júkuru 'emi. 'Lige bilé rió ruisá regá: «Krístoka tabilé alarigá ju, tase napurigá ruwime ju Páulo», anisá, 'lige 'emi ralámuli yati bijchígame júkuru. 'Lige bilé rió anisá uché bilé alawá nerúgará, 'lige 'émika ralámuli yati beninálime júkuru alué 'nátili. Pecha anime júkó 'emi ralámuli: «Tabilé 'la ju alué ra'íchali», tabilé anime ju 'emi. 'Lige bilé rió anisá alué Esukristo tabilé a'kabámana jáwame ju, 'émika yati bijchígame ju. 5 'Emi 'la akisáká alué ralámuli 'we riólame ko napurigá e'wélala, napu'lige ne ruwichi abiénachigó a'lá gepútékuru. Ne abé 'la machí me'tigá alué ralámuli. 6 Neka ta'mé 'la ra'íchame júkuru alé we'ká riógachi, neka 'wéchigo 'la machime kéréko Onorúgame ra'icháli la, we'ká beniri ne 'emi. 'Lige 'emi ralámuli 'la machíleké alarigá ko ne. Aka ne we'sá ruyéché 'emi ralámuli ye ra'íchali.

7 'Lige ne peka siné rawé goblálome júkuru 'emi ralámuli alué ra'íchali beníriga. ¿O'wéchala resitiri ju tabilé goblálilia? Neka tabilé

* **11:1** Alué Páulo ra'ichámorí napurigá bilé rió lo'í noli chu'achika ronobóchaga.

benírime ju napurigá ne najtékame nímala. Neka pe najkí napurigá
'emi 'we najtékame nímala. 8 'Lige
ne'chí 'we gu'iri alué ralámuli
Esukristo oyérame alé ichúrimi
mochígame. Enomí 'we nejime ke
alué ralámuli, 'lige neka nareme
kéturu alué enomí alué ralámuli
nejichi napurigá ne 'la aminabi
einámala beniria alé Korinto asagá.
9 'Lige ne alé 'emi ralámuli 'yuga
asagá, enomí resí lame ke ne
i'sínimi, 'lige neka tabiléchigo
siné tániko 'emi ralámuli enomí,
neka 'láchigo a'pílime kame alué
enomí alué ralámuli alé Maseronia
mochígamete. Alué ralámuli alé
Maseronia mochígame nokame ke
alué enomí a'pá alé Korinto, 'lige
alué enomí nareme ke ne. Ne
bo'neka 'we a'lá 'nátame ke ne 'emi
ralámuli 'yuga. 'Lige neka aba 'we
inánili alué ra'íchali beniria, 'lige
neka tabilé nejkumega benírie ne
'emi. 10 Neka 'la bijchiá aní ye
ra'íchali. Aka alué Kristo 'la bijchiá
ra'íchame nílekuru. 'Lige ne alieri
rió júkuruchigó. Bi'lepi 'nátame ju ne
alué Esukristo 'yuga. Neka tabilé
siné narémala alué enomí alé wa'lú
ejiro Akaya anilichi mochígame
ralámuli nejílala. 11 ¿Chonigá alarigá
ra'icha ne? ¿Mayé 'emi ne tabilé
galeo 'emi? Onorúgame 'la sébali
machíguru 'we a'lá galeo ne 'emi.

12 Alué ralámuli tabilé 'la
benírime ye ra'íchali, 'we gunaruga
ra'íchame ju, 'lige alué ralámulika
najkí napurigá ramué narémala
alué enomí napu nejí 'emi ralámuli
napurigá nareme ju a'boi. Ra-
mueka tabilé nakiáguru alarigá.
'Lige ramueka 'we a'ká rió níruke'é
tase napurigá alué ralámuli. 13 'Lige
alué ralámuli ra'íchali benírame
anime ju: «Kristo júlale ramué
napurigá ramué nulame niwa
aleké nila nóchali», anime ju alué
ralámuli. 'Lige alué ralámulika
tabilé pe'tá bijchiá anime júke'é
alarigá alaniá, pe 'emi enomí
bujéniliga anime ju alué ralámuli
alaniá. 14 'Lige alué Satanasi
anilime 'we 'yégame júchigó. Anime
ju alué Satanasi: «Ne ju alué santo
ánjeli, alué Onorúgame gu'írame
ju ne», anime ju alué Satanasi.
'Lige alué ralámuli alué Satanasi
oyérame, ¿'lacha ta 'yégame ralámuli
nímalachigó? 15 'Lige ramueka 'la
machiáa alanigá e'yéname ko alué
ralámuli. Anime ju: «Ramueka
'we semáriga oyérame niru alué
Onorúgame. Ramueka Onorúgame
gompaniérola niru», anime ju
alué ralámuli. 'Lige rekó alarigá
ra'íchaga oyame ke alué ralámuli,
abirigá alé injiérnochi simámala
alué ralámuli suwisá, pecha 'la
bi'ígame alawégame ke aniáwé
alué ralámuli. 'Lige alué bo'né
alé Onorúgame alarigá olámili
júkuru alué ralámuli, napugiti alué
a'boi ralámuli alarigá nokáligame.
Alekeri alué bowé mélekuru alué
ralámuli.

Jena ruwimela Páulo 'we resí ikíligo

16 Tabilé ganílime ju ne alarigá
ra'icha. Ra'icha ne napurigá lo'í
neraga, tabiléchigo lo'í júkó ne.
'Lige 'emi ralámuli 'we gepume
júkuru ne'chí napu'lige napurigá
bilé rió lo'í alarigá ra'íchachi
ne. 'Lige ne alekeri alarigá
ra'ichámala, napurigá 'emi ralámuli
'we a'lá gepúmala ye ra'íchali
napu ne ruimeli ju. 17 'Lige
alué Wa'lula Esukristo tabilé siné
ra'íchale napurigá bilé rió lo'í,
neka ra'ichámili júkuru napurigá
bilé rió lo'í napurigá 'emi 'we
a'lá gepúmala ye ra'íchali, alarigá
ra'ichálichi 'we a'lá gepume kame
'emi ralámuli. 18 'Lige alué tabilé
Esukristo oyérame ralámuli, alarigá
ra'íchame júkuru napurigá bilé rió
lo'í neraga. 'Lige 'emi ralámuli 'we
a'lá gepume júkuru alué ra'íchali.
'Lige alekeri alarigá ra'ichama
olá ne. 19 'Lige 'emi ralámuli 'we

semati ra'íchali benió olá alué
alieti ra'íchali akigá, 'lige 'we a'lá
ejebénigame kólá 'emi. 20 'Lige 'emi
ralámuli pe apiépiri ralámuli 'we
e'weme júkuru. 'Émika yati e'wame
júkuru napu chíbiriga nulalíe. Rekó
napurigá bilé ajágame alarigá
nulalíe, yati e'wame júkuru 'emi.
'Lige 'emi ralámuli tabilé chéláme
júkuru rekó re'wániga bujilíe alué
napu nígame ju 'emi. 'Lige abiena
'we galeme júkuru 'emi alué rió
rekó i'nílime kachi. 'Lige aminami
tabilé chéláme júkuru 'emi ralámuli
napurigá bilé bulito alarigá
nocháriliе. 'Lige 'emi 'we a'lá
nirame ju alué ralámuli napurigá
e'wélala neraga rekó napuchibi
nokame kachi. Rekó wejpisokie
'emi alué gujsite, 'émika abiena
'we 'la galeme júkuru alué ralámuli.
21 Neka pecha alarigá olame júkó
'emi. ¿'Émika najkí napurigá
wejpisópua? ¿Najkiáchalá napurigá
bujewa enomí? ¿Najkiáchalá na-
purigá 'we riólaga ra'ichawa? 'Lige
'emi ralámuli uché rajpé abé a'ká
mayele ke alué ralámuli me'tagá
ramué. Bilé lo'í niraga ra'icha ne,
napurigá 'la na'tawa.

'Lige ne alarigá ra'ichámala
napurigá bilé rió lo'í napurigá 'la
machimea 'emi tabilé 'la 'nátame
ko. 22 ¿Ebreo ralámuli ju alué
'yégame ralámuli? Néchigó ebreo ju.
¿Israelita ralámuli ju alué 'yégame
ralámuli? Néchigo israelita ju,
alué ralámuli napu Onorúgame
rojánale napurigá Onorúgame
oyérame nímala. ¿Abraámi rijimala
ju alué 'yégame ralámuli? Néchigo
Abraámi rijimala júchigó.† 23 ¿'La
Kristo oyérame ju alué ralámuli?
Neka abé rajpé 'la Kristo oyérame
ju. Neka pe bilé rió lo'í neraga
ra'íchame ju, alué ra'íchali a'láchigo
'la bijchiá kéréko. Neka abéchigo
a'wágame nóchagó, 'lige abéchigo
mejkami eyénagó alué Onorúgame
ra'ichálila beníriga. 'Lige neka
abé we'sá galírale bajchilígó pe
Onorúgame nila ra'íchali beníriga
eyénachi ne. 'Lige aminami abé
a'wágame wejpisókiame júkuru
ne. 'Lige we'sá amulí mukié
ne. 24 'Lige malígisa cha'pirúgame
ju ne alué ralámuli alé Israeli
mochígamete, alué ralámuli tabilé
Esukristo oyérame. 'Lige napu ikisá
cha'pisá, baisá makué miná gi
makuesa wejpirú ne alué wi'chí
si'pinárigamete. 25 Baisá wejperú
ne alué gusite. Sinéchigo amulí
me'lirú ne rejtete bajsibuga. Siné
rawé napu ne asagá enale alué
barko alé wa'lú ba'wichí, 'ma bokuí
kiba, 'lige ne alé ba'wichí rejpí
pe'tá alué rabileta cha'pigá, bilé
rukó 'lige bilé rawé. 'Lige sinéchigo
abiénachigó 'ma bokuí kiba barko
alé wa'lú ba'wichí enagá. 'Lige
uchéchigo siné enegé ne alé
bárkochi abiénachigó 'ma bokuí
kiba alé wa'lú ba'wichí. 26 Neka
ichúrimi eyéname ke, i'sínimi alé
bakóchimi simírome ke ne, i'sínimi
amulí si'lime ke ne. I'sínimi 'we
majame ke ne alué chigórigame
ralámuli napu'lige alemi bowésiga
enárigichi. 'Lige i'sínimi alué
ralámuli Israeli mochígame
me'linálime kéturu ne'chí. 'Lige
i'sínimi alué ralámuli tabilé Israeli
mochígame abiénachigó me'linálime
kéturu ne'chí. 'Lige ne alé we'ká
riógichi ajtígichi, 'lige i'sínimi alué
ralámuli 'we cha'pinálime kéturu
ne'chí. 'Lige alé jami eyénachi,
'we majame ke ne alué ajágame
jobátigame. 'Lige napu'lige ne
eyénachi alé bárkochi i'sínimi amulí
chigólime ke ne. I'sínimi amulí
me'liame ke ne alué ralámulite
napu Onorúgame oyérame korí,
tabiléchigo Onorúgame oyérame ke
anile ko. 27 'Lige neka nóchame
kéturu 'la iwégame tabilé resíbika.
Amulí tabilé anáchame kéturu ne
i'sínimi. 'Lige i'sínimi 'la iwégame

† **11:22** Abraámi bajchá o'wísigime nile alué ralámuli ebreo 'yuga.

gojchináliga oyame kéturu ne. 'Lige aminami 'la iwégame ejelime kéturu ne balámaka. I'sínimi tabilé go'gá 'sime kéturu ne nocha. 'Lige jarénami 'la iwégame ukíwame kéturu ne, pecha i'tégame ka alué gemá napurigá gemaboa.

28 'Lige neka 'we resí níliame kéturu. 'Lige aminabi uché rajpé we'ká 'nátaga ajtime ke ne alué ralámuli alué Esukristo oyérame ralámuli 'yuga, alué napu napuíme ju alué Esukristo ra'icháliła benimea. 29 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame resí ikichi, 'lige ne 'we cháláme júturu napurigá ne bo'né resí ikime niraga. 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame chibi 'sisa, 'lige ne 'we chijúname ju napurigá ne bo'né chibi 'síkame niraga. 30 Neka pecha che anígó 'we 'la ralámuli ko ne 'lige 'we 'la anáchame. Neka 'we resítiri ju, tabilé a'walí nígame ju ne. Neka pe aníguru napurigá 'la machiboa Onorúgame bi'lepi 'we a'wágame ju. Alué simíguru ne'chí gu'íria. 31 Onorúgame júkuru alué Wa'lula Esukristo O'nola, 'lige alué ralámuli Onorúgame oyérame nabí cheliera 'yámili ju Onorúgame. 'Lige ye ra'íchali napu ne ruwí, 'la bijchiá júkuru. Onorúgame 'la machíguru ne 'la bijchiá ra'icho. 32 Ne ruwimela churigá gu'íriliga Onorúgame ne'chí alé Ramasko anilichi we'ká riógachi napu tegótigame ju noligá 'we re'pá ilígame. Alué rió abé wa'lula Arétasi anilime rió alé Ramáskochi ajchale bilé rió selígame abé u'tabela. 'Lige alué rió selígame u'tabela we'ká sontalo júlale ne'chí cha'pínaliga. Bochígimi noligá mochí alé we'ká riógichi napurigá ta ma'chínamala ne. 33 'Lige ne 'we majá 'yamía alué sontálote, 'lige 'la na'temáturu ne alé we'ká riógichi ajtígichi, 'lige ma'chí pátú ne alé wa'lú go'lechi tegoli 'yétigichi. Alé re'pá alé u'tá ewágichi alégana ma'chí pátú ne alué wa'lú atabechi ajchagá o'wiga re'kiburu ne alé. 'Lige alarigá alué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'írikuru ne'chí, 'lige alarigá tabilé cha'pirú ne.

12

Jena ruwimela Páulo ruwíligo napu Onorúgame etéraligo

1 'Lige neka chijuna ruyá napu ikílige ne. 'Lige siné kachi pecha nejkúrimeréko ye ra'íchali 'emi ralámuli níriga. 'Lige neka abirigá ruimeli júkuru iligá tabilé rióliga. Ruimé ne napu Onorúgame etérale ne'chí. 2 Neka machí bilé rió Kristo oyérame simíliga alé rewagachi napu Onorúgame ajtí, 'ya nile makué naó bamí. 'Lige pala 'la ajagá simíliga alué rió o pe alué alawálacho simílegeré Bo'né Onorúgameka a'lá sébali machíleké. Neka tabilé 'la machí. 3-4 'Lige neka 'la machí alué 'la sébaligo alé napu ajtí Onorúgame, alé napu 'we semárikáchi ju. Pe alué bo'né Onorúgameka 'la machíleké alarigá moyénaliga alué rió alé rewagachi. 'Lige alé rewagachi ruyéleru alué rió bilé ra'íchali. 'Lige Onorúgame tabilé lisensia 'yale napurigá ruwimela alué rió alué ra'íchali napu akele alé rewagachi. Ne kéturu alué rió napu simile alé 'pa rewagachi. 5 Uché bilé rió nísaká, 'lige neka 'la ra'ichámala ke napu ikile, nobi tabiléchigo uché bilé rió nílekó, pe ne kéturu. Alekeri tabilé uché rajpé ra'ichámala ne, neka tabilé gunarúgame nínili. Onorúgame 'sile ne'chí o'toa. Neka pecha a'walí nígame ka. 6 Ne ra'ichásaká napu ikile ne 'pa rewagachi, 'la bijchiá nímala ke. Rekó regá ra'iche, pecha lo'í kéréko ne. Tabiléchigo aminabi animélagó ne. Ralámuli pecha machígó churigá ikíliga ne alé re'pá rewagachi, pecha machígó

ne 'yega aniá. Alekeri abé a'lá ju
tabilé ra'ichalia.
7 'Lige aminami bo'né Onorúgame
lisensia 'yale alué Satanasi na-
purigá nejkumémala ne'chí 'yuga.
'Lige ne rió alarigá 'la tabilé
gunarume nímala alué Satanasi ne-
jkumesa. 'Lige ne tajché olásigaká
alué Satanásite, 'lige 'we rasigá
gunarume nímala ne, ne 'we se-
mati etérume kóriká Onorúgamete.
Alekeri Onorúgame lisensia 'yale
napurigá alué Satanasi se'winá
olámala ne'chí napurigá tabilé
gunarume nímala ne. 8 'Lige ne
baisá tani alué Wa'lula Esukristo
napurigá bujémala alué napu
ne'chí resí olale alué Satanasi,
9 'lige ané ne'chí Esukristo: «Ne
a'walila 'we 'la ju, aluete 'we 'la
anachawa. 'We 'la ma'chígime
nérékuru napu'lige ne gu'írichi alué
bilé ralámuli 'we resítiri.» Alekeri
'we 'la ganíliga ajtí ne rekó ne chibi
ikié, 'la sébali néré Kristo nejkúrime
ko napurigá 'la anachawa. 10 'Lige
ne 'we a'lá ra'sálagá ajtí rekó 'we
resí ikié ne, alué Esukristo uché
rajpé abé a'lá semáriga gu'írame
ju ne'chí. 'Lige ne i'sínimi 'we
rasigá resí ikime ju, tabilé chérigá
neyúsisa 'ínili. 'Lige i'sínimi alué
ralámuli ne'chí me'linálime júkuru
alué Esukristo ra'ichálila ruigá
eyénachi ne. I'sínimi 'la iwégame
resíriga oyame ju ne, tabilé chérigá
neyúsisaká 'ínili. 'Lige neka tabilé
bilé a'walí nígame júkuru napurigá
neyúsimala ne alé. 'Lige neka
abirigáchigo 'la neyúsime júkuru
napurigá bilé rió wa'lú a'walí
nígame niraga, 'lige pe Onorúgame
a'walila gite 'la neyúsime júkuru ne.

Jena ruwimela we'ká 'nata asáligo Páulo choniká mochigo alué Onorúgame oyérame ralámuli alé Korinto mochígame

11 Pe napurigá bilé rió lo'í niraga
ra'icha ne, alarigá ra'íchame ju
ne napurigá 'la akimela 'emi.
'Émika 'we 'la semáriga ra'íchame
ju alué chátiri ralámuli 'yuga. 'La
ra'ichátékuru ne'chí olagá rekó pe
u'tabela ke ne, napugiti neka abé
najtékame ra'íchame kame me'tigá
alué ralámuli napu mayeme ju
e'wélala ko Krístote julárigame.
12 Onorúgame 'yale ne'chí alué
a'walí napurigá ralámuli sa'wámala
ne napu'lige ne 'emi 'yuga ajtigé.
Abiénachigó wa'lú a'walí 'yaru
ne Onorúgamete napurigá 'la
anachámala ne napu'lige 'we resí
oliachi ne. Alarigá nejkúrile
Onorúgame napurigá 'la machigá
mochímala 'emi Krístote julárigame
ko ne. 13 Neka tabilé naré alué
enomí napu ne'chí 'yámoríle 'emi.
Neka pe naréturu alué uché
jaré Onorúgame oyérame ralámuli
nejílala. Tabilé 'la nísaká alué 'emi
nila enomí naregía, 'liko e'káibogó
ne. Neka tabilé chibi 'síliga mayé
ne. 'Émika pe abisibi najtékame ju
napurigá alué uché jaré ralámuli.
14 'Lige neka uchéchigo 'ma sébali
gatega ajtíkuru alemi simea ne
napu 'emi ralámuli mochí. 'Ma
baisá nímala ne alemi simiá. 'Lige
ne alé uché sebasa, neka tabilé na-
jkí napurigá 'emi ralámuli nejímala
enomí, iligá neka najkí 'nalina
napurigá 'emi ralámuli 'la bi'lepi
'nátaga mochímala alué Esukristo
na'tálilacho. Alué enomika tabilé
najkí ne. 'Lige neka napurigá
bilé 'kuchi o'nola alarigá ju. Bilé
o'noka 'yame ju go'ame alué 'kuchi.
'Kuchi pecha nóchame ka napurigá
'yame go'ame o'nola. 15 Siné kachi
resí lásiga ka 'emi, neka aba'lá
nejímala suwábaga alué napu ekí
ni ne. 'Lige neka we'ká rawé
nochámala 'emi ralámuli gu'íriga
siné kachi resí lásiga ka. Ta cheri
káwé ne mukusáká 'emi gu'íriga.
Neka abé galesa 'emi ralámuli, 'lige
'emi abé 'la galémili júkuru ne'chí,
nobi ta'méchigo 'la alarigá galeme
káréko 'emi ne'chí.
16 Neka pecha nejkumégó alé,

nobi jaréchigo anígó pe 'yégiga olá
ne. Tabilé bijchiá ju. 17 Tasemi jula
ne bujéniliga enomí. 18 Ne júleturu
Tito uchéchigo bilé gompaniero
'yúriga napu 'emi 'la machime
ju. ¿Pe 'yégile Tito 'emi 'yuga?
Tabilé 'yégile. Alué Tito 'emi gu'írile
napurigá ne. Tabilé tábiri bujélikó.
Alué 'lige néchigó Onorúgame
Alawala ajchágame niru sulachí.
Bi'lepi 'nátame nírukuru. Ramué
okaka Kristo oyérame nírukuru.

19 'Lige siné kachi 'emi mayéréko
ramué pe alarigá ra'íchame ko pe
napurigá 'emi 'we a'ká ralámuli.
Ramueka Esukristo oyérame niru,
'lige Onorúgame 'we a'lá repúguru
ramué napurigá ramué tabilé
'yega ra'ichawa. 'Lige ramué 'we
a'lá galelía 'emi ralámuli. Ramueka
benírilia 'emi napurigá 'we a'lá
benimela Onorúgame nila ra'íchali,
'lige 'emi ralámuli 'la alarigá 'la
a'wágame sulégame nímala. 20 We'ká
'nata ajtí ne, 'lige ne alé Korinto
sebasa, machimela ne pala 'la
sébali oláliga 'emi Onorúgame 'yuga.
'Émika tabilé ganíliga etémala ne'chí
napugiti neka 'emi gastigárimala
ta sébali olásaká Onorúgame nila
ra'íchali. Siné kachi napu'lige
ne alé sebasa jaré 'emi 'we cha
aniá mochímala, 'lige jaréchigo
'we najkuelia mochímala uché
jaré nóchame etega, jaré 'we
yati na'áumala 'lige jaré ralámuli
we'ká ka napuísa 'we bochí aniá
mochímala, pe uché jaré ne'ochia,
'we ganílime ju uché jaré ralámuli
ne'óchaga pe tabilé akériga alué
ralámuli, 'lige jaré 'we riólame ju,
'we jebénigame korime ju, 'lige
we'ká ka napuísa a'bopi ra'íchame
ju tabilé niraga uché jaré ralámuli.
21 Onorúgame bo'né 'la machírimala
ne aliena i'nílime ko 'emi. 'Liko
'we chijúnaga rejpímala ne, 'lige
nalámala ne alué we'ká ralámuli
we'ká rawé 'we i'níliga e'yénachi
alué we'ká ralámuli cha nokogá,
'lige tabilé ku a'kabámana 'nátame
ju alué ralámuli. Tabilé a'reme
ju we'ká umugí 'yuga okoa, 'lige
tabilé siné táame nile bilé e'kali,
pecha nirame níliga Onorúgame
nulalila.

13

Jena ruwimela Páulo uchéchigo siné juláligo napurigá 'la gatémala alué ralámuli 'yuga

1 Neka 'ma osá simíkuru alé
'emi ejperélachi, we'ká ralámuli
etéguru 'emi 'we cha noká mochigo.
Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame
aní pecha gastigárilime júkó bilé
rió ta i'télasaká oká restigo o bakiá
ma, 2 'lige ne 'we a'lá machíguru
'emi ralámuli alarigá ko, we'ká
ralámuli etiáguru 'emi 'we i'níliga
e'yénachi, 'lige uché simigá ne alé,
'ma 'la gatémala ne 'emi 'yuga
alué tabilé 'la 'nátili. Neka 'ya
'la aniéturu napurigá 'la gatega
mochiwa. Jípeko uchéchigo siné
nábola ne ye osilí. Napu'lige ne alé
sebasa, 'we a'wágame gastigárimala
ne 'emi napu 'we 'ya 'we cha
nokogá e'yénilige 'emi. 3 'Lige 'emi
'la machimela alué Kristo nuleo
ne'chí. Gateme ne 'emi 'yuga
napurigá Kristo niraga. Alueka
pecha najsíname júkó gatega 'emi
'yuga. Abéchigo a'wágame gateme
júkuru 'emi 'yuga. 4 Bijchiá júkuru
alarigá a'réligo napu'lige gulusichi
ujchagá me'líliru napurigá tabilé
a'wágame niraga, nobi napu'lige
'ma ku ajánasa, 'liko 'la ma'chígime
nérékuru wa'lú a'walí nígame níligo.
Ramué abiénachigó tabilé a'walí
nígame kárékuru, nobi ramueka
wa'lú a'walí nígame niru ko sulachí
Onorúgame nila a'walila, 'lige alué
a'walila gite gu'íriliguru ramué
'emi.
5 'Lige 'emi ralámuli 'we 'la
na'tawa pala 'la bijchiá Onorúgame
oyérame ka 'emi. 'Lige 'émika
aníguru 'la bijchiá Kristo Esusi
oyérame ko. Pala 'la bijchiá ka,

rukiboa 'emi a'bopi. 'Lige 'la
bijchígime nísaká 'emi Onorúgame
nila rejcholi, ¿tabilé machí 'emi
ralámuli alé sulálachi ajtigó be-
jtega alué Kristo Esusi? Alarigá
júkuru 'emi ralámuli 'la bi'lepi
'nátaga ejperégame nísaká alué
Esukristo 'yuga. 6 'Emi 'la bi'lepi
'nátaga mochísaká Esukristo 'yuga
'liko abiénachigó 'la machimela
neka bi'lepi 'nátame ka Esukristo
'yuga. 7 'Lige ramué ralámulika
tániwa Onorúgame napurigá alué
Onorúgame 'we a'lá semáriga
gu'írimala 'emi, napurigá 'emi
tabilé siné resiti na'támala. Neka
tabilé chélá rekó tabilé niraga
etuwíe ne'chí. Neka iligá najkí
napurigá 'emi ralámuli 'we a'ká
nímala Onorúgame 'yuga. Rekó
'émika mayé ramué tabilé sébali
olame ko, abé 'la ju 'emi 'we a'ká
ralámuli nímala. 8 Ramueka tabilé
aniboa 'we a'lá nocharu ramué
o tabilé 'la nocharu ramué, tase
aniboa ramué. Ramueka 'we a'lá
sébali o'wé e'inaru tabilé chérigá
'yégiwa Onorúgame. Ramueka
'we a'lá sébali bijchiga ruwá.
9 Napu'lige ne chibi 'sika einásaká,
pe bo'né Onorúgame 'la ma'chí
pame ju ne'chí, 'lige 'we 'la ganíliga
ajtí ne. 'Émika ye etega abé a'lá
niraga etémala Onorúgame 'lige abé
'la narémala Onorúgame a'walila.
Ramueka 'we tánilia Onorúgame
napurigá 'emi 'we 'la sébali olame
nímala. 10 Tabilé gastigárinili ne
'emi, a'bopi ku na'táwaguru. Alekeri
osé ne 'emi, napurigá 'ma gatega
mochiwa, ne ta'chó sébachi alé. Ta
gatésaká 'emi 'liko gastigárimala
ne 'emi Esukristo a'walila gite.
Onorúgameka pecha nejí ko alué
a'walí napurigá ne resí olámala
'emi. Alueka nejíkuru napurigá
gu'írimala ne 'emi napurigá 'la sébali
olame nímala 'emi.

11 'Emi ralámuli Esukristo
oyérame, pe ikipi képá ye ra'íchali,
pe ikipi ra'íchali ruimé ne, 'we
a'ká ralámuli nisa 'la képá 'emi.
'La oilawa, 'lige 'la bi'lepi 'nátaga
nokísiwa o'maka 'la nakúriga
nokísiwa. Alarigá 'la képá.
Onorúgame júkuru 'we galeme
ramué, 'lige nejime ju bilé iwérali
napurigá tabilé we'ká 'nátaga
mochiwa, tabilé chélagá, tabilé
seweka, 'lige tabilé majaga. 12 'Lige
'emi ralámuli 'we a'lá niraga
repórime niwa 'emi a'bopi. 13 Alué
ralámuli alué Esukristo oyérame
jena mochígame napu ne ajtí, alué
suwábaga wa'lú reporali nábola.

14 'Emi ralámuli 'we a'lá semáriga
niraga naresa 'la képá alué napu
nejí Wa'lula Esukristo, alué napu
'pa rewagachi ajtí. 'We semáriga
naresa 'la képá 'emi ralámuli alué
ganílili napu Onorúgame nejí.
Abiénachigo 'we 'la 'nátaga e'yénawa
Onorúgame Alawala 'yuga.

Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Yeka Ju Alué Osilí Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Galasia Mochígame

Kuira 'emi ralámuli Galasia rewégachi ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí, ne napu ju
Esukrístote julárigame napurigá ne
nulame nímala aleké nila nóchali.*
Tabilé 'wesi ralámuli ajchá ne'chí
napurigá nulame nímala ne, pe
Esukristo 'lige Onorúgame ajchá
ne'chí napurigá nulame nímala ne
napu Onorúgame najkí, Onorúgame
napu wa'lú a'walí nígame ju napu
Esukristo ku ajánale napu'lige
mukusá. 2 Ne, 'lige uché jaré
napu júchigó Onorúgame oyérame
napu ne 'yuga mochí jena, oselia
'emi ralámuli. 3-4 Onorúgame 'lige
Wa'lula Esukristo abichilubi 'we
'la semáriga gu'írasa 'la képá 'emi
napurigá abichilubi 'la Wa'lula
Esukristo oyérame nímala 'emi, alué
Wa'lula Esukristo napu mukule
ramué nila gastigo nareka.† Alar-
igá narele gastigo ramué neraga
napurigá apiépiri ramué ralámuli
'la bi'wígame alawégame niwa 'la
bijchígisiká wa'lú a'walí nígame
ko Esukristo, napurigá najkí
Onorúgame ramué O'nola.

5 O'maka ralámuli 'la Onorúgame
oyérasa 'la képá senibí rawé.

Jena ruwimela alué Galasia mochígame ralámuli se'nú 'nátali beníligo

6 Tabilé nami ne chonigá aliena
yati a'réligo 'emi Onorúgame oye-
ria, alué Onorúgame napu júlale
Kristo‡ buinániliga 'emi chátiri
bowechi. Jipe pe se'nú ra'íchili
oyéraga jaro 'emi. 7 Tabilé i'té
uché bilé ra'íchali, pe iligá mochí
'nalina uché jaré ralámuli napu
najsibume ju alué a'lala ra'íchali
Kristo nila. 8 Onorúgame wa'lú
gastigo 'yasa 'la ke ne'chí 'lige ne
gompaniérola tabilé 'la Onorúgame
nila ra'íchali beníriga e'yénisiká
ramué. Rekó bilé santo ánjeli ke
'lige se'nú ra'íchili beníristia nawasa
'emi tabilé 'la Onorúgame nila,
Onorúgame injiérnochi julasa 'la
képá. 9 Uchéchigo siné ruwimé
ne: Bilé ralámuli pe se'winá riga
beníriga einasa uché jaré ralámuli,
pe 'yégiga, alueka injiérnochi
julásiga 'la képá Onorúgamete.

10 'Emi 'la machíguru tase
ra'íchaga eyenio ne napurigá
'la ganíliga etewa ne ralámulite.
Neka najkí 'nalina napurigá 'la
ganíliga etewa ne Onorúgamete.
Ne ra'íchame nísaká pe napurigá
ralámuli najkí, 'liko tabilé 'la
Kristo oyériga beníri mikuru ne alué
rejcholi 'emi.

Jena ruwimela churigá 'la nóchaligo Páulo Esukristo nochálilachi

11 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, neka 'we 'la ma'chígime
ruwíbá tabilé pe apiépiri ralámuli
nila ko suwábaga ra'íchali napu 'emi
beniri ne. 12 Tabilé 'wesi ralámuli
beniri ne'chí ye ra'íchali napu ne
'emi beniri, pe Esukristo beniri
ne'chí ye ra'íchalika a'kinana ku
ajánasa.§

* **1:1** E'nesi glosario «apóstol». † **1:3-4** Gastígoká ju napu narépuli ju napu'lige suwisuga 'we cha nokame níriká jena wijchimoba mochiga 'lige aminami tabilé e'wásiga napu najkí Onorúgame. 'Lige apiépiri ralámuli rekó tabilé chibi 'sime ke abiena resítiri alawégame kéré tabilé 'la oyérame nísaká Onorúgame. ‡ **1:6** Páuloka naó rewá uneme nile Esukristo rewá, i'sínimi Kristo anime nile, 'lige i'sínimi Kristo Esusi anime nile, 'lige i'sínimi Esukristo anime nile, 'lige i'sínimi Esusi anime nile. E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús». § **1:12** Mayelia beníri lirigo alué Páulo alué Esúsite alué 'we a'lala ra'íchali maligi bamí a'kinana alué Esusi ajánasa.

13 'Ma akiáleké 'emi 'yabesi
churigá 'síligo ne. Napu'lige 'we
'la sébali olá Onorúgame oyérame
kórigá 'we 'la bijchígime ke ne 'la
rewagachi moinálime ko pe 'la
sébali olagá napu nulale Moisesi
'we 'ya napurigá oyérame ju alué
ralámuli jurío, aminami we'ká
ralámuli me'á ne napu ekí Esusi
oyérame nile. 14 'Ma umeri ne
suwábaga ralámuli jurío 'lige 'we
'la nóchili 'yaru ne 'we najtékame
alué ralámuli jurío níriga, rekó pe
aba aliena re'malí ke alué ralámuli
napurigá ne, pe aba lakí bamígame.
'Lige regá nulame ke ne: «'La sébali
oyérawa Onorúgame 'la a'chigóriga
napurigá nokame nile alué 'ya
ejperégame ralámuli jurío, tase
we'káwaga.» 'Lige aminami néchigó
'la sébali olame ke napu nulame
ke ne bo'né. 15-16 Onorúgameka
'ma 'nata asale ne'chí wanápamia
napu'lige ta'chó ochérachi ne,
wanápamia asale ne'chí napurigá
Esukristo ne'chí nulémala napurigá
simela ne Onorúgame ra'ichálila
benírimia alué ralámuli tabilé jurío.
Napu'lige Esukristo ne'chí 'yuga
ra'ichasa alé a'bemi amulí sébaga
Ramasko* anilichi, neka tabilé
simí chejaré ralámuli rukemia
churigá nocháli me ko Esukristo
nocháli lachi. 17 'Lige tabilé simí
ne alé we'ká riógachi Rusaleni
rewégachi ra'ichamia alué ralámuli
'yuga, alué ralámuli napu Esukristo
nocháli lachi nóchale 'ya, alué napu
bijí ejperé jipe. Pe uché bilé gawí
bo'ígichi simí ne Arabia rewégichi.
'Lige a'kinana ku Ramasko anilichi
simí ne, napu we'ká riógachi ju.

18 'Lige a'kinana Esukristo
oyérasa bakiá bamí kachi, 'lige
simí ne Rusaleni anilichi Pegro
(Sepasi) machimea 'lige 'yuga
ra'ichamia, alué napu nile Esusi
'yuga nóchame 'ya napu'lige jena
ajtígichi Esusi. Makué maligi rawé
ajtí ne alé Pegro bejtélachi. 19 Tabilé
'wesi etiá ne alué uché jaré napu
Esusi 'yuga nóchame nile, pe alué
Pégrocho 'la etiá ne. Abiena etéturu
néchigó Santiago,† nobi alueka
tabiléchigo nóchame nílekó alué
Esusi nocháli lachi, alué napu Esusi
nasípasi bonila ju. 20 Onorúgame
etea ajtí ne'chí ne osá chujkúgichi.
Tabilé 'yégali ju ye ra'íchali napu ne
osá.
21 'Lige a'kinana alé Rusaleni
yéniga simí ne alé Siria rewégame
gawí bo'ígichi, 'lige kúchigo Sil-
isia rewégame gawí bo'ígichi.
22 'Lige alué ralámuli napu ekí
Esukristo oyérame ju Jurea anilichi
mochígame tabilé 'cho siné eteme
ke ne'chí, 23 alué ralámulika pe
anigá e'yénale a'bopi ne'chí olagá:
«Alué Páulo 'yako ramué ralámuli
me'lináli me karae, ramué napu
Onorúgame oyérame niru napu jena
Jurea mochiru, 'lige jípeko machiaa
'ma 'la oyériligo alué ra'íchali
'nátili napu ramué Onorúgame
oyérame beniá mochiru we'kanami
re'obachi.» 24 Alésíko alué ralámuli
Jurea mochígame regá aní: «'We a'lá
ju Onorúgame, 'we 'la 'nátili 'yale
alué Páulo.»

2

Jena ruwimela uché jaré napu nóchame ju Esukristo nocháli lachi 'we 'la etéligo Páulo

1 A'kinana ku Rusaleni simí
ne alé Silisia yéniga, Bernabé
'yuri ne 'lige Títochigó, alésíko 'ma
makué naó bamí kéturu napu'lige

* **1:15-16** Páuloka 'yamia enale Esusi oyérame ralámuli galírale mo'amia 'lige bijí tabilé 'cho sébachi alué Páulo alé Ramasko anilichi 'we chárigá ra'ósiga ilíbale alemi napu enale alué Páulo, 'we chárigá rasole alué Páulo. 'Lige a'lígerikáchi alué Esusi alué Páulo owile napurigá alué Esusi oyérame nímala alué Páulo. † **1:19** Alué Santiago oká rewégame nile, Akobo anilime nílechigó. 'Lige tabilé 'yáliru bilé nóchali (apóstol) Esúsite napu'lige Esusi bijí jena wijchimoba ajtígichi. Abé a'kinana napu'lige mukusá Esusi, wa'lula gayénale alé Rusaleni alué Esusi 'yuga e'yéname benírame.

Esukristo ne 'yuga ra'ichasa alé
Ramasko a'bemi. 2 Onorúgame
jula ne'chí remugichi napurigá
alé Rusaleni simela ne. 'Lige
'ma alé Rusaleni sebasa ne,
neka ra'íchaturu alué Pegro 'yuga,
'lige alué Juani, 'lige Santiago
waná 'yériga mochiga napu nile
e'wélala alé re'obachi nulame 'lige
ruyéturu ne napurigá machimela
alué ralámuli tabilé jurío beníriga
eyenio ne chiena 'la semáriga
nejkura ajtigó Onorúgame. 'Lige
'we 'la ma'chígime ruyé ne alué
e'wélala alé re'obachi nulame
napurigá 'la kilí mochímala beníria
ralámuli bi'lepi 'nátili, napurigá
tabilé rioksi nímala napu beniri
ne alué ralámuli tabilé jurío.
3 'Lige rekó tabilé jurío kachi alué
Tito, alué e'wélala nulame tabilé
nulale napurigá sikireka pápua
alué Tito pe'tá isílala wi'chila,*
4 rekó jaré ralámuli mo'igé alé
pachami 'we semá anime anemia
alué e'wélala nulame napurigá
nulémala sikiréniliga alué Tito isílala
pe'tá wi'chila. Alué ralámulika
pe e'wérali nulamia mo'ile alemi
napurigá ku uchéchigo oyérawa
ramué alué Onorúgame napurigá
oyérame ju alué ralámuli jurío, alué
ralámuli juríoka tabilé we'káwaga
nokísime ju sikirélime pe'tá isílala
wi'chila u'kuchítiri ejtemali pe kulí
o'chérisime napurigá nokame nile
alué abé 'yabé ejperégame ralámuli.
Alué e'wélala nulame níriká 'la
sébali oyériga enale Esukristo alué
Tito rekó tabilé sikirétigame ke
alué Tito pe'tá isílala wi'chila.
5 'Lige ramueka tabilé e'wiru alué
chátiri 'nátame ralámuli napurigá
'emi ralámuli abichilubi 'we a'lá
oyéraga nokísimala Onorúgame
napurigá oyera mochí 'emi jipe
alué Onorúgame.

6-7 'Lige alué e'wélala alé
re'obachi nulame napu Esusi 'yuga
e'yéname nile 'we ra'íchaturu ne'chí
'yúgachigó, 'lige suwábaga napu
ruyé ne'chí neka 'ma machime
ke. 'Lige tabilé se'winárikáréle alué
níriga napu beníriga eyénale ne alué
ralámuli tabilé jurío. Alueka 'we
'la niráturu 'nalina, alueka yati
machile 'la Onorúgamete nulérigime
ko ne alué Onorúgame ra'ichálila
benírініliga alué ralámuli tabilé
jurío, a'chigóriga napurigá nuléliru
alué Pegro Onorúgame ra'ichálila
benírініliga alué ralámuli jurío.
Tabilé chéré rekó e'wélala ke alé
re'obachi nulame, Onorúgameka
najkí 'nalina napurigá ralámuli
'we 'la bi'wígame alawégame nímala
'nalina. 8 Alué Esukristo napu
nóchali 'yale Pegro napurigá nu-
lame nímala 'lige benírame nímala
alué ralámuli jurío, pe abaleké
Esukristo 'smi ne'chí nóchali 'ya
napurigá nulame nímala ne 'lige
benírame nímala ne alué ralámuli
tabilé jurío.

9 Alekeri alué Santiago 'lige
Pegro (Sepasi)† 'lige Juani napu
nile abé e'wélala, napu nile alé
re'obachi nulame, 'la nirale 'lige
regá aníturu: «Ye oká rió Páulo 'lige
Bernabé 'la bijchiá 'la Onorúgamete
mochiárigime ju napurigá
benírimala Onorúgame ra'ichálila
alué ralámuli tabilé jurío.» 'Lige
aminami regá aniéturu: «'La
'emi gompaniérola niwa ra-
mué Onorúgame nochálilachi.
'Émika simámala benírimia alué
Onorúgame nila ra'íchali alué tabilé
ralámuli jurío, 'lige ramueka aba
jena ejtebiwa alué Onorúgame
nila ra'íchali beniria ralámuli napu
ju jurío.» 10 'Lige aneru ramué
okánika napurigá senibí 'la nélegá
nokísiwa suwábaga ralámuli tabilé
nígame. Neka senibí 'la gu'írame
ju alué ralámuli tabilé nígame, 'yasi
jipe abiénachigó.

* **2:3** E'nesi glosario «circuncisión». † **2:9** Pégroka oká rewégame nile, Sepasi anilime nílechigó.

Jena ruwimela Páulo ne'óchaligo alué Pegro

11 'Ma we'kabé bamí kachi
a'kinana napu'lige alué Pegro alé
Antiokía anilichi nawasa napu
ne ajtígichi, 'we a'wágame ne'ocha
ne alué Pegro suwábaga ralámuli
akériga. 12 Alué Pégroka 'we 'la
go'yame ke alué ralámuli tabilé
jurío 'yuga, 'lige a'kinana napu'lige
jsisá jaré ralámuli Santiago gom-
paniérola, a'lígesí i'kilimi alué
Pegro 'ma tabilé 'yuga go'áturu alué
ralámuli tabilé jurío 'yuga napugiti
majáligime alué Santiago gom-
paniérola, 'lige i'kilimi 'ma a'réturu
'yuga go'yá ne'ochara mayega.
13 'Lige uché jaré jurío Antiokía
ejperégame abichigó i'kilimi 'ma
a'réturuchigó alué ralámuli tabilé
jurío 'yuga go'yá. 'Lige alué Bern-
abé ne gompaniérola abichigó 'ma
a'réturuchigó i'kilimi alué tabilé
jurío 'yuga go'yá. 14 Alekeri 'ma
ne'ocha ne alué Pegro suwábaga
ralámuli etériga regá anegá: «Aka
mueka 'ma a'regéché alué ralámuli
jurío nila 'nátili rekó jurío ke mué,
'lige ¿chonigá ala'simíché mueka?
Chijuna 'smíguru mué alué tabilé
jurío ralámuli 'yuga go'gá. 'Liko
mueka tabilé 'cho a'régame kéré
alué ralámuli jurío nila 'nátili. 'Lige
alué ralámuli tabilé jurío alieti
etega lámala 'we 'la ko alué ralámuli
jurío nila 'nátili peka 'la kachi.»

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga ralámuli rekó tabilé jurío ke abiena 'la moinámili ko 'pa rewagachi 'la bijchígasaká Esukristo nila ra'íchali

15 Ramueka ralámuli jurío
nírukuru, tase tabilé ralámuli jurío
alué ralámuli napu tabilé machí
churigá ka Onorúgame oyéralia.
Ramueka 'la machime nírukuru
churigá oyérilime ka Onorúgame.
16 'Lige ramueka 'we 'la machime
nírukuru bilé ralámuli 'la bi'wime ko
alawala 'la bijchígame nísaká wa'lú
a'walí nígame ko Esukristo. 'We 'la
machime nírukuru tabilé bi'wígame
alawega mochime ko ralámuli rekó
'we e'wérali olame ke napu nulale
Moisesi 'we 'ya tabilé bijchígame
nísaká nawáligo Esukristo ramué
nila gastigo o'tomea napu ramué
narépuli nílige.
17 'We 'la oyérilia Kristo 'lige
uchéchigo oyérilia ramué alué
Onorúgame pe napurigá oyérame
ju alué ralámuli jurío, 'we 'la sébali
olagá napurigá nokame ju alué
a'boi ralámuli jurío, alarigá ka
tabilé 'la ju. 18 ¿Alué Kristo ju napu
nejí alué 'nátili napurigá uché ku
oyérawa Onorúgame pe napurigá
alué ralámuli jurío oyérame ju? Alué
Krístoka tabilé alieri 'nátili nejí,
napugiti tabilé 'la kame ku uché
cha'piá alué 'nátili tabilé a'lala
'ma 'la a'rérigame. Napu'lige ku
cha'pisá ne alué chátiri 'nátili 'ma
ku chátiri alawégame gainámala
ne bo'né. 19 Neka 'ma a'ré alué
ralámuli jurío nila 'nátili, neka 'we
'la sébali oyeri 'nalina Onorúgame,
tase pe napurigá 'nátame ju
ralámuli jurío. 20 Ne bo'neka tabilé
ni a'walí. Neka pe Kristo nejílala
a'walite bejtékuru. Onorúgame
júlale alué Kristo alawá o'tóriga
napurigá ne'chí 'yámala. 'Lige
'we 'la nejkúrame ju alué Kristo
napu 'we galilime ju Onorúgamete.
Jípeko alué Kristo Alawala ne
sa'pálachi pachágana ajtí. 'We
'la galé alué Kristo ne'chí. Ne
wa'lú gastigo narémili ke, alué
Kristo 'nalina narele ne'chí niraga.
Alarigá mukule alué Kristo ne
nila gastigo nareka. Alekeri
mukule alué Kristo. 21 Neka tabilé
gaweli Onorúgame nejkúrachi. 'La
moináwili níriká 'pa rewagachi pe
'la sébali olagá napurigá nokame ju
alué ralámuli jurío, 'liko ¿tachiri gite
mukumeli nímiché Kristo?

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo

Onorúgame Alawala 'we 'la semáriga gu'írame ko ralámuli

1 'Emi ralámuli Galasia mochígame,
'la tachíriti. ¿Chieri 'smíkó 'emi
'yégiga? Ne chiena 'la aniéturu
alé gulusichi ujchagá mukúligo
alué Esukristo alué napu ku 'pa
rewagachi simile. 2 Aka nejiásibá
bilé ra'íchali. ¿Naretu 'emi alué
Onorúgame Alawala pe 'la sébali
olagá napu Moisesi nulale o péchala
'we 'la bijchígiga wa'lú a'walí
nígame ko Onorúgame? Napu'lige
'we 'la sébali oyérisiga alué ra'íchili
napu Esukristo ruwile, a'liko 'la
narékime ju Onorúgame Alawala.
3 Aka 'émika 'ma 'we 'la oyéraché
Onorúgame Alawala, ¿'lige ku
a'réwarábá Onorúgame Alawala oy-
eria 'lige uchéchigo oyériwará alué
Onorúgame pe napurigá oyérame
ju alué ralámuli jurío? 'La tabilé
'nátanti júke'é 'emi. 4 ¿Pe rioksi
oyérale 'emi alué Onorúgame?
5 Napu'lige Onorúgame 'emi 'yachi
bo'né alawala 'lige sa'wachi we'ká
'emi ralámuli tabilé jurío tabilé
ma'chílime, 'émika láleké: «Ramueka
'we 'la sébali olame niru. 'We 'la
sébali oyérame niru Onorúgame 'la
napurigá nulale Moisesi.» Ami-
nami láleké: «'We newásiga piesta
'la 'we nejkúrimala Onorúgame»,
láleké 'emi ralámuli. Tabiléchigo
alarigá júkó. Onorúgameka nejime
ju bo'né alawala 'lige 'we 'la
nejkúrime ju napu'lige 'emi 'we
'la bijchígiga gepuchi alué ra'íchali
napu ruyeme ju ne 'emi.

6 Abraámi 'we 'la bijchígale 'we
'ya napu Onorúgame anele 'yamio
ralámuli bo'né alawala a'kinánami
we'ká bamí. Alésíko Onorúgame
'we 'la sébali rió neraga etele alué
Abraámi. 7 'We 'la machiboa 'emi
suwábaga napu ekí 'la bijchígime
ju napu anile Onorúgame, alueka
'la sébali oyérame nimio Onorúgame
napurigá Abraámi. 8 Onorúgameka
regá anele alué Abraámi 'we 'ya:
«'We 'la sébali ralámuli neraga
etémala ne suwábaga ralámuli tabilé
jurío napu ekí 'la bijchigi napu
aní ne, 'lige aminami ne bo'né
alawala 'yámala ne alué ralámuli.»*
9 Alekeri gite suwábaga ralámuli 'we
'la na'temaka etelia Onorúgamete
a'lá bijchígime napu aní Onorúgame
a'chigóriga napurigá na'temale
Onorúgame alué Abraámi napu 'we
'la bijchígile napu anile Onorúgame.

10 Osilí 'ya nerúgame regá aní:
«We'ká ralámuli mayeme ju 'la
rewagachi moinálime ko pe 'la
sébali olagá alué napu Moisesi
osale, tabiléchigo 'wesi 'la rewa-
gachi moyéname júkó pe 'la e'wérali
olagá. Alué alarigá nokame ka
pe Riáblote cha'piruga mochígame
kéré.»† 11 Alué ralámuli 'we 'la
sébali olame, alueka ju napu 'we 'la
bijchígime ju napu aní Onorúgame
'lige napu 'la e'wame ju. 12-13 'We
e'wérali oliá sébali olagá napu
nulale Moisesi mayega rewagachi
moináliame ko 'la sébali olásiká,
pe se'winárigа kéré alué 'nátili,
abé 'la ju 'nalina bijchígisiga Esusi
nawáligo mukumea bilena gulu-
sichi ramué neraga alué gastigo
nareka napu ramué narépuli ke,
alarigá na'tásiká 'la rewagachi
moinawa. Onorúgame ra'ichálila
regá aní: «Alué 'we chátiri rioka
bilena gulusichi ujchugá me'liame
ju.»‡ 14 Mukule Kristo Esusi
napurigá suwábaga alué tabilé
ralámuli jurío 'la narémala alué
Onorúgame Alawala, alué napu 'la
bijchígame ju napu aní Onorúgame
'lige abiena suwábaga ralámuli
napu 'la bijchígime ju napurigá
anele Onorúgame alué Abraámi.

* **3:8** E'nesi Génesis 12:3. † **3:10** Yolí ra'íchaga «están bajo una maldición». (E'nesi Deuteronomio 27:26.) ‡ **3:12-13** Esúsika tabilé chátiri rió nile jena wijchimoba eyena, tabilé resí 'sika eyéname nile. Napu'lige mukiá 'ma chátiri alawégame gayénale gastigo nareka napu ramué narépuli ke napu'lige suwisuga.

Jena ruwimela Onorúgame 'we 'la sébali olame ko napu sébali olámiorîle

15 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, apiépiri ralámuli bilé osilí newasa 'la sébali olámiriká bilé nóchali 'ma tabilé guwana wijchimeli júkuru, 'ma pecha che ikimeli júkó rekó 'ma tabilé sébali olánilie. 16 Onorúgameka anele alué Abraámi 'we 'ya: «Neka julámala bilé mué rijimala napu ajchágame nímala ne Alawala napu ochéramala nujubami we'ká bamí a'kinana napurigá 'emi 'la alawégame nímalachigó ne Alawala.» Alué Abraámi rijimala Kristo nile, alué napu ramué nila gastigo narele. Alué Kristo 'yame ju bo'né alawala suwábaga ralámuli napu 'la oyérame ju Onorúgame. 17 Neka pe ruigá aní 'émika 'we 'la sébali olagá ejperégame ko alué nulalí rejcholi napu a'rele Moisesi 'we 'ya naó siento bamí na baisá makué abé a'kinana alué Abraámi mukusá. Moisesi níriká tabilé chéréle napu Onorúgame anele alué Abraámi. 18 'La moinálime nísaká rewagachi pe 'la sébali olagá napu nulá Moisesi 'liko tabilé che anémepeché Onorúgame alué Abraámi alué Kristo julamio. Abraámika pe 'la bijchígile napu anile Onorúgame.

19 'Lige ¿tachiri gite osale Moisesi alué nulalí rejcholi napu 'ya osale? Alué nulalí rejcholi osisá simile Moisesi napurigá machimela ralámuli 'we chátiri alawégame ko rekó tabilé cha nokame ke jaré, 'lige 'we rokáréligo bilé alué ralámuli buyáname chátiri bowechi. Jipe 'ma sébapá 'lige alué ralámuli buyáname alé chátiri bowechi napu nawale alué Onorúgame Alawala a'remia. Aminami Onorúgame júlale jaré santo ánjeli napurigá nulémala osíniliga alué Moisesi alué nulalí rejcholi. 'Lige Moisésika osale napurigá ralámuli machigá nokísimala tachiri najkiá Onorúgame. 20 Napu'lige Onorúgame alué Abraámi ruyea we'ká bamí kachi a'kinana nawamio bilé alué Abraámi rijimala,§ a'lige alué Onorúgame bo'né ra'íchale alué Abraámi 'yuga. 'Lige jipe, alué ralámuli napu 'la oyérame ju Onorúgame, alueka 'la ajchágame ju Onorúgame Alawala. 'Lige alué Onorúgame Alawala gite 'we 'la semáriga ejperégame ju alué ralámuli.

21 'Lige alué nulalí rejcholi napu 'yáliru Moisesi Onorúgamete aní, ¿tabilé 'la ko napu anele Onorúgame alué Abraámi? Tabilé, 'La rewagachi moináliame nísaká pe 'la sébali olagá alué osilí nulalí rejcholi napu osale Moisesi 'we 'ya, 'liko 'ma 'la rewagachi moináwikuru pe 'la sébali olagá napu osale Moisesi. 22 Onorúgame ra'ichálila aní suwábaga ralámuli 'we cha'piruga mochigo Remónisite, 'lige alué nulalí rejcholi napu a'rele alué Moisesi aní tabilé 'la bi'wígame alawégame nírigo ramué ralámuli. 'Lige suwábaga ralámuli napu 'la oyérame ju Esukristo, alueka 'la buyamio alé chátiri bowechi 'lige 'la naremio alué Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela 'we 'la bijchígime níriká Kristo nila ra'íchali 'liko 'la narépuli ko napu nejímorîlige Onorúgame

23 Napu'lige tabilé 'cho nawachi alué ralámuli buyáname chátiri bowechi e'yéname, alué we'ká balé jurío 'we 'la ruwí rejcholi napurigá tabilé guwana rujsúpua Onorúgame oyeria napusí seba alué Esusi. 24 Alué nulalí osilí rejchólika na'tárime nile ramué napurigá 'we a'lá 'nata mochiwa siné rawé nawámili níligo alué napu buyánale ralámuli alé chátiri bowechi, 'lige Onorúgame 'we 'la ganíliga etemio suwábaga alué napu 'la bijchigi 'la Onorúgame júlaligo

§ **3:20** E'nesi glosario «ancestor».

alué chátiri bowechi e'yéname
ralámuli buyáname. 25 'Lige 'ma
sébale alué ralámuli buyáname alé
chátiri bowechi e'yéname. 'Ma
tabilé najkiá napurigá animela
alué Moisesi osilila nulalí rejcholi
Kristo nawamio napugiti 'ma
nawáligime alué Kristo.
26 'Emi 'ma 'la Onorúgame 'kúchila
ju napugiti 'we 'la bijchígime
'emi napu aní alué Kristo Es-
usi ra'ichálila 27 napugiti 'ma
ajchágame kame 'emi alué Kristo
Alawala. 28 'Ma tabilé chéré rekó
ralámuli jurío ke, tabilé chéré
rekó se'nú ralámuli ke, tabilé
chéré rekó pioni ke, tabilé chéré
rekó tabilé pioni ke, tabilé chéré
rekó rió ke, tabilé chéré rekó
mukí ke. Suwábaga pe aba alué
bi'lepi 'nátili 'nátame niru pe
Kristo oyérilime. 29 'Lige 'emi
'ma 'la Kristo oyérame ka 'ma 'la
Abraámi rijimala ju 'lige 'ma 'la
narele 'emi Onorúgame Alawala
napu Onorúgame 'yámorílige
alué Abraámi rijimala nujubami
o'chérigame.

4

1 Abichigó ruimé ne ye ra'íchili:
Bilé rió 'ma inógame mukusá 'lige
nígame nisa we'ká e'karúgame
tábiri, we'lé nígame nisa gawí, we'ká
bujkégame nisa akasí, 'lige alué
inolá nachuámili nisa suwábaga
napu nígame nile alué o'nola,
tabilé 'cho wa'lú ocheria alué
u'tá towí, tabilé 'cho nachuámala
alué towí napu nígame nile alué
o'nola. Pe abisibi najtékame nímala
alué towí napurigá alué rió pioni
napu pe nóchame ju. Alué pionika
tabilé nachume 'ínili napu nígame
nile alué tabilé o'nola napu ju
pe batrónila. 2 Napu'lige alué
mukúgame inolá bijí 'we u'tá towí
ka repugime ju jaré ralámulite,
'lige tabilé 'cho nareme ju alué
o'nola nila, alué towika narémala
napusí 'ma wa'lú re'malí ka.
3 A'chigóriga nírige ramué napu'lige
ta'chó sébachi Esukristo, napurigá
u'kuchí ejtemali nírige. Ramueka
'we 'la nirálime nírige alué 'nátili
pe napurigá 'nátame ju alué
ralámuli tabilé 'la sébali oyérame
Onorúgame. 4 'Lige sébale raweli,
'lige Onorúgame júlale bo'né Inolá
Esusi napu ochérale bilé mukichi
'we 'la sébali olame napu nulale
Moisesi 'we 'ya. 5 Alué Esúsika
nawale bujemia alué ramué nila
'nátili, ramué napu jurío niru,
napurigá 'la Onorúgame 'kúchila
niwa.
6 'Émika 'ma 'la Onorúgame
'kúchila ju, 'lige jípeko regá
aní Onorúgame Alawala ramué
'nátalichi: «O'nó»,* regá ané alué
alawá alué Onorúgame. 7 'Lige 'émi
'ma tabilé bijchígime ju 'la rewa-
gachi moinálime ko pe 'la sébali
olagá napu nulale Moisesi 'we
'ya, iligá 'émika 'ma 'la Onorúgame
'kúchila ju napugiti 'ma a'réligame
'nata napurigá 'nátame nílige 'ya,
'lige jípeko 'ma 'la narémala 'emi
napu nejime ju Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo 'we seweka ajtigó machináliga chonoká mochigo alué oyérame

8 Napu'lige tabilé 'cho 'la
machiáa 'emi Onorúgame, 'émika
'we 'la oyérame nile e'karúgame
'nátili tabilé Onorúgame nila 'nátili.
9 'Yabeko tabilé machime nile 'emi
alarigá ko Onorúgame, 'lige jipe
'ma 'la machié 'emi alarigá ko
Onorúgame, 'lige ¿chonigá uchéchigo
ku alué 'nátili oyérinilíché 'emi,
alué 'nátili chátiri tabilé najtékame
Onorúgame níriga napu oyérame
nile 'emi 'yabé ta'chó machiáa
alarigá ko Onorúgame? 10 'Émika

* **4:6** Alué Páuloka «Abba» anime osale. «Abba» aniáká o'nó aniame kéréle, 'lige alué ralámuli juríoka alarigá anime nile napu'lige 'we ra'sálagá etea o'nola, napurigá anime ju nu'chugega bilé u'tá towí tabilé o'nola etega.

a'kué newame ju yawiyame na-
purigá nokame ju alué ralámuli
jurío napu 'we 'la sébali olame ju
alué Moisesi nila nulalí rejcholi
mayega 'la rewagachi moinamio
'emi aleké yawiyame newagá.
11 Neka chálagá ajtí napugiti 'emi
ta'mé 'la e'wá nokame. 'Lige
aminami pe rioksi nímikónkuru
suwábaga napu beniri ne 'emi.
12 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, pe rekó
'la napurigá ne niwa. Neka 'ma
a'réturu alué nulalí nóchali rejcholi
napu nulame ju alué ralámuli jurío.
Tabilé oyérawa 'emi alué 'nátili.
'Émika tabilé siné se'winárigа
etiáturu ne'chí. 13 Neka nayúnaturu
alé 'emi ejperélachi, 'lige nayupasa
we'libesi bejterá ne alé 'emi 'yuga,
'lige alé asagá ta'wé ikiria simiá
chebilénami arigá chojkí ne beniria
'emi Onorúgame ra'ichálila. 14 'Lige
alemi ajtígichi ne 'emi beniria 'we
nayua tabilé gichíturu 'emi ne'chí
rekó 'we chátiri nawilí nayuchi
ne. Aminami 'we 'la ra'sálagá
etiáturu 'emi ne'chí 'la napurigá
bilé santo ánjeli 'pa rewagáchika
julárigame Onorúgamete. 'We 'la
ra'sálagá etiáturu 'emi ne'chí 'la
napurigá Kristo Esusi neraga.
15 'Lige jípeko, ¿chonigá 'ma tabilé
ra'sálagá mochíripeché 'emi? Neka
'we 'la ruwíbá, 'emi noli 'we
e'wérali olámituru napurigá ku 'la
sa'wimela ne. 'Lige busila nayume
nísaká ne noli 'ma 'yámikuru 'emi
ne'chí 'emi busila napurigá ku 'la
ma'chílamala ne. 16 'Lige ¿sairúgame
neraga etéwarábá 'emi ne'chí pe 'la
bijchiga anichi ne 'ma ku guwana
rujsuo 'emi Onorúgame oyeria?
17 Alué jaré ralámuli jurío napu
'ma 'la oyérame ju Esukristo
napu alemi Galasia sébale 'we
ra'sá aniá mochí, nobi péchigo
resítiri 'nátili 'yániliga nokágó
'emi. Alué ralámulika pe najkigá
noká napurigá 'ma a'rémala 'emi
alué ra'íchali napu 'emi beniri
ne. Aminami alué ralámulika
najkigá noká napurigá alué
ralámuli gompaniérola nímala
'emi. 18 Tabilé chérikáwé rekó
'we 'la gompaniérola gayénige 'emi
apiépiri ralámuli nobi 'wéchigo
'la 'nátaga mochíwagó 'nalina,
'we 'la machiboa chonokináliga
nokao. 19 'Émika napurigá ne
'kúchila ju, 'we chalagá ajtí ne
napugiti 'emi 'ma ku tabilé 'la
bijchígempá napu ne ruyé 'emi,
'lige 'we chálagá asimela ne†
napusí 'ma 'la bijchígisa 'emi napu
aní Kristo ra'ichálila. 20 Abé a'lá
ke alé asisá ne 'emi 'yuga jipe
kulipi, alé 'emi 'yuga asisáká ne
'la i'kilí suériga ruwimékuru ne 'la
námatame. Mejká asirú ka 'we
nóchili júke'é osilite ra'ichalia.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ramué nírigo napurigá 'la Sara 'kúchila neraga

21 'Emi ralámuli napu 'we 'la
oyérinili napu osale Moisesi‡ 'we
'ya, ¿tabilé machí 'emi napu aní
alué osilí? 22 Alé osilichi ruwí
oká ejtemali o'chériligo Abraámi
'kúchila. Bilé 'la bo'né upila ranala,
'lige uché bileka pe alé Abraámi
galílachi§ nóchame mukí ranala,
alué napu tabilé meka nóchame
nile enomí, alué napu nile alué
'la Abraámi upila gu'írame. 23 Alué

† **4:19** Yolí ra'íchagaká «tengo dolores de parto» anime chujkú alé apélichi. ‡ **4:21** Moisésika osale maligi libro—Génesi, Éksoro, Lebítiko, Número, 'lige Reuteronomio. Aleké maligi líbrochi napu osale alué Moisesi jarénami ruwime ju churigá níliga 'we 'ya jena wijchimoba, 'lige jarénami alé osilichi ruwíchigó tachiri najkiá Onorúgame. 'Lige jarénami aleké osilichi ruwíchigó chonokáligo alué ralámuli israelita alé bilénami 'we wakígichi e'yéniga napu'lige Canani rewégame gawí bo'ígichi simiba e'yéniga. § **4:22** Abraámi galila bo'siki gemate newárigime nile 'lige suwábaga alué Abraámi gompaniérola alarigá galégame nile. Napu'lige alué Abraámi bejtégichi jaré pe ichúrimi mochime nile chibá 'lige bo'á nesea, 'we bukégame nile chibá 'lige bo'á.

mukí alé Abraámi galílachi nóchame
tabilé meka enomí, alué napu
Agari anilime nile, alué mukí
ranálaka pe iligá ochérale, 'lige
alué 'la Abraámi upila mukí, alué
ranálaka ochérale 'la napurigá
anélege Onorúgame alué Abraámi.*
Alué 'la Abraámi upílaka Sara
anilime nile. 24 Ye oká umugika
oká tábiri ruwime kéré. Agárika
ruwime kéré alé Sinaí rewégachi
rabó† Onorúgame alué Moisesi
'yáligo nulalí rejcholi. 'Yale
napurigá ralámuli israelita 'la
machimela 'we resítiri alawégame
níligo alué ralámuli israelita napu
'ya ejperele, tabilé siné 'la námaligo
napu ruwime nile alué nulalí,
'lige tabilé siné rawé bijchígime
nile nawámili níligo bilé alué
napu bujémili nile alué ralámuli
alué chátiri 'nátili, 'lige alué
ralámuli israelítaka tabilé buwea
mochile alué napu nawámili
nile alué gastigo bujemia alué
ralámuli israelita 'ya ejperégame.
Alué ralámuli israelítaka 'we
e'wérali olame nile 'la rewagachi
moinálime mayega pe 'la sébali
olagá napu nulale Moisesi. 25 Alué
Sinaí anilime raboka alé Arabia
rewégame gawí bo'ígichi ilí. Árabe
ra'íchaga ka Agari anilime nile
alué rabó Sinaí. Alé Sinaí osale
Moisesi alué osilí nulalí rejcholi.
'Lige jipe alé Rusaleni we'ká balé
mochí napu nulame ju napurigá
sébali olawa alué nulalí rejcholi.
Regá nile ye nóchali napugiti alué
Rusaleni ejperégame ralámuli pe
'we e'wérali olagá ejperégame
níligame alué nulalí rejcholi napu
osale Moisesi mayega 'la sébali
olao 'lige mayega 'la rewagachi
moinamio alanokigá. 26 Ramueka
tabilé alarigá 'nátame niru, ra-
mueka 'nátame niru pe 'la sébali
bijchígisiga napu anile Onorúgame
'la rewagachi moinálime ko.‡
27 Onorúgame 'we 'la na'tárile alué
Isaíasi napurigá osimela ye ra'íchali
regá anime:
Mué mukí 'we ganíliga asiboa,
mué napu tabilé siné ranégame ju.
Noli sinápua ganíliga,
mué napu tabilé machí aliena ená
kame ko
napu'lige bilé u'tátiri ochérachi.
Alué mukí napu tabilé siné
ranégame nile,
alueka we'ká ranégame nímala
me'tigá alué napu 'la yati ranele.§
28 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, 'émika 'we 'la
bijchígime ju napu aní Onorúgame
ra'ichálila a'chigóriga napurigá
bijchígile alué Abraámi napu'lige
Onorúgame anisá bilé u'tátiri
ranélimio alué Sara alué Abraámi
inolá. 'La bijchiá ochérale bilé
u'tátiri towí 'lige Isaki anilime rewá
ujchéliru. 29 Alué re'malí Agari
ranala napu pe iligá ochérale 'we
gawélime nile alué u'tátiri alué
Sara ranala, alué napu ochérale
'la napurigá anile Onorúgame.*
A'chigóriga ju jipe, alué tabilé 'la
Onorúgame oyérame 'we gawéliga
eté ramué. 30 Alué osilí Onorúgame
ra'ichálila regá aní: «'Ma mabuwa
'mi mejká alué mukí napu pe
nóchame ju mué bejtélachi, 'ma
ranala 'yúriga mabuwa, alué napu
mué upila gu'írame ju, napugiti
pecha narémili kame alué napu
mué a'rémili ju napu'lige mué 'ma

* **4:23** E'nesi Génesis 16:1 'lige 17:15. † **4:24** Alué ralámulika 'la sébali olá mayele suwábaga napu nulá alué Moisesi nila nulalí rejcholi nobi tabiléchigo siné 'la sébali olame kérélekó rekó 'we sébali olánilie. ‡ **4:26** Yolí ra'íchaga ka regá anime chujkú: «Alé 'pa rewagachi nerú bilé Rusaleni 'lige ramueka alué Rusaleni 'kúchila niru.» § **4:27** E'nesi napu ju Isaías 54:1. Alué mukí tabilé ranégame ko rekó 'la gunégame ke, alueka Sara nile. Alué mukí napu 'la yati ranele, alueka Agari nile. * **4:29** Alué Agari ranálaka siné kachi makué usani bamígame mayelia napu'lige gawéliga etea alué Sara ranala, 'lige alué Sara ranala pe okabi bamígame mayelia napu'lige gawéliga etelia alué Agari ranálate. † **4:30** E'nesi Génesis 21:10.

mukusá.»† 31 Onorúgame oyérame
tabilé oyérame niru jena gawichí
nerúgame 'nátili. Ramueka oyérame
niru napurigá aní Onorúgame.
'Lige e'wame niru napurigá nulá
Onorúgame.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abisibi 'we 'la oyéraga nokísilime ko Kristo

1 'We 'la 'nátaga nokísiwa o'maka.
Aka Kristo 'ma o'tóché alué gastigo
napu ramué narépuliké. Tase uché
ku oyériwa alué 'nátili napu nígame
ju alué ralámuli jurío, alueka 'we 'la
sébali olame ju napu aní alué osilí
napu Moisesi osale.
2 Neka 'we 'la ma'chígime
ruwíbá, 'emi oyérasaká alué
'nátili 'la rewagachi moinamio
ralámuli 'la sikirétigame nísaká
pe'tá isílala wi'chila u'kuchí
ejtemali, 'liko Onorúgame níriká
pecha 'la bi'wígame alawégame
kérélamalagó rekó anié 'emi:
«Ramueka 'ma 'la Kristo oyérame
nírupá.» 3 Neka 'la ruwíbá, apiépiri
ralámuli 'la bijchígame 'la rewa-
gachi moyéname ko bilé ralámuli
'la sikirétigame nísaká pe'tá isílala
wi'chila, 'liko alué ralámuli 'ma
pecha gainámalagó ku a'rea alaké
'nátili rekó ku 'la a'rénilie. 4 'Emi
'we 'la sébali olagá ejperégame nisa
'la bi'wígame alawégame gainamio
mayega 'la sébali olagá suwábaga
napu aní alué osilí nulalí rejcholi
napu Moisesi a'rele, pe chajkena
'nátame kérélamala 'emi, alésíko
'ma tabilé narémala 'emi napu nejí
Onorúgame. 5 'Lige ramueka 'ma 'la
machigá mochiru tabilé narépuli
nírigo gastigo, napugiti ramueka
'ma narékame nírigime Onorúgame
Alawala pe 'we 'la bijchígiga 'la
sébali olamio Onorúgame napurigá
anile. 6 Kristo Esusi níriká tabilé
chérikáwé rekó tabilé sikirétigame
nírige pe'tá isílala wi'chila napurigá
aní alé osilichi napu a'rele Moisesi.
Kristo Esúsika pe najkí 'nalina na-
purigá 'we 'la Onorúgame oyéraga
ejperélawa, 'we 'la niraga uché
jaré ralámuli 'la bijchígiga napu aní
Onorúgame ra'ichálila.
7 'Émika 'ma 'we 'la bijchígime
kéturu napu aní Onorúgame
ra'ichálila. 'Lige ¿chieri 'smíbaché
se'winátiri 'nátili 'ya 'emi napurigá
'emi a'rémala 'la Onorúgame oyeria?
8 Ye 'nátilika tabilé Onorúgame
nejílala ju, alué Onorúgame napu
'emi 'yale 'nátili napurigá 'emi 'la
Onorúgame oyéramala.* 9 Pe u'tá
ajchésiga lebarura ri'ligó rusichi 'la
bochígimi nabame ju alué párisi.
Pe a'chigóriga ju napu'lige bilé
ralámuli 'we 'la 'nátaga eyene,
'lige pe'tá se'winárigariga na'tasa,
'ma cha ikime ju suwábaga alué
a'lala 'nátili. 10 Neka tabilé mayé
se'winárіga na'tamio 'emi. Neka
mayé Onorúgame gite 'we 'la
semáriga na'tamio 'emi. Nobi
Onorúgameka 'wéchigo a'wágame
gastigárimalagó apiépiri ralámuli
napu se'nú 'nátili beníriga eyena
'emi.
11 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, ne bijí 'we nuligá
enásaká napurigá 'la sikirétigame
niwa pe'tá isílala wi'chila, 'liko
alué ralámuli jurío 'ma tabilé
ayómikuru rekó ruyechi ne bilena
gulusichi mukúligo Esusi. 12 Alué
napu ekí nulagá e'yena napurigá
sikirétigame nímala 'emi pe'tá
isílala wi'chila, abé 'la kepa a'bopi
ga'libusa. 13 'Emi Onorúgame
oyérame napurigá ne, Onorúgame
'we semátiri 'nátili 'yale 'emi,
alekeri tase chátiri 'nátili 'nátaga
e'yénawa. Iligá 'we 'la galewa uché
jaré ralámuli, 'la niraga etewa, 'la
gu'íriwa, tabilé che anewa, o'maka

* **5:8** Onorúgameka 'yale 'nátili napu'lige pe kulí siné oyérichi ralámuli, jipe bijí nejía ajtí 'nátili napurigá abichilubi 'we 'la oyéramala apiépiri ralámuli alué Onorúgame.

'la nakúriga nochawa a'bopi.
14 Suwábaga alué nulalí rejcholi
napu a'rele Moisesi regá anime
kéré: «'We 'la ganíliga etewa uché
jaré ralámuli napurigá na'temá
mué bo'nepi.» 15 'Emi 'we na'áuka
ra'íchame nisa a'bopi, 'ma tabilé
bi'lepi 'nátaga e'yénamala 'emi
o'maka, 'ma tabilé Onorúgame nila
'nátili 'nátaga e'yénamala 'emi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la e'wálime ko napu nulá Onorúgame Alawala

16 'We 'la e'wiwa napu nulá
Onorúgame Alawala, alarigaka
'la tase e'wímala 'emi alué chátiri
'nátili napu 'nata 'emi.† 17 Alué
'nátili napu pe 'emi 'nátame
ju, alueka tabilé a'chigóriga ju
napurigá alué 'nátili napu 'la
Onorúgame Alawala nejí, alué 'emi
na'tálilaká pe najsibume ju alué
'nátili napu Onorúgame Alawala
ju, pe nejkumeme ju rekó 'la
na'tánilichi kachi 'emi. 18 'Emi
'ma 'la oyérame nísaká alué 'nátali
napu nejí Onorúgame Alawala 'liko
'emi 'ma tabilé e'wémili júkuru
alué 'nátili napu pe 'emi a'boi
nígame ju. 19 'We 'la ma'chígime
nérekáme ju napu'lige bilé ralámuli
tabilé 'la e'wachi napu nulá
Onorúgame. Napu'lige ralámuli
Onorúgame oyérame 'ma a'resa
Onorúgame oyeria, yati se'winá
nokame ju, pe apiépiri umugí
'yuga okome ju tase 'la a'boi upila,
jaré rióchoká napuíka okome ju,
tabilé anáchame ju tabilé se'winá
nokogá, 20 'we tánime ju iwérali
apiépiri tábiri tabilé Onorúgame,
'lige 'we galeme ju sujkumuga
beniame, 'lige 'we gichiga eteme
ju uché jaré ralámuli, 'lige tabilé
siné gu'írame ju uché jaré ralámuli,
pe chibiyeti aniá mochime ju,
'lige 'we na'áuka ejperégame ju,
tabilé chéláme ju la'sika uché
jaré ralámuli ejperélachi, tabilé
ganíliga, we'kaná chojkégame
rojáname ju ralámuli napurigá pe
na'áuka mochímala, 'lige tabilé
'la a'chigóriga 'nátame ju o'maka,
21 pe chibiyeti 'nata mochime ju,
tabilé anáchame ju tabilé bajiga,
pe ichúrimi e'yéname ju napurigá
nokame ju ejtemali re'egochi. Jipe
ruimé ne napurigá anié ne 'ya
bajchabé rawé: Suwábaga ralámuli
napu ekí alarigá 'nátame tabilé 'la
suériga etéwili ju Onorúgamete.

22 Napu'lige bilé ralámuli
Onorúgame oyérasa, 'lige 'we
'la e'wisa Onorúgame Alawala‡
tabilé chátiri 'nátame ju, 'lige 'we
'la niraga eteme ju uché jaré
ralámuli. Alueka 'we ganílime
ju 'lige tabilé e'karúgame chátiri
'nátame ju. Tabilé ayome ju, 'we 'la
ra'sá olame ju uché jaré ralámuli
'yuga. 'We 'la sébali olame ju
suwábaga napu aní. 23 'We 'la
na'temaka eteme ju suwábaga
ralámuli. 'We 'la anáchame ju
tabilé che'sika. Alué Moisésika
tabilé anime ujchale: «Tabilé 'la
júpá napurigá ralámuli 'we 'la
ganíliga ejperélamala o'maka.»
24 Ramué napu 'ma 'la oyérilime
niru Kristo Esusi 'ma tabilé chibi
nokigá e'yéname niru rekó chátiri
'nátaga ikisuga, napu'lige 'nátaga
ikisuga apiépiri umugí 'yuga
gojchiame 'lige we'ká e'karúgame
niga mochínilime pe tabilé nélegá
Onorúgame. 25 Ramueka 'ma
Onorúgame oyérame nírukuru
'lige 'ma 'la Onorúgame Alawala
ajchágame nírukuru, 'liko abichilubi
'we 'la sébali olagá nokísiwa
o'maka napurigá najkí Onorúgame
Alawala. 26 Tabilé riólame niwa,
tase che anewa ralámuli najkigá
pe napurigá na'áuka ejperélamala,

† **5:16** Esúsika napu'lige ta'chó mukiá anile julamio bo'né alawala napu'lige mukusá, napurigá alué alawala 'la nejkúrimala 'la semáriga na'taria ramué. E'nesi Hechos 1:4. ‡ **5:22** Yeka aniame kéré 'la Onorúgamete Alawala e'wame ko apiépiri ralámuli napu'lige 'ma naresa Onorúgame Alawala.

napurigá najkuelia mochímala
mué chojkila gite.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la nakúrilime ko o'maka

1 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, bilé 'emi
se'winá 'sisa 'la machié chátiri
ko alué nóchali, 'lige 'emi napu
'la Onorúgame Alawala ajchágame
ju, 'we 'la rejcholi ruyewa alué
se'winá 'síkame 'la tabilé a'wágame
ra'íchaga 'lige 'we 'la 'nátaga na-
purigá tabilé oyéramala 'émichigó
aleké chátiri nóchali. 2 'We 'la
nakúriga nokísiwa o'maka 'emi
rejcholi nejiga a'nagupi, 'la rejcholi
'yásaká 'emi apiépiri alué ralámuli
napu se'winá noká, 'liko 'la e'wame
kérélamala 'emi napu najkí Kristo.

3 Bilé ralámuli pe ne'óchaga
eyéname uché jaré ralámuli,
mayega bo'neka 'la tabilé siné
se'winá 'sika eyéname ko, 'liko
alué ralámuli bo'nepi abéchigo
se'winá riga nímala. 'Lige ami-
nami alué ralámuli lagá einasa:
«Neka 'la tabilé siné se'winá 'sika
eyéname ju, tase napurigá alué
uché jaré ralámuli napu se'winá
nokagá e'yena», alarigá 'nátame
ka abéchigo se'winá riga nímala
bo'nepi. 4 'Liko a'pílipi 'emi 'we
'la 'nátaga ejperélawa, a'lígeko 'la
machimela 'emi pala 'la bijchiá
'la Onorúgame nélegá ejperégame
ko 'emi, aminami 'la machimela
'emi tabilé na'tátikó abé a'lá a'ká
ralámuli ko 'emi. 5 A'pílipi ralámuli
'we 'la ruyémili ju Onorúgame
tachiri nóchali nóchaga eyéneo
bo'nepi, 'lige tachiri 'nátili 'nátaga
eyéneo.

6 'Lige alué ralámuli napu rej-
choli 'yáliru 'we 'la ganíliga etémili
ju alué napu rejcholi nejile.

7 Tase chibi nokogá e'yénawa
mayega Onorúgame tabilé etéa
ajtigó chibi nokagá e'yénachi 'emi,
alalásaká 'emi 'liko pe a'bopi resí
ikí 'emi. 8 Bilé ralámuli yati se'winá
'sínalisaká yati se'winá 'sime ju,
alueka resitiri raweli narémala
jena wijchimoba pe bo'né cha'sika.
Bilé rió 'we 'la e'wime Onorúgame
Alawala, alueka 'we 'la semátiri
raweli narémala jena wijchi-
moba 'lige 'pa rewagachi simisá
'la ganíliga narémala. 9 Tabilé
siné najsinawa beniria ralámuli
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige
'la rejcholi ruyea alué ralámuli
se'winá nokame, 'lige ralámuli
gu'iria, suwábaga nóchali napu 'we
'la galé Onorúgame. Siné rawé
'la ma'chí nérélamala 'we 'la sébali
oláligo 'emi 'we 'la sébali olásaká
'emi 'la tabilé guwana rujsúká.
10 'Liko bijí 'la mochíriga jena
gu'íriwa ralámuli alué Onorúgame
oyérame. 'Lige abiena gu'íriwa
alué tabilé Onorúgame oyérame,
suwábaga 'la ganíliga gu'íriwa.

11 Jena 'ma guwichí chujkúgame
osilí ne bo'né osé 'emi, 'la etémala
e'wele osilí osáligo ne. 12 Jaré
ralámuli jurío jsile alemi Galasia
napu 'emi mochí, alué ralámulika
'ma 'la oyérame ju Esukristo nobi
abiénachigo nulame júkó napurigá
'emi sikirétigame nímala pe'tá isílala
wi'chila, alueka pe alanokame ju
napurigá tabilé cha anewa alué
uché jaré ralámuli juríote napu
tabilé 'cho oyérame ju Esukristo.
13 'Lige alué napu nulame ju
napurigá sikirétigame niwa pe'tá
isílala wi'chila guwala tabilé 'la
sébali olame kéré a'boi suwábaga
napu aní alué nulalí rejcholi
napu a'rele alué Moisesi. Alué
alarigá nulame ka pe najkigá
noká napurigá 'we 'la niraga
etewa, napurigá etémala 'emi 'we
jebénigame ko rejcholi nejiga na-
purigá 'la niraga etewa uché jaré
ralámulite. 14 Ne níriká tabilé chéré
rekó tabilé 'we 'la niraga etelie
ralámulite. Neka najkí 'nalina na-
purigá Onorúgame gu'írimala ne'chí

'la bi'lepi 'nátili 'nátaga napurigá
benírамala ne 'emi 'la rewagachi
moinálime ko 'we 'la bijchígiliká
gastigo o'togá mukúligo Wa'lula
Esukristo bilena gulusichi alué
gastigo napu narépuli ke ramué.
'Lige neka 'ma a'ré alué se'winátiri
'nátili napu 'nátame ju alué ralámuli
napu mayeme ju 'la rewagachi
moinamio 'la sébali olagá napu aní
alué osilí napu osale Moisesi 'lige
alué ralámuli 'ma tabilé aminabi
'yáachigó ne'chí se'winátiri 'nátili.
15 'Ma 'la Esukristo oyérame níriká
tabilé chéré rekó sikirétigame nírige
pe'tá isílala wi'chila guwala 'lige
aminami rekó tabilé sikirétigame
nírige alé, Onorúgame níriká pe
'la Onorúgame Alawala narétigime
nísiga 'lige 'la bi'wígame alawégame
nísiga 'la ju. 16 'We 'la ganíliga
mochiwa 'emi ralámuli napu 'we
'la bijchígime ju napu ne ruwí.
Onorúgame abichilubi 'we 'la
na'temasa 'la képá 'emi suwábaga
'la Onorúgame oyérame.

17 Tabilé 'wesi ralámuli che olasa
'la képá ne'chí, napugiti neka
Esukristo nocháliláchi nóchame
kame, 'lige 'we be'lágame ju ne we-
jpisósiga napu'lige ralámuli ne'chí
me'linálichi Esusi nila ra'íchali
benírime kóriká. Tabilé 'wesi laa
mochímili ju: Alué Páuloka 'lacha
nígame júché lisensia napurigá
osimela ye osilí.

18 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, alué Wa'lula Esukristo
napu ramué nuleme ju, 'we 'la
gu'írisa 'la képá 'emi.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Pablo Osele Alué Ralámuli napu Ebeso Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli suwábaga Ebeso ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osé ne suwábaga
ralámuli Onorúgame oyérame alé
Ebeso rewégichi ejperégame, alé
Ebeso we'ká riógichi, alué napu
'la bijchígime ju Kristo Esusi
ra'ichálila. Neka julárigame ju
Kristo Esúsite napurigá ne nulame
nímala aleké nila nóchali. 2 Neka
najkíbá napurigá Onorúgame
ramué o'nola 'lige Esukristo napu
ramué nuleme ju 'we 'la semáriga
ganíliga etesa 'la képá suwábaga
'emi ralámuli, 'lige napurigá 'la
ganíliga ejperélamala 'emi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo wa'lú cheliera i'lime ko Onorúgame

3 Onorúgameka 'we a'lá ne-
jkúrame ju, alué napu ju Esukristo
O'nola, 'lige nejile bo'né alawala
ramué gu'íriga. Alarigá gatele
Onorúgame napu'lige julasa Kristo
jena gawichí. 'Lige alekeri wa'lú
cheliera i'lime júkuru Onorúgame.
4 Bajchabé ta'chó newá gawí,
bo'né Onorúgame 'nátalige ramué
wanápamia napurigá tabilé chátiri
alawégame niwa ramué napurigá
'la bi'lepi 'nátili 'nátame niwa
ramué alué 'yuga. Onorúgame
'ma 'la 'nátalige 5 napurigá bo'né
'kúchila niraga niwa ramué.
Alueka Esukristo júlale napurigá
alué 'símala gatea napurigá najkí
bo'né Onorúgame. 6 Alekeri 'we
'la semáriga ra'ichalia Onorúgame
olagá, 'we 'la nejkuro ajtigórikábá
ramué na'temaka. Onorúgameka
Kristo júlale, alué napu bo'né 'we
galegá eté. 7 Onorúgameka 'we
galé ramué, 'lige ramué buyánale
alé resítiri bowechi bo'né Inolá
júliga napurigá me'liboa, 'lige alué
Onorúgame Inolá mukule bilena
gulusichi chujkugá ramué alawala
bi'wigá, 'lige 'ma e'kale ramué.
Onorúgameka 'we 'la nejkúrime
ju. 8 Alueka 'we 'la machiri
ramué 'we 'la galeo ramué, 'we
'la ma'chígime nérékuru napugiti
nejime 'we 'la 'nátili napurigá 'la
rejchirúgame niwa. 9 Onorúgameka
'we 'la machírile ramué napu
sineko tabilé machime nírige.
Alueka bo'né 'we a'lá sébili olagá
machiri ramué chieri ko alué
Kristo. 10 Onorúgameka 'we 'la
sébali olámala napu 'nátalige 'we
'ya. Napu'lige sebasa raweli,
Onorúgameka Kristo ajchámala
napurigá nulame nímala, a'lige
Kristo bi'neli neyúriga Wa'lula
Nulame nímala jena wijchimoba
'lige 'pa rewagachi.

11 Onorúgameka 'we 'la wanápalige
ramué napurigá ramué nochawa
alué Onorúgame nila nóchali.
Onorúgameka 'ma alarigá 'nátalige
'la sébali olame ju Onorúgame
apiépiri nóchali napu sébali olánili.
12 Alarigá gatele bo'né Onorúgame
napurigá 'la ma'chígime nélélamala
'la semáriga nejkúrime ko
Onorúgame, 'la ma'chígime
nélélamala napugiti ramué 'we
'la semáriga ra'icha mochímempá
Onorúgame olagá, alekeri gite
mochiárigime niru ramué, ramué
nírigime napu bajchá bijchíguru
Kristo nila ra'íchali. 13 'Émika 'we
'la gepule alué a'lala ra'íchali napu
'we 'la bijchiá ju alué ra'íchali,
'lige Kristo gite 'la Onorúgame
oyérame ju 'emi, 'lige Onorúgame
Alawala alawégame ju 'emi, alué
alawá napu Onorúgame nejímoríle.
14 Ramué napu 'la alawégame
niru Onorúgame Alawala 'we 'la

machiaa 'la narépuli ko napu
Onorúgame nejímoríle bilé rawé
napu'lige 'ma 'la buinasa suwábaga
bo'né 'kúchila alé resítiri bowé
bo'ígichi, napurigá 'we 'la semáriga
ra'icha mochímala Onorúgame
'kúchila Onorúgame olagá.

Jena ruwimela Páulo tániligo Onorúgame napurigá 'we 'la 'nátili 'yámala alué napu 'la Onorúgame oyérame ju

15 Neka alekeri yeti akegá 'we
'la machí 'emi 'we 'la bijchígame
ko Esusi ko wa'lula nulame 'lige
'emi 'we galeo suwábaga napu
Onorúgame oyérame ju. 16 Neka
alekeri napu'lige Onorúgame 'yuga
ra'icha wa'lú cheliera 'yame ju ne,
Onorúgame 'we 'la gu'írame kame
'emi. 17 Neka 'we tani Onorúgame
Wa'lula Esukristo O'nola napurigá
gu'írimala 'emi, 'lige napurigá 'we
ejebénigame nímala, napurigá abé
'la machimela 'emi churigá ka
Onorúgame. 18 Neka 'we tani
Onorúgame napurigá 'la gu'írimala
'nata tachiri gite wanápuligo alué
ralámuli Onorúgame oyérame, 'lige
napurigá machimela ralámuli
chiena 'la semáriga ka alué
nejkúrali napu 'ya Onorúgame
suwábaga ralámuli aleké oyérame.
19 Neka 'we tani Onorúgame na-
purigá machírimala 'emi chiena
a'wágame ko Onorúgame Alawala
napu 'ya ralámuli napu 'la e'wame
ju napu nulá Onorúgame. 20 Alué
a'walí napu 'ya ralámuli alué
Onorúgame pe aba alué a'walí ju
napu 'yálige Esukristo napu'lige
me'lisuga, napu'lige ku ajánasa
alué Kristo, 'lige asíbale alé wa-
jtoná napu ajtí Onorúgame alé
'pa rewagachi. 21 'Lige 'yale
nóchali napurigá bi'neli neyúriga
Wa'lula Nulame nímala me'tigá
suwábaga ralámuli 'lige suwábaga
alué santo ánjeli napu we'ká nóchali
nígame ju, 22 'lige napurigá senibí
nuleme nímala suwábaga ralámuli
Onorúgame oyérame. 23 Ramueka
'la sébali olame niru napu najkí
Kristo, alueka kame Wa'lula
Nulame 'lige ramueka napurigá
pioni neraga niru. Krístoka 'we
'la sébali olale napurigá nulale
Onorúgame, 'lige ramueka 'we 'la
sébali olame niru napurigá nulá
Kristo. Ramueka suwábaga nígame
niru napu Kristo nígame ju, 'lige
Krístoka suwábaga nígame ju napu
Onorúgame nígame ju.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame ko napu nejime ju a'walí

1 Abé 'yako, 'émika napurigá
suwígame neraga nile tabilé a'lá
alawégame nile cha cha nokame
níligame 'emi. 2 'Émika pe Remónisi
(Riablo) oyérame nile napurigá
nokame nile uché jaré ralámuli
Remónisi oyérame, 'lige aminami
'we 'la e'weme nile 'emi alué alawá
napu pe 'pami ekárale e'yéname
ju, alué alawá napu 'we aneme
ju alué ralámuli napurigá tabilé
oyéramala Onorúgame. 3 Alarigá
nírige ramuéchigó tabilé e'wame
nírige napu nulá Onorúgame, pe
ramué a'boi cha nokagá. Cha
nokame nírige ramué napu chibiy-
eri nokináliru, pe ramué a'boi
na'tálila oyériga. Alekeri gite
wa'lú gastigo narépuli ju ramué,
napurigá alué uché jaré ralámuli
'we e'níliga e'yéname. 4 'Lige rekó
Onorúgame etee ramué alanoki-
achi Onorúgame yati 'la nejkúrile.
Onorúgame 'we 'la galele ramué.
5 'Lige uché bilé alawá nejile
Onorúgame napurigá ku 'la ajágame
neraga mochiwa ramué a'chigóriga
napurigá ku ajánale alué Kristo.
Ramueka napurigá suwígame
nírige cha cha nokame níligame
ramué, 'we e'nílime. 'Émika 'ma 'la
buinárigame ju alé chátiri bowechi
alué Onorúgamete napugiti 'we
galeme ramué. 6 Uché bilé alawá

nejile Onorúgame a'chigóriga napurigá 'yale Kristo 'lige a'walí nejile napurigá ramué nulame niwa Kristo nila nochálichi. 7 Alarigá nejkúrile Onorúgame najkigá napurigá a'kinana machimela suwábaga ralámuli Onorúgame 'we 'la gu'íria ajtigó Onorúgameka 'we galé ramué, alekeri júlale Kristo Esusi jena wijchimoba. 8 Onorúgame a'walílate 'we 'la buyale 'emi alé chátiri bowechi napugiti 'we 'la bijchígiligame 'emi 'we 'la nejkúrime ko Onorúgame. Tase 'emi a'boi gayénale buyá alé chátiri bowechi, pe Onorúgame 'sile 'emi buyana. 9 Pecha 'emi a'boi nochálila gite buyale ko 'emi alé chátiri bowechi, alekeri tabilé 'wesi riólame niwa 'emi. 10 Onorúgame 'sile ramué 'ya 'we a'lá semátiri 'nátili, 'lige mukúlekuru Kristo Esusi napurigá ramué 'la semáriga ejperélawa 'lige uché jaré ralámuli gu'íriga jena wijchimoba ejperégame, napurigá najkile Onorúgame 'we 'ya.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bi'lepi alawá alawégame nírigo Kristo Esusi nila

11 Alekeri 'emi napu tabilé jurío ju 'we 'la na'tawa 'we 'yako tabilé nareme níligo 'emi alué Esukristo nejkúrala. 'Lige alué ralámuli jurío napu sikirétigame nile pe'tá isílala wi'chila, alueka anime nile 'emi olagá: «'Émika tabilé sikirétigame ju pe'tá isílala wi'chila, 'lige alekeri tabilé gu'írilia 'emi Onorúgamete.» 12 'We 'la na'tawa, tabilé ejperégame níligo 'emi alé Israeli anilichi gawichí. 'Émika tabilé nareme nile a'walí napu Kristo nejí jipe. 'Émika tabilé Onorúgame oyéraga ejperégame nile. Tabilé nareme nile semati tábiri napu Onorúgame 'yámorílige bo'né oyérame. 13 'Emi napu tabilé Kristo Esusi oyéraga ejperégame nílige 'we 'yako, jípeko 'la Kristo Esusi oyérame ju 'emi napugiti Kristo mukúligame 'emi alawala bi'wigá. 14 Kristo 'sile gatea napurigá 'la ganíliga ejperélawa. Jípeko pe bi'lepi 'nátili 'nátaga ejperégame niru rekó jurío ralámuli nírige jaré 'lige rekó tabilé ralámuli jurío nírige jaré. 'Ma tabilé na'áuka ejperéliru. 15 Napu'lige Kristo mukusá, gatele napurigá bi'lepi nulalí nerúlamala tase we'ká. Alué juríoka nulale napurigá okaná chojkégame neraga nímala 'emi 'lige jurío ralámuli, nobi jípeko pe bi'lepi chojkégame júkó 'emi 'lige alué jurío ralámuli. Alekeri 'la bi'lepi nulalí a'rele napurigá tase na'áuka ejperélamala. 16 Kristo gatele suwábaga alé bilena gulusichi mukugá, napurigá 'ma tase aminabi nakómala a'naguka saega okaná chojkégame ralámuli, 'lige napurigá pe Onorúgamecho oyérame nímala.

17 Krístoka nawale benírimia ralámuli Onorúgame nila ra'íchali napurigá tabilé na'áwali nerúlamala 'lige napurigá 'la gepúmala 'emi napu tabilé machime ju Onorúgame nila ra'íchali, 'lige aminami napurigá gepúmala alué napu abé 'la machime ju Onorúgame nila ra'íchali. 18 Jípeko suwábaga ramué napu niru jurío 'lige tabilé jurío 'la gainaru Onorúgame 'yuga ra'icha napugiti Kristo mukúligame ramué gu'íriga, 'lige alekeri Kristo Alawala ramué gu'íriguru napurigá 'la gainawa Onorúgame 'yuga ra'icha. 19 Alekeri, Onorúgame tabilé mejkaka sígame neraga eté 'emi. 'Émika 'ma 'la Onorúgame oyérame kame. 'Émika 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju 'lige a'chigóyéna semáriga naré 'emi napu Onorúgame nila ju. 20 Suwábaga 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá galí ju 'emi 'we 'la newárigime. Alué ralámuli napu Esusi 'yale nóchali 'lige alué ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame 'we 'ya, alueka

ju napurigá alué bilé tegoli napu galí newáwili ju. 'Lige Kristo Esúsika ju alué rejté abé najtékame napu ajchilime ju bilena chijtochi. 21 Alueka aminacho we'ká ralámuli wanápame ju napurigá alué ralámuli nímala napurigá Wa'lula Esukristo galila. 22 Alarigá ju 'emi napu'lige o'maka bi'lepi 'nátaga ejperega pe Esukrístocho 'yuga 'nátaga, a'lige o'maka bi'lepi chojkégame ralámuli ju 'emi, 'liko Onorúgame Alawala 'émichi bejtégame ju.

3

Jena ruwimela Páulo benírilígo Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío

1 Neka Kristo Esusi ra'ichálila benírime ju 'emi ralámuli tabilé jurío 'we a'lá gu'íriga 'emi, alekeri jena ajtí ne galírale bajcháriga. 2 'Emi 'ma 'la machíleké Onorúgame nóchali 'yáligo ne'chí napurigá 'emi benírimala ne, Onorúgameka 'wéchigo na'temame 'emi. 3 Onorúgameka 'we 'la 'nata asale 'ma abé bajchabé 'lige jípeko 'ma 'la machiri ne'chí alué napu tabilé 'wesi ralámuli machime nile, napurigá ruyá anié ne alé pe u'kabi osilichi guwánaka ye osilichi. 4 Napu'lige ra'íchisa 'emi ye osilí, a'lige machimela 'emi tachiri 'nata asáligo Kristo, alué 'nátili napu tabilé 'wesi ralámuli machile abé 'ya, 5 alué 'nátili napu machírile Onorúgame Alawala alué makué oká rió Esusi nocháliła nóchame 'lige alué napu ruwime ju napu ané Onorúgame. Onorúgameka tabilé machírile alué 'we 'ya ejperégame ralámuli. 6 Regá ju alué 'nátili napu tabilé machiame nírige ramué: napu'lige alué Kristo benírale alué ra'íchali napu ruwime nile a'chigó aliena 'la semáriga gu'íriwili níligo Onorúgamete alué ralámuli jurío 'lige ralámuli tabilé jurío napugiti 'ma 'la bi'lénapi chojkégame kame 'lige 'la bi'lénapi simámili ju rekó jaré jurío ke 'lige rekó jaré tabilé jurío ke, 'ma alarigá gatéligime napurigá anílige 'ya Kristo Esusi.

7 Onorúgame 'la 'yálige'é nóchali ne'chí napurigá 'emi benírimala ne ye ra'íchali Esukristo nila. Onorúgameka 'we na'temá ne'chí 'lige alekeri gu'iri ne'chí bo'né a'walílate. 8 Neka ju napurigá alué Onorúgame oyérame abé u'tala pe kulí chojkime beniá Onorúgameka abirigáchigo 'yáleko nóchali ne'chí napurigá benírimala ne Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío, napurigá machimela chiena 'la nejkúrime ko Kristo. 9 'Lige Onorúgame napu suwábaga tábiri newale nulé ne'chí napurigá 'la ma'chígime machírimala ralámuli churigá 'nata asáligo Onorúgame. 10 Onorúgameka najkí napurigá alué santo ánjeli ramué etega 'la námamala churigá ko Onorúgame 'lige chiena 'la benégame ko 'nátaga Onorúgame. 11 Ye ju napu 'nata asálige Onorúgame 'we 'yasi, 'lige 'ma 'la sébali ikile napu 'nata asale bo'né Kristo Esusi júliga napu ramué nuleme ju. 12 Kristo mukule ramué neraga, 'lige 'we 'la bijchígame niru ramué Kristo ra'ichálila, 'lige alekeri 'we 'la ganíliga ra'ichalia Onorúgame 'yuga. 13 Alekeri tabilé sewépua 'emi rekó 'emi gu'íriga resí ikié ne napugiti alarigá etega 'emi abéchigo 'la e'wame nímime napu najkí Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwílígo Kristo 'we na'temao suwábaga ralámuli

14 Alekeri neka chojkóbaka iligá ra'icha O'nó Onorúgame 'yuga. 15 Onorúgame ju napu suwábaga ralámuli newale 'lige suwábaga santo ánjeli. 16 Alekeri 'we tani ne Onorúgame, napurigá bo'né alawálate 'yawa a'walí 'emi napurigá 'la a'wágame alawégame

nímala 'emi, 17 'lige napurigá Kristo
'emi alawálachi bejtélamala 'lige
napurigá 'emi 'we 'la bijchígime
nímala Kristo ra'ichálila. Alekeri
'we tani ne Onorúgame napurigá
aminabi 'yámala iwérali 'emi.
Alarigá 'la 'emi bi'lepi 'nátili 'nata,
'lige 'we 'la galegá eté 'emi uché
jaré ralámuli. 18 Abiena tani ne
Onorúgame napurigá 'emi 'lige
suwábaga uché jaré Kristo oyérame
'la námamala chiena 'la nejkúrame
ko Kristo. Ramueka pecha na'táliko
aliena 'la semáriga nejkúrime ko
Kristo. 19 Neka 'we tani Onorúgame
napurigá 'emi 'la machimela
chiena a'lá na'temao Onorúgame
'emi, rekó tabilé siné námalie
churigá ko Onorúgame. Najkí ne
napurigá tabilé tabiri rokárélamala
napu Onorúgame nejímili ju.
20 'We 'la ra'ichasa 'la képá
Onorúgame olagá. 'Lige Onorúgame
abé wa'lú nejkúromala tase na-
purigá ramué tánilia o na'talia.
Ramueka 'we 'la 'nátame niru na-
pugiti Onorúgame 'ma 'la nejíligime
bo'né Alawala. 21 Suwábaga
napu ekí Kristo Esusi oyérame
niru, senibí 'we 'la ra'icháwili ju
Onorúgame olagá jena wijchimoba
'lige rewagachi. Alarigá nisa 'la
képá.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ko Onorúgame oyérilia

1 Neka jena galírale bajcháriga
ajtí Wa'lula Esukristo oyérame
kóriká. Alekeri nulá ne napurigá
'la sébali olame nímala 'emi napu
wanápurigame ju Onorúgamete.
2 Tase gunarume niwa, tabilé
siné ayoga e'yénawa uché jaré
ralámuli 'yuga, 'we 'la kilí ruyewa
rekó ralámuli tabilé 'la námachi.
'La ganíliga járowa 'emi a'bopi.
3 Onorúgame Alawala bi'lepi
'nátili nejime ju 'lige 'la sébali
olawa napu nulá alué alawá.
4 Onorúgame Alawálaka pe bi'lepi
ju, 'lige suwábaga napu Onorúgame
oyérame ju bi'lepi 'nátili na'támili
ju, aka Onorúgame wanápulige 'emi
semati nejkúrali 'yamia. 5 Pe bi'lepi
ju Wa'lula napu ramué nuleme
ju, 'lige pe bi'lepi ju alué 'we a'lá
'nátili, tabilé i'té uché bilé, 'lige
pe si'nepi ju rewarálime ba'wichí
bokobuga Onorúgame oyérimia,
6 'lige pe bi'lepi ju Onorúgame
napu suwábaga ramué o'nola ju,
'lige alué ju napu suwábaga e'nagá
ajtime ju 'lige repuka, 'lige pe
bi'lepi ju O'nó Onorúgame napu
bochígimi ajtí.
7 A'pílipi ramué nóchali 'yárigame
niru Krístote napurigá gu'íriwa
uché jaré ralámuli. 8 Alekeri ye
ra'íchali Onorúgame nila regá aní:

Alué napu simile 'pa rewagachi,
'ma o'tole alué Remónisite
cha'piruga mochígame,
'lige nóchali 'yale bo'né Onorúgame
oyérame jena ejperégame.

9 ¿Choniame mayé 'emi alué
ra'íchali regá anime «simile 'pa
rewagachi»? Alué ra'íchalika
regá aniame kérékuru, 'pákana
rewagáchika re'kínagame níligo.
10 'Liko alué napu re'kínale
'pákana rewagáchikana pe aba
alué ju napu simile 'pa rewa-
gachi bochígimi nulame nimia.
11 'Lige alué bo'né rewigáchika
re'kínigame nóchali 'yale a'pili
ralámuli, napurigá jaré nulame
nímala Esukristo nochálilachi,
'lige jaré napurigá nareme
nímala Onorúgame ra'ichálila, 'lige
jaré napurigá benírame nímala
ralámuli napu tabilé oyérame ju
Onorúgame, 'lige jaré napurigá alé
re'obachi nóchame nímala ralámuli
gu'íriga Onorúgame oyérame 'lige
beníriga. 12 Alué rewagáchika
re'kínagame alieri nóchali 'yale
alué oyérame ralámuli napurigá
aminabi námamala Onorúgame nila
ra'íchali 'lige napurigá gu'írimala
alué uché jaré ralámuli Onorúgame

oyérame, 13 napusí suwábaga
ramué 'la oyérisiká Onorúgame
'lige 'la benisuga churigá ko
Onorúgame Inolá, a'lige si na'tawa
bi'lepi 'nátili pe Kristo na'tálilacho.
14 Napu'lige 'ma benisuga churigá
ko Onorúgame Inolá, a'lige 'ma
tabilé niwa napurigá u'kuchí napu
yati se'nú rejcholi cha'pime ju 'lige
napu pe chibi ikime ju pe se'nú
rejcholi cha'pisá, pe e'karúgame re-
jcholi oyérasa, alué ralámuli 'yégame
nila ra'íchali napu 'we jebénigame
ju 'yégiga uché jaré ralámuli. 15 Iligá
ramueka 'we 'la bijchiá ra'ichawa
'we 'la niraga ralámuli. 'Lige alarigá
aminacho 'we 'la e'wiwa napu nulá
Kristo napu ramué nuleme ju.
16 'Lige alué ju napu gu'iri a'pílipi
ramué napurigá nochawa ramué
napurigá nulá Onorúgame. 'Lige
nejkuri napurigá gu'íriwa uché
jaré ralámuli napurigá 'la bi'lepi
'nátili 'nátame nímala. Napu'lige
o'maka 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga
ejperélisiká 'we 'la niraga uché jaré
ralámuli 'lige 'we 'la nóchiga alué
nóchali napu Onorúgame nejí 'liko
'la semáriga ma'chíname ju bilé
nóchali.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'ma tabilé ejperéliwili ko napurigá ralámuli tabilé oyérame Esukristo

17 Neka rejcholi nejí napu
nulá Wa'lula Esukristo, neka
najkí napurigá 'ma tase aminabi
ejperélamala 'emi napurigá alué
ralámuli napu tabilé oyérame ju
Onorúgame, alué napu ejperégame
ju pe napurigá a'boi 'nata,
18 'lige alué ralámulika napurigá
chónigichi ejperégame ju. Alué
ralámulika tabilé Onorúgame
oyériga ejperégame ju, pe se'nú
'nátili 'nátaga ejperégame ju tase
alué 'nátili Onorúgame nejílala,
alueka pecha bijchígime kame 'la
ruilía napu najkí Onorúgame cha
se'nú 'nátili oyérame kame. 19 'Ma
tabilé 'la 'nata alué ralámuli, chibi
noká napu nokanali a'boi. Alueka
tabilé chenili rekó alanokae pe
aminami chibi nokogá e'yéname ju.
20 'Émika tabiléchigo alarigá
nokimea oyérale ko Kristo. 21 'Émika
'we 'la 'nátaga gepule chieri ko
Esusi 'lige 'we 'la benile 'emi tachiri
chu'simio nawáligo Esusi. 22 'Émika
benírilíru napurigá a'rémala 'emi
alué 'nátili napu 'emi 'nátame nílige
'ya, alué 'nátili pe chátiri bowechi
o'tome ju 'emi. 23 Benírilíru
'emi napurigá Kristo nila 'nátili
na'támala 'emi napurigá nuebo
neraga nímala 'emi. 24 'Lige abiena
benírilíru 'emi napurigá 'la sébali
olame nímala 'emi napurigá najkí
Onorúgame, tase napurigá najkí
uché jaré ralámuli.
25 Alekeri tase 'yégame niwa, iligá
'la bijchígili ra'íchali ra'ichawa 'emi
a'bopi, napugiti suwábaga Kristo
oyérame nírigime.
26 Napu'lige ayósiga tase
chibi 'sípua 'lige aminami tase
rukuchégame ayowa. 27 Tase
e'wawa Remónisi napurigá
e'karúgamea 'nátili nejímala.
28 Alué napu chigome ju 'ma
a'rémili ju chigoa, abé a'lá ju
nochalia 'nalina napurigá 'la
mépua napu najkí 'emi. Alarigá
nóchaga 'la umubámala gu'iria 'emi
uché jaré ralámuli napu tabilé
nígame ju.
29 Tase chátiri ra'íchali ra'ichawa,
'we a'lá semátiri rejcholi benírilíwa
'nalina alué ralámuli. 30 Tase
sewétiwa Onorúgame Alawala.
Onorúgameka bo'né Alawala 'yale
'emi. 'Ma Onorúgame Alawala
alawégame nísaká 'emi 'liko
Onorúgame 'kúchila júkuru 'emi,
'lige Onorúgameka tebúmala 'emi
napusí ku nawachi Kristo 'emi
o'tomea 'pa rewagachi.
31 Tabilé e'karúgame 'nátili 'nata
asiboa. 'Ma a'rewa ayoa. 'Ma tase
oparúgame niwa. 'Ma tase ayónime
niwa ralámuli, 'ma a'rewa alué

'nátili. 32 'La a'ká ralámuli niwa,
'la nakúriga ejperégame niwa 'emi
a'boi 'lige 'la e'kawa 'emi a'bopi
cha nokágame níriká, a'chigóriga
napurigá Onorúgame e'kale 'emi
Kristo júlaga napurigá 'la gu'írimala
'emi.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko Onorúgame oyérame ralámuli

1 'Emi napu Onorúgame 'kúchila
ju, napu Onorúgame 'we galegá
eté, 'la a'chigóriga 'nátame niwa na-
purigá Onorúgame. 2 'La ganíliga
e'yénawa 'la na'temaka a'bopi, na-
purigá alué Kristo 'la na'temale ra-
mué, 'lige bilena gulusichi mukule
ramué gu'íriga. Esukrístoka nile
napurigá bilé ajágame Onorúgame
kógilime, alarigá nile napu'lige gu-
lusichi mukiá. Onorúgameka 'la ni-
rale alarigá ikichi Esusi.

3 'Emi napu Onorúgame oyérame
ju, 'émika 'we a'lá sébili olámili
ju. Tabilé na'támili ju 'emi
e'sena umugí 'yuga okólime napu
tabilé a'boi 'yula ju 'lige tabilé
ra'ichámili ju 'emi alué chibi
nokiame nibilé korúmili ju 'emi
e'karúgamea tábiri. 4 Tabilé
ra'ichawa se'nú chátiri tábiri
ruwime ra'íchali, alué ra'íchali napu
pe alué tonto ralámuli ra'íchame
ju, iligá regá aniá mochiwa:
«Onorúgame 'we 'la nejkúrame ju
'lige bi'neli neyúriga Wa'lula ju
ramué nuleme.» 5 'Émi 'we a'lá
machí alué napu we'ká umugí
'yuga okome ju tase a'boi 'yula,
'lige alué cha nokame, 'lige 'we
korume e'karúgame tábiri, 'la machí
'emi 'we chátiri ko alarigá nokiá.
Alarigá nokiáká tabilé nirálime ju
Onorúgame. 'Lige alekeri tabilé
nuléwili ju 'emi Onorúgamete nibilé
Krístote. 6 Tabilé a'rewa napurigá
bilé ralámuli se'winátiri ra'íchali
ruwimela, pe 'yégali. Napu'lige
alué 'yégali ra'íchali oyérisiga, a'lige
nejime ju Onorúgame gastigo
napugiti 'ma tase e'wame nímime
alué ralámuli napu Onorúgame
najkí. 7 A'lígeko tabilé oyérawa alué
'nátili napu 'we chátiri ju.

8 'Yako 'emi 'la oyérame nile
alué 'yégali ra'íchali, 'lige jípeko
'la bi'lígame bowé najátaga
ejperégame ju 'emi, 'máchigo 'la
gu'íriligime 'emi alué Wa'lula
Esukrístote. 'La suériga ejperélawa,
napurigá oyérame niru alué tabilé
'yégali. 9 'La suériga ejperégame
níriká, 'liko uché jaré ralámuli
a'chigó nokimélachigó, 'we 'la
suériga ejperélamala napurigá
najkí Onorúgame, tabilé oyériga
ejperélamala alué 'yégali ra'íchali.
10 Aminacho 'la beniboa tachiri
galeme ko Onorúgame. 11 Tabilé
gompaniérola niwa alué i'níliga
e'yéname ralámuli alué napu pe
'yégali benírime ju napugiti pe
chónali neraga kame alueka, iligá
'émika 'we 'la ruyewa tabilé 'la ko
alanokiá. 12 'We chijunárume ju
ruwá 'we i'níliga e'yéneo ralámuli
a'minami chíbika. 13 Napu'lige bilé
ralámuli 'we 'la benisá Onorúgame
nila ra'íchali machime ju chieri
ra'íchali tabilé 'la ko 'lige chieri
ra'íchali 'la ko napu ralámuli
benírame ju. 14 Onorúgame nila
ra'íchalika ju napurigá bilé rajilí
napu rajilime ju chóniga ilígichi.
Alekeri bilé ra'íchali abé 'ya
osirúgime, regá anime ju:

'Ma busá, mué napu gojchigá
bo'ílige,
'ma asísiwa mué napu bo'í alé napu
bi'tí suwígame*
'lige Kristo 'we 'la gu'írimala mué.

15 A'liko 'we 'la 'nátaga
e'yénawa, tase ejperéliwa napurigá
ejperégame ju alué ralámuli napu
tabilé e'wame ju Onorúgame nila

* **5:14** Ye ra'íchalika pe anime kéré: «Tabilé 'yuga einawa mué napu tabilé oyérame ju Onorúgame.»

ra'íchali, iligá ejperéliwa napurigá
ejperégame ju alué ralámuli napu
'we a'lá e'wame ju Onorúgame nila
ra'íchali. 16 Senibí 'nátaga mochiwa
uché jaré gu'írilime napugiti we'ká
ralámuli mochígimempá 'we cha
nokame. 17 Tabilé tonto niwa. 'We
'la na'tawa suwábaga. 'La machigá
mochiwa suwábaga napu najkí
Wa'lula Esukristo. 18 Tase rekuka
bajiwa napugiti 'lige rekusa pe
chibi nokame ju 'emi. Abé a'lá ju
Onorúgame Alawala 'emi nulea.
19 Napu'lige napaísa Onorúgame
nila ra'íchali benimea, 'la wikarawa
Onorúgame wikala napu wikarálige
Rabí. 'Lige aminami wikarawa
napurigá wikarame ju alué
uché jaré Esukristo oyérame
ruigá Onorúgame 'we 'la ne-
jkúrime ko. 'Lige aminami
wikarawa Onorúgame Alawala
nejisa 'nátili napurigá wikarawa.
20 Senibí wa'lú cheliera 'yawa
O'nó Onorúgame napugiti 'émika
nulélime kame Wa'lula Esukrístote.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko Onorúgame oyérame

21 'Emi napu 'la nirame ju Kristo,
a'chigóriga nirawa 'emi a'bopi.
22 Alué umugí napu 'yúgame
ju rió, 'la e'wame nímala alué
rió nulachi, napurigá e'wame
ju Wa'lula Esukristo nulachi.
23 Krístoka suwábaga bo'né oyérame
nuleme ju 'lige alué 'sime ju a'kabá
jawa ralámuli, 'lige Krístoka 'la
lisensia 'yale rió napurigá nulame
nímala bo'né bejtélachi. 24 Ralámuli
Kristo oyérame 'we 'la sébali olame
ju suwábaga napu Kristo najkí.
A'chigóriga ju bilé mukí napu rió
'yúgame ju, 'we 'la e'wámili ju alué
rió nulachi.
25 Suwábaga 'emi napu mukí
'yúgame ju, 'we 'la galewa 'emi
alué mukí bo'né 'yula, a'chigóriga
napurigá Kristo 'we 'la na'temale
'emi. Alueka mukúlekuru 'emi
gu'íriga. 26 Alarigá mukule ramué
wanápamia napurigá ramué 'la
alekecho oyérame niwa. Ramué
alawala bi'wélikuru napu'lige
ramué oyérisiga Onorúgame nila
ra'íchali. 27 Krístoka mukúlekuru
ralámuli alawala bi'wigá napurigá
'we 'la sébali olame nímala, tabilé
chátiri 'nátame. Wanápale na-
purigá pe alekecho oyérame nímala.
28 Napurigá bilé rió 'we galeme ju
bo'né, alarigá galémili júkuruchigó
alué bo'né upila. Bilé rió napu
'we galeme ju bo'né upila, abiena
'we galeme ju bo'nepi. 29 Tabilé
'wesi rió gichime ju bo'nepi, 'we
'la repume ju 'nalina go'ame
i'gá. Krístoka abiena 'la suériga
repume ju ramué 30 napugiti
ramueka Kristo oyérame nírigime.
31 Aka regá aníché Onorúgame nila
ra'íchali 'we 'ya osirúgime: «Bilé rió
napu newime ju bilé mukí 'yuga,
o'nola a'rémili ju napurigá napaíka
mochímala pe okaka, 'lige bi'lepi
'nátili na'támili ju.»† 32 Onorúgame
abé 'yako tabilé benírale ramué
tachiri ruwime ko ye ra'íchali,
alekeri 'we nóchali kame ju beniaa
ye ra'íchali nobi 'wéchigo 'we 'la
bijchiá júkó. Ye ra'íchalika 'we
'la ruyame ju churigá ka Kristo
'lige alué oyérame. 33 'Lige abiena
ruwime ju bilé rió 'we 'la repúmili
ko bo'né 'yula 'lige 'la galegá
napurigá bo'né. 'Lige alué mukika
'we 'la nirámili júkuru bo'né 'yula.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimio ralámuli a'boi ejperélachi alué Onorúgame oyérame

1 'Emi 'kuchi 'we 'la e'wawa
napu'lige 'emi o'nola nulachi. Alar-
igá ju napu'lige Wa'lula Esukristo
nulachi. 2-3 Napu'lige Onorúgame
'yale Moisesi alué makué nulalí,
alué bilé nulalí nulá 'we 'la nirálime

† **5:31** E'nesi Génesis 2:24.

ko ramué o'nola, 'lige ruwí alarigá
olásiká 'we 'la ganíliga ejperérawili
ko we'ká bamí. Uché jaré nulalí,
tabilé ruwime ju chukiboli ko 'la
sébali olásiká, nobi yeka 'wéchigo 'la
ruwime júkó.
4 'Lige 'emi napu 'kúchigame
ju, tase iwégame ne'ochawa 'emi
'kúchila, pecha 'la nímalawé alar-
igáká, abé 'la ju gu'írilia 'lige
rejcholi i'lía, 'lige benírilia napurigá
najkí Wa'lula Esukristo.
5 'Emi ralámuli napu ralirúgame
ju napurigá nochámala tabilé
meka, 'we 'la e'wiwa alué rió
nóchali nígame, 'la niraga etewa
alué nóchali nígame napurigá
Kristo. 6 Tase pe napu'lige etelia
'emi, tase pe a'lígecho 'la sébali
olame niwa pe napurigá 'la suériga
ra'ichámala 'emi olagá. Iligá 'we 'la
sébali olame niwa senibí napurigá
Krístote ralirúgame neraga, 'we 'la
Onorúgame oyériga. 7 'La ganíliga
newawa bilé nóchali napurigá
nocháli me ju Wa'lula Esukristo
nocháli la. 8 'Emi 'we 'la machí
'we 'la gu'írimio Onorúgame 'emi
'we 'la sébali olame nísaká rekó
pe ralirúgame ke 'emi o tabilé
ralirúgame ke.
9 Alué nóchali nígame 'we
'la suériga repúmili júkuru 'emi
nóchame napu ekí 'emi ralale
nocháriмia, tase ayóniga. 'We 'la
nélegá nokísiwa 'emi Onorúgame
ko wa'lula nuleme 'lige aminami
alué ralirúgame ralámuli nuleme,
alué napu ju Onorúgame 'pa rewa-
gachi ajtígame, 'lige Onorúgameka
tabilé chélegá eteme ju rekó jaré
ralirúgame kachi o rekó jaré
wa'lula nóchali nígame kachi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo chu'símili ko bilé ralámuli Onorúgame oyérame napurigá tabilé uméramala Remónisi na'tálila

10 'Lige jípeko uché pe u'kabi
rejcholi ruyeme ne 'emi napurigá
'la suériga nokísiwa jena gawichí.
'La a'wagá mochiwa, 'la narépua
alué nejkúrali napu nejí Wa'lula
Esukristo. 11 'We 'la tániga
nokísiwa iwérali Onorúgame, na-
purigá tabilé neyúrimala Remónisi
na'tálila. 12 Pecha ralámuli sayega
mochírigime, Remónisi sayega
mochiru, 'lige Remónisi gom-
paniérola napu tabilé etérume
ju, napu 'ma nulea mochí
we'ká ralámuli jena wijchimoba.
13 Alekeri 'la tániga nokísiwa iwérali
alué Onorúgame, napurigá tabilé
neyúrimala Remónisi na'tálila. Alar-
igaka 'la anachámala 'emi napu'lige
sebasa resiti raweli, napugiti 'ma
'la iwega mochímime 'emi. 14 'Liko
'la iwega mochiwa, 'la bi'lepi 'nátili
'nátaga. Napu aní Onorúgame 'la bi-
jchiá ju, 'lige Onorúgameka 'la sébali
olame ju bilé tábiri 'la sébali olame
orisá. 15 Senibí 'la 'nátaga mochiwa
Onorúgame nila ra'íchali benírimia
ralámuli napurigá tabilé we'ká
'nátaga mochímala. 16 'Emi 'we 'la
bijchígisaká napu aní Onorúgame
'lige 'la sébali olásaká 'emi na-
purigá najkí Onorúgame 'liko 'la
tabilé uméríwa 'emi Remónisi
na'tálilate. 17 Onorúgame 'ma
bi'wésaká 'emi alawala 'lige 'emi
'we 'la námame nisa Onorúgame
nila ra'íchali 'liko 'emi 'la umérimala
Remónisi na'tálila. 18 Tabilé
a'rewa Onorúgame 'yuga ra'icha
'lige iwérali tania, Onorúgame
senibí tániwa nejkúrali, Onorúgame
Alawala 'we la nejkúrimala. 'We
'la 'nátaga mochiwa, tabilé guwana
rujsuka, 'lige 'we tániwa Onorúgame
napurigá gu'írimala suwábaga
napu Onorúgame oyérame ju.
19 Tániwachigó Onorúgame na-
purigá ne'chí gu'írimala napurigá
'la tabilé majaga benírimala ne
Onorúgame nila ra'íchali, alué
ra'íchali napu tabilé 'cho 'la námame
ju ralámuli. 20 Onorúgame 'ya
ne'chí ye nóchali napurigá ralámuli
benírima ne Onorúgame nila
ra'íchali, alekeri galírale bajcháriga

ajtí ne jipe. 'We tániwa Onorúgame napurigá tabilé majaga ra'ichámala ne, 'lige aminami napurigá 'la benagá ra'ichámala ne.

21 Neka najkí napurigá 'emi 'we 'la machimela chieti ajtigó 'lige chu'siá ajtigó ne, alekeri jula ne alemi Tíkiko anilime rió, napu 'we 'la oyérame ju Wa'lula Esukristo napurigá ne. 22 Neka tabilé najkí napurigá seweka mochímala 'emi. Neka najkí 'lina napurigá 'emi abichilubi 'we iwériga nokísimala Onorúgame oyeria.

23 Suwábaga 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá ne, 'we 'la gu'írasa 'la képá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo napurigá tabilé e'karúgamea 'nata mochímala 'emi. 'La ganíliga etesa 'la képá Onorúgame 'lige Esukristo napugiti 'émika 'ma 'la bijchígame kame Onorúgame nila ra'íchali. 24 Onorúgame 'we 'la gu'írasa 'la képá suwábaga 'emi napu senibí 'we 'la niraga eteme ju Wa'lula Esukristo.

Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Bilipo Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Bilipo ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Timoteo jena ajtíchigó. Ramueka pe nóchame niru napu nulá Kristo Esusi.* Neka osé ye osilí suwábaga 'emi alé Bilipo rewégachi ejperégame alé napu ju bilena we'ká riógichi suwábaga 'emi ralámuli napu 'la Kristo Esusi oyérame ju. Jaré 'emi e'wélala ju Esusi oyérame nuleme 'lige jaré 'emi pe nejkúrime ju bilé nejkúrime rokárélasaká.† 2 Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'írisa 'la képá 'emi.

Jena ruwimela Páulo tániligo Onorúgame napurigá 'la semáriga gu'írimala suwábaga 'la Onorúgame oyérame

3 Napu'lige néléa ne 'emi, wa'lú cheliera 'yame ju ne Onorúgame. 4 'We a'lá ganíliga tánime ju ne napurigá 'la semáriga gu'írimala suwábaga 'emi, 5 napugiti 'émika 'la benírame kámechigó ralámuli alué Onorúgame nila ra'íchali, napurigá ne napuíka chojkiárituru nocha napu nulá Onorúgame. Jípesí tabilé 'cho guwana rujsú 'emi. 6 'We 'la machigá ajtí ne abichilubi 'yamio iwérali Onorúgame 'emi napusí uché ku nawá Kristo Esusi. 7 Neka 'we 'la semáriga na'temá 'lige nélé ne 'emi napugiti 'émika nóchame kame napu nulá Wa'lula Onorúgame, pe aba alué Onorúgame napu 'yuga nóchame ju ne. 'Émika abichilubi 'we a'lá iwériga nokisi rekó ne jena ajtígichi galírale bajcháriga, 'lige 'emi 'la a'chigóriga 'la bi'lepi 'nátali 'nátame ju ne 'yuga napu'lige ne alué e'wélala 'yuga ra'íchachi alé napu nóchame ju alué e'wélala napu'lige ne ruyechi Onorúgame 'we a'lá semáriga nejkúrime ko. 8 'Lige Onorúgame 'we a'lá machigá ajtí aliena 'la semáriga na'temao ne 'lige 'we néléo ne suwábaga 'emi, pe Kristo Esusi nejí 'nátili napurigá aliena na'temámala ne 'emi. 9 Neka Onorúgame 'yuga ra'íchaga 'we 'la tánime ju napurigá 'emi gu'írimala napurigá abichilubi abé na'temaka nokísimala 'emi a'bopi o'maka 'lige aminabi benigá 'we 'la bi'wígame Onorúgame nila ra'íchali tachiri najkió Onorúgame, 10 napurigá senibí 'la machigá gepúmala 'emi chieri ra'íchali ka 'la najteme Onorúgame nila ra'íchali, napurigá tabilé chérikáme nímala 'emi napu'lige uchéchigo nawachi Kristo. 11 Alarigá alué Esukristo 'we 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la senibí 'la nélélamala 'la Onorúgame nocháliláchi nóchame ko 'emi 'la bi'lepi 'nátaga.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo senibí e'wime ko napu najkí Kristo

12 Suwábaga 'emi Onorúgame oyérame a'chigóriga napurigá ne, neka najkí napurigá machimela 'emi, jipe a'kinana galírale bajchásiga ne abéchigo 'we elao ne ralámuli beniria tachiri gite nawáligo Kristo. 13 Arigá jípesíko 'ma suwábaga sontalo jena nóchame 'lige suwábaga ralámuli jena Roma ejperégame machí bajcháriga ajtigó ne jena galírale pe Kristo oyérame kóriká. 14 'Lige we'ká, amulí suwábaga alué Onorúgame oyérame, ne'chí etega jena ajtígichi ne galírale bajcháriga, abéchigo tabilé majaga

* **1:1** E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús». † **1:1** E'nesi glosario «diácono».

beniri jípeko alué Onorúgame nila
ra'íchali jena pachá galírale 'lige
ma'chí.
15 Jaré pe ne'chí gichime kéré
nobi 'wéchigo semáriga benírame
júkó ralámuli Kristo nila ra'íchali
rejcholi, abiena 'láchigo jaré júkó
abé 'la bijchiá 'la oyérame Kristo, 'la
o'wé 'nátame, 16 napu 'la na'temaka
noká ne'chí, ne jena ajtigórikábá
galírale bajcháriga. 'Lige jaré pe
'we rióliga nokame ju a'bopi pe
napurigá sewémala ne jena galírale
bajcháriga asagá. 17 Aba alué
uché jarélaka 'we 'la na'temaka
noká ne'chí, alueka machiame pe
Onorúgame bo'né alarigá rekíligo
ne'chí napurigá ne jena a'pawa,
napurigá jena nemímala ne, ruigá
'we a'lá ko Onorúgame nila ra'íchali.
18 Tabiléchigo chéréko rekó jaré
ralámuli jena Roma ejperégame
ra'ichie tabilé nélegá Onorúgame,
neka abirigáchigo 'la ra'sálagó
napugiti alué ralámuli abiena 'la
Kristo ra'icháliila benírame ju uché
jaré ralámuli.‡
19 Neka 'la machí 'la ma'chínimio
ne jena galírale Esukristo a'walila
gite, napugiti 'emi 'we 'la tánime
wa'lú nejkúrali Onorúgame. 20 Neka
tabilé chijúniga rejpínili pe bo'né
tabilé 'la e'wiga Onorúgame,
neka najkí 'nalina napurigá 'la
ma'chígime nélélamala jipe 'lige
senibí Kristo 'we 'la gu'irio ne'chí
rekó 'ma me'liáe ne ralámulite.
21 Neka bijí jena asagá ajagá
'la Kristo oyériga bejtégame ju
ne, napu'lige ne mukusáká 'ma
rewagachi moinámala ne Kristo
'yuga asimea, alarigá ka abé 'la
nímala. 22 'Lige ne bijí jena ajagá
asagá aminacho beniria asimela
ne Kristo nila ra'íchali, alekeri
tabilé machí ne churigá abé a'lá
ka, yati mukusuga o abé we'lisi
asisuga. 23 Tabilé machí ne tachiri
churigá abé 'la ka. I'sínimi abé 'la
nerá ne mukiame, napugiti 'ma
mukusáká ne 'liko 'ma 'la Kristo
'yuga asimé ne. 24 'Lige 'emi níriká
abé 'la ju ajagá ajtigó ne napurigá
abé 'la aminabi benírimempá ne
'emi Kristo nila ra'íchali. 25 'We
'la machí ne bijí we'lisi asimeo
ne ajagá 'emi 'yuga 'emi gu'iria
rejcholi ruyea napurigá aminabi
'la bijchígimala 'emi 'la wa'lú a'walí
nígame ko Esukristo. 26 Alarigá
asíriga 'la ra'sálámala 'emi napu'lige
ne ku 'emi 'yuga ajtígichi 'lige
abéchigo 'la bijchígimala 'emi 'la
semáriga gu'íriligo Kristo Esusi
ne'chí, 'lige alarigá Kristo Esusi 'we
a'lá gu'írimala 'emi.
27 'Lige jípeko 'émika 'we a'ká
ralámuli niwa, napurigá ne 'we 'la
machigá asimémpá 'la bi'lepi 'nátali
'nátaga mochigo 'emi o'maka, 'la
napurigá najkí Kristo. 'We a'lá
beniria mochiwa Kristo a'rélela
ra'íchali suwábaga ralámuli, 28 'la
tabilé majaga alué ralámuli 'emi
saíla alué napu tabilé galeme ju
Onorúgame nila ra'íchali. Tabilé
majaga benírasaká 'emi, yeka
pe ruyame nímala alué ralámuli
pe alanokigá a'bopi 'ma na'ichí
'lúpili ko napu'lige suwisá 'lige
'émika 'la rewigachi moinámili ko
suwisá. 29 Onorúgameka rekí 'emi
napurigá 'la Kristo oyérame nímala.
Rekó 'emi 'ma 'la Onorúgame
oyérame ke abiena resí ikimela
'emi. Onorúgame rekí napurigá
resí ikimela 'emi Kristo oyériga.
30 'Emi 'la etéturu alé Bilipo resí
olárigo ne Onorúgame nila ra'íchali
ruwichi ne, 'lige jipe abiena 'la
machíguru 'emi abisibi resí ikió
ne jena, 'emi 'we resí oliáchigó alé
Bilipo.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo

‡ **1:18** Alarigá anile Páulo napugiti jaré alé Roma ejperégame 'we 'la semáriga ra'íchame níligame nobi tabiléchigo a'lá bi'wígame alawégame nílekó.

Kristo 'we na'temao suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame

1 'Émika 'we 'la 'yalía iwérali
Krístote, 'lige 'emi 'la machíguru
Kristo 'we 'la na'temao 'emi, 'lige
Kristo Alawala 'emi sa'pálachi
ajtí. 2 'We 'la ra'sálariwa ne'chí 'la
ganíliga ejperega 'la bi'lepi 'nátaga
pe Onorúgamecho 'la nélegá, 'la
na'temaka 'emi a'bopi. 3 Tabilé
gunuruwa, tabilé e'wélala níniliwa
'emi, abé najtékame neraga etewa
'nalina uché jaré ralámuli. Tase
abé najtékame koripoa 'emi a'bopi.
4 Tabilé bi'neli nochánilime niwa
bo'nepi 'nátaga, 'la gu'íriwa uché
jaré ralámuli.

5 'Émichigó 'la semáriga 'nátame
niwa napurigá 'nátame nile Kristo
Esusi. 6 Kristo Esúsika rekó
Onorúgame ke tabilé siné ruigá
eyénale Onorúgame níligo, alueka
pe napurigá bilé rió neraga
eyéname nile. 7 Kristo Esúsika
jena wijchimoba ochérale, 'lige
nóchale 'we 'la sébali e'wiga
Onorúgame. 8 'Lige jena wijchi-
moba ochérisa me'líliru gulusichi
ujchugá. Alué Kristo Esúsika pe
aba alarigá mukumea nawale,
Onorúgame alarigá nuléligime.
9 Alekeri Onorúgameka 'we na-
jtékame newale 'pa rewagachi
sebasa me'tagá apiépiri ralámuli,
'we najtékame newale alué Es-
usi rewalá, 10 napurigá alué
rewalá akigá animela 'we na-
jtékame ko Esusi me'tagá alué
suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba ejperégame, alué ajagá
mochígame 'lige alué suwígame
ralámuli, 'lige me'tagá alué we'ká
remónisi re'lé mochígame, 'lige am-
inami me'tagá alué santo ánjeli 'pa
rewagachi mochígame, 11 napurigá
suwábaga akigá animela Esukristo
Wa'lula Nulame ko. 'Lige aminami
animela 'we 'la nirawa wa'lú a'walí
nígame ko Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame najkió 'we 'la e'wálime ko napu nulá bo'né

12 'Emi ne gompaniérola napu
'we na'temá ne 'emi, napu'lige
ne 'emi 'yuga ajtígachi, 'we a'lá
e'weme ke 'emi ne'chí. Abéchigo 'la
e'wawa jipe ne 'we mejká ajtígichi.
Neka 'we najkíbá napurigá 'emi
abichilubi alarigá ejperélamala
napurigá ejperé 'emi 'we 'la nélegá
Onorúgame. 13 Pe Onorúgame rekí
napurigá 'emi 'we 'la oyéramala
Onorúgame 'we 'la niraga 'lige
napurigá 'la sébali olámala 'emi
alué Onorúgame nila ra'íchali ruyea
ralámuli.

14 Suwábaga 'emi Onorúgame
oyérame, nochawa alué nóchali
napu nulá Onorúgame tabilé
che anigá napu'lige nulachi
Onorúgame, tabilé gawéliga uché
jaré ralámuli, 15 napurigá tabilé
'wesi ralámuli che animela 'emi
olagá 'la tabilé gawéliga e'yénasaká,
napurigá nímala 'emi Onorúgame
'kúchila 'we a'lá 'nátame napu'lige
e'yena 'emi alemi alué 'we i'nílame
ralámuli mochígichi beníriga
ra'íchali napu nejí Onorúgame,
alué ra'íchali napu wa'lú iwérali
'yame ju ralámuli. 16 Alarigá
nokisáká 'emi 'liko 'we ra'sálámala
ne napu'lige uché nawachi alué
Kristo, napu'lige machisá ne tabilé
rioksi ko suwábaga napu beniria
ajtí ne 'emi. 17 Tabilé chéré rekó
ne 'we resí ikié 'lige rekó me'liboli
ke ne 'emi gu'íriga napurigá 'emi
'la a'ká ralámuli nímala 'la napurigá
Onorúgame najkí 'lige 'la oyérame
Onorúgame. Tabilé chéré rekó 'we
resí ikié ne, neka 'we ra'sálagá ajtí.
18 Neka najkíguru napurigá 'emi 'la
ganíliga mochímalachigó ne lakichi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo julamio alemi Bilipo alué Timoteo 'lige Epaprolito

19 Alué Wa'lula Esusi elasa,
julánili ne Timoteo alé napu
'emi mochí napurigá ku nawagá

ruwimela chieti mochigo 'emi,
'we 'la ganíliga asimé ne 'lige
machisá 'we 'la mochigo 'emi.
20 Jena tabilé 'wesi rió i'té na-
purigá Timoteo aliena galeme 'emi
machinálime chieti mochigo 'emi.
Timoteo 'we galé 'emi napurigá
ne. 21 Ralámulika pe 'nátame ju
napurigá nóchame ju a'boi, tase
napurigá najkí Kristo Esusi. 22 'Emi
'la machíguru 'we 'la gu'irio ne'chí
alué Timoteo Onorúgame ra'ichálila
benírichi ne 'emi. Alueka nejkuri
napurigá bilé towí bo'né o'nola
gu'írime. 23 Napu'lige machisá ne
alolabo ne jena, 'we yati julámala
ne Timoteo alemi. 24 Onorúgame
elásaká napurigá 'la ma'chínamala
ne jena, ne bo'né simela alé 'mi
napu 'emi mochí.

25 Neka 'we 'la nirá ye rió Epa-
prolito rewégame julamia alemi
napu 'emi mochí, ye rió napu
Onorúgame oyérame ju napurigá
ne, napu ne gompaniérola ju
nóchalichi napu 'we iligéchigó
nemía ruyá 'we a'lá ko Onorúgame
nila ra'íchali napu'lige bajchásiga
ne jena galírale, napu 'emi júlale na-
purigá gu'írimala ne'chí bilé tabiri
rokárélasa. 26 Ye rioka 'we néléa
ajtí 'emi 'lige we'ká 'nata ajtigé
napu'lige 'emi 'we 'nata mochígichi
chieti ajtigó napu'lige nayuchi
ye rió Epaprolito. 27 Alarigá ju.
Ye rió 'we nayue jena, amulí
mukugé, Onorúgameka 'wéchigo 'la
na'temale ko 'lige 'we 'la gu'írile
napurigá tabilé mukumela, ne'chí
'we na'temálechigó Onorúgame 'lige
tabilé a'rele napurigá mukumela
alué Epaprolito napurigá ne tabilé
aminabi sewémala. 28 Alekeri neka
abéchigo 'we lagá julánili ye rió
napurigá 'emi 'we ra'sálámala etea
ye rió 'lige aminami napurigá
ne 'ma tabilé seweka asimela
napu'lige 'emi ku 'we 'la ra'sálagá
mochígichi. 29 'We 'la galegá
etewa 'emi ye rió, ye rioka 'we
'la Onorúgame oyérame kame.
A'chigóriga aliena na'temaka
etéwachigó apiépiri ralámuli alarigá
nóchame napurigá ye rió. 30 Ye
rioka Kristo nochálalachi nóchaga
amulí mukú 'we a'wágame nayue
jena nawasa ne'chí gu'írimia na-
pugiti 'émika tabilé gayénaligime
jeka jsiá ne'chí gu'írimia napugiti
cha mejká kame.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abé najtékame ko beniaa Kristo nila ra'íchali

1 Jípekobá, 'emi napu Onorúgame
oyérame ju napurigá ne, 'we
ra'sáláwa. Neka uché bilé ra'íchali
osé 'emi, tabilé resibá ne 'emi osegá
aba pe alué ra'íchali napugiti wa'lú
nejkúrali kame ye ra'íchali 'emi
níriga.
2 Tabilé bijchígawa alué ra'íchili
'yégali napu ruwí alué ralámuli
tabilé 'la 'nátame. Alué napu
nulame ju sikiréniliga pe'tá isílala
wi'chila,* napu anime ju: «Alarigá
nokisáká 'emi a'boi 'la rewagachi
moinámala 'emi napu'lige suwisá.»
Alarigá anime ju alué 'yégame
ralámuli. 3 Pe ramueka 'la bijchiá 'la
moinawa rewagachi, ramué napu
'la Onorúgame tánilime niru iwérali
Onorúgame alawala gite, 'lige tabilé
aniame niru ramué a'boi gite 'we
'la gainárime nírigo Kristo Esusi
oyeria. 'We ra'sálagá mochiru,
machiáame jípeko 'la Kristo Esusi
oyérame nírigo. 4 'We e'karúriga
nokame ke ralámuli Onorúgame
oyeria nobi neka abéchigo e'karú
'sime kékó me'tagá alué ralámuli.
5 Ne abiena sikirétigame júchigó
pe'tá isílala wi'chila pe kulí osánó
rawé ajtígachi ne ochérasa napurigá
nulale Moisesi apélichi osagá, 'lige
israelita ju ne, 'lige ne o'nola
israelita ke, 'lige ebreo ra'íchame

* **3:2** E'nesi glosario «circuncisión». † **3:5** E'nesi glosario «fariseo».

ju ne napu ra'íchame ju suwábaga
israelita, 'lige bariseo† ke ne,
'lige alué Benjamini rijimala ju
ne, alué Benjamini napu 'we 'ya
bejtele ta'chó ochérachi ne. 6 Neka
'we me'lináli me ke alué Esusi
oyérame, mayega alarigá najkió
Onorúgame. 'Lige tabilé 'wesi
ralámuli se'winá aneme ke ne'chí
napugiti neka 'we 'la senibí sébali
olagánturu napu nulale Moisesi
apélichi osagá. Tabiléchigo a'lá
bi'wígame alawégame níliko ne
napusí 'ma 'la Esukristo oyeria,
a'lige kulí 'la bi'wígame gayena ne
alawala. 7-8 Neka Kristo oyériga
'ma a'ré suwábaga napu benigé ne
regá anigá: «Pe tabilé 'la 'nátame
nile ne.» 'Lige regá anigá a'ré
ne suwábaga alué 'nátili: «'We
a'lá machisúgaká‡ Kristo Esusi
'nalina abé 'la ju me'tigá alué 'nátili
napu 'nátame nile ne.» Suwábaga
alué 'nátili napu ne 'nátame ke pe
napurigá repuga nile 'mi mejkami
pasime. 9 Neka a'lá semáriga 'nata
pe bi'lepi 'nátili na'tániliga pe Kristo
nélélimecho. 'Lige neka tabilé najkí
napurigá ralámuli animela 'we 'la
rió ko ne pe 'we 'la sébali olagá
bejtégiriká pe napu nulá alué nulalí
nóchali napu Onorúgame nejile
napu nulá napurigá tabilé chigowa
'lige napurigá tabilé me'liboa.
Neka 'we 'la najkí 'nalina napurigá
'la galegá etewa ne Onorúgamete
'la bijchígame ju ne wa'lú a'walí
nígame ko Kristo. 10 Neka najkí
napurigá alué Kristo Alawala
pachágana ne sa'pálachi asagá abé
a'lá nejkúrimala.§ Neka najkíchigó
alué a'walí napu Onorúgame
'yale alué Kristo napurigá ku 'la
ajánamala, 'lige abiénachigó 'we
a'lá na'tánili ne napurigá 'nátale
Kristo, 11 napurigá Onorúgame 'la
ku 'la ajánirimala ne'chí napu'lige
ne mukusá napurigá rewagachi
simela ne.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo aminabi oyérilime ko Onorúgame tase guwana rujsuka

12 Ta'chó 'me 'la sébali olame
ju ne napurigá najkí Onorúgame.
Tabilé 'cho suwábaga machí ne.
Neka 'la bijchiá uché rajpé abé
'la 'nátaga bejténili napurigá
najkile Kristo Esusi napu'lige
pe kulí ma'chí pa ne'chí alué
chátiri bowechi.* 13 'Emi ralámuli
Onorúgame oyérame napurigá ne,
neka tabilé 'cho sébali olá napurigá
Onorúgame najkí. Neka 'láchigo
oyéragó Onorúgame. Tabilé ku
guwana wijchí ne. 14 Neka 'we 'la
e'wérali olá naremia napu Kristo
Esusi nejímili ju 'pa rewagachi.
Onorúgame gite 'la alarigá 'nata ne.

15 Suwábaga ramué 'we 'la
oyérame nísaká 'la alarigá
na'táwikuru ramué, 'lige 'emi rekó
tabilé umebe alarigá 'nata abiena
'la nejkúrimala Onorúgame na-
purigá 'la semátiri 'nátili na'támala
'emi. 16 'Liko, 'emi 'we 'la machime
ju Onorúgame nila ra'íchali rejcholi,
'we a'lá sébali olagá ejperélawa
napu ekí námame ju 'emi tabilé
se'winá nokigá.

17 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, ejperélawa
napurigá bejté ne, 'we 'la 'nátaga
mochiwa churigá ejperego alué
ralámuli napu eté 'emi benírilichi
ramué ne Páulo Timoteo si alué
semati rejcholi. 18 We'sá ruwíguru
ne 'lige we'ká ralámuli tabilé
bijchígiguru ramué ralámuli gu'íriga

‡ **3:7-8** Alué ra'íchali «machisuga» aniá Páulo pe anime ke anile 'we a'lá ko Esusi oyérilia 'nalina o a'rilía ma alué chátiri 'nátili. § **3:10** Yolí ra'íchaga regá anime chukú: Lo que quiero es conocer a Cristo. * **3:12** Napu'lige alué Páulo enágichi Ramasko simiá a'mulipi ra'íchale Esusi Páulo 'yuga regá anegá: «¿Chonigá sairúgame niraga ajtípaché mueka ne'chí 'yuga?» 'Lige Páuloka anele: «Mueka ¿chieri júpaché?» 'Lige Esúsika anele: «Neka Esusi ju.» 'Lige pe u'kabi rawé tabilé ma'chílile alué Páulo napusí ku sa'wásiga Esúsite. A'kinana 'we 'la oyérale Onorúgame alué Páulo. E'nesi Hechos 9:3-6.

mukúligo alué Kristo alé gulusichi chujkugá. 'We seweka ajtí ne 'lige alué ralámuli alarigá 'nátachi. 19 Alué ralámulika o'wékana simámala, tabilé e'weme Onorúgame. Pe nóchame ju pe napurigá najkí a'boi. Pe bajílimecho 'nátame ju, 'lige pe go'ámecho. 'We gunarúgame ju alué ralámuli. Chijunati kékuru. Alué ralámulika tabilé néléme ju Onorúgame. 20 Ramueka tabilé alarigá niru, 'lige 'la machiaa 'ma 'la rewagachi moináwili ko. Buigá mochiru ramué alué a'wali nígame Esukristo napurigá nolínamala ramué o'tomea 'pa rewagachi. 21 Se'winárіga newámala ramué sa'pala, alésíko niwa napurigá bo'né Esukristo, a'chigóriga aliena wa'lú a'walí nígame niwa ramué 'pa rewagachi. Bijí jena wijchimoba mochígaká, 'we resítiri sa'pega ejperégame niru, napu'lige rewagachi moinásiká se'winátiri sa'pégame niwa tabilé resítiri.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo nabí ra'sálálíme ko napugiti Esukristo 'la semáriga nejkúrime kame

1 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, 'we eténali ne 'emi. Onorúgame nejile napurigá 'we ganílimala ne 'emi etega 'we a'lá oyerio 'emi Onorúgame nila ra'íchali. Neka najkí napurigá 'la nabí alarigá ejperélamala 'emi napurigá najkí Onorúgame.

2 'Emi oká umugí Eboria 'lige Síntike napu Bilipo ejperégame ju 'la Onorúgame oyérame, 'la ganíliga ejperélawa, okaka 'la a'chigóriga 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga churigá oyéritiká Onorúgame. 3 Mué rió Sísigo rewégame, 'we 'la gompaniero Onorúgame nochálilachi, pe rekó gu'iri alué oká umugí 'we 'la semátiri na'tálichi, alué umugika okánika ne'chí gu'iri 'yabé rawé Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírichi ne alé Bilipo ejperégame ralámuli, aminami alué umugika alué Kilimente si nocha 'yabé rawé, abiena uché jaré ralámuli si napu jipe 'ma uchú suwábaga alué ralámuli rewalá alé líbrochi napu niga ajtí Onorúgame, suwábaga alué ralámuli napu 'la rewagachi moinámala suwisá.

4 'La nabí ra'sáláwa napugiti 'la semáriga nejkúrime Esukristo alué ramué nuleme. Uchéchigo siné ané ne 'emi: ¡'We ra'sáláwa! 5 'La ganíliga ejperéliwa napurigá 'la suwábaga ralámuli etémala 'we a'lá a'ká ralámuli ko 'emi. 'La ganíliga ejperéliwa o'maka, alué Esukristo napu ramué nuleme ju 'we 'la e'negá ajtí 'we a'lá ganíliga ejperego 'emi, 'lige 'ma pe'wé nolínamala Esukristo rewagáchika.

6 Tabilé 'wesi tábiri we'ká na'tawa. Iligá Onorúgame 'yuga ra'ichawa 'lige nejkúrali tániwa, 'lige wa'lú cheliera 'yawa Onorúgame. 7 'Lige alarigá nokisáká 'emi, Onorúgame 'yámala iwérali napurigá tabilé we'ká tábiri na'támala 'emi, napurigá tabilé bajkimela 'emi na'tálilachi chátiri 'nátili, alésíko 'la ganíliga mochímala 'emi. Esukristo ju a'walí nejime napurigá tabilé chátiri na'tawa, pe Onorúgame bo'né alarigá elá. Onorúgameka 'la semáriga nejkúrime ju napu tabilé 'wesi ralámuli machí chiena wa'lú nejkúrime ka Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga na'tálime ko 'lige 'we 'la ganíliga etélime ko suwábaga ralámuli

8 Uché pe u'kabi ra'íchali ruimé ne. 'We 'la 'nátaga etewa alué 'we a'lá ralámuli napu tabilé 'yégali ra'íchame ju, alué napu 'la niraga etéliame ju uché jaré ralámulite, alué napu tabilé cha nokame ju, napu 'la bi'lepi 'nátili 'nátame ju,

alué napu 'la ganíliga eteme ju uché
jaré ralámuli, alué napu ruyame ju
'we a'lá ralámuli ko. 'La ganíliga
etewa suwábaga alué ralámuli.
9 'La alarigá 'nátame niwa
napurigá beniri ne 'emi. 'La
a'chigóriga nochawa napurigá
etele 'emi ne nóchachi, 'lige
Onorúgame napu nejime ju semati
raweli 'la 'emi 'yuga asimela.*

Jena ruwimela alué ralámuli
Bilipo ejperégame 'we 'la gu'íriligo
alué Páulo

10 Alué Esukristo re'pá ajtígame
suwábaga ramué nuleme, wa'lú
ganílili 'yame ju ne'chí napugiti
'émika uchéchigo 'nátaligame ne'chí
gu'írinilia. 'Émika 'la bijchiá 'la
gu'írinilia mochile ne'chí, pe iligá
buigá mochile 'emi chiéniko uché
'la níliga ne'chí gu'írilia. 11 Neka
tabilé resí lagá aní napurigá 'emi
ne'chí gu'írimala, neka 'ma bení
ra'sálagá bejtega, alekeri tabilé
tábiri resílagá aní ne. 12 Neka 'we
'la bení 'we 'la ra'sálagá bejtega
rekó tabilé nige e'karúgame tábiri
'lige go'ame i'sínimi, rekó e'lowika
bejtege ta i'tigóriká go'ame i'sínimi.
Neka 'ma 'la bení alarigá bejtega
napurigá pe abisibi ganíliga be-
jtélamala ne rekó nige go'ame 'lige
rekó ta nige go'ame. 13 Neka
'we a'lá bené pe abisibi ra'sálagá
bejtega pe Kristo gite. 14 'Émika
abirigáchigo 'we 'la 'nátaga mochile
ko ne'chí gu'iria napu'lige ne 'we
resí nilia ajtígichi.
15 'Emi ralámuli Bilipo ejperégame†
napu'lige ne pe kulí chojkía beniria
Onorúgame nila ra'íchali rejcholi
we'kaná ichúrimi alé Masero-
nia eyéniga, pe 'émicho Bilipo
ejperégame 'we 'la gu'iri ne'chí
enomí 'ya, o'maka nakúriga nejí.
Abiena ejperé we'ká chojkégame
ralámuli Onorúgame oyérame nobi
alueka tabiléchigo gu'iri go ne'chí.
16 Napu'lige ne bijí alé Tesalónika
ajtígichi 'we 'la gu'iri 'emi ne'chí
osá náorale enomí 'emi o'maka
nakúriga. 17 Neka tabilé pe
'we 'yalime najkigá aní enomí,
neka pe najkí 'nalina napurigá
Onorúgame 'we 'la semati raweli
'yámala 'emi. 18 'Lige neka jipe
'we 'la níkuru enomí, alué enomí
napu 'emi alué rió Epaprolito
o'tóriga júlale, bijí 'la mochiga
ajtíkuru ne. A'chigóriga ra'sálá ne
alué enomí 'yáachi 'emi ne'chí,
a'chigóriga napurigá ra'sáláme ju
Onorúgame semá nokachi 'emi.
19 Onorúgame, napu oyérame ju ne,
wa'lú nejkúrile Kristo Esusi júlaga
jena wijchimoba. Alekeri jípeko
tabilé tábiri rokárélamala napugiti
'émika 'la oyérame Onorúgame 'lige
napugiti 'émika 'la gu'írame ne'chí.
20 'La nabí regá anewa Onorúgame
ramué O'nola: «Wa'lú a'walí nígame
ju mué O'nó.» Alarigá kame.

21 'We 'la repori ne 'emi ralámuli
Kristo Esusi oyérame. 'Lige
Onorúgame oyérame ralámuli na-
purigá ne jena mochígame ne
'yuga abiena alué 'we náolachigó
reporali. 22 Abiena suwábaga alué
'we 'la sébali oyérame Onorúgame
jena Roma anilichi ejperégame
abiena 'we 'la náolachigó reporali,
alé alué wa'lula selígame rey
bejtélachi nóchame, alueka 'we
náolachigó reporali.
23 Alué Wa'lula Esukristo 'we
semáriga gu'írisa 'la kékuru 'emi
ralámuli.
Pe ekí képá. Cheliérabá.

* **4:9** Páulo siné kachi pe regá ruwime ke anile: 'We 'la niraga etewa alué a'ká ralámuli, iligá 'we 'la 'nátaga etewa pala 'la 'we nocha napurigá etele napurigá ne nóchachi 'lige napu akele napu ne benírale. Alarigá tabilé oyéramala 'emi uché bilé 'nátili. † **4:15** Alué ralámuli Bilipo ejperégame filipense anelime nile yolí ra'íchaga.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Kolosa Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame Kolosa ejperégame.

1 Ne Páulo 'lige Timoteo náulia
ye apeli 'emi ralámuli Kolosa
ejperégame, 'emi ralámuli napu
Onorúgamete wanápurigame ju,
'lige napu 'la bijchígime ju Kristo
Esusi ra'ichálila. Neka Kristo
Esúsite wanápurigame ju napurigá
nulame nímala ne 'lige benírame
ne suwábaga ralámuli Onorúgame
nila ra'íchali. Alarigá najkile
Onorúgame. Timotéoka Onorúgame
oyérame júchigó napurigá ne.
2 'Émika Krístote wanápurigame ju,
'lige 'émika asíriga a'lá oyérame ju
alué. Neka 'we najkí napurigá 'emi
'we semáriga narémala nejkúrali
O'nó Onorúgame nejílala, 'lige
aminami najkí ne napurigá 'emi
tabilé we'ká e'karúgame 'nátame
nímala.
3 Senibí napu'lige ra'ichalia
Onorúgame 'yuga, ramueka che-
liera i'lime niru Onorúgame wa'lú
gu'írigorikábá 'emi, Onorúgame
napu ju Wa'lula Esukristo O'nola.
4 Uché jaré ralámuli ruwí 'emi 'we
'la bijchígame ko 'we 'la nejkúrime
ko Kristo Esusi, 'lige ruwíchigó
'we 'la galegá eteme ko 'emi
suwábaga alué napu wanápurigame
ju Onorúgamete. Alekeri cheliera
i'lí Onorúgame. 5 'Émika 'we 'la
bijchígame ju 'lige 'la ganíliga eteme
ju 'emi alué oyérame napugiti
machiame 'emi Onorúgame 'we
semátiri raweli nígame ko 'pa
rewagachi 'emi i'lime. 'Émika
'ma 'la gepule alué 'la bijchiá
ra'íchali. 6 Alué ra'íchali Onorúgame
ra'ichálila napu akele 'emi, jipe
'ma 'la gepú we'ká ralámuli jena
wijchimoba ejperégame, 'lige we'ká
ralámuli 'ma 'la semáriga 'nátame
ju a'chigóriga napurigá 'nátame ju
'emi napusí gepule Onorúgame 'we
'la gu'írame ko ralámuli. 7 Alué rió
Epáprasi anilime 'sile ye ra'íchali
beniria 'emi. Alué rioka Kristo
nila ra'íchali benírame ju napurigá
ramué. Ramueka 'we galegá
eteru alué rió, 'lige ramué nuleru
napurigá simela 'emi benírimia.
8 Alué rioka 'we 'la ruwí 'emi 'we 'la
gu'írilio Onorúgame Alawálate na-
purigá 'emi 'la na'temaka etémala
uché jaré ralámuli.
9 Alekeri ramueka 'we ra'ichalia
Onorúgame 'yuga tániga na-
purigá uché rajpé gu'írimala
'emi 'lige napurigá Onorúgame
Alawala abiena gu'írimala 'emi
napurigá machimela tachiri na-
jkió Onorúgame. 10 'Lige abiena
'we tánilia Onorúgame napurigá
gu'íriwa 'emi napurigá 'la semáriga
ejperélamala 'emi 'la napurigá
Wa'lula Esukristo oyérame ner-
aga, napurigá Onorúgame 'we
ganíliga asimela 'emi 'yuga,
sébali olagá suwábaga napu
nulá Onorúgame. Alarigá abé
'la námamala 'emi churigá ko
Onorúgame. 11 Ramueka 'we
tánilia Onorúgame napurigá
abé wa'lú a'walí 'yawa 'emi
Onorúgamete. Alueka 'la nígame
ju a'walí napurigá 'la anachámala
'emi napu'lige resí ikiá 'lige na-
purigá 'we 'la ganíliga 12 cheliera
'yámala O'nó Onorúgame wa'lú
nejkúrigoriká, alué Onorúgame
napu 'ma 'la wanápale 'emi na-
purigá 'emi narémala semati raweli
napu Onorúgame nejímorílige.
13 Onorúgame ramué O'nola 'sile
alué chátiri 'nátili bujea ramué,
napurigá ramué 'ma tabilé chátiri
'nátili 'nátame niwa. 'Lige bo'né

alawala nejíturu napurigá ra-
mué mochiwa napu nulame ju
Onorúgame Inolá Esukristo. 14 Alué
Onorúgame Inolá 'sime ju chátiri
bowechi buyana ramué napu'lige
mukusá, 'lige e'kame ju 'we cha
nokisuga ramué.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la ganíliga ejperélirigo napugiti Esukristo 'ma mukúligame bilena gulusichi chujkugá

15 O'nó Onorúgameka tabilé
etérume ju, nobi alué Inolaka
'láchigo etérukó napu Esukristo
anilime ju. Ye Esukristo pe abalieri
júchigó napurigá Onorúgame.
Alueka 'we 'yasi ajtígame ju tabilé
'cho nerúgichi ye gawí. 16 Alué 'sile
newá suwábaga napu ekí nerú jena
wijchimoba 'lige napu ekí nerú
'pa rewagachi, suwábaga napu ekí
eteru jena 'lige napu ekí tabilé
eteru, 'lige alué santo ánjeli napu
we'ká nóchali nóchame ju, 'lige alué
we'ká alawá napu tabilé etérume
ju. Pe alué Onorúgame Inolá 'sile
suwábaga newá napu ekí bo'né
najkile. 17 Krístoka asíriga 'yasi
bejtégame nile ta'chó nerúgichi
ye gawí 'lige rewagátiri, alué
júkuru suwábaga gateme napurigá
'la semáriga nímala jena wijchi-
moba. 18 Aminami Kristo júkuru
Wa'lula alué oyérame nuleme 'lige
alué júkuru bajchá ajánigame 'pa
rewagachi simea. Alarigá 'sile
bi'neli wa'lula nulame nimia.
19 Onorúgameka asíriga ra'sálagá
asale Esukristo 'yuga. Esukristo
suwábaga nígame ju napu ekí
niga ajtí Onorúgame jipe, alueka
Onorúgame ju. 20 Onorúgameka
alué Esukristo júlale napurigá ku
'la ganíliga ejperélamala suwábaga
ralámuli jena gawichí ejperégame.
Alarigá 'sile Onorúgame napurigá
jena gawichí mukugá Esukristo
bilena gulusichi 'la ganíliga
ejperélamala ralámuli.

21 'Émika tabilé Onorúgame 'yuga
'nátame nile 'yako, pe Onorúgame
saíla neraga mochile 'emi, pe
asíriga chátiri tábiri nóchaga.
22 Onorúgameka suwábaga gatele
Kristo júliga jena wijchimoba,
nawálekuru napuyeri rió ner-
aga 'lige 'ma me'líliru ralámulite
bilena gulusichi ujchagá. Pe
alarigá gatele Onorúgame napurigá
'emi alawala 'ma bi'wérigame
nímala 'lige tabilé chojkila nímala.
23 Alarigá nímala 'emi 'la aminabi
e'wásaká Onorúgame ra'ichálila,
'lige tabilé guwana rujsusa alué
ra'íchali beniá. 'Émika 'we 'la machí
aliena 'la nimio aminabi oyérilia
'we semati ra'íchali Onorúgame
nila. 'Émika 'ma aké ye ra'íchali.
Ye ra'íchalika bochígimi ruirúgame
ju ralámulite Onorúgame oyérame
napu echilú ju jena wijchimoba.
Neka Onorúgamete nulérigime ju
napurigá ne benírimala ye ra'íchali
napurigá 'la námaka akimémpá
suwábaga ralámuli ye Onorúgame
nila ra'íchali.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame gu'írame ko

24 Neka asíriga ejelía ajtí jena jipe
'emi gu'iria, 'lige asíriga ra'sálagá
ajtí ne. Tabilé seweka ajtí ne rekó
'we ejelíe. Néchigó a'chigóriga resí
ikí napuyena resí ikile Esukristo
jena wijchimoba. Alueka resí
ikílekuru alué oyérame ralámuli
gu'íriga. Néchigó aliena resí ikiá
ajtí alué Onorúgame oyérame
gu'íriga. 25 Onorúgameka nulele
ne'chí napurigá ne 'emi gu'írimala
Onorúgame ra'ichálila beníriga,
napurigá 'la ma'chígime námamala
suwábaga 'emi. 26 Alué ra'íchali
napu ralámuli tabilé machime
nile 'ya, jípeko Onorúgame beniri
alué ralámuli napu bo'né wanápale
Onorúgame oyérame ralámuli.
27 Onorúgameka najkí napurigá
námamala alué ralámuli tabilé jurío,

alué 'we a'lá semátiri ra'íchali napu tabilé námale 'ya mochígame ralámuli, 'lige alué 'we semátiri ra'íchalika pe Kristo ju napu 'ma ajtí 'emi alawálachi, 'emi napu Onorúgame oyérame ju. Alekeri 'we a'lá machigá mochí 'emi Esukristo nejimio Onorúgame a'walila.

28 Ramueka ichúrimi e'yéniga 'we 'la ruyá chieri ko Kristo. Ramueka rejcholi ruilíguru ralámuli, 'lige gu'írilia napurigá 'we a'lá námaka ejtebímala, 'lige napurigá 'la sebámala a'pílipi Kristo ajtígichi sébali olagá. 29 Neka 'we iwériga nocha 'lige aminami asíriga a'lá benírame ju ne napurigá ralámuli 'la sebámala alé napu ajtí Kristo. Neka Kristo a'walílate nocha 'lige beniri ne.

2

1 Neka najkí napurigá 'emi 'la machimela 'we a'wágame nochio ne 'lige aminami 'emi benírige 'lige aminami Laorisea anilichi we'ká riógichi ejperégame 'lige aminami suwábaga napu tabilé 'cho machime ju ne'chí. 2 Neka suwábaga alué ralámuli gu'iri napurigá oiláriga mochímala 'lige 'la ra'sálagá mochímala alué ralámuli napurigá tabilé we'ká 'nata mochímala, napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nata mochímala 'lige 'la a'bopi galegá, 'lige napurigá 'la námamala churigá ko Kristo. 'We 'yako ralámuli tabilé 'la námale churigá níligo alué Kristo. 3 Suwábaga napu tabilé 'la námame ju ralámuli churigá ko Onorúgame, pe Esukristo oyériga 'la machiboa churigá ko Onorúgame. 4 Neka ye ruwíguru napurigá tabilé 'wesi ralámuli 'yégaga ra'ichámala 'emi 'yuga, ruigá churigá ko Onorúgame. Pe alarigá 'nátame ju a'boi, 'we semáriga ra'íchame ju nobi tabiléchigo bijchiá júkó. 5 Neka pecha 'emi 'yuga ajtí ko, nobi 'wéchigo nélégó ne 'emi, 'lige 'we ganíliga ajtí ne 'we a'lá ejpéniga nóchame kame 'emi, 'lige aminami 'we 'la bijchigia mochígame 'emi Kristo ra'ichálilachi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo napu'lige oyérilia Kristo pe bi'lepi 'nátili na'táwili ko

6 'Émika 'we a'lá e'wegá nokísimili júkuru Kristo Esusi napurigá o'wínilige 'emi 'ya napu'lige chojkía Kristo Esusi oyeria. 7 Pe bi'lepi 'nátili na'támili júkuru 'emi pe alué Esukristo na'tálilacho, 'la oyérimili júkuru 'emi alué 'nátili aminabi senibí rawé 'la napurigá benile 'emi 'ya, 'la senibí cheliera anega Onorúgame.

8 'We a'lá 'nátiga e'yéniwa alué 'yégali nawésali ruyame 'yuga. 'We 'la 'nátaga, alueka pe 'emi 'yegániliga e'yena pe alué 'yégali ra'íchalite. Alueka tabilé ruwime ju Kristo e'wélime, alueka pe 'nátame ju napurigá 'nátame ju ralámuli napu tabilé Kristo oyérame ju.

9 Krístoka a'chigóyéri ju napurigá Onorúgame. Onorúgame a'walila nígame ju 'lige pe bi'lepi 'nátili 'nátame ju pe Onorúgame 'yuga. 10 'Lige 'émika ye a'walí nígame ju 'lige aminami Kristo Alawala napugiti 'émika aleké oyérame kame. Alué kame Wa'lula bi'neli neyúriga, umérale suwábaga alué e'wélala napu Remónisi gompaniérola ju. 11 Napu'lige 'emi 'ma tabilé e'wesa alué chátiri 'nátili, 'we 'la néléramala Kristo 'emi nuleo. Jaré ralámuli Onorúgame oyérame korime ju napugiti sikirétigame kame pe'tá isílala wi'chila, nobi tabiléchigo a'reme júkó chátiri 'nátili. Kristo 'sime ju chátiri 'nátili bujea. 12 Napu'lige 'emi 'ma rewarásiga bilena ba'wichí, alueka pe anime kéré Kristo mukúligo 'lige ku ajániligo ramué alawala bi'wigá. 'Émika 'we 'la bijchígime ju Onorúgame wa'lú a'walí nígame ko napurigá 'yámala

a'walí bilé mukúgame. 13 Abé
'yabeko 'emi alawala napurigá
suwígame nile napugiti 'émika
cha chátiri alawégame níligame.
Nobi jípeko Onorúgame 'máchigo
'la 'yáleko bo'né alawala 'emi
a'chigóriga napurigá 'yale Kristo.
Onorúgameka 'ma bujele alué
chátiri 'nátili napu 'nátame nírige
suwábaga ramué. 14 Tabilé gainaru
sébali olá Moisesi nila nulalí, nobi
Onorúgameka gatélekó Kristo júliga
napurigá mukumela bilena gulu-
sichi. 15 'Ma neyúrile Onorúgame
napu'lige uchéchigo siné 'yasa ajalí
alué Kristo napurigá ku ajagá
asimela. Onorúgame 'ma bujele
a'walila suwábaga e'wélala napu
ekí Remónisi gompaniérola nile.
'We chijúniga mochí Remónisi
gompaniérola 'ma me'tiruga
mochígempá. Onorúgameka bulu-
ruga o'toginti káré alué Remónisi
gompaniérola napurigá suwábaga
ralámuli etémala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la oyérilime ko Onorúgame napu 'pa rewagachi ajtí

16 'Ma neyúriga ajtí Onorúgame,
alekeri 'ma tabilé 'wesi se'winá
animeli júkuru tachiri go'ame
go'yátiká, pecha animeli júkó: ye
go'ámeka tabilé go'yame júché
aleké rawé, 'lige tabilé bajílime
júché alué pee rekútume aleké
rawé. Jaré ralámuli tabilé 'la
korime ju jaré go'ame go'á. 'Lige
jaré nabí 'la sébali oliame korime ju
apiépiri piesta, 'lige jaréchigo nabí
mechá oliame korime ju piesta
napu'lige mechá u'tá enágichi,
'lige jaréchigo anime ju nabí tarali
'la sébali oliame ko 'la neraga
resíbilichi rawé. 17 Suwábaga
alueka pe ruwime kéré churigá
nímili níligo a'kinana rawé, pe
ruyame ju churigá nawale Kristo
jena wijchimoba 'lige churigá ku
nawamio jena wijchimoba. Abé
'la ju Kristo 'emi nulea. 18 Mochí
jaré ralámuli napu asíriga 'la
nerame korime ju alué santo ánjeli
'lige napu 'we a'lá a'ká ralámuli
neraga e'yéname ju, 'lige napu
'we eteme korime ju e'karúgame
tábiri remugichi, tase a'réwaká
napurigá 'yégali ra'ichámala 'emi
'yuga, alueka pecha 'la Onorúgame
oyérame kame. Alué ralámulika
pe a'boi nila 'nátili bijchígime ju.
19 Suwábaga alué ralámuli tabilé
oyérame ju Kristo, alué Kristo napu
nuleme ju suwábaga oyérame, 'lige
napu aminacho a'walí 'yame ju
alué oyérame. Krístoka suwábaga
tábiri 'yame ju napu resílá alué
oyérame. Onorúgameka 'ma 'la
'nátalige churigá 'yamio bi'lepi
'nátili.
20 'Émika 'yako 'nátame nile
napurigá uché jaré ralámuli, nobi
jípeko 'máchigo 'la bi'lepi 'nátili
'nátame júkó 'emi pe Krístocho 'yuga
napu mukule 'emi gu'íriga. 'Émika
'ma pecha a'chigóriga nokimeli
júkó napurigá nokame nílige 'emi
'ya. ¿'Lígebiché chonigá oyériliaché
ye nulalí napurigá oyérame nílige
'emi 'ya, alué nulalí napu anime
ju: 21 «¿Tabilé cha'piboa alué
tábiri, tabilé go'poa alué go'ame?»
22 Alué rejchólika pe ralámuli
rejchólila ju, alué rejchólika pe
a'kinánami 'ma tabilé najtékame ju.
23 Alué ra'íchali 'we 'la Onorúgame
ra'ichálila kárékuru. We'ká ralámuli
'we 'la oyérame ju ye ra'íchali.
Ramueka alekeri 'we 'la niralia
napugiti ruyame kame churigá
'la tabilé nasinákuli niwa, 'lige
churigá tabilé riólame niwa, 'lige
churigá 'la 'nátaga e'yénawa ramué.
Nobi alué nulalika tabilé bi'weme
ju ramué na'tálila.

3

1 'Émika 'ma alawégame ju Kristo
Alawala, 'la semáriga oyérimili
júkuru 'emi alué rewagachi
nerúgame 'nátili napu ajtí Kristo
alé wajtoná napu ajtí Onorúgame.

2 Pe Onorúgame na'tálilacho 'nátaga
nokísimili júkuru 'emi, tase alué
chátiri ralámuli na'tálila, alué
napu jena wijchimoba mochí.
3 Napu'lige Kristo me'líliru gulu-
sichi ujchagá, 'émichigó napurigá
suwígame nílechigó, nobi jípeko
'ma ku ajágame neraga mochí
'emi, 'máchigo alawégame kame
'emi Kristo Alawala, 'lige Krístoka
Onorúgame Alawala alawégame
ju. 4 Kristo júkuru a'walí ne-
jime napurigá 'we a'lá na'tawa.
Napu'lige Onorúgame uchéchigo
siné julasa alué Kristo napurigá
ralámuli 'la etémala, 'lige 'emi
abiena etéwachigó ralámulite aleké
'yuga napugiti 'émika alawégame
kame Onorúgame nila.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá 'nátame níligo bilé rió tabilé 'cho oyérame ka Onorúgame 'lige churigá 'nátame ko jipe Onorúgame oyérame ka

5 Alekeri 'ma a'rewa alué chátiri
'nátali napu 'nátame ju ralámuli
jena wijchimoba ejperégame. Tase
'yuga okópua e'sena umugí tabilé
'emi a'boi 'yula. Rió níriga tase
rewiboa bilé rió. Tase pe umugicho
'nata mochiwa. Tase na'tawa
chátiri nochálime. 'Lige tase we'ká
e'karúgame najkiboa. 'We najkiáká
e'karúgame tábiri 'liko pe abé
nerálime kárémala alué e'karúgame
tábiri peka najkigá Onorúgame.
6 Alué chátiri 'nátali na'talia pe
gastigo rewiyame ju, alekeri
Onorúgame ayome ju 'lige 'oni
a'reme ju. 7 Abé 'ya 'emi 'we chátiri
'nátame nile 'lige 'we cha nokame
nile 'emi. 8 Nobi jípeko 'ma a'rewa
suwábaga alieti 'nátili. Tase ayowa,
tabilé na'tawa chibi olianti uché
jaré, tabilé chibi anigá ra'ichawa
Onorúgame olagá nibilé uché jaré
ralámulitiri olagá. 9 Tase 'yégiga
ra'ichawa 'emi a'bopi, 'émika 'ma
tabilé oyérame kame alué 'ya
nerúgame 'nátili napu'lige tabilé
'cho oyeria Onorúgame. 10 'Émika
'ma alawégame júkuru Onorúgame
Alawala. 'Lige 'émika aminacho
oyérame júkuru Onorúgame, alué
napu bajchá bejtégame rió newale.
11 'Liko pecha chéréko rekó jaré
griego ke, rekó jaré ralámuli
jurío ke. Tabilé chéré rekó jaré
sikirétigame ke pe'tá isílala guwala
Onorúgame oyérame kórigá, o rekó
tabilé sikirétigame ke. Tabilé chéré
rekó jaré mejkaka sígame ke. 'Lige
tabilé chéré rekó 'we machime ke
o tabilé machime ke. 'Lige tabilé
chéré jaré ralirúgame ke tabilé
najtétaga nochárilime, 'lige tabilé
chéré rekó jaré tabilé ralirúgame
ke. Nobi abéchigo najtékame júkó
Kristo Alawala napu suwábaga
Onorúgame oyérame ralámulichi
ajtí.
12 Onorúgame wanápule 'emi
napurigá pe alekecho oyérame
nímala. Onorúgameka 'we galegá
eté 'emi. Alekeri 'we 'la sébali olagá
ejperélawa. 'Lige 'we 'la na'temápua
uché jaré ralámuli, 'la 'we 'la
rejchiruga mochiwa gu'írimia uché
jaré ralámuli tase riólaga, 'la 'we
'la anáchaga e'yénawa rekó resí
ikié 'emi. 13 'La 'we 'la na'temaka
e'yénawa 'emi a'bopi, 'la e'kawa
'emi a'bopi na'áuka e'yéname nísaká.
Napurigá Wa'lula Esukristo e'kale
'emi, a'chigóriga e'kawa 'émichigó.
14 Alarigaka 'we najtékame júkuru
'we 'la na'temaka járilia 'emi a'bopi,
'lige alarigaka 'la bi'lepi 'nátili
na'tawa. 15 Neka najkí napurigá
Kristo Alawala 'emi gu'írimala 'la
semáriga 'nata. Onorúgameka 'emi
wanápalekuru napurigá 'la bi'lepi
'nátali 'nátaga nokísamala. 'Lige 'la
cheliera i'lime júkuru Onorúgame
wa'lú nejkúrigorikábá.
16 Neka najkíbá napurigá tabilé
siné we'kuawa alué semátiri
ra'íchali napu benírale Kristo.
Napu'lige beniria uché jaré
'we 'la beníriwa, 'lige wikarawa
Onorúgame nila wiká wa'lú che-

liera i'gá Onorúgame 'we 'la nejkúrime kóriká. 17 Suwábaga napu
ekí nóchali nocha 'emi 'lige napu
beniri 'emi, 'lige napu ra'icha 'emi,
'we 'la oyériga nokiboa Wa'lula
Esusi, wa'lú cheliera i'gá O'nó
Onorúgame Esusi júliga kórikábá.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko ralámuli napu Esukristo oyérame ju

18 'Emi umugí rió 'yúgame,
'la nirawa 'emi a'boi 'yula
rió, alarigáchigo kame 'ma 'la
Wa'lula Esukristo oyérame níriká.
19 Suwábaga 'emi rió umugí 'yúgame
'la galegá etewa a'boi 'yula umugí
'lige aminami tabilé chibi anigá.

20 'Emi napu 'kuchi ju, 'we a'lá
e'wélime júkuru 'emi eyela 'lige 'emi
o'nólachigó suwábaga tábiri nulachi.
Alarigá nokiáká 'we ganílime júkuru
Wa'lula Esukristo. 21 'Emi rió
'lige umugí napu ekí 'kúchigame ju,
tase ená anigá nulewa 'emi a'boi
'kúchila napurigá 'la tase sewémala.

22 'Emi napu ralirúgame ju, 'we 'la
e'wiwa alué wa'lula 'emi nuleme.
'La e'wiwa napu'lige e'negá ilígichi
alué wa'lula napu'lige tabilé e'negá
ilígichi abiena 'la e'wíwachigó,
jaré pe napu'lige e'negá jágichi
alué e'wélala, pe a'lígecho 'la
e'wame ju. 'La ganíliga e'wawa
'la niraga Wa'lula Esukristo.
23 Napu ekí nóchali nochalia
asíriga 'la nochawa 'la ganíliga,
'la napurigá Esukristo nulágame
neraga nochawa, tase pe bilé rió
nulágame neraga. 24 'Émika 'la
machí alarigá nocháliká 'la semati
raweli naremio 'emi abé i'libeko
napu Wa'lula Esukristo nejímili
ju. 'Émika aleké oyérame kame.
25 Bilé ralámuli cha 'sime, alueka
gastigáriwili júkuru Onorúgamete.
Onorúgameka gastigárime ju
suwábaga napu cha nokame ju,
tabilé chéré rekó 'we nígame ke o
tabilé nígame ke.

4

1 'Emi e'wélala napu nóchame
nuleme ju, 'la 'yawa go'ame 'lige
napu ekí tábiri resí la alué ralámuli
napu 'emi ralale nocháriмia. 'We
'la machíguru 'emi bilé Wa'lula
Nuleme ko 'emi napu re'pá rewa-
gachi ajtí.

2 Senibí 'la 'nátiga ra'ichawa
Onorúgame 'yuga 'lige 'la cheliera
'yawa Onorúgame. 3 'La tániwa
Onorúgame napurigá tabilé 'wesi
nejkumémala ramué benírilichi
churigá ko Kristo napu ralámuli
tabilé machime nílige abé i'bé.
Neka pe alué ra'íchali ruigáriká
galírale bajchériga ajtí ne jena. 4 'La
tániwa Onorúgame napurigá ne 'la
gainámempá ye ra'íchali beniria.

5 'We a'lá 'nátaga e'yénawa alué
ralámuli 'yuga, alué napu tabilé
Kristo oyérame ju. 'We 'la ruilime
júkuru napu ikisá rukechi ralámuli
churigá ko Kristo. 6 'La semáriga
ra'ichálime júkuru alué ralámuli
'yuga, 'we 'la ga kanti tase napurigá
bilé rió ayóganti neraga, 'lige
aminami 'la benigá nejélime júkuru
bilé ra'íchali rukechi.

7 Alué Tíkiko napu Onorúgame
oyérame júchigó napurigá ramué,
napu 'we nejkúrime ju beniria
Wa'lula Esukristo ra'ichálila. Alué
'la ruwimela alakió ne jena asagá.
8 Alekeri alemi jula ne alué Tíkiko
anilime rió napurigá ruwimela
alakiá mochigo ramué jena napu
mochiru ramué 'lige napurigá
alué 'la 'yámala iwérali napurigá
abisibi 'la oyériga nokísimala Kristo.
9 Uché bilé rió simélachigó Tíkiko
'yuga alué Onésimo rewégame napu
abiena Onorúgame oyérame júchigó
napurigá ramué napu 'we galegá
etuime ju ramué. Alueka abiena
alé Kolosa bejtégame ju. Alué okaka
nokimeli júkuru 'emi ruyea napu
ikiá mochiru ramué jena.

10 Aristarko anilime rió jena
ajtíchigó galírale bajchériga ne

'yuga, 'we náola reporali, 'lige
Marko abiénachigó náola reporali,
alué napu Bernabé rijimala ju.
Neka 'ma náolaturu bilé apeli
ruwime chieri ko Marko anilime.
Alué rió sebasa alemi 'la ganíliga
etewa, 'lige 'la ganíliga repóriwa.
11 Uché bile rió napu Esusi anilime
ju napu Justo anilime ju abiena
náwala reporálichigó. Alué bakiá
ralámuli jurío ju, 'lige ne 'yuga
benírame ju ralámuli Onorúgame
nila ra'íchali, 'lige neka 'we ganíliga
ajtíkuru 'we 'la nejkura mochígime
alué ralámuli. 12 'Lige Epáprasi
abiena 'we náola reporali, napu
senibí 'la e'wame ju napu Kristo
Esusi nulá, napu aba alé we'ká
riógichi bejtégame júchigó napu
'emi ejperégame ju. Alué Epáprasi
'we tania ajtime ju Onorúgame
napurigá 'emi 'la sebámala 'la sébali
ralámuli gayenia 'lige napurigá
'la sébali olame nímala 'emi 'we
'la 'nátame napurigá Onorúgame
najkí. 13 Ne bo'né 'la machí
alué rió Epáprasi 'we 'nata ajtigó
choniká mochigo 'emi 'lige choniká
mochigo alué ralámuli Laorisea
ejperégame, 'lige abiena 'nata ajtí
choniká mochigo alué ralámuli
Erápolosi ejperégame. 14 Alué
'yóome, Lukasi anilime rió 'we
náola reporali, alué rió napu
ramué 'we galegá etelia. 'Lige
alué rió Remasi anilime abiena 'we
náola reporali.

15 'We repóriwa alué ralámuli
Onorúgame oyérame napu ejperé
Laorisea rewégichi. 'Lige abiena
repóriwa alué Nimpa anilime mukí
'lige alué ralámuli napu napuíme ju
Onorúgame ra'ichálila benimea alé
galírale Nimpa bejtélachi. 16 'Lige
'ma etesa 'emi chonime ka ye apeli
'mi Laorisea anilichi we'ká riógichi
náola napurigá alé mochígame
ralámuli e'némempá chonime ka ye
apeli, 'lige alué Laorisea anilichi
mochígame abiena náomala uché
bilé apeli napu ne osegé alé napu
'emi mochí napurigá 'emi e'némala
alué apeli chonime ka. 17 'We 'la
ruyewa alué Arkipo ye ra'íchali
napu ruwí ne, regá anewa: «'We
'la sébali olawa nóchali alué napu
Wa'lula Esukrístote 'yaru mué
napurigá sébali olámala mué.»

18 Ne Páulo náola ne reporali
napu osá ne ne bo'né sekálate,
ne bo'né osilila ju ye: «'La néléwa
ne'chí jena galírale bajchériga
ajtígichi ne. 'We 'la nisa 'la képá
Onorúgame 'we semáriga gu'iria
'emi.»

Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Tesalónika Ejperégame Níligе

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Tesalónika ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo, 'lige Silasi, 'lige Timoteo, osiáguru jena apélichi 'emi náolimia, 'emi napu ekí Onorúgame oyérame ju, napu Tesalónika anilichi we'ká riógachi napuíme ju. 'Émika pe bi'lepi 'nátili 'nátame ju pe O'nó Onorúgamecho na'tálila 'lige Wa'lula Esukristo na'tálila, alué napu 'pa rewagachi ajtí Onorúgame 'yuga. Neka najkíguru napurigá 'we gu'íriwa 'emi Onorúgamete napurigá 'la sébali olame ralámuli nímempá 'emi napurigá tabilé we'ká 'nátaga mochímala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo alué Tesalónika ejperégame 'we a'lá oyérame níligo Onorúgame

2 Nabí wa'lú cheliera i'lime ju Onorúgame napu nokame ju 'emi. 3 Nabí napu'lige ra'ichalia ramué O'nó Onorúgame 'yuga anilime ju 'emi 'we a'lá nóchame ko. 'Émika 'we a'lá bijchígame ju Onorúgame a'walí nejime ko, alekeri 'we a'lá semáriga ma'china 'emi nochálila. 'Émika asíriga 'la galeme júkuru ralámuli, alekeri asíriga a'wágame nóchame ju 'emi alué ralámuli gu'íriniliga. 'Émika asíriga 'la anáchame ju 'we a'lá machiame 'emi alué Wa'lula Esukristo asíriga 'la sébali olamio napurigá anílige bo'né. Alekeri 'emi tabilé guwana rujsú. 4 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, asíriga galilía 'emi Onorúgamete. 'La machiáa ramué Onorúgame wanápiligo napurigá 'emi Onorúgame oyérame nímala. 5 Napu 'emi ruilíe ramué alué a'ká ra'íchali Onorúgame ra'icháliila, Onorúgame Alawala 'smi 'la a'wágame nejkuria, napurigá ramué 'emi ruyewa ye ra'íchali, 'lige 'émika asíriga 'la inámaturu ye ra'íchali. 'Emi 'la machí churigá níligo ramué 'emi 'yuga. Pe bi'lepi kéturu ramué na'tálila pe 'emi gu'írilimecho.

6 'Lige 'émika napurigá ramué a'chigóriga nokáturu, aminami napurigá alué Wa'lula Esusi. 'Émika asíriga ganíliga gepúturu napu'lige ramué Onorúgame ra'icháliila ruilía 'emi. 'Émika asíriga resí nilia mochílekuru abiénachigó 'we ra'sálagá gepúlekuru 'emi alué ra'íchali Onorúgame nila. Onorúgame Alawala gu'írile napurigá 'we ganíliga mochímala 'emi. 7 Suwábaga napu ekí Onorúgame oyérame ju napu Maseronia anilichi ejperégame ju 'lige napu Akaya anilichi ejperégame ju 'emi akega napu aní uché jaré ralámuli, a'chigóriga nokinali alué napurigá nokame ju 'emi. 8 Alué ralámuli napu gepule alué Wa'lula Esusi nila ra'íchali napu 'emi ruwile, 'ma ruyea mochí ichúrimi ejperégame ralámuli. Alekeri we'ká ralámuli 'ma machí 'emi 'we a'lá oyérame ko Onorúgame. 'Lige alekeri pecha ruwiboa ramué churigá ko 'emi. 9 Alueka 'we a'lá machí 'emi kóliga e'yénilio ramué, 'lige 'we a'lá ra'icha 'emi olagá, 'emi 'we a'lá semáriga etéligo ramué. 'Lige aníchigó 'ma a'réligo 'emi oyeria alué tábiri napu pe newárigime ju igute o rejtete kómá, Onorúgame 'lina oyériniliga alué Onorúgame napu nabí ajagá ajtime ju 'lige napu 'la bijchiá Onorúgame ju. 10 Abiena ra'icha ralámuli 'emi 'we buigá mochigo napurigá uché sebámala Onorúgame Inolá 'pa rewagáchika, alué napu uché

ku ajánale siné mukusá, alué Onorúgame Inolá Esusi anilime. Alué júkuru gastígochi buyáname ramué, alué gastigo napu abé i'libeko nerúlimili ju.

2

Jena ruwimela Páulo benírilígo alué ralámuli Tesalónika ejperégame

1 'Emi Onorúgame oyérame, 'emi a'bopi 'we a'lá machíguru tabilé rioksi níligo ye nóchali, nóchale 'emi benírigа Onorúgame nila ra'íchali. 2 Bajchabé ta'chó seba napu 'emi mochílige, Bilipo anilichi we'ká riógachi e'yénilituru 'emi 'we a'lá machíguru aliena tabilé 'la galélirigo ramué alé mochígame ralámulite 'lige asíriga resí olaru ramué.* Napu'lige sebalia napu 'emi mochí abiena 'we resí olaru ramué, nobi Onorúgame 'wéchigo nejkúrikó napurigá ramué tabilé majawa Onorúgame nila ra'íchali benírigа 'emi. 3 Ramué nila ra'íchalika pecha 'yégali júkó, 'lige 'nátalitiri asíriga 'la bi'wígame ju. Ramueka pecha 'yégiga benírilígo 'emi. 4 Ramueka ra'icháliguru Onorúgame nejígempá alué nóchali 'emi benírilime alué a'lala ra'íchali. Pecha najkigá ra'icháligo napurigá ralámuli 'we a'lá niraga etémala ramué, ramueka pe najkiá'é napurigá 'la nirawa ramué Onorúgamete. Onorúgame 'la machí chieti ka ramué na'tálila pala 'we a'lá 'nátili ka o tabilé 'la ka alué 'nátili. 5 'Emi 'we a'lá machíguru ramué tajsiné ra'íchame nírigo 'we semáriga napurigá 'emi 'we a'lá niraga etémala ramué, 'lige tajsiné ra'íchame nírigo 'we semáriga pe bilé tábiri bujéniliga 'emi. Onorúgameka 'we a'lá machí tajsiné larigá nírigo. 6 Ramueka pecha lonoká mochírukó napurigá 'emi 'lige uché jaré ralámuli 'we a'lá niraga etémala ramué napurigá e'wélala niraga. 7 Alué Kristo† alué 'smi ye nóchali nejía napurigá nuebo nóchali o'winawa. Alekeri nóchali nígame niru napurigá a'wágame nulawa, nobi tabiléchigo siné alarigá nokirúkó. Ramueka napurigá bilé eyela napu repume ju bo'né 'kúchila, alarigá nokirú. 8 Ramueka 'we galilía 'emi, alekeri asíriga 'la ganíliga benírirу ramué 'emi Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige aminami 'ma 'la 'nátaga mochírige ramué napurigá gu'írowa 'emi rekó suwiyae 'emi gu'íriga. 9 'Emi ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju napurigá ramué, 'emi asíriga 'la nélaguru asíriga a'wágame nóchaligo ramué nabí rawé go'ame 'mea, be'á o'inasa 'lige we'liko rukó a'rilíturu. Ramueka tabilé najkirú napurigá 'emi go'ame kónimala. Tabilé najkiáguru napurigá 'emi resí lámala go'ame. Alarigá nokiáturu napu'lige 'emi ruilíe Onorúgame nila ra'íchali.

10 'Emi napu 'we a'lá bijchígame ju napu aní Onorúgame, 'we a'lá etele 'emi semáriga nóchiligo ramué 'emi ejperélichi. 'Lige Onorúgame abiena etele. Bi'lepi 'nátili 'nátame nírige ramué Onorúgame 'yuga. 'Lige 'la sébali olaru napurigá najkí Onorúgame. Tabilé che nokirú ramué napurigá tabilé che animela ralámuli cha nokirugo ramué. 11 'Emi 'la machí churigá nokirú ramué napurigá 'emi 'la o'wé jábamala. Ramueka asíriga na'tamatu 'emi a'pílipi neraga napurigá bilé o'nó bo'né 'kúchila 'yuga, alarigá na'tamatu ramué 'emi. 12 Ramueka iwérali 'yáruturu 'emi. 'Emi 'yuga mochíruturu ramué napu'lige 'emi 'we resí nilia mochígichi, 'lige rejcholi 'yáruturu 'emi napurigá nabí 'la sébali olámala napurigá najkí Onorúgame. Onorúgame júkuru

* **2:2** E'nesi Hechos 16:19-40. † **2:7** Napu'lige Páulo aniá Esusi, Kristo, Esukristo, 'lige Kristo Esusi, pe bi'lepi ralámuli ju. E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús».

bayeme napurigá lisensia nejímala
'emi napurigá Onorúgame nulámala
'emi alawálachi. Alarigá nokiáká
'we semátiri ju.
13 Napu'lige 'emi 'la bijchígile
ye ra'íchili napu ruilíe ramué,
'émika 'la napurigá Onorúgame
nila ra'íchali alarigá bijchígile, tase
napurigá ramué ra'ichálila neraga.
Ye Onorúgame nila ra'íchalika
'we gu'iri 'emi, 'emi napu ekí
Onorúgame oyérame ju. Alekeri
wa'lú cheliera i'lí Onorúgame.
14 'Emi Onorúgame oyérame, alarigá
ikile napurigá ikile alué ralámuli
Kristo Esusi oyérame napu napuíme
nílige Onorúgame ra'ichálila ben-
imea alé Jurea mochígame. 'We
resí oláliru alué ralámuli juríote.
Alarigá resí ikile 'emi alé napu
'emi mochí. 15 Jaré ralámuli jurío
nokálekuru me'á alué Wa'lula
Esusi 'lige abiena me'líliru alué
napu ruwime nile napu anele
Onorúgame, 'lige ramuétiri 'ma
mabúruturu jaré ralámuli juríote.
Alueka tabilé nóchame ju napurigá
Onorúgame najkí. Alueka suwábaga
ralámuli sairúgame neraga mochí.
16 'We cha anime ju ramué olagá
napurigá ramué tabilé gainawa
ra'icha alué a'ká ra'íchali alué
ralámuli tabilé jurío. Tabilé elá
napurigá Onorúgame alué ralámuli
buinámala alé resítirichi. Ye
ralámulika cha nokigá e'yéniga pe
se'winátiri 'nátili 'nátaga e'yena.
'Lige Onorúgameka ayoga ajtí alué
ralámuli 'yuga, Onorúgame 'ma
tabilé gu'írimala alué ralámuli.

*Jena ruwimela Páulo 'we simi-
nalio Tesalónika anilichi uchéchigo
siné*

17 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ramué, rekó
alué cha nokame ralámuli 'ma
mabuge ramué alé napu mochí
'emi, ramueka 'we néléa mochiru
'emi. Asíriga eténili ramué 'emi.
I'sínimi amulí simálituru 'emi
e'newa. 18 Asíriga simánilituru
ramué 'emi kólimia, nobi alué
Satanásika jábale napurigá tabilé
simawa ramué alemi. Ne Páulo
asíriga we'sá siminalia ajtigéturu
alemi. 19 Napu'lige uchéchigo siné
nawasa alué Wa'lula Esukristo,
'lige rukesa chonikirú ramué, neka
'we a'lá ra'ichámala churigá ko
'emi ralámuli. Tabilé chijunámala
ne. Asíriga ra'sálámala ne alieti
ra'icha. 20 'La bijchiá ju, ramueka
'we ra'sálagá mochiru 'emi 'yuga.

3

1 Napu'lige ramué 'we eténilie
'emi, tabilé gainali ramué simibia
'emi e'nemia. Alekeri na'taru
ramué jena Aténachi ejtibílime
pe u'kabi rawé ne 'lige Silasi.
2 Mayeru abé 'la níligo Timo-
teo julalia alemi, 'lige ramueka
Atena anilichi ejtebiru. Alué
Timotéoka Onorúgame oyérame ju,
'lige Onorúgame 'yuga nóchame ju
napurigá ramué, ruigá churigá
níligo alué Kristo. Jularu ramué
napurigá oilárimala 'emi napurigá
'we a'lá na'támala 'emi Onorúgame
'yuga, 3 napurigá alué nejkúralite
'la anachámempá 'emi napu'lige
resí ikiá. 'Emi 'we a'lá machí
Onorúgame elame ju napurigá resí
ikiboa ramué. 4 Napu'lige ramué
'emi si mochiga, ruirúturu 'we
resí ikiboli níligo ramué bilé rawé,
'lige larigá ikíkuru. 'Emi asíriga 'la
machí alieti. 5 Neka 'we machiéturu
alué ralámuli tabilé 'la nocha
mochigo 'emi 'yuga. Napu'lige ne
'ma tabilé anacha, machináliga
pala 'la Onorúgame 'yuga 'nata
'emi, Timoteo júlaturu ne napurigá
ruwimela. Neka we'ká 'nata ajtigé
alué 'yégame Remónisi anilime 'ma
'yégali ruyéligo 'emi, 'lige siné kachi
'emi 'ma tabilé oyérame kéré ko
alué ra'íchali napu ramué beníriru.
6 Timotéoka 'ma ku sébaturu 'emi
mochígichi einasa, 'lige aní 'we
a'lá nirá mochigo 'emi Onorúgame,
'lige aminami 'we ganilia 'emi
a'bopi. Abiena aníchigó 'emi 'we

ra'sálá mochigo napu'lige ramué
nélá semá nokame níligo ramué.
'Lige abiena ruwí 'emi 'we eténilio
ramué, a'chigóriga napurigá ramué
'we eténili 'emi. 7 'Emi Onorúgame
oyérame, ramueka asíriga resí ikiá
mochírukuru, asíriga cha noká
ralámuli ramué 'yuga. Napu'lige
nélália ramué 'we a'lá Onorúgame
'yuga 'nata mochigo 'emi, rekó cha
ikié 'emi, 'liko ku ra'sálárime ju
ramué 'ma tabilé seweka mochiru.
8 'Émika asíriga 'la semáriga oyera
mochíkuru alué Wa'lula Esukristo,
alekeri ramueka 'we ra'sálagá
mochiru. 9 Napu'lige Onorúgame
'yuga ra'ichalia 'we ra'sáláru ra-
mué ra'íchaga alieti tábiri nóchame
ko 'emi. Wa'lú cheliera 'yawa
Onorúgame 'we a'lá gu'írilimpá 'emi.
10 Napu'lige ra'ichalia Onorúgame
'yuga rawé 'lige rukomi, asíriga
tánilia napurigá 'la nejímala bilé
rawé napurigá ramué 'emi e'newa.
Ramueka 'we gu'írinili 'emi na-
purigá aminá abé benimela
Onorúgame nila ra'íchali.
11 Ramueka najkiáguru napurigá
ramué O'nola Onorúgame 'lige alué
Wa'lula Esusi si 'we nejkúrimala na-
purigá ramué 'la sebawa napu 'emi
mochí. 12 Abiena najkiá napurigá
alué Wa'lula Esusi 'la nejkúrimala
napurigá 'la ganíliga járomala 'emi
a'boi 'lige 'we a'lá nirálichi uché
jaré ralámuli, napurigá nirálime
ju ramué 'emi. 13 Ramueka
najkiáguru napurigá wa'lú 'yámala
a'walí pachágana sulachí napurigá
tabilé chátiri na'támala 'emi, 'lige
napurigá 'la sébali olame ralámuli
nímala 'emi Onorúgame 'yuga
napu'lige mochiga 'emi Wa'lula
Esusi 'yuga napu ajtí Onorúgame
ramué O'nola.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá olálime ko napurigá najkí Onorúgame

1 Jípeko pe u'kabi ra'íchali ruimé
ne. 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ramué, ramueka
'we a'lá beníri turu 'emi alué
a'ká ra'íchali churigá e'wélime
ko Onorúgame. 'Lige 'émika 'la
sébali oláguru. Jípeko najkiáguru
ramué napurigá 'emi abichilubi
'we a'lá e'wámala napurigá na-
jkí Onorúgame, napurigá 'la
ra'sálámala Onorúgame. Wa'lula
Esusi a'walílate 'la sébali olámili ju
'emi. 2 'Émika 'la machigá mochí
alué a'ká ra'íchali napu ramué
benírilige. Alué Wa'lula Esusi
nejíturu ye nóchali napurigá 'emi
beníriwa.
3 Ne 'la ruwimela alieti najkió
Onorúgame. Onorúgameka na-
jkíguru napurigá 'emi 'la sébali
ralámuli gainámala bi'lepi 'nátili
'nátame pe Onorúgamecho, 'lige
aminami napurigá tabilé okómala
'emi uché jaré umugí 'yuga alué
napu tabilé 'emi a'boi 'yula ju.
4 'Lige aminami a'pílipi 'emi 'we a'lá
niraga etémili ju 'emi a'boi 'yula
napurigá ralámuli napu 'we a'lá
'nátame ju Onorúgame 'yuga. 5 Tase
niwa napurigá alué ralámuli tabilé
machime Onorúgame alué napu
tabilé 'la 'nátame ju. Alué ralámulika
pe napuchíbiriga nokinali a'boi
alarigá nokame ju, pe apiépiri
umugí 'yuga okome ju. 6 'La
'nátaga mochiwa tase che olawa
uché jaré ralámuli. Se'nú mukí
'yuga gojchiáká uché bilé rió 'yula,
'liko 'we cha oliame ju alué mukí
'yula. Pecha 'yégalime júkó uché
bilé rió. Onorúgame gastigárimala
ralámuli alanokame. 'Ma ruitúturu
ye ra'íchali, 'ma anéruturu suwábaga
ralámuli napurigá tabilé cha
nokimela. 7 Onorúgame tabilé
repá napurigá chátiri 'nátili 'nátame
niwa, Onorúgameka najkí napurigá
'we a'lá bi'wígame 'nátili 'nátame
niwa 'lige aminami asíriga 'la
sébali 'nátame ralámuli niwa. 8 Ye
ra'íchalika pecha pe bilé rió nila

júkó, ye ra'íchalika Onorúgame nila
júkuru. Bilé rió tabilé nirásaká ye
ra'íchali, alueka tabilé 'la nirame
kérélamala Onorúgame, alué napu
nejime ju bo'né alawala.
9 Onorúgame 'yale iwérali 'emi
napurigá 'we ganíliga járomala
'emi a'bopi niraga. Alekeri ra-
mueka pecha aminabi nejíwili
júkó rejcholi. 10 'Emi 'we a'lá
galéguru suwábaga alué ralámuli
Onorúgame oyérame alé Maseronia
anilichi mochígame. Ramueka
najkiá napurigá 'emi abisibi 'we
a'lá nirame nímala alué uché jaré
ralámuli.
11 'We a'lá na'tawa napurigá
'we a'lá ganíliga ejperéramala
'emi, tabilé uchútamala 'emi uché
jaré ralámuli nila nocháliláchi.
Sekate nochawa napurigá nulálige
ramué 'ya, 12 napurigá 'we a'lá
niraga etéwampá 'emi alué tabilé
Onorúgame oyérame ralámulite,
'lige napurigá tabilé tábiri resí
lámala 'emi. Alarigá ka tabilé taga
e'yénamala 'emi go'ame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo uché ku nawamio alué Wa'lula Esukristo

13 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ramué, ramueka na-
jkiá napurigá 'la námamala 'emi
chukime ko bilé ralámuli mukusá.
Tabilé najkiá napurigá seweka
mochímala 'emi napurigá mochime
ju ralámuli alué tabilé Onorúgame
oyérame. Alueka tabilé moinámili
ju 'pa rewagachi napu'lige suwisá.
14 Ramueka 'la bijchígiliguru alué
Esusi mukúligo, 'lige ku ajánaligo.
Alekeri 'la bijchígilia Onorúgame
o'tomeo Esusi 'lige bo'né oyérame
napu 'ma suwile alé napu ajtí
Onorúgame.
15 Ramueka ruwiyá napurigá
anílige Wa'lula Esusi, alué ra'íchali
ruyéruturu ramué Esukristo
oyérame napu ekí ajagá mochí
napu'lige Esusi nawasa, ramué
tabilé bajchá i'nawa 'pa rewagachi
simiba. 16 Napu'lige alué Wa'lula
Esusi jékana wijchimoba re'kinia,
e'wele ra'íchaga nulámala, 'lige
alué wa'lula santo ánjeli abiena
e'wele ra'ichámala. 'Lige abiena
e'wele rabisímala Onorúgame nila
rabisíkime alué buchigá rabisíkime
(«trompeta» anilime), 'lige alué
oyérame napu abé i'bé suwílige
ajánamili ju. 17 'Lige napu ekí
ajagá mochí, abiena o'tiboli ju alué
suwígame 'yúriga 'pa rewagachi,
'lige suwábaga ramué nolírale
jímempuá najtepamia alué Wa'lula
Esukristo nabí alué wa'lula 'yuga
ejperélimia. 18 Alekeri 'we a'lá
oiláriwa 'emi a'bopi ye ra'íchali
ra'íchaga.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo listo mochílime ko napu'lige ku nawachi Esusi

1 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ramué, pecha osiboli
júkó chiéniko sebamio ye raweli,
nibilé osiboa ramué tachiri tábiri
simírimio bajchá, 'emi 'ma machi-
ame. 2 'Emi 'ma machí alué Wa'lula
Esusi uché nawamio napu'lige
ralámuli 'ma tabilé buwechi
aliéniko sebamio. Napurigá bilé
chigórigame rukó sébame tábiri
chigomia, tabilé machirume ju
aliéniko sebamio, 'lige tabilé
machiáa chiéniko nawamio Es-
usi. 3 Napu'lige ralámuli aniá
mochígichi: «Suwábaga asíriga 'la
ju, tabilé che ikimeli ju», 'lige
yati neraga asíriga ená ikimela.
A'chigóriga ikimela napurigá ikime
ju bilé mukí u'tátiri ranélimili nisa,
yati neraga o'kome ju rojpachí.
Ralámulichigó 'we resí ikimeli ju.
4 Nobi 'emi Onorúgame oyérame
'wéchigo 'la machigá mochíkó
bilé rawé Esukristo uchéchigo
nawamio 'lige 'we 'la rejchiruga
mochímili júkuru 'emi. 5 Suwábaga
'emi Onorúgame 'kúchila júkuru,
'we a'lá gu'íriliguru suwábaga 'emi

O'nó Onorúgamete napurigá 'la
námamala 'emi ená ikimeo bilé
rawé jena wijchimoba. Ramueka
pecha Remónisi 'kúchila nírukó.
6 Alekeri tase na'tawa ramué
napurigá Remónisi 'kúchila neraga,
Remónisi 'kúchilaka tabilé machí
ená ikimeo bilé rawé. Alueka
napurigá okoka bi'tígame, alarigá
mochí. 'La e'negá mochiwa,
'lige aminami asíriga 'la 'nátaga.
7 Ralámuli tabilé Onorúgame 'yuga
'nátame ka pe napurigá okókame
alarigá mochí o napurigá tégili
kómá. 8 Ramué napu 'la Onorúgame
'yuga 'nátame niru, 'we a'lá
'nátaga mochiwa, 'lige 'la machigá
mochiwa Onorúgame 'la nejkúrime
ko, 'lige 'we a'lá galewa uché jaré
ralámuli. 'We a'lá machiáguru
Onorúgame 'simio alué resítirichi
buyana ramué 'lige aminabi nabí
'la repúmala. 9 Onorúgameka pecha
gastigárimia bayele ko ramué.
Alueka bayélekuru ramué alé
resítirichi buinamia. Júlale alué
Wa'lula Esukristo napurigá ramué
'la buyawa alé resítirichi. 10 Alueka
ramué gu'íriga mukúlekuru. Alekeri
tabilé chéré rekó ajagá mochírige
o suwisuga, alué 'yuga mochíwili
ju nabí 'pa rewagachi. 11 'Liko 'la
oiláriwa a'nagupi nakúriga rejcholi
nejiga. 'Émika 'ma alarigá noká
mochíkuru.

Jena ruwimela Páulo 'we a'lá rejcholi 'yáligo alué Onorúgame oyérame

12 Jípeko 'emi Onorúgame oyérame
ju napurigá ramué, 'we najkiá napurigá 'la nirawa 'emi alué ralámuli
napu 'emi gu'íriga nóchame ju. Alué
Wa'lula Esukristo 'sile ye nóchili
'yaa alué ralámuli napurigá rejcholi 'yámala 'emi. 13 Asíriga 'la
galegá etélime júkuru 'lige 'la niraga
alué e'wélala, 'lige 'we a'lá ganíliga
ejperélawa suwábaga ka.

14 Ramueka 'emi Onorúgame
oyérame 'we anilíguru napurigá
rejcholi ruyémala 'emi alué ralámuli
nasinákuli napurigá alué ralámuli
'la nochámala. 'We oiláriwa alué
ralámuli napu 'we kilí ralámuli ju.
'La gu'íriwa ralámuli alué napu
tabilé 'cho 'la námame ju napu
nulá Onorúgame, 'lige tase ayoga
nulewa.

15 Bilé ralámuli 'we cha 'sisa
'emi 'yuga, 'lige 'emi níriká tase
che olawa alué ralámuli. 'We a'lá
nakúriwa 'emi a'bopi, 'lige uché
jaré ralámuli abiena 'la gu'írimili
júkuruchigó.

16 Nabí 'la ra'sálagá mochílime
júkuru. 17 Nabí na'tawa Onorúgame
'yuga. 18 'La cheliera 'yawa
Onorúgame suwábaga nejime
koriká, tabilé chéré rekó 'we
nóchali kame ke i'sínimi alué napu
Onorúgame nejí. Alarigá najkí
Onorúgame, 'emi Kristo Esusi
oyérame kame.

19 Tabilé che aniboa napurigá
sewémala Onorúgame Alawala.
20 Tase gawéliga ra'ichawa alué
Onorúgame ra'ichálila nareme
ralámuli olagá. 21 Iligá abé 'la ju
'we a'lá na'talia napu ruwí alué
ralámuli, 'la machibómpá pala
bijchiá ko o tabilé bijchiá kómá.
'We a'lá beniboa 'la a'ká ra'íchali
napu tabilé 'yégali ju. 22 Tase
gepuwa alué chátiri ra'íchali, 'lige
tabilé e'wawa.

23 Onorúgame ju ralámuli gu'írame
napurigá tabilé we'ká e'karúginti
'nata mochímala ralámuli. Gu'írilime
ju napurigá 'we a'lá sébili ralámuli
nímala. Neka najkíguru napurigá
Onorúgame 'emi gu'írimala napurigá 'emi 'la sébali olámala napu
Onorúgame najkí, napurigá 'la
sébali olame ralámuli gainámala
'emi. Najkí ne napurigá alué 'emi
alawala 'lige 'nátili 'la bi'wígame
nímala napu'lige uché sébachi alué
Wa'lula Esukristo anilime. 24 Alué
napu 'emi bayele Onorúgame ju,
suwábaga 'la sébali olame júkuru,
suwábaga 'la sébali olame kame
napu aní.

25 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, 'la tániwa Onorúgame napurigá 'la gu'írimala Onorúgame ramué.
26 'We 'la repóriwa ka suwábaga Onorúgame oyérame.
27 Neka nuláguru napurigá ra'ichámala (leéramala) 'emi ye osilí suwábaga ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju. Alarigá najkí alué Wa'lula Esusi.
28 Najkí ne napurigá gu'írua 'emi alué Wa'lula Esukrístote. Alarigá ju.

Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Nujubá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Tesalónika Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Tesalónika ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo náoli ye ra'íchali, Silasi 'lige Timoteo jena mochí ne 'yuga. Náoli ne 'emi ralámuli napu Tesalónika anilichi we'ká riógachi napuíme ju Onorúgame ra'ichálila benimea, 'emi ralámuli napu 'we 'la oyérame ju Onorúgame ramué O'nola 'lige Wa'lula Esukristo. 2 'We najkiá napurigá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo 'we 'la semáriga gu'írimala 'emi napurigá 'la bi'lepi 'nata mochímala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we anáchame níligo alué ralámuli rekó chibi oliae cha nokame ralámulite

3 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, ramueka senibí rawé cheliera 'yalía Onorúgame. Onorúgame 'we 'la gu'írame ju 'emi, alekeri cheliera 'yalía. Ye gu'írilite 'emi aminacho 'la oyérame ju Onorúgame, 'lige aminacho asíriga 'la ganili 'emi a'bopi. 4 Alekeri 'we ruyame ju churigá ka 'emi napu'lige ra'ichalia bilénami re'obachi 'we ganíliga. 'We ruyame ju 'we 'la anachio 'emi rekó 'we najátalia 'emi alué cha nokame ralámulite, 'lige 'we 'la anachio 'emi napu'lige 'we ená oliae 'emi alué cha nokame ralámulite. 'Émika tajsiné a'reme ju e'wá Onorúgame ra'ichálila. 5 Alarigá 'we 'la ma'chígime néré 'we 'la semáriga gu'írilio 'emi Onorúgamete, 'lige Onorúgame 'we a'lá gatéligo napurigá 'emi 'we a'lá sébali e'wímala. Alekeri 'we a'lá ju Onorúgame a'rea napurigá resí nílimala 'emi.

6 Aminami aka 'we 'la júpaché gastigaria Onorúgame alué ralámuli napu 'we cha nokame ju 'emi 'yuga. 7 'Lige 'we 'la júkuru a'kinana 'la gu'írisa Onorúgame suwábaga 'emi napu 'we resí nilia mochí jipe napurigá 'ma 'la tabilé resí nílamala. A'chigóriga gu'írisa 'la kékuruchigó ramué. Alarigá nejkúrimala Onorúgame i'libeko napu'lige uché nawá Esukristo we'ká santo ánjeli 'yuga 'pa rewagáchika napurigá 'ma 'la resíbopua ramué. Nawámala Esukristo 'pa rewagáchika na'írale. 8 Ralámuli gastigárimia nawámala alué tabilé Onorúgame oyérame, 'lige tabilé e'wame alué ra'íchali napu ruyame ju chieri ko alué Wa'lula Esusi. 9 Alué ralámuli gastigáriwili ju alué gastígote napu tabilé suwíbame nímala, 'lige 'ma 'lúpua alué ralámuli 'mi mejká napu tabilé pe'tá nérélamala Onorúgame alemi nibilé Onorúgame a'walila. 10 Alarigá ikimela napu'lige alué Wa'lula Esukristo seba napurigá 'we 'la ganíliga etewa alué ralámulite napu oyérame ju Esukristo. 'Émika 'ma 'la oyérame ju alué ra'íchali napu ruyérige 'emi. Alekeri 'émika napuíka mochímili júkuru uché jaré oyérame 'yuga a'lige rawé napu'lige sébachi Esukristo.

11 Alekeri ramué 'we tánilia Onorúgame napurigá Onorúgame a'walí 'yámala 'emi napurigá 'we a'lá sébali olámala napu najkí 'emi. Onorúgame 'sime ju ye 'nátili 'ya, 'lige 'la sébali olagá ye, Onorúgame 'we a'lá ganíliga etémala 'emi. 12 Alarigá tánili ramué Onorúgame napurigá 'emi nímala napurigá alué Wa'lula Esusi 'lige napurigá ralámuli 'we a'lá nirámala Esusi, 'lige alué Esusi 'we a'lá nirámala 'emi. Alarigá ikimela Onorúgame 'lige Wa'lula Esusi asíriga 'la sébali olámili ju 'emi 'yuga.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ko alué cha 'sime rió

1 Jena ruimé ne churigá nimio napu'lige uché nawachi Wa'lula Esukristo 'pa rewagáchika, 'lige aminami churigá napuípili ko ramué alé alué Esukristo 'yuga. 2 Ramueka 'we tánalia 'emi napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi we'ká tábiri 'nátaga. 'We a'lá na'tawa bilé ralámuli anichi Onorúgame ra'íchali 'yáligo. 'Lige 'we a'lá na'tawa bilé ralámuli anichi ramué júligo bilé ra'íchali osiruga anigá 'ma ku sébiligo alué Wa'lula Esukristo jena wijchimoba. Tabilé majawa, nibilé bijchígiwa. Siné kachi bilénami osilichi ma'chínamala alanime ra'íchali. 3 Tabilé bijchígiwa, bajchá 'we a'lá rukiboa. Tabilé 'cho sébachi alaké rawé napu'lige nawámachi Wa'lula Esukristo, we'ká ralámuli sairámala Onorúgame, a'lige ma'chínamala alué rió napu 'yégame ju, alué rió napu juláwili ju injiérnochika Onorúgamete. 4 Alué rioka Onorúgame saíla ju, 'lige alueka tabilé nirámala napu ralámuli nirame ju. 'Ma re'obachi pachá alé mesa ilígichi nawámili ju 'lige aleka iligá Onorúgame korimela.

5 ¿Tacha nélá 'emi ne ye tábiri ruwichi ne 'emi si eyénaga? 6 'Lige 'emi 'we 'la machí chonigá tabilé 'cho ma'chínimio alué rió chátiri 'yégame napusí 'ma sebasa raweli a'lige kulí ma'chínamala alué rió. 7 Alué rió chátiri 'yégame 'ma 'we 'la sébali 'nata ajtí churigá resí olamio ralámuli, pe rokáré napurigá 'mi chajkénami elawa alué napu ilí alemi ra'ama. 8 A'lige ma'chínamala alué rió napu ju 'we chátiri 'we 'yégame, alué Onorúgame saíla. 'Lige alué Wa'lula Esusi 'ma rekábamala alué 'yégame rió pe buchigá. Pe Esusi etega ra'ósiga ilígichi mukumela alué rió 'yégame. 9 Alué rioka sebámala 'we a'wágame napugiti Satanasi gu'ira asiménpá alué rió a'walí 'ya. 'We a'wágame nímala alué rió napu'lige seba jena. Asíriga wa'lú nílamala a'walí, e'karúgame nóchali nochámala napu ta'wesi ralámuli gainásaré. 10 Alué rió 'we inílame 'we 'la benélimala 'yégiga alué ralámuli napu tabilé bijchígile Onorúgame nila ra'íchali, alué napu tabilé nirame nile alué 'we 'la bijchiá ra'íchali napurigá 'la buyásimili nílige alé resítirichi. Alué ralámulika 'légana injiérnochi simámala. 11-12 Alekeri Onorúgame elí alué ralámuli napurigá bijchígamala alué 'yégali ra'íchali alué Remónisi ra'ichálila, napurigá alué ralámuli 'légana injiérnochi simámala napu ekí tabilé 'la oyérale alué ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali, alué ralámuli napu pe 'we ganílime ju alué chátiri tábiri nóchaga, tase 'la Onorúgame nila nóchali. Alueka tabilé machí resí nokigá jario.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame repáligo napurigá 'la buyásawa alé resítirichi

13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, Onorúgame 'we galé 'emi, alueka 'we 'yasi 'nátaligame napurigá 'emi buyámala alé resítiri bowechi. 'Lige Onorúgame Alawala wanápale 'emi, 'lige 'émika 'we a'lá bijchígale alué bijchígili ra'íchali. Alekeri wa'lú cheliera 'yáwili ju Onorúgame. 14 Onorúgameka bo'né nila ra'íchalite bayele 'emi, alué ra'íchali napu ramué 'emi benírilia, napurigá narémala 'emi alué Wa'lula Esukristo a'walila.

15 'Liko 'emi Onorúgame oyérame, tase guwana rujsúpua, 'lige tabilé we'kuawa alué ra'íchali napu ramué 'emi benírіru napuíka mochiga 'lige i'sínimi apélichi osagá. 16 Alué Wa'lula Esukristo 'lige Onorúgame ramué O'nola 'we a'lá sébali olame ju. 'We galele ramué

'lige tabilé siné a'reme ju ramué
oilaria. Alekeri 'la machiaa ramué
buyawa alué tabilé a'lá bowechi.
17 Alekeri tani ne Onorúgame 'lige
Esukristo napurigá wa'lú a'walí
'yámala 'emi napurigá 'we a'lá sébali
ma'chínamala suwábaga napu noká
'emi 'lige napu ra'icha 'emi.

3

Jena ruwimela Páulo najkió napurigá Esukristo ra'ichálila sebámala bochígimi

1 Pe u'kabi ra'íchali ruimé ne.
'Emi Onorúgame oyérame napurigá
ramué, jípeko najkí ne napurigá
'emi Onorúgame tánamala napurigá
ramué gu'írimala, napurigá alué
Wa'lula Esukristo ra'ichálila 'la
yati sebámala bochígimi, 'lige
napurigá 'la oyéramala ralámuli
alué ra'íchali 'we 'la ganíliga,
a'chigóriga napurigá oyérale
'emi. 2 'We 'la tániwa Onorúgame
napurigá tabilé a'rémala na-
purigá resí olawa ramué alué
cha nokame ralámulite. Pecha
suwábaga ralámuli bijchígame kame
Onorúgame nila ra'íchali napu
ramué ruyá. 3 Alué Wa'lula
Esukrístoka 'we a'lá sébali olame ju
napu anime ju, 'wéchigo 'la bi'lepi
'nátili 'nátame kame, 'lige alueka
'we a'lá nejkúrimala napurigá
'la bi'lepi 'nátili 'nátaga járomala
'emi, 'lige 'we 'la nejkúrimala
napurigá tabilé cha olawa 'emi
alué cha nokame ralámulite. 4 'Lige
'we a'lá machiaa ramué 'emi
abichilubi 'la sébali olamio napu
ramué nulalía. Wa'lula Esukristo
nejí alué 'nátili. 5 Neka najkié
napurigá alué Wa'lula Esukristo
nejkúrimala na'tálichi napurigá
'emi 'we 'la galémala ralámuli,
a'chigóriga napurigá galeme ju
Onorúgame suwábaga ralámuli, 'lige
napurigá anachámala napurigá
anáchale Kristo.

Jena ruwimela Páulo churigá nocháwilikó

6 'Emi oyérame napurigá ramué,
alué Wa'lula Esukristo nóchali
'ya ramué napurigá ramué 'emi
tebúpua, alekeri nulelia ramué
'emi napurigá tabilé napuíka
e'yénamala alué oyérame 'yuga napu
'we najsinákuli ju, napu tabilé
sébali olame ju alué rejcholi napu
ramué beníriru 'emi. 7 'Emi a'boi
'we 'la machí churigá ejperélitiká
'emi níriga napurigá 'la a'chigóriga
ejperélamala napurigá ramué.
Ramueka tabilé najsinákuli neraga
mochírigeturu napu'lige 'emi si
mochiga, 8 'lige tajsiné naretu
alué go'ame napu 'emi 'yánili
ramué. Ramueka rukuchégame
nocháruturu 'lige abiena rukomi
go'ame meka napurigá tabilé
se'winá lámala 'emi. 9 Ramueka
'emi beníriga e'yéniliturú, 'lige
'la nílige napurigá 'emi go'ame
kónimala, nobi ramueka najkirú
napurigá 'emi benimela nóchaga
ramué etega. 10 Napu'lige 'emi
'yuga mochiga ramué ye rejcholi
beníririgeturu: Bilé rió tabilé
nochásaká tabilé go'meli júkuru.
11 Ramueka akirú tabilé nocha
mochigo jaré 'emi, pe nejkumega
e'yéname kará. 12 Alué Wa'lula
Esukristo nóchali 'yale ramué
napurigá 'emi repúpua, alek-
eri nulelia ramué alué ralámuli
najsinákuli napurigá nochámala
napurigá mémala go'ame.

13 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ramué, tabilé a'chigóriga
niwa napurigá alué ralámuli
najsinákuli, tase najsinawa 'la
nóchali nóchaga. 14 Jaré ralámuli
oyérame tabilé e'wásaká napu
aní ye apeli napu ramué osirú.
'We 'la na'táwaká churigá ka alué
rió, 'lige tase gompaniérola niwa
alué rió napurigá alué rió 'la
chijunámala. 15 Tabiléchigo saíla
neraga etéwagó alué rió, 'we 'la
ruyewa 'lina rejcholi napurigá
Onorúgame oyérame neraga.

16 Najkí ne napurigá alué Wa'lula
Esukristo 'we 'la gu'írimala 'emi
senibí napurigá tabilé we'ká 'nátili
na'támala 'emi 'lige napurigá 'la
ganíliga ejperélamala 'emi.
17 Ne Páulo reparánili ne bo'né
sekálate osigá ye jena nujubá
enágame osilí. Nabí alarigá osame
ju ne napu'lige náolia bilé ra'íchali.*
18 Neka najkíguru napurigá alué
Wa'lula Esukrístote gu'íriwa 'emi
senibí. Alarigá ju.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

* **3:17** Uché bilé rió osale ye osilí napu Páulo anele. Pe jénacho osale bo'né sekálate.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Timoteo

Kuira mué Timoteo.
1 Ne Páulo ye apeli osá ne. Neka
nulérigime ju Onorúgamete 'lige
Kristo Esúsite napurigá nulame
nímala ne 'lige benírame ralámuli
alué Kristo Esusi nila ra'íchali.
Onorúgame ju ramué alawala
bi'weme, 'lige bijchígiga Kristo
Esusi ra'icháli la, 'liko 'we semati
raweli rewiboa ramué. 2 Neka
mué Timoteo oséguru. Mueka
napurigá ne inolá neraga ju,
napugiti mueka 'we 'la e'wámpá
napu ne nulegé. Neka alekeri
'we 'la tania napurigá 'we 'la
gu'íriwa Onorúgamete ramué O'nola
'lige Wa'lula Kristo Esúsite napu
ramué nuleme ju, 'lige aminami
napurigá 'we 'la na'temápua mué,
'lige aminami napurigá 'la senibí
Onorúgamecho 'yuga 'nata asimela
mué, tabilé we'ká e'karúginti.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga mochíwilikó napugiti cha we'ká mochígempá ralámuli 'yégali benírame
3 Napu'lige ne ta'chó simiá
alé Maseronia anilichi, neka
'we anéturu mué napurigá mué
rejpímala alé Ebeso anilichi na-
purigá nulémala mué alué ralámuli
napu pe 'yégali benírame ju na-
purigá tabilé aminabi alanoká
mochímala. Jípeko uché siné aní
ne napurigá mué rejpímala alé.
4 'We anewa tabilé 'la ko aminabi
beniaa alué 'yégali ra'íchali 'we
'ya nerúgame napu ruwime ju
churigá ejperégame níligo 'we 'ya
ejperégame ralámuli. Alué ralámuli
napu gepume ju alué ra'íchali
'yégali pe tabilé siné 'la bi'lepi
'nátali 'nátame ju, 'lige alésíko
pe na'áwali o'wíname ju a'bopi,
'lige alekeri tabilé machime ju
tachiri najkió Onorúgame. 'We
'la bijchígame níriká Onorúgame
nila ra'íchali 'liko 'we 'la machiboa
tachiri najkió Onorúgame.
5 'Lige neka najkíguru napurigá
mué benírimala napurigá 'la niraga
járowa a'bópika. 'Lige 'la bi'wígame
alawégame nísaká, tabilé chátiri
'nátame 'lige 'we 'la bijchígame
nísaká Onorúgame 'la sébali olamio
napu anile, 'liko 'we 'la ganíliga
járowa a'bópika. 6 Jaré ralámuli
benírame 'ma tabilé oyérame ju
ye ra'íchali, pe tabilé 'la ra'íchali
ra'íchaga na'áwame ju. 7 Alueka
benírame gainánilime ju Moisesi
nila nulalí, nobi tabilé námame júkó
alué nulalí, 'lige pe tabilé machigá
'we 'la benírame kolae a'boi.
8 Suwábaga 'we 'la machiaa 'we
'la ko alué nulalí, 'we a'lá sébili
olásiká napurigá najkí Onorúgame.
9 Abiena machiaa Onorúgame
tabilé 'yáligo Moisesi alué nulalí
napurigá gastigáriwa 'la a'ká
ralámuli, iligá 'yale alué nulalí
napurigá gastigáriwa ralámuli napu
cha nokame ju, alué ralámuli
napu tabilé e'wame ju, 'lige alué
napu tabilé nirame ju Onorúgame,
'lige aminami alué napu me'gá
e'yéname ju a'boi o'nola 'lige alué
e'yela 'lige aminami uché jaré
ralámuli, 10 'lige aminami alué
ralámuli napu uché jaré umugí
'yuga okoka e'yéname ju napu
tabilé a'boi 'yula ju, 'lige aminami
alué umugí napu uché jaré rió
'yuga okoka e'yéname ju napu
tabilé a'boi 'yula ju, 'lige aminami
alué ralámuli napu pe riocho ka
okome ju, 'lige aminami alué
umugí napu pe umugicho ka
okome ju, 'lige aminami alué
ralámuli napu ralinega e'yéname
ju ralámuli napu tabilé najtétiga
nochárilime ju, 'lige aminami
alué ralámuli napu 'yégali ra'íchali
ra'íchiga e'yéname ju, 'lige aminami
alué napu 'we 'la bijchiá ruwime

korime ju. Onorúgameka nulale ye
nulalí napurigá suwábaga ralámuli
napu chibi nokame ju machimela
tachiri najkió Onorúgame. 11 'We
'la ju alué nulalí napu Onorúgame
nulá napurigá benírimala ne
ralámuli.

Jena ruwimela Páulo wa'lú cheliera 'yáligo Kristo Esusi

12 Neka cheliera 'yáguru Wa'lula
Kristo Esusi ramué nuleme,
napugiti alueka 'we 'la niraga
etémpá ne'chí, 'lige alué 'sime
ju a'walí nejía napurigá ne 'la
sébali olame nímala napurigá najkí
alué. 13 Neka abé 'yako asíriga
chálagá ra'íchame ke ne Kristo
Esusi olagá, 'lige 'we najátame ke
ne Kristo Esusi oyérame ralámuli
cha olamia.* Nobi Onorúgameka
'we na'temaka etélekó ne'chí, 'lige
e'kale ne'chí, neka pecha 'cho
bijchígame kéturu Kristo Esusi
nila ra'íchali, alekeri neka pecha
machiékó ala'siá. 14 Nobi Wa'lula
Esukrístoka 'wéchigo 'la niraga
etélekó ne'chí rekó ne 'we cha
'sime rió kachi. A'walí nejí na-
purigá ne 'we 'la bijchígimala napu
anílige Kristo Esusi 'lige aminami
napurigá ne 'we 'la niraga etémala
uché jaré ralámuli.

15 Napu ne ruwimela 'we
'la bijchiá ju, 'we 'la 'nátaga
gepúwaká 'emi ye ra'íchali. Kristo
Esusi nawale jena wijchimoba,
cha nokame ralámuli alawala
bi'wemia. 'Lige neka abéchigo
cha 'sime ke me'tigá suwábaga
alué ralámuli cha nokame.
16 Nobi Onorúgameka 'wéchigo
'la na'temálekó ne'chí. 'Lige
alarigá machírile ralámuli chiena
'la buwéligo Esukristo napurigá ne
ku guwana na'támala. Napu'lige
alué ralámuli etesa chiena 'la
gu'íriligo Onorúgame ne'chí rekó
ne 'we cha 'sime rió kachi, 'liko
'we 'la bijchígimala Kristo Esusi
nila ra'ichálila 'lige 'la simámala
'pa rewagachi napu'lige suwisá
Onorúgame 'yuga mochimia senibí.
17 'We 'la képá suwábaga ralámuli
'we 'la semáriga ra'ichasa Wa'lula
Onorúgame olagá napu senibí nu-
lame ju 'lige napu tajsiné mukume
ju, 'lige napu tabilé etérume ju.
Senibí 'we 'la ra'ichasa 'la képá
ralámuli alué olagá, alarigá nisa 'la
képá.

18 Mué Timoteo, napu ju na-
purigá ne inolá, neka ye rejcholi
nejíguru, napurigá anílige mué
olagá alué abé i'bé mochígame
ralámuli napu ruwime nílige napu
Onorúgame anélige.† Mué 'we 'la
sébali olásaká ye rejcholi, 'liko mué
'we 'la benégame nímala ra'icha
me'tigá alué cha nokame ralámuli
napu tabilé oyérame ju Wa'lula
Esukristo. 19 Tabilé siné a'rewa
Kristo oyeria, iligá 'we 'la na'tawa.
Jaré ralámuli 'ma a'rele Onorúgame
nila ra'íchali oyeria pe tabilé 'la
'nátaga. 'Lige 'ma tabilé bijchígime
ju Onorúgame nila ra'íchali. 20 Oká
ye ralámuli napu 'ma tabilé e'wame
ju Onorúgame nila ra'íchali, bilé
alué Imeneo anilime ju 'lige uché
bileka Alejantro anilime ju. Neka
'ma tabilé a'ré napurigá napuíka
e'yénamala Onorúgame oyérame
'yuga. Satanásika asíriga resí
olámala 'lige alarigá machimela
tabilé 'la ko sairuga ra'ichalia
Onorúgame olagá.‡

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ra'ichámili ko ralámuli Onorúgame 'yuga

1 Napu ne ruimeli ju 'we na-
jtékame ju. Neka najkí napurigá
suwábaga Onorúgame oyérame
tánimala Onorúgame napurigá
gu'írimala suwábaga ralámuli, abi-
ena najkí ne napurigá tánimala

* **1:13** E'nesi Hechos 8:3. † **1:18** E'nesi I Timoteo 4:14. ‡ **1:20** E'nesi I Corintios 5:3-5.

Onorúgame napurigá na'temaka
etémala suwábaga ralámuli. 'Lige
najkí ne napurigá wa'lú che-
liera 'yámala Onorúgame wa'lú
nejkúrame kóriká. 2 Neka abiena
najkí napurigá 'emi tánimala
Onorúgame napurigá 'we 'la
gu'írimala suwábaga e'wélala nu-
lame, 'lige aminami uché jaré
u'kuchípala e'wélala napurigá
'la ganíliga ejperéliwa suwábaga
pe Onorúgamecho oyériga tabilé
na'áwaka. 3 Onorúgame napu
ramué alawala bi'weme ju, 'we
'la ganíliga ajtí napu'lige ra-
mué nejkúrili tánilichi 'lige am-
inami napu'lige cheliera i'lichi.
4 Onorúgameka najkí napurigá
suwábaga ralámuli bi'wígame
alawégame nímala, 'lige aminami
najkí napurigá suwábaga ralámuli
námamala churigá ko alué 'la
bijchiá ra'íchali, 5 napugiti pe bi'lepi
kame Onorúgame, 'lige aminami
pe bi'lepi kame alué rió napu
'la umébame ju ralámuli alawala
bi'wea napurigá 'la simámala alé
napu ajtí Onorúgame, alueka pe
Kristo Esusi ju napu nawale jena
napurigá rió neraga. 6 Kristo
Esusi mukule suwábaga ralámuli
nila gastigo bujega, alué napu 'la
bijchígame nile alué nila ra'íchali,
alarigá anile Onorúgame alakimeo
a'lige rawé. 7 Kristo 'smi nóchali 'ya
ne'chí napurigá nulame nímala ne
'lige benírame nímala ne ye 'we a'lá
ra'íchali alué ralámuli napu tabilé
jurío ju. Napu ne aní 'la bijchiá ju,
tabilé 'yégali ju.

8 Neka najkí napurigá suwábaga
ralámuli Onorúgame oyérame
panápurimi ejperégame Onorúgame
'yuga ra'ichámala 'la kilí jaga, tabilé
ayoga nibilé chibi anigá. 9 Abiena
najkí ne napu'lige ralámuli na-
puíchi Onorúgame 'yuga ra'ichamia
'lige aminami benimea Onorúgame
nila ra'íchali, tabilé najkí ne
napurigá umugí 'we umugíliga
e'yénamala 'we najteme chinite
newárigime si'púchiga, 'lige tabilé
najkí ne napurigá e'karúgame
tabiri 'we najteme uchúchamala
gupálachi, 'lige tabilé najkí ne
napurigá e'karúgame 'we najteme
uchúchiga e'yénamala napu alué
'órote newárigime ju, 'lige alué napu
semati rejtete newárigime ju. Iligá
na'tálime júkuru Onorúgame nila
ra'íchali tase alieti tábiri unélinti.
10 Neka iligá najkí napurigá
ralámuli regá animela 'emi etega:
«'Nee chiena 'la nóchanti ju alué
umugí, 'lige aminami chiena 'la
niranti ju Onorúgame.»

11 Aminami najkí ne na-
purigá 'emi umugí 'we 'la ni-
raga gepúmala napu'lige uché
jaré benírachi Onorúgame nila
ra'íchali. 12 Neka tabilé elá na-
purigá umugí nokimea beniria
Onorúgame nila ra'íchali napu'lige
napuísa ralámuli Onorúgame nila
ra'íchali benimea, 'lige aminami
tabilé najkí ne napurigá umugí
nulémala a'boi 'yula, rió 'yúgame
nísaká, 'lige uché jaré rió. Neka
najkí napurigá i'kilí mochímala
tabilé che anigá. 13 Alarigá
nulá ne napugiti Onorúgame
bajchá newáligime alué Arani, 'lige
Ébaka pe nujubapi newárigime
kame. 14 'Lige Remónisika
pecha 'yégiliko alué Arani, eligá
alué mukí 'lina 'yégiliru, 'lige
alué Eba 'ma 'yégilisiká, 'ma
chátiri alawégame gayénale.
15 Onorúgameka gastigárile umugí
napurigá 'we o'kómala u'tátiri
ochérimichi nobi 'wéchigo ku 'la
bi'wígame alawégame gainámalagó
alué umugí 'we 'la bijchígame
nísaká Esukristo nila ra'ichálila,
'lige aminami 'we 'la galegá eteme
nísaká uché jaré ralámuli.*

* **2:15** Jaré líbrochi regá anime ju: «Pero se salvará engendrando hijos, si permaneciere en fe, amor y santificación, con modestia.»

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nóchamili ko alué e'wélala Onorúgame oyérame

1 'We 'la bijchiá ju napu ne ruwimela jipe.
Bilé rió wa'lula nínilisaká uché jaré Onorúgame oyérame nuleme, 'we 'la ju alué 'nátali. 2 Bilé rió napu nuleme nímili ju uché jaré oyérame, 'we 'la rió nímili ju. Bi'lepi mukí 'yúlimili ju, 'lige aminami 'we 'la na'támili ju, 'lige 'we 'la niraga etéwili ju ralámulite, 'lige aminami 'we 'la ganíliga etélime ju alué ralámuli napu sébame ju alué rió nulame bejtélachi. 'Lige aminami 'we 'la benírimili júkuru Onorúgame nila ra'íchali. 3 Tabilé rekuka bajímili júkuru, 'lige aminami tabilé nejkome nímili júkuru, iligá 'we 'la rió nímili júkuru, 'la i'kilí nímili júkuru, tabilé pe enomicho korume. 4 Alué rioka 'we 'la repúmili júkuru bo'né 'yula, 'lige aminami bo'né 'kúchila, 'lige alué 'kúchilaka 'we 'la e'wímili júkuru 'we 'la niraga. 5 Alué rió tabilé 'la repume nísaká bo'né 'yula 'lige bo'né 'kúchila, 'liko ¿churigá 'la umbámalawé repua suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame? 6 Alué rió napu nulámili ju tabilé pe kulí 'la oyérame nímili ju Onorúgame. Alarigá nísaká alué rió, siné kachi pe asíriga riólimala 'lige regá na'támala bo'né: «Neka asíriga 'la semá 'sime rió ju, me'tagá uché jaré ralámuli. Alekeri ye nóchili 'yaru ne.» Alarigá 'nátame nísaká alué rió 'liko Onorúgame 'ma ku bujémala alué nóchali napu nígame ju alué rió, napurigá Onorúgame bujele alué nóchali alué riablo. 7 'Lige aminami alué rió napu nulame nínili 'we 'la niraga etélime nímili júkuru ralámulite napu tabilé Onorúgame oyérame ju. Tabilé nirálime nísaká alué rió 'liko pe na'áwili o'wímala, 'liko alué rió pe asíriga resí ikimela Remónisi trámpalachi wijchigá.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nimio alué ralámuli e'wélala nulame gu'írame

8 Alué ralámuli napu gu'írinilime ju alué e'wélala nulame, a'chigóriga nímili júkuru napurigá alué nulame, 'lige 'we 'la niraga etélime nímili júkuruchigó uché jaré ralámulite, 'lige aminami tabilé 'yégali ra'ichámili júkuru, 'lige aminami tabilé rekuka bajímili júkuru, 'lige aminami tabilé na'támili júkuru we'ká mélime enomí. 9 'Lige aminami asíriga 'la bijchígimili júkuru alué a'lala ra'íchali Onorúgame nila. 'Lige aminami tabilé na'támili júkuru chátiri 'nátali. 10 Tabilé 'cho chojkía nocha ye nóchali alué rió, alué e'wélalaka 'we 'la na'támili júkuru ta'lá gu'írame ko ralámuli. 'We a'lá gu'írame nísaká alué rió nochánilime, 'liko 'la nochámili júkuru e'wélala gu'íriga. 11 Alué umugí napu 'yula ju alué gu'íriga nóchame e'wélala abiena 'we 'la niraga etélime nímili júkuru uché jaré ralámulite. Tabilé chibi anigá ra'ichámili júkuru uché jaré ralámuli olagá, 'lige aminami tabilé 'me bajímili júkuru alué rekútame. 'Lige aminami 'la kilí ralámuli nímili júkuru. 'Lige aminami asíriga 'la sébali olámili júkuru napu aní a'boi. 12 'Lige aminami bilé rió napu nóchame ju gu'íriga alué e'wélala nulame, alueka pe bi'lepi mukí 'yúgame nímili júkuru 'lige asíriga 'la tebúmili júkuru bo'né 'kúchila 'lige bo'né 'yula. 13 Alué rió napu gu'írimili ju alué e'wélala nulame, 'we 'la nóchame nísaká, 'liko ralámuli 'we 'la niraga etémala alué rió, 'lige alué rió 'we a'lá bijchígamala Kristo Esusi ra'ichálila.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame nawáligo napurigá rió neragá

14 Neka pe 'wemi simé olá mué
kólimia. Neka abirigáchigo oségó
mué ye ra'íchali. 15 Siné kachi ta'wé
sebasa ne alé 'mi, nobi mueka
'láchigo 'la námamalagó ye ra'íchali
churigáriga nokimeli ko suwábaga
napu Onorúgame oyérame ju.
Ramueka Onorúgame 'kúchila niru
alué napu senibí ajagá ajtí, 'lige
ramué benírame niru bijchiá 'la
Onorúgame nila ra'íchali. 16 'We
najtékame ju ye nulalí nobi péchigo
u'kabi ralámuli 'la námame júkó ye
nulalí. Ye nulalika regá anime ju:

Kristo nawale jena wijchimoba napurigá rió neraga,
Onorúgame Alawala ruwile 'we 'la ko napu 'sile Kristo,
'lige alué santo ánjeli 'we 'la etele napu sile alué.
Alué nila ra'íchilika suwábaga ralámuli tabilé jurío ruyéliru,
'lige we'ká ralámuli 'we 'la bijchígale alué nila ra'íchali,
'lige 'ma o'tóliru 'pa rewagachi napurigá Onorúgame 'yuga asimea.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga mochímilikó napugiti cha we'ká mochímempá ralámuli 'yégali ra'íchali benírame

1 Onorúgame Alawala 'we 'la
ruwí jaré ralámuli 'ma a'remio
Onorúgame nila ra'íchali oyeria,
'lige pe oyérimio uché jaré nulalí
remónisi u'kuchípala nulalila.
Alarigá ikimela abé a'kinana amulí
sébachi uchéchigo siné Wa'lula
Esukristo. 2 'We 'la e'wímala alué
ralámuli napu pe 'yégali ra'íchame
ju, alué ralámuli napu tabilé
chijúname ju chibi nokisá. 3 Alué
ralámulika tabilé elame ju napurigá
bilé rió newímala bilé mukí 'yuga
'lige aminami tabilé elime ju
napurigá go'mela jaré go'ame, alué
go'ame napu Onorúgame newale
napurigá go'mela suwábaga alué
ralámuli Kristo oyérame napu 'la
machime ju alué 'la bijchiá ra'íchali.
4 Suwábaga napu ekí Onorúgame
newale asíriga 'la júkuru. 'Lige
alekeri go'poli júkuru suwábaga
go'ame napu ekí nerú jena wijchimoba, pe iligá 'we 'la cheliera 'yasa
Onorúgame. 5 Alekeri asíriga 'la ju
suwábaga go'ame go'aa napugiti
alarigá ruyame alué Onorúgame
nila ra'íchali, 'lige napugiti ramueka 'ma cheliera 'yárigame
Onorúgame go'ame nejígoriká.

Jena ruwimela Páulo 'we 'la ruyéligo alué Timoteo chu'símilikó

6 Mué 'we 'la benírisaká ye
ra'íchali alué Onorúgame oyérame
ralámuli, 'liko mué 'we 'la benírame
nímala Kristo Esusi nila ra'íchali.
'Liko mué aminabi benimeli júkuru
alué ra'íchali napu mué 'we 'la
oyérale. Aminabi benisáká mué,
tabilé guwana wijchimela mué.
7 Tabilé 'nátaga gepuwa aleké
ra'íchali napu ruyeme ju alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame,
iligá aminabi beniboa Onorúgame
nila ra'íchali. 8 Bilé ralámuli
'we ra'chiwénilime nisa senibí
ra'chueka* oyame ju. A'chigóriga
ju Onorúgame nila ra'íchali beniaa.
Bilé ralámuli 'we a'lá oyérinilime
nisa Onorúgame, aminabi benimeli
júkuru Onorúgame nila ra'íchali 'lige
'we 'la e'wagá. 'Lige alarigaka
asíriga 'la nejkúrimala Onorúgame
jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi. 9 Ye ra'íchali napu ne osá
'we 'la bijchiá ju, 'lige alekeri 'we
'la bijchígilime júkuru. 10 Ramueka
alekeri senibí benírame niru
ralámuli 'la ganíliga. 'Lige ramueka
'la bijchígilia Onorúgame ajágame
ko, alué napu a'walí nígame ju napu
a'kabámana ajuámala suwábaga
ralámuli. Nobi a'kabámana jáwame

* **4:8** Alué ralámuli israelita tabilé re'eme nile ra'chueka. Páuloka regá anile yolí ra'íchaga «ejercicio físico».

júkó alué pe ralámulicho napu 'we
'la oyérame ju Onorúgame.
11 Ye ra'íchali benírimili júkuru
mué uché jaré ralámuli. 'Lige
aminami nulémili júkuru mué na-
purigá 'we 'la e'wámala. 12 Tabilé
chéré rekó ralámuli regá anichi
mué olagá: «Alueka pe 'we re'malí
ju, ¿'lacha benélamalawé ralámuli
beníriga?» 'Lige alarigá anichi
ralámuli, mueka 'we 'la beníriwa 'la
semáriga ra'íchiga 'la benigá 'lige
aminami 'we 'la nirawa suwábaga
ralámuli, 'lige tabilé a'rewa bijchi-
gia Kristo nila ra'íchali, 'lige tabilé
che 'sika einawa. 13 Napusí ne
seba alé 'mi, mueka abisibi 'we ili-
boa Onorúgame nila ra'íchali ra'icha
'lige aminami beniria, 'lige ami-
nami oiláriga Onorúgame oyérame
ralámuli. 14 Abé 'ya, alué e'wélala
Onorúgame oyérame a'boi sekálate
nochale mué mo'ólachi regá anigá:
«Beníriame nímala mué Onorúgame
nila ra'íchali.» Onorúgame Alawala
gu'írile alué e'wélala, alekeri tabilé
a'rewa ralámuli beniria.
15 'We 'la 'nátaga beníriwa
suwábaga napu mué beniri,
napurigá suwábaga ralámuli 'la
etémala chiena 'la benegá benírime
ko mué me'tigá abé i'bé. 16 Mué
Timoteo, 'we 'la 'nátaga ilíriwa,
'lige 'la 'nátaga beníriwa uché
jaré, 'la alarigá 'sísaká mué,
'liko Onorúgame tabilé cha ani-
mela napu'lige uchéchigo ku
nawá gatemia (gustisia olamia)
suwábaga ralámuli 'yuga, 'lige ami-
nami alué ralámuli napu gepume ju
napu mué beniri, aluéchigó tabilé
che anéwali ju.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá gu'írilime ko uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame

1 Tase ne'ochawa bilé rió
o'chérame, eligá oiláriwa napurigá
mué o'nola neraga. 'Lige ejtemálika
'we 'la niraga etewa napurigá
mué bonila neraga. 2 Abiena 'we
'la oiláriwa alué o'chérame umugí
napurigá mué e'yela neraga, 'lige
alué i'wé 'we 'la niraga etewa
napurigá mué waíla neraga.
3 'We 'la gu'íriwa alué gunámakame
umugí napu tabilé rijimégame ju
napurigá gu'írimala. 4 Bilé mukí
gunámakame 'la 'kúchigame nísaká
'lige 'la mochisa u'súlatiri 'lige
a'kálatiri, 'liko alué nokimeli júkuru
gu'iria suwábaga napu resí 'la alué
mukí, a'chigóriga gu'írimili júkuru
napurigá gu'írile alué mukí abé
i'bé. Alarigá nokiáká, Onorúgameka
asíriga 'la galé napugiti alarigá
najkiame napurigá alarigá nojk-
iboa ramué. 5 Alué gunámakame
tabilé rijimégame nísaká napurigá
gu'íriwa, 'lige alué gunámakame
'we 'la bijchígame nisa Onorúgame
nila ra'íchali 'lige alué mukí
rawemi 'lige rukomi ra'íchame ju
Onorúgame 'yuga gu'írili tániga.
6 Bilé mukí gunámakame pe piesta
nerúgichi inálime 'nátame nisa,
'lige abichibi 'síká oyame nisa
napurigá bo'né najkí, 'liko alué
mukí tabilé oyérame ju Onorúgame,
'lige aminami tabilé alawégame
ju Onorúgame Alawala. 7 Alekeri
'we nulewa suwábaga ralámuli
napurigá 'la sébali olámala napu
ne aní, napurigá tabilé 'wesi
ralámuli cha animela 'emi olagá.
8 Alué napu tabilé gu'írame ju
a'boi rijimala o a'boi e'yela, o'nola
kómá, alueka tabilé 'la sébali olame
ju napurigá nulá Onorúgame,
alué ralámulika abéchigo enátiri
ju me'tigá alué ralámuli tabilé
oyérame Onorúgame.
9 Napurigá ujchawa bilé
mukí gunámakame rewalá bilena
apélichi napurigá gu'íriwa, 'ma
'we o'chérame nímili júkuru usánisa
makué bamígame o abé we'ká
kómá, alué napu pe bi'lepi rió
'yúgame nílige. 10 'Lige 'we

machirume nímili júkuru napu
'sile alué mukí. 'We 'la nesérome
bo'né 'kúchila, 'we 'la 'yame go'ame
bo'né bejtélachi sébame ralámuli,
'lige 'we 'la gu'írame Onorúgame
oyérame ralámuli.* 'Lige aminami
'we 'la gu'írame nile alué napu 'we
resí nilia mochí. Alé apélichika
ujchúmili júkuru alué umugí
gunámakame rewalá napu 'we 'la
sébali olale napu najkí Onorúgame.

11 Tabilé ujchawa alé apélichi
alué umugí gunámakame re-
walá 'we u'kabi bamígame na-
pugiti alueka pe uchéchigo siné
newínimala, 'lige pe 'ma a'rémala
gu'iria Onorúgame oyérame
ralámuli. 12 'Lige rekó regá anisá
alué mukí: «Neka tabilé siné
newímala.» 'Lige kúchigo newisa
alanisá, 'liko chojkila nímala pe
bo'né tabilé sébali olagáriká. 13 Siné
kachi pe asíriga najsíname ganámala
alué mukí, 'lige pe ichúrimi riógichi
einámala, e'karúgame ra'íchali
ra'íchiga einámala, napu tabilé
machime ju bo'né. 14 Neka alekeri
rejcholi nejíguru napurigá alué
i'wé gunámakame uchéchigo siné
newímala, 'lige 'kúchiga mochímala,
'lige 'we 'la repúpua a'boi 'kúchila.
'La alarigá olásaká 'emi, 'liko
tabilé che animela 'emi olagá alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.
15 Jaré i'wé gunámakame 'ma a'rele
Kristo oyeria, jípeko pe Satanasi
'lina oyérame ju.

16 Bilé mukí Esukristo oyérame
rijimégame nisa bilé mukí
gunámakame, alué mukí 'we 'la
gu'írimili júkuru. 'Lige uché jaré
Onorúgame oyérameka gu'írimili
júkuru uché jaré gunámakame napu
tabilé rijimégame ju napurigá
gu'írimala.

17 Alué e'wélala Onorúgame
oyérame napu 'we 'la nóchame
ju, alueka 'we 'la niraga etéwili
júkuru, abéchigo rajpé niraga etéwili
júkuru alué e'wélala napu beníriga
e'yéname ju alué a'lala ra'íchali.
18 Aka regá aníché Onorúgame nila
ra'íchali 'we 'ya osirúgime: «Tase
bulewa roló chu'ala napu'lige
nocharia ri'ligó olá, iligá 'la eliwa
napurigá go'mela a'tabemi.» 'Lige
Esusi abiena regá anile: «Alué
nóchameka najtétilime kame.»†

19 Bilé ralámuli saega ra'ichasa
bilé wa'lula olagá napu nuleme
ju uché jaré Onorúgame oyérame,
tabilé e'wiwa tabilé i'télasaká oká
testigo o bakiá kómá.

20 Bilé wa'lula napu nuleme
ju uché jaré Onorúgame oyérame
chibi 'sika einasa 'lige tabilé
a'resa chibi 'siá, 'liko ne'ochawa
we'ká ralámuli mochígichi napu
Onorúgame oyérame ju, napurigá
uché jaré nóchame 'la majámala cha
noká.

21 Onorúgame 'lige Kristo Esusi
'lige suwábaga santo ánjeli napu
Onorúgame wanápale, suwábaga
alué 'we 'la e'nagá mochí. Neka
alekeri nuláguru napurigá 'la
sébili olawa suwábaga napu ne
nulá. Tase jaré abé 'la ni-
raga etewa, suwábaga 'la niraga
etewa. 22 Nóchali 'yaa bilé rió
napurigá nochámala Onorúgame
nila nochálilachi, 'we 'la na'tawa
bajchá, napugiti alué rió chibi 'sisa,
muéchigó abiena chojkila nímili
júkuru ala'sichi alué rió. 'We a'lá
'nátaga.

23 Mué Timoteo napu 'we senibí
nayume ju rojpachí, tase bajíwaká
pe ba'wicho, abiena bajíwaká pe'tá
i'wilí ba'wila rekútame.

24 I'sínimi 'we 'la machirume
ju cha 'sisa bilé ralámuli ta'chó
o'tiachi galírale bajchamia. Nobi
i'sínimi tabilé machirume ju
cha 'sisa bilé ralámuli, 'ma
a'kinánami machirume ju cha
'síligo. 25 A'chigóriga ju ralámuli

* **5:10** Páuloka regá anile: «Pagole Onorúgame oyérame ronola.»

† **5:18** E'nesi Deuteronomio 25:4 'lige San Lucas 10:7.

'yuga napu 'we a'lá gu'írame ju uché
jaré ralámuli. Jaré alué ralámuli 'we
a'lá gu'írame uché jaré ralámuli 'lige
tabilé 'wesi ralámuli machime ju,
nobi a'kinánami machibógó.

6

1 Onorúgame oyérame napu
ralirúgame ju tabilé najtétiga
nocharilime, 'we 'la nirawa
alué napu 'emi nuleme ju, na-
purigá tabilé 'wesi che animela
Onorúgame olagá nibilé napu
ramué benírame niru. 2 Jaré alué
napu 'emi nuleme ju Onorúgame
oyérame nisa, alué rió napu
nocharilime ju tabilé najtétiga
abéchigo 'la nirámili ju napugiti
alué nulame Onorúgame oyérame
kame napurigá alué napu tabilé
najtétiga nócharilime ju, napugiti
okánika Onorúgame oyérame kame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame oyérame níriká napurigá 'we nígame nírigo

Ye rejcholi beníriwaká mué
Timoteo 'lige aminami oiláriwa
ralámuli napurigá e'wámala. 3 Jaré
ralámuli benírame ju 'yégali ra'íchali,
tase napurigá benírilige Wa'lula
Esukristo. Napu benírilige Wa'lula
Esukristo, alueka najkúrime ju na-
purigá ramué ejperélawa napurigá
Onorúgame najkí. 4 Alueka pe 'we
riólame ju 'lige 'we ejebénigame
kolae a'boi kaka peka ejebénigame
ke, 'we jame ju ra'icha tachiri
chonime ko jaré ra'íchali. Pe alieti
ra'íchiga na'áwili o'wíname ju, pe
chibi anigá járome ju ralámuli
olagá, 'lige 'we chátiri 'nátame ju,
5 pe 'we nakome ju uché jaré
ralámuli saega napu abiena pe
chibiyeti 'nátaga e'yéname ju, 'lige
pe alanokigá tabilé machime
ju alué 'la bijchiá ra'íchali, 'lige
mayeme ju Onorúgame oyérasaká
'la we'ká memio enomí. 6 Bijchiá
ju Onorúgame oyérame níriká na-
purigá 'we i'nígame niru napu'lige
'we 'la ganíliga mochísiga napu
niga mochiru. 7 Napu'lige ocheria
tabilé tábiri niga ochériru, napu'lige
suwisuga pecha tábiri o'tobógó.
8 'La nígame níriká go'ame 'lige
o'pacha 'la ganíliga mochiwa.
9 Alué ralámuli napu 'we 'nátame
ju aminabi méliame enomí, alué
ralámulika rujsume ju Remónisi
trámpalachi, napugiti Remónisi
chátiri 'nátali 'yame kame napurigá
we'ká e'karúginti korúmala napu
pe suwíbame ju, 'lige pe ala'síká
asíriga resí nílime ju. 10 Napu'lige
bilé ralámuli 'we nígame gainánilisa,
a'lige chojkime ju e'karúganti
chátiri 'nátali 'nata, 'lige 'ma tabilé
e'wame ju Onorúgame nila rejcholi,
'lige pe la'sika 'we resí nilia ajtí.

Jena ruwimela Páulo 'we a'lá rejcholi ruyéligo alué Timoteo

11 Mué Timoteo napu Onorúgamete
nulérigime ju, tase na'tawa we'ká
mélime enomí, iligá na'tawa 'we 'la
e'wílame tachiri najkió Onorúgame,
'lige 'we 'la oyérilime Esukristo. 'We
'la niraga etewa suwábaga ralámuli
Onorúgame oyérame. Napu'lige 'we
resí kachi, 'la anachawa, 'lige 'la
galegá etewa uché jaré ralámuli.
12 Abichilubi 'we 'la oyérame niwa
Esukristo tabilé guwana wijchigá
napugiti Onorúgame wanápariga me
napurigá senibí bejtéramala
Onorúgame 'yuga. Onorúgame
wanápale mué alé we'ká ralámuli
mochígichi gepuga napu'lige mué
regá anichi: «Neka 'we 'la bijchígime
ju Onorúgame 'we 'la nejkúrimio.»
13 Onorúgame napu suwábaga tábiri
newale, 'we 'la e'negá ajtí, 'lige
aminami Kristo Esusi, alué napu
'we 'la ra'íchale alé wa'lula Ponsio
Pilato ajtígichi, aluéchigo 'we 'la
e'negá ajtí. Neka alekeri nuláguru:
14 'We 'la sébili olawa suwábaga
nulalí napu ne nulá, napurigá
ta'wesi ralámuli cha animela
mué olagá. 'We 'la sébali olawa
napusí nawachi Wa'lula Esukristo,

15 alué napu nawámili ju napu'lige
najkisá Onorúgame napurigá
nawámala, napugiti Onorúgame
kame bi'neli Wa'lula Nulame
bochígimi jena. Onorúgame ju abé
rajpé a'wágame me'tigá suwábaga
e'wélala. 'Lige ralámulika 'we 'la
ra'íchame ju alué olagá. 16 Alué
ju napu senibí bejtégame ju, 'lige
bejtégame ju alé bilena napu 'we
rapá ilí napu ralámuli tabilé abé
e'yénasarikáré. Ta'wesi ralámuli
eteme ju Onorúgame. Suwábaga
ralámuli 'la niraga ra'ichasa 'la képá
alué olagá. Senibí 'la nulasa 'la
képá Onorúgame. Alarigá ju.

17 'We 'la ruyéwaká alué ralámuli
napu 'we i'nígame ju napu jena wi-
jchimoba ejperégame ju napurigá
tabilé riólame nímala, aminami
napurigá tabilé na'támala tabilé
siné suwíbame ko enomí, napugiti
enomika pe anaga suwíbame kame.
Iligá 'we 'la ruyewa abé a'lá
ko Onorúgame oyérilia, napugiti
alueka asíriga 'la na'temame kame
ramué 'lige nejime ju suwábaga
napu resíláru ramué. 18 Aminami
'we 'la ruyéwaká napurigá machigá
mochímala gu'írilime ko uché jaré
ralámuli. 19 Alarigá olásaká 'emi
'liko Onorúgame 'we 'la ganíliga
asimela 'emi 'yuga, 'lige alekeri
Onorúgame 'we 'la semati raweli
'yámala jena wijchimoba 'lige 'pa
rewagachi.

20 Mué Timoteo napu 'we
a'lá sébali olame ju napu nulá
Onorúgame, tase gepúwaká alué
ra'íchali napu ra'íchame ju alué
ralámuli napu tabilé oyérame
ju Kristo nila ra'íchali, nibilé
gepúwaká 'we chibi anichi alué
ra'íchali olagá napu ramué
benírame niru. Alué ralámulika 'we
'la machime kórí chieri ra'íchali
'la bijchiá ko, nobi tabiléchigo
machime júkó. 21 Jaré alué ralámuli
'ma a'rele Onorúgame oyeria pe
alieti ra'íchali akigá.

Neka 'we tani Onorúgame na-
purigá 'we 'la gu'írimala mué 'lige
uché jaré ralámuli. Alarigá nisa 'we
'la képá.

Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Nujubá Osele Páulo Alué Timoteo

Kuira mué Timoteo.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Alué
Kristo Esusi napu 'pa rewagáchika
julárigame nílige Onorúgamete
nejíturu bilé nóchali. Alarigá lale
bo'né Onorúgame. Onorúgame
anile: «'La oyérisiká Kristo Esusi
'liko semati raweli rewimela
'emi.» Onorúgameka tabilé siné
'yégame ju. Nabí bijchiá ruwime
ju. 2 Neka mué Timoteo oséguru.
Neka asíriga na'temaka eteme
ju mué napurigá ne bo'né inolá
neraga. Onorúgame júkuru ramué
O'nola, 'lige Esukristo júkuru
ramué nuleme. 'We semáriga
nejkúrasa 'la képá Onorúgame, 'lige
Esukristo semati bamíbali nejisa
'la képá. Alueka 'we na'temame
ju ramué. Semáriga nijkúrasa 'la
képá Onorúgame napurigá tabilé
we'ká na'tawa ramué, bi'lepi 'nátili
'nátaga Onorúgame na'tálilacho.

Jena ruwimela Páulo 'we tániligo Onorúgame napurigá 'la semáriga gu'írimala Timoteo

3 Rawé 'lige rukomi ra'íchame
júturu ne Onorúgame 'yuga, che-
liera i'gá wa'lú gu'írilio mué
aluete. Neka israelita ju. Neka
Onorúgame nochálilachi nóchame
júkuru, napurigá nokale alué
ralámuli israelita 'ya mochígame.
Neka 'la bi'wígame 'nátame ju, ne
na'tálilaká asíriga 'la bi'wígame
júkuru. 4 Neka 'we ganíliga
ajtigéturu mué bejtélachi, 'lige neka
'we 'la nélá, 'ma simichi ne, 'ma
nalagáturu mué. Alekeri mué
'yuga ra'ichánili ne Onorúgame
ra'ichálila uchéchigo siné, napurigá
'we ganíliga ra'ichawa ramué
okaka. 5 Neka 'we nélá, mué 'la bi-
jchígime ke Onorúgame ra'ichálila,
a'chigóriga bijchígime kéturu mué
u'sula napu Lóira anilime nílige,
'lige mué eyélatiri napu Unisia
anilime nílige.

6 Alekeri neka najkíguru na-
purigá aminabi sísimala mué
Onorúgame ra'ichálila benírisia
Onorúgamete 'yáliru mué alué
nóchali napu'lige ne sekálate
nochá mué. 7 Onorúgameka
pecha majárime 'nátili nejílekó.
Alueka wa'lú a'walí 'yale ra-
mué napurigá 'la niraga etewa
chejaré ralámuli, 'la na'temaka
suwábaga, 'lige napurigá ta
guwana rujsúpua ramué, 'la bi'lepi
'nátaga járilime júkuru tabilé i'kirú
nokogá. 8 Alekeri tabilé chiju-
nawa ralámuli ra'íchali ruyea 'we
'la ko alué wa'lula Onorúgame
ramué nuleme. Tabilé chijunawa
ruigá ne galírale bajcháriga ajtigó.
Neka galírale bajcháriga ajtíkuru
Esukristo ra'ichálila benírigа.
Neka asíriga resí nilia ajtíkuru
ye ra'íchali benírigа ralámuli.
Muéchigo abiena resí ikimeli
júkuru napurigá ne. Onorúgame
nejí a'walí napurigá anachawa.
9 Alué 'sílekuru ramué a'kabámana
jawa, alué 'sílekuru nóchali 'ya
ramué napurigá Onorúgame nila
nochálilachi nochawa. Ramueka
tabilé benégame niru Onorúgame
nochálila nóchaga. Onorúgameka
abirigáchigo benírile ko ramué
na'temaka. Napu'lige Onorúgame
ta'chó newá ye gawí, 'we 'la
'nátale bo'né churigá gu'írimio,
'nata asale Kristo Esusi julamia.
10 'Ma sébalekuru Esukristo ra-
mué a'kabámana jawamia. 'La
machirú Onorúgame 'we 'la
nejkúrime ko. Onorúgameka
Remónisi uméralekuru, 'ma 'la
mochítékuru napurigá Onorúgame
najkí, 'lige aminami napurigá
nabí Onorúgame si mochiwa 'pa
rewagachi.

11 Onorúgamete 'yárukuru ne
ye bilé nóchali napurigá gatewa

Onorúgame 'yuga sairúgame ner-
aga mochígame. 'Lige abiena
nulélekuru ne'chí napurigá nulame
nímala ne 'lige abiena benírame
nímala ne Onorúgame ra'icháli la
alué ralámuli tabilé jurío.* 12 Neka
'láchigo sébali olame kame alué
nóchali nulésiga, alekeri 'we resí
nilia ajtí ne. Abirigáchigo tabilé
chijúnago ne rekó galírale ba-
jchá riga ajtigé. Neka asíriga 'la
machí alué Esukristo, alué napu ne
oyérame ju. 'We 'la bijchiga ajtí ne,
alueka wa'lú a'walí 'yáturu ne'chí
napurigá a'wágame nocha asimela
ne ye Onorúgame ra'icháli la beníria
ralámuli, napusí ku bo'né nawá
jena wijchimoba.

13 Tabilé a'réwaguru beniria napu
ne beniri mué. 'We 'la e'wewa
Kristo Esusi, 'lige 'we 'la galewa.
Alarigá 'we 'la benírimala mué.
14 'We 'la repúpua alué nóchali
Onorúgame nila. Onorúgame
Alawálaka ramué si bejtégame
júkuru, 'lige nejkúrame júkuru
repúkichi alué Onorúgame nejílala
nóchali.

15 Mué 'ma machíguru, suwábaga
ne gompaniérola alé Asia anil-
ime wa'lú gawí we'kaná riógachi
mochígame ralámuli 'ma bi'neli
a'rigó ne'chí. Alueka tabilé
anáchale, bilé Pigelo anilime
kéturu, 'lige bilé Ermójeni. 16 'Lige
uchéchigo bilé kéturu alueka 'la
anáchigeturu, alueka Onesípora
anilime kéturu. Alueka asíriga
we'sá nejkúrituru. Alueka tabilé
chijúname kéturu jena nawá
ne galírale bajchá riga ajtígichi.
Onorúgame na'temasa 'la kékuru
alué rió 'lige 'kúchila 'yúriga.
17 Alueka nawálekuru jena wa'lú
we'ká riógichi Roma anilichi ne'chí
e'nemia. We'lí 'sile ne'chí 'ya.
'We nóchali olagá rewá ne'chí.
Abirigáchigo 'la rewale ko ne'chí
jena asirúgichi galírale bajchá riga.
18 'La kékuru Onorúgame 'we 'la
na'temasa alué rió napu'lige
raweli sébachi gustisia olachi
Onorúgame. Mué 'we 'la machíguru
ye rió Onesípora 'la gu'írigo ne'chí
alé we'ká riógichi Ebeso anilichi.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'la anachálime ko rekó 'we resíriga etuwíe

1 Mué Timoteo, napurigá ne
inolá neraga ju mué, Esukristo
a'walílate nocháwaká napurigá 'la
sébali olámala mué alué Onorúgame
nejílala nóchali. 2 Mueka asíriga 'la
benile rejcholi napu ne ruwí we'ká
ralámuli akériga. Mueka 'we 'la
ruyéwaká uché jaré ralámuli napu
ekí Onorúgame oyérame ju. Alueka
amináchigo uché jaré ralámuli
benírimili júkuru.

3 'La anachawa napu'lige resí
nílilie napurigá Kristo Esusi
sontálola. 4 Bilé 'we 'la sontáloka
pecha chebilena chujkírame júkó,
pe iligá sébali oliáme 'nátame ju
nóchali napu alué gapitani 'yálige
napurigá sontalo nímala. Alué
sontáloka najkíguru napurigá 'we
ganíliga asimela alué gapitani
alué bo'né sontalo 'yuga. Alarigá
ju ramué Esukristo oyérame pe
bi'lepi na'tálime júkuru napurigá
nulá bo'né Esukristo. 5 Bilé
rió 'we roweme nisa, 'la sébali
olámili júkuru napurigá ju bilé
re'gí. Tabilé sébali olásaká, 'liko
tabilé mémala. 6 Abiénachigo alué
echame, bajchá go'meli júkuru alué
go'ame rakégame. 7 'We 'la ná'tawa
napurigá aní ne. Onorúgame 'la
nejkúrimala napurigá 'la námapua
suwábaga ye ra'íchali.

8 'We 'la na'tawa ye. Esukrístoka
uchéchigo siné narélekuru alawá
siné mukusá, 'ma ku ajagá ajtí.
'Lige Esukristo alué wa'lula nu-
lame Rabí rijimala nile 'we 'ya

* **1:11** Alué ralámuli jurío aniáká, pe ralámuli israelita aniame kéré.

ajtígame.* Ye ra'íchali júkuru napu
ne ruwí, 9 alekeri 'we resí nília
ajtí ne. Karénate buluruga ajtí ne
napurigá bilé rió ralámuli me'gá
ilírome, nobi rekó neka buluruga
ajtigé, Onorúgame ra'ichálilaka
tabiléchigo buluruga ajtíkó. 10 Neka
'la anáchame júkuru rekó 'we resí
oliáe uché jaré ralámuli gu'íriga,
alué ralámuli napu Onorúgame
bayélige, napurigá 'la a'kabámana
e'yénigime nímala 'la Onorúgame
oyériga. Kristo Esusi 'sime ju
buyana a'kabámana jawa. Alué
ralámulika asíriga 'la semáriga
mochímala senibí 'pa rewagachi
Onorúgame 'yuga.
11 Alué napu jipe ruwimela ne, 'we
'la bijchiá ju:
'La bijchígisiká Esukristo mukúligo
napurigá a'kabámana jawániliga
'lige tabilé chátiri bowechi
mochisa,
'liko ramué abiénachigo Esukristo
'yuga mochiwa.
12 Napu ekí 'la anáchame ju,
'la nochámala Esukristo 'yuga.
Tabilé machiórisúga chiériko
Esukristo,
'liko Esukristo tabilé machió
orimela 'liko ramué.
13 Ramué tabilé oyérisiká Esukristo
ra'ichálila,
alueka abirigá sébali olámili júkuru
napurigá anílige bo'né.
Alueka abirigá sébali olame ju,
alueka Onorúgame kame, pecha
'yégime júkó.
14 'We a'kué ruyewa napurigá
'la 'nátaga mochímala ye ra'íchali
alué ralámuli. Ruyewa pecha
'la júkó na'áuka mochilia a'bopi,
ruyewa Onorúgame asíriga 'la
e'negá ajtigó. Alarigá ra'ichalia,
pecha 'la júkó. Pe najsibume
ju alué 'we 'la gepume ralámuli.
15 Napusí gainaru si nochawa alué
nóchali napu mué ni napurigá
Onorúgame 'la 'we nóchame neraga
etémala 'la sébali olame, 'liko 'la
tabilé chijunámala mué. 'We
'la gepuwa alué 'we 'la bijchiá
ra'íchali, 'lige aminami 'we 'la
e'wawa. 16 Pecha 'la júkó tabilé
neraga ra'ichalia Onorúgame.
Ralámuli tabilé Onorúgame 'nátaga
ra'íchame ka, aminacho we'ká
ra'ichámala sairúgame neraga
Onorúgame 'yuga. 17 Ralámulika
yati oyéramala alué cha nokame
ralámuli ra'ichálila. Alué oká
rió 'we cha nokame, bilé Jime-
neo anilime ju, 'lige uché bilé
Bileto anilime ju, 18 alué noká
Onorúgame ra'ichálila najsibua.
Alué oká rió anile: «'Ma simírale
raweli napu'lige uchéchigo siné
ajánamaráe suwígame.» Pe ralámuli
najsibuga aní alué 'la Onorúgame
oyérame. 19 Tabilé chéré rekó
alué cha nokame ralámuli lanié,
pe Onorúgame ra'ichálila tabilé
we'kásaká 'la júkuru. Onorúgameka
pecha we'kuámili júkó alué
oyérame. 'La machiáguru alarigá
ko napugiti Onorúgame ra'ichálila
regáchigo aniame: «Alué Wa'lula
Onorúgame 'we 'la machí bo'né
'kúchila ralámuli.» Abiena regá
aní: «Ralámuli 'la bijchiá oyérame
ko Wa'lula Onorúgame, 'la nígame
ju a'walí napurigá a'rémala cha
noká.»
20 Bilé wa'lú galí ilígichi we'ká
e'karúgame newárigime ju 'órote
'lige plátate, 'lige aminami igútiri
e'karúgame newárigime ju 'lige
wejcholítiri. Jaré go'ame ajchilime
ju 'lige jaré pe repuga ajchálime
ju. 21 Bilé rió a'résaká alué
resítiri raweli, 'liko alué rió asíriga
a'lá nímala, asíriga rejchirúgame
suwábaga nóchali nóchaga napu
Onorúgame 'ya. Asíriga 'la rió
nímala, 'la Onorúgame oyérasaká,
'liko napurigá bilé bilato 'órote
newárigime nímala, tase napurigá
bilé sikolí repuga ajchala.

* **2:8** Alué ralámuli israelita anime nile: «Alué a'kabámana jáwame ralámuli, alueka Rabí rijimala nímala a'kinana o'chérigame», arigá anile.

22 'Ma a'rewa alué chátiri 'nátili
napu mué 'nátame nile re'malí
ka. 'We 'la niraga etewa ralámuli.
'We 'la sébali rió nínilisiká, asíriga
'la sébali olawa napurigá aní
Onorúgame nila ra'íchali. Asíriga
'la galegá etélime júkuru ralámuli,
asíriga 'la niraga aminami. Alarigá
nírukuru 'la bi'ígame sulégame
níriká. 23 Tabilé gepuwa uché jaré
ralámuli na'áuka ra'icha jágichi,
pecha 'la júkó alué ra'íchali. Alué
ralámulika pe tabilé Onorúgame
'nátiga ra'íchame ju. Pecha
ra'icháli me júkó alué ralámuli
'yuga. Rekó rukechi pecha nejélime
júkó. Mué alué ralámuli 'yuga
ra'ichásaká, pe na'áwili o'wímala.
24 Mueka Wa'lula Onorúgame
'yuga nóchame júkuru, alekeri
tabilé nejkómili júkuru mué uché
jaré ralámuli 'yuga. Eligá abé
'la ju gompaniérola niraga etelia
uché jaré ralámuli. Asíriga 'la
'nátaga asiame júkuru napu'lige
alué ralámuli Onorúgame ra'icháli la
ruyea. Tabilé chélegá etélime
júkuru alué ralámuli. Tabilé chéré
rekó alué ralámuli cha nokame
ke, napurigá 'la machimela
Onorúgame nila ra'íchali. 25 Asíriga
'la rejcholi i'lime júkuru alué
ralámuli napu sairúgame neraga
mochí, tabilé riólame rió neraga
'yawa rejcholi. Siné kachi 'la
gu'írimala Onorúgame alué ralámuli
napurigá 'la bijchígimala alué 'la
bijchiá ra'íchali. 26 Alarigáká 'we
'la na'támili júkuru, 'lige 'ma a'rémili
júkuru alué Remónisi na'tálila.
Jípeko Remónisi asíriga cha'pigá ajtí
alué ralámuli, 'lige alué ralámuli
e'wame ju napu Remónisi najkí.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo pe'wemi sebamio resítiri raweli

1 'We 'la gepuwa ye ra'íchali:
Napu'lige amulí suwíbachi gawí,
'we resítiri bamí nímala, asíriga
chárigá nímala. 2 Ralámuli pe
a'bopi na'temaka járomala. Pe
we'ká e'karúginti korúmala. 'Lige
aminami asíriga rióliga ra'ichámala,
asíriga a'ká ralámuli kolámala
a'boi me'tigá uché jaré ralámuli.
Aminami asíriga chátiri ra'ichámala
uché jaré ralámuli olagá. Tabilé
e'wámala napu aní o'nola 'lige
eyela. 'Lige aminami tabilé
cheliera nejímala rekó 'la gu'írasa
alué ralámuli. Tabilé nirámala
Onorúgame. 3 Tabilé galémala uché
jaré ralámuli. Tabilé e'kámala uché
jaré ralámuli. 'Lige sairúgame
neraga ra'ichámala uché jaré
ralámuli olagá, cha olániliga. Cha
nokimela napu'lige cha nokinálisa
tabilé niraga uché jaré ralámuli.
Napurigá ajágame jami oyame
alieri nímala, asíriga ayoga etémala
suwábaga 'la semátiri. 4 'Lige ami-
nami uché jaré ralámuli 'yégimala.
'Lige tabilé 'nátame nímala, pe na-
puchibi nokogá járome nímala. 'Ma
sébali ejebénigame mayémala a'boi,
'ma tabilé 'wesi tábiri resíláame
neraga na'támala. Abé 'la korimela
chibi nokogá e'yénilia me'tigá
Onorúgame 'yuga na'talia. 5 'Lige
asíriga 'la Onorúgame oyérame
korime nímala nobi tabiléchigo
'nátame kéréko, tabilé tánime
Onorúgame napurigá 'la 'nátaga
e'yénamala. Mué Timoteo, tase
gompaniero gainawa alué chátiri
ralámuli 'yuga, pecha bijchígame ka
Onorúgame nila ra'íchali.

6 Alué ralámulika 'we semátiri
ra'íchame ju napurigá 'la bayérowa
alé alué umugí ejperélachi napu
mochí alué tabilé 'la 'nátame
umugí. Alué umugika 'we resítiri
alawégame ju, 'we chátiri 'nátame ju,
'we koruka eteme we'ká rió. Alek-
eri alué cha'sime rió tabilé nóchali
olámala alué umugí gompaniérola
gayena. 7 Ye umugika we'ká nóchali
beniná liguru nobi tabilé siné
e'wame júkó napu aní Onorúgame
nila ra'íchali. 8 Alué rioka tabilé

nirame ju alué 'la a'ká ra'íchali.
A'chigóriga ju alué rió napurigá
nílige alué oká rió sujkurúgame 'ya
mochígame, alué napu sairúgame
neraga mochílige Moisesi 'yuga.
Alué ralámuli bilé Janesi anilime
nile, 'lige bilé Jabresi anilime nile.*
9 Alué ralámuli cha nokame ka
tabilé we'ká gompaniérotamala.
Suwábaga ralámuli machimela
alué ralámuli tabilé 'la 'nátame ko,
a'chigóriga napurigá alué oká rió
Ejipto mochígame.

10 Mueka asíriga 'la machíguru
alieti benírame ko ne, 'lige chu'sime
ko ne, 'lige tachiri gite beniri
ne. Mué 'la machilke ne 'we 'la
oyérame ko Onorúgame. Abiena
machí mué ne tabilé 'me ayome
ko ralámuli 'yuga. 'Lige 'we
galeme ko ne ralámuli. 'Lige
aminami abiena machí mué ne 'we
anáchame ko rekó rasíriga etuíme
ke. 11 Asíriga najátilime kéturu
ne alué chátiri ralámulite, 'lige
alekeri asíriga resí nilia ajtíkuru
ne. Mué 'we 'la machilke alarigá
etélirigo ne alé Antiokía anilichi
we'ká riógichi, 'lige alé Ikonio
anilichi we'ká riógichi, 'lige alé
Lístrasi anilichi we'ká riógichi.
Ye lakiná we'ká riógichi asíriga
anacha ne resí níliga eyéniga,
'lige wa'lula Onorúgame 'we gu'iri
ne'chí napurigá ne 'la ma'chínamala
resí níliga eyénachi. 12 'La bijchiá
ju, suwábaga napu ekí 'la Esukristo
oyériga ejperénilime ka asíriga
najátawili ju alué chátiri ralámulite.
13 Alué chátiri 'yégame ralámulika
aminacho we'ká e'karúgame chátiri
nochámala. 'Ma 'yégamala, pe a'bopi
'yegámala alué ralámuli.

14 Nobi mué Timotéoka,
tabiléchigo a'réwagó Onorúgame
ra'ichálila napu mué benílige.
Mueka 'ma machíguru 'la bi-
jchiá ko alué ra'íchali. Mueka
asíriga 'la machíguru ralámuli
alué napu nokale mué beníria.
15 Mueka asíriga u'tá ka benílekuru
Onorúgame ra'ichálila. Ye ra'íchalika
'we nejkúrimala machiachi churigá
ma'chínawa alé resiti bowechi.
Alué ra'íchali ruwime ju alué
Esukristo napu Onorúgamete
julárigame nílige 'pa rewagáchika,
alué buinámala ramué alé
resítirichi. Alué oyérilime júkuru.
16 Suwábaga ye ra'íchali, Onorúgame
'sílekuru náwala napurigá ralámuli
beníriwa. 'We 'la ju napurigá
rejcholi ruyewa ralámuli napu'lige
tabilé a'lá 'nátachi, napurigá ku 'la
na'támala. 'Lige aminami gu'íriwa
machiachi 'we 'la ko 'la tabilé cha
nokame nírigichi. 17 Ye ra'íchalika
regá júkuru napurigá bilé rió
Onorúgame oyérame 'we 'la 'nátaga
asimela 'la sébali olagá, napurigá
'la Onorúgame oyériga asimela.

4

Jena ruwimela Páulo ruwílligo nabí 'we 'la 'nata mochílime ko beníria Onorúgame ra'ichálila

1 Onorúgame 'wéchigo 'la e'negá
ajtigame 'lige Esukristo abechigó.
Alué 'símala ralámuli gustisia olá
alué napu ajagá mochí jipe 'lige
alué napu 'ma suwile. 'Lige
Esukristo ku jena nawámala, 'lige
Wa'lula nímala alué Esukristo
jena suwábaga ralámuli nuleme.
2 Alekeri 'we 'la anigá ajchámala ne
mué napurigá 'we 'la ruyémala mué
alué ralámuli Onorúgame ra'ichálila
oyérame. 'La ruyéwaká alué
ralámuli rekó sairúgame neraga
mochige alué ra'íchali Onorúgame
ra'ichálila. Ruyéwaká napu'lige
ruyénili mué 'lige napu'lige tabilé
ruyénili mué. 'La ruilime júkuru
rejcholi alué ralámuli napurigá
ku 'la na'támala. 'Lige aminami

* **3:8** Siné kachi alué oká rió sujkurúgame karáeturu alé Ejipto mochígame 'we 'ya rawé, alué napu Moisesi saega mochílige. Jaré ralámuli aní pe «geriyero» aniame ko Janesi aniáká. 'Lige jaré ralámuli aní pe «sairúgame niraga» aniame ko Jambresi aniáká.

'la ruyewa nawésali napurigá
'la oilárimala ye ra'íchali. 'La
beníriwa, tase guwana rujsúpua
aminabi jawa beníria ye ra'íchali
napu'lige alué ralámuli tabilé
námachi ye ra'íchali. 3 Abé i'libeko
we'ká ralámuli tabilé gepúmala
ye ra'íchali, ye ra'íchali napu 'we
nejkúrime ju napurigá 'la sébali
ralámuli niwa. 'Lige ralámulika
asíriga we'ká benírime napubúmala,
'lige alué we'ká benírime 'we 'la
korimela napurigá nochámala
ralámuli napuchíbiriga nokinali
a'boi, tabilé chérigá korimela
rekó cha nokame ke. Ye chátiri
ra'íchali gepúnili alué cha nokame
ralámuli. 4 'Ma pecha gepúniligó
alué 'la bijchiá ra'íchali. Pe eligá
alué tabilé 'la 'nátalicho 'nátiga
nokísimala. 5 Nobi mué Timotéoka,
'wéchigo 'la na'táwagó suwábaga
napu ekí 'la a'ká 'nátalicho, 'la
anachawa alué resí nílilime, 'we
'la anewa alué ralámuli tabilé
Onorúgame oyérame. 'La semáriga
sébili oláwaguru suwábaga napu
Onorúgame benírale mué.

6 Alué napu ne nocha ajtí jipe
Onorúgame nochálila, alueka pe
jípecho nímala.* 'Ma sébali ajtí
ne Onorúgame 'yuga bejtélimia
'pa rewagachi. 'Ma amulí seba
raweli napu'lige mukumeli ju
ne. 7 Neka 'ma 'la nóchakuru
napu ne nulérige. 'Ma 'la sébali
olaka ne, tabilé guwana wijchigá.†
8 Jípeko alué métigame buwémala
ke ne alué semati gorona anilime,
napu semati raweli aniame ju
napu Onorúgame 'yame ju alué
'la nóchame ralámuli. Onorúgame
júkuru bi'neli neyúriga Wa'lula.
Alué júkuru asíriga 'la sébali
gastigárime ralámuli, alueka asíriga
'la semátiri nejímala a'kinana
napu'lige raweli seba. Pecha
necho júkó alué meme, suwábaga
ralámuli narémili júkuru napu ekí
'we najkime napurigá Onorúgame
jena wijchimoba nawámala, alué
napu 'we néléme ju Onorúgame
(Esukristo).

9 'We jigasa 'la képá napurigá
yati sebawa jena napu ajtí ne.
10 Alué Rémasi anilime rió 'we
galele alué tabilé Onorúgame 'yuga
'nátame ralámuli. Alekeri 'ma
a'rele ne'chí, 'lige 'ma simile alé
wa'lú we'ká riógichi Tesalónika
anilichi. Alué rió Kresente anilime
'we 'la rió ju, eligá pe simile
alé wa'lú gawí bo'ígichi we'kaná
riógachi Galasia anilichi. 'Lige
Títoka 'ma simílechigo wa'lú gawí
bo'ígichi we'kaná riógachi Ralmasia
anilichi. 11 Pe Lukasi 'la jena
ajtíkuru ne'chí 'yuga. Marko
'yáwagó, 'lige yati 'yuga nawáwaká.
Alueka 'la nejkúrime kéturu ye
nóchali, 'lige uchéchigo nejkúrimala
jena. 12 Bilé rió júlaturu ne alé
Ebeso anilichi we'ká riógachi, Tichi
anilime rió. 13 Napu'lige mué
Timoteo ku jeka nawá, gemá
a'páwaká. Alé Tróasi anilichi
we'ká riógichi a'rigéturu ne Karpo
anilime rió bejtélachi. 'Lige abiena
a'páwaká alué baká we'lí gapílame
osirúgime kabítigame, 'lige alué osilí
wi'chíparachi osirúgime kabítigame.
Ye wi'chípara kabítigame abé rajpé
resí la ne.‡

14 Alué Alejantro napu jiero
me'choga nóchame ju, asíriga resí
olá ne'chí. Onorúgameka 'we
'la machí tabilé sébali oláligo.
Onorúgame gastigárimala pecha
sébali oláligo. 15 'La 'we 'nátiga
asiboa mué, asíriga cha'sime ju
alué rió. Alueka cha sairuga
neraga ra'íchame níligame alué
ra'íchali napu ramué benírilia.

16 Napu'lige ne o'torú gustisia

* **4:6** Yolí ra'íchaga aní: «Seré ofrecido en sacrificio.» † **4:7** Yolí ra'íchaga aní: «He peleado la buena batalla, he llegado al término de la carrera, he mantenido la fe.›› ‡ **4:13** Siné kachi alué osirúgime kabítigame wa'lú ra'íchame ra'íchali gatélime nile, siné kachi alué Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame ra'íchame nile, uché jaré ra'íchali abiena.

olamia pe kulí siné, tabilé 'wesi
mochígeturu ne gompaniérola,
suwábaga asíriga majawá ne'chí
'yuga simíbiga. Neka abirigá 'la
niraga etiá alué ralámuli napu
a'rele ne'chí, 'lige abiena najkí
ne napurigá Onorúgame 'we 'la
niraga etémala alué ralámuli. 17 Pe
Onorúgamecho rejpí ne'chí 'yuga
'lige a'walí 'ya ne'chí napurigá
Onorúgame ra'ichálila beníriwa
napurigá gepúmala alué ralámuli
napu tabilé jurío ju. Alué Remónisi
'ma amulí cha'piéturu ne'chí,§ nobi
Onorúgameka 'wéchigo nejkúrikó
napurigá ne 'la ku ma'chínamala
alé resítirichi. 18 Alué Wa'lula
Onorúgame 'símala ma'chí pa
ne'chí suwábaga resítiri bowechi,
'lige Onorúgame 'pa rewagachi
o'tomela ne'chí, alé napu nulame
ju bo'né Onorúgame. Asíriga 'la
ju Onorúgame 'la niraga etelia
ralámuli níriga. Alarigá ju.

19 'We repori ne alué Prisila
anilime mukí 'lige aminami alué
rió Akila abiena náwala ne reporali.
'Lige alué Onesípora 'yula 'lige
'kúchila abiénachigó repori ne.
20 Alué rió Erasto alé Korinto
anilichi we'ká riógichi rejpile.
'Lige alué Tró pimo anilime Mileto
anilichi we'ká riógichi a'réturu ne
'we nayume. 21 Mué Timoteo, 'we
jigaga napurigá sebawa jena ta'chó
romó kachi. 'We náola reporali
ye ralámuli Eúbulo, 'lige Purente
abiena, 'lige Lino abiena, 'lige alué
rió Kláurio abiena, we'ká aminá
uché jaré napu ekí Onorúgame
oyérame ju.

22 Semáriga gu'írisa 'la képá
Wa'lula Esukristo napurigá 'la
a'wágame sulégame nímala mué.
Abiénachigó gu'írisa 'la képá
Onorúgame suwábaga alué ralámuli
napu ekí mochí alé mué 'yuga.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

§ **4:17** Yolí ra'íchaga, «me sacó de la boca del león».

Ye Ju Alué Apeli Napu Páulo Osele Alué Tito

Kuira mué Tito.
1 Ne Páulo osá ye apeli. Neka
Onorúgame 'yuga nóchame kame.
Esukristo 'yáturu ne'chí nóchali
napurigá ralámuli nuleme nímala
ne 'lige benírame. Onorúgameka
'we 'ya bo'né wanápuligame jaré
ralámuli napurigá oyéramala
Onorúgame. Abiena beniri ne alué
bijchiá Onorúgame nila ra'íchali na-
purigá 'la semáriga ejperélamala na-
purigá najkí Onorúgame. 2 Alarigá
beniri ne, ne 'we 'la machí
napu'lige Onorúgame bayechi ra-
mué napurigá oyérimala, napurigá
'la senibí rawé Onorúgame 'yuga
mochiwa napu'lige suwisuga.
Ta'chó newá ye gawí, alarigá
'nátalekuru Onorúgame rewa-
gachi mochiga asinálile ra-
mué alué 'yuga. Onorúgameka
tabilé siné 'yégame júkuru.
3 Napu'lige raweli sebasa na-
purigá ralámuli námamala alué
ra'íchali, Onorúgamete nulérituru
ne'chí napurigá benírimala ne alué
ra'íchali. Onorúgameka buyáname
júkuru ramué resítiri raweli o'kame
nírigichi 'lige a'kabámana jáwame
júkuru ramué. 4 Osé ne ye apeli mué
Tito. Mueka 'we 'la bijchígituru
alué ra'íchali napu ne ruyé mué.
Ne 'lige mué bi'lepi 'nátili 'nátame
niru. Alekeri 'la narémala mueka
semati raweli napu Onorúgame
nejímala, tabilé we'ká 'nata asiboa
mué. Onorúgame ju ramué O'nola
'lige Kristo Esusi a'kabámana
jáwame júkuru ramué. Alué júkuru
alué semati raweli nejime jena
wijchimoba.

Jena ruwimela Páulo nuléligo Tito napurigá alué Tito mochiámala alué e'wélala
5 Neka a'réturu mué alé Kreta
anilichi, napu wa'lú gawí ilí wa'lú
ba'wichí nasipa,* napurigá 'la
gu'írimala ralámuli Onorúgame
oyérame. Neka nuligéturu na-
purigá mochiámala jaré e'wélala
nulame a'pílipi we'ká riógichi
napu mochí ralámuli Onorúgame
oyérame. 6 Bilé rió wa'lula 'la
bi'ígame alawégame nímili júkuru
tabilé che'sika eyéname, pe bi'lepi
mukí 'yúgame nímili júkuru tabilé
we'ká, 'lige 'kúchila yábechigó 'la
Onorúgame oyérame nímili júkuru,
alueka ta'wesi ralámuli chélagá
etémala pecha cha nokogá járome
ka, 'we 'la bi'ígame alawégame
ralámuli nímili júkuru. 7 Bilé rió
Onorúgamete 'yárigame nóchali,
'la kilí rió nímili júkuru, tabilé
oparúgame, pee bajime, tabilé
nejkome, pecha mélime ka la'sika
enalia, pecha 'la júkó la'simía.
Pecha nulá Onorúgame la'simime.
8 Onorúgameka nuláguru napurigá
'la gu'íriwa ralámuli galírale jsichi
napurigá eliwa napurigá alé
che'lebámala, ala'simía ka 'we 'la
júkuru. 'La kilí 'nátame rió niraga
'we 'la júchigó 'la sébali olame rió
níriga, 'la niraga etelia uché jaré
ralámuli Onorúgame oyérame. 9 Bilé
rió wa'lula 'we 'la sébali olame
júkuru alué 'la bijchiá 'la ra'íchali
napu benile, 'la uché jaré benírimili
júkuru alué a'lala ra'íchali, 'lige
abiena ku gu'linámili ju alué se'nú
bowé o'kame.
10 We'ká mochíguru alué tabilé
e'wame, pe ra'icha mochime júkuru
pe nejkumega. Jaré ralámuli 'we
nulame ju napurigá si'kirémala
pe'tá isila wi'chila guwala, regá
mayega: «Alarigá ka 'la Onorúgame
oyérame niwa ramué.» 11 Alué
ralámuli 'we nejkumeme ju. Alué
ralámulika sulílime júkuru napurigá
ta nejkumea mochímala. Pe enomí
koruka anime ju alué ralámuli, pe

* **1:5** Yolí ra'íchagaká «isla» anilime ju.

ralámuli najsibuga anime ju alué
ralámuli 'ma o'nola 'ma 'kúchila
'yúriga, 'ma suwábaga rijimálatiri,
alué najsibuga anime ju.
12 Bilé rió Kreta ajtígame
napu ruwime ju napu anele
Onorúgame, aníguru: «Ralámuli
Kreta mochígame 'we 'yégame ju,
'lige 'we jobátigame ju, 'lige 'we
go'yechi ju.» 13 Alué rioka 'la
bijchiá anile. Alekeri 'we a'wágame
anewa aleké ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá 'la o'wé inámala
Onorúgame oyerisia, 14 'lige na-
purigá tabilé e'wémala alué 'yégali
ra'íchaga e'yéname ralámuli jurío.
15 Ralámuli 'la bi'ígame alawégame
Onorúgame gite 'nátame ju
suwábaga 'la suériga. Ralámuli
tabilé bi'ígame alawégame, alueka
'we resítiri 'nátame ju. Tabilé siné
'la 'nátame ju. Tabilé siné che
nokame kólálike a'boika. Alueka
tabilé ne níligo a'boika alanokae
e'yene. 16 A'boika 'we 'la oyérame
korime ju Onorúgame, 'láchigo
ma'chígime néréko tabilé nirame
ko. 'We cha nokame júkuru napu
tabilé galé Onorúgame, 'we i'nílame
ju 'lige tabilé nirame ju. Alueka
tajsiné a'ká ralámuli nímala.

2

Jena ruwimela Páulo nuléligo alué Tito napurigá 'we 'la rejcholi benírimala ralámuli

1 Mué Tito, 'la Onorúgame oyériga
beníriwa alué ralámuli. 2 Beníriwa
alué o'chérame rió napurigá 'la
kilí ralámuli nímala, 'lige 'la na-
purigá 'la nirálime nímala suwábaga
ralámulite, 'lige napurigá 'la sébali
ralámuli nímala, 'la sébali olame
'lige 'la bijchígame, 'la na'temame,
'lige tabilé chéláme rekó 'we
chibi anilía. 3 Abiena a'chigóriga
alué o'chibérigame umugí, 'we
'la beníriwa napurigá abichilubi
'la 'we 'la oyéramala Onorúgame,
napurigá tabilé ne'ochámala
ralámuli, 'lige napurigá tabilé
rekuka bajímala. 4 'We 'la rejcholi
ruyewa alué umugí o'chibérigame
napurigá ruyémala rejcholi alué
pe kulí newíkame napurigá 'la
niraga etémala a'boi 'yula 'lige a'boi
'kúchila, 5 napurigá 'la sébali olame
umugí nímala, tabilé ichúrimi
eyéname, 'la repume bo'né be-
jtélachi 'lige napurigá 'la gu'írame
nímala uché jaré ralámuli, 'lige
'la napurigá 'la e'wémala a'boi
'yula. Alarigá ka ta'wesi gawélimala
Onorúgame nila ra'íchali.
6 Abiénachigó ra'íchawaguru mué
Tito alué ejtemali napurigá 'la
a'wágame alawégame nímala, 'la
sébali olame ejtemali. 7 Mué bo'né
Tito 'we 'la sébali olame niwa
napurigá 'la niraga etewa mué
alué ejtemálite. Napu'lige beniria
'la kilí ruyéwaguru 'la na'temaka,
tabilé 'yégiga, 8 alarigaka ta'wesi
nemímala, alarigaka 'la chijúniga
na'támala'é. 'Liko 'la tabilé
gawélimala ramué.
9 'We 'la ruyéwaguru alué tabilé
najtétiga nocháriline* napurigá
'la e'wámala nulalía batrónite,
napurigá 'la a'ká ralámuli nímala,
tabilé nejeme nulilía, 10 'la yati
e'wame napurigá tabilé chigoga
e'yénamala, napurigá 'we 'la nirame
nímala. Alué nóchame etega alué
uché jaré ralámuli animela 'la
suétiri ko alué ra'íchali Onorúgame
nila, alué Onorúgame ramué
a'kabámana jáwame.
11 'Ma sébakurubá Onorúgame
a'walila ramué a'kabámana
jawamia. Suwábaga ralámuli
machíguru 'ma sébago. 12 Ye
a'walika ramué beníame júkuru
napurigá tabilé oyérawa chátiri
bowé 'lige aminami tabilé tábiri
oyériwa uché jaré ralámuli tabilé
'la 'nátame. Abé 'la júkuru 'we
'la 'nátaga mochíriga napurigá
najkí Onorúgame jena wijchi-

* **2:9** E'nesi glosario «esclavo».

moba. 13 Alarigá na'táwaliké
ta'chó ku nawachi Esukristo,
alué napu júpá ramué O'nola
napu ramué 'la a'kabámana
jáwame ju. 14 Alué bo'nepi
mukule ramué na'temaka, ramué
bo'nepi a'kabámana jawániliga 'lige
bi'éniliga ramué alawala napurigá
'la Onorúgame 'kúchila niwa ra-
mué 'we rejchirúgame napurigá
'la nochawa ramué napu bo'né
Esukristo nulá.
15 Suwábaga ye ra'íchali beníriwa
uché jaré ralámuli, oiláriwa alué
ralámuli Onorúgame oyérilichi 'lige
tabilé 'la sébali oláká ne'óchiga
ruyewa. Tabilé chéláwa rekó jaré
chibi anié, rekó gawéliga e'yene,
abichilubi 'we iwériwa Onorúgame
nila ra'íchali beniria ralámuli.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nokimeli ko ralámuli Onorúgame oyérame

1 Mué Tito, uché ruyéwaguru alué
Onorúgame oyérame napurigá 'la
e'wímala alué gobierno napurigá
nulá, 'lige napurigá nulá e'sélikame,
'we 'la ruyewa napurigá 'la bi'lepi
'nátili 'nátaga e'yénamala, napurigá
'we 'la rejchirúgame nímala 'we
'la nóchali nígame nímala. 2 'Lige
anéwaguru napurigá tabilé che
anigá járomala chejaré ralámuli
olagá, napurigá 'la kilí ralámuli
nímala, 'la gu'íriwa uché jaré
ralámuli tabilé che anigá, ta'mé 'we
rióliga ilírowa tabilé gawéliga uché
jaré ralámuli.
3 Napu'lige ramué tabilé 'cho
oyeria Onorúgame, tabilé inámame
nile Onorúgame nila ra'íchali, tabilé
e'weme Onorúgame. Pe chibi
nokogá e'yéname nírige, tabilé
'la 'nátaga. 'We resítiri raweli
oyérame nírige ramué 'yako. 'We
cha nokame nírige ramué, na-
suliga e'yéname nírige bilé nóchali,
bujéniliga uché bilé rió nila nóchali.
Aminami tabilé eténilime nírige
ralámuli. 4 Onorúgameka 'we
galele ramué, alekeri buinálirukuru
ramué resiti bowé o'kame nírigichi.
5 Alarigá 'sílekuru napugiti 'we
na'temáligame ramué. Ramueka
'we resí nokogá e'yéname nírigime,
Onorúgameka abirigáchigo 'la
e'kálekó. Onorúgameka 'ma
bujélekuru alué chátiri 'nátili. 'Ma
'la e'kale ramué. Onorúgame
Alawala 'sílikuru ramué alawala
bi'wea. 6 Onorúgameka Esukristo
júlale napurigá nejímala ye
Onorúgame Alawala. Alué ramué
alawala bi'wele resítiri alawégame
nírigichi. Alarigaka tabilé cho-
jkila nírukuru ramué napurigá
Onorúgame ramué gastigárimala
uché siné rawé, 7 'liko 'la nabí
Onorúgame 'yuga mochíwaleké.
Alarigá buwea mochiru.
8 Ye ra'íchalika 'we bijchiá ju.
Najkí ne napurigá mué Tito 'we
e'wérili benírimala ye ra'íchali
alué ralámuli Onorúgame oyérame
napurigá alué ralámuli 'la sébali
olame nímala napurigá Onorúgame
nulá. Ye ra'íchali 'we 'la júkuru, 'lige
ye ra'íchali akigá ralámuli ku 'la
na'támala. 9 Tabilé chujkíriwa alemi
alué ralámuli 'yuga napu'lige alué
ralámuli bochí anichi 'we machime
kóriká chieri níliga alué ralámuli 'ya
ejperégame, 'lige aminami tabilé
chujkíriwa alemi alué ralámuli
'yuga napu'lige alué ralámuli bochí
anichi 'we machime kóriká alué
Moisesi nulalila. Pe a'bopi na'áuka
mochime ju. Alarigaka tabilé 'la ju,
pe a'bopi na'áuka mochíriga.
10 Bilé rió Onorúgame oyérame
'ma ne'ochasa uché jaré ralámuli
Onorúgame oyérame peka che
nokachi, 'liko alué rió 'yuga
ra'icháwaguru siné, osá kómá, 'lige
tabilé e'wásaká 'liko 'ma se'wí
juláwaguru. 11 Alué rioka 'ma
se'nú 'nátili cha'pígame nímime,
'la ma'chígame nélélamala alué rió
resitiri 'nátili 'nátame ko.

Jena ruwimela Páulo 'we 'la anéligo chu'símili ko alué Tito

12 Ne juláma la alé 'mi alué
rió Artémasi o Tíkiko. Napu'lige
'ma sebasa alé Gresia 'liko yati
simibóaguru mué alé Nikópoli
anilichi napu ne asimela romó.
13 Abiénachigó gu'íriwaguru abe
alué oká rió napu alemi mo'iba,
Senasi anilime rió ju bilé napu
ra'íchali gateme ju, 'lige uché bilé
rió Apolo anilime ju.* 14 'We 'la
júkuru alué Onorúgame oyérame
ralámuli benisá uché jaré ralámuli
gu'íriga. 'Lige abiena 'we 'la
júkuruchigó benisá alué ingame
ralámuli gu'íriga.

15 Suwábaga napu ekí júpá ne
Páulo gompaniérola reporali nábilia
mué. Abiénachigó reporali nábilia
alué ralámuli Onorúgame oyérame
ramué amígola napu mochí alé
napu ajtí mué. Semáriga gu'írisa 'la
kékuru 'emi Onorúgamete suwábaga
'emi.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

* **3:13** Jaré ralámuli mayé 'ma sébaligo alué oká rió napu ajtile Tito, abiena mayé o'tóligo ye apeli.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Bilimoni

Kuira mué Bilimoni.
1 Ne Páulo 'we repori mué. Neka
jipe jena ajtí galírale bajchá́riga.
Galírale bajcharu ne alué Kristo
Esusi ra'ichálila beníriga eyénachi.
Ye rió Timoteo 'we náolachigó
reporali. Ye rió 'we oyérame ju
alué Kristo Esusi napurigá mué
'lige napurigá ne. Ramueka 'we
ganíliga etuwía mué, mué abiena
alué nóchali nóchame kame napu
nejile Onorúgame. 2 Abiena 'we
repori ne alué mukí Apia anilime,
alué Esukristo oyérame napurigá
ramué. Abiena repori ne alué
rió Arkipo anilime. Alué rió
Arkipo nejkuri alué Onorúgame
nila ra'íchali beniria napurigá
ramué. 'Lige abiena 'we repori
ne alué ralámuli napu jsime ju
alé napu mué Bilimoni bejté
alué Onorúgame nila ra'íchali
benimea. 3 Onorúgame ramué
O'nola 'la gu'írisa 'la képá 'emi, 'lige
abiénachigó alué Wa'lula Esukristo,
napurigá 'la bi'lepi 'nátaga
mochímala 'emi Onorúgamecho,
tabilé we'ká 'nátaga.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we ra'sálagá ajtíligo napugiti Bilimoni 'we galeme ko ralámuli Esukristo oyérame

4 Neka we'sá cheliera 'yame
júturu Onorúgame, Onorúgame 'we
'la gu'írimpá mué. Neka akéturu 'we
'la oyérame ko mué alué Wa'lula Es-
usi ra'ichálila, 'lige 'we 'la galeme ko
mué Esusi, 'lige 'we 'la na'temame
ko mué Esukristo oyérame. Alekeri
cheliera 'ya ne Onorúgame. 5 Jaré
ralámuli aní mué 'we a'lá bijchígime
ko alué Esukristo ra'ichálila.
Abiénachigó aní mué 'we 'la ganíliga
eteme ko suwábaga ralámuli napu
Onorúgame oyérame ju. 6 Neka
tánime ju Onorúgame napurigá
a'walí 'yámala mué napurigá 'la
e'wémala mué Onorúgame nila
ra'íchali. Alarigá ka aminacho 'la
námamala mué chiena 'la ka Kristo
oyérilia. 7 'Lige ne jipe 'we ra'sálagá
ajtí, napugiti mué 'we 'la galeme
kame alué ralámuli Esukristo
oyérame, mué 'we semáriga oilárime
kame alué ralámuli Esukristo
oyérilichi. Alekeri 'we ra'sálagá ajtí
ne.

Jena ruwimela Páulo najkió napurigá Bilimoni na'temaka etémala alué Onésimo

8 Ne 'we a'lá machíguru mué 'we
a'lá rió ko, alekeri ruwimela ne
bilé ra'íchali. Ne nígame júkuru bilé
nóchali napurigá nulémala ralámuli,
alué nóchali napu alué Kristo 'yale
ne'chí, 9 neka tabiléchigo nuléniligó
mué. Neka pe najkí napurigá mué
'we 'la na'temámala alué ralámuli.
Ne Páulo ya'má o'chérame kame,
alekeri 'la niraga etewa ne. Jena
galírale bajchá́riga ajtí ne jipe, pe
alué Esukristo ra'ichálila ruwime
kóriká. 10 Najkí ne napurigá 'la
na'temámala mué Onésimo. Jipe
alué rió Onésimo napurigá ne bo'né
inolá neraga alarigá ju, napugiti
'we a'lá semáriga bijchígame alué
O'nó Onorúgame nila ra'íchali. Ne
ruigéturu alué ra'íchali galírale ba-
jchá́riga asagá.

11 Alué rió nóchale alé mué
bejtélachi 'ma we'ká rawé. 'Lige
ta'mé wa'lú nejkúrile kaka, pecha
Onorúgame oyérame níliga. Jípeko
uché rajpé abé wa'lú nejkúrimala
alué rió mué 'yuga 'lige akiná
abiénachigó. 12 'Lige ne jipe jula
alué rió Onésimo alé napu mué
ajtí. Jipe 'we 'la niraga etewa alué
rió napurigá ne neraga. 13 Neka
machí mué 'we a'lá gu'írimio
ne'chí, alekeri amulí ta'mé jula
ne alué rió Onésimo, alué rió jena
wa'lú nejkúrime nímiligó. 14 Tabilé
nuléniili ne mué. Bo'né 'nátaga

gu'íriwagó ne'chí. 15 'La nílike'é
'másasa. Jípeko 'ma ku seba mué
bejtélachi, jípeko 'la Onorúgame
oyérame júkuru tase napurigá i'bé.
16 Ne 'we a'lá galé alué rió Onésimo.
Mueka jípeko abéchigo rasigá galé
alué rió, mué 'yuga nóchame kame,
'lige Esukristo oyérame kame.
17 Mué Bilimoni ne gompaniérola
ju, alekeri jipe 'we a'lá niraga
etewa alué rió Onésimo napurigá
ne. 18 Alué Onésimo cha 'sile
i'bé. Onésimo wikasáká enomí,
'liko ne Páulo najtétamala alué
enomí mué Bilimoni. 19 Ne
bo'né osá ye ra'íchali. Neka 'la
bijchiá aní 'la najtétimia napu
wiká alué Onésimo. 'We 'la niraga
etewa ne'chí. Neka 'la semáriga
nejkúrituru napu'lige mué resíriká
eyénachi. 20 Ne Páulo 'lige mué
Bilimoni, ramueka okánika niru
alué Esukristo oyérame, alekeri
oilawa napu ne najkí. Oiláriwa
ne'chí Kristo oyérachi.
21 Neka 'la machí 'la sébali olámala
ko mué, 'lige uché rajpé abé a'lá
semáriga olámala mué 'lige, alekeri
osé ne mué.
22 Abiena 'ma 'la gatewa alé mué
bejtélachi napu ne gojchimela alé
sebasa, ne 'la sebásakabá alé mué
bejtélachi. Mué 'we a'lá tániwa
Onorúgame napurigá 'la alarigá
nímala.

23 Ye rió Epáprasi jena ajtí ne
'yuga galírale bajchárigachigó,
alué Esukristo ra'ichálila benírime
kóriká ralámuli. 'Lige alué ye rió
Epáprasi 'we reporali náolachigó.
24 Alué Marko, 'lige Aristarko,
'lige Rémasi, 'lige alué Lukasi 'we
reporali náolachigó. Suwábaga
ye ralámuli abiénachigó nóchame
ju napurigá ne, alué Esukristo
ra'ichálila ruyá.
25 Semáriga gu'írisa 'la képá alué
Wa'lula Esukristo 'emi ralámuli
napu ekí alé ejperégame ju.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osé liru Alué Esukristo Oyé rame Napu Ebreo Ra'í chame Ní lige

Jena ruwimela Esukristo 'we najtékame ko me'tigá alué santo ánjeli
Kuira suwábaga 'emi ralámuli.

1 'We 'ya we'ká bamí alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame we'sá ruyele ramué rijimala* napu anele Onorúgame.†
2 'Lige a'kinana Onorúgame bo'né Inolá júlale napurigá ralámuli benírimala uché bilé nuebo ra'íchali. 'We 'ya, tabilé 'cho sébachi Onorúgame Inolá jena wijchimoba ta'chó i'tégichi gawí, Onorúgame nulele bo'né Inolá napurigá newámala gawí 'lige rewagátiri pe bo'né 'nátaga. 'Liko 'ma suwábaga bo'né nila ju, napu ekí nerú jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi. 3 Onorúgame Inolaka wa'lú a'walí nígame ju Onorúgame a'walila, 'lige a'chigóriga napurigá Onorúgame alarigá nulame ju. Alué a'walila gite nabí repuka ajtí suwábaga tábiri. Napu'lige jena wijchimoba sebasa, alueka mukúlekuru napurigá ralámuli 'ma a'rémala chátiri 'nátili. 'Lige napu'lige 'ma sébali olasa, 'ma ku 'pa rewagachi simile Wa'lula Onorúgame si asimea wajtoná napu ajtí Onorúgame napurigá nulámala.
4 'La nérékuru Onorúgame Inolá abé najtékame ko me'tigá alué santo ánjeli. Onorúgame Inolaka abé najtékame nóchali nígame ju.
5 Onorúgameka tabilé siné che anele bilé santo ánjeli regá:
Mué ne Inolá júkuru.
Jípeko ne mué O'nola júkuru.
Ye ra'íchali anele Onorúgame bo'né Inolá. Abiena regá anele Onorúgame:
Neka ju alué O'nola,
'lige alué ne Inolá ju.‡
Onorúgameka tabilé siné alarigá anele bilé santo ánjeli.
6 Abiena napu'lige Onorúgame júlale bo'né Inolá jena gawichí, regá anile:
Neka najkíguru napurigá suwábaga alué santo ánjeli
'la niraga etémala ne Inolá, 'lige napurigá animela:
«Wa'lú a'walí nígame ju 'lige 'we najtékame ju.»
7 Aminami Onorúgame regá anile alué santo ánjeli olagá:
Napurigá bilé eká 'lige na'í alarigá ju alué santo ánjeli,
alueka Onorúgame gu'írame ju.
8 Aminami Onorúgame regá anile bo'né Inolá olagá:
Mué Onorúgame ne Inolá, mueka senibí nulámili júkuru.
'We a'lá semáriga nulámili júkuru 'we a'lá sébali.
Tabilé siné suwibámala alué nulalí.
9 Mueka nabí 'la 'nátaga ilírome júkuru
napurigá ralámuli
'we a'lá semáriga na'támala Onorúgame 'yuga,
'lige mueka ayónime júkuru alué ralámuli
alué tabilé Onorúgame oyérame 'yuga,
alekeri ne Onorúgame mué O'nola
'we a'lá nóchali 'ya ne mué
asíriga najtékame me'tigá alué mué gompaniérola.
Mueka asíriga ra'sálagá asimela alué nóchali niga.§
10 Onorúgame abiena regá anele bo'né Inolá:
'We 'yasi mué júkuru nulame,

* **1:1** E'nesi glosario «ancestor». † **1:1** Yolí ra'íchaga «profeta» anilime nile alué ralámuli. ‡ **1:5** E'nesi Salmos 2:7. § **1:9** Yolí ra'íchaga ka «untado con el aciete de alegría». E'nesi Salmos 45:6-7.

mué 'sílekuru gawí newá 'lige
rewagátiri pe bo'né 'nátaga.
11 'Lige abé i'libeko tabilé i'télamala
ye gawí nibilé rewagátiri,
'ma suwibámala suwábaga, mueka
abisibi asimela.
Alué gawika pe o'chéraga
suwibámili júkuru
'lige alué rewagátiri a'chigóriga,
napurigá o'pacha iwime ju
o'chéraga
alarigá i'kimela.
12 Mueka pe ro'minámala ye gawí
'lige rewagá abiénachigó,
pe alarigá olámala mué,
napurigá nokame ju ralámuli
napu'lige 'ma tabilé gemanálasaká
alué gemate,
a'maná ajchame kárigó ro'míniga.
Mueka se'wí ajchámala napurigá
nokame ju ralámuli.
O'pacha bujisá se'nú o'pachátime
ju
a'maná ajchame kárigó,
alarigá olámala mué ye gawí 'lige
rewagá.
Mueka peba alarigá rejpímili júkuru
'lige senibí bejtega asimeli júkuru
mué.
Alarigá anele Onorúgame bo'né In-
olá.*
13 Onorúgameka tajsiné che anele
bilé santo ánjeli ye ra'íchali:
Jena asibóká ne'chí 'yuga wajtoná
napu ne ajtí
napurigá wa'lula neraga napusí ne
ro'aba mué saíla.†
14 Alué santo ánjelika pe napurigá
bilé alawá niraga ju 'mimi julálime
ju ralámuli gu'íriniliga, alué ralámuli
napu Onorúgame buinámala alé
resítiri bowechi.

2

Jena ruwimela 'we a'lá 'nátaga akiame ko Esusi ra'icháli

1 'Liko alué Onorúgame Inolá
abé najtékame nóchali nígame ju
me'tigá alué santo ánjeli, 'liko
'we a'lá beniame júkuru napu
benirú napurigá tabilé siné a'rewa
beniá, napurigá tabilé we'kuawa
i'kilimi, aminabi benísiwa. 2 Jaré
ralámuli 'la e'wálekuru alué nulalí
napu Onorúgame júlale o'tóriga
alué santo ánjeli napurigá 'yámala
alué Moisesi, 'lige jaré ralámuli
sairúgame neraga mochílekuru,
alueka wa'lú gastigo narele. Alué
Esukristo nulalila abé a'wágame
ju 'lige abé najtékame. 3 Tabilé
e'wásigaká alué nulalí Esukristo
nulalila, 'liko ramué abéchigo wa'lú
gastigo narépua. Alué ralámuli
napu akele Esusi ra'íchachi, alueka
ramué ruyele. 4 Onorúgameka
asíriga i'kirú 'sile napu ta'wesi rió
gayéname ju la'siá, pe machíriniliga
'sile ye rejcholi 'we a'lá ko.
'Lige Onorúgame abiena júlale
bo'né alawala napurigá ralámuli
gu'írimala napurigá alué ralámuli
'we 'la sébali olámala napurigá
bo'né Onorúgame najkí.
5 Onorúgameka tabilé júlale alué
santo ánjeli jena wijchimoba na-
purigá jena nulame nímala. Iligá
júlale bo'né Inolá. 6 Regá anime
osáliru 'we 'ya:
Sineko napurigá bilé rió neraga
newale alué bo'né Inolá,
'lige ramueka ta'mé a'wágame niru
peka
napurigá alué santo ánjeli.
7 Pe u'kabi bamí e'yénale jena wi-
jchimoba,
ta'mé a'wágame nile, peka na-
purigá alué santo ánjeli.
A'kinana Onorúgame wa'lú a'walí
'yale bo'né Inolá
'we 'la niraga,
8 'lige ajchale Wa'lula neraga
napurigá bochígimi nulámala jena
wijchimoba.
Jípeko tabilé nulanti káréke'é alué
rió jena wijchimoba napurigá
Onorúgame najkílege, 9 uché siné
ku suwábaga se'winániriga nímala.

* **1:12** E'nesi Salmos 102:25-27. † **1:13** E'nesi Salmos 110:1.

Napu'lige jena wijchimoba eyena
ta'mé a'walí nígame nile peka
napurigá alué santo ánjeli. Nobi
jípeko bi'neli neyúriga wa'lú a'walí
nígame júkó napugiti mukúligame
'lige ku ajániligame uchéchigo siné
ramué gu'írimia. Onorúgame 'yale
alué a'walí bo'né 'nátaga.
10 Onorúgameka najkí napurigá
we'ká rió 'we a'lá sébali olame
nímala napurigá bo'né, alekeri
a'rele napurigá Esukristo 'we resí
ikimela, napurigá 'la sébali olame
nímala. Alué Esukristo 'we a'lá
benile churigá nírigo ramué, 'lige
alarigá 'la gainámala ramué gu'iria,
'lige ramué 'we a'lá gainawa
oyeria napu bo'né Esukristo
nulá. Alueka bajchá 'we 'la sébali
olálekuru, alekeri jípeko ramué
gu'iria ajtíkuru. 11 Esukrístoka
gatélekuru napurigá ralámuli a'lá
sébali olámala napurigá Onorúgame
najkí. Alué ralámuli napu nochánili
napurigá Onorúgame najkí, alueka
'ma bi'lepi o'nógame nímala, alueka
Onorúgame 'kúchila nímala. Alekeri
Esusi tabilé chijúname ju ra'íchaga
alué oyérame 'yuga napurigá bo'né
bonila niraga 'lige napurigá bo'né
waílatiri. 12 Esúsika regá anile:

Ne ruyémala ne bonila 'lige
ne waílatiri churigá ko
Onorúgame,
napu'lige napuísiga Onorúgame
nila ra'íchali benimea,
neka 'la wikarámala Onorúgame.

13 Abiena anile:

Neka Onorúgame lisensia 'yámala
napurigá ne'chí nulémala.

'Lige abiena anile:

Onorúgameka jaré ralámuli 'yáturu
ne'chí napurigá repúmala ne
alué ralámuli.
'Lige jipe alué ralámuli jena
mochíkuru ne 'yuga.

14 Onorúgame 'kúchilaka 'we resí
nílime júkuru, alekeri Esukrístoka
ralámuli gayénalekuru resí ikináliga
alué ralámuli 'yuga. Napu'lige
mukusá Esukristo 'lige ku ajánasa,
'ma umérale Remónisi. Remónisi
'ma tabilé nígame nile a'walí
napurigá ralámuli me'limela.
15 Napu'lige Esukristo 'ma ku
ajánasa, ralámulika 'ma tabilé
majale suwiyá. 'Ma machile
Esukristo 'ma uméríligo alué
Remónisi. 16 Esukrístoka pecha
alarigá gu'írame júkó alué we'ká
santo ánjeli, Esukrístoka ralámuli
gu'írame júkuru alué napu 'we a'lá
ganíliga mochime ju Onorúgame
'yuga napurigá nílige Abraámi
napu nílige ramué rijimala,
alué Abraámi napu asíriga 'ya
bejtégame nile. 17 Esukrístoka
a'chigóriga 'símili nílekuru napurigá
ralámuli, napurigá Esukristo 'la
námamala chiena resí nilia mochiga
alué ralámuli, 'lige napurigá
'la na'temámala aminami alué
ralámuli napurigá balé wa'lula ner-
aga. Alarigá 'we a'lá gayénale sébali
olá alué nóchali Onorúgame tánilime
napurigá Onorúgame 'la gu'írimala
ralámuli. Alarigá bujélekuru chátiri
'nátili. Alué chátiri 'nátili tabilé
a'reme ju ralámuli napurigá alué
ralámuli simámala Onorúgame
ajtígichi. 18 Esukrístoka 'we resí ikile
napurigá ramué. Remónisi 'we
nawime nile chátiri 'nátili 'yániliga
alué Esukristo, pe iligá alueka
tabilé siné umubáluru chátiri
'nátili na'taria, alueka bi'neli
neyúralekuru. Alekeri Esukristo 'la
gu'írame ju ramué.

3

*Jena ruwimela Esukristo abé na-
jtékame ko me'tigá Moisesi*

1 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, napu 'we a'lá
sébali olame ralámuli ju napurigá
nulá Onorúgame, Onorúgame júlale
Esusi napurigá ramué nuleme
nímala. Abiénachigó júkuru wa'lula
balé neraga Onorúgame tánime
ramué na'temaka. Alekeri 'we 'la
na'tawa 'emi Esusi 'yuga alué napu
benírime ju ramué. 2 Esúsika nabí

'la sébali e'wale napurigá nulele
Onorúgame. Alarigá nile napurigá
Moisesi, Moisesi 'we a'lá e'wale na-
purigá nulele Onorúgame napurigá
repúmala ralámuli Onorúgame
oyérame. 3 Ramueka pe napurigá
bilé galí nírukuru. Esusi newame
júkuru alué galí. Alué galika ramué
nírukuru. Alué bo'né bayékuru
ramué napurigá 'la sébali olawa
napurigá bo'né najkí. Moisesi
pe nóchame nile. Esusi júkuru
'la bijchiá nulame. Alekeri 'la
nirálime júkuru me'tigá Moisesi.
4 Bilé rió bilé galí newame júkuru,
nobi Onorúgameka 'sile suwábaga
newá. 5 Moisésika 'la sébali olale
ralámuli repua napurigá bilé
nóchame niraga. Alueka anele
ralámuli napu Onorúgame anele
churigá nímili nílige nujubá rawé.
6 Nobi Krístoka napurigá inolá
niraga, 'we a'lá sébali nulame
ju alé Onorúgame galílachi napu
ramué niru alué galí. Ramueka
Onorúgame oyérame niru tabilé
guwana rusuka tabilé majaga, 'we
a'lá na'tásaká ramué Onorúgame
'yuga mochiwa senibí. Alarigá
ruilí ralámuli, tabilé chijúniga.

7 Alekeri 'emi 'la alarigá
e'wawa napurigá nulá Onorúgame
Alawala. 'Ya we'ká bamí
Onorúgame Alawala bilé rió gu'írile
napurigá osimela, regá anime:

Napu'lige 'emi akisá Onorúgame
ra'íchachi,

8 'la 'we a'lá e'wélime júkuru,

tase alarigá niwa napurigá nílige
'ya ejperégame 'emi rijimala

napu'lige panápuri e'yéname nílige
tabilé riógichimi,

alueka pecha e'wéleko Onorúgame,

'we chátiri 'nátame nílekuru,

tabilé chéláme nílikuru Onorúgame
'yuga na'tálime.

9 Alueka tajsiné ganíliga mochime
nile Onorúgame 'yuga.

Onorúgameka oká liá bamí gu'írile
nobi

alué ralámulika abirigáchigo
sairúgame neraga mochíleko

Onorúgame 'yuga.

Onorúgameka 'we we'lí anáchale.

10 Onorúgameka 'we ayoga asale
alué ralámuli 'yuga,

'lige anele: «Alueka tabilé siné
e'wáguru ne nulalila

'lige aminami tabilé siné námamala
alarigá ko ne.

Alué ralámulika nabí se'nú bowé
cha'pime ju 'we resítiri.»

11 Alekeri Onorúgameka 'we ayoga
a'wágame anéguru regá:

Alué ralámuli tajsiné narémala ne
a'walila

napurigá 'la ganíliga mochímala.

Pe a'bopi a'walílate na'támala.

12 'Emi 'la Onorúgame oyérame,
'we a'lá 'nata mochiwa, tabilé
na'tawa Remónisi na'tálila, 'lige
aminami tabilé sairúgame niwa
Onorúgame 'yuga napu tabilé siné
mukume ju. 13 Iligá abé 'la ju a'bopi
beniá bilé rejcholi nabí rawé.
Alarigá olawa bijí 'la gainalia.
Alarigá nokísiwa 'nalina napurigá
tabilé e'wewa Remónisi na'tálila,
alueka cha 'yégime kame. 14 'La
aminabi oyériga nokísili ka alué
ra'íchali napu benírilige Esukristo,
'liko 'we ganíliga mochiwa ejperega
pe alué Esukrístocho 'yuga 'nátaga.

15 Pe a'chigóriga ju napurigá
osirúgime nile 'ya napu regá anile:

Napu'lige gepulia Onorúgame
ra'ichálila

tase alarigá nokiboa napurigá
nokálige 'ya ejperégame
ralámuli

jami e'yéniga tabilé ralámuli
riógachi, 'we wakígachi.

Alueka Onorúgame saíla gayénale.

16 'Emi 'we 'la machíguru chieri
níligo alué 'ya ejperégame, alué
ralámuli israelita napu Moi-
sesi buyánilige 'ya alé wa'lú
gawí bo'ígichi Ejipto anilichi.
17 Onorúgameka 'we ayoga asale
alué ralámuli 'yuga oká liá bamí.
Alué ralámuli 'we cha nokale 'lige

alé suwile alé 'we wakígachi napu
tabilé 'wesi riógame nile. 18 'Emi 'we
a'lá néláleke 'we a'wágame anéligo
Onorúgame alué ralámuli, alué
ralámuli napu sairúgame neraga
mochile Onorúgame 'yuga. 'Lige
anile: «'Émika tajsiné nílamala
ne a'walila napurigá 'la ganíliga
ejperélamala. Tabilé siné resíbimala
jena wijchimoba 'lige tabilé siné
moinámala rewagachi.» 19 Alueka
pecha siné e'wáliga napurigá anile
Onorúgame, alekeri 'la machirú
tajsiné naréliga a'walí napurigá 'la
ganíliga ejperélamala. Pecha siné
bijchígilime napu anile Onorúgame.

4

Jena ruwimela Esukristo a'walila gite e'yéniwilikó

1 Onorúgame 'la anele alué
'ya ejperégame ralámuli a'walí
naremio alué bo'né a'walila, jipe
pe aba alué júkuru. Alekeri 'we
a'lá 'nata mochiwa napurigá
ye a'walite ejperega mochímala
'emi. A'boi a'walílate mochíriká
pecha 'la ganíliga mochíwagó.
2 Onorúgame nila ra'íchali jipe
nerúgame napu ruyele ramué,
'we a'lá ruwí churigá ka ye
a'walí, a'chigóriga napurigá ruyele
Moisesi alué ralámuli napu alué
'yuga e'yénilige. Alué ralámulika
'we a'lá gepúlekuru nobi tabiléchigo
e'wálekó. 'Liko alué ra'íchalika
tabilé nejkúrime nile. 3 Ramué
'la nareme ka alué Onorúgame
a'walila 'lige aminami 'la e'wame,
'ma tabilé ejperélirukuru ra-
mué a'boi a'walílate, pe iligá
Onorúgame a'walílate ejperégame
niru. Onorúgameka anele ralámuli
napu ekí tabilé bijchígame nile:

Neka 'la anéguru a'wágame ayóniga
alué ralámuli tabilé bijchígame,
tajsiné naremio ne a'walila
napurigá 'la ganíliga
ejperélamala.

Onorúgameka asíriga 'la 'yáligituru
a'walí alué ralámuli 'we 'ya
ejperégame napu'lige napusí
newale alué 'ya bajchá bejtégame
rió. 4-5 'We 'ya osirúgime regá
anime:

Napu'lige Onorúgame gawí newasa
usani rawé kachi,
'lige melénala resíbele.
'Lige Onorúgame anele alué rió
'ma tabilé nochamio bo'né
a'walílate,
pe Onorúgame gu'írimoríle alué
nóchali nochálichi.
Ralámuli napu ekí tabilé bijchígame
ju
Onorúgame 'la gu'írimio,
alué ralámulika tabilé siné narémala
Onorúgame a'walila,
tabilé siné resíbime ju Onorúgame
'yuga 'nata.

6 Jaré ralámuli abé i'libeko
bijchígimala 'lige aminami 'la
narémala ye a'walí. Ralámuli 'we
'ya mochígame, pecha e'wálekó
alué ra'íchali, tabilé narele a'walí.
7 Napurigá anílige Onorúgame 'ya
jipe abiena najtigí. Onorúgame
bajchá anele Moisesi 'lige we'ká
bamí a'kinana Onorúgame anele
alué Moisesi rijimala Rabí anilime:

Jipe napu'lige akiá ne ra'ichálila 'la
'nátaga akiboa,
tase sairúgame neraga mochiwa
napu'lige ne bilé ra'íchali ruwichi.

8 Napu'lige sébilige alué ralámuli is-
raelita alé gawichí Kanani anilichi
napu Onorúgame 'yámorílige na-
purigá ejperélamala, alué wa'lula
nulame napu Josué anilime nile,
alueka tabilé 'yale a'walí na-
purigá 'we a'lá ejperélamala. 'La
ma'chiná nérékuru tabilé 'yáligo
a'walí Onorúgame, anile nujubá
rawé 'yámoríle, a'lige kulí narémili
nile a'walí alué ralámuli. Tabilé
narélekuru ye a'walí alé Kanánichi
seba. Napu'lige 'la Onorúgame
'la e'wésigaká 'liko 'la narépua
alué a'walí. 9 Ralámuli napu ekí
'la bijchígime ju napurigá aní

Onorúgame nila ra'íchali, alué
ralámulika 'la narémili júkuru ye
a'walí. Yeka pe aniame ju pe
iligá 'we 'la ganíliga ejperélimio
jena wijchimoba rekó 'we resí
nílilie, 'lige aminami 'pa rewagachi
a'chigórigachigó. 10 Ralámuli napu
ekí Onorúgame a'walílate nóchame
ju 'ma pecha a'boi a'walílate
nóchame júkó, alueka Onorúgame
a'walílate nocha mochíkuru.
Napu'lige Onorúgame resíbale
gawí newasa, alueka pe tétali
nile, ramuéchigó abiena resíbilime
niru 'la narésiká Onorúgame
Alawala. Resíbili aniáká, alueka
pecha aniame kéréko kilí asagá
resíbilime. Pe iligá aniame ju
nóchame níligo Onorúgame a'walila
gite. Alué a'walí gite tabilé we'ká
'nátaga mochílime júkuru. Alarigá
júkuru resíbili aniáká. 11 'Liko
pe iligá 'we a'lá na'tálime júkuru
napurigá 'we a'lá e'wawa napu
Onorúgame nulálige, tase sairúgame
neraga e'yéniwa, tase napurigá
alué ralámuli napu Moisesi 'yuga
e'yénilige.
12 'La 'we a'lá na'tálime júkuru
napurigá aní Onorúgame 'lige
aminami 'la e'wálime júkuru.
Onorúgame ra'ichálilaka 'we a'lá
nejkúrame ju machiachi alieti
'nata mochírigo ramué, 'we a'lá
'nata mochírigo o tabilé a'lá 'nata
mochírigo ramué. 'Lige abiena
nejkúrame ju napurigá machiboa
pala 'la ka alué ra'íchali o tabilé
'la kómá, 'lige aminami pala 'la
tabilé che 'sika eyéname ko bilé
rió o 'we cha 'sika eyéname ko.
Onorúgame ra'ichálila ka napurigá
bilé macheta 'we olame, alarigá ju,
alueka 'ma rijpúname ju re'lémisi
'ma o'chílatiri e'nemia tachiri
ajtigá re'lé alé o'chílachi. 13 Pecha
'wesi tábiri i'teko napurigá tabilé
machimela Onorúgame jena wi-
jchimoba nibilé 'pa rewagáchimi,
Onorúgameka suwábaga machime
ju bochígimi sa'pachí napu ekí
ralámuli sa'pálachi ju. Bilé
rawé Onorúgame gatémala a'pílipi
ralámuli 'yuga. Bo'neka 'la machi-
ame pala 'la sébali oláliga jena
wijchimoba mochiga, pala 'la
'nátaliga o tabilé 'la 'nátaliga.

Jena ruwimela Esukristo wa'lula balé ko

14 Onorúgameka suwábaga
machíguru alarigá nírigo ramué,
alekeri a'rilime júkuru napurigá
nejkúrimala Onorúgame. Esusi
Onorúgame Inolá ju, 'lige wa'lula
balé niraga ju ramué 'yuga. Alué
'smi ramué gu'iria, alueka simile
'pa rewagachi Onorúgame tánimia
napurigá ramué gu'iria asimela.
'La na'tálime júkuru, Esukristo 'la
sébali olamio napurigá anílige.
15 Alueka asíriga 'la námame ju
chonigá tabilé 'la sébali oliame ko
ramué. Napu'lige jena wijchimoba
eyénilige Esusi, Remónisika 'we
neyúriniliga 'sile napurigá tabilé
gainámala Esusi alué semati nóchali
nocha, alekeri 'we a'lá machí
Esusi alarigá nírigo ramué, pe
iligá alueka tabilé siné che 'sile,
napu'lige sébachi alué chátiri 'nátili
Remónisi na'tálila, Esúsika abirigá
'la neyúrale. 16 Alekeri Onorúgame
tániwa napurigá bi'wémala ra-
mué nila 'nátili napurigá 'la
gainawa nejkúrili tania Onorúgame
tabilé majaga, 'liko Onorúgameka
'we na'temámala ramué. 'Lige
Onorúgameka ramué gu'írimala
napu'lige ramué 'we resí lálichi.

5

1 Ramué 'la benisúká napurigá
nile alué israelita balela, 'liko
'la machibóliké napurigá nílige
alué Esukristo. Alué baleka pe
tétali nile ramué 'yuga napurigá
ramué 'la beniboa 'lige námapua
alarigá 'síligo Esukristo. Alué
ralámuli israelítaka 'yale nóchali
jaré alué a'boi ralámuli israelita
napurigá balé neraga mochímala.

Alué baleka Onorúgame tánime
nile napurigá Onorúgame 'la
gu'írimala alué ralámuli. Alueka
Onorúgame kógime nile go'ame
alué uché jaré ralámuli a'pálila.
'Lige abiena Onorúgame kógime
nile alué ajágame sa'pala napurigá
'la bi'ígame sulégame nímala alué
ralámuli. 2 Alué balé pe ralámuli
nile 'lige abiénachigó pe i'níliga
járome nile, pe apiépiri ralámuli
níligame. Alekeri 'we 'la machime
nile churigá nokame ko ralámuli,
'lige alekeri 'we na'tamame nile.
3 Alekeri bilé balé bilé ajágame
me'ame nílekuru Onorúgame
kógimia alué gastigo najtétimia alué
bo'né balé cha 'síkiriká. Alarigá
'sile ralámuli ku bi'wigá napu'lige
cha nokisá, 'lige bo'né abiénachigó
alarigá 'sime nile bi'winániga bo'né
cha'sisa.

4 Onorúgame bo'né 'símili júkuru
ye nóchali 'yaa bilé rió napurigá
alué rió balé neraga nochámala.
Bilé rió bi'nélika pecha gainámili
júkó ye nóchali nocha. Alarigá
kéturu bajchá ajtígame balé Aroni
anilime. Onorúgame 'sile alué rió
wanapia nóchali 'yamia 'we 'ya
asíriga we'ká bamí. 5 Pe a'chigóriga
júkuru Kristo 'yuga, Onorúgame
'yale nóchali Kristo napurigá
gu'írimala ramué a'chigóriga na-
purigá wa'lula balé. Alué bo'neka
pecha bo'né 'nátaga nóchago.
Onorúgame 'sile regá anea:

Mué júkuru ne Inolá,
jípeko ye nóchali 'yámala ne mué
napurigá nochámala mué ye nóchali
'we najtékame.

6 Onorúgame abiena regá anele:

Mué nochálilaká senibí nerúmili
júkuru
napurigá alué balé napu Melkísare
anilime nile
'we 'ya ajtígame.*

7 Napu'lige jena wijchimoba asagá
alué Esusi, naláeturu 'lige ami-
nami e'wele sináturu Onorúgame
tániga tabilé mukunáliga. 'Lige
Onorúgame 'wéchigo 'la 'nátaga
asame níliko, Esusi nabí 'la e'wame
níligame. 8 Pe Onorúgame Inolá
nílekuru kaka nobi abirigáchigo
resí ikimeli nílekó 'lige e'wámili
nílekuru suwábaga napurigá nulele
Onorúgame. 9 Esúsika suwábaga
e'wale napu ekí Onorúgame
nulálige, 'lige ralámulika 'la machile
Onorúgame 'yáligo nóchali napurigá
balé nímala 'lige aminami na-
purigá ralámuli gu'írame nímala.
Suwábaga ralámuli napu ekí 'la
e'wele Esukristo 'ma sebámili
nílekuru 'pa rewagachi napurigá
Onorúgame 'yuga mochímala nabí.
10 Onorúgameka 'yale nóchali alué
Esusi napurigá wa'lula balé nímala
napurigá Melkísare anilime balé.

Jena ruwimela 'la 'nátaga mochílime ko napurigá tabilé guwana rujsúpua

11 Asíriga we'ká nerúkuru na-
purigá beníriwa ramué 'emi, pe
iligá 'emi 'we i'kilí benime ju, tabilé
yati benime ju 'emi ye ra'íchali,
alekeri tabilé gayena ne rekó
we'ká benírimia olae. 12 'Émika 'ma
ejebénigame niti kékuru Onorúgame
ra'ichálila beníriga ralámuli, nobi
tabiléchigo 'cho 'la benígó 'emi.
'Émika bijí rokárékuru napurigá
benimela bajchá enágame rejcholi
Onorúgame nila. Pecha alarigá niti
kékó. Aminabi oyérilime júkuru,
uché rajpé aminabi beniame
júkuru. 'Émika pe napurigá bilé u'tá
alarigá júkuru, bijí chi'ime niraga,
tabilé 'cho go'yame sa'pá. 13 Tabilé
'cho námame bijí alué 'la bijchiá
ra'íchali, alué ra'íchali napu 'la
gu'írame ju ralámuli napurigá alué
ralámuli sébali na'támala Esukristo

* **5:6** Tabilé machirú churigá 'la balé gayéniliga ye rió Melkísare anilime, 'lige tabilé machirú chukíliga alué rió. Yeka pe tétali ju napurigá ralámuli 'la benimela alué Esukristo nochálila ka tajsiné suwibamio. E'nesi Salmos 110:4.

'yuga. 14 Alué 'la nabí oyérame ka
'lige e'wame, alueka 'la gainámili
júkuru namia ye chieri 'we a'lá ka
'lige chieri tabilé a'lá ka.

6

1 Asíriga 'la júkuru napurigá 'la
sébali olame ralámuli gainawa,
alekeri tabilé 'la ju we'ká na'talia
alué rejcholi napu bajchá beniruge
churigá nimio Kristo. Iligá abé
'la ju na'talia napurigá 'la sébali
olame rió niwa. Alué bajchá
enágame rejchólika pe júkuru
churigá gatétiká Onorúgame 'yuga
napu'lige chibi nokisuga (napurigá
tánime ju e'kali bilé towí bo'né
o'nola), 'lige aminami napurigá ku
a'lá Onorúgame oyériwa. 2 Tabilé
we'ká na'tawa churigá rewarátiká,
o churigá 'yóatiká, o churigá ku
ajánamala bilé ralámuli mukusá.
'Lige tabilé we'ká na'tawa churigá
ka alé injiérnochi. 3 'We a'lá
na'tásiga 'la nímala ke napurigá 'la
sébali olame ralámuli niwa. Alarigá
na'tawa, 'la elásaká Onorúgame.
4 Ralámuli 'la gepúsaká alué 'la bi-
jchiá ra'íchali Esukristo ra'ichálila,
'lige naresa alué 'we semátiri napu
nejime ju Onorúgame Alawala
alué oyérame 'yuga, 5 'lige 'la
námasa aliena 'la semati ka
Onorúgame ra'ichálila, 'lige ami-
nami Onorúgame 'la gu'írisa bilé
rió, 6 'lige ku guwana wijchisá
alué ralámuli, 'liko alueka tajs-
iné tánimala e'kali Onorúgame.
'Liko alueka nabí sairúgame ner-
aga einámala alué Onorúgame
Inolá 'yuga. Alué ralámulika
pe a'chigóriga ju napurigá alué
ralámuli napu Onorúgame Inolá
me'álige gulusichi ujchagá, 'lige
asíriga chátiri ra'íchale ralámuli
alué olagá. Uchéchigo siné
alarigá nímala mué chojkila
gite, ralámuli 'we cha animela
gawelia alué Esukristo olagá.
7 Ralámuli 'la e'wásaká alué
rewagáchika nawágame 'yuga,
'lige 'la naresa alué nejkúrali
napu nejime ju Onorúgame,
'liko 'la e'wámala napurigá najkí
Onorúgame. Alué ralámulika
pe napurigá bilena asarachi
alarigá ju napu 'we 'la u'kume
ju, 'we 'la semáriga ilime kárigó
echerúgime. 8 Ralámuli napu ekí
tabilé e'wame ju napu Onorúgame
najkí tabilé a'ká ralámuli ju, siné
kachi Onorúgameka 'ma ma'chige
buinámala. Alué ralámuli ju
napurigá bilena asarachi tajsiné
rakeme rekó echiae, pe wejchacho
buyame ju alé, 'lige 'ma e'kósilime
ju. Alarigá ju alué ralámuli. Alarigá
ju ye tétali.

Jena ruwimela Onorúgame 'la sébali olame ko

9 Ye ra'íchalika 'we a'wágame ju,
nobi 'émika 'wéchigo machirume
júkó, alekeri ramueka 'we galilía
'emi, 'we a'lá bijchiá ju 'emi 'la
narémala alué 'we semátiri
nejkúrali napu Onorúgame 'yámili
ju alué ralámuli napu ma'chí
buyánale alé chátiri bowechi.
10 Onorúgameka 'we a'lá sébali
olame ju. Alueka tajsiné
we'kuámala alué 'we semátiri
'nátili napu 'emi 'we a'lá sébali
olame ju. 'Lige abiena tabilé
we'kuámala napu'lige 'emi uché
jaré ralámuli gu'írichi. Napu'lige
'emi gu'írichi uché jaré ralámuli,
'la machiáguru 'emi 'we galeo
Onorúgame. 11 Najkiá'é napurigá
'emi aminabi nokísimala ralámuli
gu'iria, 'lige abiénachigó benigá
nokísiwa napurigá Onorúgame
gu'írame ju alué bo'né oyérame. 'La
benigá nokísiwa napusí suwirú.
Alarigá 'la bijchiá sebámala 'emi
napu ajtí Onorúgame. 12 Tase
najsinákuli niwa, aminabi asíriga
'la beniame júkuru. A'chigóriga
nokiboa 'emi napurigá alué
ralámuli napu 'we semáriga beniá
mochí napu anílige Onorúgame
'ya. Alueka 'we a'lá bijchígame ju

'we a'lá sébali olamio Onorúgame,
alekeri 'we a'lá i'kilí buwé alué
ralámuli napurigá Onorúgame 'we
a'lá sébali olámiorílige.
13 Napu'lige Onorúgame anélige
Abraámi gu'írimiorílige alué bo'né
rijimala napu a'kinana mochígame
nílege (napu Esusi nílige), alué
bo'né anile 'la sébali olámoríle nabí
napurigá anílige. Pecha i'té ko
uché bilé Onorúgame napurigá
tániwa bilé nejkúrili. 14 'Lige
Onorúgame anele alué Abraámi:
«'We 'la bijchiá ju ne 'la nejimio
napu mué resí la, 'lige aminami
mué upila ranélamala bilé towí
napurigá alué we'ká 'kúchigame
nímala mué rijimala.»* 15 'Lige
Abraámika we'ká bamí buwele.
Alueka 'we a'lá machile 'la bijchiá
nimio, Onorúgame 'we 'la sébali
olamio napurigá anílige, 'liko 'la
bijchiá sébali olale Onorúgame
napu anílige. 16 Napu'lige bilé
rió 'la sébali olámorisá, tánime ju
Onorúgame napurigá 'we e'negá
asimela pala 'la sébali olara,
alarigá gateme ju 'láchigo machi-
ame Onorúgame 'la e'negá ajtigó.
17 Napu'lige Onorúgame olámorisá
bilé nóchali 'lige ralámulika 'la
machime ju Onorúgame 'la sébali
olámorisá, pecha 'wesi i'tega
Onorúgame anágame, 'lige bo'né
Onorúgame 'la e'negá asimela.
18 Onorúgameka pecha guwana
wijchime júkó napu anílige,
pecha siné se'winániga 'sime júkó,
Onorúgameka aba alarigá ajtime
júkuru, 'lige asíriga 'la ju nabí.
Napu'lige Onorúgame gatele bilé
ra'íchali ralámuli 'yuga, 'la na'tárile
churigá níliga bo'né Onorúgame.
Alarigá anile napurigá ramué
tabilé guwana rujsúpua, ramueka
'yamíguru alué 'we semátiri 'nátili
napurigá 'la ganíliga ejperélawa
Onorúgame 'yuga 'nátaga. 19 'La
mochínalisiká Onorúgame 'yuga,
pecha ku guwana rujsúpuagó.
Aminabi 'la o'wé e'nábolikе napu
Onorúgame ajtí. Tabilé e'yéniwa
panápurimi napurigá bilé bulito
tabilé chérigame. Alé wa'lú
re'obachi, Esusi 'ma bajkile alé
napuchami napu chujkule alué
chiní alé napu ajtí Onorúgame.
Alarigá 'sile ramué gu'íriga. 20 Alué
Esukristo ju alué wa'lula balé
napu gu'írame ju ramué napurigá
alué balé Melkísare anilime. Nabí
alarigá nímala.

7

Jena ruwimela Esusi níligo napurigá alué balé Melkísare

1 Ye rió Melkísare anilime wa'lula
rey nile alé we'ká riógachi Salemi
anilichi, Onorúgame 'yale nóchali
napurigá balé nímala alué rió,
Onorúgame re'pá ajtígame napu
suwábaga nulame ju. Ye rioka sim-
ile Abraámi najtepamia napu'lige
alué Abraámi 'ma kuka enágichi
neyúrasa nejkoga alué uché jarela
rey 'yuga 'lige sontálotiri. 'Lige alué
Melkísare anilime balé 'we tánale
Onorúgame napurigá Onorúgame
wa'lú a'walí 'yámala alué Abraámi.
2 'Liko alué Abraámika 'yale alué
Melkísare we'ká e'karúgame napu
nejkoga mele alué Abraámi.*
Melkísare aniáká pe aniame
ju «'we 'la semáriga nulame ju
alué wa'lula.» Alué wa'lula rey
napu alé Salemi bejtégame nílige
aniáká pe aniame ju «napusí nulá
alué rió alé si 'we 'la ganíliga
mochí ralámuli, tabilé chélagá.»
3 Tabilé machirú chieri níligo
alué Melkísare o'nola, 'lige tabilé
mochirú chieri níliga alué eyela,
'lige aminami tabilé machirú
koche ochérigame níligo, nibilé
machirú a'lige mukúligo tabilé
mukúlegeré ma. Alué Melkísare nile
napurigá Onorúgame Inolá, alueka

* **6:14** E'nesi Génesis 22:17. * **7:2** Abraámi makué peso mésaka, bilé peso 'yale Melkísare.

senibí balé nímili nílekuru. Alarigá
nile ye tétali.
4 Alué 'ya bejtégame rió Abraámi
ebreo ra'íchame nile. 'Ya ba-
jchako ta'chó ochérachi Abraámi
tabilé mochígame nile ralámuli
ebreo ra'íchame. Alekeri 'we
najtékame nile alué Abraámi, 'lige
napu'lige Abraámi 'yale we'ká
e'karúgame Melkísare, yeka pe
aniame ju Melkísare abé wa'lula
níligo me'tigá alué Abraámi. 5 'Lige
abiena abé wa'lula nile alué
we'ká balé nuleme alué napu
Lebí rijimala nílige. Alué Lebí
pe Abraámi rijimala nile napu
a'kinana bejtégame nile. Alué
we'ká balé abiena narele pe tabé
napu alué uché jaré ralámuli
israelita nóchiga mélige. Alarigá
nulele Moisesi alué ralámuli. 6 Ye
Melkísare tabilé rijimala nile alué
Lebí napurigá balé nímala, tabilé
alarigá nóchale napurigá alué balé
Lebí rijimala. 'Lige Abraámika
abirigá pe u'tá 'yale alué métigame
nejkoga, alueka 'wéchigo 'la
machíligame wa'lula níligame. 'Lige
Melkísare 'sile Onorúgame tania
napurigá a'walí 'yámala Abraámi.
Abraámika tabilé tánale Onorúgame
napurigá Onorúgame a'walí 'yámala
Melkísare. Yeka anime ju alué
Melkísare abé wa'lula níligo me'tigá
alué Abraámi. 7 Alué napu taní
napurigá Onorúgame 'yámala a'walí
uché bilela, alueka abé wa'lula
ju, 'lige uché bilela ka u'tabela ju.
Suwábaga machiáguru ye. 8 Alué
balé napu Lebí rijimala nílige 'la
nóchale 'lige a'kinana suwile, nobi
alué Onorúgame nila ra'íchalika
tabiléchigo siné che anígó mukúligo
alué Melkísare. 'Liko alué Melkísare
pe tétali nile churigá sebamio bilé
rió a'kinana we'ká bamí kachi
napurigá senibí asimela. 9-10 Ye
rió Lebí anilime we'ká bamí asale
a'kinana alué Abraámi mukusá,
Abraámi rijimala nile alué Lebí.
Tabilé 'cho ochérale alué Lebí
napu'lige Abraámi 'yuga ra'íchale
Melkísare 'yuga. Abraámika pe
u'tá 'yale alué Melkísare, alueka
'yálime kárélekuru alué Lebí alué
Melkísare, rekó ta'chó ochérachi
kachi alué Lebí, napugiti alueka
rijimala nímala alué Abraámi. Pe
aniame ju Melkísare abé wa'lula
níligo me'tigá alué Lebí.
11 Alué balé Lebí rijimala 'la
a'walí nígame nísaká ralámuli
gu'írilime napurigá alué ralámuli
'la sébali olame nímala, 'liko
pecha uché bilé balé asimé ko
napurigá Melkísare ralámuli gu'iria.
12 Najkisúká uché bilé se'winátiri
balé 'liko uchéchigo bilé se'nú
nulalí nuebo nerúlamala. 13 Alué
nuebo baleka tabilé Lebí rijimala
nímili nile, alueka pe Jurá rijimala
nímili nile.† Alué Jurá rijimala
tabilé siné nóchale balé niraga alé
u'tá re'obachi wi'chite newárigime
napu «tabernákulo» anilime nile.
14 Alué Wa'lula Esukristo Jurá
rijimala nile. Moisesi tabilé siné
che anile balé nimio alué Jurá
rijimala, alekeri 'la machirú nuebo
ko suwábaga ye ra'íchali.
15 Alué napu 'sika eyénale alué
Melkísare, Esusi abiénachigó alarigá
nile, tase napurigá alué balé Lebí
rijimala. 16 'Liko alué Esusi tabilé
balé nile pe Lebí rijimala kóriá,
pecha Lebí rijimala níligo, alueka
balé nílekuru napugiti 'wéchigo
a'wágame níligame, tabilé 'wesi
umérale. 'Lige tabilé siné cha'sile.
17 Aka regá anime osálige'é alué
Rabí 'we 'ya:

Mueka balé ju senibí a'chigóriga
napurigá Melkísare.‡

18 Alué nulalí napu balé niga
mochílige alué Lebí rijimala,
alueka ta'mé wa'lú a'walí nígame
nile. 19 Alué nulalí Moisesi nila
tabilé 'me nejkúrale napurigá 'la

† **7:13** Alué Jurá tase alué Jurá ju napu Esusi nejile. Alué Jurá 'we 'ya bejtégame nile. ‡ **7:17** E'nesi Salmos 110:4.

sébali olame nímala alué ralámuli.
Onorúgame gu'írile alué ralámuli
chéchigo siné se'winániga Esusi
júliga, abé 'la gu'írile napurigá
'la sébali olame ralámuli nímala
napurigá 'la Onorúgame 'yuga
mochímala.
20 Napu'lige gatele alué
'nátali chebilé nuebo, suwábaga
Onorúgame a'walílate gatele.
Onorúgameka anile nabí e'negá
asiméoríle 'lige repuka. Onorúgame
'we a'lá anele ralámuli 'we a'lá
sébali olámioríle napurigá anílige
kulí siné. Onorúgameka tabilé che
anele napu'lige balé gayénichi alué
Lebí rijimala. 21 Onorúgameka
anile bo'né 'we 'la nochámili ko
alué nuebo balé nochámili napu
Esukristo anilime ju. Onorúgame
anile:
Neka 'we 'la sébali olámoriéturu,
'liko abirigá sébali olámala ne.
Mué ne Inolá, mueka napurigá
balé ju,
alarigá nejkuria asimela mué
senibí.§
22 'We a'lá machiáguru ye etega
alarigá 'síligo Esusi. 'Liko 'la
machiáa ye 'nátili nuebo kulí
ma'chínigame 'we a'lá ko me'tigá
alué abé 'ya nerúgame. 23 Alué
'ya nerúgame 'nátili nerúgichi
we'ká balé mochile jena, aba
alarigá nímili nílekuru, napu'lige
bilé mukusá uchéchigo bilé balé
asíbame nile. 24 Esúsika nabí
bejtégame ju, alekeri tabilé uché
bilé balé asíbalekuru. Alué bo'né
nila nóchali balé neraga nocháli me
tajsiné suwíbame ju. Alué Esusi
senibí bejtégame nímala. 25 'Liko
nabí asimela buyana alué resítiri
alawégame ralámuli alé resítiri
bowechi napu'lige táachi ralámuli.
'Liko Esukrístoka nabí tániguru
Onorúgame napurigá ramué
gu'írimala, napurigá 'la sébali
ralámuli niwa ramué.
26 Yeti balé resí láleturu ramué.
Alueka 'we 'la sébali olame ju.
Tabilé chátiri nóchame ju, 'lige
aminami tabilé chátiri 'nátame
ju. Alueka nabí Onorúgame 'yuga
ajtime ju. 27 Uché jaré baleka nabí
rawé me'limeli nílekuru ajágame
resí nokigá járame kóriká a'boi
ralámuli, 'lige aminami uché jaré
ralámuli. Esukrístoka tabilé alarigá
nóchale. Alué bo'né mukúlekuru na-
pugiti 'wéchigo resí nokigá járame
níligame ralámuli. Alueka tajsiné
mukumeli júkuru uchéchigo siné,
Esukrístoka nibilé me'limeli júkuru
bilé ajágame. 28 Alué 'ya mochígame
baleka napu Moisesi ajtílige pe
iligá ralámuli nílekuru pe napuyépiri
neraga 'we resítiri, tabilé wa'lú
a'walí nígame, 'lige nujubá anile
Onorúgame bo'né ajchámoríle
bo'né Inolá napurigá wa'lula balé
nímala. Onorúgame 'we a'lá gu'írile
napurigá 'la sébali olame nímala,
napurigá 'la gainámala senibí alué
nóchali newá, alué napu 'we resí
lalía ramué.

8

Jena ruwimela Esusi aníligo abé 'la sébali olamio alué 'ya nerúgame ra'íchali

1 Alué napu ne ruinali, ye júkuru:
Alué ye wa'lula balé napu jipe ajtí
asíriga 'la balé ju, alueka nabí si
ajtime júkuru Wa'lula Onorúgame
'yuga nulá wajtoná napu ajtí
Onorúgame. 2 Alueka tabilé alarigá
ju napurigá jemi mochígame
balé, aminami tabilé ralámuli
newalila re'obachi nóchame ju,
alueka Onorúgame 'yuga nóchame
ju nabí 'pa rewagachi. 3 Jena
wijchimoba mochígame balé we'ká
e'karúgame kógile Onorúgame.
Esúsika tabilé we'ká e'karúgame
kógile Onorúgame, iligá pe bo'nepi
mukule Onorúgame kógimia. 4 Jipe
jemi einásaká alué Esukristo,
pecha nocháмikó alué nóchali napu
nóchame ju alué balé jena jipe. 'Ma
we'ká balé ju napu kógime ju bilé

§ **7:21** E'nesi Salmos 110:4.

ajágame mukúgame bi'weme kórigá
chátiri 'nátili napurigá nulame ju
alué nulalí Moisesi nila. 5 Alué
u'tá re'obá wi'chite newárigime
napu tabernákulo anilime nile
napu nóchame nile alué balé,
alueka pe tétali ju churikáréko alé
'pa rewagachi napu Onorúgame
ajtí. Alekeri napu'lige Moisesi
re'obá newale wi'chite, Onorúgame
anele: «'La 'we a'lá 'nátiga newawa
alué nóchali re'obá newá, 'la
alarigá newawa napurigá ne
mué benírige napu'lige napuíka
mochírige alé wa'lú rabó.» 6 Alué
Esusi nochálila ka asíriga a'lala ju
me'tigá alué balé nochálila jena
wijchimoba mochígame. 'Lige
alué ra'íchali napu Esusi gatélige
abé 'la ju me'tigá Moisesi gatélala.
Onorúgameka anile Esusi abé 'la
semáriga gu'írimio ralámuli.

7 Tabilé rokárélasaká alué ra'íchali
gatélime Moisesi nila, 'liko 'we 'la
sébali nítékuru napu nokame ju
balé. 8 Onorúgameka anile tabilé
sébali níligará alué gatélime. Rekó
ralámulika 'we semáriga noche alé
re'obachi, Onorúgameka etele alué
ralámuli tabilé 'la sébali olachi, alek-
eri Onorúgame anele ralámuli:

Uché bilé ra'íchali gatémala ne
suwábaga alué ralámuli Israeli
ejperégame 'yuga
'lige Jurá ejperégame 'yuga.
9 Ye ra'íchali tabilé alarigá nímala
napurigá 'ya
napu'lige buyánilige ne alué
ralámuli
alé wa'lú gawí bo'ígichi Ejipto
anilichi.
Neka napurigá bilé rió sekachí
cha'pigá enágame bo'né in-
olá,
alarigá simíturu ne alué ralámuli is-
raelita 'yuga.
'Lige alueka tabilé e'wáturu ne
ra'íchali ruwichi,
alekeri a'réturu ne.
10 Alué ra'íchali napu ne
gatémolálige ralámuli is-
raelita 'yuga
alarigá nímala:
Pachágana asimé ne a'pílipi
ralámulichi
'lige gu'írimala ne oyérilichi na-
purigá ne nulá.
'Liko ne 'yuga mochímala alué
ralámuli,
'lige alueka ne 'kúchila nímala
'lige pe ne'chí si na'támala.
11 'Liko alué ralámuli 'ma tabilé
ruyémili ju uché jaré
ralámuli
chieri ko ne,
suwábaga alué napu ekí narékame
ju ne nila 'nátili
'la machimela ne'chí,
tabilé chéré rekó e'wélala ke 'lige
rekó pe nóchame ke.
12 Neka 'la e'kámala ke cha nokogá
járome.
'Ma e'kásaká,
'ma tabilé nélémala ne alué chátiri
'nátili alué ralámuli nila,
neka 'ma 'la e'kágempá.
13 Napu'lige Onorúgame nuebo ko-
richi ye ra'íchali, pe ruwime ju alué
'ya nerúgame ra'íchali 'ma o'chérame
ko. Alué 'ya nerúgame ka 'ma 'la
sébali oláguru napurigá Onorúgame
najkí.

9

Jena ruwimela alué re'obá wi'chite newárigime pe tétali níligo churigá 'la sebawa ramué napu Onorúgame ajtí

1 Ruimé ne churigá níliga alué
Moisesi nila ra'íchali gatélime.
Ye ra'íchali ka ruyame nile
churigá níliga alué re'obá wi'chite
newárigime napu newale alué
ralámuli 'lige churigá tániwa e'kali
Onorúgame alé re'obachi. 2 Alué
re'obaka 'yérigame koriá pe bilé
chiní chujkúgame nile alé yochi,
'lige abé pachaka uchéchigo bilé
chiní chujkúgame nile napurigá
okaná nímala alé pachá. 'Lige

pe u'kabi tábiri nerúgame nile
alé pachami, alé yochi na'pachá
alémika bilé kantelabro anilime
ilile. 'Lige bilé mesa ilile baní
mochíala, alué banika Onorúgame
kógilime nile. Alé nóchale alué
we'ká balé. 3 Alé abé 'na
pacháká abé najtékame nile,
aléká Onorúgame nawame nile.
4 'Lige aléká bilé mesa ilile 'órote
newárigime napu o'kuí molélachi
nile. 'Lige aminami bo'ile bilé
gajoni 'oro ujchérigame. Napu'lige
Onorúgame 'yale nulalí, nulele
napurigá newámala ye gajoni. 'Lige
alé pachágana bilé sikolí ilile 'órote
newárigime, 'lige alué sikolí pe u'tá
go'ame ajchágame nile Onorúgame
nejílala napu'lige e'yénilige alué
ralámuli israelita alé 'mi wakígachi
tabilé 'wesi riógachi. (Maná
anilime nile alué go'ame.) 'Lige
abiena bo'ile bilé gujsí resola Aroni
nila, alué Aroni napu Moisesi
ba'chila nile. Napu'lige alué Aroni
ye resola o'ká ilígichi, Onorúgameka
'nátale napurigá ye resola yati
'yámala. Alué gujsika pe wakígame
nile sineko, abirigáchigo 'la yáleko.
(Yeka pe tétali nile Onorúgameka
alué Aroni wanápale napurigá
balé neraga nímala.) Abiena
mochile oká rejté i'chibérigime
i'pichí nerúgame napu Onorúgame
osálige nulalí. 5 'Lige oká napuyeri
santo ánjeli chojkóbisiga mochile
alé amoba gajónichi, alué napu
Kerubini anilime nile. 'Lige alué
gajónika 'ma na'pólile alué santo
ánjeli a'nalate. Alueka pe ruwime
nile alé ajtigó Onorúgame. Alé nabí
bamigá ba'chímame nile elá alué
wa'lula balé napurigá Onorúgame
e'kámala ralámuli. Jípeko 'ma tabilé
we'ká ra'ichámala ne churigá ka
alué re'obá wi'chite newárigime.

6 Napu'lige kulí siné newáleru ye
re'obá, baleka nabí rawé mo'ime
nile alé pachá nochamia, alé
napu tabilé asale Onorúgame.
7 'Lige alé abé na'pachá napu
asale Onorúgame, aleka pe bilé
wa'lula balecho bajkime nile.
'Lige bilé bamí pe si'nepi bajkime
nile alué balé. Napu'lige alé
bajkiá, elá o'tome nile bilé ajágame
elalá, Onorúgame kógimia. Alueka
elá kógile napurigá 'la e'kámala
Onorúgame alué wa'lula balé
resítiri sulégame bi'wináliga. 'Lige
abiénachigó kógile elá Onorúgame
alué we'ká ralámuli bi'wigá
napu'lige alué ralámuli tabilé
machile cha nokáligo a'boi.*
8 'Lige alarigá alué Onorúgame
Alawala ruwime nile tabilé 'cho
'la néléligo churigá 'la sebawa
napu ajtí Onorúgame. (Moi-
sesi nulalila gite, tabilé sébale
ralámuli napu Onorúgame ajtile.
Napu'lige bijí ilígichi alué re'obá
wi'chite newárigime, ralámuli
tabilé mo'ime nile alé pachami
napu asale Onorúgame napu'lige
Esusi sebasa 'lige gatele.) 9 Yeka
pe bilé tétali nile rekó go'ame
kógilie Onorúgame, tabilé bi'weme
nile alué chátiri 'nátili. 10 Alué
'yasi nerúgame ra'íchalika, alueka
pe go'ame ra'íchame nile 'lige
alué bajílime 'yúriga 'lige alué
rewarálime ba'wichí bochígimi
bokuíka. Tabiléchigo bi'ime níliko
bo'né alawala rekó go'ame kógilie
Onorúgame rekó ba'wichí bokuíka
rewarage. 'We najtékame nile na-
pusí sébale alué nuebo 'nátili. Alué
nuebo 'nátilika, alueka ra'íchame
nile churigá bi'wétiká alawala, 'lige
aminami churigá 'la na'tátiká alué
'we a'lá 'nátili napurigá a'rewa alué
chátiri 'nátili.

11 'Ma sébakuru alué Kristo,
jípeko wa'lula balé júkuru semáriga
nejkúrime. Alueka tabilé bajkimeli
nile alé re'obachi alué re'obá
ralámuli newálila. Alueka ba-

* **9:7** Alué go'ame napu kogi Onorúgame tabilé nile napurigá go'mela Onorúgame, Onorúgameka tabilé go'yame ju. Pe bi'weme nile chátiri 'nátili.

jkílekuru ramuechi. Napu simile
alué, tabilé jena wijchimoba ju
napu ajtí Onorúgame. Alé napu
bajkile abé najtékame ju, me'tigá
alué re'obá wi'chite newárigime.
12 Alueka pecha me'áleko chibá ni-
bilé besero 'pa Onorúgame ajtígichi
sebamia. Alueka bo'né mukúlekuru
ralámuli gu'íriga. 'Lige jípeko tajsiné
mukumeli júkuru. Jipe ralámuli
'la bijchígisaká napurigá 'sílige
alué Kristo, 'liko alué ralámuli 'ma
a'rémili júkuru Remónisi na'tálila.
Tabilé siné Remónisi 'kúchila
nímala uchéchigo siné. 13 Alué 'ya
nerúgame 'nátili bilé rió bilé tábiriti
chébasa bilé ajágame mukúgame o
bilé ralámuli mukúgametiri, alueka
pe asíriga tabilé 'la nile, 'we resítiri
alawégame nílile, 'lige tabilé elíliru
re'obachi bajkichi. Napu'lige bilé
balé bachímasa elá uchéchigo siné
a'lige kulí bajkime nile alué rió.
Alué baleka roló elalá bachímame
nile 'lige abiénachigó chibá elalate
bachímame nile, 'lige aminami
besero e'kósirigame najpisólate,
alueka ba'wite ba'rárigame nile,
'lige† abiena bachímame nile.
Yeka pe bi'wélime nile na-
purigá a'lá mo'imela alé pachá
re'obachi. Tabilé nile napurigá
'la bi'wewa 'nátili. 14 'La ne-
jkúrime nísaká alué ajágame me'liá,
jípeko abéchigo 'la nejkúrimala
alué Kristo mukúligame gulusichi
chujkugá. ¡Bo'nepi 'yale Onorúgame
bi'wéniliga ramué na'tálila resítiri
'nátili napurigá ta cha'piboa resítiri
bowé, napurigá oyérawa alué
'la bijchiá Onorúgame! Alué
Onorúgame Alawala, alué napu
tasiné mukume ju, alueka gu'írile
alué Kristo napurigá bi'wémala
ramué alawala.

15 Alué Kristo ju gateme na-
purigá Onorúgame gu'írimala alué
ralámuli napu bo'né wanápale
napurigá 'pa rewagachi mochímala
senibí napurigá anílige 'ya bo'né
Onorúgame. Napu'lige mukule
alué 'pa rewigáchika nawágame,
'we 'la gatesa a'rele napurigá alué
ralámuli 'la buyásimala alé chátiri
bowechi cha nokáligame napu'lige
bijí nerúgichi alué 'ya nerúgame
ra'íchali napu Moisesi a'rélige.
16 Ralámulika suwimeli júkuru na-
purigá narémala alué 'kúchila alué
tábiri napu a'rele alué mukúgame.
Napu'lige ramué suwisá alué ra-
mué 'kúchila nachuámili ju ramué
nila e'karúgame. Ramueka bajchá
suwiboli júkuru. 17 Alué apeli
newárigime napu ruwime ju tachiri
nachuwámili ju alué 'kúchila tabilé
najtékame ju tabilé 'cho mukuchi
alué o'nola 'lige eyela napu jsílige
newá, 'ma mukusá ko 'liko 'la
najtékame ju alué apeli newárigime.
18 Pe a'chigóriga ju ye napu'lige kulí
siné me'lílirige ajágame Onorúgame
'yamia. 19 Napu'lige Moisesi 'ma
ruisá chieti níliga alué nulalí
napu Onorúgame nejílige, jaré
rojá sawala 'wile isopi anilime
rewégame nile alué rojá, 'lige pe
u'tá bo'siki 'yúriga, 'lige sejtákame
nile alué bo'siki, 'lige besero elalá
ujchele 'lige chibá elalátiri ba'wí
na'loga, 'lige alé napu osirúgime
nílige alué nulalí 'lige ralámuli
abiena bachímale. 20 'Lige anile
la'sika: «Ye elaka pe ruyame ju
Onorúgame gatéligo bilé ra'íchali
nuebo ralámuli 'yuga, 'lige 'émika
e'wímili júkuru.» 21 'Lige bachímale
alé re'obá wi'chite newárigime 'lige
aminami suwábaga e'karúgame
napu ekí nerúlige alé pachá.
22 Napurigá gateme nílige alué
Moisesi suwábaga ralámuli chibi
nokágame elate bachímalime nile
napurigá 'la ku bi'wimela. Tabilé
me'lisáká bilé ajágame 'liko alué
ralámuli pecha buyásimili nílekó
alé resítirichi bowechi. Amulí
suwábaga bi'wimeli nile elate.
(Alarigá nile ye rejcholi 'we 'ya

† **9:13** E'nesi Números 19:9.

nerúgame, yeka pe tétali nile alué Esukristo mukumeli níligo napurigá ralámuli 'ma tabilé resítiri sulégame nímala.)

23 Alué ajágame ka me'liame nile re'obá bi'wéniliga 'lige napu ekí nerule alé pachá re'obachi. Alueka pe tétali nile churigá ko alé 'pa rewagachi. Napurigá bi'wígame alawégame gainámala ralámuli napurigá 'pa rewagachi mo'inámala, alekeri me'liboli nile alué Kristo. Alué Wa'lula Esukristo mukusáká abé rajpé 'la nile me'tigá alué bilé ajágame me'liá. 24 Kristo pecha bajkile ko ralámuli newalila re'obachi ralámuli gu'írimia, alueka si'né simílekuru napu ajtí Onorúgame pe ramué gu'íriniliga. Alué re'obaka pe tétali nile. 25 Krístoka pecha bajkime níliko alé rewagachi nabí bamí Onorúgame tánimia napurigá Onorúgame bi'wémala ralámuli alawala, napurigá 'sime nílige alué wa'lula balé napu'lige bajkime nílige alé re'obachi abé na'pachá uché bilena elá 'yamia Onorúgame napu tabilé bo'né elalá nile, alé napu abé najtékame nílige napugiti Onorúgameka alé asame níligame. 26 Esukrístoka pecha me'áleko bilé ajágame Onorúgame go'ame kógimia iligá bo'né 'lina mukúlekuru. Alueka tabilé nabí bamí mukumeli nile napu'lige Onorúgame gawí newale 'lige jipe si, alueka pe si'nepi mukúlekuru ralámuli alawala bi'wega napurigá tabilé e'yénamala chátiri bowechi alué ralámuli. Pe si'nepi mukúlekuru alué Esukrístoka, alekeri 'ma sébali nile napurigá ralámuli tasiné rawé resítiri alawégame nímala. 27 Bilé ralámulika pe si'nepi mukume júkuru, 'lige a'kinana Onorúgame 'ma gastigárimala, ta bi'wígame alawégame nísaká alué ralámuli. 28 Esukrístochigó pe si'nepi me'líliru ralámuli a'kabámana jáwaga. Alueka ku nawámili júkuru jena wijchi-moba nobi tabiléchigo alawá bi'wémili júkó, pe iligá nawámili ju ralámuli o'tomea 'pa rewagachi, alué ralámuli napu 'we buwea mochí.

10

Jena ruwimela Esusi mukúligo si'nepi ramué alawala bi'wigá

1 Alué Moisesi nulalílaka pe tétali nile churigáriga nimio a'kinana rawé. Alué nulalika tabilé nígame nile a'walí napurigá ralámuli gu'írimala napurigá alué ralámuli 'la oyéramala, alueka pe iligá tétali nile. Alueka pecha nejkúrimili júkó napurigá ralámuli 'la sébali olámala, rekó alué wa'lula balé me'ae alué ajágame Onorúgame kógimia nabí bamí. 2 Bilé ajágame me'liáká 'la bi'weme nísaká alawala 'liko, ¿chonigá we'sá me'liábiché ajágame Onorúgame kógimia? Ralámulika asíriga me'ame júkuru ajágame, abirigáchigo tabilé a'kabámana mochime júkó, pecha 'la nóchame kame noká. Pecha bi'wílekó sulachí. Tabilé bi'wígame gayénale a'boi na'talia. 3 Alué ajágame me'liáká nabí bamí pe na'tálime nile napurigá 'la machiboa 'we cha nokame ko ralámuli. 4 Chibá me'liáká 'lige rolótiri tabilé bi'imela resítiri 'nátili napu ralámuli 'nata mochí.

5 Alekeri napu'lige Kristo jena wijchimoba ajtígichi, anele Onorúgame:

Mueka tabilé najkiéturu napurigá go'ame kógiwa ralámulite.
Mueka ne'chí júlale jeka wijchi-moba napuyeri ralámuli ner-aga
napurigá jena me'liboa ne
napurigá kógime nímala ne bo'nepi.
6 Mueka tabilé najkí
napurigá ralámuli kónimala alué ajágame e'kósirigame,
nibilé alué go'ame najkíguru mué alué ralámuli nejílala.

Alué ralámuli mayele go'ame kógisa
'la ku bi'rá mayele.
7 Alekeri ne aniéturu: «Mué
Onorúgame, jena ajtíkuru ne
napurigá me'liboa ne
napurigá bi'wémala chátiri 'nátili.
Neka nawáturu 'we a'lá sébali
olamia
napurigá najkí mué.
Asíriga 'ya osirúgime nile alarigá
ikimeli níligo ne.
Mué Onorúgame, neka nawákuru 'la
sébali olamia
napurigá mué najkí.»
8 'We a'lá na'táwabala choníliga
Esukristo napu'lige ra'íchale, anile:
«Mué Onorúgame tabilé galeme
júkuru mué napurigá 'yawa go'ame
ajágame sa'pala nibilé uché bilé
go'ámetiri. Nibilé ganíliga ajtime
ju mué napu'lige alué ajágame
e'kósilichi mué 'yamia, 'lige am-
inami tabilé ganílime ju mué
napurigá go'ame kógiwa napurigá
tabilé resítiri sulégame niwa. Tabilé
ganíliga ajtime ju mué ye go'ame
etea. Alué nulalí alarigá anime
nile ralámuli go'ame nejimio, nobi
mueka tabiléchigo nareme júkó.»
9 'Lige Esukrístoka amináchigo
anile: «Jena nawákuru ne 'la sébali
olamia napurigá mué najkí.» Yeka
aniame ju alué Esusi nulalila
abé najtékame ko me'tagá alué
Moisesi nulalila. 10 Alué Esusi
'sile napurigá najkile Onorúgame,
alekeri ramueka 'la nílirukuru bilé
a'walí napurigá 'la sébali olawa
napurigá nulá Onorúgame. Esusi
siné mukule 'lige 'ma tabilé siné
uché mukumela.
11 Baleka nabí rawé mochime
júkuru re'obachi nocha, 'lige am-
inami nabí rawé 'yame júkuru
go'ame Onorúgame, pe aba alué
go'ame 'yame ju. Ye go'ámeka
pecha nejkúrame júkó ralámuli
'yuga napurigá 'la bi'wémela alawá.
12 Esukrístoka pe bo'né sa'pala
nejílekuru napurigá tabilé resiti
sulégame nímala ralámuli, 'lige alé
ajtí jipe Onorúgame 'yuga wajtoná
napu ajtí Onorúgame. 13 Jípeko
pe buigá ajtí Esukristo alué saíla
napu chojkóbiga ajuí 'ma umérisiga
alué Esukrístote. 14 Esusi pe
si'nepi mukule napurigá 'la sébali
olame nímala alué ralámuli napu
Onorúgame wanápale. 15 Alué
Onorúgame Alawala gu'írile alué
rió Jeremíasi anilime napu ruwime
nílige napu Onorúgame anele 'we
'ya. Regá anile:
16 Ralámuli tabilé sébali olale
alué 'ya nerúgame ra'íchali napu
Moisesi benírilige.
Alekeri uché bilé ra'íchali
benírimoríle Onorúgame.
Ralámuli asíriga 'la námala napu na-
jkí Onorúgame,
alué bo'né alawala 'yámala alué
ralámuli
napurigá 'la na'támala.
17 'Liko anile:
'Ma tabilé na'támala ne napu chibi
nokáliga,
'ma e'kárigime kame.
18 Onorúgame 'la e'kásaká alué
ralámuli cha nokogá járome, 'liko
'ma tabilé siné uché me'limela
bilé ajágame Onorúgame kógimia
bi'winá liga, 'ma pecha rokáréko
alueka, 'ma mukúligame bo'né
Esukristo.

Jena ruwimela napurigá abé 'la 'nátaga nokísiwa Onorúgame 'yuga

19 'Emi ralámuli Onorúgame
'kúchila napurigá ne, 'ma 'la
bi'wígame niru ramué, alekeri
tabilé majaga nawiwa Onorúgame.
Esukrísto mukúlekuru nejkúriga
napurigá tabilé majaga nawiwa
Onorúgame. 20 Alué u'tá re'obá
wi'chite newárigime pe tétali
nile churigá 'la sebawa napu
ajtí Onorúgame. Alué wa'lula
balé alemi simírole napu chiní
chujkule sebamia napu ajtile
Onorúgame. Esusi napurigá alué
wa'lú chiní alarigá ju. Napu'lige
mukule, pe napurigá alué chiní
i'púrigame alarigá ju. 21 Esukristo
ju wa'lula balé ramué nuleme

'lige napu repume ju Onorúgame
'kúchila. 22 Onorúgameka 'ma
bi'wélikuru ramué alawala 'lige
'nátilitiri, alekeri 'la gainawa
alué 'yuga ra'icha, 'ma tabilé
majaga e'yénawa 'nátaga ramué
tabilé a'lá sébali oláligo Onorúgame
'yuga. O'wemi jawa napu
Onorúgame ajtí, tabilé majaga
'nátaga Onorúgame gastigárimio
ramué. 23 Onorúgame 'we a'lá
aníligame napurigá 'la sebawa
napu ajtí bo'né. Onorúgameka
'la sébali olame júkuru napurigá
anílige. Alekeri 'la oyéritékuru ye
'nátili, tabilé a'rélime júkuru ye
'nátili. 24 'La 'we a'lá na'tálime
júkuru churigá 'la oiláriwa alué
uché jaré ralámuli napurigá 'la
sébali olámala 'lige napurigá 'la
niraga etémala uché jaré ralámuli
'lige 'la gu'íriga 'la na'temaka. 25 'La
o'maka napuíka ra'ichawa na-
purigá beniboa. Jaré ralámuli 'ma
tabilé napuíme ju Onorúgame nila
ra'íchali benimea. Asíriga enátiri
raweli sebámala, alekeri we'kaka
napuíkime júkuru napurigá oyériwa
Onorúgame nila ra'íchali.

26 'La machirúguru Esukristo
mukúligo ramué alawala bi'wigá,
nobi aminabi chibi noká mochísiga
ka 'la machigá tabilé 'la ko, 'liko
pecha si'né bi'wígame alawégame
níwagó. 27 Alarigá nokísasaká 'emi,
'we majaga e'yénawa 'la machigá
Onorúgame nulámala napurigá
'emi e'kósiwa na'ichí. Alarigá
suwibámala alué Onorúgame saíla.
28 Bilé rió tabilé e'wásaká alué
nulalí Moisesi nulalila, 'lige oká
bakiá ralámuli etesa tabilé e'wáliga,
'liko alué rió 'ma me'liame nile,
tabilé 'wesi na'temame nile alué
rió. 29 Alarigá 'sísaká bilé rió, tabilé
a'lá e'wásaká bilé nulalí Moisesi
nulalila, abéchigo enáriga nímala
bilé rió sairúgame neraga gainásaká
Onorúgame Inolá 'yuga, alué napu
Esukristo anilime ju. Bilé rió
alué napu sairúgame neraga ajtí
Onorúgame Inolá 'yuga anime ju:
«Tabilé 'la ju rekó mukugé Esusi.»

Ye rioka pe najsabua ajtíkuru
napu Onorúgame gatélige alué rió
gu'íriga. Alueka pe gawélilekuru
Onorúgame Alawala napu
Onorúgame júlalige napurigá
gu'írimala alué rió. 30 'We a'lá
machirúguru alarigá ko Onorúgame
alué napu anile: «Neka 'la
ikiárékuru gastigaria alué ralámuli
i'níliga járome. Rekó bilé rió
Onorúgame ranala ke, abirigáchigo
gastigárimalagó ta sébali olásaká
ne'chí 'yuga.» 31 Onorúgameka
ajagá ajtí, alué tabilé 'la 'nátame
ralámuli 'we majáati kárékuru alué
gastigo napu nejímili ju Onorúgame.
Onorúgame ju napurigá bilé na'í
napu e'kósime ju repuga.

32 'We a'lá 'nátale napu'lige 'emi
kulí sinemi oyérilige Esukristo.
'Émika asíriga resí nílilekuru,
abirigáchigo 'la anáchalekó 'emi.
33 I'sínimi alué cha nokame
ralámuli tabilé 'la ra'íchale 'emi
olagá, 'we chibi anele. 'Lige
i'sínimi wejpisóliru 'emi. I'sínimi
napu'lige uché jaré oyérame cha
oliachi, 'émika tabilé majálekuru
alé jaga alué Onorúgame oyérame
'yuga. 34 'Émika uché jaré
Onorúgame oyérame gu'írilekuru,
alué napu galírale mo'áriga
mochílige. Napu'lige alué cha
nokame ralámuli suwábaga tábiri
nejpósisa 'emi nila, 'émika abisibi
ganíliga mochílekuru. 'Emi 'we
a'lá machile Onorúgame 'we a'lá
semátiri raweli nejimio a'kinana
rawé. Alué napu Onorúgame
nejime ju tabilé siné suwime
ju. Alekeri 'we ganíliga rejpile.
35 Alekeri pecha majálime júkó.
'Emi 'we 'la bijchígisiká Onorúgame
'we 'la nejkúrime ko, 'liko asíriga
'la semátiri raweli narémala 'emi.
36 'We 'la anachálime júkuru. 'La
oyérilime júkuru alué a'lala 'nátili.
Pecha oyérilime júkó uché bilé

'nátili tabilé a'lá. Napu'lige 'la sébali
olásiká napu Onorúgame nulá,
Onorúgameka abiena 'la nejímala
napu nejímorílige. 37 'Ma pe'wé
nawámala Esukristo jena wijchi-
moba, tabilé we'liko. Alarigá
anile alué rió 'ya bejtégame napu
ruwime nílige napu Onorúgame
anele. Abiena regá anile:
Alué 'la sébali olásaká,
alué 'la bijchígisaká napu aní
Onorúgame.
Alué rió napu 'la nirálime ju
Onorúgamete,
alué rió ju napu a'lá oyérame ju
Onorúgame nila ra'íchali.
38 Bilé rió oyérasa Onorúgame 'lige
a'resa Onorúgame oyeria,
Onorúgame tabilé ganíliga asimela
alué rió 'yuga.
39 Ramueka tabiléchigo guwana
rujsúlime júkó, ramueka tabilé
gastigo narépuli ju. Ramueka
'we bijchígime niru Onorúgame
'la nejkúrimio, alekeri bilé rawé
ramué alawala 'pa rewagachi
Onorúgame 'yuga mochímala.

11

Jena ruwimela churigá níligo alué ralámuli napu bijchígilige napurigá anélige Onorúgame

1 'La bijchígisiká napu aní
Onorúgame, 'lige 'la sébali olásiká
napu nulá Onorúgame, 'la
machirúguru Onorúgame 'la sébali
olamio napu anílige. Alarigá 'la
machiboa bi'lepi Onorúgame ajtigó,
rekó tabilé etelie. 2 Alué e'wélala
'ya mochígame regá 'nátale 'lige
Onorúgameka asíriga ganíliga etele
alué e'wélala.
3 'We 'la bijchígime niru ramué
Onorúgame newáligo gawí pe bo'né
'nátaga. Tabilé tábiri i'tele, 'lige yati
neraga gayénale gawí.
4 Asíriga we'ká ralámuli
Onorúgame oyérame mochílige
napu'lige Esukristo tabilé 'cho
nawachi jena wijchimoba, alueka
'we a'lá bijchígale Onorúgame a'lá
sébali olamio napurigá anílige, 'lige
nawámiorílige gatemia suwábaga
'nátili a'kinana rawé. Alué Arani
'lige Eba ranala napu Abeli anilime
nílige, alarigá 'nátale, alekeri
alué Abeli me'álige bilé ajágame
Onorúgame kógimia. 'Lige alué
Abeli bonila napu Kaíni anil-
ime nile, abiena kógilige go'ame
Onorúgame. Nobi Onorúgameka
'we a'lá semáriga etele napu 'yálige
alué Abeli napugiti Abélika 'la bi-
jchígilime napu anílige Onorúgame
nobi tabilé 'la etele napu 'yálige
alué Kaíni. Kaínika tabilé bijchígime
nílige napu anílige Onorúgame.
Rekó Abélika 'ma mukugé 'we 'ya
we'ká bamí, alué ralámuli jipe
mochígame abiena laniá napu
'sílige Abeli ta'chó mukiá.

5 Uché bilé rió 'we 'ya bejtégame
napu Enoko anilime nílige, 'we
a'lá nirame nile Onorúgame.
'Lige Onorúgameka 'ma o'tole
alué rió ajágame wamí 'pa rewa-
gachi, alué rioka tajsiné mukule.
'Lige ralámulika 'we 'yáale nobi
tabiléchigo reváleko, 'máchigo
o'tóligime Onorúgame 'pa rewa-
gachi. Napu'lige Enoko bijí jena
gawichí ajtígachi, Onorúgameka
'we galegá etele alué Enoko.
6 Onorúgameka tabilé ganíliga
ajtime ju alué ralámuli 'yuga napu
tabilé bijchígime ju napu anílige
Onorúgame. Alué ralámuli napu 'la
Onorúgame oyérinilime ju, alueka
bijchígimili júkuru Onorúgame
ajágame ko, 'lige alarigá bijchígiwa,
Onorúgame 'la semati raweli 'yámili
ju alué napu 'we a'lá bijchígime ju
alué ko wa'lula.

7 Uché bilé rió 'we 'ya be-
jtégamechigó 'we 'la bijchígale
Onorúgame ajágame ko 'lige 'we 'la
sébali olame ko napurigá anílige
Onorúgame, alué rioka Noé anilime
nile. Onorúgameka 'we a'lá anele
'we enátiri tábiri simírimio, 'lige

abiena ruyele o'pólimio ba'wite
bochígimi ye gawí. 'Lige alué Noeka
asíriga 'la nirame nile Onorúgame,
alekeri Noé bilé barko newale
napurigá tabilé suwimela alué
bo'né upila 'lige bo'né u'kúchila,
'lige bo'né mo'lílala. 'Lige uché
jaré ralámulika 'ma suwile. Alek-
eri 'la machiáguru alué ralámuli
tabilé bijchígime níligo napu
anele Onorúgame. Alué Noeka
asíriga 'la bijchígale napurigá
anélige Onorúgame, alekeri 'we
semátiri raweli narele. Ramueka
abiénachigó 'la narépili júkuru 'la
e'wésiga napu aní Onorúgame.
8 Uché bilé rió napu 'we a'lá
bijchígale Onorúgame ajágame ko,
'lige 'we 'la sébali olame ko na-
purigá anílige, alué rioka Abraámi
anilime nile. Onorúgameka
bayérole 'mi mejká napu nílige alé
'mi Kanani anilichi. 'We we'lé nile,
we'ká riógachi. Abraámika simile
'yáamia rekó tabilé 'la machime ke
koche simea. Onorúgame 'yámoríle
alué wa'lú we'é alué rió, napurigá
alué rió 'la bo'né niga asimela.
9 'Liko napu'lige sebasa alé we'é
bo'ígichi, we'ká bamí asale nobi
tabiléchigo siné bo'né gawila nílekó.
Pe iligá ichúrimi oyame nile 'lige
napu bejtébaga ajtime nile, aleka
gemate newárigime galégame nile,
pe jami eyéname nile alué rió.
Onorúgame abiena anele alué
Abraámi inolá napu Isaki anilime
nílige, abiénachigó narémili nile
alué gawí. A'chigóriga anele Isaki
inolá napu Akobo anilime nile.
10 Abraámi alarigá bejtégame nile,
'láchigo machíligame Onorúgame
'we a'lá semáriga 'yamio nujubá
rawé. Abiénachigó 'la machile
Onorúgame 'yamio 'we semáriga 'pa
rewagachi napu Onorúgame 'we
a'lá semáriga gatega ajtí. Alekeri
tabilé chélagá eyénale panápurimi.
11 Abiena alué Abraámi 'we
bijchígale napu'lige Onorúgame
anele bilé ranégame nimio alué
bo'né upila Sara. Okánika 'ma
'we o'chérame nile, 'lige alué Sara
tabilé siné ranégame nile 'yako,
abirigáchigo 'la nirame nílekó
napurigá anele Onorúgame. 12 Ta
chéréko rekó 'we o'chérame ke
alué Abraámi, abirigáchigo 'la
inógame nílekó. 'Lige alué Abraámi
inolaka we'ká 'kúchigame nile. 'Lige
alué inolá 'kúchila abéchigo, we'ká
'kúchigame nile napurigá we'ká
so'pilí, 'lige napurigá saté gomichi
nerúgame, napu tabilé gainárime ju
tetia.
13 Napu'lige suwile suwábaga
ye ralámuli 'ya mochígame, ta'chó
narékame nile napu anílige
Onorúgame 'ya. 'Lige 'we
a'lá machile 'we a'lá semati
raweli naremio napu'lige suwisá
a'kinana. Alekeri 'we ganíliga
mochile buigá jena wijchimoba
ta'chó suwiyá. Aniá mochile: «Ra-
mueka pe sígame niru, pe simárime
niru jena gawichí.» 14 Ralámuli
alarigá ra'íchame ka pe 'yégiga
anime ju bilena napu abé a'lá ju
bejteralia. 15 Tabilé gawí olagá
aní napu 'ya nígame nílige. Gawí
olagá anisáká napu 'ya nígame
nílige, 'liko ku simátéligipaché a'boi
gawílachi. 16 Nobi tabiléchigo gawí
olagá aníleko, pe 'pa rewagachi
mochílime olagá anile Onorúgame
'yuga, 'we 'la karao 'pa rewagachi.
Alekeri Onorúgame tabilé chijúnale
napu'lige alué ralámuli Onorúgame
oyérame korichi. Onorúgameka
'we najkí napurigá alué ralámuli
Onorúgame 'yuga mochímala.
Onorúgameka 'we a'lá newale
bilena napu mochímili ju alué
ralámuli.
17 Napu'lige Onorúgame nulele
Abraámi me'líniliga bo'né inolá
Isaki anilime napurigá Onorúgame
kógimia, alarigá 'sime olálige
Abraámi rekó pe aluecho kachi
bo'né inolá. 18 Onorúgameka anélige
alué Abraámi alué bo'né inolá
Isaki we'ká 'kúchigame nímili níligo,

'lige alué Isaki 'kúchila abiena
we'ká 'kúchigame nímili níligo.
19 'Lige Abraámi 'we 'la machile
Onorúgame 'we 'la sébali olame ko
napurigá anílige. 'Lige Onorúgame
nulele alué Abraámi napurigá
bo'né inolá me'limela, napurigá
bilé bo'á alarigá me'liboli nile alué
Isaki Onorúgame kógimia. 'Lige
Abraámi 'we 'la 'nátale alué Isaki
me'lisúká, uchéchigo siné 'yamio
alawá napurigá ajagá asimela
uchéchigo siné. Alekeri Abraámi
'we 'la e'wámili nile napurigá
nulele Onorúgame, me'limeli
nílekuru, 'lige Onorúgameka anele,
«Tabilé me'liboa mué inolá Isaki»,
anele Onorúgame, iligá bilé bo'á
'yale napurigá me'limela. Yeka pe
tétali neraga nile a'kinana bo'né
Onorúgame Inolá me'liboli níligo
ramué gu'íriga, 'lige ku 'yamio
alawá napurigá ajagá asimela.
'Lige alarigá 'sile.
20 A'kinana napu'lige alué Isaki
'ma o'chérame ka, abiena 'we
'la bijchígime nile Onorúgame
'we a'lá sébali olamio napurigá
anílige. Alué bo'neka tabilé
etele napu Onorúgame newámili
nílige. Alueka tánale Onorúgame
napurigá gu'írimala Onorúgame
alué Isaki inolá okáraga napu
Akobo anilime nile bilé 'lige bilé
Esaú anilime nile. 21 'Liko alué
Akobo a'chigóriga 'sile napu'lige
amulí mukiá, Onorúgame tánale
napurigá gu'írimala alué ochila
alué Akobo inolá 'kúchila napu José
anilime nile, napurigá 'la oyéramala
ye 'nátili 'we 'la sébali olamio napu
aní Onorúgame. Napu'lige ye
tania ilígichi, bilé gujsí resólaga
chujkule rojpóchiga Onorúgame
tania ilígachi. «Onorúgame asíriga
'la ju», anile. 22 José abiena 'we 'la
bijchígame nile Onorúgame 'la sébali
olame ko napurigá aní. Napu'lige
amulí mukiá alué José, anile
a'kinana Onorúgame buinamio
alué ralámuli israelita alé Ejipto
mochígichi, 'lige anile: «Napu'lige
'ma simiba jena mochiga, 'ma o'ká
simáwaká ne o'chilá», anile alué
José.»
23 Asíriga a'kinana we'ká bamí
kachi alué Moisesi o'nola 'lige
eyela nasole alué Moisesi bakiá
mechá napu'lige pe kulí ochérisa.
Alué wa'lula Ejipto ajtígame nu-
lale napurigá me'liboa suwábaga
u'kuchí rió alué napu ekí israelita
nile, 'lige alué Moisesi o'nola
'lige alué eyela tabilé majale.
Alueka regá 'nátale: «'We semátiri
ju ye u'tátiri, siné kachi abe
bilé rawé wa'lú ochérisa ye towí
wa'lú nejkúrimeréko.» 24 Alué
wa'lula Ejipto ajtígame malala
rewale alué Moisesi 'lige bujku-
rule. Napu'lige alué Moisesi
wa'lú ochérasa, tabilé narénilile
alué napu nachuámili nile alué
mukí ranala kóriká. Alueka
Onorúgame ma'chí buinamia
mayele alué ralámuli israelita alé
Ejipto mochígichi. 25 Alué ralámuli
ejipsio 'we resí olale alué ralámuli
Onorúgame oyérame, alué israelita,
'lige alué Moisesi 'nátele 'we a'lá
ko napurigá resí nílamala bo'né
alué uché jaré ralámuli israelita
'yuga. Alueka tabilé asinálile
alué ralámuli ejipsio 'yuga napu
tabilé gurule go'ame, 'we resítiri
nile alué ralámuli. Bo'neka 'la
machíligame tabilé we'lisi ganíliga
mochímili níligo alué ralámuli
ejipsio. 26 Alueka narénilia asale
napu Onorúgame 'yámorílige alué
ralámuli israelita. Moisesi a'lá
machile Onorúgame julamio bilé
rió napu ku buinamio alé tabilé 'la
bowechi napu Kristo anilime nile.
Alekeri Moisesi tabilé asinálile alé
Ejíptochi rekó we'ká 'yáwili nílige
enomí alé asisáká. 27 Tabilé majale
alué wa'lula rey alé Ejipto nulame
rekó ayoge napu'lige 'másale alé
Ejíptochi. A'lá machile alué Moisesi
Onorúgame alé eyénaligo gu'íriga,
nobi tabiléchigo etélekó.

28 Napu'lige Moisesi ku nawasa
alé Ejpipto abé a'kinana we'ká
bamí, Onorúgame anile bo'né
julámoríle me'limea alué bajchá
ochérigame rió alé a'pílipi galichi,
tabilé elá chujkúgame nísaká alé
yochi. Alueka 'la bijchígale napu
anile Onorúgame 'lige nulele
alué ralámuli israelita napurigá
ujchémala alué elá alé yochi
napurigá tabilé me'liboa alué
bajchá o'chérigame rió israelita.
29 'Liko alué ralámuli israelita
júmasile alé Ejipto mochiga, 'liko
Onorúgameka wanápale alué wa'lú
ba'wí napu Ba'wí Sejtákame anil-
ime ju napurigá 'la wakígachi
simáromala alué ralámuli. Alueka
'we a'lá bijchígale napu anele
Onorúgame, tabilé a'rémoríle na-
purigá suwimela. Napu'lige alué
we'ká ejipsio sontalo sébalechigó
abalemi simáromia, 'ma e'yénachi
nasípami, Onorúgame yati ku
bochíbale alué ba'wí, 'lige suwábaga
alué sontalo ejipsio 'ma si'lile.
30 Abé a'kinana naosa makué
bamí kachi alué ralámuli is-
raelita we'sá nolérale alé suweke
we'ká riógichi napu re'pá ilígame
tegótigame nile napu Jerikó anilichi
nile. 'We 'la bijchígale Onorúgame
'la gu'írimio napurigá neyúrimala
alué sairúgame 'yuga napu alé
pachá mochile, 'ma gichao rawé
sébachi 'ma gajule alué tegoli, 'liko
alué ralámuli israelita me'ale we'ká
alué ralámuli amulí suwábaga.
31 Alé pachá asale bilé mukí napu
Rajabi anilime nile napu we'ká rió
'yuga gojchime nile. Alueka tabilé
me'líliru, alueka gu'íriligime alué
oká rió israelita napu'lige alemi
e'yénilige e'néniga. Alué mukika 'we
'la bijchígale Onorúgame 'la gu'iria
asáligo alué ralámuli israelita,
alekeri alué mukí 'la gu'írile alué
oká rió.
32 Neka 'ma 'la ruwíturu na-
purigá 'emi 'we a'lá bijchígimala
Onorúgameka 'la sébali oláame
napu aní. Tabilé ikiru ne ruyá
churigá nokáliga alué uché jaré
ramué rijimala 'ya mochígame,
napu nile Gereoni, 'lige Baraki,
'lige Sansoni, 'lige Jeptesi, 'lige
Rabí, 'lige Samueli, 'lige alué 'ya
mochígame napu ruwime nile
napu anele Onorúgame. 33 Alueka
'we a'lá bijchígile Onorúgame
'we a'lá sébali olamio napurigá
anílige, 'lige alekeri 'we a'lá e'wele
Onorúgame. Alekeri 'la neyúrale
jaré alué ralámuli nakoga alué che-
jarela ralámuli e'wélala rey 'yuga
'lige alué we'ká sontálola 'yuga.
'Lige aminami jaré e'sélikame nile,
'we 'la 'nátale Onorúgame 'yuga.
Jaré alué ralámuli 'la narele napu
Onorúgame nejímoríllige. Jaré
neyúsale napu'lige amulí me'liá
mawiyate. Onorúgame na'ómale
chu'ala alué mawiyá. 34 Jaré
tabilé rajale napu'lige alué ralámuli
e'kósilichi wa'lú na'ichí. Jaré amulí
me'líliru machétate. Jaré tabilé
nígame a'walí 'ma narele a'walí
Onorúgame a'walila napurigá
'la neyúromala we'ká sairúgame
'yuga nakoa, 'lige 'ma mabule
alué ralámuli. 35 Abiena jaré
umugí alué Onorúgame ra'icháli la
bijchígime, alué umugí 'kúchila
suisá, Onorúgameka uchéchigo siné
'yale alawá napurigá ku ajagá
mochímala.
Jaré rekó 'la e'weme ke
Onorúgame, 'we ejelile 'lige
jaré 'ma suwile. Alué ralámuli
tabilé a'lá, alueka anele alué
ralámuli Onorúgame oyérame
napu cha'piruga mochile: «'Emi
chibi anésaká Onorúgame 'liko 'la
su'panawa ramué 'emi.» Nobi
alué ralámulika tabilé siné chibi
anele Onorúgame. Alueka 'we
a'lá machile Onorúgame 'we a'lá
semátiri nejimio 'pa rewagachi
a'kinana napu'lige suwisá. Alekeri
tabilé guwana rujsule. 36 'Lige jaré
Onorúgame oyérame 'we gawéliru
'lige wejpisóliru, jaré 'ma buléliru
karénate alé pachá galírale mo'asa.

37 Jaré rejtete bajsibuga me'líliru,
'lige jaré serúchote rejpunáleru
'lige jaré i'weli rejpigate ejchega
me'líliru. Pe ichúrimi e'yéname nile
bo'á wi'chila o'páchiga 'lige chibá
wi'chílatiri. Jaré ta'mé nígame nile
go'ame. Asíriga we'ká e'karúgame
resí ikile tabilé na'timáliru alué cha
nokame ralámulite. 38 Alué ralámuli
tabilé nirame Onorúgame, alueka
tabilé nirale Onorúgame oyérame
ralámuli. Anile alué cha nokame
ralámuli: «Abé 'la júkó ye ralámuli
suwisá», nobi Onorúgameka 'we 'la
nirale alué bo'né oyérame. Alué
Onorúgame oyérame ka pe panápuri
mochime nílekuru tabilé ba'wégachi
'lige aminami tabilé 'wesi ralámuli
ejperégichi. 'Lige resochimi
ejperégame nile 'lige aminami
re'lemi we'éralemi ejperégame
nile. 39 Alueka 'we 'la e'wale
napurigá anílige Onorúgame,
tabiléchigo naréleko jena wijchi-
moba napu anile Onorúgame.
40 Ramué jipe jena ejperégame
abé 'la námame niru napu nocha
ajtí Onorúgame. Ramueka 'ma
eteru churigá gu'íriligo Onorúgame
ralámuli, pe bo'né Inolá jékana
júlale napurigá gu'írimala. Alué
ralámuli 'ya mochígame pe buigá
mochile napurigá sebámala alué
Onorúgame Inolá. Tabilé etele, 'ma
suwíligame. Jípeko 'ma sébakuru,
alekeri jípeko alué ralámuli 'lige
ramué napuíka 'la gainá walekéé
sébali olame ralámuli gayenia.

12

Jena ruwimela napurigá 'la anachawa napurigá Onorúgame 'kúchila niwa Onorúgame a'walila gite

1 'Liko we'ká ralámuli mochile
napu 'ya 'we a'lá bijchígame nile
napu anélige Onorúgame 'lige 'we
a'lá e'wile Onorúgame. Alekeri 'la
sébali olawa napurigá alué ralámuli
'ya mochígame. A'rewa alué
chátiri 'nátili napu 'we nejkumeme
ju napurigá 'la o'wé e'yénawa
Onorúgame oyérisia, napurigá
gatele Onorúgame 'we 'ya. 2 A'rewa
alué chátiri 'nátili 'lige 'we a'lá
na'tawa churigá bejtéligo Esusi
jena gawichí, alué nílekuru napu
ramué benírale churigá ejperélitiká
Onorúgame 'yuga 'nátaga, alué
júkuru nejkúrime napurigá ra-
mué 'la sébali olame ralámuli
niwa. 'La anáchame nile alué
Esusi napu'lige gulusichi ujchagá
me'liá. Bo'neka tabilé chijúnale
rekó alé gulusichi ujchagá me'liá,
'láchigo machíligame a'kinana
rawé nerúlimia bilé ganílili.
Jípeko ajtíkuru wajtoná napu ajtí
Onorúgame.

3 'We 'la semáriga na'táwaká
churigá a'lá anáchame níliga Es-
usi napu'lige alué cha nokame
ralámulite resí oliá. Alarigá 'nátaga
'we a'lá anachámala 'émichigó.
4 'Émika ta'chó resí níliguru
napurigá uché jaré ralámuli
Onorúgame oyérame napu 'we resí
níliga suwile. 5 'Ma tabilé néléru
alué rejcholi napu Onorúgame
'yálige alué Onorúgame oyérame.
Napurigá bilé o'nó 'kúchila ruyeme
ju, alarigá nile. Regá anile:

'Emi oyérame ne 'kúchila.
Tabilé resí aniá mochiwa napu'lige
ne ruwichi,
'we a'lá na'tawa 'nalina.
Tabilé sewékime júkuru napu'lige
ne gastigárichi.
6 Neka 'we 'la ruyéguru alué rió
napu 'we galé ne,
'lige gastigari ne alué napu ne
'kúchila ju, napurigá bilé
o'nó.
7 Alekeri 'la anachálime júkuru
rekó 'we ená ke napurigá 'la
sébali na'tawa Onorúgame 'yuga.
Onorúgameka napurigá bilé bo'né
inolá alarigá etiáguru 'emi. Bilé rió
'kúchigame 'we 'la ruyeme ju bo'né
'kúchila napurigá 'la benimela 'lige
'la sébali olámala. Ta e'wásaká
abiena gastigárime ju. 8 Suwábaga

napu ekí Onorúgame 'kúchila ju
Onorúgame 'la ruyeme júkuru. Ta
e'wásiká abiena gastigárime ju.
Onorúgame tabilé 'la ruyésaká, 'liko
'emi tabilé Onorúgame 'kúchila ju.
9 Suwábaga napu ekí ramué o'nola
ju jena wijchimoba ejperégame,
alarigá ruyame júkuruchigó. 'Lige
asíriga 'la nirálime júkuru napu'lige
ruwichi. 'Liko abéchigo rajpé
'la nirálime júkuru alué Wa'lula
O'nó Onorúgame napu repume ju
ramué alawala. Alarigá 'la semati
raweli nígame niwa ramué. 10 Alué
ramué o'nólaka pe u'kabi bamí
ruyeme ju ramué, 'lige ruyeme
ju napu bo'né 'nata, 'lige asíriga
a'lá ju alué 'nátili, iligá i'sínimi
ta'mé 'la ma'chíname ju. Nobi
Onorúgameka 'we a'lá benírime
júkuru ramué. Alueka suwábaga
machíguru napurigá a'lá sébali
ralámuli niwa ramué napurigá
bo'né Onorúgame. I'sínimi tabilé
gepúnilime júkuru bilé ra'íchali rekó
'we a'lá ra'íchali kachi. 11 'Lige
apiépiri gastigo pecha ga kame
júkó, nobi 'wéchigo 'la nejkúrime
júkó napurigá 'la sébali na'tawa
uché siné rawé, siné kachi 'la
benisúká.

Jena ruwimela 'la 'nátaga mochílime ko napurigá 'la narépua napu Onorúgame nejime ju

12 Alekeri 'la bijchígiwa napu aní
Onorúgame. 13 'Yáawa alué bowé
'la o'wé enágame. 'La suwábaga
asíriga 'la gatewa alué 'nátili napu
ekí tabilé 'la ju, napurigá tabilé
guwana rujsúmala alué ralámuli
tabilé a'wágame alawégame na-
purigá 'la bi'lepi bowé najátamala.
14 'La niraga mochiwa o'maka
uché jaré. 'La sébali olame
ralámuli niwa 'la Onorúgame 'yuga
'nátame. Alué tabilé 'la 'nátame ka,
tabilé siné etémala alué Wa'lula
Esukristo. 15 'We 'la 'nátiga
narépuaká alué nejkúrali napu
Onorúgame nejímili ju napurigá
ramué 'we semáriga mochiwa.
Jaré ralámuli tabilé narésaká ye
nejkúrali, alueka napurigá ayome
niraga mochímala, 'lige ralámuli
ayome 'ma tabilé 'la na'támala,
chátiri 'nátili oyéramala 'lige 'ma
we'ká ralámuli najsabúmala. 16 Tase
na'tawa we'ká umugí 'yuga gojchi-
ame, tase pe go'ámecho na'tawa
napurigá 'sílige alué rió Esaú.
Alueka pe go'ámecho 'nátelekuru,
'lige suwábaga napu ekí narémili
nílige napu'lige o'nola mukusá,
suwábaga alué nakulile go'ame
gite. 17 'Emi 'la machí, a'kinana
narénilituru, 'lige o'nola tabilé
a'rele. Rekó nalae nobi tabiléchigo
gayénalekó narea.

18 Jípeko nuebo 'nátili nílerukuru.
Alué o'chérame 'nátilika napu
Onorúgame newálige 'we 'ya, 'we
majárime nile. Alué gawí napu
Onorúgame ajtile rajá ilile. Asíriga
chóniga ilile, 'lige asíriga chókame
nolega ilile 'lige aminami abiena
ne'wile. 19 'Lige bilé trompeta
buchele, (alué ajágame a'wala
newárigime napurigá trompeta
bujchélime) 'lige asíriga e'wele
anile, 'lige Onorúgame alé wa'lú
gawí ilígichi anile siná. 'Lige
ralámulika asíriga majale. «¡Tase
ra'ichawa!», anele alué ralámuli
Onorúgame olagá. 20 Tabilé
anáchale alué Onorúgame ra'icháli la
akea. Regá anile Onorúgame: «Bilé
ralámuli o bilé ajágame re'késaká ye
wa'lú gawí re'pá ilígame, 'ma yati
me'liboli júkuru rejtete bajsibuga.»
21 Alué napu ekí etégame ka asíriga
majale. Moisesi anile: «'Ma 'áwali
ne majaga.»

22 Nobi 'émika tabilé a'bemi
jámili nílikuru napu alué gawí
re'pá ilígame ilí napu alué ralámuli
'we majame nile. 'Émika 'ma alé
jábalekuru uché bilena gawichí
napu Sioni anilime ju, 'lige Sioni
abiena Rusaleni anilime ju napu
'pa rewagachi ju, napu bejtégame

ju Onorúgame napu ajagá ajtí.
Alé asíriga we'ká mili santo ánjeli
mochí, alueka asíriga ganíliga
mochí alé. 23 Alé mochí alué
ralámuli napu Esukristo oyérame
nílige, napu Onorúgame osale alé
líbrochi alué ralámuli rewalá napu
alé 'pa rewagachi mochímili nílige.
Alué Onorúgame Wa'lula Nulame
ju. Alueka sébali machime ju
chieri 'la ka 'lige chieri tabilé 'la
ka. Alé 'pa rewagachi mochíchigó
alué a'lala ralámuli alawala, alué
ralámuli napu 'ya mochígame nílige
napu buigá mochile napurigá
sebámala alué Esusi jena wijchi-
moba napurigá 'la sébali nímala.
24 'Lige Esusi abiena ajtí alé,
alué napu Onorúgame tania ajtí
ramué gite napurigá ramué 'la
oyérawa alué ra'íchali napu gatélige
Esusi napu'lige mukule. Bo'né
elalate bi'wélekuru ramué alawala.
Napu'lige me'lílirige Esusi we'ká
ralámuli gu'írile, najtétiga alué
ralámuli nila gastigo, tase napurigá
napu'lige Abeli me'lírilige. Abeli
bajchá me'líliru jena wijchimoba.
Napu'lige mukule tabilé 'wesi
ralámuli gu'írile.

25 'We a'lá 'nátaga 'emi ralámuli.
Tase gawéliwa alué Esusi ra'ichálila.
Alué ralámuli 'ya mochígame
gastigo narele napu'lige tabilé
e'wale napu Moisesi nulachi, 'liko
ramueka abé wa'lú gastigo narépua
tabilé e'wásiká napu jula Esukristo
'pa rewagáchika. 26 Napu'lige
Onorúgame ra'íchale alé wa'lú rabó
Sinaí anilichi, 'ma gawí nokáturu.
Jipe Onorúgame aní: «Pe che si'nepi
nokémala ne jena wijchimoba,
'lige abiena rewagáchichigó.»*
27 Napu'lige yeti anisá, pe aniame
ju pe suwábaga suwábaniliga aní
napu ekí eteru jena wijchimoba
'lige rayénali 'lige mechá 'lige
so'pilí abechigó. Pe alué tajsiné
suwíbamecho e'karúgame rejpímala,
alué napu tabilé etérume ju, na-
purigá alawá. 28 'Lige napu'lige
suwisuga, 'mi bilena sebawa napu
Onorúgame ajtí, napu suwábaga
nulame ju Onorúgame, alé napu
tajsiné suwíbame ju, alekeri 'la
narékime júkuru nejkúrali napu
Onorúgame nejía ajtí jipe. 'La 'we 'la
niraga etélime júkuru Onorúgame.
Wa'lú cheliera 'yawa napu nejí
Onorúgame. 29 Onorúgameka 'la
sébali olame júkuru, alekeri 'ma
suwábaga e'kósilime júkuru alué
napu ekí tabilé 'la sébali ju.

13

Jena ruwimela Onorúgame 'we ganíliga ajtime ko napu'lige bilé ralámuli 'we a'lá oyérachi Onorúgame

1 Jípeko uché pe u'kabi osimé
ne. 'We 'la niraga járilime júkuru
a'bopi napurigá rijimala neraga.
2 'La kógilime júkuru ralámuli
tabilé machirume napu'lige mué
bejtélachi sebasa, ('lige 'la elílime
júkuru napurigá alé che'lebámala).
Siné kachi pe santo ánjeli nímala
alué ralámuli, pecha machibówé.
3 'La nélélime júkuru alué
Onorúgame oyérame ralámuli napu
galírale mo'áriga mochí. 'We
'la na'temápua 'emi alué galírale
mo'árigame mochígame. Abiena
'we a'lá na'temápua 'emi alué
ralámuli napu resí olárigime ju
cha nokame ralámulite. 'We a'lá
nélélime júkuruchigó alué ralámuli
napu resí nilia mochí, siné kachi
bilé rawé abiénachigó resí nilia
mochíwaleké ramué.
4 Newíkame nísaká bilé rió
bilé mukí si 'la nirálime júkuru.
Bilé mukí níriká tase 'yuga
gojchiboa tabilé bo'né 'yula
nísaká. 'Lige rió nírigaká, tabilé
'yuga gojchiboa uché bilé mukí.
Onorúgameka gastigárimala alué
ralámuli alanokisáká. 'Lige
jaréchigo rióchoká newime ju, 'lige

* **12:26** E'nesi Hageo 2:6.

umugí abiénachigó alanokame
ju, umugíchoká newime ju,
Onorúgame gastigárimala alué
ralámuli.
5 Tabilé na'tawa we'ká
mélime enomí. Pe 'we ganíliga
mochiwa napu ekí nígame niru.
Onorúgameka regá anile: «Neka
tajsiné 'oni a'rémala 'emi. Neka
nabí gu'írimili júkuru 'emi.»
6 Alekeri ramué ralámuli tabilé
we'ká 'nátaga aniboli júkuru:

Wa'lula Onorúgame 'smi ne'chí
gu'iria.

Tabilé siné majame ju neka.

Alué cha nokame ralámuli tabilé
gainámala ne'chí umeria.

7 'La néléwa alué ralámuli
napu 'emi benírilige Onorúgame
ra'ichálila 'ya. 'La 'we a'lá na'tawa
churigá nokame ka alué. 'La
e'wawa 'émichigó napurigá alué
ralámuli.
8 Esukrístoka nabí 'la 'nátame
júkuru 'lige nabí 'la nejkúrime
júkuru napurigá nejkúrilige 'ya.
'Lige aminami uché siné aba'lá
alarigá nejkúrimili júkuru. 9 Alekeri
'we 'la 'nátaga mochiwa, tase
oyériwa uché bilé 'nátili alué napu
tase alarigá ju napurigá benírilige
Esukristo. Jaré ralámuli anime
ju: «Onorúgame kógilime go'ame
go'suga piéstachi 'we 'la na'tálime
kará Onorúgame 'yuga.» Go'ame
pecha nejkúrime júkó, Onorúgame
júkuru a'walí nejime ka napurigá
'la semáriga na'tawa.
10 Alué 'ya mochígame balé
me'ame nile ajágame Onorúgame
kógimia alé mésachi jiérote
newárigime (altar) 'lige pe'tá go'ale,
'lige alué go'ámete bejtégame nile.
Esukristo 'yale bo'né, alarigá
Esukristo (Onorúgame) mukule
ramué gite. 'Lige alué a'walílate
mochírukuru jipe. Alué balé 'ya
mochígame, tabilé alué a'walí
nígame nile. 11 'We 'yako alué
wa'lula baleka pachami bajkime
nile alué ajágame elalá o'ká alé
re'obachi wi'chite newárigime.
Alé abé 'na pachaka napu ajtile
Onorúgame 'liko elá bachímale
napurigá 'la bi'mela alé pachage
napurigá bi'mela suwábaga alué
ralámuli chátiri 'nátame. Alué
ajágame mukúgame sa'pálaka tabilé
o'tiame nile alé pachami re'obachi,
sa'pálaka mejká o'tiame nile 'mi
suwemi riógachi e'kósimia napugiti
alué sa'paka 'we resítiri níligame.
12 Esukrístochigó alé 'mi we'ká
riógachi suwé 'we resí nílile 'lige
mukule. 'Lige bo'né elalaka
bi'wele bo'né oyérame. 13 'Liko
tabilé chijunálime júkuru napu'lige
Esukristo oyérilia rekó me'lílirige
alé ma'chí napurigá 'we inílame
ralámuli neraga, 14 napugiti tabilé
'yalime ju semati raweli jena
gawichí, 'yalime ju ramué 'we
a'lá semátiri raweli 'pa rewagachi.
'La machiáguru 'we a'lá semátiri
raweli narépili ko ramué 'pa
rewagachi. 15 Jípeko Esukristo
ajtíkuru Onorúgame tania ramué
neraga, 'liko a'kué aniboa: «'We a'lá
ju Onorúgame.» Onorúgame júlale
Esukristo napurigá mukumela ra-
mué gu'íriga, alekeri 'we 'la ganíliga
mochiru ramué Onorúgame 'yuga,
'lige alekeri tabilé chijunaru
ramué Esukristo oyeria.

Alarigá najkí Esukristo, tabilé
najkí napurigá me'liboa ajágame
Onorúgame kogia. Alueka na-
jkíguru napurigá 'we 'la semáriga
ra'ichawa Onorúgame olagá.
16 'Lige abiena tabilé we'kuawa
alué 'we a'lala 'nátili, 'la kónime
niwa a'bopi, alarigaka 'la 'we
ganíliga ajtime ju Onorúgame, tase
napurigá go'ame kógilia.
17 'La 'we a'lá nirawa alué
e'wélala. Onorúgame 'yame ju
nóchali tebúkime 'emi. Tabilé
'la sébali olásaká, Onorúgame
gastigárimala. 'La e'wawa nulachi
napurigá alué e'wélala 'la ganíliga
mochímala alué nóchali 'yuga,
tabilé seweka. Alué e'wélala pecha

gainámili júkó gu'iria, 'emi tabilé
e'wésaká alué e'wélala.
18 'We tániwa Onorúgame na-
purigá 'la aminabi gu'írimala
ramué. 'We a'lá machiáa ramué
na'tálila 'we a'lá bi'wígame ko.
Tabilé ojchogila niru. Nabí
a'lá sébali oliá ramué suwábaga
'yuga. 19 Neka najkíguru napurigá
Onorúgame tánimala 'emi napurigá
Onorúgame 'la gu'írimala ne'chí,
napurigá ne 'la yati ro'ímala 'emi
e'nemia.

20 Onorúgame nejkúrisa 'la képá
napurigá ramué 'la bi'lepi 'nátaga
mochiwa pe aluecho 'yuga. Alueka
uchéchigo siné 'yálerukuru alawá
alué Wa'lula Esusi, Onorúgame
oyérame tebume. Esukristo
mukule ramué gu'íriga. Alué ne-
jkúrili tabilé siné suwimeli ju. Alar-
igá gatele Onorúgame napurigá
'la a'kabámana e'yénawa. 21 'We
a'lá nejkúrisa 'la képá Onorúgame
napurigá 'la sébali ralámuli niwa
napurigá 'la sébali olawa na-
purigá najkí bo'né Onorúgame.
Onorúgame júlale Esukristo na-
purigá gu'írimala ramué. 'We a'lá
semáriga ra'ichawa senibí churigá
ka Esukristo. Alarigá nisa 'la képá.
22 'Emi Esukristo oyérame na-
purigá ne, najkí ne napurigá
'emi 'we 'la ganíliga gepúmala ye
pe u'kabi rejcholi. 23 Najkí ne
napurigá machimela 'emi alué
Timoteo napu Onorúgame oyérame
ju napurigá ramué, alueka 'ma
ma'chínale alé galírale napu ba-
jcháriga asálige. 'We yati sebásaká
alué Timoteo, alué si simé ne 'emi
e'nemia.
24 'We reporali náoli ne alué
e'wélala 'lige alué uché jaré
Onorúgame oyérame napu alé
a'bemi ejperégame ju. Ralámuli
jena mochígame Italia ejperégame
'we náoli reporali 'emi.
25 Onorúgame 'we a'lá gu'írisa 'la
képá 'emi.

Pe ekí képá. Cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Santiago Osale

Kuira suwábaga 'emi Onorúgame oyérame.

1 Ne Santiago osá ye apélichi. Neka Onorúgame nochálila nóchame ju 'lige aminami ramué nuleme Esukristo* 'yuga. Alueka ne'chí nuleme ju. Alué makué okaná chojkégame ralámuli israelita osé ne napu mejká mochí ra'laga, tabilé jena Rusaleni.

Jena ruwimela Santiago ruwíligo churigá na'tálime ko napu'lige resí ikiá

2 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige ená ikiá 'emi 'la 'we ra'sálagá mochílime júkuru. 3 'Émika 'we 'la machíguru, napu'lige 'emi 'we 'la nirá mochígachi Onorúgame 'lige yati neraga ená ikisá 'emi, alueka júkuru napurigá 'emi abé a'lá na'támala 'lige tabilé guwana rujsúlime ko rekó ená ikiae. 4 'La anachálime júkuru 'emi níriga napurigá 'la gainawa 'la semáriga 'nátame gayena. Alarigaka 'la tabilé siné guwana rujsúmala 'emi napu'lige resí ikiá.

5 Tabilé benégame nísaká rejcholi nejiga bilé 'emi gompaniérola, Onorúgame tánilimili júkuru napurigá Onorúgame 'we 'la benégame newámala rejcholi beníriga alué rió, Onorúgameka suwábaga asíriga 'la ganíliga gu'írame júkuru, tabilé ená anigá. Napu'lige mué Onorúgame tánisa napurigá nejkúramala Onorúgameka asíriga yati nejkúrame júkuru. 6-7 Pe iligá 'we 'la niraga tánimala mué, tabilé mayega tabilé nejkúromio, napugiti alué mayeme ka tabilé 'la nejkúromio Onorúgame, alueka napurigá ba'wí a'nagumi o'towame 'mi wa'lú ba'wí ilígichi, alarigá ju. Alueka pecha 'yáwili júkó 8 Onorúgamete alué Onorúgame nila. Alué ralámuli bilé rawé bilé nóchali nochálime 'nátame 'lige uché melénala uché bilé nóchali nochálime 'nátame, alué ralámulika tabilé siné 'la sébali 'nátame ju.

9 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame tabilé nígame, Onorúgame níriká 'we najtékame ju, alueka asíriga 'la ra'sálámili júkuru napugiti Onorúgame oyérame kame. 10 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame 'we enomígame nisa, aluéchigó abiena 'we 'la ganíliga asimeli júkuru napugiti Onorúgame oyérame kame, alueka pecha ra'ichámili júkó 'we enomígame ko. Alué enomika pecha anáchame kame, alué 'we nígame ka pe napurigá gajsalá sewalá alarigá ju. 11 Rayénali chíbame ju bilé sewachi 'lige rajtágame eká 'lige 'ma wakiame ju alué sewá 'lige wijchime ju alué sewá, 'liko 'ma tabilé semátiri ju alué sewá. Alarigá ikime ju alué 'we nígame. Pe abiéniko neraga tabilé niga asibámala napu ni.

12 'We ra'sálagá ajtíame ju bilé rió napu 'la anáchame ju rekó resí ikié. Napu'lige 'la anachásaká bilé ralámuli Onorúgame 'la gu'írimala napurigá 'la ra'sálagá bejtélamala alué rió.† Onorúgameka asíriga 'la 'yámoríle semati raweli suwábaga ralámuli napu ekí 'la oyeri Onorúgame.

13 Napu'lige nochánilia chátiri nóchali pecha regá aniame júkó: «Onorúgame 'smi ne'chí tabilé 'la nocharia.» Tabilé alarigá ju. Onorúgameka tabilé chátiri nochánilia ajtí, nibilé siné 'yame ju Onorúgameka 'nátili napurigá bilé ralámuli chátiri na'támala. 14 Chátiri

* **1:1** E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús».

† **1:12** Santiágoka ye ra'íchali osale griego ra'íchaga regá anime «corona de la vida».

'nátili nerú, alué napu buyame
ju napu'lige tabilé Onorúgame
'yuga 'nata mochírigichi. 'We 'la
semátiri kárélamala alué 'nátili, nobi
oyérisiká alué 'nátili se'wináchigo
nokináliwagó ramué. 15 Napu'lige
ye chátiri 'nátili oyérisiga a'lígeko
'ma se'winárіga 'sika ilírome
niwa. Napu'lige asíriga iwégame
cha'pigá mochírigichi ye chátiri
'nátili 'liko 'ma tabilé gainawa
ramué Onorúgame oyeria, 'liko 'ma
Onorúgame saíla niwa.

Jena ruwimela 'la oyérilime ko Onorúgame ra'ichálila

16 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka 'we galé
'emi. 'We 'la na'tawa, tase
se'winá nokiboa mayega tabilé
machimeo Onorúgame se'winá
nokachi 'emi. 17 Suwábaga 'nátili
'we a'lala, pe Onorúgame nejí,
aminami alué Onorúgameka pecha
siné se'winárіga 'nátame júkó.‡
18 Onorúgameka 'la bi'wélekuru
ramué alawala bo'né nila ra'íchali
gite, napurigá Onorúgame 'kúchila
niwa napurigá bajchá o'chérigame
'kuchi. Alarigá najkile bo'né.
19 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, neka 'we galé 'emi.
A'pílipi ralámuli asíriga 'la 'nátame
nímili júkuru napurigá gepúmala
bilé ra'íchali, pecha tabilé 'nátiga
ra'ichámili júkó, aminami tabilé
oparúgame nímili júkuru. 20 Bilé rió
opurúgameka tabilé gayéname ju
bilé nóchali newá napu Onorúgame
najkí. 21 'Liko asíriga 'la nirálime
júkuru Onorúgame 'lige aminami
'ma se'wí pákime júkuru alué
chátiri 'nátili, 'lige aminami 'la
narékime júkuru alué 'la bijchiá
ra'íchali napu Onorúgame nejile.
Ye ra'íchalite Onorúgameka bi'weme
júkuru ramué alawala.
22 We'ká ralámuli pe eligá
gepume ju Onorúgame nila
ra'íchali 'lige tabilé e'wame ju na-
purigá aní Onorúgame ra'ichálila.
'La e'wilime júkuru. Ralámuli
tabilé e'wámeka Onorúgame nila
ra'íchali, alueka resí ikí bo'nepi
chojkila gite. 23-24 Onorúgame
ra'ichálilaka machírime ju aliena
chátiri nóchame ko alué ralámuli,
'lige alué ralámulika pe abiéniko
tabilé néláme ju napu anílige
Onorúgame, alésíko 'ma tabilé sébali
olame ju napurigá aní Onorúgame
ra'ichálila.§ 25 Ye ra'íchalika 'we 'la
sébali ju, tabilé 'yégali. Bilé rió napu
gepume ye ra'íchali, aminabi 'la
oyérame, tajsiné we'káwame, 'lige
'la sébali olame napurigá aní ye
ra'íchali, 'liko alué rioka asíriga 'la
ra'sálagá nochámala apiépiri nóchali
napu ekiana nocha.
26 Bilé rió mayeme nisa bo'né
'la bijchiá Onorúgame oyérame ko
'lige tabilé 'la na'tasa napu'lige
ra'icha bilé ra'íchali,* 'liko alué
rioka pe bo'né najsuíka 'smi peka
'la bijchiá Onorúgame oyérame ke.
27 'La Onorúgame oyérame níriká
'la kógilime ju tábiri napu resí la
mochí u'kuchítiri tabilé e'yégame
'lige umugí gunámakame tabilé
niga mochisa bilé tábiri napurigá
go'ame 'lige 'we chálagá mochisa,
'lige tabilé chátiri 'nátili na'tálime
júkuru napurigá 'nátame ju alué
Riablo (Remónisi) oyérame ralámuli.
Onorúgameka 'we semátiri korí ye
nóchali, tabilé chátiri korí.

2

Jena ruwimela 'we 'la niraga

‡ **1:17** Santiágoka ye ra'íchali osale griego ra'íchaga regá anime «Padre de las luces» napu aniame kéré Onorúgameka 'we 'la etea ajtigó suwábaga tábiri chonoká mochigo a'pílipi ralámuli, 'lige 'we 'la machigá ajtigó suwábaga 'nátili napu ekí 'nata mochí a'pílipi ralámuli. § **1:23-24** Santiágoka anime osale jaré ralámuli ko pe napurigá alué ralámuli napu espéjochi e'néname ju pala chinaga eyena mo'ola 'lige pe yati tabilé néláme ko chinaga eyenio mo'ola. * **1:26** Yolí ra'íchiga ka anime chujkú ye osilí napu Santiago osale 'we 'ya napu regá aní «no frena su lengua».

etélime ko suwábaga ralámuli

1 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, alué Wa'lula Esukristo
Onorúgame 'yuga ajtí, 'la oyérasa
nílisaká Onorúgame, pecha abé
nerálime júkó jaré ralámuli me'tigá
uché jaré, suwábaga re'wániga
na'temápua. 2 Bilé rió bajkisá
re'obachi 'we 'la o'páchigime
'lige 'we najteme u'tá chijtúlame
anío ujchágame makúsachi 'órote
newárigime 'we semati 'lige bajkisá
bilé rió tabilé nígame, asíriga
chi'wágame o'páchigame, 3 'lige
'emi etesa alué rió 'we semátiri
o'páchigime ko, 'lige anesa 'emi:
«Jena asiboa 'we a'lá mutélachi»,
'lige anesa 'emi alué rió tabilé
nígame: «Alé 'na guwánaka ilibógó»,
o regá anesa ma: «Jena wijchí
asiboa», 4 alésíko 'ma se'winá noká
'emi. Asíriga resí olá 'emi alué
ralámuli. Asíriga galegá eté 'emi bilé
'lige uché bilélaka tabilé galegá etiá
'emi.

5 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne napu ne 'we najkí,
'we 'la gepuwa ye. Onorúgameka
suwábaga ralámuli tabilé nígame
wanápale jena wijchimoba
mochígame napurigá alué ralámuli
tabilé nígame 'la semáriga oyéramala
Onorúgame. Alué tabilé nígame
narémili júkuru alué semátiri
'nátili napu Onorúgame nejímili
ju. 6 'Émika tabilé na'temale
ralámuli tabilé nígame. ¿Tabilé
alué rió 'we nígame noká resí
olá alué ralámuli tabilé nígame
'lige bilénami e'wélala mochígichi
o'toa wejpisomia rejcholi 'yamia?
7 ¿Tabilé alué ralámuli 'we nígame
noká gawelia alué ra'íchali napu
Onorúgamete 'yáliru 'emi?

8 'Emi 'la sébali olásaká, 'la
sébali napurigá aní Onorúgame
ra'ichálila, regá anime: «'La 'we
'la ganíliga etewa alué a'bemi
ejperégame 'lige mejká ejperégame
ralámuli napurigá na'temame
ju mué bo'nepi», 'liko asíriga
'la semá nokimela 'emi. 9 'Emi
abé na'temásaká pe jaré ralámuli
me'tigá uché jaré, 'liko 'we resí
noká 'emi. Alésíko 'we chátiri
alawégame gayena 'emi. 10 Bilé
rió amulí suwábaga sébali olasa
Onorúgame nulalila 'lige pe'tá
se'winárigа nochasa, 'liko abirigá
resiti raweli narémala alué rió.
11 Onorúgame napu regá anile:
«Tase we'ká umugí 'yuga okópua»,
pe aba alué Onorúgame anile
regá aniá: «Tase me'liboa uché
jaré ralámuli.» Tabilé we'ká
umugí 'yuga okópua aminami
tabilé we'ká rió 'yuga okópua
umugí níriká, 'lige me'lisuga bilé
ralámuli 'liko 'ma abirigá tabilé 'la
bi'ígame alawégame niwa. 12 'Émika
ra'ichámili júkuru 'lige nochámili
júkuru napurigá alué ralámuli
napu 'we 'la sébali olámili ju
napu Onorúgame nulá. Alueka
nuláguru bilé 'nátili napu buyáname
ju ramué alé chátiri bowechi.
13 Apiépiri ralámuli tabilé galegá
eteme uché jaré ralámuli, alueka
resiti raweli 'yama Onorúgame
tabilé na'temaka. 'La nirásaká
'emi ralámuli 'liko 'la tabilé chátiri
nóchigame neraga gu'írowa 'emi
Onorúgamete.

Jena ruwimela 'we 'la sébali oliame ko napu ra'ichalia bo'né

14 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, ¿chiena 'la ju Onorúgame
oyérame koriá 'lige tabilé sébali
olame níriga? Rekó alarigá na'talie
tabilé sebawa alé 'pa rewagachi.
15 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame
sebasa 'emi ejperélachi, 'lige 'we
resitiri o'páchigime nisa, 'lige
tabilé nutugégeme nisa, 16 'lige
'emi regá anesa: «'We iwega
enawa boichimi, tase ukíwiga
'lige aminami tase e'luíka», ¿'lacha
'la nímalawé alarigá anilía bilé
ralámuli peka 'la kógilie go'ame
alué 'we resitiri o'páchigime tabilé

nutugégeme napurigá go'mela
boichimi? 17 Onorúgame oyérame
korisuga, 'lige tabilé gu'írame níriga
ralámuli, 'liko pe laniboa peka
Onorúgame oyérame níriga.

18 Siné kachi bilé 'emi an-
imérémá: «Mueka 'we 'la oyérame
korí Onorúgame, neka pe 'we 'la
nóchame ju Onorúgame nochálila.»
'Lige neka aní: «Mué tabilé 'la
sébali olasa nóchali napu nulame
ju Onorúgame, tabilé machí pala
'la Onorúgame oyérame ko mué.
Neka 'we 'la sébali olame ju
nóchali napu nulá Onorúgame,
alekeri mué níriga 'la ma'chígime
nérékuru 'la semáriga oyérame ko
ne Onorúgame.» 19 Mueka 'we 'la bi-
jchígame ju pe bi'lepi ko Onorúgame
'pa rewagachi ajtígame. 'We a'lá ju
alarigá na'talia. Nobi Remónisika
abienachigo alarigá 'nátame júkó,
'lige noli 'áwilia mochime ju ma-
jaga. 20 Mueka 'we riólame júkuru.
¿Tacha machináligo mué tabilé 'la
ko pe 'nátaga ilírome níriga tabilé
'la sébali olagá? 21 Onorúgameka
etele Abraámi ramué rijimala 'we
'ya ajtígame* napurigá 'we a'lá
rió napugiti Abraámika 'we 'la
sébali e'wáligame napu Onorúgame
nulele. Abraámika amulí me'ale
e'kósiga bo'né inolá Isaki rewégame
Onorúgame kógimia 'la sébali e'wagá
napu nulele Onorúgame, alé napu
ajágame sa'pala e'kósilime nile
Onorúgame kogia. Onorúgameka
alarigá nulele alué Abraámi
machináliga pala 'la e'wara alué
Abraámi, 'lige Abraámika 'la e'wale,
'lige Onorúgameka tabilé elile
napurigá me'limela bo'né inolá.
Alésíko Onorúgameka pe bilé
bo'á 'yale napurigá Onorúgame
kógimala.† 22 'We 'la ma'chígame
nélé alué Abraámi 'we 'la nirame
níliga Onorúgame, aminami 'we 'la
sébali olame níligo napurigá anílige
Onorúgame. Napu'lige e'wasa napu
nulélige Onorúgame, 'liko abéchigo
'la bijchígale wa'lú a'walí nígame ko
Onorúgame. 23 Asíriga 'la sébali olale
napurigá aní Onorúgame ra'icháliła
napu regá aní: «Abraámika 'we
'la oyérame nile Onorúgame 'lige
Onorúgameka asíriga 'la sébali rió
neraga etele.›› Alekeri Onorúgame
oyérame anéliru alué rió.‡

24 'Liko ma'chígime nérékuru bilé
rió 'la Onorúgame oyérameka 'la
sébali olámili ko napu 'nata, 'lige
tase pe 'nátacho asimeli ko tabilé
sébali olagá napu 'nata. 'La sébali
olásaká, 'la sébali rió niraga etémala
Onorúgame.

25 'We 'la na'tawa napurigá alué
mukí napu Rajabi anilime nílige
napu asíriga 'ya ajtígame nílige. Alué
mukika asíriga we'ká rió 'yuga
gojchime nile, 'lige Onorúgameka
'la ku e'kale napugiti alué mukika
alué oká rió israelita gu'íriligime
napurigá júmasimala alé we'ká
riógachi mochiga Jerikó anilichi.
Alué ralámuli alé mochígame 'ma
me'lináli chi alué oká rió.§ 26 Bilé
rió sa'pálachi tabilé i'télasa alawá,
'liko pe mukúgame nímala alué rió.
'Lige alué rió abiena Onorúgame
oyérame kórisá 'lige tabilé siné
sébali olame nisa alué rió napu
najkí Onorúgame, 'liko pe 'nata ajtí
alué rió 'we 'la sébali oliame nobi
tabiléchigo 'la sébali olágó. 'Liko pe
napurigá bilé mukúgame pe alarigá
nímala, pe chátiri alawégame, pe
jami chonárale eyéname.

3

Jena ruwimela tabilé na'loga ra'icháli me ka bilé ra'íchali a'lala uché bilé ra'íchali chátiri 'yúriga

1 'Emi ralámuli Onorúgame
oyérame napurigá ne, 'we
'la na'tawa bajchá ta'chó
nochalia rejcholi ruigá einalia

* **2:21** E'nesi glosario «ancestor». † **2:21** E'nesi Génesis 22:1-14. ‡ **2:23** E'nesi Génesis 15:6.
§ **2:25** E'nesi Josué 2:1-21.

ralámuli. Suwábaga napu ekí
beníriame ju, alueka 'we a'lá
nochámili júkuru Onorúgame
nochálila. Onorúgameka a'wágame
gastigáromala me'tigá uché jaré
tabilé rejcholi nejime se'winá
'sísaká alué rejcholi nejime.
2 Asíriga we'sá pe chibi anigá
inárume júkuru. Bilé rió 'la sébali
olame nisa napu nulá bo'né
'lige tabilé se'winániga ra'íchame
nisa, 'liko alué rió 'la sébali rió
nímala tabilé se'winániga 'nátaga
eyéname, napugiti alué 'nátilika
kame napurigá alué ‹‹freno››
bilé gawé ujchalime chu'álachi.
'La na'tálika 'la Onorúgame 'yuga
inálime kéré. 3 Bilé ‹‹frénote›› bilé
gawé 'la e'wame ju, 'la a'kabá
simime ju. Yeka aniame júkuru:
'La repúlime ko bo'né chu'ala
napurigá 'la o'wé ra'icháwempá,
nobi tabiléchigo gainárume júkó
ramué 'la a'boi chu'ala ne'ochalia
nibilé ‹‹freno›› ujchalía napurigá
'we ra'ichawa nobi 'la na'táliká
'la napurigá ‹‹freno›› ujchalía
bo'né chu'ala, alarigá ju. 'Wéchigo
'la ra'íchame kame 'la na'táliká.
4 Pe a'chigóriga ju barko ba'wichí
e'yéname, asíriga wa'lú nisa bilé
barko asíriga a'wágame chíbame
ju eká, nobi bilé rioka 'láchigo
a'nagumi gu'líchame júkó alué
barko pe bilé igú chijpérigamete,
napurigá 'la o'wé simela alué
barko.

5 Pe a'chigóriga ju ramué
chu'álachigó,* asíriga u'tá ju nobi
asíriga we'káchigo chátiri ra'íchali
ra'íchame kéréko 'lige tabilé 'la
na'tálika asíriga rióliga ra'icharume
ju 'lige alésíko pe na'áwali gayéname
ju alué ra'íchali. 'Liko alué ra'íchali
napu ra'íchame niru ayósiga, na-
purigá bilé na'í alarigá ju, bilé na'í
rojasárale wijchisá suwábaga rojasá
rajíname ju asíriga we'lé. 6 Ramué
chu'ala pe napurigá bilé na'í
alarigá ju, asíriga enátiri ra'íchali
buyame ju ramué chu'álachi,
alarigá ra'ichásiká ramué napurigá
bikágame sa'pégame niwa ramué.
Remónisi nuláguru ye suwábaga.
7 Apiépiri ralámuli 'la umébame ju
tabilé majalégame newá suwábaga
napu ekí ajágame jami oyame
ju, ajágame 'we jobátigame 'lige
ajágame ba'wichí ejperégame.
8 Nobi tabiléchigo 'wesi umébago
'la o'wé ra'íchame newá a'bopi
ralámuli chu'ala. Alué chátiri
ra'íchame chu'á asíriga chátiri
ju napu tabilé 'wesi ralámuli
umébame ju 'la o'wé ra'íchame
newá, alué ra'íchali aleké chu'achi
buyame napurigá nayulí alarigá
ju, bilé ralámuli nayupasa alué
nayulite uchéchigo jaré ralámuli
chujkeme ju. A'liko bilé ralámuli
chátiri ra'íchali ra'ichasa, uché jaré
ralámuli chátiri ra'íchali ra'íchame
júchigó. 9 Abaleké chu'ate i'sínimi
regá aniame ju: «Onorúgameka 'we
'la nejkúrame ju.» 'Lige i'sínimi pe
gawéliga ra'icháline ju uché jaré
ralámuli olagá rekó 'la Onorúgame
'kúchila kachi. Tabilé 'wesi ralámuli
gawéliga ra'ichátékuru. 10 Pe
abaleké chu'achi ma'chíname ju 'we
'la semátiri ra'íchali 'lige alué chátiri
ra'íchali abiena. 'Emi Onorúgame
oyérame napurigá ne, tabilé alarigá
nisa 'la ju. 11 'We 'la na'tawa, ba'wí
bajílime 'lige chátiri ba'wí tabilé
bajílime tabilé bi'lénapi bajisóchika
ma'chínigame ju.

Jena ruwimela napurigá 'we 'la
námapua Onorúgame na'tálila 'lige ri-
ablo na'tálilachigó

12 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, bilé chunachi tabilé
masana rakala rakeme ju, 'lige
bilé i'wilí baniálichi tabilé chuná
rakala rakeme ju, nibilé bilena 'we
a'lá bajichi oná na'lógame ba'wí

* **3:5** Santiágoka tabilé chu'ala olagá anime ke anile, alueka pe inalá olagá anile. † **3:12** Ye ra'íchalika ruwime kéré tabilé 'la ko 'we semátiri ra'íchali ra'ichalia 'lige pe a'kinana ra'íchalia chátiri ra'íchali.

ma'chínamala.† 13 Bilé 'emi rejcholi
beníriame nisa, asíriga 'la semátiri
ralámuli júkuru alué nóchali nígame
'lige tabilé gawélimili júkuru alué
rió uché jaré ralámuli olagá. Alué
rioka 'la sébali olámili júkuru na-
purigá beniria alué bo'né. 14 'Emi
'we najkuélime nisa 'lige pe a'bopi
koruka nokisá, pe enomí méniliga,
'liko tabilé ra'sálá mochiwa 'we
jebénigame kóriká rejcholi beníriga
alarigá na'tálika, pe tabilé 'la
semáriga 'nátaga beníримala 'emi.
15-16 Bilé rejcholi beníрilika tase
napurigá 'la nulá Onorúgame, alué
rejchólika pecha Onorúgame nila
júkó. Alué rejchólika pe alué
uché jaré ralámuli cha nokame
alué nila ju, alué ra'íchalika pe
Remónisi nila ju, napu'lige 'we
najkuelia mochígichi ralámuli, pe
na'áwali nerúgame kame alemi.
17 Bilé ralámuli 'we 'la benégame
Onorúgame rejchólila beníriga
Onorúgame gite, alué ralámulika
asíriga 'la sébali ju, 'lige asíriga
la gu'írome ju ralámuli napurigá
'la sébali nímala tabilé we'ká
'nátame, tabilé a'wágame nulame
ju, alueka 'we rejchirúgame ju bilé
ra'íchali gepúlichi uché jaré ralámuli
ra'íchachi, 'la nejkúrome ju gatélichi
napu'lige tabilé o'wé enágichi bilé
nóchali, 'la nejkúrome ju napu'lige
bilé ralámuli nejkúrali táachi, 'la
semátiri nóchali nóchame ju, 'la
tabilé na'temame ju abé pe jaré
ralámuli me'tigá uché jaré 'lige 'la
tabilé se'winániga 'nátame ju napu
aní. 18 Ralámuli 'we 'la sébali, alué
napu gu'írome ju alué uché jaré
ralámuli, alueka asíriga 'la semátiri
raweli narémala. Suwábaga 'we
'la nóchali 'we a'lá buyame ju
napu'lige 'we 'la semáriga 'nátaga
e'yénachi ralámuli.

4

1 ¿Koche o'wime ju nakoli?
'Lige ¿Koche o'wime ju na'áwili?
Ma'chíname júkuru napu'lige bilé
ralámuli tabilé 'la 'nata ajtígichi.
2 'Émika asíriga najkiá mochime
ju napu tabilé 'emi nila ju,
'lige me'ame ju 'emi uché jaré
ralámuli neyúriga mochíniliga nobi
tabiléchigo siné sebárame júkó napu
najkí 'emi a'boi, pecha ra'íchame
kame tániga 'emi Onorúgame.
3 Napu'lige tani 'emi Onorúgame,
tabilé nareme ju 'emi napugiti
pecha 'la suériga tánime kame
'emi. 'Émika pe tánime júkuru
napurigá 'nata 'emi a'boi. Tabilé
oyériga tánime ju 'emi Onorúgame.
4 'Émika Onorúgame oyérame korí
nobi péchigo Remónisi na'tálila
'nátame júkó 'emi. Tabilé machí
'emi, Onorúgame saíla neraga
e'yenia napu'lige chátiri 'nátili
'nátaga e'yénachi 'emi napurigá
'nátame ju alué tabilé a'lá 'nátame
ralámuli. 5 ¿Mueka 'nata tabilé
bijchiá ko Onorúgame ra'ichálila
alué ra'íchali napu aní 'we neyúriga
asinalio Onorúgame Alawala napu
Onorúgame nejile? Tabilé najkió
napurigá uché bilé 'nátili oyérawa.
6 'Lige Onorúgameka 'we 'la ne-
jkúriga ajtí cherajpé nejime júkuru
nejkúrali aminami 'we ganíliga.
Aminami regá aní Onorúgame
ra'ichálila: «Onorúgameka 'we gichí
alué 'we riólame ralámuli. 'We
'la gu'írome ju alué 'we i'kilí
ralámuli.»*

7 Alekeri 'la e'wílime júkuru
Onorúgame. 'La Remónisi saíla
neraga na'tálime júkuru, a'liko alué
Remónisi 'ma 'másamala. 8 'We 'la
niraga oyérowa Onorúgame, 'liko
Onorúgameka 'we 'la repúmala 'emi.
'Emi resítiri 'nátame nisa 'ma se'wí
pápua alué chátiri 'nátili. 'Emi
Onorúgame oyérame aminami 'we
korume e'karúgame tábiri jena
wijchimoba nerúgame, 'la bi'lepi
'nátili 'nátame niwa 'nalina, pe
Onorúgamecho 'la oyériga. 9 'We

* **4:6** E'nesi Proverbios 3:34.

seweka mochílime júkuru Remónisi
na'tálila oyérame níriká, 'lige ami-
nami nalápua, tase achiá mochiwa,
tase ra'sálagá mochiwa. 10 'Mi
pápua alué chátiri 'nátili napu'lige
ra'ichalia Onorúgame 'yuga, a'liko
Onorúgamete 'yawa 'emi alué
iwérali 'we 'la sébali rió kóriká 'lige
'we 'la nirame.

Jena ruwimela 'la sébali rej-
choli 'yalime ko uché jaré ralámuli
napu'lige se'winá nokachi

11 'Emi Onorúgame oyérame
napurigá ne, tase najkuéliga
ra'ichawa 'emi a'bopi. Aminami
tase ne'óchiga einawa ralámuli
tabilé chérikáme níriká alué
ralámuli 'yuga. 'Lige ne'óchiga
e'yéname nísaká 'emi pe apiépiri
ralámuli peka chérikáme ke 'emi
si, 'liko pe gawélinti kárélamala
'emi alué nulalí napu Onorúgame
nejile. Alésíko 'ma tabilé sébali
olame kérélamala 'emi napu nulá
Onorúgame, alésíko pe napurigá
bilé wa'lula ra'íchali gateme
kárélamala 'emi. 12 Pe bi'lepi ju
napu newale alué nulalí, 'lige
pe alué bi'lepi ju napu animela
pala 'la gastigo narémili ko bilé
ralámuli. Pe Onorúgamecho júkuru
napu umébame ju ralámuli ma'chí
pa gastigo bo'ígichi rewagachi
julamia, 'lige pe aluecho ju
napu júlame ju injierno. ¿Chieri
júkó 'emi napurigá pe ne'óchiga
e'yénamala apiépiri ralámuli
peka chérikáme kachi napurigá
alanokigá e'yénamala 'emi?

13 'We 'la na'tawa, jaré 'emi
anime ju: «Jipe o be'lí kómá
simawa alé we'ká riógachi bilé
bamí mochiwa ramué alé, 'lige
nocha mochiwa ramué alé, 'lige
ralinea suwábaga e'karúgame tábiri
napu muruka simawa ramué
alemi, 'lige asíriga we'ká mépua
enomí 'lige e'karúginti tábiri.»

14 'Émika pecha machígó
alakimeo be'limi. Siné kachi
bajchabé suwibóréma. Pe napurigá
bilé molí nírukuru ramueka, bilé
molí pe'wera 'la ma'chí ename
ju, pe abiéniko tabilé ne ikime
ju. 15 Abé 'la ju aniá: «Onorúgame
'la nejísaká raweli 'la nochawa
napu nochánili ramué.» 16 Nobi
'émika 'wéchigo riólame júkó senibí
'we 'la gainamio mayeme ju bilé
nóchali napu nocha 'emi. Tabilé
'la ju alarigá na'talia, wa'lú gastigo
rewiyame ju ala'simía. 17 Bilé rió
'la machime nisa churigá nulao
Onorúgame 'lige tabilé 'la nochasa,
alueka wa'lú gastigo rewá ajtíkuru.

5

1 'We 'la na'tawa 'emi ralámuli
'we nígame níriga, 'la nalápua 'lige
aminami sinápua chálagá napugiti
'we resí ikimeli kame 'emi. 2 We'ká
e'karúgame napu 'emi niga mochí
jipe tabilé 'la ju. 'Lige 'emi o'páchila
'ma chi'wale, tabilé 'la ju, 'ma
e'wasole. 3 Alué 'oro 'lige alué
plata 'emi nila 'ma bemorósigame
ju* 'lige aba pe alué 'oro 'lige plata
gite 'we ená ikimela 'emi. 'Emi 'we
nígame gayénale pe kulí jipe 'ma
guwichimi, 'ma pe'wemi 'ma tané
ikimela suwábaga ye gawí. 4 'La
néláwa tabilé najtétiligo 'emi alué
ralámuli nochárisa go'ame 'wíriga.
Alué ralámuli 'wígameka nalá
mochíkuru jipe mué la'síkiriká, 'lige
Onorúgame 'ma akele, alué napu
santo ánjeli sontalo nuleme ju.
5 'Émika asíriga we'ká tábiri nígame
júkuru jena wijchimoba, pecha
resí níliga mochiko 'émi. 'Émika pe
bajiga e'yéname júkuru echúromi,
'émika asíriga wa'lú gastigo na-
pabúguru, alekeri gastigáriwili
júkuru 'emi Onorúgamete. 6 'Emi
ralámulika tabilé nígame galírale
mo'álekuru alésíko 'ma me'álekuru
'emi alué 'we 'la nóchame ralámuli,

* **5:3** Alué 'oro 'lige alué plata napu nerúgame nile 'we 'ya, napu'lige Santiago osale ye osilí, bemorósame nile.

'lige alueka tabilé nemile rekó me'liae.

Jena ruwimela 'we 'la 'nátaga inálime ko tabilé ayoga

7 Alekeri 'emi Onorúgame oyérame 'we 'la anachámili júkuru 'emi napusí alué Wa'lula Onorúgame (Esusi) ku seba. 'La 'we 'la na'tawa churigá nokame ka we'echi echame. Tabilé jigame ju napu'lige pe kulí siné seba u'kí 'lige a'kinánami napu'lige raké, 'la i'kilí e'yéname ju tabilé jigaga. 8 'Emi 'la i'kilí buwémili júkuru, 'la bi'lepi 'nátiga rejpílime júkuru pe Onorúgamecho 'nátiga 'we 'la nélagá. Tabilé we'ká rawé rokáré napurigá sebámala alué Onorúgame. 9 'Emi Onorúgame oyérame, tase najkuéliga ra'ichawa 'emi a'boi ralámuli. 'Emi alarigá nokisáká, Onorúgameka 'emi gastigárimala. 'We 'la 'nátaga, alué napu gustisia olámili ju 'ma buigá ajtí o'inamia gustisia olá. 10 'Emi Onorúgame oyérame, 'we 'la na'tawa churigá níligo alué 'ya mochígame ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame. 'We 'la ma'chígame nérékuru 'we 'la anáchaga mochíligo tabilé resí anigá rekó resí oliáe. 11 'We 'la na'tawa, alué 'la anáchameka asíriga 'la ra'sálagá mochime kámpué. 'Emi 'la machí churigá anáchiligo alué 'ya bejtégame rió napu Jobi anilime nílige napu 'we 'la anáchale rekó resí ikié. 'Emi 'we 'la machí 'we semati raweli 'yáligo Onorúgame napu'lige alué rió anachasa. Onorúgameka asíriga na'temame ju suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame.†

Jena ruwimela 'la ra'icháli me ko Onorúgame 'yuga

12 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige 'emi 'la sébali olánilisa bilé nóchali tase regá aniboa: «Alué rewagá 'la gu'írisa 'la kékuru ne'chí», regá ma: «Ye gawí ne'chí 'la gu'írisa, 'la képá», napurigá nokame ju ralámuli jurío. Pe regá aniboa 'nalina: «Neka 'la bijchiá 'la sébali olámala», 'lige 'la sébali oliame júkuru. Pe echilú aniame júkuru, tase re'pá ajchigá ra'ichawa.

13 'Emi níriga cha ikisuga yati ra'icháli me júkuru Onorúgame 'yuga iwérali tániga. 'Lige 'we ra'sálagá mochíriká 'liko wikará mochiwa Onorúgame nila wiká. 14 Bilé ralámuli tabilé nílisaká a'walí bilé rawé 'we nayua bo'isá 'lige tabilé gainasa 'la 'nata, yati bayémili júkuru alué e'wélala Onorúgame oyérame nuleme napurigá nawámala, 'lige napurigá ra'ichámempá Onorúgame iwérali tániga, olibo rakala wi'ila ujchegá mo'ólachi alué nayume napurigá Onorúgame 'la 'yámempá iwérali. 15 'Lige alué e'wélala jurío ralámuli nuleme 'la 'we 'la oyériga 'lige 'la bijchígiga tánisa Onorúgame, 'la yati nejkúrome ko Onorúgame, a'liko 'la yati sa'wimela alué nayume. 'Lige alué nayume resí 'sika ilírome nisa napu'lige 'we 'la oyériga tánisa, Onorúgameka 'la e'kámala. 16 'La ruwame júkuru 'emi a'boi napu'lige se'winá nokisá. 'Lige 'la tánilime júkuru Onorúgame napurigá 'la e'kámala mué gompaniérola napu'lige alué mué gompaniérola se'winá 'sisa, napurigá 'la sa'wimela 'lige napurigá 'la Onorúgame 'yuga na'támala. Bilé rió 'we 'la rió nisa 'la Onorúgame oyérame, napu'lige tánisa Onorúgame iwélali napurigá 'la e'kámala se'winá 'síkame rió, 'liko Onorúgame 'we 'la e'weme júkuru. 17 Alué rió 'ya bejtégame napu Elíasi anilime nílige, alué rioka pe napurigá ramué nile.

† **5:11** E'nesi alué libro napu Job anilime ju alé Antiguo Testaméntochi.

'Lige alueka Onorúgame tánile napurigá tabilé u'kumela, 'lige tabilé u'kule jena Israeli bakiá bamí miná nasipa. 18 'Lige a'kinana tánile uchéchigo siné Onorúgame napurigá u'kumela a'lige 'la u'kule, 'lige asíriga 'la rakele go'ame.‡

19-20 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, alué rió napu 'la rejcholi ruyeme ju alué 'we chátiri 'nátame rió napu pe chátiri bowechi eyena, alué rió rejcholi ruyame ka 'la ma'chí pame ju alué chátiri 'nátili. Alué rió napu 'we resítiri 'nátaga eyénilige 'ma tabilé resítiri 'nátaga einámala, 'ma tabilé chátiri bowechi.

Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

‡ **5:18** E'nesi 1 Reyes 17–20.

Ye Ju Alué Apeli Bajchá Osirúgime Napu Osale Pegro

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.

1 Ne Pegro Esukrístote 'yárigame ju nóchali napurigá nulame nímala ne
'lige napurigá einámala ne ichúrimi
ralámuli beníriga Onorúgame nila
ra'íchali. Reporali náwala ne
suwábaga 'emi napu mochí jipe
ichúrimi se'wí napu tase 'la 'emi
a'boi ejperélachi ju. Jaré 'emi
mochíkuru jipe alé Ponto anilichi,
'lige jaréchigo Galasia anilichi,
'lige jaréchigo Kaparosia anilichi,
'lige jaréchigo Asia anilichi,
'lige jaréchigo Bitinia anilichi.
2 Suwábaga 'emi oséguru ne napu
Onorúgame 'ma 'la 'nata asálige
bajchabéchigo 'emi wanápamia
napurigá 'la e'wame nímala 'emi
napu Onorúgame najkí. Onorúgame
bo'né Alawálate bi'wele 'emi
alawala napurigá 'la e'wímala 'emi
alué Onorúgame. 'Émika 'ma 'la
bi'wígame alawégame ju napugiti
Esukristo 'ma mukúligame bilena
gulusichi 'emi nila gastigo o'togá.
Onorúgame 'la na'temasa 'la képá
'emi napurigá 'emi 'we 'la ganíliga
ejperélamala.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo 'la narépulikó napu Onorúgame nejímorílige

3 Senibí 'we a'lá aniboa 'we
a'lá nejkúrame ko Onorúgame
alué Esukristo O'nola napu
ju ramué nuleme. Napu'lige
Esukristo ajánasa alési akiná 'we
a'lá semáriga ejperéliru ramué
napugiti Onorúgame 'we a'lá
na'temáligame ramué, 'lige 'we a'lá
machigá mochiru 'ma 'la bi'wígame
alawégame nírigo. 4 Abiena 'we a'lá
machigá mochiru 'we a'lá nejimio
Onorúgame napu nejímorílige
napu'lige moinásiga rewagachi.
'We a'lá semáriga ju, pecha se'winá
ikimélagó. 5 'Émika 'we 'la bijchigi
napu aní Onorúgame, alekeri
Onorúgame 'we a'lá repú 'emi
bo'né a'walílate napurigá 'la
narémala 'emi napu Onorúgame
nejílala ju napu'lige 'ma sebasa
raweli napu'lige narépuli ju napu
nejímorílige.

6 Alekeri 'we a'lá ra'sáligá mochí
'emi, rekó i'sínimi 'we resí ikié
'emi alemi napu 'emi mochí.
7 'Émika 'we resí ikíguru napurigá
'la machimela 'emi pala 'la bijchiá
'la bijchígame ka 'emi napu aní
Onorúgame. 'Émika 'we 'la bijchigi
napu aní Onorúgame. 'We a'lá ju
alué 'nátili me'tigá alué 'oro. Alué
'óroka na'ichí wajsélime ju bilena
sikolichi napurigá 'la bi'wígame
ma'chínamala alué 'oro. A'chigóriga
júkuru 'emi na'tálila, Onorúgameka
elame júkuru napurigá resí ikimela
'emi, 'lige 'emi tabilé a'résaká
Onorúgame oyeria rekó 'we resí
ikié 'emi 'liko 'la bi'wimela 'emi
a'boi alawala. Alarigá Esukristo
'we a'lá semáriga ra'ichámala 'emi
olagá napu'lige uché ku nawasa
jena wijchimoba.

8 'Émika 'we 'la nirame ju alué
Esukristo rekó 'emi tabilé siné
eteme képá, 'lige jipe 'we a'lá
bijchígiga napu aní Onorúgame
'we a'lá ra'sálá 'emi, 'lige tabilé
gayena 'emi ruyá chiena ra'sálá
mochigo 'emi, pecha i'tigá ra'íchali
alarigá aniá, 9 napugiti 'émika
aminabi 'we a'lá námame churigá
ka napu'lige 'we 'la bijchígilia napu
aní Onorúgame. Aminami 'we 'la
bijchígiga 'emi 'we a'lá bi'wimela
'emi alawala.

10 Suwábaga napu ruwime
nile napu anele Onorúgame 'we
a'lá machile churigá 'la bi'wime
ko ralámuli alawala 'lige 'we
a'lá ra'íchaturu tachiri 'yamio

Onorúgame 'emi. 11 Kristo
Alawálaka 'we a'lá machírile alué
ralámuli napu ruwime nile napu
anele Onorúgame chiena resí
ikimeo Kristo 'lige chiena a'lá
semati raweli naremio kúchigo
alué Kristo abé a'kinana 'lige
alué Onorúgame nila ra'íchali
nareme ka 'we e'wérali olale mach-
ináliga chiéniko ikimeo suwábaga
alarigá. 12 'Lige Onorúgameka
'we 'la machírile tabilé pe a'boi
niga ejtebimio alué ra'íchali alué
Onorúgamete nulalime napurigá
benírimala ralámuli. Onorúgameka
machírilekuru alué bo'né nuleme
ralámuli, alué nujubá ejperélimili
ralámuli benimeo alué ra'íchali,
alué ralámuli napu narémili nile
semati raweli. Alué júkuru ra'íchali
napu benírilíru 'emi Onorúgame
Alawala a'walílate, alué Alawá
napu 'pa rewagáchika julárigame
ju. Alué santo ánjeli rewagachi
mochígame 'we machinálilechigó
chiéniko ikimeo suwábaga alarigá.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo ejperéliwilikó napurigá Onorúgame najkí

13 Alekeri 'we 'la 'nátaga
mochiwa, 'we a'lá machigá tachiri
chonoká mochigo 'emi a'boi na-
purigá 'la gainámala bilé nóchali.
'We a'lá machigá mochiwa 'we a'lá
nejkúrimio Onorúgame napu'lige
Esukristo uché ku nawasa. 14 'La
ganíliga ejperélawa, 'la napurigá
alué 'kuchi 'we a'lá e'wame. Tase
ejperélawa napurigá ejperégame
nile 'emi 'ya napu'lige ta'chó oyeria
Onorúgame, tase cha nokiboa
chibi nokinálisiga. 15 Iligá jípeko
'la ganíliga ejperélawa 'la na-
purigá Onorúgame najkí napugiti
Onorúgame napu 'emi wanápale,
pecha chátiri 'nátame kame. 16 Aka
Onorúgame nila ra'íchali regá
aníché: «'La ganíliga ejperélawa
'la napurigá ne najkí, neka 'la
bi'wígame alawégame kame.»

17 Onorúgame napu 'la sébali
gastigárime ju ralámuli tase regá
anigá: «Yeka tabilé gastigárimala
ne rekó resí 'síkame ke.» ¡'Emi
«O'nó» aneme nísaká Onorúgame,
'liko 'emi 'la nirámili ju senibí
rawé Onorúgame napu'lige bijí
jena gawichí mochiga, 18 napugiti
Onorúgame 'we 'la machíriligame
'emi tabilé 'la ko alué 'nátili napu
benírilíru 'emi alué 'ya mochígame
'emi umúlilate rekó alué 'emi
umúlila 'we a'lá kolae alué a'boi
na'tálila. 'Lige 'emi a'boi 'la machí
tase pe tabiri tábirite najtétiligo
Onorúgame napurigá 'emi 'we a'lá
'nátame nímala, alueka pecha 'órote
najtétilekó, 19 iligá Onorúgameka
alué Kristo elalate najtétile, na-
pugiti napu'lige me'lisuga alué
Kristo bilena gulusichi ujchagá,
alueka níligame napurigá bilé bo'á
me'liame Onorúgame kógilime.
Alarigá nílekuru alué Kristo.
20 Suwábaga ye tábiri napu ruwí ne,
Onorúgameka 'ma 'la 'nata asale
bajchibéchigo ta'chó newá gawí,
iligá pe 'ma guwichí nawale Kristo
jena wijchimoba 'we kulí. Bo'né
Onorúgame alarigá 'nata asale
tachiri 'la ko 'emi níriga. 21 'Émika
'we 'la oyérame júkuru Onorúgame
napugiti Kristo nawáligame bilena
gulusichi mukumea 'emi nila
gastigo o'togá 'lige aminami 'we 'la
machiame 'emi Onorúgame ajalí
'yáligo alué Kristo 'lige wa'lula
neraga ajcháligo alé 'pa rewagachi,
alekeri 'emi 'la bijchigi napu aní
Onorúgame.

22 'Émika 'we 'la bi'wígame
alawégame gayénale napugiti 'emi
'we 'la e'wáligame alué Onorúgame
nila ra'íchali napu tabilé 'yégali
ruwime ju. Onorúgame Alawala
'we 'la gu'írile 'emi napurigá 'la
e'wímala 'emi Onorúgame. 'Liko
'la ganíliga járowa o'maka 'emi.
23 'Émika napurigá uché o'chérigame
alarigá júkuru, nobi tabiléchigo

'emi a'boi e'yela rojpálachigó,
'emi e'yélaka 'ma suwime ju siné
rawé, 'émika napurigá uché siné
o'chérigame alarigá júkuru napugiti
'émika 'la bijchígiligame Onorúgame
nila ra'íchali, 'lige alué ra'íchalika
senibí nerúlamala. 24 Aka regá
aníché Onorúgame nila osilichi:
Suwábaga ralámuli napurigá
gajsalá alarigá ju.
Alué gajsalá jami jágame 'we 'la se-
mati sewame ju
nobi 'máchigo wakíbame júkó alué
gajsalá
'lige 'ma rujsume ju alué sewalá.
25 Alué Onorúgame nila ra'íchalika
tabilé siné che ikime ju.
Alué ra'íchali júkuru napu beníriliru
'emi.

2

1 'Liko 'emi níriga 'ma tase
cha nokiboa, tase 'yégame niwa,
tase ne'ochawa ralámuli 'we
cha nokame níriká, tase nejke-
mewa napu'lige bilé ralámuli
'we 'la nóchachi, 'lige tase rupoa
uché bilénami bilé 'yégali pe bilé
na'áwali o'inániliga. 2 Napurigá
u'kuchí 'kuchi pe kulí o'chérigame
a'boi e'yela chi'wala 'yáame
júturu chi'nálichi, 'emi a'chigóriga
'yáawachigó alué a'lala 'nátili. 'We
'la 'yáasaká 'emi alué a'lala 'nátili
'liko aminacho Onorúgame oyérame
nímala 'emi 'lige 'la bi'wígame
alawégame nímala 'emi. 3 'Émika
'wéchigo 'la machiame chiena 'la
semáriga nejkúrime ko Onorúgame.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Krístoka ko napurigá alué rejté napu ralámuli gawéliga etele

4 'Liko aminacho abé a'lá
oyériwa alué Esukristo napu ju
napurigá bilé rejté napu ralámuli
gawéliga etele napu'lige alué
wa'lú re'obá newá, nobi alué
rejteka abéchigo najtékame júkó,
napu Onorúgame tabilé gawélele.*
5 'Yako alé re'obachi bejtégame nile
Onorúgame Alawala. Jípeko ramué
alawálachi pachágana ajtí, 'liko
ramué niru napurigá bilé re'obá
wa'lú. Ramueka niru napurigá bilé
rejté alué wa'lú re'obá newárigime.
Abiena nirú ramuéchigó napurigá
e'wélala balé napu nóchame ju
Onorúgame nila nóchalichi. 'Liko
'we 'la eliwa napurigá Onorúgame
nulémala 'emi. Bo'né Esukristo 'we
'la gu'iri napurigá 'emi 'la e'wame
nímala napu aní Onorúgame. 'Lige
'émichigó a'chigóriga ju napurigá
alué rejté, 'lige Onorúgame 'emi
nulémala napurigá 'emi benírimala
ralámuli napurigá 'la Onorúgame
oyérame nímala aminacho we'ká
ralámuli. 6 Aka regá aníché
Onorúgame nila osilichi:
'We 'la e'nésibá,
ye rejté ajchámala ne jena Sioni
anilichi we'ká riógichi,
ye rejteka abé a'lala júkuru me'tigá
suwábaga che jarela,
'lige suwábaga ralámuli napu ekí 'la
nirame ju alué rejté,
tabilé siné chijúniga e'yénamala.
7 'Lige 'emi níriká napu 'we 'la bi-
jchígame ju napu aní Onorúgame
nila ra'íchali, 'we najtékame ju alué
rejté, 'lige 'la tase gawéliga eté 'emi
alué rejté 'we a'lala. 'Lige 'ma
sebárilekuru raweli alué ralámuli
napu tabilé 'la nirame nile napu
aní Onorúgame. Alé Onorúgame
nila osilichi regá aní:
Alué rejté napu ralámuli nóchame
pe gawéliga etele,
abé a'lala rejté ju jipe, abé a'lá
asíbagame.
8 Abiena regá aníchigó Onorúgame
nila osilichi:
Bilé rejté napu toromala ralámuli,
rejté napu ralámuli ro'ábamala.
Alué ralámuli 'ma toroka e'yena
napu'lige tabilé e'wá napu aní
Onorúgame nila osilí. Alarigá
gastigari Onorúgame alué ralámuli.

* **2:4** Napu'lige Pegro rejté aniá pe Esukristo olagá aní.

Jena ruwimela 'ma 'la Onorúgamete wanáparigame nírigo

9 'Émika wanáparigame ju Onorúgamete napurigá Onorúgame nochálilachi nochámala 'emi. 'Emi ralámuli ju napu Onorúgame wanápale. 'Emi ralámuli 'la Onorúgame oyérame ju. 'Émika nokimela suwábaga ralámuli beniria chiena 'la semáriga nejkúrame ko Onorúgame, napugiti 'émika Onorúgamete buinárigame kame alé 'we resírikáchi napurigá 'la a'kabámana e'yénamala 'emi. 10 'Yabeko 'emi tabilé wanáparigame nile Onorúgamete. Jípeko 'la wanáparigame júkuru 'emi Onorúgamete. 'Yabeko tabilé na'temaka etélime nile 'emi Onorúgamete, jípeko 'la na'temaka etélime ju 'emi Onorúgamete.

Jena ruwimela napurigá 'la tabilé cha nokogá ejperéliwa napurigá tabilé che animela ralámuli

11 'Emi Onorúgame oyérame, neka 'we galé 'emi, neka ra'íchaguru 'emi napurigá pe sígame neraga jemi wijchimoba. Neka najkíguru napurigá tabilé se'winá nokimela 'emi rekó se'winá nokinali nílisa 'emi. Onorúgame Alawálaka ku ro'ina ajtí bilé ralámuli se'winá 'sínilichi. 12 'We a'lá 'nátaga e'yénawa 'emi alé 'mi napu ejperé alué tabilé Onorúgame oyérame ralámuli. Rekó jipe 'we aniá mochige alué ralámuli 'we cha nokame ralámuli ko 'emi, 'lige etega alué ralámuli tabilé cha nokame ralámuli ko 'emi, arigá i'kilimi 'we a'lá semáriga ra'ichámala Onorúgame olagá, 'lige animela 'we 'la nejkúrime ko Onorúgame napu'lige Onorúgame nawachi gustisia olamia jena wijchimoba.

13 'We 'la e'wiwa 'emi napu'lige nulachi alué e'wélala napu Onorúgame mochile jena wijchimoba, 'we 'la e'wawa alué abé wa'lula selígame. (Yolí ra'íchagaká «emperador» anime chujkú alé Onorúgame nila osilichi.) 14 'Lige 'we 'la e'wawa napu'lige nulachi alué e'sélikame napu mochiárigime ju alué abé wa'lula selígamete, napurigá gastigárimala alué 'we cha nokame ralámuli, 'lige napurigá 'la gu'írimala suwábaga napu ekí 'la a'ká ralámuli ju. 15 Aka Onorúgame najkíché napurigá 'la tabilé cha nokame ralámuli nímala 'emi 'la e'wame napurigá tabilé chibi animela 'emi olagá alué ralámuli tabilé machime tachiri najkió Onorúgame 'lige 'we gawélime Onorúgame.

16 'Émika lisensia nígame ju napurigá e'yénamala Onorúgame nila ra'íchali beníriga ralámuli, nobi tabiléchigo regá anigágó: «Ramueka pecha ne'ocháwagó rekó chibi nokiáe napugiti ramueka 'la lisensia nígame nírigime napurigá ichúrimi e'yéniwa.» 'Émika benírimili júkuru 'la napurigá 'la Onorúgame nila nóchalichi nóchame. 17 'We a'lá niraga etewa suwábaga ralámuli. 'We a'lá niraga etewa alué ralámuli Esukristo oyérame. 'We 'la oyériwa Onorúgame. Aminami 'we 'la nirawa alué abé wa'lula selígame.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi tabilé chéláligó rekó resí oliae

18 'Emi ralámuli napu nocharilime ju bilena galírale tabilé najtétiga 'we 'la niraga e'wime niwa alué 'emi a'boi batrónila. Tase pe alué batroni tabilé che anime 'we a'lá e'wime niwa, abiena alué 'we cha anime batroni 'we a'lá e'wíwachigó. 19 'We a'lá júkuru anachalia rekó resí oliáe 'emi peka resí nokágame ke 'emi, 'émika pe Onorúgame oyériga 'la anáchame kame. 20 'Emi níriga pecha najtékame júkó anachalia napu'lige gastigárilia pe cha nokágame nísaká 'emi, pe rioksi anachálinti kárélamala. 'Emi 'we resí oliáe peka resí nokágame ke 'emi, 'liko 'we 'la gu'íriwa 'emi Onorúgamete,

'liko pecha chérélamalagó rekó resí
oliae 'emi. 21 'Émika Onorúgamete
wanápurigame júkuru napurigá
resí oláwachigó 'emi. Napurigá
anáchale Esukristo jena wi-
jchimoba 'emi alawala bi'wea,
'émichigó 'la anachawa resí oliae.
22 Alué Esukrístoka pecha siné
iníliga ilírome níleko 'lige aminami
pecha 'yégali ra'íchali ra'íchalekó.
23 Napu'lige Esusi jechalia 'lige
chibi anilía, alueka pecha chibi
anigá nejélekó. Esúsika iligá 'we
'la Onorúgame 'yuga ra'íchame nile
napurigá Onorúgame o'tomela alué
Esusi alawala, Onorúgame napu
'we 'la sébali gastigárime ju ralámuli.
24 Alué bo'né o'tólekuru ramué nila
chátiri 'nátili napu'lige me'lisuga
bilena gulusichi ujchagá, alarigá
mukúlekuru napurigá ramué 'ma
a'rewa cha nokà. Krístoka resí
oláliru napurigá 'emi alawala 'la
bi'wígame nímala. 25 'Yako 'emi
napurigá bo'á e'wegágame alarigá
e'yéname kéturu. Jípeko 'ma jsílikuru
'emi napu ajtí Kristo napu ju
napurigá bo'á neseme napu 'émi
repume ju.

3

Jena ruwimela Pegro ruwíligo churigá ejperélimili ko alué ralámuli newíkame

1 'Emi umugí 'we 'la e'wímili
júkuru rió 'emi a'boi 'yula napurigá
alué rió 'we 'la etémala 'we 'la a'ká
ko 'emi umugí 'la sébali olame napu
nulá 'emi a'boi 'yula. 'Liko jaré
'emi 'yula tabilé oyérame nísaká
Onorúgame 'la bijchígimala napu
aní Onorúgame pe 'emi umugí
etega 'we a'lá a'ká umugí ko
'emi 'la e'wime 'emi a'boi 'yula,
2 'lige 'we 'la machimela 'we 'la
e'wime umugí ko 'emi 'lige 'we
'la Onorúgame oyérame. 3 Umugí,
tase umugílame niwa rekó 'we a'ká
si'púchigame nírige 'lige 'we na-
jteme, 'lige 'we najteme e'karúgame
tábiri uchúchiga 'emi gupálachi, 'lige
we'lá 'órote newárigime, 'lige goloka
'we najteme. 4 Onorúgame níriká
pecha najtékame júkó suwábaga
alué tábiri 'we najteme. Abé
a'lá ju 'lina 'we a'lá mukí níriga
'we a'lá 'nátame 'we 'la bi'wígame
alawégame, alué alawaka pecha
che ikimélagó. Suwábaga tábiri
napu tabilé alawá ju, alueka
suwíbame ju. Alarigaka 'we
najtékame júkuru 'emi Onorúgame
níriga. 5 Alarigá nile alué umugí
'ya mochígame Onorúgame oyérame
'lige napu'lige nulachi 'la e'wime
nile rió a'boi 'yula. 6 Alarigá
nile alué Sara 'we 'ya bejtégame,
'we 'la e'wime nile alué bo'né
'yula Abraámi rewégame. Regá
aneme nile alué Sara alué Abraámi:
«Muérigo wa'lula nulame.» 'Emi na-
purigá alué Sara 'kúchila kárékuru
'we 'la e'wime nísaká a'boi 'yula
tabilé majaga.

7 'Emi rió umugí 'yúgame
a'chigóriga níwachigó 'emi a'boi
'yula umugí 'yuga, 'we 'la
na'temápua, 'we 'la nirawa umugí,
alueka pecha 'me a'wágame kame.
Alué 'emi 'yula umugika abiena
'la Onorúgame oyérame kame,
'lige narémili ju napu nejímili ju
Onorúgame rewagachi. 'We 'la
repúpua 'emi 'yula umugí napurigá
'we 'la najtékame nímala napu'lige
'emi Onorúgame 'yuga ra'íchachi
iwérali taga.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo 'we 'la anachálime ko rekó chibi anilíe

8 O'maka 'we 'la bi'lepi 'nátaga
mochiwa, 'we 'la ganíliga, 'we
'la na'temaka a'bopi, 'lige 'we 'la
nakúriga. 9 Napu'lige jaré ralámuli
'we cha nokachi, 'émika tase che
olawa alué ralámuli cha nokame.
Napu'lige jaré ralámuli 'we cha
anichi 'émika tabilé che anewa,
iligá 'émika 'we tániwa Onorúgame
napurigá gu'írimala alué ralámuli
cha anime napurigá 'la semátiri
'nátili 'yámala napugiti alarigá

najkiame Onorúgame 'lige alarigá
nokisáká 'emi Onorúgame semati
raweli 'yámala. 10 Regá aníché
Onorúgame nila ra'íchali:
Bilé ralámuli 'we ganíliga be-
jtélenilisa bo'nepi
'we 'la tabilé che anigá ra'ichámili
júkuru
uché jaré ralámuli olagá,
tase 'yégali ra'íchaga.
11 'We 'la gu'íriwa uché jaré ralámuli.
Tase chibi nokogá e'yénawa.
Senibí 'we 'la niraga ejperélimili
júkuru 'emi uché jaré
ralámuli,
tase chibi anigá.
12 Onorúgameka 'we a'lá repuka
ajtigame
alué a'ká ralámuli tase i'nílime
'lige 'we 'la gepume ju napu'lige
táachi iwérali,
nobi Onorúgameka 'wéchigo ayoga
ajtíkó
alué i'nílime ralámuli 'yuga.
13 ¿Chiérite cha oláwawé 'emi 'la
senibí 'la a'ká ralámuli nísaká 'emi,
tase i'nílime? Tabilé 'wésiguru.
14 Napu'lige 'emi 'we resí oliae
Onorúgame oyérame kóriká, 'we
ra'sálagá mochiwa. Tase 'wesi
ralámuli majawa, nibilé tábiri ma-
jawa, 15 iligá 'we 'la nirawa Kristo
napu ramué nuleme ju. Senibí 'we
'la rejchiruga mochiwa, 'la benigá
nejiawa napu'lige ralámuli rukechi
chonigá 'emi 'we 'la oyérame ko
Esukristo. 16 'We 'la i'kilí nejiawa
tase ayógame ra'íchaga, 'la niraga.
Tase chibi anigá ra'íchiwa napurigá
chijúniga ejtebímala 'émi alué napu
gawelia mochime ju 'emi olagá,
'emi napu Kristo oyérame ju.
Alueka chijúniga ejtebímala etega
'we 'la ra'íchame ko 'emi. 17 Abé
a'lá ju 'we a'lá nochalia rekó resí
ikié 'emi, bo'né Onorúgame alarigá
najkisáká napurigá resí ikimela
'emi.
18 Esukristo abiena resí ik-
ile, 'lige pe si'nepi resí ik-
ile bi'wigá ramué alawala.
Esukrístoka rekó tabilé che 'síkame
ke abirigá me'líliru, alué cha
nokame ralámuli neraga. Alueka
mukúlekuru napurigá ramué
'la Onorúgame oyériwa. Rekó
me'liruge, Onorúgame ku ajánirile.
19 'Lige ku ajánasa Esukristo, simile
regá anemia alué alawá galírale
mo'áriga mochígame Riáblote
cha'piruga: «'We 'la ju resí ikiá
'emi, pecha 'la niráligime 'emi
ne'chí.» 20 Alué ralámuli napu
tabilé e'wálige 'ya napu'lige alué
Noé bijí bejtégichi jena wijchi-
moba, 'ya a'lige Onorúgame 'we 'la
buwélekuru alué alawá napurigá
'la Onorúgame oyéramala napu'lige
Noé newachi alué barko nobi
tabiléchigo e'wálekó. Pe osánópi 'la
mo'ile alé bárkochi. 'Lige a'kinana
wa'lú u'kusá, tabilé suwile si'lika.
21 Alué ba'wika pe ruwime kéré
alué ba'wí napu rewarálime
niru. Napu'lige rewaralia ra-
mué ba'wichí nasipa jaga pecha
júkó napurigá bi'wiboa chi'choli,
alueka júkuru napurigá uché jaré
ralámuli etémala 'la Onorúgame
oyérame nírigo, 'lige 'ma bujérigime
nírigo alué chátiri 'nátili napugiti
Esukristo 'ma 'la ku ajánaligame,
22 'lige jipe 'pa rewagachi ajtí
Onorúgame 'yuga alé wajtoná
napu Onorúgame ajtí, 'lige jípeko
alué ju nuleme suwábaga santo
ánjeli rewagachi mochígame 'lige
suwábaga alué e'wélala nuleme
napu nulame ju rewagachi.

4

Jena ruwimela Pegro ruwíligo a'pílipi 'emi 'yárigame ko nóchali napurigá 'la sébali olámala ralámuli gu'íria

1 Kristo 'we resí ikile napu'lige
me'liae, alekeri ramué pecha
chélátéko rekó resí ikiae, napugiti
alué resí ikime ka, pe alué chátiri
'nátili a'regá resí ikime kame
2 'we 'la semáriga bejtélimia bijí

jena wijchimoba asagá napurigá
Onorúgame najkí, tase napurigá
najkiá ramué a'boi. 3 'Émika
'we 'yako pe napurigá ralámuli
tabilé Onorúgame oyérame alarigá
ejperégame nílekuru 'emi chibi
nokame, najkigá e'yéname nílekuru
'emi peka a'boi nila ke, 'lige
aminami we'ká umugí 'yuga
okome nile 'emi, 'we rasigá
bajime nílekuru 'emi rekútime,
'we newame nílekuru 'emi piesta
'we 'la oyériga alué e'karúgame
tábiri napu 'emi a'boi ralámuli
newame nile iwérali tánimia na-
purigá Onorúgame niraga peka 'la
Onorúgame kachi. 4 'Lige jípeko
alué ralámuli napu tabilé oyérame
ju Onorúgame 'we gawélime ju 'emi
olagá, 'émika 'máchigo tabilé 'yuga
e'yéname kame alué ralámuli cha
nokame. 5 Alueka ruyémili júkuru
Onorúgame suwábaga napu ekí
tábiri resí nokale alué a'boi, alué
Onorúgame napu 'ma 'la 'nátaga
ajtí gatemia ralámuli suwígame
'lige ajágame 'yuga. 6 Onorúgame
nila ra'íchalika 'ma 'la ruyérigame
níligame alué ralámuli bijí ajagá
mochígichi 'lige alekeri suwábaga
ralámuli machí 'we resí nokáligo.
Bilé rawé gastigáriwili ju alué
ralámuli alawala.
7 Tabilé we'ká rawé rokáré ye
gawí suwibamia alekeri 'we 'la
'nátaga mochiwa Onorúgame 'yuga
ra'icha 'lige iwérali tania. 8 'Lige
'la 'we 'la ganíliga ejperéliwa 'emi
a'bopi 'la galegá, napugiti regá
kame: Bilé ralámuli napu 'la galegá
eteme ju uché jaré ralámuli, alueka
'la gainámala e'ká napu'lige resí
'sichi uché bilé ralámuli. 9 'La
eliwa napurigá 'emi ejperélachi
okómala 'lige 'la 'yawa go'ame
najkisáká, tase ayoga bo'nepi.
10 A'pílipi 'emi 'yárigame júkuru
nóchali napurigá 'emi sébali olámala
ralámuli gu'íria, alekeri 'la alarigá
gu'íriwa. 11 Alué napu Onorúgame
nila ra'ichálila benírame ju ralámuli
'we 'la ra'sálagá benírimili júkuru
ralámuli alué ra'íchali 'la napurigá
aní alué ra'íchali tase se'winá*riga*.
Bilé ralámuli napu uché jaré
ralámuli gu'írame ju, alueka 'we
'la bijchiá 'la gu'írimili júkuru 'la
alué a'walite napu Onorúgame
nejí. 'Lige ralámuli etea 'we 'la
ra'sálagá benírime ko, animela:
«Onorúgameka 'we 'la nejkúrime
ju.» Pe Esukristo Alawala 'we
'la oilárimala napurigá alarigá
animela alué rió. Alarigá nisa 'la
képá senibí.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo
'we ra'sálálime ko napu'lige resí ikiá

12 'Emi napu ju Onorúgame
oyérame napurigá ne, napu'lige 'we
resí ikiá 'emi tase lawa: «¿Chonigá
alakiche ne?» Napu'lige resí
ikiá 'emi, alueka nímala pala 'la
bijchiá 'la bijchígime ka 'emi napu
aní Onorúgame. 13 Iligá 'we 'la
ra'sáláwa resí ikiá napurigá resí
ikile alué Kristo, alarigaka 'emi
'la ra'sálámalachigó napu'lige uché
ku nawachi Kristo wa'lú a'walí
niga. 14 'We ganíliga mochí 'emi
rekó 'we resí anilime ke ralámulite
pe Onorúgame oyérame kóriká na-
pugiti Onorúgame Alawala senibí
'la 'emi 'yuga ajtigame. 15 'Emi
resí nilia mochígame, tase resí
nokogáriká resí nilia mochiwa,
tase resí nilia mochiwa pe ralámuli
me'agáriká o pe chigóriká o pe
panápuri resí 'sika ilírigoriká. 16 'We
resí anilía 'emi Onorúgame oyérame
kóriká tabilé chijunawa, iligá 'we
ra'sálagá mochiwa napugiti 'ma 'la
Onorúgame oyérame kame 'emi.

17 Jipe 'ma seba raweli
napu'lige Onorúgame 'we a'wágame
gastigárimili nile siné rawé
suwábaga ralámuli jena wi-
jchimoba, 'lige 'we a'wágame
gastigáriliaguru ramué Onorúgamete
rekó 'la Onorúgame oyérame nírige,
'lige abéchigo resí ikimela alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.

18 'We nóchali olagá sebásiga 'pa
rewagachi ramué ralámuli rekó 'la
Onorúgame oyérame nírige, ¿'liko
chukimélaché alué napu tabilé
Onorúgame oyérame ju rekó 'la
rewagachi moinánilie? 19 Alekeri
'emi napu Onorúgame oyérame ju,
tase guwana rujsúpua rekó resí
níliga ejperégame ke, Onorúgame
bo'né alarigá elá, abichilubi 'we
'la a'ká ralámuli niwa, 'lige 'la
eliwa Onorúgame napurigá 'emi
repúmala, alué Onorúgame napu
'emi newale napu senibí 'la sébali
olame ju bilé nóchali olá.

5

Jena ruwimela Pegro bilé ruwíligo bilé nawésali benírilígo alué ralámuli Onorúgame oyérame

1 Bilé rejcholi ruyémala ne alué
e'wélala napu nulame ju re'obachi.
Neka abiena wa'lula júchigó
nulame re'obachi, 'lige neka
etuáturu resí ikichi Kristo. I'libeko
etewa chiena a'wágame ka Kristo
napu'lige uché ku nawachi 'pa
rewagáchika. 2 'We 'la tebúpua alué
ralámuli Onorúgame oyérame napu
Onorúgame 'we 'la repúniliga a'rele,
napurigá repume ju ralámuli
alué bo'á a'boi bujkula. 'We
'la ganíliga repúpua 'la napurigá
Onorúgame najkí, tase repúpua
enomí koruka, 3 tase a'wágame
nulewa, tase niwa napurigá bilé
batroni 'we ayoga nulame. Iligá
'we 'la repúpua a'nalina napurigá
lámala alué ralámuli: «Alué rioka
'we 'la Onorúgame oyérame ju.»
4 Alarigá 'we 'la nímala. Napu'lige
nawasa alué wa'lula 'emi e'wélala
repume, a'lige 'emi narémala bilé
gorona* napu tabilé che ikime ju,
napu 'la nabí niga mochímala 'emi.

5 'Emi ejtemali a'chigóriga
níwachigó, 'we 'la nirawa alué
e'wélala re'obachi nulame, o'maka
'emi ejtemali 'we 'la nirawa 'emi
a'bopi, aka regá aníché alué osilí
Onorúgame nila:

Onorúgameka tabilé galeme ju alué
gunarume ralámuli,
iligá 'we la galegá eteme ju alué
tabilé gunarume.

6 'We 'la i'kilí rió niwa, tase riólame,
'la e'wagá napu nulá Onorúgame
napurigá alué Onorúgame 'we
'la najtékame newámala mué.
7 'We seweti nísaká Onorúgame
ruyéwaguru. Onorúgameka 'wéchigo
na'temame 'emi, e'wéwagurú na-
purigá nejkúrimala.

8 'La 'nátaga mochiwa, alué
Remónisi napu ju ramué saíla,
alueka pe ralámuli ro'ábiniliga
eyena, e'néniga eyena chieri 'la
ka rekabalia, alueka eyena na-
purigá bilé mawiyá 'we opurúgime.
9 'We 'la anachawa rekó 'we ená
'sichi Remónisi, 'we 'la oyériga
Onorúgame, 'we 'la bijchígiga napu
aní Onorúgame, 'we 'la machigá
'emi 'we ejelía mochígochigó uché
bilénami jena wijchimoba uché
jaré napu júpáchigó Kristo oyérame
napurigá 'emi. 10 'Lige 'ma
resí ikisá 'emi pe u'kabi rawé,
Onorúgame 'we 'la semáriga 'nátame
newámala 'emi 'la bi'lepi 'nátili
'nátame 'lige 'la a'wágame sulégame,
tase umérilime Riáblote. Alarigá
gu'írimala Onorúgame 'emi, alué
Onorúgame napu 'we na'temá
ramué napu najkí napurigá
'la rewagachi simawa ramué
napu'lige suwisuga Esukristo
'yuga mochiwa. 11 Onorúgame
wa'lú a'walí nígame ju. Alarigá ju.

12 Pe u'kabi osilí náola ne, Silbano
osá ye osilí napu 'emi náola ne, ye
rió Silbano napu 'we 'la oyérame
ju Onorúgame. Neka 'we 'la
niraga eté ye rió Silbano. Neka
osilí náola 'emi napurigá tabilé

* **5:4** 'We 'yako alé Gresia anilichi bilé rió mesa roweka (carrera) bilé gorona mo'kótilime nile. Alué gorónaka sewate newárigime nile.

guwana rujsúmala 'emi. Tabilé
siné a'rewa Onorúgame oyeria.
Pecha na'táwagó tabilé nejkúrimio
Onorúgame.
13 Ralámuli napu ekí Onorúgame
oyérame ju, napu jena Babilonia†
ejperé, reporali náwalia 'emi. Alué
ralámulika Onorúgame wanápale
napurigá Onorúgame oyérame
nímala napurigá 'emi, 'lige Marko
napu ju napurigá ne inolá abiena
náwaliachigó reporali. 14 'We
a'lá reporaga járowa 'emi a'bopi
níriga, 'we 'la ganíliga tase seweka
suwábaga 'emi napu Kristo oyérame
ju.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

† **5:13** Mayelia siné kachi pe Roma olagá aníligo napu'lige Babilonia aniá.

Ye Ju Nujubá Osirúgime Apeli Napu Pegro Nulale Osíniliga

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame Asia ejperégame.
1 Ne Simoni Pegro Esukrístote
nulérigime ju ne napurigá nu-
lame nímala ne Onorúgame nila
nochálilachi. Alekeri náule ne
ye apeli 'we 'la ruigá ye ra'íchali
rejcholi 'emi napu 'we 'la bi-
jchígame ju Onorúgame nila ra'íchali
a'chigóriga napurigá ramué. 'Émika
'we 'la bijchígame ju napugiti
Esukrístoka 'we 'la sébali oláligime,
alué napu ramué alawala bi'wele.
Alueka pe Onorúgame ju. 2 'We
'la nisa 'la képá Onorúgame 'we 'la
gu'írasa napurigá aminabi 'we 'la
machiboa churigá ko Onorúgame
'lige Esusi napu ramué nuleme
ju. 'Lige alarigaka 'we 'la 'nátili
na'támala 'emi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo churigá 'la sébali olámili ko suwábaga ralámuli napu 'la Onorúgame oyérame ju

3 Abé 'la machisúká churigá ko
Esusi, 'liko abé 'la námapua churigá
ko Onorúgame a'walila, 'lige 'la
umubawa 'la sébali olá napurigá
najkí alué. Ramué wanápale
napurigá ramué 'la narépua alué
semátiri tábiri napu nejime ju alué.
4 Onorúgameka bo'né a'walílate
'la sébali olámala napu 'la sébali
olámorílige. Aní 'we 'la sébali
olásiká napu nulá alué, 'liko 'we
'la na'táwará Onorúgame nila 'nátali
'lige 'ma tabilé oyérawará alué
chátiri 'nátali napu nerú jena
wijchimoba. 5 Alekeri neka ye
rejcholi ruyé 'emi napurigá abé 'la
oyérame nímala Onorúgame: Alekeri
'we 'la niraga etewa ralámuli, 'lige
aminacho 'la beniboa churigá ko
Onorúgame, 6 'lige aminami tase
a'rewa napurigá neyúramala alué
chátiri 'nátali. 'We 'la anachawa
rekó resí ikié 'emi, tase guwana
rujsuka, 'we 'la oyériga mochiwa
Onorúgame. 7 'We 'la niraga etewa
uché jaré ralámuli Kristo oyérame
napurigá 'emi a'boi rijimala ner-
aga. Suwábaga ralámuli 'la niraga
etewa.

8 'Emi aminacho 'la sébali olame
nísaká ye rejcholi 'liko 'we 'la
ganíliga ejperéramala 'emi. Napu
'emi bení churigá ko Wa'lula
Esukristo, 'la gu'írimala napurigá
'emi 'la ganíliga ejperélamala. 9 'Emi
tabilé sébali olásaká ye rejcholi,
'liko 'émika tabilé néráme ju Kristo
'ma bi'wíligo 'emi alawala. 'Émika
tabilé ma'chílime neraga mochí.
10 'Liko 'emi napu Onorúgamete
wanápurigame ju napurigá alué
oyérame nímala, aminabi 'we
'la sébali olawa napu nulame
ju Onorúgame. 'Lige alarigaka
tabilé siné guwana rujsúmala 'emi.
11 'Lige alué Wa'lula Esukristo
napu ramué nuleme ju, 'lige napu
ramué alawala bi'weme ju, 'we
'la ganíliga rejpórimala napu'lige
sebasa 'emi alé napu ajtí senibí
nulá alué.

12 Alekeri a'kuepi néláramala
ne 'emi 'we 'la sébali oliame ko
napu Onorúgame nulá, rekó 'emi
'we 'la machiépá 'we 'la oyérilime
ko Onorúgame 'lige aminami
rekó tabilé guwana rujsue 'emi
Onorúgame oyeria. 13 Neka 'we
ilimela 'we 'la rejcholi ruyea 'emi
jipe bijí ajagá asagá ne, napurigá
'la machigá nokísamala 'emi tabilé
siné a'rilime ko Onorúgame oyeria.
14 Alué Wa'lula Esukristo 'we 'la
ma'chígime ruwí 'ma pe 'wemi
mukumeo ne, alekeri rejcholi
nejí ne. 15 Neka 'we ma'chígime
benírimala 'emi ye ra'íchali rejcholi
napurigá 'emi 'la nélémala ye
ra'íchali nujubami napu'lige 'ma
mukusá ne.

Jena ruwimela Pegro etéligo Wa'lula Esusi napu'lige Onorúgame 'yuga ra'íchachi

16 Ra'íchali napu ruyeru 'emi larigá ko Esukristo a'walila 'lige chiena wa'lú a'waliga nawamio Esukristo napu'lige uché ku nawá jena wijchimoba, alué ra'íchalika tabilé 'yégali kéturu, napugiti ramueka etérigame asíriga 'la semáriga ilíligo alé rabó semáriga ra'ósiga, napu nílige Onorúgame a'walila, 17 'lige aminami ramueka akea járigeturu napu'lige Onorúgame 'we 'la niraga regá anechi Esusi: «Yeka ne Inolá ju alué napu ne 'we galé. Neka 'we ra'sálagá ajtí ye ne Inolá 'yuga.»* 18 Ramueka a'boi akea járigeturu alanechi Onorúgame alué Esusi alé rabó napu Onorúgame níriká 'we najtékame nílige, ramueka Esusi 'yuga mochírigeturu.

19 Alekeri 'we 'la bijchígilia ramueka 'la bijchiá ko napu ruwile alué ralámuli 'ya mochígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Alueka aniéturu Onorúgame julamio bilé nejkúrime. Alekeri 'we 'la gepuwa alué ra'íchali 'ya nerúgame, alué ra'íchilika 'we 'la ruwime ju churigá ejperélitiká napusí ku nawachi Kristo. 20 'We 'la machiboa 'emi alué ra'íchali napu narele alué ralámuli tabilé pe a'boi na'tálila níligo. 21 Alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame tabilé ruwile pe a'boi 'nátaga napu anele Onorúgame, Onorúgame Alawala 'sile gu'iria napurigá 'la semáriga ruwimela.

2

Jena ruwimela Pegro ruwíligo chukimeo alué ralámuli napu tabilé 'la rejcholi benírame ju

1 Nobi alé Israeli anilichi we'ká ralámuli mochile regá anime: «Neka ruwime ju napu ané Onorúgame ne'chí.» Pe lanime nile peka bijchiá kachi. A'chigóriga nímala alé napu 'emi mochí, we'ká mochímala alieti anime ralámuli. Alueka ruwimela tabilé 'la bijchiá ra'íchali. 'Lige aminami ruwimela Esukristo tabilé wa'lula ko, nobi Onorúgameka pe yati neraga me'limela alieti anime ralámuli. 2 We'ká ralámuli oyéramala alué ralámuli ra'ichálila, 'lige a'chigóriga nokimela napurigá nokame ju alué ralámuli 'we cha nokame. Etega alarigá nokame ko alué ralámuli, uché jaré ralámuli 'we cha nokame ralámuli korimela Onorúgame oyérame ralámuli olagá. 3 Alué ralámulika pe 'we ménilia mochímala enomí, 'lige pe 'yégali beníriga 'ma nejpomela enomí 'emi nila enomí. Onorúgameka asíriga i'besi 'la e'nagá ajtí gastigárinilia alué ralámuli napugiti Onorúgameka pecha siné gojchime kame, 'ma na'ichí 'lúmala.

4 Onorúgameka tabilé e'kale alué santo ánjeli napu'lige cha nokisá, iligá wa'lú gastigo 'yale, injiérnochi 'luka 'we chóniga ilígichi 'we re'lé, 'lige alé mochí karénate buluruga, alé mochímala napusí seba raweli napu'lige Onorúgame gastigárimichi suwábaga alué cha nokágame santo ánjeli. 5 Aminami Onorúgame tabilé e'kale alué ralámuli napu cha nokogá ejperégame nile 'ya napu'lige ajtígichi jena wijchimoba alué Noé anilime rió, Onorúgameka elegá wa'lú u'kírile alué ralámuli me'limea, pe alué Noé anilime riocho 'we 'la repule napugiti Noeka 'la tabilé 'yégali ra'íchame níligame, iligá 'we 'la rejcholi ruyeme nile napurigá 'la semáriga ejperélamala. Onorúgameka tabilé me'ale uché jaré gichao ralámuli napu Noé rijimala nílige. 6 Onorúgameka abiena gastigárile alué ralámuli Soroma ejperégame 'lige Gomora

* **1:17** E'nesi San Mateo 3:17.

ejperégame, 'ma me'ale na'ite 'lige
'ma najpisó gayénale suwábaga
ralámuli alé okaná we'ká riógichi
ejperégame, 'ma galítiri 'yúriga 'ma
najpisó gayénale. Onorúgameka
alarigá gastigárale alé okaná
we'ká riógichi ejperégame ralámuli
napurigá 'la na'támala alué cha
nokame ralámuli chujkimeli ko
a'kinánami alué cha nokame
ralámuli. 7 Nobi tabiléchigo me'ale
ko bilé rió Loti anilime, alué
rioka 'we a'lá rió níligame napu
'we seweka asale etea e'karúriga
nokachi alué ralámuli alé okaná
we'ká riógichi ejperégame. 8 Alué
rió Loti anilímeka nabí 'we eteme
nile napuchíbiriga nokachi alé
ejperégame ralámuli 'lige 'we
resí nílime nile alieti etega.
9 Onorúgameka asíriga 'la machí
alarigá gu'írimio alué ralámuli 'la
Onorúgame oyérame napu resí
nilia mochí napu'lige etea 'we
cha nokachi uché jaré ralámuli.
'Lige asíriga 'la machí Onorúgame
churigá gastigárimio ralámuli cha
nokame napu'lige seba raweli
Onorúgame gastigárimala suwábaga
ralámuli cha nokame.

10 Onorúgameka abé rajpé
gastigárimala alué ralámuli napu
tabilé e'weme ju Onorúgame, 'lige
alué napu chibi nokogá ejperégame
ju napu chibi nokinali a'boi. Alué
benírame napu 'yégali benírame
ju asíriga riólame ju, 'lige tabilé
majame ju chibiyeti anega alué
santo ánjeli. 11 Alué santo ánjelika
abéchigo a'wágame júkó me'tigá
alué benírame, 'lige napu'lige
Onorúgame 'yuga ra'icha jágichi,
tabilé chibi aneme ju alué benírame
napu 'yégali benírame ju. Alueka
buigá mochime ju napurigá
Onorúgame 'símala gastigaria.

12 Alué 'yégali benírameka na-
purigá ajágame jami oyame, alarigá
ju, napu pe cha'pisá me'liame
ju. Sairúgame ra'íchame ju napu
a'boi tabilé námame ju. 13 'We
resí ikimela alué 'yégali benírame
napugiti cha resí oláligime uché
jaré. Asíriga ganílime ju chibi
nokogá e'yénaga rawemi. Tabilé
buweme ju napusí chonasa.
Asíriga chijunárigame ju napu
nokogá e'yena alué 'emi si e'yénaga.

14 Alué 'yégali benírameka napu
'emi si e'yena pe umugí e'néniga
e'yéname ju pe 'yuga okóniliga.
Alueka tabilé a'reme ju cha noká.
Alué benírameka asíriga 'yégiga
ra'íchame ju alué ralámuli 'yuga
napu tabilé 'cho 'la bijchígime ju
churigá ko Kristo. Alueka asíriga
ejpénigime ju churigá bujemio
uché jaré ralámuli nila. Nobi
Onorúgameka gastigárimalagó alué
'yégali benírame. 15 Alué 'yégali
benírameka napurigá e'wagágame
neraga e'yena napugiti 'ma
a'réligame Onorúgame e'wea.
Alueka pe Balaámi na'tálila 'lina
oyérale napu Beori inolá nílige, alué
'we 'ya bejtégame. Alué Balaámika
we'ká enomí meme nílige pe 'yégali
ra'íchali benírigа. 16 Onorúgameka
a'walí 'yale bilé bulito napurigá
ra'ichámala napurigá ra'íchame
ju ralámuli. 'Lige ra'íchale alué
bulito Balaámi ne'óchaga. 'Liko
Balaámika abisibi a'rele 'yégali
ra'íchali beniria.

17 Alué 'yégali benírameka pe
napurigá bilé bajisoli wakígame, pe
alarigá ju, 'lige pe napurigá bilé be-
molí ekárale 'mame. Onorúgameka
gastigárimala alué 'yégali benírame
'légana injiérnochi júliga napu
'we chóniga ilígame ju. 18 Alué
'yégali benírameka 'we semáriga
ra'íchame ju ralámuli 'yuga napu
pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame.
Alueka ruwime ju we'ká umugí
'yuga o'kome ko 'lige 'we nígame
korime ju. Alarigá ruyame ju
napurigá alué ralámuli napu pe
kulí 'la oyérame ju Onorúgame
a'chigóriga nokimela. 19 Alué
'yégali benírameka ruwime ju tabilé

e'wélame ko Moisesi nila nulalí
nobi alueka e'weme ju alué chátiri
'nátili. Napu'lige bilé ralámuli
'we 'la oyérame nisa alué chátiri
'nátili, 'ma tabilé umébame ju a'rea
alué 'nátili 'nata rekó a'rénilie.
20 Wa'lula Esukristo ju ramué
alawala bi'weme 'lige ramué
nuleme ju. Napu'lige bilé ralámuli
'ma a'resa alué chátiri 'nátali
oyeria napugiti 'ma námame kame
churigá ko Wa'lula Esukristo, 'lige
kúchigo oyélasaká alué chátiri 'nátili
'liko abéchigo cha'sime gayéname
ju. 21 Abé 'la nílige alué ralámuli
tabilé machisá churigá ko Wa'lula
Esukristo, nobi jípeko 'máchigo 'la
machígó, 'lige a'résaká Onorúgame
nulalila oyeria, abéchigo cha
nokame nímala me'tigá abé i'bé.
22 Alarigá nokame ju alué ralámuli
napurigá aní ye ra'íchali: «O'kochí
bo'né yo'sá, ku go'yame ju, 'lige
bilé gowí 'we 'la u'bárigame anaga
wejsogachi bajkime ju.»

3

*Jena ruwimela Pegro ruwílig*o
*Esukristo uché*chigo *siné nawamio*
jena wijchimoba

1 Suwábaga 'emi napu ne 'we
galegá eté, ye ju nujubá osirúgime
apeli napu ne 'emi náola napurigá
'emi tabilé a'rémala alué a'lala
'nátili 'nata. 2 Neka najkí napurigá
'emi 'we 'la nélámala napu ruwílige
alué ralámuli 'we 'ya napu ruwime
nílige napu anele Onorúgame.
'Lige aminami tabilé we'kuawa
alué nulalí napu nejile Wa'lula
Esukristo napu ramué alawala
bi'weme ju. 'Lige ramué makué
oká rió napu Esusi 'yuga e'yéniru
ruyeru napu Esusi benírale ramué.
3 'We a'lá 'nátaga ejperélawa
'emi napugiti 'ma amulí suwíbachi
gawí jsimela we'ká ralámuli 'we
cha nokame napu nokinali a'boi
'lige asíriga gawélimala 'emi olagá.
4 'Lige regá animela: «Esusi
uchéchigo siné nawámaoriéturu.
¿Koche ajtí? Napusí Onorúgame
newale ye gawí, suwábaga peba
alarigá ju.» 5 Tabilé bijchiá ju.
Alué ralámulika tabilé námame ju.
Onorúgmeka 'we 'ya newale gawí
'lige rewagátiri pe bo'né 'nátaga,
'lige waná elale ba'wí 'lige we'étiri.
6 'Lige aminami tabilé we'kuawa
Onorúgame ba'wite o'pólirigo gawí
'we 'ya. 7 'Lige aminami alué
rewagá 'lige ye gawí napu jipe
nerú Onorúgameka 'we 'la 'nata
ajtí chiéniko julamio na'í napurigá
rajimela ye gawí 'lige rewagátiri
napu'lige gastigáriwili ju suwábaga
alué ralámuli cha nokame.
8 Aminami 'emi ralámuli napu ne
'we galegá eté, tabilé we'kuawa
Onorúgame níriká, bilé rawé
napurigá bilé mili bamí nerame
ju 'lige bilé mili bamí napurigá
bilé rawé nerame ju. 9 Wa'lúlaka
tabilé najkigá 'smi napurigá 'emi
gastigáriwa tabilé oyérame kóriká,
alué Onorúgameka najkí napurigá
suwábaga 'emi a'rémala cha noká.
Alekeri tabilé anaga gastigárime ju.
10 Nobi napu'lige Wa'lula
Esukristo ku nawá, nawámala pe
yati neraga napurigá nawame
ju bilé chigórigame. A'lige rawé
suwibámala rewagá 'lige sopilítiri,
a'wágame rolómala napurigá anime
ju na'í. Suwábaga napu ju ye gawí
'lige suwábaga napu nerú jena 'ma
tané ikimela rajagá.
11 Suwábaga suwibámili ju alar-
igá. 'Liko 'emi pe Onorúgamecho
e'wímili júkuru 'lige 'la sébali olamili
júkuru 'emi napu Onorúgame najkí.
12 'La 'nátaga mochiwa Onorúgame
nawamio bilé rawé gustisia olamia
suwábaga ralámuli. A'lige rawé
Onorúgame e'kósimala rewagá,
so'pilí, rayénali 'lige mechátiri.
13 Nobi ramueka 'we 'la buigá
mochiwa Onorúgame newamio
uché bilé rewagá nuebo 'lige
gawítiri napurigá anílige bo'né,
alarigá newámala a'liko suwábaga

ralámuli 'la sébali olámala napu
Onorúgame najkí.
14 Alekeri 'emi napu ne 'we
galegá eté, 'we 'la buigá mochiwa
'lige suwábaga 'la sébali olawa
pe Onorúgamecho 'yuga 'nátaga.
15 Aka regá anime osálige'é
Páulo napu ramué 'we galegá
eteru: «Onorúgameka tabilé anaga
gastigárime ju bilé ralámuli
cha'sisa. Alueka buweme júkuru
napurigá alué ralámuli ku 'la
na'támala.» Onorúgame 'sile
ye 'nátali 'ya alué Páulo 'lige
néchigó alarigá 'nátame júchigó.
16 A'pili apélichi napu Páulo osale
a'chigóriga anime ju. I'sínimi
jaré ra'íchali 'we nóchali kame ju
námilia. Alekeri jaré ralámuli napu
tabilé námame ju Onorúgame nila
ra'íchali, alueka pe se'winárіga
ruyeme ju alué ra'íchali suwábaga
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige alek-
eri gastigáriwili ju alué ralámuli.
17 'Emi napu ne 'we galegá eté,
'emi 'we 'la machíguru ye ra'íchali.
'Liko 'we 'la rejchiruga mochiwa
napurigá alué napu pe 'yégali
benírame ju, tabilé umbámala 'emi
'yegaria. 'Émika 'ma 'we a'lá
'nata mochíkuru napurigá ne, 'lige
tabilé najkí ne napurigá rujsúmala
'emi. 18 Neka najkí napurigá
aminabi benimela 'emi churigá
ko Wa'lula Esukristo. Aminacho
'we 'la beniboa churigá ka Wa'lula
Esukristo napu ramué alawala
bi'weme ju 'lige aminami ramué
nuleme ju. 'Lige senibí 'we 'la
ra'ichawa alué olagá.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osale Juani

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.

1 Ne Juani jena osé ne 'emi 'we
'la sébali ruigá 'ma asáligo 'we 'ya
alué Esukristo napu'lige ta'chó
i'tégichi ye gawí. 'Lige 'ma nerúligo
napu ramué akirú. 'Lige jena
wijchimoba nawáligo Esukristo
ruwimea churigá 'la ganíliga
ejperéliwa. Ramué, 'lige uché
jaré, eteru 'lige nocharu ramué
a'boi sekálate. 2 'Lige 'la ma'chiná
eteru ramué, ne 'lige uché jaré,
'lige ruilía 'emi jena wijchimoba
nawáligo Kristo, 'la oyérisiká alué
Esukristo 'liko 'la senibí ejperéliwa
ramué 'lige apiépiri ralámuli alué
Onorúgame 'yuga. 3 Ramué 'la
ruiliwa 'emi napu eteru ramué
'lige napu akirú napu anile alué
Esukristo, napurigá 'emi 'lige
ramué napuíka 'la Onorúgame
oyérame niwa, napurigá oyeria
mochiwa Onorúgame. Ramueka
Onorúgame oyérame niru 'lige alué
Inolá napu ju Esukristo. 4 Neka
ye nawésali oséguru 'emi napurigá
suwábaga ramué 'we 'la ganíliga
ejperéliwa.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'we 'la 'nátame ko, tabilé se'winá riga

5 Ye 'nátili rejcholi ju napu
beníriru ramué Esukrístote, 'lige
ramueka 'emi ruilía napu aní alué
Esukristo. Krístoka aníturu 'we
'la 'nátame ko Onorúgame, tabilé
tase se'winá riga, 'lige tabilé siné
se'winá riga 'nátame ko. 6 'We 'la
Onorúgame oyérame korusúká,
'lige kúchigo pe se'winá nokagá
e'yénisiká 'liko pe 'yégame niru, 'lige
pe tabilé e'wame niru napu najkí
Onorúgame. 7 'La tabilé che nokagá
e'yéname níriká, 'lige 'la semá riga
'nátaga napurigá najkí Onorúgame,
'liko 'la ganíliga ejperégame niwa
ramué o'maka, napugiti 'ma 'la
bi'wíligame ramué alawala alué
Onorúgame Inolá Esusi napu'lige
mukisá.*
8 Regá anisúgaká: «Ramueka 'ma
'la Onorúgame oyérame niru, 'lige
jipe 'ma tabilé chátiri 'nátili 'nátame
niru, pe 'la a'lala 'nátalicho.» 'Liko
Onorúgame níriká 'ma chátiri
'nátame niru, alésíko pe ramué
a'bopi resí ikiame niwa. 9 'We 'la
e'kali tánilime níriká Onorúgame
napu'lige cha nokinálisa, cha
nokisuga ma,† 'liko Onorúgameka
'la yati nejkúrimala, napugiti
Onorúgameka 'la sébali olame kame
napu aní bo'né, alueka tase lámala
bilé ralámuli 'we cha 'sika eyénachi:
«Rekó cha 'síkame ke ye rió, tabilé
gastigárimala ne.» 10 Tase siné
rawé se'winá nokame koriáká
ramué ralámuli, 'liko aniánti
kérélawa: «Onorúgameka pe 'yégame
ju.» Alésíko tabilé korume niwa
Onorúgame nila ra'íchali.

2

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo ramué gu'írame ko

1 'Emi napu ne 'we najkí, neka
osé 'emi ye ra'íchali napurigá tabilé
chátiri 'nátaga e'yénamala 'emi, 'lige
tabilé cha nokagá. 'Lige neyúrisaká
alué chátiri 'nátili 'lige cha nok-
isá 'emi, 'liko Esukristo tániwa
nejkúrali alué Esukristo napu
'la nejkúrime ju, 'liko Esukristo
Onorúgame tánimala napurigá
Onorúgame 'we 'la nejkúrimala.
2 Alueka mukúlekuru ramué resítiri

* **1:7** Juánika regá anime osale: «Alué Esukristo elalá ramué alawala bi'weme ju.» 'Lige ramueka regá anime osirú: «'Ma 'la bi'wele ramué alawala Esusi napu'lige mukiá.» † **1:9** Chátiri 'nátaga einalia ka tabilé 'la ju Onorúgame níriga a'chigóriga resíriga ju napurigá cha 'sika einalia.

'nátili bujigá. Esukrístoka tabilé pe
u'kabi ralámuli gu'íriga mukúlekuru,
Esukrístoka suwábaga ralámuli
gu'íriga mukúlekuru napu ekí jena
wijchimoba ejperéliru.
3 'La e'wásiká napurigá nu-
lale Esukristo, a'liko 'la machi-
boa 'la oyérame níligo Esukristo.
4 Bilé rió anisá: «Neka 'la
oyérame ju Esukristo», 'lige
tabilé e'wasa alué rió napurigá
nulá Esukristo, 'liko 'yégame
nímala alué rió. 5 Bilé ralámuli
'la sébali oyérame Onorúgame
nila ra'íchali, alué ralámulika 'la
galeme nímala Onorúgame, 'lige
'we 'la niraga etémala uché jaré
ralámuli, a'chigóriga napurigá
Onorúgame galé ramué. 'Lige 'la
nélegíaká Onorúgame, 'la machiboa
Onorúgame oyérame nírigo. 6 Bilé
ralámuli 'we 'la oyérame kórisáká
Onorúgame, alueka a'chigóriga
na'támili júkuru 'la napurigá 'nátale
Esukristo jena wijchimoba asagá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo 'síligo sébali gatea

7 'Emi napu 'we galilía
Onorúgamete, neka pecha nuebo
nulalí ruwígó, pe aba alué ra'íchali
ruwí ne napu akele 'emi 'yasi. 8 Pe
iligá jípeko abechigó 'la námatume
ruwí ne. Jipe 'la machí 'emi tachiri
gite mukúligo Esukristo, 'lige
churigá sébali olá ajtigó Esukristo
jipe 'emi gu'iria, 'lige 'la machigá
ajtigó choniá mochigo 'emi.
9 Bilé ralámuli Onorúgame
oyérame 'we 'la námame korisá
chonime ko ye ra'íchali tabilé
'yégali, 'lige tabilé 'la ganíliga eteme
nisa uché jaré ralámuli, 'liko alué
ralámuli tabilé 'la e'wame kéré
Onorúgame nila ra'íchali. 10 Bilé
ralámuli Onorúgame oyérame 'we
'la galeme uché jaré Esukristo
oyérame ralámuli, 'lige 'we 'la
niraga eteme, alué ralámulika
'we 'la e'wame kéré ye tabilé
'yégali ra'íchali. Alueka tabilé
che nokagá e'yénamala, napurigá
uché jaré ralámuli tabilé che
nokimémpáchigó. 11 Ralámuli 'we
ayome ka uché jaré Esukristo
oyérame ralámuli 'yuga, alueka
tabilé námame nímala alué napu
ju 'la tabilé 'yégali ra'íchali, alué
ralámulika napurigá chónigichi
e'yéname pe alarigá kérélamala,
tabilé ra'ósiga ilígichi, alué
ralámulika pe napurigá siego
kérélamala. Ye ra'íchalika ruwime
kéré alieri ralámulika bijí tabilé 'cho
'la bi'wígame alawégame ko.
12 Neka oséguru 'emi napu pe kulí
chojkí Esukristo oyeria, 'emi napu
'ma bujérigame ju chátiri 'nátili
Esukrístote, alué Esukrístoka 'sile
sébali gatea, alué resítiri 'nátili bu-
jigá, napurigá 'ma senibí bi'wígame
alawégame nímempá 'emi. 13 'Lige
abiena osé ne 'emi napu 'ma
'la sébali oyérame ju Esukristo.
'Emi 'we 'la machí Esukristo 'we
nejkúrime ko suwábaga nóchalichi
'lige 'nátalichi, 'lige aminami abiena
oyérame ju 'emi alué napu 'yasi
ajtígame ju ta'chó gayénichi ye gawí.
Abiena osé ne 'emi napu bení
churigá ko 'we 'la sébali oyérilia
Onorúgame ralámuli níriga, 'emi
abichilubi 'we jale alué Remónisi
na'tálila a'rea, 'lige arigá 'ma
'la umébale 'emi alué Remónisi
na'tálila a'rea.
Aminami osé ne 'emi napu pe
kulí e'yena a'lala bowechi, e'wasia
napu nulá Onorúgame. 14 Neka
aminami oséguru 'emi napu 'ma
'la sébali oyérame ju Esukristo,
alué napu 'yasi ajtígame ju ta'chó
gayénichi ye gawí. Abiena osé ne
'emi napu bení churigá ko 'we
'la oyéralia Onorúgame, 'emi napu
tabilé bijchígame ju alué 'yégali
ra'íchali, 'émika pe Onorúgamecho
'we 'la bijchigi, 'emi napu 'ma
umérole alué Riablo.
15 Tabilé we'ká 'nata mochiwa,
tase najkiá mochiwa we'ká
e'karúginti, suwábaga alué 'nátili

asíriga chátiri ju Onorúgame níriga.
'Emi alué 'nátili oyérasaká, 'liko
'ma tabilé oyérinilime nímala
'emi Wa'lula O'nó Onorúgame
na'tálila. 16 Alué 'nátilika tabilé
Onorúgame nejílala ju, pe ramué
a'boi na'tálila ju alueka, napurigá
we'ká e'karúginti najkigá járilia
'lige umugítiri, 'lige uchéchigo
jaré tábiri. 17 Suwábaga alué
'nátilika 'ma suwibámala, nobi
Onorúgame na'tálilaká 'láchigo
senibí nerúlamalagó, 'lige 'we 'la
ju 'la suériga na'temaka gu'írilia
ralámuli, napurigá Onorúgame
najkí.

Jena ruwimela Juani ruwíligo we'ká e'yénimio Kristo korime a'bopi

18 'Emi 'la machí bilé rió
sebámaráo Kristo korime ralámuli
buyáname korime alé resítiri
bowechi, 'ma we'ká mochíkuru
alanime ralámuli, alekeri 'la
ma'chígime nérékuru 'ma pe 'we
gajumio ye gawí. 19 Alué ralámuli
napu ralámuli buyáname korime
alé resítiri bowechi, i'bé bajch-
abeka ramué 'yuga e'yéniturу
péchigo se'winátiri 'nátili 'nátaga
e'yéname kérélekó. 'La bijchiá
'la oyérame nísaká Onorúgame
napurigá ramué, 'la bijí ramué
'yuga e'yénimikuru, 'ma rojale,
alekeri ma'chí nérékuru tabilé 'la
Onorúgame oyérame níligo.

20 'Émika tabiléchigo alarigá
júkó. 'Émika Onorúgamete 'yaru
Onorúgame Alawala. Onorúgame
Alawala gite 'we 'la machí 'emi
alarigá ikimeo. 21 'Emi 'we 'la
námame ju Onorúgame nila ra'íchali,
alekeri osé ne 'emi Onorúgame
nila ra'íchali. 'Émika 'wéchigo 'la
námame. 'Emi 'we 'la machíguru
bilé rió 'we 'la ra'íchame ka, tabilé
'yégiga ra'íchame ko.

22 Bilé rió, tabilé Onorúgamete
julárigame korime Esusi rewigáchika,
'liko alué rioka 'yégiga ra'íchame
nímala, alueka Kristo korime nímala
bo'nepi, 'lige O'nó Onorúgame
saíla nímala. 23 Suwábaga napu
ekí anime ju tabilé Onorúgamete
julárigame ko Esusi tabilé machime
ju churigá ko O'nó Onorúgame.
Bilé rió 'we 'la ruyeme nisa 'we
'la bi'wígame chieri ko Onorúgame
Inolá, alueka 'ma 'la oyérame ju
Onorúgame.

24 'We 'la 'nátaga mochiwa, 'la
e'wawa, 'we 'la oyériwa napu
akélige 'emi 'ya napu pe kulí oyeria
'emi Esukristo. Alarigá nokisáká
'emi, 'liko asíriga 'la oyérame nímala
'emi Esukristo, 'lige aminami
O'nó Onorúgame. 25 Alarigáchigo
aníligame Esukristo 'la simawio
rewagachi 'lige alé ejperéliwio
senibí neraga napu'lige suwisuga.

26 Neka ruyéguru 'emi alarigá ko
alué ralámuli 'yégali ruyeme 'emi.
27 Onorúgame Alawala pachágana
ajtíkuru 'emi sa'pálachi, alekeri
tabilé rokárékuru bilé a'lala 'nátili
benírime. Onorúgame Alawala
suwábaga benírime ju, 'we 'la
bijchiá tabilé 'yégali. Alekeri
napurigá aní alué Onorúgame
Alawala 'la Esukristo na'tálila
'nátaga mochiwa suwábaga
napurigá benírile Onorúgame
Alawala 'ya.

28 Jipe 'emi napu ekí pe kulí
'la o'wina Esukristo oyeria, tabilé
a'rewa Esukristo na'tálila. 'Liko
napu'lige uchéchigo siné nawachi
alué Esukristo 'pa rewagáchika
'la tabilé majaga etewa alué
Esukristo, 'lige tabilé chijunawa
napu'lige alué Esukristo nawachi.
29 'Emi 'la machíguru Onorúgame
nabí 'la sébali olame ko napu
aní. Alekeri 'la machíguru
'emi napu'lige bilé ralámuli
'we 'la nóchachi napurigá nulá
Onorúgame, 'la Onorúgame Alawala
narékame ko alué rió.

3

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame Alawala alawégame

níriká, 'la Onorúgame 'kúchila nírigo

1 'We 'la machiboa, Onorúgame
chiena galeo ramué, 'lige asíriga 'la
niraga etuwío ramué. Alekeri 'la
narékiaguru Onorúgame Alawala,
jípeko alué alawate Onorúgame
'kúchila nírukuru, 'la bijchiá alar-
igá ju. Ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame, tabilé námame ju
alué ra'íchali, 'lige tabilé machí
churigá 'nátame nírigo ramué,
napugiti tabilé oyérame kame
Esukristo. 2 'Emi napu 'we galilía
Onorúgamete, Onorúgame Alawala
nígame nirú ramué. Rekó tabilé
machiae alarigá nímio abé i'libeko
nujubá rawé, 'láchigo machirúgó
napu'lige Esukristo uchéchigo
siné nawachi jena wijchimoba
a'chigóriga nimio napurigá alué
Esukristo. 3 Suwábaga napu ekí
'la bijchiga napurigá ikimeo,
alueka 'ma 'la bi'wígame alawégame
gayéniguru i'kilimi napurigá alué
Esukristo.

4 Suwábaga napu ekí cha nok-
agá járome ka, chibiyeti nóchaga,
alueka resítiri alawégame gayena,
napugiti bilé rió resítiri alawégame
gayéname kame napu'lige tabilé
e'wasa Onorúgame nulalila. 5 'Emi
asíriga 'la machíguru Esukristo
jena wijchimoba nawáligo alué
resítiri 'nátili bujemia napu niga
mochírige. 'Emi 'la machíguru
Esukristo tabilé resítiri alawégame
ko. 6 Suwábaga napu ekí Esukristo
'yuga 'nátame ju aminabi tabilé
cha nokagá járome ju. Suwábaga
napu ekí abiena cha nokagá járome
tabilé 'cho 'la námame ju alarigá
ko Esukristo. 7 'Emi napu ne 'we
najkí, 'we 'la 'nátaga mochiwa
napu'lige uché jaré ralámuli
ruwichi chibiyeti ra'íchili. Tabilé 'la
'ínili alué ralámuli. Ralámuli 'we 'la
nóchame ka napurigá Onorúgame
najkí, alueka 'we 'la sébali ralámuli
júkuru. 8 Ralámuli 'we cha nokagá
járome, alueka Remónisi oyérame
júkuru. Remónisika asíriga tabilé
'la nóchame ju napusí jena wijchi-
moba nawasa. Alekeri Onorúgame
júlale bo'né Inolá jeka wijchimoba
napurigá mabuwa alué Remónisi
aleké Onorúgame Inolate.

9 Suwábaga napu ekí Onorúgame
Alawala alawégame ju, alueka
tabilé cha nokigá e'yéname ju,
'máchigo Onorúgame Alawala
nígame kame alué ralámuli.
10 Alarigá 'la machiboa chieri
ka 'la Onorúgame oyérame
ralámuli, 'lige chieri ka Remónisi
oyérame. Suwábaga napu ekí ta
oyérinilime Esukristo napurigá
najkí Onorúgame, chibi nokigá
járome ju, 'lige aminami tabilé 'la
ganíliga etega uché jaré ralámuli,
alueka tabilé Onorúgame Alawala
alawégame ju. Alué ralámulika
tabilé Onorúgame 'kúchila ju.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we 'la ganíliga járilime ko o'maka

11 Ye ra'íchalika ruyame ju
churigá ka Onorúgame, 'lige
ruyame ju alarigá oyératika
Onorúgame, pe aba alué ju napu
akirú 'yabesi napu'lige pe kulí
oyeria Esukristo. Onorúgame
nejíturu ye ra'íchali napurigá galegá
járowa a'bopi o'maka ralámuli.
12 Tase napurigá Kaíni, alué Arani
'lige Eba inolá, tabilé alarigá niwa,
alueka pe Remónisi gompaniérola
nile, alekeri me'ale bo'né bonila.
¿Chonigá me'ale? Alué Kaínika
me'álekuru 'wéchigo chátiri 'nátaga
eyéname níligame. Kaíni bonílaka
'we 'la rió nile, alekeri me'líliru.*

13 'Emi Onorúgame oyérame na-
purigá ne, tabilé chélagá mochiwa
napu'lige alué ralámuli tabilé
oyérame Onorúgame 'we gichichi
'emi. 14 'La machirúguru 'ma
tabilé cha'piruga mochírigo ramué
alué Remónisite. Onorúgame

* **3:12** E'nesi Génesis 4:8-16 'lige Hebreos 11:4.

júkuru ramué nuleme. 'We 'la
machiáguru 'wéchigo 'la ganíliga
járilime kame 'la niraga uché jaré
ralámuli. Suwábaga ralámuli napu
ekí tabilé na'temame ju uché
jaré ralámuli Onorúgame oyérame
alué ralámulika bijí Remónisite
cha'piruga mochígame kéré, 15 pe
napurigá bilé ralámuli me'agá oy-
ame alarigá júkuru. 'La machíguru
'emi bilé ralámuli me'agá oyame
tabilé alawégame ko Onorúgame
Alawala. 16 Jena ruwimé ne
churigá ka alué ralámuli napu
'we ganíliga eteme ju uché jaré
ralámuli: Esukristo asíriga 'la
na'temale ralámuli, 'lige arigá
mukule ralámuli gu'íriga. Ra-
muéchigoó'la na'temátékuru uché
jaré ralámuli. 17 Bilé rió we'ká
e'karúgame nígame 'lige go'ame,
'lige tabilé gu'írame nisa ralámuli
tabilé nígame, alué rioka tabilé
'la galegá na'temame nímala
ralámuli. Alueka tabilé alawégame
ju Onorúgame Alawala. 18 'Emi
napurigá ne 'kúchila, tase pe
na'temame koripoa ralámuli.
Napu'lige gu'iria bilé ralámuli 'la
bijchiá 'la na'temaka gu'íriwa 'lige
'la galegá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo tabilé chijúniga ra'ichálime ko Onorúgame 'yuga

19 'La alarigá gu'írisiká a'liko
'la machiboa 'la oyérilio alué
ra'íchali Onorúgame nila. 20 Ramué
a'boi laa mochísiga: «¿Chonigá
aliena tabilé 'la na'temaka gu'írame
júché neka uché jaré ralámuli
'lige tabilé 'la galegá?» Alarigá
na'tálika, Onorúgameka 'we 'la
machí alarigá 'nátaga e'yénachi
ramué. 21 'Emi napu 'we 'la galilía
Onorúgamete, ramué a'boi tabilé
e'karúgame 'nata mochísiga 'liko
tabilé chijúniga aminami tabilé
majaga ra'ichawa Onorúgame
'yuga, iwérali tania. 22 'We 'la
machiaa napu ekí tábiri tánilia yati
'la nejimio Onorúgame, napugiti
'la sébali olagá ejperélirigime napu
nulá Onorúgame, 'lige ramueka 'la
semáriga na'talia, 'lige 'la semáriga
gu'írilia ralámuli 'la napurigá najkí
Onorúgame. 23 Onorúgameka
najkíguru napurigá 'we 'la oyériwa
alué Esukristo, alué Onorúgame
Inolá napu jipe 'pa rewagachi ajtí.
'Lige aminami najkí Onorúgame
napurigá 'la nabí 'la niraga járowa
uché jaré ralámuli. 24 Bilé rió
'la sébali olame ka napurigá
nulá Onorúgame, alué rioka 'la
Onorúgame 'yuga 'nátame júkuru,
'lige Onorúgameka 'la semáriga
gu'íriguruchigó alué rió. Alarigá
'la machiboa Onorúgame 'we 'la
nejkura ajtigó, bo'néchigo alawala
nejíligime.

4

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we 'la 'nátaga gepúlime ko pala Onorúgame ra'ichálila ko

1 'Emi napu 'we 'la galilía
Onorúgamete, tase pe apiépiri
ra'íchili oyériwa. 'La machigá
gepuwa pala 'la Onorúgame
ra'ichálila ko. We'ká ralámuli
Onorúgame nila rejcholi benírime
korime ju, péchigo 'yégali benírime
júkó ralámuli. Alueka tabilé
Onorúgame nila ra'íchali benírime
kéré. 2 Regá ju napurigá
'emi machimela bilé ralámuli
Onorúgame Alawala alawégame ko:
Bilé rió 'la bijchígame Esukristo
napu ajtí jipe rewagachi alué ko
napu jena nawale rió neraga, 'liko
'la Onorúgame Alawala alawégame
nímala alué rió. 3 Jaré ralámuli
tabilé bijchígame Onorúgamete
julárigame ko Esukristo jékana
napurigá ralámuli gu'írimala chátiri
'nátili bujea, alué ralámulika tabilé
Onorúgame Alawala alawégame
júkuru, 'liko alué ralámuli pe
Esukristo saíla alawá alawégame
júkuru. 'Emi machíguru ra'íchali

napu ruwime ju sebamio alué
ralámuli 'we chátiri 'nátili 'nátame
'lige se'winátiri ra'íchali benírime
ralámuli, napu alawégame ju alué
chátiri alawá napu eyena jena
wijchimoba.
4 'Emi napu ekí alawégame
ju Onorúgame Alawala 'ma
Onorúgame 'kúchila ju 'emi. 'Ma
umérilekuru 'emi alué ralámuli
se'winátiri ra'íchali benírime
uché jaré ralámuli, Onorúgame
Alawálaka 'wéchigo a'wágame
kame me'tigá Remónisi alawala.
5 Alué ralámulika napu Remónisi
alawala alawégame ju, napurigá
Remónisi najkí alarigá benírime
ju. 'Lige ralámuli napu ekí
Remónisi gompaniérola ju 'we
'la oyérame ju alarigá benírigа
e'yénachi alué ralámuli. 6 Ramueka
Onorúgame 'kúchila niru, bilé rió
Onorúgame Alawala alawégame
'we 'la gepume ju napu'lige ramué
alué Onorúgame nila ra'íchali
benírigа járilichi. Ralámuli tabilé
alawégame Onorúgame Alawala
tabilé gepume ju ramué napu'lige
alué ra'íchali beniria járilichi.
Alarigá machiáa bilé ralámuli
Onorúgame Alawala alawégame ko,
Remónisi alawala alawégame kómá.
Alarigá 'la machirúguru bilé rió 'we
'la bijchiá ra'íchali benírime ko o
'yégali benírime kómá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'we 'la ganíliga eteme ko ralámuli

7 'Emi ralámuli napu 'we galilía
Onorúgamete, 'we 'la ganíliga
etega járowa 'émi a'bopi, 'we
'la niraga, napugiti 'émika 'ma
alawégame kame Onorúgame
Alawala napugiti 'émika 'ma 'la
oyériligame Onorúgame. Suwábaga
alué ralámuli napu ekí 'la ganíliga
eteme ju uché jaré ralámuli, alueka
'ma 'la alawégame ju Onorúgame
Alawala, 'lige asíriga 'la machí
churigá nejkúrime ko Onorúgame.
8 Bilé ralámuli tabilé alarigá galeme
ka uché jaré, alué ralámulika
tabilé oyérame ju Onorúgame.
Onorúgameka 'we ganíliga eteme ju
ralámuli. 9 Onorúgameka júlalekuru
bo'né Inolá Esukristo jeka wijchi-
moba ramué na'temaka napurigá
bi'wémala ramué alawala napurigá
ejperéliwa 'la napurigá najkí
alué bo'né Onorúgame, napurigá
ejperéliwa alué Esukristo a'walílate.
10 Ramueka tabilé oyérame
nírige Onorúgame, Onorúgameka
abirigáchigo 'la galeme nílekó ra-
mué. 'We 'la na'temale ramué, 'lige
júlalekuru bo'né Inolá Esukristo
napurigá gastigo narémala, alué
gastigo napu ramué narépuli nílige
chibi nokagá járame ka ramué.
'Liko alué nawálekuru gastigo
naremia ramué neraga.
11 'Emi napu 'we galilía
Onorúgamete, Onorúgameka
asíriga galéturu,* 'liko ramué
a'chigóriga galeti kárékuru uché
jaré ralámuli. 12 Ta'wesi eteme ju
Onorúgame, tabilé machirú chieti
ko Onorúgame. 'La 'we 'la galegá
járiliká uché jaré ralámuli, 'liko 'la
ma'chí néré Onorúgame 'la nejkura
ajtigó napurigá 'we 'la galewa uché
jaré ralámuli. Alarigá 'la ma'chí
nélélamala 'la ramuechi pachágana
ajtigó Onorúgame Alawala. 13 'La
machiáa Onorúgame 'kúchila nírigo
napugiti ramué 'ma alawégame
nírigo Onorúgame Alawala, na-
pugiti bo'né Onorúgame nejíligime
bo'né Alawala. 14 Napu ramué
eteru 'la ruilía ramué uché jaré,
Onorúgame júlaligo bo'né Inolá
ralámuli bujéniliga alué chátiri
'nátili. 15 Bilé ralámuli napu 'la
niraga ajtí Onorúgame Inolá ko
alué Esukristo, alué napu nawale
jena wijchimoba, 'liko alué rió
'la Onorúgame oyériga eyéname
ju, 'la e'wagá, 'lige 'la Onorúgame

* **4:11** E'nesi glosario «amor».

Alawala alawégame ju.
16 Alarigá 'we 'la bijchigia
mochiru 'we galilío ramué alué
Onorúgamete. Onorúgameka 'we
na'temame ju ramué. 'Lige apiépiri
ralámuli napu 'we ganíliga eteme
ju uché jaré, alué ralámulika 'la
Onorúgame oyérame kérélamala,
'lige Onorúgameka 'la gu'írame
kérélamala alué ralámuli na-
purigá 'la galegá etémala uché
jaré ralámuli. 17 Napu'lige 'we
ganíliga etelia ralámuli, regá 'we 'la
machiaa 'we 'la ganíliga nejkurio
Onorúgame. 'We 'la machiaa
suwábaga 'la bi'wígame alawégame
nírigo, alekeri napu'lige raweli
sébachi Onorúgame gustisia olamia
ramué ralámuli tabilé majawa,
'wéchigo 'la Onorúgame 'yuga
'nátame nírigime. 18 'We 'la ganíliga
eteme níriká uché jaré ralámuli
'la napurigá Onorúgame najkí,
'liko tabilé majaga e'yéniwa, 'we
majaga e'yéniliká pe wa'lú gastigo
nímala, napugiti alué pe majaga
ejperégameká pe bijí tabilé 'cho 'la
oyérame nímime Onorúgame.
19 Onorúgameka bajchá 'we galele
ramué, ramué ta'chó galilichi
alué Onorúgame, alekeri ramué
'we 'la niráwachigó Onorúgame.
20 Bilé rió 'we 'la nirame kórisá
Onorúgame, 'lige 'we ayome nisa
Onorúgame oyérame ralámuli 'yuga,
'liko alué rió 'we 'yégame nímala,
tabilé nirame nímala Onorúgame
alué rió. Bilé rió tabilé nirame
nisa ralámuli rekó 'we 'la etee, ¿'lige
'lacha nirámalawé Onorúgame?
Onorúgameka pecha ma'chiná
ajtigá. 21 Jena ruimé ne churigá
nuláliga Onorúgame: Ralámuli napu
ekí galegá járome ju Onorúgame,
a'chigóriga galegá etémili júkuru
Onorúgame oyérame ralámuli. Regá
nulale Onorúgame.

5

Jena ruwimela Juani ruwíligo suwábaga ralámuli napu alawégame ju Onorúgame Alawala alueka 'la umubamio alué chátiri 'nátili umeria

1 Suwábaga ralámuli napu
ekí 'la bijchigi 'la Onorúgamete
julárigame níligo alué Esusi*
'pákana rewagáchika, napurigá
buinámala ralámuli alé resítiri
bowechi, alué ralámulika nímala na-
purigá uchéchigo siné o'chérigame
napugiti Onorúgame 'ma se'nú
alawá 'yáligame napu ju bo'né
alawala. Suwábaga ralámuli napu
ekí 'we 'la nirame Onorúgame
abiena 'we 'la nerámalachigó alué
napu ju napurigá uchéchigo siné
o'chérigame. 2 Napu'lige 'we 'la ni-
ralia Onorúgame 'lige 'la sébali oliá
napurigá najkí, alarigá 'la machi-
boa 'la galilío uché jaré ralámuli.
3 'We 'la niráliká Onorúgame 'we
'la e'wálime júkuru napu nulá
Onorúgame. 4 Suwábaga ralámuli
napu ekí Onorúgame Alawala
alawégame ju 'we 'la umubámala
alué chátiri 'nátili umeria. Ramué'é
'la umubawa alué chátiri 'nátili
umeria 'la lisensia 'yásiká napurigá
nejkúrimala Onorúgame. 5 ¿Chieri
'la umérame ju Remónisi? Pe alué
ralámuliguru alué napu 'la bijchigi
la Onorúgame Inolá ko Esusi napu
jena wijchimoba nawale.

Jena ruwimela Juani ruwíligo tachiri gite nawáligo Esukristo jena wijchimoba

6-7 Esukrístoka napu'lige re-
warásiga chojkile rejcholi beniria
ralámuli churigá 'la rewagachi
moyéname ka ralámuli. 'Lige
'ma mukule bilena gulusichi
napurigá mukumeli nílige. Esúsika
mukule gastigo nareka, alué
gastigo napu ramué narépuli
nílige. 8 Onorúgame Alawala 'we
'la 'nátale suwábaga 'la bijchiá
'la alarigá ikíligo. 9 Napu'lige
bilé ralámuli ruwichi alarigá

* **5:1** E'nesi glosario «Jesús» 'lige «Cristo».

ko bilé tábiri, 'we 'la bijchígime
niru. Napu'lige Onorúgame rusá
tachiri gite nawáligo Esukristo
jena wijchimoba abéchigo bi-
jchígitékuru alueka 'la bijchiá
kame. Onorúgameka 'ma
ruwílekuru, 'lige 'la ma'chígime
ruwílekuruchigó alarigá ko bo'né
Inolá. 10 Bilé ralámuli 'we 'la
oyérame Onorúgame Inolá, alueka
'ma alawégame nímala Onorúgame
Alawala. Alué Onorúgame
Alawálaka 'we 'la gu'írimala na-
purigá alué rió 'la machigá
asimémpá jena wijchimoba
nawáligo Esukristo. Bilé ralámuli
anime tabilé Onorúgame Inolá ko
Esukristo alué rioka 'we 'yégame
korí Onorúgame olagá, tabilé
bijchíginilimpá 'la bijchiá nawáligo
Esukristo jena wijchimoba alué
Onorúgame Inolá. 11 Regá ju
napu 'sile Onorúgame napurigá
'la machiboa ye 'la bijchiá ko:
Onorúgame bo'né alawala nejíturu
napurigá ejperéliwa jena wijchi-
moba napurigá najkí Onorúgame.
12 Ralámuli napu ekí 'la oyérame
ju Onorúgame Inolá, alueka 'la
alawégame júkuru Onorúgame
Alawala napurigá ejperélamala na-
purigá najkí Onorúgame. Ralámuli
tabilé oyérameka Onorúgame In-
olá, alueka tabilé alawégame ju
Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela Juani ruwíligo apiépiri chátiri 'nátili tabilé 'la ko Onorúgame níriga

13 Ye osilí oséguru ne 'emi napu
ekí Onorúgame Inolá oyérame ju na-
purigá 'la machimela 'emi a'boi 'la
Onorúgame 'yuga ejperélimio 'emi
senibí.
14 Napu'lige Onorúgame 'yuga
ra'ichalia apiépiri tábiri tánaga
tabilé majaga tánilime ju 'we 'la
machiame Onorúgame 'la akeo.
15 'We 'la machiáká 'la akeo napu
tánilia ramué a'lígeko 'la machigá
mochiru 'la nejimio napu bo'né 'we
'la nerá.
16 Onorúgame tánilime júkuru na-
purigá bujémala alué resítiri 'nátili
napu'lige bilé ralámuli Onorúgame
oyérame ta'mé chárigá se'winá 'sika
eyénachi, 'lige Onorúgameka 'la yati
bujémala alué 'nátili 'la ta'mé ená
'sika einásaká alué ralámuli. Nerú
bilé 'nátili abé resítiri napu tabilé
tánilime ju Onorúgame napurigá
bujémala. Napu'lige bilé ralámuli
nóchachi alué 'we resítiri nóchali,
Onorúgameka 'ma abisibi tabilé
gu'írame ju. 17 Apiépiri chátiri 'nátili
tabilé 'la ju Onorúgame níriga.
18 'We 'la machiaa suwábaga
napu ekí Onorúgame Alawala
alawégame ju tabilé siné esítiri
nóchali nóchaga e'yénimio. Esukristo
'we 'la repú alué ralámuli, 'lige
tabilé gainámala Remónisi alué
ralámuli umeria.
19 'We 'la machiaa Onorúgame
'kúchila nírigo ramué, 'lige
Remónisika cha'pigá ajtigó
suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba ejperégame napu tabilé
oyérame ju Onorúgame. Alué
Remónisi 'sime ju nulá na-
purigá alué ralámuli resí nokagá
e'yénamala.
20 Abiena 'we 'la machiaa
nawáligo alué Esukristo Onorúgame
Inolá ramué gu'írimia, 'lige nejíligo
semátiri 'nátili napurigá 'la
námapua churigá ko Onorúgame
'lige 'la oyérame nírigo Onorúgame
Inolá. Alué Esukristo ju
Onorúgame 'lige alué ju nejime
bo'né Alawala napurigá 'la alué
'yuga ejperéliwa senibí. 21 'Emi
napu ne 'we najkí, 'we 'la 'nátiga
mochiwa. Tabilé na'tawa uché bilé
'nátili nerugo abé semátiri me'tagá
Onorúgame na'tálila.†

Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

† **5:21** Yolí ra'íchagaká aní «Hijitos, cuídense de los dioses falsos.»

Ye Ju Uché Bilé Apeli Napu Osale Juani

Kuira.

1 Ne Juani, napu ju repume Onorúgame oyérame ralámuli, osé ne mué mukí napu Onorúgamete wanápurigame ju, abiena osé ne mué u'kúchila,* napu 'we ganíliga eté ne, 'emi napu 'we galilime ju uché jaré ralámulitechigó alué ralámuli napu machime ju alué Onorúgame nila ra'íchali 'lige napu 'we 'la oyérame ju alué ra'íchali. 2 Neka 'we 'la galé 'emi napugiti 'emi 'lige ne 'we 'la oyérilime nírigime alué Onorúgame nila ra'íchali, alué ra'íchali napu tabilé 'yégali ruwime ju. 'Lige senibí alué ra'íchali oyériga nokísiwa. 3 Onorúgame 'la gu'írisa 'la képá, mué mukí 'lige mué 'kúchila, 'we 'la na'temasa 'la képá, 'la bi'lepi 'nátili 'yasa 'la képá pe alué 'nátalicho napu ju Onorúgame nélegá inálime. Ramueka 'we 'la oyérilime niru alué ra'íchali Onorúgame nila napugiti Onorúgame 'we 'la galeme ramué.

4 Neka 'we ra'sáláturu napu'lige machisá ne 'we 'la elío mué 'kúchila napurigá Onorúgame Alawálate nulewa napurigá najkí Onorúgame. 5 Neka osé mué mukí ruigá napurigá 'we 'la ganíliga etega nokísiwa o'maka. Ye ra'íchalika tase pe kulí ma'chínigame ju, 'we 'yasi nulá Onorúgame regá: «'We 'la ganíliga ejperéliwa o'maka, 'we 'la nakúriga.»† 6 'We 'la ganíliga etega ejperéliriká o'maka, 'la e'wame kéréliwa napu najkí Onorúgame, napurigá akele 'emi 'yasi napu'lige pe kulí chojkía Onorúgame oyeria.

Jena ruwimela Juani ruwíligo jipe we'ká ralámuli mochigo jena wijchimoba napu Onorúgame oyérame korí

7 We'ká mochíkuru jena wijchimoba napu Onorúgame oyérame korí, nobi tabiléchigo bijchígime júkó jena wijchimoba nawáligo Esukristo napuyeri bilé rió neraga. Alué ralámulika pe 'yégiga e'yéname ju, se'nú 'nátili beníriga ralámuli, 'lige anime ju Onorúgamete julárigame ko ralámuli buinániliga alé chátiri bowechi e'yéname. 8 Mué mukí 'lige mué 'kúchila 'we 'la oyériga ejperéliwa Onorúgame, 'we 'la 'nátaga mochiwa napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi abichilubi beniá napu najkí Onorúgame, abichilubi beniboa napurigá 'la narémala 'emi napu Onorúgame nejímili ju.

9 Mué mukí 'lige mué 'kúchila na'loasa alué a'lala ra'íchali Kristo nila ra'íchali alué pe se'nú ra'íchali 'yúriga pe 'yégali ruwime, 'liko tabilé a'lá oyérame nímala 'emi Onorúgame. Alué 'la Kristo nílacho ra'íchali oyérame ralámuli, alueka 'la oyérame nímala O'nó Onorúgame 'lige alué O'nó Onorúgame Inolá. 10 Jaré ralámuli jsisá alé 'mi napu 'emi ejperé, tabilé 'la a'ká ra'íchali benírimia, tabilé lisensia 'yawa napurigá ra'ichámala alué ra'íchali napu benírimia si alé napu mochí 'emi Onorúgame nila ra'íchali gepua nibilé regá anewa: «¡Mochisi pachami!», 11 napugiti alué napu regá ané alué ralámuli: «¡'Láchigo jsíkuru 'emi, mochisi pachaka!» Alarigá aneme ka 'ma alué tabilé 'la a'ká ra'íchali benírame ralámuli gompaniérola gayena 'emi.

12 We'ká ra'ichánili ne mué mukí 'yuga 'lige mué 'kúchila 'yuga, pe iligá tabilé osilichi osigá ra'ichánili ne, siné kachi pe 'wemi simé rekó

* **1:1** Jaré ralámuli mayé napu'lige Juani aniá «mué mukí» pe anime ke aníligo «suwábaga 'emi napu napuíme ju bilénami Onorúgame nila ra'íchali gepumia 'lige aminami benimea» anime ke anime mayé. Yolí ra'íchagaká «congregación» aniame ju. † **1:5** E'nesi glosario «amor».

ne 'emi 'yuga ra'ichamia napurigá abé 'la ra'sálagá mochiwa o'maka, mué mukí, mué 'kúchila, 'lige ne Juani.

13 Alué mué go'chila 'kúchila wa'lú reporali nawa mué, alué mué go'chila napu wanápurigame ju Onorúgamete.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Nujubá Osirúgime Napu Osale Juani

Kuira mué Gayo.

1 Ne Juani, napu repume ju Onorúgame oyérame ralámuli, osé ne mué Gayo, mué napu 'we galilía Onorúgamete, napu ne 'we galegá etéchigó.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we ra'sáláo napugiti alué Gayo 'we 'la oyérame níligo Onorúgame

2 Mué rió Gayo, Onorúgame 'we 'la gu'iri mué 'la bi'lepi 'nátili 'nata pe 'la Onorúgamecho oyérilime, a'chigóriga 'la képáchigó napurigá 'we 'la semáriga gu'írisiga mué Onorúgamete napurigá 'we a'lá ma'chínamala mué nochálila, 'lige aminami tabilé nayuka ilírosa 'la képá mué. 3 'We ra'sálá ne napu'lige machisá 'we 'la oyériga eyenio mué Onorúgame nila ra'íchali tabilé 'yégali, jaré jena ejperégame ralámuli Onorúgame oyérame napu e'yénale alé napu mué ajtí ruwíturu 'la oyériga eyenio mué alué ra'íchali tabilé 'yégali ruwime. 4 Neka 'we ra'sálagá ajtí machiame ne 'we 'la oyériga e'yenio mué Onorúgame nila ra'íchali, 'emi napu ne beniri Onorúgame nila ra'íchali napu'lige pe kulí benichi 'emi.

5 Mué napu 'we galilía Onorúgamete, mueka 'la lisensia 'yame ju napurigá che'lebámala mué bejtélachi suwábaga napu Onorúgame nila ra'íchali benírisia jsime ju alemi, alué pe kulí siné jsime alemi Onorúgame nila ra'íchali benírimia rekó tabilé siné eteme ke mué 'yabesi, 6 suwábaga alué ralámuli 'we 'la ruyele ralámuli Onorúgame oyérame jena ejperégame 'we 'la lisensia 'yame ko mué napurigá che'lebámala alé alemi e'yénachi, 'lige 'we 'la 'yame kará mué go'ame napurigá nutugega simámala bilénami simiba Onorúgame nila ra'íchali benírimia. 7 Asíriga 'la júkuru alarigá gu'írichi mué alué ralámuli napugiti alué ralámulika e'yéname alemi 'we 'la oyériga Onorúgame tabilé nareka e'karúgame tábiri i'lía, nibilé go'ámetiri i'lía alué ralámulite napu tabilé oyérame ju Onorúgame. 8 Alekeri ramué 'we 'la gu'íritékuru alué ralámuli napu Onorúgame nila ra'íchali benírigа e'yena alé 'mi napurigá gompaniérola niwa.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we nejkumeme níligo alué rió Riótrepe anilime

9 Neka osé bilé ra'íchali alué ralámuli Onorúgame oyérame napu ejperé alé napu mué ajtí ruigá alemi e'yénigo jaré alué Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli napurigá gu'írimala 'emi pe iligá 'we nejkumeme alué rió Riótrepe rewégame, 'we wa'lula neraga chujkírime ju pe nejkumega, ta'mé ganíliga ajtí napurigá 'emi nuleme nímala ne. 10 Alekeri napu'lige alemi simisá ne'ochámala ne alué rió 'lige 'we 'la ma'chígime ruyémala ne napurigá tabilé 'yégiga einámala chátiri ra'íchali benírigа e'yenio ramué peka 'la bijchiá kachi, 'lige pe alieti 'nátaga tabilé lisensia 'yame ju napurigá che'lebámala alé, alemi jsime ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benírimia ralámuli, 'lige jaré 'la lisensia 'yánilisa napurigá che'lebámala a'boi ejperélachi, yati sulime ju 'lige 'ma tabilé elime ju napurigá simela alé 'mi Onorúgame nila ra'íchali gepumia napu napuíme ju suwábaga 'emi Onorúgame oyérame. 11 Mué rió Gayo 'we galilime Onorúgamete tase oyériga ilíriwa alué chátiri rejcholi, iligá a'lá rejcholi oyériwa 'nalina. Alué 'we a'lala rejcholi

oyérame ka, alueka 'la Onorúgame
'kúchila nímala, alué pe tabilé
a'lá rejcholi oyérame ka pe tabilé
Onorúgame oyérame kérélamala.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Remetrio 'we 'la oyérame níligo Onorúgame

12 Suwábaga ralámuli ruwí 'we
a'lá oyérame ko alué Remetrio
a'lala rejcholi, ramuéchigó ruwiyá
'we 'la oyerio Remetrio alué a'lala
rejcholi, 'lige 'emi 'we 'la machí 'la
bijchiá ko napu ruyá ramué 'we
'la oyerio alué Remetrio alué a'lala
rejcholi.
13 Neka we'ká ra'íchali ra'ichánili
mué 'yuga, nobi tabiléchigo am-
inabi osimélagó ne. 14 Pe 'wemi
simea ne alemi napu mué ajtí mué
'yuga ra'ichamia.

15 'We 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga
asisá 'la képá mué. 'We nábole repo-
rali suwábaga napu mué machime
ju napu jena mochí. Muéchigó 'we
repóriwaká suwábaga machirume.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osale Jura

Kuira suwábaga 'emi ralámuli.

1 Ne Jura anilime rió osá ye
ra'íchali rejcholi. Alué Esukristo
re'pá ajtígame, aluete 'yárukuru
ne bilé nóchali. Neka u'tala
bonirúgame niraga ju Santi-
ago 'yuga. 'Émika Onorúgamete
bayérigame nílekuru napurigá
'emi Onorúgame oyérame nímala,
alekeri neka 'emi oséguru. O'nó
Onorúgameka asíriga 'la galegá
etélekuru 'emi. 'Lige Esukristo
'we nejkura napurigá tabilé che
ikimela 'emi ralámuli. 2 'We
'la kékuru Onorúgame na'temasa
'emi, aminami wa'lú nejisa a'walí
napurigá ta we'ká 'nata mochímala
'emi. 'Lige Onorúgame 'we 'la
ganíliga etesa, 'la júkuru 'emi.

Jena ruwimela Jura ruwíligo jaré rió sébiligo alé 'yégali benírame

3 'Emi ne amígola, neka asíriga
ruinálituru jena osagá bo'né
Onorúgame 'láchigo nejkúrilikó 'emi
'lige néchigó, 'lige ta'chó osiachi,
uchéchigo bilé 'nátili ma'chínaturu.
Jípeko nawésali náomili júkuru ne
napurigá 'la nemímala 'emi se'winá
nokachi uché jaré ralámuli, alué
ralámuli napu sairúgame ju alué
ra'íchali napu Onorúgame benírale
bajchá rawé mochígame ralámuli
napu Onorúgame oyérame nile.
Alué ra'íchali 'ya nerúgame 'la
sébali nílikuru, tabilé tase rokáré.
4 Jaré rió 'ma alemi mochí napu
'emi mochí. Alué ralámulika
Onorúgame oyérame korígurú
a'boika, tabiléchigo Onorúgame
oyérame ke anígó, pe laní 'yégiga.
Alué ralámuli asíriga a'wágame
gastigo narémili júkuru Onorúgame
nila. Alarigá anile Onorúgame
ra'ichálila 'we 'ya, 'ma asíriga
we'ká bamí ju. Alué ralámulika
tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame
ju. A'boika aní 'we 'la narénili
alué Onorúgame nejílala nawésali,
tabiléchigo 'la 'nátame kéréko
a'boika, pe we'ká umugí 'yuga
okónilime ke aní. Alué ralámuli
tabilé bijchigi Esukristo ko bi'lepi
wa'lula nulame jena wijchimoba
ramué 'yuga.

5 Neka uché na'tárime oláeke'é
'emi napurigá 'emi machimela
alakimeo alué cha nokame
ralámuli. 'Émika 'ma machílké
alieti ruimeo ne, abirigá uchéchigo
siné ruimé ne alué chukimeli
ko alué cha nokame ralámuli,
pe a'chigóriga nímala napurigá
ikílige 'ya mochígame ralámuli.
Onorúgame suwábaga ralámuli
napu ekí nílige israelita 'ma
buyánale alé Ejipto mochígichi.
Alué ralámuli israelita pe na-
purigá ralirúgame nile alé Ejipto.
Alekeri Onorúgame 'ma buyánale
alé Ejipto. Onorúgameka gawí
nuebo 'yámoríle, nobi tabilé
e'wele ko Onorúgame 'la ruwichi.
'Liko Onorúgameka 'ma suwábale
suwábaga alué ralámuli napu
ekí tabilé oyérale Onorúgame
ra'ichálila, tasiné sébale alé gawí
nuébochi. 6 Abiénachigó a'chigóriga
ikimeli ju alué ralámuli cha
nokame napu ejperé napu 'emi
mochí, napurigá ikile jaré santo
ánjeli. Alueka tabilé ejtebile
alé napu Onorúgame 'yálige na-
purigá mochímala, alueka pe se'wí
simíbale. 'Liko Onorúgame 'ma
gastigárile alué santo ánjeli, wamí
chonárale mochile karénate bulugá.
Tabilé siné buyásamala alé karénate
buluruga mochiga. Onorúgameka
alé mochiámala bulugá napusí
bo'né nawámala alué santo ánjeli
gastigárimia. 7 Alué ralámuli
abichigó alarigá narémala alué
gastigo.

Abiénachigó gastigárimala alué
ralámuli napurigá alué ralámuli
alé wa'lú we'ká riógichi Soroma

anilichi ejperégame 'lige Gomora*
anilichi ejperégametiri 'lige am-
inami uchéchigo jarénami we'ká
riógichi ejperégame alé a'bemi.
Ralámuli alué napu ekí rió nílige
asíriga we'ká umugí 'yuga okole,
'lige aminami riocho ka okole.
'Liko Onorúgame 'ma gajúnale
suwábaga galí alué we'kaná we'ká
riógichi jágame 'lige aminami
ralámulitiri 'ma suwábaga suwábale
napu ekí ejperégame nílige alé
we'kaná we'ká riógichi, 'ma e'kósale
na'ite. Yeka ruwime ju Onorúgame
na'ite suwábimio ralámuli cha
nokame, 'lige tajsiné cho'imela
alué na'í.

8 'Lige abiena alué ralámuli
napu chátiri eteme ju remuka,
alué ralámuli anime júturu: «'We
'la oyérawa alué remugí.» Alué
ralámulika 'ma najsabú suwábaga
a'lala ra'íchali napu nerú jena
wijchimoba, 'ma bo'né sa'pálatiri.
Tabilé najkí alué a'boi ralámuli
napurigá Onorúgame nulámala.
Pe gawéliga eteme ju Onorúgame
'lige santo ánjeli 'lige Remónisitiri.†
9 Alué wa'lula santo ánjeli Migeli
rewégame, aka alué Migeli peka
che anélige'é Remónisi, 'lige alué
ralámulika tabilé ikiárékuru na-
purigá gawélimala alué Remónisi.
Alué Migeli Remónisi si ra'icha ilile
napu'lige mukule alué Moisesi.
Alué Remónisika alué Moisesi
sa'pala o'tonálile, 'lige alué Migélika
pe tabilé che anele, pe 'la niraga
etele alué Remónisi. Pe iligá
regá anele: «Bo'né Onorúgame
machílké mué Moisesi sa'pala
o'tosáká.» 10 Asíriga chátiri ra'íchali
ra'íchame ju napuyépiri ra'íchali
napu ekí tabilé námame ju a'bopi.
Pe napurigá e'yéname ju ajágame
pe alarigá e'yéniniliga aní alué
ralámuli, pe go'ámecho 'lige okókime
'nátame ju alué ralámuli, 'lige pe
umugí 'yuga okókime. Pe aliéricho
'nátaga e'yéname kame napurigá
jami oyame ajágame. Pecha siné
'nátame júkó alueka Onorúgame
'yuga. Napu'lige bilé rió alieti
'nata, 'liko alué rioka pe bo'nepi
cha ikimela.

11 Asíriga resíriká nímala alué
ralámuli níriga. Alué ralámulika
napurigá Kaíni alarigá 'nátame
ju napu'lige ayole bonila 'yuga.
'Lige aminami pe 'nátame ju alué
ralámuli napurigá alué Balaámi pe
enomí méniliga. Benírale 'we 'la
ko Onorúgame saega mochíriga.
'Lige alué ralámulika abiena na-
purigá Koré‡ anilime rió alarigá
'nátame ju, alueka pecha oyéralega
Onorúgame nila rejcholi 'lige
sairúgame neraga gayénale alué
e'wélala 'yuga. Alué ralámuli
napu ekí sairúgame neraga mochí,
suwimela napurigá me'líliru alué
Koré anilime.§ 12 Ye we'ká rió cha
nokáme ka 'emi si napuíka go'yame
júkuru alué go'ame newárigime
napu 'emi go'yame ju alé napuísa
Onorúgame ra'ichálila benimea,
tabiléchigo Onorúgame oyérame
kéréko alué ralámuli. Pe asíriga
jobátigame ju napurigá rejté re'lé
ba'ichí mochígame rejpúrame
kárigó re'késiga pecha ma'chígime
ka re'lé ba'ichika. Alué ralámulika
tabilé chijúname ju. Pe iligá a'bopi
niraga 'nátame ju. Alueka pecha
gu'írame júkó uché jaré ralámuli.
Alueka pe napurigá bilé nolí

* **1:7** Alé Soroma 'lige Gomora rewégichi 'we cha nokame ralámuli ejperégame nile 'ya napu'lige bejtégichi Abraámi. Onorúgame 'ma e'kósale suwábaga ralámuli 'ma galítiri 'yúriga. E'nesi Génesis kapítulo 18 'lige 19. † **1:8** Alué Remónisi 'yako 'we a'lá santo ánjeli nílige, iligá cha'sile 'liko Onorúgameka 'pa rewagáchikana pale. E'nesi glosario «Satanás». ‡ **1:11** Alué Koreka sairúgame nile Onorúgame 'lige Moisesi, 'liko Onorúgameka gasínale alué gawí 'lige alégana rusule alué Koré 'ma gompaniérola si, 'lige kúchigo na'oga ilíbale gawí. E'nesi Números 16:1-35. § **1:11** Kaínika nile bajchá ochérigame Arani inolá. E'nesi Génesis 4:3-9. Alué Balaámika sujkurúgame nile. 'Yégime nile ralámuli napu'lige Moisesi nulechi alué ralámuli israelita. E'nesi Números 22–24.

wakígame ekáralimi júmame, pe
alarigá júkuru. Alué ralámuli 'we
bajchá uchútame, tabiléchigo sébali
olame júkó 'lige. 'Lige abiena
napurigá bilé masana tabilé
rakeme, alarigá ju alué ralámuli,
'lige pe 'ma bo'niboli ju alué
masana. 13 'Lige aminami alué
ralámuli napurigá ba'wí gomichi
ename alarigá ju. Alué ba'wí
asíriga we'ká repuga a'reme ju
gomichi suwékimi. Alarigá júkuru
alué cha nokame ralámuli. Asíriga
we'ká e'karúgame cha nokogá
e'yéname ju, tabilé niraga a'bopi.
Tabilé chijúname ju. 'Lige aminami
alué ralámuli pe napurigá alué
so'pilí wajségame,* alarigá ju, pe
e'yéname ju. Napu'lige suwisá,
nabí chónagachi mochímala, tasiné
buyásiga. 'Lige alué ralámuli tajsiné
buyásiga mochímala alé chonárale.

14 Enoko rewégame nile bilé rió
'we 'ya ajtígame. Aránika Enoko
bi'chela† nile. Alué Enoko ruwile
alarigá ikimeo alué cha nokame
ralámuli a'kinana rawé. Regá
anile alué rió: «'We 'la buigá
mochiwa, 'ma sebámili júkuru alué
Wa'lula Onorúgame we'ká mili
santo ánjeli 'yuga, 15 'lige gustisia
olámala suwábaga ralámuli, 'lige
aminami alué gastigo 'yámala
alué napu ekí tabilé 'nátame
ju Onorúgame na'tálila. Alué
ralámulika asíriga we'ká e'karú
nokogá e'yéname júkuru tabilé
Onorúgame nulalila 'nátaga. 'Lige
aminami asíriga tabilé 'la ra'íchali
ra'íchame júkuru Onorúgame olagá.»
16 Alué ralámulika 'we cha anigá
nokame ju sairúgame neraga
ra'íchame ju Onorúgame olagá.
Pe alué chátiri 'nátalicho 'nátaga
e'yéname ju pe a'bopi 'nátaga. 'Lige
asíriga najtékame korigá e'yéname
ju a'bopi. 'Lige aminami asíriga
'la semáriga ra'íchame ju uché jaré
ralámuli olagá napu'lige gu'írilime
najkigá.

Jena ruwimela Jura ruwíligo uché pe'kabi rejcholi

17 'Emi Onorúgame oyérame napu
ne 'we galegá eté, na'táwaguru
alué ra'íchali napu ra'íchilige alué
makué oká rió napu Wa'lula
Esukristo 'yuga e'yénilige. 18 Regá
anime: «A'lige rawé napu'lige 'ma
amulí suwíbachi gawí, asíriga we'ká
ralámuli mochímala Onorúgame
gawélime, asíriga chátiri ra'íchali
ra'ichámala Onorúgame olagá.
Alué ralámulika pe napu nóchame
ju a'boi, pe aluecho oyéramala.
Alué ralámulika tabilé na'támala
Onorúgame 'yuga.» 19 Alué ra'íchali
napu ruwílige alué ralámuli, jipe
'ma 'la bijchiá ma'chínaguru. Ye cha
nokame rioka we'ká e'karúgame
'nátame ju napurigá 'emi tabilé
bi'lepi 'nátili 'nátaga mochímala.
Alué rioka pecha Onorúgame
Alawala alawégame júkó, alueka
ju pe napurigá bilé ajágame, tabilé
'nátame Onorúgame 'yuga.

20 'Emi ne amígola, 'la nakúrilime
júkuru a'bopi níriga napurigá 'emi
'we 'la e'wémala alué Onorúgame
nila ra'íchali. Tániwa Onorúgame na-
purigá bo'né alawala gu'írimala ra-
mué Onorúgame 'yuga ra'ichálichi.
21 'La 'we 'la niraga járiwa 'la
gu'íriga uché jaré ralámuli, 'la
ganíliga e'yéniwa uché jaré 'yuga
a'chigóriga napurigá galeme ju
Onorúgame ramué. Uché siné
sebámala alué Wa'lula Esukristo
ramué na'temaka. Asíriga 'la
buigá mochiwa a'lige rawé. Alué
'símili júkuru ramué a'walí 'ya

* **1:13** Ralámulika aní: «Napu'lige paka ilisá so'pilí wajségame, bilé tábiri ruwime kará. Tabilé 'la bamíbali ruwime kará.»

† **1:14** Alué Enoko o'nola, Jareri anilime nile. Enoko ochila ka, Majalaleli anilime nile. Enoko umúlila ka, Kainani anilime nile. Enoko ególila ka, Enosi anilime nile. Enoko geyóchila ka, Seti anilime nile. Enoko bi'chela ka, Arani anilime nile. Alué Arani anilime rió nile 'ya bajchá ajtígame ta'wesi 'cho rió i'tégichi.

napurigá ramué alué a'walite 'la nabí ejperélawa rewagachi.

22 Jaré ralámuli a'nagú 'nátame ju, bilena tabilé 'la niraga, bilena 'we 'la niraga, pecha machime ka ye Onorúgame ra'ichálila. Siné rawé na'támaréko abe. 'We 'la na'temápua alué ralámuli. 23 Jaré mochí asíriga cha nokame ralámuli. 'Liko bilé rejcholi 'yásiga 'la júleké alué cha nokame ralámuli napurigá ku 'la o'wé na'támala. Jípesíko 'la 'nátaga nokísiwagó napurigá tabilé resí ikimela 'emi. Alué ralámulika 'we cha nokame ju. Tabilé galétékuru napurigá nokame ju alué ralámuli, alueka pe sairúgame neraga kame Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Jura ruwíligo 'we 'la ra'sálagá járilime ko nabí

24 Pe Onorúgamecho ju napurigá 'emi repúmala napurigá tabilé se'nú bowé cha'pimela 'emi. Pe aluecho ju napurigá nejkúrimala napurigá 'la a'bé o'wemi neraga jawa napu ajtí Onorúgame. Ramueka 'we cha nokogá e'yéname nírikuru kákobá, Onorúgameka abirigáchigo 'la e'kale ko. 'We 'la ra'sálagá jáwaguru o'wemi napu Onorúgame ajtí, Onorúgameka 'la semáriga kame. 25 Bi'lepi Onorúgame ju. Napu'lige Onorúgame sébale jena wijchimoba bilé rió neraga Esukristo rewega, alué 'sílekuru ramué buyana alé resítirichi. Alueka wa'lú a'walí nígame kame napurigá aminabi nokísiwa tabilé guwana rusuka. Alué Onorúgame Alawala gite a'lá sébali o'toboa ramué napu ajtí Onorúgame re'pá rewagachi. Suwábaga ralámuli 'we 'la niraga etewa Onorúgame. Asíriga a'wágame ju. Alué júkuru bi'neli neyúriga Wa'lula. Alarigá nile 'ya napu ta'chó i'tégichi ye gawí. Abalarigá júkuru jipe, alarigá nímili júkuru nabí.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osale Juani Ruigá Churigá Nimio Jena Wijchimoba Nujubá Rawé

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.

1 Ne ju Juani. Osá ne ye bilé ra'íchali. Onorúgame júlale bilé santo ánjeli ruyéniliga ne'chí chu'simio Esukristo napu'lige uché siné nawá jena wijchimoba. 2 Jena osá ne ruigá suwábaga napu eté ne 'lige suwábaga napu aké ne chukimeo pe 'wemi.

3 Ralámuli ye osilí leérame ka napurigá gepúmala uché jaré ralámuli, alueka 'we 'la semáriga narémala Onorúgame nila a'walí, 'lige alué ralámuli gepume 'we 'la e'wasa abiena 'we 'la semáriga narémala Onorúgame nila a'walí. 'Ma pe 'wemi sebámala alué raweli napu alarigá ikimeli ju napurigá ruwí ye ra'íchali.

Jena ruwimela Juani oséligo alué Esukristo oyérame gichao we'ká riógichi mochígame

4 Ne Juani oséguru 'emi ralámuli Esukristo oyérame gichao we'ká riógichi mochígame alé Asia anilichi we'kanami riógame. Neka najkíguru napurigá Onorúgame 'we 'la gu'írimala 'emi napurigá 'emi ralámuli tabilé we'ká chátiri 'nátili 'nátaga nokísamala. Neka najkíguru napurigá Onorúgame 'we 'la gu'írimala 'emi, alué Onorúgame napu jipe Onorúgame ju, 'lige napu nabí ajtile asíriga 'yasi, 'lige napu nawámili ju. Abiena najkí ne napurigá alué gichao alawégame* 'we 'la gu'írimala 'emi, alué alawá napu alé o'wemi jaí napu ajtí Onorúgame. 5 Abiena najkí ne napurigá 'we 'la semáriga gu'íriwa 'emi alué Esukrístote napu 'la o'wé ruwime ju napu etele, alué napu pe kulí bilé ju napu ajana mukusá, alué napu nuleme ju jipe suwábaga alué e'wélala selígame napu ekí mochí jena wijchimoba, alué Esukristo napu asíriga na'temaka galeme ju ramué, napu mukule bilena gulusichi pe ramué buyánaga chátiri bowechi i'nárigichi. 6 'Lige alué Esukrístote wanápurigame niru ramué napurigá nochawa napu Onorúgame nulá, alué Onorúgame Esukristo O'nola. 'We 'la semáriga ra'ichasa 'la képá suwábaga ralámuli alué Onorúgame olagá, 'lige Onorúgame senibí 'emi nulesa 'la képá. Alarigá nisa 'la képá.

7 'We 'la 'nátaga mochiwa.

Esukristo bilé rawé uché nawámala bilena nolichi
'lige suwábaga ralámuli etémala
napu ekí ejperé jena wijchimoba,
'lige suwábaga ralámuli napu ekí najkile
napurigá alué Esusi me'liboa,
napu tabilé galele Esukristo,
suwábaga alué ralámuli abiena etémalachigó.
Suwábaga ralámuli we'kaná ejperégame jena wijchimoba,
rekó jaré se'winátiri ra'íchame ke,
suwábaga 'ma nalámala
machigá 'ma sebio raweli gastigo narékime.
Alarigá nímalabá.

8 Onorúgame wa'lú a'walí nígame ju napu asíriga 'yasi ajtígame ju 'lige napu jipe abiena ajtí, 'lige napu nabí asimeli ju, regá aní:

—Ne júkuru napu gawí newale 'lige i'libeko 'ma suwibasa ye gawí abiena bijí abichilubi bejtélamala

* **1:4** «Gichao» ruwime ju «'la sébali». «Gichao alawégame» pe ruwime ju «Onorúgame Alawala», napu 'we 'la sébali ju.

ne. Ne júkuru suwábaga 'emi
nuleme.

Jena ruwimela napu Juani etele napu'lige rewírale Esukristo alé Pátmosi rewégichi

9 Ne Juani napu abiena
Onorúgame oyérame júchigó na-
purigá 'emi, ne 'we resí nilia
ajtí, a'chigóriga napurigá resí
nilia mochí 'emi, gawéliga etelia
ne 'lige chibi anilía ne Esusi
oyérame kóriká, ne napu 'emi 'yuga
nóchame ju Onorúgame nocháliláchi
jena wijchimoba napurigá nulá
Onorúgame, neka jena a'páruturu
Pátmosi rewégichi napu ju rabó
nasipa ba'wichí napu ilí wa'lú
ba'wí Meriteráneo rewégame na-
purigá resí nilia asimela ne tabilé
gayéniga ku bajunía, napurigá 'ma
tabilé aminabi beníriga einámala ne
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige na-
purigá 'ma tabilé aminabi beníriga
einámala ne tachiri gite nawáligo
Esusi jena wijchimoba. 10 Bilé
rawé resíbilichi, Onorúgame bo'né
a'walila 'yáturu ne'chí napurigá
ne we'ká tábiri etémala napu tabilé
'wesi etiá ralámuli, 'lige bilé ra'íchali
akéturu ne guwánaka 'we a'wágame
'lige 'we 'la ma'chígime,† 11 regá
anime:

—Bilena apélichi osibóaká
napu ekí tábiri etémala mué,
'lige náolawaká napu osimela
mué alué Onorúgame oyérame
ralámuli napu mochí gicháomana
we'ká riógachi alé Asia anilime
gawí bo'ígichi mochígame napu
ju bilena chojkégame Ebeso
anilichi we'ká riógichi mochígame,
'lige uché bilena chojkégame
Esmirna anilichi we'ká riógichi
mochígame, 'lige uché bilena
chojkégame Pérgamo anilichi we'ká
riógichi mochígame, 'lige uché
bilena chojkégame Tiatira anilichi
we'ká riógichi mochígame, 'lige
uché bilena chojkégame Sárisi
anilichi we'ká riógichi mochígame,
'lige uché bilena chojkégame
Pilarélpia anilichi we'ká riógichi
mochígame, 'lige alué uché bilena
chojkégamechigó napu Laorisea
anilichi we'ká riógichi mochígame
ju.

12 'Lige neka gu'liga e'néturu
machináliga chieri iligá aniá
ra'icha, 'lige etéturu ne gichao tábiri
'órote newárigime napu kantelabro
anilime ju, gichao gantela jawálime
a'pílipi kantelábrochi. 13 'Lige alé
nasipa alué gichao kantelábrochi
iligéturu bilé rió we'lí o'páchigime,
'lige 'órote newárigime síbala
rekágame kéturu sulachipo. 14 'Lige
asíriga rojsákame gupégame kéturu
napuyeri no'sá 'lige napurigá gepá,
'lige busílaka napurigá na'í rajame
alieri kéturu, 15 ralálaká asíriga
sejtákame kéturu napuyeri jiero
rajtabáchirigame. 'Lige ra'icháliláka
napurigá ba'wí wa'lú bakochi
ename alieri anime kéturu. 16 'Lige
wajtoná sekachí gichao so'pilí o'ká
iligéturu. 'Lige chu'chí bilé siparina
i'kiga iligéturu, 'lige banalaka
napuyeri rayénali napu'lige 'we
a'wágame rayena, 'we ra'ósagame
alieri kéturu.

17 Napu'lige alué etesa 'ma
bo'íbaturu ne alé a'bé alué rió
ilígichi 'ma rekúpaga, napurigá 'ma
mukúgame neraga bo'íbaturu ne
alé a'bé. 'Lige alué rió wajtoná
sekálate ne'chí nocháturu, 'lige
anéturu ne'chí:

—Tase majawa. Neka júkuru ba-
jchá ajtígame 'lige tajsiné we'kámili
ju ne 'lige nabí asimela ne.‡
18 Ne napu ajagá ajtime ju senibí,
mukugéturu ne, jípeko kúchigo
'la ajagá ajtí ne 'lige tabilé siné
mukumeli ju ne. 'Lige alué
a'wépala ni ne alé yochi i'púlime
napu bi'tí suwígame, 'lige ne

† **1:10** Yolí ra'íchaga napurigá «trompeta» ra'íchale alué rió. ‡ **1:17** Onorúgameka tajsiné o'wísale, nabí asálekuru, 'lige abiena nabí asimeli ju. Tabilé siné mukumeli ju.

bo'né 'la buinámala alué ralámuli
suwígame, pe aba alé a'rémala ne
'ma alé a'rénilisaká. 19 Mué Juani,
'la osibóaká napu ekí tábiri eté
mué alarigá ko jipe, 'lige alarigá
nimio i'libeko. 20 Mué bo'neka
tabilé machimela tachiri ruwime
ka alué gichao so'pilí napu eté
mué jena ne sekálachi wajtoná
mochígame, 'lige tachiri ruwime ka
alué gichao gantela jawala, alekeri
'la ruwimé ne tachiri ruwime ka:
Alué gichao so'pilika ruwime kéré
alué santo ánjeli napu repume
ju alué gicháomana we'ká riógichi
mochígame ralámuli Onorúgame
oyérame. 'Lige alué gichao kan-
telabro 'órote newárigime, alueka
ruwime kéré Onorúgame oyérame
gichao we'ká riógichi mochígame
alé Asia anilichi.

2

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Ebésochi ejperégame

1 › Mué Juani, osibóaká napu
ne ruwimela napurigá alué
santo ánjeli o'tomela alué osilí
alué ralámuli 'yamia alué bilena
chojkégame ralámuli Onorúgame
oyérame alé Ebeso ejperégame
alé we'ká riógichi. Regá anime
osibóaká: «Alué napu gichao
so'pilí o'ká ilí wajtoná sekachí
napu eyena alé nasipa napu ja
alué gichao gantela jawala 'órote
newárigime, regá aní: 2 Neka 'la
machí 'we 'la semáriga gu'írame
ka 'emi uché jaré ralámuli, 'lige
tabilé guwana rujsúpua 'emi 'lige
tabilé eliwa 'emi napurigá chátiri
'nátili ruyewa 'emi, 'lige mochíkuru
jaré ralámuli Esukrístote 'yárime
korime nóchali napurigá nulame
nímala 'lige ruyeme nímala alué
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali,
'lige 'émika 'we 'la rukeme júkuru
machináliga, 'lige machime júkuru
'emi tabilé Esukrístote nulérigime
ko alué ralámuli napurigá ruyémala
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali,
yati machime ju 'emi pe 'yégame
ko alué ralámuli. 3 'Émika 'we
resí nilia mochí napugiti 'we
gawéliga etélime kame 'emi ne'chí
oyérame korigá, 'émika tabiléchigo
siné najsina go ne'chí oyeria, iligá
'émika abichilubi beniria mochí
Onorúgame nila ra'íchali. 4 Rekó
'we 'la benirie 'emi Onorúgame
nila ra'íchali tabilé najsínaga ne'chí
oyeria, abiena ta'mé 'we 'la o'wé
e'yéname kéré 'emi napugiti tabilé
'la bijchiá 'la ganíliga e'yéname 'emi.
'Ya napu'lige pe kulí siné o'wínale
'emi ne'chí oyeria 'we 'la semáriga
galegá járome kéturu 'emi a'boi,
jípeko tabiléchigo aliena 'la semáriga
ganíliga járome júkó 'emi. 5 Ku 'we
'la na'tawa 'nalina, uché ku 'we
'la ganíliga járowa a'boi. Tabilé ku
'we 'la galegá etega járisaká 'emi
a'boi 'liko alemi simé ne napu
'emi mochí 'lige 'ma bujémala ne
'emi alué gantela jawala. 6 Rekó
ta'mé 'la galegá etega járome ke
'emi a'boi, 'wéchigo gichime júkó
'emi alué ralámuli napu chátiri
'nátili benírame ju. Alué ralámuli
napu nikolaita anilime ju 'we 'la
kóríme nile rekó bilé rió uché
jaré umugí 'yuga okoe tase 'la
a'boi upila. Neka tabilé galé alué
ralámuli napu'lige alarigá nokachi.
7 'La tabilé najkacholo níriká 'la
gepúlime júkuru napurigá ané
Onorúgame Alawala suwábaga 'emi
Onorúgame oyérame alé gicháomana
we'ká riógichi ejperégame. Bilé rió
'la umérisa riablo na'tálila, alueka
'la 'yámala ne lisensia napurigá
go'mela alué rojá rakala, alué rojá
napu ilí alé Ereni anilichi.»*

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli

* **2:7** Yeka ruwime kéré alué napu 'la tabilé oyérame ju alué chátiri 'nátili, Onorúgame 'la 'yamio a'walí napurigá 'la senibí asimela rewagachi Onorúgame 'yuga.

Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Esmírnachi ejperégame

8 › Jípeko alué uché bilena chojkégame ralámuli Onorúgame oyérame Esmírnachi ejperégame oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela alué osilí. Regá anime oséwaká: «Ne napu 'we 'yasi ajtígame ju 'lige napu abichilubi nabí asimeli ju, ne napu mukugé 'lige napu ku ajana, regá aní ne: 9 Neka 'la machí aliena resí nilia mochigo 'emi, 'lige tabilé nígame ko 'emi, 'wéchigo 'la 'nátame kéréko 'emi, 'la Onorúgame nélegá. Aminami 'we 'la machí ne 'we gawélilime ko 'emi uché jaré ralámulite napu Onorúgamete wanápurigame korime ju alué napu pe riablo oyérame kéré. 10 Tase majawa 'emi rekó resí oláwili ke 'emi pe 'wemi. Remónisi galírale mo'ámala jaré 'emi, pala a'rera 'emi ne'chí oyeria. Makué rawé resí nilia mochímala 'emi, 'émika abiena tabiléchigo a'réwagó ne'chí oyeria, 'la tabilé a'résaká 'emi ne'chí oyeria rekó galírale mo'árige 'lige rekó me'liae 'liko 'la rewagachi moinámala 'emi ne 'yuga mochímala senibí.† 11 Tabilé najkacholo níriká 'we 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá ané Onorúgame Alawala suwábaga 'emi gichao we'ká riógichi mochígame Onorúgame oyérame. Bilé rió 'la umérisa Riablo na'tálila, alué rioka 'la tabilé pápili ju 'légana injiérnochi.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Pérgamochi ejperégame

12 › Jípeko alué jaré ralámuli Onorúgame oyérame alé Pérgamo rewégichi ejperégame oséwaká napurigá santo ánjeli o'tomela alué osilí alé. Regá anime oséwaká: «Regá aní alué rió napu siparina i'kiga iligé: 13 Neka 'la machí 'emi ejperego alé napu suwábaga ralámuli cha'pigá ajtí Satanasi, 'emi 'láchigo abichilubi oyera mochíkó ne'chí, rekó bilé rió me'liruge ne'chí oyérame kórigá, alué rió Antípasi rewégame. 14 Rekó 'emi 'we 'la oyeria mochige ne'chí, iligá bilena ta'mé 'la nerá ne. Jaré 'emi go'yame kame sa'pá napu kógirime ju alué rejtete newárigime tábiri tabilé 'la Onorúgame 'lige abiena jaré 'emi uché jaré umugí 'yuga okome ju tase 'la a'boi upila. A'chigóriga noká 'emi napurigá nokame nile 'ya alué ralámuli israelita. Alué Balaámi ruyele chátiri rejcholi alué Balaki, alué Balaámika anele alué Balaki napurigá julámala alué umugí moabita napurigá alué israelita rió bayéromala go'achi sa'pá alé napu kógilime nile ajágame alué we'ká tábiri pe rejtete newárigime tabilé Onorúgame nulalila nile, 'lige napurigá bayéromala napurigá alué israelita mochígame rió alué umugí moabita 'yuga okómala.‡ 15 'Lige jaré 'emi a'chigóriga nokame ju napurigá nokame ju alué ralámuli nikolaita. Alué ralámuli 'we 'la korime ju rekó bilé rió uché jaré umugí 'yuga okoe tase 'la a'boi upila. 'Lige jaré 'emi a'chigóriga nokame júchigó, we'ká umugí 'yuga okome ju, mayega tabilé resítiri ko rekó alanokae. Alarigáká tabilé 'la ju ne níriga. 16 'Liko 'ma mabúwaká alué ralámuli alanokame, ta mabúsaká 'emi 'liko ne bo'né simela alemi alué ralámuli mabumia ne siparínate napu ne i'kiga ilí. 17 'La tabilé najkacholo níriká 'we 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá ané Onorúgame Alawala suwábaga 'emi gichao we'ká riógichi ejperégame Onorúgame oyérame. 'Emi napu ekí 'la umeri

† **2:10** Yolí ra'íchagaká «van a recibir la corona de la vida», anime chujkú. ‡ **2:14** E'nesi Números 25:1-3.

alué Satanasi na'tálila 'la 'yámala
ne alué maná anilime go'ame§
napu ne 'we 'la ajchigá ajtí bilé
u'tá rejté 'we 'la gajpóligame tabilé
chajótigame 'yámala ne, 'we 'la
rojsákame napu chujkú bilé rewá
napu tabilé 'wesi machí chieri
rewalá ka alué rewá, pe alué napu
alué rejté 'yámala ne, pe alueka 'la
machimela chieri rewalá ka alué
rewá napu alé rejtechi chukú.»

Jena ruwimela regá anime oséligo Juani alué ralámuli Tiatira rewégichi ejperégame

18 › Jípeko alué uché bilena
we'ká riógichi ejperégame Tiatira
rewégichi ejperégame Onorúgame
oyérame oséwaká napurigá alué
santo ánjeli o'tomela alué osilí
alué ralámuli alé ejperégame. Regá
anime oséwaká: «Alué Onorúgame
Inolá napu napuyeri na'í buségame
ju, 'lige ralálaká napuyeri jiero
rajtabáchirigame ju, alué regá
aní: 19 Neka asíriga 'la machí
asíriga 'la galegá eteme ko 'emi
aminá uché jaré ralámuli, 'lige
'la bijchígime ko 'emi napu aní
ne. 'Lige 'we 'la machí ne 'we
'la gu'ira mochigo 'emi alué uché
jaré ralámuli ne'chí oyérame, 'lige
tabilé guwana rujsúpua 'emi ne'chí
oyeria, abichilubi oyeria mochiwa
'emi ne'chí, 'lige jípeko abéchigo 'la
oyeri mué ne'chí, tase napurigá
'ya bajchá rawé. 20 Iligá bilena
chojkégame tabilé 'la nirá ne. 'Emi
elí alué mukí Jesabeli napurigá
anémala alué 'la ne'chí oyérame
ralámuli tabilé chéréko rekó bilé rió
uché jaré umugí 'yuga okoe tabilé
'la a'boi upila ke. 'Lige aminami
ruyeme ju tabilé chéréko go'yae
alué go'ame napu kógirigame ju
alué tábirite ralámulite newárigime.
21 Neka asíriga we'ká rawé i'géturu
alué mukí napurigá a'rémala
alué resítiri 'nátili napurigá ku
guwana na'támala, tabiléchigo
a'réniligo alué 'nátili. 22 Alekeri
neka 'nata napurigá a'wágame
nayupámala, napurigá 'we ejeliga
bo'imela. Abiena 'nata ne na-
purigá a'wágame nayupámala alué
napu ekí oyérame ju alué Jesabeli
na'tálila, tabilé a'résaká oyeria
alué Jesabeli na'tálila. 23 Alué
napu ekí tabilé a'ré oyeria alué
mukí na'tálila, 'ma me'limela ne.
Alésíko suwábaga ralámuli napu
ekí ne'chí oyérame ju machimela
ne, neka 'we 'la machime ju
chieri ralámuli tabilé 'la 'nata
ajtigó, 'lige chieri 'la semáriga 'nata
ajtigó, 'lige ne gastigárimala alué
napu ekí tabilé 'la 'nata mochí.
24 'Emi ne'chí oyérame alé Tiatira
ejperégame napu tabilé oyérame
ju alué Jesabeli na'tálila, napu
tabilé oyérame ju Satanasi na'tálila,
regá ané ne 'emi: Abichilubi 'we
'la oyériwa ne'chí, tabilé guwana
rujsuka, 25 tabilé a'regá alué
'nátali napu ne 'ya 'emi, napusí
ne nawá alemi. 26 Apiépiri 'emi
'la umérisa alué Satanasi na'tálila
'lige 'la senibí 'la sébali olagá
e'yénasa 'emi napu ne najkí, 'liko
ne 'yámala nóchali 'emi napurigá
bochígimi jena wijchimoba* nu-
lame nímala 'emi, 27 a'chigóriga
napurigá Onorúgame ajchá ne'chí
'lige a'wágame nulámala 'emi
'lige suwábaga napu ekí tabilé
e'wá 'ma gajpónaga 'lúmala 'emi
wejpisóká napurigá sikolí wej-
cholite newárigime, 28 'lige 'emi
'we 'la neyúrimala ne a'walila
gite suwábaga napu 'emi saíla

§ **2:17** Alué go'ame maná anilime, Onorúgame 'yale alué go'ame napu'lige simíbale alué ralámuli israelita alé Ejipto mochiga. * **2:26** Jaré ralámuli mayé pe anime ko ye ra'íchali «bochígimi wijchimoba» aniá, pe alué tabilé jurío ralámuli olagá anime ke aníligo Juani. † **2:28** Yolí ra'íchagaká regá anime ju: «Le daré la estrella de la mañana.» «'Yámala ne 'emi alué so'pilí napu be'á be'lí ma'chíname ju.» Ralámuli ka che'lisópili aneme ju, 'lige jaré ralámuli wa'lú so'pilí aneme ju. «So'pilí» aniáká pe «Esukristo» anime kéréle (e'nesi «Apocalipsis» 22:16) alué rió rojsákame mo'égame.

ju.† 29 Tabilé najkacholo níriká 'la
gepuwa ye ra'íchali napurigá ané
Onorúgame Alawala suwábaga 'emi
ralámuli Onorúgame oyérame napu
gichao we'ká riógichi ejperégame
ju.»

3

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Sárisichi ejperégame

1 › Jípeko alué uché bilena
we'ká riógichi ejperégame Sárisi
rewégichi ejperégame Onorúgame
oyérame, oséwaká napurigá alué
santo ánjeli o'tomela alué osilí
alué ralámuli alé. Regá anime
oséwaká: Alué rojsákame gupégame
rió napu 'ma narékame ju alué
gichao Onorúgame Alawala 'lige
alué gichao so'pilí o'kame wa-
jtoná sekachí, regá aní: «Neka
asíriga 'la machí 'we 'la oyéranti
kárikó 'emi Onorúgame, tabiléchigo
'la oyérame kéréko. 2 'We 'la
na'tasi 'emi suwábaga, rekó 'la
oyérame ke 'emi Onorúgame,
ta'mé 'we wélé 'emi Onorúgame
oyérilime, Onorúgame níriga 'ma
amulí a'ré 'emi Onorúgame
oyeria. Ku 'we 'la iwériga
nokísiwa o'maka 'la nakúriga
abichilubi beniá Onorúgame nila
ra'íchali. 3 Napu'lige pe kulí oyeria
'emi ne'chí, 'we 'la oyérame ke
'emi Onorúgame. Tase a'rewa
Onorúgame oyeria, iligá ku 'we 'la
iwériga nokísiwa 'nalina o'maka.
Tabilé 'la 'nátaga mochísaká
'emi, 'liko alemi simela ne 'emi
gastigárimia tabilé sainátiriga pe
abiéniko neraga. 4 Abiénachigo
jaré 'emi Onorúgame oyérame 'la
tabilé chátiri alawégame júkó,
'la bi'wígame, 'la 'we 'la wéléme
Onorúgame oyérilime, 'lige alueka
'la ne 'yuga e'yénamala 'la rojsákame
o'páchaga napugiti alueka 'la
e'wame kame napu ne najkí.
5 Apiépiri ralámuli napu ekí 'la
umeri alué Satanasi na'tálila,
alueka narémala rojsákame
o'pacha, 'lige o'pachátamala,
'lige tabilé siné we'kámala ne
alué ralámuli rewalá alé apélichi
uchuchárigame, alué apeli napu
re'pá rewagachi ajtí. 'Lige 'we
'la ruyémala ne, ne O'nola 'lige
alué santo ánjeli 'we 'la oyérame
ko ne'chí alué ralámuli. 6 Tabilé
najkacholo níriká 'la gepuwa ye
ra'íchali napurigá ané Onorúgame
Alawala suwábaga 'emi Onorúgame
oyérame gicháomana we'ká riógichi
ejperégame.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Pilarélpiachi ejperégame

7 › Jípeko alué uché bilena
we'ká riógichi ejperégame Pilarélpia
rewégichi, Onorúgame oyérame,
oséwaká napurigá alué santo ánjeli
o'tomela alué osilí alué ralámuli
alé. Regá anime oséwaká: «Alué
Kristo napu tabilé siné cha 'sile,
napu tabilé siné 'yégali ra'íchame
nile, napu ajchárigame ju napurigá
wanápamala alué 'la Onorúgame
oyérame ralámuli napurigá rewa-
gachi moinámala, alueka tabilé
elímala alué ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame napurigá moinámala
rewagachi. 8 Neka 'we 'la machí
'we 'la oyérame ko 'emi ne'chí
'lige 'we 'la gu'írame ko 'emi uché
jaré ralámuli. 'We 'la nátaga
mochisi, neka i'puga a'rémala
alé yochi napu ta'wesi umébame
ju 'yeria. 'Lige 'émika rekó 'we
u'kabi ke ne'chí oyérame 'lige tabilé
nígame ke, abiénachigo 'we 'la
oyérame júkó 'emi ne'chí tabilé siné
chijúniga rekó chibi anilíe. 9 Alemi
Pilarélpia ejperé jaré ralámuli
napu Onorúgamete wanápurigame
korime ju napu pe 'yégame kéré,
alemi julámala ne alué ralámuli
napurigá chojkóbaka jábamala 'we

chijúniga machigá 'we 'la na'temao
ne 'emi. 10 'Émika senibí 'la e'wame
ju napu ne najkí 'we 'la anáchaga
rekó chibi anilíe, 'lige 'we 'la
anachámala 'emi napu'lige seba
raweli 'we resí ikiachi, napu'lige
resí ikimeli ju suwábaga ralámuli
jena wijchimoba ejperégame, rekó
resí ikié tabilé guwana rujsúmala
'emi Onorúgame oyeria. Ne 'la
gu'írimala napurigá 'la anachámala
'emi napurigá 'la tabilé guwana
rujsúmala. 11 Pe 'we nawámala
ne, 'we 'la 'nátaga mochiwa tabilé
a'rigá Onorúgame oyeria, napurigá
tabilé 'wesi 'wísimala alué gorona
napu a'pili 'emi mo'kókame ju napu
semati raweli anime ju. 12 Apiépiri
napu ekí umeri alué Satanasi
na'tálila, alueka napurigá alué
re'obá o'tónala nímala,* 'lige alé
o'tónachi ujchámala ne Onorúgame
rewalá, 'lige aminami ujchámala
ne «Nuebo Rusaleni» anime napu
aniame kéré Onorúgame nila we'ká
riógichi rewalá. Alué Nuebo
Rusaleni aniáká anime kéré napu
mochímili ju alué 'la Onorúgame
oyérame. Alué we'ká riógachiká
bo'né Onorúgame re'kibúmala
'pa rewagáchika. 'Lige aminami
ujchámala ne, ne rewalá nuebo
alé o'tónachi.† 13 Tabilé najka-
cholo níriká 'we 'la gepuwa ye
ra'íchali napu ruyé Onorúgame
Alawala alué ralámuli Onorúgame
oyérame, gicháomana we'ká riógichi
ejperégame.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Laoriséachi ejperégame

14 › Jípeko alué uché bilena
we'ká riógichi ejperégame Laorisea
rewégachi, Onorúgame oyérame,
oséwaká napurigá alué santo ánjeli
o'tomela alué osilí alé. Regá anime
oséwaká: «Ye rió 'we 'la tabilé
'yégame 'lige 'we 'la o'wé ruyame
napu etele, napu 'sile ye gawí
newá,‡ regá aní: 15 Neka 'we 'la
machí churigá ko mué na'tálila.
Mueka kárékuru bilé go'ame tabilé
rajtágame nibilé rulágame. Neka
najkiépá napurigá 'we 'la rulágame
nímala mué, o 'we rajtágame kómá.
16 Mueka pe napurigá jerólikeme
ju, alekeri pe yo'gá pama olá ne
mué.§ 17 Alarigá olama olá ne
mué napugiti mueka anime kame:
Neka 'we 'la nígame ju 'lige 'we
'la oyérame ju ne Onorúgame 'lige
tabilé tábiri rokáré. Rekó alanié
mué, Onorúgame níriká tabilé 'la
sébali 'nátame kéréko mué, 'lige
tabilé nígame kéré mué, napurigá
tabilé o'páchigime kéré mué, 'lige
napurigá tabilé ma'chílime kéré
mué. 18 Neka 'la ruimélabá bilé
rejcholi: 'La 'oro ralibóguru 'nalina
'la rusurúgame 'la bi'wígame, 'la
ronérigame napurigá 'la semáriga
bi'wígame nímala, a'lígeko 'la bijchiá
'la 'we a'lá nígame nímala mué.
'Lige 'la bi'wígame we'lí o'pacha
raliboa, 'lige 'la rojsákame, 'lige
alué o'pachátawa napurigá tabilé
'yeri einámala mué, 'lige 'la 'yowa
busila napurigá 'la ma'chílime
nímala mué. 19 Neka 'we 'la
rejcholi ruyeme ju mué napugiti
'we 'la na'temame ne mué, nobi
tabilé e'wásaká mué a'wágame
wejpisómala ne, alekeri 'we 'la
bijchiá 'la oyériwa Onorúgame,
'ma ku a'rewa alué chátiri 'nátili.
20 Ne 'ma jena ilíkuru jipe jena
yochi ma'chika reporá bajkinalia
pachami, 'lige mué 'la i'púsaká
yochi 'liko ne yati bajkimela
pachami 'lige mué 'yuga go'mela
ne. 21 Apiépiri ralámuli napu
'la umero alué Satanasi na'tálila,

* **3:12** Ye ra'íchalika anime kéré bilé ralámuli 'la senibí sébali olame ka 'la Onorúgame 'yuga asimeo senibí. † **3:12** E'nesi «Apocalipsis» 22:4. ‡ **3:14** 'La bijchiá Onorúgame ju alué rió. § **3:16** Ye ra'íchali ruyá Esukristo pe ne'óchame ke anile alué ralámuli tabilé 'la sébali oyérame Onorúgame.

alueka 'la lisensia 'yámala ne
napurigá ne 'yuga asimela napu
ne asimela, a'chigóriga napurigá
ne 'ma 'la umero alué Satanasi
na'tálila 'lige ne 'la Onorúgame
'yuga asíbaturu alé napu ajtime
ju Onorúgame. 22 'La tabilé na-
jkacholo níriká 'la gepúwaká ye
ra'íchali napu ruyé Onorúgame alué
Onorúgame oyérame gicháomana
we'ká riógichi ejperégame.»

4

Jena ruwimela napu Juani etélige alé 'pa rewagachi

1 Pe aba'lige yati etéturu ne
i'púriga ilígame alé 'pa rewa-
gachi, 'lige akéturu ne ra'íchanti
alé rewagáchika 'we a'wágame
ra'íchame, 'lige 'we 'la ma'chígime
alué ra'íchali napu abé i'bé
ra'íchalige, 'lige anié ne'chí olagá:
—Jeka simí ne'chí 'yuga. Ruimé
ne churigá nímala uché siné rawé.
2 'Lige Onorúgame bo'né a'walila
'yáturu ne'chí, 'lige etéturu ne bilé
sía 'we semátiri napu Onorúgame
ajtime ju 'lige bilé rió ajtigéturú
alé 'we semátiri síachi napu
Onorúgame ajtime ju. 3 'Lige alé
'we semátiri síachi ajtígame rió
napuyeri rejté rapame kéturu,
'we semátiri rapame, napuyeri
alué rejté jaspe anilime 'lige alué
kornalina anilime, 'lige alé noligá
bo'igéturu bilé benolá chijtúliga 'we
siyókame. 4 'Lige alé nolíbali bilé liá
naó sía jágeturuchigó 'we semátiri,
'lige alé síachi mochígeturu e'wélala
nulame, rojsákame i'weli o'pacha
o'páchigime 'lige 'órote newárigime
gorona mo'kókame kéturu alué
e'wélala. 5 'Lige alé nasipa ajtígame
síachika 'we ne'wime kéturu 'lige
aminami napurigá trompeta*
gusume kéturu 'lige aminami
re'ome kéturu, 'lige gichao chojpé
rajame jágeturu alé o'wemi neraga
napu iligé alué wa'lú sía alé nasipa
ilígame. Alué gichao chojpé rajame
ka pe alué gichao alawá ruyame
kéré.† 6 'Lige abiena iligéturu wa'lú
ba'wí asíriga bi'wígame alé o'wemi
neraga napu iligé alué wa'lú sía 'we
semátiri alé nasipa ilígame.

'Lige alé a'bé napu iligé alué
sía nasipa ilígame, alé noligá naó
ajágame uchú kéturu, 'lige bochígimi
buségame kéturu, bajchámana 'lige
guwánaka. 7 Bilé napuyeri bilé
mawiyá kéturu, 'lige uché bilélaka
napuyeri bilé besero kéturu, 'lige
uché bilela ajágameka napuyeri
ralámuli alieri mo'égame kéturu,
'lige uché bilela ajágameka na-
puyeri a'wé i'nime alieri kéturu.
8 'Lige a'pílipi neraga alué ajágame
usani a'négame kéturu. 'Lige alué
bochígimi buségame a'kué regá
anime kéturu:

Mué Onorúgame bi'neli neyúriga
Wa'lula ju
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí
nígame ju,
alué napu 'yasi Onorúgame nile
tabilé siné ochérigame,
'lige napu jipe abiena ajtí,
'lige napu nawámili ju.

9 Napu ekisá alué naó ajágame
alarigá anichi, 10 'lige alué bilé
liá na naó e'wélala alé noligá
uchúpaturu chojkóbaka wijchí si
mo'ega alé noligá napu ajtigé
alué nasipa ajtígame síachi, 'lige
alé o'wemi síachi mochíbale alué
e'wélala alué gorona, alué bilé liá
na naó e'wélala gorónala, 'lige regá
anime kéturu:

11 Mué ju Wa'lula Onorúgame napu
oyérilime niru ramué,
'we 'la júkuru napurigá anewa mué:
«Mué Onorúgame bi'neli neyúriga
Wa'lula ju
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí
nígame ju,

* **4:5** Alué trompétaka pe bo'á a'wálate newárigime nile. Ebreo ra'íchagaká «shofar» anilime nile.

† **4:5** Alué gichao alawaka pe alué Onorúgame Alawala ruyame kéré.

'lige mué sílekuru suwábaga tábiri newá
napu ekí nerú jena wijchimoba
'lige abiena napu ekí nerú 'pa rewagachi.
'We 'ya kulí siné tabilé tábiri i'tele, tabilé i'tele ye gawí,
nibilé rayénali, nibilé ajágame, nibilé ralámuli.
Mueka 'we 'yasi asale,
'lige mué 'sile suwábaga tábiri newá.»

5

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo su'pánaligo alué apeli kabítigame gichao seyo ujchérigame

1 'Lige etéturu ne bilé we'lí apeli kabítigame alué alé nasipa síachi ajtígame wajtoná sekálachi bo'ígime. Alué apeli a'naguka osirúgime kéturu, 'lige gichao selá ajkabóligamete na'chuchárigame kéturu napurigá tabilé 'wesi ra'lanámala. 2 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu ne alué santo ánjeli wa'lula e'wele sináká regá anime:

—¿Chieri 'la 'yárigame ju lisensia Onorúgamete napurigá 'la gojinámala alué gichao selá 'lige napurigá ra'lanámala alué apeli kabítigame?

3 'Lige tabilé 'wesi ralámuli aniéturu: «Neka 'la 'yárigame ju lisensia.» Tabilé 'wesi i'tégeturu nibilé rewagachi, nibilé jena wijchimoba, nibilé re'lé we'echi i'tégeturu lisensia 'yárigame Onorúgamete napurigá ra'lanámala alué apeli. 4 'Lige 'we naláturu ne machisá tabilé 'wesi 'yárigame ko lisensia napurigá ra'lanámala alué apeli kabítigame, 'lige napurigá leéramala. 5 'Lige bilé alué e'wélala anéturu ne'chí:

—Tase nalápua, alué Mawiyá* anélime napu Jurea anilichi bejtégame nile, napu wa'lula selígame rey Rabí rijimala nile,† alueka wa'lú a'walí nígame ju napurigá bujémala alué selá 'lige ra'lanámala alué apeli kabítigame.

6 'Lige etéturu ne bilé bo'á me'lirúgame neraga, alé amoba síachi chujkúgame etéturu ne, alué síachi alé nasipa ilígame, alué naó ajágame uchúkichi nasipa ilígame sía, alé nasipa ilígame sía napu mochí alué bilé liá na naó e'wélala. 'Lige alué bo'á gichao a'wégame kéturu 'lige gichao buségame. Alué gichao a'wálaka 'lige gichao busí ruyame kéré alué gichao alawá Onorúgame Alawala, napu bo'né Onorúgame júlalige bochígimi napu echelú ju jena wijchimoba. 7 'Lige alé a'bemi simigá, alué bo'á alué apeli kabítigame cha'píturu, alué apeli alé nasipa ajtígame rió sekálachi bo'ígime apeli, alé wajtoná sekálachi. 8 'Lige alué bo'á 'ma cha'pisá alué apeli, alué naó ajágame 'lige alué bilé liá na naó e'wélala rió‡ alé noligá mochígame alé o'wemi uchúpaturu chojkóbaka napu chujkugé alué bo'á. Suwábaga alué e'wélala rió 'lige alué naó ajágame a'pílipi neraga bilé arpa o'kame kéturu 'lige bejtoli o'kuí molélime o'kame kéturu 'órote newárigime, 'lige alé bejtólichi o'kuí ajchágame kéturu. Alué o'kuíka ruwime nile alakí ra'íchali ra'íchame níligo alué Onorúgame oyérame alué Onorúgame 'yuga ra'icha bamíbali tánime nile, 'lige raweli. 9 'Lige bilé wiká wikaráturu napu tabilé siné wikarálige, regá anigá wikaráturu:

Mueka 'la 'yárigame ju lisensia Onorúgamete

* **5:5** Alué napu Mawiyá anélime ju, alueka Esukristo ju. † **5:5** E'nesi glosario «ancestor».

‡ **5:8** Bilé liá aminá naó e'wélala rió pe siné kachi okaná chojkégame ju. Bilé chojkégame makué oká «apóstole» napu Esusi 'yale nóchali 'lige uché bilé chojkégame makué oká rió Akobo 'kúchila nile. Sineko pe u'kabi nílige, pe makué oká rió, arigá we'ká gayénale napu jipe ju ralámuli israelita.

napurigá 'la cha'pimela alué apeli kabítigame
'lige napurigá gojinámala alué selá
napu na'chuchárigame ju alué apeli,
napugiti mueka me'lirúgame kame
napurigá mué elalá ramué alawala bi'wémala
napurigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa
rekó se'winátiri ra'íchame ke jaré,
'lige rekó uché bilénami mejká ejperégame ke jaré.
10 'Lige mué 'sílekuru wanapa ramué
napurigá nochawa napurigá Onorúgame nulá,
'lige nulame niwa bochígimi jena wijchimoba.
11 'Lige yati neraga etéturu ne aminami asíriga we'ká mili santo ánjeli ra'icha jágame noligá alé, napu mochige alué bilé liá na naó e'wélala noligá napu uchuke alué naó ajágame, we'ká miyoni kéturu alué santo ánjeli, 12 regá aniá jágeturu alué santo ánjeli:
Alué bo'á napu me'líliru
alué júkuru Wa'lula suwábaga ramué nuleme
suwábaga tábiri alué nila ju
'lige 'we 'la benégame júkuru 'nátaga
'lige wa'lú a'walí nígame ju.
'Lige 'la oyéritékuru 'we 'la niraga regá anigá:
«Alué bo'á napu me'líliru 'we 'la nígame ju a'walí
bi'neli neyúriga
alué júkuru ramué repume
alekeri 'we 'la ra'sálagá mochiru
alekeri 'la wikáritékuru.»
13 'Lige akéturu ne ra'íchame suwábaga alué napu newale Onorúgame napu 'pami rewagachi mochígame ju, 'lige napu nerú jena wijchimoba napu ju ajágame ralámuli, 'lige suwígame ralámuli, 'lige suwábaga ajágame napu nerú ba'wichí, regá aniéturu suwábaga alué ralámuli 'lige alué ajágame:
Alué bo'á napu alé nasipa ilígame síachi chujkú,
napu pe Esukristo kéré
'we 'la nígame ju a'walí bi'neli neyúriga
alué júkuru ramué repume,
alekeri 'we 'la ra'sálagá mochiru,
alekeri 'la wikarátékuru.
Alarigá nokisúgá 'la képá senibí.
14 'Lige alué naó ajágame napu uchuke alé noligá regá aniéturu:
—¡'We 'la bijchiá júpá!
'Lige suwábaga alué bilé liá na naó e'wélala alé noligá mochígame alé a'bé a'boi síalachi uchúpaturu chojkóbaka wijchísí rojpóchaga, 'lige aniéturu:
—'We 'la nejkúrime ju mué, abichilubi 'we 'la nejkúrisa 'la képá mué.

6

Jena ruwimela Juani ruwíligo alué Bo'á Ranala gojíniligo alué selá apeli kabítigame na'chuchárigame

1 'Lige etiáturu ne alué Bo'á Ranala, gojínaturu bilé alué selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige akéturu ne bilé alué naó ajágame, alé a'bé noligá uchúkame, a'wágame ra'íchame napuyeri u'kí re'ome, regá anime:
—¡Jeka simí!
2 'Lige neka e'nénaturu, 'lige etéturu ne bilé gawé 'we rojsákame, 'lige bilé rió napu alué gawé aségame bilé iwá o'kame kéturu. 'Lige bilé gorona 'yáruturu alué rió 'lige yati mo'kóturu alué gorona 'lige simíturu nejkomia 'lige memia nejkoga.
3 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi uché bilé selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige alué uché bilé ajágame napu uchuke alé noligá alé nasipa ajtígame sía ilígichi, regá aniéturu:
—¡Jeka simí!

4 'Lige neka e'nénaturu 'lige uché
bilé gawé etéturu ne. Alué gaweka
'we sejtákame kéturu 'lige bilé
rió napu alué gawé aségame ke
'yáruturu a'walí napurigá ralámuli
'ma na'áwatamala 'lige napurigá 'ma
suimela nakoga. 'Lige bilé wa'lú
siparina 'yáruturu.
5 'Lige pe nujubapi etiáturu ne
alué Bo'á Ranala gojínachi uché
bilé selá alué apeli kabítigame
na'chuchárigame, 'lige alué uché
bilé ajágame napu uchuke alé
noligá alé nasipa ajtígame sía
ilígichi, regá aniéturu:
—¡Jeka simí!
'Lige neka e'nénaturu 'lige uché
bilé gawé etéturu ne. Alué gaweka
chókame kéturu, 'lige bilé rió napu
gawé aségame ke o'kame kéturu
ri'ligó 'lige senteno* pesárala.
6 'Lige akéturu ne napurigá bilé rió
ra'íchame alé nasipa napu uchuke
alué naó ajágame, regá anime
ra'íchali:
—Bilé litro ri'ligó 'yámala ne bilé
rió bilé rawé nochárigame, 'lige
bakiá litro senteno 'yámala ne bilé
rió bilé rawé nóchigime, 'lige tabilé
najsibuwa alué ba'wí wi'ime 'lige
alué rekútume.
7 'Lige pe nujubapi etiáturu ne
alué Bo'á Ranala gojínachi uché
bilé selá alué apeli kabítigame
na'chuchárigame, 'lige alué uché
bilé ajágame napu uchuke alé
noligá alé nasipa ajtígame sía ilígichi
regá aniéturu:
—¡Jeka simí!
8 'Lige neka e'nénaturu 'lige uché
bilé gawé etéturu ne, alué gaweka
'we che'tí kéturu 'we nayume, 'lige
bilé rió napu alué gawé aségame
ke «Mukúgame» anilime kéturu,
'lige uchéchigo bilé rió enegéturu
alé guwánaka «Injiérno» anilime
rió. 'Lige alué oká rió 'yáruturu
Onorúgamete napurigá we'ká
ralámuli me'limela amulí nasípasi,†
bilé siparínate, 'lige napurigá tabilé
u'kíramala napurigá tabilé rakémala
go'ame, 'lige napurigá a'wágame
nayúnamala napurigá nayuka
suwimela ralámuli, 'lige napurigá
elímala alué ajágame jobátigame
napurigá ralámuli me'limela.
9 'Lige pe nujubapi etiáturu ne
alué Bo'á Ranala gojínachi uché
bilé selá alué apeli kabítigame
na'chuchárigame, 'lige gojinasa
alué selá etiáturu ne bilé mesa
napu kógime ju go'ame Onorúgame,
'lige alé mesa ilígichi chojkirá we'ká
alawá etéturu ne alué suwígame
ralámuli alawala, alué napu
me'lílirige Onorúgame oyérame
kórigá, aminami me'lirúgame
alué ralámuli napugiti Onorúgame
ra'ichálila beníriga e'yéname kórigá.
10 'Lige e'wele ra'íchaga regá aniá
mochígituru alué we'ká alawá:
—Muérigo Onorúgame, mué
napu ju Wa'lula Nulame, napu
tabilé siné chátiri 'nátame ju,
'la bijchígiga ra'íchame, ¿chiéniko
gastigárima olá mué alué ralámuli
napu ramué me'ale?
11 'Lige Onorúgameka rojsákame
o'pacha 'yáturu alué alawá alé
mochígame 'lige alué alawaka
yati o'pachátaturu 'lige aminami
Onorúgame regá anéturu:
—Uché pe u'kabi rawé buwewa,
pe 'wemi me'limé olá ne alué
'emi saíla, napusí 'ma me'lisuga
alué napu ekí me'liboli ju 'emi
gompaniérola a'chigóriga napurigá
me'líliru 'emi ne Onorúgame nila
ra'íchali beníriga e'yéname korigá.
12 'Lige pe nujubapi etiáturu ne
alué Bo'á Ranala gojínachi alué
selá uché bilé apeli kabítigame
na'chuchárigame, 'lige etiáturu
ne wa'lú gawí nokachi, 'lige

* **6:5** Alué senteno ka napurigá alué ri'ligó ochérame ju 'lige abé ta'mé najteme ju, peka napurigá alué ri'ligó. Alué ra'íchalika pe regá anime ke aní: «Tabilé najsibuwa alué go'ame, cha gurúgime.»

† **6:8** Yolí ra'íchagaká «una cuarta parte» anime chujkú.

etiáturu ne rayénali chóniga asíbigo
'ma mukugá, 'lige alué mechaka
napuyeri elá gayénaturu. 13 'Lige
so'pilika 'ma jékana wijchí ruj-
sunúturu napurigá rujsume ju
alué chuná rakala napu'lige 'we
a'wágame ekasá rekó 'we siyókame
ke. 14 'Lige rewagáká napurigá
betate ro'minálime alakíturu, 'lige
'ma tané ikíturu, 'lige suwábaga
e'wele gawí re'pá jágame 'ma
gajúturu 'lige mejkami chi'poa
mo'íbaturu, 'lige alué gawí alé
ba'wichí nasipa jágame 'ma gajú
mo'íbaturuchigó. 15 'Lige suwábaga
napu ekí e'wélala selígame rey ke,
'lige alué sontalo e'wélala, 'lige
alué 'we nígame ralámuli, 'lige alué
'we ejebénigame nakoga, 'lige alué
ralámuli napu ekí ralirúgame 'lige
alué tabilé ralirúgame, suwábaga
alué 'ma chíbaturu we'kanami
resochimi, 16 'liko arigá anélekuru
alué gawí 'lige e'wele rejté alemi
jágame:

—Alé ma'chígiká asibáwaká alé
yóchika 'yériga ye resó 'yériga
napu ramué mochiru chíbaka
napurigá tabilé etémala ramué
alué napu alé wa'lú síachi ajtí
nasipa ajtígame sía, 'lige tabilé
najkiá napurigá alué Bo'á Ranala‡
ramué gastigárimala, 17 napugiti
'ma sebálimpá raweli napu sebámili
nílige napu alué alé wa'lú síachi
ajtígame suwábaga ralámuli jena wi-
jchimoba mochígame gastigárimili
ju. 'Lige ¿chieri 'la ajagá rejpímala?

7

Jena ruwimela Juani naó santo ánjeli etéligo

1 'Lige pe'tá nujubapi naó santo
ánjeli etiáturu ne naógana chij-
tochi jágame a'pílipi neraga jena
wijchimoba alué naó eká najteka
napurigá tabilé ekemela jena
wijchimoba, nibilé alé wa'lú ba'wí
ilígichimi, nibilé rojá jágichimichigó.
2 'Lige uchéchigo bilé santo ánjeli
etiáturu ne 'nákatu ma'chíname
napu ma'chíname ju rayénali, bilé
seyo o'kame Onorúgame nila,
Onorúgame ajalí nejime, 'lige
sináchaturu alué uché jaré naó
santo ánjeli napu alé chijtochi jale,
alué naó santo ánjeli napu a'walí
nígame nile napurigá najsibúmala
ye gawí 'lige alué ba'wítiri. Regá
aniéturu:

3 —Tase najsibuwa gawí, ni-
bilé ba'wítiri, nibilé rojátiri.
Napu'lige alué ralámuli Onorúgame
nocháliláchi nóchame seyárisiga
gowálachi Onorúgame nila séyote,
a'lige kulí najsibuwa gawí. 'Lige
alué seyo etega 'la machimela
suwábaga ralámuli 'la Onorúgame
'kúchila ko, 'lige abiena 'la
machimela Onorúgame buinamio
alé resítirichi mochígichi alué
ralámuli.

4 'Lige 'ma suwénaturu alué seyo
ujchea alué santo ánjeli suwábaga
alué Onorúgame nocháliláchi
nóchame, 'lige akéturu ne anichi
alué santo ánjeli:

—Bilé siento aminá oká liá
aminá naó mili ju alué Onorúgame
nila séyote seyáririgame. Suwábaga
pe israelítacho. 5 Bilena chojkégame
makué oká mili ralámuli Jurasi riji-
mala nile. Uché bilena chojkégame
makué oká mili ralámuli Rubeni
rijimala nile. Uché bilena makué
oká mili ralámuli Gari rijimala nile.
6 Uché bilena chojkégame makué
oká mili ralámuli Aseri rijimala
nile. Uché bilena chojkégame
makué oká mili ralámuli Neptalí
rijimala nile. Uché bilena cho-
jkégame makué oká mili ralámuli
Manasesi rijimala nile. 7 Uché
bilena makué oká mili ralámuli
Simioni rijimala nile. Uché
bilena chojkégame makué oká
mili ralámuli Lebí rijimala nile.

‡ **6:16** Alué Bo'á Ranala aniáká pe alué wa'lú síachi ajtígame aniame kéré, alué alé nasipa ilígame sía. Alué alé nasipa ajtígameka pe Esusi kéré.

Uché bilena chojkégame makué
oká mili ralámuli Isakari rijimala
nile. 8 Uché bilena chojkégame
makué oká mili ralámuli Sabuloni
rijimala nile. Uché bilena cho-
jkégame makué oká mili ralámuli
José rijimala nile. 'Lige uché
bilena chojkégame makué oká mili
ralámuli Benjamini rijimala nile.

Jena ruwimela Juani etéligo we'ká ralámuli se'winátiri ra'íchame suwábaga alué ralámuli o'tosákame o'páchigime

9 Pe'tá nujubapi etéturu ne we'ká
ralámuli jágame alemi mejkabeka
ta'mé a'bé abalemi o'wemi ner-
aga alué alé nasipa ilígame sía
ilígichi napu chujkule alué Bo'á
Ranala. Asíriga we'ká kéturu alué
ralámuli tabilé umubárume tetia.
Jaré se'winátiri ra'íchame kéturu
alué ralámuli, 'lige alué ralámuli
ichúrimi we'kaná jena wijchimoba
ejperégame kéturu. Suwábaga alué
ralámuli 'we rojsákame o'páchagame
kéturu, 'lige rajkú sawala o'kame
kéturu alué ralámuli. 10 'Lige
suwábaga siná jágeturu regá:

Alué Onorúgame gite napu ajtí alué
wa'lú síachi
'lige alué Bo'á Ranala gite 'láchigo
a'rérikó alué chátiri 'nátali,
jipe 'ma tabilé cha nokame niru.

11 'Lige suwábaga alué santo ánjeli
noligá jágeturu, alé napu alué bilé
liá na naó e'wélala mochígichi,
alemi noligá jágeturu alué we'ká
santo ánjeli.* 'Lige alué santo
ánjeli alé noligá jaga wijchimi
si uchúpaturu chojkóbaka alé
noligá napu jálige, 12 regá anigá
uchúpaturu alemi wijchimi:

Alarigá ju.
'We 'la semáriga oyéraga ejperélisiga
'la képá Onorúgame,
Onorúgame napu 'we benégame ju
'nátaga,
napu wa'lú a'walí nígame ju,
wa'lú cheliera 'yawa 'lige 'we 'la
nirawa senibí.
Alarigá nisa 'la júkuru nabí.

13 'Lige bilé alué wa'lula rukéturu
ne'chí regá:
—¿Chieri ju ye ralámuli rojsákame
o'páchigime? ¿Kócheka si?
14 'Lige neka nejéturu:
—Mué rió wa'lula, mué bo'né 'la
machilke.
'Lige alué rioka regá nejéturu:
—Ye ralámulika ju alué napu 'we
resí ikile 'ya Onorúgame oyériga.
'Lige 'we 'la rojsákame newale
a'boi o'páchala alué Bo'á Ranala
elalate.† 15 Alekeri alé a'nabeka
jákuru o'wemi neraga napu ilí
alué wa'lú sía Onorúgame nila.
'Lige ye ralámulika, senibí jena
jame júturu napu jaí kulipi 'we
'la semáriga ra'icha Onorúgame
olagá 'lige alué napu alé wa'lú
síachi ajtí, alué sía napu nasipa
ilí, alué 'we 'la repúmala senibí.
16 'Lige ye ralámuli 'ma tabilé siné
e'lowímala, 'lige aminami tabilé
siné balámamala, 'lige aminami
tabilé siné rajtálimala 17 napugiti
'we 'la repúmili kame alué Bo'á
Ranala napu chujkú alemi o'wemi
neraga napu ilí alué wa'lú sía,
'lige o'tomela bilénami bajichi 'we
'la semárikáchi napurigá bajímala
ba'wí alemi. 'Lige alué Bo'á Ranala
napu Onorúgame ju, 'ma bujémala
alué cha lárime seweli.

8

Jena ruwimela Juani ruwíligo Bo'á Ranala gojíniligo guwichí ajtígame selá apeli kabítigame na'chucharigame

1 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu
ne alué Bo'á Ranala gojínachi alué
selá guwichí ajtígame alué we'lí
apeli kabítigame na'chucharigame,
'lige suwábaga seweka ilíbale tase

* **7:11** Alué bilé liá na naó e'wélala alé noligá mochime nile alé napu alué naó ajágame uchule 'lige napu ilile alué wa'lú sía. † **7:14** Ye ra'íchalika pe aniame kéré 'ma o'tóligo alué Esusi napu'lige mukule alué gastigo napu ramué narépuli nile.

acháchaneturu bochígimi 'lige tabilé
'wesi ra'icháchaneturu.* 2 'Lige
etéturu ne gichao santo ánjeli
jágame alé o'wemi Onorúgame
ajtígichi, 'lige 'yáruturu bilé alué
a'wágame buchilime a'pílipi,
trompeta anilime yolí ra'íchaga.
3 'Lige uché bilé santo ánjeli
sébaturu, alé o'wemi neraga
ilíbaturu napu iligé alué mesa napu
kógilime ju go'ame Onorúgame.
'Lige bejtoli o'kame kéturu alué
santo ánjeli sekachí o'kuí e'kósala,
'órote newárigime bejtoli. 'Lige
wa'lú 'yáruturu o'kuí napurigá
molémala napu'lige Onorúgame
'yuga ra'icha jágichi suwábaga
alué alemi jágame 'we 'la oyérame
Onorúgame. 4 'Lige alué molí napu
ma'china alé bejtólichi 'pa o'wétiri
neraga kíbaturu 'lige Onorúgameka
'we 'la semáriga ganíliga akéturu
alué ralámuli ra'íchachi Onorúgame
'yuga. 5 'Lige alué santo ánjelika
cha'píturu alué bejtoli o'kuí e'kósala
'lige bochíturu sawí rajame, 'lige
'pákana rewagáchika asagá jékana
wijchimoba pasáturu alué bejtoli.
'Lige we'sá ra'náturu 'pa rewa-
gachi, 'lige aminami asíriga enátiri
re'óturu, 'lige 'we ne'wíturu, 'lige
aminami gawí nokáturu.

Jena ruwimela Juani ruwíligo gichao santo ánjeli buchéligo alué trompeta

6 'Lige alué gichao santo
ánjeli napu a'pili o'ká jage alué
buchilime trompeta anilime, 'ma
listo jábaturu buchumea alué
trompeta.

7 'Lige bilé alué santo ánjeli
bucháturu alué trompeta, 'lige
wa'lú u'kúturu rejsisi 'lige na'ítiri,
elá na'lógame kéturu alué rej-
sisi. 'Lige we'kaná ichúrimi jena
gawichí rajáturu rojá 'lige gajsalá,
ta'mé nasípasi rajale. Bijí usani
santo ánjeli rokárikéturu napurigá
buchémela alué trompeta napu
o'ká jage a'pili.

8 'Lige uché bilé santo ánjeli
bucháturu alué trompeta, 'lige
bilé tábiri napuyeri bilé wa'lú
rabó páturu Onorúgame, 'lige alué
tábiri napuyeri rabó alé nasipa
wa'lú ba'wí manígichi wijchiá
kíbaturu 'lige 'ma elá gayénaturu
alué ba'wí amulí nasípasi. Alésíko
bijí maligi santo ánjeli rokárikéturu
napurigá buchémela alué trompeta
napu 'yáliru a'pili. 9 'Lige amulí
nasípasi suwíturu we'ká ajágame alé
ba'wichí ejperégame. 'Lige we'ká
barko amulí nasípasi rajínaturu
napu ekí neruge barko alé wa'lú
ba'wichí 'lige 'ma na'pilíturu
ba'wite.

10 'Lige uché bilé santo ánjeli
bucháturu alué trompeta 'lige
wijchíturu 'pa rewagáchika bilé
wa'lú so'pilí rajame 'lige we'ká
bakó 'lige we'ká bajisoli na'póliga
asíbaturu amulí nasípasi napu ekí
bakó 'lige bajisoli neruge jena
wijchimoba. A'lígesíko bijí naó
santo ánjeli rokárekéturu napurigá
buchumela alué trompeta napu
'yáliru a'pili. 11 'Lige alué so'pilí Chi-
jpúgame anilime kéturu. 'Lige alué
so'pilí wijchisá jékana wijchimoba,
we'kaná ichúrimi bakochi 'lige
bajíchimi manígime ba'wí bajílime
jena wijchimoba 'ma chijpúgame
gayénaturu, amulí nasípasi napu
echilú ju ba'wí bajílime jena
wijchimoba manígime, 'lige we'ká
ralámuli suwíturu alué ba'wí bajiga.

12 'Lige uchéchigo bilé santo ánjeli
bucháturu alué trompeta, 'lige
'ma tabilé rajtágame rayénaturu,
'ma pe napurigá napu'lige nolega
iligá, alieri rayénaturu alué rayénali.
'Lige abiena 'ma mukúturu alué
mechá amulí nasípasi neraga.
'Lige abiena suwíturu we'ká so'pilí

* **8:1** Napurigá rukó tabilé 'wesi tábiri akirume júturu nibilé chulugí nibilé ralámuli ra'íchame. Alué rukuchúluka abiena 'la akirume ju. Alé rewagáchika abéchigo tabilé tábiri gusume ma'chí anile.

amulí nasípasi neraga napu ekí
nerú 'pa rewagachi. Ta'mé 'la
rayénaturu rawé 'lige ta'mé 'la
mechega iligéturu rukomi. Alésíko
bijí bakiá santo ánjeli rokárikéturu
napurigá buchémala alué trompeta
napu 'yáliru a'pili.
13 'Lige yati neraga, etéturu ne
'pa rewagáchimi 'mame i'nisia bilé
a'wé, 'lige regá aniéturu alué a'wé:
—¡Asíriga enáriga resí ikimela
ralámuli jena wijchimoba
mochígame, alué napu ekí 'we
cha nokame ju, bakiá gastigo
narémala ralámuli 'we cha nokame!
¡Napu'lige alué uché jaré bakiá
santo ánjeli buchesa trompeta,
a'lige resí ikimela alué ralámuli
jena wijchimoba mochígame, alué
napu 'we cha nokame ju!

9

1 'Lige uché bilé santo ánjeli
buchá turu alué trompeta, 'lige
etéturu ne bilé so'pilí alé 'pákana
rewagáchikana wijchígame, 'lige
bilé a'wépala 'yáruturu napurigá
i'púmala alé yochi 'légana simime
bowé bo'ígichi, asíriga re'lé ro-
jkógichi tabilé siné sebálime 'légana
napu bi'tí suwígame. 2 'Lige i'púturu
yochi, 'lige 'ma i'pusa, wa'lú
molí ma'chínaturu alé rejkolíchika.
Asíriga wa'lú rajá iligéturu alé re'lé.
'Lige asíriga wa'lú molí chujkíbaturu
re'pá ekárale 'lige 'ma kaga ilíbaturu.
3 'Lige we'ká ojchí buiníturu alé
molíraleka, 'lige alué ojchí 'we
jobátigame gayénale, a'wágame
negime napurigá majchili. 4 'Lige
anéleru alué santo ánjelite napurigá
tabilé che olámala rojá, nibilé
gajsalátiri. Alué ojchika 'yáliru
lisensia napurigá pe ralámulicho
i'kímala, alué ralámuli napu
tabilé bawérigame nile gowálachi
Onorúgame nila séyote. 5 'Lige
tabilé 'yáliru lisensia alué ojchí
napurigá me'agá i'kímala ralámuli,
alué ojchika pe 'we o'kógame
nejkímili nile 'nalina napurigá 'we
o'koka e'yénamala i'kísiga, maligi
mechá neraga. 6 'Lige alué ralámuli
asíriga suwinálimili nile o'koka alué
ojchite i'kísiga, nobi tabiléchigo
gainámili nílekó suwiyá.
7 'Lige ojchí napuyeri gawé
kéturu bilena nakólichi o'towame
nakomia. 'Lige mo'kókame kéturu
napuyeri gorona, 'lige 'órote
newárigime kari kéturu, 'lige ba-
nalaka napuyeri ralámuli alieri
banégame kéturu. 8 'Lige gupégame
kéturu alué ojchí napuyeri umugí
gupala 'lige ramalaka napuyeri
mawiyá ramalá alieri ramégame
kéturu. 9 'Lige jiero ujchágame
kéturu bajchámana napurigá tabilé
che'wimela a'tánalia, 'lige napu'lige
i'nía a'wágame chi'name kéturu na-
purigá we'ká kareta júmame nako-
mia alué kareta napu nakólichi
unilime ju, 10 'lige we'ká wajségame
kéturu napuyeri majchili wajsila,
'lige selégame kéturu alé wajsílachi,
lisensia nígame kéturu napurigá
maligi mechá nayútamala ralámuli
i'kisa. 11 'Lige alué ojchí nuleme
bajchá ilígame Abaroni anilime
kéturu ebreo ra'íchaga, 'lige griego
ra'íchagaká Apolioni anilime kéturu
napu Remónisi gompaniérola ju
a'wépala nígame alé rejkolichi
i'púlime. Abaroni 'lige Apolioni
aniáká pe «Ralámuli Me'ame»
aniame ju.
12 'Lige a'kinana maligi mechá
kachi 'ma tabilé o'koka e'yéniturу
alué ralámuli alué ojchite i'kísiga,
'ma simíraturu bilé gastigo napu
narémili nílige alué ralámuli
'we cha nokame jena wijchi-
moba ejperégame. Abiena bijí
rokárikéturu napurigá oká gastigo
narémala alué cha nokame
ralámuli.
13 Uché bilé santo ánjeli
buchá turu alué trompeta, 'lige
ra'íchame akéturu ne alé naó
a'wachí alé nawágana chijtochi
jágame alé wa'lú mesa 'órote
newárigime mesa napu alé o'wemi

neraga iligé napu Onorúgame
ajtigé. 14 'Lige anéruturu alué
santo ánjeli napu o'ká iligé alué
trompeta:
—Yati bo'tanawa alué naó santo
ánjeli napu buluruga mochí alé
wa'lú bakochi Euprate anilichi.
15 'Lige 'ma bo'tanáleru alué
naó santo ánjeli napu bulu-
ruga mochige. Alué santo
ánjelika buluruga mochiáliru
Onorúgamete, su'panamia 'la
a'lígerikáchi napu'lige sebasa
raweli napu su'panáwali nile
napurigá me'limela we'ká ralámuli
amulí nasípasi neraga napu ekí
ejperé jena wijchimoba. 16 'Lige
asíriga we'ká gompaniérogame
kéturu alué naó santo ánjeli, oká
siento miyoni sontalo karáturu.
'Lige gawé aségame kéturu alué
sontalo.
17 Etéturu ne alué gawé, 'lige alué
ralámuli gawé aségame. Alué gawé
'lige alué ralámuli jiero ujchágame
kéturu bajchámana sulachí. 'Lige
alué jiero 'we sawarógame kéturu,
'we sejtákame kéturu aminami,
'lige 'we siyókame kéturu aminami.
Alué gawé mo'ólaka napuyeri
mawiyá mo'ola alieri mo'égame
kéturu, 'lige na'í ma'china 'siéturu
chu'álachika, 'lige molítiri, 'lige
rejté rajámechigó napu asupre
anilime ju. 18 'Lige aleké na'ite
'lige aleké molite 'lige aleké rajame
rejtete 'ma suwíturu we'ká ralámuli
amulí nasípasi jena wijchimoba
ejperégame. 19 Aminami wajsílate
me'áturu alué gawé we'ká ralámuli,
alué gawé wajsílaka napuyeri
sinowí kéturu, mo'égame kéturu 'lige
nejchume kéturu, 'lige 'ma suwime
kéturu ralámuli aleké sinowite
u'chúsiga.
20 'Lige ralámuli napu ekí ajagá
ejtebige, tabilé siné regá aníturu:
—Pe rekó ku e'kawa ramué
mué Onorúgame 'we resí nokagá
ejperégame niru ramué.

'Lige aminami tabilé siné
a'réturu iwérali tania alué Remónisi
nibilé alué tábiri 'órote newárigime,
'lige plátate newárigime 'lige
brónsete newárigime, 'lige rejtete
newárigime, 'lige abiena alué tábiri
igute newárigime alué napu tabilé
ma'chílime ju, 'lige tabilé akeme,
'lige tabilé e'yéname. 21 'Lige
aminami tabilé aniéturuchigó:
—Muérigo Onorúgame, pe rekó
e'kárigó ramué asíriga seweka
mochiru cha we'ká ralámuli
me'áligime ramué 'we 'la ko mayega
alanokogá e'yénilia.
'Lige aminami tabilé a'rele
sujkumua ralámuli, 'lige aminami
tabilé majale Onorúgame uché jaré
umugí 'yuga okoka tabilé 'la a'boi
upila nile. 'Lige tabilé chijúnale
chigoga. Tabilé lale: «'We resítiri
raweli rekímala Onorúgame ne'chí
aminabi chigoga einásaká ne.»

10

Jena ruwimela Juani ruwíligo bilé santo ánjeli apeli ra'linárigame o'kame níligo

1 'Lige etéturu ne uché bilé
santo ánjeli wa'lula, alé 'pa
rewagáchika re'kíname nolite
kabítigame o'páchaga, bilé benolá si
enegéturu alé mo'ólachika, 'lige ba-
nalaka* napuyeri rayénali kéturu,
'lige suwábaga ronola (pierna)
umichipo si 'lige ralala si napuyeri
na'í kéturu o'weti ilígame. 2 'Lige
bilé u'tá apeli ra'linárigame o'kame
kéturu sekachí kabika gatélime
apeli, osilí uchúkame. Wajtoná
ilígame ronola wa'lú ba'wí ilígichi
amoba teka ilíbaturu, 'lige o'iná
ilígame ronólaká wakígichi teka
ilíbaturu. 3 'Lige asíriga e'wele
sináturu napurigá mawiyá, 'lige
'ma sinasa alué santo ánjeli, abiena
ma'chí aníturu gichao tábiri 'we
a'wágame ra'nagá ra'íchame. 4 'Lige
alué gichao tábiri a'wágame ra'nagá

* **10:1** Yolí ra'íchagaká «la cara» anime kéré.

ra'ichasa, apélichi ujchama oláturu
ne suwábaga tábiri napu aké ne
a'lige, pe iligá bilé ra'íchali akéturu
ne 'pa rewagáchika, regá anime:

—Tabilé rupóká napu aké mué
alué gichao tábiri napu a'wágame
ra'nagá ra'íchale, 'lige aminami
tabilé osibóaká.

5 'Lige alué santo ánjeli alué napu
wa'lú ba'wichí teka iligé o'weti
o'wínaturu wajtoná sekala. 6 'Lige
aniéturu:

—Onorúgame 'we 'la machí 'la
bijchiá ko napu aní ne. Napu
ne aní, Onorúgame 'we 'la sébali
olámala. Onorúgame napu senibí
bejtégame ju, napu 'sile newá napu
ekí nerú 'pa rewagachi, napu
'sile ye gawí newá 'lige suwábaga
tábiri napu nerú jena wijchimoba,
napu 'sile newá alué wa'lú ba'wí
jena wijchimoba manígime 'lige
suwábaga tábiri ajágame alé wa'lú
ba'wichí ejperégame, Onorúgame
'we 'la sébali olámala napu anile.
7 Napu'lige alué santo ánjeli
guwichí buchesa alué trompeta,
a'lige 'ma sebámala raweli na-
purigá Onorúgame anélige alué 'ya
mochígame ralámuli.

8 'Lige uchéchigo siné akéturu ne
ra'íchachi rewagáchika ne'chí olagá
pe alué ra'íchame napu akélige ne
pe be'bepi, alué a'wágame ra'nagá
ra'íchame, regá aniéturu:

—Simigá 'lige u'poa alué apeli
ra'linárigame napu alué santo ánjeli
o'ká ilí, alué kabika gatélime alué
santo ánjeli ba'wichí teka ilígame
'lige bilena wakígichi teka ilígame.

9 'Lige neka yati simíturu alé
napu iligé alué santo ánjeli, 'lige
alé sebasa tánituru ne alué apeli
ra'linárigame kabika gatélime. 'Lige
regá anéturu ne'chí alué santo
ánjeli:

—Cha'pí ye apeli ra'lanárigame
'lige go'poa. Chu'chika asíriga
ajkágame nímala napurigá melalo,
'lige rojpachika 'we chijpúgame
nímala.

10 'Lige neka yati cha'píturu
alué apeli ra'lanárigame napu
o'ká iligé alué santo ánjeli 'lige
cha'pisá go'áturu ne, 'lige chu'chika
'we ajkágame kéturu napurigá
melalo ijámpirichika ma'chínigame,
'lige rojpachika 'we chijpúgame
gayénaturu. 11 'Lige regá anéturu
ne'chí alué santo ánjeli:

—'We 'la ruyémili júkuru mué
choláwili ka Onorúgamete alué
ralámuli ichúrimi jena wijchimoba
ejperégame, mejkami ejperégame,
a'bemi ejperégame, se'nú ra'íchali
ra'íchame, we'kaná gawichí napu
bi'lepi wa'lula ju nulame, 'lige pe
u'kabi gawichí napu bi'lepi wa'lula
ju nulame. Abiena alué e'sélikame
'we 'la ruyémili ju mué choláwili ka
Onorúgamete.

11

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame julamio oká rió Onorúgame nila ra'íchali benírame

1 'Lige bilé baká 'yáruturu ne
tétilime, 'lige anéruturu ne:
—Tétiwa alué wa'lú re'obá
Onorúgame re'obala, 'lige abiena
alué mesa tétiwa napu ilí alé
re'obachi napu kógilime ju go'ame
Onorúgame, 'lige aminami tétiwa
chekí ralámuli jaga alemi iwérali
tania Onorúgame. 2 'Lige alé
re'obachi ra'pichika tase tétiwaká,
aleka pe ralámuli tabilé israelita
ra'pichila kame, 'lige alué ralámuli
alemi e'yénamala 'we cha nokigá,
napurigá ajágame 'ma buyásigame
go'lechi 'ma mo'gá alemi 'yéchimi.
Alarigá nímala alemi naosa makué
na oká mechá alé Rusaleni
rewégichi. 3 'Lige julámala ne oká
rió ne'chí oyérame 'we 'la ruyénaliga
ne nila ra'íchali suwábaga ralámuli
alé Rusaleni ejperégame, o'páchaga
julámala ne alué o'pacha o'chókame
napu o'pachátame ju ralámuli
napu'lige 'we seweka mochiga bilé

rijimá mukugáriká. 'Lige alué oká
rió abaleké bilé mili oká siento
aminá usánisa makué rawé (oká
liá na oká mechá) e'yénamala ne
Onorúgame nila ra'íchali ralámuli
beníriga, pe aba'lige napu'lige
'ma 'luka e'yénachi e'karúgame
tábiri ichúrimi galírilimi alué tabilé
Onorúgame oyérame.

4 Alué oká rió rojá olibo* neraga
ju, 'lige aminami alué oká rió alué
kantelabro neraga ju napu gichao
gantela jawálime ju, napu alemi
o'wemi jaí napu Onorúgame ajtí.
5 Jaré ralámuli cha olánilisa alué
oká rió, alueka na'í ma'chí pame
ju chu'chika, 'lige 'ma e'kósime
ju alué na'ite. Alarigá suwimeli
júpá. 6 'Lige alué oká rió nígame
ju a'walí napurigá tabilé u'kírimala
abaleké oká liá na oká mechá,
'lige aminami nígame ju a'walí
napurigá elá gainárimala ba'wí,
'lige aminami nígame ju a'walí na-
purigá o'chéririmala we'ká u'kuchí
ajágame negime napu ju ajté,
rejpuchítiri, chínchitiri, wi'chítiri
'lige we'ká aminá uché jaré u'kuchí
ajágame negime napurigá resí
olámala ralámuli bochígimi jena
wijchimoba ejperégame napu
ekisá resí olánili. 7 Napu'lige 'ma
simárisa alué naosa makué na
oká mechá, 'lige alué ajágame
'we opurúgime ma'chínamala 'lékiri
injiérnochika 'lige nejkómala alué
oká rió 'yuga, 'lige 'ma me'liboli
ju alué oká rió alué opurúgime
ajágamete 'lékiri injiérnochika
ma'chínigame. 8 'Lige alué oká
rió suwígame alé 'miná nasipa
we'ká riógichi nasipa ro'áwili ju
alé Rusaleni rewégichi alé napu
me'líliru Esusi bilena gulusichi.
Alé Rusaleni ejperégame ralámuli
'we i'nílame ju tabilé nirame ju,
a'chigóriga napurigá alé uché
bilena we'ká riógachi ejperégame
ralámuli, Soroma rewégachi
'lige Ejipto rewégachi we'kaná
gawichí napu bi'lepi ju wa'lula
nulame. 9 Suwábaga ralámuli
bochígimi gawichí mochígame,
we'ká se'winátiri ra'íchame, etémala
alué oká rió suwígame bakiá rawé
aminá nasipa, 'lige tabilé elámala
suwábaga alué ralámuli napurigá
tópua alué oká rió. 10 'Lige ralámuli
jena wijchimoba ejperégame
asíriga ra'sálámala alué oká rió
suwisá, 'lige e'karúgame tábiri
kóniga járomala a'bopi, napugiti
ye oká rió asíriga a'wágame nawilí
júlame níligo napurigá alué ralámuli
tabilé ganíliga mochímala, alekeri
asíriga ra'sálagá mochímala alué
oká rió suwisá. 11 Napu'lige
'ma bakiá rawé na nasipa kachi,
Onorúgame ku ajalí 'yale napurigá
ku ajagá e'yénamala alué oká rió,
'lige alué oká rió yati o'weti jásele,
'lige we'ká ralámuli alué oká rió
ajagá jágichi etesa, asíriga majale.
12 'Lige alué oká rió ku ajánigame,
ra'íchame akele 'pa rewagáchikana
neraga, regá anime ra'íchali:

—Jékiri simasi:

'Lige bilena nolichi mo'íbaturu
'párimi rewagachi. 'Lige suwábaga
napu nile alué oká rió saíla e'negá
jágeturu napu'lige alué oká rió 'pa
rewagachi simíbachi. 13 'Lige alé
Rusaleni anilichi we'ká riógachi
peba a'lige yati neraga nokáturu
gawí asíriga a'wágame, 'lige we'ká
galí gajunúturu, 'lige we'ká ralámuli
suwíturu, gichao mili ralámuli. Am-
iná jaré ralámuli alué napu tabilé
suwile, alueka asíriga majaga
ejtebíturu, 'lige o'wínaturu aniá:

—Asíriga wa'lú a'walí nígame ju
mué Onorúgame 'pa rewagachi
ajtígame.

14 'Ma oká gastigo kéturu aluete
'lige abiena bijí bilé gastigo
rokárekéturu.

* **11:4** Alué olibo rakala go'ame ju 'lige newalime ju aseite 'lige yowí. 'We najtékame nile alué olibo.

Jena ruwimela Juani ruwíligo bilé santo ánjeli buchá́ligo trompeta 'ma guwichí

15 'Lige uché bilé santo ánjeli
buchá́turu alué trompeta napu
'yáliru, 'lige asíriga a'wágame
ra'íchame ma'chí aniéturu 'pa
rewagáchika, regá anime:
Jípeko Onorúgame napu ramué
nuleme ju
'lige alué Kristo napu bo'né júlale
'pa rewagáchika
napurigá ralámuli gu'írimala,
alué okáraga nulá bochígimi jena
wijchimoba.
'Lige alué Onorúgame nulámala
nabí.
16 'Lige alué bilé liá aminá naó rió
e'wélala napu noligá mochige napu
ajtigé Onorúgame, alemi o'wemi
uchúpaturu chojkóbaka wijchí si ro-
jpóchaga, 17 'lige regá aniéturu:
Cheliérabá mué Onorúgame,
mué napu wa'lú a'walí nígame ju
me'tigá suwábaga tábiri.
Mueka asíriga 'yasi ajtígame júkuru,
'lige tabilé siné mukume júkuru
mué.
Cheliérabá mué Onorúgame,
mué júkuru jena wijchimoba nu-
lame 'we 'la ma'chí nérékuru.
Mueka wa'lú a'walí nígame ju.
18 Alué tabilé oyérame Onorúgame
'we ayoga mochige
nobi 'máchigo sébaleko raweli
napu gastigárimili nílige mué
alué ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame,
'lige aminami 'ma sébale raweli
napu tabilé gastigárimala mué alué
ralámuli
napu 'ma suwigá bi'tí napu
oyérame nile mué Onorúgame
napu'lige bijí ajagá mochiga,
'lige aminami tabilé gastigárimili
nílige mué
alué mué nila ra'íchali benírame
ralámuli
'lige suwábaga uché jaré napu 'la
mué oyérame ju,
alué napu ekí pioni ju 'lige alué
napu ekí e'wélala ju.
'Lige aminami seba raweli
napu'lige me'limeli nílige
mué
alué ralámuli napu ekí me'ligá
e'yéname ju,
'lige aminami napu ekí chibi olagá
e'yéname ju
uché jaré ralámuli.
19 'Lige alué wa'lú re'obá
Onorúgame nila 'ma i'puga ilíbaturu
yochi alé 'pa rewagachi ilígame,
'lige alé pachá re'obachi bo'géturu
alué gajoni 'we najtékame napu
gatélime ju alué rejté i'chibérigime
napu osálige Moisesi alué nu-
lalí rejcholi. 'Lige 'la abé ená
aniániéturu 'we ne'wíturu 'lige
aminami napurigá trompeta
ka aníchaneturu, 'lige aminami
re'óchaneturu jena wijchimoba 'lige
aminami a'wágame nokáturu gawí,
'lige wa'lú u'kúturu rejsisi.

12

Jena ruwimela Juani etéligo bilé mukí wa'lú bochágame

1 Bilé mukí etiáturu ne 'pa rewa-
gachi rayénali o'páchaga ilígame
'lige aminami rayénali si'púchaga,
'lige alé amoba mechá ajtígichi
iligéturu, 'lige alé amoba mo'ólachi
makué oká so'pilí mochígeturu
napurigá gorona neraga, alué
mukí pe bilé tétali ruwime kéréle
churigá nimio a'kinana rawé.
2 'Lige alué mukí wa'lú rojpégame
kéturu 'ma ranélimili ke 'lige
asíriga e'wele naláturu o'koka,
'máchigo ochérachi níligame u'tátiri
towí. 3 'Lige bilé ajágame etéturu
ne alé 'pa rewagachi napuyeri
ochá, asíriga wa'lú 'we sejtákame,
'lige gichao mo'égame kéturu alué
ajágame, 'lige makué a'wégame
kéturu, 'lige gorona mo'kókame
kéturu a'pili mo'ólachi. 4 'Lige
wajsílate asíriga we'ká so'pilí ru-
jsúnaturu 'pa rewagachi mochígame

amulí nasípasi neraga napu ekí
mochige alé 'pa rewagachi, 'lige
jékana wijchí rujsúnaturu alué
so'pilí, 'lige alé a'bemi nawáturu
alué wa'lú ajágame napuyeri
ochá 'we chátiri alé alué mukí
ajtígichi, pe abiéniko go'mea alué
u'tátiri pe kulí ochérasa. 5 'Lige
ochératuru u'tátiri towí alué mukí
ranala napu wa'lula nímili nile
napu'lige wa'lú ochérasa, suwábaga
ralámuli nuleme jena wijchi-
moba ejperégame. 'Lige bilé selá
jiérote newárigime o'ká asimeli ju
napu'lige wa'lula neraga asigá.
'Lige yati bujéruturu alué u'tátiri
alué mukí, bilé santo ánjeli simíturu
bujea 'lige 'ma o'tóturu Onorúgame
ajtígichi alé wa'lú síachi alé 'pa
rewagachi. 6 'Lige alué mukika,
alué u'tátiri eyela, 'ma 'másituru
mejkami tabilé ba'égichi, 'lige
aminami nibilé rojégichi napu
Onorúgame 'ma 'la listo a'rélige
'la suériga gatega napurigá alé
ajchagá nesériwa alué mukí bilé
mili oká siento aminá usánisa
makué rawé (naosa makué na oká
mechá).

7 'Lige wa'lú nakó o'winíturu alé
'pa rewagachi. Migeli anilime
santo ánjeli, 'lige we'ká santo
ánjeli Migeli gompaniérola alué
gichao mo'égame chátiri tábiri saega
nakóturu. 'Lige alué ajágame na-
puyeri ochá alué gichao mo'égame
gompaniérola santo ánjeli abiena
nakóturu alué Migeli gompaniérola
saega, 8 'lige 'ma neyúrituru
alué Migeli gompaniérola santo
ánjeli 'lige 'ma mabúturu alé 'pa
rewagáchika alué chátiri ajágame
napuyeri ochá gichao mo'égame
'lige alué gompaniérola. 9 'Lige
alué chátiri ajágame napuyeri
ochá 'pa rewigáchika pátuturu alué
napu pe sinowí nílige 'we 'ya,
Riablo anilime ju 'lige Satanasi
anilime ju, napu pe 'yégime ju
suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba ejperégame, 'ma pátuturu
'pa rewagáchika, 'ma gompaniérola
'yúriga.

10 'Lige ra'íchame akéturu ne alé
'pa rewagáchika asíriga a'wágame,
regá anime:

—'Ma nawapa jena rewagachi
alué napu bujémala alué chátiri
'nátili suwábaga ralámuli alé wi-
jchimoba ejperégame, 'ma seba
Onorúgame a'walila, jípesíka 'la
a'wágame nulámalabá Onorúgame,
'lige abiena nulámala alué napu
pale Onorúgame alé wijchimoba,
napugiti 'ma alégana pátigime alué
napu pe 'yégime ju alué Onorúgame
oyérame ralámuli napurigá ra-
mué, alué napu 'yégime ke alué
Onorúgame oyérame senibí rawé
'lige rukomi. 11 Onorúgame oyérame
'ma neyúrile, napugiti Esukristo
'ma mukúligame alué ralámuli
gu'íriga napurigá tabilé wa'lú
resítiri alawégame nímala, tabilé
majale suwiyame Onorúgame
oyéraga. 12 'We ra'sálási 'emi jena
rewagachi ejperégame. 'We resí
ikimela suwábaga 'emi napu ejperé
alé wijchimoba napugiti alué
Riablo 'ma re'kíligame alemi 'emi
ejperélachi 'we ayoga, napugiti
machiame 'ma pe 'wemi 'ma tabilé
umubamio 'emi 'yegia.

13 Napu'lige 'ma pásiga alué
chátiri ajágame 'pa rewagáchika 'we
ayole 'lige me'lísale alué mukí, alué
napu ranele alué u'tá towí. 14 'Liko
alué mukí a'wé a'nalá 'yáruturu
napurigá i'nímala mejkami tabilé
ba'wégachi nibilé rojégichi na-
purigá tabilé cha'piboa alué chátiri
ajágamete napuyeri ochá, alé
mejkami napu Onorúgame 'ma
'la listo a'rélige 'la suériga gatega
napurigá alé asimela alué mukí
naosa makué na oká mechá.
15 'Lige alué chátiri ajágame na-
puyeri ochá wa'lú ba'wí go'míturu
chu'álachika alé guwánami alué
mukí 'machi napurigá u'lísimala.
16 'Lige iligá alué we'eka wa'lú

re'nale 'lige bajile alué ba'wí. Alué
we'eka pe alué mukí gu'íriga 'sile
ala'siá napurigá tabilé u'lísimala
alué mukí. 17 Alésíko alué chátiri
ajágame napuyeri ochá 'we ayóturu
alué mukí 'yuga pecha sébaliga, 'lige
simíturu alué mukí 'kúchila 'yuga
nejkomia, alué mukí 'kúchila napu
'la oyérame ju pe Onorúgamecho,
alué napu 'we 'la oyérame ju napu
Esukristo ruwile. 18 'Lige alésíko
alué wa'lú chátiri ajágame napuyeri
ochá alé wa'lú ba'wí manígichi
suweke chujkíbaturu.

13

Jena ruwimela Juani etéligo oká ajágame oparúgime

1 'Lige uché bilé ajágame etiáturu
ne asíriga enátiri alé wa'lú ba'wí
manígichika ma'chíname. 'Lige
gichao mo'égame kéturu alué
ajágame 'lige makué a'wégame,
'lige a'pili a'wálachi bilé gorona*
chijtúligame ajchágame kéturu alué
ajágame, 'lige osirúgime kéturu
alé a'pílipi mo'ólachi, 'we chátiri
ra'íchali ruwime, pe Onorúgame
gawéliga. 2 Alué ajágame napu
ne eté napuyeri bilé re'séwili
kéturu, 'lige ronólaká napuy-
eri ojí ronola alieri ronégame
kéturu, 'lige chu'álaka napuyeri
mawiyá alieri chu'égame kéturu.
'Lige alué wa'lú chátiri ajágame
napuyeri ochá wa'lula nulame
newáturu alué ajágame napuyeri
re'séwili. 3 'Lige alué bilé mo'ó alué
ajágame mo'ola 'we jechárigame
kéturu 'ma ra'págame 'lige ku
sa'wíturu alué ajágame mo'ola, 'lige
suwábaga ralámuli jena wijchi-
moba ejperégame aniéturu:

—'La chiena 'la ku 'la sa'wigá ikí
alué ajágame —aniéturu.

'Lige alué ralámuli 'we 'la
oyératuru alué ajágame napurigá
Onorúgame neraga, 4 'lige tánituru
iwérali alué wa'lú chátiri ajágame
napuyeri ochá napu wa'lula
nulame newálige alué uché
bilela ajágame napuyeri re'séwili
(«leopardo» anilime yolí ra'íchaga).
Abiénachigó tánituru iwérali
alué ajágame napuyeri re'séwili.
'Lige regá aniániéturu suwábaga
alué ralámuli jena wijchimoba
ejperégame:

—Tabilé 'wesi i'té aminá uché
bilé aliena a'wágame napuyena
a'wágame ju ye ajágame. Tabilé
'wesi i'té napurigá neyúrimala ye
ajágame 'yuga nejkoga.

5 'Lige Onorúgame lisensia
'yáturu alué ajágame napuyeri
re'séwili napurigá ra'ichámala
ra'íchali 'we chátiri, pe Onorúgame
gawéliga, 'we rióliga. 'Lige abi-
ena lisensia 'yáturu napurigá
nulámala jena wijchimoba naosa
makué na oká mechá. 6 'Lige
o'wínaturu ra'icha alué ajágame
napuyeri re'séwili 'we chátiri
ra'íchali, Onorúgame gawéliga,
'lige suwábaga napu mochí 'pa
rewagachi gawéliga. 7 'Lige
Onorúgame abiena lisensia 'yáturu
napurigá nejkómala Onorúgame
gompaniérola saega 'lige na-
purigá umérimala Onorúgame
gompaniérola. Abiena Onorúgame
ajcháturu wa'lula napurigá
nulémala suwábaga chojkégame
ralámuli napu ekí ejperé jena
wijchimoba, alué napu se'winati
ra'íchali ra'íchame ju a'pílipi cho-
jkégame. 8 'Lige suwábaga ralámuli
napu ekí tabilé uchuchárigame
ju rewalá alué Bo'á Ranala nila
apélichi, alué ralámuli 'we 'la
oyérituru alué ajágame napuyeri
re'séwili. Alué ralámuli Onorúgame
oyérame alé apélichi uchule rewalá
'we 'ya ta'chó i'tégichi ye gawí. Alué
Bo'á Ranala napu me'líliru, alué
'sile uchucha alué ralámuli rewalá.
9 'La akeme níriká, 'we 'la

* **13:1** Alué gorona pe ruyame nile wa'lula nulame neraga níligo alué ajágame.

gepuwa ye ra'íchali. 10 Onorúgame
elasa napurigá cha'piruga asimela
bilé rió, alarigá nímala, 'lígechigó
Onorúgame elasa napurigá
siparínate ejchega me'liboa bilé rió,
alarigá nímala. Onorúgame oyérame
ralámuli 'we 'la anachámili ju rekó
alakié tabilé guwana wijchigá
Onorúgame oyeria.

11 'Lige uchéchigo bilé chátiri
ajágame etiáturu ne, alueka
we'éreleka ma'chínaturu. Alueka
oká u'kuchí a'wégame kéturu
napuyeri bo'á ranala, 'lige 'we
chátiri ra'íchame kéturu 12 'lige
alueka nulalime kéturu alué uché
bilela chátiri ajágamete, alué uché
bilela ajágame napuyeri re'séwili,
napu'lige napuíka uchuka. 'Lige
alué a'wégame ajágame, asíriga
e'wériga anéturu ralámuli jena
wijchimoba ejperégame na-
purigá iwérali tánimala alué
ajágame napuyeri re'séwili, alué
napu sa'wigá ikigé mo'ola 'we
ejelígame. 13 Abiena 'we 'la
benégame kéturu i'kirú 'sika, 'la
umébame kéturu na'í wijchiria 'pa
rewagáchikana suwábaga ralámuli
etériga. 14 Alarigá, asíriga 'la
umébame kéturu ralámuli 'yegia
jena wijchimoba ejperégame, pe
na'í 'paka 'pa rewagáchikana.
'Lige pe alarigá 'yégali ruigá 'we
'la semáriga nuléturu ralámuli
napurigá newámala bilé re'séwili
a'chigóyéri napuyeri alué re'séwili
ajágame ku sa'wígame. 15 'Lige
alué a'wégame ajágame a'walí
'yáruturu napurigá ajánamala
alué re'séwili tabilé ajágame pe
newárigime. 'Liko ajánale 'lige
ra'íchale alué pe newárigime
re'séwili. 'Lige alué chátiri ajágame
we'éraleka ma'chínagame nulele
napurigá ralámuli tánimala iwérali
alué ajágame pe newárigime.
'Lige nulele me'líniliga suwábaga
ralámuli napu tabilé iwérali tánime
nile alué re'séwili newárigime.
16 Aminami alué ajágame we'éraleka
ma'chínagame nuláturu napurigá
suwábaga ralámuli bawériwa waj-
toná sekálachi o gowálachi kómá ye
número usani siento na bakiá liá na
usani (666), suwábaga ralámuli rekó
'we nígame ke, rekó tabilé nígame
ke, rekó batroni ke, rekó pioni ke,
suwábaga re'wániga. 17 Aminami
bilé rió tabilé ujchágame nisa
alué número napu ju usani siento
na bakiá liá na usani (666),†
tabilé nílamala lisensia napurigá
ralinémala o napurigá ralimela.
18 'We 'la 'nátaga gepútékuru ye
ra'íchali. 'We 'la benégame níriká
tétiga, tétiwarú alué osilí bilé rió
rewalá, ye número buinírubá usani
siento na bakiá liá na usani (666)
napurigá 'la námaka mochiwa.

14

Jena ruwimela Juani ruwíligo ralámuli Onorúgame oyérame wikaráligo

1 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu
ne alué u'tá Bo'á Ranala, alé rabó
chujkugéturu Sioni anilichi rabó,
'lige bilé siento na naosa makué
na naó mili (144,000) ralámuli
mochígeturu alé napu alué u'tá
Bo'á Ranala chujkugé, suwábaga
alué ralámuli gowálachi osirúgime
kéturu alué Bo'á Ranala rewalá
'lige alué Bo'á Ranala O'nola
rewalá osirúgime kéturu gowálachi,
2 'lige akéturu ne bilé tábiri 'pa
rewigáchikana napuyeri ba'wí
iwégame 'mame 'lige abiena napuy-
eri a'wágame ra'name, 'lige we'ká
arpa rabisíkime rabisime akéturu
ne. 3 'Lige wikaráchaneturu alué
we'ká ralámuli arpa rabisime, wiká
nuebo, alé o'wemi jaga alé wa'lú
sía ilígichi napu Onorúgame ajtime
ju, alé napu alué naó ajágame
uchuke, alé napu mochige alué bilé
liá na naó e'wélala. 'Lige pe alué

† **13:17** Ye númeroka 666 pe alué a'wégame ajágame bawelá kéré.

bilé siento aminá oká liá aminá
naó mili ralámuli Onorúgamete
buinárigame alé chátiri bowechi
e'yénachi, pe aluecho 'la beníturu
alué wiká. Aminá uché jareka
tabilé beníturu. 4 Suwábaga alué
ralámuli napu 'la benile alué
wiká, alueka tabilé umugí 'yuga
okome nile napu tabilé a'boi 'yula
nile. Alué we'ká ralámulika nile
napu e'yéname nile alué u'tá Bo'á
Ranala eyénachi. Alué we'ká rioka
kéturu napu Onorúgame buyánale
alé chátiri bowechi e'yénachi.
Alué ralámulika nile napu bajchá
buináliru napu'lige Onorúgame pe
kulí siné buyánachi jaré ralámuli alé
chátiri bowechi. 5 Alué ralámulika
tabilé siné 'yégame nile, 'lige
aminami tabilé siné cha nokagá
e'yéname nile.

Jena ruwimela Juani ruwíligo bakiá santo ánjeli beníraligo suwábaga ralámuli

6 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu
ne re'pá 'máachi, Onorúgame nila
ra'íchali o'kame, alué napu 'we
'la ma'chígime ruwime ju 'we
'la ko Onorúgame oyérilia senibí.
Alué santo ánjelika o'ká 'máaturu
alué ra'íchali suwábaga ralámuli
benírimia alué ra'íchali jena wijchi-
moba ejperégame napu suwábaga
chojkégame ralámuli napu ekí
mochí jena wijchimoba, alué napu
i'wani ra'íchali nígame ju a'pílipi
chojkégame, 7 'lige regá anisia
'máaturu alué santo ánjeli:

—'La bijchiá 'la oyérawa
Onorúgame, 'la niraga napugiti
'ma sébampá raweli napurigá
Onorúgame gustisia olámala
ralámuli, regá aniboa: «Bi'neli
neyúriga wa'lú a'walí nígame ju
Onorúgame.» 'Lige 'we 'la tániwa
iwérali Onorúgame, alué napu 'sile
newá rewagá, rayénali, mechá,
so'pilí 'lige napu 'sile newá ye gawí
'lige wa'lú ba'wí, 'lige alué ba'wí
napu ma'china bajíchimi.

8 'Lige uché bilé santo ánjeli
ma'chínaturu alé 'pami, 'lige alueka
aniéturu:

—'Ma tabilé 'wesi ralámuli i'tépá
alé Babilonia rewégichi napu
wa'lúlachi nile. Ralámuli alé
we'ká riógichi Babilonia anilichi
ejperégame asíriga cha nokagá
ejperégame kéturu, we'ká umugí
'yuga okome kéturu, 'lige aminami
riocho ka napuíka okome kéturu,
'lige suwábaga ralámuli we'kaná
chojkégame jemi wijchimoba
ejperégame a'chigóriga nokáturu,
alé Babilonia o'wísale alué chátiri
'nátili.

9 'Lige uché bilé santo ánjeli
ma'chínaturu alé 'pami, 'lige alueka
aniéturu:

—Ralámuli napu ekí tani
iwérali alué ajágame ba'wichika
ma'chínigame napuyeri re'séwili,
'lige aminami alué re'séwili pe
newárigime 'we tánisa iwérali,
'lige aminami elasa napurigá
bawériwa sekálachi o gowálachi
kómá, 10 aluéchigó 'ma oyérame
kérélamala alué chátiri 'nátili, 'lige
Onorúgame 'we ayómala alué
ralámuli 'yuga, 'lige tabilé siné
a'rémala gastigaria, 'lige aminami
na'ite 'we rajtágamete gastigárimala
'we cha júkame na'ite. Alarigá
gastigárimala Onorúgame alué
ralámuli alué we'ká santo ánjeli
etériga 'lige alué Bo'á Ranala
etériga,* 11 'lige molí 'we cha júkame
tabilé siné a'rémala moloa, rawemi
'lige rukomi. Tajsiné a'rémala
ralámuli gastigaria, alué ralámuli
napu 'we tánime ju iwérali alué
chátiri ajágame napuyeri re'séwili,
'lige alué re'séwili pe newárigime,
'lige aminami alué ralámuli napu
ekí ujchágame ju alué número usani
siento na bakiá liá na usani (666)

* **14:10** Alué Bo'á Ranala alé nasipa ajtígame síachi chujkúgame pe Esukristo neraga kéré.

napu alué re'séwili bawelá kéré
—regá aniéturu alué santo ánjeli.
12 'We 'la ma'chí nérélimala tabilé
guwana rujsumio alué ralámuli
'la Onorúgame oyeria rekó chibi
oliáe pe tabilé oyérame kóriká
alué ajágame napuyeri re'séwili
'lige aminami tabilé tánime kóriká
iwérali alué re'séwili pe newárigime,
napu 'la sébali olame ju napu
nulá Onorúgame 'lige napu tabilé
siné a'reme ju oyeria Esusi. Alué
ralámulika napu Onorúgame nu-
lalila oyérame ju 'lige abiena 'we
'la oyérame ju Esusi, alueka wa'lú
anachámili júkuru.
13 'Lige bilé ra'íchali akéturu
ne alé 'pami ma'chí anime, regá
anime:
—Osibóaká ra'íchali regá anime:
'We 'la semati raweli narémala
alué ralámuli napu me'liboli ju
Onorúgame oyérame kóriká. Bijchiá
ju, 'ma 'la resíbamala, 'lige 'ma tabilé
resí nílamala napugiti Onorúgame
'we 'la machigá ajtigame tabilé
se'winá nokame níligo alué
ralámuli.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame o'tomeli ko bo'né gompaniérola gastigárimio alué cha nokame ralámuli

14 'Lige e'nénaturu ne alé 'pami
rewagáchimi napu ma'chí anié
alué ra'íchame 'lige etéturu ne bilé
nolí rojsákame 'lige alé amoba
nolichi ajtigéturu napuyeri bilé
rió, alué napu ju Onorúgamete
julárigame alué kárikéturu, 'lige bilé
gorona mo'kókame kéturu 'órote
newárigime, 'lige bilé 'osa ri'ligó
sijkirela o'kame kéturu 'we olame.
15 'Lige uché bilé santo ánjeli
etiáturu ne alé wa'lú re'obachi
ma'chíname, alué wa'lú re'obá
napu ju Onorúgame re'obala alé
'pa rewagachi ilígame 'lige regá
aniéturu e'wele ra'íchaga alé nolichi
amoba ajtígame:
—Yati sijkiboa alué ri'ligó, 'ma
sébakuru 'wílime.
16 'Lige alué napu ajtigé alé no-
lichi amoba yati sijkáturu suwábaga
alué ri'ligó, 'lige 'ma sijkiruga
ilíbaturu.
17 'Lige uché bilé santo ánjeli
ma'chínaturu alé 'pa rewagachi
alé wa'lú re'obachi napu ju
Onorúgame re'obala alé 'pa rewa-
gachi ilígame. Alueka 'osa o'kame
kéturu 'we olame. 18 'Lige bilé
santo ánjeli napu alué mesa napu
o'kuí e'kósilime repuka ilígame
ma'chínaturu alé re'obachi pachaka
'lige anéturu e'wele ra'íchaga alué
'osa o'kame santo ánjeli:
—Yati rejpunawa alué 'uba 'ma
wáligame jena wijchimoba.
19 'Lige alué santo ánjeli 'osa
o'kame yati rejpúnaturu alué i'wilí
('uba), 'lige mochíbaturu suwábaga
alué i'wilí bilena rejkolichi ba'wila
ma'chí pamia. Yeka ruwime kéré
Onorúgame ralámuli gastigárimio.
20 'Lige alué rejkolí mejká iligéturu
tabilé riógichi, 'lige alé rejkolichi
we'lisi re'kéreturu, napurigá
oliame nile alué 'uba ba'wila
ma'chí pa, 'lige pe elá ma'chínaturu
alé rejkolíchika, tase alué 'uba
ba'wila, 'lige wa'lú kéturu alué elá,
rojkógame napu echilú bilé gawé
chu'lá re'pá (bilé metro neraga
rojkógame) 'lige we'límana bilé mili
na usani siento estaria (oká siento
na gi makuesa na usani kilómetro
kéré).

15

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame júlaligo gichao santo ánjeli napurigá ralámuli gastigárimala

1 'Lige etiáturu ne alé 'pa rewa-
gachi gichao santo ánjeli gichao
gastigo o'kame, 'we enátiri gastigo.
'Ma pe aluecho nile alué gastigo
napu ralámuli narémili nile, 'ma
tabilé aminabi gastigárima olale
Onorúgame alué ralámuli.
2 'Lige etiáturu néchigó wa'lú
ba'wí napuyeri bigrio na'í
na'lógame kéturu, 'lige alé suweke

jágeturu alué ralámuli napu tabilé
elile alué chátiri ajágame napuyeri
re'séwili napurigá ujchewa alué
bawé alé sekálachi o gowálachi
kómá, alué napu tabilé tánale
iwérali alué ajágame napuyeri
re'séwili, alué napu 'la bijchiá 'la
Onorúgame oyérame nile. Alué
ralámuli arpa o'ká jágeturu napu
Onorúgame 'yálige. 3 'Lige alué
ralámuli bilé wiká wikaráturu alué
napu Moisesi wikarame nílige,
napu Onorúgame 'yuga nóchame
nile. Abiena alué wiká wikarame
nílige alué Bo'á Ranala. Regá
wikaráturu:

Mué Onorúgame, bi'neli neyúriga
Wa'lula ju,
'we ra'sálagá mochiru
napugiti mueka 'ma 'yáligame
wa'lú gastigo
alué 'we cha nokagá ejperégame
ralámuli
'lige 'we 'la repume kame mué
suwábaga ramué.
Mueka 'we 'la machí chieri ralámuli
'la gastigáritiká
'lige chieri tabilé gastigáritiká.
Mueka Wa'lula ju bochígimi jena
wijchimoba nulame.
Mueka nuleme ju alué ralámuli 'la
a'lala
'lige aminami alué tabilé a'lala.
4 ¿Chieri ralámuli tabilé nirámalawé
mué Onorúgame,
'lige chieri tabilé 'la semáriga
ra'ichámalawé mué olagá?
Aka péchigo muecho kago bi'neli
neyúriga
'la bijchiá Onorúgame.
Suwábaga chojkégame ralámuli
napu ekí ejperé jena wijchimoba,
sebámala napu mué ajtí iwérali
tánimia mué,
napugiti mueka 'la sébali oláligime
napurigá 'símili nílige.

5 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu
ne i'púriga ilíbago alué chiní
alé re'obachi pachá chujkúgame,
napu bo'í alué gajoni alué rejté
mochígame napu osale Moisesi
alué makué nulalí rejcholi. 6 'Lige
alé pachá re'obáchika buiníturu
alué gichao santo ánjeli napu
o'kame ke alué gichao gastigo. 'We
o'tosákame o'páchigime kéturu alué
santo ánjeli, 'lige asíriga bi'wígame
'lige rapame, 'lige 'órote newárigime
wasíbalaga e'yénigituru sulachipo
bo'ígime wasíbala. 7 'Lige bilé
alué ajágame alé a'bé alué wa'lú
sía ilígichi chujkule 'yáturu alué
a'pílipi santo ánjeli bilé bejtoli
'órote newárigime bochí manígime
alué i'wilí* ba'wila rekútume, alué
'uba ba'wila pee rekútume napu
ruwime kéréle pe alué gastigo
níligo napu ralámuli narémili nile.
Onorúgame alarigá elale, alué
Onorúgame napu nabí asimeli ju.
8 'Lige alé re'obachi 'ma bochí
ilíbaturu molí. Alué molika ruyame
nile alé asáligo alué Onorúgame
wa'lú a'walí niga, 'lige tabilé 'wesi
gayénaturu alé re'obachi pachami
mo'yá napusí alué gichao santo
ánjeli 'ma 'la sébali olasa alué gichao
gastigo 'we resítiri.

16

Jena ruwimela Juani ruwíligo gichao santo ánjeli nulérime ko napurigá gastigárimala ralámuli cha nokame

1 'Lige ra'íchame akéturu ne
alé re'obáchika pachaka, regá
nulérituru alué santo ánjeli:

—Yati simawa 'emi gichao
santo ánjeli 'lige go'liawa alué
'uba ba'wila alé wijchimoba, alué
'uba ba'wila alé gichao bejtólichi
manígime.

2 'Lige bilé santo ánjeli go'líturu
alué i'wilí ba'wila rekútume
alé bejtólichi manígime 'pákana
rewagáchikana, 'lige suwábaga
alué ralámuli napu ujchágame
ke ye número usani siento na
bakiá liá na usani (666) 'ma

* **15:7** E'nesi glosario «vino».

wejchénaturu sa'pachí amoba, alué
ralámuli napu oyérame ke re'séwili
newárigime. 'Lige bijí usani santo
ánjeli rokárikéturu napurigá 'pákana
go'linámala alué i'wilí ba'wila
rekútume.
3 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu alué i'wilí ba'wila alé
bejtólichi manígime, alueka alé
wa'lú ba'wí ilígichi go'líturu, 'lige
alué ba'wika 'ma elá gayénaturu,
chókame elá napuyeri mukúgame
elalá 'we enátiri 'lige re'wániga
ajágame alé wa'lú ba'wí ilígichi
ejperégame 'ma suwíturu. 'Lige
bijí maligi santo ánjeli rokárikéturu
napurigá 'pákana go'liámala alué
i'wilí ba'wila rekútume.
4 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu alué i'wilí ba'wila
rekútume alé bejtólichi manígime,
alueka bochígimi e'wele bakóchimi
go'líwituru 'lige bajíchimi. 'Lige alué
ba'wí bochígimi bajichi manígime
'lige bakochi ename 'ma elá
gayénaturu. 5 'Lige akéturu ne bilé
santo ánjeli ra'íchachi, alué santo
ánjeli ba'wí repume, regá anéturu
Onorúgame:

—Muérigo Onorúgame, mué
napu bi'neli bi'lepi Onorúgame ju,
mué napu 'yasi Onorúgame nile
'lige napu jipe Onorúgame ju, 'we
'la sébali olá mué gastigaria alué
cha nokame ralámuli. 6 Alué cha
nokame ralámuli 'ma me'ale mué
oyérame ralámuli 'ya ejperégame,
'lige mué nila ra'íchali benírame
ralámuli mueka, alekeri 'ma elá
newákuru ba'wí napurigá alué elá
bajímala, 'we 'la ju alarigá olá mué
alué ralámuli.
7 'Lige akéturu ne ra'íchame
alé re'obachi pachaka anime,
alé mésachika ma'chíname napu
e'kósilime ke alué o'kuí, regá
aniéturu:

—Mué Onorúgame Wa'lula Nu-
lame, mueka 'la sébali olá gasti-
garia alué cha nokame ralámuli.
8 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu i'wilí ba'wila rekútume,
alueka alé rayénalichi amoba
go'líturu alué i'wilí ba'wila
rekútume, 'lige alué rayénali asíriga
rajtágame rayénaturu amulí ta'mé
anachárume. 9 'Lige ralámuli 'we
rajtáliga, 'we ayoga, asíriga cha
aniá mochígituru Onorúgame olagá.
Abirigáchigo tabilé a'rétigo cha
noká ralámuli jena wijchimoba
mochígame 'we cha nokame.
Alésíko bijí bakiá santo ánjeli
rokárikéturu napurigá go'liámala
i'wilí ba'wila rekútume.
10 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu alué i'wilí ba'wila
rekútume alé wa'lú síachi napu
chujkume ke alué chátiri ajágame
napuyeri re'séwili. Alué ajágame
ka pe alé asagá nuleme nile alué
ralámuli bo'né gompaniérola. 'Lige
'ma chóniga ilíbaturu bochígimi
napu nulame ke alué chátiri
ajágame. 'Lige suwábaga ralámuli
alué chátiri ajágame oyérame 'ma
asíriga resí níliturу noli 'ma inalá
i'kiga jágeturu o'koka. 11 'Liko alué
ralámuli asíriga chátiri ra'íchaturu
Onorúgame olagá, 'we ená níliga
o'koka wejchagónite nayuka,
abirigáchigo tabilé a'rétigo alué
ralámuli cha noká. Alésíko bijí
oká santo ánjeli rokárikéturu na-
purigá go'liámala alué i'wilí ba'wila
rekútume.
12 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu alué i'wilí ba'wila
rekútume alé wa'lú bakochi Eu-
prate anilichi, 'lige 'ma wakíbaturu
ba'wí alé bakochi ename, na-
purigá alé bakóchika simáromala
alué e'wélala e'sélikame rey napu
ejperégame nile napu rayénali
ma'chíname ju.
13 'Lige etiáturu ne bakiá
alawá buyame. Bilé alué
alawá ma'chínaturu alué chátiri
ajágame chu'álachika napuyeri
wa'lú ochá, 'lige uché bilé
alué alawá ma'chínaturu alué

chátiri ajágame napuyeri re'séwili
chu'álachika. 'Lige uché bilé
alué alawá ma'chínaturu alué
napuyeri bo'á a'wégame ajágame
chu'álachika, alué ajágame na-
puyeri bo'á a'wégame napu regá
anime nile: «Neka ruwime ju
napu Onorúgame ané ne'chí.›› 'Lige napuyeri remó kéturu alué
bakiá alawá. 14 Alué alawaka
pe alué u'kuchípala Remónisi
alawala nile 'we semá nokame
kéturu pe ralámuli 'yégime, 'lige
simíbaturu napubumia suwábaga
alué e'sélikame rey bochígimi jena
wijchimoba ejperégame napurigá
nakómala. A'lige rawé Onorúgame
gastigárimala alué ralámuli 'we
cha nokame, alué napu ju bi'neli
neyúriga Wa'lula. 15 «Yati nawámala
ne tabilé buwechi 'emi ne'chí»,
aní alué Esukristo. «'We 'la
semati raweli narémala alué
napu 'we 'la 'nata ajtí. Alué
napu 'la mochiga ajtí o'pacha
napurigá tabilé 'yeri ma'chínamala
pachaka galíraleka, alueka tabilé
chijúniga ma'chínamala», alarigá
aní Esukristo. 16 'Liko alué alawá
'ma napubúturu alué e'wélala
e'sélikame rey bilena Armajeroni
rewégichi ebreo ra'íchaga. Alésíko
bijí bilé santo ánjeli rokárikéturu
napurigá go'liámala alué i'wilí
ba'wila rekútume.

17 'Lige uché bilé santo ánjeli
go'líturu alué i'wilí ba'wila
rekútume alé 'pami ekáralimi, 'lige
bilé ra'íchali ma'chínaturu alé 'pa
rewagachi ilígame re'obáchika
pachaka alué wa'lú sía ilígichika,
alué sía napu ajtime ju Onorúgame,
regá anime kéturu alué ra'íchali:

—'Ma 'la sébali júpá, pe ekipi
gastigo náomala ne.

18 'Lige ne'wíturu, 'lige a'wágame
re'óturu alé 'pa rewagachi, 'lige
asíriga enáriga nokáturu gawí.
Tabilé siné aliena a'wágame
nokigéturu ye gawí, pe a'lígecho.
19 Alé we'ká riógichi Babilonia
rewégichi bakiná neraga gajúturu
alué gawí nokagá, 'lige aminami
uché jarénami we'ká riógichi 'ma
gajunúturuchigó suwábaga galí.
'Lige Onorúgame senibí 'la nélegá
eyénale gastigárimia alué Babilonia
ejperégame ralámuli, 'lige 'ma
gastigárituru asíriga a'wágame.
20 'Lige suwábaga gawí alé nasipa
ba'wichí 'ma ba'wichí jágame
go'nágana bokuíturu alué gawí
nokachi, 'lige suwábaga rabó 'ma
gajunúturu, 'lige e'wele gawítiri
re'pá jágame 'ma gajunúturu.
21 'Lige asíriga e'wele rejsisi
u'kúturu, oká liá kilo neraga
bejtégame a'pílipi rejsisi, 'lige
we'ká ralámuli 'ma suwíturu
alué rejsísite me'chósiga. 'Lige
ralámuli 'we chátiri ra'íchali
ra'íchaturu Onorúgame olagá, na-
pugiti Onorúgame e'wele rejsisi
u'kíriligame.

17

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu etéligo napu'lige santo ánjeli bayérale 'mi mejká jami wakígachi

1 Alué napu gichao santo ánjeli
nílige alué bejtoli o'kame, 'lige bilé
nawáturu napu ne iligé, 'lige ne'chí
bayérituru regá anigá:

—Nabá napu ajtí alué mukí
we'ká rió 'yuga gojchime napu ajtí
alé we'kaná bajichi amoba,* 2 napu
'yuga okole alué e'wélala e'sélikame
rey jena wijchimoba mochígame,
'lige abiena ralámuli jena wi-
jchimoba mochígame a'chigóriga
nokale alué e'wélala e'sélikame
rey etega alué mukí e'néname,
'ma korúlechigó ralámuli uché jaré
umugí 'yuga okókime. Nabá alé,
'lige etérimala ne chiena a'wágame
gastigárimio ne alué mukí.

* **17:1** Siné kachi «mukí» aniáká pe Babilonia olagá aníligo alué Juani, napu abé nile alé Euprate rewégichi bakó bo'ígichi. Babilonia anilíchika we'ká riógichi nile.

3 'Lige neka Onorúgame
Alawálate 'yáruturu napurigá
simela ne santo ánjeli 'yuga. 'Liko
santo ánjelika bayérituru ne'chí
jami wakígachi tabilé rojégichi
nibilé ba'égichi. 'Lige alemi
o'tosuga ne, etiáturu ne bilé
mukí bilé chátiri ajágame aségame.
Asíriga chátiri kéturu alué ajágame,
'we sejtákame. 'Lige osirúgime
kéturu bochígimi alué ajágame,
regá anime: «Onorúgame bi'neli
neyúriga Wa'lula ju, Onorúgame
ralámuli buyáname alé chátiri
bowechi e'yénigime», alarigá
anime osirúgime kéturu. Alué osi-
lika pe Onorúgame gawélime kéturu.
'Lige alué ajágame gichao mo'égame
kéturu 'lige makué a'wégame kéturu.
4 'Lige alué mukí 'we siyókame
si'púchigame kéturu 'lige 'we se-
jtákame o'páchame kéturu. 'Lige alué
mukí 'we semátiri we'lá ujchágame
kéturu, 'órote newárigime, 'lige
golókame kéturu u'kuchí rejté
ajkabóligame 'we najteme 'lige
'we semati, 'lige aminami alué
'we najteme 'lige 'we semati rejté
uchúkame kéturu alué si'pucha
bochígimi.† 'Lige o'kame kéturu
bilé bejtoli sekachí suwábaga
chátiri tábiri ajchágame kéturu alué
bejtoli napu ekí nóchiga oyame
nílige alué mukí. 5 'Lige osirúgime
kéturu alué mukí gowálachi, napu
ralámuli tabilé námale. Regá anime
osirúgime kéturu: «Babilonia pe
eyela ju alué uché jaré umugí
we'ká rió 'yuga okome, 'lige alué
eyela chojkile bajchá suwábaga
alué chátiri nocha.» 6 'Lige etiáturu
ne alué mukí rekulí ajtigó ralámuli
Onorúgame oyérame elalá bajiga,
alué ralámuli napu Onorúgame
nóchali nochámili nílige. Alué mukí
me'ale alué ralámuli napu tabilé
guwana rujsume nile Esusi oyériga.
Napu'lige alué mukí etesa, láturu
ne 'we majaga: «¿Chieri júché
alué mukí alué chátiri ajágame
aséganti?» 7 'Lige alué santo ánjelika
anéturu ne'chí:

—¿Tabilé machí mué tachiri
ruwime ka alué mukí 'lige alué
ajágame 'we enátiri alué gichao
mo'égame 'lige makué a'wégame?
Ne 'la ruwimela. 8 Alué ajágameka
napu mué etele 'yako ajágame
kéturu 'lige jípeko 'ma tabilé
ajágame júkuru, 'lige 'ma pe u'kabi
rawé rokáré 'lékiri rejkolíchiri
ma'chínimia napu 'we rojkógame
ju tabilé siné sebárume. Napu'lige
ma'chínasaká, Onorúgameka ku
'légana pámala 'ma mojánaga. 'Lige
alésíko 'ma tabilé siné ajánamala
alué ajágame napu eté mué. 'Lige
alué ralámuli napu bijí ejperélamala
jena wijchimoba napu tabilé
ujcháliru rewalá alé Onorúgame
nila apélichi, alué ralámulika lámala
alué ajágame etega: «¿Churigá 'la
moyénaleché 'lékiri alué ajágame?»
Alalámala alué ajágame etega
napu ajágame nile, 'lige napu 'ma
me'líliru, 'lige napu ku ajánamala. Ye
ralámuli tabilé machí Onorúgame
'la machí cholamia alué ajágame
wamí ku 'légana pámala mojánaga.

9 › 'We benégame nísaká 'nátaga,
pe regá ju: Alué gichao mo'oka
pe ruwime kérékuru alué gichao
rabó napu ajtí alué mukí. 'Lige
abiena ruwime kéré alué gichao
e'wélala e'sélikame. 10 'Lige alué
maligi e'wélala 'ma suwile, 'lige bilé
bijí wa'lula selígame rey ju, 'lige
napu'lige alué napu bijí ajtí wa'lula
selígame rey neraga mukusá,
uchéchigo bilé asibámala wa'lula
selígame rey neraga. 'Lige alueka
pe'wera asimela wa'lula neraga.
11 'Lige alué ajágame 'we enátiri
napu 'yako ajágame nílige napu
aségame ke alué mukí, alué ajágame
napu jipe 'ma tabilé bejté, alué ku
asibámala pe nujubami alué uché
bilela selígame rey mukusá, alué

† **17:4** Yolí ra'íchagaká «perla» anilime ju alué rejté.

ajágame 'we enátiri 'ma siné wa'lula
nílige abé 'ya, 'lige 'ma a'tabemi
mojánaga pápua Onorúgamete, 'lige
alésíko 'ma tabilé ajánamala.‡
12 › Alué makué a'waka pe
ruwime kéré alué makué e'sélikame
rey napu mochíbimili ju i'libeko,
makué rió napu tabilé 'cho
e'wélala ju, 'lige napu'lige 'ma
mochíbasa e'sélikame neraga pe
bi'lepi 'ora nulámala a'pílipi alué
makué e'sélikame. 13 'Lige a'pílipi
alué e'wélala e'sélikameka rey 'la
nerámala napurigá wa'lula nímala
alué ajágame 'we enátiri. 14 Alué
e'sélikame 'lige alué ajágame 'we
enátiri alué Bo'á Ranala 'yuga
nakómala, 'lige alué Bo'á Ranala
neyúrimala, alué Bo'á Ranala
kame bi'neli neyúriga Wa'lula jena
wijchimoba. 'Lige alué Bo'á Ranala
oyérame Onorúgamete bayérigame
ju 'lige wanápurigame 'lige 'we 'la
sébali olame ju napurigá nulá Bo'á
Ranala.
15 'Lige aminami regá anéturu
alué santo ánjeli ne'chí:
—Alué ba'wí napu amoba ajtí
alué mukí we'ká rió 'yuga go-
jchime, alué ba'wí pe ruwime kéré
we'ká ralámuli ichúrimi gawichí
ejperégame, jaré se'winátiri
ra'íchame. 16 'Lige alué ajágame
'lige alué makué a'wá napu
eté mué aleké enátiri ajágame
mo'ólachi jágame, 'we ayómala
alué inílame mukí 'yuga, alué
mukí we'ká rió 'yuga gojchime,
'ma bujémala o'páchala, 'lige
'ma ojtónaga uchúmala o'maka
go'yá alué mukí sa'pala, 'lige
'ma e'kósimala alué mukí sa'pala
rasírigame. 17 Bo'né Onorúgame
rekile 'nátili napurigá alué makué
e'wélala e'sélikame rey 'la nerámala
napurigá wa'lula nímala alué
ajágame 'we enátiri napurigá alué
makué e'wélala e'sélikame rey
nuleme nímala. Napu'lige 'ma
wa'lula asibasa alué ajágame 'we
enátiri, Onorúgame tabilé che
olámala yati ka, napusí sébali olasa
napu anílige Onorúgame, a'lige kulí
gastigárimala alué makué e'wélala
e'sélikame 'lige alué ajágame 'we
enátiri. 18 Alué mukí napu mué
etele, alueka pe ruwime kéré bilé
we'ká riógachi§ napu ju wa'lúlachi
we'kaná gawichí nuleme.

18

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'ma suwábaga gajúligo galí alé we'ká riógachi Babilonia anilichi

1 Pe a'lige yati uchéchigo
bilé santo ánjeli etiáturu ne 'pa
rewagáchikana re'kíname. Alué
santo ánjeli 'la nígame kéturu
lisensia napurigá nulámala. Asíriga
rapame kéturu, nobi túbaga ilíbaturu
'we 'la ma'chigá bochígimi jena
wijchimoba alué santo ánjeli
re'kínachi. 2 'Lige asíriga e'wele
ra'íchaturu, regá aniéturu:
—'Ma suwábaga gajule galí alé
we'ká riógichi Babilonia anilichi,
alé napu 'we machirume nile.
Jípeko pe alué remónisi u'kuchípala
ejperé, abiena pe alué e'karúgame
chátiri tábiri alawá, 'lige alué
chátiri ajágame napurigá wilú,
so'pichí, 'lige utugulu.* 3 Suwábaga
chojkégame ralámuli napu jena
wijchimoba ejperé 'ma oyérale
alué chátiri 'nátili alé Babilonia
o'wísigime 'nátili 'lige suwábaga alué
e'wélala e'sélikame rey okole umugí
'yuga tabilé a'boi ujubila, 'lige alué
ralámuli napu nígame ju e'wele
tienta, alueka 'we yati 'we nígame
gayénale pe alué ralinega napugiti
alué mukí najkíligame 'we najteme.

‡ **17:11** Pe gichao nile alué e'wélala e'sélikame, pe iligá bilé osá asíbale wa'lula selígame rey neraga.

§ **17:18** Jaré mayé Roma anilichi níligo, 'lige jaréchigo mayé Babilonia anilichi níligo.

* **18:2** Alué ralámuli israelita níriká 'we chátiri nile alué wilú, 'lige alué sopichí, 'lige alué utugulu.

4 'Lige uchéchigo siné akéturu
ne ra'íchanti alé 'pami rewagachi
napu pe Onorúgame kéréle alué
ra'íchame, regá aníchaneturu:

—Suwábaga 'emi napu ekí ne'chí
oyérame ju 'ma buyásiwa alé
we'ká riógichi napurigá tabilé
oyéramala 'emi alué chátiri 'nátili
alé Babilonia o'wísigime 'nátili 'lige
napurigá tabilé narémala 'emi alué
gastigo napu Onorúgame julámala.
5 Ralámuli alé we'ká riógichi
mochígame ka asíriga wa'lú resitiri
raweli nígame ju, 'lige Onorúgame
'we 'la machí, 'lige a'wágame
gastigárimala. 6 Ralámuli alé
we'ká riógichi mochígame asíriga
resí oláturu 'emi, 'emi abéchigo
resí olawa. 7 Alué ralámuli alé
Babilonia ejperégame 'we nígame
e'karúgame 'we gawélime nile uché
jaré ralámuli olagá alekeri 'we
wejpisópua, napugiti alué ralámuli
regá 'nata mochígime: «Ramueka
'we 'la nígame niru, 'lige suwábaga
ralámuli nuleme niru, 'lige tabilé
siné seweka mochiwa ramué, peka
napurigá bilé mukí gunámakame.»
8 Alekeri bilé rawé si'népiriga
alué alé Babilonia ejperégame
ralámuli wa'lú gastigo narémala,
'we suwimela ralámuli, 'we seweka
mochímala, 'lige gurúlamala go'ame
'lige e'kósiwili ju suwábaga galí,
napugiti Onorúgameka cha wa'lú
a'walí nígame kame, alué napu
nígame ju lisensia napurigá
gastigárimala alué ralámuli.

9 Napu'lige alué e'wélala
e'sélikame rey jena wijchimoba
mochígime napu gompaniérola ju
alué Babilonia anilichi mochígame,
napu oyérame ju alué Babilonia
anilichi mochígame, napu oyérame
ju alué chátiri 'nátili alé Babilonia
o'wísigime 'nátili, napu'lige etea
wa'lú molochi suwábaga alué galí
rajínaga 'ma nalámala 'lige 'we
sewémala. 10 Jena wijchimóbami
panápuri mochiga o'weti jábamala
majaga, alarigá gastigárichi
Onorúgame alué ralámuli Babilonia
mochígame 'lige regá animela
ralámuli:

—Resí ikígurubá ralámuli alé
Babilonia ejperégame, alé we'ká
riógachi napu ke wa'lúlachi. 'Lige
yati neraga asíriga wa'lú gastigo
sébakuru alué ralámuli gastigárilime.

11 'Lige alué ralámuli e'karúgame
ralineme bochígimi wijchimoba
mochígame 'ma nalámala tabilé
'wesi i'télimempá alué e'karúgame
tábiri ralame alé Babilonia
rewégichi ejperégame 'lige 'we
seweka mochímala alakichi, 12 alué
'oro ralineme, 'lige plata, 'lige alué
rejté 'we semátiri 'lige 'we najteme,
'lige u'kuchí rejté ajkabóligame
'we najteme napu perla anilime
ju yolí ra'íchaga 'lige chiní asíriga
jino «lino» anilime 'we najteme,
'lige alué chiní ojchilígime siyókame
'lige alué chiní sera anilime, 'lige
alué chiní 'we sejtákame, 'lige
igú 'we semá júkame, 'lige alué
elepante ramalate newárigime,
alué we'lí ramé, 'lige suwábaga
tábiri igute newárigime 'lige
brónsete newárigime, 'lige jiérote
newárigime, 'lige alué mármola anil-
ime rejtete newárigime. 'Ma pecha
i'télimala, alekeri 'ma nalámala alué
ralámuli. 'Lige suwábaga tábiri
go'ame 'lige semá júkame 'ma tabilé
i'télimalachigó 13 napurigá alué
kanela, 'lige alué e'karúgame tábiri
'we semá júkame go'ame ajchilime,
'lige o'kuí, 'lige ba'wí 'we semá
júkame, 'lige alué i'wilí ba'wila
rekútame, 'lige alué aseite gisáriga
go'yame, 'lige ri'ligó, 'lige ri'ligó
rusurúgame, 'lige bulito, 'lige bo'á,
'lige gawétiri, 'lige kareta gawete
banírilime, 'lige ralámuli ralinélime.
14 'Lige alué e'karúgame ralineme
ralámuli bochígimi wijchimóbami
mochígame animela:

—'Ma tabilé ni alué ralámuli
alué e'karúgame tábiri napu 'we

galeme ke a'boi, 'lige suwábaga
napu nígame ke.
15 Alué ralineme ralámuli
bochígimi wijchimoba mochígame
napu 'we nígame gayénale alué
e'karúgame ralinega 'we najte-
gachi, bochígimi wijchimóbami
mochiga o'weti jábamala 'we ma-
jaga alarigá gastigárichi Onorúgame
alué ralámuli, 'lige 'we nalámala
'lige 'we sewémala, 16 'lige regá
animela:
—Resí ikígurubá ralámuli alé
we'ká riógichi ejperégame. Alué
ralámuli alé ejperégame 'we nígame
kéturu o'pacha «lino» chiní 'we
jino newárigime o'pachátame
kéturu alué 'we semátiri o'pacha.
'Lige aminami 'we nígame kéturu
o'pacha alué ojchilígime siyókame
chinite newárigime. 'Lige ami-
nami 'we nígame kéturu o'pacha
sejtákame chinite newárigime 'lige
o'pachátame kéturu alué o'pacha.
'Lige 'we nígame kéturu e'karúgame
tábiri 'órote newárigime alué
u'kuchí karena goloka e'yénilime,
we'látiri 'lige e'karúgame alieti
tábiri napu uneme nile alué
ralámuli. 'Lige 'we nígame kéturu
alué u'kuchí ajkabóligame rejté 'we
najteme perla anilime.† 17 Resí
ikígurubá, pe yati neraga 'ma
suwábaga rajínakuru suwábaga
alakí tábiri 'we najteme 'lige
aminami suwábaga alué galítiri
'lige suwábaga tábiri napu ekí tábiri
nígame ke alué ralámuli.

'Lige suwábaga alué e'wélala
alué barko o'tome, suwábaga alué
bárkochi e'yénigime, suwábaga alué
bárkochi nóchame, 'lige suwábaga
alué barko nígame napu nochárime
nile alué barko enomí meka, o'weti
jábamala alué molí etega, suwábaga
alué galí rajame molila etega.
18 'Lige animela:
—¿Kochiena uché bilena jágame
képá aliena 'la semátiri galí napuy-
eri alé we'ká riógichi jágame galí?
19 'Lige we'é bi'wígame ajchémala
a'bopi mo'ola 'we seweka,‡ 'lige
regá animela:
—Resí ikíkurubá ralámuli
alé we'ká riógichi ejperégame,
suwábaga ralámuli napu ekí nígame
ke barko asíriga nígame gayénale,
alué bárkochi a'pagá ralinega tábiri
'lige pe'wera kachi 'ma rajínakuru
suwábaga tábiri 'ma galítiri.

Abiena akéturu néchigó re'pá
rewagachi ra'íchame, alarigá
anime:
20 —Suwábaga 'emi napu ekí
me'líliru Onorúgame nila ra'íchali
benírame kóriká, 'lige nulame
kóriká Onorúgame nila nóchali,
'lige suwábaga napu me'líliru napu
ruyame nile napu Onorúgame
anélige napu jipe rewagachi mochí,
'we ra'sálagá mochiwa napugiti
Onorúgame 'ma gastigárimpá alué
ralámuli Babilonia ejperégame.
21 'Lige bilé santo ánjeli 'we
a'wágame o'wínaturu bilé wa'lú
rejté napuchilú alué rejté rusume,
'lige pasáturu alé wa'lú ba'wí
ilígichi, 'lige tané ikiá kíbaturu
alué wa'lú rejté alé ba'wichí, 'lige
aniéturu alué santo ánjeli:
—Yeka ruwime kéré Onorúgame
'ma gajunamio suwábaga alué galí
alé we'ká riógichi jágame 'lige 'ma
tabilé siné uché jamio we'ká galí
alé Babilonia rewégichi, nibilé pe
bilé galí. 22 'Ma tabilé siné ma'chí
animela alué arpa alemi Babilonia
rewégichi, nibilé wikarame, nibilé
alué baká buchame 'we semátiri
'lige alué trompeta buchame 'we
semátiri, nibilé 'wesi mochímala
nóchame 'we jebénigame nóchaga,
nibilé ma'chí animela rusume,
23 pe chóniga ilimela rukó alemi,
'lige 'ma tabilé ma'chí animela

† **18:16** 'Lige 'we nígame kéturu uché jaré u'kuchí rejté 'we najteme napu ujcheme ke alué ralámuli alué o'pacha 'lige napu ujchame ke mo'ochimi. ‡ **18:19** Alarigá nokame nile alué ralámuli 'we seweka mochiga.

alué rabisime napurigá nokame
ke ralámuli bilé piesta newalichi,
napu'lige wa'lú piesta newá
newika, napugiti alué ralineme
napu nile alé we'ká riógichi alé
we'ká riógichi mochígame pe
chigoga e'yéname níligame 'lige
sujkumuga.
24 Alé ejperégame ralámuli chojk-
ila gite me'líliríigame we'ká ralámuli
jena wijchimoba ejperégame napu
Onorúgame nila ra'íchali benírime
nile 'lige alué uché jaréchigó 'we
'la niraga Onorúgame oyérame
ralámuli. 'Lige aminami we'ká
uché jaré ralámuli me'líliru alé.

19

1 'Lige pe yati alué santo
ánjeli suwénasa ra'icha, asíriga
a'wágame ra'íchame akéturu ne 'pa
rewagáchika, we'ká ralámuli regá
anime:
¡Onorúgame júkuru ralámuli
a'kabámana jáwame!
Onorúgame bi'neli Wa'lula ju,
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí
nígame ju,
2 'lige tabilé gastigáriga a'reme ju
ralámuli cha nokame,
alueka 'la bijchiá 'la gastigárime ju
ralámuli tase pe a'rigá,
alekeri 'ma wa'lú gastigo 'yale alué
mukí
we'ká rió 'yuga gojchime,*
napugiti alué mukí chojkila
níligame.
'Ma a'chigóriga nokame ju ralámuli
jena wijchimoba ejperégame.
Alué mukí chojkila gite
we'ká ralámuli suwile jena wijchi-
moba ejperégame
Onorúgame oyérame,
alekeri Onorúgame 'ma me'ale alué
mukí.
3 'Lige uchéchigo siné a'wágame
ra'icháchineturu alé 'pa rewagáchika,
regá:
—¡Bi'neli neyúriga Wa'lula ju
Onorúgame! 'Lige 'ma rajáturu alué
mukí 'lige wa'lú molóturu, tabilé
siné a'rémala moloa.
4 'Lige alué bilé liá na naó
e'wélala 'lige alué naó ajágame i'kilí
chojkóbaka uchúpaturu wijchí, 'lige
regá aniéturu:
—¡Alarigá ju! ¡Onorúgame bi'neli
Wa'lula ju, napu bi'neli neyúriga
wa'lú a'walí nígame ju!
5 'Lige ra'íchame akéturu ne alé
wa'lú síachika napu alé nasipa
ilígame ju, regá aníchaneturu:
Regá anesi alué Onorúgame ramué
O'nola:
«Mué Onorúgame, mueka asíriga 'la
repume ju ramué.»
Alarigá anewa 'emi suwábaga napu
e'wélala ju nulame
'lige pe nóchame.

Jena ruwimela Juani ruwíligo newímili ko Bo'á Ranala

6 'Lige akéturu ne ralámuli
rolókame ra'íchame, pe wa'lú ba'wí
'manti kaniéturu 'we najkáturume.
E'wele re'ókame ra'icháisinituru.
Alué ralámuli pe regá anime ke
aniéturu:
¡Onorúgame bi'neli Wa'lula ju,
jena wijchimoba nulame!
7 'We 'la ganíliga mochísiga 'la képá,
asíriga 'la ganíliga ra'íchaga
Onorúgame olagá,
'la Onorúgame néléa,
'máchigo sébigame piesta
napurigá newímala alué Bo'á
Ranala.
Alué mukí napu newímili ju
'ma 'la listo ajtí newimia.
8 Alué mukika asíriga 'la rojsákame
o'pacha 'yáliru
alué «lino» chinite newárigime, 'we
rojsákame,

* **19:2** We'ká rió 'yuga gojchime aniáká Juani, pe ruigá anime kéréle 'we resíriga ejperégame níligo alué ralámuli Babilonia ejperégame, 'we chátiri 'nátaga, cha nokagá járome, chigoga pe 'yégali benírigа ralámuli, 'lige aminami uché jaré rió 'yuga okome níligo alué umugí tabilé 'la a'boi gunala, 'lige riótiri uché jaré umugí 'yuga okome níligo tase 'la a'boi jubila.

'we 'la bi'wígame napu ruwime kéré
'la bi'wígame alawégame ko
alué ralámuli napu o'pachátame ju
alué o'pacha.
9 'Lige alué santo ánjeli napu bej-
toli o'kame ke anéturu ne'chí:
—Osibóaká napu ne ruwimela:
«Ralámuli bayérigame ka napurigá
sebámala alé piéstachi napu
newímala alué Esukristo, asíriga 'la
ra'sálagá mochí.»
'Lige aminami aniéturuchigó:
—Ye ra'íchali ju napu Onorúgame
ra'íchale, tabilé 'yégali ruwime
ra'íchali.
10 'Liko chojkóbisiga ilíbaturu ne
alé o'wemi 'we 'la niraga napurigá
bilé wa'lula. 'Lige alué santo
ánjelika anéturu ne'chí:
—¡Tase chojkóbapua o'weka ne
ilígichi napugiti neka pe nóchame
kame Onorúgame nochálilachi pe
a'chigóriga napurigá mué 'lige
napurigá uché jaré 'la oyérame
Onorúgame 'lige napu 'la e'wame
ju napu nulale Esusi! 'Mi a'minami
'nalina 'la chojkóbaka iliboa napu
ajtí Onorúgame. Alué Esukristo
ra'ichálila 'we 'la gu'írime kame
ralámuli. Ne ra'ichálila tabilé najté.

Jena ruwimela Juani etéligo bilé gawé rosákame ma'chíname 'pa rewagáchika

11 'Lige rewigá etiáturu ne i'púriga
ilígame, 'lige bilé gawé rojsákame
ma'chínaturu alé rewagáchika, 'lige
alué bilé rió napu alué gawé
aségame ke «Sébali Olame» anélime
kéturu, 'lige aminami «Tabilé
Siné 'Yégili Ruwime» anélimechigó
'lige napu'lige ralámuli gastigaria
'la sébali gastigárime napuchilú
gastigáritikáré, 'lige napu'lige
nejkoa ta'mé rasigá iníliga ne-
jkome nile ralámuli gastigáriga.
12 'Lige busílaka napuyeri na'í
kéturu, 'lige gorona mo'kókame
kéturu 'órote newárigime, 'lige
bilé rewá ujchágame kéturu gorá
napu pe bo'neka 'la machime
nile tachiri rewalá níliga alué
rewá. 13 'Lige we'lí o'páchigime
kéturu 'we elégame. 'Lige alué
rioka regá rewégame kéturu:
«Onorúgame Ra'ichálila». 14 'Lige
alué gawé enágichi guwánami
we'ká sontalo e'yénigituru 'pa
rewagachi mochígame, 'lige asíriga
jino o'pacha o'páchigime kéturu
«lino» anilime chiní 'we najteme
'we o'tosákame, 'we bi'wígame,
'lige gawé o'tosákame aségame
kéturu. 15 'Lige alué rió gawé
aségame chu'álachika ma'china
'siéturu asíriga olame siparina,
resí olamia suwábaga we'kaná
chojkégame gawichí mochígame
ralámuli napu ekí mochí jena
wijchimoba. 'Lige 'we a'wágame
nulémala alué ralámuli tabilé
majaga, bilé selate nulámala
jiérote newárigime. Ye rió gawé
aségame 'we a'wágame re'kémala
i'wilí ba'wila ma'chí pamia.
Yeka ruwime ju Onorúgame 'we
a'wágame gastigárimala, Onorúgame
napu bi'neli neyúriga Wa'lula ju.
16 'Lige alé o'páchichi 'lige gajsílachi
osirúgime kéturu regá anime:
«Bi'neli neyúriga Wa'lula suwábaga
ralámuli me'tagá.»†
17 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu
ne, alé rayénalichi iligéturu,
'lige a'wágame sináká bayéturu
suwábaga wilú napu ekí i'niga oy-
ame ju 'pami, regá anigá bayéturu:
—Jeka simasi, napurigá go'mela
'emi napu Onorúgame nejímala.
18 'Émika alué chátiri ralámuli
sa'pala go'meli ju tabilé nirame
ju Onorúgame napu e'wélala
e'sélikame rey sa'pala 'lige am-
inami e'wélala sontalo sa'pala,
'lige aminami alué u'kuchípala
sontalo sa'pala, 'lige aminami alué
nakólichi o'towame gawé sa'pala
'ma alué asagá e'yénigime 'yúriga,
suwábaga ralámuli sa'pala tabilé

† **19:16** Yolí ra'íchagaká «Rey de reyes y Señor de señores» anime chujkú.

oyérame Onorúgame rekó batroni
ke 'lige aminami alué batrónila
'yuga nóchame sa'pala, 'lige alué
e'wele o'chérame ralámuli sa'pala
'ma u'kuchítiri 'yúriga sa'pala
go'meli ju 'emi.
19 'Lige etéturu ne alué ajágame
'we enátiri‡ gichao mo'égame 'lige
makué a'wégame, 'lige aminami
alué e'wélala e'sélikame rey 'ma
'la 'yuga jágame alué sontalo
a'boi gompaniérola alué rojsákame
gawé aségame saega nakomia
'lige alué gompaniérola saega
nakomia. 20 'Lige alué enátiri
ajágame 'ma cha'pirúturu, alué
gichao mo'égame 'lige makué
a'wégame, 'ma alué 'yúriga regá
anime: «Neka ruwime ju napu
ané Onorúgame ne'chí», napu
'we 'la benégame ke i'kirú 'sika,
na'í wijchíriga 'pa rewagáchika,
napu alarigá asíriga 'la umébale
ralámuli 'yegia napurigá elámala
ujchilichi alué ye número usani
siento na bakiá liá na usani (666)
'lige napu 'la yati chojkóbaka jábale
o'wemi alé napu chujkule alué
ajágame pe rejtete newárigime.
'Liko alué chátiri ajágame 'lige
alué 'yégali ra'íchali ruwime 'ma
na'ichí lúluru asupre rajá ilígichi
abijí ajágame kachi.§ 21 'Lige
alué e'wélala e'sélikame rey 'lige
alué sontalo a'boi gompaniérola
napu nakómili ke alué rojsákame
gawé aségame gompaniérola saega,
'ma me'líruturu alué siparínate
napu ma'china 'sié alué rojsákame
gawé aségame chu'álachika. 'Lige
suwábaga wilú asíriga o'pasáturu,
wa'lú go'áturu napusí tabilé gayena
aminabi go'yá.

20

Jena ruwimela Juani ruwíligo alué Remónisi bilé mili bamí ajchárilígo buluruga

1 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu
ne rewigáchikana re'kíname, 'lige
a'wépala o'kame kéturu yochi
i'púlime alé rejkolichi i'púlime napu
'we enárikáchi ju 'we rojkógichi,
'lige abiena karena o'kame kéturu.
2 'Lige alué santo ánjeli cha'píturu
alué chátiri ajágame napuyeri ochá,
alué chátiri ajágame pe sinowí nílige
napu jena wijchimoba asálige 'we
'ya napu'lige newáliru ye gawí
napu pe Remónisi ju napu abiena
Satanasi anilime ju. 'Lige alué
santo ánjeli 'ma buléturu alué
chátiri ajágame napuyeri ochá bilé
mili bamí ajcháturu bulugá,* 3 'lige
'ma pasáturu alé rejkolichi napu
'we enárikáchi ju 'we rojkógichi,
'lige 'ma 'yérituru yochi, 'lige 'we
'la suériga na'chúchiga ujchéturu
bilé tábiri alé yochi machináliga
pala i'púligo alé yochi. Alé pasáturu
napurigá tabilé aminabi 'yégamala
suwábaga we'kaná chojkégame
gawichí mochígame ralámuli bilé
mili bamí. A'kinana bilé mili
bamisá alégana rejkolichi 'we
enárikáchi 'ma ku su'panáwili
kéturu alué karena 'lige i'púwili
kéturu napurigá ma'chínamala
pe'wera.

4 'Lige etiáturu ne e'wele sía
napu mochime ju e'wélala, 'lige
alé síachi mochígeturu alué e'wélala
ralámuli lisensia 'yárigame na-
purigá nulámala. 'Lige etiáturu ne
suwígame ralámuli, alué ralámuli
napu me'líliru gujtala rejpúniga
Esusi oyérame kóriká 'lige am-
inami beníriga e'yéname kóriká
Onorúgame nila ra'íchali, napu
tabilé tánime nile iwérali alué
ajágame gichao mo'égame napu
pe newárigime nile a'chigóyeri
napuyeri alué ajágame asíriga
enátiri gichao mo'égame. Alué
ralámuli tabilé elale napurigá
ujchewa gorá nibilé sekachimi

‡ **19:19** E'nesi 13:1-2. § **19:20** Asúpreka rejté ju sawarógame, 'lige napu'lige rajá asíriga rajtágame rajame ju 'lige 'we ená júkame ju. * **20:2** E'nesi glosario «Satanás».

alué número usani siento na bakiá
liá na usani (666). 'Lige etiáturu
ne ku ajánigo alué suwígame
napu me'líliru, 'lige bilé mili bamí
gu'íriturú alué ralámuli ku ajánasa
alué Esusi napurigá nulá Esusi.
5 'Lige uché jaré we'ká ralámuli
suwígame napu jena wijchimoba
bi'tigé ichúrimi, alueka tabilé
ajánaturu a'lige rawé, ajánaturu
bilé mili bamí kachi. 6 Asíriga 'la
semati raweli narémala alué napu
me'líliru gujtala rejpúniga napu ku
ajánale napu wanápale Onorúgame
napurigá 'la Onorúgame oyérame
nímala napurigá Onorúgame najkí
'lige tabilé uché suwimela. Alué
ralámulika Onorúgame nila nóchali
nígame nímala, aminami alué Kristo
nila nóchali, alakí bamí, bilé mili
bamí.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'ma uméríligo Remónisi

7 Napu'lige suwibasa alué bilé
mili bamí, 'ma ku su'panáwili
ju alué Satanasi 'lige 'ma ku
ma'chínamala alé re'lé rejkolíchika
'we rojkógichi, 8 'lige ma'chínasa
'yégimala suwábaga ralámuli
jena wijchimoba ejperégame
Onorúgame saíla napu Gog
ejperégame ralámuli ju 'lige Magog
ejperégame, 'lige asíriga we'ká
sontalo napabúmala nakomia
Onorúgame oyérame ralámuli saega.
9 'Lige bochígimi wijchimoba
mochígame napuíchituru alué
sontalo, 'lige noligá jábaturu napu
mochige alué ralámuli Onorúgame
oyérame napu Onorúgame 'we
na'temá. 'Lige Onorúgameka
pasáturu na'í alé 'pa rewagáchikana,
'lige 'ma rajáturu suwábaga alué
sontalo, Onorúgame oyérame
ralámuli saíla. 10 'Lige alué
Riablo napu alué asíriga we'ká
sontalo 'yégilige, 'ma pátuturu
na'ichí asupre rajá ilígachi asíriga
rajtágichi, abalé napu lúluru alué
enátiri ajágame gichao mo'égame
'lige alué 'yégali ra'íchali ruwime.
Alé mochímala 'we resí nilia senibí
rawé 'lige rukomi.

Jena ruwimela Juani etéligo bilé wa'lú sía rosákame napu Onorúgame ajtime ju

11 'Lige bilé wa'lú sía ro-
jsákame etiáturu ne, alué sía napu
Onorúgame ajtime ju, 'lige alé
ajtigéturu Onorúgame. 'Lige 'ma
tané ikíturu ye gawí, 'lige so'pilítiri,
rayénalitiri, mechátiri. 12 'Lige
etiáturu ne ralámuli suwígame,
o'chérame 'lige ejtemali, 'ma ku
mochísale 'lige alé o'wemi neraga
jágeturu napu iligé alué wa'lú
sía, 'lige 'ma ra'laga mochíbaturu
alué apeli kabika gatélime. Abi-
ena alué uché bilé apeli ra'laga
asíbaturu napu ralámuli rewalá
uchúkame ke, alué ralámuli napu
Onorúgame 'yuga ejperélimili ke
senibí alé rewagachi. 'Lige
bo'né Onorúgame 'ma gastigárituru
napu ekí 'we cha nokálige
napu'lige ajagá mochiga, napugiti
bo'né Onorúgame ujcháligame
alé apélichi napu ekí tábiri cha
nokagá e'yénale alué ralámuli.
'Lige tabilé gastigáruturu alué
napu 'we 'la oyérale Onorúgame.
13 'Lige suwábaga napu ekí suwile
ba'wichí 'ma buyáturu 'lige alé
o'wemi neraga jábaturu napu iligé
alué wa'lú sía. Aminami alué
suwígame ichúrimi bi'tígame 'ma
buinituruchigó 'lige alé o'wemi
neraga jábaturu napu iligé alué
wa'lú sía, 'lige bo'né Onorúgame
gastigárituru napu ekí cha nokálige
napu'lige ajagá mochiga, napugiti
bo'né Onorúgame ujcháligame alé
apélichi napu ekí cha nokagá
e'yénale alué ralámuli. 'Lige tabilé
gastigárituru alué napu tabilé cha
nokale napu'lige ajagá mochiga.
14 'Ma tabilé suwile ralámuli,
pecha i'téliga koche simámala

† **20:14** Yolí ra'íchaga «La muerte y Hades fueron tirados en el lago de fuego.»

alué suwígame.† 15 'Lige apiépiri
rió rewalá tabilé chujkusáká alé
Onorúgame nila apélichi napu
uchúkame ju ralámuli Onorúgame
oyérame rewalá, 'liko pápili ju
alé na'ichí 'we rajtágichi asupre
rajachi.

21

Jena ruwimela Juani etéligo gawí nuebo

1 'Lige etiáturu ne 'ma 'la
se'wináriga ilígame rewagachi napu
mochime ke so'pilí 'lige mechá 'lige
rayénali. 'Lige etiáturu ne 'ma tané
ikigó alué gawí bajchá ajtígame
'lige uché bilé ma'chínaturu 'we
'la se'winátiri, nuebo. 'Ma tabilé
manígime kéturu wa'lú ba'wí
alué gawí. 2 'Lige etiáturu ne
re'kínasia enágichi alé gawichí
we'ká riógichi Nuebo Rusaleni
anilichi, Onorúgamete julárile alué
we'ká riógichi Rusaleni rewégame.
Alué we'ká riógichi Rusaleni
rewégame 'we 'la semátiri kéturu
napuyeri bilé mukí newímili.
3 'Lige asíriga e'wele ra'íchame
akéturu ne alé wa'lú sía ilígichi
neraga. Regá aníchaneturu:

—Jípeko Onorúgame asimela
ralámuli 'yuga bejtega, 'lige alué
ralámulika alué Onorúgame 'kúchila
nímala. 4 Onorúgame 'símala alué
ralámuli sewélila bujea, 'lige 'ma
tabilé suwimeli ju, 'lige 'ma tabilé
'wesi nalámala resí níliga, napugiti
'ma tabilé nerúlimempá seweli, 'ma
'we se'wináriga nímala.

5 'Lige alé síachi ajtígame napu
Onorúgame ke, regá aniéturu:

—Jípesíko 'we se'wináriga nímala.

'Lige aminami anéturu ne'chí:

—'La osibóaká napu ruwimela
ne napugiti 'la bijchiá kame napu
ne ruwimela.

6 'Lige regá aniéturu:

—'Ma 'la sébali olá ne. Ne júkuru
napu o'wínale suwábaga nóchali
'lige ne júkuru napu gayénale
suwábaga nóchali. 'Lige alué napu
balama mochí, ne 'yámala alué
ba'wí alé bajichi 'we semárikáchi
manígime ma'chíname napurigá
bajímala, 'lige tabilé tábiri gobláliga.
7 Ralámuli napu ekí umero alué
Riablo, 'la 'yámala ne suwábaga
napu ne 'yánili: semati raweli,
'lige alésíko 'we 'la repúmala ne
alué ralámuli, 'lige 'la ne 'kúchila
nímala. 8 Suwábaga alué ralámuli
napu majá ne'chí oyéraga, 'ma
'lúmala ne alé na'ichí 'we rajtágichi
asupre rajachi. 'Lige alué ralámuli
napu 'ma a'rele ne'chí oyeria, 'lige
alué ralámuli napu apiépiri umugí
'yuga okoka e'yéname ju tabilé 'la
a'boi upila, napu 'we tánime ju
iwérali alué e'karúgame tábiri pe
newárigime, 'lige alué napu me'agá
e'yéname ju uché jaré ralámuli, 'lige
alué sujkurúgame ralámuli, 'lige
alué ralámuli riocho ka okome ju,
suwábaga alué ralámuli 'ma 'lúmala
ne alé na'ichí.

Jena ruwimela Juani etéligo alué Nuebo Rusaleni

9 'Lige nawáturu bilé santo ánjeli
alé ne ilígichi alué usani santo ánjeli
gompaniérola, napu o'ká jage alué
gichao gastigo bejtólichi ajchagá,
'lige regá anéturu ne'chí:

—Nabá, etéramala ne mué alué
mukí napu newímili ju alué Bo'á
Ranala 'yuga.

10 'Lige alué santo ánjeli o'tóturu
ne'chí alawala bilena rabó 'we
re'pá, 'lige alé iligá etéruturu
ne rewagáchikana enágame alué
gawí we'ká riógachi Rusaleni
anilime gawichí we'ká riógichi
napu ejperégame ju alué ralámuli
'we 'la oyérame Onorúgame. 11 'Lige
alé we'ká riógichi 'we ra'ósiga
iligéturu Onorúgame a'walila gite.
Ra'ósaga iligéturu napurigá bilé
rejté rekóchili bi'wígame napurigá
bilé bigrio. 12 'Lige alué we'ká
riógichi napu re'kínasia enegé
rewagáchikana, wa'lú tegótigame

kéturu naó chijtógame, 'lige makué
oká yógame kéturu alué tegoli,
'lige a'pílipi yochi bilé santo ánjeli
iligéturu. 'Lige a'pílipi yochi
osirúgime kéturu bilé rewá alué
makué okaná chojkégame ralámuli
israelita rewalá.* 13 Alé napu
rayénali chíbame ke be'á be'lí
bakiná yochi kéturu, 'lige alemi
neraga napu rayénali bokuíme
ju alí bakiná yochi kéturuchigó,
'lige gaónaka neraga bakiná yochi
kéturuchigó, 'lige gituna neraga
bakiná yochi kéturuchigó. 14 Makué
oká rejté e'wele mochígame kéturu
alué tegoli kulí chojkiálachi. 'Lige
alé a'pílipi rejtechi osirúgime kéturu
bilé rió rewalá, alué makué oká
rió napu alué Bo'á Ranala† 'yuga
nóchame nile 'ya napu'lige bijí jena
ajtígichi.

15 Alué santo ánjeli napu ne
'yuga ra'icha iligé bilé tábiri 'órote
newárigime o'kame kéturu napuy-
eri gujsí, alekete tétimia alué tegoli
naó chijtógame alé we'ká riógachi
noligá suweke ilígame tegoli, 'lige
tétimia alé yochi. 16 Alué wa'lú
tegoli naó chijtógame kéturu, re'lege
suweke noligá makué miná oká
mili estaria kéturu (napu ju oká
mili na oká siento kilómetro kéturu),
'lige o'wétiri rewiná naógana chi-
jtochi abechigó lakí makué miná
oká mili estaria kéturuchigó (napu
ju oká mili na oká siento kilómetro).
17 'Lige bilé siento miná naosa
makué miná naó chitogá (napu
ju usánisa makué na naó metro)
ra'lágame kéturu alué tegoli 'we
re'pá ilígame. Alué napu santo
ánjeli tétame nile 'lige ralámuli pe
aba aluete tétame nile.

18 Alué naó chijtógame tególika,
rejté jaspe anilime 'we semati
alekete tegótigame kéturu, 'lige alué
we'ká galika 'órote newárigime
kéturu. 'Lige asíriga 'la na'tawika
ma'chígime kéturu alé 'órochi na-
purigá ba'wí asíriga 'la ma'chígime,
'lige 'we 'la re'wame kéturu alué
'oro napurigá bigrio. 19 'Lige
alué makué oká i'weli rejté alé
re'lege bi'tígame napu alué rejté
ro'agá tegótigame ke alué wa'lú
tegoli we'ká e'karúgame rejté
na'chucharigame kéturu 'we semati.
Alué bajchá bo'ígime rejté jaspe
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté. 'Lige
abé nujubá bo'ígime rejteka sapiro
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté. 'Lige
abé nujubá bo'ígime rejteka ágate
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka meralta
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté. 20 'Lige
abé nujubá bo'ígime rejteka 'ónise
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka kornalina
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka krisólito
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige
abé nujubá bo'ígime rejteka berilo
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige
abé nujubá bo'ígime rejteka topasi
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka krisopasa
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka jasinto
anilime rejté uchúkame kéturu
amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé
nujubá bo'ígime rejteka amatista
anilime rejté uchúkame kéturu

* **21:12** Alué makué oká ralámuli israelita, alueka Akobo 'kúchila nílekuru, rewaláká: Rubeni anilime nile bilé, 'lige bilé Simeoni, 'lige bilé Lebí, 'lige bilé Jurá, 'lige bilé Isakari, 'lige bilé Sabuloni, 'lige bilé Rani, 'lige bilé Neptalí, 'lige bilé Gari, 'lige bilé Aseri, 'lige bilé José, 'lige bilé Benjamini. E'nesi Ezequiel 48:30-34. † **21:14** Bo'á Ranala aniáká pe Esusi anime ke anile alué Juani.

amoba 'we semátiri rejté.‡ 21 Alué
makué oká yochi makué oká perla
kéturu. A'pílipi yochi bilé rejté
pérlate newárigime kéturu. 'Lige
alé nasipa we'ká riógichi bilé bowé
bo'ígime kéturu 'órote newárigime
'lige napuyeri bigrio kéturu.

22 'Lige tabilé 'wesi re'obá
i'tégeturu alé we'ká riógichi,
napugiti Onorúgame asáligame
alemi alué napu bi'neli neyúriga
wa'lula ju, 'lige aminami alué
Bo'á Ranala napu Esukristo
ju. 23 Alé we'ká riógachi tabilé
rokáré rayénali nibilé mechátiri
napurigá 'la ma'chílamala na-
pugiti bo'né Onorúgame gite 'la
ra'ósiga iligame, 'lige aminami
alué Bo'á Ranala gite 'la ma'chigá
iligame, napugiti alemi ajtigame
Onorúgame 'lige abiena alué Bo'á
Ranala. 24 Suwábaga we'kaná
chojkégame ralámuli jena wi-
jchimoba mochígame napu ekí
Onorúgame oyérame asíriga 'la
ganíliga e'yénamala alué ra'ósilite.
'Lige suwábaga e'wélala e'sélikame
rey napu ekí jena wijchimoba
mochímala 'lige animela:

—Onorúgame bi'neli neyúriga
wa'lú a'walí nígame ju.

25 Tajsiné 'yériga ilimela alé
we'ká riógichi bochígimi yochi,
napugiti pecha chonámempá alé
we'ká riógichi.§ 26 'Lige suwábaga
we'kaná chojkégame ralámuli jena
wijchimoba mochígame animela:

—Suwábaga tábiri napu ekí niga
mochiru, pe Onorúgame nila kéré.
27 Alé we'ká riógichi tabilé sebámala
alué chátiri 'nátili, nibilé mo'imela
alué ralámuli 'we cha nokame. Pe
alué ralámuli 'la mo'imela napu 'la
uchuchárigame ju rewalá alé alué
Bo'á Ranala nila apélichi.

22

1 'Lige alué santo ánjeli
rewíruturu ne'chí wa'lú ba'wí
ename, 'we bi'wígame ba'wí napu
Onorúgame a'walila ju. Alué
ba'wí alé wa'lú síachika ma'china
iligéturu, alué sía napu alué Bo'á
Ranala ajtime ju napu Onorúgame
kéré. 2 Alé napu bo'í alué bowé,
alé we'ká riógachi nasípatu bo'ígime,
alé a'naguka jágeturu alué rojá
napu nabí mechachí rakeme ke.*
Alué rojaka wa'lú a'walí nígame
nile napurigá ramué bi'lepi 'nátaga
mochiwa Onorúgame 'yuga. 'Lige
alué rojá sawálaka asíriga 'la kéturu
napurigá 'yowa alué suwábaga
we'kaná chojkégame ralámuli napu
ekí jena wijchimoba mochí, 3 'lige
pe abisibi 'ma tabilé aminabi
gastigárimala Onorúgame alué
ralámuli alé Rusaleni ejperégame,
'lige alué wa'lú sía alé ilimela,
alué sía napu alué Bo'á Ranala
ajtime ju, alué Bo'á Ranala napu
Onorúgame kéré, 'lige alué ralámuli
alé we'ká riógichi 'we semárikáchi
ejperégame 'we 'la e'wámala napu
nulámala Onorúgame, 4 'lige alué
ralámuli 'we 'la etémala Onorúgame
alé o'wemi jaga, 'lige Onorúgame
rewalá ujchágame nímala gorá
alué ralámuli. 5 'Ma tabilé siné
chonámala alé Rusaleni we'ká
riógichi, 'lige tabilé resí nílamala
rayénali 'lige uché bilé tábiri rajame
napurigá ma'chílamala napugiti
bo'né Onorúgame gite 'la ra'ósiga
ilimémpá, 'lige alué ralámuli
alé mochígame senibí napuíka
nulámala Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Juani ruwíligo pe'wemi uché ku nawamio Esukristo

6 'Lige regá anéturu ne'chí alué
santo ánjeli:

‡ **21:20** Ye rejteka 'we semati ju, jaré i'siyókame ju, jaré e'serákame ju, jaré u'lákame ju, jaré ojchilírigime ju. § **21:25** 'We 'ya alé Rusaleni 'lige napu ekiná we'ká riógichi, napu'lige 'ma chónachi alí 'ma 'yérime nile alí bochígimi yochi alé e'wele tegoli jágichi. * **22:2** Jaré ralámuli aní alué rojá siné rakega makué oká chojkégame se'winati rakeme níligo. Siné kachi we'ká jáligeréko ye rojá.

—Ye ra'íchalika tabilé 'yégali ruwime ju, 'we 'la semátiri ra'íchali ruwime ju. Alué Wa'lula Onorúgame napu 'we 'la ruyeme ju alué ralámuli napu ruwime ju napu ané Onorúgame, alué júlalekuru santo ánjeli napurigá etérimala alué Onorúgame nila nóchame chukimeo pe 'wemi.

7 'Lige regá aniéturu alué Esukristo:

—'We 'la 'nátaga mochiwa. Pe 'wemi uché ku nawámala ne. Asíriga ganíliga mochímala alué ralámuli napu ekí 'la bijchígime ju ye ra'íchali napurigá osiruga chujkú jena ye apélichi, alué ra'íchali napu ruwime ju chukió jipe 'lige chukimeo pe 'wemi.

8 Ne Juani 'we 'la etiáturu ne napu etériru ne'chí 'lige 'we 'la akéturu ne 'lige akisá ne alé a'bé alué santo ánjeli ronólachimi neraga chojkóbaka chujkíbaturu ne alué santo ánjeli, alué santo ánjeli napu etériri ne'chí chukió jena wijchimoba, 'lige regá anéturu ne:

—Mueka 'la wa'lú a'walí nígame ju.

9 'Lige alué santo ánjelika regá aniéturu:

—Tase ala'sípua 'lige tase alarigá anewa ne'chí, napugiti neka pe nóchame kame napu nulá Onorúgame, pe a'chigóriga napurigá mué, 'lige napurigá alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli, 'lige napurigá alué ralámuli napu 'la e'wame ju napurigá aní ye osilí jena apélichi. 'La regá anewa alué Onorúgame 'we 'la oyériga: ‹‹Mué Wa'lula Onorúgame, mueka bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju.››

10 'Lige aminami regá anéturu ne'chí alué santo ánjeli:

—Tase ku kabípua ye apeli napu ruwime ju chukimeo pe 'wemi, 'lige tase ujchewa alué selá, 'máchigo amulí sébame raweli napu'lige Onorúgame sébali olámili ju napurigá aní jena ye apélichi. 11 Alué ralámuli napu 'we cha nokagá járome ju, alueka peba 'la nokogá járomala, 'lige alué chátiri 'nátili 'nátaga e'yéname ka, alueka pe alarigá ejtebímala, 'lige alué ralámuli 'la tabilé cha nokame ka, alueka 'la abichilubi tabilé cha nokagá e'yénasa 'la képá, 'lige alué napu wanápurigame ju Onorúgamete napurigá nochámala Onorúgamecho nila nóchalichi, alueka abichilubi tabilé guwana rujsusa 'la képá.

12 'Lige regá aniéturu Esukristo:

—'We 'la 'nátaga mochiwa, pe 'wemi uché ku nawámala ne 'lige listo nawámala ne gastigárimia alué cha nokame ralámuli napu ekí cha nokale, 'lige 'ma listo nawámala ne gu'írimia alué 'la tabilé cha nokágame ralámuli. 13 Neka 'yasi ajtígame ju ta'chó newá ye gawí, 'lige i'libeko 'ma suwibasa ye gawí abichilubi bejtélamala ne. Neka suwábaga newáturu, alekeri gastigárimala ne alué cha nokame ralámuli 'lige aminami tabilé gastigárimala ne alué tabilé cha nokágame ralámuli.

14 › 'We ganíliga mochí alué ralámuli napu 'la suériga ichome ju a'boi o'páchala† alé we'ká riógichi mo'imea Rusaleni rewégichi, go'mea alué rojá rakala alé nasipa we'ká riógichi ilígame, Onorúgame a'walila naremia. 15 'Lige alué ralámuli 'we cha nokame ka ma'chige ejtebímala, tabilé eliwa napurigá alé we'ká riógachi mo'imela, alué napu ju sujkurúgame, alué napu pe riocho ka okome ju napuíka, 'lige umugicho ka okome napuíka, 'lige apiépiri rió 'yuga okome umugí tabilé a'boi gunala 'lige alué apiépiri umugí

† **22:14** A'boi o'páchala ichome aniáká pe «alué 'la sébali olame napu Onorúgame nulá», aniame kéré.

'yuga okome rió tase 'la a'boi jubila,
'lige aminami alué ralámuli pe
me'agá e'yéname uché jaré ralámuli,
'lige alué ralámuli napu 'we tánime
ju iwérali e'karúgame tábiri pe
newárigime, 'lige alué napu 'we
ejebénigame ju ralámuli 'yégiga.
16 › Ne Esusi júlaturu bilé santo
ánjeli napurigá ruyémala suwábaga
alué ra'íchali suwábaga 'emi
we'kaná chojkégame Onorúgame
oyérame. Neka Rabí rijimala ju,
alué 'we 'ya ajtígame, 'lige alué
so'pilí ju ne napu ma'chíname ju
'paka be'á be'lí che'lachi.‡
17 'Lige alué Onorúgame Alawala
'lige ralámuli Onorúgame oyérame,
alué tárigame Onorúgamete na-
purigá bilé mukí tárigame, regá aní:
—Jeka nawasa 'la képá Esusi.
'Lige ralámuli napu ekí aké ye
ra'íchali napu osá ne abiena regá
anisá 'la képáchigó:
—Jeka nawasa 'la képá Esusi.
Suwábaga ralámuli napu ekí
balámime ju, jeka jsisá 'la képá
bajimia alué ba'wí napu ma'china
alé wa'lú sía ilígichika tabilé tábiri
gobláliga, abiena alué napu ekí
bajínilime ju alué ba'wí alé wa'lú
síachika ma'chínigame, jeka jsisá 'la
képá.
18 Neka Juani 'we 'la ruyé
suwábaga alué ralámuli napu ekí
'la aké ye ra'íchali napu osiruga
chujkú jena ye apélichi, ra'íchali
napu ruwime ju chukiá jipe
'lige chukimeo pe 'wemi, regá
ruyé ne: Bilé ralámuli se'winárigа
ujchasa ye ra'íchali napu ne osá,
Onorúgame wa'lú gastigo 'yámala,
alué gastigo napu ruwí ye apélichi.
19 'Lige bilé ralámuli bujesa
ra'íchali ye apélichi chujkúgame
napu ruwime ju chukió jipe 'lige
chukimeo i'libékimi, Onorúgameka
'ma tabilé elímala napurigá go'mela
alué rojá rakala napu ilí alé
nasipa we'ká riógichi napu ju
Onorúgame a'walila, 'lige aminami
'ma tabilé elímala Onorúgame
napurigá mo'imela alé we'ká
riógichi Rusaleni rewégichi.
20 Alué Esusi napu ruwí
suwábaga ye ra'íchali, regá aní:
—Pe yati ku nawama olá ne.
'Lige ne Juánika aní:
—¡Alarigá júpá, yati ku nawawa
mué Wa'lula Esusi!
21 Esukristo 'we 'la gu'írisa 'la
képá 'emi ralámuli Onorúgame
oyérame.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú
cheliérabá.

‡ **22:16** Esusi napu'lige aniá «Rabí rijimala ju ne», 'lige napu'lige aniá «so'pilí be'á be'lí ma'chíname» aniá, pe «ralámuli buyáname alé resítiri bowechi» aniame ke anile.